

שבוע פרשת תרומה

ל' שבט - ו' אדר תשנ"ז (26 February - 4 March 17)

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַזְרָתָּ בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתָּ:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיֶה אֲנַחְנוּ וְצֹאצְאֵינוּ,
וְצֹאצְאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְּלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיְדַבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לְאָמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיְשַׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֵךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פְּנֵיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמוֹ עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנוּ אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלידי לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוְּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעַד:

**וְאַהֲבַתְּ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבִנְיָד וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלְתָּ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה
אִף יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֵת יְבוּלָהּ, וְאִבְדַּתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּכְלֻכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְתַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצֵת עַל בְּנָפְי בְּגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנּוּ עַל צִיצֵת הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצֵת,
וְרֵאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיֵנִי מִקְבַּל עָלַי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החרדש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתַן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מהוויו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלאכה" (או בראשית־תוכות "לה'")) בצדוק ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קטו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא-לָנוּ כִּי-לְשִׁמּוֹךְ תָּן כְּבוֹד עַל-חֲסִדֶּיךָ עַל-אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
 אֵי-הָיָא אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֱלֹהֵינוּ בַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מְעִשָׂה
 יְדֵי אָדָם: ה פֶּה-לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
 וְלֹא יִרְחוּן: ז יְדִיהֶם | וְלֹא יִמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא-יִהְגּוּ בְגָרוֹנָם: ח כַּמּוֹהֶם יִהְיוּ
 עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר-כָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל כָּטַח בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: י בֵּית אֱהֲרֹן כָּטַחוּ
 בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה כָּטַחוּ בִּיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרַךְ
 יִבְרַךְ אֶת-בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרַךְ אֶת-בֵּית אֱהֲרֹן: יג יִבְרַךְ יִרְאֵי יְהוָה הַקְטַנִּים עִם-הַגְּדֹלִים: יד יִסַּף
 יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל-בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
 שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי-אָדָם: יז לֹא תִמְתָּיִם יִהְלְלוּיָהּ וְלֹא כָל-יְרֵדֵי דוּמָה:
 יח וַאֲנַחְנוּ | נִבְרַךְ יְהוָה מֵעַתָּה וְעַד-עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קטז.

שבחים גדולים להקדושי־ברוך־הוא והיאך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה נסים ואינו יודע מה גמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
 הגמול שעשה עמו:

א אֶהְבֵּתִי כִּי-יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת-קוֹלִי תַחֲנוּנָי: ב כִּי-הִטָּה אָזְנוֹ לִי וּבִימֵי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
 חֲבַל־מָוֶת וּמִצְרֵי שָׁאוֹל מִצְאוּנִי צָרָה וַיִּגְזֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם-יְהוָה אֶקְרָא אֲנִי יְהוָה מְלַטָּה
 נַפְשִׁי: ה חַנּוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פֶּתָאִים יְהוָה דַּלְתֵי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבֵי
 נַפְשִׁי לְמִנוּחֵיכִי כִּי-יְהוָה גָּמַל עֲלֵיכִי: ח כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת-עֵינֵי מִן-דַּמְעָה אֶת-רַגְלִי
 מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֵאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
 אֶמְרָתִי כַחֲפוֹץ כָּל-הָאָדָם כּוֹז: יב מָה-אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל-תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג כּוֹס-יִשׁוּעוֹת אֶשָּׂא
 וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: טו יִקַּר בְּעֵינֵי יְהוָה הַפְּוֹתָהּ
 לַחֲסִידָיו: טז אֲנִי יְהוָה כִּי-אֲנִי עֲבַדְךָ אֲנִי-עֲבַדְךָ בֵּן-אַמְתֶּךָ פִּתַחְתָּ לְמוֹסְרֵי: יז לָךְ אֲזַבַּח זִבְחַ
 תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֶשְׁלֵם נִגְדַה-נָּא לְכָל-עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹצְרוֹת | בֵּית
 יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש - מזמור קטו מתוך "תהילות מנחם"

ב-ג - למה יאמרו הגויים אי' נא אלקיהם. ואלקינו בשמים כל אשר חפץ עשה

טענת הגויים ומענה ישראל

א. בפסוקים הללו מבואר שטענת הגויים "אי' נא אלקיהם", וישראל משיבים להם

"ואלקינו בשמים כל אשר חפץ עשה".

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קטו, קטז ג
- (ג) מאמר ד"ה ויקחו לי תרומה אור ליום ד' פרשת תרומה, א'
דראש-חודש אדר, ה'תשל"ה ה
- (ד) שיחת חג הפורים, ה'תשכ"ו יז
- (ה) שיחת יום א' פרשת תרומה, כ"ו שבט, התנש"א,
לכינוס השלוחות העולמי הראשון כד
- (ו) משיחות שבת פרשת תרומה,
ב' אדר ה'תנש"א ל
- (ז) לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך טז מ
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מז
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תרומה מט
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת תרומה נא
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה פה
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תרומה פו
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה צז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם קא
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה קד
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה קפב
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה ריא
- (יח) נביאים וכתובים
ישעיה פרק לח, איוב פרק יט ריד
- (יט) משניות – מסכת שבת
ביאור קהתי רטז
- (כ) עין יעקב מסכת ראש השנה רכד
- (כא) מסכת בבא בתרא עם ביאורים
מדף לה עד דף מא רכו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים
אדמו"ר הזקן רנד
- (כג) שולחן ערוך הלכות פסח
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רנד
- (כד) תורה אור
אדמו"ר הזקן רנו
- (כה) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רסב
- (כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" רסג
- (כז) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רסד
- (כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב רסד
- (כט) ספר המאמרים קונטרסים חלק א'
אדמו"ר מוהר"צ רסה
- (ל) ספר השיחות היש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהר"צ רסו
- (לא) אגרות קודש
אדמו"ר מוהר"צ רסז
- (לב) חומש לקריאה בציבור רסט
- (לג) קריאת התורה למנחת שבת קודש רעו
- (לד) לוח זמנים לשבת פרשת תרומה רעח
- (לה) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש רעט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

42 כמובא בירושלמי⁴, מפל־מקום עקר הענין דתְרוּמַת
43 השְקָלִים הוא עבֹר קְרִבְנוֹת צְבוּר⁶, כְּמוֹכָא גַם בְּפִרוּשׁ
44 רש"י על התּוֹרָה⁷, והפעם השלישית בה נאמר בפסוק הביטוי
45 'תְרוּמָה', "וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם" זו תְרוּמַת
46 הַמִּשְׁכָּן הרבירים השונים שבני

בציווי על מלאכת המשכן, נאמר:

1

2 וַיִּקְחוּ בני ישראל לִי לקדוֹשׁ-בְרוּךְ-הוּא תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר
3 יִדְבְּנוּ לְבוֹ לתת תְרוּמָה למלאכת המשכן תִּקְחוּ אֶת תְרוּמָתִי, וְזֹאת
4 הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם¹, וּמוֹנָה הַכְּתוּב וּמִפְרֹט י"ג²

5 דְּבָרִים שְׂצִירךְ להביא כתְרוּמָה
6 למלאכת המשכן.

7 וַיִּדְוַע הַדְּיוּק בְּזָה³, השאלה

8 המבוססת על דיוק בלשון הפסוק

9 לְמָה נֶאֱמַר בַּפְּסוּק זה לְשׁוֹן

10 תְרוּמָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים,

11 דְּלִכְאוּרָה הַזֶּה-לִּיהֵ לְמִימַר

12 היה לו (לפסוק) לומר בקיצור

13 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל

14 אִישׁ" (ולמנות י"ג דְּבָרִים)²

15 ומדוע נאמר באריכות כך שהביטוי

16 'תְרוּמָה חזרו על עצמו שלוש פעמים

17 — וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה, וְזֹאת הַתְּרוּמָה

18 אשר תִּקְחוּ וְתִקְחוּ את תְרוּמָתִי?

19 וְאֵיִתָּא מוכא על זֶה

20 בִּירוּשְׁלָמִי⁴ בתלמוד ירושלמי

21 (וְהִבִּיאוּ רש"י בְּפִרוּשׁוֹ על

22 הַתּוֹרָה⁵), בְּשֵׁלֶשׁ תְרוּמוֹת

23 שְׁנוֹת הַכְּתוּב מְדַבֵּר (וְלָכֵן

24 נֶאֱמַר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים

25 "תְרוּמָה", לְרִמּוֹ על שְׁלֹשׁ

26 הַתְּרוּמוֹת הַשְּׁנוֹת, כִּי שֵׁאִין זו

27 כְּפִילוֹת מִיתְרוֹת), הַפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה בַּה

28 מוֹזְכֵר הַבִּיטוּי 'תְרוּמָה' בַּפְּסוּק זה

29 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" וְגוֹ' זו

30 תְרוּמַת אֲדָנִים תְרוּמָה שְׁבִי יִשְׂרָאֵל

31 הִבִּיאוּ בְּמִיחָד לְצוּרָן אֲדִנִי הַנְּחוּשֶׁת

32 בְּהֵם נִקְבְּעוּ קִרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן, הַפֶּעַם

33 הַשְּׁנִיָּה בַּה נִאֲמַר בַּפְּסוּק הַבִּיטוּי

34 'תְרוּמָה', "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר

35 יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְרוּמָתִי"

36 זו תְרוּמַת שְׁקָלִים תְרוּמַת מַחְצִית

37 הַשְּׁקָל מֵאֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי

38 יִשְׂרָאֵל (שְׁמֵהֶם מִשְׁקָלִים אֵלֶּה קָנּוּ

39 קְרִבְנוֹת צְבוּר. וְאַף שְׁמֵהֶם

40 מִתְרוּמַת מַחְצִית הַשְּׁקָל לְקָחוּ גַם

41 עֲבוּר בְּדָק הַבֵּית, כְּדֵאֵיִתָּא

בס"ד. אור ליום ד' פרשת תְרוּמָה, א' דראש־חודש אדר, ה'תשל"ה

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ
2 לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְרוּמָתִי, וְזֹאת הַתְּרוּמָה

3 אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם¹, וּמוֹנָה י"ג² דְּבָרִים. וַיִּדְוַע

4 הַדְּיוּק בְּזָה³, לְמָה נֶאֱמַר לְשׁוֹן תְרוּמָה שְׁלֹשׁ

5 פְּעָמִים, דְּלִכְאוּרָה הַזֶּה-לִּיהֵ לְמִימַר "וַיִּקְחוּ לִי

6 תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ" (ולמנות י"ג דְּבָרִים).

7 וְאֵיִתָּא עַל זֶה בִּירוּשְׁלָמִי⁴ (וְהִבִּיאוּ רש"י

8 בְּפִרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה⁵), בְּשֵׁלֶשׁ תְרוּמוֹת הַכְּתוּב

9 מְדַבֵּר (וְלָכֵן נֶאֱמַר שְׁלֹשׁ פְּעָמִים "תְרוּמָה", לְרִמּוֹ

10 עַל שְׁלֹשׁ הַתְּרוּמוֹת), "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" וְגוֹ' זו

11 תְרוּמַת אֲדָנִים, "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ

12 תִּקְחוּ אֶת תְרוּמָתִי" זו תְרוּמַת שְׁקָלִים (שְׁמֵהֶם

13 קָנּוּ קְרִבְנוֹת צְבוּר. וְאַף שְׁמֵהֶם לְקָחוּ גַם עֲבוּר

14 בְּדָק הַבֵּית, כְּדֵאֵיִתָּא בִירוּשְׁלָמִי⁴, מִפְּלִ-מְקוֹם

15 עֵקֶר הָעֵנָן דְּתְרוּמַת הַשְּׁקָלִים הוּא עֲבוּר קְרִבְנוֹת

16 צְבוּר⁶, כְּמוֹכָא גַם בְּפִרוּשׁ רש"י עַל הַתּוֹרָה⁷),

17 "וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם" זו תְרוּמַת

18 הַמִּשְׁכָּן (שְׁמֵהֶם נִבְנָה הַמִּשְׁכָּן. וְזֶהוּ שְׁמֵהֶם אֲשֶׁר

19 שְׁנִמְנוּ כָּאֵין י"ג דְּבָרִים, אֵף שְׁלִכְאוּרָה יֵשׁ כָּאֵין

20 ט"ו דְּבָרִים⁸, בִּינָן שְׁבַח־שְׁבוּן זֶה נְכַלְלִים רַק

21 הַדְּבָרִים שְׁמֵהֶם נִבְנָה הַמִּשְׁכָּן, מֵה־שְׁאִין-כֵּן שְׁמֵן

22 לְמֵאוֹר וּבְשָׂמִים לְשִׁמּוֹן הַמִּשְׁחָה שְׁהֵם עַל-דֶּרֶךְ

23 קְרִבְנוֹת⁹). וְהִינּוּ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׁבַח־שְׁטוֹת

24 בְּכְתוּב מְדוּבָר רַק אוֹדוֹת י"ג הַדְּבָרִים שְׁנִמְנוּ

25 לְתְרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, מִפְּלִ-מְקוֹם נְרִמּוֹ בְּזָה גַם עוֹד שְׂתִי תְרוּמוֹת, וּבִיחָד הֵן שְׁלֹשׁ

1) פרשתנו (תְרוּמָה) כה, ב-ג. 2) פירוש ודעת זקנים מבעלי התוס' פרשתנו שם, ב. תנחומא פרשתנו ה. שהש"ר פ"ד, יג. זהו פרשתנו קמח, א. 3) בכל הבא לקמן — ראה גם לקו"ש חלק טז ע' 292 ואילך (ממאמר זה), ובנסמן שם. 4) שקלים פ"ה ה"א. 5) פרשתנו שם. 6) שקלים רפ"ד. רמב"ם הל' שקלים רפ"ד. 7) פרשתנו שם. תשא ל, טו. 8) ראה בחיי פרשתנו שם, ז. כלי יקר שם, ג. 9) אוה"ת פרשתנו ע' א'שפג. ע' א'שצ. ע' א'חי. ע' א'תיד. וראה ע"ז ברע"ב וש"ך עה"ת כאן.

ויקחו לי תרומה מאת כל איש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למלאכת המשכן עצמה והן שתי התרומות הנזכרות של תרומת האדנים
2 ותרומת השקלים, ויבין הן שלש תרומות.
3 אף עדין למרות שהביאור האמור מיישב את הקושי מדוע הביטוי 'תרומה'
4 נזכר בכתוב שלוש פעמים, כי הכוונה היא לרמוז על שלוש תרומות שונות,
5 צריף להבין פרט אחר בענין זה,
6 דמאחר שהכתוב רוצה
7 להזכיר כל שלש התרומות,
8 תרומת האדנים, תרומת השקלים
9 ותרומת י"ג הדברים למלאכת המשכן,
10 מדוע נאמר בפברטיות בפירוט
11 ובצורה מפורשת רק "וזאת
12 התרומה אשר תקחו מאתם
13 (זהב וכסף וגו')", שזוהי
14 התרומה הקשורה עם בנן
15 המשכן ואילו שתי התרומות
16 האחרות, תרומת האדנים ותרומת
17 השקלים, נזכרו כאן רק ברמז?
18 וכן יש לזיק ולשאל בפסוק זה
19 דבר נוסף, בשנוי הלשונות
20 שבכתוב, שבתחלה נאמר
21 "לי תרומה", הינו,
22 שהקדוש-ברוך-הוא ("לי")
23 והתרומה נזכרו כל אחד
24 בפני-עצמו, בשתי מילים נפרדות,
25 "לי" ו"תרומה" ולאחר-זה
26 בהמשך נאמר ("מאת כל איש
27 אשר ידבנו לבו) תקחו את
28 תרומתי", תרומת הקב"ה, כך
29 שהקדוש-ברוך-הוא והתרומה נזכרים
30 באותה מילה, ולאחר-זה נאמר
31 "וזאת התרומה אשר תקחו
32 מאתם", ובגלוי לא נאמר
33 תיבת "לי", וגם לא נאמר
34 "תרומתי" כך שלא נזכר כלל למי
35 מיעדת התרומה והקדוש-ברוך-הוא
36 לא נזכר כאן אפילו ברמז. וצריך להבין
37 מהו הטעם לשינויים הללו.
38 גם צריף להבין¹⁰ דבר נוסף
39 בענין זה, מה שמצינו דבר פלא במדרש¹¹ על הפסוק "וזאת
40 התרומה אשר תקחו גו' זהב וכסף ונחשת", "זהב" כנגד
41 מלכות פבל (רישא דהקבא¹² ראש של זהב, כפי שראה נבוכדנצר
42 מלך בבל בחלמו, כמסופר בספר דניאל), ועל-דרך-זה שאר

הענינים המנויים כאן בנדרות המשכן שרומזים על הגליות
של אחרי-זה, הגליות שאחרי גלות בבל, (וזה לשון המדרש תנחומא: "...
זהב, כנגד מלכות בבל, דכתיב ביה אנת הוא ראשה די דהבא, כסף כנגד
מלכות מדי דכתיב ועשרת אלפים ככר כסף, נחשת כנגד מלכות יון שהיא
פחותה מכולם, ועורות אלים
מאדמים כנגד מלכות אדום, שנאמר
ויצא הראשון אדמוני. אמר הקדוש-
ברוך-הוא: אף-על-פי שאתם רואין
ארבע מלכויות מתגאות ובאות עליכם,
אני מצמיח לכם ישועה מתוך שעבוד.
מה כתיב אחריו, שמן למאור, זה מלך
המשיח שנאמר שם אצמית קרן לדוד
ערכתי נר למשיחי..."). דלכאורה
אינו מוכן מהו הקשר
והשיכות של הגליות לעשית
המשכן שטעם זה הגליות, החל
מגלות בבל, רמוזות בדברים שיש
להביא לנדבת המשכן?
(ב) ויובן באור הדברים על-
פי המבאר בדרישי מאמרי
חסידות מרבותינו נשיאנו¹³,
אדמו"רי חב"ד שלש תרומות
שאודותם הכתוב כאן מדבר
תרומת האדנים, תרומת השקלים
ותרומת המשכן, קאי מכוונות
בכללות על שלשה הענינים
ד-תורה תפלה ומצות, שהם
שלשה העמודים שעליהם העולם
עומד ד-תורה עבודה (ענין
הקרבות¹⁴ שהם העבודה העיקרית
בבית המקדש, תפלה¹⁵ נתקנה כנגד
הקרבות) וגמלות חסדים¹⁶
(והכוונה לא רק למצוות צדקה
וגמילות חסדים בפרט אלא על
כללות כל המצות, פידוע
שכל המצות הן במיין, שזוהו
ענין מדת החסד¹⁷, כמבאר
באגרת הקודש שבספר התניא: "וצריך
להיות כלי ומכון להתלבש בו אור אין-סוף ברוך-הוא כמו הגוף לנשמה על
דרך-משל כמו שכתוב הלא כה דברי כאש, מה אש אינה מאירה בעולם הזה
אלא כשנאחזת ומתלבשת בפתיחה ... נכך גם האור האלוקי יורד ונאחז למטה
רק באמצעות כלין ... והגוף והכלי לאורו יתברך היא מדת החסד ונדיבת הלב

(10) ראה גם לקו"ת בהעלותך לה, ד. 11) תנחומא פרשתנו ז. וראה שמו"ר פל"ה, ה. 12) ע"פ דניאל ב, לח. 13) ראה אוה"ת פרשתנו ד"ה ויקחו לי תרומה ע' אשנט ואילך. ע' א'תיג. 14) רע"ב לאבות פ"א מ"ב. 15) ראה רבינו יונה לאבות שם. 16) אבות שם. 17) ראה תניא אגה"ק סל"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ליתן ולהשפיע חיות למאן דלית ליה כו' [למי שאין לו] כמו שכתוב בתיקונים
 2 (תיקוני זוהר, 'פתח אליהו') וכמה גופין תקינת לון ואתקריאו בתיקונא דא
 3 חסד דרועא ימינא [הקדוש-ברוך-הוא התקין לאורות העליונים כמה 'גופים']
 4 להתלבש בהם ונקראים בתיקון זה, חסד זרוע ימין] וכל הגוף נכלל בימין וכך
 5 אמר הפייט לבושו צדקה", וכשם שכל
 6 הגוף נכלל בימין וכל המידות נכללות
 7 במידת החסד, כך כל המצוות נכללות
 8 במצוות גמילות חסדים).
 9 ועל-פיה זה יוכן באור
 10 השיכות של תרומת המשכן לענין הגליות (פיון
 11 לענין הגליות והטעם שהגליות
 12 נרמזות בנדבות המשכן (פיון
 13 שתרומת המשכן דוקא היא
 14 כנגד ענין המצות, מה שאין
 15 פן תרומת האדנים ותרומת
 16 השקלים, שהן כנגד תורה
 17 ותפלה, כדלקמן).
 18 והענין בזה, דהנה פללות
 19 החלוק ההבדל בין שלוש
 20 העמודים האמורים תורה תפלה
 21 ומצות הוא, שתורה היא
 22 המשכה והתגלות של אור אלוקי
 23 מלמעלה למטה (כנרמז בכתוב
 24 בשיי השירים "דודי לי" 18 הקדוש
 25 ברוך-הוא הנקרא 'דוד' לבני ישראל,
 26 נמשך אל רעייתו, כנסת ישראל),
 27 וכמו שכתוב 19 בנבואת ירמיהו
 28 הלא פה דברי פאש, והינו,
 29 שאפילו כפי שהתורה היא
 30 למטה לאחרי שירדה מלמעלה
 31 למטה מדרגות רבות מאד ונתלבשה
 32 בצורה המובנת בעולם הזה, עדיין
 33 הרי היא "דברי" (דברים שלי,
 34 של הקדוש-ברוך-הוא),
 35 שלכן, מה אש אינו מקבל
 36 טומאה, אף דברי תורה אינו
 37 מקבלין טומאה 20 וגם טמא
 38 רשאי לעסוק בתורה. וענין
 39 העבודה, היינו עבודת קרבנות
 40 (תפלה), הרי ענין הקרבן
 41 הוא רק לאחרי שמקדישים אותו לשם קרבן, לאחר שהיה תחילה
 42 בהמה של חולין, היינו שאין זה כפי שהעולם הוא מצד-עצמו,

כי העולם מצד עצמו הוא חול אלא לאחרי שהעולם כבר נתעלה
 כו' והקרבן הפך מבהמה של חולין לבהמה של קודש. וכמו בתפלה,
 שהיא כנגד הקרבנות, שענינה "סלם מוצב ארצה וראשו מגיע
 השמימה" 21, כלומר עבודת ה' שמטרתה להביא לעליה של האדם
 והעולם מלמטה ביותר ("ארצה") עד
 למעלה ביותר ("השמימה"). מה-
 שאין-פן ענין המצות הרי זה
 דוקא בדברים הגשמיים עצמם
 כפי שהם מציאות גשמית פשוטה,
 תפילין בקלף גשמי וציצית
 בצמר גשמי וכיוצא בזה בכל
 המצות שאת כולם יש לקיים
 באמצעות דברים גשמיים בעולם הזה
 הגשמי [נאף שיש גם מצות
 דחובת הלכות, מצוות שחובה
 לקיימן באמצעות רגש הלב, ואם כן
 לכאורה מדובר בענין רוחני ולא
 במציאות גשמית, הרי לאמתו של דבר
 גם המצוות הללו קשורות למציאות
 גשמית בעולם הזה, כי הרי מבאר
 בכמה מקומות בחסידות
 ובפרט בדרושי מאמרי החסידות
 של רבנו נשיאנו כבוד-קדושת
 מורי-וקמי אדמו"ר 22, הרבי
 הרי"ש, שגם אהבת ה' ויראת
 ה' שהן אכן מצוות התלויות ברגש
 הלב ויש להן תוכן רוחני, צריכות
 להיות באופן שיהיה רגש
 האהבה ורגש היראה נפר ונרגש
 בכווץ כאשר יש רגש של יראה או
 התפשטות בשר הלב כאשר יש
 רגש של אהבה, ועל-דרך-זה
 בנוגע להבנה והשגה שבמח
 שהוא כלי השכל, האבר הגשמי
 שבו שורה ומתלבש אור השכל שהוא
 ענין רוחני, שפועלת ההבנה גם
 שנוי במח הגשמי, בגדול או
 במקטים שנעשים במח,
 כמבאר בכמה מקומות 23
 בספרי חסידות].
 וזהו המבואר לעיל גם הטעם שדוקא המצות הן במדידה
 והגבלה (פדאיתא כמובא ב'אגרת הקדש' 24 שבספר התיא, שם

18) שה"ש ב, טז. וראה אה"ת פרשתנו ס"ע א'שנא. ע' א'שס. 19) ירמ' כג, כט. 20) ברכות כב, א. 21) ויצא כח, יב. זהר
 ח"א רסו, ב. ח"ג שו, ב. תיקוני זהר תיקון מה. 22) המשך תער"ב ח"א פקיד"ד. סה"מ תרצ"א ע' סב. תרצ"ז ע' 215. שם
 ע' 282. וש"נ. 23) סה"מ תרצ"א ע' קפב. תרצ"ב ע' לז. תרצ"ז ע' 254. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

1 מבואר: "... לפי שהמצות ניתנו לנו על-ידי התלבשות במדת גבורה וצמצום
 2 ההארה כו', לכן רוב המצות יש להן שיעור מצומצם כמו אורך הציצית י"ב
 3 גורלין והתפלין אצבעים על אצבעים ומרובעות דוקא והלולב ד' טפחים
 4 והסוכה ז' טפחים והשופר טפח והמקוה מ' סאה וכן בקרבנות יש להן שיעור
 5 מצומצם לזמן כמו כביש בני שנה
 6 ואילים בני שתיים ופרים כו' וכן
 7 במעשה הצדקה וגמילות-חסדים
 8 בממונו), מה-שאיין-פן התורה
 9 היא למעלה ממדידה
 10 והגבלה, כמו שכתוב²⁵ על
 11 התורה ארוכה מארץ מדה
 12 ורחבה מני ים ולתורה אין
 13 הגבלות ושיעורים כפי שיש למצוות,
 14 ועל-דרך-זה גם תפלה
 15 (הנקראת "עבודה", כמאמר
 16 חכמינו ז"ל על הפסוק "ולעבדו בכל
 17 לבבכם", - "איזו היא עבודה שבלב, זו
 18 תפילה") היא למעלה ממדידה
 19 והגבלה, ואין לה הגבלה ושיעור
 20 שהרי תפלה בתכלית
 21 השלמות היא באופן
 22 ד'ראשו מגיע השמימה",
 23 היינו התעלות של המתפלל לאין
 24 שיעור לגבי תחילת עבודת התפילה,
 25 כשהאדם הוא עדיין במדרגה של
 26 "מוצב ארצה" ועד לאופן
 27 ד'בכל מאדך"²⁶
 28 (שבקריאת-שמע) ו'מאד' מורה
 29 על בלי גבול ומסירות נפש למעלה
 30 מטעם ודעת או ביטול מוחלט של
 31 מציאות האדם כלפי האלקות
 32 פעבדא קמי מריה כעבד לפני
 33 ארונה שבשמונה-עשרה²⁷, ולכן
 34 תפילה זו היא בעמידה וללא כל
 35 תנועה, שהוא הביטול בקריאת שמע
 36 ובתפילה הפך ממציאות
 37 העולם, אלא אדרבה, ענין
 38 הבטול, בטול היש תחילה
 39 ביטול בדרגה נמוכה כאשר קיים יש'
 40 ומכל-מקום הוא מתבטל ועד
 41 לבטול במציאות ולאחר מכן,
 42 בהמשך עבודת התפילה, הביטול יותר פנימי ויותר עמוק עד שאין כלל
 43 מציאות עצמאית נפרדת. ורק ענין המצות ולא ענין התורה וענין

ביאור בדרך אפשר

44 התפילה היא במדידה והגבלה, כיון שכל ענין המצות קשור
 45 עם מציאות העולם (דברים גשמיים) דוקא, כמפורט לעיל,
 46 ששם דוקא בתוך העולם המוגבל צריכה להיות עבודת בני-
 47 ישראל לעשות לו יתברך דירה מקום ראוי לגילוי והשראת השכינה
 48 בתחתונים²⁸, בתחתון שאין
 49 תחתון למטה הימנו²⁹, היינו
 50 העולם הזה הגשמי.
 51 ועל-פי-זה יובן מאמר
 52 המדרש על הפסוק "וזאת
 53 התרומה אשר תקחו גו' זהב
 54 וכסף ונחשת", "זהב" כנגד
 55 מלכות בכל וכו', פי בענין
 56 הגלות (מלכות בכל וכו')
 57 מודגש ביותר ענין התמריות
 58 ועל-כל-פנים ולכל הפחות ענין
 59 הגשמייות שבעולם, שהוא פחות
 60 גם ומגושם מענין הרוחניות אבל גם
 61 הגשמייות היא העלם והסתור על
 62 הרוחניות האלוקית שבזה דוקא
 63 בעולם יש חומריות או לכל הפחות
 64 גשמייות, צריכה להיות עבודת
 65 האדם לעשות לו יתברך
 66 דירה בתחתונים, ולכן שוף
 67 ענין זה של הפיכת העולם למקום
 68 ראוי להשראת והתגלות אלוקות
 69 לתרומת המשכן, שקאי
 70 המכוון על ענין המצות,
 71 שאפילו בזמן שבית המקדש
 72 היה קיים, והיה גילוי אלוקות
 73 בעולם כך שהעולם לא היה כלי-כך
 74 חומרי וגשמי, היה עקר ענין
 75 המצות בענינים גשמיים
 76 דוקא.
 77 ג) ועל-פי-זה יובן גם שנוי
 78 הלשונות שבפסוק, כפי שזכר
 79 לעיל, שבתחלה בתרומה הראשונה
 80 נאמר "ויקחו לי תרומה"
 81 והקדוש-ברוך-הוא נזכר במילה בפני
 82 עצמה (ואחר-כך נאמר
 83 "תרומתי", והקדוש-ברוך-הוא
 84 נזכר באותה מילה עם התרומה,
 85 ואחר-כך נאמר "וזאת התרומה" גו' וכאן רק התרומה נזכרת
 86 והקדוש-ברוך-הוא אינו נזכר כלל), כפי שממשיך ומבאר.

1 מה-שאיין-פן התורה היא למעלה
 2 ממדידה והגבלה, כמו שכתוב²⁵ ארוכה מארץ
 3 מדה ורחבה מני ים, ועל-דרך-זה גם תפלה
 4 ("עבודה") היא למעלה ממדידה והגבלה, שהרי
 5 תפלה בתכלית השלמות היא באופן ד'ראשו
 6 מגיע השמימה", ועד לאופן ד'בכל מאדך"²⁶
 7 (שבקריאת-שמע) או פעבדא קמי מריה
 8 שבשמונה-עשרה²⁷, שהיא הפך ממציאות
 9 העולם, אלא אדרבה, ענין הבטול, בטול היש
 10 ועד לבטול במציאות. ורק ענין המצות הוא
 11 במדידה והגבלה, כיון שכל ענין המצות קשור
 12 עם מציאות העולם (דברים גשמיים) דוקא,
 13 ששם צריכה להיות עבודת בני-ישראל לעשות
 14 לו יתברך דירה בתחתונים²⁸, בתחתון שאין
 15 תחתון למטה הימנו²⁹.

16 ועל-פי-זה יובן מאמר המדרש על הפסוק
 17 "וזאת התרומה אשר תקחו גו'
 18 זהב וכסף ונחשת", "זהב" כנגד מלכות בכל
 19 וכו', פי בענין הגלות (מלכות בכל וכו') מודגש
 20 ביותר ענין התמריות ועל-כל-פנים ענין
 21 הגשמייות שבעולם, שבזה צריכה להיות עבודת
 22 האדם לעשות לו יתברך דירה בתחתונים, ולכן
 23 שוף ענין זה לתרומת המשכן, שקאי על ענין
 24 המצות, שאפילו בזמן שבית המקדש היה קיים,
 25 היה עקר ענין המצות בענינים גשמיים דוקא.

1 ג) ועל-פי-זה יובן גם שנוי הלשונות
 2 שבפסוק, שבתחלה נאמר
 3 "ויקחו לי תרומה" (ואחר-כך נאמר "תרומתי",
 4 ואחר-כך נאמר "וזאת התרומה" גו'). ובהקדים
 5 הדייק במה שכתוב "ויקחו לי תרומה",
 6 ואחר-כך נאמר "וזאת התרומה" גו' וכאן רק התרומה נזכרת
 7 והקדוש-ברוך-הוא אינו נזכר כלל), כפי שממשיך ומבאר.

(24) סימן י. (25) איוב יא, ט. (26) ואתחנן ו, ה. וראה לקו"ת שה"ש מט, ריש ע"ב ואלך. (27) שבת י, א. (28) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (29) תניא שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 וּבְהִקְדָּיִם הַדְּיוּק הַשְּׂאֵלָה הַמְּבוֹסֶסֶת עַל דְּיוּק הַלְּשׁוֹן בְּמָה שְׁפָתוּב
 2 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", דְּלִכְאוּרָה הִנֵּה-לִיהֶ-לְמִימֵר הִיָּה לוֹ
 3 (לפסוק) לומר "וַיִּתְּנוּ לִי תְרוּמָה" שְׁהִי פִירוּשׁ הַכְּתוּב הוּא שְׁבִנִי
 4 יִשְׂרָאֵל יִתְּנוּ תְרוּמָה לַה' מִשְׁלָהֶם. וְאַף שְׁמִבְאָר בַּתְּנִיָּא³⁰ (מַדְבְּרִי
 5 הַזֶּהרָה³¹) שְׁהַפְּרוּשׁ ד' וַיִּקְחוּ
 6 לִי תְרוּמָה הוּא כְּמוֹ "אוֹתִי
 7 אֲתֶם לֹקְחִים"³², כְּלוּמֵר, יֵשׁ
 8 לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּילָה "לִי" בְּבוּבֵן שֶׁל
 9 "אוֹתִי" וְכוּונַת הַכְּתוּב הִיא שְׁבִאֲמַצְעוֹת
 10 תְּנִיתַת הַתְּרוּמָה לֹקְחִים, כְּבִיכּוֹל, אֵת
 11 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כִּי בִכֵּן מִתְקַרְבִּים
 12 וּמִתְחַבְּרִים אֵלָיו, מִכְּלִמְקוֹם אֵין בִּכֵּךְ
 13 מַעֲנֵה לְשֵׂאֵלָה מְדוּעַ נֹאמֵר "וַיִּקְחוּ"
 14 וְלֹא נֹאמֵר "וַיִּתְּנוּ", כִּי הִרְי
 15 לְכְאוּרָה עֲנִנָּן זֶה שְׁבִאֲמַצְעוֹת
 16 הַמְּצוּה מִתְחַבְּרִים עִם הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-
 17 הוּא וְלֹקְחִים אוֹתוֹ, כְּבִיכּוֹל, הוּא
 18 לֹא דְוִקָּא בְּמִצְוֹת תְּרוּמָה בַּה'
 19 מְדַבֵּר הַכְּתוּב כֹּאן, אֲלֵא בְּכָל עֲנִנָּן
 20 שֶׁל לִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם
 21 הַמִּצְוֹת שְׁעַל-יְדֵי-זֶה עַל-יְדֵי כֹל
 22 פְּעוּלָה שֶׁל לִימּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם כֹל
 23 אַחַת מֵהַמְּצוּוֹת "אוֹתִי אֲתֶם
 24 לֹקְחִים" וְלֹא עֲנִינָן מִיּוֹדֵר לְמִצְוֹת
 25 הַתְּרוּמָה.
 26 אֵף הַבְּאוּר בְּזָה, דְּמָה שְׁפָתוּב
 27 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה" קָאֵי מְכוּוֹן
 28 עַל הַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַתּוֹרָה³³,
 29 שְׁהִיא הַהֲמִשְׁכָּה שֶׁל אֱלוֹקוֹת,
 30 חֲכַמְתּוֹ וְרוּצוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,
 31 מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה, וְלִכֵּן נֹאמֵר
 32 "וַיִּקְחוּ", וּמִשְׁמַעוֹ כְּמוֹ "וַיּוֹרִידוּ",
 33 כִּי הַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַתּוֹרָה הִיא
 34 (לֹא "וַיִּתְּנוּ", מְלַמְעֵלָה
 35 לְמַעְלָה, מִצַּד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה אֵל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְמַעֲלָה אֲלֵא
 36 אֲדָרְבָּה) עֲבוּדָה בְּאוּפֵן שֶׁל לְקִיָּה ("וַיִּקְחוּ") מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה,
 37 בְּהַתָּאֵם לְעִנְיָה שֶׁל הַתּוֹרָה שְׁהוּא יִרְדָּה וְהַמְּשַׁכָּה שֶׁל אֱלוֹקוֹת לְמַעֲלָה
 38 לְמַטָּה, וּבְאוּפֵן ד' וַיִּקְחוּ לִי, הִנֵּנו "לִי" עֲצַמִי עֲצַמּוֹת
 39 אֹרֵי-אֵין-סוּף³⁴ ("אוֹתִי בְּעַצְמִי אֲתֶם לֹקְחִים"), וְכִשְׁלוּמֵדִים
 40 תּוֹרָה מוֹרִידִים וּמְשִׁיכִים אֶת עֲצַמּוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַצְמוֹ פִּינָן
 41 שְׁאוּרִיתָא וְקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא פּוֹלָא חַד³⁵ הַתּוֹרָה וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

הוא הכול אחד, ולכאן כאשר 'לוקחים' את התורה, ממילא 'לוקחים' גם את
 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו.
 ויש להוסיף בדיוק הלשון בפסוק זה ('ויקחו לי', על-פי
 מאמר רז"ל³⁶ כל מקום שנאמר "לי" אינו זו לעולם,
 (וכדברי חכמינו ז"ל - 'ויקחו תרומה'
 אין כתיב כאן אלא 'ויקחו לי', כל
 מקום שנאמר 'לי', הרי זה קיים לעולם
 ולעולמי עולמים", כלומר קיים בקיום
 נצחי, ומוסבר על כך בחסידות כי כיוון
 שהמשכה זו היא עניין שאינו תלוי
 בעבודת האדם שלא תמיד היא באותו
 מצב ובאותה מדרגה, אלא בא
 'באתערותא דלעילא', לא שייך בו
 שינויים והפסק שהרי למעלה באלקות
 הכול נצחי ותמיד בכל התוקף ואינו זו
 לעולם) והינו שבחינת
 העצמות ("לי") נמשך גם
 למטה מטה, לבחינה ומדרגה
 נמוכה ביותר, עד למקום ודרגה
 נמוכים כל כך ששם צריך
 לשלול ש"לא זו לעולם" ואין
 לו הפסק, כיון שזהו מקום
 ודרגה שלכאורה צריך להיות
 שם מעמד ומצב ד"זו" כו',
 ויש מקום לשינוי והפסק, ואף-על-
 פי-כן, כיון שזוהי המשכת
 העצמות, בחינת 'עתיק',
 הבחינה הפנימית של 'כתר עליון'
 הנקראת 'עתיק יומין' (וכמה פירושים
 בדבר - 'עתיק' מלשון 'ותיק וישן',
 כמו הקדוש-ברוך-הוא שבניגוד לכל
 העולמות שכולם מחודשים ונבראו
 בששת-ימי-בראשית, הקדוש-ברוך-
 הוא עתיק וישן, שהרי הוא קדמון
 ובלתי-מחודש; 'עתיק' מלשון העתקה מספר לספר, כלומר שהאור האלוקי
 יורד נמשך מבלי שיחול בו שינוי לגבי מקורו, אור-אין-סוף בעצמו לפני
 שהוא נתן מקום לעולמות; 'עתיק' מלשון 'ענתק ונבדל' מהתגלות בעולמות,
 ו'עתיק יומין' היינו נענתק ונבדל מ'יום' המורה על אור וגילוי, ובחינת 'עתיק'
 היא למעלה מסדר השתלשלות' של ירידת והמשכת האור האלוקי למטה
 במדידה והגבלה, ואין גבול לייריתו והמשכתו אלא הרי זה נמשך עד
 למטה מטה, וגם בגלות מצרים (כפי שמצינו בענין קדוש

(30) פמ"ז. (31) פרשתנו קמ, ב. (32) ראה שמו"ר פל"ג, א. שם, ו. ויק"ר פ"ל, יג. (33) ראה אוה"ת פרשתנו ע' א'שנא. ע' א'שנט ואילך. (34) לשון האוה"ת פרשתנו ע' א'שפא. (35) מובא בתניא פ"ד ורפכ"ג בשם הזהר. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב ס, א. (36) ויק"ר פ"ב, ב.

ויקחו לי תרומה מאת כל איש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **הַדְּשִׁים, שְׁעַל זֶה** על מצווה זו של קידוש החודש **נֶאֱמַר**³⁷ **הַחֹדֶשׁ**
2 **הַזֶּה לְכֶם, וְאָמְרוּ חֻמֵּינוּ** ז"ל **הֲדָא הוּא דְכְּתִיב**³⁸ **זֶה הוּא הַחֹדֶשׁ**
3 **לְךָ לְבַדְּךָ וְאֵין לְזָרִים אַתָּה**³⁹, **שְׂמַצְוָה** זו **נֶאֱמָרָה לְבָנֵי-**
4 **יִשְׂרָאֵל בְּהִיוֹתָם עֹדִין בְּמִצְרַיִם** והיא מיועדת לבני ישראל בלבד ולא
5 **לְמִצְרַיִם.**
6 **וְזֶהוּ פִירוּשׁ הַכְּתוּב "וַיִּקְחוּ לִי**
7 **תְּרוּמָה"** לפי פנימיות הענינים,
8 **שְׂגָם הָעֵבוּדָה דְתוֹרָה** ולא רק
9 **הַעֲבוּדָה** של מצוות **נִקְרָאת בְּשֵׁם**
10 **"תְּרוּמָה"**, כפי שממשיך ומבאר.
11 **וְהַעֲנִין בְּזֶה, דְּהִנֵּה יָדוּעַ**
12 **הַרְמֵז הַכְּלָלִי** רמו עם תוכן כללי
13 (לא רק לפרט מסויים) **שְׁבַת־יִבְת**
14 **בְּמִילָה "תְּרוּמָה" יִשְׁנֶן**
15 **הָאוֹתִיּוֹת תוֹרָה מ', דְקָאֵי**
16 **וְהַכּוּנָה** היא על התורה שנתנה
17 **לְאַרְבָּעִים יוֹם**⁴⁰.
18 **וְעוֹד זֹאת, שֶׁבְּ"תְרוּמָה" יֵשׁ**
19 **שְׁנֵי פְרוּשִׁים**⁴¹, פירוש אחד
20 **מְלִשׁוֹן הַרְמָה**⁴² שמרמז את
21 **הַדְּבַר הַנִּתְּרָם וְנִתְּנִים** אותו כתרומה,
22 **וּמְלִשׁוֹן הַפְּרָשָׁה**⁴³ שמפרישים
23 **אֶת הַדְּבַר הַנִּתְּרָם** מתוך הכלל,
24 **שְׁלֹכְאוֹרָה** שני הפירושים הללו
25 **ב'תְּרוּמָה',** לשון הרמה ולשון הפרשה,
26 **הֵם שְׁנֵי פְרוּשִׁים הַפְּכִיִּים**
27 **הַסּוֹתְרִים** זה לזה, **כִּי "תְּרוּמָה**
28 **מְלִשׁוֹן הַרְמָה"** מורה שְׁזָהוּ
29 **עֲנִין שְׁצָרִיךְ לְהַרְיֵמו**
30 **וְלְהַגְבִּיהוּ כו', כְּדִי** להבדיל אותו
31 **מִכָּל הַשָּׂר, מֵהַשָּׂר, מֵהַשָּׂר**
32 **"תְּרוּמָה מְלִשׁוֹן הַפְּרָשָׁה"**
33 **מִשְׁמַע שְׁהַדְּבָר נִשְׂאָר**
34 **בְּמִקּוּמוֹ** בו היה לפני התרומה,
35 **אֲלָא שְׁבְּמִקּוּמוֹ גּוּפָא** עצמו
36 **הָרִי הוּא בְּאוֹפֶן נֶעְלָה יוֹתֵר**
37 **מִכִּפִּי** שהיה לפני הפרשה, **כִּינֵן**
38 **שְׁמִפְרִישִׁים** ומבדילים אותו
39 **מֵעֲנִין נוֹסֵף שְׁדוּמָה לּוֹ כו'.**
40 **וּבְדוּגְמַת עֲנִין הַתְּרוּמָה**

כְּפִשׁוּטוֹ, המצווה להפריש תרומה מהתבואה והפירות ולתת אותה לכהן
שְׁהַפְּרָשֶׁת חֹטָה מִן הַפְּרִי בו נמצאות חטים רבות **יְכוּלָה לְהִיּוֹת**
בְּאוֹפֶן שְׁהַחֹטָה שאותה הפרישו בתור תרומה **נִשְׂאָרָת בְּמִקּוּמָה** בו
 הייתה לפני הפרשה, **וְאוֹמֵר חֹטָה זֹו לְדְרוּמָה** או **לְצַפּוֹנָה כו'**
 המונחת בצד דרום או המונחת בצד
 צפון תהיה **תְּרוּמָה**⁴⁴, **וְהִינּוּ,**
שְׂגָם בְּהִיוֹתָה בְּמִקּוּמָה מבלי
 שיגביהו וירימו אותה **הָרִי הִיא**
בְּמַעְמַד וּמַצֵּב שֶׁל הַפְּרָשָׁה,
קְדוּשָׁה וְהַבְּדִלָה מִשְׂאָר
הַחֹטָים שְׁבַפְּרִי שְׁנִמְצָאִים
בְּסִבְיַתָּה לידה באתו מן מקום.
וּשְׁנֵי עֲנִינִים אֱלוֹ ענין של הגבהה
 והרמה וענין של הפרשה **לְשֵׁנָם גַּם**
בַּתוֹרָה. דְּהִנֵּה, כְּאֲשֶׁר
לוֹמְדִים תוֹרָה כְּדָבְעֵי, כפי
 שצריך, כראוי, **אֲזִי מְגִיעִים**
לְבַסְטוֹף בסופו של דבר, גם אם
 בתחילה הלימוד לא היה בדרגה
 הנעלית, **לְאוֹפֶן דְּלִימוּד הַתוֹרָה**
לְשֵׁמָה, לְשֵׁם הַתוֹרָה⁴⁵, שזו
 דרגה נעלית ביותר בלימוד התורה
וְהִינּוּ⁴⁶, **שְׁמַחְבֵּר הַלּוּמַד תוֹרָה**
 יוצר חיבור וקשר ושייכות של
אוֹרִיטָא התורה **כְּקוֹדֶשׁ-אֶ-**
בְּרִיךְ-הוּא בקדוש-ברוך-הוא
(כְּדָאִיתָא כמובא **בְּסִפְר**
הַבְּהִיר⁴⁷ **וּבַזְהַר**⁴⁸ **וּנְתַבָּאֵר**
בְּחִסְדוֹת בְּכִמָּה מְקוּמוֹת⁴⁹,
 וכמובא בילקוטי תורה' לאדמו"ר
 הזקן: "... דוד המלך עליו-שלום היה
 מחבר תורה שלמעלה עם קודשא-
 בריך-הוא שהיה ממשיך השראת אור-
 אין-סוף בחכמה, וזהו פירוש עוסק
 בתורה לשמה, לשמה ממש לשם
 התורה עצמה"), **שְׁזָהוּ** המשכת
 אלוקות בחכמה העליונה **עֲנִין**
הַהֲרָמָה שְׁבַתוֹרָה שהוא לימוד
 התורה בדרגה נעלית. **אֲךְ יִשְׁנֶן גַּם**
עֲנִין הַהֲפְרָשָׁה שְׁבַתוֹרָה⁵⁰,

(37) בא יב, ב. (38) משלי ה, יז. (39) שמור"ר פט"ו, כג. (40) זהר ח"ג קעט, א. תיקוני זהר תיקון יז (לא, ריש ע"ב). אוה"ת פרשתנו ע' א'שמה ואילך. ע' א'שפד. סה"מ תש"ט ע' 151. (41) ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע א'שנה ואילך. סה"מ תש"ט ע' 150 ואילך. (42) זהר פרשתנו קמו, א. (43) פירש"י ריש פרשתנו (ד"ה תרומה). (44) ראה רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ח. (45) ראה רא"ש נדרים סב, א. סה"מ תרנ"ט ע' רנג. וש"נ. (46) ראה גם לקו"ת שלח מז, ג. (47) סימן קצו. (48) ח"ג רכב, ב. (49) לקו"ת שלח שם. נא, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתקיד. ובכ"מ. (50) ראה גם אוה"ת פרשתנו ע' א'שם ואילך. ע' א'שצט.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁזָהוּ הפעולה שנפעלת על-ידי לימוד התורה בַּתְּחִלַּת הַלִּמּוּד,
 2 שְׁהִלְמוּד הוּא אֲדַעְתָּא דְּנִפְשֵׁיהָ⁵¹,
 3 כּמסופר בגמרא שרב ששת היה חוזר על תלמודו כל שלושים יום ואומר,
 4 'תשמחי נפשי, תשמחי נפשי, לך אני קורא, לך אני שונה'. ועל כך שואלת
 5 הגמרא, והרי אמר רבי אליעזר
 6 'אילמלא תורה לא נתקיימו שמים 1 שְׁהִלְמוּד הוּא אֲדַעְתָּא דְּנִפְשֵׁיהָ⁵¹, וְעַד שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה
 7 וארץ שנאמר אם לא בריתי יומם ולילה 2 בְּאוֹפֶן שֶׁנִּקְרְאוּת עַל שְׁמוֹ⁵², כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב⁵³
 8 חקת שמים וארץ לא שמתיו, ואם כן, 3 "וּבַתְּוֹרָתוֹ יִהְיֶה", שְׁזָהוּ עֲנִין שֶׁפּוֹעֵל בְּמִקּוֹם
 9 מה פשר דברי רב ששת שהלימוד הוא 4 שָׁבוּ נִמְצָא גַם קוֹדֵם הַלִּמּוּד, אֲלֵא שֶׁבְּמִקּוּמוֹ
 10 לצורך עצמו, והגמרא עונה שבתחילה 5 עֲצָמוֹ הָרִי הוּא בְּאוֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר. וְעַל זֶה נֶאֱמַר
 11 האדם עושה 'אדעתא הנפשי, היינו 6 "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", וְהִינּוּ, שְׁאִף-עַל-פִּי שְׁאִין זֶה
 12 למען עצמו, ולאחר מכן הוא לומד 7 בְּאוֹפֶן שֶׁנִּקְרָא "תְּרוּמָתִי" בְּגִלּוּי (וְעַל-אַחַת-
 13 תורה בדרגה נעלית יותר, וְעַד 8 פְּמַה-וְכִמְהָ שֶׁבַּתְּחִלַּת הַעֲבוּדָה אֵין זֶה בְּגִלּוּי)⁵⁴,
 14 שבמשך הזמן עולה לדרגה גבוהה 9 מִפְּלִמְקוֹם הָרִי זֶה בְּאוֹפֶן ד'וַיִּקְחוּ לִי",
 15 יותר בלימוד התורה שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה לִּמּוּד 10 שְׁמִשְׁיָךְ בְּחִינַת "לִי", וּבְאוֹפֶן שֶׁ"אֵינוֹ זֶה
 16 התורה שלו בְּאוֹפֶן שֶׁנִּקְרְאוּת 11 "וּבַתְּוֹרָתוֹ יִהְיֶה",
 17 התורה עַל שְׁמוֹ⁵², כְּמוֹ 12 רַבְּנוּ הִזְקֵן בַּתְּנִיָּא⁵⁵ עֲנִין זֶה בְּנוֹגֵעַ לַעֲבוּדָה
 18 שְׁכְּתוּב⁵³ "וּבַתְּוֹרָתוֹ יִהְיֶה", 13 כְּפּוֹעֵל אֲצֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֲפִילוֹ
 19 (כמאמר חכמינו ז"ל בגמרא: 'בתחילה 14 בִּינוּנִים, וְאֲפִילוֹ אֲצֵל אֱלוֹ שֶׁהֵם לְמִטָּה מִמְּדֻרְגַּת
 20 (בתחילת הלימוד, כשהלימוד הוא 15 הַבִּינוּנִים, שְׁאֲצֵלִם צְרִיךְ לְהִדְגִּישׁ (בְּאוֹרָאֲרַעְעֵנָן)
 21 עדיין בדרגה נמוכה) נקראת (התורה) 16 ש"קְרוּב אֱלִיךְ הַדְּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבְלִבְכֶּךָ
 22 על שמו של הקדוש-ברוך-הוא ולבסוף 17 לַעֲשׂוֹתוֹ"⁵⁶, הִנֵּה הַתְּוֹרָה הִיא נִצְחִית בְּכָל מִקּוֹם
 23 (כשהאדם התעלה לדרגה שבה לימוד 18 וּבְכָל זְמַן וּבְכָל הַדְּרָגוֹת שִׁישְׁנָן אֲצֵל בְּנֵי-
 24 התורה שלו הוא באופן יותר נעלה) 19 יִשְׂרָאֵל.
 25 נקראת על שמו (של הלומד) שנאמר 20 (ד) וּמִמִּשְׁיָךְ בְּכַתוּב "מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ
 26 בתורת ה' חפצו ובתורתו יגהה יומם 21 לְבוֹ תִקְחוּ אֵת תְּרוּמָתִי", דְּמָה
 27 (ולילה") שְׁזָהוּ כשלימוד התורה הוא 22 שְׁכְּתוּב "יִדְבְּנוּ לְבוֹ" הוּא עֲנִין "וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל
 28 בדרגה כזו עֲנִין שֶׁפּוֹעֵל בְּמִקּוֹם 23 לְבַכְּכֶם"⁵⁷, אִי זֶה הִיא עֲבוּדָה שֶׁבְּלֵב זֶה תְּפִלָּה⁵⁸
 29 במדריגה שָׁבוּ נִמְצָא הָאָדָם גַּם 24 (שֶׁהִיא בְּדוּגְמַת עֲנִין הַקְּרִיבָנוּת, שְׁזָהוּ עֲנִינָה שֶׁל
 30 קוֹדֵם הַלִּמּוּד, אֲלֵא 25 וְנִשְׂאוֹר בְּמִקּוֹם שָׁבוּ הִיוּ לִפְנֵי שֶׁנִּעֲשׂוּ תְרוּמָה, כְּמִבְּאוֹר לַעִיל.
 31 שֶׁבְּמִקּוּמוֹ עֲצָמוֹ בְּמִקּוֹם זֶה עֲצָמוֹ 26 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", וְהִינּוּ, שְׁאִף-עַל-פִּי
 32 הָרִי הוּא בְּאוֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר 27 שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁנִּקְרָא "תְּרוּמָתִי" בְּגִלּוּי וְלֹא יִנְכַר בְּלִמּוּד
 33 כמו החיטים שהופרשו לתרומה מבלי 28 הַתְּוֹרָה שְׁלוֹ שְׁהוּא לּוֹמֵד אֵת תּוֹרַת ה' (וְעַל-אַחַת-פְּמַה-וְכִמְהָ
 34 שנעשתה בהם הרמה והגבהה בפועל 29 שֶׁבַּתְּחִלַּת הַעֲבוּדָה אֵין זֶה בְּגִלּוּי וְעִידִין לֹא יִנְכַר בַּעֲבוּדָתוֹ שְׁהוּא
 35 ונשארו במקום שבו היו לפני שנעשו תרומה, כמבואר לעיל. 30 קוֹדֵם הַלִּמּוּד, אֲלֵא
 36 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה", וְהִינּוּ, שְׁאִף-עַל-פִּי 31 שֶׁבְּמִקּוּמוֹ עֲצָמוֹ בְּמִקּוֹם זֶה עֲצָמוֹ
 37 שְׁאִין זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁנִּקְרָא "תְּרוּמָתִי" בְּגִלּוּי וְלֹא יִנְכַר בְּלִמּוּד 32 הָרִי הוּא בְּאוֹפֶן נִעְלָה יוֹתֵר
 38 התורה שלו שהוא לומד את תורת ה' (וְעַל-אַחַת-פְּמַה-וְכִמְהָ 33 כְּמוֹ הַחִיטִּים שֶׁהוּפְרָשׁוּ לְתְרוּמָה מִבְּלִי
 39 שֶׁבַּתְּחִלַּת הַעֲבוּדָה אֵין זֶה בְּגִלּוּי וְעִידִין לֹא יִנְכַר בַּעֲבוּדָתוֹ שְׁהוּא 34 שֶׁנִּשְׁעֶשֶׂה בָּהֶם הַרְמָה וְהַגְבָּהָה בְּפּוֹעֵל
 40 עובר את ה')⁵⁴, מִפְּלִמְקוֹם 35 וְנִשְׂאוֹר בְּמִקּוֹם שָׁבוּ הִיוּ לִפְנֵי שֶׁנִּעֲשׂוּ תְרוּמָה, כְּמִבְּאוֹר לַעִיל.
 41 פועלים המשכת אור אלוקי עליו, ולכן הָרִי זֶה בְּאוֹפֶן ד'וַיִּקְחוּ לִי",

(51) ראה פסחים סח, ב. (52) ע"ז יט, א. (53) תהלים א, ב. (54) ראה לקו"ש שם ע' 296, שהמשכת עצמותו ית' שבתורה נשארת כאילו מובדלת ("אָפּגַעטראָגן") מהאדם הלומד; האדם אינו בערך כלל שבחי' "לִי" תאיר בו בגילוי. (55) רפי"ז. (56) נצבים ל, יד. (57) עקב יא, יג. (58) תענית ב, סע"א. וראה רמב"ם ריש ה' תפלה.

ויקחו לי תרומה מאת כל איש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַשְּׂנֵיָה הַנּוֹכַחַת בַּפְּסוּקִים אֵלֶּה, כְּאִמּוֹר לְעֵיל, תְּרוּמַת הַשְּׂקָלִים, 1
2 שְׂמֵמָנָה קָנוּ קִרְבָּנוֹת צְבוּר). וְזֶה גַם מֵה שֶׁכְּתוּב דּוּקָא לַגִּבִּי 2
3 תְּרוּמָה זוֹ, שֶׁעִנְיָהּ הַפְּנִימִי הוּא עֲבוֹדַת הַתְּפִילָה "מֵאֵת כָּל אִישׁ", כְּפִי 3
4 שְׂמֵבִיא ה'צִמְח־צֶדֶק' ב'אֹר הַתּוֹרָה'⁵⁹ תּוֹרַת הָרֵב הַמְּגִיד⁶⁰ 4
5 מִמְעוּרֵיטַש (תַּלְמִידוֹ וּמְלֵא מִקּוֹמוֹ שֶׁל 5
6 הַבַּעַל-שֵׁם-טוֹב) שְׂפָרוּשׁ "כָּל 6
7 אִישׁ" הוּא שְׂכּוּלוֹ אִישׁ, 7
8 וְהֵינּוּ, שְׂאֵף-עַל-פִּי שְׂקוּדִים 8
9 הַתְּפִלָּה הַגָּה חֵלֶק שָׁבוּ בָאֵדָם 9
10 שֶׁנּוֹמַד לְהַתְּפַלֵּל הוּא נֶפֶשׁ 10
11 הָאֱלֹקִית וְחֵלֶק שָׁבוּ הוּא נֶפֶשׁ 11
12 הַבְּהִמִית, שְׂנֹקְרָאֵת בְּשֵׁם 12
13 בְּהִמָּה לְפִי שְׂ"רוּחַ הַבְּהִמָּה 13
14 הַיּוֹרֵדֶת הִיא לְמִטָּה"⁶¹ וּנְפֵשׁ זוֹ 14
15 מִתְּאוּוֹה תְּאוּוֹת לְעִנְיָיִי עוֹלָם הוּא 15
16 הַתַּחְתּוֹן, הָרִי הַמְּטָרָה שֶׁל 16
17 עֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה הִיא לְפַעוּל 17
18 הָעֵנָן ד'כָּל אִישׁ", שְׂהִיָּה 18
19 כּוֹלוֹ אִישׁ וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ חֵלֶק שְׂרוּמָה 19
20 לְבַהֲמָה (כִּי עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּפִילָּה, 20
21 עֲבוֹדָה שְׂכַל, פּוֹעֵלִים שְׂגָם נֶפֶשׁ 21
22 הַבְּהִמִית תַּחֲעֵלָה מִמְעַמְדָה וּמִצְבָּה 22
23 שְׂקוּדִים הַתְּפִילָּה וּגַם הִיא תְּהִיָּה 23
24 נִכְלָלֶת בְּכַחֲשֵׁינָה 'אָדָם' וְלֹא 24
25 תְּהִיָּה (בְּהִמִית), שְׂהִיָּה נֶעֱשֶׂה עַל- 25
26 יְדֵי הָעֵנָן ד'יִדְכְּנוּ לְבוֹ", 26
27 עֲבוֹדַת הַלֵּב בַּתְּפִילָּה. 27
28 וּמִסִּיָּם הַכְּתוּב "תִּקְחוּ אֵת 28
29 תְּרוּמַתִּי", וְאֵין זוֹ כְּפִילוֹת מִיֹּתֶרֶת 29
30 אֵלֶּה הַכְּתוּב מִלְּמַד שְׂגָם בְּעֵנָן זֶה 30
31 שֶׁל עֲבוֹדַת הַתְּפִילָּה יִשְׁנָם שְׂנֵי 31
32 הַפְּרוּשִׁים ד'הִרְמָה' 32
33 וְהַפְּרָשָׁה, כְּמוֹ בְּעֲבוֹדָה 33
34 שְׂבָקוֹ הַתּוֹרָה כְּמִכּוּבָאֵר לְעֵיל 34
35 שֶׁהַכּוּוֹנָה לְשֵׁנֵי דְרִגּוֹת בְּלִימוֹד הַתּוֹרָה 35
36 (כְּמִכּוּבָאֵר בְּדְרוּשִׁים⁶² מֵאִמְרוֹי 36
37 הַחֲסִידוֹת, לֵאמֹר מְרִירוֹת בְּעֲבוֹדַת 37
38 הַתְּפִילָּה הַכּוּוֹנָה), אֲלֵא שְׂהִיָּה 38
39 בְּאֹפֶן ד'תְּרוּמַתִּי", שְׂהִיָּה 39
40 הָאֱלֹקִי מְאִיר בּוֹ בְּגִלוֹי וְלִכְן 40
41 הַקּוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נִרְמַז בְּאוֹתָהּ מִלֵּה 41
42 שְׁבָה מְדוּבָר עַל הַתְּרוּמָה, "תְּרוּמַתִּי". 42

(59) פרשנתו ע' א'שג. (60) אור תורה להח"מ סימן קא. (61) קהלת ג, כא. (62) ראה אוה"ת פרשנתו ע' א'שפד. (63) ראה תניא פמ"א (נח, סע"א). (64) מלכים-א יז, א (וראה לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. וש"נ). (65) ברכות ו, ב. (66) ראה סה"מ ה'ש"ת ע' 13. תש"ח ע' 211. ובכ"מ.

אור ליום ד' פרשת תרומה, א' דר"ח אדר, ה'תשל"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 דְאֶמִירַת שִׁירָה לפני הקדוש ברוך הוא, שְׁזָהוּ עֲנִינָהּ התוכן הפנימי
 2 שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, הָרִי זֶה עֲבוּדַת הַמְּלָאכִים האומרים שירה
 3 לפני הקדוש ברוך הוא, ואם כן בוודאי מדובר בעבודה רוחנית ולא בעבודה
 4 הקשורה בענייני העולם הזה הגשמי, מִה־שְׁאִין־כֵּן עֲנִין הַמְּצוֹת הוא
 5 עבודת ה' כזו שכל ענינה הוא דְּנָקָא
 6 בְּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן 1 וְאֶדְרַבָּה, עֶקֶר הָעֲנִין דְאֶמִירַת שִׁירָה, שְׁזָהוּ עֲנִינָהּ
 7 לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְעַד כְּפִי שֶׁהוּא 2 שֶׁל עֲבוּדַת הַתְּפִלָּה, הָרִי זֶה עֲבוּדַת הַמְּלָאכִים,
 8 העולם בְּזִמְן הַגְּלוּת כאשר מצבו 3 מִה־שְׁאִין־כֵּן עֲנִין הַמְּצוֹת הוא דְּנָקָא בְּעוֹלָם
 9 'תחתון' ביותר (כְּנֻזְכָּר לְעֵיל 4 הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ, וְעַד כְּפִי
 10 מַדְבְּרֵי הַמְּדֻרָשׁ, "זָהֵב" כְּנֻגַד 5 שֶׁהוּא בְּזִמְן הַגְּלוּת (כְּנֻזְכָּר לְעֵיל מַדְבְּרֵי הַמְּדֻרָשׁ,
 11 מְלִכּוּת כְּבָל וְכוּ') שֶׁהחריבה את 6 "זָהֵב" כְּנֻגַד מְלִכּוּת כְּבָל וְכוּ'), כְּכֹל הַמְּדֻרָגוֹת
 12 בית המקדש והביאה על עם ישראל 7 שְׁבָעֵינִין הַגְּלוּת, הֶחֱל מְפֻלּוֹת הָעֲנִין דִּירִידַת
 13 גלוּת), כְּכֹל הַמְּדֻרָגוֹת השונות 8 הַנְּשָׂמָה מֵאֲגָרָא רָמָה לְבִירָא עֲמַקְתָּא⁶⁷, שְׁגַם זֶה
 14 שְׁבָעֵינִין הַגְּלוּת, הֶחֱל מְפֻלּוֹת 9 נְקָרָא כְּבָר עֲנִין שֶׁל גְּלוּת, וְלֹא־חֲרִי־זֶה יִשְׁנוּ עֲנִין
 15 הָעֲנִין דִּירִידַת הַנְּשָׂמָה מִלְמַעְלָה 10 הַגְּלוּת כְּפִי שֶׁהוּא לְאֶחָרִי חֲטָא עֵץ־הַדַּעַת (כּוֹלָל
 16 למטה שהיא ירידה גדולה מאד, כמו 11 גַּם כְּפִי שֶׁהוּא בְּשִׁרְשׁ הָעֲנִינִים, מַעוּט הַיָּרֵחַ,
 17 ירידה מֵאֲגָרָא רָמָה מנג גבוה 12 וְלִפְנֵי־זֶה עֲנִין 'שְׁבִירַת הַכְּלִים דְּתַהוּ'⁶⁸), כְּמִבְּאָר
 18 לְבִירָא עֲמַקְתָּא⁶⁷ לבור עמוק, 13 בְּאֵרוּכָה בְּאֶגְרַת הַקִּדְשִׁי⁶⁹, וְעַד כְּפִי שְׁבָעֵינִין
 19 שְׁגַם זֶה עצם הירידה של הנשמה 14 הַגְּלוּת הוא מִשְׁחַרְבַּב בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ.
 20 מהעולמות העליונים הרוחניים לעולם 15 אָמְנָם אֶף־עַל־פִּי שְׁבָעֵינִין 'זוֹאֵת הַתְּרוּמָה
 21 הַזֶּה הַגְּשָׁמִי נְקָרָא כְּבָר עֲנִין שֶׁל 16 אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאִתְּם זָהָב וְכֶסֶף
 22 גְּלוּת, וְלֹא־חֲרִי־זֶה יִשְׁנוּ עֲנִין 17 וּנְחֹשֶׁת" וְגו', שְׁקָאֵי עַל הָעֲבוּדָה בְּעִנֵּין הַמְּצוֹת,
 23 הַגְּלוּת כְּפִי שֶׁהוּא לְאֶחָרִי 18 הוּא בְּאוֹפֵן שֶׁל יְרִידָה לְדַרְגָּה הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנָהּ,
 24 חֲטָא עֵץ־הַדַּעַת שִׁשִּׁינָה אֵת מִצַּב 19 וְלִכְאוּרָה הָעֲנִין הַכִּי נַעֲלָה הוּא עֲנִין 'וַיִּקְחוּ לִי
 25 העולם לעומת מצבו קודם חטא 20 תְּרוּמָה" שְׁנַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הָעֲבוּדָה דְּתוֹרָה, וְעַל־
 26 (כּוֹלָל גַּם כְּפִי שֶׁהוּא עצם 21 דְּרָף־זֶה יֵשׁ מַעֲלָה יְתָרָה בְּעִנֵּין דְּתְרוּמָתִי"
 27 המושג של חטא בְּשִׁרְשׁ הָעֲנִינִים, 22 שְׁבָעֲבוּדַת הַתְּפִלָּה שְׁעַל־יְדֵהּ עוֹלָה הָאָדָם עַד
 28 מַעוּט הַיָּרֵחַ שִׁמְשַׁמְעוּתוֹ הַפְּנִימִית 23 לְמַעֲלָה מִמְּדִידָה וְהַגְּבֻלָּה, לְמַעֲלָה אֶפְּיֵלוּ מִ"דְּבַר הַיּוֹי"
 29 היא העלם והסתר על גילוי האלקות, 24 הַיּוֹי" שְׁבַתְּוָרָה שְׁנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ
 30 וְלִפְנֵי־זֶה לפני חטא עץ הדעת 25 (שְׁלֹכֵן נֶאֱמַר כָּאֵן 'זוֹאֵת הַתְּרוּמָה" סֶתֶם, וְלֹא
 31 ומיעוט הירח שהיו לאחר בריאת 26 'תְּרוּמָתִי", או "לִי תְרוּמָה"), מְכַל־מְקוֹם הָרִי
 32 העולם, קדם עֲנִין 'שְׁבִירַת 27 יָדוּעַ שְׁכָל הָעֲנִינִים שֶׁל יְרִידָה הֵם צוּרָף עֲלֶיהָ.
 33 הַכְּלִים דְּתַהוּ'⁶⁸ כלומר, על
 34 הכתוב בפרשת וישלח אודות המלכים
 35 שמלכו באדם לפני מלון מלך לבני
 36 ישראל, מבואר בקבלה וחסידית
 37 שבמובן הרוחני הכוונה לכך שלעולם
 38 כפי שנבאר לבסוף, נַקְרָא 'עוֹלָם הַתִּיקוֹן' קדם 'עוֹלָם הַתּוֹהוּ', וּבַעוֹד
 39 ב'שתיקוֹן' יש 'סדר השתלשלות' מסודר בו האור האלוקי יורד ומאיר מדרגה
 40 לדרגה כשהאורות מלוכשים בכלים, בעולם התוהו, עולמם של המלכים
 41 הקדמונים, היו אורות מרובים וכלים מועטים דבר שגרם ל'שבירת הכלים'
 42 שלא יכלו להכיל את האורות המרובים, וכתוצאה משבירת הכלים היתה
 43 'נפילה' של ניצוצות הקדושה, ועל כך מבואר כאן ש'נפילה' ו'שבירה' זו היא

(67) ע"פ חגיגה ה, ב. (68) ראה ד"ה על כן יאמרו המושלים תרצ"א פ"ב (סה"מ תרצ"א ע' שיט ואילך). (69) סכ"ה (קמ), (א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נשאלה לרב האי גאון. וזה לשון השואלים: 'למדנו רבינו כי מצינו לרבותינו
 2 ז"ל י"ג מדות שקבל משה רבינו עליו השלום. ולאברהם אבינו עליו השלום
 3 בספר ייחוסו רבותינו ז"ל על שמו והוא ספר יצירה מונה שם עשר ספירות.
 4 ואנחנו צריכים ללמוד מפיו קדוש אם י"ג ספירות הם י"ג מדות. אם כן י"ג
 5 מדות מצינו י"ג ספירות לא מצינו. או
 6 י"ג מדות לכד וי' ספירות לכד.
 7 לתורתך אנו צריכים ותשובתך אנו
 8 מייחלים, עד כאן לשון השאלה. והנה
 9 הרב באר להם שיש י"ג מדות הם ענפי
 10 תולדות יוצאות מעשר מעלות נקראו
 11 ספירות אלו כנגד אלו עם שלשה
 12 גנוזות ראשי ראשים. ואם אינם
 13 מציאות לכס מסורת להם לקדמונינו
 14 איש מפי איש עד מפי הנביאים ז"ל,
 15 שדוגמתן בעולמות כפי
 16 שהראשי ראשים יורדים ומתלששים
 17 בתוך 'סדר השתלשלות' הוא:
 18 העולמות שלמטה מאצילות,
 19 אצילות, ועולמות אין-סוף
 20 שלמעלה מאצילות.
 21 ועלוי זה של המשכת אור אלוקי
 22 גבוה ביותר עד למטה ביותר, הוא
 23 דוקא בתרומת המשכן
 24 שפנגד ענין המצות, בגלל
 25 שהמצות הן בגשמיות,
 26 בעולם-הזה התחתון שאין
 27 תחתון למטה הימנו ודווקא
 28 העבודה עם התחתון ביותר פועלת
 29 המשכה מהגבוה ביותר.
 30 וזהו גם מה שלעתידי-לבא
 31 יהיה "מעשה גדול"⁷⁴,
 32 כמאמר חכמינו ז"ל במבוא שהיה ספק
 33 האם 'תלמוד גדול' או 'מעשה גדול'
 34 ולבסוף נמנו וגמרו שיגדול תלמוד
 35 שמביא לידי מעשה ומבואר על כך
 36 בחסידות שמסקנה זו ש'תלמוד גדול' היא בזמן הזה אבל לעתיד-לבוא יהיה
 37 'מעשה גדול' ש'זהו מצד המעלה שיש דוקא בתחתון שאין
 38 תחתון למטה הימנו והרי מעשה קשור עם דברים יותר נחומים מאשר
 39 הלימוד. ובדוגמת המעלה דשכט יהודה ומשיח בן דוד לגבי
 40 שכט יוסף ומשיח בן יוסף⁷⁵, כמבואר בתורת החסידות שאננם
 41 ברוחניות ובמדרגת הדבקות באלקות יש מעלות בשכט יוסף ומשיח בן יוסף
 42 אבל בנוגע לפעולה בעולם והמשכת אלקות למטה גובר היתרון של שכט

1 ועל-דרך המבאר ב'המשך מאמרי ההלוא'⁷⁰ 'המשך' היינו
 2 קבוצת מאמרים בנושא אחד הנמשך על פני כמה וכמה פרקים, וכאן הכוונה
 3 ל'המשך' המתחיל בפסוק 'באתי לגני אחותי כלה' שהרבי הרי"צ מסר
 4 לפרסום לקראת הימים יו"ד-י"ג שבט בשנת תש"י, ליום האירוע של
 5 אמרוקנתו הרבנית רבקה (נסתלקה
 6 ביו"ד שבט תרע"ד) ושל אמו הרבנית
 7 שטערנא-שרה (נסתלקה ב"ג שבט
 8 תש"ב) ולאחר פרסום המאמר לקראת
 9 ימים אלה, הרבי הרי"צ עצמו נסתלק
 10 ביו"ד שבט תש"י, והתברר למפרע
 11 שהמאמר נמסר ליום ההסתלקות-
 12 הילולא שלו, שדוקא בתחתון
 13 שהוא תחתון ביותר בא יורד
 14 ומתגלה הגבוה גבוה ביותר,
 15 ואדרבה, עצם העובדה של היותו
 16 תחתון ביותר מוכיח ששש
 17 גבוה גבוה ביותר בהתאם לכלל
 18 שכל הגבוה ביותר, יורד למטה
 19 ביותר. ולכן הנה דוקא
 20 בתרומת המשכן מודגש
 21 מספר י"ג ני"ג דברים, אף
 22 שיש מקום למנות ט"ו
 23 דברים (פנזפר לעיל), וגם יש
 24 מקום למנות י"א דברים,
 25 לפי ששש המינים "תכלת ותולעת
 26 ארגמן ותולעת שני"
 27 נחשבים לאחד (כדעה אחת
 28 במדרש⁷¹), ומבאר בזה⁷²
 29 שאכן יש ענין מיוחד ומשמעות
 30 מיוחדת למספר י"ג דוקא כיון שיש
 31 הדברים הם פנגד י"ג תקוני
 32 דקנא', שלוש עשרה מידות הרחמים
 33 האמורות בתורה ("אל רחום וחנון
 34 ארך אפים" וכו') נקראות בלשון
 35 הקבלה 'שלוש-עשרה תיקוני זקן',
 36 שכללותם הם למעלה מהשתלשלות. וכמבאר גם ב'המשך
 37 עת"ר⁷³ שיש הדברים הם פנגד עשר ספירות (שכוללות
 38 כל סדר ההשתלשלות) ושלשה ראשי ראשים (שהם
 39 למעלה מהשתלשלות),
 40 וכפי שמוכר בספר ה'פרדס': "אחר שנתעסקנו בפרקים הקודמים בחזקת
 41 אמונתנו המוסכמות בפי כל המקובלים כי הספירות הם עשר לא פחות ולא
 42 יותר, ראינו בפרק זה להציל המעין ממקום השיבוש והטעות, והיא שאלה

(70) ד"ה באתי לגני ה'שית' פרק יב ואילך. (71) ברייתא דמ"ט מדות. הובא בילקוט שמעוני פקודי רמז תכד. (72) אוה"ת פרשתנו ע' א'שפג. (73) סד"ה וזאת התרומה (סה"מ עת"ר ס"ע ריג ואילך). (74) אוה"ת שבעה ערה 81. לקו"ש חכ"ה ע' 263. וש"נ. (75) ראה גם אוה"ת וישלח ח"ה תתפכ, סע"ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 יהודה ומשיח בן דוד ויבדו גמט מעלת המקדש לגבי המשכן
 2 [שְׁהָרִי אֶף-עַל-פִּי שְׁמָה שְׁכָתוֹב⁷⁶ בפרשתנו, פרשת תרומה, בציווי
 3 על מלאכת המשכן, "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם" כולל את
 4 כָּל הָעֲנִינִים, הַחֵל מֵהַמִּשְׁכָּן שֶׁל מֹשֶׁה, מִשְׁפַּן שִׁילָה וּבֵית
 5 הַמִּקְדָּשׁ, כמאמר חכמינו ז"ל
 6 דְּמִשְׁכַּן אֶקְרִי מִקְדָּשׁ וּלְכֹן הַצִּיּוּרִי
 7 וְעֵשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ מִתֵּיחֵס גַּם לְמִשְׁכֹּן,
 8 וּמִקְדָּשׁ אֶקְרִי מִשְׁכָּן⁷⁷, מִכָּל-
 9 מְקוֹם הַשְּׁלֵמוֹת בְּזֶה בְּעִיּוּן בֵּית
 10 שִׁיחָה מְקוֹם הַהִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה
 11 בְּאֹפֶן שׁ"בְּאַתֶּם אֶל הַמְּנוּחָה
 12 וְאֶל הַנְּחֻלָּה⁷⁸ בקביעות היא
 13 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ דְּרוֹקָא וְלֹא בְּמִשְׁכֹּן
 14 שְׁהִיא אֲרַעִי וְהוּוּ מִפְּרָקִים וּמִחִבְרִים
 15 אוֹתוֹ לִפִּי הַצִּוּרִין], שְׁהָיָה הַמִּקְדָּשׁ
 16 מִדּוּמָם דְּרוֹקָא (וְלֹא כְּמוֹ
 17 הַמִּשְׁכָּן שְׁהָיָה מִצּוֹמָח, וְכִמוֹ
 18 שְׁכָתוֹב⁷⁹ קוֹרוֹת בְּתֵינּוּ
 19 אֲרִזִּים), וּבְעִינֵי הָעוֹלָם הַדּוּמָם הוּא
 20 לְמִטָּה מִצּוֹמָח וּלְכֹן דּוּקָא בְּמִקְדָּשׁ יֵשׁ
 21 מַעֲלָה שְׁאִין בְּמִשְׁכֹּן לְעִינֵי גִילּוּי
 22 וְהַשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה כְּמִבְּאֵר
 23 בְּדִרוּשִׁים⁸⁰.
 24 ז) וְהוּוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכֹן
 25 שְׁבַפְרִטִיּוֹת וּבְגִלּוּי נִתְפָּרֵשׁ
 26 בְּכָתוֹב רַק עֲנִין תְּרוּמַת
 27 הַמִּשְׁכָּן (וְזֹאת הַתְּרוּמָה
 28 אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאַתֶּם זָהָב וְכֶסֶף
 29 וְנַחֲשֶׁת" וְגו', כָּל י"ג
 30 הַדְּבָרִים הַנְּחוּצִים לְמִלְאכַת
 31 הַמִּשְׁכָּן), וְרַק בְּכָלֹת וּבְרָמֵז
 32 נְכַלְל בְּזֶה גַּם אוֹדוֹת תְּרוּמַת
 33 הָאֲדָנִים וְתֵרוּמַת הַשְּׁקָלִים,
 34 שְׁתֵּי הַתְּרוּמוֹת שֶׁלֹּא קְשׁוּרוֹת יִשְׁרִיּוֹת
 35 לְמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, כִּי תִּכְלִית
 36 הַמְּכֹנֵן הַמְּטָרָה בְּכָלֹת עֲנִין
 37 הַתְּרוּמָה הוּא (מֵהַ שְׁכָתוֹב
 38 בְּסִיּוּם הָעֲנִין⁷⁷ אַחֲרֵי אוֹכּוֹר כֹּל
 39 שְׁלוֹשֶׁת הַתְּרוּמוֹת) "וַעֲשׂוּ לִי
 40 מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכְכֶם",
 41 וְעִינֵן זֶה שֶׁל הַשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה
 42 בְּעוֹלָם נַעֲשֶׂה בְּעַקֵּר עַל-יְדֵי
 43 מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, שְׁזוּהִי

הַפְּעוּלָה בְּתַחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה הַיִּמְנּוּ,
 יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים, וְלֹא עַל יְדֵי לִימּוֹד הַתּוֹרָה וְעִבּוּדֵת הַתְּפִילָּה
 שֶׁהֵן עִבּוּדוֹת נְעֻלוֹת אֲבָל לֹא נּוֹגְעוֹת לְעִינֵים הַגִּשְׁמִיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן
 כְּמוֹ מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, כְּמִבְּאֵר לְעִיל בְּאִרְיִכּוֹת.
 ח) וְכָל זֶה שְׁיָף לְרֵאשׁ-חֹדֶשׁ
 אָדָּר, יוֹם אֲמִירַת מֵאֵמֶר זֶה, כִּי
 בְּאַחַד בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן בְּאָדָּר
 מְשִׁמֵּיעִין מִכּוּרִזִּים עַל
 הַשְּׁקָלִים⁸¹ וּמוֹכִירִים לְעִיבּוֹר
 לְתֵרוֹם מִחֲצִית הַשְּׁקָל, שְׁקָאִי וְהַכּוֹנֵה
 בְּפִשְׁטוֹת עַל הַשְּׁקָלִים שְׁמָהּ
 קְנוֹ קְרָבָנוֹת צָבוּר (הַתְּרוּמָה
 הָאֲמֻצְעִית בְּפִסְטוֹקִים שֶׁבְּחִילַת
 הַפְּרִשָּׁה, כְּמִבְּאֵר לְעִיל), אֲכָל בְּזֶה
 בְּתוֹרַת הַשְּׁקָלִים לְצוּרֵךְ הַקְּרָבָנוֹת
 נְכַלְלוֹת גַּם תְּרוּמַת הָאֲדָנִים
 וְהַתְּרוּמַת הַמִּשְׁכָּן, שְׁהָרִי בְּכָדִי
 שְׁיִוְכְלוּ לְהַקְרִיב קְרָבָנוֹת
 הַצָּבוּר, צְרִיף לְהִיּוֹת תַּחְלָה
 עֲנִין הָאֲדָנִים, שְׁהֵם הַיִּסּוֹד
 שֶׁל כָּל הָעֲנִינִים⁸², כְּמוֹכֵן מִכֹּךְ
 שֶׁבְּפִעֵל הָאֲדָנִים הֵם הַיִּסּוּדוֹת שֶׁל
 כְּתָלֵי הַמִּשְׁכָּן וְכֵן כָּלֹת בְּנִין
 הַמִּשְׁכָּן (וְעַל-דִּרְךָ זֶה מִקְדָּשׁ
 דְּאֶקְרִי מִשְׁכָּן), שְׂרַק אֶז לְאַחַר
 שִׁישׁ מִצִּיאוֹת שֶׁל מִשְׁכֹּן, וְכֹל
 לְהִיּוֹת עֲנִין הַקְּרָבָנוֹת
 בְּשְׁלֵמוֹת (מֵהַ-שְּׁאִין-כֵּן
 כְּשִׁמְקָרִיבִים קְרָבֵן בְּכִמָּה
 גְּדוּלָּה וּבְכִמָּה קְטָנָה⁸³ כִּפִּי שִׁיחָה
 מוֹתֵר לְעֵשׂוֹת בְּאוֹתָם יָמִים, אֲבָל אִין זֹו
 עִבּוּדֵת הַקְּרָבָנוֹת בְּשְׁלֵמוֹת). וְאַף
 שְׁעַל-פִּי הַבְּאוּר בִּנְגֻלָּה' חֶלֶק
 הַנְּגַלָּה שֶׁבְּתוֹרָה (הַתְּלִמּוֹד, הַהִלְכָּה)
 הָרִי זֶה הַהִכּוּזָה עַל הַשְּׁקָלִים
 בְּתַחֲלִיל חוֹדֶשׁ אָדָּר קָשׁוּר עִם
 אֶחָד בְּנִינֵן [שְׁבַנִּינֵן נְגָאֵלו
 אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם וּבוֹ עֲתִידִין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְהַגָּאֵל⁸⁴ מַגְלוֹת זֹו

(76 תרומה כה, ח. 77 עירובין ב, א. 78) פ' ראה יב, ט. 79) ש"ש א, יז. וראה פירש"י תרומה כו, טו. 80) תו"א, תו"ח ואוה"ת ר"פ ויגש. 81) שקלים פ"א מ"א. 82) ראה לקו"ש ח"א ע' 164 ואילך. 83) ראה אנציק' תלמודית ערך במה. 84) ר"ה

ביאור בדרך אפשר

1 האחרונה], שְׁאֵז מתחילת חודש ניסן מתחילים להקריב מהתרומה
 2 הַחֲדָשָׁה, שנתרמה בשנה זו, כְּפִי שְׁלֹמֵדִים מִמָּה שֶׁכְּתוּב⁸⁵ "זאת
 3 עלת הַדָּשׁ בְּחֲדָשׁוֹ", אָמְרָה תוֹרָה: חֲדָשׁ וְהֵבֵא קֶרֶבֶן
 4 מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְלָכֵן קִדְמִינָן וְגַרְיִנָן מקדימים וקוראים לציבור
 5 להביא את השקלים של שנה זו
 6 בְּאֶחָד בְּאֶדָר (שְׁלֹשִׁים יוֹם 1 מתחילים להקריב מהתרומה הַחֲדָשָׁה, כְּפִי
 7 לְפָנֵי-זֶה) כִּי הֵיכַל דָּלִיתוּ כְּדִי 2 שְׁלֹמֵדִים מִמָּה שֶׁכְּתוּב⁸⁵ "זאת עלת הַדָּשׁ
 8 שִׁבִּיאוּ שְׁקָלִים לְמִקְדָּשׁ⁸⁶, 3 בְּחֲדָשׁוֹ", אָמְרָה תוֹרָה: חֲדָשׁ וְהֵבֵא קֶרֶבֶן
 9 ובתחילת ניסן כבר יהיו שקלים 4 מִתְּרוּמָה חֲדָשָׁה, וְלָכֵן קִדְמִינָן וְגַרְיִנָן בְּאֶחָד
 10 חרשים, ואם כן עיקר ענין השקלים 5 בְּאֶדָר (שְׁלֹשִׁים יוֹם לְפָנֵי-זֶה) כִּי הֵיכַל דָּלִיתוּ
 11 שייך לחודש ניסן, ואילו חודש אדר 12
 13 הוּא רַק הַכְּנָה וְהַכְּשֶׁרָה לְכַן, מִכָּל- 6 שְׁקָלִים לְמִקְדָּשׁ⁸⁶, מִכָּל-
 14 מְקוֹם כְּפִי שֶׁכְּתוּב בְּאֶחָד בְּאֶדָר 7 הַשְּׁקָלִים, הָרִי זֶה כְּבֹר הַתְּחִלַּת הָעֲנָנִין כְּפִי שֶׁכָּא בְּדַבּוּר, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁף
 15 מִשְׁמִיעִין (וּמְכַרְיִזִין) עַל 8 אַחֲר־כֵּף בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, כְּפִי שִׁיְהִיָּה בְּגָאוּלָּה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה בְּקָרוֹב
 16 הַשְּׁקָלִים, הָרִי זֶה כְּבֹר 9 מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שִׁיְכַנֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקְוֵמוֹ⁸⁷, וְשֵׁם נַעֲשֵׂה לְפָנֶיךָ
 17 הַתְּחִלַּת הָעֲנָנִין כְּפִי שֶׁכָּא 10 כְּוִ' כְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ⁸⁸, בְּעֲגָלָא דִּידָן.

ביאור בדרך אפשר

18 אַחֲר־כֵּף בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, ולכן ענין השקלים שייך לא רק לניסן אלא
 19 גם לאדר, כְּפִי שִׁיְהִיָּה בְּגָאוּלָּה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה בְּקָרוֹב
 20 מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שִׁיְכַנֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 21 בְּמִקְוֵמוֹ⁸⁷, ועבודת הקרבנות תתקיים במעשה בפועל וְשֵׁם נַעֲשֵׂה
 22 לְפָנֶיךָ כְּוִ' כְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ⁸⁸,
 23 כפי שעבודת הקרבנות היא בשלימות,
 24 בהתאם לרצון העליון בְּעֲגָלָא דִּידָן
 25 במהירות (לפי המושגים) שלנו.

על 6 שְׁקָלִים לְמִקְדָּשׁ⁸⁶, מִכָּל-מְקוֹם כְּפִי שֶׁכְּתוּב בְּאֶחָד בְּאֶדָר מִשְׁמִיעִין (וּמְכַרְיִזִין) עַל
 7 הַשְּׁקָלִים, הָרִי זֶה כְּבֹר הַתְּחִלַּת הָעֲנָנִין כְּפִי שֶׁכָּא בְּדַבּוּר, וְעַל-יְדֵי-זֶה נִמְשָׁף
 8 אַחֲר־כֵּף בְּמַעֲשֵׂה בְּפוּעַל, כְּפִי שִׁיְהִיָּה בְּגָאוּלָּה הָאֲמַתִּית וְהַשְּׁלֵמָה בְּקָרוֹב
 9 מִמֶּשׁ, עַל-יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, שִׁיְכַנֶּה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִקְוֵמוֹ⁸⁷, וְשֵׁם נַעֲשֵׂה לְפָנֶיךָ
 10 כְּוִ' כְּמִצְוַת רְצוֹנְךָ⁸⁸, בְּעֲגָלָא דִּידָן.

יא, א. שמו"ר פט"ו, יא. 85) פינחס כח, יד. 86) מגילה כט, ב. ירושלמי שקלים שם. 87) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.
 88) בתפלת המוספין. וראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פי"ז ואילך (סה"מ תרל"ז ח"ב ע' תכ ואילך). ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, יו"ד אד"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו, נעם לי לקרות בו ע"ד קביעות עתים שלו בלימוד חסידות חב"ד, והתקוה
 חזקה שכהוראת חז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, גם הנהגתו הוא כהוראת תורת החסידות
 ומנהגי, ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ובפרט שהובטחנו הבא לטהר מסייעין אותו.

לשאלתו בנוגע להצעת נכבדות, שככתבו אינה כה דתית וכו', כיון שכמה דרגות בפירוש ביטוי
 כהנ"ל, יציע המצב בפרטיות הדרושה לפני ידידיו במקום כנוהג בישראל ובסגנון הכתוב ותשועה ברוב יועץ.

לשאלתו כיון שכמאמר חז"ל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, מה מקום לעצות
 המובאים בש"ס ובכ"מ בנוגע לפרנסה ועשירות.

יעוין בזה בלקו"ת לרבנו הזקן סוף פ' קרח וביותר ביאור בקונטרס ומעין, לכ"ק אדמו"ר
 (מוהרש"ב) נ"ע.

התקוה שיודע וגם שומר על שלשת השיעורים דחומש תהלים ותניא הידועים,

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

בס"ד. שיחת חג הפורים*, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- כ. ...דובר לעיל (סעיף י"ט) אודות כללות התורה שהיא הוראה לכל אחד ואחת, לא רק חלק ההלכה שבתורה (כולל גם חלק השקלא-וטריא שבהלכה, שמזה גופא יכולים ללמוד כמה הלכות), אלא אפילו חלק הסיפורים שבתורה, שאף שלכאורה אינם אלא דברי ימי ישראל, ובלשון הכתוב: "דברי מלכי ישראל"¹³², או "מלכי יהודה"¹³³, ועל-דרך-זה "ויהי בימי אחשורוש"¹⁰⁸, הנה גם בהם יש לימוד והוראה, ולא רק לאותם זמנים, אלא כשם שהתורה היא נצחית¹³⁴, כך גם ההוראה שבה היא נצחית; אלא, שיש ענינים שההוראות שבהם מוסתרות, ויש ענינים שההוראות שבהם גלויות גם בשטחיות, וצריך להיות רק הרצון להכיר בהם, ועל מנת לשמור ולעשות ולקיים.
- וכמו ההוראה האמורה לעיל בנוגע לכללות המצב שהיה בימים ההם, כאשר "מרדכי יושב בשער המלך", ו"אחות יש לנו בבית המלך", וכן טעותם של אלו ש"נהנו מסעודתו של אותו רשע" (שאף שבבואם לסעודה ראו ש"אותו רשע" מתגאה בכך שזכה שיהיה לו כלי ובגד מאבי זקנו של יהודי, מכל-מקום, נהנה יהודי מזה ש"אותו רשע" מזמין אותו לסעודה) - כפי שניתן ללמוד מהסיפור הפשוט של המגילה כפי שמפרשים אותה לילדים ב"חדר".
- וכמורכן ישנן הוראות מכמה פרטים שנתבארו בתורה שבעל-פה - במסכת מגילה ובמדרשי חז"ל על המגילה, וכן פירושי חז"ל על המגילה שהם לאחרי זמן המדרשים, שגם הם נכללים בכלל שכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נאמר למשה מסיני¹³⁵, אם זה פירוש שנתפשט ונתקבל ברוב ישראל, כפי שפוסק הרמב"ם בחלק האחרון של ספרו¹³⁶, בנוגע לגזירה ותקנה שנתפשטה ונתקבלה ברוב ישראל, שנכללת בהציווי ד"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך גו"¹³⁷, ומזה מובן גם בנוגע לפירוש שנתפשט ונתקבל ברוב ישראל, שנעשה פירוש מקובל בתורה שבעל-פה.
- כז. בין הפירושים בנוגע לפרטי הענינים שבמגילה, מצינו, שלאחר ש"ויקה המן את הלבוש ואת הסוס וילבש את מרדכי וירכיבהו ברחוב העיר ויקרא לפניו ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו"¹³⁸ [לאחר שהשיב לאחשורוש על שאלתו "מה לעשות באיש אשר המלך חפץ ביקרו" - בחשבו "למי יחפוץ המלך לעשות יקר יותר ממני" - "יביאו לבוש מלכות גו' ואשר נתן כתר מלכות בראשו וגו'", ואז, "ויאמר המלך להמן מהר קח את הלבוש ואת הסוס כאשר דברת ועשה כן למרדכי היהודי"¹³⁹] - "וישב מרדכי אל שער המלך"¹⁴⁰, ואיתא בגמרא¹⁴¹: "ששב לשקו ולתעניתו".
- וצריך להבין:
- על-פי דין ה'שולחן-ערוך', הנה מצד יוקר הגוף של יהודי, "אסור .. לצערו בשום צער .. אלא-אם-כן עושה בדרך תשובה, שצער זה טובה היא לו כו"⁶.
- וכידוע תורת הבעל-שם-טוב¹⁴² על הפסוק¹⁴³ "כי תראה חמור שונאך", שאף-על-פי שכאשר מסתכלים בעיון בחומר הגוף ("חמור"), אזי רואים שהוא "שונאך", ששונא את הנשמה, ושונא רוחניות, כיון ש"רוח הבהמה היורדת היא למטה"¹⁴⁴, ואם כן, יכול להיות שתעלה מחשבה שלא לסייע לגוף, "וחדלת מעזוב לו", אלא לצערו ולשברו על-ידי תעניות וסיגופים - הנה לא בזו הדרך ישכון אור התורה, אלא - "עזוב תעזוב עמו", היינו, שצריך לעבוד את ה' ביחד עם הגוף.

(139) שם, ו ואילך.

(140) שם, יב.

(141) מגילה טז, א. הובא בפרש"י עה"פ.

(142) ראה כתר שם טוב בהוספות סכ"א. וש"נ (נעתק ב"היום

יום" כח שבט).

(143) משפטים כג, ה.

(144) קהלת ג, כא.

(132) דברי הימים-ב לג, יח.

(133) שם כה, כו.

(134) תניא רפי"ז. ובכ"מ.

(135) כנ"ל הערה 34.

(136) הלי' ממרים פ"א ה"ב. פ"ב ה"ב.

(137) פ' שופטים יז, יא.

(138) אסתר ו, יא.

- 1 ובשביל זה יש צורך בגוף בריא - כפי שפוסק הרמב"ם¹⁴⁵: "היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם
2 הוא", היינו, שזוהי הדרך לעבוד את ה'.
- 3 וכיון שכן, הרי מזה שמרדכי שב לשקו ולתעניתו, מובן, שלמרות שאחשוורוש צוה להמן להרכיב את
4 מרדכי ברחוב העיר ולקרוא לפניו ש"המלך חפץ ביקרו", עדיין דאג מרדכי מה יהיה עם גזירת המן,
5 ולכן, לא זו בלבד שהותר לו אלא שהוצרך לענות את הגוף בלבוש שק ותענית.
- 6 ולכאורה אינו מובן:
- 7 מרדכי הבין תכסיסי מלוכה, להיותו משרי אחשוורוש, ואם כן, בראותו שהמלך מצוה לאחד השרים
8 שירכיבהו בעצמו [כדאיחא במדרש¹⁴⁶ שהמן הציע לעשות זאת על-ידי שליח, ואחשוורוש לא הסכים,
9 אלא צוה שהמן בעצמו יעשה זאת] ברחוב העיר, בפירסומה של העיר שושן, ויכריז ש"המלך חפץ ביקרו"
10 - היה צריך להבין שכבר ניצח את המן, "דידן נצח"¹⁴⁷, ובמילא, אינו צריך עוד להתענות, וכיון שאינו
11 צריך - אסור לו להתענות; ואף-על-פי-כן אומרת הגמרא בפשיטות שמרדכי "שב לשקו ולתעניתו"?!
- 12 כח. והביאור בזה - שמהוה גם הוראה אלינו - שליחודי לא נוגע מה נעשה מצד תכסיסי מלוכה:
13 אצל מרדכי היה מונח בפשיטות, שהעובדה שיכולה להיות גזירה על בני-ישראל "להשמיד ולהרוג
14 ולאבד" (ועל-דרך-זה בנוגע לכל גזירה שלא תהיה), היא בגלל שהיה אצלם איזה ענין של חטא כלפי
15 הקדוש-ברוך-הוא ("עפעס האָבן זיך אידן פאַרזינדיקט פאַר דעם אויבערשטן").
- 16 כאשר בני-ישראל נמצאים ביחד עם הקדוש-ברוך-הוא, הרי כשם שגויס אינם יכולים לעשות מאומה
17 להקדוש-ברוך-הוא כביכול, כמו-כן אינם יכולים לעשות מאומה לבני-ישראל, ש"בנים אתם לה'
18 אלקיכם"¹⁴⁸; לא יתכן שמלך יניח לעשות משהו לבנו.
- 19 אלא מאי - יש קושיא: רואים שעושים משהו לבנו והוא שותק, ובלשון חז"ל¹⁴⁹: "נכרים מרקדין
20 בהיכלו .. משתעבדים בבניו, איה גבורותיו .. הן הן גבורותיו כו'" - הנה התירוץ על זה הוא: "מפני
21 חטאינו גלינו מארצנו" - ! לא מפני גודל הצבא, ריבוי חיילים ופרשים וכו', שהיה למלכות רומי או
22 לנבוכדנצר, היו יכולים לגרש את בני-ישראל מארץ ישראל; הסיבה היחידה לכך היא: "מפני חטאינו
23 גלינו מארצנו", ובגלל זה הנהיג הקדוש-ברוך-הוא את נבוכדנצר והביא אותו למקום פלוני בניגוד לרצונו
24 כו'.
- 25 אצל מרדכי, וכן אצל כל יהודי מאמין, לא יתכן שיהיו ספיקות בדבר; אם הוא רק מאמין
26 שהקדוש-ברוך-הוא הוא בעל-הבית בעולם, ואם הוא רק מאמין שהקדוש-ברוך-הוא נתן את התורה ובה
27 נאמר "בנים אתם לה' אלקיכם"¹⁴⁸, "בני בכורי ישראל"¹⁵⁰ - הרי השכל הפשוט מחייב שלא יתכן שמישהו
28 יוכל לפגוע ביהודי, אם ה' לא צוה.
- 29 מהי הסיבה לכך, שהקדוש-ברוך-הוא - שהוא עצם הטוב, ומטבע הטוב להטיב¹⁵¹ - יאמר שיעשו
30 ליהודי דבר בלתי טוב? - בודאי אין זה בשביל לצערו ולענותו, אלא בהכרח לומר שיש צורך "לרחוץ
31 צואת בנות ציון"¹⁵², והיינו, לפי שישנו חטא ועוון, שאצל בני-ישראל הרי זה כמו כתם שצריך לרחצו
32 ולהסירו, הנה יש כתם שיכולים להעבירו על-ידי מים קרים, אבל אם הכתם חדר עמוק יותר, אזי יש
33 צורך במים חמים, ובשעת מעשה, הנה הבן הקטן - שאינו יודע טעם הדבר - צועק על כווייתו מחום
34 המים, ואף-על-פי-כן עושה זאת "אביו הרחמן", כיון שרוצה לרחוץ צואת בנו יחידו (כפי שמאריך רבינו
35 הזקן ב'אגרת הקודש'¹⁵³).

145) הלי' דעות רפ"ד.

146) פרדר"א פ"ג (בהוצאה עם פי' הרד"ל נשמט).

147) לשון חז"ל - ויק"ר פכ"ד, ג.

148) פ' ראה יד, א.

149) יומא סט, ב (לגירסת הע"י). יל"ש עקב רמז תתנו.

נחמי' רמז תתרעא.

150) שמות ד, כב.

151) ראה בהנסמן בלקו"ש חכ"ד ע' 334 הערה ד"ה מספרי.

152) ע"פ ישעי' ד, ד.

153) סכ"ב.

כט. וזוהי הסיבה שמרדכי "שב לשקן ולתעניתו":¹

מרדכי ידע שלא בגלל שהמן שונא את בני-ישראל יש בכחו לגזור עליהם גזירה, ולא בגלל שגם אחשוורוש שונא את בני-ישראל לא פחות מהמן (כדאיתא במדרש¹⁵⁴) יש בכחו לחתום על האגרות "להשמיד להרוג ולאבד את כל היהודים" - שהרי המן ואחשוורוש אינם בעלי-בתיים על בני-ישראל; סיבת הגזירה היא "מפני חטאינו".⁵

וכיון שכן, הנה גם בראותו שאחשוורוש והמן רוצים לחזור בהם מהגזירה - לא נשתנה מאומה אצל מרדכי כתוצאה מזה שנעשה שינוי אצל גויים; לא הם גזרו את הגזירה, אלא הגזירה היא מצד הגזר-דין בבית-דין של מעלה, וביתיים לא ראה שיש איזה ענין שישנה ויבטל את הגזר-דין דבית-דין של מעלה. אלא מאי, המן מוליך אותו ברחוב העיר ומכריז "ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו", בגלל שאחשוורוש צוה עליו "מהר קח את הלבוש ואת הסוס גו" - הרי זה שינוי שנעשה אצל המן ואחשוורוש, ואילו בני-ישראל, אין להם שייכות אליהם; בני-ישראל שייכים להקדוש-ברוך-הוא.¹¹

ולכן, אימתי יפסיק מרדכי את תעניתו ויפשוט את שקו ויחזור ללבוש בגדי מלכות - כשידע שהקדוש-ברוך-הוא נעשה טוב אליו, וכיצד אפשר לפעול על הקדוש-ברוך-הוא - לא על-ידי-זה שיחפש איזו עצה בדרך הטבע, אלא על-ידי-זה שימשיך ב"שקו ובתעניתו".¹⁴

ורק לאחר שראה שבני-ישראל עמדו בנסיון וצמו "שלשת ימים לילה ויום"⁶⁴ - הנה בידעו שענין זה מבטל כל הגזירות מלמעלה, הרי כשבטלה הגזירה למעלה, בטלה בדרך ממילא הגזירה למטה. ולאחרי כן, צריך להיות גם ענין של עשייה בדרך הטבע, ולכן "ויהי ביום השלישי ותלבש אסתר מלכות"¹⁵⁵, והלכה לדבר עם אחשוורוש.¹⁸

ל. וענין זה מהוה הוראה בכל הזמנים ובכל המקומות¹⁵⁶:

ישנם כאלו שרוצים לפעול שהגוי יסכים על ענין פלוני.

ובכן: לכל לראש - יש להבטיח ("באָוואַרענען") מה אומר על זה מלך מלכי המלכים הקדוש-ברוך-הוא. וכיצד אפשר להבטיח זאת - הנה כיון שסיבת הגזירה היא "מפני חטאינו", אזי מבטלים את הגזירה על-ידי ביטול "חטאינו", או שמבטלים מחצית הגזירה על-ידי ביטול מחצית החטאים.²³

ורק לאחר כן, יש לעשות גם "כלי" בדרך הטבע.

לא. וזוהי גם הוראה לכל אחד מישראל בחיי היום יום, אפילו בימי שלום ושלום:

כאשר אדם מתעסק בפרנסתו בכדי להרויח עבור ההוצאה, הנה בידעו שהוא חי בעיר שיש בה תחרות, וצריך להתחרות עם כמה וכמה שאינם מקדימים להתפלל בבית-הכנסת וללמוד שיעור בתורה לאחר התפילה וכו', יכול לחשוב, שאם הלה יפתח את חנותו לפניו, אזי יחטוף ממנו את כל הקונים.²⁸

אבל יהודי יודע מה שאומרים בברכת המזון, שנתנית הפרנסה - "הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים" - היא מ"אלקינו מלך העולם", ואם כן, מהי התועלת בתפירת ארנק או כיס גדול¹⁵⁷, כשצריך להבטיח שיהיה לו מה להכניס בהם...

לכל לראש עליו להבטיח שהקדוש-ברוך-הוא ירצה ליתן לו מזונות, וכיצד מבטיחים זאת - על-ידי-זה שירויץ לחנות חצי שעה קודם? - לא זו הדרך "לשחד" את הקדוש-ברוך-הוא;

רצונך לפעול על הקדוש-ברוך-הוא - עליך להתפלל בצייבור, ולומר קאפיטל תהלים לאחר התפילה, ואחר-כך ללמוד שיעור בתורה ("מבית הכנסת לבית המדרש"¹⁵⁸), ולאחרי כן - כשיש בידך הבטחת הקדוש-ברוך-הוא שיתן לך פרנסתך ופרנסת בני ביתך - הנה כיון ש"אין סומכין על הנס"¹⁵⁹, וצריך

157) ראה גם לקו"ש חל"א ע' 173.

158) ברכות בסופה. וש"נ.

159) ראה פסחים סד, ב.

154) ראה אסת"ר פ"ז, כ.

155) אסתר ה, א.

156) בהבא לקמן - ראה גם בשיחה המוגהת הנ"ל סכ"ד

(לקו"ש ח"ו ע' 192 ואילך - משיחה זו).

- 1 להיות ענין של עשיה, "בכל אשר תעשה"⁵⁶, אזי ישנו ציווי בתורה (ב'שולחן-ערוך'¹⁶⁰): "הנהג בהן
2 מנהג דרך ארץ"⁵⁵.
- 3 אלא מאי, בעולם המסחר אין מקום להנהגה כזו; מצד עולם המסחר - מוטב לקצר בתפילה ובלימוד,
4 ומה טוב אם ידחה את התפילה ליום השבת, ובימי החול יעסוק במסחר במשך ששה מעת-לעת רצופים,
5 וכך יצא ידי חובתו הן עבור הקדוש-ברוך-הוא, על-ידי-זה שיקדיש את יום השבת כולו לתפילה, וגם
6 עבור המסחר במשך ששת ימי החול - הנה על זה אומרים לו:
- 7 "הזן את העולם כולו בטובו" - צריך להיות בכל יום, בכל יום הנך צריך לקבל פרנסה
8 מהקדוש-ברוך-הוא, ש"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית"¹⁶¹, ולכן, בכל יום עליך להתקשר
9 עם הקדוש-ברוך-הוא,
- 10 ומהו הדבר שמקשר אותך עם הקדוש-ברוך-הוא - אין זה עריכת פרסומת גדולה, או על-ידי-זה
11 שתהיה מ"משכימי קום" ו"מאחרי שבת" בחנות; הקדוש-ברוך-הוא בעצמו אמר לך מה מקשר אותך
12 אליו - קיום כל התורה, כפי שנמשכה ובאה עד לשולחן-ערוך ובדברי האחרונים שלאחרי-זה.
- 13 יהודי צריך לעשות דבר שהיכולת לעשותו היא בידו בלבד - עניני יראת שמים, שעל זה אמרו רז"ל¹⁶²
14 "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים", ואילו פרנסה - נותן הקדוש-ברוך-הוא, ואין צורך שיחטוף ויעזור
15 להקדוש-ברוך-הוא, כי בודאי יסתדר הקדוש-ברוך-הוא גם ללא העזר והסיוע שלו; עליו רק לקיים מה
16 שכתוב בתורה "אשר תעשה", שתהיה איזו עשיה בדרך הטבע.
- 17 וזהו מה שלמדים מסיפור המגילה - שאף שלכאורה היה מרדכי יכול לחשוב ("געוואַלד גרויס וויי
18 געשריען"): כאשר עומדת גזירה על בני-ישראל - ישב להתענות?! צריכים לרוץ להשתדל אצל המן
19 ואחשוורוש! - ואף-על-פי-כן, "שב לשקו ולתעניתו", בידעו, שאין לו עסק עם המן, וגם לא עם אחשוורוש
20 (ולכן, גם כשנעשה שינוי אצלם בהיחס למרדכי, אין זה נוגע אליו); זהו ענין ששייך להקדוש-ברוך-הוא,
21 כך, שיש צורך לבטל את הגזירה למעלה, על-ידי תענית שלשה ימים (יחד עם ילדי ישראל שהולכים
22 בדרכיו של מרדכי, ומכריזים "אתך אנו בין לחיים בין כו"¹⁷²), ורק אחר-כך יש לעשות כלי בדרך הטבע
23 על-ידי הליכת אסתר לאחשוורוש, ביום השלישי, מתוך בטחון שסוף-כל-סוף תבטל הגזירה למטה, כיון
24 ש"חמת המלך שככה"¹⁶³, כדאיאת במדרש¹⁶⁴ שקאי על מלכו של עולם.
- 25 וזוהי ההוראה מקריאת המגילה באופן שאין זה "למפרע", מאורע שהיה פעם; זהו דבר שמתרחש
26 בכל יום ראשון, שני, שלישי, רביעי, חמישי וששי, ואפילו שבת:
- 27 התחלת כל יום אצל יהודי היא - באמירת "מודה אני לפניך . . שהחזרת בי נשמת", היינו, שזה עתה
28 נעשה בריה חדשה על-ידי-זה שהקדוש-ברוך-הוא נתן לו את הנשמה, ואחר-כך מתפלל להקדוש-ברוך-
29 הוא ומבקש ממנו כל הברכות - שהקדוש-ברוך-הוא שהוא "חונן הדעת", יחון אותו בדעת, ו"מברך
30 השנים" יברך "את כל תבואתה לטובה", ו"שומע תפילה" ישמע תפילת עמו ישראל, ומברך על זה בשם
31 ומלכות, כך, ש"אין כאן שום ספק כלל"¹⁶⁵; ורק לאחר-יזה הולך לעשות פעולה בדרך הטבע,
32 והקדוש-ברוך-הוא נותן לו פרנסתו "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה"¹⁶⁶.
- 33 [נתבאר שהעסק בפרנסה כשלעצמו הוא כמו הליכה לבנק ללא צ'ק - ראה לקוטי שיחות הנ"ל (סעיף
34 כ"ד) עמוד 193].
- 35 והנהגה זו היא הדרך לקבל לא רק עולם הבא, אלא גם עולם הזה - כמבואר בארוכה בקונטרס
36 ומעיין¹⁶⁷, שגם בעניני עולם הזה לא יכול יהודי לקבל השפעה ממקום בלתי טהור; יהודי קשור עם
37 הקדוש-ברוך-הוא - "בנים אתם לה' אלקיכם", ולכן מקבל פרנסתו מהקדוש-ברוך-הוא,

164) אסתר פ"ג, טו. יל"ש עה"פ (רמז תתרנט).

165) תניא אגה"ת פי"א (ק, א).

166) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

167) מאמר ו פ"ג ואילך.

160) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ו וש"נ.

161) נוסח ברכות ק"ש דשחרית.

162) ברכות לג, ב. וש"נ.

163) אסתר ז, יו"ד.

1 - וגם אם יש מצב ש"ברגע קטן עזבתיך"¹⁶⁸, "מפני חטאינו", הרי זה רק "לרגע קטן", ורק בתור הכנה
 2 כדי שלאחרי-זה תתחזק ההתקשרות והאהבה בין הבן עם אביו שבשמים (כמבואר ב'אגרת הקודש'¹⁵³) -
 3 ומה שנעשה מסביבו - אם ערך ה"מניות" ירד או עלה, וכן אם מורידים אותו או מעלים אותו וממנים
 4 אותו ליושב-ראש ("טשערמאן") - אין זה נוגע כלל! יהודי צריך לדעת שאם הוא השלים את התענית,
 5 אזי ביכלתו להיות "טשערמאן" מוצלח!
 6 זוהי אפוא ההוראה גם בנוגע לימי שלום ושלחה (כאשר אין צורך ב"שקו ותעניתו") - שצריך להתנהג
 7 על-פי הוראת מלכו של עולם, שאחרית וראשית שלו¹⁶⁹: להשכים בבוקר ולילך לבית-הכנסת,
 8 ומבית-הכנסת לבית-המדרש, ורק לאחר-זה - "הנהג בהן מנהג דרך ארץ", ואז נעשה אצלו יום בריא,
 9 שבוע בריא ושנה בריאה, בכני חיי ומזוני רוחי, מתוך "אורה ושמחה וששון ויקר"¹³⁰.

* * *

10 לב. כשם שיש לימוד והוראה מפרטי עניני פורים, ומפרטי סיפורי המגילה ופירושי המגילה, החל
 11 מתרגום ומדרש, ועד לפירושי האחרונים שנתקבלו ברוב תפוצות ישראל - כמו-כן (ועל-אחת-כמה-וכמה
 12 ש) יכולים ללמוד הרבה מהענינים הכלליים שישנם במגילה ובימי הפורים.
 13 הביאור בשני ענינים מופלאים שבהשקפה ראשונה אינם מובנים: (א) פורים הוא היום-טוב היחיד
 14 ששמו¹⁷⁰ אינו בלשון הקודש (כמו כל שאר המועדים), אלא¹⁷¹ בלשון פרסי¹⁷², (ב) מגילת אסתר היא
 15 היחידה מכל כתבי הקודש שבה לא נזכר שמו של הקדוש-ברוך-הוא¹⁷³ (אף שאפילו בעניני חול נוהגים
 16 להזכיר תמיד שמו של הקדוש-ברוך-הוא¹⁷⁴, ש"מלא כל הארץ כבודו"¹⁷⁵) - שגם כאשר יהודי מתעסק
 17 בעניני מסחר עם אינם-יהודים ומדבר עמהם בלשון פרסי, וגם כשנמצא במקום שבו אסור להזכיר שמו
 18 של הקדוש-ברוך-הוא, הרי הוא במעמד ומצב שלמעלה מהטבע כו' - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר
 19 שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות הנ"ל (סעיף כ"ד) עמוד 189 ואילך.
 20 לג. ובפרטיות יותר:

21 ישנם רבים, אפילו יהודים דתיים, שטועים טעות גדולה - שרק בשעת התפילה, לימוד התורה וקיום
 22 מצוה, שונה יהודי מכל שאר העמים, אבל בשעה שעוסק במסחר, ששם מדבר בלשון פרס ומדי, או
 23 באנגלית (ולדעת כמה פוסקים¹⁷⁶, אסור להשתמש בלשון קודש כשמדברים עם אינם-יהודים, ובעניני
 24 חול) - מה החילוק בינו ובין כל אדם שנולד אנגלי או אמריקאי!

25 בהיותו במקום קדוש - מתנהג כיהודי, אבל כשנמצא במקום שעל-פי דין אסור להזכיר בו שם שמים,
 26 כיון שאינו מקום טהור - מותר לו להתנהג כמו גוי.

27 וכאשר אומרים לו ש"בכל דרכיך"⁵⁷, וכפי שמפרט הרמב"ם¹⁷⁷: "במאכלו ובמשקו וכו'", ענינים
 28 שעושה גם גוי שמדבר באנגלית או בלשון פרס ומדי וכיצא בזה, צריכה להיות הנהגתו באופן ד'ונפלינו

173 לא רק שם הוי', או שאר שמות שאינם נמחקים, אלא אפילו לא בלשון תרגום, או בלשון פרסי.

174 וכפי שסיפר רבינו נשיאנו כמ"פ אודות הנהגת הבעש"ט (ראה כתרי-שם-טוב בהוספות ס"ס. וש"נ) לשוחח עם אנשים פשוטים, אנשים נשים וטף, באופן שיבואו להזכיר שמו ושכחו של הקב"ה: "ברוך השם", וכיו"ב.

175 וכמבואר במדרש (תנחומא שמות כה) שכאשר שמעו בניי "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהי' לך אלהים אחרים על פני", הי' הקול יוצא מכל ד' הרוחות ומלמעלה ומלמטה, כך, שהבריאה כולה הכריזה ש"אין עוד מלבדו" (ואתחנן ד, לה).

176 ראה אג"ק אדמו"ר מוהרש"ב ח"ב ע' תתיו ואילך. וש"נ.

177 הל' דעות רפ"ה.

168 ישעי' נד, ז.

169 מדרש - הובא במאור"א א, קפב.

170 והרי מדובר אודות שם ע"פ תורה - ע"פ הלכה, ויתירה מזה: ע"פ חכמת האמת - שאינו ענין הסכמי (שבני-אדם התדברו ביניהם והסכימו על שם מסויים, בתור סימן, כך, שאין נפק"מ בין שם זה לשם אחר), אלא שם שמורה על תוכן הענין כו'.

ובפרט ע"פ הידוע בגודל מעלת השם, שעיי"ז שעמדו בנסיון ולא שינו את שם בלשון הקודש, ניצלו ויצאו מגלות מצרים - "ראובן ושמעון נחתין, ראובן ושמעון סלקין" (ויק"ר פל"ב, ה).

171 ראה גם שיחת פורים תשכ"ד סכ"ד ואילך (תורת מנחם - התוועדות ח"ט ע' 154 ואילך). וש"נ.

172 ואפילו לא בשם שהוא גם בלשון הקודש וגם בלשון פרסי, כמו "אנכי", שמצינו במדרש (תנחומא (באבער) יתרו טז) שהוא "לשון מצרי".

1 אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה"178 - אזי טוען, שהנהגה כזו יכולה להיות בחג הפסח ("זמן
2 חרותנו"), בחג השבועות (בעמדו אצל הר סיני, והעולם כולו הכריז "אנכי ה' אלקיך" ו"לא יהיה לך
3 אלהים אחרים"), או בחג הסוכות, ראש-השנה ויום-הכיפורים, ואפילו בחנוכה; אבל לא בהיותו בגלות,
4 במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים".

5 ובפרט - טוען הוא - כשנמצא במקום שבו אסור להזכיר שמו של הקדוש-ברוך-הוא; כשם שיש
6 מקום שבו צריך להזכיר שמו של הקדוש-ברוך-הוא, ויש מצוה בדבר, כמו-כן יש מקום שבו מצוה
7 הקדוש-ברוך-הוא שלא להזכיר את שמו, להיותו מקום בלתי קדוש, מקום מטונף; באמירת ברכה -
8 חייבים להזכיר שמו של הקדוש-ברוך-הוא, ואילו בעניני רשות, מסחר וכיוצא בזה - אסור להזכיר שם
9 שמים לבטלה.

10 לד. והמענה לזה, שזוהי הנקודה העיקרית שלוקחים מימי הפורים - יום-טוב שהוא "לבר מגופא",
11 מחוץ ל'גוף' של קדושה, שלכן נקרא בלשון פרס ומדי, ולא נזכר בו בגלוי שם שמים:

12 ובהקדמה - שכל זה הוא בדיוק: כשם שכל שאר הימים-טובים נקראים בשמות בלשון הקודש דוקא
13 - כך נקבע שמו של יום-טוב זה בכתבי הקודש בשם "ימי הפורים", בלשון פרסי דוקא; וכשם שבכל
14 שאר כתבי הקודש צריך לכתוב את שמותיו של הקדוש-ברוך-הוא, ובזה תלויה כשרות הספר-תורה כו'
15 - כך גם תהיה מגילת אסתר כדבעי דוקא כאשר לא יוזכר בה שם שמים. ודוקא באופן כזה נעשית
16 השלימות של כ"ד כתבי קודש, וה'קומה שלימה' של כל הימים-טובים (כנזכר לעיל סעיף כ).

17 והענין בזה - שצריך לדעת, שהשם "פורים", "על שם הפור", אינו ענין בפני עצמו, אלא זהו תוכן
18 הענין של "גורל", כפי שנתלבש בלבוש המעלים ומסתיר; ולא עוד אלא שעל ימי הפורים מברכים ברכה
19 בשם ומלכות, כולל גם ברכת "שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה", שזוהי ברכה מיוחדת שלא בירכו
20 בשבת פרשת זכור, אלא דוקא לאחרי שיוצאים מקדושת השבת ונכנסים לימי הפורים, אף שנקרא "על
21 שם הפור", ולא "גורל".

22 וכן בנוגע למגילה - שהיא חלק מכתבי הקודש, ולמרות שבגלוי לא נזכר בה שם שמים, הרי בכל
23 המגילה ישנם ראשי-תיבות וסופי-תיבות¹⁷⁹, רמזים וגימטריאות שמזכירים על הקדוש-ברוך-הוא.

24 ה"קונץ" הוא - שגם במעמד ומצב שצריכים להשתמש בשם "פור" במקום השם "גורל", וגם במעמד
25 ומצב שעל-פי דין אסור להזכיר בו שם שמים - צריך להיות ניכר על יהודי שהוא שייך ל"עם מרדכי",
26 ש"לא יכרע ולא ישתחוה" גם כאשר הדבר כרוך עם גזירה "להשמיד להרוג ולאבד".

27 ומזה למדים הוראה כללית עד לימינו אלו - שהענין ד"בכל דרכיך דעהו"¹⁸⁰ הוא לא רק כאשר "כל
28 דרכיך" מתנהלים בלשון הקודש, אלא גם כאשר נמשכים ובאים בלשון תרגום, בלשון מדי ופרס, ובכל
29 הלשונות של שבעים אומות העולם, שעל-פי דין צריך לדבר בלשונות אלו כדי שתהיה אחיזה בדרכי
30 הטבע - הנה גם אז צריכה להיות ההנהגה ד"בכל דרכיך דעהו"; ובאופן ש"שמעו הולך בכל המדינות"¹⁸⁰,
31 והיינו, שאינו מסתיר את עובדת היותו יהודי, כך, שבשעה שמדבר באנגלית חושבים שהוא "אנגלי"
32 (וכיוצא בזה בנוגע לשאר הלשונות), אלא בכל המדינות מגיע הקול שזהו "מרדכי (ולא סתם מרדכי,
33 אלא מרדכי) היהודי", היינו, שבאיזה לשון שמדבר, ובכל מקום שנמצא ובכל מה שעושה, ניכר ונראה
34 שהאדם שמדבר והולך ועושה כו' - הוא "יהודי", ש"כופר בעבודה-זרה" ו"מודה בכל התורה כולה"
35 (כדברי הגמרא¹⁸¹).

36 לה. ודוקא כאשר ההנהגה היא באופן כזה - אזי נעשה יום-טוב באופן שגם כאשר כל המועדים
37 בטלים, הנה "ימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם"⁹⁰.

38 ועוד זאת, שדוקא על-ידי-זה נעשה הקיום של כללות התורה ומצוותיה:

(180) אסתר ט, ד.

(181) מגילה יג, רע"א. קידושין מ, א.

(178) תשא לג, טז.

(179) ראה פ"ח שער הפורים פ"ו.

- 1 איתא בגמרא⁴³ שבשעת מתן-תורה "כפה הקדוש-ברוך-הוא עליהם את ההר כגיגית . . מכאן מודעה
 2 רבה לאורייתא (שקבלוה מאונס¹⁸²) . . הדור קבלוה בימי אחשוורוש, דכתיב¹⁸³ קיימו וקבלו היהודים,
 3 קיימו מה שקבלו כבר". ולכן כתב 'בעל הלכות גדולות'¹⁸⁴ (ועל-דרך-זה בשאלות דרב אחאי גאון¹⁸⁵)
 4 ש"עדיף יום פורים כיום שניתנה בו תורה".
- 5 כלומר: כדי להבטיח שבני-ישראל ימשיכו תמיד ללמוד תורה ולקיים מצוות - הנה בנוגע לקבלה
 6 שקיבלו על עצמם במעמד הר סיני, יכולים להשיב ולטעון ש"קבלוה מאונס"; ודוקא מה ש"הדור וקבלוה
 7 בימי אחשוורוש", שאז היו בני-ישראל במעמד ומצב ד"מפוזר ומפורד בין העמים", והיתה גזירת המן
 8 וכו', הרי זה פועל קיום וחיזוק בכללות התורה (כולל גם בכל המועדים שיהיו כדבעי) - "קיימו וקבלו
 9 היהודים עליהם ועל זרעם", ועד שנעשים למציאות אחת.
- 10 וענין זה (שנעשים מציאות אחת עם התורה) הוא באופן ש"ליהודים היתה אורה", "אורה זו תורה"¹⁸⁶,
 11 וגם אורה כפשוטו (שהרי "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"¹⁸⁷) - שהתורה היא באופן של "אורה", והיינו,
 12 שאין זה באופן שהתורה נשארת במקום שלמד, ואילו הוא יוצא אחר-כך לרחוב כו', אלא התורה מאירה
 13 את כל ימיו, כך, שבכל מקום שהולך יש לו נר שמאיר ומראה לו היכן לילך, מה לעשות ומה לא לעשות.
 14 ומ"אורה זו תורה" נמשך עד ל"יקר אלו תפילין"¹⁸⁶, ש"הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹⁸⁸.
 15 ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" - שנמשך ב"אורה ושמחה וששון ויקר" כפשוטו,
 16 ועד שממשיכים שמחה באופן ד"חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁸, ששמחה זו מבטלת את
 17 כל הגדרים ומדידות והגבלות,
 18 וזוכים לשנת שמחה, ועד לקיום היעוד¹⁸⁹ "שמחת עולם על ראשם", בכיאת משיח צדקנו, יבוא
 19 ויגאלנו בגאולה האמיתית והשלימה.

* * *

- 20 לו. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל ויבו בעיניו לשלוח יד במרדכי לבדו גו'.

ההמשך יודפס אי"ה בחוברת של שבוע הבא

(182) פרש"י שם.	(186) מגילה טז, ב.
(183) אסתר ט, כז.	(187) שבת סג, א. וש"נ.
(184) ה' מגילה קרוב לסופן.	(188) קידושין לה, א. וש"נ.
(185) ויקהל שאילתא סז (וראה העמק שאלה שם אות ו').	(189) ישעי' לה, יו"ד. נא, יא.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אדר"ר תשל"ג

ברוקלין, נ.י.

מרת... תי'

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מיום כ"א שבט,

תעשה כמנהג רובא דרובא הנמצאים במצב דומה לשלה (אף שאין מדברים עדי"ז):

תתקשר עם שדכן או שדכנית מומחה - שע"פ השמועה כמה וכמה נמצאים בירושלים -
 ותשתדל שיעשה בזה ככל הדרוש. והשם יצליחה.

בברכה.

בס"ד. שיחת יום א' פ' תרומה, כ"ו שבט ה'תנש"א.

— לכינוס השלוחות העולמי הראשון* —

26 ובביאור השייכות דב' הענינים⁹ יש לומר
27 (בפשטות)¹⁰ — שבשביל קיום הציווי "מרבין
28 בשמחה", צריך הקב"ה ליתן ובודאי נותן לכאו"א
29 מישראל ולכל בנ"י ישראל כל הענינים והטעמים
30 שיוכלו להיות בשמחה אמיתית, עי"ז שנותן להם
31 כל המצטרך בגשמיות וברוחניות — שזהו תוכן
32 הענין ד"בריא מזלי", שה"מזל"¹¹ דבנ"י (שממנו
33 נמשך בכל עניניהם) הוא באופן של בריאות
34 ותוקף¹² לאמיתתו ובשלימותו.

35 זאת ועוד:

36 שמחה זו (בגלל ש"בריא מזלי") היא מצד
37 טבע האדם (גם לולי ציווי מיוחד על השמחה),
38 וכיון שישנו ציווי "מרבין בשמחה", מובן, שנוסף
39 על רגש השמחה כתוצאה מזה שהקב"ה נותן לו
40 כל טוב גשמי ורוחני, ה"ה מוסיף בשמחה גם
41 ובעיקר בגלל ציווי הקב"ה "מרבין בשמחה", ובפרט
42 בידעו שע"י השמחה שלו ("ישמח ישראל
43 בעושי") נוסף עוד יותר בשמחתו של הקב"ה
44 ("ישמח ה' במעשיו").

45 ועי"ז שמקיים הציווי "מרבין בשמחה" מוסיף
46 הקב"ה עוד יותר בהמשכת הברכות בכל המצטרך
47 לו — "בריא מזלי"¹³ בתכלית השלימות¹⁴.

1 א. כאשר כמה מישראל (אנשים או נשים)
2 נפגשים יחדיו, ובפרט כשנפגשים יחדיו במקום
3 קדוש, בית-הכנסת ובית-המדרש ובית של צדקה
4 וגמ"ח — מודגש לכל לראש הענין ד"ברוב עם
5 הדרת מלך"¹.

6 ועוד ועיקר — שנעשית שמחתו של הקב"ה
7 בראותו הקירוב והאחדות של בנ"י, כביכול
8 כשמחת האב מהקירוב והאחדות של בניו² — כל
9 אחד ואחת מישראל, האנשים והנשים והטף, שכל
10 אחד ואחת מהם חשוב כביכול אצל הקב"ה (אבינו
11 שבשמים) כמו בן יחיד ובת יחידה³.

12 ועי"ז נוסף גם בברכתו של הקב"ה לכאו"א
13 מהם בכל המצטרך להם, הן בגשמיות והן
14 ברוחניות, כולל כדי שיוכלו להיות ויהיו בפועל
15 במעמד ומצב של שמחה — "ישמח ישראל
16 בעושי"⁴, אשר עי"ז יתוסף עוד יותר בשמחתו של
17 הקב"ה — "ישמח ה' במעשיו"⁵.

18 וכל זה הוא בהדגשה יתירה בכינוס זה — הן
19 מצד תוכן הזמן שבו מתקיים הכינוס, והן
20 (ועאכו"כ) מצד תוכנו של הכינוס עצמו, כדלקמן.

21 ב. כינוס זה מתקיים בסמיכות ליום השבת שבו
22 מברכים חודש אדר, דמיני' אזלינן:

23 אודות ענינו של חודש אדר, איתא בגמרא⁶
24 "משנכנס אדר מרבין בשמחה"⁷, "בריא (תקיף)⁸
25 מזלי".

(* שהתחיל ביום ד' פ' משפטים, כ"ב שבט — יארציט-
הילולא של הרבנית הצדקנית מרת חי' מושקא נ"ע זי"ע (וראה
לקמן הערה 60).

- (1) משלי יד, כח.
- (2) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תיג. ובכ"מ.
- (3) כש"ט הוספות סקל"ג.
- (4) תהלים קמט, ב.
- (5) שם קד, לא.
- (6) תענית כט, סע"א ואילך.

(7) ובהדגשה יתירה בקביעות שנה זו שר"ח אדר חל ביום
חמישי וביום ששי (כפי שהכריזו בברכת החודש בשבת מברכים)
— שמהשמחה דר"ח אדר ("משנכנס אדר") בב' הימים דר"ח אדר
(שאדר (הסמוך לניסן) הוא לעולם ב' ימים) נכנסים תיכף
להשמחה דיום השבת, "וביום שמחתכם אלו השבתות" (ספרי
בהעלותך י"ד, י"ד) — ג' ימים רצופים של הוספה מיוחדת
בשמחה דחודש אדר.
(8) גירסת הרא"ש.

(9) כמובן מהמשך הענין — "משנכנס אדר מרבין בשמחה,
אמר רב פפא הילכך בר ישראל דאית לי' דינא בהדי נכרי .. לימצי
נפשי' באדר דבריא מזלי". וראה הערה הבאה.

(10) נוסף על פירוש התוס' (וחד"א"ג מהרש"א) שמאמר זה
בא בהמשך למש"נ לפנ"ז (כט, א) ש"מגלגלין זכות ליום זכאי
וחובה ליום חייב" — כי, פירוש זה מבאר בעיקר החילוק שבין
אב לאדר ("הילכך .. לישתמיט מיני' באב דריע מזלי' ולימצי
נפשי' באדר דבריא מזלי"), ואינו מבאר השייכות להענין
ד"מרבין בשמחה" דוקא.

(11) "מזל" מלשון נוול (לקר"ת האזינו עא, ד ובכ"מ) —
שכולל גם ובעיקר הגילוי וההמשכה והפעולה למטה מטה,
כדמוכח מזה שהענין ד"בריא מזלי" נאמר בנוגע ל"בר ישראל
דאית לי' דינא בהדי נכרי כו".

(12) ומודגש ביותר בחודש "אדר" — "אדר פירושו תוקף
וגבורה, כמו אדיר במרום ה', ובביצה פ"ב דט"ו ע"ב הרוצה
שנתקיימו נכסיו יטבע בהן אדר, שנאמר אדיר במרום ה' כו'
ע"ש" (לקוטי לוח"צ על פסוקי תנ"ך ומארוז"ל ריש ע' צט).

(13) ועפ"ז יומתק המשך וסדר הענינים: "מרבין בשמחה ..
הילכך .. בריא מזלי" — שע"י קיום הציווי "מרבין בשמחה"
נוסף עוד יותר בהענין ד"בריא מזלי".

(14) ועפ"ז יש לבאר (בפשטות) אופן קיום הציווי "מרבין
בשמחה" בכל ימי חודש אדר, הוספה וריבוי מיום ליום — דכיון

25 "לעשות אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות
 26 איש לרעהו ומתנות לאביונים"²⁴, שהשמחה
 27 נמשכת ומתגלה (גם ובעיקר) בענינים גשמיים,
 28 "משתה" (שתיית יין, כולל גם החיוב דסעודה²⁵),
 29 "משלוח מנות" ("שתי מנות בשר"²⁶ או "שני מיני
 30 תבשיל או שני) מיני אוכלין"²⁷) ו"מתנות"
 31 ("מעות"²⁸ או מיני תבשיל או מיני אוכלין"²⁹)).
 32 ומזה נמשך גם בכל השנה כולה – שהרי הענין
 33 ד"קיימו מה שקבלו כבר" שייך ונקבע ופועל
 34 בקיום התומ"צ בכל השנה כולה, ומזה מוכן שגם
 35 ההוספה בשמחה כפי שנמשכת וחודרת עד לענינים
 36 גשמיים כפשוטם נמשכת בכל השנה כולה.
 37 ד. ויש להוסיף, שתוכנו של חודש אדר
 38 ("מרבין בשמחה" ו"בריא מזלי") קשור גם עם
 39 האחדות של ישראל:
 40 מהענינים המיוחדים דפורים (היו"ט דחודש
 41 אדר) הוא אחדות ישראל – כמודגש במצוות היום:
 42 "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים",
 43 שתוכנם וענינם להדגיש בפועל ובגלוי אחדות
 44 ישראל³⁰.
 45 ובפרטיות יותר – שגם האחדות שב"מתנות
 46 לאביונים" היא כמו האחדות ד"משלוח מנות איש
 47 לרעהו":

1 ג. ומחודש אדר (חודש אחד בשנה¹⁵) נמשך
 2 המעמד ומצב ד"מרבין בשמחה" ו"בריא מזלי"
 3 בכל השנה כולה:
 4 נוסף לכך שבלאו-הכי ולפנ"ז, בראש השנה,
 5 בדרך הקב"ה את כאו"א מישראל בכתיבה וחתומה
 6 טובה לשנה טובה ומתוקה, שבזה נכלל כפשוט גם
 7 שנת שמחה – ה"ז מתחדש ומתחזק ובאופן של
 8 הוספה וריבוי ("מרבין בשמחה"), ובמדתו של
 9 הקב"ה – שתוספתו מרובה על העיקר¹⁶, ולפי הישג
 10 ידו של הקב"ה – "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
 11 והרחבה"¹⁷.
 12 וענין זה מודגש ביו"ט דחודש אדר – פורים¹⁸:
 13 בימי הפורים מודגשת ביותר ההוספה בשמחה
 14 ("מרבין בשמחה"), עד כדי כך ששמחת פורים היא
 15 למעלה מהשמחה דכל המועדים – ששמחת
 16 המועדים היא במדידה והגבלה¹⁹, משא"כ שמחת
 17 פורים היא למעלה ממדידה והגבלה, "עד דלא
 18 ידע"²⁰ (למעלה מהבנה והשגה דשכל, שכל האדם
 19 ושכל בכלל).
 20 ושמחה זו נמשכת וחודרת ופועלת שלימות בכל
 21 עניני בניי ("בריא מזלי"): בענינים הרוחניים –
 22 "קיימו וקבלו היהודים"²¹, "קיימו מה שקיבלו
 23 כבר"²², שנעשה הקיום על קבלת התורה ב"זמן מתן
 24 תורתנו" מתוך רצון ושמחה²³; ובענינים הגשמיים –

(24) שם, כב.

(25) טושו"ע או"ח רסתרצ"ה. וברמב"ם הל' מגילה פ"ב
 הט"ו: "כיצד חובת סעודה זו שיאכל בשר ויתקן סעודה נאה כו"
 (משא"כ בשו"ע לא נזכר ע"ד אכילת בשר – ראה נימוקי או"ח
 לשו"ע שם. וראה הערה הבאה).

(26) להעיר מהדגשת "בשר" בנוגע ל"משלוח מנות" גם
 בשו"ע – אף שלא נזכר (בשו"ע) ע"ד אכילת בשר בנוגע לחובת
 הסעודה.

(27) רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ו. טושו"ע או"ח סתרצ"ה
 ס"ד.

(28) רמב"ם שם הט"ו.

(29) ואף שב"מתנות לאביונים" מודגש הצורך בעידוד וחיוזוק
 ורוחם*, הרי, עיקר קיום המצוה הוא ע"י נתינת ה"מתנות" (מעות
 או תבשיל או אוכלין) בגשמיות דוקא.

(30) ראה מנחת הלוי (לר"ש אלקבץ) עה"פ אסתר ט, כז.
 של"ה חלק תושב"כ (שכט, ב). ועוד.

(* כמודגש בהנתינה לצדקה "בסבר פנים יפות ובשמחה .. ומדבר לו
 דברי תחנונים ונחומים" (רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ה ה"ד). ועד"ז
 בהחייב דמתנות לאביונים בפורים – "לשמח לב עניים .. שהשמח
 לב האומללים האלו דומה לשכינה, שנאמר להחיות רוח שפלים
 ולהחיות לב נדכאים" (רמב"ם הל' מגילה פ"ב ה"ז)).

שע"י הריבוי בשמחה ביום א' דחודש אדר נוסף עוד יותר
 בברכתו של הקב"ה, נעשית השמחה למחרתו באופן של ריבוי
 גם ביחס לה"מרבין בשמחה" ביום שלפנ"ז, ועי"ז נוסף עוד יותר
 בהמשכת הברכה, ובמילא, גם בשמחה ביום שלאח"ז, וכן הלאה.
 15) ובשנת העיבור – שני חדשים, שענינם אחד – חודש
 אדר. – ולהעיר מדברי המשנה (מגילה ו, ב) "אין בין אדר
 הראשון לאדר השני אלא כו".

(16) ב"ר פס"א, ד.

(17) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(18) ששייך לכל החודש – "החודש אשר נהפך גוי לשמחה"
 (אסתר ט, כב), שלכן, "כל החודש כשר (בדיעבד) למקרא מגילה"
 (ירושלמי מגילה פ"א ה"א. שו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ד וברמ"א
 שם).

(19) ראה רמב"ם הל' יו"ט פ"ו הכ"א. טושו"ע ואדה"ז או"ח
 סו"ס תקכ"ט.

(20) מגילה ז, ב.

(21) אסתר ט, כז.

(22) שבת פח, א.

(23) ובלשון הגמרא (שם) – שבמתן תורה "כפה הקב"ה
 עליהם את ההר כגיגית .. מכאן מודע רבה לאורייתא (שקבלוה
 באונם – פרש"י) .. הדור קבלוה בימי אחשוורוש" (מאהבת הנס
 שנעשה להם – פרש"י).

נתינת מחצית השקל ("זה יתנו גו' מחצית השקל" 34
 גו' העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית 35
 השקל" 36) היא עבור ענינים כלליים שבהם מתאחדים 36
 כל בני"בשוה – הן בנוגע לנתינת מחצית השקל בפעם 37
 הראשונה שמהם נעשו אדני המשכן, והן בנוגע לנתינת 38
 מחצית השקל בכל שנה כדי "לקנות מהן קרבנות 39
 ציבור של כל שנה ושנה" 37.

ועד"ז בזמן הזה, ש"יש ליתן קודם פורים 41
 מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן 42
 זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר" 38 – 43
 שבנתינת מחצית 39 השקל לצדקה 40, לעזור ולסייע 44
 ליהודי שזקוק לכך, מודגשת אחדות ישראל.

וע"פ המבואר במדרשי חז"ל שהנס דפורים 46
 (ביטול גזירת המן באופן ד'ונהפוך הוא" 41) נעשה 47
 ע"ז ש"הקדים שקליהם לשקליו, והיינו דתנן 48
 באחד באדר משמיעין על השקלים" 42 – מודגש 49
 יותר שעניני הפורים (וכללות חודש אדר ש"מרכינין 50
 בשמחה" ו"בריא מזלי") נעשים ע"י אחדות 51
 ישראל (התוכן דפרשת שקלים).

ו. ומפרשת שקלים (ביום השבת דמיני' אזלינן) 53
 באים לפרשת תרומה – פרשת שבוע זה 43, שבחלקה 54
 הראשון השייך ליום ראשון 44 מדובר אודות עשיית 55
 המשכן 45, "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" 46 – 56

ב"מתנות לאביונים" – אף שנעשית אחדות בין 1
 הנותן והמקבל, ניכר גם החילוק שבין הנותן 2
 להמקבל ("אביון"), משא"כ ב"משלוח מנות איש 3
 לרעהו" – שניהם שווים 31.

ויש לומר שבצירוף דשני הענינים ("משלוח 5
 מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים") מרומז שגם 6
 ה"מתנות לאביונים" הם כמו "משלוח מנות איש 7
 לרעהו" – שנרגש אצלו (לא כ"כ הנתנה לאביון, 8
 אלא) גם (ובעיקר) התועלת שהוא מקבל ע"י 9
 ההתאחדות עם הזולת, ועד כדוגמת העשיר שגם 10
 הוא זקוק לפעמים לקבל מהזולת – עצה טובה, או 11
 אפילו ממון, לא מבעי בשעת דחקו 32, אלא אפילו 12
 במצב רגיל, שכשחבירו עוזר לו ע"י הוספת ממון, 13
 נוסף עוד יותר בהצלחת המסחר (גם בממון שהי' 14
 לו לפני"), ודוגמתו בנמשל – התועלת בפרנסה 15
 ורחנית וגשמית שנעשית אצלו ע"י ההתאחדות עם 16
 הזולת, ועאכו"כ עם כמה מישראל 33.

ועפ"ז י"ל, שהענין ד"מרכינין בשמחה" ו"בריא 18
 מזלי" (בחודש אדר שעיקרו ימי הפורים) קשור 19
 עם ונעשה ע"י אחדות ישראל (המודגשת בימי 20
 הפורים) – כיון שע"י אחדותם של ישראל 21
 שמתבטאת בהעזר והסיוע "איש לרעהו" נוסף 22
 בכרכותיו של הקב"ה בכל המצטרך לכל בני" 23
 באופן ד"בריא מזלי", ובמילא, נוסף גם בענין 24
 השמחה, "מרכינין בשמחה", הן השמחה דבני" על 25
 הטוב גשמי ורוחני, והן (השמחה דבני" הקשורה 26
 ובאה מצד) שמחתו של הקב"ה מהקירוב והאחדות 27
 דבני" (כנ"ל ס"א).

ה. ויש לקשר זה עם פרשת שקלים – שקורין 29
 ברוב השנים 34 בשבת הסמוכה לר"ח אדר (שבת 30
 מברכים חודש אדר), לפי ש"באחד באדר משמיעין 31
 על השקלים" 35 – שגם בה מודגשת אחדותם של 32
 ישראל:

(31) ובפרט כש"מחליף עם חבירו, זה שולח לזה סעודתו וזה שולח לזה סעודתו" (רמב"ם שם ה"ט"ו).
 (32) שזקוק להלוואה לפי שעה. – ולהעיר, שאף שבאותה שעה נחשב כעני, הרי נתינת ההלוואה (גם במצב זה) היא "גמילות חסדים" .. לעשרדים" (סוכה מט, ב).
 (33) ולהעיר, שע"י ההתבוננות בזה נקל עוד יותר לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך", כמוך ממך.
 (34) מלבד כשר"ח אדר חל בשבת, שאז קורין פרשת שקלים בשבת ר"ח אדר (שו"ע או"ח ר"ס תרפה).
 (35) ריש מס' שקלים. וש"נ.

(36) תשא ל, יג-טו.

(37) פרש"י שם, טו.

(38) רמ"א או"ח ר"ס תרצד.

(39) ויש לומר בהדיוק ד"מחצית" – שגם כשנותן סכום גדול ושלם נרגש אצלו שהנתינה שלו אינה אלא "מחצית", וה"מחצית" השני מקבל הוא מהעני (ע"ד האמור לעיל (ס"ד) בפ"י "משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים").

(40) ראה ב"ב יו"ד, ב: "במה תרום קרן ישראל .. בכי תשא", ובפרש"י: "קח מהם כופר לצדקה" (נתבאר בד"ה כי תשא תשל"א – סה"מ מלוקט ח"ה ע' קעט קונטרס כ"ב שבט שנה זו). ועאכו"כ בזמן הזה – "בזמן שביהמ"ק קיים אדם שוקל שקלו ומתכפר לו, עכשיו שאין ביהמ"ק קיים אם עושין צדקה כו" (שם ט, סע"ב). וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ משפטים, פ' שקלים, מכה"ח אדר שנה זו, ס"ב ואילך.

(41) אסתר ט, א.

(42) מגילה יג, סע"ב.

(43) נוסף על התחלת קריאתה במנחת שבת דמיני' אזלינן.

(44) כידוע שהפרשה נחלקת לשבע חלקים כנגד שבעת ימי השבוע.

(45) ושייכותו לשקלים – שמחצית השקל נעשו אדני המשכן, כנ"ל ס"ה.

(46) כה, ח.

29 הנהגת הבית, כולל ובמיוחד הנהגת בני הבית
30 (הילדים והילדות⁵⁷, וגם דהבעל⁵⁸), הרי, עיקר
31 השליחות לעשות את הבית מקדש להקב"ה מוטלת
32 על "עקרת הבית", ובדרך ממילא יש לה חלק עיקרי
33 גם בהשליחות לעשות העולם כולו מקדש
34 להקב"ה, ע"י המשכת והתפשטות הקדושה
35 מהמקדש שבביתו של כאו"א מישראל.

36 ז. ונוסף על השליחות הכללית ד"ועשו לי
37 מקדש" שמוטלת ונעשית ע"י (כל ישראל, ובפרט)
38 כל נשי ישראל, עקרת הבית – מודגשת עיקרה של
39 שליחות זו אצל אלו שזכו ונבחרו להיות
40 "שלוחות":

41 כיון שתכלית ומטרת השליחות ד"ועשו לי
42 מקדש" היא (לא רק בביתו הפרטי של כאו"א
43 מישראל, אלא גם) שהעולם כולו יהי' מקדש
44 להקב"ה (דירה לו ית' בתחתונים), יש צורך שגם
45 הפעולה ד"ועשו לי מקדש" בבית הפרטי ע"י עקרת
46 הבית תהי' ותפעל בעולם כולו – עי"ז שה"מקדש"
47 שבבית הפרטי נמצא (לא רק במקומות מסויימים
48 שבהם ישנו ריכוז גדול של בני, אלא גם)
49 במקומות רבים ברחבי העולם כולו ועד לקצוי תבל.

50 וענין זה נעשה ע"י פעולתן של ה"שלוחות"
51 בקיום הציווי "ועשו לי מקדש" – לכל לראש –
52 בבית הפרטי שלהן שנמצא (גם) בקצוי תבל, ועוד
53 וג"ז עיקר – שפעולתן היא גם בבתי הפרטיים דכל
54 בני שבסביבה שלהן שגם הם יהיו מקדש
55 להקב"ה⁵⁹, אשר עי"ז נשלמת כללות השליחות
56 דבני בקיום הציווי "ועשו לי מקדש" שהעולם כולו
57 יהי' משכן ומקדש (דירה) להקב"ה.

58 ועפ"ז י"ל בפירוש השם והתואר "שלוחות"
59 [נוסף על הפירוש הפשוט ע"ש פעולתן במילוי
60 השליחות של נשיא דורנו, כ"ק מו"ח אדמו"ר –
61 שהולכת ונמשכת וביתר שאת וביתר עוז עד לימינו

1 שבזה מודגש הקשר והשייכות לתוכנו של כינוס
2 זה, "כינוס השלוחות העולמי"⁴⁷.

3 ובהקדמה – שבציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי
4 בתוכם" נכללת השליחות של כל אחד ואחת
5 מישראל בעולם:

6 בבריאת העולם כתיב⁴⁸ "אשר ברא אלקים
7 לעשות", שפירושו לתקן⁴⁹, היינו, שהקב"ה ברא את
8 העולם באופן שצריך תיקון ושלמות, וזוהי
9 שליחותו של כל אחד ואחת מישראל בעולם
10 (כמארז"ל⁵⁰ "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי
11 נברא העולם") – לפעול בו תיקון ושלמות, ועד
12 שע"ז "נעשה"⁵¹ שותף להקב"ה במעשה
13 בראשית⁵².

14 ותוכן השליחות נכלל בציווי הכללי "ועשו לי
15 מקדש" (שנוסף על הציווי הפרטי דעשיית המשכן
16 והמקדש, ה"ה רומז וכולל גם כללות העבודה) –
17 החל מהמקדש שבלב כל אחד ואחת מישראל
18 [כמרומז בהמשך הכתוב ("ועשו לי מקדש) ושכנתי
19 בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, בתוך
20 כאו"א"⁵³], ומהמקדש שבלב נמשכת ומתפשטת
21 הקדושה בכל הבית, שהבית דכאו"א מישראל נעשה
22 מקדש להקב"ה, בית תורה ותפלה וגמ"ח,
23 ומהמקדש שבבית הפרטי נמשכת ומתפשטת
24 הקדושה בכל העולם, שהעולם כולו נעשה מקדש
25 להקב"ה – דירה לו ית' בתחתונים⁵⁴.

26 ושליחות זו היא בהדגשה יתירה אצל נשי
27 ישראל⁵⁵ – שכיון שכל אחת מנשי ישראל⁵⁶ היא
28 "עקרת הבית" (עיקרו של הבית), שבה תלוי

(47) כהבא לקמן – ראה גם בהשיחות ע"ד כינוס השלוחים העולמי שנרפסו בספר השליחות (קה"ת תנש"א).

(48) בראשית ב, ג.
(49) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י (וראה לקמן הערה 58).

(50) סנהדרין לו, סע"א – במשנה.
(51) שבת יו"ד, א. ו ש"נ.

(52) אף שעבודת האדם ("לעשות", "לתקן") אינה אלא בכחו של הקב"ה.

(53) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(54) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(55) להעיר, שגם בנדרת המשכן ("ויקחו לי תרומה" בשביל "ועשו לי מקדש") קדמו הנשים לאנשים (ראה ויקהל לה, כב וברמב"ן שם).

(56) ועד"ז בנוגע לכל אחת מבנות ישראל שמתחנכת ומתכוננת להיות "עקרת הבית" כבוא הזמן שתזכה לבנות בית בישראל, כולל גם ע"י העזר והסיוע לאמה בתפקידה כעקרת הבית.

(57) הן אלה שנתברכו כבר (וייתברכו עוד יותר) בבנים ובנות, והן אלו שיתברכו בבנים ובנות בקרוב ממש.

(58) ועד"ז בכללות הענין ד"עזר כנגדו", כמארז"ל (יבמות סג, א) "במה אשה עוזרתו לאדם .. אדם מביא חטין חטין כוסס (בתמי) .. נמצאת מאירה עיניו ומעמידתו על רגליו". ועפ"ז י"ל, שעיקר ושלמות הענין ד"לעשות" "לתקן" – שמהדוגמאות לזה במדרש (שבהערה 49) "החיטין צריכין להטחין" – נעשה ע"י האשה.

(59) ויתירה מזה – הפעולה על אוה"ע בכל עניני טוב, צדק וישר, ע"י קיום מצוות ב"ג, כפס"ד הרמב"ם (הל' מלכים ספ"ח).

ט. ויה"ר ש"כינוס השלוחות העולמי" יוסיף
 בשמחתם של כל בניי ובהמשכת ברכותיו של
 הקב"ה בכל המצטרך לכל בניי בכל מקום שהם⁶⁴,
 שגם כשנמצאים עדיין ברגעי הגלות האחרונים,
 במעמד ומצב ש"אכתי עבדי אשורוש אנן"⁶⁵, יהי
 לכל בניי כל טוב רוחני וגשמי ושמחה אמיתית (כפי
 וככל
 ששייך בזמן הגלות), ותיכף ומיד ממש – כל טוב
 רוחני וגשמי ושמחה אמיתית בתכלית השלימות,
 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

ובודאי יקויימו כל הבקשות שבה"פדינות"
 שנתת – שיובאו על הציון של כ"ק מו"ח אדמו"ר
 נשיא דורנו – שימלא הקב"ה משאלות לבב כל
 אחת ואחת מכן "מידו המלאה הפתוחה הקדושה
 והרחבה", החל מהצלחה רבה ויתירה בקיום
 השליחות, שנוסף על קיום השליחות עד עתה,
 יתוסף בזה עוד יותר, ביתר שאת וביתר עוז, "ילכו
 מחיל אל חיל"⁶⁶, ומתוך שמחה וטוב לבב,
 ו"מרבין בשמחה", וכל זה באופן שלמעלה
 ממדידה והגבלה – "עד דלא ידע".

ועוד והוא העיקר – שמהחלטה טובה ע"ד
 ההוספה בקיום השליחות באופן ד"ילכו מחיל אל
 חיל" באים תיכף ומיד ל"יראה אל אלקים בציון"⁶⁶
 – שמסיימים השליחות בכל קצוי תבל, ובאים (יחד
 עם כל בניי שבכל קצוי תבל) לארצנו הקדושה,
 לירושלים עיר הקודש, ולבית המקדש השלישי –
 שבו יקויים הציווי "ועשו לי מקדש"⁶⁷ כפשוטו
 ובתכלית השלימות⁶⁸, ואז ממשיכים במילוי
 השליחות דכל אחד ואחת מישראל, והשלוחות
 ביתר שאת וביתר עוז, לעשות לו ית' דירה
 בתחתונים – בתכלית השלימות⁶⁹.

(64) כולל גם אלה שנמצאים בריחוק מקום גשמי, וגם
 (ועאכור"כ) בריחוק מקום רוחני.

(65) מגילה יד, א.

(66) תהלים פד, ח.

(67) "אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א. וש"נ) – הן
 בנוגע לה"מקדש", לא רק מקדש רוחני בלבד ובביתו של כאו"א
 מישראל, אלא "מקדש" גשמי כפשוטו, והן בנוגע ל"ונעשו (לי
 מקדש)", בלשון עתיד, שעכשיו קאי על ביהמ"ק השלישי.

(68) באופן נעלה יותר מהמשכן ומבית ראשון ובית שני –
 "מקדש אדניי כוננו יריך", "בשתי ידים", "כשה' ימלוך לעולם
 ועד, לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו" (בשלח טו, יז ובפרש"י).

(69) כמו כללות העבודה דקיום התומ"צ שדוקא לעתיד לבוא
 תהי' בתכלית השלימות – "כמצות רצונך" (ראה תו"ח ר"פ ויחי
 ובכ"מ).

1 אלה – בהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה,
 2 בכל קצוי תבל – שהן גם ה"שלוחות" של כל נשי
 3 ישראל⁶⁰ לפעול באותם המקומות שאליהם לא
 4 מגיעות כל נשי ישראל (ברחבי העולם כולו עד
 5 לקצוי תבל), ועד שזכות פעולתן של ה"שלוחות"
 6 בכל העולם כולו עולה בחשבון ונחשבת גם
 7 לפעולות לכל נשי ישראל⁶¹, ולכן נוטלות חלק גם
 8 בשכר פעולתן של ה"שלוחות".

9 ח. עפ"ז יש לבאר גם הקשר והשייכות
 10 ד"כינוס השלוחות העולמי" לתוכנו של הזמן שבו
 11 מתקיים הכינוס – בסמיכות לשבת מברכים חודש
 12 אדר, ש"מרבין בשמחה" ו"בריא מזלי"⁶²:

13 נוסף על הדגשת ענין האחדות בכל כינוס של
 14 כו"כ מישראל⁶³, אנשים או נשים, ה"ז בהדגשה
 15 גדולה ביותר ב"כינוס השלוחות העולמי", שכיון
 16 שהמשתתפות בכינוס באות (ומייצגות כו"כ מנשי
 17 ישראל) מכל קצוי תבל, ולא עוד אלא שהן
 18 ה"שלוחות" של כל נשי ישראל (כנ"ל ס"ז) – הרי
 19 בכינוס שלהן מודגשת ביותר אחדותן של כל נשי
 20 ישראל (ועל ידן – אחדותם של כל בניי, כיון שכל
 21 אשה היא עקרת הבית בביתה הפרטי).

22 וכיון שע"י אחדות ישראל (ב"כינוס השלוחות
 23 העולמי") נוסף בשמחתו של הקב"ה, בהמשכת
 24 ברכותיו של הקב"ה, ובשמחתם של ישראל (כנ"ל
 25 ס"א) – ה"ז שייך במיוחד לתוכנו של חודש אדר
 26 ש"מרבין בשמחה" ו"בריא מזלי" (כנ"ל ס"ד).

(60) כולל ובמיוחד – הנשים של צדיקי ונשיאי ישראל*.

(61) להעיר ממארו"ל (שהש"ר פ"ב, ח (ב)) "אחד מכם גולה
 בברביא ואחד מכם גולה לסמטריא דומה כמו שגליתם כולכם –
 שבוה נכלל זכות העבודה דבירור הניצוצות בזמן הגלות, שבשביל
 זה הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות (ראה פסחים פז, ב. תו"א
 בראשית ו, א. ר"פ לך לך. ובכ"מ).

(62) להעיר גם מהשייכות דנשי ישראל לפורים: (א) בהנס
 דפורים – שעיקר הנס הי' ע"י אשה (תוד"ה שאף – מגילה ד,
 א), (ב) בהקיום דמ"ת – "קיימו מה שקיבלו כבר" – שמ"ת הי'
 תלוי בכך שהנשים יתרוצו תחילה לקבלה, ש"לכך נאמר כה תאמר
 לבית יעקב", לנשים תחלה (ראה שמו"ר פכ"ח, ב**).

(63) להעיר ממארו"ל "כינוס לצדיקים (ועמך כולם צדיקים)"
 הנאה להן והנאה לעולם" (סנהדרין עא, סע"ב – במשנה).

(* להעיר מהשייכות להתחלת הכינוס ביום היראצייטיהילולא של
 הרבנית הצדקנית מרת חיי' מושקא נ"ע זי"ע.

** ושם (לפנ"ז): "לנשים תחלה. שהן מזדרזות במצוות. ד"א כדי
 שיהיו מנהיגות את בניהן לתורה" (שהנשים מצויות בבית ומשגיחין
 תמיד על בניהם) – פ' המ"ב.

22 וכן תהי' לנו – שעוד לפני ה"מרבין בשמחה"
 23 שמתחיל "משנכנס אדר" (בב' הימים – כפלים
 24 לתושי' – דר"ח אדר), תהי' כבר השמחה הכי
 25 גדולה שלמעלה ממדידה והגבלה כלל גם ביחס
 26 לשמחת חודש אדר וימי הפורים – שמחת הגאולה
 27 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, תיכף ומיד
 28 ממש.

29 ובפשטות – שלא צריכים להמתין עד יום ששי
 30 (א' אדר), ואפילו לא עד יום חמישי (ל' שבט, א'
 31 דר"ח אדר), ואפילו לא עד יום רביעי, ואפילו לא עד
 32 יום שלישי, ואפילו לא עד יום שני – כיון שביום
 33 ראשון זה⁷³ (ובסמיכות לזמן דתפלת המנחה⁷⁴) באה
 34 הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ואז
 35 ממשיכים בכל הענינים בארצנו הקדושה, בירושלים
 36 עיר הקודש, בהר הקודש ובבית המקדש, ותיכף ומיד
 37 ממש.

38 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן לכל אחת
 39 מהשלוחות תחינה, שני שטרות של דולר לתתם
 40 (או חילופם) לצדקה, ובהוספה משלהן].

73 ובפרט כפי שנקרא בכתוב – לא "יום ראשון", ע"ד שאר
 הימים, "יום שני", "יום שלישי" וכו', אלא "יום אחד" (בראשית
 א, ה), שכולל כל הימים שלאחריו (שלכן נבראו בו כל תולדות
 השמים והארץ – פרש"י שם, יד. ב, ד).
 74 להעיר ש"אליהו (מבשר הגאולה) לא נענה אלא בתפלת
 המנחה" (ברכות ו, ב).

1 י. ויש לקשר זה עם שליחות נוספת בנוגע
 2 למצות הצדקה, ובאופן ד"כפלים לתושי"⁷⁰ –
 3 ליתן לכל אחת מהשלוחות תחינה, שני שטרות של
 4 דולר ליתן לצדקה – כדי:

5 (א) להוסיף עוד יותר בברכותיו של הקב"ה באופן
 6 ד"כפלים לתושי" – "כפלים" במובן הרחב (לא
 7 באופן של הגבלה, ב' פעמים ככה ולא יותר),
 8 שכולל תכלית הריבוי, ונקרא "כפלים" (רק)
 9 להיותו סוג שני של ברכות, היינו, שנוסף על
 10 הברכות שהקב"ה נותן מעצמו, באתערותא
 11 דלעילא, ישנו סוג נוסף בברכותיו של הקב"ה
 12 שנמשכות ע"י עבודת האדם, שהם באופן נעלה
 13 יותר מהברכות שהקב"ה נותן מעצמו,

14 (ב) ועיקר – למהר ולזרו עוד יותר את הגאולה
 15 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כמארז"ל⁷¹
 16 "גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה" – "אחכה לו
 17 בכל יום שיבוא"⁷², לא רק "אחכה... בכל יום",
 18 אלא גם (ובעיקר) "שיבוא בכל יום", ביום זה ממש,
 19 וביום זה עצמו – תיכף ומיד ממש, שהרי, גם
 20 היציאה מהגלות רגע אחד קודם היא שמחה הכי
 21 גדולה.

70 איוב יא, ו.

71 ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

72 עיקר הי"ב מ"ג העיקרים.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום השלישי שהוכפל בו כי טוב, בו כותב אודות ענין גידול הזקן ואיך משפיע
 זה על פרנסה לכשיבוא הזמן להסתדר בפרנסה כפשוטה.

כיון שלדברי **הכל** זקן מגודל הוא הענין דצלם אלקים, ולדברי **הכל** משובח ביותר וביותר
 מהנהגה **בהיפך**, כמוכח אפילו בדברי אלו שאין אומרים שגידול הזקן מוכרח ע"פ דין דאורייתא,
 וכמבואר בספריהם, הרי **ודאי** שהמוסיף בקדושה ואשר צלם אלקים ניכר על פניו, מוסיף כל זה
 בברכת השי"ת, **שהוא** הזן את העולם כולו בטובו בחן ובחסד וברחמים, ואשר דוקא בו תלוי פרנסתו
 של אדם ומובן שמילוי משאלות לבבו לגדל הזקן - מוסיף בענין פרנסתו בפרט.

ובפרט ע"פ דברי הזהר הק' שגדול הזקן (בלשון הזהר - נקי' י"ג תקוני דיקנא) דאדם דלמטה
 הרי זה ממשיך מ"ג מדות הרחמים שלמעלה שהם בלי גבול, פשוט שזוהי הדרך לתועלת האדם ועוזרת
 לפרנסתו. ועיין בזה ביאור כ"ק אדמו"ר הצמח צדק בפירושו יהל אור על התהלים (עי' 6).

ומהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו, שתהינה כשרות כדין וכן ישמור על שלשת השיעורים
 דחומש תהלים ותניא הידועים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. משיחות ש"פ תרומה, ב' אדר ה'תנש"א.

19 חודש אדר, מר"ח אדר¹¹, ומוסיף והולך מיום
20 ליום¹² במשך כל חודש אדר¹³.

21 ויש להוסיף בהדיוק ד"משנכנס אדר" – שעיקר
22 ושלמות הכניסה דחודש אדר היא לאחרי שעבר יום
23 שלם מהימים דחודש אדר (א' אדר)¹⁴, ועומדים ביום
24 השני דחודש אדר – יום זה – שאז מתחיל עיקר
25 ושלמות הענין ד"משנכנס אדר) מרבין בשמחה".

26 ומודגש ביותר בקביעות שנה זו, שב' אדר חל
27 ביום השבת – "וביום¹⁵ שמחתכם אלו השבתות"¹⁶
28 – שענין נוסף בהענין ד"משנכנס אדר מרבין
29 בשמחה" בשתים: (א) התחלת חודש אדר היא בג'
30 ימים רצופים¹⁷ של שמחה יתירה (גם ביחס לחודש
31 אדר עצמו) – ב' ימים דר"ח ויום השבת¹⁸, "בתלת
32 זימני הוי חזקה"¹⁹, (ב) הוספה יתירה בעיקר

11 כולל גם יום א' דר"ח אדר, דאף שבמנין ימי החודש ה"ה
יום ל' דחודש שבט (ויום א' דחודש אדר הוא יום ב' דר"ח (שו"ע
אה"ע סק"ו ס"ו)), מ"מ, להיותו גם (יום א' ד)ר"ח אדר, ה"ה
בכלל "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (וראה לקמן הערות 14. 53).
12 ובכל יום – משעה לשעה ומרגע לרגע, ובפרט מתפלה
לתפלה, כידוע שבכל תפלה נעשית עלי' לדרגא נעלית יותר בכל
עניני האדם והעולם***.

13 ומחודש אדר (ופורים) נמשך גם בכל השנה כולה (וראה
לקמן ס"ז).

14 משא"כ היום שלפניו, עם היותו יום א' דר"ח אדר, ה"ה
גם יום ל' שבט, ואדרבה: להיותו יום השלושים דשבט (שיש בו
השלמות דכל השלושים יום, ג"פ עשרה ימים), מודגש בו ענינו
של חודש שבט יותר מאשר ענינו של חודש אדר, ולכן אין זה
"משנכנס אדר" בשלימות.

15 ספרי בעליותך יו"ד, יו"ד.

16 ויש לומר, שהשמחה דחודש אדר מוסיפה גם בהשמחה
דיום השבת, והשמחה דיום השבת מוסיפה בהשמחה דחודש אדר
– ע"ד מארז"ל (זבחים צא, רע"א) "אטו שבת למוספין אהנאי
לתמידין לא אהנאי" (בתמי").

17 ומתאים גם להקביעות דהתחלת השנה – ג' ימים רצופים
דקדושת יו"ט (ר"ה) ושבת. ובחול"ל – ג' פעמים ג' ימים רצופים
דקדושת יו"ט ושבת – גם בחג הסוכות, ובשמע"צ ושמת"ת
(כמדובר בארוכה בהתחלת השנה).

18 להעיר מהרמזו בלשון הכתוב "וביום שמחתכם (אלו
השבתות) .. ובראשי חדשיכם".

19 ב"מ קו, רע"ב. ושי"נ.

*** להעיר מהרמזו בפרשת השבוע – "והיו הכרובים פורשי כנפים
למעלה גר" (כה, כו). "תלת זימני ביומא כו' אינון מגרמייהו סלקין
גדפיהו כו". "בשעת ג' תפלות שבכל יום" (זהר ח"א רכז, ב. חז"ג נט.
א. ובפי' הרמ"ז סס. וראה תו"א ריש פרשתנו). וע"פ המבואר בזהר
בהמסות השייכות לפרשתנו השייכות לענין השמחה (הובא ונתבאר
באוה"ת פרשתנו ע' א'תסא) – י"ל, שנ"י שב"תלת זימני ביומא ..
דסלקין גדפיהו" נוסף בענין השמחה.

1 א. מהענינים המיוחדים דיום הש"ק הזה
2 שבהתחלת חודש אדר – כמפורש בגמרא¹ (והובא
3 להלכה²) "משנכנס אדר מרבין בשמחה":

4 שמחה – כל השנה כולה זמנה הוא, כי: שמחה
5 היא ענין כללי ועיקרי בעבודת ה', כמ"ש "עבדו
6 את ה' בשמחה"³, "עבדת את ה' אלקיך בשמחה
7 ובטוב לבב"⁴, וכפס"ד הרמב"ם⁵ "השמחה
8 שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא"ל שצוה
9 בהן עבודה גדולה היא"; וכיון שעבודת ה' היא
10 במשך כל חיי האדם, כמארז"ל⁶ "אני נבראתי
11 לשמש את קוני", הרי גם השמחה (תנאי עיקרי
12 בעבודת ה') היא במשך כל חיי האדם, בכל עניני
13 ואופני העבודה⁷, ובכל שינויי המצבים שבמשך
14 חיי האדם⁸. ובלשון הכתוב⁹ – שהביאו הרמ"א
15 להלכה בסוף (הלכות פורים שבסוף) חלק אורח-
16 חיים – "טוב לב משתה תמיד"¹⁰.

17 ונוסף לזה ישנו ציווי מיוחד "משנכנס אדר
18 מרבין בשמחה" – הוספה וריבוי בשמחה מהתחלת

1 תענית כט, סע"א.

2 במג"א אור"ח סו"ס תרפו. – אף שלא הובא ברמב"ם*
וטושו"ע (ראה השקו"ט בזה בשו"ת חת"ס אור"ח סק"ס. נימוקי
אור"ח סתרפ"ו).

3 תהלים ק, ב.

4 תבוא כה, מז.

5 ה' לולב בסופן.

6 מנשה וברייאא סוף קידושין.

7 הן בעבודה דיראת ה', והן (ועאכו"כ) בעבודה דאהבת
ה'** (שהיא עיקר העבודה, "לית פולחנא כפולחנא דרחימותא"
(ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסו, א)).

8 כמארז"ל "חייב אדם לברך על כו' כשם שמברך על
הטובה", "לקבולינהו בשמחה" (ברכות נד, א במשנה. שם ס, ב).
9 משלש טו, טו.

10 ובלשון הרמב"ם (הל' דעות שם): "שמח כל ימיו". –
וע"פ המבואר בפנים, י"ל, ש"כל ימיו" ישנה גם "השמחה
שישמח אדם בעשיית המצוה כו", השמחה שבעבודת ה'.

(* ואולי י"ל שכיון שהרמב"ם פסק בהל' דעות (פ"א ה"ד) שצ"ל "שמח
כל ימיו" ולא רק בעת עשיית המצוה, אלא שמחה ב"דעות" (מצב הנפש)
– ודלא כהסוגיא בשבת (ל, ב) ששמחה שאינה של מצוה (שמחה סתם)
עלי' נאמר ולשמחה מה זה עושה). אין מקום להוסיף דין פ"ע "משנכנס
אדר מרבין בשמחה", כיון שה"מרבין בשמחה" הוא (בעיקר) בנוגע
למצב הנפש (ולא כ"כ) בנוגע לענין מסיים במעשה בפועל, כמו
"משנכנס אב ממעטין בשמחה" (הל' תעניות פ"ה ה"ו) שישנו בלא"כ
"כל ימיו" (ולהריבוי והוספה בהשמחה בנוגע למצב הנפש – לא נחית).
וראה לקו"ש ח"א ע' 338 בהערה.
(** ובלשון הרמב"ם: "השמחה.. באהבת הא"ל כו".

31 גם צריך להבין:
 32 מהלשון "מרבין בשמחה", הוספה וריבוי על
 33 השמחה שבכל השנה, משמע, שהשמחה דחודש
 34 אדר היא אותה סוג שמחה שישנה בכל השנה, אלא
 35 שבחודש אדר היא באופן ד"מרבין בשמחה".
 36 ולכאורה, השמחה דחודש אדר, בגלל הנסים
 37 שנעשו לישראל ("ימי נסים היו לישראל"), היא סוג
 38 שמחה בפ"ע, שאינו שייך (לכאורה) להשמחה דכל
 39 השנה כולה, "שישמח אדם בעשיית המצוה
 40 ובאהבת האל שצוה בהן".
 41 ג. ויש לומר הביאור בזה:
 42 נוסף על הנס דפורים מודגש בפורים גם הקיום
 43 דמתורתורה – כמ"ש²⁷ "קיימו וקבלו היהודים",
 44 ופירשו חז"ל²⁸ "קיימו מה שקיבלו כבר", כי
 45 במתן-תורה "כפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית
 46 .. מכאן מודעא רבה לאורייתא (שקיבלוה באונס²⁹)
 47 .. הדור קבלוה בימי אחשורוש" (מאהבת הנס
 48 שנעשה להם²⁹).
 49 ועפ"ז י"ל בביאור הקשר והשייכות ד"משנכנס
 50 אדר מרבין בשמחה, ימי נסים היו לישראל פורים
 51 ופסח" – ש"פסח" (יצי"מ) תכליתו ומטרתו מתוך
 52 תורה, כמ"ש³⁰ "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון
 53 את האלקים על ההר הזה", וזוהי השייכות דפסח
 54 (ששלימותו במ"ת) לפורים שבו "קיימו מה
 55 שקיבלו כבר"³¹.

(27) אסתר ט, כז.

(28) שבת כח, א.

(29) פרש"י שם.

(30) שמות ג, יב.

(31) להעיר מהמבואר במק"א (לקו"ש שבהערה 21)

שבהוספה ד"פורים ופסח" מרמז רש"י שהחיוב ד"משנכנס אדר מרבין בשמחה" הוא לא (רק) מצד שמחת פורים (ו"ד אדר), אלא מפני מעלת החודש שהביא לימי נסים .. פורים ופסח" – כי לידתו של משה רבינו בחודש אדר היא סיבת שניהם: פורים – "כיון שנפל פור בחודש אדר, שמח (המון) שמחה גדולה, אמר נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא הי' יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד" (מגילה יג, ב), ופסח – יצי"מ ע"י משה רבינו, מושיען של ישראל, עיי"ש בארוכה.

וע"פ מ"ש בפרש"י, שהשייכות דפורים ופסח היא לא רק בסיבת הנסים (לידת משה בז' אדר), אלא גם (ובעיקר) בנסים עצמם (שהרי הטעם ש"מרבין בשמחה" הוא – בפשטות – מצד הנסים עצמם), ששניהם קשורים עם מתן-תורה (ענינו של משה רבינו, שנולד בז' באדר).

1 ושלמות ה"מרבין בשמחה" לאחרי "שנכנס אדר"
 2 – בשני באדר – גם מצד ענינו של יום השבת.
 3 וע"פ הידוע²⁰ ש"כל המועדים של השנה ..
 4 ככולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן",
 5 יש לבאר גם הקשר והשייכות ד"משנכנס אדר
 6 מרבין בשמחה" לפרשת השבוע שבו חל (בשנה זו
 7 וברוב השנים) התחלת חודש אדר – פרשת תרומה,
 8 כדלקמן.
 9 ב. ויש לבאר תחילה תוכן הענין ד"משנכנס
 10 אדר מרבין בשמחה":
 11 בטעם ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה" –
 12 מפרש רש"י: "ימי נסים היו לישראל, פורים
 13 ופסח".
 14 וצריך להבין הטעם שרש"י מוסיף ("ימי נסים
 15 .. פורים) ופסח" (כקושיית המפרשים²¹) –
 16 ובשתים:
 17 א) השייכות ד"פסח" ל"משנכנס אדר מרבין
 18 בשמחה".
 19 ב) ועיקר: מטעם זה ("ימי נסים .. פורים
 20 ופסח") צריכים להרבות בשמחה (לא רק בחודש
 21 אדר, אלא) גם בחודש ניסן, שהיו בו נסים [ועד
 22 שמרומוז בשמו – "ניסן" מלשון "נס"²², ובב'
 23 נוני"ן, "נסי²³ נסים"²⁴], ונסים גדולים יותר
 24 מהנסים שבחודש אדר (פורים), כידוע²⁵ שהנסים
 25 דפסח (יצי"מ) היו נסים גלויים שלמעלה מהטבע,
 26 משא"כ הנס דפורים הי' מלוכש בטבע (בפרטי
 27 המאורעות שבמגילת אסתר שלכאורה נראים כמו
 28 דבר טבעי), ועוד ועיקר, שגם לאחרי הנס דפורים
 29 "אכתי עבדי אחשורוש אנן"²⁶. ואעפ"כ, הציווי
 30 ד"מרבין בשמחה" הוא בחודש אדר דוקא.

(20) של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצז, א).

(21) ומהם: א"ר אור"ח סתרפ"ה סק"ח. שו"ת שאילת יעב"ץ ח"ב ספ"ח. ועוד (וראה לקו"ש חט"ז ע' 344 ואילך – שקו"ט בהתירוץ דמפרשים הנ"ל, עיי"ש).

(22) ראה פס"ז בא יב, ב.

(23) ברכות נו, רע"א ובפרש"י וחדא"ג מהרש"א שם.

(24) ריבוי נסים – נוסף על הריבוי בכמות, גם ריבוי באיכות, ע"ד נס בתוך נס (שבת פח, א. וש"ג).

(25) ראה תו"א מג"א ק, א. לקו"ת צו טז, ב. שער האמונה פט"ו ואילך. וראה גם סה"מ מלוקט ח"ג ע' ריב. וש"ג.

(26) מגילה יד, א.

- 1 וצריך להבין:
- 2 מאי אולמי דנס פורים, שבגללו "קיימו מה
- 3 שקבלו כבר", "קבלוה .. מאהבת הנס", ברצון
- 4 ובשמחה (לא באונס), מהנס דפסח, יציאת מצרים,
- 5 שבהמשך לזה הי' מתן-תורה באופן ש"קבלוה
- 6 באונס?
- 7 ואדרבה: כללות הענין דיצי"מ הי' מתוך נסים
- 8 גדולים (כמ"ש³² "הנסה (הכי עשה נסים) אלקים
- 9 לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים
- 10 (הם נפלאות) ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטוי'
- 11 ובמוראים גדולים גוי") שלא בערך לגבי הנס
- 12 דפורים (כנ"ל ס"ב), ואעפ"כ, לא היתה קבלת
- 13 התורה ברצון ובשמחה, "מאהבת הנס שנעשה
- 14 להם", אלא בנס פורים דוקא!?
- 15 ד. וההסברה בזה – בהקדים הביאור בחידוש
- 16 דנס פורים שלא מצינו דוגמתו (גם) בנס דפסח:
- 17 נס פורים הי' באופן ד"אתהפכא חשוכא לנהורא"
- 18 – "ונהפוך הוא גוי"³³, "החודש אשר נהפך גוי"³⁴
- 19 – "שנתהפך לב אחשוורוש לטוב, אותו הפה עצמו
- 20 שאמר והעם לעשות בו כטוב בעיניך, הוא עצמו
- 21 אמר ואתם כתבו על היהודים כטוב בעיניכם"³⁵;
- 22 משא"כ בנס פסח – הרי גם לאחרי שפרעה הסכים
- 23 לשלוח את בניי, "בשלח פרעה את העם"³⁶, נהפך
- 24 לבו, כמ"ש "ויהפך לבב פרעה גוי וירדון אחרי בני
- 25 ישראל"³⁷, עד ש"וינער ה' את מצרים בתוך הים
- 26 גוי' לא נשאר בהם עד אחד"³⁸ – "לאכפויא לטס"א
- 27 בלבד לבטלם ולהכניעם"³⁵.
- 28 בסגנון אחר קצת: בנס פסח, נס גלוי שלמעלה
- 29 מהטבע – מודגש בעיקר הגילוי מלמעלה, "נגלה
- 30 עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם"³⁹,
- 31 ובמילא נתבטל המנגד (מצרים). והחידוש דנס
- 32 פורים, נס המלוּבש בטבע – שעיקר ההדגשה היא
- 33 על הפעולה בהתחנות ומצד התחנות, שלכן, לא מספיק
- 34 ביטול המנגד, אלא יש צורך בהפיכתו לטוב.
- 35 (32) ואתחנן ד, לד ובפרש"י.
- 36 (33) אסתר ט, א.
- 37 (34) שם, כב.
- 38 (35) תו"א מג"א צד, ב.
- 39 (36) ר"פ בשלח.
- (37) שם יד, ה-ח.
- (38) שם, כז-כח.
- (39) נוסח הגש"פ.
- 35 ובהתאם לזה ישנו גם החילוק בקבלת התורה:
- 36 לאחרי נס פסח שעיקרו הגילוי מלמעלה, היתה
- 37 גם קבלת התורה מצד הגילוי מלמעלה – ש"כפה
- 38 הקב"ה עליהם את ההר כנגיית", "הר הוא בחינת
- 39 אהבה עליונה שנק' הר, כנגיית שהוא בחי' דבר
- 40 המקיף סחור כל עלמין, שע"ז נתעורר בהם
- 41 האהבה", וכיון ש"התעוררות זו בלבם לקבלת
- 42 התורה .. לא הי' מצדם בבחירה ורצון אשר
- 43 מעצמם לבד, אלא ע"י הגילוי מלמעלה, ה"ז כמו
- 44 "שקבלוה באונס";
- 45 משא"כ לאחרי נס פורים נעשה הקיום דקבלת
- 46 התורה ("קיימו מה שקיבלו כבר") "מאהבת הנס
- 47 שנעשה להם" (בימי אחשוורוש) – דכשם שהנס
- 48 שנעשה להם הי' בעיקר מצד התחנות (נס המלוּבש
- 49 בטבע), נעשה גם הקיום דקבלת התורה "מעצמם,
- 50 שלא ע"י התעוררות מלמעלה .. אתערותא דלתתא
- 51 מצד עצמם .. ברצון גמור"⁴⁰.
- 52 ה. ומצד מעלת הנס דפורים גדלה המעלה
- 53 דשמחת פורים (גם לגבי השמחה דפסח, "ראשון
- 54 לרגלים"⁴¹ שהם "מועדים לשמחה"⁴²) – "חייב
- 55 איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע"⁴³, ועד"ז
- 56 (ומעין זה) מעלת השמחה דחודש אדר (גם לגבי
- 57 חודש ניסן, "רוב החודש בקדושה .. כעין י"ט"⁴⁴
- 58 שענינו שמחה) – "משנכנס אדר מרבין בשמחה":
- 59 נס ושמחה (שמחה כתוצאה מנס) – שייכים
- 60 זל"ז, כי נס ענינו פריצת גדרי הטבע, וגם תכונת
- 61 השמחה שפורצת גדר⁴⁵. וגודל השמחה באופן של
- 62 פריצת גדר היא לפי-ערך פריצת הגדר שבנס⁴⁶.
- 40 תו"א מג"א צח, סע"ד ואילך. – וע"פ מ"ש בפנים יש לתוּך עם פרש"י ש"קבלוה" "מאהבת הנס שנעשה להם" (שלכאורה אין זה "אתערותא דלתתא מצד עצמם") – דכיון שהנס הוא בלבושי הטבע, מצד התחנות, ה"ז באופן דאתערותא דלתתא מצד עצמם.
- 41 ראה ר"ה ד, א.
- 42 נוסח התפילה דיו"ט.
- 43 מגילה ז, ב.
- 44 שו"ע אדה"ז אר"ח סתכ"ט ס"ט.
- 45 ראה בארוכה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
- 46 להעיר, שגם ב"פריצת גדר" יש חילוקי דרגות בעילוי אחר עילוי – ע"ד חילוקי הדרגות שבעבודה ד"בכל מאדך", שעם היותה בלי גבול, "מאד", ה"ז "מאדך", "מאד שלך" (ראה תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ), ובמילא ה"ז במדידה והגבלה לגבי דרגא נעלית יותר.

30 פריצת גדר), ולכן, שמחת פורים דוקא היא באופן
31 של פריצת גדר בשלימות – "עד דלא ידע", שמחה
32 שלמעלה ממדידה והגבלה, ועד"ז (ומעין זה)
33 בשמחה דחודש אדר, "החודש אשר נהפך גו",
34 שמזה למדים⁵² ש"כל החודש כשר למקרא
35 מגילה"⁵³ – "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ריבוי
36 אמיתי שלמעלה ממדידה והגבלה.

37 ו. ואעפ"כ מוסיף רש"י גם הנס דפסח ("מרבין
38 בשמחה", "ימי נסים היו לישראל, פורים ופסח")
39 – כי, השלימות האמיתית דשמחה (כתוצאה
40 מהשלימות האמיתית) דהנס, היא, בחיבור ב'
41 המעלות דפורים ופסח גם יחד:

42 המעלה דנס פסח – שעל ידו מתגלה דרגא
43 נעלית יותר, נס גלוי שלמעלה מהטבע, אבל
44 לאידך, ה"ז רק מצד הגילוי מלמעלה, ולא מצד
45 התחתון (ואדרבה – שמבטל מציאות התחתון);
46 והמעלה דנס פורים – שהוא מצד התחתון, נס
47 המלוכש בטבע, אבל לאידך, ה"ז נס בדרגא
48 תחתונה, נס המלוכש בטבע, ולא גילוי שלמעלה
49 מהטבע⁵⁴.

50 ובסגנון פשוט: בנס פסח היתה הגאולה
51 ממצרים, אבל הגאולה היתה ע"י ביטול המציאות
52 דמצרים, ולא באופן שנתהפכו לטוב. ואילו בנס
53 פורים נתהפך לב אחשוורוש לטוב, אבל לא היתה
54 גאולה מהגלות דאחשוורוש, "אכתי עבדי אחשוורוש
55 אנן".

56 והשלימות האמיתית היא בחיבור ב' המעלות
57 גם יחד⁵⁵ – גילוי דרגא נעלית ביותר שנמשכת
58 וחודרת ונעשית גם מצד התחתון. ובסגנון פשוט –
59 גאולה מהגלות (גם מהגלות שבזמן אחשוורוש),
60 אבל לא ע"י ביטול המנגד (כבפסח), אלא ע"י
61 הפיכתו לקדושה (ככפורים).

(54) ראה תו"א מג"א ק, א, ש"הנסים שבהתלבשות הם ע"י
אות ה' אחרונה דשם הוי' .. והנסים נגלים הם ע"י אות י' דשם
הוי' .. הנסים שבהתגלות הן בחי' הגבה למעלה".
(55) ראה תו"א שם, ש"מרדכי .. רצה שיהי' ב' המעלות
בפורים, שהאור הגדול הזה יאיר ג"כ בגלוי".

(* ובהמשך הענין שם, ש"מעלה יתירה זו (בנסים שבהתגלות) הוא רק
ענין ההתגלות בלי לבוש, אבל בעצם האור. הרי בנסים שבהתלבשות
הוא ממקום עליון יותר הרבה .. רק שמפני גודל האור בבחי' א"ס
ממש אינו יכול להאיר בגלוי" (והמדובר כאן הוא בנוגע לענין
ההתגלות, ולא בנוגע לעצם האור).

1 ובנוגע לענינו:

2 אף שכללות ענין הנסים הוא באופן של פריצת
3 גרדי הטבע, מ"מ, עיקר ושלימות הענין דפריצת
4 גדר הוא בנס דפורים יותר מבנס דפסח, כי: פריצת
5 גדר פירושה (לא ביטול הגדר, אלא) שישנו גדר
6 ואעפ"כ נעשה פריצת גדר. ולכן, הנס דפסח,
7 להיותו נס גלוי שלמעלה מהטבע (גילוי מלמעלה),
8 ה"ה בעיקר ביטול (ולא "כ"כ) פריצת) גרדי הטבע;
9 משא"כ הנס דפורים, להיותו נס המלוכש בטבע
10 (מצד התחתון), הרי כל ענינו הוא פריצת גדר
11 הטבע, שבלבושי הטבע (תחתון) גופא נעשית
12 פריצת גרדי הטבע – נס המלוכש בטבע.

13 ובאותיות פשוטות:

14 הגאולה (נס) דפסח – להיותה ע"י ביטול
15 המציאות דמצרים, "לא נשאר בהם עד אחד", הרי,
16 כשנתבטל המנגד אין חידוש כל-כך בגאולה;
17 משא"כ הגאולה (נס) דפורים – כיון שגם לאחרי
18 הנס נשאר אחשוורוש בכל תקפו, ועד ש"אכתי
19 עבדי אחשוורוש אנן", ואעפ"כ, לא זו בלבד
20 שבטלה גזירת המן, אלא אדרבה, "ונהפוך הוא
21 אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"³³, "כי גדול
22 מרדכי בבית המלך ושמעו הולך בכל המדינות"⁴⁷,
23 "משנה⁴⁸ למלך אחשוורוש"⁴⁹, היינו, שבזמן הגלות
24 גופא נעשה מעמד ומצב של גאולה – הגאולה היא
25 באופן של פריצת (ולא ביטול) גדר הגלות.

26 ומזה מובן שעיקר ושלימות ענין השמחה באופן
27 של פריצת גדר ב'פריצת הגדר" דשמחה גופא (ע"ד
28 מ"ש⁵⁰ "פרצת עליך פרץ", "ופרצת" ב"ופרצת"⁵¹)
29 הוא בשייכות לנס פורים (שהנס הוא באופן של

(47) אסתר ט, ד.

(48) שם יו"ד, ג.

(49) כמו יוסף שנעשה "משנה" לפרעה מלך מצרים (שהי'
מושל בכיפה, כמו אחשוורוש (מגילה יא, סע"א. מכילתא בשלח
יד, ה)) – ש"בלעדך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ
מצרים" (מקץ מא, מד).

(50) וישב לח, כט.

(51) ראה שיחת ליל שמח"ת שנה זו. קונטרס משיחות ש"פ
וישב שנה זו. ועוד.

(52) ירושלמי מגילה פ"א ה"א – הובא ברמ"א או"ח סתרפ"ח
ס"ז.

(53) ויש לעיין בנוגע ליום א' דר"ח אדר, האם הוא בכלל
"החודש אשר נהפך גו", "כל החודש כשר למקרא מגילה" –
כיון שאינו שייך למנין הימים דחודש אדר (שכל הימים שבו הם
בהמשך זל"ז), אלא למנין הימים דחודש שבט, ל' שבט.

29 שגם שמחת פורים (וחודש אדר) פועלת על ובכל
30 השנה כולה – שכללות העבודה דקיום התומ"צ
31 מתוך שמחה תהי' בעיקר מצד התחתון, היינו, לא
32 באופן שהעיקר הוא הגילוי מלמעלה שמבטל את
33 התחתון, אלא באופן שחודר בהתחתון ונעשה מצד
34 התחתון – פריצת גדר התחתון, שמתהפך לקדושה.

35 וענין זה מרומז בפירוש רש"י "משנכנס אדר
36 מרבין בשמחה, ימי נסים היו לישראל פורים ופסח"
37 – שהשמחה דפורים (ואדר) כתוצאה מהנס שמצד
38 התחתון וקבלת התורה מצד התחתון, נמשכת
39 ופועלת גם בהשמחה שבכללות העבודה דקיום
40 התומ"צ כפי שהיא מצד פסח, יצי"מ ו(תכליתה
41 ב)מ"ת⁶¹, כיון שמתבטלת ה"מודעא רבה לאורייתא"
42 (גם מלמפרט), ומתגלה שקבלת התורה היא גם מצד
43 התחתון, בבחירה ורצון גמור⁶².

44 ה. וע"פ האמור לעיל שהענין ד"משנכנס אדר
45 מרבין בשמחה", "ימי נסים היו לישראל", קשור
46 עם (הנס ו)קבלת התורה ("מאהבת הנס שנעשה
47 להם") מצד התחתון דוקא – יש לבאר גם הקשר
48 והשייכות לפרשת השבוע, פרשת תרומה:

49 פרשת תרומה היא הפרשה שלאחרי (ובהמשך
50 ל)מתן-תורה – בפרשת יתרו, והמשכה בפרשת
51 משפטים, "מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני"⁶³,
52 ועד לסיומה דפ' משפטים וחומתה "עלה אלי
53 ההרה גו' ואתנה לך את לוחות האבן והתורה
54 והמצוה גו'"⁶⁴. וההוספה והחידוש שבפרשת תרומה
55 לגבי מתן-תורה (בפרשיות יתרו ומשפטים) –
56 שהענין דמתן-תורה הוא לא רק מצד הגילוי
57 (נתינה) מלמעלה, אלא גם ובעיקר מצד התחתון,
58 כמודגש בעשיית המשכן (התוכן דפרשת תרומה).

1 ויש לומר, שענין זה מרמז רש"י בהמשך
2 ד"ימי נסים .. פורים ופסח"⁵⁶ – חיבור ב' המעלות
3 (פורים ופסח) גם יחד, כפי שיתגלה בגאולה
4 העתידה לבוא שתהי' "כימי צאתך מארץ
5 מצרים"⁵⁷ (פסח שלאחרי פורים), שאז יהיו נסים
6 בדרגא נעלית ביותר – "אראנו נפלאות"⁵⁷,
7 "נפלאות" גם בערך להנסיים דיצי"מ⁵⁸, וביחד עם
8 זה, לא תהי' הגאולה ע"י הביטול דמצרים (כב"ימי
9 צאתך מארץ מצרים", פסח שלפני פורים), אלא
10 ע"י הפיכת מצרים לקדושה, כמ"ש⁵⁹ "כי אז אהפוך
11 אל עמים שפה ברורה גו' לעברו שכם אחר"⁶⁰.

12 ז. עפ"ז יש לבאר גם שייכותה של שמחת
13 חודש אדר ("משנכנס אדר מרבין בשמחה", "ימי
14 נסים היו לישראל") להשמחה דכל השנה כולה –
15 הוספה וריבוי באותו סוג שמחה ("מרבין בשמחה"):

16 שמחת פורים וחודש אדר ("החודש אשר נהפך
17 גו'") בגלל ה"פריצת גדר" בנס שמצד התחתון
18 (אתהפכא חשוכא לנהורא, שנתהפך לב אחשורוש
19 לטוב), קשורה גם עם הענין ד"קיימו מה שקיבלו
20 כבר", "הדור קבלוה בימי אחשורוש" ("מאהבת הנס
21 שנעשה להם"), ברצון גמור (כנ"ל ס"ד) – שענינם
22 אחד – המשכת אלקות בהתחתון ומצד התחתון: בנוגע
23 לבנ"י – שמקבלים התורה בבחירה ורצון גמור
24 ("קיימו מה שקיבלו כבר"), ובנוגע להעולם –
25 אתהפכא חשוכא לנהורא, הפיכת המנגד לטוב
26 (שנתהפך לב אחשורוש לטוב).

27 וכיון שבפורים נעשית השלימות דקבלת התורה
28 (בבחירה ורצון גמור) על ובכל השנה כולה, מובן,

(56) להעיר, שפורים הוא ב"אדר הסמוך לניסן" (ולא ב"אדר הסמוך לשבט"), משום "מיסמך גאולה לגאולה", "פורים לפסח" (מגילה ו, סע"ב ובפרש"י).

(57) מיכה ז, טו.

(58) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). ורש"י.

(59) צפני' ג, ט. וראה רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(60) ראה תו"א מג"א (צד, א) שהנס דפורים שנתהפך לב אחשורוש לטוב הוא מועין השלימות דלעת"ל באופן ד"אתהפכא חשוכא לנהורא, ולא לאכפייא לסט"א בלבד לבטלם ולהכניעם כמו בשאר גלות דכתיב למכה מצרים .. כי גם אז אהפוך אל עמים שפה ברורה וגו' והלכו עמים רבים וגו'". – ולהעיר גם ממארו"ל כל המועדים בטלים לימות המשיח חוץ מפורים (מדרש משלי פ"ט, ב. רמב"ם סוף הל' מגילה), היינו, שהגילויים דכל המועדים הם "כשרגא בטיהרא" ביחס להגילויים דלעת"ל, משא"כ הגילוי דפורים יהי' נרגש בתוקף גם לעת"ל (ראה תו"א מג"א צ, ד. ובכ"מ), כיון שגם בזמן הזה הוא מעין השלימות דלעת"ל.

(61) ע"י העבודה דספירת העומר בחודש אייר שבינתיים – שהעבודה דספה"ע היא בירור והעלאת התחתון מלמטה למעלה (ראה דרושי ספה"ע בלקו"ת אמור ובמדבר. ובכ"מ), ומרומז גם בשם החודש (שכל הימים שבו קשורים עם מצות ספה"ע) – "אייר" – ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל (מאו"א א, פד. ועוד), ד' רגלי המרכבה, שענינה ביטול התחתון (מרכבה) להעליון (הרכב).

(62) ויש לומר, שב"החודש אשר נהפך גו'" נרמזת גם הפיכת ה"מודעא רבה לאורייתא" (שקבלוה באונס) לקבלת התורה בבחירה ורצון גמור.

(63) פרש"י ר"פ משפטים (ממכילתא שם).

(64) כד, יב.

הוא ע"י עשיית המשכן – "ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם" ("אבי" בא אצלה"), שע"י עבודת התחתון
נעשה התחתון מכון ומשכן לשבתו ית', ועד לדרגה
הכי נעלית⁷⁶ – המשכת וגילוי העצמות, "דירה לו
(למהותו ועצמותו) ית' בתחתונים"⁷⁷.

ועפ"ז מובן הקשר והשייכות דפרשת תרומה
ל"משנכנס אדר"⁷⁸ – כי, החידוש וההוספה
דפרשת תרומה (עשיית המשכן) על פרשיות יתרו
ומשפטים (מתן-תורה) הוא ע"ד ובדוגמת החידוש
וההוספה דפורים על מתן-תורה – המשכת אלקות
למטה מצד ועל ידי התחתון דוקא, דירה לו ית'
בתחתונים⁷⁹; ומצד זה נוסף בשמחה באופן של
פריצת גדר (כנ"ל ס"ה) – כמארז"ל⁸⁰ "ביום
שמחת לבו"⁸¹ .. ביום שעמד המשכן שהיתה

76 ולהעיר מתו"א פרשתנו פ, ב: "העלי צריך להיות
התחלה מלמטה, כמו שמגביהים הבנין שמגביהים מלמטה ועי"ז
ממילא מתעלה כולו כו' (וראה גם תו"א בראשית ד, א), ועוד כי
נעוץ סופן בתחלתן, אני ראשון ואני אחרון כו'".
וראה לקו"ת נציבים מה, א: "ושקל בפלס הרים .. פלס הוא
המשקל של עץ ארוך ורצועות תלויין בראשו (שקורין בעזמין)
ששם שוקלין את הדבר הניתן בו, ואריכות וכובד העץ ומרחקו
הוא המכריעו", ומסיים (בהערה בחצע"ג) "ובזה נזכר ענין ושקל
בפלס כו' ס"פ תרומה", דיש לומר, שבזה מודגש הקשר והשייכות
להעבודה ד"תרומה" – עשיית המשכן.

77 ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ. וראה
סה"מ מלוקט ח"ג ריש ע' ח. ושי"ן.
78 ובהדגשה יתירה ביום השבת (פרשת תרומה) שבהתחלת
חודש אדר** – כי, ענינו של יום השבת הוא "מזמור שיר ליום
השבת, שמשבית מוזיקין מן העולם שלא יזיקו .. שאין הפי'
להשבית לגמרי שלא יהיו כלל, כ"אם שלא יזיקו, והוא בחי'
אתהפכא חשוכא לנהורא .. ע"ד שהי' כפורים שהפה שאמר והעם
לעשות בו כטוב בעיניך הוא שאמר ואתם כתבו על היהודים כטוב
בעיניכם" (אוה"ת תהלים (יהל אור) מזמור צב בתחלתו (ע' שכת)).
79 וענין זה מרומז בשם החודש – "אדר" – "אדר, א' דר,
שממשיכים הא' שהוא הקצה היותר עליונה להיות לו דירה
בתחתונים ממש" (אוה"ת פרשתנו ע' א'תקצו).
80 שמו"ר פנ"ב, ה.
81 שה"ש ג, יא.

(* ודוגמתו בפורים – ש"עצם האור .. בנסיים שבהתלבשות (שהם)
למעלה מנסיים גלויים) הוא ממקום עליון יותר הרבה" (כנ"ל בשו"ג
להערה 45).

(** ובפרט כשיום השבת חל בב' אדר. יום השלישי מא' דר"ח אדר
– שנוסף על השייכות דמ"ת ליום השבת, "דכו"ע בשבת ניתנה תורה
לישראל" (שבת פ, ב), שייך גם ליום השלישי, "אוריאל תליתאי כו'
ביומא תליתאי" (שם פז, א), ומזה מובן שגם מ"ת דפורים ("קיימו מה
שקובלו כבר") שייך ליום השלישי, שבו מודגש החיבור דעליון
ותחתון, בירור התחתון בתכלית השלימות (ראה גם לקו"ש ח"ח ע'
232 ואילך. חכ"א ע' 110 ואילך. ועוד).

1 וההסברה בזה:

2 על הפסוק⁶⁵ "ויקחו לי תרומה" ("ויקחו"
3 דייקא, ולא "ויתנו") – איתא במדרש⁶⁶: "יש לך
4 מקח שמי שמכרו נמכר עמו, אמר הקב"ה לישראל,
5 מכרתי לכם תורתו כביכול נמכרתי עמה (כאילו⁶⁷
6 כתב ויקחו אותי)⁶⁸ .. נתתי לכם את התורה,
7 לפרוש הימנה איני יכול, לומר לכם אל תטלוה איני
8 יכול, אלא בכל מקום שאתם הולכים, בית אחד
9 עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר⁶⁹ ועשו לי מקדש".
10 ובהמשך המדרש⁷⁰: "ויקחו לי תרומה, הה"ד⁷¹
11 תורה צוה לנו משה .. מורשה, אל תקרי מורשה
12 אלא מאורסה, מה חתן זה כל זמן שלא נשא
13 ארוסתו הוא הוה פראדורין לבית חמיו (הוא בא
14 לבית חמיו בראיות פנים של כבוד ודרך מנחה
15 ודורון)⁷², משנשאה הרי אבי' בא אצלה, כך עד
16 שלא ניתנה תורה לישראל ומשה עלה אל האלקים,
17 משניתנה תורה, אמר הקב"ה למשה ועשו לי
18 מקדש ושכנתי בתוכם".

19 ונקודת הענין⁷³ – שבעשיית המשכן (פרשת
20 תרומה) נשלמה הכוונה דמתן-תורה (יתרו
21 ומשפטים) בהמשכת אלקות למטה⁷⁴ גם מצד ועל
22 ידי התחתון, כי מתן-תורה עיקרו גילוי מלמעלה,
23 "עליונים ירדו לתחתונים"⁷⁵ [וגם הענין
24 ד"תחתונים יעלו לעליונים"⁷⁵ הוא שהתחתון יוצא
25 ממקומו ובא למקומו של העליון, "לבית חמיו",
26 היינו, שאין זה המקום של], ועיקר הענין
27 דהשראת השכינה ע"י התחתון ובמקומו של התחתון

(65 ריש פרשתנו (כה, ב).

(66 שמו"ר ריש פרשתנו (רפ"ג).

(67 פי' המ"כ. ובפי' יפה תואר (בפי' מ"ש בהתחלת הענין
"ויקחו לי תרומה, הה"ד כי לקח טוב נתתי לכם תורתו גו"י) –
"שהקב"ה כביכול לקוח לישראל שבביל התורה".

(68 ובהמשך הענין (שם, ו): "בנוהג שבעולם אדם לוקח
חפץ מן השוק שמה יכול לקנות בעליו, אבל הקב"ה נתן תורה
לישראל ואומר להם כביכול לי (אותי) אתם לוקחים, הוי ויקחו
לי תרומה". וראה זהו פרשתנו קמ, ב – הובא ונתבאר בתניא
פמ"ז.

(69 שם, ח.

(70 שם, ז.

(71 ברכה לג, ד.

(72 פי' המ"כ. וראה גם פי' מהרז"ו.

(73 ראה בארוכה לקו"ש חכ"א ע' 150 ואילך.

(74 כמארז"ל "אימתי שרתה השכינה בארץ ביום שהוקם
המשכן" (במדרב"ר פי"ג, ב. פי"ב, ו. ובכ"מ).

(75 תנחומא וארא טו. שמו"ר פי"ב, ג. ועוד.

17 הרמה⁹⁰, "לי לשמי"⁹¹, לעשות מהם משכן
18 ומקדש להשראת השכינה למטה בעוה"ז הגשמי,
19 דירה לו ית' בתחתונים.
20 וב' הענינים שבפרשת תרומה (תורה מ', ובירור
21 העולם) הם בהתאם לב' הענינים שבפורים⁹² –
22 "קיימו מה שקיבלו כבר", קבלת התורה בבחירה
23 ורצון גמור מצד התחתון (תורה מ')⁹³, והנס
24 ד"ונהפוך הוא", "החודש אשר נהפך גו'",
25 שנתהפך לב אחשוורוש לטוב (בירור העולם)⁹⁴.

(90) זהר פרשתנו קמו, א.
(91) פרש"י שם.

(92) להעיר משמור' פרשתנו (פל"ג, ה) "ויקחו לי תרומה,
הה"ד נבחר שם מעושר רב" (שחביב ויקר עליהם מה שהקב"ה
קורא התרומה של כסף וזהב שהם שלו – פי' מהרוז"ו), ובהמשך
הענין "נבחר שם מעושר רב .. נבחר שמו של מורכי מעושרו של
המן .. מה עשה אותו רשע, הציא כל כסף וזהב שהי' לו נתן
לאחשוורוש .. כיון שבא הרשע עם הממון אמר לו המלך הכסף
נתון לך, אמר הקב"ה כך אתם מוכרים שלי על שלי, שנאמר כי
לי בני ישראל עבדים, וכתיב לי הכסף ולי הזהב, חייך מה שאמרת
הכסף נתון לך וגו', כך ביום ההוא נתן המלך אחשוורוש לאסתר
המלכה את בית המן – ע"ד שביטול גזירת המן היתה עי"ז
ש"הקדים שנקליהו לשקליהו" (מגילה יג, סע"ב), מחצית השקל,
מ"ג התרומות האמורות כאן" (פרש"י ריש פרשתנו).

(93) להעיר מהשייכות דמ' לפורים, שכמה מהמצוות דפורים
מתחילים באות מ': "מקרא מגילה", "משלוח מנות", "מתנות
(לאביונים)", "משתה (ושמחה)" – נתבאר בסה"ש תשמ"ט ח"א
ע' 332 ואילך (בשייכות להדגשת עבודת המטה בפורים).

(94) ויש לקשר זה גם עם התחלת פרשת תצוה*** שפורין
במחנה – "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית גו'
להעלות נר תמיד גו' מערב עד בוקר": עבודת אהרן בהעלאת
הנרות היא (לא באופן של המשכה וגילוי מלמעלה, אלא) באופן
של העלאת מלמטה, מצד התחתון. ובזה גופא "מערב עד בוקר",
שהתחלה היתה במצב של "ערב" (חושך) ואח"כ נעשה מצב
של "בוקר" (אור) – כהסדר ד"כריית של עולם" (תחתון) ויהי
ערב (ואח"כ) ויהי בוקר" (ריש ברכות), בירור החושך דנה"ב,
ואח"כ גילוי האור דנה"א.

ובפרטיות יותר: "נר תמיד" קאי על התורה (שהיא למעלה
משינויי הזמנים), ואף שענינה המשכה וגילוי מלמעלה, מ"מ, כדי
שיהי' גם מצד התחתון צ"ל "להעלות נר תמיד" – ע"ד הענין
דתרומה, תורה מ', מצד גדרי התחתון; ו"מערב עד בוקר" קאי על
קיום המצוות (שכו"כ מהם תלויים בזמן), וכללות העבודה דבירור
והעלאת העולם – ע"ד הענין דתרומה כפשוטה.

והנצה ל"חול" זה – "ויקחו לי תרומה", תורה מ', כי ע"י העבודה
דתורה נמשך ומתגלה גם שער הנו"ן (ד"ה חמשים שני"ב נבראו
בעולם תרנ"ג).

*** (להעיר משייכותה לשבעה באדר – להיותה הפרשה היחידה
שלא נזכר בה שמו של משה רבינו, פטירת משה, אלא נקרא "ואתה",
העצמיות דמשה שלמעלה משם. לידת משה (ראה בארוכה לקו"ש חט"ז
342 ואילך. חכ"א ע' 173 ואילך. חכ"ז ע' 204 ואילך. וש"ו) – ובמילא
שייכת גם למשנכנס אדר מרבין בשמחה", ימי נסים .. פורים ופסח",
כנ"ז הערה 13.

1 שמחה גדולה בישראל⁸² שהקב"ה שורה אצלם,
2 ע"ד ובדוגמת השמחה דפורים וחודש אדר,
3 "משנכנס אדר מרבין בשמחה".
4 ט. ובפרטיות יותר – יש בהתחלת פרשת
5 תרומה ב' ענינים:
6 (א) "ויקחו לי תרומה" – כפירוש חז"ל דקאי
7 על תורה (כנ"ל ס"ח), וכמרומו גם בתיבת
8 "תרומה", תורה מ', תורה שניתנה למ' יום⁸³,
9 היינו, שגם בתורה, חכמתו של הקב"ה, מודגש בעיקר
10 שייכותה למטה – שניתנה למ' יום, מצד שייכותה
11 לגדרי העולם⁸⁴.

12 (ב) ועוד ועיקר – "ויקחו לי תרומה" כפשוטו,
13 כמפורש בפסוק שלאח"ז⁸⁵ "וזאת התרומה אשר
14 תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת וגו'", י"ג (ט"ו)⁸⁶
15 דברים דעוה"ז הגשמי שישראל⁸⁷ מפרישים ומרימים
16 להקב"ה⁸⁸ ("תרומה" – לשון הפרשה⁸⁹, ולשון

(82) גם לגבי השמחה דמ"ת – "יום תחונתו, זה מתן תורה"
(תענית כו, ב במשנה. שמור' שם).

(83) זח"ג קעט, א (הובא באוה"ת פרשתנו ע' א'שנא). –
ולהעיר ממכילתא (ר"פ בשלח. שם טז, ד) "לא ניתנה התורה כו'
אלא לאוכלי המן, ושויין* להם אוכלי תרומה" (ראה בעה"ט ריש
פרשתנו**).

(84) ולהעיר, שעיקר הצורך במ' יום הוא בשביל
לימוד תושבע"פ*** (שהיא בריבוי מופלג לגבי תושב"כ) – לימוד
ההלכות בנוגע להנהגה בעולם.

(85) שם, ג.

(86) ראה לקו"ש חכ"א ע' 153. וש"ו.

(87) כל הסוגים שבבבני, כמרומו בהר"ת ד"זהב וכסף
ונחושת": "זהב" – זה הנותן בריא, "כסף" – כשיש סכנת פחד,
"נחושת" – נתינת חזקה*** שאמר תנו (אגרת הטיוול (לאחי
המהר"ל) חלק הימזו אות ז'. וראה תו"ש עה"פ (אות לח)).

(88) להעיר מהשייכות לשיעור היומי ברמב"ם בהלכות
נדרים: (א) ענינם "לכונן דעותיו ולתקן מעשיו .. דרך עבודה
לשם .. סייג לפרישות" (סוף הל' נדרים – השיעור דמוצש"ק) –
ע"ד ובדוגמת התוכן ד"תרומה", הפרשה לה'. (ב) "נדר" אותיות
נ' דר (אוה"ת מטות ע' א'רעו), המשכת וגילוי שער הנו"ן באופן
של דירה – ע"ד ובדוגמת ענינו של חודש "אדר", א' דר (כנ"ל
הערה 79).

(89) פרש"י ריש פרשתנו. וכ"ה בת"א ותיב"ע כאן.

(* בכמה דפוסים: "ושניים לה".

(**) ושם: "ויקחו לי (תרומה), לי עולה מ', היינו עין יפה (בהפרשת
תרומה) אחד מארבעים".

(***) ומרומו ב"תרומה", שהיא תרי מואה, שרומז לתושב"כ ותושבע"פ
(אוה"ת פרשתנו ע' א'ענג. ועוד).

(****) וי"ל גם "חולה" למעלותא – "חולת אהבה" (שה"ש ב, ה),
ועד לחולי בגלל התשווקה להתגלות שער הנו"ן. כיון שיש לו רק הגילוי
דמ"ט שני"ב, "חולה" בגימטריא מ"ט (ראה טעהמ"צ (להאריז"ל) פ'
וירא. לקו"ת ברכה צו, ב ובכ"מ).

ועבודתינו כל זמן משך הגלות¹⁰¹ נעשה עיקר¹⁹
 ושלימות הענין ד'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"²⁰
 – כפשוטו ממש, בבית המקדש (דאקרי משכן¹⁰²)²¹
 השלישי, "מקדש¹⁰³ אדני כוננו ידיך"¹⁰⁴.²²
 וענין זה מרומז גם בהמשך הפרשיות מתרומה²³
 עד סוף ספר שמות (ע"ד הרמז בהמשך דפורים²⁴
 ופסח), שבהם מדובר בארוכה ובפרטיות אודות²⁵
 הציווי דעשיית המשכן וכליו ובגדי כהונה –²⁶
 בפרשיות תרומה תצוה ותשא¹⁰⁵, ועשייתם בפועל –²⁷
 בפרשיות ויקהל פקודי, אשר כל ענינים אלו יחזור²⁸
 ויתקיימו בפועל ממש ובתכלית השלימות בגאולה²⁹
 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו – "קהל גדול³⁰
 ישובו הנה"¹⁰⁶ (ויקהל), באופן ש"אתם תלוקטו³¹
 לאחד אחד (פקודי) בני ישראל"¹⁰⁷, שאז יקיימו³²
 כל הענינים שבספר הקרבנות (ויקרא) בפועל ממש³³
 – הקרבת הקרבנות ע"ג המזבח בכיהמ"ק השלישי,³⁴

1 ותכלית השלימות דכהנ"ל היא בגאולה
 2 העתידה⁹⁵;
 3 בנוגע לפורים – שנוסף על בירור והפיכת עניני
 4 העולם כפי ששייך בזמן הגלות, ש"אכתי עבדי
 5 אחשוורוש אנן", ה"ז נעשה בתכלית השלימות
 6 בגאולה העתידה לבוא, שעלי" נאמר "כימי צאתך
 7 מארץ מצרים אראנו נפלאות", כמרומז בהמשך
 8 דפורים ופסח, "ימי נסים . . פורים ופסח" (כנ"ל
 9 ס"ו);
 10 ובנוגע לפרשת תרומה – שנוסף על השראת
 11 השכינה במשכן ומקדש כפי ששייך בכאו"א
 12 מישראל⁹⁶ בכל מקום⁹⁷ ובכל זמן, גם בחוץ לארץ
 13 ובגלות בזמן הגלות [מתחיל ועיקר מ"בית⁹⁸
 14 קדושה בלבו של אדם"⁹⁹, כמרומז בדיוק הלשון
 15 "ושכנתי בתוכם", "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם,
 16 בתוך כאו"א"¹⁰⁰, ומלכו של אדם – לביתו הפרטי,
 17 שנעשה בית תורה תפלה וגמ"ח, ומביתו – לחלקו
 18 בעולם, ועי"ז לכל העולם], הרי, ע"י "מעשינו

(101) תניא רפ"ז.

(102) עירובין ב, א.

(103) בשלח טו, יז.

(104) ואף ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבוא מן השמים . . כוננו ידיך" (פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א), "בנינא דקב"ה" (זח"ג רכא, א) – הרי, ממארו"ל (כתובות ה, א) "גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דבמעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים (ביד אחת), ובמעשה צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדני כוננו ידיך" (בשתי ידיים***); מוכח, ש"מקדש אדני כוננו ידיך" הוא "מעשה צדיקים", והביאור בזה****, שע"י "מעשה צדיקים" ("מעשינו ועבודתינו" ד"עמך כולם צדיקים") נעשה כאו"א מישראל שותף להקב"ה (לא רק במעשה בראשית, שנברא ביד אחת, אלא גם) בעשיית המקדש בשתי ידיים.

(105) נוסף על הציווי דכיוור וכנו, קטורת ושמן המשחה – גם הענין דלוחות שניות לאחר עבודת התשובה, מ"ת מצד התחתון, מעין ודוגמת "קיימו מה שקיבלו כבר".

(106) ירמ' לא, ז.

(107) ישע"י כו, יב.

****) כ"ה (ב' ידיים) בתוס' שם ובפרש"י עה"פ. אבל ברמ"ז לזח"ג שם: ג' ידות, יד הגדולה יד החזקה יד הרמה. ובלקו"ת נשא (כא, ב ואילך) מתווך ביניהם – שזיבור שתי הידיים הו"ע ג' ידות, יד הג' שלמעלה ומחברת ב' הידיים (ובסיום הענין (כג, ב) מקשר עם ד' ידות והחמישית לפרעה).

ולהעיר מהשייכות דיד הג' שלמעלה ומחברת ב' הידיים (יד הרמה") לפורים – כיון שעל ידה נעשה הביטול דעמלק והמן (תו"א מג"א צה, גד).

****) נוסף על הביאור בפשטות שחשיב מעשה ידי אדם ("ועשו לי מקדש") מצד וע"י העמדת השערים (ש"טבעו בארץ שערי"), שנחשבת כאילו בנאו כולו (ראה ב"ב נג, ב) וראה שערי זהר לסוכה שם).

(95) גם בנוגע לתורה – "תורה חדשה מאתי תצא" (ישע"י נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג), שעיקר השלימות הענין דתורה (כולל ובמיוחד פנימיות התורה*) יהי' לעתיד לבוא.

(96) ראה שמור"ר (פרשתנו) פל"ג, ח: "בשעה שאמר הקב"ה למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו, רבש"ע, יכולין הם ישראל לעשותו (בתמי), א"ל הקב"ה, אפילו ארז מ"שארץ יוכל לעשותו, שנאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו".

(97) ועפ"ז יומתק לשון המדרש (שם, א) "בכל מקום שאתם הולכים בית אחד עשו לי שאדור בתוכו, שנאמר ועשו לי מקדש".

(98) ד"ה ועשו לי מקדש תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 150). ושם: "עיקר הכוונה היא שהאדם יהי' בבחי' משכן . . שהאלקות ישכון בנפשו בגלוי . . ואף גם בזמן שבהמ"ק קיים זאת היתה עיקר הכוונה . . להיות שכינת עונו בתוך כאו"א, ועל זה הו"ע הקרבנות, דענינים קירוב האדם לאלקות, וכמ"ש אדם כי יקריב . . תפלה** במקום קרבן". ועפ"ז אולי י"ל, שהשראת השכינה בתוך כאו"א היא באופן נעלה יותר מהשראת השכינה במשכן ומקדש. ועצ"ע.

(99) כולל ובמיוחד ע"י עבודת התפלה – "עבודה שללב" (תענית ב, סע"א), ועז"נ "מאת כל איש אשר ידבנו לבו****, כל א' כפי נדבת לבו, ע"ד שמצינו בקרבנות (תפלות במקום קרבנות תקנום) שהם "ריח ניחוח לה" – "אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכין לבו לשמים" (מנחות בסופה).

(100) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(*) להעיר מהשייכות לפורים – "לבסומי ביון", שרומז על פנימיות התורה (ראה סה"מ תש"ח ע' 125 ובהע"נ עה שם).

(**) שדויתא גם בזמן הקרבת הקרבנות בביהמ"ק – ראה תמיד רפ"ה. (***) ראה ירושלמי ריש שקלים: "ג' תרומות נאמרו בפרשה הזאת, תרומת אדנים ותרומת שקלים ותרומת המשכן . . מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זו תרומת שקלים" – לקנות מהם קרבנות ציבור, שכנגדם תקנו התפילות.

30 אחד בפנה נדחת בקצוי תבל שלא יהי' נכלל
31 ב"מבצע פורים" (כולל גם באופן של פעולה
32 נמשכת על ובכל השנה כולה – ע"י שלמות
33 העבודה דקיום התומ"צ, "קיימו מה שקיבלו
34 כבר").

35 וכל ענינים אלו – מתוך שמחה וטוב לבב,
36 ו"מרבין בשמחה", ועד לאופן של פריצת גדר
37 ב"פריצת גדר" דשמחה סתם, כמודגש בנס פורים
38 (כנ"ל ס"ה), כולל גם שהעבודה היא באופן של
39 פריצת גדר הטבע, למעלה מכל מדידה והגבלה.

40 ויש להוסיף, שה"פריצת גדר" שבענין הנסים
41 (כולל ובמיוחד נס פורים) היא בהדגשה יתירה
42 בשנה זו – הי' תהא שנת אראנו נפלאות¹²⁰, ובפרט
43 לאחרי שכבר עברו יותר משלשה (ימים,
44 שבועות¹²¹ ו) חדשים¹²² מהתחלת השנה, "בתלת
45 זימני הוי חזקה", וראו במוחש ("אראנו") כו"כ
46 ענינים של "נפלאות"¹²³ – הרי בודאי שכל עניני
47 העבודה דתומ"צ, ועאכו"כ הענינים השייכים לנס
48 פורים, צריכים להיות באופן של "נס", מלשון
49 הרמה¹²⁴, ועד ל"נפלאות" שלמעלה מ"נסים", כמו
50 הנס על ההרים¹²⁵, מתוך פריצת כל המדידות
51 וההגבלות.

52 יא. ויה"ר שע"י הדיבור וההתעוררות דקבלת
53 החלטות טובות להוסיף בהענינים האמורים באופן
54 של נסים, מקבלים תיכף ומיד את השכר¹²⁶, במדתו
55 של הקב"ה, מדה כנגד מדה¹²⁷ וכמ"פ ככה, "מידו
56 המלאה הפתוחה הקדושה (הגדושה¹²⁸)

(120) בהוספה על הי' תהא שנת נסים – "נפלאות" שלמעלה

מ"נסים", ובאופן ד"אראנו", בגלוי לעיני בשר.

(121) להעיר שבסיום ג' שבועות מהתחלת השנה באים
לשמע"צ ושמח"ת, שבהם אומרים (בפסוקי הקפות – כהקדמה
להשמחה דהקפות באופן של פריצת גדר) "לעושה נפלאות
גדולות לבדו" – ראה בארוכה שיחת ליל שמח"ת שנה זו.

(122) ועד שנמצאים בהתחלת החודש הששי – ב"פ שלשה.

(123) כולל ובמיוחד – בנוגע לא' המדינות הגדולות
שלאחרונה נתהפכה הנהגת וחוקי המדינה בענינים השייכים
לאמונה בה', ואולי י"ל שזוהי הכנה קרובה לקיום היעוד "אז
אהפוך אל עמים גו' לעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה",
"ביום ההוא יהי' ה' אחד ושמו אחד".

(124) ראה סידור (עם דא"ח) מר, סע"ב. סהמ"צ להצ"צ עג,

א. ובכ"מ. – ולהעיר מהשייכות ל"תרומה", שהיא גם מלשון

הרמה (כנ"ל ס"ט).

(125) סהמ"צ שם – ע"פ ל' הכ' ישעי' ל, יז.

(126) ראה תענית ח, ב. שו"ע או"ח סו"ס תקעא.

(127) סנהדרין צ, סע"א. וראה סוטה ח, ב ואילך.

(128) בגימ"ל (מלא וגדושה) – כבסידור (כת"י) הבעש"ט.

1 "ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו תמידים
2 כסדרם ומוספים כהלכתם. . כמצות רצונך"¹⁰⁸.

3 י. מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה
4 בפועל:

5 בעמדנו ביום הש"ק פרשת תרומה, משנכנס
6 אדר, יש להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בנקודה
7 המשותפת שלהם – המשכת אלקות למטה מצד
8 ועל ידי התחתון, כנ"ל.

9 ובפרטיות: בלימוד התורה (תורה מ') – ע"י
10 הוספה ביגיעה שבתורה, כולל ובמיוחד בלימוד
11 פנימיות התורה בהבנה והשגה בשכל האדם; במצות
12 הצדקה (תרומה כפשוטה) שהיא כללות כל
13 המצוות¹⁰⁹ – להוסיף בנתינה לצדקה לא רק
14 מעשר, אלא גם חומש (מצוה מן המובחר¹¹⁰), וגם
15 יותר מחומש, עד ל"כל אשר לאיש יתן בעד
16 נפשו"¹¹¹ ("כופר נפשו"¹¹²); והוספה בכללות
17 הענין דעשיית משכן ומקדש להקב"ה – בלבד של
18 אדם, בביתו הפרטי (נוסף על בתים ומוסדות
19 ציבוריים דתורה תפלה וגמ"ח), בחלקו בעולם,
20 ובכל העולם, כולל גם הפעולה על אוה"ע במצוות
21 שנצטוו בני נח¹¹³, כהכנה לקיום היעוד "אז אהפוך
22 אל עמים גו' לעבדו שכם אחד".

23 והתעוררות מיוחדת בענין שהזמן גרמא –
24 מבצע פורים – להתחיל ולהשלים מבעוד מועד כל
25 ההכנות הדרושות למבצע פורים בכל העולם כולו,
26 "כל¹¹⁴ היהודים אשר בכל מדינות המלך אחשורוש
27 (שאחרית וראשית שלו¹¹⁵) הקרובים
28 והרחוקים"¹¹⁶, "למגדול ועד קטן"¹¹⁷, "מנער ועד
29 זקן טף¹¹⁸ ונשים"¹¹⁹ – שלא ישאר אפילו יהודי

(108) ראה תו"ח ר"פ ויחי. המשך וככה תרל"ז פ"ז ואילך.
ועוד.

(109) ראה תניא פל"ז. ובכ"מ.

(110) שו"ע יו"ד ר"ס רמט.

(111) איוב ב, ד.

(112) תשא ל, יב.

(113) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ח.

(114) אסתר ט, כ.

(115) מארא"א, א, קפב. ועוד.

(116) רחוקים בגשמינות, וגם (ועאכו"כ) רחוקים ברוחניות.

(117) שם א, ה.

(118) כולל ובמיוחד – באופן השייך אליהם מצד עצמם
(נוסף לכך שנכללים עם הגדולים ונגררים אחריהם), ובפרט שעל
ידם נוסף גם אצל הגדולים.

(119) שם ג, יג.

- 1 והרחבה" 129 – שנוסף עוד יותר בה"נסים"
 2 שבימינו אלה, "ימי נסים .. לישראל":
 3 לכל לראש – שעוד ברגעי הגלות האחרונים
 4 מבטל הקב"ה כל הענינים הבלתי-רצויים דהמן
 5 ובניו ובני בניו,
 6 – ופשיטא שאין מקום לפחד כו', כיון ש"לא
 7 ינום ולא יישן שומר ישראל" 130, וכמסופר במדרשי
 8 חז"ל 131 בנוגע לימים שלפני פורים שהתינוקות
 9 אמרו למרדכי הפסוקים שלמדו בבית הספר: "אל
 10 תירא מפחד פתאום גו'" 132, "עוצו עצה ותופר
 11 גו'" 133, "ועד זקנה אני הוא גו'" 134, ו"כיון ששמע
 12 מרדכי כך שחק והי' שמח שמחה גדולה" –
 13 ואדרבה – "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים
 14 המה בשונאיהם", "ורבים מעמי הארץ מתייהדים
 15 כי נפל פחד היהודים עליהם" 135,
- 16 ועוד והוא העיקר – שתיכף ומיד ממש,
 17 "משנכנס אדר", כו"כ ימים לפני גאולת פורים,
 18 באה הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
 19 צדקנו, "כימי צאתך מארץ מצרים",
 20 ובלשון חז"ל 136 – "מיסמך גאולה לגאולה",
 21 "פורים לפסח", ובזה גופא – גאולת פסח ("כימי
 22 צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות") לפני גאולת
 23 פורים,
 24 ואז תהי' גם גאולת פורים בתכלית השלימות
 25 ("ימי נסים .. פורים ופסח") – שתמורת המעמד
 26 ומצב ד"אכתי עבדי אחשוורוש אנן", הרי אחשוורוש
 27 (המושל בכיפה) בעצמו מסייע לבנ"י לצאת
 28 מהגלות, "וכל שרי המדינות גו' ועושי המלאכה
 29 אשר למלך מנשאים את היהודים" 137,
 30 ועד ש"והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה
 31 לה' בסוסים וברכב גו' על הר קדשי ירושלים גו'
 32 בית ה'" 138 – לארצנו הקדושה, לירושלים עיר
 33 הקודש, להר הקודש, לבית המקדש השלישי, ועד
 34 לקדש הקדשים 139.

(129) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.

(130) תהלים קכא, ד. וראה אסת"ר רפ"י.

(131) אסת"ר פ"ז, יז (קרוב לסופו). וראה לקו"ש חכ"א ע'

206 ואילך.

(132) משלי ג, כה.

(133) ישעי' ח, יו"ד.

(134) שם מו, ד.

(135) אסת"ר ח, יז.

(136) מגילה ו, סע"ב ובפרש"י. וראה לעיל הערה 56.

(137) אסת"ר ט, ג.

(138) ישעי' סו, כ.

(139) ראה אוה"ח ר"פ במדבר: "מצינו (ראה ב"ר פ"ה, ז)

שבב' אמות שבין בדי הארון עמדו רווחים ס' ריבוא של ישראל".

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט' אדר"ר עם המצורף אליו,

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר צוקללה"ה נבג"מ זי"ע למילוי
 משאלות לבבו בכל ענינים אודותם כותב, ויהי רצון שכשם שהביא הבקשה כן יבשר טוב בזה,

והרי נמצאים אנו בחדש אדר חדש הצלחה לבני ישראל בכל עניניהם.

בברכה לבשו"ט.

במענה לשאלתו - פה בשנים הכי אחרונות, ממעטים הרופאים ביותר בטיפול הלם או אינסולין,
 ומחליפים זה בכדורים (תוצרת שווייץ עם קצת שכלול בארצה"ב. שמות הכדורים - משתנה ממדינה
 למדינה וידועים לרופאים), ושבעים רצון מחילוף זה, אף שהטיפול ממושך יותר. בכל אופן עיקר -
 שבדרכי נועם ישתדלו שיהי' עסוק בעבודה או בענין שלא ירגיש אחריות כבדה בהם.

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

ב.

הרמב"ם משנה מן המקור במדרש

- 28 לכאורה ניתן להשיב, שאין הרמב"ם מצטט
29 בהלכות בית-הבחירה את הפסוק "ועשו לי מקדש"
30 כציווי על המשכן, אלא מפני שממנו נלמדת המצוה
31 הכללית של בניית בית המקדש, ככתוב במדרשים¹⁰. אך
32 לפי זה לא מובן, מדוע הוא מצטט בהלכות מלכים
33 פסוק אחר – "לשכנו תדרשו ובאת שמה".
34 במיוחד קשה הדבר, מפני שנראה מן הסגנון
35 וכדומה, שהמקור לדברי הרמב"ם בהלכות מלכים הוא
36 המדרש¹¹, המצטט את הפסוק "ועשו לי מקדש"
37 כמדבר על בית המקדש. ואלה דברי המדרש:
38 "על שלשה דברים נצטוו ישראל בכניסתן לארץ,
39 למנות עליהם מלך ולבנות להם בית-הבחירה ולהכרית
40 את זרעו של עמלק. למנות עליהם מלך דכתיב: שום
41 תשים עלך מלך, לבנות להם בית-הבחירה דכתיב:
42 ועשו לי מקדש, להכרית זרעו של עמלק דכתיב: והיה
43 בהניח ה' אלקיך... תמחה את זכר עמלק". מכך נראה,
44 שבענין של שלוש הציוויים נלמדת במדרש מצות
45 בניית בית-הבחירה מן הפסוק "ועשו לי מקדש".
46 מדוע, איפוא, משנה הרמב"ם בהלכות מלכים מדברי
47 המדרש ומדבריו בהלכות בית-הבחירה ומצטט פסוק
48 אחר כמקור למצוה?

ג.

קשיים נוספים והסבר ה"כסף משנה"

- 49 בנוסף לכך יש להבין: על בניית בית המקדש ישנו
50 ציווי מפורש: "והיה המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו
51 לשכן שמו שם..."¹², כמצוטט בגמרא¹³ ובספרי¹⁴.
52 מדוע אין הרמב"ם, המונה את המצוה לדורות, מזכיר
53 פסוק זה בתחילת הלכות בית-הבחירה?

א.

הפסוקים שמצטט הרמב"ם לגבי בניית ביהמ"ק, והקשיים על כך

- 1 מן הפסוק¹ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" לומד
2 הרמב"ם בהלכות בית-הבחירה²: "מצות-עשה לעשות
3 בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות... שנאמר:
4 ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה
5 משה רבינו, והיה לפי שעה, שנאמר: כי לא באתם עד
6 עתה..."³,
7 ואילו בהלכות מלכים⁴ לומד הרמב"ם ענין זה
8 מפסוק אחר: "שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן
9 לארץ... ולבנות בית-הבחירה שנאמר⁵: לשכנו תדרשו
10 ובאת שמה". ידועה השאלה: מדוע אין הוא מצטט כאן
11 את הפסוק המצוטט בתחלת הלכות בית-הבחירה?
12 בעל "לחם משנה"⁶ עונה על כך, שבפסוק "ועשו
13 לי מקדש" מדובר על "משכן המדבר" ובפסוק "לשכנו
14 תדרשו" הכוונה היא ל"משכן שילה" (כפירוש רש"י)
15 ו"כי היכא דבשילה ובמדבר היא מצוה ודאי דבבית-
16 הבחירה היא מצוה"⁸.
17 אך אינו מובן: בניית "בית לה'" נחשבת על-ידי
18 הרמב"ם בהלכות בית-הבחירה כ"מצות עשה" וזוהי
19 מצוה הנוגעת לדורות, ואם כך: מדוע הוא מצטט פסוק
20 שבו המצוה היא רק על בניית המשכן?
21 ובכלל קשה: מדוע הוא מביא בהלכות בית-
22 הבחירה, אשר כשמן כן הן, שתוכן היא מצוות-העשה
23 לדורות על בית-המקדש, פסוק שהציווי שבו הוא על
24 משכן המדבר, ואילו בהלכות מלכים שכשמן כן הן,
25 שמדובר בהן בעיקר על מצוות המלך, הוא מצטט את
26 הפסוק "לשכנו תדרשו", שבו מדובר על משכן שילה
27 ובית עולמים⁹.

(10) סדר עולם רבה ספ"ו. תנחומא תצא יא (תנחומא באבער שם).
פסיקתא דר"כ (באבער) פ"ג (עה"פ והי' בהניח גו'). ועוד. ובהנ"ל משמע
שקאי רק על בנין בית הבחירה.

(11) תנחומא ופסיקתא שם. אבל בנו"כ הרמב"ם שם כ' דמקורו
מסנהדרין (כ, ב). וספרי (ראה יב, ט), אבל שם לא הובאו הפסוקים
כברמב"ם. ולאידך במדרשים הנ"ל אי' ביהב"ח לפני מלחמת עמלק.
וראה קרית ספר (הל' מלכים) שם. סמ"ג מ"ע קיד"קטו.

(12) ראה יב, יא.

(13) סנהדרין שם.

(14) ראה שם. וכ"כ הסמ"ג במ"ע קסג וברמזי מ"ע שם. וראה לקמן

הערה 38.

(1) פרשתנו כה, ח.

(2) בתחלתו. ובסמ"צ מ"ע כ. ועד"ז בחינוך מצוה צה.

(3) ראה יב, ט.

(4) בתחלתו.

(5) ראה יב, ה.

(6) בהלכות מלכים שם.

(7) עה"פ ראה שם. וראה ספרי שם יב, יא. פרש"י שם. אבל בספרי
שם לפני"ז (יב, ה) ולאח"ז (יב, יד) דקאי על ירושלים. וכ"כ ברמב"ן
עה"ת קרח טז, כא.

(8) וראה שם בסיום דבריו ולפי מ"ש הרא"ם כו'.

(9) ראה לעיל הערה 7.

בלבד, אלא בצירוף הלכות הקשורות לכך: "באו 33
לגלגל הותרו הבמות ק"ק נאכלין... באו לשילה נאסרו 34
הבמות... באו לנוב וגבעון הותרו הבמות (וכל זאת 35
כהקדמה לשלב הבא) באו לירושלים נאסרו הבמות 36
ולא היה להן היתר והיא היתה נחלה". 37

אך הרמב"ם אינו מזכיר כל זאת. והסיבה הפשוטה 38
לכך היא, ש"מאי דהוה הוה". לצורך ההלכה המובאת 39
ברמב"ם (הלכה ג') "כיוון שנבנה המקדש בירושלים 40
נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב 41
בהן קרבן", אין חשיבות לפרטים ש"באו לגלגל הותרו 42
הבמות" ו"באו לשילה נאסרו...". 43

לפי כל זה מתגברת התמיהה על דברי הרמב"ם: 44
א) על כך שהוא מביא את הסדר של "גלגל... ומשם 45
באו לשילה...". (ב) על כך שהוא מפרט את מספר 46
השנים שהתקיים כל אחד מהם, שזהו, כודאי, אינו 47
יותר מאשר סיפור דברי ימי ישראל. (ג) פרטים אלו 48
אינם מובאים אפילו במשנה. 49

ה.

הקושי לגבי מניית שלוש המצוות, וציון מספרן

כדי להבין זאת יש להסביר תחילה את הסיבה לכך, 50
שבהלכות מלכים, כאשר מדובר על מצות (מינוי) מלך, 51
מזכיר הרמב"ם גם את מצות בנין בית-הבחירה (ואת 52
כל "שלוש מצוות"). 53

בדומה לכך מוצאים גם בספר המצוות: כאשר הוא 54
מונה שם את מצות בניית בית המקדש²² "שצונו 55
לעשות בית עבודה...²³ והוא אמרו יתעלה ועשו לי 56
מקדש", הוא מוסיף: "ולשון ספרי" שלש מצוות נצטוו 57
ישראל בעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך ולבנות 58
להם בית-הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק"²⁴. גם כאן 59
אינו מובן: מדוע מובאות המצוות האחרות בענין מצות 60
בנין בית המקדש²⁵? 61

גם ההקדמה "שלוש מצוות" היא, לכאורה, מיותרת: 62
מיד לאחר-מכן הוא מונה את שלוש המצוות בפירוט, 63
ולשם מה צריך להקדים ולציין את מספרן. כלשון 64
הגמרא²⁶: מנינא למה לי"²⁷ 65

1 ה"כסף משנה"¹⁵ משיב על כך, שהרמב"ם סובר
2 שהפסוק "והיה המקום..." לא נאמר כציווי על בניית
3 בית-המקדש, אלא "סיפור בעלמא הוא", שיביאו
4 קרבנות למקום אשר יבחר ה'. והגמרא וה'ספרי'
5 מצטטים פסוק זה רק כהוכחה לכך ש"הכרתת זרעו של
6 עמלק קודמת לבנין בית-הבחירה".

7 בנוסף לכך, שאין הדברים מתאימים לכלל הידוע
8 בשיטת הרמב"ם¹⁶, המביא את הדרשה הפשוטה ביותר
9 למרות שאיננה נמצאת בגמרא, וכאן אין הדבר כך,
10 קשה יותר¹⁷ לפי הדברים הנ"ל: מדוע אין פסוק זה
11 מובא גם על-ידי הרמב"ם בהלכות מלכים¹⁸ כהוכחה
12 לכך שהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין הבית?

ד.

מהי החשיבות להלכה בפירוט כל גלגולי המשכן?

13 כן נדרש הסבר לדברי הרמב"ם בהלכות בית-
14 הבחירה אשר לאחר סיום הלכה א' "וכבר נתפרש
15 בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה
16 שנאמר כי לא באתם עד עתה..." , הוא ממשיך בהלכה
17 ב': "כיוון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע
18 עשרה שנה שכבשו ושחלקו ומשם באו לשילה ובנו
19 שם בית של אבנים ופרשו יריעות המשכן עליו ולא
20 היתה שם תקרה. וש"ס"ט שנה עמד משכן שילה
21 וכשמת עלי חרב ובאו לנוב ובנו שם מקדש וכשמת
22 שמואל חרב ובאו לגבעון ובנו שם מקדש ומגבעון באו
23 לבית העולמים. וימי נוב וגבעון שבע וחמשים שנה",
24 וקשה להבין: "משנה תורה" של הרמב"ם הוא ספר
25 הלכה, ומהי החשיבות להלכה בכל הפירוש הזה, על
26 המקומות שבהם הוקם המשכן? לכאורה, זהו רק
27 סיפור דברי ימי ישראל?

28 אמנם, המקור לדברי הרמב"ם על סדר הבנינים וכו'
29 הוא במשנה במסכת זבחים¹⁹, אך במשנה ישנם ענינים
30 שאינם הלכות²⁰, ואילו ספר "היד" של הרמב"ם כולל
31 רק הלכות פסוקות²¹?

32 יתר-על-כן: גם במשנה אין מסופר על סדר הבנינים

עבודה כו". אבל בהוצאה שלפנינו: לבנות בית הבחירה לעבודה. וראה לקמן הערה 34.

(24) וכן הביאו במ"ע קפח במצות להכרית זרע עמלק.
(25) דבשביל ההמשך "הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה" ה' מספיק שיאמר "שלוש מצוות נצטוו כו". ולבנות להם בית הבחירה".

(26) שבת סט, א. וש"נ.
(27) להעיר מיד מלאכי כללי הרמב"ם סל"ד. אבל יש לחלק בנדו"ד.

(15) ריש הלכות בית הבחירה.
(16) לה"מ ה' מלכים שם ה"ב. יד מלאכי כללי הרמב"ם ס"ד.
(17) כמו שהקשה בכס"מ ריש הלכות מלכים.
(18) שם ה"ב. ועיי"ש בלח"מ.
(19) קיב, ב. ובגמרא שם קטז, ב ואל"ך (קית, ב ואל"ך). כציון הכס"מ.
(20) וכן בגמרא.
(21) כמ"ש הרמב"ם בהקדמתו.
(22) במ"ע כ"ד.
(23) כ"ה בסהמ"צ הוצאת קאפח. ועד"ז בהוצאת העליר "לבנות בית

1 אין לומר ששאלה זו מתורצת בפירושו רש"י שם 28:
 2 "להכי נקט שלש הללו שהן תלויות זו בזו לעשותן
 3 כסדרן... מלך ואחריה עמלק ואחריה בית-הבחירה",
 4 מפני שזה סביר רק מדוע "נקט שלש הללו" אך לא
 5 את ההקדמה – "שלש מצוות".

ו.

שלוש המצוות כרוכות זו בזו

6 ההסבר לכך הוא: שלוש מצוות אלו הן (כלשון
 7 רש"י) "תלויות זו בזו". כלומר, למרות שהן שלוש
 8 מצוות נפרדות, הרי כל אחת מהן גם משלימה את
 9 האחרות, מצות מינוי מלך מתקיימת בשלימותה
 10 כאשר מתקיימות גם המצוות של הכרתת זרעו של
 11 עמלק ובניית בית-הבחירה²⁹, וכך גם לגבי האחרות,
 12 כך ששלימות קיום מצות בניית בית-הבחירה תלויה
 13 בקיום המצוות של מינוי מלך ומלחמת עמלק³⁰.
 14 בהמשך לכך לומדים מן הפסוק שהקשר של "זו
 15 בזו" הוא גם לגבי סדרן: תחלה מינוי מלך, אחר-כך

(28 סנהדרין שם ד"ה שלש מצות.

(29 מעין זה (אף שאינו ממש אותו ענין): בנינוי מלך – מלך ישראל, מבית דוד, נמשח בקרן, על כל השבטים. ועוד.
 בעמלק – באופן דיהושע, שאול, בימי המן, דכל יחיד. ועוד.
 בביהב"ח – משכן וכו', בית ראשון, כשחסרו בו ה' דברים, ב"ש.
 ועוד.

ועד"ז בשאר מצות – ולדוגמא: תש"ר בפ"ע, לאחר תש"י. ציצית, תכלת בציצית. ואכ"מ.

(30 ואפשר שיה"י רק לכתחילה, או גם לעכב – וראה הדוגמאות דבהערה הקודמת. וראה לקו"ש ח"י"ח (ע' 215) די"ל דמ"ש במשנה (מדות פ"א מ"ג"ד) "חמשה שערים היו כו'" – "שבעה שערים היו" (אף שמפרשם לאח"ז) לרמוז שכולם הם מציאות אחת וכ"ז שלא ישנם כל השערים אין לא' מהם דין שער (ועד"ז מכות ט, ב. שש ערי מקלט כו').
 (31 להעיר שכשבקש משה (פנחס כו, טז"ו) "יפקוד ה' אלקי הרוחות גו", אמר "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם גו'" ובספרי ובמפרשי התורה שהוא למלחמה, ובפרש"י שם "לא כדרך מלכי האומות כו' משלחין חיילותיהן למלחמה כו', וכדרך שעשה יהושע. וכן בדוד כו'".
 ולהעיר שבגמרא (סנהדרין שם) ובספרי (ראה) שם הביאו לראי' שמינוי מלך הוא לפני מלחמת עמלק "כשהוא אומר כי יד על כס י"ה מלחמה לה' בעמלק ואין כסא אלא מלך שנאמר כו'", והרי ע"ז דרשו רז"ל (נסמן לקמן הערה 78 וראה הערה 79), שהכסא שלם תלוי במחית עמלק. וראה רמב"ן ס"פ בשלח. לקמן הערה 34.

(32 להעיר מזה שאין מוסיפין על העיר ועל העורות אלא במלך כו" (שבועות יד, א במשנה. רמב"ם ה' ביהב"ח פ"ו הי"א). וגם לפי הדיעה בגמרא שם (טז, א) "באחת מכל אליו", כ' הריב"א (שבועות שם) ד"למצוה בעי' כולהו". וראה צפע"ג לסנהדרין שם.

בעיני יעקב לע"י סנהדרין שם כ', דמשמעות הש"ס דלא קמסתפק כלל אי לבנות ביהמ"ק תחלה קודם העמדת מלך לפי דמילתא דפשיטא להעמדת מלך קודם כדאיתא בב"ב (ד, א). ועד"ז הוא בשו"ת בית הלו

16 להכרית זרעו של עמלק, ואחר-כך בניית בית-הבחירה.
 17 כלומר, זהו אינו סדר בזמני החיוב והקיום של
 18 המצוות מצד ישראל – "נצטוו ישראל", אלא זהו פרט
 19 במינוי מלך: מצד עצם ההגדרה של מלך, צריכים
 20 להיות מלחמת עמלק³¹ ובניית בית-הבחירה, ולצורך
 21 בית המקדש, נדרשים מינוי מלך³² ומלחמת עמלק.

22 [ולפיכך מצטט הרמב"ם בהלכה ב' את הפסוקים³³
 23 "ויהי כי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל
 24 אויביו ויאמר המלך אל נתן הנביא אנכי יושב בבית
 25 ארזים...": ההוכחה מן הפסוק איננה רק על סדר
 26 המצוות – לשם כך די היה בפסוקים שמצטטת הגמרא
 27 "והניח לכם מכל אויביכם... והיה המקום אשר יבחר
 28 ה'..." – אלא על כך שזהו פרט בקיום מצוות "מלך"
 29 ומלחמת עמלק והכרתתו: "ויהי כי ישב המלך בביתו,
 30 וה' הניח לו מסביב... ויאמר המלך..."³⁴].

31 בזה מובן מדוע מציין הרמב"ם את כל "שלוש
 32 המצוות" בהלכות מלכים וגם במצות-עשה של בניית
 33 המקדש – מפני שהן תלויות וכרוכות זו בזו³⁵.

ח"ב ס"א ס"ק"ח (בהגהה), דפשיטא לי' דמלך קודם מצד הנ"ל דא"א לקדש העזרה אלא במלך. אבל בהרי"ף לע"י שם, דגם בזה מסתפק לי'. וגם דמשמע מהגמ' (ובפרט מפרש"י הנ"ל) דשייכותם הוא גם: א) מצד קיום המצוה – פועל, ב) מצד הנפעל שישנו מלך והכרתת זרעו של עמלק. ולא רק מצד המציאות דמבלי מלך א"א לקדש העזרה וכיו"ב. וראה לקמן הערה 34, 35. ולהעיר מרמב"ם ח"ג פמ"ה.

(33 ש"ב ז בתחלתו.

(34 עפמ"ש"כ הרמב"ם בסהמ"צ סוף חלק המ"ע "שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה והקמת מלך והכרתת זרעו של עמלק" יל"ע אם הצורך במלך במחית עמלק ובנין בית הבחירה הוא כיון דאז נעשה השלימות דגדר ציבור [ויומתק לפ"ז מה שנצטוו בכניסתם לארץ (דוקא) עפמ"ש בצפע"ג (לרמב"ם ה' ברכות פ"ה הי"א. מהד"ת צ, ב. שו"ת צפע"ג וואראש (ג. תשי"ד) סקמ"ג) דכשנכנסו לא"י דוקא נעשו גדר ציבור] אבל לפ"ז שונה דין ציבור במצות מינוי מלך מבשאר. או דמצות אלו שייכות במיוחד למלך, כפשטות הכתובים שהביא הרמב"ם וכמ"ש ברד"ק (שמואל שם) דעל המלך מוטל לעשות ולצוות את ישראל כו' (וראה צפע"ג לסנהדרין שם). ועד"ז דעת היראים סרצ"ט (בהשלם – סתל"ה). רמב"ן ס"פ בשלח – לענין מחית עמלק דהמלך חייב. ומצד זה נק' מצות על הציבור**. וראה לשון הרמב"ם רפ"ה מהל' מלכים (ובה"ה שם) לענין מלחמת עמלק.

(35 ולפי כהנ"ל נמצא דהשייכות דג' מצות אלו י"ל בג' אופנים: א) מצד הזמן, דזמן חיוב הכרתת זרעו של עמלק הוא לאחר מינוי מלך. וזמן חיוב בנין בית הבחירה הוא לאחר מלחמת עמלק. ב) מצד קיום המצוה, דקיום מצות בנין בית הבחירה הוא לאחר קיום מצות מינוי מלך ומלחמת עמלק (ועד"ז לאידך, דשלימות קיום מצות מינוי מלך היא כאשר מקיימים לאח"ז גם הכרתת זרעו של עמלק ובנין בית הבחירה). ג) שלימות בחפצא דבית הבחירה כאשר הוא נעשה לאחר מינוי מלך ומלחמת עמלק (וכן לאידך שלימות גדר מלך כאשר לאח"ז הוא מלחמת עמלק ובנין בית הבחירה). ובפרט לפי משנת"ל הערה 32.

(* וראה רמב"ם שם פ"א ה"ד. ט"ד. וראה לקו"ש ח"י"ח ע' 279 הערה 56.

(** להעיר משו"ת הרשב"א ח"א סקמ"ח "המלך כצבור שהצבור וכל ישראל תלוין בו". וראה בארוכה לקו"ש ח"י"ח ע' 165 ואילך.

ז.

ההסבר לדברי הרמב"ם לגבי "משכן שעשה משה רבינו"

- 1 לפי זה מובן גם המשך ההלכות בתחילת הלכות
- 2 בית-הבחירה: "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן...
- 3 שנאמר ועשו לי מקדש, וממשיך: "וכבר נתפרש
- 4 בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה..."
- 5 כלומר, מצוות בניית "בית לה'" מוסבת גם על המשכן
- 6 שעשה משה רבינו³⁶.
- 7 וכיוון שמצוות בניית בית המקדש כרוכה בשתי
- 8 המצוות האחרות, ולקיומה יש צורך בקיום מצות מינוי
- 9 מלך, ובענין של "בהניח" ממלחמת עמלק, הכרח לומר
- 10 שכך היה גם בכל בתי המקדש.
- 11 כלומר, למרות שאלה "שלוש מצוות" אשר נצטוו
- 12 ישראל בשעת כניסתן לארץ, הרי זה רק לגבי הציווי
- 13 על כל שלוש המצוות. אך מצות בניית "בית לה'"
- 14 כוללת ציווי אחד לכל הדורות³⁷ – "ועשו לי מקדש"
- 15 – הכולל את כל הבנינים³⁸, ולכן מובן³⁹, שגם בניית
- 16 כל מקדש או משכן לפניכן היתה לאחר הענינים של
- 17 מלך ו"הניח... מכל אויבך מסביב", מכיוון ש"תלויות
- 18 זו בזו".

- 19 אך כשם ששלימות בנין בית המקדש עצמו לדורי
- 20 דורות⁴⁰, היא רק בבנין בית עולמים "שנבנה המקדש
- 21 בירושלים", כך גם לגבי פרטיו לתנאיו הקודמים: מינוי
- 22 מלך ומלחמת עמלק, ששלימות⁴¹ נגרמה דוקא על-ידי
- 23 בנין המקדש בירושלים.
- 24 מסיבה זו מצטט הרמב"ם את הפסוק "ועשו לי
- 25 מקדש" וממשיך מיד "וכבר נתפרש בתורה משכן
- 26 שעשה משה רבינו והי' לפי שעה": הציווי כפשוטו חל
- 27 על המשכן של משה, וגם בכך קיימו את מצות בניית
- 28 "בית לה'" לכל תנאיה, מפני ש"משה רבינו מלך היה",
- 29 כדברי הרמב"ם⁴², והדבר היה לאחר מנוחה ממלחמת
- 30 עמלק: "ויחלוש⁴³ יהושע את עמלק ואת עמו לפי
- 31 חרב"⁴⁴. ומאז נשאר הציווי על "ועשו לי מקדש"
- 32 לתמיד.

ח.

"משכן שעשה משה..."

- 33 לפי זה מובנת ההרחבה בדברי הרמב"ם, בהתחילו
- 34 ב"משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה"
- 35 ובהמשיכו "כיוון שנכנסו לארץ העמידו המשכן בגלגל
- 36 ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו". בכך הוא מסביר,
- 37 שהציווי של "ועשו לי מקדש" במשכן של משה היה

משא"כ ברמב"ם. (ב) מלשונו שם פנים "זמן מצוה זו של בנין ביהב"ח לא הגיעה עד ימי דוד כו". משמע שלפנ"ו לא הי' מצוה (וראה כס"מ שם). אף שיש לתרץ שכוונתו זמן מצות בנין בית הבחירה דוקא, שהרי קאי בהמשך להתחלה שג' מצות נצטוו. אבל מ"מ מזה שבמצות בנין הבית חשיב רק זה (שג' מצות נצטוו) ולא כרמב"ם משמע דלא ס"ל כהרמב"ם.

(39) ומכיון דהמ"ע "לעשות בית ליי" הוא "מוכן להיות מקריבים בו קרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה" י"ל דגם במשכן, שילה ונוב וגבעון הי' מצות עלי' לרגל. וידועים דברי הרמב"ן (ראה טו, ט) או שיבאר כאן שלא יתחייבו לעלות לרגל כו' (וראה שם יב, ח). וראה הר המורי' ה' ביהב"ח בתחילתו סק"א. ועוד. ואכ"מ.

(40) ראה לשון הרמב"ם בהל' ביהב"ח פ"א ה"ג.
(41) שאז נצטוו וקיימו מצות אלו – המעלה באופן ה' דלעיל הערה 35. משא"כ באופן ה' והג'. אף שמוכן שגם בזה תוס' שלימות כי נעשה ע"י קיום המצוה כו'.

(42) ה' ביהב"ח פ"ו ה"א. פרש"י (ור"ח) שבועות טו, רע"א. ולהעיר שזה שצריכים מלך כו' לקדש העזרה נלמד ממ"ש למשה "ככל אשר אני מראה אותך כו'" דמשה רבינו מלך הי' כבגמרא ורמב"ם שם. (43) בשלח יז, יג.

(44) אף שלא הי' הכרחת עמלק, הרי גם לפני מקדש ראשון לא נמחה זרעו של עמלק, ראה ש"א כו. ל, יז. ועוד. וראה ב"ב כא, סע"א ואילך. ובחדא"ג סנהדרין. ספרי דבי רב שם. וראה צפע"ג סנהדרין שם עד"ז לענין מלך "אך חטאו בזה ועד ימות המשיח לא הרה".

אבל י"ל דשלימות החפצא אינה תלו' בסדר קיומם, כ"א רק בהמציאות דכל הג'. ודוגמא בתשר – שמספיק ש"כל זמן שבין עינין יהיו שנים", או שצ"ל גם "והי' לאות ע"י (והוד) ולטוטפות בין עינין". ונפק"מ ב-הקדים תשר – האם צריך לחלצו ולהניח תשרי ותשרי. וראה לקו"ש ח"ט ע' 47 ואילך.
בסגנון פשוט יותר ג' אופנים הנ"ל: א) מצד הפועל, ב) פעולה, ג) נפעל.

(36) אלא מכיון שהי' לפי שעה מוכח שבוה לא נגמר קיום הציווי ד"ועשו לי מקדש" כפשוטו הפי' ברמב"ם.

(37) ולכן כאן כשמדבר בתוכן המ"ע לדורות כי "לעשות בית ליי כו"**, משא"כ בריש ה' מלכים כי "לבנות בית הבחירה". וראה לקמן הערה 57. ולהעיר שבמצות שבהכותרת להל' ביהב"ח כ' "לבנות בית המקדש". ובמנין המצות בריש ספר היד "לבנות בית הבחירה". וראה לקו"ש ח"ט ע' 91 והערה 93. ח"ט ע' 140 ואילך שם ע' 143. וש"נ.

(38) ראה עד"ז ספרי דבי רב לספרי ראה (פי' יד) דועשו לי מקדש הוא ציווי לאותה שעה ולדורות דמאותה שעה חייבים לעשות מקום מקודש כו'. ובאו"ח פרשתנו עה"כ. קרית ספר ריש ה' ביהב"ח שם. ואולי זוהי כוונת הס"מ בריש ה' ביהב"ח "משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום הן למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים". וראה הר המורי' ה' ביהב"ח שם סק"ב**.

משא"כ דעת הסמ"ג, אף שגם הוא הביא הכתוב "ועשו לי מקדש" ברמזי מ"ע (קסג) הרי: א) ממשך שם "ונא" והי' המקום אשר יבחר גו". וגם בהכתוב "ועשו לי מקדש" כ' "וגו' וכן תעשו" (ראה פרש"י עה"פ).

(* וכן בסהמ"צ מ"ע כ' "בית עבודה כו" – ראה הוצאות העליר וקאפוז. משא"כ בסהמ"צ לפנינו. כנ"ל הערה 23.
(** להעיר מחזקוני ראה יב. ה.

22 הענין של "מלך" בשלמות אצל דוד ושלמה, וכן היתה
23 מנוחה שלימה ממלחמת עמלק⁵².

ט.

"בשעת כניסתן לארץ" כבר קויימו כל שלוש המצוות

24 לפי כל הנ"ל מובן, מדוע מדבר הרמב"ם בתחלת
25 הלכות מלכים על כל "שלוש מצוות", ומדוע הוא
26 מצטט את הפסוק "לשכנו תדרשו ובאת שמה", ולא
27 את הפסוק "ועשו לי מקדש" ואף לא פסוק מפורש על
28 בית עולמים⁵³. הוא מדבר על התקופה ש"בשעת
29 כניסתן לארץ", לאחר כיבוש וחילוק, ואז כבר התקיימו
30 כל שלוש המצוות שנצטוו בהן, אשר הן "תלויין זה
31 בזה", גם אם שיא שלמותן היתה בבנין בית המקדש
32 בירושלים⁵⁴:

33 גם אז כבר היה זה בית, ולא אהל, לאחר י"ד שנות
34 כיבוש וחילוק⁵⁵ היה מצב של מנוחה בארץ ישראל,
35 והיה זה באמצעות יהושע, שנתמנה למלך על ידי
36 משה רבינו ובית-דינו, כפי שצריכה להתקיים מצוות
37 מינוי מלך לדרורות "עלפי בית-דין של שבעים זקנים
38 ועלפי נביא"⁵⁶ [כל זאת לעומת המשכן שהיה רק לפי

1 לדורות, ושקיימוהו כאשר "העמידו משכן...". ההבדל
2 הוא רק באופן הקיום: המקדש שעשה משה נבנה
3 במדבר והיה חונה "ממסע למסע", ולפיכך הוא היה
4 באופן של "משכן" (אהל⁴⁵), רק "לפי שעה". ואופן
5 זה של חיוב וקיום המשיך גם כאשר "נכנסו לארץ",
6 כל עוד היו שם בבחינת "לפי שעה". לפני סיום
7 "ארבע עשרה שנה שכבשו ושחלקו", ויהושע היה
8 מלך⁴⁶.

9 "ומשם באו לשילה": שם היו ישראל יותר במצב
10 של מנוחה בארץ ישראל. היה זה לאחר שכבשו
11 ושחלקו⁴⁷, ואז בנו שם בית של אבנים, ולא אהל
12 כמקודם. ו"שס"ט שנה עמד משכן שילה"⁴⁸.

13 אך גם אחר-כך: "וכשמת עלי חרב ובאו לנוב...
14 ובנו שם מקדש וכשמת שמואל חרב ובאו לגבעון...
15 וימי נוב וגבעון שבע וחמישים שנה". כלומר, גם לגבי
16 נוב וגבעון אומר הרמב"ם "ובנו שם מקדש", למרות
17 שלא היה שם הארון ובמספר מקומות הם נקראים
18 "במה גדולה"⁴⁹, מפני שגם אז⁵⁰ חלה חובת בניית
19 המקדש⁵¹. אך כיוון שלא היה זה מצב של מנוחה
20 מוחלטת ממלחמה, לכן ב"ימי נוב וגבעון" אין זה "בית
21 עולמים" – "ומגבעון באו לבית עולמים", שאז היה

(45) ראה שמואל ב ז, ו. ובפשוט קאי "אהל" על ה"משכן" ו"משכן" על "שילה". ועי' פרש"י שם. וראה זחי"ב רמא, א. ובכ"מ.

(46) רמב"ם הלכות מלכים שם ה"ג.

(47) ואף שהמצוה היא לאחר מלחמת עמלק, הרי מב' הכתובים שבגמרא (ורמב"ם הל' מלכים) "והניח לכם מכל אויבינו גוי' והי' המקום כו'" (ובפרט שבפשוט התחלת הכתוב היא "ועברתם את הירדן וישבתם בארץ גוי'". וראה פרש"י סנהדרין שם ד"ה בכניסתם לארץ) "וה' הניח לו מסכים מכל אויביו" מוכח שבנין הבית שייך למצב דמנוחה. וראה חדא"ג סנהדרין שם. ספרי דבי רב שם. ולהעיר מהגוי' (הובא בדק"ס שם) והי' הבניח לך ה"א מכל אויבין – הכתוב דפ' תצא במחיית עמלק. ובספרי ראה לפנינו (לא הובא המשך הכתוב "והניח לכם גוי' כ"א התיבות לפניו) אשר ה"א מנחיל אתכם.

(48) אבל מוסיף "ופרשו וריעות המשכן עליו ולא היתה שם תקרה", היינו שעדיין לא ה' בית קבוע ממש. וראה לקמן הערה 55.

(49) מ"א ג, ד. תוספתא זבחים ספ"ג. וראה מאירי מגילה ט, ב. ובכ"מ.

(50) ולכן כתב "ובנו שם מקדש" שמשמע שהי' שם בנין אבנים (וכ"כ רש"י פסחים לח, ב), ולא שהקיום שם אה"מ – המשכן כמ"ש בפיה"מ להרמב"ם במשנה זבחים פ"ד מ"ז. וכדמשמע מכ"מ. וראה תפא"י זבחים שם. הר המור"י שם סק"ד.

(51) וצ"ע אם גם לזה צריך מלך, ונוב נבנה ע"י שמואל (ראה לשון הגמרא (זבחים ק"ח, סע"ב) שזמן שמואל, ושנה שזמן שאול ושמואל), וגבעון ע"י (שמואל*) שאול או דוד, ראה סע"ע פ"ג. סדר הדרות ב"א תתעא. הר המור"י שם סק"ה. ועוד. ואולי תלוי אם "בנו שם מקדש" (כרמב"ם כאן) שאז צריך למלך. או שרק הקימו האה"מ –

המשכן.

(52) וכ"ה הסדר דג' מצות אלו בבנין בית השלישי כרמב"ם רפ"א מהלכות מלכים: המלך המשיח וכו' ובונה המקדש. ובה"ד שם: יעמוד מלך כו' וילחום מלחמות ה' (סתם) – כולל מלחמת עמלק ולאחר הכרתת זרעו כו' ומצב דמנוחה –) כו' "אם עשה והצליח ונצח כל האומות שסביביו" (תיבות אלו נשמטו ע"י הצנזור) – אז – ובנה מקדש במקומו. וראה הר המור"י שם סק"ב.

אבל בנוגע לבנין שני שלא הי' שם מלך וכו' (רמב"ם פ"ו מהל' ביהב"ח הי"ד (וברמב"ם שם "ובמה נתקדשה בקדושה ראשונה כו'"), אולי י"ל דאין צריך כיון שהוא המשך דבית המקדש הא'. וראה קונטרס דרישת ציון וירושלים בשו"ת שאילת דוד בתחילתו. ולהעיר מרמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ז "כיון שנמשח דוד וכו' והרי המלכות לו ולבניו כו'" ובה"ט שם. וראה צפע"נ סנהדרין שם. ועוד. ואכ"מ.

(53) ראה ספרי דבי רב שם בסופו.

(54) והיינו אף שהרמב"ם מדבר ב"בית הבחירה", מ"מ לא הביא כתוב מפורש על בית הבחירה, אלא כתוב שבו מרומז משכן שילה. וכדלקמן.

(55) ורק כשבאו לשילה נאסרו הבמות (משא"כ בגלגל נוב וגבעון) והיא היתה מנוחה כו' (משנה זבחים ק"ב, ב) וראה גמרא שם ק"ט, א ואילך. ושם (ובספרי ראה יב, ט) גם דיעה "דנחלה זו שילה". ובפיה"מ שם "נקרא שילה בית כו'". וראה ספרי תבוא (כו, ב) אלא המקום אשר יבחר ה"א זה שילה ובית עולמים. רמב"ן שם. ובכ"מ הושוו שילה ובית עולמים. וראה ביאור הר"פ פערלא לסה"צ רס"ג מ"ע פד"פ. ובכ"מ. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 79 ואילך.

(56) רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ג.

9 ואם כל הבנינים המנויים נכללים בקטגוריה של מקדש
10 וחלים עליהם הדינים בהתאם, ובכל אחד מהם קיימו
11 את מצוות "ועשו לי מקדש", עד אשר זאת היו הענינים
12 העיקריים שבו בדומה למשכן⁵⁹, כפי שכותב
13 הרמב"ם⁶⁰: "ועושין מחיצה אחרת סביב להיכל רחוקה
14 ממנו כעין קלעי החצר שהיו במדבר וכל המוקף
15 במחיצה זו שהוא כעין חצר אהל מועד הוא הנקרא
16 עזרה"⁶¹.

17 הרי יש לומר שהאיסור לעשות "בית תבנית..." חל
18 גם על עשיית תבנית המשכן⁶² של משכן שילה⁶³, ושל
19 נוב וגבעון⁶⁴.

1 שונה, במדבר (ממסע למסע), לא במצב של מנוחה,
2 ומלכות משה איננה על-ידי מינוי בהתאם לפרטים של
3 מצוות מינוי מלך⁵⁷.

פרטי הגלגולים חשובים להלכה למעשה

4 לפי זה ניתן להשיב גם לשאלה על ההלכה
5 המובאת לעיל מהלכות בית-הבחירה, ומה ניתן ללמוד
6 ממנה להלכה למעשה, כדלהלן:

7 הרמב"ם פוסק⁵⁸: "ואסור לאדם שיעשה בית
8 תבנית היכל, אכסדרא תבנית אולם, חצר כנגד העזרה."

דאסור גם עכשיו (כמוש"ש בעצמו), וא"כ י"ל דגם דמות המשכן כו'
אסור. ובשו"ת בית אפרים או"ח סי' כ' דלדעת רש"י והרמב"ם
(למסקנא) האיסור הוא גם בתבנית בית ראשון. וגם עפ"י דבריו י"ל
שאסור גם בתבנית משכן.

והנה במנ"ח שם הקשה דא"א לומר שעכשיו אסור כל הבנינים
"דהיו מודיעים לנו חז"ל צורת המשכן שילה ג"כ כדי לידע תבניתו".
אבל מזה גופא שלא מפורש מדתו מוכח שמדת ארכו ורחבו כו' הי' כמו
המשכן וכדמוכח מהיריעות ש"ג. וגם אם לא הי' בדומה ממש הרי"ז
(בפשטות) לפי שלא הי' שינוי המעכב. וראה לקו"ת ברכה (צט, ד)
"להבין ההפרש שבין בנין המשכן לבין בנין שילה כי לכאורה הם שוין
ממש בארכן וברחבן וכל הפרטים כמו צורת המשכן כן נעשה בנין
שילה". וראה מאמרי אדה"ז הנחות הרי"ף ע' פא.

ולהעיר מסוטה (ט, סע"א) "זה משה ודוד שלא שלטו כו' נגנו
אה"מ". וראה יומא עב, א (סוכה מה, ב): "עצי שטים כו' עומדים
שעומדין לעולם ולעולמים" (ובפרש"י שם). רבינו בחיי פרשתו כו,
טו**". ולפי"ז ג"ז הוא דמות שמי שמשמש לפניו ית'. ואף שזהו עפ"י
דעת התוס' (ד"ה לא אסרה ר"ה כד, ב. ע"ז מג, ב. ד"ה כרובים – יומא
נד, ב. מאירי ע"ז (מב, ב. מג, א). ר"ן ע"ז שם) דגם למסקנא לא חזר
בו אביי והאיסור ד"לא יעשה אדם בית תבנית כו'" הוא מטעם דלא
תעשון אתי – כדמות שמי כו' – ראה פנ"י ר"ה שם, א ד"ה אמר אביי.
בית אפרים שם ד"ה אך מדברי רש"י,

הרי עפ"י הכלל דאין להרבות במחלוקת י"ל שאסור גם לשיטת
הרמב"ם דמשמע מהמשך ההלכות שהוא מדין מורא מקדש (כמ"ש
בשו"ת בית אפרים ומנ"ח שם). וראה רבותינו בעה"ת (תשא ל, ג):
"אשר אשר ירקח כמוהו, וכן גבי קטורת לפי שאין דרך להשתמש בשרביט
של זמן וכן אמרו חז"ל שלא יעשה אדם בית תבנית היכל כו'".

64 עפמ"ש הרמב"ם "ובנו שם מקדש" וע"פ הכלל דילמוד סתום
מן המפורש י"ל לכאורה דמקדש דנוב וגבעון הוא כהקודמו – שילה.
וע"פ פיה"מ וכו' (בהערה 50) הרי"ז אוהל מועד דהמדבר, וא"כ בין
משכן שילה בין האה"מ בלא"ה אסור.

ועפ"י הנ"ל שלהרמב"ם אסור גם לעשות תבנית משכן וכו' וימתק
שזהו בדוגמת הכלים שבהמשך לזה (בהלכה שם) "שולחן בצורת שולחן
ומנורה בצורת מנורה", שצורתם הוא המפורש בתורה בנוגע למשכן.
והטעם שלא כתבו הרמב"ם בפירושו הוא דמכללי הרמב"ם (יד
מלאכי כללי הרמב"ם ס"ה) שאינו מביא דינים מיוחדים שלא הוזכרו
בש"ס.

57 עפכנה"ל מוכן שינוי לשון הרמב"ם דבהל' ביהב"ח כ' הרמב"ם
"לעשות בית", ובהל' מלכים "לבנות", וכ' הצפע"נ (מהד"ת ג, ב. עז, א)
דל' "לעשות" פי' "שיהיה", ול' "לבנות" פי' ד"המצוה היא הבנין": בהל'
ביהב"ח מביאר התוכן דמצות בנין ביהמ"ק (שבכל הזמנים וכמ"ש "בית
לוי" כנ"ל הערה 37) מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו
כו"י, ולכן כ' הלשון "לעשות" (ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 120
ואילך). משא"כ בהל' מלכים שמדבר ב"ג מצות שנצטוו ישראל בשעת
כניסתן לארץ" כ' "לבנות", כי הוספת המצוה שם היא לא בעצם (תוכן)
מצות בנין הבית, כ"א קיום מצות בנין בית הבחירה שלאחר מצות מינוי
מלך, והכרתת זרעו של עמלק (אבל להעיר מצפע"נ שם ג, ב בהמשך
דבריו, דכתב שזה החילוק דמשכן ומקדש. ואכ"מ).

58 הל' בית הבחירה פי"ז ה"י. מו"ה כד, א. ע"ז מג, א. מנחות כה,
ב.

59 ולהעיר ממש"ש שם פ"א הי"ב "ההכל חייבים לבנות כו' כמקדש
המדבר". ובפ"ו הי"א שם (הובא לעיל הערה 42). פ"ז הי"א. ועוד.
ולהעיר מפרש"י פרשתנו כה, ט. וברא"ם שם.

60 שם פ"א ה"ה.

61 ועפ"י הנ"ל צע"ק מ"ש הרמב"ם לפני"ז "ואלו הן הדברים שהן
עיקר בבנין הבית כו' והוא הנקרא אולם" מנין שגם אולם הוא עיקר בבנין
הבית כיון שלא הי' במשכן (ואולי מקורו מגמ' הנ"ל לא יעשה אדם בית
תבנית – שחשב אולם). וראה קרית ספר שם דהא במשכן לא הי' אולם
ואע"ג כו' אפילו הכי לענין קדושת הבית ליכא שינוי בין משכן למקדש
דכמו במשכן ליכא אלא ג' קדושות כו' עיי"ש. ולהעיר מעירובין ב, א.
ובכ"מ. תוי"ט כלים פ"א מ"ט ד"ה היכל מקודש. וראה הר המורי"ש שם
סק"י. ואכ"מ.

62 יריעות העליונות הנעשים מעורות תחשים (פרשתנו כו, יד) א"א
לעשות שהרי תחש הי' רק בזמן משה (שבת כה, א. פרש"י פרשתנו כה,
ה). אבל מוכח בשבת שם דעיקר האהל הווי יריעות התחתונים, ובוה כבו
נק' המשכן אהל. וראה צפע"נ (הפלאה בהשמטות נד, א) דאם קפל הרוח
את היריעות העליונות המשכן כשר. וראה לקמן ע' 487.

63 במנ"ח מצוה רנד סק"ו שקו"ט בזה ורוצה לחדש (דלא
כמשמעות הפוסקים ושו"ע) שהאיסור הוא רק בזמנו: בזמן המשכן הי'
אסור לעשות כתבנית המשכן כיון שהי' אז משמש לפניו. וכן כשהי'
שילה עומד וכן נוב וגבעון וכן ב"ר הי' אסור לעשות בכל זמן מהזמנים
איזה תבנית שהי' דוגמת התבנית שהי' משמש אז וכן בבית שני כשל
בית שני כו', אבל האדינא כיון דאין משמשין לפניו אפשר דאין בכלל
הלאו הזה. אבל הרי"ז נגד דעת הפוסקים טושו"ע יו"ד סקמ"א ס"ח

(* וכ"ה בסהמ"צ שם בהוצאת קאפא. משא"כ בדפוסים שלפנינו: "לבנות".
(** וראה צפע"נ עה"ת ר"פ תשא.)

יא.

שלוש המצוות - שלוש דרגות ברוחניות

1 ההסבר לכך בפנימיות הענינים:

2 לגבי תוכנו וסדרן של שלוש המצוות, מוסבר
3 בספרי חסידות⁶⁵ ש"שום תשים עליך מלך" היא דרגת
4 היראה, מפני שענינו של "מלך" הוא שהוא ירא את ה'
5 ביתו שאת, מתבטל כלפי הקב"ה, ובאמצעות המלך
6 מועברת היראה וההתבטלות לכל העם⁶⁶.

7 לאחר שמגיעים לדרגה של יראה, ענין של
8 "אתכפיא", צריך לקיים את מחיית עמלק, ענין של
9 "ובערת הרע", שהוא על-ידי "אתהפכא". ורק אחר-כך
10 ניתן וצריך להגיע ל"יראה עילאה", שבאה על-ידי בית
11 המקדש – "ומקדשי תיראו"⁶⁷, שדרגה זו של יראה
12 באה מבחינת החכמה, ענין התורה. וכך גם בכל דור
13 ודור, גם בזמן הגלות משחרב בית המקדש – ענין ד'
14 אמות של הלכה⁶⁸.

15 לפי זה יובן מדוע היו צריכים הציווי על בניית בית
16 המקדש, וכן הבניה בפועל של המשכן (המקדש
17 הראשון) לעבור באמצעות משה רבינו, כפי שמדייק
18 הרמב"ם בלשונו "וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה
19 משה רבינו": כי הדעת, שבאמצעותה מגיעים ליראה,
20 נמשכת ומועברת לכל יהודי על-ידי משה⁶⁹, כפי
21 שמוצאים שעל הפסוק⁷⁰ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך
22 שואל מעמך כי אם ליראה", שואלים בגמרא⁷¹: "אטו
23 יראה⁷² מילתא זוטרתא היא?" (= וכי יראה – דבר

24 פעוט היא?) ועונים: "אין (=הן), לגבי משה מילתא
25 זוטרתא היא". ולפיכך היו צריכים הענינים של התחלת
26 המלוכה (יראה תאה) ועד לבניית המשכן (יראה
27 עילאה) להגיע על-ידי משה רבינו.

28 [יתר-על-כן: על ענין המשכן והמקדש, נאמר
29 בחז"ל⁷³ "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם" – בתוך כל
30 אחד ואחד מישראל. שכל יהודי יכול וצריך להפוך את
31 עצמו למשכן ומקדש, והכח לכך ניתן לו מדרגת משה
32 שבתוכו, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן⁶⁶, שלגבי כל אחד
33 ואחד היראה היא "מילתא זוטרתא", כפי שכתוב
34 בפסוק "שואל מעמך".]

35 אך, מצד שני, היתה השלימות של מצות בניית
36 המשכן רק בבית עולמים, כי ענין המלכות נעשה
37 בשלימות ובגלוי רק על-ידי דוד המלך⁷⁴, עד לגילוי
38 של המלכות בשיא השלימות, כאשר "יעמוד⁷⁵ מלך
39 מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצוות כדוד אביו...
40 ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחום מלחמת
41 ה'... ובנה מקדש⁷⁶ במקומו".

42 ואז יתקיים הענין של מלך בשלימות⁷⁷, והכרתת
43 זרעו של עמלק תבצע בשלימות – ויהיה "השם שלם
44 והכסא שלם"⁷⁸ – גילוי מלכותו של הקב"ה⁷⁹,
45 ושלימות בבנין בית המקדש⁸⁰, בנין נצחי, אשר
46 "מקדש⁸¹ א-ד-נ-י כוננו ידיך"⁸², במהרה בימינו בקרוב
47 ממש.

(משיחת ש"פ דברים תשל"ו)

ט, ז. פס"ד פ"ב, ט. פרש"י ס"פ בשלח.
79 וראה ברכות נח, סע"א. ובפרש"י שם. חדא"ג שם. מדרש תהלים
(באבער) מזמור צו. אוה"ת שם ע' תרסו ואילך (וראה תו"א פה, א: "כסא
מלכותו שום תשים עליך מלך כו". צה, ג ואילך. ועוד).
וגם מכהנ"ל מוכח מה שנת"ל ס"ו ובהערות שם דשלימות ענין
מלחמת עמלק היא ע"י מלך. ושלימות גדר מלך כאשר הוא לוחם
מלחמת עמלק. וראה הערה הבאה בבנין ביהמ"ק.
80 וראה אוה"ת שם (ע' תרס"ח), תצא (ע' תתרכד) – שכדי שיהי'
בנין ביהמ"ק צ"ל השם שלם והכסא שלם. ולכן צ"ל תחלה שימחה זרעו
כו'.
81 בשלח טו, יז. ובפרש"י שם. ומסיים: ואימתי יבנה בשתי ידיים
בזמן שה' ימלך לעולם ועד.
82 אף שזהו בעיקר לדעת רש"י ותוס' (סוכה מא, סע"א. פרש"י ר"ה
ל, סע"א. תוס' שבועות טו, רע"ב ד"ה אין. ובכ"מ בזהר ומדרשים),
משא"כ לדעת הרמב"ם הנ"ל שמלך המשיח בונה מקדש – כבר נת'
בכ"מ התיווך בזה, שמישיח יבנה השערים והדלתות – ראה בכהנ"ל
לקו"ש ח"א ע' 98 והערה 61. וש"נ.

65 אוה"ת בשלח ע' תרסו.
66 ראה גם דרמ"צ מצות מינוי מלך.
67 קדושים יט, ל. בהר כו, ב.
68 ברכות ח, א.
69 תניא פמ"ב.
70 עקב י, יב.
71 ברכות לג, ב.
72 כ"ה בתניא. וכ"מ בע"י. וכ"ה בחדא"ג. עיין יעקב. ועוד. אבל
בגמרא לפניו: אטו יראת שמים.
73 ר"ח (שער האהבה פ"ו ד"ה ושני). של"ה (שער האותיות אות
ל'). ובכ"מ.
74 ראה בארוכה דרמ"צ שם. אוה"ת שם ע' תרסו.
75 רמב"ם ספ"א מהל' מלכים.
76 ראה לעיל הערה 52 שזהו הג' ענינים מינוי מלך הכרתת זרעו
של עמלק ובנין ביהמ"ק.
77 ראה דרמ"צ שם בסופו.
78 נתחומא (ובאבער) ס"פ תצא. פסיקתא דר"כ ספ"ג. מדרש תהלים

וְאֶת־שְׁתֵּי שְׂפָחָתָיו וְאֶת־אֶחָד עֶשֶׂר יִלְדָּיו וַיַּעֲבֹר אֶת מַעְבַּר יַבֵּק:

סב

ביאור, דכמו יעקב טרם שנאבק עם שרו של עשו עבר את מעבר יבק, כמו כן מרדכי טרם שנצח המן (מורע עשו) עבר ערקומא דמיוא⁸ (מגילה זו, א) – יביק בגי' הוי' אלקים

יעקב טרם שנאבק עם שרו של עשו, עבר את מעבר יבק.

יב"ק⁸ הוא [בגימטריא] הוי' ואלקים.

שם הוי' – חסדים, ושם אלקים⁹ – גבורות.

שם הוי' מוחין דגדלות, ושם אלקים מוחין דקטנות. והנה עשו¹⁰ יניקתו מהמוחין דקטנות שהם בחי' דינים מגבורות.

ולכן באמת הוא הקטן כי הטיפה הראשונה היתה של יעקב, ¹¹משל לשפופרת כו', וכמ"ש ¹²קטן נתתיך בגוים שקאי על¹³ עשו.

והיינו יב"ק הוא הוי' אלקים, שהוי' מוחין דגדלות ממתיק¹⁴ מוחין דקטנות, ועיין בלקוטי תורה להאריז"ל¹⁵ פרשת וישב.

ויעקב המשיך המוחין דגדלות במוחין דקטנות, ואז תהי' מפלתו דעשו.

והנה כמו שיעקב עבר את מעבר יב"ק טרם שנאבק עם שרו של עשו,

עד"ז מרדכי עבר ערקומא דמיוא טרם שנצח את המן,

(8) ראה שער הפסוקים להאריז"ל עה"פ.

(9) כידוע אלקים בגי' הטבעי, וכל בחי' ודרגא שהוא צמצום והעלם על אלקות נק' בשם מוחין דקטנות, וכל גילוי אלקות נק' הוי' – מוחין דגדלות. ראה בהנסמן בהערה 7. לעיל סימן יב.

(10) ראה עוד בזה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן ריא.

(11) ראה רש"י (כה, כו) וז"ל: ואחרי כן יצא אחיו וגו', שמעתי מדרש אגדה הדורשו לפי פשוטו בדין הי' אוחד בו לעכבו, יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשו מן השני, צא ולמד משפופרת שפיה קצרה, תן בה שתי אבנים זו תחת זו, הנכנסת ראשונה תצא אחרונה, והנכנסת אחרונה תצא ראשונה, נמצא עשו הנוצר באחרונה יצא ראשון, ויעקב שנוצר ראשונה יצא אחרון, ויעקב בא לעכבו שיהא ראשון ללידה כראשון ליצירה, ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין.

(12) עוברי' א, ב.

(13) ראה סנהדרין לט: חזון עובדיהו כה אמר ה' אלקים לאדום (שם א, א), אמר רבי יצחק אמר הקדוש-ברוך-הוא: יבוא עובדיהו הדר בין שני רשעים (פרש"י: אחאב ואיזבל) ולא למד ממעשיהם, וינבא על עשו הרשע שדר בין שני צדיקים (פרש"י: יצחק ורבקה) ולא למד ממעשיהם.

(14) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן פג*.

(* ראה גם לקמן סימן קעד.

(15) עה"פ ויהי אחר הדברים האלה כו'.

בראשית לב, טז: גַּמְלִים מִיְּנִיקוֹת וּבְנֵיהֶם שְׁלִשִׁים פָּרוֹת אַרְבַּעִים וּפְרִים עֲשָׂרָה אֶתְנֵת עֲשָׂרִים וְעִרִם עֲשָׂרָה:

סא

רמז שרק בגמלים כתוב מיניקות – בחי' תפארת

במנחה דיעקב לעשו היו ה' מינים – עזים, רחלים, גמלים, פרות, אתונות – לנגד הה' מדות, חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד.

אך קדים, עזים¹ – גבורה, לרחלים² – חסד, יען זהו מנחה³ לעשו, וכמאמר⁴ מאי טעמא עזי מסגי ברישא והדר אימרא, ברישא חשוכא והדר נהורא.

הגמלים הם באמצע בחי' תפארת, ובהם כתיב מיניקות, כי תפארת קו האמצעי יונק משדי⁶ אמו – בינה.

ואם כי ז"א⁷ בכלל יונק משדי אמו בינה, אך ביחוד הוא תפארת דז"א וכו'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לזוהר בראשית ע' רמז

בראשית לב, כג: וַיִּקְסֵם בְּלִילָהּ הוּא וַיִּקַּח אֶת־שְׁתֵּי נָשָׁיו

(1) עזים מלשון עז בחי' גבורה" (לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר בראשית עמוד נו). ראה גם לקוטי תורה פרשת בלק עד, ד. אור התורה פרשת תרומה עמוד א' תקיג. ספר המאמרים תרכ"ט סוף עמוד קיח ואילך. וראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סוף סימן ח.

(2) ראה אור התורה דרושים לר"ה עמוד א' שב"ב ז"ל: הכבשים שיש בהם טבע הביטול ביותר מכל הבהמות כרחל לפני גוזזי' נאלמה וכצאן טבחה שפושטת צוארה לשחיטה שהביטול שלהם שרשה מבחי' הביטול שלמעלה מהדעת כו' ע"ש. ועוד..

(3) עשו הוא בחי' גבורה: עשו נק' אדמוני (בראשית כה, כה) הוא מבחי' פסולת הגבורה דיצחק, ראה זהר חלק ב' דף רכד, ב (מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קפו הערה 7). חלק א' קלו, ב. תורה אור כ, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב עמוד לג. תקס"ה עמוד כ. לקוטי שיחות חלק כ עמוד 101 ואילך. ועוד.

(4) שבת עז:

(5) ראה ביאורי הזהר להצ"צ עמוד קל. אור התורה דרושים ליום הכפורים עמוד א' תרג. ד'גמל' הוא שילוב חסד וגבורה ביחד. ע"ש.

(6) ראה ברכות י, א אמר ר' אבהו, שעשה לה דדים במקום בינה". וראה תניא פרק ג' ד'אב' נק' חכמה, ו'אם' נק' בינה המולידים המדות. ובאור התורה שיר השירים עמוד תי' וז"ל: כמו החלב מגדיל הילד כו', כן הגדלת המדות ע"י חלב דאימא. ראה גם לעיל סימן ד.

(7) דהמדות בכלל הם תולדות השכל (תניא פ"ג), אולם בעיקר הוא בחי' תפארת הנק' עמודא דאמצעיתא (זח"ג דף רמג, ב). דהרי בכל מדה יש מדה כנגדה, במדת החסד יש כנגדה גבורה, וכן להיפך, מש"כ בתפארת" הוא התכללות" המדות במיזוג ושילוב ביחד, וזהו נעשה ע"י הבינה" (השכל) שמאחד החסד וגבורה ביחד, וזהו שדוקא תפארת" יונק מבינה" וכמבואר בכמה מקומות בחסידות. ראה תורה אור פרשת נח י, ד. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב ואילך. ועוד.

ילקוט לוי יצחק על התורה

כמו שדרשו רז"ל¹⁶ עה"פ ויעבר מרדכי מלמד שעבר ערקומא דמיא. הערקומא דמיא הוא כמו הנהר¹⁷ דלברות. מרדכי

(16 מגילה טו, א. ויעבר מרדכי (אסתר ד, יז) שמואל אמר דעבר ערקומא דמיא. רש"י. ערקומא דמיא, שלולית של מים מכונסין (כח:); חדא"ג מהרש"א. דעבר ערקומא דמיא כו' פרש"י לאסוף היהודים שבעבר השני עכ"ל. דהכי משמע קרא ויעבור מרדכי ויעש ככל אשר צותה עליו אסתר גו', ולא מצינו בה שצותה אותו אלא לך כנוס את כל היהודים הנמצאים בשושן גו'.

(17 ראה מגילה דף טז, ב. בבא מציעא פז, א כמורדיא דלברות", ופרש"י וז"ל: לברות שם הנהר, מורדיא עץ שרב החובל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים.

ומבאר בלקוטי לוי יצחק כאן עמוד קעט דיש ב' בחי' נהר, א) נהר בקדושה וכמ"ש (בראשית ב, י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, ב) נהר דלעומת זה וכמו נהרות בבל, ומי שיחור דמצרים ועוד, שהם בחי' מים הזדונים, והנהר דלעומת זה זהו הנהר שיש בה אבנים ומכשולים, ומבאר שם וז"ל: המן גימט' המים, והיינו המים הזדונים, ובמים הזדונים הללו רצה המן לשטוף את ישראל, כמ"ש (תהלים קכד, ב) בקום עלינו אדם, אדם ולא מלך, דהיינו המן* כדרז"ל (מגילה יא, א). וזהו שבמים הזדונים דהמן, יש שם אבנים ומכשולים שהוא הגבורות הקשות ע"ש.

וראה ביאור שם, דשם הנהר הוא לברות" דמרמו בגי' על שמות אלקים בחי' גבורה. ועיין לקמן סוף סימן קלא.

דוקא שהוא כמו המרדיא, אותיות מרדכי הוא כמרדכי, היינו כמורדייא.

לכן מרדכי דוקא שהוא כמרדי, ונק' מרדכי מרד, שמרד בהמן, שכל עבדי המלך כורעים ומשתחוים להמן, ומרדכי¹⁸ לא יכרע ולא ישתחוה. וע"ד שפ"ב נק' מרד שמרד בעצת מרגלים במד"ר ויקרא¹⁹ פ"א. ובמגלה דף י"ג וסנהדרין דף י"ט ע"ש. עד"ז מרדכי הוא מרד שמרד בהמן, הוא יכול לעבור את הערקומא דמיא הנהר דלברות.

והוא ע"ד²⁰ כמו שיעקב זקנו טרם שנאבק עם שרו של עשו, עבר את מעבר יבק, שיב"ק הוא הוי' ואלקים, והיינו שהוי' מוחין דגדלות ממתיק מוחין דקטנות.

עד"ז מרדכי עבר ערקומא דמיא טרם שנצח את המן, וכמובן.

לקוטי לוי יצחק, ליקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל ע' קפא

(18 אסתר ג, ב.

(19 ויקרא רבה פרשה א, ג וז"ל: (דברי הימים ד, יח) אלה בני בתי בת פרעה, אשר לקח לו מרד זה כלב ר' אבא בר כהנא ור' יהודה בר סימון חד אמר זה מרד בעצת מרגלים וזו מרדה בעצת אבי' יבא מורד ויקח את המורדת.

(20 ראה עוד לקמן סימן סח, בקשר ליעקב" בנצחון על המן.

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר"ר, תשכ"ב
ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מבי' אדר"ר, בו כותבת ראשי פרקים מחיי, ומסיימת בבעיא העומדת עתה על הפרק, בעיית המשרה לאחרי החתונה בשעה טובה ומוצלחת, ומפרטת צדדי החיוב והשלילה בשתי האפשרויות.

וכיון שהצלחת ההוראה מתמעטת ע"י עיפות המורה (מהליכה וכו'), וקרוב לומר אשר ב... לבד המשרה של ממלאת מקום יזדמן בקרוב עוד מה עכ"פ בתור סינף לפרנסה (כפשוטה או לפרנסה רוחנית או גם שתיקה), יש להעדיף המשרה אשר ב...

לסיימה במכתבה שהיתה סברתה שהחתונה תהי' דוקא ביום שמותר לצום בו,

ידוע הכתוב ופי' חכמינו ז"ל, ניתנו מרועה אחד, ז. א. שגם הענין דתענית ביום החופה, גם ההוראה שביום ראש חדש אין להתענות, כי אם ביום שלפני זה, ותקפו כמו שמתענה ביום החופה, מרועה אחד ניתנו, והיינו הך, שזהו שולל בהחלט הביטוי שבמכתבה, אשר לצערי לא עלה הדבר בידי.

וכנ"ל תהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת בגשמיות וברוחניות גם יחד, אשר יחדיו יהלכו, שהרי ישראל גוי אחד בארץ הם וממשיכים האחדות בכל עניניהם.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

בשם כ"ק אדמו"ר שליטי"א
מזכיר

כה, ה – ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

תוכן: בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים וכן בנין העתיד להבנות אף שהוא ביחזקאל אינו מפורש ומבואר, ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא נבנהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ד

בנין שבנה שלמה וכו', הנה דברי רבינו צריכין לימוד, מה הקשה לו לרבינו מיחזקאל, ומה ניחא לו במה שכתב שאין מפורש דמה ה' קשה לנו אם ה' מפורש. ואומר לבאר דברי רבינו אשר עמקו דבריו בזה.

דהנה בתנ"ך בהקדמתו למס' מדות הקשה מדברי רבינו האלו אמש"כ רבינו בפ"י המשניות בהקדמתו לספר זרעים כאשר הגיע לספר קדשים כתב וז"ל הביא אחר תמיד מידות ואין בו ענין אחר אלא סיפור שהוא זוכר מידת המקדש צורתו ובנינו וכל עניניו והתועלת שיש בענין ההוא כשיבנה ב"ה יש לשמור ולעשות התבנית ההוא התבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש כמו שאמר הכל מיד ד' עלי השכיל עכ"ל.

ויקשה כיון שכתב כאן דלא ה' שוה לבנין שלמה וגם לא שוה לבנין העתיד א"כ יקשה עליו הא"כ הביא קרא דמיד ד' עלי השכיל דקאי אבית ראשון, ועוד איך ילמדו מזה לבנין העתיד כיון שיש הרבה שינויים.

וכתב התוספות יו"ט לפרש דברי רבינו עפ"י המאמר שהביא רש"י ביחזקאל סימן מ"ג ראוי היתה ביאה שני של עזרא להיות כביאה ראשונה של יהושע ובנין זה מאז ה' ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת לא יכלו למלאות בכל חלקו הבנין כמות שהוא, לפי שאותו בנין מיועד לגאולת עולם שתהא הכבוד חונה לעולם כענין שנאמר שם ושכנתי בתוכם לעולם, ומ"מ הואיל וה' ראוי להם ראו כי טוב לבנות מעין אותו הבנין במקצת מן הדברים עכ"ד.

והא דכתב רבינו שסיפור בנין הבית תועלת לעתיד הוא משום הרבה דברים הדומים והא דהביא קרא דהכל בכתב מיד וכו' משום דעכ"פ יש ראי' ממנו דהרי בכמה דוכתין פריך בגמרא מקרא דיד ד' מוכח דה' לבית שני להיות כדמות הראשון אלא היכא דקרא אשכחו ודרש כדאמרין בפ"ה דסוכה וממילא נמי דלעתיד יש לנו לבנותו כמו שהוא בכתב אשר השכיל את דוד והיכא דקרא אשכחו ודרשו לשנות יבנה כדדרשתם.

וא"כ היכא דאנן נזכה לדרוש נבנה ג"כ כמו שפירש"י בזבחים דף ס"ב דשלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו, כן אנחנו כשנזכה לבנין העתיד יגלה הקב"ה עינינו ומלאה ארץ ידעה ולהבין הסתום בדברי יחזקאל.

אבל מ"מ צריך לסיפור בנין בית שני, שכן רוב ועיקר הבנין מיוסדים כתבנית אשר השכיל ד' לדוד, וע"י סיפור הזה של בנין בית שני אנו יכולים לדרוש ולהתבונן בבנינו דיחזקאל אשר יזכנו ד' לדרוש מן המקראות, ואלו לא

ה' זה הסיפור לא מצאנו ידנו ורגלינו שאותו בנין העתיד שיבנה בב"א עכ"ד התנ"ך.

אמנם לי נראה לבאר דברי רבינו בפ"י המשנה באופן אחר ומזה ניקח להבין גם דברי רבינו בספרו פה.

דהנה ב[שו"ת] חתם סופר ס"י רל"ו הקשה וז"ל ויש לתמוה על כמה שינויים בכלים ובבנין המשכן ומזבח של משה רבינו ע"ה וגם בנין בית שני שנויים מן הראשון, ובנין העתיד בנבואות יחזקאל נשתנה מכל אע"ג דהכל בכתב מיד ד' עלי השכיל עפ"י נביא מ"מ הא נביא אין רשאי לחדש דבר אלא לשעה ולא לקיום, ות"י דקרא כתיב ככל אשר אני מראה אותך בהר את תבנית כל כליו וכן תעשו פירש"י לדורות, והכוונה שגילה ד' שכן יעשו לדורות אעפ"י שאני מראה עתה בכל בנין אראה להם איך יעשה לדורות א"כ העיד ד' בעצמו מתחלה שעתיד להשכיל ע"י נביאו לדורות עכ"ל.

וקשה לי לדבריו מזבחים דף ס"ב דהוסיפו על של שלמה ד' אמות ודרוש קרא ויכינו את המזבח על מכוונתיו שהגיעו לסוף מידותיו, ופריך הא כתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, ומשני קרא אשכח ודרוש ושלמה לא ידע לדרוש ויקשה מ"פ מדכתיב הכל בכתב מיד וכו' דמה קושיא אם לעזרא נגלה שיעשו באופן אחר ויוסיפו על המזבח ובפרט כי מצאו סמך בבנין העתיד שנאמר ליחזקאל והאריאל י"ב על י"ב וכדאיתא במידות, א"כ יכולין להוסיף שפיר כמו שיהא מותר לעתיד, וא"כ מה צריך לתרץ דשלמה לא ידע לדרוש וטעה בכוננת הכתוב ולמה לא תירץ דנגלה לעזרא לשנות כמו שנגלה ליחזקאל ורשאיין לשנות ע"י נביא כיון שהקב"ה מעיקרא הרשה להם לשנות ע"י נביא שכן יעשו לדורות כאשר יורם ד' ע"י נביא.

וליישב כל זה נאמר כי לכאורה יש להבין למה לא ידע שלמה החכם לדרוש הקרא כמו עזרא ולמה העלים ד' ממנו דבר זה, ולכן נראה דהנה בספר מנחם שלמה על כריתות הביא הא דאמרו במדרש דנגלה לר"ע מה דלא נגלה למרע"ה (וכן איתא בזוה"ק על רשב"י) וכן אמרו דלעתיד יהא הלכה כב"ש והעלה שם דבזוה"י נגלה למרע"ה הכל אף מה שתלמיד וותיק עתיד לדרוש וכדאיתא בגמרא, אלא שלא ניתן רשות לגלות רק בכל דור ודור עפ"י חכמיו, וכן הענין בב"ש ובב"ה דלפי הדור הקב"ה נותן בלב החכמים לגלות טעמי התורה ולפסוק ההלכה כפי אשר חכמתו יתברך גוזרת.

ומעתה אני אומר כמו בכל דברי נביאים צריכין שלא יהא דבריהם סותרים לדברי תורה, כן נמי זה שנגלה לדוד ושלמה מעשה המקדש הנה לא גילה לו ד' להבין הדבר לאמיתו כי לפי דורו לא ה' עוד זמן שיתגלה לו עוד מה שנתגלה ליחזקאל, אבל לעתיד יתגלה לנו טעמו שאין סותרים כלל למה שנאמר לדור בכתב מיד ד' שימצאו שם מרומז אלא שלא הגיע הזמן עוד לגלות.

לפ"י י"ל דהיינו דמשני קרא אשכח ודרוש מה בית ס' אף מזבח ס' דבאמת לעזרא נגלה שכן מעיקרא ציוה ד' גם לשלמה אלא ששלמה לא ידע לדרוש ולא מפני שטעה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תרומה

יחזקאל ואיך אפשר זאת כיון שהכל בכתב מיד ד' השכיל לדוד וכקושיית החת"ס.

ע"ז כתב רבינו כמתרץ דאין מפורש ומבואר ובאמת כאשר יגלה לנו פירושו לא יהא כלל סתירה ממה שנגלה לדוד ובין מה שנגלה ליחזקאל, ואולם כל זמן שלא נתגלה לנו האמת בכל זאת אין אנו טוענים אם בנו בית שני כפי אשר הבינו הם דכיון שלא הגיע העת שיגלה להם השי"ת הדרך האמיתי יש להם לעשות כפי אשר הורוהו משמים להבין הדברים אשר בכתב השכיל לדוד וממה שבא ליחזקאל נבואה ולכן בנוהו כבנין שלמה ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל.

ואפשר לומר שגם לפי דרכו של החת"ס שכתבתי לעיל דאין נביא רשאי לחדש ולשנותו רק יען שהקב"ה מראשית כזאת הודיע שיעשו כפי אשר יגלה להם עפ"י נביא יתכנו דברי רבינו שכיוון לזה במתק לשונו להעיר אותנו על השינויים שרק ע"י נביא אשר יגלה השי"ת על ידו נדע איך לבנות לעתיד, כי בנין יחזקאל סתום ואין מבואר ובנין בית שני כבנין שלמה ומעין הדברים הנאמרים ליחזקאל כיון שכך הודיע השי"ת שיעשו לדורות כפי אשר יורם ויגלה להם בכל בנין ובנין ולעזרא גילה השי"ת לבנות מעין בנין שלמה ומעין בנין העתיד.

אלא שכן הי' שורת הדין אז בימיו ובדורות ההם, כי לא הגיע העת שיגלה לו הטעם ופירושו האמיתי, ולעזרא נגלה הפירוש האמת מה שנאמר לשלמה, וכן על זה האופן כל בנין יחזקאל מרומז בוודאי כמו שנגלה לדוד אלא שלא ידוע לנו עוד איך מרומז.

וא"כ מיושב קושיית החת"ס דהשינויים שנעשו מרומז בכתוב אלא כיון שלא הגיע הזמן עוד לא נתגלה להם הפירוש האמיתי וליחזקאל נגלה אבל לא נגלה שכן מרומז בכתוב מה שנאמר לדוד עד לעתיד יוערה עלינו רוח ממרום להבינינו איך מרומז כל זה במה שנאמר לדוד, וכן הוא בירושלמי דמגילה פ"ג מגילה ששמואל מסר לדוד ניתנה לדרוש מ"ט הכל בכתב מיד ד' השכיל מיד ד' זו המסורת ברוה"ק עלי השכיל מכאן שניתנה לדרוש, ושכן הוא ג"כ מרומז בתורה וכדאיתא בירושלמי פ"ב דסנהדרין דרשו ויתאו דוד ויאמר מי ישקנו מים מבאר בית לחם בנין ביהמ"ק נתאוה לדרוש מקום בנין בהמ"ק עד שנתגלה לו מקרא דבין כתיפיו שכן כדאיתא בזבחים שם.

ובזה נבין דברי רבינו שבפ"י המשנה שהקדמנו דהביא קרא דמיד ד' עלי השכיל ללמוד ממנו לעתיד, כי לכשיגלה ד' עינינו שנראה לבסוף דעתו של הקב"ה במה שאמר לדוד שהוא מסכים למה שנאמר ליחזקאל, ומעתה זאת גם כוונת רבינו כאן דהוקשה לו גם כן אותן שינויים שבמקרא נבואות

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר א', תשכ"ב
ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מב' אד"ר, בו כותבת אשר נפגשה כמה פעמים עם בחור, והחליטה שהוא מתאים לה וכי' ושואלת דעתי בזה.

ומסגנון מכתבה ניכר, אשר כל אחד מהם החליט לייסד ביתם על יסודי התורה והמצוה, בית יהודי מסורתי, הבחור וגם היא.

ועפ"י זה - נכונה ההצעה, ותהי' בשעה טובה ומוצלחת.

בברכה לבשו"ט

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ש. מ. סימפסון

מזכיר

נ. ב. מובנת הפליאה לכתבה, שהבחור הוא בן ישיבה אבל בלי זקן ועובד בעשיית תפילין.

והרי ידוע עד כמה הפליגו חכמינו ז"ל ובפרט בזהר הק' - בענין גידול הזקן, ובפרט שהמדובר בבן ישיבה ועוסק בעשיית תפילין, ז. א. מלאכת הקדש מקודש ביותר, וכלשון חכמינו ז"ל, הוקשה כל התורה כולה לתפילין, ועשרים ואחד פעמים נזכר בהם שם הקדוש, שם הנכבד, וכל הלובשים תפילין במשך הזמן, תלויים בהיראת שמים של זה העוסק ועובד בעשיית התפילין.

ויהי רצון שעכ"פ מכאן ולהבא - יגדל זקנו האברך הנ"ל, וע"פ המבואר בזהר הק', תתגדל עי"ז גם ברכת השי"ת בהמצטרך.

♦ יום ראשון ל' שבט ♦

כה (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ־לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל־אִישׁ אִישׁ יִדְבְּנוּ לָבוֹ תִּקְחוּ אֶת־תְּרוּמָתִי:

ב מליל עם בני ישראל ונפרשון קדמי אפרשותא מן כל גבר דיתרעה לבה תסבון את אפרשותי:

מקם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה פקודי". ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת לקפות, לקנות מהן קרפנות צבור. ואחת, תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים בענין, כלם היוצרכו למלאכת המשכן או לבגדי כהנה, כשתדקדק בהם.

ג"ש ויקחו לי תרומה • לי, לשמי. תרומה • הפרשה. יפרישו לי מממונם נדבה. ידבנו לבו • לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז. תקחו את־תרומתי • אמרו רבותינו: ג' תרומות אמורות כאן: אחת, תרומת בקע לגלגלת, שנעשו

כלי יקר - עזי והדר

ואחר כך יקחו מאחרים, וזה הוראת וי"ו של ויקחו. אבל מאת כל איש אשר ידבנו לבו, שלבו דנה על הנתינה כי הוא איש פילי ואינו נותן מרצון טוב, ויש לחוש שמא יתקוטט עם הגבאים, אז תקחו אתם משה ואהרן או נשיאי ישראל, כי ודאי ישאו פניהם ולא יריבו עמם על זה. ואם ידבנו פרושו כמו 'נדבנו' והוא לשון נדיב לב, אז יהיה מוסב אשלמעלה שאמר ויקחו לי הגבאים תרומה מאת כל איש אשר ידבנו נדיבות לבו, וממילא נשמע שמה שאמר אחר כך תקחו את תרומתי משמע אתם בעצמכם תקחו, מדבר במי שאינו נדיב לב מן הטעם שנתבאר. אמנם מדקאמר הפרשת ויקח (והח לה ט) כל נדיב לבו יביאקה שמע מנה שבאן מדבר במי שלבו דנה וכאב, וממנו תקחו בעל כרחו, אבל מי שהוא נדיב לב הוא 'יביאקה' מעצמו ואין צריך לכפו. אבל לשון תקחו הנאמר בתרומה שלישית הבאה נדבה יש דברים אחרים בגו, וזה שאם יבאו גבאים חשובים אל המתנדב, בלי ספק ישא פניהם ויתנדב יותר מאלו דיו באים אליו סתם בני אדם, כי מטעם זה נוהגין לעשות נדבה ברבים אולי ישא פניהם: ולפי מהר"י אברבנאל שפרש כי גם השקלים אף על פי שהיו חובה מכל מקום היו כמו צדקה וכפר, יהיה מאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו לשון נדבה ממש, ומוסב אשלמעלה

בספרו פרשת כי תשא: והנה מקום אתי לחלק לשון ידבנו לשני פנים. אם לשון נדבה בפשוטו. ואם ההפך ממש, מדלא כתיב 'נדבנו' בנינו, אם פן יש מקום לפרשו כמו 'נדבנו' בנינו, כי איתיות בוי"ק מתחלפות, בפרט בי"ת רפויה שמוצאה כמו וי"ו, וזה מורה על מי שלבו דנה וכאב על הנתינה. ולפיכך שני תרומות ראשונות שלכל הידעות היו חובה על כל איש, ואף אם לא היה רוצה לתרם מכל מקום היו יכולין הגבאים לקח ממנו בעל כרחו (ראה שקלים פ"א מ"ג). לפיכך הקדים בהם לשון קיחה לתרומה, כי על ידי שבוואו הגבאים לגבות ממנו בעל כרחו יבא לתרם, כי קיחת הגבאים מסבבת התרומה. אבל השלישית הבאה בנדבה ולא היה שם חובה כלל, ואלו לא ירצה לתרם מי יוכל להכריחו, על פן הקדים בה התרומה לקיחה, לומר שאחר שהוא מנדבת לבו קרא שם ותרם מן ממונו כפי רצונו, אז יוכלו הגבאים לכפו ולקח ממנו בעל כרחו מה שתתרם כבר הן בפה הן בידים, לכך נאמר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם וגו', לומר שאחר שתתרם אז תקחו מאתם ברוע אם ביני ביני נתהרט:

זהו שנאמר דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה, שימנו גבאים שיקחו התרומה מכל איש ואיש, וקדם שיתבעו מאחרים יתנו המה חלקם לקטש את עצמם תחלה (ראה במ"ק קז)

כה (א) וַיְדַבֵּר ה' וגו' ויקחו לי תרומה וגו'. שלש תרומות נזכרו כאן כו' (רש"י). ויש בענין זה כמה ספקות, כי למה יחס שני תרומות ראשונות אל השם יתברך, כי בראשונה אמר ויקחו לי לשמי (רש"י), ובשניה אמר תקחו את תרומתי, אבל בשלישית (פסוק א) לא הזכיר לא זה ולא זה, ואדרבה נאמר בה מאתם, יחסה אל הנותנים. ועוד קשה, למה בשני תרומות ראשונות הקדים לשון קיחה לשון תרומה, ובשלישית הקדים לשון תרומה לקיחה. ועוד קשה, איך הכניס מאמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו בין שני תרומות הראשונים שהיו בקע לגלגלת שהיו חוב גמור על כל איש מישראל ואינו תלוין בנדבת לב הנותן כלל (ראה רש"י), כי אם תרומה שלישית שנאמר בה זהב וקסף ונחשת היא לבדה באה בנדבה, ולמה הזכיר בה לשון קיחה משמע בהכרח. והדבר הבא בנדבה אין בו הכרח. ועוד, בראשונה אמר ויקחו בלשון נסתר, ובשנים האחרונים אמר תקחו בבוכה:

והקורב אלי לומר כנה, בהיות שבענין השקלים יש מחלוקת בין מפרשי התורה, כי יש סוברים רש"י להלן (י"ג) שלא נמנו ישראל לגלגלת, אלא השקלים נמנו כדי להצילם מן עין הרע. ומהר"י אברבנאל חולק על דעה זו, ואמר שנמנו לגלגלת ממש, והשקלים נתנו דרך צדקה או קדם המנין או אחריו לכפר נפש, במבאר

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

שני פירושים בתיבת "תרומה": הפרשה והרמה. ושיניהם עולים בקנה אחד: כשאדם מפרש מפסו זהבו לדבר של קדשה, הוא מרים אותם מחמרייתם וגשמייתם - ומעלה

אותם לגבוה, לרוחניות ולקדשה.

כפתגם הידוע של רבנו הזקן: השם יתברך משפיע לאדם גשמייתו, והאדם עושה מהגשמייתו - ורוחניותו.

כלי יקר – עזו והדר

ושלמטה, להורות שגם שני תרומות אלו היו תלוין בנדבת לב הנותן. אבל בתרומה שלישית לא הצריך להזכיר זה, כי פשיטא שהיא באה נדבה ולא חובה, כי כבר נרמז זה במה שהקדים התרומה אל הקיחה:

ולפי ששני תרומות הראשונים הם חובה וכפר נפש כמו שנאמר (להלן ל טו) 'לכפר על נפשתיכם, וכתוב (יחזקאל יח ד) 'הן כל הנפשות לי הנה', ובחסד האל יתברך הוא לוקח בקע לגלגלת' תמורת הנפש, על כן נאמר בראשונה **ויקחו לי** ובשניה **תרומתי**, כי שם ה' נקרא עליהם (ע"פ דברים כח). אבל השלישית שאינה חובה, לא יחסה אל השם יתברך ותלאה במתנדבים שנאמר **וזאת התרומה אשר תקחו מאתם**, כי היא תלויה בהם, וזהו שאמר **מאתם**, ולא 'מאת ה' היתה זאת' חובה:

והנה קרוב לשמע טעם אחר על מה שיחס שני תרומות ראשונות אל השם יתברך ולא השלישית, לפי שבכל מקום שיש שם גדר עונה והקצעה בין התחוננים, 'שם תביון עזה' של הקדוש ברוך הוא השוכן את דבא ושפל רוח' (ישעיה נו טו), אבל בכל מקום שיש נדנדון גאונה אין הקדוש ברוך הוא רוצה ליחד שמו יתברך שם (ראה סוטה ה). לפיכך שני תרומות ראשונים שהיה יד כל אדם שוה בהם, כי העשיר לא ירבה והדל לא ימעט' (להלן סו, ו) ואין מקום לשום אחד להתפאר על חברו לומר תרומתי גדולה מתרומתך, אותן יחס השם יתברך אליו, כי בראשונה נאמר **ויקחו לי** לשמי, כי כבר בארנו למעלה תחלת פרשת מקץ (בראשית מא א) ובפסוק 'בכל המקום אשר אזכיר את שמי' (לעיל כ כא) שכל אותיות השם הגדול מורים על גדר העונה עין שם, ובשניה אמר **תרומתי**:

וכן הדבר הנעשה מן שני תרומות אלו דומה אל התרומה עצמה, כי בשם שכלן היו שוים בה ולא היה בה שום התנשאות לאחד על חברו, כך נעשה מתרומה אחת האדנים, כי כל האדנים היו שוים אחד כמו חברו (להלן כו ז), והיו תחתונים לכל הבגין באסקפה הנדרסת. והיו יסודות לכל הבגין, כי 'כמותם יהיו עשייהם' (ע"פ תהלים קטו ח), כי כמו שהעושים הנדבה ההיא היו שוין בנתינה ולא היה לשום אחד מהם התנשאות על חברו, כך נעשו מהם אדנים אלו המורים על גדר העונה, כי העונה היא יסוד הבגין אשר עליו כל בית ישראל נכון. ונקראו בשם 'אדנים' שיש במשמעותו לשון אדנות ושררה, יען כי כל מי שעושה את עצמו באסקפה הנדרסת מלמטה נעשה אדון מלמעלה, כי 'כל המשפיל עצמו הקדוש ברוך הוא מגביהו' (עירובין א:)

ועושה אותו יסוד ונושא לכל הבגין באדנים אלו שהיו יסוד ונושא לכל הבגין. וכן מלת 'נשיא' פרושו שהוא נושא את אחרים, כי כלם נשענים עליו:

ומתרומה שניה הביאו קרבנות צבור שהיו גם כן שוים בכל יום, כגש אחד בבקר ושני בין הערפים (להלן כט ט), וכתוב (תהלים נא ט) 'זכתי אלהים רוח נשברה', רצה לומר תכלית הזבחים להביא את האדם לידי רוח נשברה. ועל כן יחסה גם כן אליו יתברך שנאמר **תקחו את תרומתי**, לפי שהתרומה והעשוי ממנה הכל מורה על גדר העונה, על כן אמר הקדוש ברוך הוא זו היא **תרומתי**:

אבל תרומה שלישית שלא היו הכל שוין בה והיו מתחלפים בפרות ויתר, כי העשיר הנותן הרבה יש לו מקום להתנשאות על העני לאמר יש לי חלק גדול בבית אלהינו יותר מן העני בהרבותי מהר ומתן, על כן נעשו

ממנה כל כלי הקדש כמו הארון והמנורה והשלחן והמזבח ויתר הכלים, ובלי ספק שהיה יתרון לקצתם על קצתם, כי יד הארון הוא כנגד כתר תורה, וזו המזבח כנגד כתר הנהגה, וזו השלחן כנגד כתר מלכות (שמיר' לד ג), ואף על פי שכפי קדשת הכלים היה לו להקדוש ברוך הוא ליחס נדבה זו אליו יתברך, מכל מקום מאחר שמצד גבית הנדבה היה שם צד גאונה והתנשאות למרבה על הממעיט, על כן לא יחסה הקדוש ברוך הוא אליו:

ובזה ראיתי לתרץ קשיא אחר, מאחר שחשב הנדבה כסדר מדרגתו **זהב וכסף ונחשת**, אם כן למה קא קשיב **אבני שהם ואבני מלאים** לבסוף (פסוק ו), כי האבנים בלי ספק הם יקרים יותר מן זהב. אף על פי שנוכל לתרץ ולומר לפי שהנשיאים הביאו אבני שהם ואבני מלואים לבסוף כמו שמביא רש"י פרשת ויקהל (להלן לה כו) על כן הזכיר נדבתם באחרונה, מכל מקום גם לפי דרכנו נוכל לומר, שרצה הקדוש ברוך הוא להראות שאחד הממעיט ואחד המרבה הכל שוין לפניו יתברך (ראה מנחות קי), על כן הזכיר החשוב לבסוף, שלא יהיה תפארת העשיר על העני לומר נדבתי גדולה והכתוב מנאה בראש:

ועוד הזכיר נדבתם באחרונה, לפי שרום לבכם הביאים לידי זה שהתנדבו לבסוף לומר 'יתנדבו הצבור ומה שהם מחסרים אנו משלימין' רש"י (להלן לה כו), וכל זה דרך גאון וגאון (ע"פ משלי ח א) לומר יש ליאל ידנו למלאות מה שהם מחסרים, על כן הזכיר נדבתם אחרונה, כי 'כל המגביה את עצמו הקדוש ברוך הוא משפילו' (עירובין סו). ולא עוד אלא 'הנשאים חסר יו"ד בתיב (להלן לה כו), כי רק אות אחת מן השם הגדול חקוק בשם נשיא דהינו היו"ד, ועל ידי שהתנשאו

אַשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ (כה, ב)

יהודי הנודב מממונו לְדָבַר שֶׁבִקְדָשָׁה, נוֹתֵן זֹאת בְּכָל הַלֵּב וְעַם כָּל הַלֵּב - "אַשֶׁר יִדְבְּנוּ לָבוּ". צְרִיכִים רַק לְמַצֵּא אֶת

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 287 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"לשמה" רק בלקיחת הגזבר

כְּדֵי שְׂנֹכְסֵי הָאֲדָמָה יִקְדְּשׁוּ וַיִּחַשְׁבוּ כְּנֹכְסֵי שָׁמַיִם, צְרִיף שְׁנֵי דְבָרִים: לְהַעֲבִיר מִרְשׁוֹת הַדִּיּוּט, וְלְהַקְדִּישׁ לְנֹכְסֵי שָׁמַיִם.

וְעַל דֶּרֶךְ לְשׁוֹן הַפְּתוּב "סור מרע ועשה טוב". וְהִנֵּה, כְּשֶׁהַדְּבָר נִמְצָא עֲדִין בְּרְשׁוֹת הַהַדְּיוּט, אֵינֶנּוּ נוֹגַע בְּנוֹתֵינוּ שֶׁל הַנוֹתֵן, דְּהַעֲקָר הוּא שְׂיִיסֵר מִרְשׁוֹת הַהַדְּיוּט, וְלָזֶה לֹא צְרִיף כִּנְּהָ אִם הַעֲבָרָה בְּפִעֵל מִרְשׁוֹתָיו. וְלָכֵן בְּנִתְיֵנָה הַתְּרוּמָה אֵינֶנּוּ נוֹגַע הַפְּתוּב דְּלִשְׁמָה כִּי הַעֲקָר הוּא שֶׁהַתְּרוּמָה תִּעָבֵר מִרְשׁוֹתָיו.

אָבֵל כְּדֵי לְהַקְדִּישׁ אֶת הַחֶפֶץ - שְׂיִחֶשֶׁב כְּנֹכְסֵי שָׁמַיִם, אֵץ לֹא מִסְפִּיק הַהוֹצָאָה מִרְשׁוֹת הַהַדְּיוּט אֲלֵא צְרִיף לְהַעֲלוֹתוֹ וְלְהַקְדִּישׁוֹ, וְלָזֶה צְרִיף גַּם כִּנְּהָ. וְלָכֵן הַגְּזָבֵר שְׂמַעֲבִירוֹ לְרְשׁוֹת הַהַקְדָּשׁ צְרִיף לְכַוֵּן לְשִׁמָּה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ג עמ' 908 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הפננה בלקיחת הצדקה

לְפָנֶיךָ עֲצִמּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, וַיִּתְּכֵן שְׂלֵא תִהְיֶה בְּזֶה כִּנְּהָ "לשמי". וְזֶה מִשְׁמִיעֵנוּ הַפְּתוּב שֶׁגַּם הָעֵנִי צְרִיף לְקַחַת אֶת הַצְּדָקָה לְשֵׁם הַקֶּבֶ"ה.

וְהוּא עַל־פִּי הַמְּבַאֵר בְּסֵפֶר "ק" (ראה סה"מ תרכ"ח ד"ה תקעו. ועיי"ג כ שמו"ר פל"א, ה. תנחומא שם) דְּהַטַּעַם שֶׁבְּרָא הַקֶּבֶ"ה אֶת עוֹלָמוֹ בְּאִפְסוֹן שְׁהַעֲנִיִּים מְקַבְּלִים אֶת כֶּסֶף דְּוָקָא מִהַעֲשִׂירִים הוּא, כִּי אִם הִיָּה לְכֻלָּם אֶת כָּל הַנִּצְרָף לָהֶם, לֹא הִיָּה בְּעוֹלָם עֵנִין חֲסֵד וְהַצְּדָקָה.

וְלִשְׁם זֶה צְרִיף הָעֵנִי לְקַבֵּל אֶת הַצְּדָקָה, לֹא כִּי עַל־יְדֵי־זֶה הִיָּה לוֹ פְּרִיָּתוֹ, אֲלֵא "לשמי", דְּעַל־יְדֵי שְׁהַעֲשִׂיר נוֹתֵן לוֹ הַמַּעוֹת מִתְקַזֵּם עֵנִין הַצְּדָקָה בְּעוֹלָם.

וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה

לִי - לְשָׁמִי (כה, ב. ובפרש"י)

וְהִנֵּנוּ, שְׂצְרִיף לְתֵת אֶת הַתְּרוּמָה בְּכִנְּהָ "לשמה". וְקִשָּׁה, הִרִי הַדִּין לְגַבֵּי תְרוּמַת הַמִּזְבֵּחַ (דְּבִיָּה עֲסָקִינָן כְּדַפְרֵשׁ רש"י "ג" תְּרוּמוֹת אֲמִירוֹת כָּאֵין) הוּא שְׁלֹקִיחִים מִהַנוֹתֵן גַּם בְּעַל־כְּרָחוֹ (שְׁהִרִי "מִמֶּשְׁכְּנֵינוּ עַל הַשְּׁקָלִים"), וְכִשְׁנוֹתֵן בְּעַל־כְּרָחוֹ וְדֹאֵי אֵינֶנּוּ מְכַוְּנִין לְשִׁמָּה?

וַיֵּשׁ לוֹמֵר: דְּבִצְדָקָתָהּ הַפְּתוּב דְּלִשְׁמָה אֵינֶה דִּין בְּנוֹתֵן הַתְּרוּמָה, כִּי־אִם בְּלִקְיַחַת הַגְּזָבֵר, וְכַלְשׁוֹן הַפְּתוּב "וְיִקְחוּ לִי" (ולא "וַיִּתְּנוּ לִי"), וְהִנֵּנוּ דְּהַגְּזָבֵר צְרִיף לְכַוֵּן לְקַחַת מִהַנוֹתֵן לְשִׁמָּה. וְהַטַּעַם שֶׁבְּנִתְיֵנָה אֵינֶנּוּ נוֹגַע הַכְּנָה דְּלִשְׁמָה וְרַק הַגְּזָבֵר צְרִיף לְקַחַת לְשִׁמָּה, וַיֵּשׁ לוֹמֵר:

וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה

לִי - לְשָׁמִי (כה, ב. ובפרש"י)

דְּוַעֲיָה הַקּוֹשִׁיָא מְדוּעַ נֹאָמַר "וְיִקְחוּ לִי תְרוּמָה", דְּלִכְאוּרָה הַנְּהִי־לִיהִ לְמִימֹר "וַיִּתְּנוּ לִי תְרוּמָה"?

וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה עַל דֶּרֶךְ הַרְמָזוֹ, דְּהָא גּוֹפָא מִשְׁמִיעֵנוּ הַפְּתוּב, דְּלֹא רַק נִתְיֵנָה הַצְּדָקָה צְרִיכָה לְהִיֵּת "לשמי" כִּי־אִם גַּם הַ"וְיִקְחוּ לִי" - לְקַיִחַת הַצְּדָקָה צְרִיכָה לְהִיֵּת לְשֵׁם הַקֶּבֶ"ה. דְּהַנֵּה זֶה שֶׁהַנוֹתֵן - הַעֲשִׂיר - צְרִיף לְתַן צְדָקָה "לשמי" - לְשֵׁם הַמְּצוּנָה, אֵינֶנּוּ חַדוּשׁ כְּלַיְפָה. דְּמִכְּפִינָן שֶׁהַכֶּסֶף הוּא רְכוּשׁוֹ הַפְּרִטִי, וְהַתְּנִיעַ לְהַשִּׁיגוֹ, הִרִי כְּשֶׁנִּפְרַד מִהַכֶּסֶף וְנוֹתְנֵנוּ לְזוּלָתוֹ, הִרִי זֶה (בְּדֶרֶךְ כָּלֵל) בְּשִׁבִיל לְקַיֵּם מִצְוַת צְדָקָה "לשמי". אִף הָעֵנִי הַלּוֹקַחַת אֶת הַצְּדָקָה, הִרִי הוּא לּוֹקַחָהּ לְשֵׁם עֲצִמּוֹ,

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתֶם זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת:

הַמִּשְׁכָּן שֶׁהַצְּרָף שֵׁם כֶּסֶף יוֹתֵר, שְׁנֹאָמַר: (לקמן לח) "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הַעֲדָה וְגו'" בְּקַע לְגַלְגַּלֵּת וְגו'". וְשֹׁאֵר הַכֶּסֶף הַבָּא שֵׁם בְּנִדְבָה, עֲשֹׂאוּהָ לְכֻלֵּי שְׂרָתָהּ.

כִּי־זֶה וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת וְגו' • כָּלֵם בָּאוּ בְּנִדְבָה, אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנִּדְבְּוּ לָבוּ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בְּשׁוּהָ, מִחֲצִית הַשְּׁקָל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מְצִינוּ בְּכָל מְלֶאכֶת

כלי יקר - עו והדר

בְּדַבְרֵיהֶם לְקַח ה' מִן שָׁמַיִם אוֹת זֶה מִשְׁמֹ וַיִּתְּרָף הַמּוֹרָה כְּלוֹ עַל גְּדָר הָעֵנִיָּה כְּמִבְאֵר בְּפִסְוִק בְּכָל הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֲנִיכִיר אֶת שְׁמִי אָבוֹא אֵלֶיךָ, וְדָבָר זֶה סוּד מְסוּדוֹת הַתּוֹרָה, וְצוּרָת הַיּוֹ"ד מוֹרָה גַּם כֵּן עַל הָעֵנִיָּה וְהַקְטָנוֹת: תוּרָה ב (ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵתֶם זֶהָב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת. לְדַעַת רְבוּתֵינוּ וְ"ל (תנחומא ח) הִיָּתֵה תְרוּמָה זוֹ לְכַפְרָה עַל זֶהָב הָעֵגֶל. וַיִּדְרָעָה זוֹ נוֹכַל לְפָרֵשׁ שְׁשֻׁלְשָׁה תְרוּמוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ כָּאֵין (ראה ירושלמי שקלים

זֶהב וְכֶסֶף וְנְחֹשֶׁת (כה, א)

נֹאמַר בְּסִפְרִים שֵׁישׁ כָּאֵן שְׁלוֹשׁ דָּרְגוֹת בְּנוֹתַי צְדָקָה, כַּמְרִזוּ בְּרֹאשֵׁי-הַתֵּיבוֹת: 'זֶהב' - זֶה הַנוֹתֵן בְּרִיא. 'כֶּסֶף' - (הַנוֹתֵן רַק) כֵּשִׁישׁ סִכְנַת פַּחַד. 'נְחֹשֶׁת' - (הַנוֹתֵן צְדָקָה רַק) כֶּשֶׁהוּא שְׂכִיב־מַרְעֵ, וְזוֹ הִיא) 'נְתִינַת חוֹלָה שְׂאֹמֵר תַּנּוּ'.
וּמֵאֲחֵר שְׂצָדָקָה שְׁקוּלָה כִּנְגַד כָּל הַמִּצְוֹת, יֵשׁ לוֹמֵר שֶׁשְׁשֵׁל הַדְּרָגוֹת הַלָּלוּ, הֵן בְּעֶצֶם שֵׁשׁ דְּרָגוֹת בְּשִׁלְיחוֹת הַכְּלִילִית שֶׁל "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ", לַעֲשׂוֹת אֶת הַעוֹלָם דִּירָה לְקַבֵּ"ה:

"זֶה הַנוֹתֵן בְּרִיא" - עֲבוֹדַת הַצְּדִיקִים שֶׁהִיא עֲבוֹדָה מְשֻׁלְמָת. "כֵּשִׁישׁ סִכְנַת פַּחַד" - כִּשְׁהָאֲדָם מִשְׁפַּע מֵהַהַעֲלֵם וְהַהִסְתַּר שְׁבַעֲעוֹלָם, וְרַק עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הַצְּדָקָה פּוֹדֶה אֶת עֲצֻמוֹ וּמִשְׁתַּחֲרֵר מֵהַהִשְׁפָּעָה הַשְּׁלִילִית. "נְתִינַת חוֹלָה שְׂאֹמֵר תַּנּוּ" - מִצְבָּ שֶׁבוֹ הַנוֹתֵן מִשְׁפַּע מֵהַעוֹלָם עַד כְּדֵי כִּף שֶׁהוּא כָּבֵר חוֹלָה. לְמַדְּנוּ כָּאֵן, שֶׁגַם חוֹלָה יְכוּל לַתֵּן צְדָקָה, וְכָל אֲדָם מִיִּשְׂרָאֵל, יִהְיֶה מִי שִׁיְהִי, יְכוּל לְהַשְׁתַּתֵּף בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן, הִיא הַמִּלְאכָה שֶׁל הַפִּיכַת הַעוֹלָם לְמַכּוֹן לְשִׁבְתוֹ וְתִבְרָךְ.

כלי יקר - עוז והדר

פ"א ה"א) הם שלשה עברות שעשו במעשה העגל, בשנים היו כל העובדים שוין ובשלישית נתחלפו בפרחות ויתר, על כן הביאו שלשה תרומות ורק בשנים היו שוין:
ראשונה מה שקבלו את העגל לאלוה שוים, כי כלם קראו לעגל אלוה ואדון, על כן הביאו תרומה ראשונה שהיו כלם שוים בה, ונעשו מהם כל האדנים, כי זה נגזר מלשון 'אדון' לכפר על מה שקראו לעגל אלוה. ורבותינו ו"ל אמרו (סנהדרין ג, ט) 'שאו לאלהות הרבה', רצה לומר להרבה אדונים, על כן נעשו ממנה אדנים הרבה'. שניה מה שזבחו לו, שצאמר (הלל ב, ד) 'ויזבחו לו', וביבחה זו היו גם כן כלם שוין בה, על כן באה תרומה שניה שהיו כלם שוין בה ונעשו ממנה קרבנות צבור, לכפר על 'ויזבחו לו'. שלישית הוא מה שצאמר (שם פסוק א) 'ויתפרקו נמי ההב' וגו', כי עשו נדבה אל מלאכת העגל ממונם, ולא היתה יד כל אדם שנה בהם כי העשיר היה נותן יותר מן העני, כנגד זה באה תרומה שלישית שלא היו כלם שוין בה, כי אם איש לפי עשרו נתן:
וימעם זה מנה נדבת הנשאים **אבני שהם** באחרונה (פסוק ז), כי אצל העגל היו גם כן נותנים יותר מן העני, ועל כן נדבתם נזכרה באחרונה דרך קנס, לפי שהיה להם חלק גדול בחטא זה. וגם לפי פשוטו לא הקפיד ה' על מעלת הנדבה כי אם על מעלת הנותנים, כי לפעמים יתן אדם חשוב מעט כסף מסת נדבת ידו ואיוו עשיר בליעל ואיש חמס יתן אבני יקר, בלי

ספק שנדבת הצדיק יותר מקבלת, על כן מנה **אבני שהם** באחרונה:
וימה שלא הוכיר בכלם לשון נתינה כי אם לשון קיחה, לפי שכל נותן נדבה יותר הוא לוקח ממה שהוא נותן, כי יוסף ה' לו כהנה וכהנה פי שנים כפלים. וזהו דעת המדרש (שמד"ג ג) האומר 'אדם לוקח חפץ שמוא יוכל לקח בעליו עמו, אבל הקדוש ברוך הוא נתן תורה לישראל ואמר קחו אותי עמה, שצאמר (פסוק א) **ויקחו לי תרומה**, כבכול אותי אתם לוקחין, ויש לדקדק מה ענין התורה אל התרומה. אלא לפי שכמו שהלומד עם חברו תורה יותר הוא מקבל ממה שנותן כמו שצאמר (תענית ז) 'ומתלמידי יותר מקבלם, כך בתרומה זו יותר הוא לוקח ממה שהוא נותן. וזהו שמסיק באותו מדרש 'בנהג שבעולם מוכר חפץ או המוכר עצב ולוקח שמח, אבל הקדוש ברוך הוא נתן התורה ושמה, שצאמר (משלי ד ט) 'כי לקח טוב נתתי לכם תורתי אל תעזבו', ובאור ענין זה, שכל מוכר לחברו איזו דבר תורה ולומד עמו אז הוא מקבל גם כן ממנו, וכל נתינה יש בה צד לקיחה, ולכך מביא ראיה מן פסוק 'כי לקח טוב, וזה ראיה ברורה בריאה וטובה שהנתינה קרויה לקיחה, כך בתרומה זו הנתינה קרויה לקיחה, ועל כן הסמיק בעל מדרש זה כל דבריו על פסוק **ויקחו לי תרומה**:
זהב וכסף ונחשת. אף על פי שצאמר (ס"ט) מסיק שהיו שם שלשה עשר דברים, וכן פרש רש"י (פסוק א), ובפרטן אתה מוצא חמשה עשר דברים, ותרין הראים כי **תכלת וארגמן ותולעת שני** הכל מין

צמר ונחשבו לאחת, והחוקוני תרין בענין אחר, אבל רב המפרשים הסבירו שהיו שם חמשה עשר דברים: **ורב** זה מסכים למה שכתבו הרבה מפרשים שכל המשכן היה בנוי על תבנית שלשה עולמות, וכן כתב רבנו בחיי (פסוק ט) ובעקדה (שער מח) ובתולדות יצחק (פסוק לא), ומהר"י אברבנאל (פסוק י) כתב שגם חכמי האמות הסבירו על ציור זה, וכתבי (ישעיה כו ד) 'כי ביה ה' צור עולמים', שכל העולמות נבראו בשם של 'יה' (מנחות כט), על כן באה כל הנדבה על המשכן וכליו במספר חמשה עשר, להורות שקיום שלשה עולמות תלוי במשכן זה הבנוי על תבנית ציור זה. ומורה קצת על זה אותן חמש עשרה מעלות שהיו מן עזרת נשים לעזרת אנשים (מדות פ"ב מ"ח), ושנבנה על ידי שלמה שהיה בדור חמשה עשר לאברהם (שמד"ג טו ב):
וכתבו עוד המפרשים (רבנו בחיי שם) שגם האדם שצאמר על עולם קטן בנוי על תבנית ציור זה, ונראה שלכך צאמר (פסוק ח) **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם**, 'בתוכו' מבועי לה, אלא שרצה לומר שצאמצעות ציור זה אשר בו שוכן כבוד ה', ישפן גם 'בתוכם' של ישראל בגופם ממש, כי עקר שכנתו שמה בעבור ישראל, לא בעבור ציור זה העשוי מקסף וזהב, כי הוא אינו כי אם אמצעי להמשיך באמצעותו כבוד ה' אל תוך בני ישראל:
ובמורש תנחומא (ס"ט) מסיק, **זהב** (דינאל ב לח) 'אנת ראשה די דהבא, וכסף כנגד מדי שצאמר בו (אסתר ג ט) 'ועשרת אלפים ככר כסף' וגו', ו**נחשת** כנגד

וְתִכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשֵׁב וְעִזִּים: ד ותכלא וארגמא וצבע זהורי ובוץ ומעזי:

כ"י < ותכלת • צמר צבוע בדם חלזון, וצבעו ירק (יבמות ד. מנחות מד.) וארגמן • צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן. ויש • הוא פשתן. ועזים • נוצה

ש' עזים, לכך תרגם אונקלוס: ומעזי, הבא מן העזים ולא עזים עצמן, שתרגום של "עזים" - עזיא.

וְעֹרֹת אֵילִם מְאֲדָמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וְעִצֵּי שֹׁטִים: ה ומשכי דדכרי מסמקי ומשכי ססגונא ואעי שטין:

כ"י < מאדמים • צבועות היו אדם לאחר עבודן. תחשים • (שבת כח) מין חיה, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גונים היו לה, לכך מתרגם ססגונא, ששש ומתפאר בגונים שלו. ועצי שטים • ומאין היו להם

במדבר? פרש רבי תנחומא: יעקב אבינו צפה ברות הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמהם כשיצאו ממצרים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות חלק לא עמוד 146 ואילך) – מתוך 'לקראת שבת'

נחמת בני ישראל במצרים

– מלשון "נחמה". שעשה כן יעקב אבינו כדי לנחם את בני ישראל מצרת גלותם. דכאשר היו ישראל במצרים, בגלות קשה ביותר, עם גזרות כ"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וכיוצא בזה, הנה זו היתה נחמתם כשראו את הארזים שנטע יעקב. דאף שיצדעו שהבטיח להם הקב"ה – "אנכי אעלה גם עלה" (ויגש מו, ז), אין זה דומה לזה שראו בעיניהם שהנה יש ארזים שנטע יעקב במצרים רק על-מנת שיצאו ממצרים ויחיו ארזים אלו עמהם, ויבנו בהם את המשכן.

ועצי שטים:

ומאין היה להם במדבר, פרש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברות הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמהם כשיצאו ממצרים (כה, ה. ובפרש"י). יש לעין, הרי כדי להשיג ארזים לבניית המשכן היו יכולים בני ישראל לקנותם מתגרי האמות או לקחתם מיערות סמוכים, ואם כן מדוע הצרף יעקב אבינו להביא אתו ארזים מארץ ישראל ונטע אותם במצרים? ויש לומר על דרך הדרוש, דעננו זה פרשו "רבי תנחומא"

כלי יקר – עוז והדר

ישראל, לפיכך הקדים שקליהם לשקלי המן. ומפאן ראיה שכסף זה בא להקדים את המן דהינו מלכות מדי, כך זהב זה בא להקדים את נבוכדנצר, ונחשת זה בא להקדים את יון, ועורות אילים מאדמים להקדים את אדום, ובזה מדקדק לשון 'פנגד' להם. אכל בשמן למאר לא אמר שהוא 'פנגד' מלך המשיח, פי אין באן התנגדות, אלא ענינם אחר, שבנכות 'שמן למאר' יצרף ה' נר למשיחו. וכן ראינו בתנחומא שהזכיר בכלם לשון 'פנגד', לא כגורסת הילקוט (רמב"ם סט) שלא נכתב לשון 'פנגד' במקצתם. וכן דעת בעל מדרש זה להורות באיזו זכות יש לישראל תקומה בארבע מלכיות אלו, וזה שמסיק 'אף על פי שאתם רואים' כו': תורה ד

וכי הרשע הגון לך שיוצא עמו השם יתברך מה שיהיה אחריו. אלא ודאי שכונתו היתה לתועלת ישראל, כדי שיצדעו שיש בידם זכות אשר בכתם יוכלו לעמוד כנגד כל ארבע מלכיות אלו לשלא יוכלו לכלות את ישראל. פי מלכות בבל נמשל לזהב, ויש לישראל כנגדה מצוה אחת שעושים בזהב, והוא 'זהב התנופה' (לחל לח כב), וזהב זה הוא 'פנגד מלכות בבל', לשון 'פנגד' מורה שזהב זה מתנגד אל אותו מלכות שנמשל לזהב. וכן כסף כנגד מדי, וכן נחשת כנגד יון, וכן ערת אילם 'מאדמים' כנגד אדום שהמשיל לברזל, פי ממנו עושים החרב 'המאדים': ובנין אב לכלם מה שמצינו במסכת מגילה פרק ראשון (א) 'אמר ריש לקיש גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקל שקלים על

מלכות יון שהיא פחותה מכלם, ערת אילם מאדמים כנגד מלכות אדום כו', אמר הקדוש ברוך הוא, אף על פי שאתם רואין ארבע מלכיות מתגאות ובאות עליכם, חייכם שאני מצמיח לכם ושועה מתוך השעבוד, מה פתיב בתרה שמן למאר, זה מלך המשיח, שנאמר (תהלים קלב י) 'שם אצמיח קרן לידו ערבותי נר למשיחי, וכתוב (ישעיהו ס א) 'קומי אורי פי בא אורח'. ועל מדרש זה וכיוצא בו תמהו רבים, שהוציאו המקרא מפשוטו ולפתרו על ארבע מלכיות: ולי נראה, שגם בעל מדרש זה סובר שהכל בפשוטו ואינן מרמזים כלל על ארבע מלכיות, אף שדעתו לפרש על מה זה הראה הקדוש ברוך הוא לנבוכדנצר הרשע כל ארבע מלכיות וכי נמשלו לזהב וכסף ונחשת וברזל,

(ו) שֶׁמֶן לַמָּאֵר בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת וּמִשְׁחָה לְאַנְהָרֹתָא בּוּסְמִיָּא לְמִשְׁחָה דְּרֹבֹתָא וְלִקְטֹרֶת בּוּסְמִיָּא:
הַסָּמִים:

כ"ט - שֶׁמֶן לַמָּאֵר • שֶׁמֶן זֵית וְזָה לְהַעֲלוֹת גַּר תְּמִיד • בְּשָׂמִים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה • שֶׁנַּעֲשֶׂה לְמִשְׁחָה כְּלִי הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּשְׁכָּן לְקִדְשׁוֹ, וְהוֹצֵרְכּוּ לוֹ בְּשָׂמִים, כְּמוֹ

שֶׁמֶפְרֵשׁ בְּ"כִי תִשָּׂא". וְלִקְטֹרֶת הַסָּמִים • שֶׁהָיוּ מִקְטִירִין בְּכָל עֶרֶב וּבִקְרָ, כְּמוֹ שֶׁמֶפְרֵשׁ בְּ"וְאַתָּה תִצְוֶה". וּלְשׁוֹן "קְטֹרֶת", הַעֲלֵאת קִיטוֹר וְתַמְרוֹת עֶשֶׂן.

(ז) אֲבַנֵי־שֵׁהֶם וְאַבְנֵי מִלֵּאִים לְאַפֵּד וְלַחֲשׂוֹן:
כ"ט - אֲבַנֵי־שֵׁהֶם • שְׁתֵּים הוֹצֵרְכּוּ שָׁם לְצַרְףּ הָאֶפֶד, הָאֶמֶר בְּ"וְאַתָּה תִצְוֶה". מִלֵּאִים • עַל שֵׁם שְׁעוֹשִׂין לָהֶם בְּזָהָב מוֹשָׁב כְּמִין גָּמָא, וְנוֹתְנִין הָאֶבֶן שָׁם לְמִלֵּאוֹת הַגָּמָא, קְרוּיִים אֲבַנֵי מִלֵּאִים, וּמְקוֹם הַמוֹשָׁב

ז אֲבַנֵי בּוֹרְלָא וְאַבְנֵי אֲשִׁלְמוּתָא לְשַׁקְעָא בְּאֶפֶדָא וּבְחֹשְׁנָא:

(ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם:
כ"ט - וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ • וַעֲשׂוּ לְשָׂמִי בֵּית קִדְשָׁה.

קְרוּי מִשְׁבָּצוֹת. לְאַפֵּד וְלַחֲשׂוֹן • אֲבַנֵי הַשֵּׁהֶם לְאַפֵּד וְאַבְנֵי הַמִּלֵּאִים לַחֲשׂוֹן. וְחֲשׂוֹן וְאַפֵּד מִפְרָשִׁים בְּ"וְאַתָּה תִצְוֶה", וְהֵם מִיַּגֵּי תִכְשִׁיט.

(ט) כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתֵּי כָּל־בְּלִיּוֹ וְכֵן תַּעֲשׂוּ:
כ"ט - כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ • (מִנְחוֹת כ"ט) כָּאֵן. אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן. הַמִּקְרָא הַזֶּה מַחְבֵּר לְמִקְרָא שְׁלֹמֶעֱלָה הֵימָנוּ: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ". וְכֵן תַּעֲשׂוּ • (סְנַהֲרִין טו. שְׁבוּעוֹת י"ד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד אֶחָד מִן הַכֹּלִים, אוֹ כִשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית

ח וַיַּעֲבֹדוּן קְדָמִי מִקְדָּשָׁא וְאַשְׁרֵי שְׁכְנָתִי בִּיגִיהוֹן:

(י) כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתֵּי כָּל־בְּלִיּוֹ וְכֵן תַּעֲשׂוּ:
כ"ט - כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ • (מִנְחוֹת כ"ט) כָּאֵן. אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן. הַמִּקְרָא הַזֶּה מַחְבֵּר לְמִקְרָא שְׁלֹמֶעֱלָה הֵימָנוּ: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ". וְכֵן תַּעֲשׂוּ • (סְנַהֲרִין טו. שְׁבוּעוֹת י"ד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד אֶחָד מִן הַכֹּלִים, אוֹ כִשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית

ט כָּל־דֵי אָנָּא מַחְזִי יְתֵד יֵת דְּמוֹת מִשְׁכְּנָא וְיֵת דְּמוֹת כָּל מְנוּהֵי וְכֵן תַּעֲבֹדוּן:

עוֹלָמִים, כְּגוֹן שְׁלֹחֲנוֹת וּמְנוֹרוֹת וְכִיּוֹרוֹת וּמְכוֹנוֹת שְׁעֵשֶׂה שְׁלֵמָה, כְּתִבְנִית אֵלֶּי תַעֲשׂוּ אוֹתָם. (חֹטְפָא. שַׁבַּת כ"ט) וְאִם לֹא הָיָה הַמִּקְרָא מַחְבֵּר לְמִקְרָא שְׁלֹמֶעֱלָה הֵימָנוּ, לֹא הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וְכֵן תַּעֲשׂוּ", אֲלֵא כֵּן תַעֲשׂוּ, וְהָיָה מְדַבֵּר עַל עֲשִׂית אֶהֱל מוֹעֵד וְכִלְיוֹ.

כ"ט - כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ • (מִנְחוֹת כ"ט) כָּאֵן. אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן. הַמִּקְרָא הַזֶּה מַחְבֵּר לְמִקְרָא שְׁלֹמֶעֱלָה הֵימָנוּ: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ". וְכֵן תַּעֲשׂוּ • (סְנַהֲרִין טו. שְׁבוּעוֹת י"ד) לְדוֹרוֹת, אִם יֵאבֹד אֶחָד מִן הַכֹּלִים, אוֹ כִשְׁתַּעֲשׂוּ לִי כְּלֵי בֵּית

כלי יקר - עזר והדר

זֶה הוּא בַעֲבוּר אַרְוֹן בְּרִית ה' כִּי שָׁם מְקוֹם הַשְׂכִּינָה עַל בֶּן הַקְּדִימוֹ. וְלֹא יִדְעֵתִי מִי הַכְּנִיס אֶת רִשִׁי (לַהֲלֹל לַח כ"ב, רֹאה בְּרִכּוֹת נ"ה) בְּדַחֵק זֶה לְאֹמֵר שְׁמוּשָׁה צִוָּה אֶל בְּצִלְאֵל לַעֲשׂוֹת כְּלִים תְּחִלָּה, וְאַנּוּ רֹאִין בְּהַפֵּךְ דְּבָרָיו, שְׁהָרִי גַם בְּפִרְשֵׁת כִּי תִשָּׂא (לַהֲלֹל לַא א) גַם בְּפִרְשֵׁת וַיִּקְהַל (שֵׁם לַח י"א) בְּכָל מְקוֹם צִוָּה עַל הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה, וְאִם כֵּן וְדִאִי מַה שְׁהַקְּדִים כְּאֵן הָאֶרֶן הוּא בַעֲבוּר מַעֲלָתוֹ עַל הַמִּשְׁכָּן וְכָל בְּלִיּוֹ, וְגַם לֹא יָדַע בְּכָל זֹאת שֶׁכֶּתֶר תּוֹרָה הוּא הַעוֹלָה עַל כָּל־סֵפֶר (בַּעֲדֵיט פְּסוּק י, רֹאה יוֹמָא כ"ב): תּוֹרָה י

הָיָה אֹמֵר 'כֵּן תַעֲשׂוּ' הֵיחִתִּי מִכְרַח לֹאמֵר שֶׁקָּאִי עַל תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ וְלֹא עַל סֵדֶר קְדִימָה וְאַחֲוֹר, וּמִדְּקָאֵמֵר **וְכֵן תַעֲשׂוּ** שְׁמַע מִנֵּה שְׁקִדְם זֶה הַפְּסִיק הַעֲנִין, וְאִם כֵּן וְדִאִי מַה שְׁנֹאֵמֵר **כָּל־אִשֶּׁר אָנִי מֵרְאֶה אוֹתְךָ אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתֵּי כָּל־בְּלִיּוֹ** קָאִי עַל מַה שְׁכִּתּוּב לְמַעֲלָה (פְּסוּק ט) **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ**, וְאִם כֵּן עֲשִׂית תְּבִנְתֵּיכֶם כְּכֶר אֶמֶר, וְיִמָּה אֲנִי מְקַבֵּל **וְכֵן תַעֲשׂוּ**, אֲלֵא שְׂרָצָה לֹאמֵר כִּסְדֵר הַזֶּה תַעֲשֶׂה תְּחִלָּה מִשְׁכָּן וְאַחֲרָיִךְ בְּלִיּוֹ, וְיִמָּה שְׁהַקְּדִים הָאֶרֶן זֶהוּ סֵדֶר מַעֲלַת מְדַרְגָּתוֹן קָא חֲשִׁיב, וְסוּף הַמַּעֲשֶׂה תְּחִלַּת הַמַּחֲשָׁבָה (ע"פ רִבִּינוּ בַחֲי וּקְרָא יב יב ע"י"ש), כִּי עֲקֵר בְּנִין

(ט) וְכֵן תַעֲשׂוּ. פִּרֵשׁ רִשִׁי 'לְדוֹרוֹת'; וְאִין זֶה מִבְּאֵר בְּמִקְרָא. וְלִי נִרְאָה לֹאמֵר, לְפִי שֶׁהִרְאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִשְׁחָה תְּחִלָּה תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְאַחֲרָיִךְ הִרְאָה לוֹ תְּבִנְתֵּי כָּל בְּלִיּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֵמֵר **אֵת תְּבִנְתֵּי הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּבִנְתֵּי כָּל בְּלִיּוֹ**, וּבְשִׁצְוָה לוֹ עַל עוֹשֵׂי הַמִּלְאָכָה הַתְּחִיל בְּכִלִּים תְּחִלָּה שְׁנֹאֵמֵר (פְּסוּק ט) **וַעֲשׂוּ אַרְוֹן וְגו'** וְאַחֲרָיִךְ הַזְכִּיר הַמִּשְׁכָּן (לַהֲלֹל כ"ב א), וְהָיָה מִשְׁחָה נְבוּךְ בְּדָרָךְ אִם יַעֲשׂוּ הַמִּשְׁכָּן תְּחִלָּה כְּמִרְאָה אֲשֶׁר רָאָה בְּהָר וְאַחֲרָיִךְ הַכֹּלִים, אוֹ יַעֲשֶׂה הַכֹּלִים תְּחִלָּה בְּדָרָךְ שְׁנֹאֵמֵר בְּצוּרֵי הַעֲשִׂיָה: **עַל כֵּן נֹאֵמֵר וְכֵן תַעֲשׂוּ** בְּוִי"ו, כִּי אֵלֶּי

י וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי רַחְבּוֹ וְאִמָּה וְחָצִי קִמְתּוֹ:

כ"ט - וְעָשׂוּ אֲרוֹן • כָּמִין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׂים בְּלֹא רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כָּמִין אֲרָגוֹ, שְׁקוֹרִין אִישְׁקָרִי"ן, יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ.

כלי יקר - עזו והדר

המשגיג, ולמק המושג, וארץ ההצעות. כי הקומה הינו העמק, כי עמק הדבר מי ומצאנו (ע"פ קהלת ז כד) והוא עמק המושג. והרחב עומד כנגד קצר דעת המשגיג. והארץ הינו ארץ ההצעות, וכמו שצאמר (איוב יא ח) 'עמקה משאל מה תדע', וכתוב (שם פסוק ט) 'ארצה מארץ מדה ורחבה מני ים'.

אבל השלחן המרמז לכתר מלכות' ולכל הצלחות האנושיות אשר ישראל זוכין להם משלחן גבוה, היו אמותיו קצתם שלמות, כי כל משכיל ישמח בחלקו וידמה בנפשו כאלו יש לו כל ואינו חסר לנפשו מאומה, שכן יעקב אמר 'יש לי כל' (בראשית לו יא). אמנם קצתם היו שבורות, להורות שלא ישלים האדם תאוותו מכל וכל, ולא יתן אל החסר כל אה נפשו, אלא צריך שישבר תאוותו, כי מטעם זה נזכר לשון שבירה אצל הלחם, כמו שצאמר 'שברו לנו מעט אכל' (שם מג ב), 'בשברי לכם משה לחם' (ויקרא כו ב). ויתבאר זה עוד בסמוך בפרשת השלחן:

אבל מובח הקטרת היו כל אמותיו שלמים, וכן מובח העולה, כי ענין שניהם להשלים את האדם החסר מצד מעשיו, כי כל הבא לכפר על האדם משלים חסרונו, כי מובח העולה מכפר על גוף החוטא על ידי הקרבת גופות של הפעלי חיים, ומובח הקטרת מכפר על הנשמה ורוח אלהים העלה היא למעלה פעשן הקטרת, ועל כן היו כל אמות ההם שלמות. ואחר הצעה קטנה זו נבאר בפרטות ענין המשכן וכליו:

ועשו ארון. מה שצאמר בכלם ועשית' וכאן נצאמר **ועשו**, אמרה התורה הכל יבואו ויתעסקו בארון כדי שיהיה לכלם חלק בתורה (שמו"ד לד ב), כי כתר תורה הפקר לכל (ראה יומא עב).

בנפשו כי הוא חסר מן שלמות ולא הגיע למדרגת חברו, ויבא להתקנאות בו ויוסף על שלמות חכמתו, כי 'קנאת סופרים תרבה חכמה' (י"ב בא), אבל בעניני העולם הזה דהינו כל הצלחות הגופניות פועל וכבוד יסתכל במי שהוא למטה ממנו, ובסבה זו ישמח בחלקו בראותו כי יש לו רב יותר מן הרבה אנשים. וכמו שאמרנו (בבמות קה) 'המתפלל יתן עיניו למטה ולבו למעלה', זה המתפלל על צרכי הנפש והגוף, 'יתן לבו' הרוצה הרבה חכמה ודעת במי שהוא למעלה ממנו, ויתפלל אל ה' להטות לבבו אל החכמה שיגיע בה למעלת השלמים, שכן שלמה לא שאל מעם ה' כי אם שיתן לו 'לב שמע' (מלכים א' ג ט), ו'עיניו' הרואות בחקדות הגוף המוחשות 'יתן' במי שהוא למטה ממנו במדרגה, ואז ישמח בחלקו ולא יבקש על רבוי עשר, שכן שלמה אמר 'ראש ועשר אל תתן לי' (משלי ל ח).

ועל כן היו כל אמות הארון שבורות, להורות שכל אדם ידמה בנפשו כאלו הוא חסר מן שלמות החכמה וצריך למדוד עיניו למלאות חסרונו, כי כל אמה חסרה מורה על דבר חסר הצריך שימלאו חסרונו, כך עקר 'החכמה מאין תמצא' (איוב כח יב), ממי שחושב את עצמו לאין וחסר (סוטה כא), אבל לא במי שהוא חכם בעיניו הטועה בעצמו לאמר שפכר הגיע אל תכליתה, כי 'איזהו חכם הלומד מכל אדם' (אבות פ"ד מ"א), החושב שהוא חסר מן החכמה והוא צריך עוד להתלמד. וכן בידיעת מציאת השם יתברך אמרו (בחינות עולם יג לט) 'תכלית הדיעה שידע שלא נדעך'. ועל כן היו כל אמות הארון שבורות בארץ וקומה ורחב, כנגד שלשה דברים העומדים כנגד משיגי החכמות, והם קצר דעת

י וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים. במעשה המשכן וכל כליו ודיני עשייתם כבר נמצאו פירטי דיניהם בתלמוד, עליהם 'אין להוסיף וממנו אין לגרע' (ע"פ קהלת ג יד), ולא נשאר לנו לחדש בהם דבר כי אם במה שהסכימו עליו כל המפרשים לעשות בהם רמזים על ענינים נסתרים או נגלים, כי לא יתכן לומר שכל פירטי אלו היו בלא פונה, ועל דרך זה הלכו רב המחברים לעשות בהם רמזים איש לפי שכלו, זה אמר בכה וזה בכה' (ע"פ מלכים א' כב ב). ואפלו רש"י שכל דבריו פשוטים, מכל מקום במקום שמצא לדרש קרוב לפשוטו לא הניח מלבארו, שכן בפרשה זו פרש (והלו כב ז מובח נחשת' לכפר על מצחו נחושה', וכן שפתיים עשרה עינת מים ושבעים תמרים' (לעיל טו ב)) פרש כנגד שנים עשר שבטים ושבעים וקנים'. על כן לא אחשך גם אני מלומר מה שתעלה מצודת שכלי, להוסיף קצת על אותן רמזים שדברו בהם המפרשים בשני פרשיות אלו תרומה תצנה:

וטרם בואי לדבר בהם אמר בדרך כלל על שלשה ראשי כלים אשר עליהם נעשה יר וקב, והם ארון שלחן ומזבח, ורבותינו ו"ל אמרו (שמו"ד לד ב, ראה יומא עב) שהם כנגד שלשה בתרים, כתר תורה כתר כהנה כתר מלכות. והביטי ימין וראד' (ע"פ תהלים קמב ט), כי שלשה כלים אלו היו חלוקים במדות האמות, כי הארון היו כל אמותיו שבורות, והמזבח היו כל אמותיו שלמות, והשלחן היו מקצתן שבורות ומקצתן שלמות, 'הלוא דבר דוא' (ע"פ שמואל א' יז בט):

והקורב אלי לומר כזה, לפי שאמרו החכמים במעלות הבט למעלה ממך, כי על ידי זה ידמה

מצות עשית הארון

על עשיתו הוא רק כדי לפעל השקצת השכינה. וכמו שקצתוב בסוף פרשת עשית הארון (כה, כב) דעשיתו היא כדי שיהיה "ונועדתי לך שם".

ונה, מצינו חלוק בין בית עולמים והמשכן (המשכן במדבר, משכן שילה וכיו"ב). דבזמן שלא היה שם הארון היה למשכן דין "במה גדולה" בלבד (תוספתא זבחים ספ"ג. וראה גם מאירי מגילה ט, ב). מה-שאין-כן בבית עולמים הנה גם לאחרי שנטל משם הארון, נשארה שכינה במקום ההוא וקדשתו קדשת עולם (כמ"ש הרמב"ם בסוף פרק ו' מהלכות בית הבחירה).

ומעתה יש לומר, דלאחר שנבנה בית עולמים ונקבעה שם הקדשה לעולם, ממילא אין השקצת השכינה תלויה בארון, ואין מצוה בעשית הארון. כי כל עקר עשיתו הוא רק לפעל השקצת השכינה פנ"ל. ולכן לא הביא הרמב"ם דיני עשית הארון בהלכות בית הבחירה, ולא מנאה במנין המצוות מפיון שאין בעשיתה מצוה לדורות. וא"ש.

יא ותחפי יתה דהב דכי מגו ומברא תחפניה ותעבד עלוהי זיר דדהב סחור סחור:

י(א) וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ ועשית עליו זר זהב סביב:

שמות (בח). זר זהב • כמין כתר מקף לו סביב למעלה משפתו, שעשה הארון החיצון גבה מן הפנימי, עד שעלה למול עבי הכפרת ולמעלה הימנו משהו. וכשהכפרת שוכב על עבי הכתלים, עולה הזר למעלה מכל עבי הכפרת כל שהוא, והוא סימן לכתר תורה.

ועשו ארון עצי שטים (כה, י) בהלכות בית הבחירה פותב הרמב"ם באריכות דיני עשית כלי המקדש, הפנונה, המזבח, השלחן וכיוצא בזה. והשמיט דיני וצורת עשית הארון. וכמו כן ב'ספר המצוות' מנה עשית שאר הכלים במנין המצוות (כחלק ממצוות-עשה דבנין בית-המקדש), אף אינו מזכיר כלל עשית הארון. ושקלא וטריא בזה בארקה בנושאי-כלי הרמב"ם (ועיי' מנ"ח מ"ע צה. פי' הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג בסופו פרשה נב. ועוד).

ויש לומר בזה באופן מחדש, דלדעת הרמב"ם חלוק דין עשית הארון מעשית שאר הכלים. דשאור כלי המקדש נעשו לשם העבודה בהם, כהדלקת הנרות במנורה וכיוצא בזה, ומפני שהעבודה בהם היא מצוה לדורות שפיר נמנו כמצוות-עשה, ונקטבו דיניהם בהלכות בית הבחירה.

אף הארון אין בו עבודה כלל, אלא שעל-ידי שנמצא בבית המקדש הרי זה פועל שתהיה שם השקצת השכינה. והצווי

כט"ו • מבית ומחוץ תצפנו • (יזמא עב) שלשה ארונות עשה בצלאל: ב' של זהב וא' של עץ, וד' כתלים ושולים לכל אחד, ופתוחים מלמעלה. נתן של עץ בתוף של זהב ושל זהב בתוף של עץ, וחפה שפתו העליונה בזהב. נמצא מצפה מבית ומחוץ (שם תנחומא).

כלי יקר – עזי ודור

לאהבי התורה (במדבר יא ז) ויהי יחדו תואמים בשלום ורעות. אל הכפרת יהיו פני הכרבים, שכל מגמת פניהם יהיה אל התורה שבארון, לא פאותן אשר הפה חכמים בעיניהם ודורשים לכבוד עצמם ולא לכבוד התורה. ונועדתי לך שם, כי אין להקדוש ברוך הוא בעולמו כי אם ארבע אמות של הלכה (ברכות ח, ב) ובמקום שהשלום מצוי, כי שם אין לומדין לקנטר: ומשם היה הקול נכנס אל אהל מועד כמו שפרש רש"י (פסוק כב), לפי שהארון נושא לכל הכלים המקדשים, ועל דו יחול השפע האלהי על כלם. וכבר מצינו שהיה הארון נושא את נושאינו (סוטה לה), והוא כדמות רמו למחזיקים בידי לומדי התורה, נראים נושאות, והם נושאות מן לומדי התורה: תורה יא

(ישעיה נט בא), וכמו שנאמר (יהושע א ח) 'לא ימוש ספר התורה הזו מפיהך': ועשית כפרת, כסוי למעלה (רש"י). רמו שצריך לכסות סודות התורה שלא לגלותם ברבים, כי דברים שפסה עתיק יומין אל תגלה אותם (פסחים קט"ט), וכמו שנאמר (משלי יא יג) 'ונאמן רוח מכסה דבר', וכתוב (שם כה ב) 'קבד אלהים הסתר דבר': ושני כרבים, בדמות מלאכים שנקראו 'כרובים' (יחזקאל פרק י, ו) ובדמות ילדים קטנים (ראה סוכה ה), להורות שאם הרב דומה למלאך ה' צבאות' והוא נקי מן החטא כתינוק בן שנה אז 'יבקשו תורה מפיהו' (ע"פ מלאכי ב, ג, ראה מו"ק ח). וצריך להיות נקי ממאלהים ואדם, כי לצאת ידי שמים היו הכרבים פרשי כנפים למעלה, ולצאת ידי הבריות היו פניהם איש אל אחיו המורה גם אל השלום הנתן

ענו ושפל ברה. ויכול להיות שמשמע זה גזר רבי שלא ישנו בשוק בו, כדי שלא ירגילו את עצמם ללמד מהמת יהרא כדי להתהדר בפני הרואים, כמנהג דורנו שרב הלומדים דרכם להתפאר ולמען הרבות חריפתם ופולפולם ברבים: ועשית בדי עצי שטים, הם נושאי הארון, כי בהם אהו הארון. והיה לו לומר 'ועשית בדים', אלא שקפי רמו ירמו לששה עשר גברי הקורין בתורה בשבת ובשני וחמישי (ראה מגילה בא). כמספר בדי. והו שנאמר וצפית אתם זהב/ יהנו יום ז' ויום ה' ויום ב'. דגמא לזה פרשנו בעוללות אפרים מאמר רס"ט, בקצב אהוד שהיה לו שלחן של זהב משאוי ששה עשר בני אדם בו' (שבת קט"ט). ולא יטרו הבדים (פסוק טו), כי ברית כרותה' אמר ה' לא ימושו מפיה ומפי זרעך' וגו'

יב ומתיך לה ארבע עזקן דדהב ותמן על ארבע זזיתה ומרתינ עזקן על סטרה חד ומרתינ עזקן על סטרה תנימא:

(יב) ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושתו טבעת על צלעו ושתו טבעת על צלעו השנית:

מפרש ב'מנחות' בפרק "שתי הלחם". ושתו טבעת על צלעו האחת. הן הן ה' טבעות שבתחלת המקרא, ופרש לך היכן היו, והני"ו זו יתרה היא, ופתרוננו כמו "שתי טבעות", ויש לך לישבה בן: ושתו מן הטבעות האלו על צלעו האחת. צלעו. צדו.

כ"י • ויצקת • לשון התכה, כתרגומו. פעמתי • כתרגומו: זזיתה, ובזויות העליונות סמוך לפפרת, היו נתונים שתיים מכאן ושתיים מכאן לרחבו של ארון, והבדים נתונים בהם, וארכו של ארון מפסיק בין הבדים אמתים וחצי בין בד לבד, שיהיו שני בגי אדם הנושאים את הארון מהלכין ביניהם, וכן

יג ומעבד אריחי דאעי שטין ומחפי זתהון דהבא:

(יג) ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב:

כ"י • בדי • מוטות.

יד ומעל ית אריחא בעזקתא על סטרי ארונא למטל ית ארונא בהון:

(יד) והבאת את הבדים בטבעת על צלעת הארון לשאת את הארון בהם:

טו בעזקתא דארונא יהון אריחא לא יעדון מנה:

(טו) בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו:

כ"י • לא יסרו ממנו • (יזמא שם) לעולם.

טז ותמן בארונא ית סהדותא די אתן לך:

(טז) ונתת אל הארון את העדת אשר אתן אליך:

כ"י • ונתת אל הארון • כמו: בארון. העדת • התורה, שהיא לעדות ביני וביניכם, שצויתו אתכם מצות הפתובות בה.

♦ יום שני א' אדר ♦

יז ומעבד כפרתא דדהב דכי תרתינ אמין ופלגא ארפה ואמתא ופלגא פתייה:

(יז) ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה:

הפתלים ארבעתם. ואף על פי שלא נתן שעור לעבניה, פרושו רבותינו שהיה עבניה טפח (סוכה ה).

כ"י • כפרת • כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה, ומניחו עליו קמין דף. אמתים וחצי ארפה • בארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומנחת על עבי

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 164)

הפלים "ועשית". ומתרגן, שעבי הפפרת ה'ה טפח, ואין בכחו של אדם אחד לעבד ולעשות חתיכת זהב רבת-משקל כזה.

שהיה עבניה טפח (רש"י כה, יז) יש לשאל, מה ראה רש"י לפרש שעור עבי הפפרת. ויש לומר, שהקשה לו: מדוע נאמר לעיל (פסוק י) "ועשו ארון", בנגוד למה שנאמר בשאר

יח ומעבד תרין פרובין דדהב נגיד מעבד זתהון מתרין סטרי כפרתא:

(יח) ועשית שנים פרובין זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת:

הַפְּתֵר וְהַכֵּה בַּפְּטִישׁ וַיִּכְרַס בְּאֲמָצֵעַ, וַיֵּרָא שֵׁין בּוֹלְטִין לְמַעַלָּה, וַיִּצִיר הַכְּרוּבִים בְּבִלִיטַת קְצוֹתָיו. מִקְשָׁה • בַטְדִּי"ץ בְּלַע"ז, כְּמוֹ (דניאל ה' ט') "דָּא לְדָא וַיִּקְשֹׁן". קְצוֹת הַפְּתֵר • רֵאשֵׁי הַפְּתֵר.

כְּרֻבִים • דְמוּת פְּרָצוּף תִּינוּק לָהֶם. מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה • שְׁלֵא תַעֲשֶׂם בְּפָנַי עֲצָמָם וּתְחַבְּרָם בְּרֵאשֵׁי הַפְּתֵר לְאַחַר עֲשִׂיתָם כְּמַעֲשֶׂה צוֹרְפִים, שְׁקוֹרִין שׁוֹלְדֵרִי"ץ, אֲלֵא הִטַּל זָהָב הַרְבֵּה בְּתַחֲלַת עֲשִׂיתָ

יט וְעַבְד כְּרוּבָא חַד מִסְטָרָא מִכָּא וַיְכַרְבֵּא חַד מִסְטָרָא מִכָּא מִן פְּתָרָא תַעֲבִדוּן יְתָ כְּרוּבֵיָא עַל תְּרִין סְטֵרוּהֵי:

(יט) וַעֲשֶׂה כְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה וְכְרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה מִן־הַפְּתֵר תַעֲשׂוּ אֶת־הַכְּרוּבִים עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו:

הַכְּרוּבִים, זֶהוּ פְרוּשׁוֹ שֶׁל "מִקְשָׁה תַעֲשֶׂה אוֹתָם", שְׁלֵא תַעֲשֶׂם בְּפָנַי עֲצָמָם וּתְחַבְּרָם לַפְּתֵר.

כְּרֻבִים לְכָל קְצֵה וְקְצֵה. לְכָף הַוַּחֲרָף לְפָרֵשׁ: "כְּרוּב אֶחָד מִקְצֵה מִזֶּה". מִן הַפְּתֵר • עֲצָמָה תַעֲשֶׂה אֶת

כּוֹיְהוֹן כְּרוּבֵיָא פְרִיסָן גְּדַפְיָהוּן לְעֵלָא מְטַלִּין בְּגַדְפִיָהוּן עַל פְּתָרָא וְאַפִּיָהוּן חַד לְקַבַּל חַד לְקַבַּל פְּתָרָא יְהוֹן אַפִּי כְרוּבֵיָא:

(כ) וְהָיוּ הַכְּרוּבִים פְּרִשֵׁי כְנָפַיִם לְמַעַלָּה סְכָכִים בְּכַנְפֵיהֶם עַל־הַפְּתֵר וּפְנִיהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַפְּתֵר יְהִיוּ פְנֵי הַכְּרוּבִים:

י" טְפָחִים בְּחֻלַּל שְׁבִין הַכְּנָפִים לַפְּתֵר, כְּדֹאִתָּא בְּ"סִפְהָ" (דף ט').

כְּרֻבִים כְּנָפִים • שְׁלֵא תַעֲשֶׂה כְנָפֵיהֶם שׁוֹכְכִים, אֲלֵא פְרוּשִׁים וּגְבֵהִים לְמַעַלָּה אֲצֵל רֵאשֵׁיהֶם, שְׂיֵהָא

כּא וְתַתָּן יְתָ פְּתָרָא עַל אַרְוָא מְלַעֲלָא וּבְאַרְוָא תַתָּן יְתָ סְהִדוּתָא דִּי אֲתָן לָךְ:

(כא) וְנָתַתְּ אֶת־הַפְּתֵר עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶן תַתָּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֲתָן אֵלָיךְ:

אֶת הַפְּתֵר עֲלָיו. וְכֵן מְצִינוּ, כְּשֶׁהֲקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן נֹאמַר: (לִקְמו"ח) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶן", וְאַחֲרֵי־כֵן: "וַיִּתֵּן אֶת הַפְּתֵר עַל הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה".

כְּרֻבִים וְאֵל הָאָרֶן תַתָּן אֶת הָעֵדוּת • לֹא יִדְעָתִי לְמַה נִּכְפַּל, שֶׁהֲרִי כְּבֹר נֹאמַר: "וְנָתַתְּ אֶל הָאָרֶן אֶת הָעֵדוּת"? וַיֵּשׁ לֹאמַר שְׂכָא לְלַמֵּד שְׂכַעוּדוֹ אָרוֹן לְבַדוֹ בְּלֹא פְּתֵר, יְתָן תַחֲלָה אֶת הָעֵדוּת לְתוֹכּוֹ, וְאַחֲרֵי־כֵן יְתָן

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוּדֵשׁ ~ (יעו"ן באורכה לְקו"ש ח"ד עמ' 1346 ואילך - מִתוֹךְ 'לְקוּרַת שְׁבַת')

הַקְּשֶׁר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְהַקְּב"ה

שְׂרָתָה שְׂכִינָה הִיְתָה פְלִשׁוֹן הַכְּתוּב "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבְרָתִי אֲתָךְ מֵעַל הַפְּתֵר מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים", מֵעַל הַפְּתֵר. אֲמַנָּם כְּדִי שְׂבִנִי יִשְׂרָאֵל יִגְיִשׁוּ אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה שְׂבִינֵיהֶם זֶהוּ רַק ע"י הַתּוֹרָה, וְלִכְּן מִפְּרֵשׁ הַרְמַב"ן שֶׁהַפְּתֵר שָׁשֵׁם שְׂרָתָה שְׂכִינָה הִיְתָה חֵלֶק מִהָאָרוֹן שָׁשֵׁם הָיוּ שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית, הַתּוֹרָה. כִּי רַק ע"י הַתּוֹרָה מְרַגִּישִׁים אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה. אַף בְּאֲמֹת הַקְּב"ה שׁוֹרָה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל גַּם אִם אֵינָם לּוֹמְדִים תּוֹרָה (אַף שְׂאֵז אֵינָם מְרַגִּישִׁים אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה), כִּי הַקְּשֶׁר הַפְּנִימִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְקוּב"ה הוּא לְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה, כְּמֵאֲמַר חז"ל "יִשְׂרָאֵל קָדְמוֹ לְתוֹרָה", וְלִכְּן מִפְּרֵשׁ רַש"י שֶׁהַפְּתֵר שָׁשֵׁם שְׂרָתָה הַשְּׂכִינָה הִיא כְּלִי בְּפִנְיֵי־עֲצָמוֹ, וְהִיא לְמַעַלָּה מִהָאָרוֹן שָׁשֵׁם הָיוּ הַלּוּחוֹת - הַתּוֹרָה.

וְנָתַתְּ אֶת־הַפְּתֵר עַל־הָאָרֶן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאָרֶן תַתָּן אֶת־הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֲתָן אֵלָיךְ: (כא, כב) נְחֻלְקוּ רַש"י וְהַרְמַב"ן בְּגֵדֵר הַפְּתֵר, דְּלַרְש"י הַפְּתֵר הִיא כְּלִי בְּפִנְיֵי־עֲצָמוֹ, וְלִכְּן מִפְּרֵשׁ פְּסוּק זֶה "שְׂבַעֲדוֹ אָרוֹן לְבַדוֹ בְּלֹא פְּתֵר, יְתָן תַחֲלָה הָעֵדוּת לְתוֹכּוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן יְתָן אֶת הַפְּתֵר עֲלָיו", אֲבָל לְהַרְמַב"ן הַפְּתֵר הִיא חֵלֶק מִהָאָרוֹן, וְכַלְשׁוֹנוֹ "אָרוֹן יִקְרָא גַם בְּהִיּוֹת הַפְּתֵר עֲלָיו" (ועיין שם אִין מִפְּרֵשׁ הַפְּסוּק). וְנִפְקָא־מִינָהּ הָאֵם בְּשַׁעַת עֲשִׂיתָ הַפְּתֵר הָיוּ צְרִיכִים לְכַוֵּן לְשֵׁם עֲשִׂיתָ הָאָרוֹן אוֹ לְשֵׁם עֲשִׂיתָ פְּתֵר. וַיֵּשׁ לְבָאָר זֶה ע"פ פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים: תְּכִלִּית הַמִּשְׁכָּן וְהָאָרוֹן שְׂבוּ, הִיָּה כְּדִי שְׂיֵהִי "וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם" שְׂה"י תִּבְרָךְ יִשְׁכֵן בְּתוֹכְכִי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל, וְהַמְקוֹם שְׂבוּ

כב וְאֶזְמֵן מִיְמֵרֵי לֶךְ תִּפְזֵן וְאֶמְלֵל עִמָּךְ
מֵעֲלוֹי כִּפְרֵתָא מִבֵּין תְּרִין כְּרוּבֵינָא דִּי עַל
אַרְזָא דְסַהֲדוּתָא יְתָ כָּל דִּי אֶפְקֵד יְתָךְ לְזוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדַבַּרְתִּי אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת
מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרוּבִים אֲשֶׁר עַל-אַרְזֵן הָעֵדוּת אֵת
כָּל-אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֹתְךָ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

אליו מעל הכפרת וגו'”, משה היה נכנס למשכן,
וכיון שבא בתוך הפתח, קול יורד מן השמים לבין
הכרובים, ומשם יוצא ונשמע למשה באהל מועד.
ואת כל-אשר אצווה אותך אל-בני ישראל • הרי
וי”ו זו יתרה וטפלה, וכמוהו הרבה במקרא, וכה
תפטר: ”ואת אשר אדבר עמך שם”, את כל אשר
אצווה אותך אל בני ישראל, הוא.

כ”י • וְנוֹעַדְתִּי • כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לָךְ לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ
מִקּוּם אֶקְבַּע לְמוֹעֵד שְׂאֵבֵא שֵׁם לְדַבֵּר אֵלֶיךָ • וְדַבַּרְתִּי
אֵתְךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת • וּבְמִקּוּם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (ויקרא
א) ”וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לְאֹמֵר”, זֶה הַמִּשְׁכָּן
מִחוּץ לַפֶּרֶת. נִמְצְאוּ שְׁנֵי פְתוּחִים מְכַחֲשִׁים זֶה אֶת
זֶה. בָּא הַפְּתוּחַ הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ בֵּינֵיהֶם: (במדבר ו)
”ובבא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר

כג ותעבד פתורא דאעי שטין תרתין אמין
ארבה ואמתא פתיה ואמתא ופלגא רומה:

(כג) וְעִשִׂיתְּ שִׁלְחֹן עֲצֵי שֹׁטִים אֲמָתִים אַרְבּוֹ וְאִמָּה
רְחֹבוֹ וְאִמָּה וְחֻצֵי קָמָתוֹ:

כ”י • קָמָתוֹ • גְּבֵה רַגְלָיו עִם עָבֵי הַשִּׁלְחֹן (פסחים קט)

כלי יקר - עז והדר

שיזמין לו ה' לאכל משלחן גבוה ידמה
בנפשו כאלו הוא מלך בעטרה
שעטרה לו מדת ההסתפקות, וכן
אמרו רבותינו ז"ל (אבות פ"ו מ"ד) ואל
תתאנה לשלחנם של מלכים, כי
שלחנך גדול משלחנם וכתרך גדול
מכתרם:

ועשית לו מסגרת, שיסגר בעד
התאות שלא יהיה לו פתח
פתוח אליהם, אלא יסגר בעדם ויתן
להם קצבה. ועשית זר זהב למסגרתו
סביב, כי הסוגר בעד תאנתו הרי הוא
כן חורין ומלך, לאפוקי הפורץ גדרו
לעולם הוא עני בדעתו. ונקט לשון
'זר', וכה נעשה לו זר וכתר, לא וכה
נעשה זר ונכרי כי 'עוב לאהרים חילו'
(ע"פ תהלים מט יא):

ועשית לו ארבע טבעת זהב, כדי
שיזכר פי הצלחות העולם
הנה הם גלגל החזור בעולם כטבעת
זה העגל, ועל ידי זכירה זו יפרנט
משלחנו לעניים (ראה שבת קכ"א), ולעמת
זה יזכר גדל השכר לעולם הבא שאין
לו סוף כטבעת זה העגל שאין לו סוף.
ואמר לעמת המסגרת תהיין
הטבעת, כי הסוגר בעד תאנתו ויש
קץ לכל עמלו ומסתפק במה שחננו
ה', הוא הזוכר כי גלגל הוא שחזור

ולא ירום לבבו למעלה בעבור עשרו,
כי האמה השבורה בקומה רמו שיהיה
לו לב נשבר' על כל פנים, ולא
יתקומם בעבור כי רי חילו:

וימו עוד, שהאוכל משלחן גבוה לא
ימלא רסן בטנו ותאנתו, אלא
ישבר תאנתו ולא ישלים אל החמר כל
מאיו, כי הצדיק אינו אכל כי אם
לשבע נפשו (משלי יג כג) והמותר יתרים,
ומטעם זה נזכר לשון שבירה אצל
הלחם, 'שברו לנו מעט אכל' (בראשית מג
ט), 'בשברי לכם מטה לחם' (ויקרא כו כז).
וזה טוב לאדם, הן מצד הרפואה שלא
ימלא האצטומכא מאכל כאשר יוכל
שאת כי דבר זה מזיק אל העכול, אלא
יחסר כמו שליש מכדי שביעה, וזה
יסוד לכל בריאות האדם (ראה רמב"ם דעות
פ"ד ה"טו), הן מצד מצות ה', כי אין טוב
לאדם כי אם למעט בכל היכלת
בתענוגות בני האדם כדי שלא ימשך
אחריהם ויתבטל מעסק התורה, כי 'כך'
דרכה של תורה פת במלח תאכל' (אבות
פ"ו מ"ד):

וצפית אתו זהב טהור, רבנו בחיי
עשה רמז ממלת זהב על
ברכת המזון, ז' הינו ברכת הזן, ה'
הינו ברכת הארץ, ב' ברכת בונה.
ועשית לו זר זהב סביב, בכל מה

(כג) ועשית שלחן עצי שטים.
הסימניו רב המפרשים
לאמר שהשלחן כנגד פתח מלכות
ושלחן של מלכים. רמז לדבר, שלחן
עצי שטים ראשי תבות עולה למספר
'שלישים', כי יו"ד נבלעת, או תצרך גם
וי"ו של ועשית וארבע תבות אלו, רמז
למלכות שנקנה בשלשים מעלות (אבות
פ"ו מ"ה), וזה בולל כל ההצלחה
האנושית לאשר חנן אותו אלהים בה,
כי מן שלחן גבוה זה יוצא השפע
ושבע רצון לכל העולם (וזה ח"ב ק"ג):

והיותו אמתים ארבו ואמה רחבו
שלמות ולא שבורות, כי
'יתרון ארץ בכל היא' (ע"פ קהלת ה ח), וכל
טובות העולם הנה יש להם סוף וקצבה
בארץ ורחב, כמו שנאמר (בראשית יג יז)
קום התהלך בארץ לארבה ולרחבה.
ולמעלה (פסוק ט) כתבנו שזה רמז למדת
הצדיקים השמחים בחלקם ואינן
חסרים לנפשם מאומה, ובכל מה
שהאכילם הקדוש ברוך הוא משלחנו
בין רב בין מעט דומה להם כי יש להם
כל, כמבאר למעלה פרשת וישלח
(בראשית לג יא) בפסוק 'יש לי כל', על פן
היו אמות השלחן שלמות לארבה
ולרחבה. אף במדת הקומה כתיב
ואמה וחצי קמתו, רמז שלא יגבה לבו

(כד) וְצִפִּיתְךָ אֶת־זֶהָב טָהוֹר וְעִשִּׂיתְךָ לָּו זָרָהב סָבִיב: כד וּמִתְּפִי יָתָה דְּהַב דְּכִי וּמַעְבַּד לָהּ זִיר דְּדְהַב סָחור סָחור:

כ"ד זר זהב • סימן לכתר מלכות, שהשליחן שם עשר וגדולה, כמו שאומרים: 'שליחן מלכים'.

(כה) וְעִשִּׂיתְךָ לָּו מִסַּגְרַת טַפַּח סָבִיב וְעִשִּׂיתְךָ זָרָהב לְמִסַּגְרָתוֹ סָבִיב: כה וּמַעְבַּד לָהּ גְדַנְפָא רִימָה פְּשָפָא סָחור סָחור וּמַעְבַּד זִיר דְּדְהַב לְגְדַנְפָה סָחור סָחור:

כ"ה מסגרת • כתרגומו: גְדַנְפָא, וְנַחֲלִקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר. יש אומרים: למעלה היתה, סביב לשליחן, כמו לכוזבין שבשפת שליחן שרים. ויש אומרים למטה היתה תקועה מרגל לרגל, בארבע רוחות השליחן, ודרך השליחן שוכב על אותה מסגרת. ועשית זר זהב למסגרתו • הוא זר האמור למעלה, ופרש לך כאן שעל המסגרת היתה.

(כו) וְעִשִּׂיתְךָ לָּו אַרְבַּע טַבְּעוֹת זָהָב וְנִתְתָּ אֶת־הַטַּבְּעוֹת עַל אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: כו וּמַעְבַּד לָהּ אַרְבַּע עֲזָנוֹ דְּדְהַב וְתַתְּנוּ יָת עֲזָקְתָא עַל אַרְבַּע זַוְתָא דִּי לְאַרְבַּע רַגְלָהּ:

(כז) לְעַמַּת הַמִּסַּגְרַת תַּהֲיִינוּ הַטַּבְּעוֹת לְבָדִים לְשֵׂאת אֶת־הַשְּׁלִיחָן: כז לְקַבֵּל גְדַנְפָא יְהוֹנוּ עֲזָקְתָא לְאַתְרָא לְאַרְיִחְיָא לְמַשֵּׁל יָת פְּתוּרָא:

כ"ז לעמט המסגרת תהיון הטבעות לבדים • ברגלים תקועות כנגד ראשי המסגרת. לבתים לבדים • אותן טבעות יהיו בתים להכניס בהן הבדים. לבתים • לצרף בתים. כתרגומו: לאתרא לאריחיא.

כלי יקר - עזו ודור

מהם משמשים ביום וששה בלילה, כי על ידם בא השפיע לעולם מסבה ראשונה ותברך, וכל מה שהאדם שואל בהגן נתן לו בפנים מאירות על ידי המנולות המשמשים ביום, ומה שהוא שואל שלא בהגן נתן לו בפנים חשוכות על ידי המנולות המשמשים בלילה. וכן בלחמו של אהרן שזכה משליחן גבוהה הקוה שיש בה שמים עשרה צלעות ששה מימין וששה משמאל, וראוי ליחס הימין לפנים מאירות והשמאל לפנים חשוכות. וזהו שנאמר לחם פנים לפני תמיד, בדרך שהלחם פונה פניו אלי כפי אגניו, הן מאירות הן חשוכות: כל אלה דברי על צד הרמז, וען כי ראיתי שרב המפרשים הנגזרים לבאר פשטי המקראות ואין דרכם לדבר מעניני רמזים, מכל מקום בפרשה זו עשו רמזים איש לפי שכלו, על כן מלאני לפי לעשות גם כן רמזים לאמר אולי ישמעו העוררים שבמחנה העברים ויקחו מוסר: תורה כד

שנאמר (משלי יט ט) 'אף כי מרעהו רחוק ממנו, וסימן לדבר, לבדים אותיות 'בדלים'. וכמו שסתם בדים אלו הם נושאי השליחן, כך הענינים הם נושאי שליחן של העשירים, כי בזכותם יערו לוי שליחן, ונחת שליחנו ימלא דשן' (ע"פ איוב לו טז), בזכות שהוא מפרנס את העניים: ועשית קצרתיו וגו' ומנקותיו, חתם כל כלי השליחן בפנקיות, להורות שהוא תפרנס 'בנקיות' לא מן הגזל, וכן יתן משלחנו לעניים בדרך 'נקיה' לא דרך בזיון. וכתוב ונתת על השליחן לחם פנים לפני תמיד, כי מן השמים יתן לו לחמו השם ותברך בפנים מאירות ולא יחסר לחמו, וזה שנאמר לפני תמיד, כי הלחם שאדם שואל בהגן נתן לו בפנים מאירות ולנצח, כמו שבארנו פרשת ויהי (בראשית מט כז) על פסוק 'בבקר יאכל עד': והיו שנים עשר חלות שש חלות המערכה האחת (ויקרא כד ה-ט), כנגד שנים עשר מנולות אשר ששה

בעולם וחונן דלים, והוא המצפה אל רב טוב הצפון לצדיקים' לעולם הבא שאין לו תחלה וסוף (ע"פ תהלים לא כ), אבל מי שאינו סוגר בעד חמדתו ואין קץ לכל עמלו' (ע"פ קהלת ד ח) ועיניו לא תשבוענה (ע"פ משלי כו כ), לעולם אינו מקנה אל שכר העולם הבא, ולעולם אינו נותן מ'לחמו לדל', כנודע מדרך רב בני עמנו. וזה הטעם גם בטבעות של הארון, כי על ידי התורה שבארון יזכה למחול של צדיקים בגן עדן (תענית לא), כמחול עגל זה שאין לו סוף ודומה לטבעת, ומטעם זה היו הטבעות עגלים ולא מרבעים: וכתוב כאן לבתים לבדים, אף על פי שגם טבעות של הארון היו 'בתים לבדים', מכל מקום לא נאמר שם לשון זה כי אם בשליחן, לפי שבשליחן בא הרמז שעניים ומרודים יביא בית, וזהו בתים לבדים, אל העניים שנקראו בדים, כי 'בד בבד' לשון יחידי (ראה ברכות סג), וכן כל עני שוכן לבדו והכל מתרחקים ממנו, כמו

כח ומעבד ית אריטיא דאעי שטיין ותפיה יתהון דהבא ויהון גטלין בהון ית פתורא:

וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְנִשְׂא־בָם אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

כ"ח • וְנִשְׂא־בָם • לְשׁוֹן נִפְעַל, יִהְיֶה נִשְׂא בָם אֶת הַשְּׁלֶחָן.

כט ומעבד מגיסוהי ויבזוהי וקסותה ומכילתה דיתנפסו בהן דהב דכי תעבד יתהון:

וְעֲשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו וְקִשׁוֹתָיו וּמִנְקֵיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

וּמִנְקֵיתָיו • תַּרְגוּמוֹ: וּמְכִילְתָּהּ, הֵן סְנִיפִים כַּמִּין יְתֻדוֹת זָהָב עוֹמְדִין בְּאַרְץ, וּגְבוּהִים עַד לְמַעְלָה מִן הַשְּׁלֶחָן הַרְבֵּה, כְּנֶגֶד גְּבוּהַ מַעְרַכַת הַלְחָם, וּמִפְּצָלִים שֶׁשָּׁה (הוֹרִאִים גּוֹרֵס חֲמֻשָּׁה) פְּצוּלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וְרֹאשֵׁי הַקְּנִיָּם שֶׁבִין לְחֵם לְלֶחֶם, סְמוּכִין עַל אוֹתָן פְּצוּלִין, כְּדֵי שְׁלֹא יִכְבַּד מִשָּׂא הַלְחָם הַעֲלִיוֹנִים עַל הַתַּחְתּוֹנִים וְיִשְׁבְּרוּ. וְלִשׁוֹן מְכִילְתָּהּ, סְבֻלּוֹתָיו, כְּמוֹ: "גִּלְאַיִתִּי הַכִּיל", אֲבָל לְשׁוֹן מִנְקֵיאוֹת, אֵינִי יוֹדֵעַ אִיךָ נוֹפֵל עַל סְנִיפִין. וְיֵשׁ מִחֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים (מִנְחוֹת צ"ח): קִשׁוֹתָיו, אֵלּוּ סְנִיפֵין שֶׁמְקַשִּׁין אוֹתוֹ וּמְחַזְקִים אוֹתוֹ שְׁלֹא יִשְׁבֹּר. וּמִנְקֵיתָיו, אֵלּוּ הַקְּנִיָּם שֶׁמְנַקִּין אוֹתוֹ שְׁלֹא יִתְעַפֵּשׂ, אֲבָל אוֹנְקָלוֹס שֶׁתַּרְגֵּם: מְכִילְתָּהּ, הִיא שׁוֹנָה כְּדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: מִנְקֵיאוֹת הֵן סְנִיפִין. אֲשֶׁר יִסֹּף בָּהֶן • אֲשֶׁר יִכְסֶה בָּהֶן, וְעַל קִשׁוֹתָיו הוּא אוֹמֵר: "אֲשֶׁר יִסֹּף", שֶׁהֵיוּ עֲלָיו כְּמִין סִכָּךְ וְכִסּוּי. וְכֵן בְּמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (בְּמִדְבָר ד') "וְאֵת קִשׁוֹת הַנֶּסֶף", וְזֶה, "יִסֹּף" וְ"הַנֶּסֶף", לְשׁוֹן סִכָּךְ וְכִסּוּי הֵם.

כ"ח • וְעֲשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפְתָּיו • קַעֲרוֹתָיו, זֶה הַדְּפּוֹס, שֶׁהִיא עֲשׂוּי כְּדְפּוֹס הַלְחָם, וְהַלְחָם הִיא עֲשׂוּי כְּמִין תְּבֵה פְרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוֹלֵם לוֹ לְמִטָּה וְקוֹפֵל מִכָּאן וּמִכָּאן כְּלָפֵי מַעְלָה כְּמִין כְּתֹלִים, וְלִכְךָ קְרוּי לְחֵם הַפָּנִים, שֶׁיֵּשׁ לוֹ פָּנִים רוֹאִין לְכָאן וּלְכָאן, לְצַדֵּי הַבַּיִת מִזֶּה וּמִזֶּה, נוֹתֵן אֲרָכּוֹ לְרַחְבּוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן וְכִתְלָיו זְקוּפִים כְּנֶגֶד שֹׁפֵת הַשְּׁלֶחָן, וְהִיא עֲשׂוּי לוֹ דְפּוֹס זָהָב וְדְפּוֹס בְּרִזָּל. בְּשֶׁל בְּרִזָּל הוּא נֶאֱפָה, וְכִשְׁמוּצִיאָו מִן הַתַּנּוּר, נוֹתֵנוּ בְּשֶׁל זָהָב עַד לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת שֶׁמְסַדְרֵוֹ עַל הַשְּׁלֶחָן, וְאוֹתוֹ דְפּוֹס קְרוּי קַעֲרָה. וְכַפְתָּיו • הֵן בְּזִיכִין שְׁנוֹתָנִין בָּהֶם לְבוֹנָה. וְשִׁתִּים הֵיוּ לְשִׁנֵי קוֹמָצֵי לְבוֹנָה שְׁנוֹתָנִין עַל שְׁתֵּי הַמַּעְרְכוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (וַיְקַרֵּא כ"ח) "וַיִּנְתֵּן עַל הַמַּעְרַכַת לְבוֹנָה זָכָה". וְקִשׁוֹתָיו • הֵן כְּמִין חֲצָאֵי קְנִיָּם חֲלוּלִים הַנְּסַדְקִין לְאַרְכָּן. דּוֹגְמָתָן עֲשֶׂה שֶׁל זָהָב וּמְסַדֵּר שְׁלִשָּׁה עַל רֹאשׁ כָּל לְחֵם שֶׁיֵּשֶׁב לְחֵם הָאֶחָד עַל גְּבִי אוֹתָן הַקְּנִיָּם, וּמְבַדִּילִין בֵּין לְחֵם לְלְחֵם, כְּדֵי שֶׁתִּכְנַס הָרוּחַ בֵּינֵיהֶם וְלֹא יִתְעַפְּשׂוּ. וּבְלִשׁוֹן עַרְבִי, כָּל דְּבַר חֲלוּל קְרוּי קִסוּ"א.

וַיִּנְתֵּן עַל־הַשְּׁלֶחָן לְחֵם פָּנִים לְפָנֵי תְמוֹד: פ

כ"ח • לְחֵם פָּנִים • שֶׁיֵּשׁ לוֹ פָּנִים כְּמוֹ שֶׁפִּרְשִׁיתִי, וּמִנֵּן הַלְחָם וְסִדֵּר מַעְרְכוֹתָיו מִפְּרָשִׁים בְּ"אָמַר אֵל הַכֹּהֲנִים".

♦ יום שלישי ב' אדר ♦

לא ומעבד מנרתא דדהב דכי נגיד תתעבד מנרתא שדה וקנה פלידהא חזורהא ושושנהא מנה יהון:

וְעֲשִׂיתָ מְנֵרֶת זָהָב טָהוֹר מְקֻשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה יְרֵכָה וְקִנָּה גְבִיעֶיהָ פְּתֻרְיָהּ וּפְרָחֶיהָ מִמְּנָה יִהְיוּ:

כ"ח • מְקֻשָּׁה תִּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה • שְׁלֹא יַעֲשֶׂה חוֹלִיּוֹת וְלֹא יַעֲשֶׂה קְנִיָּה וְגִרוּתֶיהָ אַבְרִים אַבְרִים, וְאַחֲרֵי־כֵן יִבְרָךְ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

כלי יקר - עוז והדר

נְאֻמֵּר (פסוק ט) כִּכֹּר זָהָב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ וְלֹא פִרַשׁ מִי יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ, אֲלֵא הַכִּכֹּר עֲצָמוֹ יַעֲשֶׂה אֹתָהּ, דְּהֵינּוּ מֵאֲלִיָּהּ. הַשְּׁלֶחָן כִּכֹּר זָהָב לְתוֹךְ הָאוֹר וְהָיָה נַעֲשִׂיתָ מֵאֲלִיָּהּ, לְכֹךָ נֶאֱמַר תִּיעָשֶׂה הַמְּנוֹרָה וְלֹא כְּתִיב תַּעֲשֶׂה. וְלִסּוּף

האמנות ומפריד הקנים אילך ואילך. מקשה. תרגומו "נגיד", לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. וילשון "מקשה", מפת קרנס, בטד"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לדא נקשן". תיעשה המנורה (תנחומא) מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: השלף את הפקר לאור, והיא נעשית מאליה. לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט). ירכה. הוא הרגל של מטה העשוי כמין תכה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה. וקנה. הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הירף, וקוף כלפי מעלה ועליו נר האמצעי עשוי כמין בוף, לציוק השמן לתוכו ולתת הפתילה.

גביעיה. הן כמין כוסות שעושים מזכוכית, ארפים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשויין מזהב ובולטין ויוצאין מפל קנה וקנה כמין שנתן בהם הפתוב, ולא היו בה אלא לנוי. כפתריה. כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי כדרך שעושים למנורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומגין שלהם פתוב כפתורה: כמה כפתורים בולטין ממנה, וכמה חלק שבין כפתור לכפתור. ופרחיה. ציורין עשויין בה כמין פרחים. ממנה יהיו. הכל מקשה, יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לבדם וידיבקים.

כלי יקר - עזו והדר

והיה ענין קשוי זה לפי שנעשית מחתיכה אחת, על כן היה צריך במלאכה זו עור אלהי, והיה דומה כאלו נעשית מאליה, כי לא חלי ולא מרגיש גברא דמרה טיעה' (ע"פ יומא כב): ועל צד הרמז נראה לפרש, ששלשה פרשיות סמוכים אלו, ארון, שלחן, מנורה, כוללים כל הצלחות האדם בעולם הזה ובעולם הבא. כי הארון נזכר תחלה לפי שהוא מדרוך את האדם לבא לידי שלמותו, כי במה יזכה נער ארחו' ויקח שם ויפת' מבני אדם (ע"פ בראשית טו ב, תהלים מה ג, קט ט) וסמא דחיי בעולם הזה ובעולם הבא (ע"פ שבת פח), כי אם על ידי זאת התורה אשר "ארף ימים בימינה' (משלי ג טו) לעולם שפלו ארף, ועשר וכבוד בשמאולה' בעולם הזה' (ספרי עקב מח): והנה בפרשת הארון לא נזכר כי אם עצם המעשה אשר יעשה האדם, אבל לא נזכר שם שום תשלום גמול, ומטעם זה תמצא בפרשת הארון כל אותיות מן אלפ"א בית"א חוץ מן גימ"ל, ויש בזה רמז שלא ילמד תורה לשם תשלום גמול, אלא לתורת אמת והיה בפיו' (ע"פ מלאכי ב ו) שאינו מצפה לתשלום גמול, כמו שאמר (אבות פ"א ה) 'אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס' כו, ולכך אין שם גימ"ל, שהרי אמרו רבותינו ז"ל (שם פ"ד מ"ב) 'שכר מצוה מצוה, ואם כן המעשה עצמו גמולו ואינו ראוי לצפות על גמול אחר, והרי כאלו נכתב שם גימ"ל, כי

המעשה של המצוה הוא גמולו. אבל מכל מקום אף על פי שהוא לא יצפה אל תשלום גמול אחר, מכל מקום 'סוף הכבוד לבא' (נדרים סב), והקדוש ברוך הוא אינו מקפח שכר כל בריה בעולם הזה ובעולם הבא (פסחים ק"ח), על כן הזכיר מיד אחר מעשה הארון שני הגמולים כסדר הוייתו: הגמול הראשון הנה בא רמזו במצות השלחן וכל בליו, פי ממנו יוצא השפע לכל העולם וכלם זוכין מן שלחן גבוה (והר"ב קנ"ג). ותדע כי גם המזבח נקרא 'שלחן גבוה', כמו שמצינו בגמרא בכמה מקומות על קרבנות של מזבח 'שלא יהא שלחנה מלא ושלחן רב ריקס' (חגיגה ג), ובהו מ'שב מזה שמצינו בנבואת יחזקאל (מ"ב כב) פתח במזבח שנאמר 'והמזבח עץ', וסיום בשלחן שנאמר 'זה השלחן אשר לפני ה', כי המזבח שלחנו של מקום ברוך הוא. ובמסכת ברכות (נה) דרשו זה על שלחנו של אדם אשר ממנו הוא מאכיל לעניים והוא מכפר כמו המזבח, ומה שכתבנו הוא קרוב לפשוטו שהמזבח שלחן גבוה, והשלחן של זהב הוא שלחנו של כל באי עולם, כי כלם אוכלים בנכות לחם הפנים שנותנים לפניהם דרך צדקה, כמו שנאמר (ויקרא כ ט) 'והיתה לאהרן ולבניו וגו'. ואולי שפגעבור זה נחלקו לשש חלות המערכה האחת, כי הנותן פרוטה לעני אמרו רבותינו ז"ל (כ"ב ט) 'שמתברך בשש ברכות': ואחר מעשה השלחן הזכיר מעשה

המנורה, כי בנכות המנורה יזכה אל השכר הרוחני לעולם הבא, ועל כן אמרו שהיתה המנורה נעשית מאליה, וכן בהדלקתה אמרו (שבת כא) 'שצריך שיידליק עד שתהא שלהבת עולה מאליה', 'הלא דבר הוא' (ע"פ שמואל א"ו כט). והנה קרוב לשמע שזכותה גורם להעלאת נר אלהים נשמת אדם (משלי כו ב), ועל כן אמר הקדוש ברוך הוא לישראל מצוה בנרות אלו, לאמר להם 'צרי בידך ונרך בידך' (ויקרא לא ד), אם תשמר נרי שבידך 'להעלת נר תמיד על המנורה הטהרה' (ע"פ ויקרא כד ב-ד), גם אני אשמר נר אלהים נשמת אדם שבידי, ותהיה עלית הנשמה מאליה פעלית נרות הללו: כי כבר מצינו טעמים רבים למה זה העלימה התורה יעוד השכר הנפשי לעולם הבא, ובפרשת בחקתי (שם כו י) נזכיר בעזרת השם כל הטעמים אשר הספימו עליהם חכמי התורה, ושם אתנו טעם של רבנו בחיי הזקן והראב"ע, והסכים הרמב"ן על ידם לאמר, שכל היעודים שבתורה הם למעלה מן הטבע, כי אין זה דבר טבעי שיגדו גשמים בזמן שעושים המצות ויכלא הגשם מן הארץ כשאר עושין רצונו של מקום ברוך הוא, אמן מה שתעלה הנפש למקום חצבה זהו דבר טבעי אל הנשמה ואין זה דבר פלא, אם לא ימנעוה העונות מלעלות אז תעלה מאליה, כמו שישוד הרוח והאש עולה למעלה מאליו אם אין לו איוה מונע, כך ירוח בני האדם

תיעשה המנורה (כה, לא)

תיעשה המנורה: מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקב"ה: השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה (רש"י)

מדוע נתקשה משה בעשית המנורה דוקא ולא בעשית שאר הכלים?

אלא המנורה היתה צריכה להאיר את חשף העולם, וכמאמר רז"ל (שבת כב) "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל". ולכן הוקשה למשה: איך אפשר להאיר את חשף

העולם על-ידי מנורה גשמית? אמר לו הקב"ה: אמת שאין הדבר בכחו של בן-אדם, אף השלף את הכפר לתוף האש, ואני אעשה מזה מנורה.

הקב"ה אומר לאדם: אינני מסתפק ברוחניות שלך, בלמוד התורה שלך, בתפלתך, ובקיום המצוות שלך. אני דורש ממך שגם מהגשמיות שלך - תעשה לי מקדש. אולם לא תוכל לעשותו לבדך; אני אעשה את זה. עליך רק להשליף את הזָהב שלך לתוף האש שבלבך, הינו - רשפי אש האהבה לה'.

כלי יקר - עוז והדר

וולתך' (ישעיה סד א), עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא באצבע שגאמר (במדבר שם ד) 'וזה מעשה המנורה' (מנחות כט). כי בציוור של סתם מנורה זו הראה לו אות על השכר האחרון, דגמת מעשה המנורה אשר רשפיה רשפי אש שלהבת יה' עולה מאליה (ע"פ שיה"ש ח ט בדרך שנתבאר. ובמנורה גביעים כפתורים ופרחים (פסוק לג), גביעים הינו 'כוסי רינה' שדרשו על שכר הרוחני. וכפתורים פרש רבנו בחיי שהפתור העגל רמו לתענוג זיו השכינה שאין לו סוף ככפתור עגל זה שאין לו סוף. ופרחים על שם 'צדיק כתמר יפרח' (תהלים צב ג). וקומתה שמונה עשר טפחים (מנחות כב), רמו ל'חיי עלמא' (ע"פ דינאל ד לא). והמשכיל 'ישמע ויוסף לקח' (ע"פ משלי א ח) כי הענין ברור ונכון שהשלחן והמנורה כוללים שני ההצלחות:

ומזה ציור 'נכח השלחן' (להלן כו לד), נובל לפרש שכל נוכחיות ענינו התנגדות, וזה ידוע שכל המרבה לאכל משכרו בעולם הזה משלחן גבוה מנפין לו מזכיותיו לעולם הבא. כדאיתא בגמרא (ביב קיד) 'מאן קא אכיל לעלמה' כו, וכן בענין פרעא דפתורא דדהבא כו' (תענית כה). ואם פן השלחן 'נכח המנורה', פי כל מצליח בעולם הזה יותר מן ההכרחי ידל לעולם הבא, ועל פן מאסו כל הצדיקים בהצלחות העולם הזה ולא בקשו דבר ממנו כי אם המכרחות, ובה קבלו חלקם ברוב טוב הצפון לצדיקים' לעולם הבא (ע"פ תהלים לא כ: תורה לב

שבע כמות של צדיקים שפניהם דומים לחמה וללבנה ולרקיע ולכוכבים ולבדקנים ולשושנים ולמנורה הטהורה' כו'. הזכיר שבע מיני אורה חלוקים במדרגתם כנגד שבעה קני המנורה, לפי שכל הצדיקים מקבלים האורה מן זיו שכינתו יתברך, כמו שבעה קני מנורה אלו שכלם היו פונים אל מול פני המנורה' (במדבר ח א), וזה פי ששה קנים שמימין ומשמאל היו פונים מול נר האמצעי ונר האמצעי היה מנח מול קדשי קדשים מקום שהשכינה שרויה (מנחות זח), ואם פן כל הקנים פונים מול זיו שכינתו יתברך הנקרא 'פני המנורה', פי באור פניו יתברך ישפע האורה על כל שבע כמות, כמו שגאמר (תהלים מד ד) 'כי ימינה ורוצעה ואור פניו' וגו' רמו למנורה שבמימין, וכן בפסוק 'שבע שמחות את פניו' אמר 'נעמות בימינה נצח' רמו למנורה שבמימין, וקרא להקדוש ברוך הוא 'אור פניו' וכן אמר 'שבע שמחות את פניו', שמע מזה שהקדוש ברוך הוא נקרא 'פני המנורה', לכך נאמר (במדבר שם) 'מול פני המנורה יאירו שבעת הברות' ולא אמר ששת הברות, אלא שרמו להקדוש ברוך הוא שנקרא 'פני המנורה', הן בסתם מנורה זו שדומה כאלו פונים אל מקום השכינה, הן כפי הרמו ששבע כמות אלו פונים מול אור פניו יתברך. וזה רמו נכון ויוקר:

ואולי מטעם זה נתקשה משה במעשה המנורה, כי השכר הרוחני לעולם הבא קשה על שכל אנושי לצירו, פי 'עין לא ראתה אלהים

העלה היא למעלה' מאליה (ע"פ קהלת ג כא) אם לא יעכוו עליה העונות:

על פן באו במנורה שני ענינים אלו שהמנורה נעשית מאליה והשלחנת עולה מאליה, להורות שפוכות מצוה זו וזכו להעלאת הנפש מאליה. לכך נאמר (להלן מד) 'וישם את המנורה נכח השלחן', פי הצדיקים זוכין לשתי שלחנות (ע"פ ברכות ה). והיה השלחן בצפון ומנורה בדרום (מנחות פ), פי 'מצפון וזהב ואתה' (איוב לו כב) הכולל הצלחות העולם הזה, 'וארץ ימים בימינה לעולם שכלו ארץ', על פן היתה המנורה בימין:

וכן סמכם דוד בגאמרו (תהלים כג ה) 'תערף לפני שלחן נגד צררי', ואחר כך אמר 'דשנת בשמן ראשי' כנגד שמן המנורה, פי השמן הוא העולה על כל המשקים (שיה"ש א א) על פן ראוי ליחסו אל רוח בני האדם העולה בראש. וראיה לזה שפסוק זה מדבר בשכר העולם הבא, שהרי רבותינו ז"ל אמרו במסכת יומא (ע"ט) 'כוסי רינה' (תהלים שם) 'שמע מזה כסא דדוד לעתיד לבא מחזיק מאתים ועשרים ואחד לגין כמספר רינה', ומאי קא משמע לן בזה. אלא ודאי שרוצה לומר שכל עקר שכרו לעולם שכלו ארץ, על פן לקחו ראיה מן המספר 'רכ"א' אותיות 'ארץ':

גם אנו נביא ראיה על זה מפרטי מעשי המנורה שהיתה בת שבע קנים, ועל דרך שמטיק בויקרא רבה ו' א' 'תודיעני ארח חיים שבע שמחות את פניו נעמות בימינה נצח' (תהלים טו יא) 'אל תקרי שבע אלא שבע, אלו

לב וְשֵׁמָּה קִנְיִן נִפְקִין מִסְטָרְהָא תְּלָמָא קְנִי
מְנַרְתָּא מִסְטָרָה חַד וְתְּלָמָא קְנִי מְנַרְתָּא
מִסְטָרָה תְּנַנְיָא :

וְהַעֲלִיזוּן קָצֵר הַיָּמָנוּ, לְפִי שְׁהִיָּה גְבִיהָ רְאִישֵׁיהֶן שְׁוָה
לְגְבִיהוּ שֶׁל קְנֵה הָאֲמָצְעִי הַשְּׂבִיעִי, שְׁמָמְנוּ יוֹצְאִים
הַשְּׂשָׁה קְנִים.

לג תְּלָמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד חִזוּר
וְשׁוּשׁן וְתְּלָמָא כְּלִידִין מְצִירִין בְּקִנְיָא חַד
חִזוּר וְשׁוּשׁן כֵּן לְשֵׁמָּה קִנְיִן דְּנִפְקִין מִן
מְנַרְתָּא :

גְּבִיעִים • בּוֹלְטִין מִכָּל קְנֵה וְקִנְיָה. כְּפִתְרָא וְפִרְחָא • הִיָּה
לְכָל קְנֵה וְקִנְיָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"א עמ' 164 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

צורת גביעי המנורה

(הפסוק מחלונות רגילים), "כְּדִי שֶׁתְּהֵא אֹרְחָה יוֹצֵא מֵהִיכָל
שֶׁתְּאִיר לְעוֹלָם" (ל' רש"י כת"י מנחות שם).

וּכְמוֹ כֵּן כְּתַב הַבְּחִי' (פרשתנו כה, לא) בְּנוֹגַע לְגִבְעֵי הַמְּנוֹרָה
שֶׁהֲרָמִז בְּגִבְעֵי הוּא כִּי הוּא "כְּלִי (ש) מִשְׁקָה וּמְרוֹרָה". דְּכָל
עֲנִין הַמְּנוֹרָה הִיא לְהַשְׁקוֹת וְלִהְיוֹת "לְעוֹלָם הַשְּׁפֵל".

וְהִנֵּה בְּדָרְךָ-כָּלָל כְּשֶׁגְּבִיעֵי עוֹמֵד בְּאִפְן רְגִיל כְּשֶׁשׁוּלִי לְמִטָּה,
אֲזַי נִשְׁאַר הַמִּשְׁקָה בְּתוֹךְ הַגְּבִיעֵי, וְאִין הָאָדָם יְכוֹל לְשַׁתּוֹת
בְּדָרְךָ זֶה. וְרַק כְּשֶׁהוֹפֵךְ אֶת הַגְּבִיעֵי אֲזַי יוֹכֵל לְשַׁתּוֹת וְלִרוֹת
צִמְאוֹנוּ.

וְעַל-פִּי־זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּלִכּוֹן נִקְבְּעוּ הַגְּבִיעִים בְּמְנוֹרָה
כְּשֶׁשׁוּלִיהֶם לְמַעַלָּה, לְהִרְאוֹת שְׂאִין הַשְּׁפַעַת הַקְּדוּשָׁה
שֶׁבְּמְנוֹרָה בְּשִׁבִיל הַמְּקוֹדֵשׁ, אֲלָא הִיא "נִשְׁפָּקֶת" כְּלִפֵּי חוּץ,
וּמִשְׁקָה וּמְרוֹרָה אֶת הָעוֹלָם הַשְּׁפֵל.

לד וּבְמְנַרְתָּא אַרְבַּעָא כְּלִידִין מְצִירִין
חִזוּרְהָא וְשׁוּשְׁנָהּא :

(לד) וּבְמְנַרְתָּא אַרְבַּעָה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים כְּפִתְרִיהָ
וּפִרְחִיהָ:

מְשֻׁקְדִים כְּפִתְרִיהָ וּפִרְחִיהָ • (יומא נב) זֶה אֶחָד מִחֻמְשֵׁי
מִקְרָאוֹת שְׂאִין לָהֶם הַכְּרַע: אִין יְדוּעֵי אִם גְּבִיעִים
מְשֻׁקְדִים, אוּ מְשֻׁקְדִים כְּפִתְרִיהָ וּפִרְחִיהָ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ז עמ' 183 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

"משקדים" - מה הספק?

שְׁקָדִים בְּעִשְׂתֵּיהֶן". וּבִטְעַם הַדְּבָר כְּתַב הַפְּסָף מִשְׁנָה' שֶׁהוּא
מִצַּד סִפְק הַנ"ל.

וְתַמּוּהָ, אִיךְ יִתְּכוּן שֶׁהַתְּוֹרָה מִצְוֶה לְעִשׂוֹת דְּבָר שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר
לְדַעַת אִיךְ לְקַיְמוֹ, וְהִיָּה צ"ל ע"ז בְּאוֹר בְּתוֹרָה שְׁבַע-עֶלְפָּה
אוּ קְבֵלָה?

(לב) וְשֵׁשָׁה קְנִים יוֹצְאִים מִצִּדֵּיהָ שְׁלֹשָׁה | קְנֵי מְנַרְתָּה
מִצִּדֵּיהָ הָאֶחָד וְשֵׁשָׁה קְנֵי מְנַרְתָּה מִצִּדֵּיהָ הַשְּׂנַי:

כִּי-יֹצְאִים מִצִּדֵּיהָ • לְכָאן וּלְכָאן, בְּאֶלְכָסוֹן
נִמְשָׁכִים וְעוֹלִין עַד פְּגָד גְּבִיהָ שֶׁל מְנוֹרָה, שֶׁהוּא
קְנֵה הָאֲמָצְעִי, וְיוֹצְאִין מִתּוֹךְ קְנֵה הָאֲמָצְעִי, זֶה
לְמַעַלָּה מִזֶּה: הַתְּחַתּוֹן אַרְךְ וְשֶׁל מַעַלָּה קָצֵר הַיָּמָנוּ

(לג) שְׁלֹשָׁה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כְּפִתְרָא
וּפִרְחָא וְשֵׁשָׁה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים בְּקִנְיָה הָאֶחָד כְּפִתְרָא
וּפִרְחָא בֵּין לְשֵׁשֶׁת הַקְּנִים הַיוֹצְאִים מִן-הַמְּנוֹרָה:

כִּי-יֹצְאִים מְשֻׁקְדִים • כְּתַרְגוּמוֹ: מְצִירִים הִיוּ, כְּדָרְךָ
שְׁעוֹשִׂין לְכָלִי פְּסָף וְזֶהב, שְׁקוֹרִין נִיאל"ר. וְשֵׁשָׁה

בְּהִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה (פ"ג סה"י) לְאֶחָדֵי שְׁמִבְּאָר הַרְמַב"ם
צוֹרֵת הַמְּנוֹרָה, מְסִים "וְזוֹ הִיא צוֹרֵתָה", וּבְכַתְב־הַיָּד יֵשׁ צִיּוֹר
הַמְּנוֹרָה. וּמְצִינוּ בְּזֶה דְּבָר תַּמּוּהָ, דְּהַגְּבִיעִים מְצִירִים
כְּשֶׁשׁוּלִיהֶם לְמַעַלָּה וּפִיהֶם לְמִטָּה. וְכ"ה בְּצִיּוֹר הַמְּנוֹרָה
שֶׁבְּגוּף כַּת"י ק הַרְמַב"ם בְּפִרוּשׁ הַמְּשֻׁנְיּוֹת (מנחות ס"ג. ג. צילום
ממנה בפיה"מ הוצאת קאפח).

וְטַעְמָא בְּעִי, אִמְרָא נִקְבְּעוּ הַגְּבִיעִים בְּמְנוֹרָה (לְדַעַת הַרְמַב"ם)
כְּשֶׁהֶם הַפּוֹכִים, וְלֹא כְּאִפְן עֲמִידָתָם הַרְגִיל שְׁשׁוּלֵי הַגְּבִיעֵי
לְמִטָּה וּפִיו לְמַעַלָּה.

וְי"ל בְּזֶה עַל-פִּי מַה שְׂאִמְרוּ חז"ל בְּנוֹגַע לְהַמְּנוֹרָה (מנחות פו,
ב) "לֹא לְאֹרְחָה אֲנִי צָרִיךְ כִּי עֲדוּת הִיא לְכָל בְּאֵי עוֹלָם
שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בִּישְׂרָאֵל". וְלִכּוֹן הִיוּ חִלּוּנוֹת בֵּית הַמְּקוֹדֵשׁ
"שְׁקוּפִים אֲטוּמִים" (מ"א ו, ד) וְרַבִּים מִבְּחוּץ וְצָרִים מִבְּפָנִים

כִּי-יֹצְאִים וּבְמְנַרְתָּא אַרְבַּעָה גְּבִיעִים • בְּגוּפָהּ שֶׁל מְנוֹרָה
הִיוּ אַרְבַּעָה גְּבִיעִים: אֶחָד בּוֹלֵט בָּהּ לְמִטָּה מִן הַקְּנִים,
וְהַג' לְמַעַלָּה מִן יוֹצְאֵת הַקְּנִים הַיוֹצְאִים מִצִּדֵּיהָ.

וּבְמְנַרְתָּא אַרְבַּעָה גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים כְּפִתְרִיהָ וּפִרְחִיהָ: (כה),
(לד)

זֶה אֶחָד מִחֻמְשֵׁי מִקְרָאוֹת שְׂאִין לָהֶם הַכְּרַע, אִין יְדוּעֵי אִם
גְּבִיעִים מְשֻׁקְדִים, אוּ מְשֻׁקְדִים כְּפִתְרִיהָ וּפִרְחִיהָ (בפרש"י).
וּפְסָק הַרְמַב"ם (הל' בית הבחירה פי"ג הי"ב): "וְהִפְלֵל מְשֻׁקְדִים כְּמוֹ"

להרמב"ם מנחות ספ"ג). ואם פן מובן דאף שהתורה כתבה "משקדים" רק באחד מהם (= גביעים או כפתורים ופרחים), מכל-מקום יש לעשות פן בכלם, דמאי שנא. ועל-פי-זה נמצא מובן דהספק על מה נאמר "משקדים" אינו ספק בצווי אלא ספק בפרוש הכתובים, כלומר, במה צותה התורה בפרוש לעשות משקדים.

(וספק זה אינו דומה לשאר ה"מקראות שאין להם הכרע" שאינם צווי למעשה אלא ספק בבאור הכתובים).
ויש לומר הבאור בזה:
הגביעים כפתורים ופרחים לא היו אלא לנוי המנורה (רש"י פרשתנו כ"ה ל"א), וכונת היותם "משקדים" היא בכדי להבליט את יפיהם, (וכבעלי האמניות שדרכם לעשות כף פיה"מ

לה וחזיר תחות תרין קנין מנה וחזיר תחות תרין קנין מנה וחזיר תחות תרין קנין מנה לשמא קנין דנפקין מן מנרתא:

(לה) וכפתור תחת שני הקנים ממנה וכפתור תחת שני הקנים ממנה לששת הקנים היצאים מן-המנורה:

מנורה, וטפחים חלק. נשתיירו שם ג' טפחים שבקם ג' גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים כ"ב: י"ח לששה קנים, ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים: ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר: "משקדים כפתריה", ומעוט כפתרים, שנים: האחד, למטה אצל הירף, והאחד, בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: "בבגנה האחד כפתור ופרח", וג' למנורה, שנאמר: "משקדים כפתריה ופרחיה", ומעוט פרחים, שנים, ואחד האמור בפרשת "בהעלותך": "עד ירכה עד פרחיה". ואם תדקדק במשנה זו הפתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו.

כ"י - וכפתור תחת שני הקנים • מתוך הפפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילף ואילף, כף שנינו במלאכת המשפן: (מנחות כט) גבחה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בירף, שנאמר: (במדבר ח) "עד ירכה עד פרחיה", וטפחים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים, וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר: "משקדים כפתריה ופרחיה". למדנו, שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים, לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר: "וכפתור תחת שני הקנים וגו'", וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילף ואילף, נמשכים ועולים כנגד גבחה של מנורה, טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, ונמשכים ועולין כנגד גבחה של

לו חזיריהון וקניהון מנה יהון פלה נגידיא תדא דדהב דכי:

(לו) כפתריהם וקנתם ממנה יהיו בלה מקשה אחת זהב טהור:

לו ומעבד זת בוצינהא שבקא ומדלק זת בוצינהא ויהון מנהרין על קבל אפקא:

(לז) ועשית את-נרותיה שבעה והעלה את-נרותיה והאיר על-עבר פניה:

כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה.

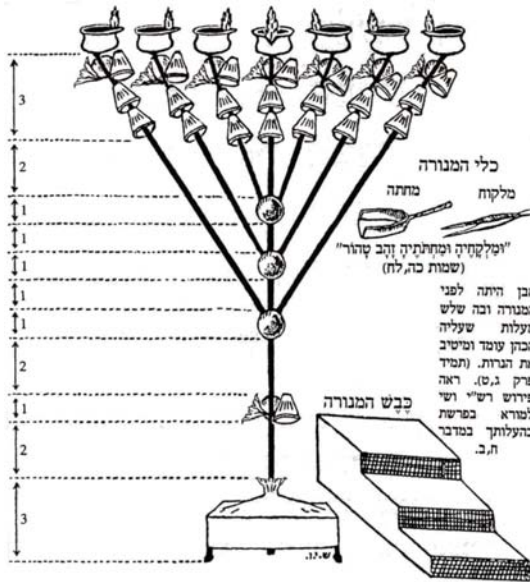
כ"י - את-נרותיה • כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות. והאיר על-עבר פניה • עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היוצאים מצדיה, מוסבים

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו עמ' 324)

הצווי על עשית הנרות נאמר **לאחר** "כלה מקשה אחת", (ב) בפרשת פקודי (לט, לז) נאמר שהביאו "את המנורה . . . את נרותיה", ולפי הדעה הא' אין לומר שהביאו את המנורה **וגם** את נרותיה.

ועשית את נרותיה שבעה (כה, לז) י"א שהנרות היו חלק מגוף המנורה, "מקשה אחת"; וי"א שלא היו חלק מגוף המנורה, אלא ששמו אותם על המנורה (מנחות פח, ב). ונראה, ששיטת רש"י, בדרך הפשט, היא כדעה הב', שהרי (א)

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות

וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ז', ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורה בידינו שגובהה שמונה עשר טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים ושלושה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד פרח, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹. והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזה היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה. ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבו³ גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים נמשכים ממנו ויוצאים ועולים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים ויוצאים על הכפתורים ולא במצע (כמו טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶). ומאשר ציירנו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם).

(וראה בטור וב"ש"לחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח היו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

1) ולשון רש"י, יריכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלושה רגלים יוצאין הימנה ולמטה.

2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדין. (עד כאן). ולפירוש מלת "כד", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

3) זה לשון רש"י במנחות דף כה, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"ז), ומצד שלישי פרח. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" זה לשון, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים בעיגול", אבל הרמב"ם צייר הציור בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב "באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה".

6) וב"נחוכת הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפוזרים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשוה עם האמצעי.

וּמִלְקַחְתִּיהָ וּמִחֲתִיתֶיהָ זֶהֱבַ טָהוֹר:

לח וצבתהא ומחתיתהא דדהב דכי:

וּמִחֲתִיתֶיהָ • הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו. ולשון מחתה, פוישרי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל) "לחתות אש מקוד".

כ"י • ומלקחיה • הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרויים מלקחים. וצבתהא שתרגם אוינקלוס, לשון צבת, טולייש בלע"ז.

כָּפַר זֶהֱבַ טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל־הַבָּלִים הָאֵלֶּה:

לט כפרא דדהב דכי יעבד יתה ית כל מניא האלין:

והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולונגי"א, והם ק' זהובים. כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים.

כ"י • כפר זהב טהור • שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלא כפר, לא פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספד המאמרים קונטרסים כרך א. עמ' 334)

התנשאות והגבהה מעניני העולם (רם), או שהוא שבור ונדכה מעניני העולם (מנ"י) - עליו לעשות מזה 'מנורה' להשם יתברך.

כפר זהב טהור יעשה אתה (כה, לט) 'כפר' בגימטריא 'רם' או 'מנ"י'.

מִרְאֵה וְעֵשֶׂה בְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר־אֵתָהּ בְּהָרִ: ס

מ בחזי ועבד כדמיתיהון דאת מתחזי בטורא:

(מ) וראה ועשה בתבניתם אשר-אתה בהר: ס

אלו הנה נקוד מראה בפת"ח, הנה פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף קמץ, פתרונו 'אתה מתחזי', שאחרים מראים לה (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה).

כ"י • וראה ויעשה • ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקדוש-ברוך-הוא מנורה של אש. אשר-אתה מראה • פתרגומו: 'אתה מתחזי בטורא'.

כֹּו וְאֵת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֵשֶׂר יְרִיעַת שֵׁשׁ מִשֹּׁר וְתַכְלַת וְאַרְגָּמָן וְתַלְעַת שְׁנַי פְּרָבִים מְעֵשֶׂה חֹשֶׁב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

א ונת משכנא תעבד עשר יריעין דבויץ שזיר ותכלא וארגמאן וצבע זהורי צורת כרויבין עובד אמן תעבד יתהון:

כ"י • ואת-המשכן תעשה עשר יריעת • להיות לו לגג ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן לכסותן. שש משור ותכלת וארגמן

ותלעת שני • הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין כשהן שזורין יחד, כ"ד כפלים

כלי יקר - עזו והדר

יריעת, כנגד העולמות בכללם שנוכראו בעשרה מאמרות (אבות פ"ה מ"א), וכלם היו תלוין עד יום ששי בסיון על מנת שיקבלו ישראל יעשרת הדברות (שבת פח). ושל בריאת העולם נקראו 'מאמרות', כי כל אמירה לשון רבה (ראה מבולתא מס' דבחדש ב), וכן כל מעשה בראשית בצביונם נקראו (סנהדרין ס). בצורות אשר בחרו להם בלא כפיה (רשי"י שם). אבל הדברות,

עשיה כי אם על עשר יריעות ולא על משכנו יתברך, וכך פרושו, ואת המשכן שכבר אמרתי ושבנתי בתוכם' הוא על ידי שתעשה עשר יריעת וגו'. ואולם על תבנית עשיתו הסכימו כל המפרשים שהיה בנוי על תבנית שלשה עולמות להורות שהעולם קים על יסוד בנן זה (ראה דברי רבינו לעיל כה ג), ועל בן נעשה מן עשר

כו (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת. הנה לו לומר יריעת. ויריעת משכן' כדרך שאמר ועשית שלחן (פסוק כג), ועשית מנרת זהב (פסוק לא). לפי שמשכן הוא על שם ושבנתי בתוכם' (לעיל כה ח), על בן אין נכון לומר לשון עשיה על שביתו יתברך, כי דבר זה אין ליחס בלתי לה' לבדו, שצאמר (ויקרא כו יא) ונתתי משכני בתוכם', ולא רצה להזכיר לשון

לְחֹוֹט (ברייטא דמלאכת המשכן). כְּרֻבִים מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב • כְּרוּבִים הָיוּ מְצִיִּינֵי בָהֶם בְּאֲרִיגְתָּן, וְלֹא בְּרִקְמָה שֶׁהוּא מַעֲשֵׂה מַחֵט, אֲלֵא בְּאֲרִיגָה בְּשָׁנֵי כְּתָלִים,

פְּרָצוּף אֶחָד מִכָּאן וּפְרָצוּף אֶחָד מִכָּאן: אָרִי מִצַּד זֶה וְנִשֵּׁר מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שְׂאוּרֵינֵי חֲגוּרוֹת שֶׁל מֶשֶׁי, שְׁקוּרֵינֵי בְּלַע"ז פִּינִישִׁישׁ"א.

כלי יקר – עוז והדר

ח, כי הבית המקדש גם כן מרבו העולם והמקום המצרף עליונים ותחתונים כי שם עשה לו הקדוש ברוך הוא מדור בתחתונים, כמראה אשר הראה ה' ליעקב בסלם שהיה 'מצב ארצה וראשו מגיע השמימה' (בראשית כח יג) ומצב שפועו כנגד בית המקדש (כ"ד ט"ו ז), כי היה הסלם מחבר ארץ לשמים על ידי המקדש שבמצב, כי המקום ההוא המיוחד להיות מדור לעליונים ותחתונים הוא האמצעי המקרפם (ראה דברי רבינו בראשית שם):

ועל כן מצינו בבנין זה המקדש ענינים המקרפים הקצוות, והוא הדבר אשר דברנו שהמשים קרטים היו מחברים היריעות, אשר היו המש מהם נתונים על קדש קדשים חלק העליונים, והמש מהם נתונים על הקדש שיש בו חלק תחתונים, והקרטים מצרפים אותם. והוא שאמרו רבותינו ז"ל (ירושלמי מגילה פ"א ה"ב) 'נראים הקרטים במשכן ככוכבים ברקיע', כי הכוכבים הם העולם האמצעי שבין העולם העליון לבין העולם התחתון, וכמו שהכוכבים אמצעים ויש גם בהם חלק מן הצרוף לצרף עליונים לתחתונים, כך הקרטים שבמשכן באו על פניה זו. וכתוב (ויאל יב א) 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד', ומצדיקי הרבים הם צדיקים יסודי עולם המשימים שלום בין פמליא של מעלה ושל מטה דהינו רבים', כי הם אמצעים 'ככוכבים' אלו, לאפוקי מי שאינו עוסק בתורה אין בו חלק מן העליונים כלל ואינו אמצעי לפיכך אינו בכלל 'מצדיקי הרבים' (ראה סנהדרין שם), כי לשון 'מצדיקי' יאמר על המבטל ההתנגדות שבין שני הקצוות:

ומשעם זה נעשה כאן עוד נס אחר המורה על ענין זה, והוא 'הבריה התיכון' שהיה 'מברח מן הקצה אל הקצה' (פסוק כח) ואוחז בשני הקצוות ומחברם (ראה שבת צח), ולמה דוקא בריח

שהפרכת והקרטים מורים על ענין אחר, כי הפרכת היה מבדיל בין המקום המיוחד לשכינתו ותברך הנקרא קדש קדשים, ובין האהל אשר שם היו הכלים הקדושים המורים על הצלחות של בני האדם, כי המנוחה גברה שמונה עשר טפחים (מנחות כב) קמות אדם בינוני (ראה עירובין ד), והשלחן הוא המקום אשר משם יזנו (והר"ב גג). וכדי שלא תאמר שבשום אופן אין מקום שידבק האדם בה' אלהיו, על כן באו קרטים אלו במקום ההוא לחברם, להורות שעל ידי שישיביל האדם במקשים שערי בינה ידבק האדם באלהיו ומכאן תלמוד גם כן שהמשה יריעות שהיו מכסים הקדש קדשים הם כנגד המשה דברות ראשונות כי הם לכבוד המקום ברוך הוא, והמשה היריעות שהיו מכסים האהל מועד הם כנגד המשה דברות אחרונות השייכים לבריות לבד, וצרוף חמשים קרטים מורה שמספר חמשים מצרפם. ואלו דברים ברורים ועתיקים ונכונים:

והנה מקום אתי לפרש חמשה מול חמשה, כנגד מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות (י) 'הני חמשה ברכי נפשי' (תהלים ק) אמר דוד כנגד הנשמה שנמשלה בחמשה דברים אל השם ותברך, וחבורם ידבוקם על ידי חמשים שערי בינה כמור:

ו'הביט ימין ורא' (ע"פ תהלים קמב ח) כי כל מה שברא הקדוש ברוך הוא יש בכלם אינו אמצעי המחבר שני הקצוות, והסבימו כל המפרשים לומר שהאדם מצד היותו בו חלק אלוה ממעל מחבר אל הגוף הגוף, הנה הוא האמצעי המצרף עליונים ותחתונים, ועושה שלום בין פמליא של מעלה ושל מטה לבלתי היות בהם התנגדות (ראה סנהדרין עט). וכשם שהאדם אמצעי, כך יצירתו של אדם ממקום שנאמר בו (לעיל כ) 'מזבח אדמה תעשה לי' (כ"ד י

דבר אתנו אדני השמים' והארץ קשות' לאמר (ע"פ בראשית מב ל) 'אם תקבלו התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם' (שבת שם). וזהו שנאמר (תהלים כט ד) 'קול ה' בפח', כי פכה אותם בכח על קבלת התורה. על כן היה **ארף היריעה האחת שמונה ועשרים באמה**, כמספר 'כח', וכמו שנאמר (תהלים ק"א ו) 'כח מעשיו הגיד לעמו', כי 'הלחת מעשה אלהים המה' (להלן לב טו), והגיד להם 'דברים קשים כגידין אלו הענשים כפרוש רש"י (לעיל י"א), והינו 'כח':

והיו היריעות חמשה מול חמשה, כנגד עשרת הדברות שהיו 'חמשה דברות מול חמשה' (מכילתא שם ח), והנה חמשה דברות ראשונות הם בין אדם למקום ברוך הוא, וחמשה דברות אחרונות בין אדם לחברו. ופרש בעל הטורים גם כן 'שהיו כנגד עשרה דברות חמשה מול חמשה, וחמשים קרטים (פסוק ו) כנגד חמשים שערי בינה, ואני מוסיף נפך משלי לומר כי על ידם יוכל האדם להתחבר לעליונים, לפי שכלם נמסרו למשה חסר אחת שנאמר (תהלים ח) 'ותחסרהו מעט ממלאהים' (ר"ה כא), משמע שאם היה שלם בכלם לא היה חסר מלאהים. ולרמוז על זה נאמר (פסוק ה-ו) **חמשים ללאת תעשה וגו' ועשית חמשים קרטי זהב וגו' והיה המשכן אחר**, כי על ידי מספר חמשים יהיו העליונים והתחתונים לאחדים, כי אותן חמשה יריעות שהם כנגד דברות ראשונות יש בהם רמז אל העליונים הישבים ראשנה במלכות שמים, ואותן חמשה יריעות שבנגד דברות אחרונות הם כנגד התחתונים, ומספר חמשים מצרפם כמור:

ותבין ותשיביל, כי הפרכת שהיה מבדיל בין הקדש ובין קדש **הקדשים** (פסוק א) היה נתון תחת הקרטים שנאמר (שם) **ונתתה את הפרכת תחת הקרטים**, והטעם לפי

ב אָרְבַּע דִּירֵיעָתָא חֲדָא עֲשְׂרִין וְתַמְנֵי אַמִּין
וּפּוֹתֵיָא אַרְבַּע אַמִּין דִּירֵיעָתָא חֲדָא מִשְׁחָתָא
חֲדָא לְכָל דִּירֵיעָתָא :

(ב) אָרְבַּע הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים בְּאַמָּה
וְרַחֵב אַרְבַּע בְּאַמָּה הִירֵיעָה הָאֶחָת מִדֶּה אֶחָת
לְכָל־הִירֵיעוֹת:

ג חֲמִשׁ יָרִיעוּ וְהִזְנוּ מִלְפָּנֵי חֲדָא עִם חֲדָא
וְחֲמִשׁ יָרִיעוּ מִלְפָּנֵי חֲדָא עִם חֲדָא :

(ג) חֲמִשׁ הִירֵיעוֹת תִּהְיוּן חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ
וְחֲמִשׁ יָרֵיעוֹת חִבְרֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:

זָכַר, אוֹמֵר: "אִישׁ אֶל אַחִירוֹ", כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַרוּבִים:
(לעיל כה) "וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אַחִירוֹ".

כ"ג • תְּהִיֵּין חִבְרֹת • תּוֹפְרִין בְּמַחַט זֹו בְּצַד זֹו, חֲמִשׁ
לְבַד וְחֲמִשׁ לְבַד. אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ • כִּף דְרָף הַמְקַרָּא
לְדַבֵּר בְּדַבְּרֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן נִקְבָּה. וּבְדַבְּרֵי שֶׁהוּא לְשׁוֹן

ד וְתַעֲבֹד עֲנוּבִין דְּתַכְלָא עַל שְׁפָתָא דִּירֵיעָתָא
חֲדָא מִסְטְרָא בֵּית לּוֹפִי וְכֵן תַּעֲבֹד בְּשַׁפְתָּא
דִּירֵיעָתָא בְּסְטְרָא דְבֵּית לּוֹפִי תַנִּיתָא :

(ד) וְעֵשִׂיתְ לְלֵאֹת תְּכִלֹת עַל שְׁפַת הִירֵיעָה הָאֶחָת
מִקְצָה בְּחִבְרֹת וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁפַּת הִירֵיעָה הַקִּיצוּנָה
בַּמְחִבְרֹת הַשְּׁנִית:

ח וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשַׁפַּת הִירֵיעָה הַקִּיצוּנָה
בַּמְחִבְרֹת הַשְּׁנִית • בְּאוֹתָהּ יָרֵיעָה שְׁהִיא קִיצוּנָה,
לְשׁוֹן קֶצֶה, פְּלוֹמֵר: לְסוֹף הַחֹבְרֹת.

כ"ד • לְלֵאֹת • לְצוֹל"ש בְּלַע"ז, וְכֵן תַּרְגָּם אוֹנְקְלוֹס:
עֲנוּבִין, לְשׁוֹן עֲנוּבָה. מִקְצָה בְּחִבְרֹת • בְּאוֹתָהּ יָרֵיעָה
שְׁבִסוּף הַחֹבֵר. קְבוּצַת חֲמִשַּׁת הִירֵיעוֹת קְרוּיָה

ה חֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בִּירֵיעָתָא חֲדָא
וְחֲמִשִּׁין עֲנוּבִין תַּעֲבֹד בְּסְטְרָא דִּירֵיעָתָא
דְּבֵּית לּוֹפִי תַנִּיתָא מְכוּנָן עֲנוּבֵיָא חֲדָא לְקַבֵּל
חֲדָא :

(ה) חֲמִשִּׁים לְלֵאֹת תַּעֲשֶׂה בִּירֵיעָה הָאֶחָת וְחֲמִשִּׁים
לְלֵאֹת תַּעֲשֶׂה בְּקֶצֶה הִירֵיעָה אֲשֶׁר בַּמְחִבְרֹת
הַשְּׁנִית מִקְבִּילַת הַלְּלֵאֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ:

מִן הַצָּפוֹן לְדָרוֹם עֶשֶׂר אַמּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּלְיָרֵכְתִי
הַמִּשְׁכָּן יָמָה וְגו'" וְשְׁנֵי קַרְשִׁים לְמִקְצְעוֹת, הָרִי עֶשֶׂר.
וּבְמִקְוֵם אֶפְרָשִׁם לְמִקְרָאוֹת הַלְלוּ. נוֹתֵן הִירֵיעוֹת,
אֶרְבֵּן לְרַחְבּוֹ שֶׁל מִשְׁכָּן: עֶשֶׂר אַמּוֹת אִמְצָעִיוֹת לְגַג
חֲלָל רַחֵב הַמִּשְׁכָּן, וְאַמָּה מִכָּאן וְאַמָּה מִכָּאן לְעֵבִי
רְאִשֵׁי הַקַּרְשִׁים, שְׁעָבִים אַמָּה. נִשְׁתִּירוּ ט"ז אַמָּה:
ח' לְצָפוֹן וְח' לְדָרוֹם מְכֻסוֹת קוֹמַת הַקַּרְשִׁים שֶׁנֶּבְהֵן
עֶשֶׂר. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי אַמּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת מְגֻלוֹת. רַחְבֵּן
שֶׁל יָרֵיעוֹת אַרְבָּעִים אַמָּה, כְּשֶׁהֵן מְחִבְרוֹת עֶשְׂרִים
אַמָּה לְחֹבְרֹת. שְׁלִשִׁים מֵהֵן לְגַג חֲלָל הַמִּשְׁכָּן לְאַרְכּוֹ,
וְאַמָּה כְּנָגֵד עֵבִי רְאִשֵׁי הַקַּרְשִׁים שְׁבַמְעָרְב, וְאַמָּה

כ"ה • מִקְבִּילַת הַלְּלֵאֹת אִשָּׁה אֶל אֶחָתָהּ • שָׁמֵר
שֶׁתַּעֲשֶׂה הַלְּלֵאֹת בְּמִדָּה אֶחָת, מְכוּנַת הַבְּדִלְתָן זֹו מִזֹּו,
וּכְמִדְתָן בִּירֵיעָה זֹו כֵּן יִהְיֶה בְּחִבְרָתָהּ, כְּשֶׁתַּפְרֹשׁ
חֹבְרֹת אֶצֶל חֹבְרֹת, יִהְיוּ הַלְּלֵאֹת שֶׁל יָרֵיעָה זֹו
מְכוּנּוֹת כְּנֶגֶד לְלֵאֹת שֶׁל זֹו, וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מִקְבִּילוֹת",
זֹו כְּנֶגֶד זֹו, תַּרְגוּמוֹ שֶׁל "כְּנֶגֶד" "לְקַבֵּל". הִירֵיעוֹת
אֶרְבֵּן כ"ח וְרַחְבֵּן אַרְבַּע, וּכְשֶׁחִבְרַת חֲמִשׁ יָרֵיעוֹת יַחַד,
נִמְצְאוּ רַחְבֵּן כ"ו וְכֵן הַחֹבְרֹת הַשְּׁנִית. וְהַמִּשְׁכָּן, אֶרְכּוֹ
שְׁלִשִׁים מִן הַמְזוּרַח לְמַעְרָב, שֶׁנֶּאֱמַר: "עֶשְׂרִים קַרְשִׁים
לְפָאֵת נֶגֶב תִּמְנָנָה" וְכֵן לְצָפוֹן. וְכָל קַרֵּשׁ אַמָּה וְחִצֵּי
הָאַמָּה, הָרִי שְׁלִשִׁים מִן הַמְזוּרַח לְמַעְרָב. רַחֵב הַמִּשְׁכָּן

קדושים • וְשׁוֹלַח הַשֹּׁפֵעַ לְכָל הָעוֹלָם מִן
הַקְצָה אֶל הַקְצָה (ראה זוהר חדש רות מה). עַל
כֵּן נַעֲשֶׂה בּוֹ נֵס זֶה בְּבִרְיַח
הַתִּיכוֹן: תּוֹרָה ב

שִׁיעָקֵב הִבִּיא עִמּוֹ הַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן
לְמִצְרַיִם כּו', וְאוֹלֵי לְמַד זֶה מִמְּרָאָה
הַסֵּלֶם כְּמִבְּאֵר לְמַעְלָה. וְעוֹד
שֶׁהַמְקַדֵּשׁ עוֹמֵד בְּאַמְצַע הָעוֹלָם (תּוֹרָתָא)

הַתִּיכוֹן, אֵלָּא וְדָאֵי כְּדֵי שֶׁלְמִדּוּ מִנָּה
שְׁכָל תִּיכוֹן וְאַמְצָעֵי מְחַבְרֵי הַקְצָאוֹת,
כְּמוֹ הַמְקַדֵּשׁ וְהַצִּדִּיק וְהַכּוֹכָבִים
בְּאַמּוֹר. וּבְמִדְרָשׁ אִמְרוּ (תּוֹרָתָא ט)

מדות. אכל במסכת שבת (פרק הורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט' אמות תלויות אחורי המשכן. והכתוב בפרשה זו מסייענו: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" - ואם פדברי הברייתא הזאת, נמצאת פרכת משוכה מן הקרסים ולמערב אמה.

והמעבד חמשין פורפין דרוב ותלפף ית יריעתא חדא עם חדא בפורפיא ויהי משכנא חד:

כ"י קרסי זרב. פירמיל"ש בלע"ז, ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוכרת זו וראשן אחד בלולאות שבחוכרת זו, ומחברין בהן.

והמעבד יריעין מעזי לפרסא על משכנא חדא עסרי יריעין מעבד יתהון:

(ו) ועשית חמשים קרסי זרב וחברת את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד:

(ז) ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם:

כ"י יריעת עזים. מנוצה של עזים. לאהל על המשכן. לפרש אותן על היריעות התחתונות.

ח ארפא דיריעתא חדא תלתין אמין ופוחיא ארבע אמין דיריעתא חדא משחמא חדא לחדא עסרי יריעין:

(ח) ארף | היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת:

שנשארו מגלות מן הקרשים. והאמה התחתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחובה בנקב האדן, שהאדנים גבהן אמה.

כ"י שלשים באמה. שכשנותן ארפן לרחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות

ט ותלפף ית חמש יריעין לחוד וית שית יריעין לחוד ויתיעוף ית יריעתא שתימתא לקבל אפי משכנא:

(ט) וחברת את חמש היריעת לבד ואת שש היריעת לבד וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל:

כ"י וכפלת את היריעה הששית. העודפת באלו העליונות יותר מן התחתונות. אל מול פני האהל. חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכסה בצעיף על פניה.

י ומעבד חמשין ענובין על שפתא דיריעתא חדא בסטרא בית לופי וחמשין ענובין על שפתא דיריעתא דבית לופי תניתא:

(י) ועשית חמשים ללאות על שפת היריעה האחת הקיצנה בחברת וחמשים ללאות על שפת היריעה החברת השנית:

יא ומעבד פורפין דנקשא חמשין ותעיל ית פורפיא בענוביא ותלפף ית משכנא ויהי חד:

(יא) ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאות וחברת את האהל והיה אחד:

יב וסרח העדף ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן:

(יב) וסרח העדף ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן:

שֶׁל יְרִיעָה אַחַת עֲשָׂרָה הֵיטָהָה, הִיָּה נִכְפַּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל. וְשָׂארוֹ שְׁתֵּי אַמּוֹת רַחֵב חֲצִיָּה עוֹדָף עַל רַחֵב הַתַּחְתּוֹנוֹת. תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • לְכַסּוֹת שְׁתֵּי אַמּוֹת שְׁהִיו מְגֻלּוֹת בְּקֶרְשִׁים. אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • הוּא צַד מְעַרְבִי, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בַּמּוֹרָח שֶׁהָן פְּנִיּוֹ, וְצִפּוֹן וְדָרוֹם קְרוּיִן צְדָדִין לְיָמִין וְלִשְׂמָאל.

כִּי- וְסִרַח הָעֹדָף בִּירִיעַת הָאֹהֶל • עַל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יְרִיעוֹת הָאֹהֶל הֵן הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל עֲזִים, שְׁקֻרִיִּים אֹהֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּהֵן: "לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכֹל "אֹהֶל" הָאֵמֹר כָּאֵן אֵינּוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן גַּג, שֶׁמֵּאֱהִילוֹת וּמִסְכַּכוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת, וְהֵן הִיו עוֹדְפוֹת עַל הַתַּחְתּוֹנוֹת חֲצִי הִירִיעָה לְמַעַרְב, שֶׁהַחֲצִי

יִדְוֹמְעַבֵּד חוֹפֵאָה לְפָרְסָא מִשְׁכֵּי דְדְבָרֵי בְּמִסְמְקֵי וְחוֹפֵאָה מִשְׁכֵּי דְסִסְגוֹנָא מְלַעְלָא:

(יג) וְהָאֹמָה מִזָּה וְהָאֹמָה מִזָּה בְּעֹדָף בְּאֶרֶץ יְרִיעַת הָאֹהֶל יִהְיֶה סְרוּחַ עַל-צִדֵי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסּוֹתוֹ:

הַמִּשְׁכָּן • לְצִפּוֹן וְלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה. לְמַדָּה תוֹרָה דְרָף אֶרֶץ: שִׁיָּהָא אָדָם חָס עַל הֵיפָּה.

כִּי- וְהָאֹמָה מִזָּה וְהָאֹמָה מִזָּה • לְצִפּוֹן וְלְדָרוֹם. בְּעֹדָף בְּאֶרֶץ יְרִיעַת הָאֹהֶל • שֶׁהֵן עוֹדְפוֹת עַל אֶרֶץ יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אַמּוֹת. יִהְיֶה סְרוּחַ עַל-צִדֵי

יִדְוֹמְעַבֵּד חוֹפֵאָה לְפָרְסָא מִשְׁכֵּי דְדְבָרֵי בְּמִסְמְקֵי וְחוֹפֵאָה מִשְׁכֵּי דְסִסְגוֹנָא מְלַעְלָא:

(יד) וְעֲשִׂיתָ מִכְסֵה לְאֹהֶל עֶרְת אֵילִם מְאָדָמִים וּמִכְסֵה עֶרְת תַּחְשִׁים מְלַמְעָלָה: פ

וְרַחֲבֵן י', אֱלוֹ דְבָרֵי רַבִּי נַחֲמִיָּה, וְלְדְבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה: מִכְסֵה אֶחָד הִיָּה. חֲצִיּוֹ שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִם מְאָדָמִים וְחֲצִיּוֹ שֶׁל עוֹרוֹת תַּחְשִׁים.

כִּי- מִכְסֵה לְאֹהֶל • לְאוֹתוֹ גַּג שֶׁל יְרִיעוֹת עֲזִים, עֲשֵׂה עוֹד מִכְסֵה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִם מְאָדָמִים, וְעוֹד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מִכְסֵה עוֹרוֹת תַּחְשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָאוֹת לֹא הִיו מְכַסִּין אֶלָּא אֶת הַגַּג: אֶרְפֵן ל'

♦ יום רביעי ג' אדר ♦

טו וְתַעֲבֵד יָת דְפִיָּא לְמִשְׁכְּנָא דְאֵעִי שְׁטִין קְזִימִין:

(טו) וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי עֲמֻדִים:

שֶׁלוֹ: טָס מְטַע מוֹזְזִים, קוֹרוֹת בְּתֵינּו אֶרְזִים, שְׁנַזְדָּרוֹ לְהִיּוֹת מוֹכְנִים בִּיָּדָם מִקְדָּם לְכֹן. עֲצֵי שְׁטִים עֲמֻדִים • אֵישׁטַנְבִּי"ש בְּלַעֲזוֹ, שִׁיָּהָא אֶרֶץ הַקֶּרְשִׁים זְקוּף לְמַעְלָה בְּקִירוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא תַעֲשֶׂה הַכְּתָלִים בְּקֶרְשִׁים שׁוֹכְבִים, לְהִיּוֹת רַחֵב הַקֶּרְשִׁים לְגַבַּה הַכְּתָלִים, קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ.

כִּי- וְעֲשִׂיתָ אֶת-הַקֶּרְשִׁים • הִיָּה לוֹ לומר: וְעֲשִׂיתָ קֶרֶשִׁים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכֹל דְבָר וְדְבָר. מֵהוּ הַקֶּרְשִׁים? מֵאוֹתָן הָעוֹמְדִין וְיִמְחֲדִין לְכָף. יַעֲקֹב אֲבִינּו נָטַע אֶרְזִים בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁמַת צָוָה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם בְּשִׂיָּצָאוֹ מִמִּצְרַיִם, וְאָמַר לָהֶם, שַׁעֲתִיד הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ- הוּא לְצוּרוֹת אוֹתָן לַעֲשׂוֹת מִשְׁכָּן בְּמִדְבָר מְעַצֵּי שְׁטִים: רְאוּ, שִׁיָּהִיו מְזַמְנִים בְּיָדְכֶם! הוּא שִׁיָּסֵד הַבְּבָלִי בְּפִיוֹט

כלי יקר - עזו והדר

שְׁעוֹמְדִים לְעוֹלָם. אֶךְ כְּפִי הַפֶּשֶׁט שִׁיָּעֲקֹב הַכִּין אוֹתָם לְעַבְדַּת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, נוֹכַח לומר שֶׁלְכָף אָמַר עֲמֻדִים, לומר שִׁיָּקָחוּ מֵאוֹתָן עֲצֵי שְׁטִים הָעוֹמְדִים מוֹכְנִים לְכָף, כִּי זָהוּ מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן 'עוֹמְדִים' בְּהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת בְּדָבָר הַמוֹכֵן וְעוֹמֵד לְכָף: וְבֵּא הָרְמוֹ בְּאֶרְזִים אֱלוֹ לְמָה שֶׁנֶּאֱמַר

תַּתְרַצָּה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה, וְהַשִּׁיב לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעֲצֵי שְׁטִים, וְכֹן אֵיחָא בְּמִדְרַשׁ עֲצֵי 'שְׁטִים' לְכַפֵּר עַל 'שְׁטוֹת' מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָה וְנִרְצָה לָהֶם לְכַפְּרָה לְפָנֵי ה', וְכֹן מְסִיק בְּתַנְחוּמָא (סִימָן ט): וּבַמִּסְכָּת יוֹמָא (עב) דְרָשׁוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר עֲצֵי שְׁטִים עֲמֻדִים,

(טו) וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן וְגו'. הַקֶּרְשִׁים בְּה"א הִיָּדִיעָה, הִיָּנו אוֹתָן אֶרְזִים שֶׁנָּטַע לָהֶם יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם (ראַה תְּנַחֲמָא ט). סִימָן לְדָבָר, 'הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן' עוֹלָה לְמִסְפָּר יַעֲקֹב אֲבִינּו נָטַע לָהֶם אֶרְזִים בְּמִצְרַיִם, כִּי מִסְפָּר שְׁנֵיהֶם תַּתְרַצָּה, כִּי אָמַר יַעֲקֹב לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּפִמָּה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר המאמרים תש"ו, עמ' 114)

'שטות דלעומת זה' היא אותה רוח שטות הגורמת לאדם לחטוא, וכמאמר רז"ל (סוטה א) "אין אדם עובר עברה אלא אם-כן נכנס בו רוח שטות". 'שטות דקדושה' היא כאשר יהודי עובד את ה' באופן שלמעלה מטעם ונדעת, ועל-דרך מה שאמרו רז"ל (כתובות יז), "אהני ליה שטותיה לסבא".
עבודת האדם היא אפוא להפוך את ה'שטות דלעומת זה' ל'עצי שטים עומדים' - 'שטות דקדושה'.

ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים (כו, טו)
שרש המלה 'שטים' הוא 'שטה', שמשמעותה נטיה (פי עץ השטיטה נוטה הצידה בדרך כלל). דהיינו, יש דבר שהוא אמצעי, וההטיה לאיזה צד, למעלה או למטה, נקראת שטיטה. אף תיבת 'שטות' היא מאותו שרש. נמצא פי שטים ושטות - כלם משרש אחד.
והנה דרך המצועה היא - דרך ההגיון והשכל. ההטיה מדרך זו למטה - היא 'שטות דלעומת זה' (דקליפה), וההטיה כלפי מעלה - היא 'שטות דקדושה'.

טז עשר אמין ארכא דדפא ואמתא ופלגות אמתא פוהתא דדפא חד : **חצי האמה ואמה ארך הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד:**

למדנו: ארכו של משכן לעשרים קרשים, שהיו בצפון ובדרום, מן המזרח למערב, שלשים אמה.

כז עשר אמות ארך הקרש • למדנו: גבהו של משכן עשר אמות. ואמה וחצי האמה רחב.

יח שתי ידות לקרש האחד משלבת אשה אל- אחתה פן תעשה לכל קרשי המשכן:

יח תתיין צירין לדפא חד משלבין חדא לקבל חדא פן תעבד לכל דפי משכנא:

יח שתי ידות לקרש האחד • הנה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות. והחריץ, חצי רחב הקרש באמצע, (רוצה לומר: קרש, נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רחב אמה. נמצא, חצי רחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פרש רש"י בהדיא בפרק "הזורק", דף צ"ח, שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רחב רביעית אמה, ודוק היטב. ואז סרה תלונית הרמב"ן ותמיהתו מסלקת). ואותן הידות, מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש הנכנסות בתלל האדנים,

חרוצות משלושה צדיהן, רחב החריץ כעבי שפת האדן, שיכסה הקרש את כל ראש האדן. שאם לא כן, נמצא רוח בין קרש לקרש כעבי שפת שני האדנים שיפסיקו ביניהם, וזהו שנאמר: "ויהיו תואמים מלמטה" שיחרץ את צדי הידות, כדי שיתחברו הקרשים זה אצל זה. משלבת • עשויות כמין שליבות סלם, מבדלות זו מזו ומשפין ראשיהם להכניס בתוך תלל האדן, פשליכה הנכנסת בנגב עמודי הסלם. אשה אל-אחתה • מכונות זו כנגד זו, שיהיו חריציהם שוים זו כמדת זו, כדי שלא יהיו שתי ידות זו משוכה לצד פנים וזו משוכה לצד חוץ כעבי הקרש שהוא אמה. ותרגום של "ידות" צירין, לפי שדומות לצירי הדלת הנכנסים בחורי המפתח.

הנה חורץ את הקרש מלמטה באמצעו בגובה אמה, ומניח רביע רחבו מכאן ורביע רחבו מכאן, והן הן הידות. והחריץ, חצי רחב הקרש באמצע, (רוצה לומר: קרש, נקרא מה שנשאר לאחר שחרץ מכאן ומכאן, ואז נשאר רחב אמה. נמצא, חצי רחב הקרש שבאמצע הוא חצי אמה. וכן פרש רש"י בהדיא בפרק "הזורק", דף צ"ח, שהחריץ באמצע רחב חצי אמה, והיה חורץ רביעית אמה מכל צד, וכל יד היה רחב רביעית אמה, וכן כל שפת אדן היה רחב רביעית אמה, ודוק היטב. ואז סרה תלונית הרמב"ן ותמיהתו מסלקת). ואותן הידות, מכניס באדנים שהיו חלולים, והאדנים גבהן אמה ויושבים רצופים ארבעים זה אצל זה, וידות הקרש הנכנסות בתלל האדנים,

כלי יקר - עזר והדר

דבר, שכל מקום שתמצא גדר ערוה שם תמצא קדשה (ויקד כד ו) ויען כי בשטים היו פרוצים בעריות ולא זכרו בקדשת עשרים וארבעה שטים אלו, על פן נפלו עשרים וארבעה אלה. ובפרשת בלק (במדבר כג טו) בעורת השם יתבאר טעם יקר על מספר עשרים וארבעה אלה בפסוק וְאֵנֹכִי אֲקָרָה בַּה' יבקש ממקומו: תורה טו

פרש 'ארבעים ושמונה קרשים כנגד ארבעים ושמונה נביאים (ראה מגילה יד) וארבעים ושמונה משמרות כהונה ולויה' (ראה תוספתא תענית פ"ג ה"ב), ומה ענינם אל הקרשים אם לא לפי שהצדיק נמשל לארוך באמור: ועוד כתב ר"י בעל הטורים, שבפרשה מיצינו עשרים וארבעה פעמים שטים, כנגד עשרים וארבעה אלה שנפלו בשטים (במדבר כה ט). וטעמו של

(תהלים צב א) 'צדיק בתמר יפרח בארו בלבנון ישגה, ומאחר שגוף הצדיק נמשל לארו זה, על פן השכין השם יתברך שכינתו תוף מחצת עצי ארום, ללמד בקל וחמר שהוא שוכן גם בתוף בני ישראל שנמשלו 'בארזים עלי מים' (ע"פ במדבר כד ו), וכמו שנאמר (לעיל כה ח) וְשִׁכְנֵתִי בְתוֹכְכֶם, 'בתוכו' לא נאמר אלא 'בתוכם', ולומר שעקר השכינה בעבור ישראל. ובעל הטורים

(יא) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לְפָאתַי נֹגֵבָה תִּימְנָה:

כ"י - לפאת נגבה תימנה • אין "פאה" זו לשון מקצוע, אלא כל הרוח קרויה פאה, כתרגומו: 'לרוח עבר דרומא'.

(יב) וְאֲרָבָעִים אֲדָנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקֶּרֶשׁ שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יְדָתָיו וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת־הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד לְשֵׁתֵי יְדָתָיו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א. עמ' 162)

רומזים לעבודה של קבלת על מלכות שמים פשוטה, שאינה נשענת על שכל ורגש (אף-על-פי-כן, העבודה דקבלת-על, 'אדנים', היא היסוד לכל מלאכת המשכן, כי ראשית העבודה ושרשה היא קבלת-על).

לכן, שונה תרומת האדנים מתרומת שאר כלי המשכן: בעבודה פנימית יש הבדלים בין יהודי ליהודי, וכל אחד ואחד עובד על-פי כוחותיו וחושיו. לכן התרומה של כלי המשכן היתה ננדבת לבו של כל אדם. אך בענין היסודי של קבלת-על - אדנים, הכל שווים.

וְאֲרָבָעִים אֲדָנֵי קֶסֶף (כו, יט)

האדנים נעשו מתרומת "בקע לגלגלת", שהכל השתתפו בה במדה שוה. ואילו המשכן וכליו, נעשו מתרומות "כפי נדבת לבו" של כל אחד ואחד מישראל.

במה שונים האדנים משאר כלי המשכן?

כלי המשכן רומזים לעבודה בכחות הנפש, היריעות - לכחות המקיפים, רצון וענג. והקרשים (שמדתם עשר אמות) - לעשרה כחות הפנימיים של הנפש, שכל ומדות.

לעומת זאת, האדנים, שהיו החלק הנמוך ביותר במשכן,

(כ) וּלְצִלְעֵי הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנַיִת לְפָאתַי צִפּוֹן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ:

(כא) וְאֲרָבָעִים אֲדָנִים כֶּסֶף שְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וְשְׁנֵי אֲדָנִים תַּחַת הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד:

(כב) וּלְיִרְכְּתֵי הַמִּשְׁכָּן יִמָּה תַּעֲשֶׂה שְׁשֵׁה קָרָשִׁים:

כ"י - ולירכתי • לשון סוף, כתרגומו: 'ולסיפוי'. ולפי שהפתח במזרח, קרוי מזרח 'פנים' והמערכב 'אחוריים'. וזהו סוף, שהפנים הוא הראש. תעשה ששה קרשים • הרי תשע אמות רחב.

(כג) וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת הַמִּשְׁכָּן בְּיִרְכְּתָיו:

כ"י - וְשְׁנֵי קָרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמַקְצַעַת • אחד למקצוע צפונית מערבית, ואחד למערכת דרומית. כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השתים אינן בחלל המשכן אלא חצי אמה מזו וחצי אמה מזו

נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזה והאמה מזה באות כנגד אמות עבי קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה.

כד ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על ראשו אל הטבעת האחת בן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהיו:

כד ויהיו מכונין מלרע וכחדא יהון מכונין על רישה לעזקתא חדא בן יהי לתרויהון לתרין זוגין יהון:

נמצא, מתאים לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות, לא ידעתי אם קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצע היתה טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות ה'דרומי והצפוני' אלמטה קאי, ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר בעבי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני הכתלים מחברים. בן יהיה לשניהם. לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות.

כ"ה ויהיו תאמם מלמטה. כל הקרשים תאמם זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני האדנים ביניהם, להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תאמם זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ לרחבו בעביו, כנגד חרוץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם. ויחדו יהיו תמים. כמו תאומים. על ראשו. של קרש. אל הטבעת האחת. כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין בשני צדיו כדי עבי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת.

כה ויהיו תמניא דפיין וסמכיהון דכסף שתא עשר סמכין תרין סמכין תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד:

כה ויהיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים תחת הקרש האחד:

האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם, והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה, ומכניסן לתוף שני אדנים, שנאמר: "שני אדנים, שני אדנים", וחורץ את הקרש מלמעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותנן לתוף טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר: "ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה, והפרוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות.

כ"ו ויהיו שמנה קרשים. הן האמורות למעלה: "תעשה ששה קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת". נמצאו, שמונה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה 'מעשה סדר הקרשים' במלאכת המשפן: הנה עושה את האדנים חלולים וחורץ את הקרש מלמטה, רביע מכאן ורביע מכאן, והחרץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני שליבות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להפנס בתלל

כו ותעבד עברי דאצי שטין חמשא לדפי סטר משפנא חד:

לקרשי חמשה עצי שטים חמשה צלע המשפן האחד:

והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להפנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משלשים בתוף עשר אמות של גבה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע ארץ הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לברית התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעביו, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכונין זה מול זה, וזהו שנאמר: "בתוף הקרשים". הבריתים

כ"ז בריהם. בתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש. חמשה לקרשי צלע המשפן. אלו ה', ג' הן, אלא שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות: זה מברית עד חצי הכתל, וזה מברית עד חצי הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארכו כנגד כל הכתל ומברית מקצה הכתל ועד קצהו, שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברית מן הקצה אל הקצה". שהעליונים

הַעֲלִיזוּנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים שְׂבֻצָפוֹן וּבִדְרוֹם, אַרְךָ כָּל אֶחָד ט"ו אַמָּה, וְהַתִּיכוֹן אָרְפוּ ל' אַמָּה, וְזוּהוּ: "מִן הַקְּצֵה אֶל הַקְּצֵה", מִן הַמְּזֻרָח וְעַד הַמַּעֲרָב, וְהוּ' בְּרִיחִים שְׂבֻמְעָרָב, אַרְךָ הַעֲלִיזוּנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים ו' אַמּוֹת, וְהַתִּיכוֹן אָרְפוּ י"ב כְּנֶגֶד רֹחַב ח' קַרְשִׁים. כָּף הִיא מִפְרֶשֶׁת בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן (שבת צח).

הַעֲלִיזוּנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים שְׂבֻצָפוֹן וּבִדְרוֹם, אַרְךָ כָּל אֶחָד ט"ו אַמָּה, וְהַתִּיכוֹן אָרְפוּ ל' אַמָּה, וְזוּהוּ: "מִן הַקְּצֵה אֶל הַקְּצֵה", מִן הַמְּזֻרָח וְעַד הַמַּעֲרָב, וְהוּ' בְּרִיחִים שְׂבֻמְעָרָב, אַרְךָ הַעֲלִיזוּנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים ו' אַמּוֹת, וְהַתִּיכוֹן אָרְפוּ י"ב כְּנֶגֶד רֹחַב ח' קַרְשִׁים. כָּף הִיא מִפְרֶשֶׁת בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן (שבת צח).

כֹּז וְחַמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא תְּנִיחָא וְחַמְשָׁה עֶבְרִין לְדָפִי סֵטֵר מִשְׁכָּנָא לְסוּפֵיהוֹן מַעֲרָבָא:

(כו) וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן הַשְּׁנִית וְחַמְשָׁה בְּרִיחִים לְקַרְשֵׁי צֶלַע הַמִּשְׁכָּן לְרִכְתּוֹתֵיהֶם יִמָּה:

כח וְעֵבְרָא מְצִיעָאָה בְּגוּ דְפִיָּא מַעֲבָר מִן סִיפֵי לְסִיפֵי:

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן בְּתוֹךְ הַקַּרְשִׁים מִבְּרַח מִן הַקְּצֵה אֶל הַקְּצֵה:

כט וְזֵית דְּפִיָּא תַּחְפֵּי דְהֶבָא וְזֵית עֲזָקְתוֹן תַּעֲבָד דְהֶבָא אַתְרָא לְעֵבְרִיא וְתַחְפֵּי יֵת עֵבְרִיא דְהֶבָא:

(כט) וְאֶת־הַקַּרְשִׁים תִּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתִים לְבְרִיחִים וְצִפִּית אֶת־הַבְּרִיחִים זָהָב:

הַקַּרְשׁ מִן הַטַּבַּעַת לְכָאן וּמִמֶּנָּה לְכָאן, וְהַבְּרִיחַ נִכְנָס לְתוֹכוֹ, וּמִמֶּנּוּ לַטַּבַּעַת, וּמִן הַטַּבַּעַת לְפֶה הַשְּׁנִי. נִמְצְאוּ הַבְּרִיחִים, מְצֻפִים זָהָב כְּשֶׁהֵן תְּחוּבִין בְּקַרְשִׁים, וְהַבְּרִיחִים הִלְלוּ מִכַּחוּץ הָיוּ בּוֹלְטוֹת, וְהַטַּבַּעוֹת וְהַפִּיפּוֹת לֹא הָיוּ נִרְאוֹת בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן, אֲלָא כָּל הַכֶּתֶל חָלַק מִבְּפָנָיִם.

כ"י - בְּתִים לְבְרִיחִים • הַטַּבַּעוֹת שֶׁתַּעֲשֶׂה בָהֶן, יִהְיוּ בְּתִים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבְּרִיחִים. וְצִפִּית אֶת הַבְּרִיחִים זָהָב • לֹא שֶׁהִיא הַזָּהָב מְדַבֵּק עַל הַבְּרִיחִים, שְׂאִין עֲלֵיהֶם שׁוֹם צְפוּי, אֲלָא בְּקַרְשׁ הִיא קוֹבַע כְּמִין שְׂתִי פִיפּוֹת שֶׁל זָהָב, כְּמִין שְׁנֵי סֻדְקֵי קִנָּה חֲלוּל, וְקוֹבַעֵן אֲצֵל הַטַּבַּעוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אַרְפֵּן מִמְּלֵא אֶת רֹחַב

ל וְתַקִּים יֵת מִשְׁכָּנָא כְּהַלְכָתָהּ דִּי אִתְחַזְיָתָא בְּטוּרָא:

(ל) וְהַקְּמַת אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר: ם

כ"י - וְהַקְּמַת אֶת הַמִּשְׁכָּן • לְאַחַר שִׁיגְמַר, הַקִּימָהּ. הִרְאִיתָ בְּהָר • קִדְּם לְכֹן, שְׂאֵנִי עֲתִיד לְלַמְדְךָ וְלִהְרֹאֲתְךָ סֵדֵר הַקְּמָתוֹ.

כ"י - וְהַקְּמַת אֶת הַמִּשְׁכָּן • לְאַחַר שִׁיגְמַר, הַקִּימָהּ. הִרְאִיתָ בְּהָר • קִדְּם לְכֹן, שְׂאֵנִי עֲתִיד לְלַמְדְךָ וְלִהְרֹאֲתְךָ סֵדֵר הַקְּמָתוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 183)

(יחיד) עֲתִיד לְלַמְדְךָ וְלִהְרֹאֲתְךָ סֵדֵר הַקְּמָתוֹ: הַקְּב"ה הַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן בְּעֶצְמוֹ, כְּכֹיכֹל (וְהָרִי 'סֵדֵר' פּוֹלֵל לֹא רַק קְדִימָה וְאַחֹר, אֲלָא גַם פְּרֻטֵי הָעֵנָן בְּכֹלל, וְכִמוֹ 'סֵדֵר הַגְּדָה').

וְהַקְּמַת אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר (כו, ל) יֵשׁ לִוְמֹר, שֶׁמִּשְׁחָה נִצְטָנָה כָּאן לְהַקִּים אֶת הַמִּשְׁכָּן (בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ נִסָּן) לְבַדּוֹ, בְּלִי סִיעֵ. וְזוּהוּ וְהַקְּמַת (לְשׁוֹן יְחִיד).. אֲשֶׁר הִרְאִיתָ (רַק מִשְׁחָה). וְיֵשׁ לְדַיֵּק כֵּן גַם בְּלְשׁוֹן רֶש"י "שְׂאֵנִי

♦ יום חמישי ד' אדר ♦

לא וְתַעֲבָד פְּרֻכְתָּא תְּקֵלָא וְאַרְגָּוָא וְצִבְע זְהוּרִי וּבוּיָן שְׁזִיר עוֹבֵד אֶמֶן יַעֲבֹד יְתֵה צוּרַת כְּרוּבִין:

(לא) וְעֵשִׂית פְּרֻכַת תְּבִלַת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשׁוֹר מַעֲשֶׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֶתְּהָ בְּרִבִּים:

וְאַרְגָּמָן • כָּל מִין וּמִין הִיא כְּפוּל, בְּכָל חוּט וְחוּט וְפְּרָגוּד', דְּבַר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמְּלֶאךָ וּבֵין הָעָם. תְּבִלַת

כ"י - פְּרֻכַת • לְשׁוֹן מַחֲצֵה הוּא, וּבְלְשׁוֹן חֻכְמִים: 'פְּרָגוּד', דְּבַר הַמְּבַדִּיל בֵּין הַמְּלֶאךָ וּבֵין הָעָם. תְּבִלַת

אמות, והימנה ולחון כ' אמה. נמצא, בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" המכרבים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורחב החוברות כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחברת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו, לכסות את הקרשים.

אריגה של שתי קירות, והציוורין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה. **פרכים** - ציוורין של בריות יעשה בה: ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן עקמין למעלה, להושיב עליהן כלונס, שראש הפרכת כרוף בה, והאונקליות הן הווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרכת ארבה י' אמות לתחבו של משכן, ורחבה י' אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 140)

המבדלת ומסך על הארון, אלא שהחפצא שלה היא מחצה (כפפשותות הפתויבים "והבדילה הפרכת"), ורק שפועלת גם להיות מסך. ולהעיר מרש"י שם: "וספת על הארון, לשון הגנה, שהרי מחצה היתה".

לשון מחצה . . **דבר המבדיל** (רש"י כו, לא) יש לשאל, הרי מפרש בסמוך "והבדילה הפרכת לכם". ויש לומר, דהנה כתיב "וספת על הארון את הפרכת" (פקודי מ, א). ורש"י מחדש, שלא נאמר שיש בפרכת שני דברים, מחצה

לב ותתן יתה על ארבעא עמודי שטין מחפין דהבא וויהוין דהבא על ארבעא סמכי דכסף:

(ג) ונתתה אתה על-ארבעה עמודי שפים מצפים זהב וויהם זהב על-ארבעה אדני-כסף:

לג ותתן ית פרכתא תחות פורפיא ותעל תמן מגו לפרכתא ית ארונא דסהדותא ותפרש פרכתא לכון בין קודשא ובין קדש קודשיא:

(ג) ונתתה את-הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים:

לד ותתן ית פרכתא על ארונא דסהדותא בקדש קודשיא:

(ד) ונתת את-הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים:

כלי יקר - עזר והדר

הקדמוני (ראה זוהר ח"א לה), ובין ההיכל מקום הקדש, על כן היה המסך על **חמשה עמודים ואדניהם נחשת, ומעשה רקם** כנגד יצירת האדם כמו שנאמר (תהלים קלט טו) 'רקמתי בתחתיות ארץ', הרי שלש סבות אל החטא, האחת מצד החומר המרקם בתחתיות ארץ, שניה מצד עצת הנפש, שלישית מצד התחלפות פעלת חמשה חושים, על כן היה צורת המסך שכנגד המזבח **מעשה רקם ועל חמשה עמודים ואדניהם נחשת**, והמסתכל בצורת המסך יבין וידע שמצד החטא לא נתן רשות לכל אדם להסתכל אל מקום הקדש, כמה דאית אמר (ישעיה נט א) 'עונתיכם היו מבדלים וגו'. ומקרהי אברבנאל פרש בענין אחר על צד הרמז ורחוק מפרשטוט: תורה לב

שמה כי אם בזמן שהוא דומה **לכרבים מעשה חשב**, וכן נקרא המלאך 'לכש הבדים' (יחזקאל ט א) כדרך הכהן גדול ביום כפורים שהיה לבוש בדים ובגדי לבן (ויקרא טו ד). ועל כן היה על **אדני כסף**, כי כל כסף לבן מורה על המחילה של יום כפורים שהחטאים 'כשולג ילבנו', ואז היה הכהן משמש בארבעה בגדי לבן האמורים בפרשת אחרי מות (שם). ודבר זה קרוב לשמע שדמיון הפרכת ותארי מורה על מה שהוא מבדיל, כי הרוצה בו מכין מתוך רמזיו על מה הוא מורה: **אבל** המסך של המשכן מפסיק בין מקום המזבח המכפר על כל חטא ועון הנעשה על ידי חמשה חושים ומקור החטא מן הנפש

אהל מועד לחצר המשכן. כי הפרכת היה **מעשה חשב פרבים** והמסך היה **מעשה רקם** (פסוק לו). הפרכת היה על ארבעה עמודים (פסוק לב) והמסך על חמשה עמודים (פסוק לו). הפרכת היה על **אדני כסף** (פסוק לב) והמסך על **אדני נחשת** (פסוק זז): **לפי** שבבית קדש קדשים לא היה הכהן רשאי לכנס שם כי אם ביום כפורים שבו נמשלו ישראל למלאכי השרת (ראה פירי דריא מה) שנקראו כרובים (יחזקאל פרק ז), כי בעצם היום ההוא החמר מענה וכאלו איננו, ולא נשאר בו כי אם הכח השקלי המחשבי שנקרא **מעשה חשב**, על כן היה הפרכת ההוא **מעשה חשב פרבים**, כדי שהרוצה בפרכת זה ישכיל ויבין שאין לו רשות להכנס

להוֹתְשִׁי ית פְּתוּרָא מְבָרָא לְפָרְקָמָא וְיִת מְנַרְתָּא לְקַבְל פְּתוּרָא עַל צְדָא דְמִשְׁכָּנָא דְרוּמָא וּפְתוּרָא תַתָּן עַל סֵטֵר צְפוּנָא:

(לה) וְשִׁמְתָּ אֶת־הַשְּׁלֶחַן מִחוּץ לְפָרְכָת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחַן עַל צִלְע הַמִּשְׁכָּן תִּימְנָה וְהַשְּׁלֶחַן תַּתָּן עַל־צִלְע צְפוּן:

קמֵעָא כְּלִפֵּי הַמְּזֻרָח, וְכֵלָם נְתוּנִים מִן חֲצֵי הַמִּשְׁכָּן וְלִפְנֵים, כִּיצַד? אַרְךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לְפָרְכָת עֶשְׂרִים אַמָּה. הַמְּזֻבַּח וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמְּנֹרָה מְשׁוּכִים מִן הַפֶּתַח לְצַד מְעַרְב עֶשֶׂר אַמּוֹת.

כִּי־יִשְׁמַתְּ אֶת הַשְּׁלֶחַן • שְׁלַחַן בְּצִפּוֹן, מְשׁוּף מִן הַפֶּתַל הַצְּפוּנִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה, וּמְנֹרָה בְּדְרוּם, מְשׁוּכָה מִן הַפֶּתַל הַדְּרוּמִי שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמִחֻצָּה, וּמְזֻבַּח הַזֶּהָב נְתוּן כְּנֶגֶד אֲוִיר שְׁבִיץ שְׁלַחַן לְמְנֹרָה, מְשׁוּף

לְוִתְעֵבֵד לְפָרְסָא לְתַרַע מִשְׁכָּנָא תְּכַלָּא וְאַרְגָּוִנָא וְצִבְעֵ זְהוּרִי וּבוּיָן שְׁזִיר עוֹבֵד צִיר:

(לו) וְעִשִׂיתָ מִסֹּף לְפֶתַח הָאֹהֶל תְּכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְיֵשׁ מְשֻׁר מְעִשָּׂה רִקָּם:

זֶה, כֶּף פְּרָצוּף שֶׁל עֶבֶר זֶה. רִקָּם • שֵׁם הָאֶמֶן וְלֹא שֵׁם הָאֶמְנֹת, וְתַרְגוּמוֹ: עוֹבֵד צִיר, וְלֹא עוֹבֵד צִיר. מִדַּת הַמִּסֹּף כְּמִדַּת הַפָּרְכָת: ' אַמּוֹת עַל ' אַמּוֹת.

כִּי־יִשְׁעִיתָ מִסֹּף • וּלְלוֹן, שֶׁהוּא מִסֹּף כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, כְּמוֹ: (איוב א) "שִׁכְתָּ בְּעַדוֹ", לְשׁוֹן מִגִּין. מְעִשָּׂה רִקָּם • הַצְּבוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מְעִשָּׂה מַחֵט, כְּפָרְצוּף שֶׁל עֶבֶר

לְוִתְעֵבֵד לְפָרְסָא חֲמִשָּׁא עֲמוּדֵי שְׁטִין וְתַחֲפֵי יִתְהוֹן דְּהֶבֶא וְנִיּוּהוֹן דְּהֶבֶא וְתַחֲפֵי לְהוֹן חֲמִשָּׁא סַמְכֵי נַחֲשָׂא:

(לז) וְעִשִׂיתָ לַמִּסֹּף חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וַיִּצְקֶתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נַחֲשָׁת:

♦ יום שישי ה' אדר ♦

א וְתַעֲבֵד ית מדְּבַחָא דְאֵעֵי שְׁטִין חֲמֵשׁ אַמִּין אַרְבָּא וְחֲמֵשׁ אַמִּין פּוֹתִינָא מְרַבַּע יְהִי מְדַבְּחָא וְתֵלֵת אַמִּין רוּמָה:

כז (א) וְעִשִׂיתָ אֶת־הַמְּזֻבַּח עֲצֵי שְׁטִים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ יִהְיֶה הַמְּזֻבַּח וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ:

מֵה לְהֵלֶן גְּבַהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אַף כָּאֵן גְּבַהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם: "שִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ"? מְשַׁפֵּת סוֹבֵב וְלִמְעֻלָּה.

כִּי־יִשְׁעִיתָ אֶת הַמְּזֻבַּח וְגוֹ' וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ • (ובחים נט) דְּבָרִים כְּכַתְּבָן, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר כָּאֵן "רְבֹועַ", וְנֶאֱמַר בְּפִנְיָמִי "רְבֹועַ".

כלי יקר - עזר והדר

(בראשית כב יא) בְּפִסּוּק וְהִנֵּה אֵיל אַחַר נֶאֱחָז'. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשָׁת, פֶּרֶשׁ רִשִׁי 'לְכַפֵּר עַל עֲזוֹת מִצַּח שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מח ד) 'יִמְצָחֶךָ נַחֲשׁוּשָׁה', וְזֶה מִסְכֵּים לְדְבָרֵינוּ, כִּי כָּל קֶרֶן הוּא בְּמִצַּח. וְעִשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מְעִשָּׂה רִשֵׁת נַחֲשָׁת (פסוק ד), כִּי הַיִּצָּר הִרְעָה פּוֹרֵשׁ רִשֵׁת לְלָכְרוּ בְּמִצּוֹדְתָהּ, וְרִשֵׁת שֶׁל הַמְּזֻבַּח מוֹצִיא מִרְשֵׁת יִצְרוֹ. וּמִצִּינּוֹ שְׁהִיּוּ בְּמִזְבַּח מְעִשָּׂה נְסִים, שְׁהִיּוּ נִצּוּל מִן הָאֵשׁ, שְׁהִרִי הִיּוּ הָאֵשׁ דּוֹלֵק בּוֹ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה וְלֹא שָׂרָף הָאֵשׁ וְלֹא נִמְךָ נִחְשָׁתוֹ, וְהִיּוּ נִצּוּל

בְּתֻשׁוּבָה. וְשִׁלְשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ, כְּקוֹמַת אֶדָם בִּינּוּנֵי (ראה עירובין ד). וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת אַרְךְ וְחֲמֵשׁ אַמּוֹת רָחֵב הִרִי עֲשָׂרָה, כְּנֶגֶד עֲשָׂרָה דְּבָרִים הַבָּאִים מִן אֵב וְאֵם בְּשָׂר וְדָם וְגִידִין כו' הַמְּנוּיִין בְּמִשְׁכַּת נְדָה (לא), וְעַל יָדָם יִהְיֶה כָּל חֲטָאת וְכָל עוֹן, וְהוּא מִחֻצִית הַשֶּׁקֶל עֲשָׂרָה גֵרָה (להלן ל יא): קֶרְנֵתָיו, לְכַפֵּר עַל הַחוּטָא שֶׁנִּמְשַׁל לְאֵיל בְּעַל קֶרְנִים מְנוּגָה כְּלִפֵּי מְעֻלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים עה ה-ו) 'וְלָרֶשָׁעִים אֵל תִּרְיָמוּ קֶרֶן, אֵל תִּרְיָמוּ לְמָרוֹם קֶרְנֵכֶם, כַּמְבֹאֵר לְמַעְלָה פֶּרֶשֶׁת וַיִּרָא

כז (א) וְעִשִׂיתָ אֶת הַמְּזֻבַּח עֲצֵי שְׁטִים. בְּתַנְחוּמָא (סִימָן ט) מְסִיק, יְהִים עֲשׂוֹ שְׁטוֹת וְהַכְּעִיסוּנֵי בְּעַגְלָה, יְבֹאוּ עֲצֵי שְׁטִים וַיִּכְפְּרוּ עַל שְׁטוֹתָן. וְזֶה כִּי 'כָּל חוּטָא נִכְנָס בּוֹ רוּחַ שְׁטוֹת' (סוטה ג), כִּי מְטַעַם זֶה שְׁלֵמָה מְכַנֶּה אֶת הַרְשָׁעִים בְּכִסְיָלִים. וְעַל כֵּן נֶאֱמַר בְּמִזְבַּח (פסוק ח) נְבוּב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ, כִּי כָּל מִי שֶׁהוּא בְּלֹא דַעַת וְתְבוּנָה נִקְרָא אִישׁ נְבוּב, שֶׁנֶּאֱמַר (איוב יא יב) 'אִישׁ נְבוּב וְלִבּוֹ, פֶּרֶשׁ רִשִׁי שֶׁם שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא חָלוּל וְנְבוּב בְּלֹא דַעַת וְתְבוּנָה צְרִיךְ שִׁיקוּחַ לוֹ לֵב לְשׁוּב

(ב) וְעָשִׂיתָ קִרְנָתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵיתָיו מִמְּנוֹ תְהִיֵּין ב' ותעבד קרנוהי על ארבע זינתה מנה תהיין קרנוהי ותחפי יתה נחשא:
קִרְנָתָיו וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת:

כ"ט - מִמְּנוֹ תְהִיֵּין קִרְנָתָיו • שְׁלֹא יַעֲשֶׂם לְבָדֶם וַיַּחְבְּרֵם בּוֹ. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת • לְכַפֵּר עַל עֲזוֹת מִצַּח, שְׁנָאָמַר: (ישעיה מח) "וּמְצַחֵךְ נַחוּשָׁה".

(ג) וְעָשִׂיתָ סִירְתָיו לְדִשְׁנוֹ וַיַּעֲיוּ וּמִזְרְקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו ג' ותעבד פסקתרותה למספי קטמה ומגרופיתה ומזרקתה וצנווריתה ומחלתיה לְכַל מְנוּהֵי תַעֲבֹד נַחֲשָׂא:
וּמִחֲתָתָיו לְכָל־כְּלָיו תַעֲשֶׂה נַחֲשֶׁת:

כ"ט - סִירְתָיו • כְּמִין יוֹרוֹת. לְדִשְׁנוֹ • לְהַסִּיר דִּשְׁנוֹ לְתוֹכָהּ, וְהוּא שְׁתַּרְגָּם אוֹנֶקְלוֹס: לְמַסְפֵי קִטְמָה, לְסִפּוֹת הַדֶּשֶׁן לְתוֹכָם, כִּי יֵשׁ מְלוֹת בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית – מְלָה אַחַת מִתְחַלֶּפֶת בַּפְתָּרוֹן לְשִׁמְשׁ בְּנֵן וּסְתִירָה, כְּמוֹ: (תהלים פ) "וַתִּשְׂרַשׁ שְׂרָשִׁיָּה", (איוב ה) "אֹוִיל מִשְׂרִישׁ", וְחִלּוּפוֹ: (שם לא) "וּבְכָל־תְּבוּאָתִי תִשְׂרַשׁ". וְכְמוֹהוּ: (ישעיה יז) "בְּסַעֲפָיָהּ פָּרִיָּהּ", וְחִלּוּפוֹ: (שם ט) "מִסַּעֲפָהּ פָּאָרָה", מִפְּשֵׁחַ סַעֲפִיָּהּ. וְכְמוֹהוּ: (ירמיה ג) "וַיְזַהּ הָאֲחֵרוֹן עֲצָמוֹ", שֶׁבַר עֲצָמוֹתָיו. וְכְמוֹהוּ: (מלכים א כא) "וַיִּסְקְלֶהוּ בְּאֲבָנִים", וְחִלּוּפוֹ: (ישעיה סב) "סִקְלוֹ מֵאֲבָן", הַסִּירוֹ אֲבָנֶיהָ, וְכֵן: (שם ה) "וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקְלֶהוּ". אַף כֵּאֵן לְדִשְׁנוֹ, לְהַסִּיר דִּשְׁנוֹ, וּבְלַע"ז אֲדַשְׁנֵרְדִיר.

וַיַּעֲיוּ • כְּתַרְגוּמוֹ: מְגִרְפוֹת שְׁנוּטֵל בָּהֶם אֶת הַדֶּשֶׁן, וְהֵן כְּמִין פְּסוּי הַקְּדֵרָה שֶׁל מִתְכַּת דָק, וְלוֹ בֵּית יָד, וּבְלַע"ז ווּדִי"ל. וּמִזְרְקָתָיו • לְקַבֵּל בָּהֶם דָם הַזֹּבְחִים. וּמִזְלָגָתָיו • כְּמִין אוֹנֶקְלִיּוֹת כְּפוּפִים, וּמְכָה בָּהֶם בְּכֶשֶׁר וְנִתְחַבֵּים בָּם, וּמִתְהַפְּכִין בָּהֵן עַל גְּחָלֵי הַמַּעֲרָכָה שֶׁיֵּהָא מִמֶּהָר שֶׁרַפְתָּן, וּבְלַע"ז קְרוּצִינִ"ש, וּבְלִשׁוֹן חֲכָמִים צְנוּרִיּוֹת. וּמִחֲתָתָיו • בֵּית קְבוּל יֵשׁ לָהֶם לְטַל בָּהֵן גְּחָלִים מִן הַמְּזֻבָּח לְשִׂאתָם עַל מִזְבַּח הַפְּנִימִי לְקַטְרֵת, וְעַל שֵׁם חֲתִיתָן קְרוּיִים מִחֲתוֹת, כְּמוֹ: (ישעיה ל) "לְחַתֵּת אֵשׁ מִקְּדוֹד", לְשׁוֹן שְׂאִיבַת אֵשׁ מִמְּקוֹמָהּ, וְכֵן: (משלי ו) "הִיחַתְּהָ אִישׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ?!". לְכָל כְּלָיו • כְּמוֹ: כָּל כְּלָיו.

ד' ותעבד לה סרדא עובד מצדתא דנחשא ותעבד על מצדתא ארבע עזקן דנחשא על ארבע סטרוהי:

(ד) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְּבָר מַעֲשֵׂה רִשֶׁת נַחֲשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרִשֶׁת אַרְבַּע טְבַעֲת נַחֲשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו:

וּמִקְרָא זֶה מְסַרְס, וְכֵה פְתוּרוֹנוֹ: 'וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְּבָר נַחֲשֶׁת מַעֲשֵׂה רִשֶׁת'.

כ"ט - מִכְּבָר • לְשׁוֹן כְּבָרָה, שְׁקוּרִין קְרִיבֵל"ש, כְּמִין לְבוּשׁ עֲשׂוּי לוֹ לְמַזְבַּח, עֲשׂוּי חוּרִין חוּרִין כְּמִין רִשֶׁת.

ה' ותתה אתה תחת פרב המזבח מלמטה וחייתה הרשת עד חצי המזבח:

(ה) וּנְתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת פְּרָכָב הַמְּזֻבָּח מִלְּמַטָּה וַחֲיִיתָה הָרִשֶׁת עַד חֲצֵי הַמְּזֻבָּח:

'אלו הן גלמי כלי עץ: כל שעתיד לשוף... ולכרוב', והוא כמו שעושים חריצין עגלין בקרשי דפגי התבות

כ"ט - פְּרָכָב הַמְּזֻבָּח • סוּבָב. כָּל דְּבַר הַמְּקִיף סְבִיב בְּעִגּוּל קְרוּי פְּרָכָב, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ בְּ"הַכֵּל שׁוֹחֲטִין":

לא תניף עליהם ברנול וגו'. מן חנק יצאל על דרך אמרו רבותינו ו"ל (כתובות 6) 'אף על פי שבטלו ארבע מיתות בית דין, מכל מקום דין ארבע מיתות לא בטלו, מי שנתחייב חנק או טובע בנהר' כו', נמצא בשם שהמזבח נצול משטף מי גשמים, כך החוטא 'לשטף מיים רבים אליו לא יגיעו' (עי' תהלים לב ו: תורה ב חסלת פֶּרֶשֶׁת תְּרוּמָה

ותוציאנו לרזיה אבוא ביתך בעולות, כי כמו שמזבח העולה נצול מן אש ומים כך יצאל האדם מהם על ידו. וכן המזבח מצילו מן כל ארבע מיתות בית דין, מסקילה באבנים יצאל על ידי 'מזבח אבנים' (לעיל כ כב). משרפת אש יצאל על ידי 'אש המזבח' אשר 'תוקד בו' (ויקרא ו ח). מן הרג בקרב יצאל על ידי המזבח שְׁנָאָמַר בו (דברים כו ה)

ממים, כי לא כבו הגשמים האש של יצוי המערכה, והיה נצול מן הרוח, כי לא נצחה הרוח את עמוד העשן (וימא כא), והיה המזבח חלול ומלא אדמה או מזבח אבנים אשר לא הונח עליו הקרב (לעיל כ כא-כב). וכל זה רמז לאדם שעל ידי המזבח האדם נצול ואינו מקבל נזק ככל ארבע טודות שבו, כמו שְׁנָאָמַר (תהלים סו יב-ג) 'בִּאֲנּוֹ כָּאֵשׁ וּבַמִּים

דמים העליונים לדמים התחתונים, וכנגדו עשוי למזבח בית עולמים דגמת חוט הסקרא באמצעו. וכבש שהיו עולין בו, אף-על-פי שלא פָּרְשׁוּ בַעֲנָן זֶה, כְּבַר שִׁמְעֵנוּ בְּפִרְשֵׁת "מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי" וְלֹא תַעֲלֶה כְּמַעֲלוֹת, לא תַעֲשֶׂה לוֹ מַעֲלוֹת בַּכֶּבֶשׂ שְׁלוֹ, אֲלָא כְּבֶשׂ חֶלֶק. לַמְדֻנּוּ, שֶׁהִיָּה לוֹ כְּבֶשׂ, כִּף שְׁנִינּוּ בְּמַכִּילְתָּא. וּמִזְבַּח אֲדָמָה, הוּא מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת שֶׁהִיָּה מִמְּלֵאִין חֲלָלוּ אֲדָמָה בְּמָקוֹם חֲנִיטָן, וְהַכְּבֶשׂ הִיָּה בְּרוֹם הַמִּזְבֵּחַ, מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֵא חוּט הַשְּׁעָרָה, וְגִלְיוֹ מַגִּיעִין עַד אֲמָה סְמוּךְ לְקַלְעֵי הַחֲצַר שְׁבַדְרוֹם, כְּדַבְּרֵי הָאוֹמֵר עֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמְתוֹ. וְלְדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: דְּבָרִים כְּכַתְּבֵן: "וְשָׁלַשׁ אַמּוֹת קוֹמְתוֹ", לא הִיָּה אַרְבֵּי הַכְּבֶשׂ אֲלָא עֶשֶׂר אַמּוֹת, כִּף מְצֵאתִי בְּמִשְׁנֵת אַרְבָּעִים וְתִשְׁעַ מִדּוֹת, וְזֶה שֶׁהִיָּה מְבַדֵּל מִן הַמִּזְבֵּחַ מֵלֵא הַחוּט, בְּמַסְכַּת זְבָחִים לַמְדֻנּוּהָ מִן הַמִּקְרָא.

וּסְפִסְפֵי הַעֵץ. אִף לַמִּזְבֵּחַ עֲשֶׂה חֲרִיץ סְבִיבוֹ, וְהִיָּה רְחִיבֵו אֲמָה בְּדָפְנוּ לְנוֹי, וְהוּא לְסוּף שְׁלֹשׁ (ספרים אחרים ש) אַמּוֹת שֶׁל גְּבָהוּ, כְּדַבְּרֵי הָאוֹמֵר: 'גְּבָהוּ פִי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ'. הֵא, מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְשָׁלַשׁ אַמּוֹת קוֹמְתוֹ"? מִשְׁפַּת סוֹכֵב וְלַמַּעֲלָה, אֲבָל סוֹכֵב הַלְלוּף הַכֹּהֲנִים לֹא הִיָּה לַמִּזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת, אֲלָא עַל רֵאשׁוֹ לַפָּנִים מִקְּרָנוֹתָיו. וְכֵן שְׁנִינּוּ ב'זְבָחִים': 'אֵיזְהוּ פְּרָכּוֹב? בֵּין קָרֵן לְקָרֵן', וְהִיָּה רַחֵב אֲמָה, וְלַפָּנִים מִהֵן אֲמָה שֶׁל הַלְלוּף רִגְלֵי הַכֹּהֲנִים, וְשִׁתֵּי אַמּוֹת הַלְלוּ קְרוֹיִים כְּרַכֵּב. וְדַקְדְּקֵנוּ שָׁם, וְהַכְּתִיב: "תַּחַת פְּרָכּוֹב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה" לַמְדֻנּוּ, שֶׁהַפְּרָכּוֹב בְּדָפְנוּ הוּא וְלְבוֹשׁ הַמַּכְבֵּר תַּחְתָּיו? וְתַרְץ הַמְתַּרְץ: 'תְּרִי הוּו, חַד לְנוֹי וְחַד לְכֹהֲנִים דְּלֵא יִשְׁתַּרְגּוּ'. זֶה שְׁבַדְפֵן לְנוֹי הִיָּה, וּמִתַּחְתָּיו הַלְבִּישׁוּ הַמַּכְבֵּר וְהַגִּיעַ רְחִיבּוֹ עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ. נִמְצָא, שֶׁהַמַּכְבֵּר רַחֵב אֲמָה, וְהוּא הִיָּה סִמָּן לְחֲצֵי גְבָהוּ, לְהַבְדִּיל בֵּין

וְתַעֲבַד אֲרִיחָא לַמַּדְבְּחָא אֲרִיחֵי דְאֵעִי שְׁטִין וְתַחֲפֵי יְתֵהוֹן נַחֲשָׂא:

(1) וְעִשִׂיתְּ בְּדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתְּ אֹתָם נְחֹשֶׁת:

וְיַעֲלֵל יַת אֲרִיחֵיהִי בְּעִזְקָתָא וְיֵהוֹן אֲרִיחָא עַל תְּרִין סְטְרֵי מְדַבְּחָא בְּמִטְלָתָא:

(2) וְהוֹבֵא אֶת-בְּדָיו בְּטַבַּעַת וְהָיוּ הַבְּדִים עַל-שֵׁתֵי צִלְעַת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׁאת אֹתוֹ:

כ"ט • בְּטַבַּעַת • בְּאַרְבַּע טַבַּעוֹת שְׁנַעֲשׂוּ לַמַּכְבֵּר.

ח חֲלִיל לַחֲסִי תַעֲבַד יְתֵהּ כְּמָא דִּי אַחְזִי יְתֵהּ כְּטוֹרָא בֵּן יַעֲבֻדִין:

(3) נָבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּאֶשֶׁר הָרָאָה אֹתְךָ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ:

אֶחָד, שִׁיָּהָא עָבְיוּ חֲמֵשׁ אַמּוֹת עַל חֲמֵשׁ אַמּוֹת כְּמִין סָדֵן.

כ"י • נָבוֹב לַחַת • כְּתַרְגוּמוֹ: חֲלִיל לַחֲסִי. לַוְחוֹת עֲצֵי שִׁטִּים מְכַל צַד, וְהַחֲלֵל בְּאַמְצַע, וְלֹא יְהֵא כְּלוֹ עֵץ

♦ שבת קודש ו' אדר ♦

ט וְתַעֲבַד יַת דְּרַת מִשְׁכְּנָא לְרוּחַ עֶבֶר דְּרוֹמָא סְרַדִּין לְדְרֹתָא דְּבוּיָן שְׁזִיר מְאָה בְּאַמִּין אֲרַבָּא לְעֶבֶר חַד:

(4) וְעִשִׂיתְּ אֶת חֲצַר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֶת גִּבְתֵּימָנָה קַלְעִים לְחֲצַר שֵׁשׁ מִשְׁזֹר מְאָה בְּאַמָּה אַרְבֵּי לַפֶּאֶה הָאֶחָת:

מְגַקְבִּין כְּכַבְרָה. לַפֶּאֶה הָאֶחָת • כָּל הָרוּחַ קְרוֹי פֶּאֶה.

כ"י • קַלְעִים • עֲשׂוּיִין כְּמִין קַלְעֵי סְפִינָה, נְקָבִים נְקָבִים, מַעֲשֶׂה קְלִיעָה וְלֹא מַעֲשֶׂה אוֹרֵג, וְתַרְגוּמוֹ סְרַדִּין כְּתַרְגוּם שֶׁל מַכְבֵּר, הַמְתַּרְגֵּם סְרַדָּא, לְפִי שֶׁהֵן

י וְעַמּוּדוֹהִי עֲשִׂרִין וְסַמְכִיהוֹן עֲשִׂרִין נַחֲשָׂא וְיוֹ עַמּוּדָא וְכַבוּשִׂיהוֹן כְּסָף:

(5) וְעַמּוּדָיו עֲשִׂרִים וְאֲדָנִיהֶם עֲשִׂרִים נְחֹשֶׁת וְיוֹ הַעַמּוּדִים וְחִשְׁקֵיהֶם כְּסָף:

למעלה וראשו אחד תקוע בעמוד, כמותן שעושין להציב דלתות, שקורין גונו"ש, ורחב הקלע תלוי מלמטה והיא קומת מחצות החר. ווי העמדים הם האונקליות. וחשקיהם מקפין היו העמודים בחוטי כסף סביב, ואיני יודע, אם על פני כלן, אם בראשם ואם באמצעם, אף יודע אני שחשוק לשון חגורה, שפך מצינו בפלגש בגבעה: (שופטים יט) "ועמו צמד חמורים חבושים", תרגומו: חשוקים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כח עמ' 41)

ואפילו ברמז, הקונדסין. ורש"י מביאם בפשוטות ומפרש "כמין קונדסין שקורין פל"ש", ותו לא! וראו רש"י ערוכין לד, ב: קונדס, פל"ו בלע"ז, ואינם מחברים.

יא וכן לרוח צפונה בארץ סרדין מאה ארץ ועמודיה עשרין וסמכיהון עשרין נחשא ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

יב ופוחיא דדרתא לרוח מערבא סרדין חמשין אמין עמודיהון עשרא וסמכיהון עשרא:

יג ופוחיא דדרתא לרוח קדומא מדינהא חמשין אמין:

בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן וכן לכתף השנית. נשאר רחב חלל הפתח בינתיים כ' אמה, וזהו שנאמר: "ולשער החר מסף עשרים אמה", וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארף, כרחב הפתח.

יד וחמש עשרי אמין סרדין לעברא עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

ה' אמות, וממנו לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות, וכן לכתף השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב.

טו ולעברא תנינא חמש עשרי סרדין עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

טז ולתרע דרתא פרסא עשרין אמין תכלא וארגנא וצבע זהורי ובוין שזיר עובד ציר עמודיהון ארבעא וסמכיהון ארבעא:

כ"י - ועמדיו עשרים. חמש אמות בין עמוד לעמוד. ואדניהם. של העמודים נחשת. האדנים יושבים על הארץ והעמודים תקועין לתוכן. היה עושה כמין קונדסין שקורין פלא"ש, ארפן ששה טפחים ורחבן שלשה, וטבעת נחשת קבועה בו באמצעו, וכורך שפת הקלע סביביו במיתרים כנגד כל עמוד ועמוד, ותולה הקונדס דרך טבעתו באונקליות שבעמוד העשוי כמין גי"ו, ראשו זקוף

ועמודיו עשרים (כו, י) צריך עיון גדול, שסתם הפתח ולא פרש ממה נעשו העמודים (עתה ראיתי שהקשה כן בתוספות הריב"א ועוד). ותמוה עוד יותר מה שלא נזכרו,

(יא) וכן לפאת צפון בארץ קלעים מאה ארף ועמודיו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף:

(יב) ורחב החצר לפאתים חמשים אמה עמדיהם עשרה ואדניהם עשרה:

(יג) ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

כ"י - לפאת קדמה מזרחה. פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחרים. לפיכך, המזרח קרוי קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמה דאתא אמר: (דברים יא) "הים האחרון", נמא מערבא. חמשים אמה. אותן חמשים אמה לא היו סתומים כלם

(יד) וחמש עשרה אמה קלעים לפתח עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה:

כ"י - עמדיהם שלשה. חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח

(טו) ולפתח השנית חמש עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה:

(טז) ולשער החצר מסך עשרים אמה תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם עמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה:

(י) **כָּל־עֲמוּדֵי הַחֲצָר סָבִיב מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְזֶהָם כֶּסֶף וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:**
 יו כל עמודי דרֶתָא סְחור סְחור מְכַשֵּׁין כֶּסֶף וְזֵיהוּן כֶּסֶף וְסַמְכִיהוּן נְחֹשָׁא:

כשיי- כל עמודי החצר סביב וגו'. לפי שלא פּרש וּוּיִן וְחֲשׂוּקִים וְאֲדָנֵי נְחֹשֶׁת אֶלָּא לְצַפּוֹן וְלְדָרוֹם, אֲבָל לְמִזְרַח לְמַעְרָב לֹא נֶאֱמַר וּוּיִן, וְחֲשׂוּקִים וְאֲדָנֵי נְחֹשֶׁת. לְכָךְ, בָּא וְלַמָּד כַּאֲנִי.

(יח) **אֲרָךְ הַחֲצָר מֵאָה בְּאַמָּה וְרַחֵב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקִמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת:**
 יח אֲרָכָא וְדִרְתָא מֵאָה בְּאַמִּין וּפּוֹתֵינָא חֲמִשִּׁין בְּחֲמִשִּׁין וְרוּמָא חֲמֵשׁ אַמִּין דְּבוּיִן שְׂזִיר וְסַמְכִיהוּן נְחֹשָׁא:

כשיי- אֲרָךְ הַחֲצָר • הַצֶּפּוֹן וְהַדָּרוֹם, שְׁמֵן הַמִּזְרַח לְמַעְרָב מֵאָה בְּאַמָּה. וְרַחֵב חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים • חֲצָר שְׁבַמְזָרַח הִיְתָה מְרַבֶּעַת חֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אָרְכוֹ שְׁלֹשִׁים וְרַחְבּוֹ עֶשֶׂר. הַעֲמִיד מִזְרַח פִּתְחוֹ בְּשֵׁפֶת חֲמִשִּׁים הַחִיצוֹנִים שֶׁל אֲרָךְ הַחֲצָר. נִמְצָא, כְּלוֹ בְּחֲמִשִּׁים הַפְּנִמִּים, וְכָלֵה אָרְכוֹ לְסוֹף ל'. נִמְצָאוּ, כ' אַמָּה רוּחַ לְאַחֲרָיו בֵּין הַקְּלָעִים שְׁבַמַּעְרָב לִירֵיעוֹת שֶׁל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן, וְרַחֵב הַמִּשְׁכָּן עֶשֶׂר

אַמּוֹת בְּאַמְצַע רַחֵב הַחֲצָר. נִמְצָאוּ לוֹ, עֶשְׂרִים אַמָּה רוּחַ לְצַפּוֹן וְלְדָרוֹם מִן קְלָעֵי הַחֲצָר לִירֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן לְמַעְרָב, וְחֲמִשִּׁים עַל חֲמִשִּׁים, חֲצָר לְפָנָיו (עִירובין כג). וְקִמָּה חֲמֵשׁ אַמּוֹת • גִּבַּה מְחֻצוֹת הַחֲצָר, וְהוּא רַחֵב הַקְּלָעִים. וְאֲדָנֵיהֶם נְחֹשֶׁת • לְהַבִּיא אֲדָנֵי הַמִּסָּף, שֶׁלֹּא תֵאמַר: לֹא נֶאֱמַרוּ אֲדָנֵי נְחֹשֶׁת אֶלָּא לְעֲמוּדֵי הַקְּלָעִים, אֲבָל אֲדָנֵי הַמִּסָּף שֶׁל מִין אַחַר הָיִי, כִּךְ נִרְאָה בְּעֵינָי, שֶׁלְכָךְ חֲזַר וּשְׁנֵאֵן.

(יט) **לְכָל כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יְתֹדָתוֹ וְכָל־יְתֹדֹת הַחֲצָר נְחֹשֶׁת: ססס**
 יט לְכָל מְאֵנֵי מִשְׁכְּנָא בְּכָל פְּלִחְנָה וְכָל סְפוּהֵי וְכָל סְבִי דִרְתָא נְחֹשָׁא: ס ס ס

כשיי- לְכָל כָּלֵי הַמִּשְׁכָּן • שֶׁהֵיוּ צְרִיכִין לְהַקְטִיבוֹ וּלְהוֹרְדָתוֹ, כְּגוֹן: מְקָבוֹת לְתַקֵּעַ יְתֵדוֹת וְעֲמוּדִים. יְתֵדֹת • כְּמִין נִגְרֵי נְחֹשֶׁת עֲשׂוּיִן לִירֵיעוֹת הָאֵהֶל וּלְקְלָעֵי הַחֲצָר, קִשּׁוּרִים בְּמִיתְרִים סָבִיב סָבִיב בְּשִׁפּוּלֵיהֶן, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵהָא הַרוּחַ מְגַבִּיהֶתָן. וְאִנִּי

יִודַע אִם תְּחֻבִּין בְּאַרְצָךְ, אוֹ קִשּׁוּרִין וְתִלּוּיִין, וְכַבְּדִן מִכְּבִיד שְׁפוּלֵי הִירֵיעוֹת שֶׁלֹּא יְנוּעוּ בְּרוּחַ. וְאֹמַר אָנִי, שֶׁשְׁמֵן מוֹכִיחַ עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם תְּקוּעִין בְּאַרְצָךְ, לְכָךְ נִקְרָאוּ יְתֵדוֹת, וּמִקְרָא זֶה מְסִיעֵנִי (ישעיה לג) "אֵהֶל בַּל־יִצְעַן בַּל־יִסַּע יְתֵדוֹתָיו לְנִצָּח":

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ו עמ' 166).

שֶׁל 'בְּנִין קְבָעוּ' עַל פִּי בְּנֵי הַמִּשְׁכָּן. וּלְפִי זֶה: לְפִי הַצַּד הָרֵאשׁוֹן, הָאֶסוּר שֶׁל בְּנֵית אֵהֶל בְּשֵׁבֶת מִן הַתּוֹרָה חַל דְּוִקָא עַל בְּנֵית אֵהֶל בְּאֶפְסוֹן שֶׁל 'תְּחֻבִּין'; וְאֵלוֹ לְפִי הַצַּד הַשֵּׁנִי, דִּי בְּכָךְ שֶׁהָאֵהֶל חֲזַק וְאִינוּ מִתְנַעֵנַע בְּרוּחַ.

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן. חסלת פרשת תרומה

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעג - רעה

סעודת "מלווה מלכה" קשורה עם יום השבת, כי למרות היותה לאחרי השבת, הרי עדיין נמצאים ביחד עם שבת המלכה ומלווים אותה "כדרך שמלווין את המלך".

משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

הטענה "עד מתי" היא טענה שיהודי צריך לטעון. שכן, טענה זו הובאה בכמה וכמה פסוקים בתנ"ך ובכמה פיוטים וכו'.

משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

<p>יום רביעי - ג' אדר מפרק יח עד סוף פרק כב</p>	<p>יום ראשון - ל' שבט פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ</p>
<p>יום חמישי - ד' אדר מפרק כג עד סוף פרק כח</p>	<p>יום שני - א' אדר פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט</p>
<p>יום שישי - ה' אדר מפרק כט עד סוף פרק לד</p>	<p>יום שלישי - ב' אדר מפרק י עד סוף פרק יז</p>
<p>שבת קודש - ו' אדר פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח</p>	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ל' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לז, באריכות.

כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר על מישהו
שהוא מסור כולו ובטל לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה"
לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם כשאני
מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב נשבר",
על-ידי שיעשה חשבון

נפשו מכל מחשבותיו,

דיבוריו ומעשיו,

שבסיכומו ימצא שלא

כולם היו מצד הקדושה.

ואם הם לא היו מצד

הקדושה – הרי שהם היו

מצד ה"סטרא אחרא".

הרי – שהוא היה אז

"מרכבה" לטומאה

ול"סטרא אחרא". עוד

ישים אל לבו, – כדי

להגיע ל"לב נשבר", רב

תלומותיו – שכן, יותר

ממה שאדם יכול ללמוד

על מצבו האמיתי מהזמן

שהוא ער – הוא יכול

ללמוד אותו מחלומותיו

בשעת השינה, שהם הכל

ורעות רוחני, – וכל כך

למה? משום שאין נפשו

עולה למעלה, – בשעת

השינה, וכמו שכתוב¹⁸: "מי יעלה בהר ה', נקי כפים וגו'",

– ואילו, מי שאינו נקי כפים וכו', אין נפשו עולה למעלה בשעת

השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו

נעלים יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני

תורה וקדושה. ואילו חלומותיו הוא הם הבל ורעות רוח.

ו"אינון סטריין פישין אתין ומתדבקין ביה – ואותם צדדי הרע

באים ומתדבקים בו, ומודעין ליה בתלמא מלין דעלמא וכו',

– ומודיעים לו בחלום דברי חולין וכדומה, ולזמנין דחוקין ביה

ואתחזיאו ליה מלי שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים

לו דברי שקר, ויצעריין ליה בתלמיה כו", – ומצערים אותו

בחלום, וכפי שמסיים שם ב"זוהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו

אותו רחמנא ל"יצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני",

שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזהר ויקרא [דף כה

עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. – הרי שמחלומותיו

הוא יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל-ידיה – יבוא ל"לב

נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות – גם

לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח

ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה

של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו.

1 וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים החמורים – הרי כדי
2 להגיע ל"לב נשבר", ישים אל לבו לקיים מאמר זהר
3 הקדוש¹⁵, להיות מ"מארי דחשבנא", – מבעלי החשבון, כמו
4 שבעל עסק עורך חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו
5 ביותר; לא כמו שכיר,
6 שהדבר אינו נוגע לו כל
7 כך, דהיינו לעשות חשבון
8 עם נפשו, מכל
9 המחשבות והדבורים
10 והמעשים שחלפו ועברו
11 מיום היותו עד היום
12 הנה, אם היו כלם מצד
13 הקדושה, או מצד
14 הטמאה רחמנא לאלו,
15 דהיינו – צד הטמאה אין
16 משמעו עבירות דוקא,
17 אלא כל המחשבות
18 והדבורים והמעשים
19 אשר לא לה' המה
20 ולרצונו ולעבודתו, –
21 שכן, גם אם אין הם ענינים
22 של עבירה, עצם העובדה
23 שאין מחשבות, דיבורים
24 ומעשים אלה לשם ענינים
25 של קדושה – הרי הם מצד
26 הטומאה. שהו פרוש

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי

מחטאות נעורים החמורים ישים אל לבו לקיים מאמר

זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם

נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו

ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד

הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות

והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו

ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת

כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה

מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות

מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טמאה בעת

זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות

רעות וכן בדבור ומעשה. עוד ישים אל לבו רוב

חלומותיו שהם הבל ורעות רוח משום שאין נפשו

עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בהר ה' נקי כפים וגו'

ואינון סטריין פישין אתין ומתדבקין ביה ומודעין ליה

בחלמא מלין דעלמא וכו' ולזמנין דחייבין ביה ואחזיאו

ליה מילי שקר וצעריין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזהר

ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות.

27 לשון "סטרא אחרא", כנזכר לעיל [בפרק ו]. – שמשמעות
28 הביטוי "סטרא אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה; אם
29 המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים
30 שהוא עושה, אין בהם ענין של קדושה – הרי הם צד הטומאה
31 והקליפה, (גם אם אינם עבירות ממש). ומודעת זאת, – וידוע
32 הדבר, כי כל עת שהאדם מחשב – חושב, מחשבות קדושות
33 נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה, שמהן מושפעות
34 מחשבות הללו. – כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה
35 לאהבת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה;

36 כשהוא חושב מחשבות שיש להן שייכות ליראת ה', הוא מקבל
37 או השפעה מ"היכל היראה" שלמעלה, וכך הלאה; וכן להפך
38 – כשהוא חושב מחשבות שלא מן הקדושה, נעשה מרכבה
39 טמאה בעת זו להיכלות הטמאה, שמהן מושפעות –
40 ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן בדבור ומעשה. –
41 שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של קדושה, הוא נעשה

42 "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות הקדושה. כך גם
43 להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא אחרא", הוא
44 נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר בפרקים
45 הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה שנתונה כל

15. ראה זח"ג קעת, א. 16. ראה לעיל פרק כג. 17. ראה לעיל פרק ו. 18. תהלים כד, גיד.

יום שני א' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לו, והנה כל מה... עד עמ' 74, כל העבודה.

מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו במקומות אחרים, 44
אלא - אור איין-סוף הנמצא בכל העולמות, הנה הנה ויהיה 45
בשעה, גם במקום זה שאני עליו, כמו שהיה אור איין-סוף 46
ברוך הוא לבדו קדם שנברא העולם, בלי שום שינוי, כמו 47
שכתוב: "אני ה' לא 48
שנית", - שאין בו, 49
כביכול, שום שינוי מלפני 50
בריאת העולם ועד לאחרי 51
בריאת העולם, כי הוא - 52
אור איין-סוף, למעלה 53
מהזמן וכו', - הרי שלא 54
שייך בו שינוי הנובע 55
מהזמן, מלפני הבריאה 56
ללאחרי הבריאה, ואתה 57
- היצר הרע, מנגול וכו' 58
מכחיש האמת הנראיה 59
לעינינו, דכלא קמיה 60
כלא ממש באמת, - 61
שהכל לגבי הקב"ה - 62
כאפס ממש באמת, 63
בבחינת ראיה חושיית. 64
- דבר שיכולים לראות 65
אותו במוחש, שבמחשבות 66
האמורות, של רעש ורוגו 67
על הנפש הבהמית והיצר 68
הרע, יצליח להשפילה 69
מגבהותה כנגד אור 70
הקדושה של הנפש 71
האלקית, וייקלט בו אור 72
הנשמה. והנה, על-ידי 73

זו - שיגיע לשפלות ול"לב נשבר" - שבוה, ישבור את רוח 74
ה"סטרא אחרא", יועיל לנפשו האלהית, להאיר עיניה 75
באמת, - לראות, יחוד אור איין-סוף - ההתאחדות של אור 76
איין-סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו לפני הבריאה - 77
תראה זאת הנפש האלקית, בראיה חושיית, - כאילו ראה זאת 78
בעיניו ממש, ולא בחינת שמועה והכנה לבדה, - כלומר: ענין 79
האחדות, מה שאור איין-סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו 80
באותה מדת אמת, כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך 81
הבנת שכלו בלבד, כמו שנתפאר במקום אחר, שהיה שרש 82
כל העבודתה. - שכן, ההבנה משפיעה על הרצון והתשוקה 83
לאלקות בלבד, ואילו ההכרה באלקות בצורה של ראיה 84
חושיית - משפיעה להתבטלות ולהתמסרות שהן למעלה מרצון 85
ותשוקה. 86

1 והנה, כל מה שאירץ בענינים אלו במחשבתו וגם בעיניו
2 בפסרים, - הדנים בענינים הגורמים "לב נשבר", להיות לבו
3 נשבר בקרבו, ו"נבזה בעיניו נמאס" בכתוב, בתכלית
4 המאוס, ולמאס חיו ממש - שחיו נמאסים עליו בחשבו על
5 מצבו הרחוק, הרי בנה
6 ממאס ומבנה הסטרא-
7 אחרא ומשפילה לעפר, 1
8 ומורידה מגדלותה ונסות
9 ורוחה 2
10 שמגביה את עצמה על
11 אור קדשת נפש
12 האלהית להחשיך אורה. 3
13 - של הנפש האלקית. שכן
14 כאמור, ב"בינוני", האדם
15 שבו, הוא הנפש הבהמית
16 שמן הקליפה; ועל-ידי
17 שלבו נשבר בקרבו,
18 נשברת ה"סטרא אחרא". 4
19 ברם, עד כאן דובר על
20 השפלת ה"סטרא אחרא" 5
21 באמצעות "חשבונות", 6
22 על-ידי שהוא ישבור את
23 עצמו ויגיע ל"לב נשבר". 7
24 להלן יוסבר אופן עבודה 8
25 של השפלת ה"סטרא 9
26 אחרא", על-ידי שירעים 10
27 על נפשו הבהמית ויצרו 11
28 הרע, מבלי להיכנס 12
29 לחשבונות על מעמדו 13
30 ומצבו. וגם ירעים עליה

31 - על ה"סטרא אחרא", בקול רעש ורגו להשפילה, במאמר
32 ה"ר"י: "לעולם ורגו אדם יצר טוב על יצר הרע,
33 שנאמר: רגו ורגו", - ואל תחטאו. דחינו רגו על נפש
34 הבהמית, שהיא יצרו הרע, בקול רעש ורגו במחשבתו,
35 לומר לו: - ליצר הרע: אתה רע ורשע ומשקן ומתעב ומנוול
36 וכו', ככל השמות שקראו לו - ליצר הרע, חכמינו ז"ל,
37 באמת - שהאמת היא אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו
38 ז"ל ליצר הרע. ב"ק רבינו עומד על המלה "באמת" ושואל:
39 "לפ"צ ז"ע מאי קמ"ל? ואומר: "כנראה הפי" שהתיבות ככל...
40 ז"ל הם מאמר המוסגר. לומר לו אתה הרע באמת ורשע באמת
41 כו' ודלא (כבשרשו) הוונה בסוף הפרק - וזה מוכרח להצלחת
42 הביטוי. עד מתי תסתיר לפניי אור איין-סוף ברוך-הוא,
43 הממלא כל עלמין, - הממלא את כל העולמות, אין הוא

19. ברכות ה. א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ
נ"ע במאמר "שופטים ושופרים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו.

יום שלישי ב' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בזה"ק:

44 אֲתַעְרוּתָא דְלְעִילָא, – מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד
45 ולהשפיל את ה"סטרא אחרא", לְקַבֵּל מַה שֶׁנֶּאֱמָר: "מִשֶּׁם
46 אֹרִיךָ, נָאִם ה'", – את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את
47 עצמה ולהסתיר על אלקות וקדושה; דְהִינּוּ שְׁמִסְרָה
48 מִמַּמְשִׁלְתָּה וּיְכַלְתָּה, –
49 וּמִסְלַק מִמֶּנָּה הַכַּחַ וְרִשּׁוֹת שֶׁנֶּתַן לָהּ
50 לְהַגְבִּיהַ עֲצָמָה נֶגְדַּ אֹר
51 קְדֻשַׁת נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, –
52 וְאִין – כשנטולים
53 מִה'סְטְרָא אַחְרָא את
54 הַכּוּחַ וְאֵת הַרְשׁוֹת
55 לְהַתְנַגֵּד לְקְדוּשָׁה, מִמְּיֻלָּא
56 – הֵיא, כְּמִלָּה וְנִדְחִית
57 כְּכַפּוּל הַחֲשָׁךְ – מִמְּיֻלָּא,
58 מִפְּנֵי אֹר הַנֶּשְׁמִי. – הֵרִי,
59 שְׁעֵל־יָדֵי שְׁהוּא מִשְׁפִּיל
60 אֵת עֲצָמוֹ וְשׁוֹבֵר אֵת לְבו
61 – נִיטֵל מִמְּיֻלָּא הַכּוּחַ
62 מִה'סְטְרָא אַחְרָא
63 לְהַסְתִּיר וְלְהַפְרִיעַ לִנְפֶשׁ
64 הָאֱלֹקִית בְּעִבּוּדָתָהּ אֵת ה'.
65 וְכִמּוֹ שְׁמִצִּינוּ דְבָר זֶה
66 מִפְּרֶשׁ בְּתוֹרָה גְּבִי
67 מְרַגְלִים, שְׁמִתְחַלָּה
68 אָמְרוּ: "כִּי תִזְק הוּא
69 מִמֶּנּוּ"²⁷ – "אֵל תִּקְרִי
70 מִמֶּנּוּ כו'", – חֲכַמֵּינוּ ז"ל
71 אֹמְרִים²⁸, שֶׁהִמְרַגְלִים
72 הַתְּכוּוֹנוֹ לֹא רַק "מִמֶּנּוּ" –
73 מֵאֲתַנּוּ, אֲלֵא "מִמֶּנּוּ" –
74 בְּגוֹף שְׁלִישִׁי, מִהַקְבִּ"ה
75 כְּבִיכּוּל, שְׁלֵא הָאֲמִינוּ בִּיבְלֵת ה', – לְהַכְנִיס לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
76 וְאֲחֲרֵי־כֵן חֲזָרוּ וְאָמְרוּ: "הִנֵּנוּ וְעֵלֵינוּ וְגו'²⁹"; – לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
77 כִּמוֹ שֶׁאֲמַר הַקְבִּ"ה – וּמֵאִין חֲזָרָה וּבָאָה לָהֶם הָאֲמוּנָה
78 בִּיבְלֵת ה'? – לֹמַר שֶׁהֵם מוֹכֵנִים לִלְבַּת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִף
79 שְׁבַתְחִילָה לֹא הָאֲמִינוּ שׁוּדָה בַּר בִּיצוּעַ, הֵרִי לֹא הִרְאָה לָהֶם
80 מִשָּׁה רַבְּנֵי עֲלִיוֹ הַשְּׁלוֹם שׁוּם אֹת וּמוֹפֵת עַל זֶה בִּינְיָתָם,
81 – שִׁבְיָאוֹ אֹתָם לְאֲמוּנָה בִּיבְלֵת ה', רַק שְׁאֵמַר לָהֶם³⁰ אִיךָ
82 שְׁקִצְפָה ה' עֲלֵיהֶם וְנִשְׁבַּע שְׁלֵא לְהִבְיָאֵם אֵל הָאֲרִי; וְמָה
83 הוֹעִיל זֶה לָהֶם, אִם לֹא הָיוּ מֵאֲמִינִים בִּיבְלֵת ה' חֲסִי־וְשָׁלוֹם
84 לְכַבֵּשׁ ל"א מְלָכִים³¹, – שֶׁמִּשְׁלוֹ אוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּמִפְּנֵי זֶה
85 לֹא רָצוּ לְכַבֵּשׁ לְאֶרֶץ? אֵלֵא וְדָא, מִפְּנֵי שִׁישְׂרָאֵל

1 וְהַטְעַם, – מִדּוּעַ הַשְּׁפֹלוֹת וְשִׁבְרוֹן לֵב, מִסִּיעֵים לְהַסִּיר אֵת
2 טַמְטוּם הַלֵּב, וְלְהַבִּיא לְיָדֵי כַךְ שִׁיגִיעַ לְרֵאשִׁית חוֹשֵׁית בְּאֱלֻקוֹת,
3 לְפִי שְׁבָאֲמַת אִין שׁוּם מִמְּשׁוֹת כְּלָל בְּסְטְרָא־אַחְרָא, שְׁלִכְן
4 נִמְשָׁלָה – ה"סטרא אחרא", לְחֲשֶׁךְ, שְׁאִין בּוֹ שׁוּם מִמְּשׁוֹת
5 כְּלָל, וּמִמְּיֻלָּא נִדְחָה –
6 הַחוּשָׁךְ, מִפְּנֵי הָאֹר, –
7 בְּשִׁמְכֻנִּיסִים אֹר בְּמִקּוֹם
8 מִסּוּיִים – נִדְחָה הַחוּשָׁךְ
9 מִמְּיֻלָּא, מִבְּלִי לְהִזְדַּקֵּק
10 לְמַלְחָמָה, כִּי מִצִּיאוֹת
11 הַחוּשָׁךְ אִין בַּה מִמְּשׁוֹת
12 כְּלָל – וּמִשְׁמַכְנִיסִים אֵת
13 הָאֹר, נִדְחָה הַחוּשָׁךְ
14 מִמְּיֻלָּא, וְכֵן – גַּם,
15 הַסְטְרָא־אַחְרָא, אִף
16 שִׁישׁ בַּה חֵיוֹת הַרְבֵּה,
17 לְהַחֲיוֹת כָּל פְּעֻלֵי חַיִּים
18 הַטְּמָאִים וְנִפְשׁוֹת אֲמוֹת
19 הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ
20 הַבְּהֵמִית שִׁישְׂרָאֵל
21 בְּנוֹבֵךְ לְעִיל²⁵ – שְׁכַל
22 הַדְּבָרִים מִקְבֵּלִים חֵיוֹתָם
23 מִה'סְטְרָא אַחְרָא" – הֵרִי,
24 אִף שִׁישׁ ל"סטרא אחרא"
25 הַרְבֵּה חֵיוֹת לְהַחֲיוֹת אֵת
26 כָּל הַדְּבָרִים, מִכְּלִי־מִקּוֹם,
27 הֵרִי כָּל חֵיוֹתָהּ אִינָה
28 מִצֵּד עֲצָמָה חֲסִי־וְשָׁלוֹם,
29 אֵלֵא מִצֵּד הַקְדֻשָּׁה –
30 שְׁכַן, קְדוּשָׁה מִזִּידָה אֵת
31 הַכֵּל, וְגַם ה"סטרא אחרא"
32 מִקְבַּלַת חֵיוֹתָהּ מִן
33 הַקְדוּשָׁה, כְּנוֹבֵךְ לְעִיל²⁵, וְלִכְּנֵן הֵיא – ה"סטרא אחרא", כְּמִלָּה
34 לְגַמְרֵי מִפְּנֵי הַקְדֻשָּׁה, כְּכַפּוּל הַחֲשָׁךְ מִפְּנֵי הָאֹר הַנֶּשְׁמִי. –
35 שְׁכַן, מֵאֲדָר שְׁכַל חֵיוֹתָהּ נוֹבַעַת מִן הַקְדוּשָׁה, הֵיא מִמְּיֻלָּא בְּטִלָּה
36 לְקְדוּשָׁה, וְאִין בַּה שׁוּם מִמְּשׁוֹת כְּלָל. רַק שְׁלִגְבֵי קְדֻשַׁת נֶפֶשׁ
37 הָאֱלֹהִית שְׁבָאֲדָם, נֶתַן לָהּ הַקְדוּשָׁה־בְּרִוְדָה־הוּא רִשּׁוֹת וּיְכַלְתָּ
38 לְהַגְבִּיהַ עֲצָמָה כְּנִדְחָה, – כְּנִגְדַּ קְדוּשַׁת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, וְזֹאת
39 – פְּרִי שְׁהָאֲדָם יִתְעוֹרֵר לְהַתְנַבֵּר עֲלֵיהָ, – עַל ה"סטרא
40 אַחְרָא", לְחַשְׁפִּילָה עַל־יָדֵי שְׁפֹלוֹת וְנִמְיַכַת רִחוּז, וְ"נִבְזָה
41 בְּעֵינָיו נִמָּאֵם". – שְׁעֵל־יָדֵי־כַךְ הוּא מִשְׁפִּיל וּמִמָּאֵס אֵת
42 ה"סטרא אחרא". וּבָאֲתַעְרוּתָא דְלְתַתָּא – עַל־יָדֵי הַתְּעוֹרְרוֹת
43 לְמַטָּה, שְׁהָאֲדָם מִתְעוֹרֵר לְהַשְׁפִּיל אֵת ה"סטרא אחרא",

24. פרק ו - ז. 25. פרק ו ופרק כב. 26. עובדי" א, ד. 27. במדבר יג, לא. 28. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 29. במדבר יד, מ. 30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב.

45 שאינן מלובשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שנתן לה –
 46 ל"סטרא אחרא", רשות לבלבל האדם בדברי שקר ומרמה,
 47 כדי, להרבות שקרו, – ועלידי שהאדם לא יתן לבלבל את
 48 דעתו ולהוליכו שולל – יקבל יותר שחר, כפיתויי הזונה לבן
 49 המלך בשקר ומרמה
 50 ברשות המלך, כמו
 51 שכתוב בזהר הקדוש³⁴:
 52 – משל למלך השוכר
 53 זונה שתנסה לפתות את
 54 בנו ולהטותו מהדרך
 55 הישרה, אבל כוונתו של
 56 המלך בכך, היא: כדי
 57 לגלות את חמתו של בן
 58 המלך, שאינו נותן
 59 להוליכו שולל. הזונה
 60 עצמה גם כן אינה רוצה
 61 באמת, שכן המלך ישמע
 62 לדבריה, כי היא הרי
 63 רוצה למלא את רצון
 64 המלך. כך גם בנמשל:
 65 ה"סטרא אחרא" עצמה
 66 אינה רוצה שהאדם ישמע
 67 בקולה ויעשה את ה"רע".
 68 אין זה, אלא שזה התפקיד
 69 שהוטל עליה, לנסות
 70 לפתות את האדם, כדי שיקבל יותר שחר כשלא ישמע בקולה.
 71 אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא" המשמשת
 72 כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום
 73 ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל עלידה. ואילו
 74 כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע"
 75 אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה.
 76 במשל הרי זה, כשהזונה אותה שחר המלך, ממנה במקומה
 77 זונה שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך
 78 הלאה, עד שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך
 79 האמיתית, והיא מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן
 80 המלך. על-כּל-פנים, כל הספיקות באמונה אינן נובעות
 81 מהיהודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם מאמינים
 82 בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים
 83 הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש
 84 האלקית – מעניין להוסיף, שמדעתנו הרוחני באלקות אפשר
 85 שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן
 86 יאה שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל –
 87 שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו
 88 הגשמי נהיה שמן מכך.

1 עֲצֻמְן הֵם "מֵאֲמִינִים בְּנֵי מֵאֲמִינִים", – הם עצמם מאמינים
 2 תמיד בהקב"ה, בהיותם בנים לאבות מאמינים; וגם באותה שעה
 3 שאמרו "כי חזק הוא ממנו" – האמינו – מצד נשמותיהם –
 4 בהקב"ה וביכולתו להביאם לארץ ישראל, רק שֶׁהִסְטֵרָא
 5 אַחֲרָא – שמן הנפש
 6 הבהמית, הַמְלַבֶּשֶׁת
 7 בְּגוֹפֵם הַגְּבוּיָה עֲצֻמָּה עַל
 8 אֹרֶךְ קִרְשֵׁת נִפְשָׁם
 9 הַאֲלֵהִית בְּנִסּוֹת רִוְחָה
 10 וְנִבְהוּתָהּ, כְּחֻצְפָּה בְּלִי
 11 טַעַם וְדַעַת, – שהביא
 12 אותם לומר "כי חזק הוא
 13 ממנו". וְלִבְּנֵי מִיד שֶׁקֶצֶף
 14 ה' עֲלֵיהֶם, וְהָרַעִים
 15 בְּקוֹל רַעַשׁ וְרָגוּ: –
 16 באמרו³²: "עַד מָתַי
 17 לַעֲדָה הָרַעָה הַזֹּאת
 18 וְגו'", "בְּמִדְבַר הַזֶּה יִפְּלוּ
 19 פְּגִרְיָם וְגו'", "אֲנִי ה'
 20 דְּבַרְתִּי, אִם לֹא זֹאת
 21 אֶעֱשֶׂה לְכָל הָעֵדָה
 22 הָרַעָה הַזֹּאת וְגו'", –
 23 שכל אלה, הרי הם דברים
 24 קשים וחמורים,³⁷
 25 וְכִשְׁמַעוּ דְּבָרִים קָשִׁים
 26 אֵלּוּ נִכְנַע וְנִשְׁבַּר לָבֵם בְּקִרְבָּם³³, בְּדַבְרֵי: "וַיִּתְאַבְּלוּ הָעַם
 27 מְאֹד", וּמִמִּילָא נִפְּלָא הַסְטֵרָא אַחֲרָא מִמְּשַׁלְתָּהּ
 28 וְנִבְהוּתָהּ וְנִסּוֹת רִוְחָה, וְיִשְׂרָאֵל עֲצֻמָּן – מצד נשמתם, הם
 29 – הרי, מֵאֲמִינִים. – הם האמינו לכתחילה ביכולת ה', ולכן
 30 אמרו שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא
 31 אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה
 32 נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" – ואמונתם
 33 נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר
 34 בגופו – הרי זה מפני גבהותה וגאוותה של ה"סטרא אחרא",
 35 המגביהה עצמה כנגד הנפש האלקית. ועלידי שהוא שובר
 36 את לבו – הוא שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר
 37 בו. וּמִזֶּה יִכּוֹל לְלַמֵּד כָּל אָדָם שְׁנוּפְלִים לוֹ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ
 38 סְפִיקוֹת עַל אֲמוּנָה, כִּי הֵם דְּבָרֵי רוּחַ הַסְטֵרָא אַחֲרָא
 39 בְּבִדְהָ, – ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של
 40 ספיקות באמונה, הַמְּנַבֶּיֶת עֲצֻמָּה עַל נִפְשׁוֹ, – האלקית, אֲכָל
 41 יִשְׂרָאֵל עֲצֻמָּן – מצד נשמתם, הֵם "מֵאֲמִינִים כּוֹ". – בני
 42 מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. וְגַם הַסְטֵרָא אַחֲרָא
 43 עֲצֻמָּה – שורש הנפש הבהמית, אֵין לָהּ סְפִיקוֹת כָּלֵל
 44 בְּאֲמוּנָה, – כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות,

32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט. 34. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק ט. 35. היום יום, טו תמוז.

יום רביעי ג' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לת, פרק ל עוד... עד עמ' 76, באריכות.

44 הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא, הרי זה – כפי שיסביר להלן –
 45 גרוע בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה
 46 שלו. על-ידי חשבון זה יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו
 47 למטה גם מה"קל שבקלים". וְהֵינּוּ עַל־פִּי מֵאָמֵר רַז"ל²: "אֵל
 48 תִּדְוֶן אֶת הַבְּרֵךְ עַד
 49 שֶׁתִּגְעַע לְמִקְוֹמוֹ", – אל
 50 תשפוט ואל תפסוק עד
 51 שלא תעמיד את עצמך
 52 במקום ובמצב שחבירך
 53 נמצא בהם. "מקום" יש בו
 54 שני פירושים: המקום
 55 והסביבה הגשמית,
 56 והמקום הרוחני – מצבו
 57 הרוחני של האדם ואיזה
 58 יצר הרע נמצא בו: לאחד
 59 יש יצר הרע חזק ומחומם,
 60 ולשני – יצר הרע לא כל
 61 כך חזק שאינו בוער כל כך
 62 אחרי תאוות. וכך אומר
 63 רבנו הזקן להלן: כִּי
 64 מִקְוֹמוֹ – הגשמי וסביבתו, גִּזְרֵם לֹא לְחֵטְא, לְהֵיטֵב פְּרִנְקָתוֹ
 65 לִילָךְ בְּשׂוֹק כָּל הַיּוֹם, וְלְהֵיטֵב – באותה שעה שאינו מסתובב
 66 בשוק, מִיּוֹשְׁבֵי קְרֻנָּתוֹ, וְעֵינָיו רְאוּת כָּל הַתְּאוּוֹת, וְהָעֵין
 67 רְוָאָה וְהַלֵּב חוֹמֵד, – כלומר, מקומו הגשמי יש בו משום סיבה
 68 לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא – וְיִצְרֹ בּוֹעֵר
 69 כְּתַנּוּר בּוֹעֵרָה מְאֹפָה, – כתנור בוער של אופה³, אצלו בוער
 70 התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל
 71 בעל-הבית סתם, כְּמֹו שֶׁכְּתוּב בְּהוֹשְׁעִי: "הוּא בּוֹעֵר כְּאֵשׁ
 72 לְהִכָּה וְגוֹ", – הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע,
 73 הוא כזה שגורם ומביא לחטא. מִה־שְּׂאִי־כֵן מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשׂוֹק
 74 מְעַט, וְרַב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ. – שאינו מיושבי קרנות,
 75 וממילא אינו רואה את התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם
 76 נסיונות שיש למי שמתהלך כל היום בשוק; וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל
 77 הַיּוֹם בְּשׂוֹק – בעל עסק שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב,
 78 ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", יָכוֹל לְהֵיטֵב
 79 – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, שְׂאִי־נֹו
 80 מְחַמֵּם כְּלִכְּךָ בְּמִכְעוֹ, – וגם כשעליו להיות כל היום ברחוב,
 81 אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרם הרע בוער בקרבם. כִּי
 82 אֵין הַיִּצְר שׁוֹהַ כְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שִׁיצְרוֹ בּוֹ, – יש שיצרו הרע
 83 בוער, ויש שאינו כך, כְּמֹו שֶׁנִּתְבָּאֵר מִקְוֹמוֹ אַחֲרָי. – וכפי
 84 הידוע, פירושו של הבעל-שם-טוב על המשנה⁴ "איזהו גבור? –
 85 הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים
 86 שהוא לוחם במדה החזקה ביותר. כִּי, ביחס לדברים אחרים,

1 פֶּרֶק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל
 2 מטמטום הלב, ואף שבמותרו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין
 3 זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך
 4 היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל-ידיה ישובור
 5 את חומריות הקליפה של
 6 נפשו הבהמית, ויוריד אותה
 7 מגבהותה שהיא רוצה
 8 להגביה את עצמה כנגד
 9 אור הקדושה של נפשו
 10 האלקית. רבנו הזקן גם
 11 הסביר בפרק האמור – באלו
 12 ענינים עליו להתעמק, כדי
 13 להגיע ל"לב נשבר".
 14 עוֹד זֹאת יָשִׁים אֵל לְבוֹ,
 15 לְקִיָּם מֵאָמֵר רַז"ל¹:
 16 "וְהָיָה שֶׁפֶל רוּחַ בְּפָנָיו כָּל
 17 הָאָדָם", "וְהָיָה" – לשון
 18 המשנה "וְהָיָה" מורה
 19 שהכוונה היא שיהיה
 20 בְּאֵמֶת לְאֵמֶתוֹ, – שכן,
 21 לכאורה הדברים טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו
 22 להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה ענווה. ענווה משמעה:
 23 שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא שהוא טוב, שהוא קבל
 24 ארון במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות והודמנויות מיוחדות,
 25 שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו
 26 אחר – היה הלו מנצל אותם יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות
 27 משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך
 28 עצמו, שהוא גרוע ממנו – כיצד, איפוא, אפשר לומר למי
 29 שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה
 30 מכל אדם, גם מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים
 31 מצוות! לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו
 32 נחות מהשני, אלא שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם.
 33 ברם, לשון חכמינו ז"ל "וְהָיָה", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" –
 34 מורה, שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי?
 35 – "בְּפָנָיו כָּל הָאָדָם" – מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ בְּפָנָיו קָל שֶׁבְּקָלִים. –
 36 כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד תורה ומקיים מצוות,
 37 להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן
 38 שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר
 39 שיהיו בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות
 40 במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר
 41 הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרותה
 42 מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע
 43 שלו – בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין

1. אבות פרק ד משנה י. 2. אבות פרק ב משנה ד. 3. ראה הושע ז, ד. ז, ו. 4. ראה לקוטי תורה ויקרא ב, ד. 5. אבות פרק ד משנה א.

37 הַיֵּצֵר הַבּוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהִכָּה מִפְּנֵי פֶחַד ה', - ויש בכך קשיים
 38 חמורים, וכמו נסיון ממש. והלכה, - ולכן, צריך כל אדם, לפי
 39 מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה', לשקל ולבחן בעצמו
 40 אם הוא עובד ה' בערך ובחינת מלחמה עצומה כזו ונסיון
 41 בְּזוֹה, - כשנדרשת ממנו

42 מלחמה כזו, ועליו לעמוד
 43 בפני נסיון כזה, שמלחמה
 44 כזו יכולה להיות נדרשת
 45 מכל אחד (גם מיושב אוהל
 46 ובעל יצר-הרע "צונן")
 47 ולעתים קרובות, בבחינת
 48 "וַעֲשֵׂה טוֹב". - במצוות
 49 ובענינים הקשורים
 50 בעשיית טוב, בְּנוֹן,
 51 בְּעִבּוּדַת הַתְּפִלָּה בְּבִנְיָה,
 52 - שהיא יום יומית, שצורת
 53 תפילתו תהיה, לְשֹׁפֵךְ
 54 נַפְשׁוֹ לְפָנֵי ה' בְּכָל כַּחוֹ
 55 מְשֵׁשׁ - בכל כוח כוונתו,
 56 עַד מִצְוֵי הַנְּפִשׁ, - שכל
 57 כוחות נפשו יהיו נתונים
 58 בעבודת התפילה, ועל
 59 סוג תפילה כזה, נדרש
 60 מאבק קשה עם היצר הרע,
 61 וְלַהֲלָחֵם עִם גּוֹפוֹ וְנַפְשׁוֹ
 62 הַבְּהִמִית שֶׁבּוֹ הַמּוֹנֵעִים
 63 - ומפריעים, הַבְּנִיָּה - ועליו להיאבק במלחמה עצומה,
 64 וְלִכְמֹשֶׁם וְלִבְתָּתָם בְּעֶפְרָם קָדָם הַתְּפִלָּה שְׁחֵרִית וְעֵרְבִית מְדִי
 65 יוֹם בְּיוֹם, - שזוהי המלחמה שלפני התפילה - להכין את הגוף
 66 ואת הנפש הבהמית שלא יפריעו לתפילה בכוונה. וְגַם בְּשַׁעַת
 67 הַתְּפִלָּה, לִיגַע עֲצָמוֹ בִּיגִיעַת נַפְשׁוֹ - שלא יהיה קשה לו לאמץ
 68 את מחשבתו להתעמק ולהרהר בגדולת ה', כל הזמן הדרוש,
 69 וְיִגִיעַת בְּשָׂרָה, - להסיר את המניעות הנובעות מן הגוף, כְּמוֹ
 70 שְׂיִתְבָּאֵר לְקַמְזוֹ¹⁰ בְּאִירֵיכּוּת. - כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש
 71 ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו
 72 בעבודת התפילה.

1 יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי-
 2 היענותו לעצמו באותם דברים. באן מעיר הרבי: שבמה שיאמר
 3 להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון -
 4 למה נק' קל שבקלים?" - אם אכן נכונים הדברים, שהאדם
 5 נבשל בגלל המקום שהוא
 6 נמצא בו והנסיבות
 7 בגשמיות וברוחניות,
 8 המעמידות בפניו נסיונות
 9 קשים - מדוע, איפוא,
 10 קוראים לו "קל שבקלים"?
 11 ורבנו הזקן מפרש את
 12 הדברים להלן, שאף
 13 שהמלחמה כבדה יותר
 14 למי שגם מבחינת מקומו
 15 הגשמי והרוחני הוא עלול
 16 לחטוא - בכל זאת, אין לו
 17 שום התנצלות על שאינו
 18 גובר על יצרו הרע. שכן,
 19 הפחד מהקב"ה היה צריך
 20 למנוע ממנו לחטוא.
 21 למרות הנסיונות שעליו
 22 לעמוד בהם. וכך אומר
 23 רבנו הזקן: וְהִנֵּה, בְּאֵמַת
 24 גַם מִי שֶׁהוּא מְחַמֵּם מְאֹד
 25 בְּמַבְעוֹ, וּפְרִנְתּוֹ הִיא
 26 לְהִיּוֹת מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת כָּל
 27 הַיּוֹם - גם הוא, אין לו שום התנצלות על חטאיו, ומקרי
 28 - ונקרא, "רִשְׁעֵי גְמוּר" על אֲשֶׁר אֵין פֶּחַד אֱלֹהִים לְגַדְדֵי עֵינָיו,
 29 - שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל יצרו הרע הבוער -
 30 היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל הקשיים; כִּי הִיָּה לוֹ
 31 לְהִתְאַפֵּק וְלִמְשַׁל עַל רוּחַ תְּאוּתוֹ שֶׁבְּלִבּוֹ, מִפְּנֵי פֶחַד ה'
 32 הַרְוָאָה כָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל⁶ כִּי הַמַּחַ שְׁלִיט עַל
 33 הַלֵּב בְּתוֹלְדוֹתוֹ. - האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח לשלוט
 34 ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה' -
 35 הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא - היה יכול להימנע מעשיית
 36 עבירות. וְהִנֵּה, בְּאֵמַת שֶׁהִיא מְלַחְמָה גְדוֹלָה וְעֲצוּמָה, לְשֹׁבֵר

ליקוטי אמרים

גם מי שהוא מחומם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לגוד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הבוער כאש להבה מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקל ולבחון בעצמו אם הוא עובד ה' בערך ובחי' מלחמה עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת התפילה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטשם ולכתתם כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כמ"ש לקמן באריכות.

יום חמישי ד' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' 76, כשנגות.

ליקוטי אמרים

77 וְעַד מְלַחְמַת הַיֵּצֵר -
 78 המלחמה עם היצר הרע,
 79 הַבּוֹעֵר בְּאֵשׁ לְהִכָּה, -
 80 ב"קל שבקלים" מיושבי

וכל שלא הגיע לידי מדה זו להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע לבחי' וערך מלחמת היצר הבוער כאש להבה להיות

73 וְכָל שְׂלֵא הַגִּיעַ לְיָדֵי
 74 מְדָה זו, לְהִלָּחֵם עִם
 75 גּוֹפוֹ מְלַחְמָה עֲצוּמָה כְּזוֹ
 76 - עַד־יָן לֹא הִגִּיעַ לְבְחִינַת

44 ההבדל שבין "סור מרע" ל"ועשה טוב" הוא רק בנוגע לענינים
45 של כוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות – אין
46 מצד המצווה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד ומיוחד,
47 שום הבדל ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי בענינים של
48 "ועשה טוב" דומה
49 להיכשלותו של הלז
50 בענינים של "סור מרע".
51 **וְכֵן בְּשֵׂאֵר מִצְוֹת, –**
52 שכדי לקיימן, נדרש ממנו
53 להילחם – גם בכך הוא
54 יכול למצוא בעצמו שאין
55 הוא לוחם מספיק ביצר
56 הרע כפי שנדרש ממנו,
57 **וּבְפֶרֶט בְּדָבָר שֶׁבְּמִזְמוֹ,**
58 – מצוות הקשורות לעניני
59 כספים, **כְּמוֹ עֲבוֹדַת**
60 **הַצֶּדָקָה –** לתת צדקה
61 באופן של עבודה, לתת
62 צדקה יותר מאשר יש
63 ברצונו וברגילותו, **וּבְהֵאֵי**
64 **גִּיּוּבָא. –** וכדומה, בהם
65 הוא יכול למצוא בעצמו,
66 שאין הוא לוחם מספיק
67 כפי שנדרש ממנו. **וְאִפְלוּ**
68 **בְּבַחֲנֵית "סור מרע",**
69 **יְכוֹל כָּל אִישׁ מְשֻׁכָּל**
70 **לְמַצֵּא בְּנַפְשׁוֹ שְׂאִינוֹ סָר**

71 **לְגַמְרֵי מִהֲרַע כְּכֹל מִפְּלֵי כָּל,** במקום שצריך למלחמה
72 **עֲצוּמָה כְּעֶרְךָ הַנּוֹכַח לְעֵיל, –** המלחמה הנדרשת מ"קל
73 שבקלים", **וְאִפְלוּ פְּחוֹת מְעַרְךָ הַנּוֹכַח לְעֵיל, –** כשנדרשת
74 ממנו לחימה קלה יותר מאשר נדרש מהלז – אין הוא יכול
75 לעמוד במלחמה זו, **כְּגוֹן לְהַפְסִיךְ בְּאִמְצַע שִׂיחָה נְאֻה, או –**
76 באמצע, ספור בגנות חברו, **וְאִפְלוּ גִּיּוּבָא וְקָל מְאֹד, אִף**
77 **שֶׁהוּא אִמְתָּה, וְאִפְלוּ –** כשהוא מספר זאת כפי לנקות עצמו,
78 – שלא יאשימו אותו בגנאי זה, **כְּגוֹדַע¹² מְהֵא –** ממה, **דְּאָמַר**
79 **רַבִּי שְׁמַעוֹן לְאִבּוֹ רַבְנֵי הַקְּדוּשׁ: –** בקשר לגט מסובך שלא
80 נכתב כמו שצריך: **"לֹא אֲנִי בְּתַבִּיחָה, אֶלָּא יְהוּדָא חִיטָּא**
81 **בְּתַבִּיחָה," –** "לא אני כתבתי את הגט, כִּי־אם יהודה חייטא" –
82 באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כלי־כך גדול, והוא
83 השתמש בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת **וְאָמַר לוֹ: –** רבנו
84 הקדוש לבנו רבי שמעון: **"כִּלְיָה מְלֻשׁוֹן הֲרַע" –** "לך לך מלשון
85 הרע", **עֵינֵי שֶׁם בְּמִמְרָא רִישׁ פֶּרָק י דְּבִבְנֵי בְּתָרָא], –** הרי
86 שאפשר לו לאדם למצוא בעצמו, שגם בענינים של "סור מרע",

1 הקרנות, שעליו להילחם ביצר הרע, **לְהֵיוֹת נִכְנָע וְנִשְׁבָּר מִפְּנֵי**
2 **פְּחַד ה'.** – יתבונן נא, האם הוא אכן לוחם בתוקף כזה ביצרו
3 הרע, בנוגע לתפילה בכוונה, כפי שעל ה"קל שבקלים" ללחום
4 ביצר הרע שלו, וכך גם בנוגע לענינים אחרים עליהם מדובר

5 להלן. **וְכֵן בְּעֵינֵי בְּרִכַּת**
6 **הַמְּזוּן וְכָל בְּרִכּוֹת**
7 **הַנִּהְיִין וְהַמְּצוֹת –**
8 שתהיינה כולן, **כְּכֹנְהָ, –**
9 שלשם כך נדרשות
10 התאמצות ומלחמה נגד
11 היצר הרע, **וְאִין צָרִיךְ**
12 **לְזַמֵּר בְּנֵת הַמְּצוֹת**
13 **לְשִׁמּוֹן. –** לקיימן לשם
14 מצוה ולשמו של הקב"ה,
15 שלשם כך נדרשת בודאי
16 התאמצות גדולה
17 ומלחמה עם היצר הרע,
18 וברור הדבר שהוא יכול
19 למצוא בעצמו, שעדיין
20 חסר בו בכוונה לשמה
21 כשהוא מקיים מצוות. **וְכֵן**
22 – כשנדרש ממנו להילחם,
23 **בְּעֵינֵי עֶפְקָ לְמוֹד**
24 **הַתּוֹרָה, לְלַמֵּד הֲרַבָּה**
25 **יִתֵּר מִחֲפָצוֹ וְרָצוֹנוֹ לְפִי**
26 **מְבַעַו וְרִגְלוֹתוֹ –** כי, כדי
27 ללמוד עד כמה שרצוי לו

28 מצד טבע התמדתו, או מצד רגילותו ללמוד בהתמדה – אין
29 עליו להילחם כלל, כנזכר לעיל בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד יותר
30 מאשר טבעו ורגילותו – זה יכול להיות רק, **עַל־יְדֵי מִלְחָמָה**
31 **עֲצוּמָה עִם גּוֹפוֹ, כִּי הַלּוֹמֵד מְעַט יִתֵּר מִמְּבַעַו –** שעל כך
32 עליו כבר להילחם – אבל, **הָרִי זֶה מִלְחָמָה קְטַנָּה, וְאִין לָהּ**
33 **עֶרְךָ וְדַמְיוֹן עִם מִלְחָמַת הַיֵּצֵר הַבּוֹעֵר בְּאִשׁ, –** ב"קל
34 שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, **דְּמִקְרֵי –** שנקרא, **"רִשְׁעֵי גְמוּר"**
35 **אִם אִינוֹ מְנַצֵּחַ יְצֵרוֹ, לְהֵיוֹת נִכְנָע וְנִשְׁבָּר מִפְּנֵי ה'.** – הרי
36 שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי טבעו ורגילותו – אינה דומה
37 כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא אם כן הוא לומד הרבה
38 יותר מאשר ברצונו, שלשם כך עליו להיאבק במלחמה גדולה
39 – יבדוק נא את עצמו, אם אכן יש לו מלחמה כזו. ואף שאצל
40 ה"קל שבקלים" המלחמה היא בענינים של "סור מרע" – ואילו
41 אצלו חסר ב"ועשה טוב" – אומר על כך רבנו הזקן: **וְמָה לִּי**
42 **בְּחִינַת "סור מרע", וְמָה לִּי בְּחִינַת "וְעֵשָׂה טוֹב" –** הכל
43 **הִיא מִצְוֹת הַמְּלָךְ הַקְּדוּשׁ יְחִיד וְיִמְחַד בְּרוּךְ־הוּא. –**

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (לי כל) העבודה בכל הג' הקווין (האבות) וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרו"ל באבות (ב"ב יז, א) ושנק' כן מפני שבחיי צ"ל בכא"א (תו"א ר"פ וארא) - שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) - ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד,

35 אותו אדם שעושה את החשבון, יודע ספר, - יודע ללמוד
 36 תורה, ומחזיק בתורת ה', וקרבת אלמים יחפץ - גדול עונו
 37 מנשא, ואשמתו גדלה בכפלי כפלים - וכל כך למה? כמה
 38 שאינו נלחם ומתגבר על יצרו בערך ובחינת מלחמה עצומה
 39 הנזכרת לעיל - הנדרשת

ליקוטי אמרים

40 מה"קל שבקלים". אשמתו
 41 של היודע ספר היא איפוא
 42 גדולה בהרבה, מאשמת
 43 קל שבקלים מיושבי
 44 קרנות, הרחוקים מה'
 45 ותורתו. ואין אשמתם
 46 גדולה כל-כך כמה
 47 שאינם פושטים יצרים
 48 הנוער כאש להבה, -
 49 ואינם שולטים ביצר הרע
 50 שלהם, מפני פחד ה'
 51 המבין ומביט אל כל
 52 מעשיהם, - אין אשמתם
 53 גדולה כל כך, מאשמת
 54 כל הקרב הקרב אל¹⁹ ה'
 55 ואל תורתו ועבודתו,
 56 וכמו שאמרו רז"ל גבי
 57 אחר: - לגבי אלישע בן אבוי²⁰, המכונה "אחר", "שידע בכבודי
 58 וכו'". - בכבוד ה', ובכל זאת חטא - הרי שאשמתו גדולה יותר,
 59 ולכן אמרו רז"ל על עמי הארץ²¹: "שזדונות נעשו להם
 60 בשגגות": - כאילו חטאו מתוך שגגה, יען שאין הם יודעים
 61 חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר הפוך, ש"שגגת
 62 תלמוד עולה ודון"²², שגם אם הוא נכשל בחטא מפני שלא למד
 63 מספיק - נחשב לו הדבר בחומרה כאילו חטא במזיד. הרי, בכך
 64 שאין הוא מתחזק למשול ביצר הרע - הוא גרוע מה"קל
 65 שבקלים". חשבון זה יעזור לו לקיים מאמר חכמינו ז"ל "הווי שפל
 66 רוח בפני כל האדם", ועל-ידי-כך יגיע גם ל"לב נשבר", שיביא
 67 לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" - ויאיר לו אור הנשמה, כפי
 68 שהוסבר בפרק ב"ט.

1 אין הוא מנהל כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, ובהא
 2 ונא - ודומה לכך, כמה מלי דשכיחי טובא. - דברים
 3 שבחיים רבים, בעתים קרובות. הרי, שכל אחד יכול למצוא
 4 בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. ובפרט
 5 בענין לקדש עצמו
 6 במהרה לו, שהוא
 7 מדאורייתא¹³, - שאדם
 8 מחוייב לקדש את עצמו
 9 ולהימנע מלעשות גם
 10 דברים המותרים: כמו
 11 שפתיב¹⁴: "קדשים תהיו
 12 וגו'", "והתקדשתם
 13 וגו"¹⁵; - ובכל זאת, הוא
 14 מוצא בעצמו, שאין הוא
 15 מקיים מצוה זו
 16 בשלימותה, כשנדרשת
 17 ממנו מלחמה עצומה,
 18 וגם, דברי סופרים -
 19 דברים שחכמים קבעו
 20 אותם, תמורים מדברי
 21 תורה¹⁶ וכו'. - שגם לפי
 22 הדיעה ש"קדש עצמך
 23 במותר לך" הוא מדרבנן - הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים
 24 מדיני התורה. אלא שכל אלו וכיוצא בהן, הן מעונות
 25 שהאדם דש בעקביו¹⁷, - כי אין הוא חש בחומרתם ואינו שם
 26 לב שיש בכך משום עבירה, וגם נעשו פתור, מחמת ששעבר
 27 וישנה וכו'. - כפי שהגמרא אומרת¹⁸: "כיון שעבר אדם עבירה
 28 ושנה בה... נעשית לו כהיתר" - משום שאינו חש, שהוא חוטא
 29 במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר מאשר ה"קל
 30 שבקלים", כי כשם שהלז אינו מתאבק לנצח במלחמתו הוא, כך
 31 גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד בניסיונות שלו. ברם,
 32 חכמינו ז"ל הרי אומרים "הווי שפל רוח בפני כל אדם", אפילו
 33 בפני ה"קל שבקלים" - כמה, איפוא, הוא גרוע מה"קל
 34 שבקלים"? - אומר על כך רבנו הזקן: אכל באמת, אם הוא -

יום שישי ה' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

76 יתבונן בעובדה, שבענינים שונים אין הוא נאבק בנפשו הבהמית, כפי
 77 שנדרש ממנו: ובכך - הוא גרוע מה"קל שבקלים" שאינו לוחם כנגד
 78 יצרו הרע ונכשל בעבירות; על-ידי-כך יהיה בידו לקיים באמת מאמר
 79 חכמינו ז"ל "הווי שפל רוח בפני כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו
 80 מתחילים ללמוד, יסביר שאף אם עשוי להיות שבאשר יתעמק בכל
 81 האמור במשך שעה ארוכה, יפול בעצבות גדולה - בכל זאת, אל
 82 יפחד מכך.

69 פרק לא. בפרק כ"ט דן רבנו הזקן באדם שאין אור נשמתו נקלט
 70 בגופו; ואף שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין
 71 בכוחו לשלוט בחומריות הגוף. העצה לכך - מובאת באותו פרק -
 72 לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב נשבר", שעל-ידי-כך הוא שובר
 73 את רוח ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה ופועלת להסתיר על אור
 74 הקדושה של נפשו האלקית. לאחר שהזכיר רבנו הזקן, באותו פרק,
 75 חשבונות שונים, שבידם להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק ל', שגם

13. ראה לעיל סוף פרק כז. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פי"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב. 19. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג.

את ה"יד" לגרזן לכרות בו את היער. או כביטוי רבותינו ז"ל:⁴⁵
 ו"פגע בו פינצא בו". - נתקל במי שדומה לו. ועל זה -
 על העצבות הנובעת מחשבונות מעמדו ומצבו הרוחני, נאמר:⁴⁷
 "בכל עצב יהיה מותר", ויתרזון היא השמחה הבאה אחר
 העצב, כדלקמן. - כיצד
 יגיע לשמחה אחרי העצב.
 אך באמת, אין לב נשבר
 ומרירות הנפש - על
 רחוקה מאוד פני ה'
 והתלבשותה בסטרא
 אחרת - נקראים בשם
 "עצבות" כלל בלשון
 הקדוש, - משמעות המלה
 "עצבות" בלשון הקודש
 היא "כיווץ", כמו "מדה
 עוצבת", שהוא מכווץ
 ונפול ברוחו, ואין בו
 חיות כלל. כי עצבות
 היא שלבו מטומטם
 כאבן ואין חיות בלבו,
 אבל מרירות ולב
 נשבר, אדרבה, הרי יש
 חיות בלבו להתפעל
 ולהתמרמר, רק שהיא
 חיות - הנובעת, מבחינת
 גבורות קדושות, - ולכן
 היא באופן של מרירות,
 ואילו והשמחה מבחינת
 הסדים, - של קדושה.
 כי הלב כלול משתיהן.
 - משתי המדות, גבורות
 וחסדים. על כל פנים, הרי
 שברזן לבו ומרירותו (עם חיות), אינם נובעים מקליפה, כ"אם
 מקדושה, מגבורות של קדושה. והנה, לעתים צריך לעורר
 בחינת גבורות הקדושות כדי להמתיק דינים, שהם
 - דינים, בחינת נפש הבהמית ויצר הרע בששולט
 - היצר הרע, חסד ושלום על האדם, - שהרי זה ענין
 של דינים, כי אין הדינים נמתקין - הנפכים ל"טוב"
 ול"חסד", אלא בשרשן. - כש"ממשיכים" אל תוך הדינים
 - משורשם, מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים
 והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע,
 אלא גבורות של קדושה, שעל ידי ריבוי השתלשלות וצמצומים
 נובעים מהם גבורות ודינים של היפך הקדושה והטוב - ולכן
 נהפכים הם, בכוחו של שורשם, מ"רע" - לקדושה ולטוב.⁴⁸

1 והנה, אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענינים הנזכרים
 2 לעיל בשעה ושתיים, להיות פנמיכת רוח ולב נשבר, יבא
 3 לידי עצבות גדולה - ויהודי הרי צריך להיות בשמחה, ולא
 4 בעצבות, לא יחוש. - לכך, שהוא נתון בעצבות. ואף שעצבות
 5 היא מצד קליפת נגה,
 6 ולא מצד הקדושה, כי
 7 בצד הקדושה פתיבו:
 8 "עו וחדוה במקומו",
 9 "ואין השכינה שורה
 10 אלא מתוך שמחה", -
 11 כשיהודי נמצא במצב של
 12 שמחה; "ובן לדבר הלכה
 13 וכו'", - שעליו ללמוד
 14 דיני התורה מתוך שמחה;
 15 אלא שאם העצבות
 16 היא ממלי דשמאי,
 17 - מחמת מצבו הרוחני
 18 שאינו כפי צריך להיות
 19 - היא - העצבות
 20 נובעת אז, מבחינת 'טוב'
 21 שבנגה - כפי שלמדנו
 22 בפרק הראשון, שבקליפת
 23 "נוגה" יש גם טוב וגם
 24 רע, לכן העצבות מענינים
 25 גשמיים נובעת מזה"רע"
 26 שבקליפת נוגה, ואילו
 27 העצבות מענינים רוחניים
 28 נובעת מזה"טוב" שבקליפת
 29 נוגה. ברם, גם ה"טוב"
 30 שב"נוגה" אף הוא קליפה
 31 ולא קדושה. [ולכן כתב
 32 האר"י ז"ל, שאפלו
 33 דאגת העונות אינה ראויה כ"אם בשעת הודי, ולא בשעת
 34 התפלה ותלמוד תורה, שצריך להיות בשמחה שמצד
 35 הקדושה דוקא] - לשון כ"ק רבינו: "ולא של הוללות וכי"ב".
 36 הרי, שגם העצבות מענינים רוחניים, נובעת מקליפת נוגה. מדוע,
 37 אפוא, עליו להשתדל להגיע לעצבות הנובעת מהקליפה? אף
 38 על-פירבן הרי כך היא המדה, - כך הוא הנוהג, לאכפאי
 39 לסטרא-אחרת במינה ודומתה, - לכפות את ה"סטרא
 40 אחרת" בדברים שהם בדומה אליה, שבירת ה"סטרא אחרת",
 41 המשתדלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו האלקית, צריכה
 42 להיות בדבר שגם הוא בא מה"סטרא אחרת", אלא מה"טוב"
 43 שבה, וזוהי העצבות ממצבו בעינים הרוחניים. כמאמר רז"ל:
 44 "מינה וביה אבא לשידה ביה נגא", - מהיער עצמו לוקחים

ליקוטי אמרים

פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק

בעניניו הנ"ל כשעה ושתי' להיות

בנמיכת רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא

יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד

הקדושה כי בצד הקדושה כתיב עו וחדוה במקומו

ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה

וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמאי היא מבחי'

טוב שבנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות

אינה ראויה כ"א בשעת הוידוי ולא בשעת התפלה

ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דוקא] אעפ"כ

הרי כך היא המדה לאכפאי לס"א במינה ודוגמתה.

כמארו"ל מינה וביה אבא לשיד' ביה נגא ופגע בו

וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון

הוא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת

אין לב נשבר ומרירות הנפש על רחוקה מאוד פני ה'

והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון

הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות

בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות

בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי'

גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסדים כי הלב כלול

משתיהן. והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות

הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי'

ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין

אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם יוגיו אדם יצ"הט והיינו

1. דברי הימים א טז, כז. 2. שבת ל, ב. 3. סנהדרין לט, ב. 4. שבת קכא, ב. 5. משלי יד, כג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', אי"כ מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? - וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') - שפלות ובטול ונכזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר איך זה נפל כ"כ וכו' - ועל אותה הרגע דהעדר החיות מסביר, דכך

19 בְּנֵי אָדָם, הִיא בִשְׁעָה שֶׁהוּא עֹצֵב בְּלֹא-הִכִּי מִמְלִי
 20 דְּעֵלְמָא, - כִּשְׁהוּא בִּין כֶּךָ עֹצֵב מִעֲנִינֵי הָעוֹלָם, אִו כֶּךָ בְּלִי
 21 שׁוֹם סָבָה, - שְׁלֵא בְּגַלְל עֲנִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים, אִלֵּא הוּא עֹצֵב מִבְּלִי
 22 שְׁהוּא עֲצָמוּ יוֹדַע אֵת הַסִּיבָה לְכֶךָ, אִוִּי הִיא שְׁעַת הַכֹּשֶׁר
 23 לְהַפְּךָ הָעֹצֵב לְהִיּוֹת
 24 מִ"מְרִי דְחֻשְׁבָּנָא" הַנּוֹכֵר
 25 לְעִיל, - לְהִיּוֹת מִבְּעִלִּי
 26 הַחֲשֻׁבוֹת, לְעִשׂוֹת חֲשׁוֹן
 27 נִפְשׁוּ מִמְעַמְדוֹ וּמִצְבוֹ
 28 הַרוּחָנִי, וּלְקָנִים מֵאִמֵּר
 29 רַז"ל "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ
 30 וְכוּ", בְּנוֹכֵר לְעִיל, -
 31 לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקוֹ הַמְרִירוֹת
 32 וְהַרְגוּ, וְכִּיָּה יִפְטֹר
 33 מְהַעֲצָבוֹת שְׁמִמְלִי דְעֵלְמָא, - בְּכֶךָ, יִפְטֹר מִהַעֲצָבוֹת הַנוֹבְעֵת
 34 מִהַעֲנִינִים הַגִּשְׁמִיִּים, כִּשְׁעִישָׁה חֲשׁוֹן נִפְשׁוֹ וַיִּגִּיעַ לְמִרְיוֹת בְּגַלְל
 35 עֲנִינֵי הַרוּחָנִיִּים - יִפְטֹר מִהַעֲצָבוֹת שֶׁהִיא נִתּוֹן בָּהּ בְּתַחִילָה
 36 מִחֲמַת עֲנִינֵי הַגִּשְׁמִיִּים.

1 וְלִבְנֵי אָמְרוּ רַז"ל: "לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יֵצֵר הַטּוֹב", - עַל
 2 הַיֵּצֵר הָרַע, שֶׁעַל עֲבוֹדַת הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְהִיּוֹת מִפְעָם לְפַעַם
 3 בְּהֵלֶךְ רוּחַ שֶׁל רוּגוֹ וּגְבוּרָה. כִּדִּי הַמְתִּיק עַל-יְדֵי-זֶה אֵת הַדֵּינִים
 4 שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְהַיֵּצֵר הָרַע. אִלֵּא, הַבִּטּוּי "לְעוֹלָם" בְּהַקְשֶׁר
 5 לְעִנְיָנוּ, אִינוּ בְּמוֹבָן
 6 שֶׁתִּמְדֵּי עֲלֵינוּ לְעִסּוֹק
 7 בְּצוּרָה זֹאת שֶׁל עֲבוֹדָה. כִּי
 8 בְּכֹלל הָרִי עַל עֲבוֹדָתוֹ
 9 לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה, אִלֵּא
 10 הַכּוֹוֹנָה הִיא: כֹּל פַּעַם, כֹּל
 11 זְמַן שֶׁעֲלֵינוּ לְהוֹדֵק לְכֶךָ -
 12 וְכִפִּי שִׁיּוֹסֵב רַחֵם: וְהִינוּ,
 13 כְּכֹל עֵת שֶׁרְאוּהָ בְּנִפְשׁוֹ
 14 שְׁצִרִיד לְכֶךָ. - כְּגוֹן,
 15 בְּשַׁעֲהַ שֶׁהִנֵּפֶשׁ הַבְּהֵמִית מִגְּבִיחָה אֵת עֲצָמָה לְהִסְתִּיר עַל אֹר
 16 הַקְּדוּשָׁה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית וְעַקֵּב כֶּךָ הָאָדָם הוּא בְּמִצְבַּע שֶׁל
 17 "טַמְטוּם הַלֵּב" - עַל עֲבוֹדָתוֹ לְהִיּוֹת אִז מֵתוֹךְ "הַרְגוּזָה" וּגְבוּרָה.
 18 אִךְ שְׁעַת הַכֹּשֶׁר, שֶׁהִיא שְׁעַת הַמִּתְחַדֵּת וְרֵאוּיָהּ לְכֶךָ לְרֵב

יום שבת קודש ו' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לידי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

50 וּמֵתְעֵב כּו', אִךְ כָּל זֶה הוּא אִנִּי לְכֶדֶי, הוּא הַגּוֹף עִם נִפְשׁ
 51 הַחַיּוֹנִית שְׁבוּ, - הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית הַמַּחִיָּה אֵת הַגּוֹף. אֲבָל
 52 מִקְּלִימָקוֹם יֵשׁ בְּקִרְבִּי
 53 "חֶלֶק ה'" מִמֶּשׁ, שִׁישְׁנו
 54 אֲפִלּוּ בְּקַל שְׁבָקָיִים, -
 55 שְׁכֵן, גַּם "קַל שְׁבָקָיִים" יֵשׁ
 56 בְּקִרְבוֹ חֶלֶק אֶלְקָה מִמַּעַל,
 57 שֶׁהִיא נִפְשׁ הָאֱלֹהִית עִם
 58 נִיצוּץ אֱלֹקוֹת מִמֶּשׁ
 59 הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ לְחַיּוֹתָהּ,
 60 רַק שֶׁהִיא - הַנֶּפֶשׁ
 61 הָאֱלֹקִית, בְּבָחִינַת גְּלוּת,
 62 - בְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁל

37 וְאַחֲרֵי-כֵן - אַחֲרֵי שִׁבּוּא לְמִרְיוֹת וְלֵב נִשְׁבֵּר עַל-יְדֵי חֲשׁוֹן
 38 נִפְשׁוֹ, יִבֵּא לְיַדֵּי שְׂמֵחָה אֱמִתִּית. דְּהִינוּ, שְׁוֹאת יֵשׁוּב אֶל לְבוֹ
 39 - שְׁכֵן יַעֲנֶה לְלִבּוֹ, לְנַחְמוֹ
 40 בְּכַפְלִיָּם, אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
 41 וְהָאֱמֶת הָאֱלֹהִי הַנּוֹכְרִים
 42 לְעִיל, - שֶׁהִשְׁתַּכְּנַע
 43 בְּמִצְבוֹ הַנְּחוּת. כִּי־צַד, 9
 44 אִיפּוּא, הוּא יִכּוֹל בְּמִצְבַּע
 45 כּוּזָה, לְנַחַם אֵת עֲצָמוֹ? -
 46 לְאִמֵּר לְלִבּוֹ: - שִׁתְּבוּנוּ?
 47 אֱמֶת הוּא בֶן בְּלִי סָפְקָה,
 48 שְׁאִנִּי רְחוּק מֵאֵד מַח'
 49 בְּתַכְלִית, וּמִשְׁקֵן

ליקוטי אמרים

ואח"כ יבא לידי שמחה אמיתית דהיינו שואת ישיב אל לבו לנחמו בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו אמת הוא כן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית ומשוקץ ומתועב כו' אך כל זה הוא אני לכדי הוא הגוף עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה' ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית עם ניצוץ אלקות ממש המלוכש בה להחיותה רק שהיא

היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש". - עפ"ז יומתק ג"כ כתבו (לאח"ז שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשין) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'. 7. ברכות ה, א. 8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים - הוא שעת הכושר למרירות ממצבו הרוחני - הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל עניניו הגשמיים? ! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות; ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל (פסחים קט, א): בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ב"בין", שלכאורה על שמחת התג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים? ! - אלא, ההסבר הוא: כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה - צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות - קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מעניניו הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מעניניו הרוחניים.

התפילה, אל ה' בצר לה מגלותה בגופי המשקין, להוציאה
 ממסגרה, ולדבקה בו ותברך. וזו – עבודה זו, להוציא את
 הנשמה מגלותה בגוף ולהחזירה ליחודה עם הקב"ה עלידי
 תורה ומצוות בכלל ועלידי תפילה בפרט, היא כחינת
 "תשובה ומעשים טובים" לכאורה
 "מעשים טובים" הם שני ענינים שונים: "תשובה"
 באה כדי לתקן ולהטיב את העבר הלא טוב, ואילו "מעשים טובים", הם קיום המצוות וענינים טובים הנעשים עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – כיצד, איפוא, מקשרים את שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה ומעשים טובים? (כלשון חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים". אלא, כפי שמוסבר כאן, שהמעשים הטובים צריכים להיעשות מתוך הכוונה האמורה – יובן הדבר: שתן מעשים טובים שעושה כדי להשיב – את הנפש, שהיא "חלק ה'" – להקב"ה, למקורא ושרשא דכל עלמין. – שהוא מקור ושורש כל העולמות. הרי, שמעשים טובים אלה קשורים בהחזרת הנפש למקורה ושורשה, שזה ענין ה"תשובה".

ליקוטי אמרים

בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלי' הריחוק מה' והתיעוב ושיקוץ הרי נפש האלהית שבי בגלות גדול יותר והרחמנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה אל בית אביה כנעורי' קודם שנתלכשה בגופי שהיתה נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה כן תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאים כל מגמתי בתור' ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל ובפרט במצות תפלה לצעוק אל ה' בצר לה מגלותה בגופי המשווקין להוציאה ממסגר ולדבקה בו ית' וזו היא בחי' תשובה ומעשים טובים שהן מעשים טובים שעושה כדי להשיב חלק ה' למקורא ושרשא דכל עלמין.

הקליפה, בשעה שאני נמצא במצב רוחני ירוד כזה. ואם-כן –
 הרי, אדרבה, – להיפר: כל מה שאני בתכלית הרחוק מה'
 והתיעוב ושיקוץ – הרי נפש האלהית שבי בגלות גדול יותר,
 והרחמנות עליה גדולה מאד, ולכן, אשים כל מגמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה, להשיבה אל בית אביה כנעורי', – כלומר: לשורשה, כמו שהיתה קדם שנתלכשה בגופי, שהיתה – אז, נכללת באורו ותברך ומיוחדת עמו בתכלית, וגם עתה כן תהא כלולה ומיוחדת בו יתברך, – וזה יהיה, כשאים כל מגמתי בתורה ומצות, להלביש בהן – בתורה ובמצות, כל עשר בחינותיה – שכל עשרת בחינות וכוחות הנפש יהיו מלוכשים בתורה ומצוות, שה"שכל" יהיה "לבוש" בהבנת התורה, וה"מדות" – בקיום המצוות במעשה ודיבור באותו אופן כמו שלבושות בהן מדות אהבת ה' ויראת ה' וכו', כנזכר לעיל, ובפרט במצות התפלה – בה מושגת במיוחד המגמה להוציא את הנפש האלקית מגלותה ולקשרה לשורשה באלקות – על ידי: לצעק – שהנפש תצק בשעת

9. פרק ד. 10. אבות ד, יז.

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום שבת קודש עמוד ב

להו קלא – שמכירה בשטר כיון שמתאספים לכותבו ולחותמו יש לה קול ומתפרסם הדבר, ומכירה בעדים ללא שטר אינה מתפרסמת, והאמר רב המוצר שדה בעדים וקבל עליו המוכר אחריות שאם יבואו בעלי חובות ויקחו מהלוקח את השדה כדי לגבות את חובם, יחזור הקונה ויגבה משאר שדותיו, גובה הלוקח מהמוכר אפילו מנכסים משועבדים – נכסים ששעבד ומשכן או מכר לאחרים לאחר שמכר לו את הקרקע, כיון שבשקנה הלוקח ממנו את השדה באחריות בפני עדים היה קול למכירה, והלקוחות שבאו אחר כך לקנות שדות אחרות מהמוכר היו צריכים לחשוש וליזהר שהוא יגבה זאת מהם, והיה להם להניח למוכר קרקעות בני חורין כשיעור האחריות. הרי שרב סובר שגם במכירה בעדים בלא שטר יש קול למכירה, וקשה מבאן על דברי רב שאמר לעיל שרק במכירה בשטר יש למכירה קול, מה שאין כן אם המכירה היתה בעדים ללא שטר לא מתפרסם הדבר. מתרצת הגמרא: אף שסבר רב גבי לקוחות שבשהמכירה היא בשטר יש קול ובעדים אין קול, מכל מקום ה"תם בקנה שדה באחריות הטעם שגובה מנכסים משועבדים אף שהמכירה היתה רק בעדים ללא שטר, הוא משום שלקוחות

שלושתנו יחד שלש שנים ולא מחית בידינו לומר שהשדה שלך, הרי זו חזקה. וראובן משיב ואומר, שהטעם שלא מחיתי בכך משום שלא החזקתם בשדה כל אחד יותר משנה, ולכן חשבתי שאתם יראים להחזיק בה יותר בדרך כל האנשים, ולא ידעתי שמשום שמכרתם את השדה מאחד לשני לא החזקתם בה כל אחד יותר משנה, מצטרפין – מצטרפת השתמשותם שהחזיק כל אחד מהם שנה אחת ונחשב שיש כאן חזקה של שלש שנים. אמר רב, וכולם בשטר – חזקה כולם מצטרפת יחד רק כשמעון מכר ללוי ולוי מכר ליהודה את השדה בשטר, שאז מפני כתיבת השטר יש קול שמכרו את השדה, ולכן אין יכול ראובן לומר שלא מיחה בהם כיון שלא ידע שמכרו את השדה. אך אם לא מכרו את השדה בשטר אלא רק בעדים, אין קול למכירה, ויכול ראובן לטעון שלא שמע כלל שמכרו את השדה ולכן לא מיחה בהם כשראה שהחזיקו בשדה כיון שראה שהם יראים ואינם מוזיקים כדרך בני אדם אלא רק שנה אחת ולא יותר. הגמרא דנה בשיטת רב: מדברי רב משמע שרק כשהמכירה היא בשטר יש קול למכירה, אך כשהיא בעדים ללא שטר אין לה קול, מקשה הגמרא: למימרא דפבר רב שטר אית ליה קלא ועדים לית

יום ראשון

יום ששי

ל שבת, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמה-קג.
תניא: ובוה . . . שעה כנ"ל.

כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום ה'לדת שלמהם. מורי הרשב"ץ [=הרב שמואל בצלאל] בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה היה ער כל אותו הלילה, ומכון להניח תפלין בה בשעה אשר נכנס לה' צמח צדק" בפעם הראשונה.

יום שני

שבת

א אדר א, שר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י.
תהלים: א-ט.
תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.

"תורה אור" דבור-המתחיל "לא תהיה משפלה", סעיף המתחיל "והנה אחר" - "במסירת נפש בפ"ע". פרוש הראשית-תבות הוא "בפנימית עצמותו".

כתיב: "יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי ערב". הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות, וזהו "יצא אדם לפעלו", דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונפש הטבעית והבהמית, הוא בשביל "אדם לפעלו" - במלאכות הכלליות, להגביר הצורה על החמר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה, "ולעבודתו" - שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ובמדות כפי טבעה וענינה.. "עדי ערב" - בעוד יש זמן לעשות, כמו שכתוב "היום לעשותם". ובעמק הענין, באור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העליה שנעשה על-ידי ירידת הנשמה למטה ד"יצא אדם", דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלבשת בגוף, "לפעלו", היא עוסקת בעולם הבא באופן התעסקותה בעולם הזה, ואם היה קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה. "ולעבודתו", אם עסק בעבודתו כראוי, אז הנה עליתו "עדי ערב", שעולה בעלוי אחר עלוי עד הנעם והערבות דעצמות אין-סוף ברוך-הוא.

יום שני

א אדר שני, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י.
תהלים: א-ט.
תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו.

ביעלה יבא: זכרנו ה' אלקינו בו - בי"ת דגושה - ופקדנו בו - בי"ת רפויה.

יום שלישי

יום ראשון

ב אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י"ז.
תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.

רבינו הגדול - הזקן - סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה. ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה

היום יום . . .

שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה. אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א ריבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רבנו הגדול – הזקן – סדר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהיה רק כפי האמת ובאה על ידי עבודה. ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, להפך את העולם. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופעל, איזה שיהיו, בכונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכונה, מלה בתפלה כראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה. אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

יום שלישי ב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחזו בו, וכמו המטר – על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש – על תבואת השדה והפרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום שני ג אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.

רבנו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל-שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת על משנה את המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נפר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום רביעי ג אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה ה"צ" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואס בשעת ער שלאפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראסט-תמימות'דיקען מסירת-נפש איד.

יום
רביעי

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת על משנה את המהות. על ידי קבלת על של עבד פשוט, שגם בשנתו נכר עליו על עבודתו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

ה'תש"ג

ד אדר א

יום שלישי

יום
חמישי

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלקי בפרט, הוא: א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם, ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במשפלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

ה'תש"ג

ד אדר שני

יום חמישי

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבין, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.

דער טאטע האט עס ערקלערט, אז דאס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שרר שקט מקלט. למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא!

אבא [=אדמו"ר הרש"ב] הסביר, שהדבר נעשה כדי להשקיט [=לרסן] את נביעת המוחין, המעלה במחשבה דעות נוגדות ובכך באר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים, דשקיט ושכיך" [=זקן דעתו מפלאה משום ששוקט ומישב].

ה'תש"ג

ה אדר א

יום רביעי

יום
שישי

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספקא, הנה בכל מקום מדרוך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר העמסה על שכמנו.

ה'תש"ג

ה אדר שני

יום ששי

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל - כלם כאחד מכרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסיעים זה לזה, וכמאמר "ולא

עם הארץ חסיד" - שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", - שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

שבת קודש

יום חמישי ו אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עם איז א מעלה נפלאה, וואס דער אויבערשטער ב"ה איז מוכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידען א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואס עס קומט איהם זאל, ח"ו, זיין ניט גוט, אבער אויף דעם אנדערען איז דאס ניט שייך כלל.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: זו מעלה נפלאה, שהקדוש-ברוך-הוא מזכה, ומשיגים חוש וענג בעשית טובה ליהודי, עד שהזולת בעיניו יקר יותר משהוא בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצא כמה נמוקים מדוע מגיע שיהיה לו, חסד ושלום, לא טוב, אך על הזולת זה כלל לא שייך.

שבת ו אדר שני ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.
בברכות הפטורה אומרים תמיד: נאמן ורחמן אתה, תושיע ותשפח.
שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.
תהלים: להילח.
תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נזדרזו רבנו למסרו לדפוס. יש גסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צרוף וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתקות ונשתבשו מסרו לדפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

אגרות קודש

ב"ה, ז' אדר, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

... בעת רצון יזכירו כל אלה שכותבם עה"צ.

לכתבו ע"ד מדת הכעס - וראה אגה"ת פ"ב ואגה"ק סכ"ה - ומהעצות בזה להחליט בתוקף הדרוש שלכשיכעוס יתאפק מדבר לכה"פ איזה דקות. ורואים במוחש שע"ז פג הכעס.

לכתבו ע"ד אהבת ישראל כו' - יהי בקי (עכ"פ בתוכן) במאמר בסהמ"צ להצ"צ מצות אהבת ישראל. ויחזור ע"ז מזמן לזמן אליב"י דנפשי.

ברכה לבשו"ט.

שליח עושה שליחות?

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ז

הפריש את התרומה שלא ברשותו ואין תרומתו תרומה (לעל ה"ב).

והקשה ה'משנה למלך' (הל' בכורות פ"ד ה"א): מדוע דרבנן צריך לסמוך על 'חזקת שליח עושה שליחותו', הרי אף בלי החזקה, הלכה היא (שבת לד, א) ש'ספיקא דרבנן לקולא'?

ותירץ:

א. הכלל 'ספיקא דרבנן לקולא' אמור רק בדיעבד, אבל לכתחילה אין לסמוך על זה, ואילו על החזקה אפשר לסמוך לכתחילה.

ב. אם השליח נמצא לפנינו ואפשר לברר אם אכן עשה את שליחותו אין להתיר משום 'ספיקא דרבנן', כי דבר שאפשר לבררו אינו ספק, ואילו 'חזקת שליח עושה שליחותו' הינה בגדר וודאי.

ג. על 'ספיקא דרבנן' סומכים רק אם נעשתה פעולת היתר אלא שלא יודעים אם נעשתה כהלכה (באופן שיועיל להיתר), אך כשספק אם הפעולה נעשתה כלל, אין הולכים לקולא, ואילו על החזקה ש'שליח עושה שליחותו' סומכים גם אם אין כל ידיעה שהשליחות נעשתה.

הלכות תרומות פרק ד, הלכה ו: האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ונא ומצא פרי תרם – אין חזקתו תרם. שאין אומרים באסורין חזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להתמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות.

הלכה כרב נחמן (עירובין לא, ב. וראה גם גיטין סד, א) שלהקל אין סומכים על 'חזקת שליח עושה שליחותו'. כגון אדם ששלח גט לאשתו ע"י שליח אין אומרים שהשליח עשה את שליחותו והאשה מותרת להינשא, אבל להתמיר, כגון האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה ומת השליח - אסור בכל הנשים שבעולם, כי חזקה שהשליח עשה שליחותו ולא ידוע מי האשה שקידש.

וכל זה בשל תורה, אבל דרבנן סומכים על החזקה ששליח עושה שליחותו. ולכן, בעירובין תחומין סומכים על השליח שהניח את העירוב במקום שמשלחו רצה לקנות שביתתו (הל' עירובין פ"ו הכ"ב).

ובתרומה שהיא מן התורה פסק הרמב"ם כאן (וכן דעת ר"ת בחוס' עירובין לב, א) שאין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו. ואף שהשולח מצא שהתבואה נתרמה, ספק שמא אחר

כהן טמא שאכל תרומה טמאה - מדוע אינו לוקה?

יום שני א' אדר ה'תשע"ז

על איסור.

ומבאר ה'שער המלך': צריך לומר שהרמב"ם הכותב שכהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו לוקה משום "שאינה קודש" סובר כביאור השני בגמרא שהדין נתמעט מלימוד מיוחד ולא מדין 'אין איסור חל על איסור' שהרי ב'איסור כולל' (שהאיסור האחרון כולל דברים אחרים) פסק הרמב"ם שהאיסור האחרון חל על הראשון (הל' איסור"ב פ"ז ה"ח) וכאן שהאיסור האחרון - טומאת הכהן - כולל גם אכילת תרומה טהורה, צריך היה לחול איסור טומאת הגוף על איסור טומאת תרומה, אלא שיש לימוד מיוחד שאיסור אכילת תרומה בטומאת הגוף אינו חל בתרומה טמאה.

ו'נפקא מינה' בין שני הביאורים:

כאשר טומאת הגוף היתה קודם והתרומה נטמאה אחר כך, אם הפטור הוא משום שאין איסור חל על איסור, חל איסור טומאת הגוף כי אין איסור המונע זאת אך כשהפטור הוא משום שהתורה מיעטה תרומה המחוללת כבר (תרומה טמאה) - הרי זו גזירת הכתוב שתרומה טמאה לא נאסרה באכילה מצד טומאת הגוף, מבלי הבדל מתי נטמאה.

(שער המלך הל' איסור"ב פ"ז ה"ח ד"ה גרסינן)

הלכות תרומות פרק ז, הלכה א: מִמָּא הַאֲוֵבֶל תְּרוּמָה מְהוּרָה – חָבֵב מִיְתָה בְּיַד שְׂמִים, וְלִפְיֶכָּה לֹקְהָ... וּמִמָּא שְׂאֲכַל תְּרוּמָה מְמָאָה, אָף עַל פִּי שְׂהוּא בְּלָאוּ – אִינוּ לֹקְהָ, שְׂהָרִי אִינְהָ קָדֵשׁ.

כהן טהור שאכל תרומה טמאה עובר על איסור עשה (להלן ה"ג) וכהן טמא שאכל תרומה טהורה חייב מיתה בידי שמים (זמנו בו כי יחלוהו) ולוקה. אבל כהן טמא שאכל תרומה טמאה - לדעת שמואל אינו חייב מיתה בידי שמים ואינו לוקה (חולין קיג, ב) משני טעמים: א. כיון שאין איסור חל על איסור, איסור אכילת תרומה בטומאת הגוף אינו יכול לחול על תרומה טמאה הואיל והיא כבר אסורה. ב. בכל התורה סובר שמואל שאיסור חל על איסור, אך כאן נלמד מיעוט מיוחד מהפסוק "ומתו בו כי יחלוהו" (ויקרא כב, טז) שחייב מיתה הוא רק באכילת תרומה טהורה שמתחללת על ידי אכילת הכהן הטמא, "פרט לזו [תרומה טמאה] שמחוללת ועומדת", גם קודם אכילת הכהן הטמא.

וכתבו התוספות (סנהדרין פג, ב ד"ה פרט) שלדעת הסוברים 'אין איסור חל על איסור' אין כאן לימוד מיוחד אלא שמפסוק זה המלמד שכהן טמא שאכל תרומה טמאה אינו במיתה ובמלקות למדים שגם בכל האיסורים 'אין איסור חל

מהי 'אכילה' לענין תרומה?

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ז

את תקרן ולא את החמש.

ובטעם הדבר שהנזיר אינו משלם חומש, כתב ה'כסף

הלכות תרומות פרק י, הלכה יא: המאכיל את פניו הקמנים... ונזיר ששגג ושתה יין של תרומה... כל אלו משלמים

עינוי הגוף, נכלל בזה שהם בגדר 'אוכל' ו'משקה' שחייבים להימנע מהם.

וב'דברי מלכיאלי' (או"ח סי' כז) מבאר:

אכילת איסור בשוגג אינה נחשבת 'אכילה', ולכן המוכר לחבירו דבר האסור באכילה מן התורה ואכלו בשוגג, צריך המוכר להחזיר לקונה את הדמים (הל' מכירה פט"ז הי"ד) כי אף שהאכילה היתה בשוגג, נפשו קצה ממנה ומצערת אותו על שעבר על איסור מן התורה (סמ"ע חר"מ סי' רלד סק"ד).

ונראה שהלכה זו נאמרה רק באיסור ממש ('חפצא דאיסורא'), אבל במאכל שמוטר באכילה אלא שאכלו ביום האסור בו, כגון שהטעוהו ואכל ביום הכפורים, יהא חייב לשלם כי כאן לא נאמר נפשו של אדם קצה מהאוכל שאכל. ולכן, אכילת תרומה ביום הכפורים נחשבת 'אכילה' כי האיסור אינו בעצם המאכל, אבל בנוזר ששתה יין של תרומה, הרי לגביו היין עצמו איסור ונפשו קצה ממנו, ולכן אינה נחשבת 'שתייה'.

משנה' שהוא משום שהיין, גם אם של הוא חולין, אסור עליו מצד הנזירות. ולכן אין שתייתו נחשבת 'שתייה' לענין תרומה (ואת הקרן עליו לשלם משום הפסד הכהן).

וב'קריית ספר' (להמבי"ט, כאן) ביאר:

דין זה שזר שאכל תרומה בשגגה משלם קרן וחומש נלמד מהכתוב "ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו" (ויקרא כב, יד), ומשמע שאין באכילה זו אלא איסור קודש (תרומה), מה שאין כן ביין לנוזר שחל עליו איסור אחר.

והקשו אחרונים (תוס' רע"א פסחים פ"ב אות ז. מנ"ח מ' רפא ועוד): לעיל (ה"ו) כתב הרמב"ם שהאוכל תרומה ביום הכיפורים בשוגג משלם קרן וחומש. ומדוע לא נאמר שמכיון שמצד דיני יום הכיפורים אין זו 'אכילה' שהרי גם ללא איסור תרומה אסורה האכילה ביום הכיפורים?

ומיישב ה'כלי חמדה' (אחרי סוף אות ב):

איסור אכילה ושתייה ביום הכפורים נובע מהכתוב 'תענו את נפשותיכם', וציווי התורה להימנע מאכילה ושתייה אינו מוציאם מתורת 'אוכל' ו'משקה', כי כיון ששורש האיסור הוא

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ז

האם הפסולת מצטרפת?

לאסור (רדב"ז, חזון יחזקאל תרומות ע' 156).

ועוד יש לומר:

דווקא כאשר הפסולת נפרדה מהתרומה ואחר כך התערב הכל בחולין, אין הפסולת מצטרפת, כי הפסולת בפני עצמה אינה נחשבת כאוכל, אך אם הפסולת עדיין מחוברת לאוכל, הרי היא מצטרפת אליו כמבואר בגמרא (שבת ע"ב, ב) לגבי חיוב הפרשת חלה שהסובין מצטרפים עם שאר הקמח לשיעור חיוב חלה, משום שעניים רגילים לאכול לחם מעיסה המעורבת עם הסובין.

ולכן גם לגבי יין, כל עוד הוא מעורב עם השמרים, הרי הם מצטרפים עמו גם אם השמרים שקעו למטה, מאחר ויש אנשים המערבים את היין ושותים אותו עם השמרים, הרי הם נחשבים משום כך כחלק מהיין, אך אם השמרים כבר נפרדו ויצאו מהיין, אינם מצטרפים לאסור (דרך אמונה ח"ב ע' 334).

הלכות תרומות פרק יג, הלכה ח: **יְכַן אִם נִפְלַל לֵג עֲבוּר לְמֵאָה לְגִין צְלוּלִין** – **אֵין מוּצִיאִין שְׁמֵרִים שְׁבוּ.**

בהלכה הקודמת מבואר שתרומה שנפלה לתוך חולין, הרי כשמשערים את כמות החולין כנגד התרומה (ואם יש בהם פי מאה מהתרומה, היא בטלה בהם) אין מחשבים אלא את חלק התרומה הראוי לאכילה ולא את הפסולת שבה, היינו שחלק הפסולת אינו מצטרף לאסור את כל התערובת.

מאידך, בהלכה זו מבואר שאם נפל יין של תרומה המעורב עם שמרים לתוך יין של חולין, צריך לשער פי מאה כנגד כל היין כולל השמרים שבו. ויש להבין, מדוע כאן מצטרפת גם הפסולת לאסור?

ויש לבאר:

לעיל מדובר על פסולת שאינה ראויה למאכל אדם כלל, אך שמרים ראויים לשתייה אגב היין ולכן הם מצטרפים עמו

מהו 'גמר מלאכה' לענין חיוב הפרשת מעשר?

י"ם חמישי ד' אדר ה'תשע"ז

"אינו חייב להפריש מעשר מן התורה אלא הגומר פירותיו לאכלן", וכיון שכונת קוטפי האתרוגים מפרסד הגוי ב'גמר המלאכה' היא לצורך מצוה ולא לצורך אכילה, הרי הם כשרים למצותם.

וה'כפות תמרים' (סוכות לד, ב ד"ה ודע) כתב שאין להביא ראיה מדברי הרמב"ם, כי מה שכתב "אינו חייב... אלא הגומר פירותיו לאכלן", אינו בא למעט את מי ש'גומר' פירותיו למצוה אלא את מי ש'גומרם' למכירה. וראיה מדין אתרוג של ערלה שהביא הרמב"ם (הל' מע"ש פ"י ה"ז) "הנוטע למצוה, כגון שנטע אתרוג ללולב (למצות נטילת לולב)... חייב בערלה". הרי אף שלענין ערלה נאמר "ונטעתם כל עץ מאכל", נכלל בה גם עץ שניטע למצוה.

הלכות מעשר פרק ב, הלכה א: **אֵינוּ חַיֵּב לְהַפְרִישׁ מִן הַתּוֹרָה אֶלָּא הַגּוֹמֵר פְּרוּתָיו לְאֹכְלָן לְעַצְמוֹ. אֲבָל הַגּוֹמֵר לְמִכְרָן – פְּטוּר מִן הַתּוֹרָה וְחַיֵּב מִדְּבָרֵיהֶם.**

בשעתו היו שנהגו לקטוף אתרוגים למצות ארבעת המינים מפרסד של גוי מבלי להפריש מהם תרומות ומעשרות. וערער על זה רבי בצלאל אשכנזי (בתשובותיו סי' ב), כי היות וגמר המלאכה נעשה בידי ישראל, אתרוגים אלו הם טבל ואין יוצאים בהם ידי חובת המצוה, כי בארבעת המינים נאמר 'ולקחתם לכם', ואתרוג שאינו מותר באכילה אינו בכלל 'לכם' (תוס' סוכה לה, א ד"ה אתיא).

אך הרשד"ם (תשובות, יור"ד סי' קצב) התיר ליטול אתרוגים אלו ואחד הנימוקים להיתר זה מבוסס על דברי הרמב"ם כאן,

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קג

לאכילה, וכיון שקטיפת האתרוגים נעשתה כאשר עדיין אינם ראויים לאכילה (וזה כוונת הרשד"ם שהגמר' הוא לצורך מצוה ולא לצורך אכילה), אין כאן 'גמר מלאכה' ביד ישראל.

והשואל ומשיב' (תליתאה סי' תלו) מבאר את דברי המהרשד"ם: חיוב ההפרשה הוא רק כאשר ב'גמר המלאכה' הפרי ראוי

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ז

השדה מכורה, אך לא המעשר

שהמוכר רוצה להתנות את קיום המקח בכך שהמתנות יינתנו לו, אך בקרקע שאינה זוה ממקומה הרי מלכתחילה חלה המכירה על כל השדה, מלבד החלק שממנו עצמה עשירית התבואה, ואין זה בגדר תנאי אלא 'שיר' במכירה ואת זה בוודאי אפשר לעשות (ש"ך י"ד סי' סא סק"ח).

ועוד ביאור:

המוכר בהמה ומתנה שהמתנות יינתנו לו, יש כאן בוודאות עקירת דין תורה, כי בהמה נמכרה לשם שחיטה וכל בהמה שנשחטה יש בה חיוב מתנות כהונה, אך במכירת שדה אין העקירה וודאית כי אולי לא יזרע אותה במינים החייבים במעשר, ואף אם כן אין וודאות שהתבואה תחייב במעשר כי יכול להכניסה הביתה דרך הגג ותהיה פטורה מן המעשר. ומאחר ואין כאן עקירה וודאית של דין תורה, התנאי קיים (פלת' סי' סא סק"י, נתה"מ סי' ריב סק"ד).

הלכות מעשר פרק ו', הלכה יט: **בְּהֵן שְׂמֵכֵר שְׂרָה לְיִשְׂרָאֵל וְאָמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׂהַמְעֵשֶׁר שְׁלָה שְׁלִי לְעוֹלָם – הָרִי הֵן שְׁלוֹ. כִּיּוֹן שְׂאָמַר עַל מְנַת – נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׂשִׁיר מְקוֹם הַמְעֵשֶׁר.**

בהלכות ביכורים (פ"ט ה"א) פסק הרמב"ם שכהן שמכר בהמה והתנה עם הקונה שמתנות הכהונה יהיו שלו, התנאי בטל ויכול הקונה לתת את המתנות למי שירצה. וצריך להבין, מה בין זה להלכה זו שהכהן יכול להתנות בשעת מכירת השדה שהמעשרות יהיו שלו והתנאי חל? והביאור:

במכירת בהמה אין התנאי חל כי זהו בכלל 'מתנה על מה שכתוב בתורה' שהרי מן הדין יכול הישראל לתת את המתנות לכל כהן שירצה, ולכן כאשר המוכר מתנה שיינתנו דווקא לו, הרי זה כנגד דין תורה. וזהו דווקא במכירת בהמה הניתנת כולה ליד הקונה, אלא

שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ז

מתי 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה'?

פאה פ"ה ה"ב):

בדיני בכור בהמה טהורה (הל' בכורים פ"ט ה"ג) כתב הרמב"ם שבהמה שילדה שני זכרים וספק מי נולד ראשון, אחד ניתן לכהן ואחד לבעלים והבהמה שביד הבעלים פטורה ממתנות כהונה ('זרוע לחיים וקובה'), כי 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה' ואף שלא באו המתנות ליד הכהן נחשב כאילו הגיעו לידו וחזר ומכרן לישראל תמורת הבהמה השניה שניתן לו, ובכור בעל מום (שהרי שוחטו כשיפול בו מום) שהכהן מוכר לישראל פטור מן המתנות. והרי זה בסתירה לדבריו כאן שהלכה שלא כרבי יוסי!

ומיישב ה'מראה הפנים':

בספק בכור תיקנו חכמים שגם ללא קנין ייחשב כאילו זכה בו הכהן כיון ש"חליפין ביד כהן" (בכורות יח, א), היינו תמורת הבכור שביד הבעלים נמצאת ביד הכהן (בהמה אחת מהשתיים), וכאשר התמורה בידו 'עשו חכמים את שאינו זוכה כזוכה', אבל המלוה מעות לכהן או לוי כדי שיוכל ליטול את התרומה והמעשר תמורת ההלוואה, הרי בעת נתינת התמורה התבואה עדיין לא נורעה, וכיון שלא באה לעולם אין הכהן יכול לזכות בה, ולכן צריכים הבעלים לזכות לכהן על ידי אחר בעת ההפרשה.

הלכות מעשר פרק ז', הלכות ה"ו: **הַמְלוֹה מְעוֹת אֵת הַבְּהֵן וְאֵת הַלְוִי וְאֵת הָעֵנִי לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עַל אוֹתָן הַמְעוֹת מִחֻלְקוֹ... מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה אוּ מִעֵשֶׂר... וּמִנֹּכַח כְּתוּב עַל יַד אַחַר לְאוֹתוֹ בְּהֵן אוּ לְלוֹי אוּ הָעֵנִי שְׁהֻלּוֹם... וּמִנֹּכַח מִן הַמְלוֹה, עַד שִׁיפְרַע כָּל חוּבוֹ...**

לדעת רב ושמואל (גיטין ב, ב) יכולים הכהן והלוי לזכות בפירות, אף שלא הגיעו לידהם, ולהחזירם לבעל הבית תמורת הלוואה שלוו מבעל הבית, וזאת כאשר בעל הבית זיכם על ידי אחר (שמסר את הפירות לאדם שלישי ואמר לו שזוכה בהם עבור הכהן או הלוי) שנחשב כאילו בא לידם ואז מחזירם לבעל הבית תמורת החוב. ואם הכהן או הלוי הם ממכריו שרגיל לתת רק להם, "אינו צריך לזכות על ידי אחר".

אבל לשיטת רבי יוסי (שב) "עשו את שאינו זוכה כזוכה". כלומר, אף שהכהן או הלוי לא עשו קנין, חכמים עשאו כאילו זכו בתרומה ובמעשר, ובעל הבית יצא ידי חובת נתינה בעת ההפרשה ויכול לגבותם בחובו.

ופסק הרמב"ם כרב ושמואל, שרק במזכה לכהן או ללוי על ידי אחר או ממכרי כהונה נחשב כאילו בא לידם (רבי"ז, כסף משנה).

והקשו אחרונים (לחם משנה בכורות פ"ה ה"ג. מראה הפנים ירושלמי

בכוחו של הקדוש-ברוך-הוא לוקח האדם דבר גשמי שאין בו קדושה (חולין), וממשיך בו קדושה (תרומה או הקדש, וכיוצא בזה). **משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ**

ללמוד בכל יום פרשת השבוע, חומש עם פרוש רש"י; אמירת תהלים בכל יום, לגמור את התהלים בשבת מברכים – על כך יש להקפיד, זה נוגע לו, לבניו ולבני בניו.

היום יום כה שבט

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - ל' שבטו' אדר תשע"ז

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ז

הלכות תרומות

פרק רביעי

1 יבאר אם עושה אדם שליח לתרום, ומי הוא הראוי לתרום. והתורם שלא ברשות. האומר לשלוחו צא ותרום ואינו יודע אם תרם אם לאו. פירות השותפין אם חייבים בתרומה, ואם צריך ליטול רשות זה מזה. ודין אריס שתרום ובא בעל הבית ועכב. והפועלים אם יש להם רשות לתרום. הגוי שהפריש תרומה משלו. והמתכוון לומר תרומה ואמר מעשר. המפריש תרומה על תנאי. והתורם את הגורן מה צריך שיכוון בלבו.

1 א. עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות; שְׁנֵאמַר: בְּן תְּרִימוּ גַם אִתְּם - לְרֵבּוֹת שְׁלוּחְכֶם. וְאֵין עוֹשִׂין שְׁלִיחַ עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, שְׁנֵאמַר: גַּם אִתְּם; מָה אִתְּם - בְּנֵי בְרִית, אֵף שְׁלוּחְכֶם - בְּנֵי בְרִית.

~ נקודות משיחות קודש ~

"עושה אדם שליח להפריש לו תרומות ומעשרות, שנאמר בן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם".

ותוכן מצות תרומה הוא לקיחת ענין חולין והפיכתו לקדושה, שעל-ידו ראוי שיחיה האדם. והיא הוראה ליהודי בכל ענייניו בחולין, שמכולם צריך לעשות ענייני קדושה. ובנוסף, מהלכות תרומות ישנה הוראה באהבת ישראל, וכשמדובר על ציווי הקב"ה, הרי שכל יהודי מתאחד עם יהודי אחר, הגם שיש ששים ריבוא נשמות ישראל וכולם שונים בדרגתם, אעפ"כ כל אחד יכול להיות שליח שהוא דבר אחד עם המשלח.

עצם ענין השליחות הוא בכל אחד ובכל הדרגות בשווה, על-דרך שלמרות ההבדלים שבין בני אדם - בן עשרים לכח ובן חמשים (ש"תשש כוחו"), בכל זאת יש בכלם צד השווה, היינו עצם נקודת החיים. וענין זה מתבטא גם בהלכה בדין פיקוח-נפש שאפילו ספיקו דוחה את כל התורה כולה, ללא הבדל אם מדובר על תינוק בן יומו או על בן תשעים או בן מאה ש"כאילו מת ועבר ובטל מן העולם".

על-דרך-זה הוא ברוחניות, שמצד אחד ישנם חילוקי דרגות בחיוב לימוד התורה, ומצד שני נוגע לימוד התורה לכל אחד מישראל, וכולם חייבים בלימוד התורה "בין עשיר בין עני, בין שלם בגופו בין בעל יסורין כו" שנאמר "והגית בו יומם ולילה".

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר זרעים ט' ו"א)

6 ב. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרֵמוּ, וְאִם תְּרֵמוּ - אֵין תְּרִימְתָן תְּרִימָה: הַחֲרָשׁ², וְהַשּׁוֹטָה, וְהַקָּטָן, וְהַעֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁתְּרַם אֶת שֵׁל יִשְׂרָאֵל וְאֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ³, וְהַתּוֹרֵם אֶת שְׂאִינוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעֻלִים⁴. אֲכַל הַתּוֹרֵם מִשְׁלוֹ עַל שֵׁל אַחֵרִים - הָרִי זֶה תְּרִימָה⁵ וְתִקֵּן פְּרוֹתֵיהֶם. וְטוֹבֵת הַנְּאָה - שְׁלוֹ⁶, שְׁנוֹתְנָה לְכָל כֹּהֵן שִׁירְצָה.

2 שאינו שומע ואינו מדבר והרי הוא כשוטה. ואף על פי שחרש בלשונו הוא שאינו שומע - חז"ל קוראים גם לזה שאינו שומע ואינו מדבר בשם "חרש", "לפי שסיבת האלמות היא חרשות יתחדש בעובר בעורו בבטן אמו ולא ישמע, מה שמדברים לו". וכשנולד האדם החרשות אחר ששמע (ואם כן הוא מדבר) או נשתק אחר שהיה מדבר (ואם כן הוא שומע), תרומתם תרומה. [ומה שכתב שם משנה ב "מותר לו לתרום", לאו דווקא הוא ורוצה לומר שתרומתו תרומה]. 3 שאין הגוי נעשה שליח. 4 והמדובר כשלא היה אחר כך גילוי דעת מהבעלים [=שהם מסכימים למעשיו]. 5 שזכות היא לבעל הפירות, שמתקנים פירותיו והרי הוא כשלוחו, שזכייה מטעם שליחותו. 6 של התורם.

7 ג. הַתּוֹרֵם שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת, או שִׁירַד לְתוֹף שְׂדֵה חֵבְרוֹ וְלִקֵּט פְּרוֹת שֶׁלֹּא בְּרִשּׁוֹת כְּדִי שִׁיקְחֶם וְתָרַם: אִם כָּא בְּעַל הַבֵּית וְאָמַר לוֹ: כִּלְךָ אֲצִל יָפוֹת, אִם הָיוּ שָׁם יָפוֹת מִמָּה שֶׁתְּרַם - תְּרִימְתוּ תְּרִימָה, שֶׁהָרִי אֵינוֹ מִקְפִּיד⁷; וְאִם לֹא הָיוּ שָׁם יָפוֹת - אֵין תְּרִימְתוּ תְּרִימָה, שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ אֲלֵא עַל דֶּרֶךְ מַחֲוִי⁸. וְאִם כָּא בְּעַל הַבֵּית וְלִקֵּט וְהוֹסִיף, בֵּין יֵשׁ לוֹ יָפוֹת מֵהֵן בֵּין אֵין לוֹ - תְּרִימְתוּ תְּרִימָה.

7 ואינו חושש משום גזל. ואם כן כשתרם בשביל בעל הבית תרומתו תרומה וכשלקחם לעצמו הרי הם כשלו וממילא תרומתו תרומה. 8 כלומר, דרך מחאה: אילו מצאת יפות מאלו היית גוזלן.

8 ד. חֲמִשָּׁה לֹא יִתְּרֵמוּ, וְאִם תְּרֵמוּ - תְּרִימְתָן תְּרִימָה: חֲרָשׁ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ⁹, מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ הַבְּרִכָּה¹⁰; וְהָאֵלֶם, שֶׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, וְהָעֵרִם, מִפְּנֵי שְׂאִינָן יְכוּלִין לְכַרֵּף¹¹; וְהַשְּׂפוּרִים¹² וְהַסּוּמָא, מִפְּנֵי שְׂאִינָן יְכוּלִין לְכַנֵּן וְלַהֲפִירֵשׁ אֶת הַיְּפֵה¹³.

9 שם משנה ב. ואף על פי שבמשנה ו שם נאמרו חמישה: "האלם והשיכור והערום והסומא ובעל קרי" - השמיט רבינו בעל קרי, מפני שאמרו בברכות כב. "בטלוה לטבילותא דבעל קרי" - ומותר לו לברך, ואם כן יכול לתרום גם לכתחילה. 10 ו"כל הברכות כולן צריך שישמיע לאזנו מה שהוא אומר". 11 האלם שאינו מדבר, והערום משום שנאמר: והיה מחניך קדוש ולא יראה כן

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ל' שבט - ספר זרעים - הלכות תרומות קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא מלשון המחאה כמו "המחאה אצל חנווני", כלומר, שכל אחד מהם סומך על מה שעושה חברו. (24) שאילו ידע שחבירו תרם, לא היה הוא תורם. (25) כלומר, לא ידוע שהם סומכים זה על זה. (26) כלומר, כשיעור שתרם חברו. (27) שכיוון שלא תרם הראשון כשיעורו של השני, בוודאי אין השני מסכים לתרומתו ואינו שליח לתרום על שלו, וגם הראשון אינו מסכים לתרומתו של השני, נמצא כל אחד ואחד מפריש על חלקו.

ט. האומר לשפתו או לבן ביתו²⁸ או לעבדו²⁹ או לשפחתו לתרם, והלכו לתרם, ובטל שליחותו קדם - שיתרמו: אם לא שנה השליח - תרומתו תרומה³⁰; ואם שנה, כגון שאמר לו: תרם מן הצפון, ותרם מן הדרום, הואיל ובטל שליחותו מקדם³¹ - אינה תרומה.³²

28 משמשו. (29) עבד כנעני, שנעשה שליח לתרומה, מפני שהוא בן ברית. (30) במשנה שם: "בטל אם עד שלא תרם בטל, אין תרומתו תרומה, ואם משתרם ביטל תרומתו תרומה". (31) אבל אם לא ביטל שליחותו, אף על פי ששנה בזה תרומתו תרומה, שאין דרכו של אדם להקפיד על זה.

י. אריס שתרם³², ובא בעל הבית ועכב: אם עד שלא תרם עכב - אין תרומתו תרומה³³, ואם משתרם עכב - תרומתו תרומה. והאפסורפסין תורמין³⁴ מנכסי יתומים.

32 שיש לו חלק בתבואה, תמורת עבודתו. (33) ומה שאמרו "אתם ולא אריסין" אין הלכה כן. ובתוספתא שם נוסף: "אבל אין רשאי להוציא מעשר אלא על חלקו בלבד" ורבינו השמיט כל זה. וייתכן כי הכוונה למצוות נתינה, שאף על פי שהפרשתו קיימת, אינו רשאי להוציא ולתת, אלא על חלקו. (34) "כדי להאכילן, שאין מאכילין את היתומים דבר האסור, אבל לא יעשרו ולא יתורמו כדי להניח פירות מתוקנין".

יא. הגנב והגזלן והאנס³⁵ - תרומתן תרומה³⁶. ואם היו הבעלים רודפין אחריהן³⁷ - אין תרומתן תרומה.

35 שהכריח את חברו לתת לו. (36) ממה שכתב רבינו בסמוך "ואם היו הבעלים רודפין", משמע שכאן המדובר כשלא היו רודפין אחריהם, ואם כן נתייאשו. ויש כאן גם יאוש בעלים וגם שינוי השם: מעיקרא (=מקודם) חולין, והשתא (=ועכשיו) תרומה. (37) תוספתא שם. שכיוון שרודפין אחריהם וודאי לא נתייאשו.

יב. הבן והשכיר והעבד והאשה - תורמין על מה שהן אוכלין; אבל לא תרמו על הכל, שאין אדם תורם דבר שאינו שלו. הבן כשאוכל עם אביו³⁸ והאשה בעסתה³⁹ - תורמין, מפני שהן ברשות.

38 היינו שהוא סמוך על שולחן אביו. והבן שהזכיר

ערוות דבר", בשעה שאתה מדבר בו לא יראה כך ערווה. (12) שאינו יכול לדבר בפני המלך. אבל לא הגיע לשכרותו של לוט, שאם הגיע לשכרותו של לוט הרי הוא כשוטה. (13) "ודין התרומה לברור מן היפה למאמר השם ית': את כל חלבו".

ה. קטן שהגיע לעונת נדרים¹⁴, אף על פי שלא הביא שתי שערות ולא נעשה גדול, אם תרם - תרומתו תרומה, ואפלו בתרומה של תורה; הואיל ונדריהן והקדשן קיימין מן התורה, כמו שבארנו בנדרים.

14 "ועונת נדרים הוא הזמן שנדרי האדם קיימים בו, והוא שיהיה בזכר מבין שנים עשרה ויום אחד, והנקבה בת עשתי עשרה שנה ויום אחד".

ו. האומר לשלוחו: צא ותרם לי, והלך לתרם, ואינו יודע אם תרם ואם לא תרם, ובא ומצא פרי תרום - אין תזקתו תרום. שאין אומרים באסורין תזקת שליח עושה שליחותו להקל, אלא להחמיר; וחושש שמא אחר תרם שלא ברשות¹⁵.

15 ואין תרומתו תרומה.

ז. האומר לשלוחו: צא ותרם - תורם פדעתו של בעל הבית: אם היה¹⁶ יודע בו¹⁷ שהוא בעל עין רעה - מפריש אחד מששים; ואם היה¹⁸ בעל נפש שבכה¹⁹ - מפריש אחד מארבעים. ואם אינו יודע דעתו - מפריש לו בינונית, אחד מחמשים. נתפנן לבינונית, ועלתה בידו אחד מארבעים או אחד מששים - תרומתו תרומה²⁰. ואם נתפנן להוסיף על הבינונית²¹ ותרם אפלו אחד מתשעים ותשעה - אין תרומתו תרומה.

16 השליח. (17) בבעל הבית. (18) בעל הבית. (19) ביטוי לעין יפה. (20) כיוון שיש תורם אחד מארבעים ויש תורם אחד משישים, יכול השליח לאמר לו: בכך אמדתיך. ודווקא שליח, אבל בעל הבית בעצמו שתרם, אפילו עלתה בידו אחד מעשרים - תרומתו תרומה. (21) כשאינו יודע דעתו של בעל הבית, שדינו בבינונית.

ח. פרות השתפין - חיבות בתרומה ומעשרות; ושאמר: מעשרתיכם - אפלו של שנים. והשתפין אינן צריכין לטל רשות²² זה מזה, אלא כל התורם מזה - תרומתו תרומה. תרם אחד מהן, ובא השני ותרם תרומה שניה, שהרי לא ידע שחברו תרם: אם היו ממחין²³ זה על זה - תרומת השני אינה תרומה²⁴; ואם לא היו ממחין²⁵, ותרם הראשון בפשעור - (אין תרומת השני תרומה; לא תרם הראשון בפשעור²⁶) - תרומת שניהן תרומה²⁷.

22 ומה שאמרו "אתם ולא השותפין" אין הלכה כן, אלא "השותפין תורמין אחד בלא רשות חברו". (23) וממחין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישראל הולכת תלך זו"י. (49) ואסורה בהנאה. (50) לשם הקדש. ובזמן הזה עסקינן דהקדש אסור בהנאה.

20 טז. המתפונן לומר תרומה ואמר מעשר, מעשר
21 ואמר תרומה - לא אמר כלום, עד שהיה פיו ולבו
22 שוין. הפריש תרומה במחשבתו ולא הוציא בשפתיו
23 כלום - הרי זו תרומה; שנאמר: ונחשב לכם
24 תרומתכם פדגן מן הגרן - במחשבה בלבד תהיה
25 תרומה.

26 יז. המפריש תרומה על תנאי: אם נתקיים התנאי -
27 הרי היא תרומה, ואם לאו - אינה תרומה. וכן
28 המפריש תרומה ומעשרות⁵¹ ונחם עליהן - הרי זה
29 נשאל לחכם ומתיר לו, פדרך שמתיירין לו שאר
30 נדרים, ותחזר חלין כמו שהיתה, עד שפריש פעם
31 שניה אותה שהפריש תחלה או פרות אחרות.

(51) ועוד לא נתנם לכהן או ללוי, שאם כבר נתנם - אינו יכול להישאל עליהם.

32 יח. התורם בור של זין ואמר: הרי זה⁵² תרומה על
33 מנת שתעלה שלם - [צריך שתעלה] שלם מן השבר
34 ומן השפיקה⁵³, אבל לא מן הטמאה⁵⁴. ואם נשברה
35 - אינה מדמעת⁵⁵. הניחה במקום שאם תשבר שם
36 או תתגלגל לא תגיע לבור⁵⁶ - הרי זו מדמעת,
37 שפבר נתקיים התנאי⁵⁷.

(52) דלי יין שמעלה מן הבור. (53) שאלו אדם מעלה על דעתו כשמעלה מן הבור, שמה יישבר או יישפך וידמע את החולין שנשאר בבור. (54) שטומאה אינה מצוייה ולא עלה על דעתו. (55) כלומר, אינה אוסרת בדימוע, לפי שאינה תרומה שהרי לא נתקיים התנאי. (56) לא תיפול אל הבור. (57) שזה נקרא כבר עלה מן הבור.

38 יט. במה דברים אמורים? בתרומה גדולה⁵⁸; אבל
39 בתרומת מעשר, שמתר לתרם שלא מן המוקף - פיון
40 שעלתה נתקיים תנאו⁵⁹, והרי היא תרומת מעשר ואף
41 על פי שנשברה או שנשפכה, ואין צריך לומר
42 שנשטמאת.

(58) שניטלת מן המוקף. (59) כלומר: רק בתרומה גדולה, שאינה ניטלת אלא מן המוקף, ולא היה יכול להוציא את דלי היין לתרומה מן הבור ולקרוא עליו שם תרומה במקום שלא יהיה חשש של שבירה ושפיכה שיגרמו דימוע היין שבבור, - רק בה מסתבר שמה שאמר "על מנת שתעלה שלם", שכוונתו שיעלה שלם למקום שאם תישבר ותתגלגל לא תגיע לבור, ואם נשבר או נשפך אל הבור, לא נתקיים תנאו. אבל תרומת מעשר, שרק תלמידי חכמים תורמים אותה מן המוקף, אבל מן הדין היא ניטלת אף שלא מן המוקף, אם כוונתו למנוע דימוע היה לו להוציא דלי היין למקום שלא יחשוש לגלגול לתוך הבור ולדימוע ולקרוא לו שם בתרומת מעשר, ומכיוון שלא עשה כן, נראה שלא

למעלה ואינו תורם אלא מה שהוא אוכל, היינו באינו סמוך על שולחן אביו. (39) אין לפרש שקמצה מעיסתה, כלומר מן המזונות שלה, - שאלו הם שלה, ואינה צריכה רשות הבעל. אלא עיסתה היינו כל העיסה של הבית, והמדובר בחלה, שכיוון שזוהי המצוה שלה בוודאי נותן לה רשות ומפרישה גם שלא מדעתו.

1 יג. הפועלים - אין להן רשות לתרם שלא מדעת
2 בעל הבית, הוץ מן הדורכין פגת⁴⁰; שאם ירצו
3 לטמא את היין - הרי הן מטמאים מיד, ולפי שמסר
4 להן והאמינן על פן⁴¹ - הרי הן פשלוהין⁴², ואם
5 תרמו - תרומתן תרומה.

(40) שמותר להם לתרום, והיינו שהלכו בו שתי וערב. (41) [כלומר, האמינם על כך, שלא יטמא]. (42) לתרום, אם יראו צורך בכך, לפני שיבוא לידי טומאה.

6 יד. פועל שאמר לו בעל הבית: כנס לי גרני ותרם,
7 ותרם ואחר כך כנס - תרומתו תרומה⁴³.

(43) שאף על פי שאמר לו "כנס ותרום", וודאי אינו מקפיד שיתרום קודם, שהרי כן הוא הדרך, וכמו שמסיים שם: "שאינ הגורן נכנס אלא אם כן תרם". ושם: "ואם אמר לו בעל הבית כנס לי גרני, תרומתו תרומה". ולא נזכר שאמר לו "כנס - ותרום". ועיקר החידוש הוא שאף על פי שלא אמר לו במפורש לתרום - תורם, כיוון שאין הגורן נכנס אלא אם כן תרם.

8 טו. העובד פוכבים ומזלות שהפריש תרומה
9 משלו⁴⁴ - דין תורה שאינה תרומה, לפי שאינן
10 תביין; ומדבריהן גזרו⁴⁵ שתהיה תרומתו תרומה,
11 משום בעלי כיסין, שלא יהיה זה הממון של ישראל
12 ויתלה אותו בעובד פוכבים ומזלות כדי לפטר⁴⁶.
13 ובדוקין את העובד פוכבים ומזלות שהפריש
14 תרומה⁴⁷: אם אמר: פדעת ישראל⁴⁸ הפרשתיה -
15 תנתן לפה; ואם לאו - טעונה גניזה⁴⁹, שפא בלבו
16 לשמים⁵⁰. במה דברים אמורים? בארץ ישראל;
17 אבל עובד פוכבים ומזלות שהפריש תרומה בחוצה
18 לארץ - לא גזרו עליה. ומודיעין אותו שאינו צריך
19 ואינה תרומה פלל.

(44) כן הוא בגיטין שם. שאם תרם של ישראל, אינה תרומה כלל. (45) היינו אף על פי שגדלו בידו והגיעו לעונת המעשרות אצלו והוא מירחם, שאינם חייבים כלל בתרומות ומעשרות. ולא גזרו חכמים אלא בפירות ישראל שמירחם הגוי - אם תרם הגוי, גזרו משום בעלי כיסין, ואמרו שתרומתו תרומה. (46) שהרי רואים שגם תרומת הגוי תרומה. ושתי גזירות היו כזה מאותו הטעם: א. אם מירח הגוי פירותיו של ישראל - שחייבות בתרומות ומעשרות. ב. אם תרם הגוי מפירותיו, שפטורים לגמרי מתרומות ומעשרות - שתרומתו תרומה. והכל כדי שלא ימסרו לגוי למרחם ולהפקיעם מחיוב תרומות ומעשרות. (47) היינו: משלו, כמו שכתב למעלה. (48) "שלמקום שתרומת

21 **שֵׁשׁ בּו פֶּהָן** - אֵין תּוֹרְמִין מִן הַגְּרוֹגְרוֹת עַל
22 הַתְּאֵנִים אֲפֵלוּ לְמָקוֹם שְׂדֵרְכָן לַעֲשׂוֹת תְּאֵנִים
23 גְּרוֹגְרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין תורמין אלא מן היפה, שנאמר בהרימכם את חלבו ממנו".

כתב הרמב"ם בסוף הלכות תמורה "רוב דיני התורה אינם אלא... לתקן הדעות וליישר כל המעשים", וכך גם בהלכה זו יש ללמוד הוראה כללית בעבודת ה', שגם את הזמן היותר מובחר ביום, יש להקדיש לענייני קדושה, ובשעות הפחות "יפות" - לעסוק בענייני החולין שגם הם משרתים את הקדושה, הגם שאינן 'קדושה' כשלעצמן. עניין זה מרומז גם במילה "עריסותיכם" מלשון עריסה, היינו מיטה, כי "ראשית עריסותיכם" מרמז על זמן הקימה מהמיטה, היינו שעות הבוקר שהן השעות היותר יפות, שאותן יש להקדיש ללימוד תורה תפילה וצדקה. תרומה בכלל, מלמדת על אחדות ישראל, שהרי ממנה נלמד דין שליחות בכל ענין: "כן תרימו גם אתם, לרבות שלוחכם". וגם בעניין התרומה מן היפה והטוב, מודגש עניין האחדות שמתבטא דווקא בין חלקי היום שאינם שווים, ושאותם ברא הקב"ה, כי דווקא בצירוף ובשיתוף שבין הדברים השונים במהותם נגרמת האחדות בשלימותה.

(על"פ י"ן מלכות' החדש, ספר זרעים ט"ו י"א)

2 (תרומות פ"ב משנה ד. 3) כתנא-קמא שם, ולא כר' יהודה. והיינו שיתקיים עד שיגיענו ליד הכהן (פירוש המשניות שם). ואף-על-פי שאמרה תורה "בהרימכם את חלבו" - כיון שאם תרם בדיעבד מן הרעה, תרומתו תרומה (להלן הלכה ג), תורם כאן לכתחלה מן הרעה, שהרי הוא כמו דיעבד, כיון שהיפה אינו מתקיים (משנה ראשונה). 4 שתאנים לחות, יותר יפות מגרוגרות יבשות. 5 שהגרוגרות מתקיימות יותר. 6 מנחות נה. 7 ואם כן, לא יתקלקלו. 8 שם.

24 **ב. תּוֹרְמִין בְּצַל שְׁלֹם**, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא קָטָן; אֲבָל
25 לֹא חֲצִי בְּצַל, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא גָּדוֹל. בְּכָל מָקוֹם¹⁰
26 אֵין תּוֹרְמִין מִמֵּין עַל שְׁאִינוּ מִינּוּ¹¹; שְׁנֹאֲמַר: כִּדְבָר
27 מִן הַגְּרָן וּבְמִלְאָה מִן הַקֶּבֶב¹². וְאִם תֵּרַם - אֵין
28 תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה.

9 תרומות שם משנה ה', כדעת תנא-קמא ולא כרבי יהודה. 10 [בדפוסים חדשים, מחבורות שתי מלים אלו להלן "בכל מקום אין תורמין ממין על שאינו מינו" וכך הוא בפירוש הרדב"ז. אבל הר"י קורקוס והכסף-משנה חיברו אותן למה שלמעלה, ופירשו: "בכל מקום. כלומר בין שיש כהן, בין שאין כהן". וכן כתב בפירוש המשנה שם: "בצל קטן שלם, לדעת תנא-קמא שוה יותר, בין במקום שיש כהן לפי שהוא אצלו יפה, בין במקום שאין כהן לפי שהוא מתקיים". וראה

הייתה כוונתו למנוע דימוע. ולפיכך מיד כשעלה מן הכור הרי זו תרומה אף על פי שנשבר אחר כך.

1 **כ. הָאוֹמֵר: שְׁלֹמְעָלָה תְּרוּמָה וְשְׁלֹמְטָה חֲלִין, או**
2 **שְׁלֹמְעָלָה חֲלִין וְשְׁלֹמְטָה תְּרוּמָה - דְּבָרֵינוּ מְזַמֵּין,**
3 **שֶׁהַדָּבָר תְּלוּי⁶⁰ בְּדַעַת הַתּוֹרָם⁶¹.**

60 לקבוע מקום תרומתו, בצפון או בדרום, למעלה או למטה. 61 [נראה שהמדובר בתורם את המנורה (=אוצר של תבואה), ומשמיענו בזה שאוכל ממה שלמעלה או ממה שלמטה, ואינו חושש לדימוע. שאף על פי שנתערבו כמה חיטים בחולין, ולא יהיו בתערובת, מאה של חולין כנגדם - כיוון שאיסור דימוע אינו אלא מדרבנן, יש לסמוך כאן על "ברירה" שהחיטים שלמעלה או שלמטה, שיפריש לבסוף, הם הם התרומה ולא יותר. שהרי באיסורי דרבנן סומכים על ברירה.

4 **כא. הַתּוֹרֵם אֶת הַגְּרָן - צָרִיף שִׁכּוֹן אֶת לְבוֹ שְׁתֵּהִיָּה**
5 **זו תְּרוּמָה עַל הַפְּרִי וְעַל מָה שְׂבִבְטָטְעִין⁶² וְעַל מָה**
6 **שְׂבִבְדִדִין⁶³ וְעַל מָה שְׂבִבְתוֹף הַתְּבִין⁶⁴. הַתּוֹרֵם אֶת**
7 **הַיֶּקֶב⁶⁵ - צָרִיף שִׁכּוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מָה**
8 **שְׂבִבְחֲצִינִין⁶⁶ וְעַל מָה שְׂבִבְגִין⁶⁷. הַתּוֹרֵם אֶת הַכּוֹר שֶׁל**
9 **יֵין - צָרִיף שִׁכּוֹן אֶת לְבוֹ לְתֵרֵם עַל מָה שְׂבִבְפֶתַח⁶⁸.**
10 **וְאִם לֹא נִתְּבֵן, אֲלֵא תֵרֵם סֶתֶם - נִפְטַר הַכּל; שֶׁתְּנֵאֵי**
11 **בֵּית דִּין הוּא, שֶׁהַתְּרוּמָה עַל הַכּל. הַתּוֹרֵם כִּלְפָלָה**
12 **שֶׁל תְּאֵנִים וְנִמְצְאוּ תְּאֵנִים בְּצֵד הַכִּלְפָּלָה - הֲרִי אֵלוֹ**
13 **פְּטוּרִין, מִפְּנֵי שֶׁבְּלָבוֹ לְתֵרֵם עַל הַכּל.**

62 שיבולים קטועות שלא נידושו. 63 שבצירי הכרי. 64 שאי אפשר בלא חיטין, כלומר, מוציא על כל הנגלה והנסתר. 65 חיבור שלפני הגת שהיין יורד לתוכו. 66 שברגעינים. 67 שבקליפות. 68 היא פסולת של זיתים. וצריך עיון הרי מדובר בכור של יין.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1 יבאר מה זה תורם, מן המתקיים או מן היפה. אם תורם ממין על שאינו מינו. ומאימתי תורמין את הגורן. מאימתי תורמין את הגת ואת הזיתים. אם תורמין מן הטהור על הטמא. ודין אם תורמין מן המחובר על התלוש או איפכא. אם תורמין מן הלח על היבש ומן החדש על הישן. אם תורמין מפירות הארץ על של חוצה לה, או איפכא. המפריש תרומה ממעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו על פירות אחרים. עציץ נקוב, והתורם מן הדמאי, והדברים שתורמין זה על זה. תרם חבית של יין ונמצאת מגולה. בשלשה פרקים בשנה צריך לבדוק את היין שהניחו להפריש עליו.

14 **א. אֵין תּוֹרְמִין אֲלֵא מִן הַיֶּפֶה², שְׁנֹאֲמַר: בְּהַרְיִמְכֶם**
15 **אֶת חֲלָבוֹ מִמֵּנוּ. וְאִם אֵין שָׁם פֶּהָן - תּוֹרֵם מִן**
16 **הַמִּתְקִים³, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁם יָפָה שְׁאִינוּ מִתְקִים.**
17 **כִּיצַד? תּוֹרֵם תְּאֵנִים עַל הַגְּרוֹגְרוֹת⁴, וּבְמָקוֹם שְׁאֵין**
18 **שָׁם פֶּהָן - תּוֹרֵם גְּרוֹגְרוֹת עַל הַתְּאֵנִים⁵. וְאִם רִגְלִיל⁶**
19 **לַעֲשׂוֹת תְּאֵנִים גְּרוֹגְרוֹת⁷ - תּוֹרֵם מִן הַתְּאֵנִים עַל**
20 **הַגְּרוֹגְרוֹת אֲפֵלוּ בְּמָקוֹם שְׁאֵין שָׁם פֶּהָן. אֲבָל בְּמָקוֹם**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה ב למד רבינו מהפסוק הנ"ל, שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ושם אין תרומתו תרומה אף בדיעבד - לענין מין בשאינו מינו לא מצאנו פסוק מיוחד שילמדנו שתרומתו תרומה, כמו שלמדנו בדין שאינו גמור (ועיין ש"ך י"ד סימן שלא, ס"ק פ). ומאותו הטעם אין להקשות על מה שאמרו (חלה פ"ב משנה ה) "המפריש חלתו קמה אינה חלה", שגם שם אין לימוד מיוחד שתהא חלתו חלה (עייין ר"ש ומלאכת שלמה שם).

ה. מאימתי²⁵ תורמין את הגרין? משביב²⁶. פיר 17
מקצת - תורמין מן הפרור על שאינו פרור. המכניס 18
שבלים²⁷ לתוך ביתו לעשותן מלילות - הרי זה 19
תורם²⁸ מן שבלים²⁹. 20

(25 תוספתא תרומות פ"ג. 26) בכמה ספרים "משיכבור" (מהר"י קורקוס, כסף-משנה, מעשה רוקח, תוספתא כפשוטה). ויש מגיחים "משיכבור" (מהר"י קורקוס וכסף-משנה). וכן הוא בתוספתא שם לפי נוסחת דפוס ראשון, והיינו העמדת ערימה (להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג). (27 ביצה יג. כדעת רבי ולא כרבי יוסי ב"ר יהודה. (28 צ"ל: מן. 29) שזו היא גמר מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזהו גרנן (רש"י שם). וראה להלן.

ו. מאימתי³⁰ תורמין את הגת? משיהלכו בה שתי 21
וערב³¹. מאימתי תורמין את הזיתים? משייטענו³². 22

(30 תוספתא שם ונהנה רבינו לא הזכיר כאן אלא גורן, יקב וגת. וזה מתאים למה שאמרו בירושלמי (תרומות פ"א הלכה ה) "אין לך איסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אלא גורן ויקב בלבד". וראה להלן הלכה יח, שתורמים יין על ענבים העומדים לעשותן צמוקים]. (31 לדרוך בה. (32 כלומר, משישימו הקורה על הזיתים.

ז. אין תורמין מן הטהור³³ על הטמא; ואם תרם - 23
תרומתו תרומה³⁴. והלכה למשה מסיני³⁵, שעגול 24
של דבילה³⁶ שנטמא מקצתו - תורמין לכתחלה מן 25
הטהור שבו על הטמא שבו³⁷. ולא העגול בלבד, 26
שהוא גוף אחד, אלא אפלו אגדה של ירק³⁸, אפלו 27
ערמה של חטים³⁹, שנטמאה מקצתה - תורמין מן 28
הטהור שבה על הטמא שבה. אבל אם היו שני 29
עגולים או שתי אגדות או שתי ערמות, אחת טמאה 30
ואחת טהורה בצדה - לא תרם מן הטהור על 31
הטמא לכתחלה⁴⁰. ותורמין תרומת מעשר⁴¹ מן 32
הטהור על הטמא לכתחלה; שנאמר: את מקדשו 33
ממנו - טל מן המקדש שבו⁴². 34

(33 תרומות פ"ב משנה א. ובירושלמי שם למדו כן ממה שנאמר "ונחשב לכם תרומתכם כדגן וכו' מן היקב", - "מה גורן ויקב (אי) איפשר שיהא מקצתו טמא ומקצתו טהור, וזה אף-על-פי שאפשר, למדין אפשר משאי אפשר". כלומר: מה שתרם יהא כולו טמא או כולו טהור כדי שיתרום מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא (ר"ש).

בר"י קורקוס יישוב דברי רבינו עם סוגיית הגמרא בברכות (ט:). (11 תרומות שם משנה ד. 12) כלומר, תורמין דגן מן הגורן שלו, ומלאה (= יין) מן היקב שלו, כל אחד על מינו (וראה להלן הלכה ד). ובבכורות נג: למדו זאת ממה שנאמר (במדבר יח, יב): "כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן" - "תן חלב לזה, וחלב לזה". ועיין רדב"ז. וראה 'תוספות יום-טוב' תרומות שם משנה ו, ומראה הפנים בירושלמי שם הלכה ד, ד"ה זה אחד.

ג. הקשות¹³ והמלפפון - מין אחד¹⁴, פל מין 1
חטים¹⁵ - אחד, פל מין תאנים¹⁶ וגרוגרות ודבילה - 2
אחד, ותורם מזה על זה. וכל שהוא פלאים¹⁷ פחברו 3
- לא יתרם מזה על זה, אפלו מן היפה על הרע. 4
פיצד? היו לו חמשים סאה חטין וחמשים סאה 5
שעורים בבית אחד, והפריש על הכל שני סאין 6
חטין - אינן תרומה¹⁸. וכל שאינו פלאים פחברו - 7
תורם מן היפה על הרע, אבל לא מן הרע על היפה; 8
ואם תרם - תרומתו תרומה¹⁹. חוץ מן הזונין²⁰ על 9
החטים, מפני שאינן אכל אדם²¹. 10

(13 שם משנה ו, כדעת תנא-קמא ולא כר' יהודה. קישות היא "פאקוס" בערבית (רע"ב שם). (14) שכן גם לענין כלאים הן מין אחד (כלאים פ"א משנה ב), וראה להלן. (15) שחורה ולבנה. שם משנה ד. (16) משנה שם. (17) שם משנה ו. (18) [כלומר, אינם תרומה אפילו על החטים. וכן מפורש בתרומות פ"א משנה ד: "אין תורמין זיתים על השמן ולא ענבים על היין. ואם תרמו, בית שמאי אומרים תרומת עצמן בהם, ובית הלל אומרים אין תרומתן תרומה". "הואיל ונתכוין לתרום גם על השמן, אין כאן תרומה לא על הזיתים ולא על השמן, והרי הוא כאילו לא תרם כלל" (רע"ב שם). שתרומה היא כמו נדר, ו"נדר שהותר מקצתו הותר כולו", כמפורש בנדרים כה: לדעת בית הלל (משנה ראשונה), והוא-הדין לתורם חטים על חטים ושעורים. וראה בתוספת אנשי שם, ובחזון-איש כאן]. (19) תרומות שם. ולמדו זאת (יבמות פט:): ממה שנאמר (שם, לב): "ולא תשאו עליו חטא בהוימכם את חלבו ממנו" - הרי שאם אינו מרים מן היפה, יש עליו חטא. ואם אין תרומתו תרומה, איזה חטא יש עליו - הרי שבדיעבד תרומתו תרומה. (20) מין ממיני החיטה, גרוע ונפסד. (21) בתרומות פ"ב משנה שם: "מפני שאינן אוכל", ומפרש רבינו שאינם אוכל אדם. וראה למעלה בפרק ב הלכות א-ב.

ד. אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו²² על דבר 11
שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר שלא נגמרה 12
מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, ולא מדבר 13
שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו; 14
שנאמר²³: פדגן מן הגרין וכמלאה מן היקב - מן 15
הגמור על הגמור. ואם תרמו - תרומתן תרומה²⁴. 16

(22) שם פ"א משנה י. ורבינו שינה קצת מסדר המשנה, עיין 'תוספות יום-טוב' שם. (23) כן הוא בספרי פרשת קרח. (24) משנה שם. וראה להלן הלכה יח. ואף-על-פי שלמעלה

17 לְתֵלֶשׁן - אֵינוּ מַחְסֵר מַעֲשֶׂה, וְלִכְשִׁיתְלָשׁוּ שְׁנֵיהֶם -
18 דְּבָרָיו קְמִינִין⁶². וְהוּא שְׂכִיבָאוּ שְׁלִישׁ⁶³ בְּעֵת שְׂאֲמָר.

53) תרומות פ"א משנה ה. ובספרי פרשת קורח (לבמדבר יח, כו) למד זאת ממה שנאמר "והרמותם ממנו" - "שלא יתרום מן המחובר על התלוש ולא מן התלוש על המחובר". ועיין בתוספות קידושין סב. ד"ה אין (וראה להלן פי"א הלכה כו). 54) [כלומר, הפירות התלושים הם שלו, ואילו הפירות המחוברים, שעליהם הוא מפריש, אינם שלו, וראה להלן]. 55) [שאינם שלו. ואילו היו תלושים, ותרם עליהם משלו, תרומתו תרומה, כמפורש למעלה פ"ד הלכה ב]. 56) [שכיוון שהמחוברים אינם שלו, אין בידו לתלשם. והרי זה מחוסר מעשה, וראה להלן. (ועיין בר"י קורקוס, בכסף משנה ובאור-שמח). ולא כתב רבינו גם "פירות מחוברים על פירות תלושים", שבאופן זה, שהמחוברים שלו - בידו לתלשם ותרומתו תרומה]. 57) קידושין סב. [והיינו ששתי הערוגות הן שלו, גם המחוברת וגם התלושה]. 58) עכשיו לפני שיתלשו. 59) עכשיו בעודם מחוברים. 60) שכיוון שעכשיו אינו יכול לתרום, ואין בידו לתלוש, הרי זה כדבר שלא בא לעולם (קידושין שם). 61) לדעת הכסף-משנה נשמטה כאן בבא שלמה, ויש להשלים: "או שאמר פירות ערוגה זו מחוברים, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". וכן נראה ממה שכתב רבינו בסמוך: "ולכשיתלשו שניהם". ועוד שבקידושין שם אמרו הלכה זו על האומר "פירות ערוגה זו מחוברת, יהיו תרומה על פירות ערוגה זו תלושים לכשיתלשו". ושם ע"ב נאמרה על שתי הבבות. 62) כלומר, תרומתו משנתלשו ולמפרע. שם, על האור: מחוברים על תלושים, ותוספתא תרומות פי"ב (הובאה בגמרא שם), על האומר: תלושים על מחוברים. 63) שאם לא הביאו שלישי, פטורים הם מתרומות ומעשרות (למעלה פ"ב הלכה י). ואפילו אם הפריש מהם תרומות ומעשרות, אין דבריו קיימים (ירושלמי תרומות תחילת פרק ט). ואף-על-פי שאמר: לכשיתלשו שיביאו שלישי, הרי אין זה בידו לגמור, ודלא כר' אליעזר בן יעקב בקידושין שם, הסובר שגם באופן זה תרומתו תרומה, משום שסובר, אדם מקנה דבר שלא בא לעולם.

19 י. אֵין תוֹרְמִין מִן הַלֶּחַ עַל הַיֵּבֶשׁ, וְלֹא מִן הַיֵּבֶשׁ⁶⁴
20 עַל הַלֶּחַ; וְאֵם תָּרֵם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. פִּיּוּצָד? לִקְטָט
21 יִרְק הַיּוֹם וְלִקְטָט מִמֶּנּוּ לְמַחֵר - אֵין תוֹרְמִין מִזֶּה עַל
22 זֶה, אֲלֵא אִם בֵּן דְּרִכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּר שְׁנֵי יָמִים. וְכֵן יִרְק
23 שְׂדֵרְכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּר שְׁלֹשָׁה יָמִים, פְּגוֹן הַמִּלְפָּפוֹנוֹת,
24 כֹּל שְׁלִקְטָט בְּשְׁלֹשַׁת יָמִים - מִצְטָרֵף, וְתוֹרֵם מִזֶּה עַל
25 זֶה. יִרְק שְׂדֵרְכּוֹ לְהַשְׁתַּמֵּר יוֹם אֶחָד בְּלִבְדוֹ, וְלִקְטָט
26 בְּשַׁחֲרִית וְלִקְטָט בְּעֶרֶב - תוֹרֵם מִזֶּה עַל זֶה.

64) תוספתא שם פ"ד.

27 יא. אֵין תוֹרְמִין מִפְּרוֹת שְׁנָה זו⁶⁵ עַל פְּרוֹת שְׁנָה
28 שְׂעֵבְרָה, וְלֹא מִפְּרוֹת שְׁנָה שְׂעֵבְרָה עַל פְּרוֹת שְׁנָה זו.
29 וְאֵם תָּרֵם - אֵינָה תְּרוּמָה⁶⁶; שְׂנֵאָמָר: שְׁנָה שְׁנָה⁶⁷.
30 לִקְטָט⁶⁸ יִרְק⁶⁹ עֶרֶב רֹאשׁ הַשְּׁנָה⁷⁰ עַד שְׁלֹא פָּאָה
31 הַשְּׂמֶשׁ, וְחֹזֵר וְלִקְטָט אַחַר שְׂבָאָה הַשְּׂמֶשׁ - אֵין תוֹרְמִין

וכל זה בתרומה גדולה, אבל תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטמא (בסוף ההלכה). 34) משנה שם. ובירושלמי שם שואל: "מעתה לא יהא תרומתו תרומה? - ממנו כתיב". שנאמר (שם, כו): "והרמותם ממנו תרומת ה" - שמכל-מקום תרומתו תרומה, אפילו אם תרם מן הטהור על הטמא. 35) במשנה שם נאמר: "באמת אמרו, העגול של דבילה וכו'". וכתב רבינו בפירושו המשנה "וכל מקום שאמר באמת, הוא הלכה למשה מסיני". ועיין ברע"ב ור"ש שם. 36) "ככר גדול שעושים מן התאנים היבשים ונקראת דבלה" (פיה"מ). 37) "לפי שהיא מחוברת מחלקים רבים, לא נחשב אותם כגוף אחד שיהא חיבור ומקבל טומאה כולה" (שם). 38) "שהם גופים מחולקים ואין שם ידוע לכל האגודה" (שם). 39) "כרי של חיטים שהיא יותר פחותה מן האגודה בדבוק" (שם). 40) ובדיעבד - תרומתו תרומה, כמו שכתוב למעלה בתחילת ההלכה. 41) ירושלמי שם. 42) כן הוא שם, היינו שתמיד תקח מן הטהור שבו - אף אם יש בו טמא.

1 ח. אֵין תוֹרְמִין⁴³ מִן הַטְּמֵא עַל הַטְּהוֹר⁴⁴. וְאֵם תָּרֵם:
2 בְּשׂוּגָג - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה⁴⁵; פְּמִזִּיד - לֹא תִקֵּן אֶת
3 הַשְּׂרִירִים⁴⁶, וְזֶה שְׂהִירִים - תְּרוּמָה⁴⁷, וְיִחְזֹר וְיִתְרֵם⁴⁸.
4 בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁴⁹? שְׁלֹא יָדַע בְּטְמֵאָה⁵⁰; אֲבָל
5 אִם יָדַע וְשׂוּגָג שְׂמַתָּר לְתָרֵם⁵¹ מִן הַטְּמֵא עַל הַטְּהוֹר
6 - הֵרִי הוּא פְּמִזִּיד. וְכֵן בְּתְרוּמַת מַעֲשָׂר⁵².

43) תרומה גדולה. ולענין תרומת מעשר - בסוף ההלכה. 44) תרומות פ"ב משנה ב. 45) דוקא אם היתה לה שעת הכושר להפרשה בטהרה, אבל אם נטמאה בעת שנתלשה מן המחובר, אין תרומתו תרומה (רדב"ז כאן ע"פ הסוגיא בפסחים לג. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם, וראה למעלה פ"ב הלכה יד). 46) את הטבל. 47) שהרי מן התורה תרומתו תרומה, אפילו במזיד (יבמות ז. כרבי נתן ברבי אושעיא). 48) כדי לתקן את השירים. 49) שבשוגג תרומתו תרומה. 50) כר' יהודה בתרומות שם. וחזר בו מפירושו במשנה, ששם כתב שאין הלכה כר' יהודה, ועיין 'תוספות יום-טוב' (הגהה ברמב"ם דפוסים חדשים). 51) ירושלמי שם הלכה א (כסף משנה). 52) כן הוא בירושלמי שם: "תרומת מעשר ניטלת מן הטהור על הטהור ומן הטמא על הטמא, מן הטהור על הטמא ואינה ניטלת מן הטמא על הטהור". וכן הוא במשנה שם: "וכן בן לוי שהיה לו מעשר טבל וכו'".

7 ט. אֵין תוֹרְמִין מִן הַמַּחְבֵּר עַל הַתְּלוּשׁ, וְלֹא מִן
8 הַתְּלוּשׁ עַל הַמַּחְבֵּר⁵³. פִּיּוּצָד? הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין⁵⁴
9 וְאָמָר: פְּרוֹת אֵלוֹ הֵיוּ תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת אֵלוֹ
10 הַמַּחְבֵּרִים⁵⁵, אֲפִלּוֹ אָמָר לִכְשִׁיתְלָשׁוּ⁵⁶; או שְׁהֵיוּ לוֹ
11 שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת⁵⁷ וְאָמָר: פְּרוֹת עֲרוּגָה זו תְּלוּשִׁין יְהִיו
12 תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת עֲרוּגָה זו מַחְבֵּרִים⁵⁸; או שְׂאֲמָר:
13 פְּרוֹת עֲרוּגָה זו מַחְבֵּרִים יְהִיו תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת
14 עֲרוּגָה זו תְּלוּשִׁין⁵⁹ - לֹא אָמָר פְּלוּם⁶⁰. אֲבָל אִם
15 אָמָר: פְּרוֹת עֲרוּגָה זו תְּלוּשִׁין יְהִיו תְּרוּמָה עַל פְּרוֹת
16 עֲרוּגָה זו לִכְשִׁיתְלָשׁוּ⁶¹, וְנִתְלָשׁוּ, הוּאֵיל וּבִידוֹ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שניטלה ממנו תרומת מעשר, אינו יכול להפריש ממנו תרומה גדולה, לפי שיש לכהן באותו מעשר חוק וזכות והיא תרומת מעשר. אבל אם ניטלה ממנו תרומת מעשר, יכול להפריש ממנו תרומה גדולה. ועיין ראב"ד וכסף-משנה ופירוש המשנה ו'תוספות יום-טוב' שם. (83) שהפרישו לפני שהפריש תרומה גדולה. (84) שהקדש פטור מן המעשרות, וגם מעשר שני ממון גבוה הוא (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז). אבל אם נפרדו, מפריש מהם תרומה גדולה, ראה להלן פ"ז מהלכות מעשר הלכה ג.

18 יד. אין תורמין מדבר שהוא חייב מן התורה⁸⁵ על
19 דבר שהוא חייב מדברייהן, ולא מן המחייב מדברייהן
20 על החייב מן התורה; ואם תרם⁸⁶ - תרומתו
21 תרומה⁸⁷, ויחזור ויתרם⁸⁸.

(85) נלמד מדמאי פ"ה משניות י"א, גבי עציץ נקוב ואינו נקוב, ודמאי ודאי, המובאות להלן הלכות טז"ז (כסף-משנה ורדב"ז). (86) זה מוסב רק על הדין השני, כשתרם מן המחויב מדרבנן על המחויב מן התורה (כסף-משנה, וראה להלן). (87) שהכהן מותר לאכלה ואין צורך להוציא עליה תרומות ומעשרות, הואיל וכל חיובה אינו אלא מדרבנן. (88) על החייב בתרומה מן התורה, שהרי מדאורייתא אין תרומתו תרומה, מאחר שהפריש מזה שאינו מחויב אלא מדרבנן. ואילו מן התורה הוא פטור, והרי זה כמפריש מן הפטור על החייב. ואם הפריש מדבר שהוא חייב בתרומה מן התורה על דבר שהוא חייב מדבריהם - הרי זו תרומה, והדבר שחייב מדבריהם מותר באכילה, אבל התרומה עצמה אסורה באכילה, מאחר שהיא חייבת בתרומה מן התורה, ותרומה זו אינה אלא מדרבנן ואינה פוטרת את זה שהוא טבל מן התורה, כמפורש להלן הלכה טז.

22 טו. עציץ נקוב⁸⁹ - הרי הוא כארץ⁹⁰. וכמה יהא
23 בנקב? כדי שרש קטן⁹¹, והוא פחות מכוזית⁹². ורע
24 תבואה בעציץ שאינו נקוב⁹³ והביאה שלישי, ואחר
25 כף נקבו ונגמרה התבואה והוא נקוב - הרי הוא
26 כצומח בשאינו נקוב, עד שיקבנו קדם שייביא
27 שלישי.

(89) דמאי שם משנה י'. (90) כאילו צמח הפרי בארץ.
(91) עוקצין פ"ב משנה י'. (92) כן נראה בשבת צה:
(93) מנחות ע. וירושלמי מעשרות פ"ה הלכה ב (כסף-משנה).

28 טז. התורם מפרות הגדלין בארץ⁹⁴ על הגדלין
29 בעציץ נקוב, או מפרות עציץ נקוב על הגדלין
30 בארץ - תרומתו תרומה⁹⁵. תרם משאינו נקוב על
31 הנקוב - תרומתו תרומה⁹⁶, ויחזור ויתרם⁹⁷. תרם מן
32 הנקוב על שאינו נקוב - תרומתו תרומה⁹⁸, ולא
33 תאכל⁹⁹ עד שיוציא עליה תרומה ומעשרות מקום
34 אחר¹⁰⁰.

(94) דמאי שם. (95) ששניהם מן התורה. (96) ואין צריך

1 מזה על זה; וזה חדש, וזה ישן. וכן אם לקט⁷¹
2 אתרוג⁷² בערב חמשה עשר בשבט עד שלא באה
3 השמש, ויחזר וילקט אתרוג אחר משבאה השמש -
4 אין תורמין מזה על זה. מפני שאחד בתשרי - ראש
5 השנה למעשרות תבואה וקטניות וירקות⁷³, ויחמשה
6 עשר בשבט⁷⁴ - ראש השנה למעשרות האילן⁷⁵.

(65) תרומות פ"א משנה ה, ותוספתא שם פ"ב. (66) משנה שם. (67) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה". עיין בכורות נג: וספרי פרשת ראה שם. (68) תוספתא שם, והובאה בראש השנה יב. (69) שבו הולכים אחר לקיטה (פ"א מהלכות מעשר שני הלכה ד). (70) אחד בתשרי, שהוא ראש השנה למעשר התבואה והירקות (להלן). (71) ראש השנה יד: (72) שהוא כירק לענין זה, שהולכים בו אחר לקיטה (שם הלכה ה). (73) משנה שם ב. (74) כבית-הלל במשנה שם. (75) גם אתרוג בכלל. ואף-על-פי שלענין לקיטה דינו כירק, - לענין שנת המעשר, דינו כאילן (שם טו).

7 יב. אין תורמין פרות הארץ על פרות הוצה לארץ⁷⁶,
8 ולא מפרות הוצה לארץ על פרות הארץ. ונלא
9 מפרות הארץ על פרות סוריא⁷⁷, ולא מפרות סוריא
10 על פרות הארץ. ולא מפרות שאינן חייבין
11 בתרומה⁷⁸, כגון לקט שכחה ופאה⁷⁹, או פרות
12 שנתרמה תרומתן על פרות שחייבין בתרומה, ולא
13 מפרות שחייבין בתרומה על פרות הפטורין. ואם
14 תרם - אינה תרומה.

(76) תרומות פ"א משנה ה. וכתב בפירוש המשנה שם: "הטעם בזה אמרו: "וכל מעשר הארץ מזרע הארץ" (ויקרא כו, ל), ואף-על-פי שאלו הכתובים שהביאו ראה מהם, יש מהם שבאו במעשר, ויש מהם שבאו בתרומת מעשר, אין בזה קושיא לפי שאנחנו נביא ראיות מן הפסוקים שבאו בתרומות על המעשרות, ובפסוקים שבאו במעשרות על התרומות, לפי שענין אחד כולל אותם, והוא שיוציא מזה מה שחייב בו מן החק". ויש אומרים שאפילו אם באו לארץ לפני מירוח ונתמרחו בארץ שחייבים במעשרות מן התורה (ראה למעלה פ"א הלכה כב) - אין תורמים בהם על פירות ארץ ישראל, ולא מפירות ארץ ישראל עליהם (משנה ראשונה שם). (77) תוספתא תרומות פ"ב. (78) משנה שם. (79) שם. ושם נוסף גם "הפקר".

15 יג. המפריש⁸⁰ תרומה⁸¹ ממעשר ראשון שלא נטלה
16 תרומתו⁸² או ממעשר שני⁸³ והקדש שלא נפדו⁸⁴ על
17 פרות אחרות - אין תרומתן תרומה.

(80) תרומות פ"א משנה ה "אין תורמין כו' ממעשר ראשון שלא ניטלה (כנוסחת ספרים אחרים) תרומתו, ולא ממעשר שני והקדש שלא נפדו (כנוסחת ספרים אחרים)". וראה להלן. (81) היינו תרומה גדולה. (82) היינו תרומת מעשר. והמדובר במעשר ראשון שהפריש מן הכרי לפני שהפריש תרומה גדולה, שחייב להפריש ממנו גם תרומה גדולה וגם תרומת מעשר (למעלה פ"ג הלכה יג) ומכיון

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ל' שבט - ספר זרעים - הלכות תרומות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ספק ויצטרכו להפריש עליה שוב ממקום אחר וכו' (תוספות חדשים).

6 יח. אין תורמין¹⁰⁹ שפלים על החטים¹¹⁰, וזיתים¹¹¹ 6
7 על שמן, וענבים¹¹² על זין. ואם תרם - אינה 7
8 תרומה¹¹³; גזרה שקמא זטריח הפהן לדרף ולקתש¹¹⁴. 8
9 אכל תורמין שמן¹¹⁵ על הזיתים הנכבשין¹¹⁶, וזין על 9
10 ענבים לעשותן צמוקין¹¹⁷. למה זה דומה? לתורם 10
11 משני מינין¹¹⁸ שאינן בלאים זה בזה מן היפה על 11
12 הרע¹¹⁹. וכן תורמין מזיתי שמן על זיתי פבש¹²⁰, 12
13 אכל לא מזיתי פבש¹²¹ על זיתי שמן. מיין שאינו 13
14 מבשול¹²² על המבשול¹²³, אכל לא מן המבשול על 14
15 שאינו מבשול. מן הצלול¹²⁴ על שאינו צלול, אכל 15
16 לא משאינו צלול על הצלול. מתאנים על 16
17 גרוגרות¹²⁵ במנין¹²⁶, מגרוגרות על התאנים 17
18 במדה¹²⁷, אכל לא תאנים על גרוגרות במדה, ולא 18
19 גרוגרות על התאנים במנין, פדי שיתרם לעולם בעין 19
20 יפה. ותורמין חטים על הפת¹²⁸, אכל לא מן הפת 20
21 על החטים לפי השבון¹²⁹. ובכל אלו, אם תרם - 21
22 תרומתו תרומה¹³⁰.

109) תרומות פ"א משנה ד. 110) לאחר שנגמרה מלאכתן. "ולשון ספרי (פרשת קרח, במדבר יח, כז) שומע אני יתרום שבלים על חטים וענבים על זין וזיתים על שמן, תלמוד-לומר כדגן מן הגורן, מן הגמור" (פירוש המשניות שם). 111) העומדים לשמן. 112) העומדים לעשות מהן זין. 113) משנה שם, כדעת בית-הלל. 114) ירושלמי שם. ומה שכתב למעלה הלכה ד, שאם תרם מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שנגמרה מלאכתו, תרומתו תרומה - שם המדובר כשעשה כן מדעתו של הכהן (ר"ש שם). 115) תרומות שם משנה ט. 116) השרויים במים ובמלח. 117) בירושלמי (פ"א הלכה ה) מקשה: "הא תנינן הפרד הצמוקים והחרובין, משיעמיד ערימה (וראה להלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יב) רבי יוסי בן יוסי בשם רבי יצחק בן לעזר, אין לך אסור מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אלא גורן ויקב בלבד", וראה למעלה הלכה ד. 118) שהרי ענבים וזין הם שני מינים (עבודה זרה סו.). 119) שתורמין מזה על זה (למעלה הלכה ג). (ועיין "משנה ראשונה" בתרומות שם מ"ד, ודבריו צריכים תיקון). 120) שם פ"ב מ"ו. "וז' רבינו בפירוש המשנה שם: "זיתי שמן הם הזיתים המוכנים להוציא שמנם, כי שמנם הרבה, וטוב משמן הזיתים שאינם ראויים אלא לכבישה, למיעוט שמנם, וה' יתברך אמר בהרימכם את חלבו ממנו, וחלבו הוא הטוב והיפה שבו, כמו שאמר ואכלו את חלב הארץ". 121) שזהו מן הרע על היפה, ואסור לתרום (למעלה שם). 122) משנה שם. 123) שיין שאינו מבושל, טוב יותר מן המבושול. 124) כן הוא בתוספתא תרומות פ"ד (הוצאת הגר"ש ליברמן עמוד 123 10) לפי הנוסחאות שלפנינו (ועיין בכסף-משנה). 125) כשיש שם כהן (למעלה הלכה א). 126) מנחות נד: וירושלמי תרומות פ"ב הלכה ד, וכן יש להגיה בתוספתא שם תחילת פרק ד. ואינו תורם תאנים

להוציא עליה תרומות ומעשרות, כמו בהלכה השניה, מפני שמן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות כלל (רע"ב). 97) על הנקוב, לפי שהפריש מן הפטור (שאינן העציץ שאינו נקוב מחוייב בתרומות ומעשרות מן התורה) על החייב. 98) ואין צריך לחזור ולתרום ולהפריש ממה שאינו נקוב, שתרומה שלו מדרבנן היא, והרי הפריש כבר (רש"י ביבמות פט:). 99) לכהן, לפי שהוא כמו טבל ואסור לכהן לאכול, שכל דבר בגדל בעציץ שאינו נקוב אינו חייב בתרומה מן התורה (פירוש המשניות). 100) כן הוא ביבמות שם, וקידושין מו: ואין להפריש ממנה עצמה, שיש לחשוש שמא יאכלו זרים את השיריים, ובאמת כולה תרומה מדרבנן, ואסורה לזרים (תוספות יבמות שם, ד"ה ממקום אחר).

1 יז. התורם¹⁰¹ מן הדמאי על הדמאי¹⁰² ומן הדמאי 1
2 על הודאי - תרומתו תרומה¹⁰³, ויחזור ויתרם¹⁰⁴ מפל 2
3 אחד ואחד בפני עצמו¹⁰⁵. תרם מן הודאי על הדמאי 3
4 - תרומתו תרומה¹⁰⁶, ולא תאכל¹⁰⁷ עד שיוציא עליה 4
5 תרומה ומעשרות¹⁰⁸.

101) דמאי שם משנה יא. והיינו תרומת מעשר, שהרי על תרומה גדולה לא נחשדו עמי הארץ, ולא גזרו עליה גזירות דמאי, כמפורש להלן פ"ט מהלכות מעשר הלכה א (תפארת ישראל שם). 102) שאפשר ששניהם פטורים, ואפשר ששניהם חייבים, ואפשר שאחד מהם פטור ואחד מהם חייב. 103) ומותר באכילה לכהן. "בדמאי על הודאי" מותרת ממה-נפשך: אם היא פטורה (שהופרשו ממנו תרומות ומעשרות) הרי היא מותרת באכילה, ואם היא חייבת בתרומות ומעשרות, הרי היא תרומה ותקנה גם את הודאי (משנה ראשונה). "ובדמאי על הדמאי" גם כן מותרת, אף-על-פי שיש לחשוש שמא היא חייבת והשניה פטורה - כיון שאיסור דמאי אינו אלא מדרבנן, כי מן התורה סומכים על "רוב עמי הארץ מעשרין הן" - כיון שנקרא עליה שם תרומה לא החמירו חכמים לאסרה לכהן, כפי שלא גזרו איסור דמאי על חלת עם הארץ, כמפורש בדמאי פ"א משנה ג, ולהלן פ"ג מהלכות מעשר הלכה יג (תוספת הגרע"א שם). 104) שמא היתה התרומה פטורה, והרי זה מן הפטור על החיוב. 105) מן הודאי על הודאי, ומן הדמאי הזה (הנתרם) עליו ממנו ולא מדמאי אחר עליו. 106) והדמאי מתוקן לאכילה ממה-נפשך: אם הוא טבל, הרי הוא נפרש. ואם היה פטור, הרי הוא פטור. 107) לכהן. 108) שמא היה הדמאי פטור, ונמצא שהפריש מן החיוב על הפטור שאין תרומתו תרומה (למעלה הלכה יב). [וכאן לא כתב רבינו "ממקום אחר", כי רק בתורם מעציץ נקוב על שאינו נקוב אין לתרום ממנו עצמו, שמא יבואו זרים לאכול את השיריים, כי יחשבו שזו חייבת וזו פטורה לגמרי, ובאמת זו חייבת מן התורה וזו חייבת מדרבנן, ואם כן כולה תרומה מדרבנן ואסורה לזרים (ראה למעלה הלכה טז), אבל בדמאי שספק הוא, לא יבואו להתיר השיריים, כי ידעו שחוזרים ותורמים רק מספק]. ואדרבה אם יתרום ממקום אחר לא יצא לעולם מידי תקלה, כי מאחר שזה ספק, אם-כן התרומה שממקום אחר אף היא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התורה והשניה אינה אלא מדרבנן - הראשונה מדמעת בפני עצמה והשניה אינה מדמעת כלל. [138] זר האוכלה. [139] להלן פ"ו הלכה ו. [140] שאינה אלא מדרבנן כנ"ל.

8 כ. מִי שֶׁתָּרַם שְׁמֻן¹⁴¹ עַל זֵיתִים שֶׁדַּעְתּוֹ לְאַכְלָן¹⁴²,
9 או זֵיתִים עַל זֵיתִים וְדַעְתּוֹ עַל הַפֶּל לְאַכְלִיָּה, או
10 שֶׁתָּרַם יַיִן עַל עֲנָבִים שֶׁהֵם לְאַכְלִיָּה, או עֲנָבִים עַל
11 עֲנָבִים וְהַפֶּל לְאַכְלִיָּה, וְנִמְלָךְ לְדָרְכָן¹⁴³, וְדָרְךָ
12 הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים שֶׁפָּכַר תָּרַם עֲלֵיהֶם - אֵינוֹ צָרִיךְ
13 לְחַזֵּר וְלִתְרָם¹⁴⁴.

(141) תרומות פ"א משנה ט. [142] והרי נגמרה מלאכתם, כיון שאין רוצים להוציא מהם שמן. [143] שאותם הזיתים חזרו כאילו לא נגמרה מלאכתם (פיה"מ שם). [144] פעם שניה, לפי שכשהוציא התרומה כל אחד מהם נגמרה מלאכתן היה באותה שעה לפי כוונתו (שם).

14 כא. אֵין תּוֹרְמִין חֲמִץ עַל יַיִן¹⁴⁵, אֲבָל תּוֹרְמִין יַיִן עַל
15 חֲמִץ; שֶׁהַיַּיִן וְהַחֲמִץ מִן אֶחָד הֵן¹⁴⁶. (הִיָּה¹⁴⁷ בְּלָבוֹ
16 לְתָרַם מִן הַיַּיִן עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא בִּידוֹ חֲמִץ - אֵינָה
17 תְּרוּמָה.)¹⁴⁸ הִיָּה בְּלָבוֹ לְתָרַם חֲמִץ עַל חֲמִץ¹⁴⁹,
18 וְנִמְצָא הַחֲמִץ שֶׁתָּרַם יַיִן - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה¹⁵⁰.

(145) תוספתא תרומות פ"ד. שזהו תורם מן הרע על היפה ואין תורמין כן לכתחילה, כמבואר למעלה הלכה ג. ועיין בבא בתרא פד: [146] כחכמים שם ולא כרבי. וראה למעלה שם, שהכל תלוי בכלאים. [147] בספרים אחרים אין קטע זה. אבל זו היא הגירסה הנכונה. כמו שכתב הכסף-משנה, וכן הוא בתוספתא תרומות שם, ועיין בבא בתרא צו. [148] אף-על-פי שיין וחומץ מין אחד, כיון שנתכוין לתרום מן היפה ועלה בידו מן הרע, הרי היא תרומה בטעות ואינה תרומה (כסף-משנה). וכן כתבו התוספות שם פד: ד"ה יין וחומץ. [149] "כך היא הגירסא הנכונה בדברי רבינו, והוא גם כן שם בתוספתא, אלא שהיא כתובה בשיבוש" (כסף-משנה). [150] כיון שהיה בלבד לתרום מן הרע על הרע, ועלה בידו מן היפה על הרע, והרי הם מין אחד (שם). אבל צריך עיון ממה שכתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ה: "נתכוין לתרום אחד מששים ועלתה בידו אחד מחמשים - אינו תרומה". הרי שאם נתכוין לתרום בעין רעה ועלה בידו במדה טובה הימנה, אינה תרומה. [ואם נתכוין לתרום אחד מעשרה ועלתה בידו אחד מששים (= עין רעה), תרומתו תרומה (למעלה שם), ואילו למעלה בתרם מן החומץ על היין בטעות - אינה תרומה].

19 כב. הַתּוֹרֵם חֲבִית שֶׁל יַיִן¹⁵¹ עַל הַיַּיִן, וְנִמְצָא חֲמִץ:
20 אִם יוֹדֵעַ שֶׁהֵיָּתָה חֲמִץ עַד שֶׁלֹּא תִרְמָה - אֵינָה
21 תְּרוּמָה¹⁵²; וְאִם אַחַר שֶׁתִּרְמָה הִחְמִיצָה - הִרִי זֶה
22 תְּרוּמָה¹⁵³; וְאִם סָפֵק - תְּרוּמָה¹⁵⁴, וַיִּחְזַר וַיִּתְרָם. וְכֵן
23 הַתּוֹרֵם קִשׁוֹת וְנִמְצָאת מִרְהָ¹⁵⁵, אֲבִטִיחַ וְנִמְצָא סְרוּחַ,
24 או שֶׁנִּמְצָאוּ נְקוּרֵי¹⁵⁶. תָּרַם חֲבִית¹⁵⁷ שֶׁל יַיִן וְנִמְצָאת
25 מְגֵלָה שֶׁאֶסוּר לְשִׁתוּתָהּ¹⁵⁸ - תְּרוּמָה, וַיִּחְזַר וַיִּתְרָם¹⁵⁹
26 שִׁנְיָה. וְאֵין אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן מְדַמְעַת בְּפָנֶי עֲצָמָה,
27 וְהָאוֹכֵל אַחַת מִשְׁתֵּיהֶן - אֵינוֹ חֵיֵב חֲמֵשׁ.

על הגרוגרות במדה, כדלהלן, לפי שהנפח של התאנים גדול יותר מן הנפח של הגרוגרות, ונמצא ממעט בתרומה. [ואין הכוונה שמודרד ומונה גם את התרומה וגם את הדבר הנתרם, שהרי "אין תורמין תרומה זו (= תרומה גדולה) לא במדה, לא במשקל ולא במנין" (למעלה פ"ג הלכה ד), אלא שמודרד ומונה את התרומה בלבד, אבל לא את הדבר הנתרם, ונמצא שתורם באומדן. [127] שגרוגרות שהן יבשות עולות במדה יותר, ונמצא תורם בעין יפה. [128] תוספתא שם. לדעת הכסף-משנה שהיינו משום שחייטים יפות הן לגבי פת, שהרי יכול לעשות מהם מה שירצה, ועוד שמתקיימות יותר (וראה למעלה הלכה א). ואינו ממעט בתרומה, בניגוד לתורם מן הפת על החייטים דלהלן. [129] בספרי רבינו המגוהים "אלא לפי חשבון" (כסף-משנה). וכן הוא במעשה רוקח בשם כ"י, וכ"ה בעוד כמה כתב-יד (תוספתא כפשוטה). וכן הנוסחא בתוספתא שם. והיינו, שתורם לפי חשבון החייטים שבפת, ולא לפי חשבון הנפח של הפת עצמו, ונמצא תורם בעין יפה. [130] שהרי התורם ועלה בידו אחד מששים ואחד - תרומתו תרומה (למעלה פ"ג הלכה ו), וגם התורם מן הרע על היפה - תרומתו תרומה (למעלה הלכה ג).

1 ט. אֵין תּוֹרְמִין¹³¹ שְׁמֻן עַל הַזֵּיתִים הַנִּכְתְּשִׁין¹³²,
2 וְלֹא יַיִן עַל עֲנָבִים הַנִּדְרָכוֹת¹³³; שֶׁהָהוּמָה לְתוֹרֵם¹³⁴
3 מְדַבֵּר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ עַל דְּבַר שֶׁלֹּא נִגְמְרָה
4 מְלֹאכְתּוֹ. וְאִם תָּרַם - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וַיִּחְזַר
5 וַיִּתְרָם¹³⁵ מִן הַזֵּיתִים וְהָעֲנָבִים בְּפָנֶי עֲצָמָן. הִרְאִישׁוּנָה
6 מְדַמְעַת¹³⁶ בְּפָנֶי עֲצָמָה¹³⁷, וְהָאוֹכֵלָה¹³⁸ - חֵיֵב עֲלֶיהָ
7 כֶּשֶׁאֵר תְּרוּמוֹת גְּמוּרוֹת¹³⁹; אֲבָל לֹא מִן הַשְּׁנֵינָה¹⁴⁰.

(131) תרומות פ"א משנה ח. [132] היינו שנכתשו במכתש לעשות מהן שמן, ולא נגמרה מלאכתן. [133] שנדרכו לעשות יין, ולא נגמרה מלאכתן. [134] בזה רצה רבינו להבדיל בין התורם משמן על זיתים הנכתשין, ויין על ענבים הנדרכות, שתרומתו תרומה ויחזור ויתרום, כדלהלן, לבין התורם מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו, שתרומתו תרומה (למעלה הלכה ד) ולא אמרו שיחזור ויתרום, שבדבר שלא נגמרה מלאכתו כלל, לא חששו חכמים שמא יוסיף לעשות כן, שהרי הכל יודעים שאין תורמין על דבר שלא נגמרה מלאכתו, אבל הזיתים הנכתשים והענבים הנדרכות, שכבר התחילה בהם מלאכת השמן והיין עלולים לבוא בהם לידי טעות, ולתרום עליהם לפני שנגמרה כל מלאכתם (משנה ראשונה). [135] משנה שם. וראה למעלה. [136] אם נתערבה בחולין, ואין שם מאה כנגד התרומה, הכל תרומה, ראה להלן פ"ג הלכה ב. [137] כן הוא במשנה [והכוונה להוציא ממה שנאמר בפ"ג שם משנה א, בתורם חבית של יין ונמצאת של חומץ: "אם ספק (אם החמיצה לפני ההפרשה או לאחריה) תרומה ויחזור ויתרום, הראשונה אינה מדמעת בפני עצמה וכו' וכן השניה" (הובא להלן הלכה כב) - שכיון ששתי התרומות הן ספק, אין כל אחת ואחת מהן מדמעת בפני עצמה, עד שיפלו שתיהן לתוך אותם החולין (להלן הלכה כג), אבל בנידון שלפנינו, שאין כאן ספק, ושהראשונה תרומה מן

17 בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הַהֶגְגָּה¹⁶⁹, וּבְהוֹצֵאת הַסֶּמֶדֶר¹⁷⁰,
18 וּבְשַׁעַת פְּנִיטת מַיִם לַפֶּסַח¹⁷¹. וְיִזְן מִגְתּוֹ - מִפְּרִישֵׁי
19 עֲלֵיו בְּחֻזְקָת שְׁהוּא יִזְן [עַד] אַרְבַּעַיִם יוֹם¹⁷².

167 גיטין לא. במשנה. 168) שמא החמיץ ואין תורמין
מן החומץ על היין, אבל בשאר ימות השנה מפריש עליו
בחזקת שהוא יין. 169) כשמנשבת רוח קדים במוצאי חג
הסוכות. 170) "כתום (ה) פרח וענביו נראים באשכול
כסדרן" (רש"י שם). 171) משנה שם, כנוסחת הערוך
ורש"י ותוספות שם. ורצה לומר: כשלחלוחית נכנסת
וגדילה בתוך הבוסר (שהוא כפול הלבן) שיכול לעצור מהן
כל שהוא, היינו כניסת מים. לשון אחר, היו כותשים
הענבים כשהן בוסר, ונותנין לתוכן מים ונעשים חומץ
לטיבול (רש"י שם). 172) כן צריך להיות. וכן הוא
בתוספתא שם, ובירושלמי גיטין סוף פרק ג, והיינו משום
שאינו רגיל להחמיץ תוך ארבעים יום (כסף-משנה).

20 כו. הַמְּנִיחַ פְּרוֹת¹⁷³ לְהִיּוֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן עַד
21 שְׁעֵשְׂוֹ¹⁷⁴ תְּרוּמָה, אָף עַל פִּי שְׂאִין מִפְּרִישֵׁי
22 לְכַתְחִלָּה אֲלֵא מִן הַמֶּקֶף¹⁷⁵, אִם הִפְרִישׁ¹⁷⁶ - הֲרִי הֵן
23 בְּחֻזְקַת קִימִין¹⁷⁷. מִצָּאָן שְׂאֵבְדוֹ - הֲרִי זֶה חוֹשֵׁשׁ לְכָל
24 מָה שֶׁתִּקֵּן שְׂמָא לֹא הִפְרִישׁ עֲלֵיהֶן אֲלֵא אַחַר
25 שְׂאֵבְדוֹ. לְפִיכָף מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה שְׂנִיָּה¹⁷⁸.

173) משנה שם. 174) כולם. 175) בסמוך, ראה למעלה
פ"ג הלכה יז. 176) בדיעבד. [ומה שאמרו במשנה שם:
"מפריש עליהם", דהיינו לכתחילה, אינו אלא במעשר שני
שנזכר שם, שלדעת רבינו אין צורך במוקף אלא בתרומה
גדולה (שם) ובתרומת מעשר לתלמידי חכמים (שם הלכה
כ), אבל מעשר ראשון מפריש אף שלא מן המוקף (פ"א
מהלכות מעשר הלכה ו) ופשוט שהוא הדין למעשר שני
(ועיין בכסף-משנה בהלכות מעשר שם). ואמנם שם פ"ז
הלכה ד, העתיק רבינו כלשון המשנה: "מפריש עליהם",
ועיין תוספות שם ד"ה המניח.]. 177) ותרומתו תרומה.
178) מספק. ראה להלן. שם.

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1) יבאר מי הם הראויים לאכול תרומה ותרומת מעשר,
והראוי להאכיל ולפסול.

26 א. תְּרוּמָה וְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר נֹאכְלֹת לְכַהֲנִים², בֵּין
27 גְּדוּלִים בֵּין קְטַנִּים, בֵּין זָקְרִים בֵּין נְקִבוֹת, הֵם
28 וְעַבְדֵיהֶם הַכְּנַעֲנִים³ וּבְהִמְתָּן⁴; שְׂנֵאמֵר: וְכֹהֵן פִּי
29 יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיָן פֶּסֶפוֹ וְגוּמֵר. עֶבֶד פֶּהֵן שְׂבֵרַח⁵ וְאַשֶׁת
30 פֶּהֵן שְׂמֶרְדָּה⁶ - הֲרִי אֵלוֹ אוֹכְלִין⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"תרומה ותרומת מעשר נאכלת לכהנים, בין גדולים בין
קטנים... הם ועבדיהם הכנענים ובהמתן, שנאמר וכהן כי יקנה
נפש קניין כספו".

ומוסיף: "עבד שברח ואשת כהן שמרדה, הרי אלו אוכלין".

ועניינו בפנימיות העניינים הוא שהקב"ה נקרא כהן
(סנהדרין טז). וכל יהודי הוא עבד כהן, ולכן גם אם מסיבה

151) תרומות פ"ג משנה א. 152) שהתרומה היתה
בטעות, הואיל והוא נתכוין ליין, וראה בהלכה הקודמת.
153) שבשעת הרמה היה יין. 154) כל איסורי תרומה
עליה מספק, אך הטבל לא נתקן בזה, שמא היתה חומץ עד
שלא נתרמה. 155) משנה שם. ומשמע מלשון רבינו שדין
אחד להם, כמו בתורם יין ונמצא חומץ, שאם היתה מרה
עד שלא תרמו אין תרומתו תרומה, אלא שכאן מדובר
בספק, אם היתה מרה בשעת הרמת התרומה, או שנעשית
מרה אחר כך, מחמת עיפוש. ועיין בתוספות יבמות פט.
ד"ה קישות, שכתבו שהמדובר אפילו בידוע שהיתה מרה
קודם, תרומתו תרומה. וחילקו בין יין וחומץ שהם שני
שמות, לפיכך היא טעות יותר ואינה תרומה, לבין קישות
ונמצאת מרה שאינה טעות כל כך. 156) שיש בו נקב ויש
בו חשש שמא נקר בו הנחש והטיל ארס (ירושלמי שם).
157) תוספתא תרומות פרק ד (הוצ' ליברמן עמ' 421).
158) מפני הסכנה (פי"ב מהלכות רוצח הלכה ב).
159) לפי הביאור שלמעלה, זהו במקרה שלא ידוע אם
הפגמים היו לפני הרמת התרומה או לאחריה, ולפיכך מספק
הרי היא תרומה ויחזור ויתרום.

1 כג. פִּיעֵד? נִפְלָה אַחַת מֵהֶן¹⁶⁰ עַל הַחֲלִין - אֵינָה
2 מְדַמַּעַת¹⁶¹; נִפְלָה שְׂנִיָּה לְמָקוֹם אַחַר - אֵינָה
3 מְדַמַּעַת; נִפְלוּ שְׁתֵּיהֶן לְמָקוֹם אֶחָד - מְדַמַּעַת
4 בְּקִטְנָה שְׂבִשְׁתֵּיהֶן¹⁶². וְכֵן אִם אָכַל זֶר שְׁתֵּיהֶן -
5 מְשַׁלֵּם בְּקִטְנָה שְׂבִשְׁתֵּיהֶן וְחִמְשָׁה¹⁶³. וְכִיעֵד הוּא
6 עוֹשֶׂה בְּשְׁתֵּיהֶן? נוֹתֵן לְכֹהֵן אֶחָד וְנוֹטֵל מִן הַפֶּהֵן
7 דְּמֵי הַגְּדוּלָּה¹⁶⁴.

160) תרומות פ"ג משנה ב. 161) אפילו אם נפלה בפחות
ממאה חלקים מחולין. 162) "אם היתה כו' האחת גדולה
מן האחרת ויהיה האחת על דרך הדמיון סאה ובשניה
סאתים, ונפלו השלש סאין בחולין צריכים אלו לדעת שיעור
אותן חולין, ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהם והיא קטנה
שבשתייהן, ואם היו באותה חולין מאה סאין תעלה במאה
ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מרומע" (פירוש המשנה
שם). 163) שהשיעור הקטן בכל אופן תרומה ומשלם
חומש. 164) שהכהן אינו יכול להוציא ממנו את הגדולה
מספק, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

8 כד. הַבּוֹדֵק אֶת הַחֲבִיתָה¹⁶⁵ וְהַנִּיחָה לְהַפְרִישָׁה תְּרוּמָה
9 עַל אַחֲרִים עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה פֶלָה תְּרוּמָה וְיִתְנֶנָּה לְפֶהֵן,
10 וְלֵאחֲרָי זְמַן פְּדָקָה וּמִצָּאָה חֹמֶץ: מַעַת שְׂבִדְקָה תַּחֲלָה
11 עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים - וְדַאי יִזְן, וְכָל יִזְן שֶׁחֲשַׁב אוֹתָן
12 הַיָּמִים שֶׁהַתְּרוּמָה שְׁלוֹ בְּחִבִּית זוֹ - הֲרִי הוּא מִתְקָן;
13 מִכָּאן וְאֵילָף - סִפְפֵי¹⁶⁶, וְצָרִיף לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה
14 שְׂנִיָּה.

165) תוספתא שם, והובאה בכבא בתרא צו. וכדעת רבי
יוחנן שם. 166) שמא כבר החמיץ, ונמצא שהפריש
תרומה מן החומץ על היין בטעות, ואינה תרומה.

15 כה. בְּשִׁלְשָׁה פְּרָקִים¹⁶⁷ צָרִיף לְבִדְקָה¹⁶⁸ אֶת הַיִּין
16 שֶׁהִנִּיחוֹ לְהַפְרִישׁ עֲלֵיו שְׂמָא הַחֲמִיץ. וְאֵלוֹ הֵן:

קיד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ל' שבט - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תרומה טמאה, למד רבינו שתרומה גדולה, תרומת מעשר וחלה טהורות, אסור לתתם לכהן עם-הארץ, שמא יטמאם ויאכלם בטומאה, עיי"ש בפירוש המשנה. (14) ויטמאנה ואחר-כך יאכלנה. [ואף-על-פי שתרומה טמאה אין עם-הארץ חשוד לאכלה (ראה להלן) - עם-הארץ אינו מחזיק עצמו לטמא, וראה להלן - 'אור שמח']. (15) בחלה, שם: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ושמן שריפה", היינו שמן של תרומה טמאה. וכל כהן, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ, כמבואר למעלה. והראב"ד חולק על זה, ודעתו כדעת ה'תוספות' בחולין שם ד"ה מנין. ואף-על-פי שעם-הארץ אוכל תרומה טהורה שנטמאה על ידו, לפי שאינו סבור שהוא טמא (ראה למעלה) - אינו חשוד לאכול תרומה טמאה ממש, וראה ב'כסף משנה' ('אור שמח').

ג. **יִשְׂרָאֵלִית¹⁶ שְׁנֹשְׂאֵת¹⁷ לְכֹהֵן, אֶפְלוּ קִטְנָה בַּת⁹ שְׁלֹשׁ שָׁנִים וַיּוֹם אֶתְהָר¹⁸ - תֹּאכַל בְּתְרוּמָה¹⁹ וְחֹזֶה¹⁰ וְשׁוֹקֵץ²⁰. וְדִין תְּוֹרָה²¹ שֶׁתֹּאכַל מִשְׁנֹתֶאֱרָסָה, שְׁהָרִי¹¹ הִיא קִנְיָנוּ²²; אֲבָל אֶסְרוּ חֲכָמִים שֶׁתֹּאכַל עַד שֶׁתִּפְנֶס¹² לַחֲפָה, גְּזֵרָה שְׁמָא תֹּאכִיל²³ תְּרוּמָה לְאִבְיָהּ וּלְאִחֶיהָ¹³ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה בְּבֵית אֲבִיהָ.¹⁴**

(16) משנה, נדה מד, ב. (17) על-ידי אביה (ראה בהלכה הסמוכה) שהיא אשת איש מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (18) אבל לפני כן, אין ביאתה ביאה (נדה, שם). אפילו בתרומה דאורייתא, אם נישאה על-ידי אביה. (19) המורמים מקרבן השלמים, שהם נאכלים לכהנים ולנשיהם ולעבדיהם (משנה זבחים נה, א. ופ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"ה). (21) כתובות נו, ב. (22) ונאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, הוא יאכל בו" (שם). (23) כדעת עולא, שם.

ד. **חֲרֻשְׁתָּה²⁴ וְשׁוֹטָה שְׁנֹשְׂאֵת לְכֹהֵן - אֵינָה אוֹכֵלֶת¹⁵ בְּתְרוּמָה²⁵, אֶפְלוּ הַשִּׁיאָה אֲבִיָּהּ²⁶; גְּזֵרָה שְׁמָא יִשְׂא¹⁶ חֲרֻשׁ כֹּהֵן חֲרֻשְׁתָּה²⁷ וַיִּאֲכִילָנָה²⁸, לְפִיכָךְ גְּזֵרוֹ שְׁלֵא¹⁷ תֹּאכַל חֲרֻשְׁתָּה בַּת יִשְׂרָאֵל כָּלָל.¹⁸**

(24) יבמות קיג, א. (25) בין בתרומה דרבנן ובין בתרומה דאורייתא (שם). (26) שהיא אשת איש גמורה מן התורה (פ"ג מהל' אישות הי"א). (27) ונישואי חרש אינם תופשים אלא מדרבנן (שם פ"ד ה"ט). (28) תרומה דאורייתא, שהרי תרומה דרבנן היא אוכלת (יבמות, שם). [ובגמרא שם הקשו על זה: "ולכילול, קטן אוכל נבלות הוא [ואין מצווין להפרישן]", ומתוך: "גזירה שמא יאכיל חרש בכקתת". אבל לפי הסוגיא שם קיד, א - שאף למי שסובר קטן אוכל נבלות אין בית-דין מצווין להפרישו, להאכילו בידים אסור (וכן פסק רבינו בפ"י מהל' מאכלות אסורות הכ"ז) - אין מקום לקושיית הגמרא הנ"ל, שהרי על-ידי הנישואין שתיקנו חכמים לחרש וחרשת היא אוכלת תרומה, והרי זה כאילו חכמים נותנים לה בידים (ועי' ריטב"א שם). ועי' כסף משנה' רמ"עשה ורקח"].

ה. **הַזֶּר אֶסְרוּ לְאֹכַל תְּרוּמוֹת²⁹, שְׁנֹאֲמַר: וְכָל זֶר לֹא יֹאכַל קִדְשׁ. אֶפְלוּ הֵיחָה תּוֹשֵׁב כֹּהֵן אוֹ שְׁכִיר, שְׁנֹאֲמַר: ²⁰**

כלשהי תקפו יצרו והביאו למצב של "עבד כהן שברח", עד שנדמה לו שאינו תחת אדונו עוד, בכל זאת "הרי אלו אוכלין" כי "ישראל אע"פ שחטא, ישראל הוא". ולא עוד אלא שזה שאוכל משל הקב"ה גורם שניצוצי הקדושה שבזה יעוררוהו ויפעלו עליו לחזור למצבו הקודם. ובה מודגש גם-כן עניין האחדות שבתרומה - אחדותם של בני ישראל עם הקב"ה בכל מעמד ומצב שבו יהיו.

(על-פי יין מלכות' החדוש, ספר זרעים ט"ו י"ד)

(2) פשוט בכמה מקומות (כסף-משנה). (3) 'ספרא' פרשת אמור פ"ה ה"א. (4) יש אומרים שלא הותר לה אלא כרשיני תרומה שעיקרם למאכל בהמה (ראה למעלה פ"ה ה"ב), אבל דבר שעיקרו למאכל אדם, אסור לתת לבהמה. וכן הוא ב'ספרא' שם ה"ז, על הפסוק "וייליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "הם אוכלים ואין בהמה אוכלת, יכול לא תאכל בכרשינים? תלמוד לומר: נפש". ועי' ר"ש ורע"ב בתרומות פ"א מ"ט. וראה ב'משנה למלך' כאן. וראה להלן פ"ט ה"ז, ופ"א הכ"ח. (5) גיטין יב, ב. ותוספתא תרומות פ"י. (6) על בעלה (גיטין, שם). (7) בתרומה, שהם קנינו של כהן.

ב. **תְּרוּמָה שֶׁל תְּוֹרָה⁸ - אֵין אוֹכֵל אוֹתָהּ אֶלָּא כֹּהֵן¹ מִיָּחֹס⁹; אֲבָל כֹּהֵן חֲזָקָה¹⁰ - אוֹכֵלִין בְּתְרוּמָה שֶׁל דְּבָרֵיהֶן בְּלִבְדָּה¹¹. וְתְרוּמָה טְהוֹרָה - בֵּין תְּרוּמָה גְּדוּלָּה בֵּין תְּרוּמַת מַעְשֵׂר, בֵּין שֶׁל תְּוֹרָה בֵּין שֶׁל דְּבָרֵיהֶן - אֵינָה נִתְּנָת אֶלָּא לְכֹהֵן תְּלַמִּיד חֲכָמִים¹²; מִפְּנֵי שְׁאֶסְרוּ לְאֹכַל תְּרוּמָה טְמֵאָה, וְכָל עַמֵּי הָאָרֶץ בְּחֻזְקַת טְמֵאָה¹³. לְפִיכָךְ נִתְּנִין תְּרוּמָה טְמֵאָה¹⁴ לְכָל כֹּהֵן שְׁפִרְצָה¹⁵.**

(8) שחיביים להפרישה מן התורה. (9) שיש לו עדי יוחסין או כתב המתייחס שהוא כהן ודאי (כתובות כד:). (10) שהוחזקו כהנים ואין בית-דין יכולים להוציא דבר מחזקתו, אבל אין להם לא עדי יחוס ולא כתב יחוס (רש"י שם). (11) היינו תרומה שאין חייבין בה אלא מדברי סופרים (שם כה). (12) ראה להלן. (13) בחולין קל, ב: "אמר רב שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מנין שאין נותנים מתנה לכהן עם-הארץ? שנאמר (דברי הימים-ב לא, ד): "ויאמר לעם ליושבי ירושלים לתת מנת הכהנים והלויים למען יחזקו בתורת ה'", כל המחזיק בתורת ה' - יש לו מנת. ושאינו מחזיק בתורת ה' - אין לו מנת". אבל בחלה פ"ד מ"ט "ואלו ניתנין לכל כהן, החרמים והבכורות וכו' ושמן שריפה", וב'ירושלמי' שם על המשנה הקודמת (בחלת חוצה לארץ) "וניתנת לכל כהן" - אמרו: "בין לכהן חבר, בין לכהן עם-הארץ", ואם כן גם "ניתנין לכל כהן" שבמשנה השניה, היינו בין כהן חבר בין כהן עם-הארץ. ומתוך זה למד רבינו, שמה שאמרו אין נותנין מתנות אלא לכהן חבר, אינו אלא על דרך הטוב והיפה, אבל שיהיה אסור לתתם לעם הארץ, לא שמענו, וכן פירש במשנה שם. ומתוך זה שהזכירה המשנה שם רק דברים שאין בהם טומאה וטהרה, ובכללם גם שמן שריפה, היינו שמן של

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ראשון ל' שבט - ספר זרעים - הלכות תרומות קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חייבים מיתה על תרומה מחוללת, שלגבם אינה קדושה. אבל "וכל זר לא יאכל קודש" - לגביו כל תרומה, ואפילו טמאה, היא קודש. ומטעם זה אמרו בתרומות פ"ו מ"א, ש"אחד תרומה טהורה ואחד תרומה טמאה - משלם חומשה" (ראה להלן פ"ה ה"ב), שגם בפסוק "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", תרומה טמאה בכלל. ועיי"ש ב'משנה ראשונה']. (39) כן אמר רב בסנהדרין שם, אלא שלדבריו אינו חייב מיתה בידי שמים, ובוזה אין הלכה כמותו, ראה למעלה. וראה ב'ספר המצוות' ל"ת קלג. (40) "ירושלמי" תרומות פ"ו ה"א. אבל אם אכל במזיד בלי התראה שאינו לוקה, חייב הוא לשלם את הקרן (להלן פ"ה ה"ה), ומיתה בידי שמים אינה פוטרתו, כדעת רבא בכתובות ל, ב. אבל צריך עיון, שהרי שם מבוואר שלא אמרו "אינו לוקה ומשלם", אלא כשבאו המלקות והממון בבת אחת, כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה, ורבינו השמיט זאת (משנה-למלך).

- ז. וכת פהין פי תהיה לאיש זר, היא בתרומת הקדשים לא תאכל. שני ענינים⁴¹ נכללו בלאו זה: שאם תבעל⁴² לאסור לה ותעשה זונה⁴³ או חללה⁴⁴, כמו שבארנו בהלכות אסורי ביאה⁴⁵ - הרי היא אסורה לאכל בתרומות לעולם, פדין כל חלל, שהחלל פזר לכל דבר⁴⁶. ואם תנשא לישראל⁴⁷ - הרי היא אסורה לאכל במזים מן הקדשים, שהוא חזה ושוק, לעולם, אף על פי שגרשה או מת⁴⁸.

(41) יבמות סח, ב. שם. (42) שם. (43) אם נבעלה לאדם שהיא אסורה להנשא לו איסור השוה לכל (פי"ח מהל' איסורי ביאה ה"א). (44) כגון שהיתה גרושה ונבעלה לכהן (שם פי"ט ה"א). (45) שם ושם. (46) פרט לעבודה במקדש, שהרי החלל אינו מחלל עבודתו (פ"ו מהל' ביאת מקדש ה"). וכן נראה בפ"ט שם הט"ו, שלא מנה חלל בין שמונה-עשר פסולי עבודה. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לאיש זר - כי תבעל לפסול, בתרומת הקדשים - בתרומה, לא תאכל. (47) יבמות, שם. ומשנה, שם פז, א. (48) שחוזרת לתרומה, ואף-על-פי-כן אינה חוזרת לחזה ושוק. והפסוק מתפרש לפי"ז: כי תהיה לזר - כי תנשא לישראל, בתרומת הקדשים - במזים מן הקדשים, לא תאכל.

- ח. אכל⁴⁹ התרומה - אוכלת אחר שגרשה הישראל או מת, אם לא הניח בן ממנה; שגאמר: וכת פהין פי תהיה אלמנה וגרושה זרע אין לה, ושבה אל בית אביה פנעוריה, מלחם אביה תאכל.

(49) שם.

- ט. מפי השמועה למדו⁵⁰: מלחם - ולא פל לחם; חוזרת היא לתרומה, ולא לחזה ושוק.

(50) שם. ושם למדו כן גם מהפסוק "בתרומת הקדשים לא תאכל", שהביא רבינו למעלה ה"ז.

- י. ולא הפהנת בלבד, אלא אפלו לזיה וישראלית⁵¹

- 1 תושב פהין ושכיר לא יאכל קדש. תושב - זה שכיר
2 עולם³⁰, שכיר - זה שכיר שנים³¹. ועבד עברי³² - הרי
3 הוא כתושב ושכיר³³. וכהנת אשת הזר - הרי היא
4 פזרה³⁴; שגאמר: וכל זר - בין הוא בין אשתו³⁵.

(29) סנהדרין פג, ב. (30) יבמות ע, א. והיינו עבד עברי שמכר עצמו ליתר על שש שנים, שאינו יוצא בשש (פ"ב מהל' עבדים ה"ג) - 'אור שמח'. (31) יבמות, שם. והיינו עבד עברי שמכר עצמו סתם, שיוצא בסוף שש שנים ('אור שמח'). (32) [כלומר, תושב ושכיר שלמעלה הם עבדים עבריים שמכרו עצמם (ראה ב'אור שמח'), שכן קראה אותם התורה (ויקרא כה, לט"ט): "וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך וגו' כשכיר כתושב וכו'"], ואילו "עבד עברי" הוא זה שמכרוהו בית-דין, שכן קראתו התורה (שמות כא, ב): "כי תקנה עבד עברי". (33) אף-על-פי שהוא קבוע אצלו יותר מהם (= מעבדים שמכרו עצמם), שזה שמכר עצמו אסור בשפחה כנענית (פ"ג מהל' עבדים ה"ג) ואילו מכרוהו בית-דין - רבו מוסר לו שפחה כנענית (שם) - 'אור שמח'. (34) משנה, יבמות פה, ב. (35) שם סח, א.

- ו. זר שאכל תרומה פזרין³⁶ - בין שהיה טמא בין שהיה טהור, בין שאכל תרומה טהורה בין שאכל טמאה³⁷ - חייב מיתה בידי שמים; שגאמר: ומתו בו פי יחללה³⁸. ולוקה על אכילתה³⁹. ואינו משלם דמי מה שאכל, שאינו לוקה ומשלם⁴⁰. ואם אכל בשגגה - מוסיף חמש; שגאמר: ואיש פי יאכל קדש בשגגה ויטף חמשיתו וגומר.

(36) סנהדרין פג, א. (37) [כן הוא בתוספתא תרומות פ"ו: "באוכלי תרומה לזרים, טהור שאכל את הטהור, וטהור שאכל את הטמא, וטמא שאכל את הטהור, וטמא שאכל את הטמא, כולם במיתה". וכן הוא בפרה פי"א מ"ג: "והאוכלה (= תרומה טמאה) חייב מיתה", והיינו זר האוכלה. ועיי"ש ב'מלאכת שלמה'. ועיי' ברש"י גיטין נד, א - ד"ה דאכל, ובגליון הש"ס שם. ובתוספתא כריתות פ"א: "וזר שאכל תרומה טהורה", וטעות-סופר היא, שהרי בתוספתא זבחים פי"ב ליתא "טהורה", וראה 'תוספתא כפשוטה' שם לעמוד 24 137]. (38) ואחריו נאמר: "וכל זר לא יאכל קודש" (סנהדרין, שם). וי"ו של "וכל" מוסיפה על הענין הראשון, ומחברת את הפסוק "ומתו בו" גם לאכילת זר - 'חסדי דוד' בתוספתא כריתות, שם. ודלא כרב שאמר (סנהדרין, שם), שאינו חייב מיתה, מפני ש"אני ה' מקדשם" הפסיק הענין. ואף-על-פי שמהפסוק הנ"ל "ומתו בו כי יחלוהו", למדו חז"ל (שם) שכהן טמא שאכל תרומה אינו חייב מיתה (ראה להלן פ"ו ה"א), מפני שתרומה טמאה היא מחוללת ועומדת, וכאן חייבו מיתה מאותו הפסוק גם בתרומה טמאה - יש הבדל בין כהן לזר, שלגבי כהן שהוא קדוש ואוכל בתרומה טהורה, זו הטמאה נקראת מחוללת, אבל זר שאינו קדוש, לגביו גם תרומה טמאה אינה מחוללת (רדב"ז כאן, ולחם-משנה בפ"ט מהל' סנהדרין ה"ב). [וזהו מה שאמר הכתוב (שם) "ומתו בו כי יחלוהו, אני ה' מקדשם" - מפני שאני ה' מקדשם, לכהנים (וראה ב'ספורנו' שם), אינם

20 יד. הא למדת, שהיא אוכלת בשביל זרעה ואף על
21 פי שאותו הזרע פסול, ואפלו אינו לישראל⁶⁴. ואין
22 צריך לומר, שאם היתה לה בת מכהן, אף על פי
23 שהבת נשואה לישראל⁶⁵, ואפלו נתחללה⁶⁶ - הרי
24 אמה אוכלת בשביל הבת הפסולה.

64 [אולי רוצה לומר "מאינו ישראל", והכוונה לנישאת
לגוי, שנפסלה מלאכול בתרומה, ואף-על-פי-כן אמה אוכלת
עבורה, כמפורש ב'ספרא' שם ה"י, ובמשנה יבמות, שם].
65 והבת אינה אוכלת. (66) ונעשית זרע פסול לכהונה.

25 טו. פיוצא בו, הפהנת שאינה אוכלת מפני זרעה
26 שמישראל אף על פי שאותו הזרע פהנים. פיצד?
27 בת כהן⁶⁷ שנשאת לישראל וילדה ממנו בת⁶⁸,
28 והלכה הבת ונשאת לכהן וילדה ממנו בן - הרי זה
29 ראוי להיות כהן גדול, מאכיל את אמו⁶⁹ ופוסל את
30 אם אמו, ואף על פי שמתה אמו⁷⁰. וזאת⁷¹ אומרת:
31 לא כהן פתיה⁷² כהן גדול, שהוא פוסלני מן התרומה.

67 משנה, שם סט, ב. (68) שהיא ישראלית ופוסלת את
אמה אף-על-פי שמת אביה. (69) לאחר מות אביו הכהן.
70 שכל זמן שהיא חיה, היא עצמה פוסלת את אמה, שהרי
אביה ישראל. (71) אם אמו. (72) במשנה, שם: "ככני".
אבל בברייתא שם ע, א - כלשון רבינו.

32 טז. העבד - אינו פוסל⁷³ משום זרע ואינו מאכיל.
33 פיצד? פהנת שנשאת לישראל או ישראלית שנשאת
34 לכהן, וילדה ממנו בן, והלך הבן ונכבש⁷⁴ על
35 השפחה⁷⁵ וילדה ממנו עבד⁷⁶, ומת הבן והרי העבד
36 קיים: היתה אם אביו של עבד זה בת ישראל לכהן
37 - לא תאכל בתרומה; היתה בת כהן לישראל -
38 תאכל. שאין זה זרע, שהעבדים אין להם יחוס⁷⁷.

73 משנה, שם סט, ב. (74) נדחק ונדבק, לשון מכבש,
ולשון גנאי הוא (רש"י שם). (75) וכל-שכן על הגויה
(רדב"ז), וראה להלן. (76) שוולד שפחה כמותה (רש"י).
וכן ולד גויה (קידושין סח:). (77) ולפיכך אינו פוסל ואינו
מאכיל. [ואין כוונתו למה שאמרו ביבמות סב, א: "הכל
מודים בעבד שאין לו חיים" (וכן כתב רבינו בפט"ו מהל'
אישות ה"ו "שהעבד אין לו יחוס"), - שלא אמרו כן אלא
בעבד שנשתחרר, ואילו בגוי שנתגייר, בניו מתייחסים
אחריו, אבל בישראל - בין אם בא על הגויה ובין אם בא
על השפחה, אין הולדות מתייחסים אחריו].

39 יז. בת ישראל⁷⁸ שנשאת לכהן ומת, ולה ממנו בן,
40 וחררה ונשאת לישראל - לא תאכל בתרומה⁷⁹. מת
41 הישראל ולה ממנו בן - לא תאכל בתרומה מפני
42 בנה שמישראל⁸⁰. מת בנה מישראל - אוכלת בשביל
43 בנה הראשון.

78 משנה, יבמות פו, ב. (79) מפני שנישאת לישראל,
ונתקה מזרע הכהן. (80) אף-על-פי שיש לה גם בן מכהן,
שהרי נתקה ממנו עם נישואיה לישראל.

1 שובעלה לאסור לה, הואיל ונעשית זונה⁵² - אסורה
2 לאכל בתרומה לעולם, ואף על פי שיש לה זרע
3 מכהן.

(51) שם סח, א. (52) למעלה ה"ז, כתב גם "חללה",
וצריך-עיון למה השמיטה כאן].

4 יא. לפיכך השבויה אינה אוכלת בתרומה⁵³, ואף על
5 פי שאומרת טהורה אני וכל שבוייה שנאמנת לומר
6 טהורה אני⁵⁴, או שיש לה עד⁵⁵ כדי שתהיה מתרת
7 לבעלה - הרי זו אוכלת בתרומה. והנרבעת
8 לבהמה⁵⁶ - לא נפסלה מן הפהנה ואוכלת.

(53) שמה נטמאה. עדיות פ"ג מ"ו, וכתובות לו, ב.
(54) שנינו במשנה עדיות שם: "יש שבוייה אוכלת, ויש
שבוייה שאינה אוכלת. כיצד? האשה שאמרה נשביתי
וטהורה אני - אוכלת, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. ואם
יש עדים שנשבית, והיא אומרת טהורה אני - אינה אוכלת".
וכן שנינו בכתובות כב, א - א להתירה לבעלה. (55) אפילו
עד אחד, שבשבוייה הקילו להאמין עד אחד שלא נטמאה,
כמבואר בפ"ח מהל' אישות ה"ז. (56) יבמות נט, ב.

9 יב. ישראלית שיש לה זרע מכהן⁵⁷ - אוכלת בשביל
10 בנה, בין זכר בין נקבה, ואפלו טמטום
11 ואנדרוגינוס⁵⁸, ואפלו זרע הזרע עד סוף כל העולם;
12 שנאמר: זרע אין לה⁵⁹.

(57) משנה, שם פו, ב. (58) שם עב, א - אמרו שמאכיל
את עבדיו, והוא-הדין שמאכיל את אמו. (59) ודרשו
חכמים (שם ע.) "עייין עליה", כלומר, חפש לה בן עד סוף
כל הדורות, וראה בהלכה הסמוכה.

13 יג. כשם שזרע ישראל⁶⁰ מפהנת פוסל אותה⁶¹, כך
14 זרע כהן מישראלית מאכיל אותה, ואף על פי שהוא
15 זרע פסול⁶². פיצד? בת ישראל שנשאת לכהן או
16 פהנת לישראל, וילדה ממנו בת, ובא על הבת מי
17 שהוא ערוה עליה או שנשאת לממזר, ומתה הבת
18 והרי הממזר קיים⁶³. היתה אם אמו בת ישראל לכהן
19 - תאכל בתרומה; בת כהן לישראל - לא תאכל.

(60) זה מחובר להלכה הקודמת: "שנאמר זרע אין לה, כשם
שזרע ישראל וכו'" (משנה-למלך). (61) משנה, שם פו, ב.
(62) משנה, שם סט, ב. [ואף-על-פי שלימוד זה (של בת
ישראל לכהן, מבת כהן לישראל) נדחה ב'ספרא' פרשת
אמור (פ"ה ה"ו), שכן אמרו שם: "מניין לבן שיאכיל את
אמו בתרומה, ודין הוא אם זרע כאב לפסול, נעשה את הזרע
כאב להאכיל, הין אם עשה את הזרע כאב לפסול, שמדת
הפסול מרובה וכו' תלמוד לומר (ויקרא כב, יא) ויליד ביתו
[הם יאכלו] יאכיל" (וכן הוא גם בנדה מד, א: "קרי ביה
יאכילו בלחמו") - לאחר שכבר למדו מ"יליד ביתו", למדו
גם מ"זרע אין לה" הנאמר בבת כהן, שכשם שבה אין הבדל
בין זרע כשר לבין זרע פסול, כמו כן בבת ישראל, וכן
מפורש ביבמות ע.]. (63) ומאכיל את אם אמו, ע"י במשנה,
שם.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שני א' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קיז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשָׁה פּוֹכְבִּים⁷ אַחַר שְׁקִיעַת הַחֲמָה⁸; 22 שְׁנָאֵמֶר: וּבֹא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהַר - עַד שִׁטְיָהָ הַרְקִיעַ מִן 23 הָאֵוֶר⁹, וְאַחַר יֵאָכֵל מִן הַקֶּדָּשִׁים.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין הטמאים אוכלין בתרומה עד שיעריב שמשם, ויצאו שלושה כוכבים אחר שקיעת החמה.. כו".

ומקור ההלכה הוא בגמרא בברכות ש"מאימתי קורין את שמע בערבית" משמעו הוא "טהר יומא" ולא "טהר גברא", היינו שטהרתו של הטמא תלויה בהערב שמש. ויש לבאר זאת בפנימיות העניינים: כדאיתא בזהר, ש'תרומה' אותיות תורה מ', התורה שניתנה לארבעים יום. ואכילת תרומה משמעה שהתורה נעשית מאכלו של כל אחד ואחד מישראל, שהרי היא "לחם ומזון הנפש... כמו שהלחם הגשמי זן את הגוף.... להיות דם ובשר כבשרו". 'כוכבים' קאי על עם ישראל, כמובא בירושלמי שכל יהודי נקרא בשם כוכב, ושלושה כוכבים הם שלושת בחינותיהם של האבות שישנם בכל אחד ואחד מישראל, ושלושה כוכבים בינוניים מרמזים על דרגת ה"בינוני" שהיא "מדת כל אדם, ואחריה כל אדם ימשוך". ונפסק להלכה, שכאשר ישנם שלושה כוכבים בינוניים, יכולים הכהנים לאכול בתרומה עוד לפני ש"טהר גברא", ובכל מעמד ומצב יש בכחו של יהודי ללמוד תורה באופן שנעשית דם ובשר כבשרו, ומכיון שיש אצלו ג' כוכבים בינוניים אינו צריך להמתין לעבודה מיוחדת (טהרה וכו') אלא יכול לאכול בתרומה תיכף ומיד. ועל-ידי-זה בא לשלימות העבודה, שאז יכול לאכול גם קדשים ממש, ועד לקדשי-קדשים, חטאת וכו' הקשורים עם שלימות הטהרה והקדושה של מי חטאת - שלימות הטהרה והקדושה - "וזרקתי עליכם מים טהורים".

(על-פי י"ן מלכות' החדש, ספר זרעים סי' ט"ז)

7) בגמרא שם נאמר: "צאת הכוכבים" ובשבת לה: אמרו: "כוכב אחד יום, שני כוכבים בין השמשות, שלושה לילה". ושם אמר ר' יוסי: "לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים שאינם נראים אלא בלילה, אלא בינוניים". 8) וזה העת כמו שליש שעה אחר שקיעת החמה. 9) בברכות שם: "מאי וטהר טהר יומא, כדאמרי אינשי איערב שימשא ואדכי יומא". וברש"י שם: "אדכי לשון עבר, נתפנה העולם מן השמש".

24 ג. פֶּהֶן טָמֵא שְׁאֵכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֵינּוּ לֹקָה, 25 מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּעֵשָׂה¹⁰; שְׁנָאֵמֶר: וְאַחַר יֵאָכֵל מִן 26 הַקֶּדָּשִׁים - מִדְּבַר שֶׁהוּא בְּקִדְשָׁתוֹ הוּא שְׁיֵאָכֵל 27 בְּשִׁטְיָהָ, אָכֵל דְּבַר טְמֵא לֹא יֵאָכֵל אֶף עַל פִּי 28 שִׁטְיָהָ; וְלֹא הֵבֵא מִקְּלָל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה הוּא.

10) כלומר, מפני שאין בו לאו אלא עשה.

29 ד. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל בְּתְרוּמָה וְהִרְגִישׁ שֶׁנִּדְּעָעְזוּ

1 יח. פֶּהֶן שְׁנִשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל⁸¹ וַיֵּשׁ לָהּ מִמֶּנּוּ בֶן, 2 וְחִזְרָה וְנִשְׂאָת לְכַהֵן - תֹּאכֵל בְּתְרוּמָה⁸². מֵת וְלָהּ 3 מִמֶּנּוּ בֶן - תֹּאכֵל בְּתְרוּמָה⁸³. מֵת בְּנֵה מִכַּהֵן - אִסוּרָה 4 לְאָכֵל מִפְּנֵי בְּנֵה שְׁמִיִּשְׂרָאֵל. מֵת בְּנֵה שְׁמִיִּשְׂרָאֵל - 5 חוּזְרֵת לְבֵית אָבִיהָ כְּנַעוּרֶיהָ, וְאוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה, לֹא 6 בְּחִזָּה וְשׁוֹק⁸⁴.

81) משנה, שם. 82) שנותקה מזרע של הישראל. 83) אף-על-פי שיש לה גם בן ישראל, שהרי נותקה ממנו עם נישואיה לכהן. 84) כמבואר למעלה בהלכה ז-ט. וכתב ה'סוף משנה': "דוקא בחוזרת לבית אביה, אסורה בחזה ושוק, אבל כשמת בנה מישראל והיא חוזרת לאכול בשביל בנה מכהן - חוזרת אף לחזה ושוק, וכן מפורש בגמרא שם.

7 ט. פֶּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִשְׂאָת לְיִשְׂרָאֵל תְּחִלָּה וַיֵּשׁ לָהּ 8 מִמֶּנּוּ בֶן, וְחִזְרָה וְנִשְׂאָת לְכַהֵן - אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה. 9 מֵת וְלָהּ מִמֶּנּוּ בֶן - אוֹכֵלֶת מִפְּנֵי בְּנֵה הָאֲחֵרוֹן, שֶׁהָיָה 10 הוּא מְאָכִילָה כְּמוֹ שֶׁהָאֵכִילָה אָבִיו.

יום שני א' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר אם הטמאין אוכלים בתרומה עד שיעריב שמשן. ודין רוכבי גמלים ומשמשות שלא נתהפכה. ותרומת חוצה לארץ אם היא אסורה באכילה. כהן ערל או משוך ונשיהן ועבדיהן. ואנדרוגינוס שנבעל. פצוע דכא וכרות שפכה וחרש שוטה וקטן וקטן שקנו להם עבדים. בת ישראל שנישאת לכהן והכניסה לו עבדים.

11 א. פֶּהֶן טָמֵא אִסוּר לְאָכֵל תְּרוּמָה, בֵּין טְמֵאָה בֵּין 12 טְהוּרָה; שְׁנָאֵמֶר: אִישׁ אִישׁ מִזְרַע אֶהְרֵן וְהוּא צְרוּעַ 13 אוֹ זָב, בְּקִדְשִׁים לֹא יֵאָכֵל - אִי זֶהוּ קִדְשׁ שְׁאוּכָלִין 14 אוֹתוֹ כָּל זֶרַע אֶהְרֵן, זְכָרִים וּנְקֵבוֹת? הֲוֵי אוֹמֵר: זֶה 15 תְּרוּמָה. אֲלֵא שֶׁכָּל טָמֵא הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוּרָה - 16 חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם³, וּלְפִיכֹף לֹקָה⁴; שְׁנָאֵמֶר: 17 וְשִׁמְרוּ אֶת מִשְׁמְרֹתַי וְלֹא יֵשְׂאוּ עֲלֵיו חֲטָא. וְטָמֵא 18 שְׁאֵכֵל תְּרוּמָה טְמֵאָה, אֶף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּלֵאו - אֵינּוּ 19 לֹקָה⁵, שֶׁהָיָה אֵינֵה קִדְשׁ⁶.

2) פרט לקדשי קדשים שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה, ובגמרא שם הוסיפו שתרומה נאכלת גם לחוזרת, היינו בת כהן שנישאת לישראל ומת, פרט לחזה ושוק, שאינה חוזרת אליהם. 3) שנאמר "ומתו בו כי יחללוהו". 4) שכל חייבי מיתות בידי שמים, לוקים. 5) אבל איסור יש לאכול תרומה טמאה, ועיין ביבמות עג: הא איסורא איכא ופירש רש"י לאכול תרומה טמאה. ודורשים זה מהפסוק "בשערך תאכלנו", לזה ולא לאחר, ולא הבא מכלל עשה, עשה. 6) שנאמר "ומתו בו כי יחללוהו", פרט לזו שמחוללת ועומדת.

20 ב. אִין הַטְּמָאִים אוֹכֵלִין בְּתְרוּמָה עַד שְׁיַעֲרִיב שְׁמֶשֶׁן

- 1 אִיכָרֵייו¹¹ לְהוֹצִיא שְׂכֶבֶת זֶרַע - אוֹחֹז בְּאֶמְהָ¹² וּבּוֹלַע
2 אֶת הַתְּרוּמָה.
- 3 ה. הַחֵרֵשׁ וְהַשׁוֹטָה - מִטְּבִילִין אוֹתָן וּמֵאֲכִילִין אוֹתָן
4 תְּרוּמָה אַחַר שֶׁהֶעֱרִיב שְׂמֶשֶׁן. וּמִשְׁמֵרִין אוֹתָן שְׂלֵא
5 וַיִּשְׁנו אַחַר הַטְּבִילָה; שְׂאֵם יִשְׁנו - טְמֵאִים, אֲלֵא אִם
6 בֶּן עֶשְׂרוֹ לָהֶם כִּיס שֶׁל נְחֹשֶׁת¹³, שְׂמָא יֵרָאוּ קָרִי.
- 7 ו. רוֹכְבֵי גַמְלִים אֲסוּרִין לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה עַד שְׂיִטְבְּלוּ
8 וַיִּעֲרִיב שְׂמֶשֶׁן; שֶׁהֵן בְּחֹזֶקֶת טְמֵאָה מִפְּנֵי הַחֲמוּם,
9 שֶׁהֶרְכִּיבָה עַל עוֹר הַגַּמְלָה¹⁴ מוֹצִיא טְפָה שֶׁל שְׂכֶבֶת
10 זֶרַע.
- 11 ז. הַמְשֻׁמֶשֶׁת מִטְּתָה, אִם לֹא נִתְּהַפְּכָה בְּשַׁעַת
12 הַתְּשִׁימִישׁ¹⁵ - טּוֹבֶלֶת וְאוֹבֶלֶת בְּתְרוּמָה לְעֶרֶב; וְאִם
13 נִתְּהַפְּכָה בְּשַׁעַת הַתְּשִׁימִישׁ - הָרִי זֹו אֲסוּרָה לֶאֱכֹל
14 בְּתְרוּמָה כֹּל שְׁלִשָּׁה יָמִים¹⁶; שְׂאִי אֶפְשָׁר לָהּ שְׂלֵא
15 תִּפְּלֹט וְתִהְיֶה טְמֵאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר בְּמִקּוּמוֹ¹⁷.
- 16 ח. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ, הוֹאִיל וְעִקְרָה מִדְּבָרֶיהֶן -
17 אֵינָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה אֲלֵא לְפָנֶי שְׂטֵמָאָה יוֹצֵאָה
18 עָלָיו מְגוּפוֹ, וְהֵן: בְּעֵלֵי קְרִיִין וְזָבִין וְזָבוֹת וְנָדוֹת
19 וְיוֹלָדוֹת. וְכֹלן שְׂטְבָלוּ - מִתְּרִין לֶאֱכִילָה אֶף עַל פִּי
20 שְׂלֵא הֶעֱרִיב שְׂמֶשֶׁן¹⁸. אֲבָל טְמֵאִי מִגַּע טְמֵאוֹת¹⁹ -
21 בֵּין שְׁנַגְע בְּמַת, שְׂאִי אֶפְשָׁר לָנוּ הַיּוֹם לְטַהֵר מִמֶּנּוּ²⁰,
22 בֵּין שְׁנַגְע בְּשָׂרִין - אֵינּוּ צָרִיף לְטַבֵּל לְתְרוּמַת חוּצָה
23 לְאֶרֶץ.
- 24 ט. לְפִיכָּה, כִּהֵן קָטָן שְׂעֵדִין לֹא רָאָה קָרִי וּקְטָנָה
25 שְׂעֵדִין לֹא רָאָתָה דָם נְדָה - אוֹכְלִין אוֹתָהּ תָּמִיד בְּלֹא
26 בְּדִיקָה²¹, שֶׁחֻזְקָתָן שְׂלֵא יוֹצֵאָה טְמֵאָה עֵדִין עָלֵיהֶם.
27 וְהַמְצַרְעַ - הָרִי הוּא כְּמוֹ שְׂטֵמָאָה יוֹצֵאָה עָלָיו
28 מְגוּפוֹ²². וְהוּא שְׂיִטְמָא אוֹתוֹ כִּהֵן מִיַּחֲסֵ²³; אֲבָל קָדָם
29 שְׂיִטְמָאֲנוּ הַכֵּהֵן - טְהוֹר הוּא.
- 30 י. כִּהֵן גְּדוֹל הוּא בְּחֻזְקָת טוּמְאָה עַד שִׁיטְבוּלוּ. (22) כֵּן
31 נִרְאֶה בְּפִסְחִים סִז: שְׂמֻצְרַע הָרִי הוּא כּוֹב לְעֵינֵין זֹה.
32 וְלֹא כִּהֵן מוּחֹזֵק. וְ"אִיזְהוּ כִּהֵן מִיּוּחֵס? כֹּל שֶׁהֵעִידוּ לוֹ
33 שְׁנֵי עֵדִים שֶׁהוּא כִּהֵן בֶּן פְּלוּנִי הַכֵּהֵן וּפְלוּנִי בֶּן פְּלוּנִי הַכֵּהֵן
34 עַד אִישׁ שְׂאִינוּ צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֵּהֵן שְׂשִׁימֵשׁ עַל גְּבִי
35 הַמְּזַבְחָה". וְ"מִי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו שְׁנֵי עֵדִים שֶׂרְאוּהוּ שֶׁהִיא אוֹכֵל
36 בְּתְרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה הָרִי זֹה מִיּוּחֵס".
- 37 י. כִּהֵן עֶרֶל אֲסוּר לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה מִדִּין תּוֹרָה. שֶׁהָרִי
38 נִאֲמָר תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר בְּתְרוּמָה, וְנִאֲמָר תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר
39 בְּפִסְחָה; מָה תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר הָאֲמוּר בְּפִסְחָה - עֶרֶל אֲסוּר
40 בּוֹ, אֶף תּוֹשֵׁב וְשֹׁכֵר הָאֲמוּר בְּתְרוּמָה - עֶרֶל אֲסוּר בּוֹ.
41 וְאִם אֲכָל - לֹאֶה מִן הַתּוֹרָה²⁴. מְשוּדָּה²⁵ מִתָּר לֶאֱכֹל
42 בְּתְרוּמָה וְאֶף עַל פִּי שְׁנֵי רֵאָה כְּעֶרֶל. וּמִדְּבָרֵי סוֹפְרִים,
43 שְׂיִמּוּלוּ²⁶ פְּעַם שְׁנֵיָה עַד שִׂירָאָה מְהוּל.
- 44 ז. שֶׁאֶף עַל פִּי שְׂדַבְּר הַנְּלֻמַּד מִגְּזִירָה שׁוּוּה, אֵינּוּ מִן הַתּוֹרָה
45 לְדַעַת רַבֵּינוּ (סִפְר הַמְּצוּוֹת שׁוֹרֵשׁ ב) - מִצְּאֵנוּ לְחַכְמִים
46 שֶׁאֲמָרוּ שֶׁאֲסוּר אֲכִילַת תְּרוּמָה לְעֶרֶל הוּא מִן הַתּוֹרָה וּלְפִיכָּךְ
47 מִנְּאוּ רַבֵּינוּ לֵלֵא תַעֲשֶׂה. (25) שְׂנִמְשַׁכָּה עֶרְלָתוֹ וְכִסְתָּהּ אֶת
48 הָעֵטְרָה. (26) מִלְּשׁוֹן רַבֵּינוּ נִרְאֶה שְׂלֵא אֲסוּרוֹהוּ חַכְמִים
49 לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה, אֲלֵא הַטִּילוּ עָלָיו חוּבַת מִילָה, כְּדִי שִׂירָאָה
50 כְּמַהוּל.
- 51 י. הַנּוֹלָד מְהוּל - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה²⁷. וְהַטְּמֵטוּם -
52 אֵינּוּ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק עֶרֶל. וְאַנְדְּרוּגִינוּס -
53 מִלְּאוֹכְלָה²⁸.
- 54 ז. [וְאֶף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית - כִּיּוֹן שֶׁאֵין
55 כִּיּוֹב לְמוֹל כְּכֹל עֶרְלָה, אֲלֵא לְהַטִּיף דָם בְּרִית בְּלַבָּד,
56 וְכוּזָה יוֹצֵא יְדֵי חוּבָה - אֵינּוּ נִקְרָא עֶרֶל אֶף לְפָנֵי הַטַּפֵּת דָם
57 בְּרִית]. (28) מִלְּהַזְכָּרוֹת שְׁבוּ וְאוֹכֵל בְּתְרוּמָה, מִמָּה נִפְשֵׁךְ:
58 בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ בֵּין שֶׁהוּא אִשָּׁה בֵּין שֶׁהוּא בְּרִיָּה כְּפִנֵי עֲצָמָה,
59 זֶרַעוֹ שֶׁל כִּהֵן הוּא.
- 60 י. הָעֶרֶל וְכֹל הַטְּמֵאִין, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין
61 לֶאֱכֹל בְּתְרוּמָה - נְשִׂיָה וְעַבְדֵיהֶן אוֹכְלִין²⁹.
- 62 ז. שֶׁאֶף עַל פִּי שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּתְרוּמָה - יֵשׁ בְּהֵם קְדוּשַׁת
63 כְּהוֹנָה.
- 64 י. ג. פְּצוּעַ דְּפָא³⁰ וְכִרְוֹת שְׂפִכָּה³¹ - הֵם וְעַבְדֵיהֶן
65 אוֹכְלִין, וְנְשִׂיָהֶן לֹא יֹאכְלוּ³². וְאִם לֹא יִדְעֶה³³ אֶת
66 אֲשֶׁתוֹ מְשַׁנְעֵשָׁה פְּצוּעַ דְּפָא וְכִרְוֹת שְׂפִכָּה³⁴ - הָרִי
67 אֵלָיו יֹאכְלוּ. וְכֵן אִם נִשָּׂא בַּת גְּרָם - הָרִי זֹו
68 אוֹכְלָתָה³⁵.

18 אֶף עַל פִּי שֶׁלְתְרוּמָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אֵינּוּ רְאוּי אֲלֵא
19 לְאַחַר הָעֶרֶב שֶׁשֶׁם - לְעֵינֵין תְּרוּמָה שֶׁל חוּצָה לְאֶרֶץ הוּא רְאוּי
20 לְאַחַר טְבִילָה, שְׂכִיּוּן שֶׁטְבַל טְהַר מִטוּמְאָה הַיּוֹצֵאת מְגוּפוֹ,
21 וְחָלָה עָלָיו טוּמְאָה קְלָה שֶׁל טְבוּל יוֹם, שֶׁאֵינּוּ אֲלֵא שְׁנֵי
22 לְטוּמְאָה, וְאֵינָה אֲלֵא כְּטֵמָא מִגַּע בְּלַבָּד שֶׁאוֹכֵל בְּתְרוּמַת
23 חוּצָה לְאֶרֶץ. (19) שֶׁאֵין טוּמְאָה יוֹצֵאה מְגוּפוֹן. (20) שֶׁאֵין
24 לָנוּ הַיּוֹם אֶפְרָה פְּרָה, לְהַזּוֹת שְׁלִישֵׁי וּשְׁבִיעֵי.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שני א' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

נפסל מן התרומה כנשים", פירוש אם נבעל לפסול מן התרומה. שאם היה כשר לתרומה, אינו פוסלו, ממה נפשך: מצד דין נקבות של שניהם, אין כאן ביאה כלל. מצד דין זכרות של שניהם - אין זכר פוסל זכר. ומצד שהבועל זכר והנבעל נקבה, בוודאי שאינו פוסלה, שהרי ביאה כשרה היא. ומכיוון שאמר "כנשים", נראה שנפסל בין בדרך נקבותו ובין בדרך זכרותו, שהרי האשה נפסלת בין בכדרכה ובין שלא כדרכה. (43) שהרי נתחלל מן הכהונה. (44) שאם הוא כשר - אינו פוסל. (45) ירושלמי שם: "רבי ניהא ברבי סבא ר' יונה בשם רב המנונה, אפילו מין במינו (= אנדרוגינוס שבעל אנדרוגינוס) כל שהוא (= בין שבעלו דרך נקבותו בין שבעלו דרך זכרותו), וקשיא אם זכר הוא (= כלומר, אם אנדרוגינוס דינו כזכר, ואם כן שניהם דין אחד להם) אין זכר פוסל זכר, אם נקבה היא (= כלומר, לשניהם דין נקבה) אין נקבה פוסלת נקבה, צד זכרותו של זה פוסלת צד נקיבתו של זה". ולדעת רבינו היינו אם בעלו בדרך נקבותו, הוא פוסלו, מפני שצד זכרותו של זה פוסלת צד נקבותו של זה. שאז אנו דנים את הבועל כזכר ואת הנבעל כנקבה. אבל אם בעלו בדרך זכרותו אומרים ממה נפשך: אם זה זכר אף זה זכר, ואין זכר פוסל זכר, ואם שניהם נקבות - אין ביאתו ביאה כלל.

- 14 יז. עבד של שני שתפין, שהיה אחד מהן פהן אינו
15 מאכיל⁴⁶ - הרי זה העבד אסור לאכיל⁴⁷. וכל
16 המאכיל בתרומה - מאכיל בחזה ושוק.

(46) [כלומר, כל השותפין היו כהנים כשרים, שאוכלים תרומה ומאכילים לעבדיהם, ואחד מהם היה פסול שאינו מאכיל עבדו בתרומה]. (47) בירושלמי שם: "מניין לכהן שקנה עבד ולישראל בו שותפות, אפילו אחד ממאה בו, שאינו מאכילו בתרומה תלמוד לומר וכהן כי יקנה" משמע שכולו קנוי לכהן המאכיל.

- 17 יח. בת ישראל שנשא לכהן והכניסה לו בין עבדי
18 מלוג⁴⁸ בין עבדי צאן פרזל⁴⁹ - הרי אלו יאכלו⁵⁰.
19 וכן עבדי פהן שקנו עבדים ועבדי אשתו שקנו
20 עבדים - יאכלו; שנאמר: פי יקנה נפש קנן בספו
21 - אפלו קנן הקנין⁵¹. וקנן האוכל - מאכיל
22 (אחרים), וקנן שאינו אוכל⁵² - אינו מאכיל.

(48) שהבעל משתמש בעבודתם כאכילת פירות. (49) שהכניסה בנדונייא והבעל קיבל אחריותם עליו. (50) עבדי צאן ברזל יאכלו לפי שהם ברשותו. ועבדי מלוג ששייכים לה יאכלו, שזהו כקניינו שקנה קניין. והמדובר כשהקנו להם העבדים והתנו עמהם שאינם קנויים להם אלא לכך וכך, שבאופן זה אינם קנויים לאדון כלל. (51) עבדים שקנו עבדים וקניין קניינו של הקניין (=עבדי אשתו שקנו עבדים). (52) כגון אלמנה לכהן גדול שאינה אוכלת בתרומה, שהרי היא חללה.

- 23 יט. בת פהן שנשא לישאל והכניסה לו בין עבדי
24 מלוג בין עבדי צאן פרזל - הרי אלו לא יאכלו⁵³.

(53) עבדי צאן ברזל לא יאכלו, מפני שהם של הבעל. ועבדי

(30) שנפצעו הביצים שלו. (31) שנכרת הגיד ושוב אינו יורה קילוח זרע, אלא שופך ושותת, ואינו מוליד. ושניהם אסורים לבוא בקהל. (32) שהן נעשות חללות בביאתם מכיוון שנבעלות לפסול להן. (33) לא בא עליה, מלשון "והאדם ידע את חוה אשתו". (34) כן היא לשון המשנה ומשמע שהייתה נשואה לו קודם לכן, וכן פירש רש"י שם. ולכן היא אוכלת בתרומה, אף על פי שהיא משתמרת, כלומר עומדת, לביאה פסולה, מאחר שכבר אכלה. אבל אם נישאה והוא פצוע דכא, אפילו לא ידעה, אינה אוכלת, מאחר שהיא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא. (35) שאין בהם איסור נישואין כלל, לא משום "לא יבוא פצוע דכא בקהל ה'" - שגירות אינה בכלל קהל ה'. ולא משום זונה לכהן - שפצוע דכא אינו בקדושת כהונה ואינו אסור בה.

- 1 יד. פצוע דכא פהן שקדש בת פהן - אינה אוכלת³⁶.
2 סריס חמה³⁷ - הוא ואשתו ועבדיו אוכלין³⁸. טמטום
3 ואנדרוגינוס - עבדיהן אוכלין, אבל לא נשותיהן³⁹.

(36) כיוון שמשתמרת לביאה פסולה, נתחללה ופסולה מלאכול אפילו בתרומת בית אביה, ואפילו אם רק קידש אותה, ולא ידעה משנעשה פצוע דכא. ומה שמתרת לאכול בתרומה אם נישאה קודם שנעשה פצוע דכא, משום שהייתה אוכלת קודם, אין זה אלא שתחילת אכילתה הייתה על ידי נישואין אלו שהיו כשרים אז, ואף על פי שעכשיו נעשה פצוע דכא, כיוון שאותם הנישואין שהכשירוה לאכילה קיימים עוד, אוכלת גם עכשיו, מאחר שכבר אכלה. אבל כאן מה שאכלה מבית אביה, נפקע לגמרי על ידי הקידושין, שאז יצאה מרשות אביה. (37) שנוולד סריס מבטן אמו והוא על ידי שנתחממה אמו ביום הצהריים וחום התנור ששתתה משקה חזק. (38) שסריס חמה שלא נסתרס בידי אדם, אלא בידי שמים, אינו אסור לבוא בקהל. (39) שמא נקבה הוא ואין קידושו קידושין. ואנדרוגינוס שהוא ברייה בפני עצמה ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה, ולפיכך אינו מאכיל בתרומה על ידי קידושו.

- 4 טו. חרש שוטה וקטן שקנו להן עבדים - אינן
5 אוכלין⁴⁰. אבל אם קנו להם בית דין או אפוטרופוס
6 או שנפלו להן בירשה⁴¹ - הרי אלו אוכלין.

(40) מפני שאין לחרש שוטה וקטן קניין אלא על ידי בית דין או אפוטרופוס. ואין אני קורא בו "קניין כספו הוא יאכל בו". (41) שקטן נוחל.

- 7 טז. אנדרוגינוס שנבעל לפסול מן התרומה, בין
8 דרך זכרותו בין דרך נקבותו - נפסל מלאכל
9 בתרומה, פנשים⁴². ואין עבדיו אוכלין⁴³. וכן אם
10 נבעל לאנדרוגינוס אחר שהוא פוסל בביאתו
11 לאשה⁴⁴ - נפסל, ואינו אוכל ולא מאכיל עבדיו.
12 והוא שבעל אותו דרך נקבותו⁴⁵; אבל דרך זכרותו
13 - אין זכר פוסל זכר מן הפהנה.

(42) ירושלמי יבמות פרק ח הלכה ו "נבעל (האנדרוגינוס)

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מן התרומה, שהרי כן אמרו בפצוע דכא, שאם לא ידע את אשתו לאחר שנעשה פצוע דכא, הרי אלו יאכלו. ווכל שכן שאם נכנסו לחופה בלא אירוסין, שכל פסולה אינו אלא מפני משתמרת לביאה פסולה, שוודאי לא נתחללו.

15 כב. פהנת⁷⁰ שמת בעלה פהן ונפלה לפני יבמים
16 שיש בהן חלל - לא תאכל מפני זקת החלל⁷¹.
17 ואפלו עשה בה אחד מן הפשרים מאמר⁷², שאין
18 המאמר קונה ביבמה קנין גמור.

(70) בת כהן ואשת כהן. (71) שזוקקה גם לו, כשם שזוקקה לכל האחים, לייבום או לחליצה. (72) הוא קידושי כסף שהיבם מקדשה.

19 כג. פהן שנתן גט ליבמתו הפהנת, שהרי נאסרה
20 עליו ועדין זקתו עליה - הרי זו אוכלת בתרומה⁷³,
21 מפני שהיא משמרת לביאה פסולה של דבריהן,
22 שאין הגט פוסל היבמה אלא מדבריהן. וכן פהנת⁷⁴
23 חלוצה או שניה שנתאסרה⁷⁵ לכהן - אוכלת⁷⁶. פהן
24 הדיט שגשא אילונית⁷⁷ - הרי זו אוכלת בתרומה.

(73) היינו בתרומת בית אביה, שהרי היא כהנת, אבל בת ישראל אינה אוכלת, בשביל היבם שהוא כהן. (74) לפי שהמדובר באירוסין נקט "כהנת" שהרי בת ישראל אינה אוכלת באירוסין. (75) שהן משתמרות לביאה פסולה מדרבנן. (76) בתרומת בית אביה, שהמשתמרת לביאה פסולה מדרבנן אינה נפסלת. אבל חלוצה שנישאת - נתחללה. ושנייה שנישאת היא אוכלת, אבל עבדי מלוג שלה אינם אוכלים, ובנתארסה גם עבדיה אוכלים. (77) משנה ביבמות סא. ודלא כר' יהודה שאמר שכיוון שאינה לפריה ורביה הרי היא כזונה. ונקט "כהן הדיוט" לפי שלר' יהודה אסורה גם לכהן הדיוט, אבל להלכה הוא הדין בכהן גדול.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) יבאר שהעובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין. מי שנישאת לכהן שוטה או שאנס ופיתה אותה. אשת איש שהעידו עליה עדי קינוי ועדי סתירה, ואשת כהן שאמרה טמאה אני.

25 א. העבר והיבם² והארוסין והחרש³ ובן תשע שנים
26 ויום אחד - פוסלין ולא מאכילין.

(2) לשון המשנה ביבמות סז: והולך ומפרש אותם בהלכות הבאות. (3) שאינו שומע ואינו מדבר (ראה למעלה בפ"ד הלכה ב, ובפ"ב מהלכות אישות הלכה כו).

27 ב. העבר פיצד? פת ישראל⁴ המעפרת מכהן⁵ - לא
28 תאכל⁶ בשביל העפר. ובת פהן⁷ המעפרת מישראל⁸
29 - אסורה לאכל⁹ מפני העפר; שנאמר: ושבה אל
30 בית אביה פנעויה - פרט למעברת¹⁰.

(4) גמרא שם. (5) ומת הבעל. (6) בגמרא שם: "ילוד מאכיל, שאינו ילוד אינו מאכיל". שנאמר (ויקרא כב, יא): "יליד ביתו הם יאכלו בלחמו" - "קרי ביה יאכילו בלחמו"

מלוג, לפי שהם שלה, ואף היא נפסלה מן התרומה על ידי נישואיה עם הישראל.

1 כ. אלמנה לכהן גדול⁵⁴, גרושה וחלוצה⁵⁵ לכהן
2 הדיוט, בין פהנת⁵⁶ בין ישראלית, וכן שאר חבדי
3 לאויין⁵⁷, והכניסה לו עבדי מלוג ועבדי צאן ברזל -
4 עבדי מלוג לא יאכלו⁵⁸, אף על פי שהוא חב
5 במזונותם; ועבדי צאן ברזל יאכלו, מפני שהם של
6 בעל⁵⁹. נשא שניה⁶⁰ - היא אוכלת⁶¹, ועבדי מלוג
7 שלה לא יאכלו⁶².

(54) והיינו בנישואין, שהרי מדובר כאן גם בבת ישראל, שאף בנישואין כשרים אינה אוכלת אלא לאחר נישואין.

(55) גרושה או חלוצה, ששתיהן אסורות לכהן. [ואף על פי שחלוצה אינה אסורה אלא מדרבנן, ואינה נעשית זונה, כיוון שהיא מאיסורי כהונה היא נעשית חללה על ידו]. (56) שאפילו בת כהן האוכלת בתרומת אביה, נתחללה ונפסלה מתרומה בנישואי איסור. (57) נישואי איסור שיש בהם לאו, שאף על ידם נעשית זונה ואסורה בתרומה. ונקט חייבי לאוין, לפי שבחייבי כריתות, אין קידושין תופסין כלל. (58) מפני שהם שלה וקניין שאינו אוכל אינו מאכיל, והיא עצמה פסולה בתרומה, שנעשית זונה או חללה. (59) הכהן, לפי שהם באחריותו. (60) שנייה לעריות, האסורה מדרבנן. ומכיוון שאמר "נשא", וודאי המדובר בבת ישראל שאינה אוכלת מן האירוסין אלא מן הנישואין. (61) ביבמות פה. "שניות מדברי סופרים - היא כשרה וולדה כשר". שאינה נעשית זונה, כיוון שאינה אסורה עליו מן התורה. ואינה נעשית חללה, כיוון שאינה מאיסורי כהונה. (62) ירושלמי שם. ושם: "עבדי שניות - היא אוכלת ועבדיה אינם אוכלים" ומפרשה רבינו בניחותא, ולא בתמיהה, כמו שפירשו המפרשים שם. ולא נתברר למה אינם אוכלים, הרי היא אוכלת, וקניין האוכל - מאכיל. ועבדי צאן ברזל אוכלים, שהם של הבעל.

8 כא. פהנת אלמנה⁶³ שנתאסרה לכהן גדול או
9 גרושה לכהן הדיוט⁶⁴, הואיל והן משמרות⁶⁵ לביאה
10 פסולה של תורה - הרי אלו לא יאכלו. וכן אם
11 נכנסו לחפה בלא ארוסין - אינן אוכלות, שהחפה⁶⁶
12 פוסלתן⁶⁷ מלאכל. נתאלמנו או נתגרשו: מן
13 הארוסין - חזרו להקשין⁶⁸ ואוכלות; מן הנשואין
14 - לא יאכלו, ששקבר נתחללו⁶⁹.

(63) וכתב "כהנת" לפי שהמדובר כאן בנתארסה, ובת ישראל לכהן אינה אוכלת אלא אם כן נישאה. (64) במשנה שם נזכרה גם "חלוצה" אבל אין זו אלא "שיגרא דלישנא" אגב גרושה, שהרי חלוצה אינה פסולה אלא מדרבנן, ולפיכך השמיטה כאן רבינו, וכתב להלן (הלכה כג) שמוותרת. (65) מצפות, כלומר עומדות לכך. (66) בלא קידושין. (67) אף על פי שחופה אינה קונה - כיוון שנכנסה לחופה לשם ביאה, הרי היא משתמרת לביאה פסולה. (68) שהרי לא נבעלו, ומעתה אינן משמרות עוד לביאה פסולה. (69) מכיוון שנבעלו לפסול, אבל אם נכנסו לחופה ולא נבעלו, אף על פי שדינן כבעולות - לא נתחללו

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שני א' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קכא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

27) הוא פוסל ולא מאכיל, ראה למעלה הלכה א.
28) יבמות סז: (29) זקוקה להתייבם, שאין לה בנים.
ואפילו אם היבם עודנו קטן, שלא הגיע לתשע שנים ויום אחד (שם סח.). (30) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי קנין דאחיו הוא". (31) בתרומות בית אביה.
32) היינו הזקוקה ליבם, שאינה ברשותה לשוב, שהרי היא קשורה ביבם (רש"י שם).

- 19 ו. יבם כהן³³ שְׂבָא עַל יבמתו³⁴ בְּאִנּוֹ אוּ בְשִׁגְגָה,
- 20 או שְׁהַעֲרָה בָּהּ³⁵ וְלֹא גָמַר, אָף עַל פִּי שִׁקְנָאָה כְּמוֹ
- 21 שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת יְבוּסִים³⁶ - אֵינּוּ מְאָכִילָה בְּתְרוּמָה³⁷
- 22 עַד שִׁיבְעַל בְּעִילָה גְמוּרָה פְּרִצוֹן³⁸. בְּמָה דְּבָרִים
- 23 אָמּוּרִים? שְׁנֵתְאֲלַמְנָה מִן הָאָרוּסִין; אָבֵל³⁹ מִן
- 24 הַנְּשׂוּאִין, הוּאֵיל וְהֵיָתָה אוֹכֵלָת - תֵּאֲכַל בְּבִיאָה זו⁴⁰.

(33) שם נו. (34) בת ישראל. (35) שהכניס ראש העטרה בלבד. (שם נה: ופ"א מהלכות איסורי ביאה, הלכה י.)
(36) פ"ב הלכה ג. (37) לפי הלשון השני שם, אין חולק בזה, ולפי הלשון הראשון זהו כשמואל, וראה להלן.
(38) ביבמות שם אמרו: "כי רבי רחמנא [ביאת שוגג] לאוקמי במקום בעל, לאולמי מבעל לא". כלומר: לא ירבתה התורה ביאת שוגג ביבם שקונה יבמתו (= יבמה יבוא עליה, בין בשוגג בין במזיד - שם נד.) אלא להעמידו במקום הבעל, אבל להעדיפו לא שמענו. ולפי שגם הבעל אינו מאכיל ארוסתו (בהלכה הסמוכה) גם היבם הזה, שבא על יבמתו בשוגג, אינו מאכיל. וכל זה אינו אלא מדרבנן, שהרי מן התורה ארוסה אוכלת בתרומה (למעלה פ"ו הלכה ג.) ואף-על-פי שלא אמרו כן אלא על ביאת שוגג, שלא נתרבתה אלא ביבום בלבד, כתבה רבינו גם לענין העראה, וכן הוא בירושלמי שם, וכן נראה מדברי הר"ף (כסף-משנה). [ואף-על-פי שהעראה קונה גם באיש ואשה (ראה בפ"ג מהלכות אישות הלכה ה והערה כז) - כיון שעיקר היבום הוא להקים שם (דברים כה, ז), לא היה מן הדין שהעראה, שאינה ראויה להקים שם, תהא מועילה ביבום, אם לא שריבתה התורה, והרי זה כמו ביאה בשוגג, שהחמירו בה שלא יהא אלא עומד במקום אחיו ולא עדיף ממנו, ועיין מאירי. ולפי זה, גם בביאה שלא כדרכה, אף-על-פי שקנה אותה, כמבואר בהלכות יבום שם, כיון שאינה ראויה להקמת שם אינה אוכלת בתרומה, כנ"ל].
(39) שגם הבעל אינו מאכיל את ארוסתו בתרומה, כנ"ל.
(40) אף-על-פי שהיא ביאה גרועה, שמעמידה היא את היבם במקום הבעל (יבמות שם, לפי הלשון הראשון לדברי הכל, ולפי הלשון השני כרב, ולא כשמואל, שהקשו עליו מברייתא).

- 25 ז. הָאָרוּסִין פִּיצַד⁴¹? בַּת פֶּהֶן שְׁנֵתְאֲרָסָה לְיִשְׂרָאֵל -
- 26 אֲסוּרָה לְאָכֵל; שְׁהָרִי יֵשׁ לוֹ בָּהּ קִנְיָן⁴². וּבַת יִשְׂרָאֵל⁴³
- 27 שְׁנֵתְאֲרָסָה לְכֹהֵן - לֹא תֵאֲכַל עַד שִׁתְּפַנֵּס לְחֶפְזָה;
- 28 שְׂמָא תֵאֲכִיל לְבָנֵי בֵּית אָבִיהָ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁴⁴.

(41) פוסלים ולא מאכילים, למעלה הלכה א. (42) בגמרא שם: "בת כהן לישראל - פסיל לה, דהא קנייה בהויה", ופירש"י "משעת הויה איפסלה, כדכתיב וכת כהן כי תהיה

(נדה מד. וספרא פר' אמור פרשה ה הלכה ה), הרי שרק ילוד מאכיל (רש"י שם). (7) גמרא שם. (8) ומת הישראל. (9) מתרומת בית אביה. (10) שאינה דומה לנועוריה (רש"י שם).

- 1 ג. בַּת פֶּהֶן¹¹ שְׂבָא עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל¹² - אֵין חוֹשְׁשִׁין
- 2 שְׂמָא נִתְעַבְרָה, אֲלֵא טוֹבְלַת¹³ וְאוֹכֵלַת לְעֵרֵב¹⁴. הֵיָתָה
- 3 נְשׂוּאָה¹⁵ לְיִשְׂרָאֵל וּמַת בַּעֲלָה - טוֹבְלַת וְאוֹכֵלַת
- 4 בְּתְרוּמָה לְעֵרֵב עַד אַרְבַּעִים יוֹם¹⁶. וְאִם הִפֵּר עֲבָרָה¹⁷
- 5 - הָרִי זֶה מְקַלְקֵלַת לְמַפְרָע¹⁸ עַד אַרְבַּעִים יוֹם¹⁹. שְׂפָל
- 6 הָאָרְבַּעִים יוֹם אֵינּוּ עֵבֵר, אֲלֵא מִים בְּעוֹלָם²⁰ הוּא
- 7 חָשׁוּב.

(11) משנה יבמות טז. (12) לשם זנות. (13) שם: לענין נישואין, ראה להלן. משום שנאמר (שם טו, יח): "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע ורחצו במים וטמאו עד הערב" (רש"י שם). (14) ואין חוששים שמא נתעברה, שהרי אשה זונה מתהפכת, שלא תתעבר (יבמות לה. ופי"ג מהלכות גירושין הלכה כב). ואפילו לאחר ארבעים יום אינה חוששת, ראה להלן. (15) בברייתא שם סט: (16) ויום הארבעים בכלל היתר, ראה להלן. שאף אם נתעברה - עד ארבעים יום אינו עובר כלל, ראה להלן. אבל לאחר ארבעים יום - אסורה לאכול מספק, שמא נתעברה. (17) ברייתא שם. וראה להלן. (18) היינו לענין שתהא אסורה בתרומה מודאי, ותהא חייבת לשלם קרן וחומש, כדין זר האוכל תרומה (רש"י שם). (19) כלומר, לאחר ארבעים יום (שם). (20) כלשון הגמרא שם.

- 8 ד. בַּת יִשְׂרָאֵל²¹ שְׁנֵשׂוּאָת לְכֹהֵן, וּמַת²² וְהֵנִיחָה
- 9 מְעַבְרַת - לֹא יֵאָכְלוּ עֲבָדֶיהָ²³ בְּתְרוּמָה בְּשִׁבְלֵי
- 10 הָעֵבֶר; שְׁהֵילוּד הוּא שְׂמָאֲכִיל, שְׂאִינּוּ לְלוּד - אֵינּוּ
- 11 מְאָכִילִי²⁴. לְפִיכָף²⁵, אִם הִיָּה הָעֵבֶר חָלָל - אֵינּוּ פּוֹסֵל
- 12 הָעֲבָדִים²⁶, אֲלֵא אוֹכְלִין בְּגִלְל אַחֵיו הַפְּשָׁרִים, עַד
- 13 שְׁיִוָּלַד זֶה הַחָלָל וְיֵאָסְרוּ הָעֲבָדִים מִלְּאָכֵל.

(21) שם סז. (22) בלי בנים, ושאר הקרובים הם חללים (חזון איש). (23) (בין עבדי צאן ברזל ובין עבדי מלוג, שכיון שגם היא אינה אוכלת (למעלה הלכה ב) - גם עבדי מלוג שלה אינם אוכלים. ולכן נקט רבינו "בת ישראל", שאילו בת כהן, שהיא עצמה אוכלת - גם עבדי מלוג שלה אוכלים). (24) כדעת חכמים שם, שאין קנין לעובר. ואף-על-פי שבמתנה אמרו: "דעתו של אדם קרובה אצל בנו", וקנה העובר (פכ"ב מהלכות מכירה, הלכה י) - בירוששה שאין שם דעת אחרת המקנה לו - לא קנה (עיין רדב"ז). (25) כלומר, לפי שאין לעובר קנין, כנ"ל. (26) נדה מד.

- 14 ה. הַיֵּבָם פִּיצַד²⁷? בַּת יִשְׂרָאֵל²⁸ הִזְקוּקָה לְיֵבָם²⁹ פֶּהֶן
- 15 - לֹא תֵאֲכַל; שְׁנֵאָמַר: וְכֹהֵן פִּי יִקְנֶה נַפְשׁ, וְזֶה עֲדִין
- 16 לֹא קִנְיָאָה³⁰. וּבַת פֶּהֶן הִזְקוּקָה לְיִשְׂרָאֵל - אֲסוּרָה³¹
- 17 מִפְּנֵי יְבָמָה; שְׁנֵאָמַר: וְשָׂבָה אֵל בֵּית אָבִיהָ פְּנֵעוּרִיָּה
- 18 - פֵּרַט לְשׂוּמְרַת יְבָם³².

קכב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שני א' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- לאיש זר". ועיין תוספות שם. (43 שם סח. 44) למעלה פ"ו הלכה ג.
- היבם כבעל, וכל שהבעל האכיל, גם היבם מאכיל (גמרא שם). (64 שם.)
- 1 ח. יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר לְכַהֵנָּה: הָרִי אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִי אַחַר
2 שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁵ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּתְרוּמָה כָּל
3 הַשְּׁלֵשִׁים, שְׁעֵדִין לֹא נִתְאַרְסָה. וְאִם אָמַר לָהּ: הָרִי
4 אֶת מִקְדָּשְׁתָּ לִי מֵעַכְשָׁיו וְלֹא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁶ - הָרִי
5 זֶה אֲסוּרָה לְאָכַל מִדָּ47. וְכֵן שְׁאָר הַתְּנָאִים⁴⁸ פִּיּוּצָא
6 בְּזָה.
- 45 שאינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (פ"ז מהלכות אישות הלכה י, ומשנה בקידושין נח:). (46) שספק הוא בידניו אם זה תנאי, ולכשיעברו שלשים יום היא מקודשת למפרע. או שזוהי חזרה, ואינה מקודשת אלא אחר שלשים יום (שם הלכה יב). (47) מספק, שמא זהו תנאי ונמצאת מאורסת לישראל לאחר שלשים יום ומעכשיו למפרע. (48) כגון שאמר לה הרי את מקודשת לי מעכשיו בדינר זה, אם אתן לך מאתיים זוז, ולאחר זמן נתן לה מאתיים זוז, שהרי היא מקודשת לו למפרע משעת הקידושין (שם פ"ו הלכה טז).
- 7 ט. הַחֵרֶשׁ פִּיּוּצָא⁴⁹? כַּהֲנֵת⁵⁰ שְׁנֵשְׂאֵת לְיִשְׂרָאֵל⁵¹ חֵרֶשׁ
8 - לֹא תֹאכַל; שֶׁהָרִי קוֹנֶה בְּתַקְנַת חֻכְמַיִם שֶׁתְּקַנּוּ לוֹ
9 נִשְׂוֵאִין⁵². וְבֵת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵשְׂאֵת לְכַהֵן חֵרֶשׁ - לֹא
10 תֹאכַל; שְׁאִינוּ קוֹנֶה מִן הַתּוֹרָה⁵³, שְׁאִינוּ בֵּן דַּעַת.
- 49) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (50) יבמות סח. (51) [בבת כהן לישראל (למעלה הלכה ז) כתב "שנתארסה", וכאן כתב "שנשאת". ויתכן כי "נישואין" תיקנו חכמים בחרש, אבל "אירוסין" לחוד לא תיקנו, ואינם קונים אפילו מדרבנן]. (52) שם קיב: ופ"ד מהלכות אישות הלכה ט. (53) בגמרא שם: "קנין כספו אמר רחמנא, והאי לאו בר קנין הוא".
- 11 י. נִתְאַרְסָה⁵⁴ לְכַהֵן פִּקְחָם⁵⁵, וְלֹא הִסְפִּיק לְכַנְסָהּ⁵⁶ עַד
12 שְׁנַתְחַרְשׁ - אֵינָה אוֹכֵלֶת⁵⁷. מֵת⁵⁸ וְנִפְלָה לְפָנָי יָבָם
13 חֵרֶשׁ⁵⁹ וְיָבְמָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת⁶⁰. אָבַל אִם נִשְׂאָה
14 כִּשְׁהוּא פִּקְחָ וְנִתְחַרְשׁ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת⁶¹. מֵת⁶²
15 וְנִפְלָה לְפָנָי יָבָם חֵרֶשׁ וְיָבְמָה - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת,
16 הוֹאִיל וְהֵיטָה אוֹכֵלֶת בְּתַחֲלָה⁶³. וְאִשֵּׁת חֵרֶשׁ שְׂיִלְדָה
17 מִמֶּנּוּ - הָרִי זֶה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנָה⁶⁴.
- 54) שם נו. (55) שהוא שלם בדעתו, ואינו לא חרש ולא שוטה (שם פ"ב הלכה כו). (56) לחופה בתורת נישואין. (57) שארוסה אינה אוכלת בתרומה, ונישואי חרש אינם אלא מדרבנן, ואינם מאכילים בתרומה, כמבואר למעלה. (58) זה שנתחרש. (59) שאף-על-פי שאין נישואיו אלא מדרבנן - לענין יבום, ביאתו ביאה מן התורה (פ"ו מהלכות יבום וחליצה הלכה ג). (60) שאף-על-פי שביאתו ביאה מן התורה - אינה טובה יותר מביאה בשוגג, שאינה מאכילה בתרומה אם לא אכלה עוד בחיי בעלה, כמבואר למעלה הלכה ו (יבמות שם). (61) שהרי הנישואין היו בפקחותו. (62) זה שנתחרש. (63) שביאת יבם חרש קונה לאוקמי
- יא. בֶּן תִּשְׁעֵ שָׁנִים יוֹם אֶחָד פִּיּוּצָא⁶⁵? מִי שְׁנֵבְעָלָה⁶⁶
18 לְאֲסוּר לָהּ וְהוּא בֶּן תִּשְׁעֵ שָׁנִים יוֹם אֶחָד, הוֹאִיל
19 וּבִיָּאתוּ בִיָּאָה - נִפְסָלָה מִן הַכַּהֲנָה וְאֲסוּרָה מְלֹאכֵל
20 בְּתְרוּמָה, מִפְּנֵי שְׁנַעֲשִׂית זוֹנָה אוֹ חֲלָלָה, כְּמוֹ
21 שְׂבָאֲרֵנוּ⁶⁷. אֲפֹלוּ הִנֵּה שְׁחוּףָ⁶⁸. וְבֵת יִשְׂרָאֵל שְׁנֵשְׂאֵת
22 לְכַהֵן בֶּן תִּשְׁעֵ שָׁנִים יוֹם אֶחָד, אָף עַל פִּי שְׂבִיָּאתוֹ
23 בִיָּאָה - אֵינָה אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל הַקֶּטֶן, לְפִי שְׁאִינוּ קוֹנֶה
24 עַד שְׂיִגְדִיל⁶⁹. סִפְקָ שֶׁהוּא בֶּן תִּשְׁעֵ שָׁנִים יוֹם אֶחָד⁷⁰
25 סִפְקָ שְׁאִינוּ; נִשְׂאֵת לְבֶן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם
26 אֶחָד⁷¹, סִפְקָ שֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעֵרוֹת סִפְקָ שֶׁלֹּא הִבִּיא⁷²
27 - הָרִי זֶה אֲסוּרָה לְאָכַל.
28
- 65) הוא פוסל ואינו מאכיל (למעלה הלכה א). (66) כלומר, בת כהן. שם סח. (67) למעלה בפ"ו הלכה ז. (68) סוטה כו: "הוא האיש שאינו מתקשה ואינו מוליד" (פ"א מהלכות סוטה הלכה א, ועיין שם בהערה ח). (69) שקטן אינו בן דעת, ואפילו חכמים לא תיקנו לו נישואין (יבמות קיב:). (70) משנה שם סז: כלומר, זה האסור לה (שם סח.). (71) משנה שם. והנה רש"י שם פירש, שהמדובר בבת כהן שנתארסה לישראל שפוסלה בתרומה מספק. אבל רבינו שכתב "נשאת" ולא כתב "נתארסה", כנראה שמפרשה בבת ישראל לכהן, שאילו היה ברור שהביא שתי שערות, היה מאכילה, כדן בת ישראל שנישאת לכהן, ועכשיו שספק הוא - אינו מאכילה. ש"חזקה דרבא" ש"כל קטנה שהגיעה לכלל שנותיה, אינה צריכה בדיקה, חזקה הביאה סימנים" (נדה מו.), אינה אלא לחומרא (פ"א מהלכות גירושין הלכה ד), אבל לא לקולא. (72) והרי הוא כקטן (פ"ב מהלכות אישות הלכה יא).
- 29 יב. כָּל אֵלוֹ, כִּשְׁם שְׁאִין מְאָכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל
30 תּוֹרָה, כִּף אֵין מְאָכִילִין בְּתְרוּמָה שֶׁל דְּבִרְיָהֶם; גְּזָרָה
31 שְׂמָא יֹאכִילוּ בְּשֶׁל תּוֹרָה⁷³.
- (73) יבמות קיג.
- 32 יג. וְאֵלוֹ לֹא פּוֹסְלִין⁷⁴ וְלֹא מְאָכִילִין⁷⁵: הָאוֹנֵס,
33 וְהַמְּפֹתָה⁷⁶, וְהַשּׁוֹטָה שְׁנֵשְׂאָה⁷⁷ אִשָּׁה. אֲלֹא אִם בֶּן
34 הֵיטָה אֲסוּרָה⁷⁸ לָהּ, שֶׁהֵן פּוֹסְלִין אוֹתָהּ בְּבִיָּאתָם,
35 מִפְּנֵי שְׁנַעֲשִׂית זוֹנָה וְחֲלָלָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ⁷⁹.
- 74) את בת כהן מתרומת בית אביה, אם הם ישראלים. (75) את בת ישראל, אם הם כהנים. (76) כיון שבעלו לשם זנות, ולא לשם אישות. (77) שלשוטה לא תיקנו נישואין (שם קיב:). (78) משנה שם סט. (79) למעלה פ"ו הלכה ז.
- 36 יד. מִי שְׁנֵשְׂאֵת⁸⁰ לְכַהֵן שּׁוֹטָה, אוֹ שְׂאָנֵס אוֹתָהּ אוֹ
37 שְׂפֹתָהּ אוֹתָהּ כַּהֵן, וְיִלְדָה - אוֹכֵלֶת בְּשִׁבִיל בְּנָה⁸¹.
38 וְאָף עַל פִּי שֶׁהִדְבָּר סִפְקָ, הוֹאִיל וְכֹלָא קְדוּשִׁין הִיא,
39 שְׂמָא מֵאַחַר נִתְעַבְרָה - הָרִי הוֹלֵד בְּחֻזְקָתָהּ זֶה שְׂבָא

מדעתו) לא היה שותק מתוך כעס, אלא ודאי הסכים לכך. ולרב ירמיה בר אבא - איה אוכלת, ולפי שאמר עולא נראין דברי תלמיד (= רב ירמיה בר אבא) - הלכה כדבריו, ועיין כסף-משנה.

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

1) יבאר האשה שעשתה שליח לקבל גיטה אם אוכלת בתרומה. עיר שהקיפוח כרכום וספינה הנטרפת בים. מי שהניחה בעלה גוסס במדינה אחרת. ואם אחד אומר מת ואחד אומר לא מת. מי שנגמר דינו בבית דין. המשחרר את עבדו. וישראל ששכר בהמה מכהן אם מאכילה תרומה. כהן שמכר פרתו לישראל ולקח הדמים ולא משך.

18 א. האשה² אוכלת בתרומה³ עד שיגיע גט לידה או
19 ליד שלוחה שעשתה לקבלה⁴. וכל שהיא ספק
20 גרושה⁵ - הרי זו לא תאכל⁶. האשה שעשתה שליח
21 לקבל לה גטה - אסורה לאכל בתרומה מיד⁷. ואם
22 אמרה: קבל לי גטי במקום פלוני - אינה אסורה
23 עד שיגיע שליח לאותו מקום⁸. שלחה שליח
24 להביא⁹ לה גטה¹⁰ - אוכלת בתרומה עד שיגיע גט
25 לידה. האומר לאשתו¹¹: הרי זה גטך שעה אחת
26 קדם למיתתי - אסורה לאכל בתרומה מיד¹².

2) בת ישראל שנישאת לכהן. 3) משנה, גיטין סה, א.
4) שמשגיגע הגט לידו, מיד היא מתגרשת (פ"ו מהל' גירושין ה"א). 5) כגון שזקק לה הבעל הגט, ספק קרוב לו ספק קרוב לה (שם פ"ה הי"ג). או כגון שעשתה שליח לקבלה, שאסורה לאכול בתרומה מיד, שמא קיבל הגט מיד, כדלהלן. 6) אף-על-פי שבעלה חייב במזונותיה (פי"ח מהל' אישות הכ"ה) - באכילת תרומה אסורה, שמא גרושה היא. 7) חזקה שליח עושה שליחותו, ושמא כבר קיבל השליח את הגט (גיטין, שם). ומובן שהיינו מעת שתהיה לו שהות לקבל הגט. 8) כחכמים של רבי אליעזר (משנה, שם). שאם קיבל במקום אחר אינה מגורשת, שהאשה מקפידה שיקבל הגט דוקא באותו מקום. 9) זהו "שליח להבאה". 10) שאינה מתגרשת אלא כשהגיע גט לידה (פ"ו מהל' גירושין ה"ד-ה). 11) שם כח, א. 12) שעל כל שעה ושעה, יש ספק שמא זו היא השעה הסמוכה למותו, שאף-על-פי ששמא מת לא חששו (ראה בהלכה הסמוכה) - שמא ימות, חששו (גמרא שם).

27 ב. עיר¹³ שהקיפוחה¹⁴ פרקום¹⁵, וספינה המטרפת
28 בים¹⁶, והיוצא לדון¹⁷ - הרי אלו בחזקת קמיין¹⁸;
29 ואין צריך לומר מפרש¹⁹ ויוצא בשירא²⁰. אבל עיר
30 שפכשוה פרפום, וספינה שאבדה בים, והיוצא להרג
31 מפתי דינו עובדי פוכבים²¹, ומי שגרתו חיה²² או
32 נפלה עליו מפלת או שטפו נהר - נותנין לו חמרי
33 מתים וחמרי חיים. לפרכך, אם היו נשותיהן פת פהן
34 לישראל או פת ישראל לכהן - הרי אלו לא יאכלו²³.
35 אבל מי שנגמר דינו בבית דין²⁴ והניחיהו בבית
36 הסקילה²⁵ להרג - הרי זה בחזקת מת²⁶, ולא תאכל
37 אשתו²⁷.

1 עליה. והוא שלא יצא עליה קול⁸² עם אחר, אלא
2 הכל מרננין אחריה בזה הפהן. וכן כהנת⁸³ שפא
3 עליה ישראל שוטה או שאנסה או פתה אותה
4 ונתעברה - אינה אוכלת מפני העברה⁸⁴. נתחתף
5 העברה⁸⁵ - הרי זו תאכל.

(80) משנה שם: (81) שהוא כהן. (82) שם, כרבא ולפי הלשון הראשון. (83) משנה שם. (84) שעובר פוסל, כמבואר למעלה בהלכה ב. (85) משנה שם.

6 טו. אשת איש⁸⁶ שפאו עליה עדי קנוי⁸⁷ ועדי
7 סתירה⁸⁸ - הרי זו אסורה לאכל בתרומה עד
8 שתשתה מי המרים, מפני שהיא ספק זונה. מת
9 בעלה⁸⁹ קדם שישקנה, או שהיתה מן הנשים שאינן
10 שוות⁹⁰ ולא נוטלות כתפה - הרי זו אסורה לאכל
11 בתרומה לעולם⁹¹. וכל אשת פהן שאמרה טמאה
12 אני⁹² - הרי זו אסורה לאכל בתרומה⁹³.

(86) משנה בסוטה ו: "ואלו אסורות מלאכול בתרומה - והאומרת איני שותה". (87) היינו שהעידו שאמר לה הבעל בפני עדים, אל תסתרי עם איש פלוני (פ"א מהלכות סוטה הלכה א). (88) שהעידו שנסתרה עם אותו האיש שאמר לה אל תסתרי עמו בפני שני עדים (שם הלכה ב). (89) שאינה שותה (משנה שם כד. כדעת בית הלל, וכן הוא שם בפ"ב הלכה ז). (90) חמש עשרה הן במספר, ומנויות שם הלכה ב. (91) שהן ספק זונה (רדב"ז). (92) זנית תחתן. (93) אף-על-פי שלאוסרה לבעלה אינה נאמנת, שמא עיניה נתנה באחר (נדרים ז: ופכ"ד מהלכות אישות הלכה כג) - לענין תרומה נאמנת. וכדעת רבא שם. והמדובר בלא קינוי וסתירה (כסף-משנה), שאילו היה קינוי וסתירה, משנה מפורשת בסוטה ו. "ואלו אסורות מלאכול בתרומה - האומרת טמאה אני לך" וראה בתוספות שם ד"ה האומרת.

13 טז. קטנה פת ישראל⁹⁴ שנושאת לכהן שלא מדעת
14 אביה, בין בפני אביה בין שלא בפניו⁹⁵, אף על פי
15 שקדשה אביה⁹⁶ - אינה אוכלת בתרומה; שאם מחה
16 - תעשה זרה למפרע⁹⁷, וזה שרואה ושותק - פועם
17 הוא, לפי שנושאת שלא לדעתו⁹⁸.

(94) קידושין מה: (95) כגון שהלך אחרי הקידושין למדינת הים. (96) וכל-שכן אם גם הקידושין היו שלא לדעת - שאינה אוכלת, ראה להלן. (97) מפני שבטלו הנישואין והאירוסין. (98) בגמרא שם שלש פלוגתות: א. נתקדשה לדעת אביה והלך אביה למדינת הים, ועמדה ונישאה, לרב - אוכלת, ולרב אסי - אינה אוכלת שמא יבוא אביה וימחה. והיתה עובדה, וחש רב לדעת רב אסי, ולפיכך הלכה כרב אסי. ב. נתקדשה לדעת אביה, ואביה כאן ונישאת שלא לדעתו, לרב ירמיה בר אבא - אוכלת, ולרב הונא - אינה אוכלת, ואף-על-פי שהיה כאן ושתק - כועס הוא, ולפיכך הוא שותק, והלכה כרב הונא, שהוא רבו של רב ירמיה בר אבא. ג. נתקדשה שלא מדעת האב ונישאת שלא מדעתו והוא כאן, לרב הונא - אוכלת, שכל כך (שגם נתקדשה שלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

העבר. וראה בפ"ו מהל' עבדים ה"א. (38) פ"ז ה"ז, ופ"ח מהלכה יג ואילך. (39) בעיא היא שם מב, ב - אם אינו אוכל בתרומה לפי שאינו קנין כספו, או שמא מכיון שעודנו זקוק לגט שחורר, הרי הוא קנין כספו, ולא נפשטה הבעיא, ולפיכך פסק רבינו לחומרא. ומה שאמרו בכריתות כד, ב - לדעת ריש לקיש, שמעוכב גט שחורר אוכל בתרומה - אין הלכה כן. ועי' 'תוספות' גיטין שם, ד"ה מעוכב.

- 15 ו. הכותב נכסיו לאחר⁴⁰ וזכה לו על ידי אחר⁴¹,
- 16 והיו פה עבדים, ושתק זה שנתנו לו ואחר כך צוה
- 17 - הרי זה ספק⁴², אם זה שצוה הוכיח סופו על
- 18 תחלתו⁴³ ועדין לא יצאו מרשות ראשון, או זה
- 19 שצוה אחר ששתק חזר בו⁴⁴. לפיכך אין אוכלין
- 20 בתרומה⁴⁵, בין שהיה רבו שני ישראל והראשון פהן
- 21 בין שהיה רבו ראשון ישראל והשני פהן.

(40) ברייתא בבבא-בטרא קלח, א. וחולין לט, ב. (41) גמרא שם, שאם הקנה לו לעצמו - ודאי קנה, כיון ששתק, אף-על-פי שלבסוף צווח (שם, ושם). (42) כן פסק רבינו גם בפ"ד מהל' זכיה ומתנה ה"ג. ומקור דבריו שם ושם, שלא הכריעו חכמים בדבר זה. (43) שלא רצה במתנה זו, ומה ששתק בתחילה אין זה אות להסכמה, כי מה לו לצווח כל זמן שלא באה לידו (שם, ושם). (44) וחזרה בדברים אינה מועילה, כיון שקנה כבר מתחילה כששתק. ומדובר כשלא היה בדבריו לשון של הפקר, ראה שם ה"א. (45) מספק, שאינו ידוע למי העבדים שייכים, לרובם הראשון או לרובם השני.

- 22 ז. ישראל ששכר⁴⁶ בהמה מכהן - מאכילה
- 23 תרומה⁴⁷; וכהן ששכר בהמת ישראל, אף על פי
- 24 שהוא חקב במזונותיה - לא יאכילה תרומה, מפני
- 25 שאינה קנין כספו⁴⁸.

(46) תרומות פ"א מ"ט. (47) לפי שהיא קנין כספו של כהן, והנה במשנה שם: "מאכילה כרשיני תרומה". וכתב שם הר"ש, שאין מאכילין אותה אלא כרשינין, שהם אוכל בהמה, אבל אוכל אדם אין מאכילין אותה, וראה למעלה פ"ו ה"א. (48) של כהן, ששכירות אינה קנין (עבודה זרה (טו).

- 26 ח. ישראל ששם פרה מכהן לפטמה⁴⁹ ולהיות
- 27 השבח ביניהן - לא יאכילה תרומה, אף על פי
- 28 שיש לפהן חלק בשבחה⁵⁰. אבל פהן⁵¹ ששם פרה
- 29 מישראל לפטמה, אף על פי שיש לישראל חלק
- 30 בשבח, הואיל וגופה לפהן, שהרי שמה על עצמו
- 31 - הרי זה מאכילה תרומה⁵².

(49) תרומות, שם. היינו "שיקנה אותה ישראל מן הכהן בדמים ידועים, ויתנה עמו שיטפל במזונותיה (הישראל) עד זמן ידוע, ואחר-כך ימכרו הפרה, וכל מה שירויחו - שיחלקו אותו בשוה, כמו שהוא מותר לעשותו מן הדין - מצד הריבית - ולפי שזה הישראלי קנאה מכהן, אף-על-פי שנשאר לכהן חלקו בריוח, לא תאכל בתרומה לפי שאינה

(13) משנה, שם, ב. (14) אבל לא כבשוה. (15) "מצור" (דברים כ, כ) תרגם אונקלוס "כרקומין" (רש"י גיטין, שם). (16) ועדיין לא טבעה (שם). (17) בדיני נפשות (שם). (18) ואם היו כהנים - נשותיהם אוכלות בתרומה. (19) לים. (20) למדברות. ששניהם (= המפרש לים והיוצא בשיירה) אינם כל-כך בסכנה ככל הנ"ל. (21) שמקבלים שוחד, ושמא השאירוהו בחיים, אבל היוצא ליהרג בבתי דינים של ישראל - הרי הוא בחזקת מת (גמרא שם, לפי הלשון השני של רב יוסף), וראה להלן. (22) "ירושלמי" גיטין פ"ג ה"ד. (23) בבת כהן לישראל, שמא הוא חי ולא תאכל בתרומת אביה, ובת ישראל לכהן שמא הוא מת. (24) של ישראל. (25) בגמרא שם, לא הזכירו אלא "גמר דין". אבל סבור רבינו שעד שלא הניחוהו בבית הסקילה, אפשר הדבר שימצאו לו זכות (כסף-משנה). ועיי"ש דף כט, א - ב'תוספות' ד"ה אבל. (26) ודאי ולא מצד חומרא (כסף-משנה). (27) אם הוא כהן והיא בת ישראל, ואם היא בת כהן והוא ישראל - אוכלת בתרומה (שם).

- 1 ג. הניחה²⁸ בעלה גוסס²⁹ במדינה אחרת, בין
- 2 שהיתה פהנת אשת ישראל או ישראלית אשת פהן
- 3 - לא תאכל³⁰; שרב גוססין למיתה. אחד אומר
- 4 מת³¹, ואחד אומר לא מת - הרי זו לא תאכל.

(28) גיטין כת, א. מימרא של רבא. (29) עומד למות. וראה בפ"ה מהל' גירושין הכ"ח והערה צב. (30) כהנת אשת ישראל - שמא הוא מן המיעוט, ולא מת. וישראלית אשת כהן, שמא הוא מן הרוב, ומת. (31) משנה, יבמות קיז, ב: "עד אומר מת, ועד אומר לא מת - הרי זו לא תנשא". והוא-הדין שאסורה בתרומה מספק (כסף-משנה).

- 5 ד. אמרה לה צרתה³², או אחת מהחמש נשים³³
- 6 שאינן נאמנות להעידה, שמת בעלה, הואיל ואינה
- 7 נשאת על פיהן - הרי זו אוכלת בתרומה³⁴ בהזקת
- 8 שבעלה קיים, עד שיעיד לה מי שהוא נאמן
- 9 להשיאה על פיו.

(32) אשה שניה של בעלה. משנה, שם קיח, א. (33) כלומר, או אחת מחמש הנשים, שהרי גם הצרה היא בכלל החמש. חמש הנשים האלו מניוות במשנה (שם קיז): חמותה ובת חמותה וצרתה ויבמתה ובת בעלה. וראה בפ"ב מהל' גירושין הט"ז. (34) כרבי טרפון במשנה, שם. לפי שרב יהודה בשם שמואל, פסק שם הלכה כמותו, ועי' ראב"ד וכסף-משנה.

- 10 ה. המשחרר את עבדו³⁵ - משיזכה לו³⁶ בגט שחרור
- 11 פסלו מלאכל בתרומה³⁷. וכל עבד שיעצא לחרות
- 12 ועדין הוא מעפב גט שחרור, כמו שהתבאר בהלכות
- 13 עבדים³⁸ - אף על פי כן הרי הוא אסור לאכל
- 14 בתרומה³⁹.

(35) והאודן כהן. (36) על-ידי שליח. (37) משנה, גיטין יא, ב. וכדעת חכמים ש"זכות הוא לעבד שיוצא מתחת רבו לחירות", ולפיכך משהגיע הגט ליד הזוכה - נשתחרר

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 קנין כספו" (פירוש המשניות' שם). ונראה מדבריו, שאפילו
2 אם אחריות יוקר וזול ואונס אחר על הבעלים, שבאופן זה
3 אינו אסור משום ריבית, כמבואר בפ"ח מהל' מלוה ולווה
4 ה"ב - גם כן נקרא קנינו של המקבל, וראה ב'משנה
ראשונה' שם. 50) שהגוף קניו לישראל, כנ"ל.
51) משנה, שם. 52) לפי שגופה קנויה לו, כנ"ל.

א. זר שאַכַּל תְּרוּמָה? בְּשִׁגְגָה - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחִמְשׁוֹ.³
אָף עַל פִּי שִׁוּוֹעַ שֶׁהִיא תְּרוּמָה וְשֶׁהוּא מְזַהֵר עָלֶיהָ,
אָכַל לֹא יָדַע אִם חֵיב עָלֶיהָ מִיתָה⁴ אִם לֹא - הָרִי זֶה
שִׁגְגָה וּמִשְׁלֵם קֶרֶן וְחִמְשׁוֹ.
2) תרומות פרק ו' משנה א. שנאמר: "ואיש כי יאכל קודש
בשגגה ויסף חמישיתו עליו". וקודש זה אינו קדשי המקדש
(=הקרבות), אלא קדשי הגבול (=תרומה), שהרי כל
הפרשה כולה מדברת שם בתרומה, שנאמר: "ובא השמש
וטהר", והיינו תרומה הנאכלת אחר הערב שמש. ובספרא
למדו זאת בגזירה שווה "קודש - קודש", נאמר להלן
"בערתי הקודש מן הבית" - "מה קודש האמור להלן בקדשי
הגבול (=מעשר שני) הכתוב מדבר (ולא בקדשי המקדש),
אף קודש האמור כאן, בקדשי הגבול (=תרומה) הכתוב
מדבר" [3]. מלבד (=מחזין), כלומר, אם אכל שווה
ארבעה משלם שווה חמישה, מפירות חולין מתוקנים. ואינו
משלם אלא דמי תרומה, שהם פחותים מדמי חולין, שאם
אכל סאה של תרומה, אינו משלם סאה שלימה של חולין,
אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי. 4) בידי שמים. וכרבי
יוחנן ששגגת כרת הרי היא שגגה לחייבו קרבן. וכרבי
ששגגת מיתה בידי שמים, מחייבתו חומש, כשם ששגגת
כרת, מחייבתו קרבן.

ב. אֶחָד הָאוֹכֵל דָּבָר שֶׁדִּרְבּוֹ לְאֹכְלוֹ,⁵ וְאֶחָד הַשֹּׁתֶה⁶
דָּבָר שֶׁדִּרְבּוֹ לְשִׁתּוֹת, וְאֶחָד הַסֹּף דָּבָר שֶׁדִּרְבּוֹ לְסוֹף;
שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יִחַלְלוּ אֶת קִדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - לְרִבּוֹת
אֶת הַסֹּף. וְאֶחָד הָאוֹכֵל תְּרוּמָה טְהוֹרָה אוֹ טְמֵאָה?
בְּשִׁגְגָה - מִשְׁלֵם קֶרֶן וְחִמְשׁוֹ. וְאִינוּ חֵיב בְּחִמְשׁוֹ עַד
שֶׁיֵּאֱכַל בְּזִית⁸; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יֵאֱכַל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה, וְאִין
אֲכִילָה פְּחוּתָה מִבְּזִית. וְכִשֶּׁם שֶׁאֲכִילַת תְּרוּמָה
בְּבְזִית, כִּף שֶׁתִּיהָ בְּבְזִית⁹.

5) שאז נקראת אכילה, ובאין דרכו לא חשוב אכילה. ונקור
דבריו בתוספתא תרומות תחילת פרק ז': "הסך יין של
תרומה שוגג משלם את הקרן ואינו משלם את החומש",
לפי שייך אין דרכו לסיכה. 6) ששתייה בכלל אכילה.
7) ונמפשות הלשון נראה, שכשם שבתרומה טהורה משלם
דמים שלמים, כמו כן בתרומה טמאה משלם דמים שלמים,
ולא דמי עצים בלבד, ורק להלן בהלכה ה גבי מזיד כתב,
שאינו משלם אלא דמי עצים, מפני שאינה ראוייה אלא
להסקה - לפי שבמזיד אין התשלומין תרומה, אבל בשוגג
שהתשלומים תרומה, אם ישלם כשיווי דמי עצים בלבד,
כשאחר כך יעשו תרומה, לא ישוו אפילו דמי עצים של
התרומה, צריך הוא לשלם מן החולין כשיווי כזה, שלאחר
התשלומין כשיעשו תרומה, יהיו שווים לדמי עצים של
התרומה. ומסתבר שהוא הדין למשלם חולין טהורים,
שכשם שתשלומין של תרומה טהורה נעשים כמותה
(=תרומה טהורה), כמו כן תשלומי תרומה טמאה, ואף אם
משלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה. אולם
בהלכה הקודמת כתבנו בדעת רבינו לעניין אוכל תרומה
טהורה בשוגג, שאינו משלם אלא בשיווי של התרומה, ואף
שאחרי שיעשו תרומה יהיו שווים פחות, וצריך עיון.]

ט. פָּרְתוּ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּלְדָה בְּכוֹרָ⁵³ - מֵאֲכִילוֹ
תְּרוּמָה, שֶׁהַבְּכוֹר לְפָנָיִם. וְאוֹצֵר אָדָם⁵⁴ פְּרִשְׁיָנוּ
תְּרוּמָה לְתוֹךְ שׁוֹבְכוֹ, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יָבוֹאוּ
הַיּוֹנִים שְׁלֹ⁵⁵ וְיֵאֱכְלוּ אוֹתָן.

53) תוספתא תרומות פ"י (כסף-משנה). 54) [תוספתא
שם, ושם: "נותן אדם". ושינה רבינו, וכתב "ואוצר",
להורות כי לא נתנם שם למאכל היונים אלא לאוצר, ראה
להלן]. 55) [שלא הותר לכהן להאכיל אלא לבהמה, לחיה
ולתרנגולים (משנה, שם), משום שמוזנותיהם עליו, אבל
לעופות לא הותר, שאין מוזנותם עליו (תוספתא אנשי שם',
שם). וכן נראה בלשון המשנה שם: "וכהן ששכר פרה
מישראל, אף-על-פי שמוזנתיה עליו - לא יאכילה וכו'",
הרי "שמוזנתיה עליו" הוא גורם להתירו לו להאכילה
תרומה. ויוני שובך שאין מוזנותיהם עליו (ביצה כד.), אסור
להאכילם תרומה, ואף-על-פי-כן אוצר אדם כרשינים לתוך
שובכו ואינו חושש שמא יבואו היונים שלו ויאכלו, לפי
שכוונתו לאוצר, ועל מה שהיונים אוכלים מאליהם - אינו
מצווה. וכן מצינו גם בפירות שביעית, שאין מאכילים אותם
לבהמה (פ"ה מהל' שמיטה ה"ה), ואף-על-פי-כן אם הלכה
הבהמה מאליה לתחת התאנה ואכלה, אין מחייבים אותו
להחזירה (שם). וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם].

י. יִרְאֶה לִי, שֶׁאִם מָכַר הַכֹּהֵן פָּרְתוֹ לְיִשְׂרָאֵל וְלָקַח
הַדָּמִים, אָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא מִשָּׁף הִלּוּקָתָהּ - הָרִי
זֶה אֲסוּר לְהֵאֲכִילָהּ תְּרוּמָה; שֶׁדִּין תּוֹרָה מְעוֹת
קוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מִקְּחָ וּמִמְכָּרָ⁵⁶. וְאִם
מָכַר יִשְׂרָאֵל לַכֹּהֵן, אָף עַל פִּי שֶׁנֶּתַן הַדָּמִים - לֹא
תֵּאֱכַל בְּתְרוּמָה עַד שֶׁיִּמְשָׁךְ⁵⁷.

56) פ"ג ה"א. 57) שחכמים תקנו שלא יקנה עד שימשוך
(הלכות מכירה, שם).

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֶשְׂרִי

1) יבאר זר שאכל תרומה בשגגה וכמה יאכל ויהיה חייב.
אם אכל וחזר ואכל אם מצטרף. ותרומה ותרומת מעשר אם
מצטרפות. האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג או במזיד,
טהורה או טמאה. המאכיל לפועלים או לאורחים או לבני
הקטנים, והמשלם את הקרן ולא את החומש. האשה
שהייתה אוכלת תרומה ואמרו לה מת בעלך. שתי קופות
אחת של תרומה ואחת של חולין ונפלה תרומה לאחת מהן.
האוכל חומש בשגגה. ובת ישראל שאכלה תרומה ואח"כ
נישאת לכהן. האוכל תרומה ממה משלם. ואם גזל תרומה
או גנבה ולא אכלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבשוגג צריך הוא לשלם לפי שוויה האמיתי אלא שהתשלומים ייעשו כתרומה טמאה, ויהיו אחר כך לדמי עצים, ואילו במזיד, שאין התשלומין נעשים תרומה, אינו משלם לכתחילה אלא דמי עצים בלבד. (19) שם הגירסא "תותים וענבים", שגם ענבים אינם ראויים לכלום, שהרי אסור זולף ביין את הבית, גזירה שמא יבואו לשתותו. (20) שאר פירות, שאין המשקה שלהם ראוי להדלקה.

- 20 ו. האוכל תרומת חמץ בפסח, בין בידון בין
- 21 בשגגה²¹, בין טמאה בין טהורה - פטור מן
- 22 התשלומין. אפלו הפרישה מצה והחמיצה²² -
- 23 פטור. ואפלו דמי עצים אינו משלם, שהרי אינה
- 24 ראויה להסקה; מפני שהיא אסורה בהנאה, אין לה
- 25 דמים.

(21) כרבי עקיבא שם, הסובר שכשהוא משלם, משלם הוא לפי דמים, כלומר, לפי שווייה של התורה. (22) ורוצה לומר: לא רק אם גזל תרומת חמץ בפסח מכהן ואכלה, אינו חייב לשלם, אלא אף אם הפרישה מצה והחמיצה אצלו, שגרם לה להפסד, אינו משלם כלום.

- 26 ז. אכל השוגג שאכל תרומה ביום הפפורים²³ או
- 27 שאכל תרומה נקורה²⁴, והשתה יין תרומה
- 28 שנתגלה²⁵, והסך יין ושמן כאחד²⁶, או ששתה שמן
- 29 וחמץ²⁷ כאחד, או שפסס²⁸ את החטים²⁹ או גמע את
- 30 החמץ³⁰ - הרי זה משלם קרן וחמש.

(23) והיינו שהיה שוגג גם על התרומה וגם על יום הכיפורים, שאם התרו בו באחד מהם - הרי זה לוקה ואינו משלם. (24) שאסורה באכילה, שמא ניקרה הנחש. ואף על פי כן משלם, שכיוון שאכלה ולא הוזק, הוברר הדבר למפרע שלא ניקרה הנחש, והוא הדין ליין מגולה שבסמוך. (25) שאסור בשתייה, שמא שתה ממנו נחש. (26) [בתוספתא שם לפי כתב-יד עהרפורט "הסך יין וחומץ משלם קרן וחומש" ונראה שרבינו גרס שם "הסך יין ושמן כאחד משלם קרן וחומש", שהרי מפורש בתוספתא שם סוף פרק ט, שיין וחומץ אין דרכם בסיכה]. (27) שאף על פי שהשתה שמן לבר אינו חייב חומש - אם שתהו ביחד עם חומץ - דרכו בכך. (28) שדרך אכילה הוא, שהרי מברכים עליהם בורא פרי האדמה. (29) כשהן בלתי מבושלות. וכל שהוא אוכלו שלא כדרך אכילתו הרי הוא "כוסס". (30) ירושלמי שם: "רבי אבהו בשם ר' יוחנן המגמע חומץ של תרומה לוקה". והוא הדין שמשלם קרן וחומש אם אכלו בשוגג.

- 31 ח. הנה שבע³¹ וקץ במזונו והוסיף על שבעו
- 32 באכילת תרומה - אינו משלם את החמש; שנאמר:
- 33 פי יאכל - לא שיהיה את עצמו³². וכן הפוסק את
- 34 השעורים - פטור מן החמש, מפני שהיה עצמו.

(31) ביומא פ: "אמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש זר שאכל תרומה אכילה גסה, משלם את הקרן ואינו משלם את החומש, כי יאכל, פרט למזיק". (32) וברש"י שם פירש: "פרט למזיק את התרומה".

(8) ואין צריך שיהא בו שווה פרוטה. (9) ואף על פי שלענין נזיר כתב רבינו "נזיר שאכל כזית ענבים וכו' ושתה רביעית יין וכו' הרי זה לוקה", הרי ששתייה ברביעית ולא בכזית - אין זה אלא בנזיר שנאמר בו במפורש: "חומץ יין וחומץ שכר לא ישתה", אבל בתרומה שלא נאמרה בה שתייה במפורש, אלא היא בכלל אכילה - שיעורה כאכילה. וכיצד משער משקין בכזית? - מביא כוס מלא יין ומביא זית ונותן לתוכו ושופע (=נשפך ממנו), אם שתה כיצא בו חייב.

- 1 ג. אכל וחזר ואכל, שתה וחזר ושתה, אם יש
- 2 מתחלת אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה פדי
- 3 אכילת פרוט¹⁰, ומתחלת שתיה ראשונה עד סוף
- 4 שתיה אחרונה פדי שתית רביעית¹¹ - הרי אלו
- 5 מצטרפין לכזית.

(10) פרס הוא חצי, והכוונה לחצי כיכר של שש ביצים, דהיינו שלוש ביצים. (11) ומה שאמרו בכריתות יג. שאף בשתייה בעיניו בכדי אכילת פרס, וכן פסק רבינו בפרק ח מהלכות אבות הטומאות הלכה יא - אין הדברים אמורים אלא בשתייה ששיעורה ברביעית, אבל שתייה ששיעורה בפחות מזה, מצטרפת בכדי שתיית רביעית.

- 6 ד. התרומה¹² ותרומת מעשר, בין של דמאי בין של
- 7 ודאי, והחלה והפפורים - פלן מצטרפין לכזית
- 8 לחיב עליהן מיתה¹³ וחמש, שכלן נקראו תרומה¹⁴.
- 9 ומן הדין הנה שאין חיבין חמש על תרומת מעשר
- 10 של דמאי, שאין חיבין על מעשר [שני] שלו, כמו
- 11 שיתבאר; אבל אמרו חכמים: אם לא יתחיב עליה¹⁵
- 12 חמש - יזלזלו בה¹⁶.

(12) תרומה גדולה. (13) פשוט הוא שאין זה מוסב על תרומת דמאי שאינה אלא מדרבנן, ואין בה מיתה. (14) בחלה נאמר: "ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה", ובביכורים נאמר: "ותרומת ירך" וקבלו חז"ל שהכוונה לביכורים. (15) על התרומה. (16) ולא חששו אלא לתרומה בלבד, שוודאה במיתה ולא למעשר שני, שוודאו אינו במיתה.

- 13 ה. אכל תרומה במזיד ונתהו בו - לוקה ואינו
- 14 משלם; לא התרו בו: אם היתה טהורה - משלם
- 15 הקרן ואינו משלם את החמש¹⁷; ואם היתה טמאה
- 16 - משלם דמי עצים¹⁸, מפני שאינה ראויה אלא
- 17 להסקה. לפיכך, אם אכל תרומת תותים ורמזנים¹⁹
- 18 וכיצא בהם²⁰ שנטמאו - פטור מן התשלומין,
- 19 שהרי אינם ראויין להסקה.

(17) ש"לא חייב השם יתברך בחומש אלא למי שאכל בשגגה, והוא אמרו: "ואיש כי יאכל קודש בשגגה", אבל במזיד אין חייב חומש, כי עונו גדול מנשוא, ולא יתכפר בתשלומים". (18) תוספתא תרומות. [ומפשטות דברי התוספתא שם נראה, שהמדובר גם בשוגג, וכן כתב בתוספתא כפשוטה שם. ורבינו העתיק דין זה באוכל במזיד, אף על פי שבשניהם אינו משלם אלא דמי עצים בלבד, לפי

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 שְׁהִיָּה אוֹכֵל וְנוֹדַע לוֹ שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה⁵⁶ אוּ בֶן
21 חֲלוּצָה - הֲרִי אֱלוֹ מִשְׁלָמִין הִקְרַן בְּלִבְד⁵⁷. וְאִם
22 הִיְתָה תְּרוּמַת חֶמֶץ וְהָיָה עָרֵב הַפֶּסַח - הֲרִי אֱלוֹ
23 פְּטוּרִין מִלְּשָׁלֵם⁵⁸; מִפְּנֵי שְׂמִנְהָ בְּהוּל⁵⁹, נִחְפְּזוּ
24 לְאָכֵל וְלֹא בְּדָקוּ. וְכֵלֶן שֶׁהִיְתָה לְהֵן תְּרוּמָה בְּתוֹךְ
25 פִּיְהֵן כְּשִׁנְדָּעוּ שֶׁהֵן אֲסוּרִין לְאָכֵל - הֲרִי אֱלוֹ
26 יִפְלֹט⁶⁰.

49) ואף על פי שנפסלה מלאכול בתרומה - אינה משלמת את החומש, הואיל ולא הייתה זרה מתחילתה. אבל הקרן משלמת כדין גזול חברו. (50) כגון שנבעלה לפסול לה. (51) בת ישראל הנשואה לכהן. (52) וכגון שאמרה לשלוחה קבל לי גיטי במקום פלוני, שאינה אסורה בתרומה עד שיגיע השליח לאותו מקום והיא לא ידעה שכבר הגיע השליח לאותו מקום. (53) עבד כנעני של כהן שאכל בתרומה. (54) כגון בן בתו שנישאת לישראל. (55) על ידי אחרים, שזכות הוא לו וזכין לאדם שלא בפניו. (56) הרי הוא חלל, ואסור לאכול בתרומה. (57) ולא חומש. האשה והעבד - לפי שאכלו מקודם, ואינם זרים בתחילה. וכן גרושה הואיל ואם עבד במקדש, עבודתו כשרה בדיעבד, אינו זר גם לעניין תרומה, שאף היא כעבודה, ולכך פטור מן החומש. וקרן חייב לשלם, כיוון שאינו ראוי לאכול תרומה. (58) אפילו קרן. (59) והרי זה אונס ופטור מלשלם אף קרן. (60) יוציא מפייהם, מאחר שאסורים בה. ואין אנו חוששים להפסד.

27 יג. הִיָּה אוֹכֵל וְאָמְרוּ לוֹ: נְטֻמָּאת אוּ נְטֻמָּאת הִתְרוּמָה,
28 טָמֵא הֵייתָ⁶¹ אוּ טָמֵאָה הִיְתָה הִתְרוּמָה; אוּ נוֹדַע שֶׁהוּא
29 טָבֵל, אוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוּ מַעֲשֵׂר
30 שְׁנִי וְהִקְדַּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדָּו; אוּ שִׁטְעַם טַעַם פֶּשֶׁשׁ⁶² לְתוֹךְ
31 פִּי⁶³ - הֲרִי אֱלוֹ יִפְלֹט⁶⁴.

61) ואכלת תחילה באיסור. (62) מין תולעים אדומים כצורת העדשים. (63) היינו בעת שאוכל התרומה הרגיש גם טעם פשפש בפיו. וזה מונע אותו מלאכול גם התרומה, מפני הטינוף והמיאוס. (64) גם התרומה, אף על פי שמאבד אוכלי תרומה.

32 יד. שְׁתֵּי קְפוֹת, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה וְאַחַת שֶׁל חֲלִין,
33 וְנִפְלָה תְּרוּמָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְאִין יָדוּעַ לֹאִי זֶה
34 נִפְלָה - הֲרִינִי אוֹמֵר: לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה⁶⁵. אִין
35 יָדוּעַ אִי זֶה הִיא שֶׁל תְּרוּמָה, אֲכַל זֶר אַחַת מֵהֶן -
36 הֲרִי זֶה פְּטוּר מִן הַתְּשֻׁלוּמִין⁶⁶, שֶׁהַמוּצִיא מִחֶבְרוֹ
37 עָלָיו הֲרָאִיָּה, וְהַשְּׂנִיָּה נוֹהֵג בָּהּ פְּתוּרָה. אֲכַל אַחַר
38 אֵת הַשְּׂנִיָּה - אֵף הוּא פְּטוּר. אֲכַל אַחַד אֵת שְׁתֵּיהֶן
39 - מִשְׁלֵם פְּקֻטָּה שְׁבִשְׁתֵּיהֶן⁶⁷; אִם מְזִיד - קֶרֶן, וְאִם
40 שׁוּגָג - קֶרֶן וְחֻמְשׁ.

65) ותולין לקולא כדי להתיר שניהם. ואף על פי שאם היו שתי סאין, אחת של חולין ואחת של תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו, כתב רבינו שאין אנו אומרים "חולין לתוך חולין נפלו ותרומה לתוך התרומה", אלא בתרומה דרבנן. ואילו

1 ט. זֶר שֶׁפִּלַּע³³ שֶׁזָּפִין שֶׁל תְּרוּמָה וְהִקְיָאן, וְכֹא אַחַר
2 וְאֲכָלָן גַּם הוּא בְּשִׁנְיָה - הֲרֵאשׁוֹן מִשְׁלֵם קֶרֶן
3 וְחֻמְשׁ³⁴, וְהַשְּׂנִי מִשְׁלֵם דְּמֵי עֲצִים לְרֵאשׁוֹן³⁵.

33) בלא כסיסה. שאם כססם ובלעם וחזר והקיאם, אינם ראויים אפילו להסקה, ואין השני חייב כלום. (34) שאף בליעה היא דרך אכילה. (35) שכיוון שבעלה הראשון נתחללה, והרי זה ככהן ספק תרומה, שכן בתו ישראל מתעגל עליה. ואינו משלם אלא כמזיק ממון חבירו.

4 ל. הַמֵּאכִיל הַפּוֹעֲלִים³⁶ וְאֵת הָאוֹרְחִים³⁷ תְּרוּמָה - הֵם
5 מִשְׁלָמִין קֶרֶן וְחֻמְשׁ³⁸, מִפְּנֵי שֶׁהֵן פְּשׁוּגִין, וְהוּא
6 מִשְׁלֵם לָהֶם דְּמֵי סַעֲדָתָן³⁹; שְׁדָמֵי הַחֲלִין יִתְרִין מִדְּמֵי
7 תְּרוּמָה שְׁאֲכָלוּ⁴⁰, שְׁדָבַר הָאֲסוּר נִפְשׁוּ שֶׁל אָדָם
8 חוּטָה מִמֶּנּוּ⁴¹.

36) שפסק עמהם להאכילם חולין. (37) שנתחייב לתת להם סעודה של חולין. (38) ולא המאכיל. (39) כלומר, מעות כשיווי סעודה של חולין, כמו שנתחייב להם. (40) שהם שילמו פירות חולין כפי השווי של התרומה בלבד, כלומר: אם אכלו סאה תרומה, לא שלמו סאה שלמה של חולין, אלא פחות מזה, לפי ערך השיווי של התרומה. ואילו הוא, מחזיר להם דמי סאה של חולין. והיינו כתנא קמא במשנה שם ולא כרבי מאיר שאמר שהוא משלם את הקרן בדמי תרומה לכהן, והם משלמים את החומש. (41) כלומר: "נפשו של אדם קצה באכילת איסור אף על פי שאינו יודע בדבר, שליבו נוקפו, ואינה נחשבת לו אכילה".

9 יא. הַמֵּאכִיל⁴² אֵת בְּנֵי הַקְּטָנִים⁴³ וְאֵת עֲבָדָיו⁴⁴ בֵּין
10 גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים, וְהָאוֹכֵל תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ⁴⁵,
11 וְהָאוֹכֵל אוּ הַשׁוֹתָה פְּחוֹת מִכֹּזֵית⁴⁶, וְנִזְרִי שֶׁשָּׁגַג⁴⁷
12 וְשָׁתָה יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה, וְהַשׁוֹתָה שֶׁמֶן⁴⁸ וְהִסֵּף אֵת הַיַּיִן
13 - כֹּל אֱלוֹ מִשְׁלָמִים אֵת הִקְרַן וְלֹא אֵת הַחֻמְשׁ.

42) זר. (43) שאינם בני חיוב. (44) הכנענים, שכל מה שקנו - קנה רבם, ואין להם מה לשלם. (45) שאינה אלא מדרבנן. (46) במשנה שם נזכרה רק "אכילה" ורבינו כתב גם שתייה, שאף היא בכזית. (47) והטעם הוא, שכיוון שחוץ מאיסור תרומה אסור עליו היין מצד שהוא נזיר - שתיית איסור אינה שתייה לעניין זה. ואף על פי שהאוכל בשוגג תרומה ביום הכיפורים, משלם קרן וחומש - אין זה אלא ביום הכיפורים שאינו אלא "איסור גברא", אבל נזיר הוא "איסור חפצא". [אבל עדיין לא מיושב מה בין נזיר ששתה יין להאוכל תרומה הקדש, שאף היא אסורה מטעם הקדש חוץ מאיסור תרומה, ואף על פי כן חייבים עליה חומש]. (48) שמזיקו.

14 יב. בַּת כֹּהֵן שֶׁהִיְתָה נְשׁוּאָה לְיִשְׂרָאֵל⁴⁹ אוּ שֶׁנִּפְסְלָה⁵⁰
15 וְאַחַר כֵּן אֲכָלָה תְּרוּמָה - מִשְׁלָמַת אֵת הִקְרַן וְלֹא אֵת
16 הַחֻמְשׁ. הָאִשָּׁה⁵¹ שֶׁהִיְתָה אוֹכֵלַת בְּתוּרָה וְאָמְרוּ
17 לָהּ: מֵת בְּעַלְיָהּ אוּ גִרְשָׁה⁵²; וְכֵן הָעֶבֶד⁵³ שֶׁהִיָּה אוֹכֵל
18 וְאָמְרוּ לוֹ: מֵת רַבְּךָ וְהִנִּיחַ יוֹרֵשׁ שְׁאִינוּ מֵאֲכִיל⁵⁴, אוּ
19 שֶׁמְכַרְךָ לְיִשְׂרָאֵל אוּ נִתְּנָךְ לוֹ, אוּ שֶׁחָרְרְךָ⁵⁵; וְכֵן כֹּהֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הפרישה בעודה תחת בעלה הרי הן כבר שלה. (81) בין שזכה בה הכהן ובין שלא זכה בה הכהן.

17 יח. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, בֵּין בְּשׂוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד⁸² -
 18 אֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא מִן הַחֲלִין הַמְתַקְנִים שֶׁהוֹצִיאוּ מֵהֶן
 19 תְּרוּמוֹת וּמַעֲשָׂוֹת⁸³. וּמִשְׁלָמִין מִן הַלֶּקֶט וּמִן
 20 הַשִּׁבְחָה וּמִן הַפֶּאֶה וּמִן הַהֶפְקֵר⁸⁴, וּמִמַּעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן
 21 שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ⁸⁵, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדִין לֹא נִטְלָה
 22 תְּרוּמָה גְדוּלָה שֵׁישׁ בּוֹ אִם הִקְדִּים הַמַּעֲשֵׂר
 23 לְתְרוּמָה⁸⁶. וּמִשְׁלָמִין מִמַּעֲשֵׂר שְׁנֵי וְהִקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ,
 24 וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּפְדּוּ שְׁלֹא פִּהֲלָכָה⁸⁷, וּמִן הַחֲדָשׁ עַל
 25 הַיָּשׁוֹן⁸⁸. אֲבָל לֹא מִמִּין עַל שְׂאִינוֹ מִינּוּ; שֶׁנֶּאֱמַר:
 26 וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ - פִּקְדָשׁ שְׂאֵכֶל.

(82) [בפרק ז שם משנה א אמרו, שהאוכל במזיד תשלומיו חולין, ומתוך זה למד רבינו שהתשלומים הם פירות הראויים להיות קודש, ולא מעות, שאם משלם מעות מה שיין לומר "התשלומין חולין" ואיזה חידוש הוא, והיה לו לתנא לומר "התשלומין מעות"]. (83) שנאמר: "ונתן לכהן את הקודש" - "דבר הראוי להיות קודש", כלומר, דבר הראוי להיות אחר כך קודש, ולא שיש בו עכשיו קודש. והוא הדין לחומש, שנלמד מן הפסוק "ויסוף חמישיתו עליו" - עליו, שהוא כמו הקרן. (84) שכולם פטורים מתרומה ומעשר, והרי הם כחולין מתוקנים. (85) תרומת מעשר. (86) כלומר, שהקדימו בשיבולים שהוא פטור מתרומה גדולה. אבל לא ניטלה תרומה כלל אין משלמין, שאינו מתוקן. (87) היינו: שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שבדיעבד הוא פדוי. אבל רבינו בפירוש המשניות שם כתב: מעשר שני שנפדה על ידי אסימון וההקדש שנפדה על הקרקע. וצריך עיון שהרי באופנים אלו אינם פדויים אפילו בדיעבד. (88) חדש של שנה זו וישן של השנה שעברה.

27 יט. הָאוֹכֵל קִשׂוּאִין שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית⁸⁹ - יִמְתִּין
 28 לְקִשׂוּאִין שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וּישַׁלֵּם מֵהֶן; שְׂאִינוֹ
 29 יָכוֹל לְשַׁלֵּם חוּבוֹ מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, כְּמוֹ שֶׁיִּתְּבָאֵר
 30 בְּמִקְוָמוֹ.

(89) ואכלם בשביעית, שאז אינם מצויים קישואים של שישית.

31 כ. אֲבָל תְּרוּמָה טְמֵאָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין בֵּין טְמֵאִין
 32 בֵּין טְהוֹרִין⁹⁰. אֲבָל תְּרוּמָה טְהוֹרָה - מְשַׁלֵּם חֲלִין
 33 טְהוֹרִין⁹¹. וְאִם שְׁלֵם חֲלִין טְמֵאִין, בֵּין בְּשׂוּגָג בֵּין
 34 בְּמִזִּיד⁹² - תְּשַׁלְּמוּ מִן תְּשַׁלְּמוּ⁹³, וְיִחָזֵר וּישַׁלֵּם מִן
 35 הַטְּהוֹרִין⁹⁴.

(90) [לפי מה שכתבנו למעלה בהלכה ב, שבאוכל תרומה טמאה בשוגג, אף חולין טהורים נעשים תרומה טמאה, מוסברים הדברים היטב מה שמשלם בין חולין טהורים ובין חולין טמאים, שהרי שניהם יהיו תרומה טמאה]. (91) כמו התרומה שאכל. (92) ולדעת ריב"ן הכוונה לשוגג ומזיד בעת האכילה, ולפיכך שאלו שם על רבי מאיר שאמר: "במזיד אין תשלומיו תשלומין" - "תבוא עליו ברכה, שאכל

בתרומה של תורה לא הותר אלא אם רבו החולין על התרומה, באופן שמן התורה אין כאן איסור אפילו אם נפלה תרומה לתוך חולין, לפי שבטלה ברוב - כאן לא חילק רבינו בזה, ומשמע שאפילו בתרומה של תורה, ואפילו אם לא רבו החולין על התרומה, אנו תולין להקל, לפי שכאן, שלא נפלה אלא סאה אחת אנו מעמידים את החולין בחזקתם, אבל בשנפלו שתי סאים, שגם בחולין נפלה איזו סאה, כבר נתערערה חזקתם. (66) והיינו מן החומש, שהרי הקרן חייב לתת לכהן ממנה, ממה נפשך: אם השנייה היא התרומה, הרי היא לכהן, ואם הראשונה הייתה תרומה, והשנייה חולין, נותנה לכהן בתשלומין עבור התרומה. (67) שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

1 טו. הָאוֹכֵל אֶת הַחֹמֶשׁ בְּשִׁגְגָה - הֵרִי זֶה מוֹסִיף עָלָיו
 2 חֹמֶשׁוֹ⁶⁸, שֶׁהַחֹמֶשׁ כְּקֶרֶן⁶⁹ לְכָל דָּבָר. וְכֵן מוֹסִיף הַחֹמֶשׁ
 3 עַל הַחֹמֶשׁ לְעוֹלָם⁷⁰. כָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ - הֵרִי
 4 הַתְּשַׁלְּוּמִין כְּתְרוּמָה לְכָל דָּבָר⁷¹, אֶלָּא שְׂאֵם נִזְרָעוּ -
 5 גִּידוּלֵיהֶן חֲלִין⁷². וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחֵל - אֵינוֹ
 6 מוֹחֵל⁷³. וְכָל הַמְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן בְּלִבָּד - הֵרִי
 7 הַתְּשַׁלְּוּמִין חֲלִין, וְאִם רָצָה הַכֹּהֵן לְמַחֵל - מוֹחֵל.

(68) "וזה הוא עניין מה שאמר בו השם ית' בזולת זה המקום וחמישיתו יוסף עליו. ואמרו: מלמד שהוא מוסיף חומש על חומש". (69) דינו ודין התרומה שווה. (70) שהתורה ריבתה חמישיות הרבה לקרן אחת. (71) שאף על פי שהם חולין מתוקנים, הם נעשים תרומה. (72) ירושלמי שם: "אמר ר' זירא בשם ר' חנינא: תשלומי תרומה הרי הן כתרומה לכל דבר אלא שגידוליהן חולין". שאף על פי שגזרו חכמים על גידולי תרומה ואסרום לזרים - לא גזרו כן על תשלומי תרומה. (73) שאינו ממון אלא כפרה, שהרי אפילו אוכל תרומת עצמו, שלא גזל כלום, משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן. והא ראייה: שהחולין של התשלומים נעשים תרומה.

8 טז. בֵּת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֶכְלָה תְּרוּמָה⁷⁴ וְאֶחָד כֶּף נִשְׂאָת
 9 לְכֹהֵן⁷⁵: אִם תְּרוּמָה שְׁלֹא זָכָה בָּהּ כֶּהֱנָה⁷⁶ אֶכְלָה -
 10 מְשַׁלְּמָת קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְעַצְמָה⁷⁷; וְאִם תְּרוּמָה שֶׁזָּכָה
 11 בָּהּ כֶּהֱנָה אֶכְלָה - מְשַׁלְּמָת קֶרֶן לְבַעֲלֵים⁷⁸, וְחֹמֶשׁ
 12 לְעַצְמָה. שֶׁכָּל הַמְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ⁷⁹ - מְשַׁלֵּם הַקֶּרֶן
 13 לְבַעֲלֵים, וְהַחֹמֶשׁ לְכָל כֶּהֱנָה שִׁירְצָה.

(74) שהפרישה משל עצמה. (75) והרי היא מותרת באכילת תרומה. (76) שלא נתנה עוד לכהן. (77) לאכלם בתורת תרומה. שאילו הייתה התרומה בעין לא הייתה מחוייבת עתה ליתן לכהן, שהרי נעשתה כהנת בנישואיה. (78) לכהן שזכה בה. (79) כלומר, באכילת תרומה, וכן הוא במשנה שם: "מפני שאמרו האוכל תרומה בשוגג משלם קרן לבעלים וחומש לכל מי שירצה".

14 יז. לֹא הִסְפִּיקָה לְשַׁלֵּם⁸⁰ עַד שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה - בֵּין כֶּף וּבֵין
 15 כֶּף⁸¹ אֵינָה מְשַׁלְּמָת לְעַצְמָה, וְהֵרִי הִיא כְּמִי שְׁלֹא נִשְׂאָת
 16 לְכֹהֵן מְעוֹלָם.

(80) כלומר, לא הפרישה עוד את התשלומין, שאילו

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 וְאָכְלָהּ - אֵינּוּ מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל; שְׂאִין תְּשֻׁלוּמֵי
18 כֶּפֶל בְּרִקְדָּשׁ¹⁰⁸, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר בְּמִקְוָמוֹ. אָכַל מִשְׁלֵם
19 קָרָן וְשָׂנֵי חֲמֻשִׁים¹⁰⁹: חֲמֻשׁ מְשׁוּם אָכַל תְּרוּמָה,
20 וְחֲמֻשׁ מְשׁוּם שְׁנֵהֲנָה מִן הַהֲקֵדָשׁ¹¹⁰. וְלֹמֵי מִשְׁלֵם?
21 אִם הָיָה בָּהּ פְּזִיזִית וְאִין בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה - מִשְׁלֵם
22 לְכַהֲנִים¹¹¹; וְאִם יֵשׁ בָּהּ שְׁוָה פְּרוּטָה, בֵּין שְׂוֹשׁ בָּהּ
23 פְּזִיזִית¹¹² בֵּין שְׂאִין בָּהּ פְּזִיזִית¹¹³ - מִשְׁלֵם לְהֲקֵדָשׁ.

ממנו תרומה שאינה ראוייה לו בימי טומאתו, ומשלם לו חולין טמאים שהם ראויים לו בימי טומאתו, שלדעת המפרשים שהמדובר באכילת שוגג, אלא שהיה מזיד בעת ששילם, קשה מאוד הלא התשלומין הם תרומה, ואם כן אינם ראויים עוד בימי טומאתו, אבל אם נפרש שהמדובר במזיד בעת האכילה, לא קשה כלל, שהרי במזיד אין תשלומיו תרומה. (93) ומשמע שבשוגג והם נעשים תרומה טמאה. (94) להשלים הפסדו של כהן.

107) שהפרישה כהן שהיא ברשותו לבדק הבית.
108) "כמאמר השם יתברך: ישלם שניים לרעהו, לרעהו ולא להקדש". (109) כלומר, ייתכן שיהא כן, אם יש בו גם כזית וגם שווה פרוטה. (110) "כי העיקר אצלנו הנהגה מן ההקדש בשווה פרוטה מעל, ומשלם מה שהפסיד מן ההקדש בשעה שנהגה ממנו, בתוספת חומש. (111) חומש משום אכילת תרומה, שבתרומה אין צורך בפרוטה, אבל משום שנהגה מן ההקדש אין כאן, משום שאין בו שווה פרוטה. (112) ומשלם שני חומשים, אחד משום אכילת תרומה ואחד משום הנאת הקדש. (113) ומשלם חומש אחד משום הנאת הקדש לבד.

1 כ.א. אָכַל תְּרוּמַת חֶבֶר⁹⁵ - מִשְׁלֵם לוֹ. אָכַל תְּרוּמַת
2 עִם הָאָרֶץ - מִשְׁלֵם לְחֶבֶר, וְנוֹטֵל דְּמִיָּה מִמֶּנּוּ וְנוֹתֵן
3 לְעַם הָאָרֶץ⁹⁶ שְׂאֵכַל תְּרוּמָתוֹ; שְׂאִין מוֹסְרִין טְהוֹרוֹת⁹⁷
4 לְעַם הָאָרֶץ.

24 כה. וּמִפְּנֵי מָה חָל אֲסוּר הַקֹּדֶשׁ עַל אֲסוּר
25 הַתְּרוּמָה¹¹⁴? מִפְּנֵי שֶׁהַתְּרוּמָה אֲסוּרָה לְזֹר וּמִתַּרְתָּ
26 לְכַהֵן, הַקֹּדֶשׁ יִשָּׂא - וְנֶאֱסָרָה עַל הַכַּהֵן, לְפִיכָף נּוֹסֵף בָּהּ
27 אֲסוּר אֶף עַל יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ שֶׁבְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
28 בִּיאוֹת אֲסוּרוֹת וְאֲסוּרֵי מֵאֲכֹלוֹת.

95) כהן חבר. (96) לפייסו. (97) אף על פי שכתבנו למעלה, שהאוכל תרומה טמאה בשוגג ומשלם חולין טהורים, הם נעשים תרומה טמאה, ואם כן גם כאן כשמשלם עבור תרומת עם הארץ, שהיא תרומה טמאה, התשלומין כמותה, והרי תרומה טמאה מוסרים לעם הארץ? - ייתכן כי חששו שמא לא הייתה התרומה טמאה ביד עם הארץ, ואם כן התשלומין הם תרומה טהורה, ועכשיו ייטמאו בידו.

114) הרי אין איסור חל על איסור.

5 כב. גִּזַּל תְּרוּמָה מֵאֲבֵי אִמּוֹ כֶּהֵן וְאָכְלָהּ, וְאַחַר כֵּן
6 מֵת אָבִי אִמּוֹ - אֵינּוּ מִשְׁלֵם לְעַצְמוֹ⁹⁸, אֲלֵא לְיֹדֵשׁ
7 אַחַר מִשְׁאָר הַשֶּׁבֶט. וְכֵן אִם נִפְלָה לוֹ תְּרוּמָה מֵאֲבֵי
8 אִמּוֹ וְאָכְלָהּ, וּבִעַל חוֹב שֶׁגָּבַהּ תְּרוּמָה בְּחוּבוֹ
9 וְהֵאֵשָׁה בְּכַתְּבָתָהּ וְאָכְלָהּ - מִשְׁלֵמִין קָרָן וְחֲמֻשׁ
10 לְכַהֵן חֶבֶר, וְהֶחֱבֵר⁹⁹ נוֹתֵן לָהֶם דְּמִים¹⁰⁰ שֶׁהָיוּ
11 מוֹכְרִין בָּהּ¹⁰¹ אוֹתָהּ הַתְּרוּמָה כְּמוֹ שְׂאֵכְלוֹ.

29 כו. הַגִּזַּל תְּרוּמָה וְאָכְלָהּ¹¹⁵ - מִשְׁלֵם קָרָן וְחֲמֻשׁ
30 אֶחָד, שֶׁהַחֲמֻשׁ שְׁחִיב בּוֹ מְשׁוּם תְּרוּמָה יֵצֵא בּוֹ יָדֵי
31 גְּזוּלוֹ¹¹⁶; וְשֵׁנֵי מֵמֵ: וְנִתְּן לְכַהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ - אֵינּוּ חֵיב
32 אֲלֵא בְּחֲמֻשׁ שֶׁל קֹדֶשׁ בְּלִבְדוֹ¹¹⁷. גִּזַּלָּהּ וְהֵאֲכִילָהּ
33 לְאַחֲרָיָהּ¹¹⁸ - הַאוֹכֵל מִשְׁלֵם קָרָן וְחֲמֻשׁ. כָּל מְקוֹם
34 שֶׁאֲמַרְנוּ מִשְׁלֵם קָרָן וְחֲמֻשׁ, אִם אָכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה
35 - מִשְׁלֵם שְׁוָה חֲמֻשָּׁה¹¹⁹ מִמֵּין שְׂאֵכְלוֹ¹²⁰. וְכָל מְקוֹם
36 שֶׁאֲמַרְנוּ מִשְׁלֵם קָרָן וְשָׂנֵי חֲמֻשִׁין, אָכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה
37 - מִשְׁלֵם שְׁשֵׁה. וְכָל מְקוֹם שֶׁאֲמַרְנוּ מִשְׁלֵם שְׁנֵי
38 קָרָנִין וְחֲמֻשׁ אֶחָד, אָכַל שְׁוָה אַרְבָּעָה - מִשְׁלֵם דְּמֵי
39 תְּשֻׁעָה¹²¹. וְלֵעוֹלָם¹²² אֵינּוּ מִשְׁלֵם אֲלֵא לְפִי דְּמִים
40 שֶׁהָיְתָה שְׁוָה בְּשַׁעַת אֲכִילָתָהּ¹²³, בֵּין שֶׁהוֹזִילָהּ בְּשַׁעַת
41 תְּשֻׁלוּמֵין בֵּין שֶׁהוֹקְרָהּ.

98) כרבי יוחנן שם, שצריך להוציא הגזילה מתחת ידו. (99) הכהן. (100) דמי הקרן. (101) שהיורש את התרומה רשאי למכור את התרומה, וכן הבעל-חוב והאשה שגבו בחובם, הואיל וממונם הוא. והיינו משום שבהיתר באה לידם, אבל בגזל תרומה מאבי אמו כהן לא אמרו כן, מפני שבאיסור באה לידו.

115) והיינו כשגזל תרומה ונשבע ואחר כך הודה, שחייב לשלם חומש. (116) יוצא בו משום חומש בשביל הגזל. (117) של תרומה ולא דבר אחר. (118) והאחר היה שוגג. (119) היינו חומש מלבר. (120) שכשם שאין משלמין את הקרן ממין אחר, כן אינו משלם את החומש ממין אחר. (121) שהחומש אינו משתלם אלא מקרן אחד. (122) אפילו אם אכל תרומה בשוגג. (123) הואיל ובשוגג אכל את התרומה, אינו גזלן משעה שלקח את התרומה, אלא משעת אכילה הוא כגזלן, וכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

12 כג. הַגִּזַּב תְּרוּמָה וְלֹא אָכְלָהּ - מִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל
13 לְבַעֲעִלִים¹⁰². וְיֵשׁ לוֹ לְשֵׁלֵם מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰³. גְּנֻבָה
14 וְאָכְלָהּ - מִשְׁלֵם שְׁנֵי קָרָנִין וְחֲמֻשׁ; קָרָן וְחֲמֻשׁ - מִן
15 הַחֲלִיץ¹⁰⁴, וְקָרָן¹⁰⁵ - אֶפְלוֹ מִדְּמֵי תְּרוּמָה¹⁰⁶.

102) ואין התרומה דומה להקדש שאין לו בעלים, ולפיכך אין בו תשלומי כפל. (103) כלומר, משלם מעות בשווי התרומה ואינו צריך לשלם פירות הראויים להיות קודש. ואין כאן חידוש שמשלם רק בשווי התרומה, שזה נהוג גם באוכל תרומה, אלא עיקר החידוש הוא שמשלם מעות ולא פירות. (104) מה שהוא חייב בה אפילו לא הייתה גנובה, ולפיכך אינו משלם תרומה אלא חולין. (105) כפל. (106) מעות בשווי התרומה.

16 כד. הֵיטָה הַתְּרוּמָה הַקֹּדֶשׁ לְבִדֵּק הַבֵּית¹⁰⁷ וּגְנֻבָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרֶק אֶחָד עָשָׂר

בתרומות שם: "ר' יהושע פטור", ופירש רבינו שם "פטור מן החומש", ומשמע שקרן חייב לשלם, לא יהא אלא גזל, כמו שכתב הראב"ד. (20) אבל מלקות מן התורה אין כאן, לפי שאינו משקה אלא זיעה בעלמא, כנ"ל.

ג. אין נותנין דבילה²¹ וגרוגרות לתוף המורקס²², מפני שהוא מאבדן²³; אבל נותנין את היין לתוף המורקס²⁴. ואין מפטמין את השמן²⁵, מפני שהוא מוציא מכלל מאכלות ועושהו שמן משחה²⁶; אבל מערבין יין ודבש ופלפלין²⁷ וכיוצא באלו לאכלן.²¹

(21) שם משנה א. (22) ציר דגים מלוחים (ר"ש שם). (23) שהדרך לסוחטן להוציא מימיהן ואחר-כך להשליכן (שם ע"פ התוספתא פ"ט). (24) למתק את המורקס ולהשביח טעמו. (25) כלומר, אין מרקחין שמן של תרומה בדברים שריחם טוב. (26) "שאלו הדברים משנים טעם השמן ומוציאים אותו מתכונתו ומחזירים אותו במדרגת השמנים שעושים הרופאים שאינם ראוים לאכילה" (פירוש המשנה שם). (27) זהו "יינומלין" שבמשנה שם, ובשבת קמ. קראוהו ופירושהו כדברי רבינו, "אנומלין" (ובפירוש המשנה כתב רבינו, שהוא מעורב משמן יין ודבש ופלפלין". וראה בכסף-משנה שהביא נוסחת ספרים בדברי רבינו כאן: "אבל מערבין יין ושמן ודבש").

ד. אין מבשלין²⁸ יין של תרומה, מפני שהוא ממעטו²⁹. אין פוכשין בצלים³⁰ של תרומה בהמין של תרומה, מפני שמפסיד החמץ³¹. אין מערבין תבואה³² בקטניות. וכל דבר שיתפרש זה מזה פשפוברין³³ אותו - מערבין³⁴. ומשחרבה יהודה³⁵ התחילו לערב תבואה בתבואה³⁶ וקטנית בקטנית, אבל לא תבואה בקטנית.²⁸

(28) כחכמים, במשנה שם. (29) כי היין כשנתבשל, חסר בבישולו (פירוש המשנה שם). ובר"ש שם בשם הירושלמי, מביא פירוש אחר מפני שממעטו משותיו, שאין כל אדם שותה יין מבושל כיון חי, שמבושל חזק יותר. (30) תוספתא תרומות פ"ט (הוצאת ליברמן עמ' 551 41). (31) שהבצל פוגם את החמץ (רדב"ז). (32) תוספתא שם פ"י (שם עמ' 361 05). והיינו משום שהתבואה החשובה מתבטל בקטניות, שאינם חשובים כל כך (רדב"ז). (33) כששמים בכברה ומנפים אותו. (34) שיכול להפריד שני המינים, תוספתא שם. (35) והתבואה היתה מעט, ולא הקפידו באכילת תערובת. (36) היינו חטים בשעורים, וכיון שנהגו כן בחולין, מותר לעשות כך גם בתרומה (רדב"ז). [שכדרך שנוהג בחולין, כך נוהג בתרומה, כמבואר בהלכה הסמוכה].

ה. פדרך שמרקדין³⁷ את הקמח בחלין, פך נוהג הפהן בתרומה³⁸: מרקד לאכל ומשליף את המרסן³⁹. הרי שרצה לעשות סלת⁴⁰ מנפה בנפיות הרבה, עד שיוציא קב או קפים מן הסאה - לא ישליף את השאר, מפני שהוא ראוי לאכילה, אלא יניחהו במקום מצנע.

(1) יבאר שהתרומה ניתנה לאכילה ולשתייה ולסיכה. מהו שמן שריפה. ואם משנים פירות התרומה מברייתן. אם מבשלין יין של תרומה והאוכל כזית תרומה אפילו פירות אם צריך נטילה. ודין קטן פחות משבעה אם חשוב ערל. כהנת שחפפה ראשה בתלתן של תרומה אם חופפת הישראלית אחריה. ודין עוקצי תאנים של תרומה וגרעיני אתרוג או זיתים והסובין וכיוצא אם מותר לזרים. אם מדליקין שמן שריפה בבתי כנסיות. גידולי תרומה או גידולי גידולין. והזורע תרומה מה דינו.

א. התרומה נתנת² לאכילה ולשתייה ולסיכה³; שהסיכה היא פשתיה⁴, שנאמר⁵: ותבא כמים בקרבן ובשמן בעצמותיו, והשתייה בכלל אכילה⁶. לאכל דבר שדרכו לאכל⁷, ולשתות דבר שדרכו לשתות, ולסוף דבר שדרכו לסוף. לא יסוף יין והמין⁸; אבל סוף הוא את השמן הטהור, ומדליק את הטמא⁹. וזהו הנקרא שמן שרפה¹⁰ בכל מקום.

(2) שביעית פ"ח משנה ב (ותוספתא תרומות פרק ט, הוצאת ליברמן עמ' 851 54). (3) בלבד, אבל להדלקה אסור בתרומה טהורה (משנה בשביעית שם). (4) משנה בשבת פו. (5) שם נוסף: "אע"פ שאין ראה לדבר, זכר לדבר". (6) יומא עו. (7) ראה הערה א. אבל דבר שאין דרכו לאכול אסור, שאין זו אכילה. וראה בפ"ה מהלכות שמיטה, הלכה ג. (8) שאין דרכם בסיכה (תוספתא שם). (9) אבל לא הטהור, כמו שביארנו למעלה. ולהדליק בטמא שמותר, למדו בשבת כה. מן הפסוק "ואני נתתי לך" - "שלך תהא, להסיקה תחת תבשילך". (10) תרומות פ"א משנה י, ושבת כד: ועוד.

ב. תמרים של תרומה - מתר לחבצן¹¹ ולקבצן פעגול הדבילה¹², ואסור לעשות מהם שכר¹³. וכן אין עושין תמרים דבש¹⁴, ולא תפוחים יין, ולא פירות הסתיו¹⁵ חמץ. וכן שאר כל הפירות אין משנין אותן מפריתן בתרומה, חוץ מזיתים וענבים בלבד¹⁶. עבר ועשה האכל משקה - הרי זה שותהו¹⁷. וזר¹⁸ שאכל דבש תמרים ויין תפוחים וכיוצא בהן בשגגה - אינו חייב לשלם¹⁹. ואם אכל במזיד - מפין אותו מפת מרדות²⁰.

(11) להדקם ולהקשותם כמו חביצי גבינה. (12) שאינו משנה אותם מברייתם (ברכות לח.). (13) שאין משנים פירות תרומה מברייתן (שם). (14) תרומות פ"א משנה ג. שאסור להחזיר האוכל משקה (פירוש המשנה שם). (15) פירות החורף. (16) משנה שם. "למאמר השי"ת (במדבר יח, יב) "כל חלב יצהר, וכל חלב תירוש ודגן", ותירוש הוא היין, ויצהר הוא השמן, וקראו הכתוב ראשית כמו שקרא הביכורים ראשית, וחייב אותה בתרומה, ולפיכך מותר להוציא מהם משקה" (פירוש המשנה שם). (17) שאסור להפסיד תרומה ולאבדה. (18) שם משנה ב. (19) לפי שאינם משקה אלא זיעה בעלמא (ברכות שם). והנה

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) בנפה. (38 תרומות פ"א משנה א. 39) הם הסובין הגסים. (40) שם.

שהוא ערל, וערל אסור בתרומה. (60) לענין איסור אכילת תרומה וקדשים, ירושלמי שם.

17 ח. סף הוא הפה⁶¹ עֲצָמוּ בְּשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וּמִבֵּיא
18 בֵּן בְּתוֹ יִשְׂרָאֵל⁶² וּמִעֲגִילוֹ עַל גְּבִיו⁶³. וְאִם סָף עֲצָמוּ
19 בְּשֶׁמֶן וּנְכַנֵּס לְמִרְחָץ⁶⁴ - מִתָּר לְזֶר לְמִשְׁחֹ⁶⁵ בְּמִרְחָץ
20 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא נְסוּף מִמֶּנּוּ⁶⁶.

(61) תוספתא שם. וכן הוא בבבלי כריתות ז. (62) הוא-הדין ישראל אחר, ונקט בן בתו משום שרגיל ומצוי אצלו (רש"י שם). (63) שנאמר בתרומה (ויקרא כב, ט): "ומתו בו כי יחללוהו", וזו כבר נתחללה ובטלה קדושתה (כריתות שם). (64) יתכן כי במרחץ עצמו אסור לסוך, משום בזיון, כמו שכתב רבינו לענין פירות שביעית, בפ"ה מהלכות שמיטה הלכה ו (משנה-למלך). (65) כתב הכסף-משנה: "ט"ס הוא, וצריך להגיה "למשמשו". ואם נפשך לקיים הגירסא, תפרש למשחו למדרו כלשון ארמי, והוא מה שנוהגים למשמש איברי האדם במרחץ ליישבם ולתקנם". (66) והיינו משום שכבר נתחללה התרומה כשסך עצמו, עיין רדב"ז.

21 ט. כִּהְנֵת שֶׁחֲפָפָה⁶⁷ רֹאשָׁהּ בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה - אֵין
22 הַיִּשְׂרָאֵלִית מִתָּרַת לַחֵף אַחֲרֶיהָ⁶⁸. אֲבָל מִעֲגֵלַת שְׁעָרָה
23 בְּשַׁעֲרָה⁶⁹. וּמִפְּנֵי מָה הִתְרוּ הַכֹּהֲנִים לַחֵף⁷⁰ שְׁעָרָן
24 בְּתַלְתָּן שֶׁל תְּרוּמָה? מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ רְאוּי לְמֵאֲכַל
25 אָדָם⁷¹.

(67) תוספתא תרומות שם (הוצאת ליברמן עמ' 21 061). (68) מהתלתן הנשאר. (69) שהתלתן שבשער הכהנת, כבר נתחלל ובטלה קדושתו, כנ"ל. (70) הרי התרומה ניתנת רק לאכילה ולשתיה ולסיכה (למעלה הלכה א). (71) אלא על ידי הדחק, שאם לא היה מאכל אדם כלל, לא היה חייב בתרומה (כסף-משנה). והואיל ואינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, הותרו להשתמש בו לצרכים אחרים, כמו חפיפה ורחיצה הדומות לסיכה. וראה להלן פ"ב הלכה ז, ולמעלה פ"ב הלכה ח.

26 י. עֲקָצֵי תְּאֵנִים⁷² וְגִרְגֹרֹת⁷³, וְהַפְּלִיסִים⁷⁴ וְהַתְּרוּבִין,⁷⁵
27 וּמִעֵי אֲבִטִיר⁷⁶ וְקִלְפֵי אֲבִטִיר⁷⁶, וְאֶתְרוֹג וּמִלְּפֹון⁷⁷,
28 אָף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן אֲכָל⁷⁸, וְקִנִּיבַת יֶרֶק⁷⁹
29 שְׂמִשְׁלִיכִין בְּעֲלֵי בְּתִים⁸⁰ - הֲרִי אֵלוֹ אֲסוּרִים לְזָרוּם.
30 אֲבָל קִנִּיבַת יֶרֶק שְׂמִקְנָבִים הַגְּנִינִין⁸¹ - מִתָּרַת לְזָרוּם.
31 קִלְפֵי פוֹלִינִין⁸² וְשִׁמְשָׁמִין: אִם יֵשׁ בְּהֵן אֲכָל -
32 אֲסוּרִין; אֵין בְּהֵן אֲכָל - מִתְּרִין.

(72) תרומות פ"א משנה ד. עוקץ הוא העץ הקטן הדבק בבדי האילן ובעיקר הפרי (פירוש המשנה שם). (73) תאנים יבשים. (74) מין ממיני התאנים (שם). (75) הזרע והרוטב שבתוכו (פירוש המשניות לעדיות, פ"ג משנה ג). ופסק כחכמים ולא כר' דוסא שם. (76) תוספתא תרומות פ"י (עמ' 061 5), כחכמים ולא כר' דוסא. (77) תוספתא שם. (78) שכיון שהם מובלעים באוכל, כלומר, דבוקים בו, הם חשובים כאוכל (רדב"ז בשם

1 ו. שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה⁴¹ - אֵין חוֹסְמִין⁴² בוּ תַנּוּר
2 וְכִירִים, וְאֵין סִכִּין בוּ מִנְעֵל וְסַנְדֵּל⁴³. וְלֹא יוֹסֵךְ רִגְלוֹ
3 וְהִיא בְּתוֹךְ מִנְעֵל וְסַנְדֵּל⁴⁴. אֲבָל סָף אֶת רִגְלוֹ וְלוֹבֵשׁ
4 הַמִּנְעֵל אוּ הַסַּנְדֵּל, וְסָף כָּל גּוּפוֹ וּמִתְעַגֵּל עַל גְּבִי
5 קְטוֹבִלְיָא⁴⁵ חֲדָשָׁה; וְאָף עַל פִּי שֶׁהֵן נְסוּכִין - אֵינוֹ
6 חוֹשֵׁשׁ⁴⁶. אֲבָל לֹא יִתֵּן⁴⁷ שֶׁמֶן עַל גְּבִי טַבְּלָא שֶׁל
7 שִׁישׁ⁴⁸ לְהִתְעַגֵּל עָלֶיהָ, מִפְּנֵי שֶׁמֵאֲבָדוּ⁴⁹.

(41) תוספתא תרומות פ"י (שם עמ' 361 88). (42) כלומר, אין מחזקים, שדרך למשוח אותם בשמן בעודם חדשים כדי לחזקם (כסף-משנה). שלא ניתן שמן של תרומה אלא לסיכת גופו של כהן, ולא לסיכת כליו (רדב"ז). (43) תוספתא שם. שהמנעל והעור מושחים אותם בעודם חדשים לרככם וליפותם (כסף-משנה). (44) מפני שהשמן נופל גם על המנעל והסנדל. (45) עור ששוכבים או יושבים עליו, ומושחים אותו בעודו חדש (כסף-משנה). (46) תוספתא שם. והיינו משום שכבר נתחללה התרומה, ונתבטלה קדושתה, כמבואר להלן בהלכה ח. (47) תוספתא שם, כחכמים ולא כר' שמעון. (48) על גבי טבלא של עור, בוודאי אסור. אבל על גבי טבלא של שיש, שאינה בולעת, ישנה סברא להתיר (וכן סובר ר' שמעון שם), ואף-על-פי-כן אסור, שאי-אפשר שלא יבוא קצת לידי הפסד (כסף-משנה). (49) שוודאי נשאר מעט בטבלא, האיל ואי-אפשר לקנח הכל בגופו (שם).

8 ז. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, אֶפְלוּ פְרוֹת⁵⁰ - צָרִיךְ נְטִילַת
9 יָדַים⁵¹, אָף עַל פִּי שֶׁהִיוּ יָדָיו טְהוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר
10 בְּמִקּוּמוֹ⁵². וְאֵינָה נֹאכְלַת עִם הַזֶּר⁵³ עַל הַשְּׁלֶחֶן,
11 גִּזְרָה שֶׁמֵאֵ יֵאָכֵל מִמֶּנָּה. וְתְרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ -
12 נֹאכְלַת⁵⁴ עִם הַזֶּר עַל הַשְּׁלֶחֶן, וְאֵינָה צָרִיכָה נְטִילַת
13 יָדַים, כְּחִלְיָן⁵⁵. וְאֵין סִכִּין תְּרוּמָה בְּיָדַים מְסֻבּוֹת⁵⁶.
14 נָפַל עַל בְּשָׂרוֹ - מִשְׁפָּשְׁפוּ בְּיָדַים מְסֻבּוֹת⁵⁷. אֲבָל
15 סִכִּין אֶת הַקֶּטָן⁵⁸ בְּשֶׁמֶן תְּרוּמָה בְּתוֹךְ שְׁבָעָה⁵⁹,
16 שֶׁהַנּוֹלֵד כָּל שְׁבָעָה אֵינוֹ חָשׁוּב עֲרֵל⁶⁰.

(50) שבחולין אינם צריכים נטילת ידים, ואדרבה, "הנוטל ידיו לפירות - הרי זה מגסי הרוח" (שם, ופ"ו מהלכות ברכות הלכה ג). (51) חלה פ"א משנה ט, וחגיגה יח: (52) פ"ח מהלכות אבות הטומאה הלכה ח. (53) כן נראה מן המשנה בחלה פ"ד משנה ה (הובא בסמוך), שתרומת חו"ל נאכלת עם הזר, מכאן שתרומת א"י אסורה (רדב"ז). (54) משנה שם. (55) לפירות (כסף-משנה) [שהרי היא טמאה, ראה להלן פ"ב הלכה א]. (56) כלומר, בלי נטילת ידים, שהידים האלו פוסלות את התרומה. תוספתא תרומות פרק י. (57) כלומר, משפשפו וסך, שכבר נתחללה בשעה שנפל על בשרו ובטלה קדושתה. (58) בעיא היא ביבמות עא. ולא נפשטה, אבל פשוטה היא בירושלמי שם פ"א הלכה א (הגרע"א). (59) ללידתו עד שלא נימול אף-על-פי

קלב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשמרים של תרומה החמירו יותר, ועיין רשב"ם שם שכתב, שחומרא דרבנן היא, ועיין שם בתוספות ד"ה שמרים. (101) אף אם יש בו טעם יין (רשב"ם שם). (102) ירושלמי פ"א הלכה ד. (103) על ידי שהיא נותן עליהם יין של חולין (ר"ש שירליאו שם). (104) הסינון השלישי. (105) שהשמרים מחזקים את היין (שם).

16 יד. מגרָה¹⁰⁶ שְפָנָה מְמַנָּה חֹטֵי תְרוּמָה - אֵין מְחַיֵּבִין
17 אוֹתוֹ לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְלַקֵּט אַחַת אַחַת וְאַחַר כֶּךָ יִתֵּן
18 לְתוֹכָהּ חֲלִין, אֲלֵא מִכְּבֹד כְּדָרְכּוֹ¹⁰⁷ וְנוֹתֵן לְתוֹכָהּ
19 חֲלִין¹⁰⁸. וְכֵן חֲבִית¹⁰⁹ שֶׁל שֶׁמֶן תְּרוּמָה שְׁנֹשֶׁפְכָה -
20 אֵין מְחַיֵּבִין אוֹתוֹ לְהִיּוֹת יוֹשֵׁב וּמְטַפֵּחַ¹¹⁰, אֲלֵא נוֹהֵג
21 בָּהּ כְּדָרְךָ שְׁנוֹהֵג בְּחֲלִין¹¹¹.

(106) אוצר שאוגרים בו תבואה, תרומות פ"א משנה ו. (107) "ר"ל שיכבד כדרך שבני אדם מכבדין האוצרות, כשמפנים אותם מן הדברים שהצניעו בהם" (פירוש המשנה שם). (108) ואינו בכלל "מבטל איסור לכתחלה", שאסור (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה כה) - הואיל ואינו מכוין לבטל ('תוספות יום-טוב' בשם רבינו אליהו מלונדריש. ועיין בפסקיו לסדר זרעים סימן י). (109) משנה שם. (110) "נגזר מן טפח, עניינו שלא נחייב אותו לדקדק בלקיטת השמן מן הקרקע עד שלא יניח שום לחלוחית" (פירוש המשנה שם). (111) ילקט כמו שהיה מלקט אילו נשברה שם חבית של שמן חולין (שם).

22 טו. הַמְעֵרָה כֹּד שֶׁל שֶׁמֶן¹¹² תְּרוּמָה - הֵרִי זֶה מְעֵרָה
23 עַד שֵׁיפְסֵק הַעֲמוּד וַיִּתְחַלל הַשֶּׁמֶן לְנִטְף מְעֵט מְעֵט,
24 וְכִיּוֹן שְׁנֹטְפוֹ שֶׁלֵּשׁ טַפִּים זוֹ אַחַר זוֹ - דִּיּוֹ¹¹³, וּמִתָּר
25 לְתֵן כְּפַד שֶׁמֶן חֲלִין. הֵרִי שֶׁלֵּא נִתְּן¹¹⁴, אֲלֵא הַנִּיחַ
26 הַכֹּד¹¹⁵ עַד שְׁנִתְמַצִּית¹¹⁶ - אוֹתָהּ הַתְּמַצִּית תְּרוּמָה¹¹⁷.

(112) לכד שני. שם משנה ח. (113) "ואין מחייבין אותו לקנח הכד עד שלא ישאר שם לחלוחית" (פירוש המשנה שם). (114) בו חולין אחר שעירה אותו (שם). (115) "הטהו על צדו" (שם). (116) "ונתכנס בו שום שארית" (שם). (117) "ואין אומרים כיון שיצא ממנו כל מה שיש בו, טיפה אחר טיפה שלש טיפין, כל מה שנמצא ממנו אחר-כך חולין לפי שהסיח דעתו ממנו" (שם). שכשקרא שם תרומה על אותה מדה, גמר בדעתו שתהיה כולה תרומה עם המיצוי (תוספות בבא בתרא פז: ד"ה והתנן). ומה שהתירו לתת עליו חולין, היינו משום שאינו מכוין לבטל האיסור ('תוספות יום-טוב' בשם רבנו אליהו מלונדריש).

27 טז. מִמְּלֵא הַפֶּה¹¹⁸ גַּר שֶׁמֶן שֶׁרְפָה¹¹⁹ וְנוֹתְנוֹ
28 לְיִשְׂרָאֵל לְעֵלוֹת בּוֹ לְעֲלִיָּה וּלְהַפְנֵס לְחֹדֵר לְעֵשׂוֹת
29 צְרָכֵי הַפֶּה, אֲבָל לֹא צְרָכֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֵם הִיָּה שֶׁתָּף¹²⁰
30 עֲמוֹ - מִתָּר¹²¹.

(118) תוספתא תרומות פ"י. (119) שמן תרומה טמאה שמותר בהדלקה. (120) שם. (121) כיון שיש גם לכהן הנאה מזה (רדב"ז).

הירושלמי, ועיין ('תוספות יום-טוב'). (79) כחכמים, במשנה ותוספתא שם. וקניבת ירק היינו הקצוות שחותכים ומשליכים מן הירק, כשמחתכים אותו לבשל (פירוש המשנה שם). (80) להלן בפ"א מהלכות מעשר הלכה יא, מבואר שאין הדברים אמורים אלא בהשליכום בבית, אבל אם השליכום לאשפה - מותרים לזרים. (81) שאינם מקנבים אלא העלים המעופשים ביותר, ונראה שכן גרס רבינו בירושלמי תרומות פ"א הלכה ד (כסף-משנה). (82) תוספתא תחלת פ"י.

1 יא. גֵרְעִינִי אֶתְרוֹג - מְתָרִים⁸³. גֵרְעִינִי זֵיתִים
2 וּתְמָרִים⁸⁴ וְחֲרוּבִין, אֵף עַל פִּי שֶׁלֵּא כְּנֶסֶן הַפֶּה⁸⁵ -
3 הֵרִי אֵלוֹ אֲסוּרִין לְזָרִים⁸⁶. וְשֶׁאֵר הַגֵּרְעִינִין: בְּזֶמַן
4 שֶׁכְּנֶסֶן⁸⁷ וְלֹא בְּהֵן לְחֲלוּחִית⁸⁸ לְמַצֵּן אוֹתָן - אֲסוּרִין
5 לְזָר; וְאֵם הַשְּׁלִיכֵן - מִתָּרוֹת⁸⁹.

(83) שם. כי הם מרים ואינם ראויים לאכילה (רדב"ז). (84) תוספתא שם. (85) שאינו מכנס אותן, ואין דעתו עליהם. (86) כשיש עליהם קצת אוכל. (87) ודעתו עליהן, תרומות פ"א משנה ה. (88) ירושלמי שם. (89) שכיון שאינו ראוי לאכילה אלא על ידי הדחק, אין עליו דין תרומה מן התורה אלא מדרבנן, שמה ייחלף באוכל, וכיון שהשליכן, לא יבוא להחליף ולא גזרו עליו (משנה ראשונה).

6 יב. הַסִּבִּין שֶׁל חֹטִים⁹⁰ חֲדָשׁוֹת - אֲסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
7 רְאוּי לְמַאֲכַל אָדָם⁹¹; וְשֶׁל יִשְׁנוֹת - מִתָּר. וְעַד מָתִי
8 נִקְרְאוּ חֲדָשׁוֹת? כָּל זֶמַן שֶׁבָּנִי אָדָם רְגִילִין לְחַבֵּט בֵּין
9 הַגְּרָנוֹת⁹².

(90) תרומות שם. (91) לפי שהן לחות ואינן נטחנות היטב, ונשאר הרבה קמח מעורב בסובין (רע"ב). (92) כתנא-קמא, בירושלמי שם ובתוספתא שם.

10 יג. הַנְּצוּלוֹת⁹³ וְהַרְקָבְנוֹת⁹⁴ שֶׁל תְּרוּמָה - אֲסוּרוֹת⁹⁵;
11 וְאֵם הַעֲלוֹ אֲבָק - מִתָּרוֹת⁹⁶. שְׁמָרִים שֶׁל תְּרוּמָה⁹⁷
12 שְׁנִתְּן עֲלֵיהֶם מִיָּם⁹⁸ - הֵרֵאשׁוּן⁹⁹ וְהַשְּׁנִי אֲסוּר
13 לְזָרִים¹⁰⁰, וְהַשְּׁלִישִׁי מִתָּר¹⁰¹. וְאֵם לֹא נִתְּן¹⁰² עֲלֵיהֶם
14 מִיָּם, אֲלֵא מִסֵּן הֵינִן מְעַל הַשְּׁמָרִים בְּכֹד¹⁰³ - אֵף
15 הַשְּׁלִישִׁי¹⁰⁴ אֲסוּר לְזָרִים¹⁰⁵.

(93) תוספתא שם (עמ' 160 9) כנוסחת כ"י וויין. ופירוש נצולות, כמו שאמרו בבראשית רבה (פס"ז) על ויצל אלהים - מן הנצולות, ופירוש הערוך שהם החוסכים, כלומר, גרועים ודקים (כסף-משנה). [וראה בפ"ב דאהלות משנה א: "וכזית נצל". ופירש רבינו, "שהוא הבשר שנימוח ונעשה ליחה סרוחה כאשר התחיל הבשר להתעפש"]. (94) רקובים קצת. (95) עדיין שם תרומה עליהן. (96) שכבר נתקלקלו, ובטל שם תרומה מהן. (97) תוספתא שם (עמ' 163 42), וברייתא בבבלי בבא בתרא צז. (98) ושנה ושילש. (99) מים ראשונים שהכניסן והוציאן משם (רשב"ם שם). (100) המדובר כשמצא כדי מדתו ולא יותר, ואף-על-פי שבשמרים של טבל לא חייבו אלא אם נתן שלשה ומצא ארבעה (שם, ופ"ב מהלכות מעשר הלכה ז) -

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כ. הזרע את התרומה¹⁴⁰: בשוגג¹⁴¹ - יהפך¹⁴²,
במזיד - יקיים¹⁴³. הביאה שלישי¹⁴⁴, בין במזיד בין
בשוגג - יקיים. ואם היה פשתן¹⁴⁵, אפלו הביאה
שלישי¹⁴⁶ ואפלו במזיד - יהפך¹⁴⁷; קנס קנסו בו¹⁴⁸,
שלא יזרע ויתפון להנות בעציו¹⁴⁹.

(140) תרומות פ"ט משנה א. (141) וכשנודע לו מתחרט על זה, שהרי כל הגידולין יהיו תרומה (בהלכה הסמוכה) הנמכרת בזול. (142) מותר לו להפך הארץ, אף-על-פי שיפסד הזרע אשר זרע (פיה"מ שם). שכיון שהוא שוגג לא קנסוהו חכמים לקיים. [ואין כאן איסור של מפסיד תרומה, שכיון שזרעה, שוב אינה ראויה לאכילה]. (143) "עניינו שהוא חייב להניחה, כדי שיצמחו ויהיה הדבר הצומח תרומה, בלי ספק" (שם). שכיון שעבר זרע התרומה, קנסוהו חכמים שלא יהא רשאי להפוך, ותצמח שדהו גידולי תרומה, האסורים לזרים, ודמיהם פחותים מדמי חולין. (144) שכבר היא ראויה לאכילה (ראה להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכות ג"ה) ואינו רשאי להפוך, שהרי הם גידולי תרומה שהם כתרומה (ראה בהלכה הסמוכה), ואסור לאברם, ועיין ר"ש. (145) שאסר לזרעו מפני שמאבד תרומה, אבל גידוליה חולין (להלן הלכה כב), וראה להלן. (146) כן נראה במשנה שם: "הזורע תרומה שוגג וכו' אם הביאה שלישי וכו' ובפשתן מזיד יהפך", הרי שבפשתן מדובר אפילו אם הביאה שלישי, שאפילו הביאה שלישי אינה תרומה, שהרי גידוליה חולין (להלן הלכה כב). (147) כן מפרש רבינו את המשנה שם "ובפשתן מזיד יהפך", היינו: אפילו מזיד. פירוש: לא מיבעי שוגג שאין לקונסו, כנ"ל, שוודאי יהפך, כלומר, רשאי להפך ולזרוע דבר אחר, אלא אפילו במזיד - יהפך, כלומר, חייב להפך. אלא שהשינוי הזה בין שוגג למזיד - דחוק, ועיין תוספתא כפשוטה. (148) ירושלמי שם. (149) כלומר: לא קנסוהו חכמים, כבכל זרע תרומה, לקיים, ולשם כך לאסור גידוליה (וראה להלן הלכה כב), שהרי כל עיקרה של פשתן אינה לאכילת הזרע אלא לעצים (ראה בבא בתרא צג.), אלא אדרבה, קנסוהו להפך, ואם כן אין צורך לאסור הגידולין, ולפיכך הם מותרים לזרים, ראה להלן שם. ועיין באור-שמת].

כא. גדולי תרומה - הרי הן פחלין¹⁵⁰ לכל דבר,
אלא שאסורים לזרים. גזרו חכמים עליהן¹⁵¹ שיהיו
אסורין לזרים בתרומה, משום תרומה טמאה¹⁵²
שביד הפהן, שלא לשהנה אצלו פדי שיוזענה ותצא
לחלין, ונמצא בא פה לידי תקלה. לפיכך¹⁵³ מתר¹⁵⁴
לאכל הגדולין פידים טמאות¹⁵⁵, ומתר לטבול
יום¹⁵⁶, פחלין.

(150) ירושלמי תרומות פ"ו הלכה א. והיינו לחייבם בלקט שכחה ופאה ותרומה ומעשרות (להלן הלכה כז), ומה שאמרו בפ"א תרומות משנה ד "גידולי תרומה תרומה", היינו לאסור לזרים (ר"ש שם). (151) ב"ח דבר שגזרו (פירוש המשנה שם). והוא בשבת יז: (152) שם. (153) הואיל והן חולין. (154) תוספתא תרומות פרק ח.

יז. ישראל שהיה אורח¹²² אצל פהן והדליק לו שמן
שרפה, ועמד הפהן והלך לו - אינו חייב לכבותו עד
שיתכבה מאליו. וטובל הישראל פתילה¹²³ פגר הפהן
ומדליק לילה בה¹²⁴.

(122) תוספתא שם. (123) שם. (124) דעת רבינו, שהנאה של כילוי בתרומה לזר אינה אסורה אלא מדרבנן, ולצורך כזה שלא ילך באפילה לא גזרו, עיין משנה-למלך.

יח. בקרו של פהן¹²⁵ שהיה עומד אצל בקרו של
ישראל, וכליו של פהן שהיה נארג אצל כליו של
ישראל - הרי זה מדליק עליהן שמן שרפה¹²⁶ שלא
ברשות הפהן. וכן מדליקין שמן שרפה בבתי
כנסיות ובבתי מדרשות ובמבואות האפלים¹²⁷ שלא
ברשות פהן¹²⁸. ומי שאין לו חלין להדליק נר
הנפה¹²⁹ - מדליק שמן שרפה שלא ברשות הפהן.
מדליקין שמן שרפה על גבי החלין¹³⁰ ברשות
פהן¹³¹.

(125) תוספתא שם. (126) שגם הכהן נהנה מאורו, ונר לאחד נר למאה. (127) שכל אלו מצוה, ובמקום מצוה לא גזרו, כנ"ל. (128) כיון שהיא מצוה דרבים. ירושלמי תרומות פ"א הלכה ה. (129) שם. מפני שמצוות לאו ליהנות ניתנו, ועיין מראה הפנים שם. [ונראה שאף בערב שבת מותר להדליקו, שלא אמרו אין מדליקין בשמן שריפה, אלא ביום-טוב שחל להיות בערב שבת, כמפורש בשבת כג: ודברי הרדב"ז צ"ע]. (130) לצורך חולים ישראל. (131) במאמרו ומצוותו שירשה לנו זה (פירוש המשנה שם). שכיון שאינה אלא מצוה דיחיד, אסורה בלי רשות מהכהן.

יט. בת ישראל¹³² שושאת לכהן והיא למודה¹³³
אצל אביה - מדליק ברשותה¹³⁴. מתר לכהן להדליק
שמן שרפה אפלו בבית האבל או בבית המשטה¹³⁵
שיש שם ערבוב¹³⁶, ואין חוששין שמה יסתפקו
ממנה¹³⁷; בבית המשטה - שמפני נקיון פליהם¹³⁸
אין נוגעין בו, ובבית האבל - מפני שאין להם פנאי
מפני האבל¹³⁹.

(132) תרומות פ"א משנה י. (133) רגילה. (134) (ב"ברשות כהן" שלמעלה, נחלקו רבותינו: לדעת הר"ש, היינו כשהכהן נמצא שם. ולדעת רבינו, היינו במאמרו ובמצוותו (ראה למעלה). ואין צורך שהכהן יהיה שם, שבמקום מצוה התיירו חכמים איסור דרבנן של הנאת כילוי לזרים מתרומה (ראה למעלה), אבל "ברשותה" כאן, שאין כאן מצוה, צריך לומר גם לדעת רבינו, שכל ההיתר אינו אלא כשהיא בבית). (135) כר' שמעון, במשנה שם. (136) של הרבה אנשים, והיה מקום לחשוש שמה יקחו ממנה לאכילה, אף-על-פי שבלי ערבוב לא חששו לכך, שהרי נותנו בכלי מאוס (להלן פ"ב הלכה יב). (137) כלומר, יאכלו ממנו. (138) הכלים שהם אוכלים ושותים בהם בבית המשתה (פירוש המשנה שם). (139) ואין מתעסקים בשום דבר.

קלד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

172) לכהן, שאין בו עוד משום טומאה, אבל לישראל אסור משום גידולי תרומה (ראב"ד), שאין זה כגידולי גידולין שמתרים באכילה לישראל (משנה ראשונה שם).

155) כלומר, בלי נטילת ידים, והמדובר בפירות. וראה למעלה הלכה ז, שפירות של תרומה צריכים נטילת ידים. 156) שבתרומה הוא אסור (למעלה פ"ז הלכה ב).

18 כה. שְׁתִּילֵי¹⁷³ חֲלִין¹⁷⁴ שֶׁנִּטְמְאוּ וְזָרְעוּ וְעִשְׂאוֹן תְּרוּמָה - הָרִי אֱלוּ מִתְרִין; שְׁהָרִי טְהוֹר בְּזִירְעָה¹⁷⁵, וְלֹא נִטְמְאוּ כְּשֶׁהֵן תְּרוּמָה כְּדִי שְׂיֵהִיו אֲסוּרִין.

1 כב. גְּדוּלֵי גְּדוּלִין¹⁵⁷ - חֲלִין לְכָל דְּבָרָךְ. וְאֶפְלוּ דְּבָר שְׂאִין זָרְעוּ פְּלָה, אִם רַבּוּ הַגְּדוּלִין עַל הָעֵקֶר¹⁵⁹ בְּגְדוּלֵי הַגְּדוּלִין - הָרִי הַגְּדוּלִין הַשְּׂנִיִּים מֵעֲלִין אֶת הָעֵקֶר¹⁶⁰, אִף עַל פִּי שְׂאִין זָרְעוּ פְּלָה, וְיִהְיֶה הַכֹּל מִתֵּר לְזָרִים. וְכֵן תְּרוּמַת הַזֵּרֶה לְאֶרֶץ¹⁶¹ וְהַמְדַמֵּעַ¹⁶² וְתוֹסֶפֶת תְּרוּמָה¹⁶³ וְזָרְעוֹנֵי גִנֵּה שְׂאִינִים נְאֻכְלִים¹⁶⁴, כְּגוֹן זֶרַע לְפֶת וְצִנּוֹן, אִף עַל פִּי שְׂאוֹתוֹ לְפֶת וְצִנּוֹן תְּרוּמָה - גְּדוּלֵיהֶן מִתְרִין, וְהָרִי הֵן חֲלִין לְכָל דְּבָר. וְכֵן הַזֹּרֵעַ פֶּשְׁתָּן¹⁶⁵ שֶׁל תְּרוּמָה - הַגְּדוּלִין מִתְרִין לְזָרִים.

173) בדפוס רומי: "שחלים". אבל בכסף-משנה וברדב"ז, כבדפוסים שלנו. 174) ירושלמי שם הלכה ג, עיין בפני-משה. 175) ראה למעלה הלכה כג.

157) תרומות פ"ט משנה ד. היינו אם זרע גידולי תרומה. 158) ואפילו לאכילה לזרים (כסף-משנה). 159) על הזרע. 160) נדרים נט: 161) משנה בתרומות שם. היינו שגם הגידולים עצמם מותרים לזרים, שלא גזרו בה, מפני שאינה מצויה, ובדבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים (ירושלמי). 162) משנה שם, והיא תרומה שנתערכה בפחות ממאה חולין. ומפני שרובו חולין, גידולי חולין (ירושלמי). 163) תוספתא תרומות תחילת פרק ח. והיינו כשחרם ועלה בידו אחד מששים ואחד, שהרי זה תרומה ויחזור ויתרום (למעלה פ"ג הלכה ו). 164) במעשרות פ"ה משנה ח: "זרעוני גינה שאינם נאכלים וכו' שאף-על-פי שאביהם תרומה, הרי אלו יאכלו". ופירשה רבינו שם בגידולי תרומה, וזו לשונו: "שאיין אומרים גידולי תרומה, אלא כשהזרע הזרוע ראוי לאכילה, אבל אלו שאינם ראויים לאכילה, מותר לאכול גידוליהן, אף-על-פי שעיקר זרעם הוא תרומה". 165) שאף הוא מזרעוני גינה, ולרוב אינו נאכל, כמבואר בבבא בתרא צג. וראה בפ"א מהלכות כלאים הלכות ח"ט. ועיין בהשגת הראב"ד ובכסף-משנה.

21 כו. שִׁבְלַת¹⁷⁶ שְׁהִיתָה¹⁷⁷ בְּתוֹף הַכָּרִי, וּמִרַח הַכָּרִי¹⁷⁸ כָּלוּ - הָרִי אוֹתָהּ הַשִּׁבְלַת טָבַל, הוֹאִיל וּנְמַרְחָה בְּתוֹף הַכָּרִי. שְׁתִּלָּה וְאַחַר כֶּף קָרָא עֲלֶיהָ שֵׁם וְעִשְׂאָהּ תְּרוּמָה¹⁷⁹ - הָרִי זֶה סִפְקָה¹⁸⁰ תְּרוּמָה, הוֹאִיל וְזָרְעָה, שְׂמָא פֶּרַח הַטָּבַל מִמְּנָה¹⁸¹ וְנִעֲשִׂית בְּפִרוֹת שְׂעִדִין לֹא נִגְמְרוּ¹⁸². אֲבָל אִם עִשְׂאָהּ תְּרוּמָה קִדְם שְׂיִזְרְעָנָה - הָרִי זֶה תְּרוּמָה. לְפִיכָף, אִם תִּלַּשׁ מִמְּנָה וְאֲכַל בְּמִזִּיד - חֵיב מִיתָה¹⁸³, בְּשׁוּגָג - מְשַׁלֵּם אֶת הַחֲמִשׁ. וְאִם גָּחַן¹⁸⁴ וְאֲכַל בְּפִיו מִן הָאֶרֶץ - בְּטִלָּה דַעְתּוֹ אֲצִל כָּל אֲדָם, שְׂאִין דְּרָף בְּנֵי אֲדָם כְּכֶף¹⁸⁵; לְפִיכָף פְּטוּר מִן הַמִּיתָה וּמִן הַחֲמִשׁ אִם הָיָה שׁוּגָג.

176) תלושה מן הקרקע. 177) מנחות ע. 178) שהשווה אותה ברחת, שוהי קביעותה למעשר (רש"י שם). 179) על פירות אחרים. 180) בעיא היא במנחות שם. 181) ולא להתירה באכילה, שהרי גידולי טבל - טבל (תרומות פ"ט משנה ו, וראה להלן פ"ו מהלכות מעשר הלכה ו), אלא לענין זה שאין הפרשתו הפרשה (ראה בשיטה-מקובצת שם). 182) כלומר, לא נגמרה מלאכתן, ונשתלו, שוודאי אין הפרשתו הפרשה. [ניתכן עוד כי הכוונה ללא נגמר בשילום, כלומר, לא הגיעו לעונת המעשרות (המבוארת להלן פ"ב מהלכות מעשר הלכה ה), שאז אינם חייבים במעשרות כלל (שם הלכה ג). ומה שאמר (תרומות פרק ט משנה ו): גידולי טבל - טבל, אין זה אלא לאחר שתלשום מן המחובר, אבל כל זמן שהם מחוברים, אפשר שהם כאילו לא הגיעו לעונת המעשרות. וראה להלן פ"ה מהלכות מעשר הלכה ב]. ובמנחות שם, סיימו גם הצד השני של הספק: שמא כיון שמרחה בתלוש וחלה עליה חובת הפרשה - לא נפקעה חובתה ממנה גם כשנשתלה, וכעין זה בפאה פ"א משנה ו. 183) מנחות שם. 184) התכופך, שם. 185) ובטלה דעתו אצל כל אדם (רש"י שם).

11 כג. הַזֹּרֵעַ תְּרוּמָה טְמֵאָה¹⁶⁶, אִף עַל פִּי שְׁהַגְּדוּלִים טְהוּרִין¹⁶⁷ - הָרִי הֵן אֲסוּרִין בְּאֲכִילָה¹⁶⁸. הוֹאִיל וְהַתְּרוּמָה שְׁנִזְרְעָה אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה הִיתָה, כְּכָר נִדְחָה¹⁶⁹.

32 כז. שְׂדֵה שֶׁל גְּדוּלֵי תְּרוּמָה¹⁸⁶ - חֵיבַת בְּלֶקֶט¹⁸⁷ שְׂכָחָה וּפְאָה וּבְתָרוּמָה¹⁸⁸ וּמַעֲשָׂרוֹת¹⁸⁹ וּבְמַעֲשֵׁר עֲנִי. וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל וְעֲנִי פְהָגִים נוֹטְלִים מִמְּנָה מִתְּנֹת אֱלוּ; עֲנִי כְהֻנִים אוֹכְלִין אֶת שְׂלֵהֶם, וְעֲנִי יִשְׂרָאֵל מוֹכְרִין אֶת שְׂלֵהֶם לְפְהָגִים בְּדַמֵי תְּרוּמָה, וְהַדְּמִים שֶׁל עֲנִיִּים. וְכֵן בֶּן לֹוי מוֹכֵר הַמַּעֲשֵׁר שְׁלוֹ¹⁹⁰ לְפְהָגִים.

166) תרומות פ"ט משנה ז. 167) בספרא פ' שמיני (פרק יא הלכה ב): "מנין לזרעים טמאים שזרען טהור, תלמוד-לומר אשר יזרע טהור". 168) אף לכהנים. 169) כן הוא בירושלמי שם. והוא כמו שאמרנו בפסחים לד. משום היסח הדעת והוא פסול הגוף, ולא משום טומאה. אבל בפירושו למשנה תרומות שם כתב רבינו, שאסורים באכילה משום אין זריעה להקדש, וכמסקנת הגמרא בפסחים שם.

15 כד. חֲתַף אֶת הָעֲלִין¹⁷⁰ שְׂצֻמְחוּ, וְנִצְאוּ עֲלִין שְׂנִיִן וְחִתְּכָן - הָרִי אֲכַל שְׂנִצָּא אַחַר כֶּף¹⁷¹ מִתֵּר בְּאֲכִילָה¹⁷².

170) תרומות שם. 171) כרבי יהודה במשנה שם: "עד שיגום וישנה". וכן נראה בירושלמי שם (כסף-משנה).

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(2) תרומות פ"ח מ"א. ועוד בכמה מקומות. (3) [לפי שבקדשים נאמר (ויקרא יב, ד): "בכל קודש לא תגע" (ראה בזבחים לג: שהכונה לקדשים), ומכאן שטמא אסור ליגע בקדשים, ותרומה נלמדה מקדשים, ע"י יבמות עה, א. ו'תוספות' שם ד"ה נגיעה]. (4) כלומר, לא יגרום לה טומאה, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לכם את משמרת תרומותי" - עשה לה שימור שלא תיטמא (בכורות לד.). (5) שם כז, א. (6) שבת טו, א. ונמצא מוסיפין לה טומאה מן התורה. (7) בכורות, שם.

13 ב. תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָאתָ בְּסֶפֶק⁸ - לֹא אוֹכְלִים⁹ וְלֹא
14 שׁוֹרְפִין¹⁰, אֲלָא תִּהְיֶה מִנְחַת עֵד שֶׁתִּטְמָא טַמְאָה
15 וְדֹאית וְתִשְׂרֹף¹¹. וַיֵּשׁ שָׁם¹² סִפְקוֹת שֶׁשׁוֹרְפִין עֲלֶיהֶן
16 אֶת הַתְּרוּמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵינֵי טַמְאָה וְטַהֲרָה¹³.

(8) כגון שתי חביות של תרומה ברשות היחיד, ונגע שרץ באחת מהן, ולא ידוע באיזה מהן (ר"ש ור"ב בתרומות פ"ח מ"ח, ועיי"ש בתוי"ט). (9) שמא היא טמאה. (10) שמא אינה טמאה. (11) כרבן גמליאל בתרומות שם, וראה בהלכה הסמוכה. (12) על המלה "שם" הנוכרת כמה פעמים בדברי רבינו, ראה בפ"א מהל' יסודי התורה ה"א, ומהר"י אבוהב כתב, שנראה לו שצריך להיות "ששה" (הג"ה בגליון הרמב"ם). וכן הוא בשבת טו, ב - מהמשנה בטהרות פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו פ"ד מ"ה "על ששה ספקות שורפין את התרומה". וכן הוא בדברי רבינו בפ"ג מהל' אבות הטומאות ה"ג. (13) בהלכות אבות הטומאות, שם.

17 ג. חֲבִית שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנּוֹלַד לָהּ סֶפֶק טַמְאָה - הֲרֵי
18 זֶה לֹא יִחַדֵּשׁ בָּהּ דְּבָר¹⁴: לֹא יִזְיֹנָה מִמְקוֹמָה¹⁵ וְלֹא
19 יִגְלַנָּה¹⁶, אֲלָא נִיחָנָה¹⁷ עַד שֶׁתִּטְמָא וְדַאי וְתִשְׂרֹף;
20 וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שָׁמָּה תֵּאָכְל¹⁸.

(14) כרבן גמליאל בתרומות, שם. (15) להצניעה, ודלא כרבי אליעזר, שם. שכיון שאינה ראויה לאכילה, אינו מצווה לשמרה (רדב"ז). (16) דלא כרבי יהושע, שם. שעלידי גילוי תיפסל לגמרי, מפני סכנת נפשות (להלן ה"ג). (17) מותר להניחה. (18) ואילו רבי יהושע שם חושש שמא תאכל, ולכך אמר "שאם היתה מכוסה יגלנה".

21 ד. חֲבִית¹⁹ שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּגַת הַעֲלִינָה²⁰, וְהִתְחַתְּנָה
22 טַמְאָה²¹: אִם יָכוֹל לְהַצִּיל מִמֶּנָּה רְבִיעִית בְּטַהֲרָה²²
23 - יִצְלִי²³; וְאִם לֹא²⁴ - יִצְלִי בְּיָדֶיהָ²⁵ בְּלֹא נִטְלִיל
24 יָדַיִם וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִטְמָאָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּעֵינֵין
25 טַהֲרוֹת²⁶.

(19) של תרומה טהורה (שם מ"ט, ו'פירוש המשניות' שם). (20) מקום שעוצרים בו היין (ר"ש, שם). (21) בבור שלפני הגת יש חולין טמאים, ואם תפול התרומה לתוכה יהיה מדומע טמא, שאינו ראוי אף לכהן (שם). (22) שהיה הידים והכלים טהורים (פירוש המשנה, שם). (23) ואף-על-פי שבתוך כך, שיחזור אחר כלים טהורים, תרד התרומה למטה ותפסיד החולין שבגת התחתונה - אסור לו להציל בידיים שאינן נטולות, כיון שיכול להציל רביעית יין בטהרה.

(186) תרומות פ"ט משניות ב"ג. (187) שמן התורה הגידולין חולין, אלא שגזירת חכמים היא לאסור אותם לזרים, כמו שמבואר למעלה הלכה כא. (ואילו היתה תרומה מן התורה, היתה פטורה מכל אלו לפי שהיא קודש, ומטעם זה היא פטורה מן החלה (חלה פ"א משנה ד. וראה בכסף-משנה פ"ו מהלכות ביכורים הלכה ד, בשם הספרי). וראה במשנה ראשונה בתרומות שם). (188) במשנה ג שם: "והייבת במעשרות ובמעשר עניי" והוא-הדין לתרומה גדולה (ר"ש ורע"ב). (189) מעשר ראשון ומעשר שני. וראה להלן. (190) מעשר ראשון, אבל מעשר שני אסור למכור (פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז), אלא נותנו במתנה לכהן (רדב"ז ו'תוספות יום-טוב' שם, בשם רבינו אליהו מלונדריש).

1 כח. הַחֻבֹּטִין¹⁹¹ גְּדוּלִין אֱלוֹ - מִשְׁבַּח¹⁹². וְהִדֵּשׁ
2 בְּבִהְמָה פִּיעַד יַעֲשֶׂה? תּוֹלָה פְּפִיפּוֹת¹⁹³ בְּצוּאָרֵי
3 בְּהֵמָה וְנוֹתֵן לְתוֹכָן מֵאוֹתוֹ הַמִּיּוֹן¹⁹⁴. נִמְצָא לֹא
4 זוּמָם¹⁹⁵ אֶת הַבְּהֵמָה וְלֹא מֵאֲכִיל אֶת הַתְּרוּמָה¹⁹⁶.

(191) מכה במקלות לשם דישה. (192) תרומות שם. שעל-ידיזה הוא מונע עצמו מלהכנס לאיסור של חסימת פרה בשעת דישה, ראה להלן. (193) קופות. (194) אם הוא דש חיטים - חיטים, אם הוא דש שעורים - שעורים, כדי שתאכל מהם בעת הדישה וידוש (פירוש המשנה שם). (195) לשון המשנה שם. וזומם הוא מלשון "זממו אל תפק" (תהלים קמ, ט). ועניינו שלא ישים המתג בפיה בעת האכילה, לפי שאסור לו לקשור פי הבהמה בשעת הדישה, שהכתוב אומר: לא תחסום שור בדישו (דברים כה, ד - פירוש המשנה שם). (196) שאסור לו להכניסה בורע התרומה, לפי שהיא אוכלת ממנו, אלא אם היתה בהמת כהן (שם). היינו כרשנים, שאינם מיוחדים לאדם, אבל דבר המיוחד לאדם אין מאכילים לבהמה (משנה ראשונה שם). וראה למעלה פ"ט הלכה ז.

פֶּרֶק שְׁנַיִם עָשָׂר

(1) יבאר שאסור לטמא תרומה. תרומה שנטמאת בספק וחבית שנשברה בגת העליונה והתחתונה טמאה. ודין כרשינין ותלתן של תרומה אם מותר לעשות מעשיהן בטומאה. ודין אם עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטהרה. וישראל שעושה פירותיו בטומאה. זיתים וענבים שנטמאו או פת או שמן של תרומה. תרומה שנתגלתה. ואם יטול הכהן תרומה ומתנות עד שיפרישום הבעלים. כהן שנתנו לו תרומה ומצא שם דברים אחרים. אם יסייע הכהן לישראל בבית הגרנות. ועשרה שאין חולקים להם תרומה בגרנות.

5 א. אָסוּר לְטַמָּא אֶת הַתְּרוּמָה² שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
6 בְּשֶׁאֵר הַקְּדוּשִׁים³, וְלֹא יִבְאֲנָה לְיָדֵי טַמְאָה⁴, וְלֹא
7 יִפְסִידָנָה; אֲלָא אוֹכֵל הַטְּהוֹרָה וּמְדַלֵּק הַטְּמָאָה.
8 וּמִתֵּר לְטַמָּא תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ⁵ בְּטַמְאוֹת שֶׁל
9 תּוֹרָה, וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינָה טַמְאָה אֲלָא בְּאֶרֶץ הָעַמִּים,
10 שֶׁהִיא מְדַבְּרִיהֶם⁶, מִפְּנֵי שֶׁעָקַר חַיִּיבָהּ מְדַבְּרִיהֶם.
11 לְפִיכָף⁷, נִדְּהָ קוּצָה לָהּ חֵלָה בְּחוּצָה לְאֶרֶץ; שֶׁאֵינָה
12 מְזַהֶרֶת אֲלָא לְאֲכִלָּהּ, לֹא לִגְעָ בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

קלו שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיביא אותה לשריפה, לפי שאינה מאכל שנקפיד על שריפתה" (פירוש המשנה, שם). (43) ואף-על-פי שאין איסור לטמאה, כנ"ל - עשו לה היכר זה, שידעו שהוא תרומה (רע"ב). (44) [שלא החמירו אלא בעת השרייה, שיש עליה מים, ורואים שהיא מוכשרת לקבלת טומאה]. (45) שכותש אותם להסיר קליפתן, מלשון (דברים ט, כא) "ואכות אותו", ותרגמו "שפית" (ר"ש שם). (46) כיון שאין צריכין שימור בטהרה. (47) חלה פ"ד מ"ט, כדעת רבי עקיבא (וראה ב'פירוש המשניות' שם, וצ"ע). וראה למעלה פ"ו ה"ב.

ח. אין מפקידין תרומה⁴⁸ אצל כהן עם הארץ, מפני ש שלבו גם בה לאכלה⁴⁹. אבל מפקידין אותה אצל ישראל עם הארץ בכלי חרש המקף צמיד פתיל⁵⁰; ובלבד שלא יהיו פרות מן הארץ, גזרה שלא תסיטם⁵¹ אשתו נדה⁵¹.

(48) גיטין סא, ב. (49) ואף-על-פי שהיא מוקפת צמיד פתיל ולא הוכשרה לקבל טומאה (ראה להלן), חששו שמה ישבור את הכלי ויקחנה בידיים לחות ויאכלנה בטומאה (רדב"ז). (50) שאינו יכול לנגוע בו. (51) ומטמאה בהיסט גם כלי חרס המוקף צמיד פתיל (פ"ח מהל' מטמאי משכב ה"ב-ג). ואף-על-פי שלא הוכשרו, צריך גם "צמיד פתיל", שמה יקחנה לאכלו בידיים רטובות ויטמאו, ועי' ראב"ד וכסף-משנה.

ט. אין עושין לעם הארץ תרומת זיתיו בטרה⁵²; אבל עושין לו זיתיו חליץ בטרה⁵³, משום פדי חיו של פדד⁵⁴ (לבד). וכיצד עושה? נוטל פדי התרומה ומניחה בכלי שאינו מקבל טמאה, כגון פלי אבנים⁵⁵, וכשיבוא עם הארץ לטל החליץ והתרומה - אומרים לו: הנה שמה תגע בתרומה⁵⁶, שלא תחזר לטבלה⁵⁷.

(52) גיטין סב, א. ופירש רש"י שם: "לאחר שהפך זיתים לתן לבית הבד, אין מפרישים בדיים חברים תרומה מהן לעשותם בטהרה, לפי שכבר הוכשרו במעטן (כלומר, הוכשרו לקבל טומאה על-ידי השמן) ונטמאו, והכהן סומך עליהם וסובר שהם טהורים". (53) [שעם-הארץ אומר שלא הוכשרו, והוא נאמן על כך, כמפורש בפט"ז מהל' טומאת אוכלין ה"ב]. (54) עושה השמן בבית הבד. (55) גיטין, שם. (56) ותטמא אותה. (57) והוא אינו חשוד לאכול טבל שלא נתרם ממנו תרומה גדולה (פ"ט מהל' מעשר ה"א). ואף-על-פי שאין האמת כן, שאינה חוזרת לטבלה - אין זה אלא איום, ופתי יאמין לכל דבר. ראה ברדב"ז לפ"ח מהל' מתנות עניים ה"ב.

י. ישראל שעושה פרותיו בטמאה⁵⁸ - אין בוצרין עמו⁵⁹, ואין צריך לומר שאין דורכין עמו⁶⁰, מפני התרומה שתעשה בטמאה; אבל מוליכין עמו חביות⁶¹ לגת, ומביאין מן הגת⁶².

(58) עבודה זרה נה, א. (59) משום שהוא מסייעו לדבר

(24) שאינו יכול להציל אלא פחות מרביעית (שם). (25) כרבי יהושע, בבביתא פסחים כ, ב. ותרומות פ"ח מ"א. (26) פ"ח מהל' אבות הטומאות ה"ח.

ה. במה דברים אמורים? פחית של יין, והוא שיהיה בגת התחתונה פחות ממאה, שהרי ידמע הפל²⁸ ויפסל; אבל אם היה בתחתונה מאה בזה החבית, שהרי היא עולה באחת ומאה²⁹, או שהיתה חבית של שמן³⁰ - תרד ותטמא, ואל יטמאנה בידיו; שהרי הפל ראוי להדלקה³¹, ואין שם הפסד מרבה. וכן חבית שמן שנושפתה³²: אם יכול להציל רביעית בטרה - יציל, ואם לאו - יציל בטמאה³³; שפיון שנושפתה חבית - אינו מזרה³⁴ שלא להציל בטמאה, מפני שהוא פהול³⁵.

(27) פסחים כא, א. (28) ויש הפסד מרובה. (29) להלן פי"ג ה"א. ואין כאן אלא הפסד מועט. (30) ואין בתחתונה מאה כנגד זו. (31) כלומר, השמן (פסחים כ:). (32) על הארץ, וכולה הולכת לאיבוד. תרומות פ"ח מ"י. (33) למעלה כתב רבינו "יציל בידיו בלא נטילת ידיים", שכיון שהדבר נוגע רק להפסד החולין שלמטה, שהרי התרומה בין כך ובין כך אינה ראויה לכלום, לכן לא התירו אלא טומאת ידים דרבנן, אבל כאן כשהדבר נוגע להצלת התרומה עצמה, התירו גם טומאה דאורייתא ('אור שמח' ע"פ הגמרא במנחות מח.). (34) תרומות שם, מ"א. (35) פירוש, שהדבר בהול, שאי-אפשר להציל אלא בטמאה ('אור שמח').

ו. היה עובר³⁶ ממקום למקום ובידו פרות של תרומה, אמר לו הנכרי³⁷: תן לי אחת מהן, ואם לאו, הריני נוגע בכלן ומטמאן - יניח לפניו אחת על הסלע ואל יתנגה לתוף ידו³⁸, פדי שלא יטמא התרומה בידים³⁹.

(36) תרומות, שם. (37) הגוי. (38) אף-על-פי שטומאת גוי אינה אלא מדרבנן (פ"א מהל' טומאת מת, הלכות יג"ד). (39) [ואין זה דומה לחבית שנשפכה שלא הוזהר עליה (בהלכה הקודמת), שנעשתה פעולת ההפסד בגוף התרומה, אבל כאן לא נעשתה עוד שום פעולת הפסד בגוף התרומה].

ז. התלתן והפרשינין⁴⁰ של תרומה, הואיל ואינו מאכל אדם⁴¹ - הרי זה מותר לעשות פל מעשיהן בטמאה⁴². ואינו נזהר אלא בעת שריתן במים, שאם שרה אותם בטמאה הרי טמא אותם בידים⁴³; אבל אחר השריה - אינו נזהר⁴⁴, לא בעת ששף הפרשינין⁴⁵ ולא בעת שפמאכלין לבהמה. לפיכך⁴⁶ נותנין תרומת תלתן וכרשינין לכהן עם הארץ⁴⁷.

(40) מעשר שני פ"ב מ"ג"ד. (41) אלא על-ידי הדחק, ראה למעלה פי"א ה"ט, ופ"ב ה"ח. ואין אדם מצווה (=מוזהר) לטמא אוכלי בהמתו (כסף-משנה בשם 'ירושלמי' חלה פ"ד סוף ה"ד). (42) כבית-הלל במשנה, שם. רצה לומר: "סיסתפק מהם בטומאה איזו הסתפקות שירצה אף-על-פי

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קלז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלכה כבית הלל בענין זה (כסף-משנה בשם ר"י קורקוס). ועי' 'תוספות' בבא-קמא שם ד"ה אתי.

יג. יין תרומה⁷⁷ שנתגלה⁷⁸, הואיל ואסור בשתייה⁷⁹ 19
 - ישפך⁸⁰. וכן תאנים⁸¹ וענבים וקשואים ודלועין 20
 ואבטיחין ומלפפונות של תרומה שנמצאו מנקרות 21
 - הרי אלו אסורין באכילה מפני סכנת נפשות⁸². מה 22
 יעשה בהן? ישליך לים או יקברו. 23

(77 תרומות פ"ח מ"ד. 78) שנשאר בלי כיסוי שיעור זמן שייצא הרחש (= הנחש הזוחל) מתחת אוון הכלי, וישתה ויחזור למקומו (פי"א מהל' רוצח הי"א). (79) "שמא שתה ממנו נחש או אפעה או זולתם מבעלי הארס, ויסתכן השותה אותם וימות" (פירוש המשניות' שם). (80) ואין לחוש שהוא מאבד את התרומה, לפי שאינו ראוי לשתיה. (81) שם, מ"ו. 82) שמא ניקרן הנחש.

יד. עפה שנגלושה⁸³ במים מגלים, אף על פי שהיא 24
 תרומה - תשרף⁸⁴. 25

(83) תוספתא תרומות פ"ז. 84) ואפילו נאפתה הפת - אסורה (הל' רוצח שם הט"ז), ודלא כרבי נחמיה בתוספתא שם, שאמר: "ארס של נחש, כלה באורי".

טו. אסור לכהן לטל תרומה או שאר מתנות שלו 26
 עד שיפרישו אותם הבעלים. שונאמר: ראשיתם 27
 אשר יתנו ליי' לה נתתם⁸⁵; ונאמר: אשר ירימו בני 28
 ישראל ליי' נתתי לה - עד שירימו⁸⁶ ואחר כך יזכה 29
 בהם. ולא יטלם אחר שהורמו אלא מדעת בעלים, 30
 שהרי הם של בעלים לתתן לכל כהן שירצו; 31
 שונאמר: ואיש את גידו שיו לו יהי⁸⁷. ואם לקח שלא 32
 מדעת בעלים - זכה בהן⁸⁸; שאין לבעלים מהן אלא 33
 טובת הנאה⁸⁹, וטובת הנאה אינה ממוזן⁹⁰. 34

(85) [כן הוא בספרי' זוטא פ' קרח (הובא ב'ילקוט שמעוני' ס' תשנה) "ראשית אשר יתנו לך, ממה שיפרישו ויתנו לך, ולא מה שתטול לך". ובספרי' שם: "כל חלב יצהר וכו' זו תרומת מעשר. ראשיתם, זו ראשית הגז. אשר יתנו, זה הזרוע והלחיים והקיבה". הרי שגם מתנות וגם תרומה, אין להם אלא ממה שנותנים להם]. (86) חולין קל, ב. [עי' רדב"ז. וראה להלן פ"ו מהל' מעשרות הכ"א]. (87) 'ספרי' פרשת נשא. ובמתנות כהונה נאמר (דברים יח, ג): "ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקיבה", ודרשו חכמים (שם קלג.) "ונתן, ולא שיטול מעצמו". וראה להלן פ"ט מהל' ביכורים הכ"ב. (88) שהרי אפילו ספק בכור שתקפו כהן, אין מוציאין מידו (בבא-מציעא ו, ב. ופ"ה מהל' בכורות ה"ג, ועי' בתוספות' שם ד"ה והא, ו'תוספות' חולין קלא, א - ד"ה יש בו. 89) שיש לו הזכות ליתנה לכל כהן שירצה. 90) נדרים פה, א. ועי' בפ"ה מהל' אישות ה"ו. ונראה שלא רק עצם המתנות אין מוציאין מידו, אלא אפילו דמי טובת הנאה, אינו יכול לתבוע, שכל זכות זו אינה אלא כשהתרומה בידו.

טז. כהן שנתנו לו⁹¹ תרומה ומצא בה דברים אחרים 35

עבירה, שהרי אסור לגרום טומאה לחולין הטבולים לתרומה (שם). ונאף-על-פי שלא הוכשרו עוד לקבל טומאה - גזירת חכמים היא, שענבים הנבצרים לגת מקבלים טומאה אף בלי הכשר - שבת יז, א. ופי"א מהל' טומאת אוכלין ה"א]. (60) שהרי אז הם מוכשרים על-ידי היין ומקבלים טומאה מן התורה. (61) ריקות. (62) שהרי כבר נטמאו, בלי סיועו.

יא. זיתים וענבים שננטמו - סוחטין ועושה אותן 1
 תרומה⁶³. ואם נטמאו אחר שנגעשו תרומה, 2
 וסוחטין⁶⁴ פחות פחות מפיצה⁶⁵ - הרי המשקה 3
 היוצא מהן מותר בשתייה לכהנים. ואפילו לנסכים 4
 היה ראוי. שהמשקה כאלו הוא מפקד בתוף 5
 האכל⁶⁶. ולא אמרו פחות פחות מפיצה⁶⁷, אלא 6
 גזרה⁶⁸ שמה יעשה יותר מפיצה, ונמצא המשקה 7
 מתטמא בפיצה. ואם היו פרות אלו שלישי 8
 לטמאה⁶⁹ - דורכין פגת ובבית הבד, והמשקה 9
 תרומה טהורה; שאין שלישי עושה רביעי בתרומה, 10
 כמו שיתבאר בענין טהרות⁷⁰. 11

(63) מדובר כשנטמאו מחמת נגיעה בראשון לטומאה, שהזיתים והענבים נעשו שני לטומאה, והמשקים שבפנים לא נטמאו על-ידי נגיעה זו, שהמשקה כאילו הוא מופקד בתוך האוכל, כמו שכתב רבינו להלן, ומכיון שבשעת סחיטה היו המשקין חולין, לא נטמאו בעת הסחיטה על-ידי מגע הזיתים והענבים, שהרי אין שני עושה שלישי בחולין" (פי"א מהל' אבות הטומאות ה"ב) - ר"י קורקוס וכסף-משנה. (64) צ"ל: "סוחטין" (מעשה רוקח). (65) שאינו מטמא המשקין היוצאים. אבל ביותר מכביצה נטמאו המשקין, שהם תרומה, שהרי בתרומה אמרו "שני עושה שלישי" (שם ה"ג). (66) פסחים לג, ב. ודף לד, ב. (67) ולא אמרו בכביצה מכוונת, שגם היא אינה מטמאה המשקין היוצאים מהם, שכיון שיצא טיפה, שוב אין בה כביצה (שם). (68) שם. (69) כגון שנגעו באוכל שהוא שני לטומאה. (70) הל' אבות הטומאות, שם.

יב. פת תרומה שננטמאת - משליכה לבית העצים⁷¹ 12
 עד שישרפנה. וכן שמן שננטמא - נותנו בכלי 13
 מאוס⁷² עד שידליק, כדי שלא יהיה תקלה לאחרים 14
 ולאכלהו. והטים שננטמאו - שולקין⁷³ ומגיחין בכלי 15
 מאוס, כדי שלא יהיו ראויין לאכילה, ואחר כך 16
 פסיק בהן תנור וכירים⁷⁴. ומשקין שאין ראויין 17
 להדלקה⁷⁵ שננטמאו, כגון היין - קוברין אותן⁷⁶. 18

(71) שם לג, ב. (72) שם. (73) בישול ולא בישול, ראה להלן פ"ה מהל' מעשר הי"ד. (74) ראה למעלה פ"ב הי"ד. (75) משנה, תמורה לג, ב: "ותרומה טמאה וכו' את שדרכן לשרוף ישרוף, ואת שדרכן להקבר יקבר". (76) ונאף-על-פי שהיין ראוי לילוף - חששו לתקלה, שמה יבואו לשתותו. ונאף-על-פי שלדעת בית הלל, אין חוששים לתקלה (פסחים כ: ובבא-קמא קטו:) - סמך רבינו על מה שאמרו בגמרא כמה פעמים שחוששין לתקלה, ואם כן על כרחנו שאין

קלח שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

102) גמרא, שם. 103) שבשכר זה יתן לו שאר תרומות (רש"י). 104) חולין קלג, א. 105) שם. 106) כלומר, אינן מ"שולחן גבוה" כקדשים קלים (קידושין נב:), או כמעשר שני (סוכה לה). שאינם ממון בעלים (שם ושם), אלא ממון כהן הוא, במפורש בביכורים פ"ב מ"א. 107) ולפיכך צריך לנהוג בהן ככור (רדב"ז).

כ. לא יתן אדם¹⁰⁸ תרומה לשומר גתו, ולא בכור לשומר עדרו, ולא מתנות לרועה בהמתו. ואם נתן - חלל¹⁰⁹, אלא אם כן נתן להם שכר¹¹⁰ שמירתן תחלה. ורשאי ישראל¹¹¹ לומר לישראל אחר: הא לך סלע זו, ותן תרומה או בכור¹¹² או שאר מתנות לפלוני הכהן, כן פתי או כן אחותי¹¹³, וכל פיוצא בזה.

108) תוספתא דמאי פ"ה (הוצאת ליברמן עמ' 90..). 109) כלומר, ביזה אותם. והמקור בכורות כו, ב: "הכהנים והלוויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות כו" אין נותנין להם תרומה ומעשר בשכרן, ואם עושיין כן חיללו, ועליהן הכתוב אומר שחתם ברית הלוי. ואומר: ואת קדשי בני ישראל לא תחללו". והנה מתוך סמיכות הלכה זו להלכות שלפניה, נראה שהטעם הוא משום "כהן המסייע בבית הגרנות", ועל כרחנו שמדובר כשנותן להם לבסוף שכרם משלם, אלא שיש חשש שמא יפחיתו לו בשביל זה משכרם. ורק "אם נתן להם שכר שמירתם תחילה", באופן ששוב אין שום חשש של הפחתה בשכר - התירו (תוספתא כפשוטה). 110) תוספתא שם. 111) שם, ודווקא ישראל, אבל כהן אינו רשאי לעשות כן, שהרי הוא כמסייע בבית הגרנות (רדב"ז בהלכה הסמוכה). 112) כן הוא בתוספתא שם, וכן במשנה ערכין כח, ב. ומה שנראה בכורות כז, א - שרק בתרומה התירו ולא במתנות כהונה, נראה שרבינו פירש סוגיא זו כפירוש רגמ"ה (תוספתא כפשוטה). 113) וזוהי טובת ההנאה של הבעלים (בכורות, שם).

כא. במה דברים אמורים? פשהיו הפעלים רוצים לתן אותם לאחד משני כהנים אלו או לאחד משני לויים אלו בחדם, ואמר לו חברו: הא לך ותן לזה; אבל הפעלים שאמרם לכהן או ללוי: הא לך חלק זה בטובת הנאה¹¹⁴ - הרי זה אסור¹¹⁵. וכן אסור לעשות סחורה בתרומות¹¹⁶, אף על פי שהוא לוקח מכהן ומוכר לכהן¹¹⁷.

114) היינו שהכהן יתן לבעלים הכסף בשכר טובת הנאה שלו. 115) מפני שהוא כמסייע בבית הגרנות (ירושלמי דמאי פ"ו ה"ב). 116) שביעית פ"ז מ"ג. 117) שאין כאן שום חשש של סיוע בבית הגרנות.

כב. עשרה אין חולקין להן¹¹⁸ תרומה בבית הגרנות, אף על פי שהן אוכלין אותה¹¹⁹ או מאכלין אותה. ואלי הן: החרש והשוטה והקטן שאין בו דעת לפרש חקו¹²⁰, מפני שאין באלו דעת¹²¹. והטמטום

1 - הרי אלו אסורים משום גזל, שמה אחרים הניחום
2 שם⁹² עד שישטלום.

91) תוספתא תרומות פ"י. 92) [ומה שאמרו בבבא-מצייעא כו, ב: "שילח לו חבירו פירות ומצא בהן מעות, הרי אלו שלו" (וכן הוא בפט"ז מהל' גזילה ואבידה ה"ו) - אינו אלא בלוקח מן התגר, שאינו ידוע ממי קנה, או אפילו מבעל הבית, אם דש על-ידי פועלים אחרים, שלא ידעו מי הוא בעל האבידה, אבל תרומה שאינה מופרשת אלא על-ידי הבעלים עצמם, או על-ידי שלוחם, או בני ביתם, ידוע מי הוא בעל האבידה. ועוד שאין זו אבידה כלל, אלא דרך הינוח, וכמו שאמרו בתוספתא שם "שהכל משליכין לבית הדמע", כלומר, מניחים חפצים לשמירה בתוך התרומה, שהכל יראים לגשת אליה פן יטמאוה, ועי' תוספתא כפשוטה].

3 יז. אין ישראל חייבין⁹³ להטפל בתרומה ולהביאה
4 מן הגרן לעיר ומן המדבר לשוב, אלא פהנים
5 יוצאין לגרנות וישראל נותנים להם חלקן שם. ואם
6 לא יצאו - הרי זה מקריש ומניחה בגרן. ואם היתה
7 חתיה⁹⁴ או בהמה אוכלתה שם ואינה משתמרת שם
8 מהם - התקינו חכמים שיטפל בה ויביאה לעיר
9 ויטל שכן הבאתה מפה⁹⁵; שאם הפרישה והניחה
10 לבהמה ולחתיה - הרי זה חלול השם⁹⁶.

93) חולין קלד, ב. ותוספתא תרומות, שם. 94) תוספתא, שם. 95) כיון שהישראל אינו חייב לטפל בה. 96) שהתרומה נקראת קודש (רדב"ז).

11 יח. אסור לכהנים ולויים⁹⁷ לסייע בבית הגרנות כדי
12 לטל מתנותיהן⁹⁸. וכל המסייע - חלל קדש השם,
13 ועליהם נאמר: שחתם ברית הלוי. ואסור לישראל⁹⁹
14 להניחו שסייעהו, אלא נותן להם חלקן בכבוד.

97) בכורות כו, א. 98) תרומות ומעשרות ומתנות כהונה. ודווקא באלו החייבות מן התורה, אבל תרומת חוצה-לארץ וחלת חוצה-לארץ, שאינן אלא מדרבנן, אין בהם איסור זה של "כהן המסייע בבית הגרנות" (שם כז). וכן מפורש בדברי רבינו בפ"ה מהל' בכורים ה"ב, לפי נוסחת הכסף-משנה שם, ועי' כסף-משנה ומשנה-למלך כאן). 99) בכורות שם, לגבי בכור. וכן הוא בפ"א מהל' בכורות ה"ד.

15 יט. נתן תרומה לכהן¹⁰⁰ על מנת להחזירה - יצא
16 ידו נתינה¹⁰¹. ואסור¹⁰² לעשות כן, מפני שנמצא
17 כמסייע בבית הגרנות¹⁰³. וכן אסור להן שיחטפו¹⁰⁴
18 תרומות ומעשרות, ואפלו לשאל חלקן בפיהן¹⁰⁵ -
19 אסור, אלא נוטלין בכבוד. שעל שלחן המקום הם
20 אוכלין, ועל שלחנו הם שותים, ומתנות אלו לשם
21 הם, והוא זכה להן¹⁰⁶; שנאמר: ואני נתתי לך את
22 משמרת תרומתי¹⁰⁷.

100) קידושין ו, ב. 101) לכהן, והכהן יחזירנה לו, והוא ימכור את התרומה לכהנים אחרים והדמים שלו (רש"י).

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ג' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 וְהֶאֱנְדְרוּגֵינוּס, מִפְּנֵי שֶׁהָן פְּרִיָה בְּפָנֵי עֲצָמָן¹²².
2 וְהַעֲבֹד, שְׂמָא יִרְאוּהוּ הָעוֹבְרִים בְּשִׁדָּה וְיַעֲדוּ עָלָיו
3 שֶׁהוּא בְּהֵן¹²³. וְהָעֶרֶל וְהַטְּמֵא¹²⁴, מִפְּנֵי שֶׁהָן מְאוּסִין.
4 וְהָאִשָּׁה, שְׂמָא תִתְגַּרְשָׁה¹²⁵, וּמִפְּנֵי הַיְחוּד¹²⁶. וְהַנוֹשֵׂא
5 אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגְגַת לִי¹²⁷ - קָנְסוּ אוֹתוֹ¹²⁸ שֶׁלֹּא יַחַלֵּק
6 בְּבֵית הַגְּרָנוֹת עַד שִׁיגְרָשְׁנָה. וְכִלְזָן מְשִׁלְחִין לָהֶן
7 לְבִתְיָהֶן¹²⁹ וְחוֹלְקִין לָהֶן¹³⁰ כְּשֶׁאָר קָדְשֵׁי הַגְּבוּל¹³¹;
8 חוּץ מִן הַנוֹשֵׂא אִשָּׁה שְׂאִינָה הוֹגְגַת לִי¹³² וְהַטְּמֵא
9 וְהָעֶרֶל¹³³, שְׂאִין מְשִׁלְחִין לָהֶן כָּלֵל.

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ז

פָּרֶק שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי

1 יבאר שהתרומה עולה באחד ומאה. ואם הוא מין בשאינו
מינו בנותן טעם. ודין סאה תרומה שנפלה למאה והגביה
סאה מהכל ונפלה למקום אחר. סאה תרומה שנפלה למאה
הגביה ונפלה אחרת וכו'. לוג יין של תרומה צלול שנפל
למאה לוגין עכורין. שתי קופות אחת של תרומה ואחת של
חולין ואין ידוע איזו היא. שתי סאין אחת חולין ואחת
תרומה ונפלו אלו לתוך אלו. היו לפניו שני כריים וסאה
אחת ואמר הרי זו תרומה על אחד מן הכריים.

10 א. הַתְּרוּמָה עוֹלָה בְּאַחַד וּמֵאָה². פִּיּוֹד? סָאָה
11 תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סָאָה שֶׁל חֲלִין וְנִתְעַרְבַּה הַכֹּל
12 - מִפְּרִישׁ מִן הַכֹּל סָאָה אַחַת וְנִתְנָה לְכַהֵן³, וְהִשְׁאָר
13 מִתָּר לְזָרִים⁴. וְכֹל תְּרוּמָה שְׂאִין הַכַּהֲנִים מְקַפְּדִין
14 עָלֶיהָ⁵, כְּגוֹן תְּרוּמַת הַפְּלִיסִין וְהַחֲרוּבִין וְהַשְּׁעוּרִים
15 שֶׁל אָדוּם - אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַגְבִּיָּה; הוֹאִיל וְנִפְלָה
16 בְּמֵאָה - בְּטָלָה בְּמַעוֹטָה, וְהַכֹּל מִתָּר לְזָרִים.

2 ולמה שמכו על שיעור מאה בתרומות? שהרי תרומת
מעשר אחד ממאה ומקדש הכל, שנאמר את מקדשו ממנו,
אמרו חכמים: דבר שאתה מרים ממנו אם חזר לתוכו
מקדשו. (3) משום גזל השבט, שתרומה ממון כהנים.
4) שסאה תרומה שנפלה, בטלה בתערובת. (5) ואין כאן
גזל השבט.

17 ב. נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה לְפָחוֹת מֵמֵאָה - נִעֲשֶׂה הַכֹּל
18 מְדַמְעָה⁶, וְיִמְכַר הַכֹּל לְכַהֲנִים בְּדָמֵי תְּרוּמָה⁷, חוּץ
19 מִדָּמֵי אוֹתָהּ סָאָה⁸. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? כְּשֶׁנִּתְעַרְבַּה
20 מִין בְּמִינוֹ⁹; אֲבָל מִין בְּשֵׂאִינוּ מִינוּ - בְּנִתָּן טַעַם¹⁰:
21 אִם יֵשׁ בְּכֹל טַעַם תְּרוּמָה - נִעֲשֶׂה הַכֹּל מְדַמְעָה,
22 וְיִמְכַר לְכַהֲנִים חוּץ מִדָּמֵי תְּרוּמָה שְׁבוּ; וְאִם טַעַם
23 הַכֹּל טַעַם חֲלִין - הַכֹּל מִתָּר לְזָרִים.

6 מעורב (= חולין עם תרומה). (7) בזול, כיוון שהכל
אסור לזרים. (8) מפני שהיא תרומה והיא של כהן.
9) שבכל האיטורים בטל ברוב ובתרומה בטל במאה.
10) השיעור של ביטול.

24 ג. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה, וְהַגְּבִיָּה סָאָה¹¹ מִן
25 הַכֹּל, וְנִפְלָה הַסָּאָה שֶׁהַגְּבִיָּה לְמִקוֹם אַחֵר - אֵינָה
26 מְדַמְעַת¹² אֲלָא לְפִי חֲשָׁבוּן¹³. וְכֵן סָאָה תְּרוּמָה
27 שֶׁנִּפְלָה לְפָחוֹת מֵמֵאָה וְנִעֲשֶׂה הַכֹּל מְדַמְעָה, וְנִפְלָה מִן
28 הַמְדַמְעָה לְמִקוֹם אַחֵר - אֵינּוּ מְדַמְעָה אֲלָא לְפִי חֲשָׁבוּן.
29 פִּיּוֹד? הֲרֵי שֶׁנִּפְלָה עֶשְׂרֵי סָאִין שֶׁל תְּרוּמָה לְתַשְׁעִים
30 סָאָה חֲלִין וְנִדְמַעוּ הַכֹּל: אִם נִפְלָה מִמְדַמְעָה זֶה עֶשְׂרֵי
31 סָאִין לְפָחוֹת מֵמֵאָה חֲלִין - נִדְמַעוּ, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ בְּעֶשְׂרֵי

118) יבמות צט, ב. (119) לקנין כספם. (120) תוספתא
חגיגה פ"א. והיינו שיודע לישא כפיו (כסף-משנה), ואף-
על-פי שאין הכהן נושא את כפיו עד שיתמלא זקנו (פט"ו)
מהל' תפלה ה"ד) - אין זה אלא ביחיד, אבל עם אחרים
יכול לישא כפיו גם בעודו קטן ('תוספות' מגילה כד. ד"ה
ואין). ובדפוס רומי וכת"י 'מעשה רוקח': "לפרוש חיקו",
וכן הוא בכת"י עהרפורט בתוספתא שם, והיינו לפרוש בגדו
לקבל התרומה ('תוספתא כפשוטה'). (121) וזילותא
דתרומה לחלק להם בגורן לעין כל (רש"י יבמות, שם).
(122) שם. וזו היא זילותא דתרומה (רש"י). (123) ויעלוהו
מתרומה ליוחסין להשיאו אשה (שם ק.). (124) שאף-על-
פי שהם אינם אוכלים בתרומה - מאכילים הם את נשיהם
ועבדיהם (למעלה פ"ז ה"ב). (125) בת ישראל שנישאת
לכהן, והיא זרה. והיינו משום שלאחר הגירושין אסורה היא
בתרומה, ובלא יודעין ימשיכו לחלק לה תרומה (רש"י שם).
ואף בבת כהן שלא שייך טעם זה, גזרו משום בת ישראל
(משנה-למלך). (126) שבשבילי השדות אין מצויים עוברי
דרכים, והאשה תתייחד עם הגברים ההולכים לבית הגרנות.
והנה ביבמות שם, מביאה הסוגיא שתי דיעות. אחת אומרת
משום גרושה, והשניה אומרת משום ייחוד, ורבינו פסק
כשתיהן יחד. ואם בית הגרנות סמוך לעיר, שאין חשש שמא
תתגרש ולא ידעו, ובאופן שבשבילי השדות מצויים הרבה
אנשים שאין חשש ייחוד - חולקים לזה תרומה בבית הגרנות
(שם). (127) כלומר, פסולה לכהונה (רש"י שם).
(128) יבמות, שם. (129) שאין איש רואה שנותנים להם
תרומה. (130) בביתם. (131) [היינו תרומת מעשר וחלה.
ורוצה לומר: כשם שתרומת מעשר וחלה, שאין הדרך
לחלקם בגרנות, מותר לחלקם בביתם, כן מותר לחלק להם
תרומה גדולה בביתם, אף-על-פי שהדרך לחלקה בבית
הגרנות. וכן מפרש בתוספתא פאה פ"ד (הוצאת ליברמן עמ'
20 57) "קדשי הגבול קטנים חולקין בהן". וכן הוא
באנדרוגינוס בכורים פ"ב (שם עמ' 31 290) לפי נוסחת
בה"ג: "וחולק בקדשי הגבול כאנשים וכנשים". ומשמע
שגם תרומה גדולה בכלל, ועל כרחנו שהיינו בבית. ועי'
בר"ש, ביכורים, שם]. (132) שקנסוהו. (133) ביבמות ק,
א - אמרו: "וכולן משגרין להן לבתיהן, חוץ מטמא ונושא
אשה שאינה הוגנת לו, אבל ערל משגרין ליה, מאי טעמא
משום דאניס. טמא נמי הא אניס? האי נפיש אונסיה, והאי
לא נפיש אונסיה". ואם כוונת רבינו, לערל שאפשר לו למול
ולא מל שאינו אנוס כלל (ראה ב'מאירי' שם), למה השמיט

1 שֶׁל מִדְמַע סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה; נֶפֶל לְתוֹכָן פְּחוֹת
2 מְעֻשָׂר סָאִין - אֵינָן מִדְמַעוֹת.
11) שצריך להרים סאה. (12) אוסרת בתערובת. (13) כי
סאה תרומה שנפלה למאה והגביהה נחשב אותה שאין בה
מתרומה וודאית אלא חלק מק' בסאה, לפי שהיא במאה
סאה נתערבה. ואם נפלה למקום אחר עם סאה אחת בלבד
אינה מדמעת שאנחנו אומרים חלק מק' בסאה נפל בסאה
ואינו מדמע, אבל תעלה באחד ומאה, ואם נפלה בפחות
מסאה או הכל מדומע.

3 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין דְּרָפוֹ לְהַבְלִל,
4 בְּגוֹן חֲטִימִים לְחֲטִימִים¹⁴ או קָמַח לְקָמַח; אֲבָל דְּרָפוֹ
5 לְהַבְלִל, בְּגוֹן שֶׁמֶן תְּרוּמָה לְשֶׁמֶן חֲלִין או יֵין תְּרוּמָה
6 לְיֵין חֲלִין - הוֹלְכִין אַחַר הָרֵב: אִם רֵב תְּרוּמָה - הָרֵי
7 זֶה מִדְמַע פְּתוּמָה; וְאִם רֵב חֲלִין - הָרֵי הוּא בְּחֲלִין
8 וְאֵינוֹ מִדְמַע, אָף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל אֲסוּרִים לְזָרִים¹⁵.

14) שאינן נבללות, וכל אחת ניכרת בפני עצמה.
15) כלומר, ובכל זאת, אם נפל מן התערובת למקום אחר -
אין התערובת הזאת, שרובה חולין, מדמעת את התערובת
השנייה.

9 ה. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה, הַגְּבִיּהָ וְנִפְלָה
10 אַחֲרָת, הַגְּבִיּהָ וְנִפְלָה אַחֲרָת - הָרֵי הַחֲלִין מִתְרִין¹⁶,
11 עַד שֶׁתְּרַבָּה תְּרוּמָה עֲלֵיהֶן; שֶׁאִם נִפְלוּ לְתוֹךְ הַמֵּאָה
12 חֲלִין מֵאָה סָאָה וְעוֹד¹⁷ שֶׁל תְּרוּמָה סָאָה אַחַר סָאָה
13 - נִעְשָׂה הַכֹּל מִדְמַע.

16) ואין מצטרפות הסאין של תרומה זו עם זו לאסור, כיוון
שכבר הראשונה בטלה, ונמצא שנגד כל סאה יש מאה סאין
חולין, ותרומה עולה באחד ומאה. (17) כן מפרש רבינו
מה שאמרו במשנה שם: "עד שתרבה תרומה על החולין".
והראב"ד מפרשה בנפילת חמישים ואחת סאים של תרומה,
סאה אחר סאה למאה סאה חולין, שמא הגביה החולין,
והתרומה נשאר שם, והרי יש באותו הכרי חמישים ואחת
של תרומה וחמישים של חולין. ודעת רבינו שאין אומרים
שמא הוא מגביה החולין והתרומה נשאר, אלא ראשון
ראשון [=וכפי שהיה הרבי מורה להוסיף למשקה שהוא
היה נותן. המו"ל] מתבטל והכל חולין.

14 ו. סָאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה חֲלִין, וְנִפְלוּ
15 חֲלִין אַחֲרֵים עַד שֶׁהוֹסִיפוּ עַל מֵאָה: אִם בְּשׂוּגָג²² -
16 הָרֵי זֶה עוֹלָה בְּמֵאָה וְאַחַד; וְאִם בְּמִזִּיד²³ - הָרֵי הַכֹּל
17 מִדְמַע, שֶׁאֵין מְבַטְלִין אֶסְרֵי תוֹרָה²⁴ לְכַתְּחִלָּה.
22) הוסיף. (23) הוסיף עד מאה כדי לבטל את התרומה.
24) כלומר, תרומה, שעיקר איסורה מן התורה, אבל
תערובתה במאה אינה אלא מדרבנן.
יא. תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ - מִתֵּר לְבִטְלָהּ בְּרֵב,
וְאוֹכְלָהּ בְּיָמֵי טְמֵאתָהּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אִם הָיָה לוֹ
יֵין שֶׁל תְּרוּמַת חוּצָה לְאֶרֶץ - נוֹטֵל מִמֶּנּוּ לֵג אֶחָד
וְנוֹתֵן עָלָיו שְׁנֵי לֵגִין חֲלִין, וְנִמְצָא הַכֹּל שְׁלֹשָׁה;
וְאַחֲרַי כֶּף נוֹטֵל מִיָּין שֶׁל תְּרוּמָה לֵג וְנוֹתֵן לְתוֹךְ
הַשְּׁלֹשָׁה²⁵, וּמַגְבִּיּה מֵאַרְבַּעֶתָן לֵג וְשׁוֹתָהּ; וְחוּזֵר
וּמְשַׁלֵּף לְתוֹכָן לֵג אַחֵר, וְחוּזֵר וְנוֹטֵל לֵג וְשׁוֹתָהּ.
וְכֵן נוֹתֵן לֵג תְּרוּמָה וְנוֹטֵל לֵג מִן הַתְּעַרְבֶת, עַד
שֵׁיכְלָה כֹּל הַיָּין שֶׁל תְּרוּמָה. וְנִמְצָא שֶׁנֹּטֵל בְּמָה לֵגִין
בְּשְׁנֵי לֵגִין שֶׁל חֲלִין.

21 ז. אֵין פְּסֻלַת שֶׁל תְּרוּמָה מְצַטְרֶפֶת עִמָּה לְאֶסֶר
22 הַחֲלִין, אֲבָל פְּסֻלַת הַחֲלִין מְצַטְרֶפֶת עִם הַחֲלִין
23 לְהַעֲלוֹת הַתְּרוּמָה. בְּיַצֵּד? סָאָה חֲטִימִים יְפוֹת שֶׁל

(25) לפנינו שם: "רמי תרי נטלי דחולין וחדא נטלי דתרומה
ושקיל חד". וזוהי נוסחת הראב"ד. ולפי זה ייתכן כי לתת
עוד לוג של תרומה לתוך השלושה אסור, כי מעתה יהיו

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ג' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כזרע שתיהן יחד. (38) ברפוס רומי: "נעשין הונח זה לזה". ובירושלמי שם: "אין תלוש ומחובר נעשה הוכיח". כלומר, הבא ראייה ותוכיח מי הוא המותר ותאכל, דכל חדא באפני נפשיה הוא ואין כאן איסור מוחזק דהוה להו כשני מינין.

26 יד. שתי קפות, אחת של חלין ואחת של תרומה,
27 ולפניהן שתי סאין, אחת של חלין ואחת של
28 תרומה, ונפלו אלו לתוך אלו - מתרין; שאני אומר:
29 חלין לתוך חלין נפלו, ותרומה לתוך התרומה. ואף
30 על פי שלא רבו חלין על התרומה. במה דברים
31 אמורים? בתרומה בזמן הזה, שהוא מדבריהם;
32 אבל בתרומה של תורה - עד שיירבו חלין על
33 התרומה.

34 טו. סאה תרומה שנפלה לתוך הפריי³⁹, ואמר⁴⁰:
35 תרומת הפרי זה לתוכו - במקום שנפלה אותה סאה
36 שם נסתיימה⁴¹ תרומת הפרי, ונדמע הכל⁴² בתרומה
37 שנפלה ובתרומת הפרי. אומר: תרומת הפרי בצפוניו
38 - חולקין אותו לשנים, והחצי שבצפון - לשנים,
39 ונמצא רביעי הפרי, שהוא צפון צפוני, הוא המדמע.

39 של טבל, והיה שם מאה כנגד התרומה ודינה שתעלה ואינה עושה הכרי מדומע. (40) אחרי כן. (41) נקבעה במקום מסויים אצל הסאה שנפלה. (42) שעכשיו נתרבתה התרומה ועושה הכל מדומע [ואף על פי שלמעלה (הלכה 1) כתב רבינו שסאה שנפלה למאה ולא הספיק להגבייה עד שנפלה סאה אחרת, אם ידע בראשונה קודם שתיפול השנייה, לא נדמעו - כאן כיוון שנתחברו שתי הסאין ביחד, מצטרפות הן ומדמעות].

40 טז. היו לפניו שני פריים, ואמר: תרומת שני פריים
41 באחד מהן - הרי שניהן מדמעין⁴³. היו לפניו שתי
42 סאין וכרי אחד, ואמר: הרי אחת מן הסאין האלו
43 עשויה תרומה על הפרי הזה - הרי אחת מהן
44 תרומה, ואין ידוע אי זו היא. היו לפניו שני פריים
45 וסאה אחת, ואמר: הרי זו תרומה על אחד מן
46 הפריים הללו - הרי היא תרומה, ונתקן אחד מהן,
47 ואין ידוע אי זה הוא המתקן מן הטבל.

(43) שאין אנו יודעים באיזה מהם התרומה.

פרק ארבעה עשר

1) יבאר ג' תאנים שחורות וג' לבנות ונפלה לתוכן תאנה תרומה. ודין עיגולי דבילה גדולים וקטנים שנפל עיגול דבילה לתוכן ואין ידוע אם היה גדול או קטן. סאה של חטין שנפלה על פי מגורה של חטים, וכל ספק תרומה. סאה תרומה טמאה או טהורה שנפלה לפחות ממאה חולין. שתי קופות שנפלה סאה תרומה לאחת מהן, ואח"כ נפלה אחרת ולא נודע לאיזו נפלה.

א. חמשים תאנות² שחורות וחמשים לבנות שנפלה⁴⁸

מחצה על מחצה (=שנים חולין ושניים תרומה). אבל נוסחת רבינו שם הייתה כנראה: "רמי תרי נטלין דחולין וחדא נטלי דתרומה [ורמי תו חד נטלי דתרומה] ושקיל חד". ומכיוון שקמא קמא בטיל, אין כאן מחצה על מחצה.

1 יב. הזרע תרומה בצד החלין ולא נודע אי זהו זרע
2 תרומה, אפלו היה מאה לגנה²⁶ של תרומה ולגנה
3 אחת של חלין - כל מתרין²⁷. במה דברים אמורים?
4 בדבר שזרעו פלה בקרקע, כגון החטים והשעורים
5 וכיוצא בהן; אבל דבר שאין זרעו נפסד בארץ, כגון
6 השום²⁸ והבצלים, אפלו מאה לגנה של חלין ולגנה
7 אחת של תרומה תערכת ביניהן - הרי הפל מדמע²⁹.
8 ואם נתלש³⁰ הפל - תעלה התרומה במאה ואחד.
9 ולא יתלש לכתחלה³¹.

(26) "שם למקום זרע מן הארץ" והיינו ערוגה. (27) קל הוא שהקילו בגידולי תרומה, שערוגה אחת של חולין מתרת מאה ערוגות. וראה למעלה פרק י"א הלכה כ"ב שעוד הקלו, שגידולי מדומע - הם חולין. (28) שהשומים הם דבר שאין זרעו כלה. (29) שאין קרקע עולה באחד ומאה. ובפירוש המשנה כתב רבינו: "לפי שהתרומה מופרשת היא ולא נתערבה בחולין". (30) ממקום חבורו. (31) משום שאין מבטלין איסור לכתחילה.

10 יג. שתי קפות, אחת של תרומה ואחת של חלין,
11 ואין ידוע אי זו היא, או שנפלה סאה של תרומה
12 לתוך אחת מהן, ואין ידוע להיכן נפלה, ואחר כך
13 נפלה אחת משתי הקפות³³ לתוך החלין - אינה
14 מדמעתן³⁴. וכן אם זרע אחת מהם - הגדולין חלין
15 לכל דבר. והשניה - נוהג בה בתרומה³⁵. נפלה
16 הקפה השניה למקום אחר - אינה מדמעת. וכן אם
17 זרע אחר את השניה - הגדולין חלין. נפלו שתייהן
18 למקום אחד - מדמעת פקטנה שבשתייהן³⁶. זרע
19 אחד את שתייהם: בדבר שזרעו פלה - הגדולין
20 חלין, ובדבר שאין זרעו פלה - הגדולין מדמע.
21 במה דברים אמורים? בזרע את השניה עד שלא
22 קצר את הראשונה³⁷; אבל קצר את הראשונה ואחר
23 כך זרע את השניה, אפלו בדבר שאין זרעו פלה -
24 הגדולין חלין; שאין תלוש ומחברין נעשין חובה
25 זה לזה³⁸.

(32) הכוונה לשתי קופות של חולין, ונפלה סאה של תרומה לתוך אחת מהן. וגם זה בכלל מה שאמרו במשנה שם: "אין ידוע איזו היא של תרומה וכו'". (33) שאחת מהן תרומה ואחת מהן חולין, או אחת מהן מדומעת ואחת מהן חולין. (34) שמה הייתה אותה של חולין. (35) מספק. (36) "אם יהיה באחת על דרך הדמיון סאה ובשנייה סאתיים ונפלו השלוש סאין בחולין צריכים אנו לדעת שיעור אותן חולין ונחשב כי סאה תרומה נפלה בהן והיא קטנה שבשתייהן ואם היה באותן חולין מאה סאין תעלה במאה ואחד, ואם הוא פחות יהיה הכל מדומע". (37) ושתייהן מחוברים והרי זה

קמב שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ג' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ועל-פייזה תובן גם דעתו של ר"י שכולן מצטרפין לבטלה, כיון שאילו היה רוצה היה דורסן ומערבן הכל ביחד, כי לשיטתו גדר התערובת הוא גם בדעתו של האדם, ולכן נוגעת כאן גם מחשבתו ורצונו לתערובת של הכל יחד.

(עלפי "זיון מלכות" החדש, סי' ט"ז)

2) תרומות פ"ד משנה ט. 3) שיש בהם פחות ממאה. ואין השחורות מעלות ומסייעות ללבנות לבטל את הסאה-תרומה שנפלה, מכיון שמתורות הם (פי' הרא"ש שם). 4) שם משנה ח, כרבי עקיבא. והמדובר שאי-אפשר לברר על ידי מנין התאנים השחורות והלבנות, כגון שנאבדו מקצתן (מעשה רוקח). 5) שכיון שכולם בספק איסור - מעלות זו את זו (פירוש הרא"ש שם). 6) ירושלמי שם לדעת רב עקיבא. 7) שכיון שנאסרו - נאסרו (ר"ש שירליאו). [אבל צריך עיון: הרי סאה תרומה שנפלה לפחות ממאה סאה, ושוב נפלו שם חולין בשוגג - מצטרפים לבטל התרומה (תרומות פ"ה משנה ט), וגם כאן על ידי השכחה, נמצא שנתערבו כל התאנות, ולמה לא יבטלו את התרומה?].

ב. וכן עגולין דבלה ומלכנים של דבלה⁸ שגפלה עגול או מלכין של תרומה לתוכן, ואין ידוע אם מלכין קיה או עגול - הרי העגולין מצטרפין למלכנים⁹ ותעלה התרומה באחד ומאה מן הפל. עגולין דבלה גדולים וקטנים¹⁰ שגפלה לתוכן, ואין ידוע אם גדול קיה אם קטן - הרי הן מצלין בין במנין בין במשקל¹¹. פיצד? נפל עגול למאה עגולין גדולים וקטנים - הריני אומר קטן נפל¹², ומגביה אחד מן הקטנים. נפל עגול לתוך ארבעים עגולים, מהן עשרים עגול משקל כל אחד ארבע ליטרין, ומהן עשרים עגול משקל כל אחד לטרא, הואיל ומשקל הפל מאה ליטרין ואחד - הריני אומר קטן נפל, ומגביה אחד מן הקטנים.

8) שם משניות ח"ט. "בני אדם עושים מדבלת התאנים כמו כרות עגולות, ועושין מהן גם כן כמין דבלות מרובעות, נקראות מלכנים לפי שהן דומות לאותם הדפוסים שעושים בהם הלבנים, ולפיכך דעתי שהיא עברי ממש, החזיקי מלכין" (נחום ג, יד - פירוש המשניות). 9) כיון שאין ידוע, וכולן אסורות בין עגולים בין מלכנים - מעלות זו את זו. 10) במשנה שם. 11) ירושלמי שם. 12) ויש כאן מאה ואחד של חולין.

ג. והקמת והסלת¹³ - אינן מצטרפין להעלות את התרומה.

13) תוספתא תרומות פ"ו, כחכמים. ואף-על-פי שהם מעורבים - הרי אפשר לרקד ולבררם זה מתוך זה. והיינו דוקא אם ידע מה נפל, קמח או סולת, אבל אם לא ידע מה נפל - מצטרפים, כמו עיגולים ותאנים למעלה (תוספתא כפשוטה).

ד. סאה של חטים שגפלה¹⁴ על פי מגורה¹⁵ של

1 לתוכן תאנה אחת של תרומה: היתה לכה -
2 השחורות מתרות, והלבנות מדמעות³; היתה
3 שחורה - השחורות מדמעות, והלבנות מתרות. ואם
4 אין ידוע⁴ אם שחורה היתה ואם לכה - עולה
5 באחד ומאה מן הפל. ידע מה היתה⁵ אחר שגפלה
6 ושכה - הרי פלן מדמעות⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חמשים תאנות שחורות וחמשים לבנות שנפלה לתוכן תאנה אחת של תרומה, היתה לבנה השחורות מותרות כו".

ומקורו במשנה, מסכת תרומות: לפי רבי יהושע, השחורות מעלות את הלבנות, והלבנות מעלות את השחורות. רבי אליעזר אוסר, היינו שאם שחורה נפלה, השחורות אסורות. ואם לבנה נפלה, הלבנות אסורות. ורבי עקיבא אומר: בידוע מה נפלה (שחורה או לבנה) אין מעלות זו את זו, וכשאינו ידוע מה נפלה - מעלות זו את זו, ופסק הרמב"ם כרבי עקיבא.

טעמו של ר"א האוסר מובן בפשטות, שהרי במציאות לא התערבה התרומה אלא בחמשים הלבנות, ובוודאי שאין מאה מהמין שנפל. בטעמו של רבי יהושע, כתבו המפרשים, שכיון שאם היה רוצה היה דורסן ומערבן הכל ביחד, כולן מצטרפין לבטלה. ובטעמו של רבי עקיבא שמחלק בין ידוע מה שנפל ואינו ידוע, כתבו - שבידוע איזו תאנה נפלה (שחורה או לבנה) אין מעלות, כיון שיכול לאכול האחרות, וכיון שמתורות הן אינן מסייעות לבטל. אבל אם אין ידוע איזו נפלה, כולן בספק איסור, ולכן מעלות זו את זו.

וצריך להבין: א. בדעת רבי יהושע, הרי מה בכך שאם רצה לדורסן מערב את כולן, והרי לפועל לא דרסן ואיך מעלות זו את זו.

ב. בדעת רבי עקיבא, מה בכך שאינו יודע איזו נפלה, הרי כל הספק הוא בידיעתו, אבל במציאות לא התערבה התרומה במאה ואין כאן תערובת של אחד במאה.

יש לומר שר"א ור"ע חולקים בכללות גדר תערובת יבש ביבש שאינה כתערובת לח בלח, כי כל דבר בתערובת זו נשאר ועומד נפרד בפני עצמו, אלא שהאדם אינו יודע איפה נמצא האיסור, האם גדר יבש ביבש שונה מתערובת לח בלח בזה שאינו תערובת ב'חפצא' אלא מצד ה'גברא', היינו בידיעת האדם וגם זה מספיק כדי לבטל האיסור, או שגם גדר תערובת יבש ביבש הוא ב'חפצא' כמו בתערובת לח בלח, כי גם בו אי אפשר להבחין בין ההיתר והאיסור. ר"א סובר שגם תערובת יבש ביבש צריכה להיות ב'חפצא', ולכן אין הלבנות יכולות להעלות את השחורות כי אין כאן תערובת במציאות. אבל ר"י ור"ע סוברים שתערובת יבש ביבש מספיק שתהיה רק מצד ה'גברא'.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום רביעי ג' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

26) מוסב על האמור בהלכה הקודמת, שאם יש שם מאה פומין יעלו, ואם פחות ממאה פומין לא יעלו, שהוא-הדין בדרס על פי כוורת או על פי עיגול (מראה הפנים בירושלמי הלכה ז ד"ה וצריך). 27) זו היא בבא בפני עצמה, מראה הפנים שם. 28) ביצה ד. 29) כלומר: נתעלמו ממנו שני דברים: אינו יודע באיזה עיגול דרס, וגם אינו יודע באיזה מקום בעיגול. 30) כלומר: כאילו פומין מעורבים בשל שולים, וכולם בספק דימוע, ומצטרפות התחתונות להעלות את הליטרא שעל הפה (רש"י שם). 31) ירושלמי שם. כיון שכל עיגול ועיגול ניכר בפני עצמו, צריך שיהא בכל עיגול כדי לבטל הספק תרומה ברוב מן התורה, ואז מצטרפין להעלותה באחד ומאה (מראה הפנים שם). 32) (בירושלמי שם: "שני ליטרין וכל שהוא", הרי שאין צורך ב"חד בתרי" ממש. ועיין מהרש"א לפסחים מד. ד"ה איתביה. ובשולחן ערוך יורה-דעה סימן קט סעיף א בש"ך, בפלתי ובפתחי תשובה).

33 ח. התרומה - ודאָה אוֹסר בְּמֵאָה, וּסְפִיקָה אוֹסר בְּחֻמְשִׁים³³, וְאִין לָהּ הִתֵּר אֲלָא בְּרַב; וְאִם הִיא בְּיוֹתֵר מִחֻמְשִׁים - אֵינָה צְרִיכָה רַב. פִּיּוּצָה? הֲאֵנָה אַחַת תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלְתָה לְתִשְׁעִים וְתִשְׁעִים, וְהָרִי הֵמָּה קָמִין³⁴ - הַכֹּל אֲסוּר לְזָרִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ³⁵.

33) ירושלמי שם פ"ד ה"ז. 34) ויש כאן בוודאי תרומה. 35) למעלה הלכה א.

36) נִפְלְתָה אַחַת³⁶ מִחֻמְשִׁים³⁷ וְאֶבְדָּהּ אַחַת מִן הַכֹּל, שְׂמָא אַחַת מִן הַחֲלִין הִיא שְׂאֵבְדָּה אוֹ הַאֲחַת שֶׁנִּפְלְתָה הִיא שְׂאֵבְדָּה - הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרוֹת, עַד שֶׁיִּרְבֶּה עֲלֵיהֶן חֲלִין מִמְּקוֹם אַחֵר³⁸ וְיוֹסִיף עֲלֵיהֶן חֻמְשִׁים תְּאָנִים וְאַחַת יוֹתֵר עַל הַכֹּל. וְאִם נִפְלְתָה אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹךְ חֻמְשִׁים וְאַחַת וְאֶבְדָּהּ אַחַת מִן הַכֹּל - הִתֵּר הַשָּׂאֵר לְזָרִים³⁹.

36) המשך של ההלכה הקודמת. 37) בכ"י אברבנאל: "לתוך חמשים". ועיין מראה הפנים שם. 38) כמפורש בירושלמי: "עד חמשים צריכה רוב". אף-על-פי שבתרומה ודאי שנפלה לפחות ממאה, אסור להוסיף ולהרבות, לפי שאין מבטלין איסור לכתחילה. 39) שם. שכיון שיש כאן ספק שמא אותה של תרומה היא שאבדה, לפיכך די בחמשים ואחד.

37 י. סָאָה תְּרוּמָה⁴⁰ שֶׁנִּפְלְתָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה מְעַשָּׂר רֵאשׁוֹן שְׁלֹא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ⁴¹ אוֹ לְמַעְשָׂר שְׁנֵי וְהִקְדָּשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ, וְנִדְמַע הַכֹּל: אִם לְמַעְשָׂר רֵאשׁוֹן נִפְלָה - יִקְרָא שֵׁם לְתְרוּמַת מְעַשָּׂר, וְיִמְכָר הַכֹּל לְכַהֲנִים⁴² חוּץ מִדְּמֵי תְרוּמָה שֶׁנִּפְלְתָה וּמִדְּמֵי תְרוּמַת מְעַשָּׂר שְׁבוּ; וְאִם לְמַעְשָׂר שְׁנֵי וְהִקְדָּשׁ נִפְלָה - הָרִי אֵלּוֹ יִפְדּוּ⁴³ וְיִמְכְּרוּ לְכַהֵן חוּץ מִדְּמֵי תְרוּמָה.

40) תרומות פ"ה משנה א. 41) תרומת מעשר. 42) שהדמוע אסור לזרים. 43) ויהיו חולין.

יא. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴⁴ שֶׁנִּפְלְתָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה

1 חֲטִים - אִין מְשַׁעְרִין אוֹתָהּ בְּאֶחָד וּמֵאָה¹⁶; שְׂאִין מְשַׁעְרִין אֲלָא אִם נִבְלְלָה¹⁷ תְּרוּמָה עִם הַחֲלִין, אוֹ 2 אִם אִין יָדוּעַ בְּאֵיזָה מְקוֹם נִפְלָה הַתְּרוּמָה. וְכִיּוּצָה 3 יַעֲשֶׂה? רוֹאִין אֶת הַתְּרוּמָה בְּאֵלּוֹ הִיא חֲטִים עַל גְּבִי שְׁעוּרִים¹⁸, וּמִפְרִישׁ הַתְּרוּמָה עֲצָמָה שֶׁנִּפְלְתָה עַל גְּבִי 5 הַמְּגוּרָה עִם מְעַט מִן הַחֲלִין שֶׁנִּפְלָה עֲלֵיהֶן, כְּמִי 6 שְׂמָאֲסָף חֲטִים מְעַל גְּבִי שְׁעוּרִין.

14) תרומות פ"ד משנה יא. 15) הוא המקום שאוצרים בו (פירוש המשנה). 16) בתחתונות שבמגורה. 17) משנה שם, כדעת רבי יהושע. 18) תוספתא שם פ"ה.

8 ה. שְׁתֵּי קָפוֹת¹⁹ אוֹ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת שֶׁנִּפְלְתָה תְּרוּמָה 9 לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן וְנִבְלְלָה, וְאִין יָדוּעַ לְאִי זֶה מֵהֶן 10 נִפְלָה: אִם הָיוּ שְׁתֵּי מְגוּרוֹת בְּבֵית אֶחָד²⁰ - הָרִי אֵלּוֹ מְצַטְרְפוֹת, וְתַעֲלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה מִן הַכֹּל בְּאֵלּוֹ הָיוּ 11 שְׁתֵּיהֶן מְגוּרָה אַחַת. וְהַקָּפוֹת מְצַטְרְפוֹת וְאֶפְלוּ הֵימָּה 12 קָפָה בְּבֵית זֶה וְקָפָה בְּבֵית אַחֵר, לְפִי שֶׁקְרוּב הַדְּבָר 13 לְקַבֵּץ שְׁתֵּיהֶן²¹ בְּבֵית אֶחָד. אֲבָל אִם הָיוּ שְׁתֵּי הַקָּפוֹת 14 בְּשְׁתֵּי עִירוֹת - אֵינָן מְצַטְרְפוֹת.

19) תרומות פ"ד משנה יב, כחכמים. 20) ברייתא בירושלמי שם וכתנא-קמא. 21) שם (הלכה ח): קופות דרכן להתפנות, מגורות אין דרכן להתפנות. ופירוש להתפנות, לטלטלן ולהעתיקן ממקום למקום, וכיון שמטלטלות ונעתקות יתקבצו בשעת הטלטול (פירוש המשנה שם).

16 ו. וְכִיּוּצָה מְעַלָּה סָאָה שֶׁנִּפְלְתָה? אִם רָצָה לְהַעֲלוֹת²² 17 מֵאֶחָד מְשַׁתִּיחֶיהֶן - מְעַלָּה, וְאִם רָצָה לְהַעֲלוֹת חֲצִיָּהּ 18 מִזֶּה וְחֲצִיָּהּ מִזֶּה - מְעַלָּה. פְּדִים מְלֵאִים תְּאָנִים שֶׁל 19 חֲלִין²³, שְׁדָרְס לִיטְרָא תְּאָנִים שֶׁל תְּרוּמָה בְּפִי פֶד 20 אֶחָד²⁴ מֵהֶם, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה הִיא: אִם הָיוּ שֵׁם מֵאָה 21 פֶד וְכַד - הָרִי זֶה תַעֲלָה, וְלוֹקַח פֶּד אֶחָד מֵהֶם 22 וּמְוַכְרָה לְכַהֵן חוּץ מִדְּמֵי אוֹתָהּ לִיטְרָא, וְהַשָּׂאֵר 23 מְתָרִין; וְאִם הָיוּ פָחוֹת מִמֵּאָה - הַפְּמִין כֵּלָן 24 מְדַמְעוֹת, וְהַשְׂוֹלִים מְתָרִין²⁵.

22) ירושלמי שם. 23) תרומות שם משנה יא, וכרבי יהושע. 24) כמו שכתב למעלה, שאם רצה להעלות אחד מהם - מעלה. 25) ולפיכך אין התחתונות מסייעות לבטל, וצריך שיהיו מאה פומין.

25 ז. וְכֵן אִם דְּרָסָה²⁶ עַל פִּי כְּוֹרֵת אוֹ עַל פִּי עֵגוּל, וְאִין יָדוּעַ אִי זֶה הוּא. דְּרָסָה עַל פִּי הָעֵגוּל²⁷ וְאִין יָדוּעַ 26 אִם בְּצִפּוֹנוֹ אוֹ בְּדְרוֹמוֹ²⁸ וְלֹא אִי זֶה עֵגוּל הוּא²⁹ - 27 רוֹאִין אוֹתָם בְּאֵלּוֹ הֵם פְּרוּדוֹת³⁰, וְתַעֲלָה לְפִי 28 הַמְשָׁקֵל; אִם יֵשׁ בְּכָל הָעֵגוּלִין מֵאָה לִיטְרִין - 29 תַעֲלָה. וְהוּא שֵׁשׁ בְּכָל עֵגוּל³¹ מֵהֶן יִתֵּר עַל שְׁנֵי 30 לִיטְרִין³², פְּדִי שֶׁתִּבְטַל הַתְּרוּמָה בְּרַב; שְׂסַפֵּק 31 הַתְּרוּמָה בְּטַל בְּרַב הַחֲלִין.

קמד שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ג' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 25 חֲלִין או מַעֲשֵׂר ראשון או מַעֲשֵׂר שְׁנִי או הַקֹּדֶשׁ,
 26 בֵּין טְמֵאִין⁴⁵ בֵּין טְהוֹרִים, הוֹאִיל וְנִדְמַע הַכֹּל - הָרִי
 27 הַכֹּל פְּתוּמָה טְמֵאָה שְׁאִסוּרָה בְּאִילָהּ לַכֹּל, וְהָרִי
 28 הַכֹּל אָסוּר לְעוֹלָם, וּמִנִּיחִים אוֹתָן עַד שִׁירְקָבוּ. בְּמָה
 29 דְּבָרִים אֲמוּרִים⁴⁶? בְּדָבָר שְׁאִין דִּרְכוּ לְהֵאֱכֹל חֵי;
 30 אֲבָל בְּדָבָר שֶׁדִּרְכוּ לְהֵאֱכֹל חֵי - לֹא יִנְיָח, שְׁמָא
 31 יִתְקַל בָּהֶם וְיֵאֱכַל מֵהֶן; אֲלֵא יִדְלִיק הַכֹּל פְּדָרְךָ
 32 שְׁמַדְלִיקוּן תְּרוּמָה טְמֵאָה⁴⁷.
- 33 טו. שְׁתֵּי קִפּוֹת⁶⁵ שֶׁנִּפְלְהָ סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְתוֹף אַחַת
 34 מֵהֶן וְנִדְעָ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלְהָ, וְאַחַר כֵּן נִפְלְהָ סָאָה
 35 שְׁנִיָּה וְאִין יְדוּעָ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלְהָ - אוֹמְרִים:
 36 לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלְהָ רֵאשׁוֹנָה נִפְלְהָ שְׁנִיָּה, לְפִי שֶׁתּוֹלִין
 37 אֶת הַקֹּלְקָלָה בְּמַקְלָקָל⁶⁶. נִפְלְהָ סָאָה⁶⁷ רֵאשׁוֹנָה לְתוֹף
 38 אַחַת מֵהֶם וְאִין יְדוּעָ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלְהָ, וְאַחַר כֵּן
 39 נִפְלְהָ סָאָה שְׁנִיָּה וְנִדְעָ לְאִי זֶה מֵהֶן נִפְלְהָ - אִין
 40 אוֹמְרִים: לְמָקוֹם שֶׁנִּפְלְהָ שְׁנִיָּה נִפְלְהָ רֵאשׁוֹנָה, אֲלֵא
 41 שְׁתִּיְהִן מַקְלָקָלוֹת.
- 42 (65) תוספתא תרומות פ"ז, וירושלמי שם פ"ד הלכה ח.
 43 והמדובר כשאין באף אחת מהן מאה ואחת נגד התרומה,
 44 באופן שזו שנפלה הסאה תרומה לתוכה - נדמעה, או שיש
 45 בכל אחת ואחת מאה ואחת, וזו שהסאה נפלה אל תוכה
 46 חייבת בהרמת סאה לכהן (רדב"ז). (66) שהראשונה
 47 נדמעה או נתחייבה בהרמה. ראה למעלה. והשנייה מותרת.
 48 וראה למעלה פ"י הלכה יד. (67) תוספתא וירושלמי שם.
- 49 טז. הִיוּ שְׁתֵּי קִפּוֹת⁶⁸, אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה⁶⁹,
 50 וְנִפְלְהָ סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה לְאַחַת מֵהֶן, וְאִין יְדוּעָ אִי
 51 זֶה הִיא - אוֹמְרִין: לְתוֹף הַטְּמֵאָה נִפְלְהָ.
- 52 (68) תוספתא שם, וירושלמי שם פ"ז הלכה ג.
 53 (69) בתוספתא שם: "אחת של תרומה טמאה, ואחת של
 54 תרומה טהורה". ולדעת רבינו, הוא-הדין אם שניהם של
 55 חולין (כסף-משנה), שכל שהוא מקולקל יותר, תולין בו
 56 הקלקלה.
- 57 יז. שְׁתֵּי קִפּוֹת⁷⁰, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת שֶׁל
 58 חֲלִין טְמֵאִין⁷¹: נִפְלְהָ סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹף
 59 אַחַת מֵהֶן - אוֹמְרִין: לְתוֹף שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלְהָ⁷²,
 60 וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ בְּטַהֲרָה פְּתוּמָה⁷³.
- 61 (70) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טהורה
 62 ואחת של חולין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך
 63 אחת מהן, ואין ידוע לאיזה מהן נפלה, אני אומר לתוך
 64 תרומה נפלה, והחולין יאכלו נקודים". וראה למעלה הלכה
 65 יב, שלדעת רבינו, היינו פחות מכביצה. ועיין להלן. (71)
 66 כן הוא בירושלמי שם, וכן הוא ברמב"ם כ"י שהיה לפני
 67 הר"י קורקוס. אבל בשו"ת ר"י הנגיד העתיק "חולין
 68 טהורים". וכן הגיה הכסף-משנה, בכדי ליישב קושיית
 69 הראב"ד. וראה להלן הלכה יח, והלכה כא והערה עז.
 70 (72) והחולין מותרים. ראה למעלה פ"י הלכה יד.
 71 (73) שלא אמרו "תרומה לתוך תרומה נפלה" אלא במקום
 72 שיש הפסד (= איסור החולין באכילה), אבל לענין זה,
 73 לזהרה בטהרה, שאין כאן הפסד - חששו שמא נפלה
- 9 יב. סָאָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה⁴⁸ שֶׁנִּפְלְהָ לְפָחוֹת מִמָּאָה
 10 חֲלִין⁴⁹ טְמֵאִין - יִמְכַר הַכֹּל לַכֹּהֲנִים חוּץ מִדְּמֵי
 11 תְּרוּמָה. וְהַפְּהֵן אוֹכֵל מִדְּמַע זֶה קְלִיּוֹת⁵⁰, או לְלוֹשׁ
 12 אוֹתוֹ בְּמֵי פְרוֹת שְׁאִין מְשִׁירִין⁵¹, כְּדִי שְׁלֹא תִטְמָא
 13 הַתְּרוּמָה שְׁבוּ מִן הַחֲלִין הַטְּמֵאִין. או לְלוֹשׁ מִדְּמַע
 14 זֶה פָּחוֹת מִכְּבִיצָה⁵², שְׁאִין אֲכָל טְמֵא מְטֵמָא אֲכָל
 15 אַחֲרָי⁵³ עַד שִׁיְהִיָּה כְּבִיצָה. או יִתְחַלֵּק מִדְּמַע זֶה⁵⁴
 16 פָּחוֹת מִכְּבִיצָה בְּכֹל עֶסֶה, כְּדִי שְׁלֹא תִטְמָא הַתְּרוּמָה
 17 שְׁבוּ.
- 48) משנה שם. (49) שהכל מדומע. (50) קלוי באש. שלא
 49 יפול עליהם משקה המכשיר לטומאה, שלא תיטמא
 50 בתרומה, לפי שאוכלין אינם מקבלים טומאה, אלא אם נפלו
 51 עליהם שבעה משקין המכשירים לטומאה, כמבואר בפ"א
 52 מהלכות טומאת אוכלין הלכות א"ב. (51) לטומאה,
 53 כמבואר שם הלכה ג. (52) במשנה שם: "יאכלו נקודים".
 54 ונקודים הוא שיעשנה ככרות קטנות, תהיה כל אחת כחצי
 55 ביצה (פירוש המשניות שם. ועיין שם בר"ש). (53) אבל
 56 לקבלת טומאה אין צריך כביצה, שגם בפחות מכביצה
 57 מקבל טומאה (שם פ"ד הלכה א). (54) לעיסות אחרות
 58 שיהיה פחות מכביצה והמדומע בכל עיסה.
- 18 יג. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁵⁵ שֶׁנִּפְלְהָ לְמָאָה חֲלִין
 19 טְהוֹרִין⁵⁶, וְכֵן סָאָה⁵⁷ תְּרוּמָה טְהוֹרָה שֶׁנִּפְלְהָ לְמָאָה
 20 חֲלִין טְמֵאִין - תַּעֲלָה⁵⁸ בְּאֶחָד וּמָאָה, וְתֵאֱכַל קְלִיּוֹת⁵⁹
 21 או תְלוּשׁ בְּמֵי פְרוֹת או פָּחוֹת מִכְּבִיצָה; שְׁאִין הַסָּאָה
 22 שֶׁנִּפְלְהָ הִיא הַסָּאָה עֲצָמָה שְׁעָלְתָּה⁶⁰.
- 55) תרומות שם משנה ב, כדעת חכמים. (56) שלא
 57 הוכשרו ולא טימאתם התרומה בנפילתה (ר"ש). (57) שם
 58 משנה ג, לדברי הכל. (58) כחכמים שם. (59) שלא
 59 תטמא התרומה הטהורה. (60) ולכן תעלה ותאכל. ולא כר'
 60 אליעזר (שם משנה ב), שאם נפלה סאה תרומה טמאה לתוך
 61 מאה חולין טהורים - תעלה התרומה ותישרף, שהיא שנפלה
 62 היא שעלתה, אלא כדעת חכמים שם.
- 23 יד. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה⁶¹ שֶׁנִּפְלְהָ לְמָאָה סָאָה שֶׁל
 24 תְּרוּמָה טְהוֹרָה - בְּטָלָה בְּמַעוּט⁶² וְאוֹכְלִין הַכֹּל

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום רביעי ג' אדר – ספר זרעים – הלכות תרומות קמא

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 11 **כא. נִפְלָה סָאָה⁷⁸ שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן**
12 **- שְׁתִּיחַן אֲסוּרוֹת. שֶׁסֶפֶק תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֲסוּר⁷⁹,**
13 **וּסֶפֶק הַמְדָּמֵע - מִתָּר; מִפְּנֵי שֶׁאֲסוּר תְּרוּמָה טְמֵאָה**
14 **- מִן הַתּוֹרָה, וְאֲסוּר הַמְדָּמֵע - מִדְּבָרֶיהֶן, עַל**
15 **הַעֲקָרִים שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מֵאֲכֹלוֹת⁸⁰.**

78) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, ונפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, ואינו יודע לאיזה מהן נפלה, אני אומר לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו בטהרה". וראה למעלה הלכה זו, שבשתי קופות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאים, ונפלה סאה של תרומה טמאה לתוכם - שתיהן אסורות לדעת הירושלמי. ודברי רבינו צריכים עיין. [ויתכן כי דברי רבינו נשתבשו ונתהפכו, ויש להשוותם לדברי הירושלמי. וכן צריך להיות: (הלכה זו) שתי קופות, אחת של תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין, נפלה סאה תרומה טהורה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו בטהרה כתרומה. (הלכה כא) נפלה סאה של תרומה טמאה לתוך אחת מהן, שתיהן אסורות וכו'. והרי זה ממש כדברי הירושלמי. וראה למעלה הערה עג. ולפי"ז אין מקום להשגת הראב"ד ולהגת הכסף-משנה למעלה הלכה זו, עיין שם הערה ע והערה עה. (הלכה כ) שתי קופות, אחת של תרומה טמאה ואחת של חולין טהורין, ונפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו קליות. (הלכות יח"ט) נפלה סאה תרומה טמאה לתוך אחת מהן, אומרין לתוך של תרומה נפלה, והחולין יאכלו קליות (בטהרה כו' יאכלו קליות) או ילושו במי פירות. והרי זה שוב כדברי הירושלמי, ועיין בר"י קורקוס]. (79) [זה מוסב על מה שלמעלה הלכה זו (ראה למעלה, שהלכה זו והלכה כא מחוברות), ששתי קופות, אחת תרומה טהורה ואחת של חולין טמאין, שנפלה סאה של תרומה טהורה לתוך אחת מהן, שאומרין לתוך של תרומה נפלה, ואף-על-פי-כן החולין יאכלו בטהרה, כי לענין זה אנו חוששים שמא התרומה נפלה לתוך החולין, ועל זה כתב שספק תרומה טמאה אסור, שאיסור תרומה טמאה מן התורה, היינו שאם נתערבה כאן בחולין הטמאים, ויטמאו אותה, הרי הוא עובר על איסור דאורייתא של מטמא תרומה, שאף-על-פי שמן התורה בטלה ברוב, אין זה אלא לענין אכילה, שזהו בדיעבד. אבל לענין טומאה, שאפשר להזהר עוד בטהרה, הרי זה כלכתחילה, והרי אין מבטלין איסור לכתחילה, ובתרומה זהו איסור דאורייתא לכל הדעות, כמו שכתב אבני-מילואים בתשובה סימן יח. (80) כלומר, במין במינו. עיין שם פט"ו הלכות א"ו, י"ג.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר

1) יבאר שחביית סתומה מדמעת בכל שהוא, ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה או שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה. מין בשאינו מינו בתרומה אם הוא בנותן טעם. הכובש ירק של חולין עם ירק של תרומה או איזה דבר אחר. הרודה פת חמה ונתנה על פי חביית יין של תרומה. ב' כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מזוגים במים, שנתערבו. שמן של

התרומה לתוך החולין, ונמצא אוכל תרומה בטומאת הגוף (מהר"י קורקוס). (וראה להלן הלכה כא, והערה עח). ובירושלמי שם אמרו: "והחולין יאכלו נקודים", היינו פחות פחות מכביצה, שלא יטמאו את התרומה.

- 1 **יח. נִפְלָה סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן -**
2 **אוּמְרִין: לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה⁷⁴, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ**
3 **קְלִיּוֹת (בְּטַהֲרָה כְּתְרוּמָה גְדוּלָה).**

74) הלכה זו צריכה עיין: הלא בין אם נפלה לתוך התרומה, ובין אם נפלה לתוך החולין, היא אוסרת, ולמה תלו שתרומה לתוך תרומה נפלה לאסור את התרומה ולהתיר את החולין. וכן מפורש בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טהורה, ואחת של חולין טמאין וכו' נפלה סאה תרומה טמאה, שתיהן אסורות, מה-נפשך, אי לתוך תרומה נפלה אסור, אי לתוך של חולין נפלה אסור" (ועיין עוד להלן, הלכה כא והערה עז).

- 4 **יט. סָאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְתוֹךְ אַחַת מֵהֶן -**
5 **אוּמְרִין: לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין יֵאָכְלוּ**
6 **קְלִיּוֹת⁷⁵ או ילושו במי פירות⁷⁶.**

75) כל המוקף, ליתא בדפוס רומי ובדפוס קושטא וברמב"ם כ"י שלפני הר"י קורקוס, ובעוד כמה כתבי-יד (תוספתא כפשוטה). ואמנם הדברים כפולים. (76) הראב"ד השיג על זה "שלא יתכן לומר תאכל קליות או תלוש במי פירות, שהרי כבר נטמאה התרומה ונטמאו החולין, אלא כשהוכשרו עסקינן". ומתוך זה הגיה הכסף-משנה בהלכה הקודמת "ואחת של חולין טהורין", ולפי זה מיושבים דברי רבינו כאן, שהמדובר בחולין טהורים שעוד לא הוכשרו לקבל טומאה, וחששו שמא נפלה התרומה אל החולין, ולפיכך תיקנו שלא יששירום לקבל טומאה, שלא יטמאו מהתרומה. שאף-על-פי שלענין איסור אכילה לא חששו שמא נפלה בהם התרומה - במקום שאין הפסד (= והירות שלא להכשיר) חששו, כמבואר למעלה בהלכה הקודמת (וראה להלן הלכה כא והערה עז).

- 7 **כ. שְׁתֵּי קְפוֹת⁷⁷, אַחַת שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וְאַחַת שֶׁל**
8 **חֲלִין טְהוֹרִין, וְנִפְלָה סָאָה שֶׁל תְּרוּמָה טְהוֹרָה לְתוֹךְ**
9 **אַחַת מֵהֶן - אוּמְרִין לְתוֹךְ שֶׁל תְּרוּמָה נִפְלָה, וְהַחֲלִין**
10 **יֵאָכְלוּ קְלִיּוֹת.**

77) בירושלמי שם: "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין כו' נפלה סאה תרומה טהורה, אני אומר לתוך של תרומה טמאה נפלה, והחולין יאכלו נקודים". וכן בתוספתא שם פ"ו (הוצאת הגר"ש ליברמן עמ' 141 64): "שתי קופות, אחת של תרומה טמאה, ואחת של חולין טהורין, נפלה סאה תרומה לתוך אחת מהן ואינו יודע לאי זו מהן נפלה, הריני אומר לתוך תרומה טמאה נפלה, וחולין טהורין לא יאכלו בטהרה עד שיתחשבו שאין בכל עיסה ועיסה כביצה". ומפרש רבינו כבירושלמי, בשנפלה תרומה טהורה. שאילו נפלה תרומה טמאה, דינו מפורש בהלכה הסמוכה.

קמו שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום רביעי ג' אדר - ספר זרעים - הלכות תרומות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא נאמר איסורא ברובא איתא, עיי"ש. 18) כלומר, במאה (שם). 19) [ראה למעלה, וצ"ע].

22 ד. כְּבָר בְּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסְוִי מְאֻכְלוֹת²⁰, שְׁהִמְחַמֵּין
23 וְהִמְתַּבֵּל אוֹסֵר בְּכָל שְׁהוּא. לְפִיכָּךְ, אִם רִסַּק תְּפוּחִין²¹
24 שֶׁל תְּרוּמָה וּנְתַנּוּ לְתוֹךְ הָעֵסָה וְהִחְמִיצָה - כָּל הָעֵסָה
25 מְדַמְעַת וְאִסְוִיָּה לְזָרִים.

20) פט"ז ה"א, מהמשנה בערלה פ"ב מ"ד. 21) תרומות פ"י מ"ב.

26 ה. בִּיצָה שְׁנַתְבִּלָּה²² בְּתַבְלִין שֶׁל תְּרוּמָה - אֶפְלוּ
27 חֶלְמוֹן שֶׁלָּהּ²³ אֶסְוִר, מִפְּנֵי שְׁהוּא בּוֹלֵעַ.

22) שם מ"ב. 23) שהוא בפנים, וכל-שכן החלבון שהוא בחוץ.

28 ו. שְׂאוֹר²⁴ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנֶּפֶל לְתוֹךְ הָעֵסָה, וְהִגְבִּיהוּ²⁵
29 וְאַחַר כֵּן נִתְחַמְצָה - הֲרִי זוּ מִתְרַתֵּ²⁶.

24) תוספתא תרומות פ"ח. 25) היינו שהיה מאה בעיסה נגד השאור, והגביהו כדין תרומה שנפלה למאה, למעלה פ"ג ה"א (ר"י קורקוס ו'אור שמח'). 26) שכיון שהגביהו השאור אף-על-פי שנתחמצה אחר-כך, אין אנו אומרים שנתחמצה על-ידי השאור, אלא מעצמה נתחמצה. וראה תוספתא כפשוטה שם.

30 ז. כְּבָר בְּאֲרָנוּ²⁷, שְׂאֵם נִתְעַרַב (תְּרוּמָה) מִיֵּן בְּשְׂאִינוּ
31 מִינוּ - בְּנוֹתֵן טַעַם. לְפִיכָּךְ, בְּצֵל מְחַתֵּךְ שְׁנַתְבַּשֵּׁל עִם
32 הַתְּבַשִּׁיל²⁸, אִם הִבְצֵל תְּרוּמָה וְהַתְּבַשִּׁיל חֲלִין, וְיִישׁ
33 בּוֹ טַעַם הַבְּצֵל - הֲרִי הַתְּבַשִּׁיל אֶסְוִר לְזָרִים; וְאִם
34 הַבְּצֵל חֲלִין וְהַתְּבַשִּׁיל תְּרוּמָה, וְנִמְצָא טַעַם הַתְּבַשִּׁיל
35 בְּבָצֵל - הֲרִי הַבְּצֵל אֶסְוִר.

27) בפט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"א-ו, ולמעלה פ"ג ה"ב. 28) [רבינו מנה כאן שלשה דברים: מחותך, מבושל, עם תבשיל סתם (שאינו עדשים)]. ולפי המבואר בהלכה הסמוכה - כל אחד מהדברים הנ"ל, כלומר: מחותך (אף-על-פי שלא נתבשל, ואף שלא בתבשיל אחר אלא בעדשים שנתבשלו), מבושל (אף-על-פי שהבצל שלם, ואף שלא בתבשיל אחר אלא בעדשים שנתבשלו), בתבשיל אחר (אף-על-פי שהוא שלם ואף-על-פי שלא נתבשל) - בכל האופנים הנ"ל, בין שהבצל חולין והתבשיל תרומה, ובין שהבצל תרומה והתבשיל חולין - הכל אסור. ולא התירו אלא באופן שאין אף אחד משלשת הדברים הנ"ל. כגון: בצל שלם, עדשים (ולא בתבשיל אחר) שנתבשלו, וכשלא נתבשל הבצל עמהם. וכנראה שכוונת רבינו כאן אינה לשלושת הדברים ביחד, אלא לכל אחד ואחד מהם לחוד, וראה ב'משנה ראשונה'.

36 ח. עֲדָשִׁים שְׁנַתְבַּשְׁלוּ²⁹ וְאַחַר כֵּן הִשְׁלִיף לְתוֹכָן בְּצֵל
37 יָבֵשׁ³⁰: אִם הִיָּה שְׁלֵם - הֲרִי זֶה מְתָרִין³¹, וְאִם הִיָּה
38 מְחַתֵּךְ - בְּנוֹתֵן טַעַם³². וְאִם בְּשֵׁל³³ הַבְּצֵל עִם
39 הָעֲדָשִׁים, בֵּין שְׁלֵם בֵּין מְחַתֵּךְ - מְשַׁעֲרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתֵן
40 טַעַם³⁴. וְשְׂאֵר כָּל הַתְּבַשִּׁיל³⁵ - בֵּין שְׁהִשְׁלִיף הַבְּצֵל

תרומה שנפל על גבי פירות או על גבי דבר אחר. הדברים שנקראו תרומה. והאוכל תרומה מה הוא מברך.

1 א. חֲבִית סְתוּמָה² - מְדַמְעַת בְּכָל שְׁהוּא³. בִּיצָד?
2 חֲבִית סְתוּמָה שֶׁל תְּרוּמָה שְׁנַתְעַרְבָה בְּכַמָּה אֲלָפִים
3 חֲבִיּוֹת סְתוּמוֹת - נִדְמַע הַפֶּל. נִפְתְּחוּ הַחֲבִיּוֹת⁴ -
4 תַּעֲלָה בְּאֶחָד וּמְאָה.

2) שהוא דבר חשוב ואינו בטל (פט"ז מהל' מאכלות אסורות ה"א-ג). 3) ערלה פ"ג מ"ז. 4) שבטלה חשיבותן. שם מ"ח. והיינו שנפתחו מאליהם, אבל אסור לפתחם, שאין מבטלין איסור לכתחלה (שם ה"ב, ועי' רדב"ז כאן).

5 ב. חֲבִית סְתוּמָה⁵ שְׁנַתְעַרְבָה⁶ בְּמְאָה חֲבִיּוֹת, וְנִפְלָה
6 אַחַת מֵהֶם לַיָּם הַגְּדוֹל⁷ - הִתְרוּ פֶלֶן, וְאוֹמְרִין: שֶׁל
7 תְּרוּמָה הִיא שְׁנִפְלָה. מָה שְׂאִין כֵּן בְּתֵאֵנָה שְׁנִפְלָה
8 לְמְאָה⁸, וְנִפְלָה אַחַת מֵהֶן לַיָּם הַגְּדוֹל; אֲלֵא צְרִיךְ
9 לְהַפְרִישׁ אַחַת. לְפִי שְׁהַחֲבִית - נִפְלְתָה נִפְרָת⁹,
10 וְתֵאֵנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אִין נִפְלְתָה נִכְרָת.

5) שאינה בטלה לעולם, מחמת חשיבותה (בהלכה הקודמת). 6) זבחים עד, ב. כריש לקיש וכרבא שהוא בתרא. ראה 'כסף משנה' שפירש דבריו. 7) ראה בהגהות 'שיטה מקובצת' שם. 8) שבטלה אלא שצריך להפריש אחת לכהן (למעלה פ"ג ה"א). 9) כרבא, אליבא דריש לקיש, שם.

11 ג. חֲבִית סְתוּמָה¹⁰ שְׁנַתְעַרְבָה בְּמְאָה חֲבִיּוֹת וְנִפְתְּחָה
12 אַחַת מֵהֶן¹¹ - נוֹטֵל מִמֶּנָּה¹² אֶחָד מִמְּאָה¹³ וְשׁוֹתָה
13 אוֹתָה הַחֲבִית¹⁴; אֲבָל שְׂאֵר הַחֲבִיּוֹת - אֶסְוִרוֹת עַד
14 שִׁיפְתָּחוּ. וְכָל אַחַת וְאַחַת שֶׁתִּפְתַּח מֵהֶן - נוֹטֵל
15 מִמֶּנָּה כְּדִי דְמוּעָה¹⁵ וְשׁוֹתָה הַשְּׂאֵר. נִתְעַרְבָה¹⁶ חֲבִית
16 בְּמְאָה וְחֲמִשִּׁים חֲבִיּוֹת, וְנִפְתְּחוּ מֵהֶם מְאָה - נוֹטֵל
17 מֵהֶם כְּדִי דְמוּעַת חֲבִית אַחַת¹⁷ וְשׁוֹתָה הַמְּאָה; וְשְׂאֵר
18 הַחֲמִשִּׁים אֶסְוִרוֹת, וְאִין מְחִזְקִין לְאוֹתָה חֲבִית שֶׁל
19 תְּרוּמָה שֶׁהִיא בְּרַב¹⁸. אֶפְלוּ הִיוּ כַּמָּה אֲלָפִים חֲבִיּוֹת
20 - פֶּלֶן מְדַמְעַת, וְכָל מָה שִׁיפְתַּח - נוֹטֵל הֵימָנוּ אֶחָד
21 מִמְּאָה¹⁹, וְהַשְּׂאֵר שׁוֹתָה, וְהַשְּׂאֵר מְדַמְעַת.

10) זבחים שם, מימרא של רבי אלעזר. 11) כלומר, נפתחה מאליה (שם), וראה למעלה ה"א. 12) ונותן לכהן. 13) כלומר: אחד ממאה ואחד. 14) אף-על-פי שאין טעם לזה, שהרי ממה-נפשך: אם חבית זו תרומה, הרי כולה אסורה, ואם היא חולין - כולה מותרת, תקנת חכמים היא: אם נתיר כאן בלי הרמה לכהן, יבואו לטעות גם באופן שיתפתחו כולן ('מעשה רוקח'). 15) אחד ממאה ואחד. 16) זבחים שם, מימרא של רבי אושעיא, וכן הוא ב'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"ז. 17) [וכן כתב להלן "נוטל הימנו אחד ממאה". וצריך עיון: הרי נפלה חבית אחת לתוך מאה וחמשים חביות, ואם כן אינו צריך ליטול אלא אחד ממאה וחמשים ואחת, וכשרוצה להתיר המאה שנפתחו אינו צריך להרים אלא מאה חלקי מאה וחמשים ואחת. וכן כתב רש"י בזבחים שם ד"ה כדי דמועה אחד מק"ג (כן צריך להיות), אלא שהוסיף שם שאפילו אם יטול אחת ממאה,

קיא: ש"כבוש אינו כמבושל", אלא שהוא מפרש דבריו שאינו כמבושל, אבל הוא כמליח ואינו צריך אלא קליפה כדין מליח (עיי"ש בדבריו). ולפי זה דברי רבינו מבוארים על נכון, שהרי דעת רבינו (בפ"ט מהל' מאכלות אסורות הי"ז), שדבר הטעון קליפה ולא נקלף - מותר בדיעבד (ראה בשו"ע יו"ד סי' צא ס"ד), ולכן כתב רבינו "הכובש ירק" לפי שירק שהוא עלים אינו בר קליפה, ולכן הוא מותר לזרים. וראה להלן. (44) במשנה שם: "החסית", ופירש רבינו: "השומים והבצלים ומיניהם לחריפותם וחיודם". ובהם אמרו "כבוש הרי הוא כמבושל" ומבליע ככולו. (45) שהתרומה נבלעה בכל הירק או בכל הבצלים, כנ"ל. (46) משנה, שם. לפי שהירק של תרומה אינו חריף ואינו מבליע בכל הבצל. ונראה שהמדובר בבצלים ירוקים ארוכים שאינם בני קליפה, ככל ירק. אבל בצלים יבשים ועגולים, שאפשר לקלפם - צריכים קליפה, ראה למעלה].

י. זיתיו חליץ⁴⁷ שפכשן עם זיתיו תרומה: אם היו פצועין אלו ואלו, או שהיו חליץ פצועין ושל תרומה שלמין, או שפכשן במי תרומה - הרי אלו אסורין; אבל אם היו שניהן שלמין, או שהיו זיתיו תרומה פצועין וזיתיו חליץ שלמין - הרי אלו מותרין. לפי שהפצועין שואבות מן השלמין⁴⁸.

(47) תרומות שם מ"ז. (48) ואין השלמים שואבים מן הפצועים.

יא. מי כבשים⁴⁹ ומי שלקות של תרומה - הרי הן אסורין לזרים.

(49) שכבשם במי מלח (משנה, שם).

יב. השבת⁵⁰: עד שלא נתנה טעם בקדרה - יש בה משום תרומה; משנתנה טעם בקדרה - אין בה משום תרומה⁵¹.

(50) עוקצין פ"ג מ"ד. וכן הוא בלשון ערבי: שבת (פירוש המשניות שם) והוא אניס (רע"ב ו'תפארת ישראל' שם). (51) "כיון שהשליך כחו בבשול (= בתבשיל) וימצא בבשול (= בתבשיל) טעם השבת, כבר תמה תועלתו והנשאר ממנו אחר-כך הוא במדרגת השמרים, אשר אינן ראויים לאכילה (ראה למעלה פי"א הי"ג) ועל כן אינו חייב בתרומה" (פירוש המשניות, שם).

יג. הורדה⁵² פת חמה ונתנה על פי חבית של יין תרומה: אם היתה פת חטים - הרי זו מתרת⁵³; ושל שעורים - אסורה, מפני ששואבות⁵⁴.

(52) תרומות שם, מ"ג. (53) כדעת רבי יוסי שם, וכרבה שאמר (עבודה זרה י"ט): "ריחא לאו מילתא היא", וראה בפ"ט מהל' מאכלות אסורות הל"ג (כסף-משנה). (54) כדברי רבי יוסי, שם.

יד. תנור⁵⁵ שהסיקו בכמין⁵⁶ של תרומה ואפה בו את הפת - הפת מתרת⁵⁷; שאין בה טעם פמון, אלא ריחו, והריח אינו אסור.

אחר שנתבשל בין שפשלו עם התבשיל, בין שלם בין מחתף - משערין אותו בנותן טעם³⁶. ומפני מה בצל שלם לתוף עדשים שנתבשלו אין משערין אותו? מפני שאינו שואב מהן, שהרי הוא שלם; ולא פולט לתוכן, שפכר נתבשלו. ואם היו בצלים רכים³⁷ - הרי הן במחתף. וכן אם נטלה פטמתו³⁸ וקלתה החיצונה³⁹, או שהיה לח⁴⁰ - הרי הוא במחתף. והקפלוט⁴¹ - בין לח בין יבש, בין שלם בין מחתף - בנותן טעם⁴².

(29) תרומות פ"י מ"א ו'ירושלמי' שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "הדין שוה בין שהיו עדשים של תרומה ובצל של חולין או בצל של תרומה ועדשים של חולין", וראה ב'כסף משנה'. (30) 'ירושלמי' שם. כלומר, שיש לו קליפה יבשה שאין בה לחות (מלאכת שלמה). (31) בסמוך ביאר רבינו, שהבצל השלם אינו בולע, והעדשים שכבר נתבשלו, אף הן אינן בולעות. ולפיכך בין כשהבצל תרומה והעדשים חולין, ובין כשהבצל חולין והעדשים תרומה - כיון שהבצל שלם והעדשים כבר נתבשלו, הכל מותר. אבל אם העדשים עוד לא נתבשלו, אף-על-פי שהבצל שלם, בין אם הבצל תרומה ובין אם העדשים תרומה - הכל אסור, שכיון שהעדשים עוד לא נתבשלו, הן פולטות הרבה וזו הבצל בולע, אף-על-פי שהוא שלם. וראה להלן. (32) משנה, שם. ואף-על-פי שהעדשים לא נתבשלו עוד - הן פולטות קצת, ומכיון שהבצל מחותך הוא בולע את הטעם הזה. (33) 'ירושלמי' שם, שלא התירו אלא אם נתבשלו העדשים מקודם. (34) שאף-על-פי שהבצל שלם - כיון שנתבשלו ביחד הוא בולע. (35) משנה, שם. היינו חוץ מעדשים. (36) שרק העדשים טבעם לא לבלוע ולא לפלוט הרבה לאחר שנתבשלו, אבל תבשיל אחר דרכו לבלוע ולפלוט, ולפיכך אף-על-פי שהבצל שלם, הוא בולע אם הוא חולין, ומפליט אם הוא תרומה. (37) 'ירושלמי' שם: "היו שנים שלשה קטנים, כמחותכין הן". (38) 'ירושלמי' שם: "העביר פטמתו, כמחותך הוא". (39) שם (כסף משנה). (40) 'ירושלמי' שם: "ביבש, אבל בלח אסור". (41) שם. והוא מי בצל (תפארת ישראל' מעשר שני פ"ב מ"א). ובפירוש המשניות לרבינו שם כתב, שהוא החציר שבארץ הצבי, וראה בהלכה הסמוכה. (42) שבניגוד לבצל שלם, הוא בולע הרבה, וגם אותו המעט שנפלט מעדשים שנתבשלו נפלט אל תוכו.

ט. הפוכש ירק⁴³ של חליץ עם ירק של תרומה - הרי זה מתר לזרים. חוץ ממייני בצלים וחציר ושומים⁴⁴, שאם כבש ירק של חליץ עם בצלים של תרומה, או בצלים של חליץ עם בצלים של תרומה - הרי אלו אסורין⁴⁵. כבש ירק של תרומה עם בצל של חליץ - הרי הנבצל מתר לזרים⁴⁶.

(43) [בתרומות שם מ"י: "כל הנכבשים זה עם זה, מותרים". וכבר הקשו בזה רבים (עי' 'תוספות יום-טוב' ו'משנה ראשונה' שם): הלא קיימא-לן "כבוש הרי הוא כמבושל" (חולין צ"ז), ולמה מותרים הנכבשים זה עם זה? אבל יפה כתב ב'תוספות חדשים' שדעת רבינו לפסוק כרבי יוחנן (שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(שו"ת הרמב"ם הוצאת פריימן סי' קנ) ורבינו השיב על זה, וזו לשון השאלה והתשובה: "שאלה בסדר עבודה נמצא כתוב בו, שכלי שנתבשל בו תרומה אינו צריך הגעלה אלא מריקה (?) ושטיפה, ועיינינו לתשובה גאוננו מייחלות, כי לעניות-דעתינו לא נתמעטה תרומה משאר קדשים כ"אם למריקה ושטיפה יתירה שהוא אחר הגעלה של כלים שנתבשל בהם קדשים צריך (הגעלה), ולתרומה לא צריך, אבל בלא הגעלה ליכא מאן דמיקל - תשובה, זה שאמרת אינו כלי שנתבשל בו תרומה צריך הגעלה בספר זרעים, הוא אמור בהלכות תרומה, ולא מדיוקא דההיא מתניתא האמורה שם בזבחים בפרק דם חטאת [צו:]- סמכתי, אלא על המשנה השנויה בסוף תרומות [פי"א מ"ח], דהא תנן המערה מכד לכד והטיף ג' טיפין נותן לתוכה חולין, הרכינה ומיצתה הרי זו תרומה. וזהו פירושה וכו'. ממשנה זו דקדקתי שאין קדירה זו שנתבשלה בה תרומה צריכה הגעלה לחולין אלא שטיפה בלבד. וקל-וחומר הדברים, אם היין או השמן הנשאר בדופני הכד אינו מדמע אף-על-פי שאילו הרכין על צדה היה מתמצה ממנה תרומה המדמעת כו' קל-וחומר לתרומה שנבלעה בחרסית שיעלה על הדעת שיצא אותו הנבלע וידמע, שזה הנבלע בחרסית אין בו ממש וכו'" (מקצת התשובה הועתקה בר"י קורקוס ובכסף-משנה. ועי' רדב"ז). ועי' ב'פרי חדש' יו"ד סי' קכב, שתמה על דברי רבינו. ולולא דברי רבינו בתשובה הנ"ל, היה אפשר לפרש בדברי רבינו כאן, שהכוונה לשטיפה שלאחר הגעלה, וכמו שכתב בפ"ה מהל' חמץ ומצה הכ"ג, שכל הגעלה צריכה שטיפה בצונן אחריה, אלא שעיקר החידוש הוא שאין השטיפה צריכה מים, וכמו שאמר רבא בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושטיפה, היינו שבקדשים צריך שטיפה במים דוקא, ולא במים ולא במזוג, ואילו בתרומה - טוב גם ביין ובמזוג, וראה עוד להלן].

(73) כן אמר אביי בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושטיפה, הוא שבקדשים אפילו בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי, ואילו בתרומה לא צריך אלא מקום הבישול בלבד.

כ. תְּרוּמָה גְדוּלָה⁷⁴ וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְהַחֲלָה²⁴
וְהַכֹּפּוּרִים - כֵּלָן נִקְרָאוּ תְּרוּמָה⁷⁵. בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר²⁵
נֶאֱמַר: וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יֵי. וְאוֹמֵר: כְּתְרוּמַת²⁶
גֶרְוִין⁷⁶. וּבַחֲלָה נֶאֱמַר: חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה. וְנֶאֱמַר:²⁷
לֹא תוּכַל לֵאמֹר בְּשַׁעֲרֵיךָ מַעֲשֵׂר דִּגְנֶךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ²⁸
וְגו' וּתְרוּמַת יֵדֶךָ; וְאֵין לָךְ דְּבָר שֶׁשְׁעוֹן הִבָּאת מְקוֹם²⁹
שֶׁלֹּא פָּרְטוּ בְּפִסְוֶיךָ זֶה חוּץ מִן הַכֹּפּוּרִים, וּבְהֵן³⁰
נֶאֱמַר: וּתְרוּמַת יֵדֶךָ. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהֵן קְרוֹיֵאין³¹
תְּרוּמָה⁷⁷.³²

(74) ערלה פ"ב מ"א. (75) מעילה טו, ב. וראה למעלה פ"י ה"ד. (76) [זה נאמר לענין חלה. ואולי יש למחקר מכאן, ולהעתיקו להלן אחרי המילים "ובחלה נאמר חלה תרימו תרומה" (ואומר כתרומת גורן). ועי' רדב"ז]. (77) מעילה, שם.

כא. לְפִיכָךְ, דִּין אַרְבַּעֶתָן לְעֵנִין אֲכִילָה⁷⁸ וְדַמוּעַ -³³
אֶחָד הוּא: כֵּלָן עוֹלִין בְּאֶחָד וּמֵאָה⁷⁹, וּמִצְטַרְפִּין זֶה³⁴

(55) תרומות שם, מ"ד. (56) הוא הנזכר בישיעה כח, כז. והוא "קייממעל" (תפארת ישראל' שם). (57) ואף-על-פי שתנור שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם - הפת אסורה (פט"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ב) - אין לדמות תרומה שמתורת בהנאה, לערלה וכלאי הכרם שאסורים בהנאה, ראה ברש"י בעבודה זרה שם, וברע"ב במשנה, שם.

1 טו. שְׁעוֹרִין⁵⁸ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּלוּ לְבוֹר שֶׁל מַיִם, אֶף
2 עַל פִּי שֶׁהִבְאִישׁוּ מִימֵיו - הֲרִי הֵן מִתְּרִין; שְׁאִין נוֹתֵן
3 טַעַם לְפָגַם אוֹסֵר.

(58) תרומות שם, מ"ב. וכן פירשה הר"ש שם.

4 טז. תִּלְתָּן⁵⁹ שֶׁל תְּרוּמָה, הוּא וְעֵצוּ, שֶׁנִּפְּל לְתוֹךְ בּוֹר
5 שֶׁל יַיִן, אִם יֵשׁ בְּזֵרַע הַתִּלְתָּן כִּדִּי לְתוֹן לְבִדּוֹ⁶⁰ טַעַם
6 בַּיַּיִן - הֲרִי הַיַּיִן אֶסוּר⁶¹ לְזָרִים.

(59) שם, מ"ה. והוא נקרא בערבי "חולבה" (פירוש המשניות, שם). (60) בלי סיוע מהעץ שאין בו קדושת תרומה. (61) אבל אם בתלתן לבדו אין ליתן טעם ביין, אלא רק ביחד עם העץ - אינו אסור (משנה, שם).

7 יז. שְׁנֵי פּוֹסוֹת⁶² שֶׁל יַיִן, אֶחָד תְּרוּמָה וְאֶחָד חֲלִין,
8 מִזֶּג כֹּל אֶחָד בְּמַיִם וְאַחַר כֶּף עֲרָבָן⁶³ - רוֹאִין אֶת יַיִן
9 הַחֲלִין כְּאִלוֹ אֵינוֹ, וְכֵאלּוֹ יַיִן הַתְּרוּמָה נִתְעַרֵב בְּמַיִם,
10 שֶׁהֲרִי אֵינוֹ מִינּוֹ: אִם רְאוּי אוֹתוֹ הַמַּיִם לְכַטֵּל טַעַם
11 יַיִן הַתְּרוּמָה - הֲרִי הַכֹּל מִתֵּר לְזָרִים, וְאִם לֹא -
12 אֶסוּר; שֶׁכֶּכֶּר בְּאַרְנוֹ⁶⁴, שְׁאִין הַמַּיִם מַעֲלִין אֶת הַיַּיִן.

(62) עבודה זרה עג, ב. (63) ואין ביין של חולין מאה כנגד יין של תרומה (תוספות' שם ד"ה שני). (64) למעלה פי"ג ה"ט, עיי"ש.

13 יח. יַיִן שֶׁל תְּרוּמָה⁶⁵ שֶׁנִּפְּל עַל גְּבֵי פְרוֹת - יְדִיחַם
14 וְהֵם מִתְּרוֹת⁶⁶. וְכֵן שֶׁמֶן⁶⁷ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּל עַל גְּבֵי
15 פְרוֹת - יְדִיחַם וְהֵם מִתְּרוֹת. נִפְּל הַשֶּׁמֶן⁶⁸ עַל גְּבֵי יַיִן
16 - יִקְפָּה אוֹתוֹ, וְהַיַּיִן מִתֵּר לְזָרִים. נִפְּל עַל גְּבֵי הַצֵּיִר⁶⁹
17 - יִקְפָּה אוֹתוֹ וְיִטֵּל קֶלְפָּה⁷⁰ מֵעַל הַצֵּיִר, כִּדִּי שֶׁיִּסְיֵר
18 כֹּל הַצֵּיִר שֶׁבוֹ טַעַם הַשֶּׁמֶן.

(65) תוספתא תרומות פ"ח. (66) במשנה, עבודה זרה סה, ב: "יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחן והן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות". והביאה רבינו בהל' מאכלות אסורות שם הל"ב, ועי' רדב"ז. (67) תוספתא, שם. (68) שם. (69) שם. (70) שם ליתא.

19 יט. קְדָרָה⁷¹ שֶׁבִשַּׁל בָּהּ תְּרוּמָה - לֹא יִבְשַׁל בָּהּ
20 חֲלִין; וְאִם בִּשַׁל - בְּנוֹתֵן טַעַם. וְאִם שִׁטְף הַקְּדָרָה
21 בְּמַיִם אוֹ בַּיַּיִן - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְכַשֵּׁל בָּהּ⁷². בִּשַׁל
22 בְּמַקְצַת הַכִּלִּי - אֵין צָרִיךְ לְשַׁטֵּף אֶת כִּלּוֹ, אֲלֵא
23 שׁוֹטֵף מְקוֹם הַבִּשּׁוּל בְּלִבְדוֹ⁷³.

(71) זבחים צו, ב. (72) הראב"ד השיג בזה על רבינו, וכתב שצריך הגעלה בחמץ ואחר-כך שטיפה בצונן. וכן מפורש בזבחים שם. וחכמי לוגיל שאלו את פי רבינו על ענין זה

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום חמישי ד' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קמח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 עם זה⁸⁰, ואם נטמאו - ישפרו⁸¹. ודין תרומת מעשר
2 של דמאי⁸² בכל אלו הדרכים - בתרומת מעשר של
3 ודאי, אלא שאין לוקין על אכילתה⁸³.
78) כלומר, לענין איסור אכילה, ראה למעלה פ"י ה"ד.
79) ערלה, שם. 80) בין לענין דימוע ובין לענין איסור
אכילה בכזית. 81) ראה למעלה פ"ב ה"ד-ט"ו. 82) ערלה
ומעילה, שם. 83) שאין לוקין על הספק (כסף-משנה).

~ נקודות משיחות קודש ~

“אחר שמפרישין תרומה גדולה, מפריש אחד מעשרה מן הנשאר, וזהו הנקרא מעשר כו”.

וצריך להבין מדוע קדמה הפרשת תרומה, והלא התרומה היא קודש שאסורה לזר, ואילו מעשר הוא חולין ו"אין בו קדושה כלל", כלומר: תרומה היא מתנה לה', ומעשר ראשון (ללוי) ומעשר עני הם לצורך מחייתם של הלוי והעני, ומדוע לאחרם עד לאחר הפרשת תרומה, ובפרט לעני על-פי הידוע ממעשה רבי נחום איש גמזו עד כמה יש להיזהר בנתינת מזונות העני במהירות הכי גדולה.

אלא, שמלבד זאת שקודם התרומה הרי היא טבל, הרי ישנה מצוה לעשר מן המובחר "האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו... כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו כו". ומובן שעל-פי-זה מוטב לתת ללוי ולעני מעשר שכבר הורמה תרומתו, כי על-ידי התרומה נעשית "הרמה" בכל הכרי, וממילא נתינת המעשר אחר-כך היא מן המשובח ו"מן החלב". ובנוגע לעני שיש למהר נתינת מעשרו, הנה מכיון ש"תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה.... אפילו חיטה אחת פוטרת את הכרי" יכול להפריש תרומה ב"רגע כמימרא", ואף שצריך גם לברך על הפרשת תרומה, הרי "אם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן, כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות".

ההוראה לעבודת ה': כשיהודי עוסק בענייני פרנסה וזוכה לברכת ה', לכל-לראש צריך להפריש "מעשר" מפרנסתו עבור יהודים אחרים שזקוקים לעזר וסיוע, ועל-ידי-זה זוכה לברכת ה' תשע פעמים ככה, וככל שיגדל חלק הצדקה יגדלו בהתאם שאר תשע החלקים.

(על-פי "זין מלכות" החדש, ספר זרעים סי' י"ח)

2) שכן הוא סדר ההפרשה. 3) ואף שעדיין לא נתן התרומה לכהן - מפריש מעשר ראשון, שמה שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" לא נאמר אלא על סדר ההפרשות, ולא על סדר הנתינות. 4) נקראת "תרומה גדולה" ביחס לתרומת מעשר שהיא אחד ממאה, ואילו תרומה גדולה היא אחד מחמישים. 5) בניגוד למעשר שני שהוא לבעלים. 6) כדעת רבי עקיבא, ולא כר' אלעזר בן עזריה שאמר: מעשר ראשון אף לכהן. 7) שהרי גם לוייה שנשבת או נבעלה בעילת זנות, נותנים לה מעשר ואוכלת, אלא שאין חולקין לה בבית הגרנות משום ייחוד.

4 כב. כל האוכל תרומה - מברך ברפת אותו מאכל,
5 ואחר כך מברך⁸⁴: אשר קדשנו בקדשתו של אהרן⁸⁵
6 וצונו לאכל תרומה⁸⁶. וכך קבלנו וראינו אותם
7 מברכין אפלו בחלת חוצה לארץ⁸⁷. שגם אכילת
8 קדשי הגבול פעבודה⁸⁸, שנאמר: עבדת מתנה אתן
9 את פהנתכם.

84) שמאחר שמצוה לאכול (ראה להלן), פשוט שצריך לברך עליה (כסף-משנה). ויתכן כי זוהי כוונת המשנה (במעשר שני פ"ה מ"א) "לא שכחתי מלברכך", דהיינו על אכילתה. שכן כל הפרשה מדברת באכילה (ר"י קורקוס). [וראה בשיטה מקובצת לברכות מ. ב. ולהלן פ"א מהל' מעשר שני ה"ט"ו - הערת הרב חיים פרדס]. 85) ש"כ האוכל מתנה שיש בה קדושה, מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו' (פ"א מהל' ביכורים ה"ב, וראה במשנה-למלך פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"א). 86) כדין העושה מצוה לעצמו, שמברך "לעשות" (כלמ"ד) ולא ב"על" (פ"א מהל' ברכות ה"א). 87) שגם על מצוה דרבנן מברכים "וציונו". והיכן ציונו? - "לא תסור מכל הדברים", "שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (שבת כג.). 88) פסחים עג, א. הרי שהיא מצוה. "וכל מצות-עשה שבין אדם למקום - מברך עליה קודם לעשייתה" (הל' ברכות שם, ה"ב).

10 סלקו להו הלכות תרומות פסיקתא דשמאי

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ז

הלכות מעשר

מצוה אחת והוא להפריש מעשר ראשון בכל שנה ושנה משנת ה'זריעה' ולתנו ללויים. ובאור מצוה זו בפרקים אלו:

1) למעט שנת השמיטה שאינה שנת זריעה.

פרק ראשון

1) יבאר מה נקרא מעשר ראשון, ואם ישראל מותר לאוכלו, ואם יש בו קדושה. ודין אם הכהנים יאכלו פירותיהם בטבלם. ואם מוציאין המעשר מכהן לכהן. האוכל פירותיו טבלין או בן לוי האוכל מעשרו בטבלו. אם מותר להיות אוכל והולך ואח"כ יפריש. ואם מעשרין ממקום זה על מקום אחר. ודין הדברים שהתרומה והמעשר שוין בהם. האומר לחבירו הריני מעשר על ידך. והדברים שפטורים מהמעשר. ודין אין מעשרין אלא מן המובחר. ואם מעשרים באומד. ודין המפריש מקצת מעשר אם הוא מעשר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ליתנו לאחרים ובכל זאת יש הבדל ביניהם: הלויים מפרישים מעשר כדי להפריש תרומת מעשר וליתנה לכהן, ואילו הכהנים מפרישים מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר לעצמם. (24) כגון תרומה וחלה וביכורים, שכולן נקראות תרומה. (25) אין הדברים מובנים, שהרי במעשר שני ובמעשר עני אין לכהן חלק [וה"פרישה" כתב שמעשרות לאו דווקא אלא הכוונה למעשר ראשון. אבל גם זה לא מיושב שהרי מעשר ראשון כבר הוזכר למעלה. ונראה שהיה כתוב "שאר תרומה", כלומר: שאר תרומות. וטעו וכתבו "שאר תרומה", ושוב פענחו "שאר תרומות ומעשרות" או "שאר תרומות ומעשר".] (26) כלומר, נוטלים תרומות מן הישראלים ומן הלויים ואוכלים אותן. וכיוון שכן, היה מקום לטעות שיהיו מותרים לאכול טבל, שהרי כל איסור טבל הוא מחמת תערובת התרומות.

- ד. אין מוציאין המעשר²⁷ מיד הפהנים²⁸; שנאמר: 20
 פי תקחו מאת בני ישראל²⁹. וכן כל מתנות פהנה³⁰
 - אין מוציאין אותן מפהן לכהן³¹. ועזרא קנס את
 הלויים בןמנו³² שלא יתנו להן³³ מעשר ראשון, אלא
 ינתן לפהנים, לפי שלא עלו עמו לירושלים³⁴.

(27) מעשר ראשון. (28) וכל שכן שאין מוציאים אותו מיד הלויים. (29) כן הוא בספרי. "ישראל נותנים מעשר ללויים, אבל אין כהנים נותנים מעשר ללויים". וכן הוא בספרי זוטא שם: "מאת בני ישראל אתם לוקחים את המעשר, אין אתם לוקחים את המעשר מיד הכהנים, מכאן אמרו אין מוציאים המעשר מיד הכהנים". (30) תרומות, זרוע ולחיים וקיבה. (31) [ומה שאמרו שם: שתרומה ותרומת מעשר וחלה מוציאים מידם - היינו מיד הלויים, ולא מיד הכהנים]. (32) ראה למעלה (הלכה א) שדעת רבינו כרבי עקיבא, שמעשר ראשון רק ללויים ולא לכהנים. ואף על פי כן קנסם עזרא שלא יתנו להם [=ללויים] כלל אלא רק לכהנים. אולם קנס חמור זה לא היה אלא בזמנו של עזרא אבל לאחר מכן לא קנס, אלא שלמי שירצה יתן לכהן או ללוי. ועיין במנחת חינוך (מצוה שצה) שהעיר איך עקר עזרא מצוה מן התורה, וכתב שלדעת רבינו שתרומות ומעשרות בזמן עזרא אינם מן התורה אתי שפיר. (33) אבל אין מוציאין מן הלוי מעשר ראשון שלו, וכן בדיעבד אם נתן ישראל ללוי מעשר ראשון, הרי הוא שלו, שכן אמרו בחולין שם: "אימר דקנסניהו עזרא דלא יחבינו להו, משקל מינייהו מי אמר". (34) והמקור לזה, שלא עלו עימו לירושלים, הוא בעזרא ח, טו: "ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם".

- ה. האוכל פרותיו³⁵ טבלין³⁶, וכן לוי שאכל המעשר³⁷
 בטבלין³⁷, אף על פי³⁸ שהן חביבין מיתה לשמים³⁹ -
 אין משלמין המתנות⁴⁰ לבעליהן⁴¹; שנאמר: אשר
 ירימו לה' - אין להן בהן פלוס עד שירימו אותן.
 ובחוצה לארץ⁴² מתר לאדם להיות אוכל והולך
 תחלה ואחר כך מפריש תרומה ומעשרות.

(35) דווקא פירותיו, אבל על פירות טבל של אחר אינו חייב מיתה. (36) תבואה שלא הפריש ממנה תרומה, או מעשר

(8) מפסוק זה לא למד אלא שהמעשר ללויים, אבל שהוא ניתן גם לנקבות אין ללמוד ממנו, שהרי אדרבא "ולבני לוי" יש לדרוש: "ולא לבנות לוי".

- ב. מעשר ראשון מתר באכילה לישאל⁹, ומתר
 לאכלו בטמאה¹⁰; שאין בו קדשה פלל. וכל מקום
 שנאמר במעשרות קדש או פדיה - אינו אלא מעשר
 שני. ומנין שמעשר ראשון חלין? שנאמר: ונחשב
 לכם תרומתכם פדגן מן הגרן וכמלאה מן הזקב;
 מה גרן ויקב¹¹ - חלין לכל דבר, אף מעשר ראשון
 שנטלה תרומתו¹² - חלין לכל דבר. לפיכך¹³, בת
 לוי שגשבת¹⁴ או שגבעלה בעילת זנות¹⁵ - נותנין
 לה המעשר ואוכלת¹⁶. אבל מי ששמעה¹⁷ שמת
 בעלה או העיד לה עד אחד¹⁸, ונסת¹⁹, ואחר כך בא
 בעלה - קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה²⁰
 במעשר.

(9) דלא כרבי מאיר שאמר "מעשר ראשון אסור לזרים".
 (10) למדו זאת בספרי (מן הפסוק "ואכלתם אותו בכל מקום", "אפילו בקבר". (11) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (12) אבל קודם שניטלה תרומתו אסור באכילה משום תרומת מעשר המעורבת בו. (13) לפי שהוא חולין. (14) וחוששים שמא נבעלה לגוי. (15) לגוי או לעבד כנעני. שאם הייתה בת כהן הייתה נפסלת מתרומה. (16) ולא קנסו אותה, כדלהלן בשמעה שמת בעלה, משום שזנות אינה שכיחה. (17) מפי גוי המסיח לפי תומו או מפי עד ששמע מפי עד אחר או מפי עבד ושפחה, שכל אלה אינם כשרים לעדות אחרת. (18) נראה שאם העידו לה שני עדים וניסת ואחר כך בא בעלה - לא קנסוה. [ואף על פי שלענין חזרה לבעלה פסק רבינו שם פרק י הלכה ה, שאפילו ניסת בשני עדים תצא מזה ומזה - לענין מעשר לא קנסוה, שהרי נבעלה בעילת זנות לא קנסוה, משום שזנות לא שכיחה, כמו כן נישואין בעדים ואחר כך יבוא בעלה ויתברר ששני העדים העידו שקר, גם זה לא שכיח]. (19) אבל אם לא ניסת אלא נתקדשה בלבד, לא קנסוה, שהרי לא עשתה איסור. (20) משמע שאסורה אף באכילת מעשר.

- ג. לויים²¹ וכהנים מפרישין מעשר ראשון²², כרי
 להפריש ממנו תרומת מעשר²³. וכן הפהנים
 מפרישין שאר תרומות²⁴ ומעשרות²⁵ לעצמן. ולפי
 שהפהנים נוטלין מן הכלל²⁶, יכול לאכלו פרותיהן
 בטבלין? תלמוד לומר: כן תרימו גם אתם. מפי
 השמועה למדו: 'אתם' - אלו הלויים; 'גם אתם' -
 לרבות את הפהנים.

(21) הקדים לויים לכהנים, לומר לך שלא רק לויים מפרישים מעשר ראשון רק כדי להפריש ממנו תרומת מעשר ולא כדי ליתנו ללוי אחר, אלא גם הכהנים מפרישים שלא על מנת ליתן ללוי. (22) ומשארירים לעצמן. ואף על פי שבישראל עיקר מצוות ההפרשה ליתנה ללוי או לכהן ואם הפריש על דעת שלא לתת אין כאן שום מצוה, - בלויים וכהנים אין הדבר כן. (23) כלומר, בשניהם אין הפרשת המעשר כדי

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי ד' אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ואינו מדבר, והערום והשיכור והסומא. (51) כגון אחד מהחמישה המנויים שם.

14 ח. האומר לחברו: הריני מעשר על ידיך⁵² - אינו¹⁴
15 צריך לעמוד עמו עד שיראה אם יעשר או לא
16 יעשר⁵³. ואם אמר הוא לחברו: עשר על ידי - צריך¹⁶
17 לעמוד עמו⁵⁴.

(52) כלומר, הריני מתקן המעשרות בשבילך. (53) שאף על פי שאין אומרים "שליח עושה שליחותו" להקל אלא להחמיר, היינו שבשיקש המשלח את השליח, אבל אם השליח הצייע עצמו, אומרים חזקה שליח עושה שליחותו אף להקל. (54) שכיוון שהוא ביקש מהשליח אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו.

18 ט. ההרובין⁵⁵ - אינן חייבין במעשרות אלא
19 מדבריהם⁵⁶, לפי שאינן מאכל [רב⁵⁷] אדם.
20 והשקדים המרים, בין בגדלן בין בקטן - פטורין⁵⁸,
21 לפי שאינן אכל⁵⁹.

(55) הכוונה לחרובי צלמונה שאינן חייבין אלא מדרבנן, אבל שאר חרובין מאכל רוב בני אדם הם וחייבין מן התורה. (56) מדברי סופרים, כלומר מדרבנן. (57) כן צריך להיות. וכן העתיק הראב"ד, ובדפוס רומי הגירסא: "לפי שאינן מאכל אדם", אבל גירסתנו היא הנכונה, שאם אינם מאכל אדם, אינם חייבים אפילו מדרבנן. ומקור דברי רבינו מן הספרי ומן הירושלמי: "מפרי העץ לרבות פירות האילן, יכול שאני מרבה חרובי שיטה וחרובי צלמונה וכו' תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פרי העץ", וסובר רבינו שמעשר האילנות מן התורה, ולפי זה נתמעטו חרובי צלמונה רק מחיוב דאורייתא. אבל דעת הראב"ד שמעשר האילנות (חוץ מתירוש ויצהר) אינו אלא מדרבנן, ואם כן חרובי צלמונה פטורים לגמרי. (58) כר' ישמעאל בר' יוסי שאמר בשם אביו "זהו זה לפטור". ופירש רבינו "זהו זה" שקדים מרים בין גדולים בין קטנים. (59) כלומר, בגדלן אינם אוכל מחמת מרירותם, ובקטן, אף שהם מתוקים, הרי עדיין לא נגמרו. ולפיכך הקדים רבינו "בגדלן" ל"בקטן", משום שבגדלם פשוט יותר לפטרם ממעשר.

22 י. אילן שנטעו בתוך הבית - פטור במעשרות;
23 שנאמר: עשר תעשר את כל תבואת זרעך הליצא
24 השדה⁶⁰. ויראה לי, שהוא חייב במעשרות
25 מדבריהם⁶¹. שהרי תאנה העומדת בחצר - חייב
26 לעשר פרותיה אם אספן כאתה⁶².

(60) דווקא בשדה חייבים. (61) מדרבנן. (62) מעשרות פרק ג משנה ח: "תאנה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב", הרי שהנטוע בחצר כהנטוע בשדה, ובכדי שלא יסתרו דברי המשנה שם לדברי הירושלמי הנ"ל, על כורחנו שכוונת הירושלמי לפטור מן התורה, וכוונת המשנה שם לחייב מדרבנן. [וכל זה אינו אלא לדעת רבינו, שמעשר אילנות מן התורה, אבל לדעת הראב"ד שמעשר אילנות מדרבנן, על כורחנו סותרים דברי

ראשון, אבל אם הפריש תרומה ומעשר ראשון ולא הפריש מעשר עני, אינו חייב מיתה. (37) כלומר, שלא הפריש ממנו תרומת מעשר. (38) ורוצה לומר: אף על פי שחייב מיתה בטבל הוא מחמת תערובת התרומות שבו ואם כן הרי הוא כאוכל תרומה - אף על פי כן אינם משלמים, לפי שלא זכה בהם הכהן אלא לאחר ההפרשה. (39) כן הוא בסנהדרין פג. ובתורת כהנים פרשת אמור סוף פרק ו' "מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר ויליף חלול חלול מתרומה מה תרומה במיתה אף כאן במיתה". ובתרומה אמרו ביבמות פו. "אמר קרא (בתרומה) ומתו בו כי יחללוהו". (40) והיינו כשאכל בשוגג, אבל אם אכל במזיד פטור הוא מלשלם אפילו בתרומה, מפני שאינו לוקה ומשלם. (41) הכהנים והלוויים הינם בעלי המתנות, אלא שיש לנוטני המתנות טובת הנאה בהן לתת אותן למי שהם רוצים. (42) היינו מצרים, שנער ועמון ומואב.

1 ו. מעשרין ממקום זה⁴³ על מקום אחר, ואינו צריך
2 לעשר מן המקום⁴⁴. אבל אין מעשרין ממין על
3 שאינו מינו⁴⁵, ולא מן החיב על הפטור, ולא מן
4 הפטור על החיב; ואם עשר - אינו מעשר.

(43) כלומר, מתבואה הנמצאת במקום זה על תבואה הנמצאת במקום אחר. (44) כלומר, סמוך כמו "אין מקיפין שתי חביות". ולמד רבינו דין זה ממה ששינוי בפרק ב מביכורים, משנה ה "תרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף". וסובר רבינו שכל שכן שהמעשר ניטל שלא מן המוקף, שכתב למעלה שתלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף, זה אינו אלא בתרומת מעשר, כדי שלא יתחלף להם בתרומה גדולה הנתרמת רק מן המוקף, אבל במעשר אין כל חשש. (45) כן הוא בירושלמי תרומות פרק ב הלכה ד: "ואף אני מרבה שני מינין שבדגן שני מינין שבתבואה שאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה". הרי שהשוו תרומה ומעשר לעניין זה.

5 ז. כל שאמרנו בתרומה: אין תורמין מזה על זה⁴⁶,
6 כך במעשר: אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו
7 בתרומה: אם תרם - תרומתו תרומה⁴⁷, כך במעשר:
8 אם הפריש - מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור
9 מן התרומה⁴⁸ - פטור מן המעשר; וכל התורם⁴⁹ -
10 מעשר. כל שאמרנו בהן: לא תרמו, ואם תרמו -
11 תרומתן תרומה, כך אם עשרו - מעשרותיהן
12 מעשרות. וכל שאין תרומתו תרומה⁵⁰, כך אין
13 מעשרותיהן מעשרות⁵¹.

(46) כגון מן המחובר על התלוש, פירות שנה זו על פירות שנה אחרת ופירות חוץ לארץ על פירות הארץ. (47) כגון מן הרע על היפה, מדבר שלא נגמרה מלאכתו, מן הטמא על הטהור בשוגג. (48) כגון דבר שאינו מאכל אדם, או הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות. (49) זה שאינו בכלל החמישה שלא יתרמו, ואם תרמו אין תרומתם תרומה. (50) כגון המדבר ואינו שומע, והאלם ששומע

25 מָאָה סָאָה, הַפְּרִישׁ מֵהֶם חֲמִשָּׁה לְשֵׁם מַעֲשֵׂר - אֵינּוּ
26 מַעֲשֵׂר, וְאֵינּוּ יָכוֹל לְהַפְרִישׁ עַל הַחֵמֶשׁ סָאִין מַעֲשֵׂר
27 בְּמָקוֹם אַחֵר⁸¹, אֲלֵא מִפְּרִישׁ מֵהֶן⁸² חֲצִי סָאָה, שֶׁהִיא
28 הַמַּעֲשֵׂר שְׁלֵהֵן.

(77) כלומר, הפריש פחות מעשירית התבואה שלפניו. והמדובר כשהיה בדעתו להוסיף ולהשלים. ומה שאמרו בתוספתא: "הממעט במעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלין" היינו כשאין בדעתו להשלים. (78) כיוון שלא השלים. (79) כלומר, כמי שחלק את הטבל סתם לשני חלקים, והרי שתי ערוגות טבל לפניו. (80) שהפריש בתורת מעשר ולא חל. ודווקא ממנו, ולא ממקום אחר שנראה כמפריש מן החיוב על הפטור. (81) כלומר, ממקום אחר. (82) מחמשת הסאין.

29 טז. הַמַּפְרִישׁ מַעֲשֵׂר זֶה⁸³ מִבְּרֶךְ תַּחֲלָה⁸⁴, פְּדִרְךָ
30 שֶׁמִּבְּרִכֶּיךָ עַל הַמַּצּוֹת⁸⁵. וְכֵן מִבְּרֶךְ עַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי
31 וְעַל מַעֲשֵׂר עֲנִי וְעַל מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר. מִבְּרֶךְ עַל
32 כָּל אֶחָד בְּפָנָי עֲצֻמוֹ⁸⁶; וְאִם הַפְּרִישׁ הַכֹּל זֶה אַחֵר
33 זֶה מִיָּד וְלֹא סִחַ בְּיָגִיהֶן - כּוֹלְלֵן בְּבִרְכָה אַחַת
34 וּמִבְּרֶךְ: לְהַפְרִישׁ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת⁸⁷.

(83) מעשר ראשון. (84) לפני הפרשה. (85) "כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן". (86) "צריך לברך חמש ברכות". כלומר, על תרומה גדולה ועל ארבע המעשרות. וכל זה במפריש כל אחד לחוד, בהפסקה, ביניהן. (87) וראה בפרק י"א מהלכות ברכות, שהמפריש לאחרים מברך "על הפרשת תרומה".

פֶּרֶק שְׁנֵי

(1) יבאר שאינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו. ודין פירות שאינן ראויות לאכילה בקוטנן או הראויות. ודין איזו היא עונת המעשרות. אם ימכור אדם פירותיו בעונת המעשרות למי שאינו נאמן עליהם.

35 א. אֵינּוּ חַיֵּב לְהַפְרִישׁ מִן הַתּוֹרָה אֲלֵא הַגּוֹמֵר
36 פְּרוֹתָיו² לְאֶכְלָן לְעַצְמוֹ³. אֲבָל הַגּוֹמְרֵן לְמִכְרֵן -
37 פְּטוּר מִן הַתּוֹרָה⁴ וְחַיֵּב מִדְּבָרֵיהֶם⁵; שֶׁנֶּאֱמַר: עֵשֶׂר
38 תַּעֲשֹׂר וְגו' וְאֶכְלֶת - אֵינּוּ חַיֵּב אֲלֵא הַגּוֹמֵר תְּבוּאָתוֹ
39 לְאֶכְלָה.

(2) גומר מלאכתם, שאז חל עליו חיוב הפרשה. וראה להלן פ"ג הלכה ח, מה הוא גמר מלאכתם. (3) ואז חייב לעשר, אפילו אם נמלך למכרם (הגרע"א בגילוינו, ומנחת-חינוך מצוה שצה). (4) אפילו נמלך לאכלם בעצמו, כיון שבשעת גמר למלאכה, חשב למכרם (מנחת-חינוך שם). (5) ברייתא בבבא מציעא פח. "מפני מה חרבו חנויות של בית הינו, שלש שנים קודם ירושלים, מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה (כלומר, מה שאסור מדברי חכמים, מצאו לו היתר מן התורה - רש"י). שהיו אומרים עשר תעשר ואכלת - ולא מוכר, תבואת זרעך - ולא לוקח". הרי שמן התורה פטורים גם המוכר וגם הלוקח, ומדבריהם חייבים שניהם.

40 ב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ - פְּטוּר מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: תְּבוּאָת

המשנה הנ"ל לדברי הירושלמי הנ"ל ועיין בהשגת הראב"ד].

1 יא. בְּצִלִּים⁶³ שֶׁהִשְׁרִישׁוּ זֶה בְּצֵד זֶה, אֶפְלוּ הַשְּׂרִישׁוּ
2 בְּקִרְעַע עֲלֶיהָ - פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂרוֹת. נִפְלָה עֲלֶיהֶן
3 מַפְלֵת⁶⁴ וְהָרִי הֵן מְגַלִּין - הָרִי אֵלוּ כְּנִטוּעִין בְּשֵׂדָה
4 וְחַיֵּבִין בְּמַעֲשֵׂרוֹת.

(63) ומתוך זה שכתב רבינו הלכה זו כאן, נראה שהפטור הוא מפני שגג דינו כבית, שאין חיובו אלא מדרבנן, ומכיוון שאינו רוצה בהשרשתם של הצללים לא חייבוהו חכמים. (64) היינו שמתמוטט גג העלייה ומעתה אינו בית אלא שדה.

5 יב. הַמַּשְׁמֵר שְׂדֵהוּ⁶⁵ מִפְּנֵי עֲנָבִיו, וְכֹא אַחֵר וְאֶסֶף
6 אֶת הַתְּאֲנִים הַנִּשְׂאָרוֹת בְּאֹתָהּ שְׂדֵה, או שֶׁהִיא
7 מַשְׁמֵר שְׂדֵהוּ מִפְּנֵי הַמְקַשְׂאוֹת וְהַמְדֻלְעוֹת⁶⁶, וְכֹא
8 אַחֵר וְאֶסֶף אֶת הָעֲנָבִים הַנִּשְׂאָרִים שֵׁם הַמַּפְרִישׁ
9 בְּשֵׂדָה: בְּזִמְן שֶׁבַעַל הַשְּׂדֵה מִקְפִיד עֲלֶיהֶן⁶⁷ -
10 אֲסוּרִין מִשׁוּם גְּזֵל, וְלִפְיָךְ חַיֵּבִין בְּמַעֲשֵׂר
11 וּבַתְרוּמָה⁶⁸; אֵין בַּעַל הַבַּיִת מִקְפִיד עֲלֶיהֶן - מְתוּרִין
12 מִשׁוּם גְּזֵל, וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר⁶⁹.

(65) ויש בו גם תאנים וגם ענבים. (66) מקום צמיחת הקישואין והדלועין. (67) היינו, שידעין בו שהוא מקפיד שלא יטלו מהם. (68) כלומר, אם גזל מן הפירות או אם נתן לו בעל השדה. (69) משום שהן הפקר והפקר פטור מן המעשר.

13 יג. אֵין מַעֲשֵׂרִין אֲלֵא מִן הַמִּבְחָר. שֶׁנֶּאֱמַר:
14 בְּהַרְימְכֶם אֶת הַחֶלֶב מִמֶּנּוּ, וְנִחַשְׁב לְלוּיִם כְּתוּבָת
15 גֵּרֶן וְכְתוּבָת יָקָב; כִּשְׁם שֶׁמַּעֲשֵׂר⁷⁰ שֶׁמִּפְּרִישִׁים
16 הַלוּיִם - מִן הַחֶלֶב שְׁבוּ⁷¹, כֶּף מַעֲשֵׂר שֶׁמִּפְּרִישִׁים
17 יִשְׂרָאֵל מִן הַגֵּרֶן וּמִן הַיָּקָב - מִן הַחֶלֶב שְׁבוּ⁷².

(70) כלומר, תרומת מעשר, שהיא מעשר מן המעשר. (71) כלומר, מן החלב שבמעשר, שנאמר "בהרימכם את חלבו ממנו". (72) שתורמים מן היפה.

18 יד. אֵין מַעֲשֵׂרִין בְּאֵמֶד⁷³, אֲלֵא בְּמֵדָה או בְּמִשְׁקַל
19 או בְּמִנְיָן⁷⁴. וְכָל הַמְדַדְקָק בְּשַׁעוֹר - מִשְׁבַּח⁷⁵.
20 וְהַמְרַבֵּה בְּמַעֲשֵׂרוֹת - מַעֲשֵׂרוֹתָיו מְקַלְקְלִין, שֶׁהָרִי
21 הַטָּבֵל מְעַרְב בְּהֶן⁷⁶, וּפְרוֹתָיו מְתַקְנִין.

(73) דווקא מעשר, אבל תרומה ניטלת דווקא באומד ותרומת מעשר כמעשר. (74) תפס הסדר הרגיל בתלמוד, אבל להלכה המונה משובח והמודד משובח מן המונה והשוקל משובח משניהם. (75) כלומר המודד משובח מן המונה, והשוקל שהוא מדוקדק יותר, משובח משניהם. (76) כלומר, העודף על העשירית אין שם מעשר עליו, והרי הוא טבל.

22 טו. הַמַּפְרִישׁ מִקְצַת מַעֲשֵׂר⁷⁷ - אֵינוּ מַעֲשֵׂר⁷⁸, אֲלֵא
23 כְּמִי שֶׁחֲלַק אֶת הָעֵרְמָה⁷⁹; אֲבָל צָרִיךְ [לְהַפְרִישׁ]
24 מִזֶּה הַחֶלֶק שְׁיוּצִיא⁸⁰ מַעֲשֵׂר שְׁלוֹ. פִּיעַד? הֵיוּ לוֹ

בירושלמי שם. וכן כתב רש"י בסוכה לו. שהחכמים החולקים על ר' שמעון (שם משנה ד) ומחייבים אתרוגים קטנים במעשר, סוברים, שאף-על-פי שאינן מצמיחים, חייבים הם משום שראויים לאכילה. וכן כתב רבינו להלן הלכה ה: "והאתרוגים משיתעגלו, מפני שהם ראויין לאכילה כשהם קטנים". וכל זה אינו אלא בפירות, אבל תבואה שלא הביאה שלישי, אף-על-פי שהיא ראויה לאכילה, שהרי חייבת בחלה (חלה פ"א משנה ג, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג) - אינה חייבת במעשרות, אלא-אם-כן מצמחת. (12) שנזכרה בשביעית פ"ד משנה ט, והיא מה שאמרו במעשרות שם משנה ב: "מאימתי הפירות חייבות במעשרות וכו'". (13) כלומר, בין רב ובין מעט, ראה להלן פ"ג הלכה יט, שאכילת עראי היא דוקא אם מקלף אחת ואוכל, אבל אם מקלף וכוונס לתוך ידו, הרי זו אכילת קבע (ועיין שם עוד בהלכה כ, שגם שם כתב רבינו כלשון זו "כל מה שירצה" על אכילת קבע). (14) לרבות דרכים הקובעות למעשר, כגון אש ומלח (להלן פ"ג הלכה ג).

ד. פרות שהן ראויין לאכילה בקטן, פגון הקשואים והמלפפונות¹⁵, שאין מניחין אותן¹⁶ אלא כדי להוסיף בגופן בלבד, אבל ראויין הן מתחלה לאכילה - הרי אלו חייבין במעשר בקטן¹⁷; שמתחלת יציאתן באו לעונת המעשרות.

15) שם משנה ד. ושם: "ובירק, הקשואים והדלועים והמלפפונות" והביאה רבינו כלשונה להלן הלכה ה וכאן קיצר. ותפוחים ואתרוגים שנשנו שם, הביא רבינו להלן שם, ולא הזכירם כאן, משום שיש להם שיעור כל שהוא "משיתעגלו". (16) במחובר לקרקע. (17) שם משנה א: "כל שתחתו אוכל וסופו אוכל, אף-על-פי שהוא שומר להוסיף אוכל, חייב קטן וגדול".

ה. אי זו היא¹⁸ עונת המעשרות?¹⁹ משניעו הפרות הזרע ולצמת, הכל לפי מה שהיא הפרי²⁰. ביצד? התאנים - משניעשו רפים עד שיהיו ראויים לאכילה אחר עשרים וארבע שעות משעת אסיפתן²¹. הענבים והבאושים²², והם הענבים הדקים המדבריות²³ - משיראה הרצץ שלהם מבחין²⁴. הרמונים - משיימס הפרח²⁵ שלהן בין האצבעות ויצא ממנו מים²⁶. התמרים - משייפתחו²⁷ כשאור האפרסקין - משייטילו גידים אדמים²⁸. האגוזים - משיתפרש האכל מהקלפה החיצונה²⁹. השקדים המתוקים - משיתפרש קלפתן החיצונה³⁰; המרים - פטוויין לעולם³¹. ושאר כל בעלי קלפות, פגון האצטרובלין³² והלוט³³ והבטנים³⁴ - משניעשו קלפה התחתונה הסמוכה לאכל³⁵. הזיתים - משניעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה שלישי שלהן³⁶. התפוחים³⁷ והאתרוגים - משיתעגלו³⁸, מפני שהן ראויין לאכילה כשהם קטנים. התותים והאוג -

1 זרעף, וחיב מדבריהם. במה דברים אמורים?
2 בשלקחן אחר שנגמרו מלאכתן ביד מוכר; אבל אם
3 נגמרו ביד לוקח - חיב לעשר מן התורה.

6) כן גם דעת ר"ת בתוספות ד"ה תבואת. ומקורו ממה שאמרו בבכורות יא: שהלוקח טבלים בלתי ממורחים מן הגוי ומרחן הוא - חייב במעשרות מן התורה. וטעמו: כיון שמרחם הלוקח, הרי הם אצלו כ"תבואת זרען" (תוספות שם). והראב"ד סובר, שלוקח לעולם פטור מן התורה, ומקורו ממה שאמרו (סוטה מג): "לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן, הוקבעו למעשר - בשדה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא", ומכיון שבעיר פטורים, משום שיש להם קול ויודעים שהם לקט שכחה ופאה, על-כרחינו שבשדה אינם חייבים אלא מדרבנן, משום מראית העין - אף-על-פי שמירחם העני (ודברי הכסף-משנה שם אינם מבוררים). ודעת רבינו נראה, שהמדובר כשמירחם בעל השדה, שמירוח זה, שהוא על דעת לחלקם לעניים, אינו מחייבו, כשם שמירוח למכרם אינו מחייב. וכן כתב רש"י בבבא קמא צד. ד"ה מרחו, שהמדובר שמירחם בעל השדה. וראה בדברי רבינו בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ט).

4 ג. פרות שאינן ראויים לאכילה בקטן, פגון
5 הפסר⁸ וכיצא בו - אינן חייבין במעשר⁹ עד שייגדלו
6 ויעשו אכל; שנאמר: מזרע הארץ מפרי העץ - עד
7 שיהיה פרי¹⁰. וכן התבואה והקטניות; שנאמר: את
8 כל תבואת זרעך - עד שתעשה תבואה¹¹. וזו היא
9 עונת המעשרות¹². וקדם שתגיע התבואה והפרות
10 לעונה זו - מתר לאכל מהן כל מה שירצה¹³ ובכל
11 דרך שירצה¹⁴.

7) מעשרות פ"א משנה א. 8) היינו ענבים שלא נתבשלו (פירוש המשנה לשביעית פ"ד משנה ח). והיינו לפני שייראה חרצן שלהם מבחין, כדלהלן הלכה ה. וראה למעלה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד, ולהלן בפ"ט מהלכות מעשר שני הלכה ב. 9) אף מדבריהם, ראה למעלה פ"א הלכה ט. 10) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. ועיין בירושלמי מעשרות פ"א הלכה ג. 11) ירושלמי שם סוף הלכה ב. ונהנה רבינו הביא שני פסוקים בענין זה, אחד לפירות: "מפרי העץ, עד שיהיה פרי", ומכאן שצריך שיהא ראוי לאכילה (ולכן כתב בהלכה זו: "פירות שאינם ראויים לאכילה" - "ויעשו אוכל". ובהלכה ד: "פירות שהם ראויין לאכילה", "ראויין הם מתחילה לאכילה". ובהלכה ה: "התאנים - שיהו ראויים לאכילה". "הירק - עד שיהא ראוי לאכילה"), ופסוק שני לתבואה וקטניות: "תבואת זרעך, עד שתעשה תבואה". ובירושלמי (שם) מפורש "תבואת זרעך, דבר שהוא נזרע ומצמיח. יצא פחות משליש, שאינו נזרע ומצמיח". ומכאן תלתן, שצריך שיהיה זרעה ראוי להצמיח (להלן הלכה ה). וכן תבואה משתביא שלישי, שלפני כן אינה מצמחת (ירושלמי שם). וכן נראה שבמשנה מעשרות שם לא נזכר אלא "כל שהוא אוכל", "תחילתו אוכל וכו'". ואילו ענין ההצמחה לא נזכר אלא בתלתן (שם משנה ג) ובתבואה,

- 1 מְשִׁיאֵדִימוּ. וְכֵן כָּל שְׂדֵרְפָן לְהֶאֱדִים - מְשִׁיאֵדִימוּ.³⁹
- 2 הַהֲרוּבִין - מְשִׁיעֵשׂוּ נְקֵדוֹת נְקֵדוֹת שְׁחֹרוֹת.⁴⁰ וְכֵן
- 3 כָּל שְׂדֵרְפָן לְהַשְׁחִיר. - מְשִׁינְקָדוּ. הָאֲגָסִים
- 4 וְהַקְרוֹסְטָמְלִין וְהַפְּרִישִׁים וְהַעֲזָרִין - מְשִׁיעֵשׂוּ
- 5 קָרְחוֹת קָרְחוֹת לְבָנוֹת. וְכֵן כָּל שְׂדֵרְפָן לְהִלְבִּין -
- 6 מְשִׁינְקָרְחוֹת קָרְחוֹת.⁴² הַתְּבוּאָה - מְשִׁתְּבִיא שְׁלִישׁ.⁴³
- 7 הַתְּלָתָן - מְשִׁיחֶיהָ.⁴⁴ זְרָעָה רְאוּי לְצַמִּיחָה אִם נִזְרָעָה.⁴⁵
- 8 וּבִיָּרֵק: הַקְּשׂוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטְחִין
- 9 וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת וְכֹל פְּיוּצָא בְּהֵן - חֲבִבִין בְּקִטְנָן, כְּמוֹ
- 10 שְׂבָאֲרָנוּ;⁴⁶ וְשֶׁאֵר הַיָּרֵק שְׂאִינוֹ רְאוּי לְאֲכִילָה עַד
- 11 שְׂגִידֵל - אִינוֹ חֲבִב עַד שֶׁיְהֵא רְאוּי לְאֲכִילָה.⁴⁷
- 12 אֲשָׁפוֹל שְׁהֲגִיעַ בּוֹ.⁴⁸ אֲפֵלוֹ גְרִגֵּיר יַחֲדֵי - פְּלוֹ⁴⁹
- 13 חֲבוּר לְמַעֲשָׂרוֹת,⁵⁰ וּכְאֵלוֹ הֲגִיעַ פְּלוֹ.⁵¹ וְלֹא אוֹתוֹ
- 14 אֲשָׁפוֹל בְּלֶבֶד, אֲלֵא כָּל הַרוּחַ שֵׁישׁ בָּהּ אוֹתָהּ הֲגִפָן
- 15 שֵׁישׁ בָּהּ הָאֲשָׁפוֹל. וְכֵן רְמוֹן שְׁהֲגִיעַ בָּהּ אֲפֵלוֹ
- 16 פְּרִידָה.⁵² אַחַת - פְּלָה חֲבוּר.⁵³
- 18 שם משנה ב. (19) שמשעה שיגיעו הפירות לעונה זו, חייבים במעשרות. (20) כלומר, שיגיעו לשיעור כזה, שאם יזרעו יוכלו להצמיח, כל פרי לפי שיעורו. וכל השיעורים שנאמרו כאן, הם הבאת שליש בכל פרי לפי מה שהוא, ולא נזכרה הבאת שליש אלא בתבואה וזיתים משום שבשאר פירות יכול ליתן סימן, ובתבואה וזיתים אין סימן (הרא"ש). [ולפי מה שכתבנו למעלה (הלכה ג הערה י) צריך לומר, שמה שכתב רבינו "משיגיעו הפירות להזרע ולהצמיח", היינו שדרך כלל שני השיעורים של "ראוי לאכילה" ושל "מצמיח" הם בזמן אחד. והא ראייה, שהרי אחרי זה כותב רבינו "כיצד התאנים כו' ראויים לאכילה" (21) ירושלמי שם הלכה ב. ונראה כי אינם חייבים במעשרות אלא אחר כ"ד שעות, שהרי קודם לכן אינם ראויים לאכילה. (22) בספרים אחרים ליתא (מעשה רוקח). (23) כמו שנאמר (ישעיה ה, ב) "ויקו לעשות ענבים ויעש באושים" (פירוש המשניות שם). (24) ירושלמי שם. והיינו שיתרככו ויזכככו קליפות הענבים עד שיראו הגרעינים מבחוץ לרוב המים שבתוכן (שם). וראה בסוף הלכה זו, כמה מן האשכול צריך שיגיע לשיעור זה ויהא חייב במעשר. (25) בדפוס רומי: "הפרד", וכן הגיה מהר"י קורקוס. וכן להלן בסוף ההלכה "פרידה". (26) כן הוא בירושלמי שם. (27) בדפוס רומי "משיפתחיו". וכן בפירוש מהר"י קורקוס. וכן הגיה הגר"י לנדא בפירוש המשניות שם, ועיין חזון-איש. (28) ירושלמי שם. "כי האפרסקין כשיתחילו להתבשל נמשכין בהם כמו חוטיץ או גידין אדומים" (פירוש המשנה שם). (29) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יהודה. ולשון המשנה: "האגוזים משיעשו מגורה", וכתב רבינו בפירושו למשנה: "משיבדל האוכל מן הקליפה, ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה והוא האוצר". (30) כן הוא בתוספתא מעשרות פ"א הלכה ב. ולפי הפיסקא בירושלמי שם, מפורש כן במשנה. וכן הוא במשנה שביירושלמי עם פירוש ר"ש שירליאו, ובריבמ"ץ ומהר"י קורקוס. (31) בין בקטנן ובין בגדלן, וראה למעלה פ"א הלכה ט, ומה שביארנו שם.
- 32 ירושלמי שם. והם פרי הארז (עבודה זרה יד.).
- 33 הנזכר בבראשית מג, יא. והוא "אלצרין" שאמרו בירושלמי. (34) אלו ה"איפסקין" שאמרו בירושלמי, והם הנקראים פסתק בערבי" (מהר"י קורקוס). (35) כן הוא בירושלמי שם, שבשלשה אלה מודים חכמים לר' יהודה, האומר (שם משנה ב) "האגוזים והשקדים משיעשו קליפה (התחתונה)". (36) במשנה ג שם: "והזיתים משיכניסו שליש". ובירושלמי שביעית (פ"ד הלכה ז) "מהו שליש [שליש - כן גירסת רבינו, ועיין ראב"ד] לוג, מתניתא שהן עושין שלשה לוגין לסאה". הרי אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות. (37) שם משנה ד. (38) במשנה שם ליתא. ויתכן כי לפני כן אין הפרי ניכר. אבל צריך עיון, מניין לו לרבינו זה (כסף-משנה). (39) שם משנה ב. והיינו שיתחילו להאדים (פירוש המשניות שם). (40) שם משנה ג: "החורבין משינקדו". (41) כגון ענבי הדס וענבי סנה (ירושלמי שם). (42) הפירות הללו כשהן בוסר, מכוסין בשערות דקות, וכשמתחילים להתבשל מתקרחין מעט מעט, ובגמר בישולן נופל הכל והן לבנים (ר"ש שם). (43) כן הוא במשנה שם. ואז היא מצמחת, ראה למעלה הלכה ג והערה י. (44) צ"ל: משייחה. (45) משנה שם. ואמרו בירושלמי שם (הלכה ב) "כיצד בודק? נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים, אם שקע רובה חיבת, ואם לא פטורה". וראה ברש"י ותוס' ר"ה יב: ד"ה משתצמח לזרעים. (46) למעלה הלכה ד. (47) כן הוא בירושלמי שם הלכה ג. (48) כלומר, הגיע לעונת מעשרות, שנראה חרצן שלו בחוץ, ראה למעלה. (49) כל האשכול. (50) כלומר, מחובר לחיוב מעשרות שחל עליו. (51) ירושלמי שם הלכה ב. (52) גרגיר אחד קטן שבתוך הרימון. (53) כלומר, כל הרוח שיש בה אותו הרימון, שיש בו אותה הפרידה, כן נראה ממה שכתב "וכן רימון" - משמע שדין הרימון כדין האשכול שקדם לו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שכתב "כולה" חיבור, כל הרוח, שאם כוננתו רק על הרימון, היה לו לומר "כולו" כמו שאמר באשכול.
- 17 ו. לא ימכר.⁵⁴ אָדָם פְּרוֹתָיו מְשָׁבָאוּ לְעוֹנַת
- 18 הַמַּעֲשָׂרוֹת.⁵⁵ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת.⁵⁶ וְאִם
- 19 בְּפָרוֹ⁵⁷ - נוֹטֵל אֶת הַבְּפֹרוֹת, וּמִתָּר לְמִכְרַת הַשָּׂאֵר
- 20 שְׁעֵדִין לֹא הֲגִיעַ לְעוֹנַת הַמַּעֲשָׂרוֹת.⁵⁸ וְכֵן לֹא יִמְכַר
- 21 אָדָם אֶת גְּפֹתוֹ⁵⁹ וְאֶת זַגְיוֹ⁶⁰ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל
- 22 הַמַּעֲשָׂרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֵן מְשָׁקִין;⁶¹ שְׁהַמְשָׁקִין
- 23 הַיוֹצֵאִין מֵהֶם חֲבִבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת.⁶² וְלֹא אֶת תְּבִנּוֹ
- 24 לְלֶקֶט מְמֹנּוֹ תְּבוּאָה⁶³ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן; שְׁהַתְּבוּאָה
- 25 שְׁתִּלְקֹט מִן הַתְּבִין חֲבִיבַת בְּמַעֲשָׂר.
- 54 מעשרות פ"ה משנה ג. (55) שהם חייבים מכאן ואילך במעשרות. (56) שמא לא יעשרם, והמוכרם לו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשול" (ירושלמי). (57) שבאו חלק מן הפירות לעונת מעשרות. (58) ואף-על-פי שאשכול שהגיע בו אפילו גרגר יחידי לעונת המעשרות, כל אותה הרוח חיבור למעשרות - לא החמירו לענין מכירה, כיון שעתה אין עוד איסור באכילת הפירות בלי מעשר, וראה "משנה ראשונה". (59) גרעיני זיתים ופסולת שלהם.

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום חמישי ד' אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר קנה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משה דברים קובע הפירות למעשרות, ואיזהו גמר מלאכתן של פירות. ודין מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אם אוכל עראי, וכיצד היא אכילת עראי. המוצא קציצות בדרך או גרוגרות וכיוצא בזה אם חייב לעשר. המקדיש פירות תלושים ופדאם קודם שתגמר מלאכתן.

- 11 א. פְּרוֹת² שֶׁהֵגִיעוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת³ וְנִתְלָשׁוּ⁴ וְעָדִין
- 12 לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָן, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁקָּצְרָה וְדִשָּׁה
- 13 וְעָדִין לֹא זָרָה אוֹתָהּ⁵ וְלֹא מְרֻחָה⁶ - מִתֵּר לְאָכַל מֵהֶן
- 14 אֲכִילַת עֲרָאִי⁷ עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָן⁸. וּמִשֶּׁתִּגְמַר
- 15 מְלֹאכְתָן⁹ - אָסוּר לְאָכַל מֵהֶן עֲרָאִי¹⁰.

(2) מעשרות פ"א מ"ב. (3) ראה למעלה פ"ב ה"ג-ה. (4) שפירות מחוברין אינם חייבים במעשרות (קידושין סב, א. ו'ירושלמי' שם ה"א). (5) לרוח, כדי להפריד המזון מן הגרעינים. היינו במי שאינו ממרח אלא מעמיד ערימה (להלן ה"ג), ומכיון שלא זרה - לא העמיד ערימה ואין כאן גמר מלאכה. (6) היינו מי שדרכו לעשות מירוח שאין אצלו גמר מלאכה, אף-על-פי שזרה והעמיד ערימה, עד שיעשה מירוח (להלן שם). (7) אבל לא אכילת קבע, וכל זה מדבריהם, שמן התורה אין הבדל בין עראי לקבע (רש"י בברכות לא. ד"ה במוין). (8) בערימה או במירוח, כנ"ל. (9) שם, מ"ה. (10) מכיון שהמדובר בגומר על-מנת למכרם בשוק, כדלהלן, על כרחנו שכל החיוב אינו אלא מדבריהם, כמפורש למעלה פ"ב ה"א.

- 16 ב. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים¹¹? כְּגוֹמֵר פְּרוֹתָיו לְמִכְרָן
- 17 בְּשׁוּק¹²; אֲבָל אִם הֵיחָה פְּנֵיתוֹ לְהוֹלִיכֵן בְּבֵית - הָרִי
- 18 זֶה מִתֵּר לְאָכַל מֵהֶן עֲרָאִי אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָן עַד
- 19 שִׁיקְבְּעוּ לְמַעֲשְׂרוֹ¹³.

(11) משנה, שם. (12) שלא בדעתו הדבר תלוי, ואפשר שימצא לוקח בפתח גורנו וימכר ויקבע למעשר, שמקח קובע למעשר, כדלהלן ('ירושלמי', שם). (13) במשנה, שם: "במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו". ורבינו כלל כל הדברים הקובעים למעשר, לרבות גם אלה הקובעים מדרבנן, כדלהלן ה"ג, ופ"ד ה"ב. ודעת הראב"ד בהשגה כאן, ולהלן בפ"ד ה"א, שבדגן תירוש ויצהר אין צריך לכל ששת הדברים הקובעים, והם מתחייבים בגורן ויקב בלבד.

- 20 ג. אֶחָד מִשְׁשֵׁה דְּבָרִים קוֹבֵעַ הַפְּרוֹת לְמַעֲשְׂרוֹת¹⁴:
- 21 הַחֲצֵר¹⁵, וְהַמְּקַח¹⁶, וְהָאֵשׁ¹⁷, וְהַמְּלַח¹⁸, וְהַתְּרוּמָה¹⁹,
- 22 וְהַשֶּׁבֶת²⁰. וְכֵלֵן אֵין קוֹבְעִין אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה
- 23 מְלֹאכְתָּו²¹.

(14) מדבריהם, ראה להלן פ"ד ה"ב. (15) [בדפוס רומי, ובכ"י אברבנאל: "הבית". וכן נראה בהלכה הסמוכה: "כיצד וכו' עד שיכנסו לבית". אבל להלן בפ"ד שם, שכתב "שאיין לוקין כו' עד שיקבע בכניסתו לביתו וכו', אבל וכו' בשאר הששה דברים שמנינו וכו'", נראה שהנוסחא "חצר" היא הנכונה. ויתכן כי צ"ל "הבית, החצר", ובכל זאת אין כאן אלא ששה, שחצר בכלל בית, ראה להלן שם ה"ן]. (16) להלן פ"ה, מה"א ואילך. (17) שם, מהי"ד ואילך.

(60) קליפות ענבים הנשארות אחר דריסתן וסחיתתן (פירוש המשניות שם, וראה בר"ש). (61) כלומר, שפירש הלוקח שלוקחם כדי להוציא מהם משקין, אבל אם לא פירש - מוכרן לו, שמן הסתם אינם עומדים אלא לשריפה (מלאכת שלמה). (62) במשנה שם שנינו: "לא ימכור וכו' למי שאינו נאמן וכו' להוציא מהן משקין, ואם הוציא מהן חייבין במעשרות". ופירשה רבינו, כאילו נאמר "שם הוציא וכו'", שזוהי נתינת טעם לאיסור המכירה (תוספות אנשי שם). (63) במשנה שם לא מפורש "ללקוט ממנו תבואה", אבל למדה רבינו מגפת זוגים. וראה בפירוש המשנה שם.

- 1 ז. שְׁמָרֵי יֵין⁶⁴ שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם וְסִנְגָן: אִם נֶתַן
- 2 שְׁלִשָּׁה⁶⁵ וּמִצָּא אַרְבָּעָה - מוֹצִיא מַעֲשֵׂר מִזֶּה הַיֵּתֵר⁶⁶
- 3 מִמָּקוֹם אַחֵר⁶⁷. וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ עֲלָיו תְּרוּמָה; שֶׁהַתּוֹרֵם
- 4 בַּתְּחִלָּה - בְּלָבוֹ עַל הַפֶּלֶל⁶⁸, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרְנוֹ בַּתְּרוּמָה⁶⁹.
- 5 מִצָּא פְּחוֹת מְאֻרְבָּעָה, אָף עַל פִּי שֶׁמִּצָּא יֵתֵר עַל
- 6 מִדְּתוֹ⁷⁰ וְאָף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּהֶן טַעַם יֵין - פְּטוּר⁷¹.

(64) מעשרות שם משנה ו. ופירושה בפסחים מב: לתירוץ אחד, בנותן מים על שמרים, אבל בנותן על חרצנים אינו חייב במעשר, שאינו יין, רק פליטה טפילה של הפרי. (65) כוסות מים (רש"י בבא בתרא צו: ד"ה רמא). (66) מן הכוס הרביעית. (67) אף ממקום אחר, וכל-שכן מיניה וביה, ואין אומרים שהוא מעשר מן החייב על הפטור, שחייב גמור הוא (רע"ב שם). (68) ירושלמי שם הלכה ג. (69) בפרק ד מהלכות תרומות הלכה כא. (70) כלומר, יותר משלש כוסות שנתן. (71) שאין זה טעם חשוב של יין אלא "קיוהא דפירי בעלמא" (רש"י פסחים שם, ד"ה פטור, וראה ברשב"ם). וכן פירושו משנה זו בכבא בתרא צו:

- 7 ח. הַמְּקַדֵּשׁ⁷² פְּרוֹתָיו כְּשֶׁהֵן מְחַבְּרִין⁷³ עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ
- 8 לְעוֹנַת הַמַּעֲשֵׂר⁷⁴ וּפְדָאָן, וְאַחַר שֶׁפְּדָאָן הִגִּיעוּ⁷⁵ -
- 9 חֲיִבִין בְּמַעֲשֵׂר⁷⁶. וְאִם בָּאוּ לְעוֹנַת הַמַּעֲשְׂרוֹת וְהֵם
- 10 בְּיַד הַגְּזָבֵר וְאַחַר כֵּן פְּדָאָן - פְּטוּרִין⁷⁷.

(72) פאה פ"ד משנה ח. (73) אף שעוד לא הגיעו לעונת המעשרות, והם צריכים לקרקע וחשובים כקרקע, ואם-כן אין בהם מעלה. מכל-מקום הם הקדש, ופטורים מן המעשרות. (74) המבוארת למעלה הלכה ה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. ועיין ר"ש ורע"ב שם. (75) לעונת המעשר. (76) הואיל ולא היו ביד הקדש בשעת חובתם. (77) במשנה שם: "המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין, משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין" ומזה למד רבינו, שאם הקדישם עד שלא באו לעונת המעשרות, והגיעו לעונת המעשרות ביד הגזבר ואחר-כך פדאם - פטורים, כיון שבשעת חובתם היו בידי הגזבר. ובסוף המשנה שם נאמר עוד: "הקדישן עד שלא נגמרו וכו'", וזה הובא להלן פ"ג הלכה כה.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר המקדיש פירותיו כשהן מחוברין. פירות שהגיעו לעונת מעשר ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן. ודין שאחד

להלכות האחרות כאן. וראה להלן. (35) כשהביאם בעל הבית לבית, באה ראיית פני הבית, עם גמר מלאכה, בבית אחת, שכיון שמביאם לבית בוודאי אין דעתו ללקט עוד, ראה בהלכה הקודמת. אבל מחשבה של תינוקות אינה קובעת, שאין מחשבתן מחשבה. והבאת פועלים, אינה מחייבת את בעל הבית, שהרי אין הפירות שלהם. ואף-על-פי שהגומר פירות חבירו שלא מדעתו, נקבעו למעשר (להלן ה"ז) - שם המעשה של גמר המלאכה קובעת, והרי נגמרו, אבל כאן המחשבה קובעת, ואין מחשבתו של אחר מחייבת את בעל הבית, ראה ב'תוספות' יבמות פג, ב ד"ה אין אדם. אלא שעדיין צריך-עיון ממה שכתב להלן שם, שאחד מהששה דברים הקובעים למעשר, קובעים למעשר שלא מדעת בעל הבית, והרי גם חצר ובית בכלל הששה דברים הנ"ל. ועי' 'חזון איש'. (36) ברייתא בביצה יג, א. ותוספתא מעשרות פ"ג. (37) כלומר, הכניס תבואה במוץ שלה. (38) ואוכל מהן אכילת עראי, ופטור, שהרי לא נגמרה מלאכתן. (39) כלומר, שמשפסף את השבלים ואוכל את הזרעונים. (40) כרבי, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, שם. לפי שהכנסתן בשבלין היא גמר מלאכתן, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזה גרנן (רש"י שם), והריהו כמכניס אגוזים בקליפתם. (41) שהרבה כונסין אותה למלילות, וזהו גרנה. (42) כלשון השניה בגמרא שם. שסתם קטניות הכנסתם למירוח, ואין זה גרנן.

- 23 ו. מתר 43 להערים על התבואה להכניסה 44 במוץ 45,
- 24 פדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר 46.
- 25 וזורה מעט מעט 47 אחר שהכניס לביתו ופטור
- 26 לעולם 48 מן התרומה ומן המעשרות, שהרי אינו
- 27 מתחיל לגמור הכל.

(43) מימרא של רבי אושעיא בפסחים ט, א. ובעוד מקומות. (44) לביתו. (45) כל זמן שלא נגמרה מלאכתה, ראה למעלה ה"ד, שאחר שנגמרה מלאכתה בבית, מתחייב במעשרות. (46) להלן ה"כ כתב רבינו 'ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפילו בתוך הבית', ועיי"ש שפירשנו, שהמדובר כשנכנס לבית, לפני שנגמרה מלאכתו. ואם כן יש להבין למה אמר כאן "שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה", הרי אכילת עראי מותרת גם לאדם, כל זמן שלא נקבע לאחר גמר מלאכה. ועי' ב'תוספות' מנחות סז, ב - ד"ה כדי, וב'תוספתא כפשוטה' מעשרות פ"ג שורה 10 הערה 12. (47) היינו, שלא על-מנת לגמור את הכל, שאם נתכוין לכך - הוקבע הכל למעשרות כדלהלן. (48) היינו, החלק הנשאר בבית בלי זריה ומירוח. אבל החלק שזרו אותו וגמרוהו - מתחייב במעשר, כמבואר למעלה ה"ד: "הכניס קישואין ודילועין לבית קודם שישפסף, משיתחיל לשפסף אחת - נקבעו הכל למעשר". ולא כדעת ה'תוספות' בבבא-מציעא פת, ב - ד"ה לא משיפסו, עיי"ש.

- 28 ז. הגומר 49 פרותיו של חברו שלא מדעתו 50, וכן
- 29 הקובע פרותיו באחד מן הששה דברים שקובעים
- 30 למעשר 51 שלא מדעתו - הרי אלו טבלו למעשר 52.

(49) כרבי יוחנן ב'ירושלמי' מעשרות פ"ב ה"א, ולא כריש

(18) שם, ה"ח. (19) שם, ה"ט. (20) שם, ה"כ. ולא מנה גם "כובש" הנזכר במעשרות פ"ד מ"א, ולהלן פ"ה ה"ד (ראה בראב"ד), משום שלדעת רבינו כובש הוא במלח (עיי"ש בפירוש המשנה) והרי הוא בכלל "מלח" (כסף-משנה ורדב"ז). (21) מימרא של רבי יוחנן בביצה לה, א - לענין חצר, מקח, שבת ותרומה. ולמד מזה רבינו גם לענין אש ומלח. וראה ב'חזון איש'.

- 1 ד. כיצד? פרות שדעתו להוליכן לבית, אף על פי
- 2 שנגמרה מלאכתן - אוכל מהן אכילת עראי עד
- 3 שנקנסו לבית 22; נקנסו לבית - נקבעו למעשרות,
- 4 ואסור לאכל מהן עד שיעשר 23. וכן אם מקרן, או
- 5 בשלן באור, או פכשן במלח, או הפריש מהן
- 6 תרומה, או נקנסה שבת עליהם - לא יאכל עד
- 7 שיעשר, אף על פי שלא הגיעו לבית 24. הכניסין
- 8 לבית קדם שתגמר מלאכתן - הרי זה אוכל מהן
- 9 עראי 25. התחיל לגמור מלאכתן מאחר שנקנסו לבית
- 10 - חיב לעשר הכל 26. כיצד? הכניס קישואין ודילועין
- 11 לבית קדם שישפסף 27 - משיתחיל לשפסף אחת 28
- 12 נקבעו הכל למעשר. וכן כל פיוצא בזה. וכן התורם
- 13 פרות שלא נגמרה מלאכתן - מתר לאכל מהן
- 14 עראי 29. חוץ מפלפלת תאנים, שאם תרמה קדם
- 15 שתגמר מלאכתן - נקבעה למעשר 30.

(22) וחצר בכלל בית, ראה בהלכה הקודמת. (23) אפילו עראי. (24) בבא-מציעא פת, א. (25) ראה להלן ה"ו. (26) בבא-מציעא שם, ב. וראה להלן שם. (27) ראה להלן ה"ח, שזהו גמר מלאכתם. (28) על דעת לשפסף כולם, ראה להלן שם. (29) עד שיתחיל לגמור מלאכתם כנ"ל, וכן בכל הדברים הקובעים למעשר. (30) מעשרות פ"ב מ"ד, כחכמים. וב'ירושלמי' שם ה"ג: "אמר רבי לעזר, בכלכלה של כל דבר היא מתניתין", וכן הוא בתוספתא שם (הוצאת ליברמן עמ' 10 231): "ומודים חכמים לרבי ליעזר בכלכלה של פירות שתרמה עד שלא נגמרה מלאכתה, שלא יאכל ממנה עראי". והיינו משום ש"כלכלה משיחפה כו", אם אינו מחפה משימלא וכו' אם אינו ממלא עד שילקט כל צרכו" (להלן ה"ה, מ"מס' מעשרות פ"א מ"ה), "וכשתורם, בוודאי לא ילקוט עוד בכלכלה זו, שהיאך יתן שאינו מתוקן על מתוקן" (שנות אליהו' שם).

- 16 ה. המביא 31 לבית סוכי תאנה 32 ובהם תאנים, מכבדי
- 17 תמרה 33 ובהם תמרים 34: אם הכניסום תינוקות או
- 18 פועלים - לא נקבעו למעשר; ואם הכניסו בעל
- 19 הבית - חיב במעשר 35. הכניסו 36 שבלים 37 לעשות
- 20 מהן עסה - לא נקבעו 38; לאכלן מלילות 39 - נקבעו
- 21 למעשר 40. במה דברים אמורים? בתבואה 41; אכל
- 22 בקטניות - לא נקבעו למעשר 42.

(31) תוספתא מעשרות פ"ג (הוצאת ליברמן עמוד 8 238). (32) ענפי תאנה. (33) כפות תמרים. (34) שני אלה לא נגמרה מלאכתם למעשר, וכן נראה מתוך סמיכות הלכה זו

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום חמישי ד' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קנז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 יא. פְּלִי גְדוּלָּה⁷¹ שְׁדַעְתּוֹ לְמִלְאֵת אֶת חֲצִי - פִּינֹן
16 שְׁמֵלָא חֲצִי נְטָבֵל. הִיָּה בְּדַעְתּוֹ לְמִלְאֵת אֶת כְּלוּ -
17 אֵינוֹ נְטָבֵל עַד שְׁמֵלָא אֶת כְּלוּ. הִיוּ שְׁנַיִם וּבְדַעְתּוֹ
18 לְמִלְאֵת אֶת שְׁנֵיהֶם - לֹא נְטָבֵלוּ עַד שְׁמֵלָא שְׁנֵיהֶם.
71 'ירושלמי' מעשרות פ"א ה"ד.

19 יב. אַגְדָּה⁷² הִירָק אַגְדָּה גְּדוּלָּה בְּשָׂדֵה, אָף עַל פִּי
20 שְׁבַדְעָתוֹ לְאֶגְדוֹ אַגְדוֹת קְטָנוֹת לְשׁוּק⁷³ - הֲרֵי זֶה
21 נְטָבֵל⁷⁴. הַפְּרָדִי⁷⁵ וְהַצְּמוּקִין⁷⁶ וְהַחֲרוּבִין - מְשִׁיעֵמִיד
22 עֲרָמָה בְּרֹאשׁ גְּגוּלָּה⁷⁷. וְהַבְּצָלִים - מְשִׁיעִיר הַעֲלִים
23 וְהַקְּלָפוֹת⁷⁸ שְׁדַרְכוּ לְהַשְׁלִיכֵם מֵעֲלֵיהֶן. וְאִם אֵינוֹ
24 מְסִיר - עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרָמָה.

72 'ירושלמי' שם, ותוספתא שם פ"א. 73 כלומר, להתיר
האגודה הגדולה ולחזור ולאגדה אגודות קטנות (ריבמ"ץ
במשנה, שם). 74 שהרי נגמרה מלאכתו בשדה, אבל אם
בדעתו להתיר ולחזור ולאגוד בשדה, אינו נטבל, 'ירושלמי'
שם. וראה בפ"ב מהל' מתנות עניים ה"ט. 75 משנה, שם.
והוא גרגירי רימון שמיבישים אותם. 76 ענבים מיובשים.
77 "שדרך להעמידם בראש הגג לייבשם, כדתנן (מעשרות
פ"ג מ"ד, וראה להלן ה"ח) החרובין עד שלא כנס לראש
הגג" (תוספות יום טוב) בשם רבינו אליהו מלונדריש. ראה
בפירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו, עמוד קמב), אבל
'ירושלמי' שם: "רבי יונה בעי: הא בשדה לא? אמר רבי
חיננא דרובה אתא מימר לך, אפילו משיעמיד ערימה בראש
גגו". וראה בהשגת הראב"ד דלהלן ה"כ השייכת לכאן, כמו
שכתב ב'אור שמח'. 78 במשנה, שם ע"א: "הבצלים
משיקל", והוא כמו "משיקלף", בחילוף. כמו 'שמלה'
'שלמה' (רבינו אליהו מלונדריש, שם).

25 יג. הַתְּבוּאָה⁷⁹ - מְשִׁיעֵמִיד. וְאִי זֶהוּ מְקַרְחָה? זֶה
26 הַמְּיַפֵּה פְּנֵי הַכְּרִי⁸⁰ שֶׁל הַתְּבוּאָה בְּרַחַת בְּסוּף כָּל
27 דְּבָרָה⁸¹, פְּדָרָה שְׁעוֹשִׂין כְּשֶׁגוֹמְרִין כָּל מַעֲשִׂיהָ. אִם
28 אֵינוֹ מְקַרְחָה⁸² - עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרָמָה⁸³. הַקְּטָנוֹת -
29 מְשִׁיעֵבְרָה⁸⁴. וְנוֹטֵל מִתַּחַת הַכְּבָרָה וְאוֹכְלָה⁸⁵. [אם] אֵינוֹ
30 פּוֹבֵר - עַד שְׁיַמְרַח⁸⁶. וְאָף עַל פִּי שְׁמֵרָה - מִתָּר לְטַל
31 מִן הַקּוֹטְעִים⁸⁷ וּמִן הַצְּדִדִין⁸⁸ וּמִמָּה שְׁבַתוֹף הַתְּבָן⁸⁹
32 וְאוֹכְלָה⁹⁰.

79 משנה, שם. 80 'ירושלמי' שם: "תבואה משימרח,
רבי חנניא בשם רבי יוחנן מן דו ישפר (= משייפה) אפוי
דכריה (= פני כריו)". 81 כלומר: באופן שייפוי זה הוא
סוף המלאכה, שאין דעתו לעשות מכמה עמרים קטנים,
שכבר ייפה פניהם - ערימה גדולה, ראה להלן. 82 ודעתו
לעשות מהעמרים הקטנים - ערימה גדולה (תוספות אנשי
שם). 83 אותה ערימה גדולה שלא נתכוין (שם).
84 ינפה בכברה, שבשעת עקירתן נתערב עמהם עפר.
85 'ירושלמי' ותוספתא שם. ושני טעמים נאמרו
ב'ירושלמי'. או משום שעדיין לא נחו על הקרקע, או משום
שהרוח לא עשתה בהם כל צרכה. ולכן לא נקבעו עדיין
למעשר, וכונתו נוטל מן האויר, וב'ירושלמי' הגירסא

לקיש. 50) באופן שהגמר קובע למעשר, כגון שעומדים
להמכר בשוק ולא להוליכם לבית (למעלה ה"ב). 51 כגון
שעומדים להוליכם לבית (שם), ולאחר נגמרה מלאכתם
(שם). 52) ב'ירושלמי' שם מפורש, שכשם שהממרח
פירות חבירו שלא מדעתו, נטבלו לדעת רבי יוחנן, כמו-כן
אם כבשם או שלקם שלא מדעתו - נקבעו למעשר, אבל
יתר הדברים לא נזכרו שם. ואמנם קשה הדבר, כיצד יכול
להיות מקח שלא מדעת הבעלים, וכיצד יכולה להיות
תרומה שלא מדעתו, ומה ענין שבת לכאן, הרי השבת באה
מאליה? ועי' רב"ז, וראה עוד למעלה ה"ה.

1 ח. אִי זֶהוּ⁵³ גֹמֵר מְלֹאכְתּוֹן שֶׁל פְּרוֹת? ⁵⁴ הַקְּשׁוּאִין
2 וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטִיחִין - מְשִׁיעֵשְׁשָׁף⁵⁵ בְּיָדוֹ וְיָסִיר
3 הַצְּהוּב שְׁעֲלֵיהֶן, כְּמוֹ שְׁעַר דָּק. וְאִם אֵינוֹ מְשַׁפְּשֵׁף⁵⁶
4 - מְשִׁיעֵמִיד עֲרָמָה; וּבְאֲבִטִיחַ - מְשִׁיעֵדִיר אוֹתוֹ
5 בְּמִקְצָה⁵⁷ אֲבִטִיחַ בְּצַד אֲבִטִיחַ⁵⁸. הִיָּה⁵⁹ מְשַׁפְּשֵׁף
6 אַחַת אַחַת⁶⁰ - פִּינֹן שְׁגֹמֵר כָּל צְרָפוֹ נְגַמְרָה
7 מְלֹאכְתּוֹן⁶¹. וְתוֹרְמִין⁶² קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין⁶³ אָף עַל פִּי
8 שְׁלֹא הִסִיר הַצְּהוּב מֵעֲלֵיהֶן.

53) מעשרות פ"א מ"ה. 54) ראה למעלה הלכות א"ג.
55) במשנה, שם: "הקישואים והדלועים משיפסוקו - אבטיח
משישלק", והיינו "משיפסוקו" היינו "משישלק" - שיפול
מהם השער (פירוש המשנה, שם). 56) יש מוכרין אותם
כמו שהם. 57) דרכם שמקצים מקום לשטוח אבטיחים.
58) שאין עושין מהם ערימה שהם נשברים כשהם זה על
זה (שנות אליהו' שם). 59) תוספתא מעשרות פ"א.
60) שלא על דעת לשפסף כולם, אלא חלק מהם בלבד,
ראה להלן. 61) כלומר, אלא שנגמרו (רב"ז). שרק אם
נתכוין לשפסף כולם, הרי היא התחלה לחייב את כולה
(למעלה ה"ד), אבל כאן שלא נתכוין לכך, אינו קובע אלא
עד שיגמור כל צרכו (כסף-משנה ורדב"ז עיי"ש).
62) תוספתא, שם. [כלומר, אף-על-פי שאין תורמין מדבר
שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (פ"ה מהל'
תרומות ה"ד) - כיון שמקצת מהם נקבעו, מותר לתרום
מאלה שנקבעו על אלה שלא נקבעו, כמפורש למעלה (שם
ה"ה) "מאימתי תורמין את הגורן - משיברור. ברר מקצת,
תורמין מן הברור על שאינו ברור", ועי' כסף-משנה
ורדב"ז]. 63) כלומר, על קישואין ודלועין, ראה למעלה].

9 ט. הִירָק⁶⁴ הַנְּאָגֵד⁶⁵ - מְשִׁיעֵאגְדָּה⁶⁶. אִם אֵינוֹ אוֹגֵד -
10 מְשִׁיעֵמִיד אֶת הַפְּלִי. [אם] אֵינוֹ מְמֵלָא⁶⁷ - הֲרֵי זֶה
11 אוֹכֵל עֲרָאֵי עַד שְׁיִלְקֹט כָּל צְרָפוֹ.

64) במשנה, שם. 65) שדרכו להמכר אגודות אגודות.
66) ראה להלן ה"ב. 67) כלומר, בכפר קטן שאין כלי מלא
נמכר, אינם ממלאים את הכלי.

12 י. כָּל־כְּלָה⁶⁸ - מְשִׁיעֵחַפָּה⁶⁹ הַפְּרוֹת שְׂבָה בְּעֲלִים
13 וּבְהוֹצִין וְכִיּוֹצָא בְּהֵן. אִם אֵינוֹ מְחַפֵּה - מְשִׁיעֵמִיד
14 אֶת הַפְּלִי. אִם אֵינוֹ מְמֵלָא⁷⁰ - עַד שְׁיִלְקֹט כָּל צְרָפוֹ.
68) של פירות, ראה למעלה ה"ד. 69) משיכסה. 70) כנ"ל.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כרבי יוסי שאמר שהתחונות זקוקות לעליונות, וכל זמן שלא נגמרו העליונות אף התחונות לא נגמרו, אלא כתנא-קמא (שם), שאמר שאין התחונות זקוקות לעליונות, ומכיון שהתחונות נגמרו, אסור לאכול אף מן העליונות, כמבואר למעלה (ה"ד, 'תוספתא כפשוטה') [וראה למעלה הי"ג הערה פט].

18 יז. תאנים¹¹² וענבים¹¹³ שבמקצה¹¹³ - מתר לאכל מהן
19 עראי במקומן¹¹⁴. אבל אם נטל מן המקצה והוליד
20 למקום אחר - לא יאכל מהן עראי, שהרי נגמרה
21 מלאכתן, אף על פי שלא יבשו כל צרכן¹¹⁵.

(112) תוספתא מעשרות פ"ב (הוצאת ליברמן עמ' 44 234).
(113) מקום שהוקצב ליבוש התאנים והענבים.
(114) שעדיין לא נגמרה מלאכתן. ועוד שהוא מחזיר את המותר לייבשן. (115) כלומר: הולכתו למקום אחר, מחשיבתו כגמר מלאכה, אף-על-פי שלא יבשו כל צרכם.

22 יח. החרובין¹¹⁶ עד שלא כנסן לראש הגג¹¹⁷ -
23 מוריד מהן¹¹⁸ לבהמה¹¹⁹ ופטור; מפני שהוא מחזיר
24 את המותר לייבשן, ונמצא מאכיל עראי¹²⁰.

(116) שם פ"ג מ"ד. (117) מדובר אפילו בחרובין שכבר העמיד מהם ערימה בשדה, אלא שדעתו ליבשם על הגג, ולכן עדיין לא נגמרה מלאכתן עד שיכנס כולם על ראש הגג. (118) לחצר. ואינם נקבעים שם למעשר, לפי שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו נקבע בחצר (למעלה ה"ג).
(119) שכיון שנותנם לבהמה, ניכרים הדברים כי עוד לא יבשו ולא נגמרה מלאכתם, כי לאחר גמר מלאכתם אינו נותנם לבהמה. אבל לאדם אסורים באכילה בחצר, כמו שאמר למעלה (בהלכה הקודמת), שאין לאכול אלא במקום המוקצה. (120) כן כתב גם בפירושו המשנה, שם.

25 יט. מעשר ראשון¹²¹ שהקדימו בשבלים - אסור
26 לאכל ממנו עראי קדם שיפריש תרומתו¹²²; ואם
27 אכל - מפין אותו מפת מרדות¹²³. כיצד היא אכילת
28 עראי¹²⁴? כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל¹²⁵ -
29 מקלף אחת אחת¹²⁶. ואם קלף וכנס לתוך ידו - חיב
30 לעשר¹²⁷. היה מולל מזילות של חטים¹²⁸ - מנפה
31 מיד ליד ואוכל¹²⁹. ואם נפה לתוך חיקו - חיב
32 לעשר¹³⁰. ואין צריך לומר אם נפה בכלי, שאין זה
33 עראי¹³¹. וכן¹³² נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך
34 תבשיל צונן ואוכל¹³³, אבל לא לתוך הקדירה אף על
35 פי שהיא צוננת, מפני שהיא כבד קטן¹³⁴. וכן¹³⁵
36 סוחט זיתים על בשרו¹³⁶, אבל לא לתוך ידו¹³⁷. וכן
37 כל פיוצא בזה.

(121) מימרא של ריש לקיש, ביצה יג, א. (122) כלומר, ישראל הפריש מעשר ראשון לפני שדש תבואתו, ונתנו ללוי, אסור הלוי לאכול מעשרו, עד שיפריש ממנו תרומת מעשר (אבל תרומה גדולה פטור. שם:), ששמו טובלו, כלומר: שם מעשר שנקרא עליו, טובלו ואוסרו באכילת עראי. (123) 'ירושלמי' תרומות סוף פ"א. וראה ברש"י ביצה, שם.

"וקולט". ועי' בהלכה הסמוכה. וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. (86) משנה, שם. (87) שלא נידושו. (88) מצד הכרי. (89) החיטים שבתבן. (90) שהקוטעים מחסורים דישה, ואילו שבצדדים - עליה לכרי, ושבתבן - זריה לרוח ולא נקבעו (ריבמ"ן במשנה, שם). [וראה למעלה ה"ד, שבקישואין ודילועין, אם התחיל לשפסף אחת - נקבעו כולם למעשר, אף אלה שלא שופשו, וצריך-עיון].

1 יד. היין⁹¹ - משיניחנו בכתובות וישלה הזגין
2 והחרצנין מעל פי הכתובת⁹². אבל פשהוא בתוף
3 הבור, פשיגביהנו להעמידו בכתובת - שותה עראי⁹³.
4 וקולט מן הגת העליונה⁹⁴ ומן הצנור⁹⁵ ומכל מקום
5 ושותה.

(91) שם מ"ז. (92) כרבי עקיבא בכבא-מציעא צב, ב. שאמר: "יין - משישלה בכתובות" (כסף-משנה ורדב"ז. ועי' 'חזון איש'). (93) אף-על-פי ששלה בתוך הבור, כיון שלא שלה בכתובת (כסף-משנה). (94) מקום שדורכין שם הענבים. (95) שדרכו נשפך היין לבור.

6 טו. השמן⁹⁶ - משיירד לעוקה⁹⁷. אף על פי שירד -
7 נוטל מן העקל⁹⁸ ומן הממל⁹⁹ ומבין הפסין¹⁰⁰
8 ונותן¹⁰¹ לקערה קטנה¹⁰² ולתמחוי לתוף התבשיל,
9 אף על פי שהוא חם, מפני שאינו מתבשל בכלי
10 שני. ואם היה חם ביותר¹⁰³ כדי שיוכה את היד -
11 לא יתן לתוכו, מפני שהוא מתבשל.

(96) משנה, שם. (97) החפירה שמתקבץ לתוכה השמן (פירוש המשנה, שם). (98) כלי עשוי מחבלים ונותנים בו הזיתים להסחט על-ידי הממל (ראה להלן). (99) אבן הטוחנת את הזיתים. (100) מבין הנסרים. שבכל אלה לא הגיע עוד היין לגמר מלאכה. (101) זה מוסב על מה שלמעלה "אע"פ שירד", כלומר: אף-על-פי שירד לעוקה - נותן לקערה וכו'. אבל אלה שבעקל ובממל שלא נגמרה מלאכתם, אינם נקבעים על-ידי בישול, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ג ('משנה ראשונה'). (102) כך פירש 'חמיטה' שבמשנה. (103) כלומר, היה בקדירה או כאלפס שהם כלי ראשון, כן הוא במשנה שם, וכן כתב רבינו להלן פ"ה הט"ז, ועי' רדב"ז.

12 טז. העגול¹⁰⁴ של דבלה¹⁰⁵ - משיחליקנו¹⁰⁶.
13 הגרוגרות¹⁰⁷ - משידוש¹⁰⁸. ואם הכניסן למגורה -
14 משיעגיל בידו על פי המגורה¹⁰⁹. היה דש הגרוגרות
15 בכתובת או העגול על פי המגורה, [נשברה הכתובת
16 או שנפתחה המגורה¹¹⁰] - הרי זה לא יאכל עד
17 שיעשר¹¹¹.

(104) שם, מ"ח. (105) גוש תאנים הדבוקות זו בזו. (106) שמחליק פני העיגול במשקין. (107) תאנים מיובשות. (108) משיכתוש אותם קצתם על קצתם בכלי שהוא רוצה להצניעם שם (פירוש המשנה, שם). (109) כלי עגול שעושים בו עיגולי דבילה. (110) בשעת הדישה והעיגול, שעדיין לא נגמרה מלאכת הדישה. (111) דלא

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום חמישי ד' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קנט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

153) תאנים מיושנות. ולא ניכר בה אם כבר נגמרה מלאכתן או לא. (154) כלומר, שרוב בני האדם דרסו רוב גרוגרותיהם בשדות. (155) שעם דריסתן גמר מלאכתן, כמבואר למעלה בהט"ז. אבל אם לא דרסו אלא מיעוט גרוגרותיהם, או שרק מיעוט בני אדם דרסו רוב גרוגרותיהם, אינו חייב לעשר, שיש להניח שמרוב הגרוגרות באו אלו (רדב"ז). ואף-על-פי שהבעלים נתייאשו מהם והרי הם הפקר, אינם פטורים ממעשרות, מאחר שהופקרו לאחר גמר מלאכה. ראה למעלה. (156) לאחר שנדרסו בעיגול, מחלקים העיגול לכמה פלחים, ובכל פלח הרבה תאנים דבוקות (רש"י שם). (157) ואם כן אין לנו צורך ברוב דורסים.

124) מעשרות פ"ד מ"ה. (125) כשהן בשבילים קודם מירוח. 126) כלומר: מקלף אחת ואוכל, וכן הלאה, ואף שב'ירושלמי' שם ובתוספתא פ"ג אמרו, שבשעורים אוכל שתיים שתיים, ובחיטים שלש שלש, סובר רבינו שמשנתנו חולקת. (127) שזוהי אכילת קבע. ויש אומרים כי זהו גמר מלאכתם, ראה להלן פ"ד הט"ו. (128) ממעכן בין אצבעותיו וכפות ידיו, ומלילות הן שבלים שהבהבן באש (פירוש המשנה, שם). (129) מנער החיטים מיד ליד כדי שתסור הפסולת. (130) כנ"ל. (131) ביצה יב, ב. 132) מעשרות שם מ"א. כלומר, נוטל מן הגת ומן הבור קודם שישלה בחביות כנ"ל. (133) 'ירושלמי' שם. כלומר, שאין היד סולדת בו, שאם היד סולדת בו הרי זה מבשל ונקבע למעשר. (134) והרי היא אכילת קבע ('משנה ראשונה' שם). (135) משנה, שם. (136) לסוך. (137) שזוהי כאכילת קבע, שהרי סיכה היא כשתייה (להלן פ"ג הט"ז).

16 כב. מְצָא¹⁵⁸ פְּרִיכוֹת¹⁵⁹: פְּרִישׁוֹת הַיְחִיד¹⁶⁰ - חֵיב¹⁶ לְעֶשְׂרוֹ¹⁶¹, פְּרִישׁוֹת הַרְבִּים - פְּטוּרוֹת¹⁶². וְהֶאֱלָמוֹת¹⁶³
17 - בְּכָל מְקוֹם חֵיבוֹת בְּמַעֲשְׂרָא¹⁶⁴. מְצָא¹⁶⁵ תְּבוּאָה
18 מְרוּחָה¹⁶⁶ - עוֹשֶׂה אוֹתָהּ¹⁶⁷ תְּרוּמוֹת¹⁶⁸ וּמַעֲשָׂרוֹת עַל
19 פְּרוֹת אַחֲרוֹת¹⁶⁹ וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁷⁰. מְצָא¹⁷¹ כִּלְפָלָה
20 מִחֶפְזָה¹⁷² - חֵיבֵת בְּמַעֲשָׂרוֹת¹⁷³. מְצָא¹⁷⁴ כִּלְפָלָה¹⁷⁵:
21 בְּמְקוֹם שֶׁהָרֵב מְכַנְסִין לְשׁוֹק - אָסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה
22 עֲרָא¹⁷⁶, וּמִתְקַנָּה דְמֵא¹⁷⁷; וּבְמְקוֹם שֶׁהָרֵב מְכַנְסִין
23 לְבַתִּים - אוֹכֵל מִמֶּנָּה עֲרָא¹⁷⁸, וּמִתְקַנָּה וְדֵא¹⁷⁹;
24 מִחֶפְזָה לְמַחֲצָה - דְמֵא¹⁸⁰; וְאִם הִכְנִיסָה לְבֵית -
25 מִתְקַנָּה וְדֵא. בְּמָה דְבָרִים אָמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ
26 גָּמַר מְלָאכָה; אָבֵל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גָּמַר מְלָאכָה, אָף
27 עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר וְדֵא - אֵינוֹ צָרִיף לְהַפְרִישׁ
28 תְּרוּמָה, שֶׁחֲזַקְתָּן שֶׁהַפְרִישׁ מִהֵן תְּרוּמָה בְּשַׁעֲה
29 שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן¹⁸¹.
30

1 כ. וְכֵשֶׁם שֶׁמִּתֵּר לְאָכַל עֲרָאֵי מִפְּרוֹת שְׁלֵא נִגְמְרָה
2 מְלָאכְתָּן¹³⁸, כִּפְּ¹³⁹ מִתֵּר לְהֶאֱכִיל מִהֵן לְחֵיה וּלְבִהְמָה
3 וּלְעוֹפוֹת כָּל מָה שֶׁיִּצְעָה וּמִפְקִיר מִהֵן כָּל מָה
4 שֶׁיִּרְצָה¹⁴⁰ קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂר. וְאִם גָּמְרוּ¹⁴¹, אָף עַל פִּי
5 שְׁלֵא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשָׂרוֹ¹⁴² - לֹא יִפְקִיר וְלֹא יֶאֱכִיל
6 לְבִהְמָה וּלְחֵיה וּלְעוֹפוֹת אֲכִילַת קֹבַע עַד שֶׁיַּעֲשֶׂר¹⁴³.
7 וּמִתֵּר לְהֶאֱכִיל לְבִהְמָה עֲרָא¹⁴⁴ מִן הַטְּבֵל¹⁴⁵ וְאֶפְלוֹ
8 בְּתוֹךְ הַבֵּית. וּמִאֲכִיל¹⁴⁶ פְּקִיעֵי עֲמוּר¹⁴⁷ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂם
9 חֲכִילוֹת¹⁴⁸.

138) כגון תבואה שקצרה ורשה, ועדיין לא זרה ולא מירח (למעלה ה"א). (139) פאה פ"א מ"ו. (140) אפילו אכילת קבע. וראה למעלה פ"ב ה"ג. (141) מלאכתן. (142) כשדעתו היתה להוליכין לבית (שם ה"ב). (143) שלא התירו במשנה שם אלא קודם מירוח ולא הזכירו קביעות, וראה ב'תוספות אנשי שם', שם. (144) אבל אכילת קבע אסורה, כיון שכבר נכנס לתוך הבית, ואף-על-פי שלא נגמרה מלאכתו, ראה להלן. (145) שלא נגמרה מלאכתו ('תוספתא כפשוטה' מעשרות פ"ב, שורה 65 בשם הגר"י מקוטנא). (146) תוספתא שם ה"כ. (147) זירים של תלתן המחוברים זה בזה, ומאכילם אפילו קבע. (148) שזהו גמר מלאכתן (ביצה יג). וחייבים במעשר, שמאכל אדם ובהמה הם, וכן מפורש במעשר שני, פ"ב מ"ב, אבל מאכל בהמה פטור ממעשר ('תוספתא כפשוטה').

10 כא. הַמוֹצָא¹⁴⁹ קְצִיצוֹת¹⁵⁰ בְּדָרְךָ, אֶפְלוֹ בְּצַד שְׂדֵה
11 קְצִיצוֹת¹⁵¹ - הָרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשָׂר¹⁵². מְצָא
12 גְּרוּרוֹת¹⁵³, אִם דָּרְסוּ רֵב הַגְּרוּרוֹת רֵב הָאָדָם¹⁵⁴ -
13 חֵיב לְעֶשְׂרוֹ¹⁵⁵; שֶׁחֲזַקְתָּן מִדְּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכְתָּן.
14 וְכֵן אִם מְצָא פְּלָחֵי דְבִלְה¹⁵⁶; שֶׁיִּדְוַע שֶׁהֵם מִדְּבָר
15 הַגְּמוּר¹⁵⁷.

158) תוספתא מעשרות פ"ב. (159) אלומות קטנות. (160) שאסורות משום גזל (תוספתא שם). (161) שאין הבעלים מתייאשים, שמקומם סימן, שאינם מתגלגלים ממקומן, לפי שאין רבים מצויין שם. ראה בפט"ו מהל' גזילה ואבידה ה"י. (162) שמתגלגלים ברגלי אדם ובהמה, ואינם נמצאים במקום שהניחם שם, ואין מקומן סימן, ונתייאשו הבעלים. והפקר לפני מירוח - פטור ממעשרות. (163) גדולות וכבדות. (164) שמקומן סימן אפילו ברשות הרבים, שמחמת כבדן אינן מתגלגלות ממקומן, ולא נתייאשו הבעלים. (165) תוספתא, שם. (166) בין שהיא מכונסת שלא נתייאשו הבעלים, ובין שהיא מפוזרת, שנתייאשו הבעלים ממנה. שאין הפקר פטור ממעשר אחר גמר מלאכה (שם). וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ג ממס' מעשרות סוף ה"א). (167) בדפוסים חדשים, בטעות: "עושה עושה". (168) ב'ירושלמי' שם אמרו: "פטורין מתרומה גדולה, שאי-אפשר לגורן שתעקר אל-אם-כן נתרמה תרומה גדולה", וראה בסוף הלכה זו. ואם כן אין כוונת רבינו ב'תרומות' לתרומה גדולה ותרומת מעשר, אלא לתרומת מעשר בלבד, והכוונה שאפשר להוציא ממנה כמה פעמים תרומת מעשר. ובתוספתא שם, הנוסחא: "תרומה ומעשרות". (169) שכיון שכבר היתה מרוחה, לא נפטרה מתרומה ומעשרות על-ידי ההפקר, כמבואר למעלה.

149) מעשרות פ"ג מ"ד. (150) גרגירים תלושים מאיזה אילן שהוא, ולא נגמרה מלאכתם למעשר. (151) שיש להניח שמן השדה הן. (152) שנתייאשו הבעלים. והפקר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר, ראה בהלכה הקודמת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הוצרכו לסברא זו אלא אליבא דרבא שאין הלכה כמותו - עובדא היא ואין חולק עליה. 191) וחייבים במעשר, שלא נתייאשו הבעלים, כנ"ל. 192) ולכן מעשר מספק.

9 כה. המקדיש¹⁹³ פרות תלושין¹⁹⁴ ופדאן קדם
10 שתגמר מלאכתן - חיב לעשר¹⁹⁵. ואם נגמרה
11 מלאכתן פיד ההקדש ואחר כך פדאן - פטורין מן
12 המעשרות; שבשעת חובתן היו פטורין מן
13 המעשרות¹⁹⁶. המקדיש קמה למנחות - פטורה מן
14 המעשרות¹⁹⁷.

193) פאה פ"ד מ"ח, וחלה פ"ג מ"ד. 194) שבאו לעונת מעשרות, שאם לא כן אלא היו ביד הגזבר משבאו לעונת מעשרות, נפטרו ממעשר, כנ"ל סוף פ"ב. 195) שבשעת חובתן היו חייבין במעשרות. 196) שהקדש פטור ממעשר, מ"דגנך" ולא דיגון הקדש, "ירושלמי" פ"א ממס' מעשרות ה"א. 197) תוספתא מנחות פ"י. [והיינו כמו שאמרו במנחות סו, א - שמותר העומר נדה ונאכל לכל אדם ופטור מן המעשר (ולא כרבי עקיבא שם שמחייב משום "שלא נתנו מעות [ולא הקדש] אלא לצורך להן" (שם:). כלומר: לצורך להן ולא למותר. ולפיכך לא נפטרו במירוח הקדש). וכמו כן במקדיש קמה למנחות, ונותר ממנה ופדאנה, פטור הנותר ממעשרות, וראה ב'תוספות ראשונים' שם].

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ז

פרק רביעי

1) יבאר שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכנס לבית. ודין בית שאינו קובע אלא אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ואיזו היא חצר הקובעת. המביא תאנים לאוכלן בחצר הפטורה והכניסן לביתו. אם אויר חצר קובע למעשר וגפן הטעונה בחצר.

15 א. איז² הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד
16 שיקניסנו³ לביתו⁴; שנאמר: בערתי הקדש מן
17 הבית. והוא שיקניסנו דרך השער; שנאמר: ואכלו
18 בשעריך⁶. אבל אם הכניס תבואתו דרך גגות⁷
19 וקרפיפות⁸ - פטור מן התרומה⁹ ומן המעשרות¹⁰.

2) כר' ינאי בבבא מציעא פח. ולא כר' יוחנן שם שגם חצר קובעת מן התורה. 3) בין בעל התבואה ובין אחר. 4) אבל לא לבית של אחר. 5) ופשוטו של מקרא שכנסנו לבית כדרכן דרך הפתח. אבל מדבריהם נקבע על ידי שישה דברים ואף על פי שלא נכנס לבית. 6) ומדובר בתבואה שנגמרה מלאכתה, שאם לא כן, אין הבית קובע למעשר. 7) שלא נכנסו לבית בדרך הרגילה, אלא דרך ארובה שבגג. והגג עצמו אינו קובע. 8) שנכנסו לבית בדרך אחורית. והקרפף עצמו אינו קובע, שאינו לדירה. ובכרכות לה: אמרו: "דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות, דרך חצרות, דרך קרפיפות, כדי לפוטן מן המעשרות". [ואף שם הכוונה שהכניס דרך חצר שאחורי הבית. והמדובר בחצר שאינה משתמרת, שאינה קובעת שהרי מימרא זו היא של

ובתוספתא שם מפורש שאפילו אם היתה כרי, שאסורה משום גזל, גם כן עושה אותה תרומה ומעשרות. ויש להבין: האין יכול להפריש תרומות ומעשרות משל אחרים? וצריך לומר, שהמדובר כשרואה שהיא עומדת להתקלקל ('תוספתא כפשוטה'). כלומר, אינו חושש שמא יעשרו הבעלים לאחר מירוח, שאין מעשרין אלא בבית ('ירושלמי' שם). 171) תוספתא, שם. 172) ראה למעלה ה"י, שכלכלה משיחפה הפירות, הרי זה גמר מלאכתה. 173) שכיון שהיתה מחופה ונגמר מלאכתה, אין ההפקר פוטרה מעשרות, אלא שבתוספתא שם אמרו שאסורה משום גזל, שאינה הפקר. 174) 'ירושלמי' שם. 175) שנגמרה מלאכתה, ראה למעלה שם. 176) כנ"ל בהלכות א"ב. 177) מפני שהוא ספק, שמא עישרה בעל הבית. ומתרומה גדולה פטור, כדון דמאי, ראה להלן פ"ט ה"א. 178) כנ"ל בהלכה ב. 179) שוודאי לא עישר ולא תרם, כיון שלא נקבע עוד. 180) כלומר: מספק. אבל אין לזה דין דמאי, אלא מפריש גם תרומה גדולה מספק. וכעין זה במכשירין פ"ב מ"י, ראה בר"ש ורא"ש שם. וב'תוספות יום טוב' מעשרות פ"ג מ"ד ד"ה ובזיתים]. 181) 'ירושלמי' שם, וראה למעלה.

1 כג. חדרי¹⁸² הנמלים¹⁸³ בצד הערמה החיבת¹⁸⁴
2 - הרי הנמצא בהן חיב במעשרות¹⁸⁵; שפירוע
3 שמדבר גמור היו גוררין כל הלילה.

182) שם פ"ה מ"ז. ושם הגירסא: "חוררי", והיינו הך. 183) לינת לילה. 184) במעשרות. כגון שנגמרה מלאכת החיטין, כנ"ל בה"ג. ואם לנו בצד הערימה הפטורה, הנמצא בהן פטור ממעשר. 185) ואם הערימה חייבת גם בתרומה, חייב גם לתרום על מה שמצא.

4 כד. המוצא¹⁸⁶ זיתים תחת הזית וחרובין תחת
5 החרוב¹⁸⁷ - חיבין במעשר; שחזקתן שמאילן זה
6 נפלו¹⁸⁸. מוצא תאנים תחת התאנה - הרי הם
7 ספק¹⁸⁹; שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר¹⁹⁰, שמא
8 מתאנה זו נפלו¹⁹¹ או מתאנים שנתעשרו¹⁹².

186) שם פ"ג מ"ד. 187) כן הוא ב'ירושלמי' שם: "והוא שמצא זיתים תחת זיתים וחרובים תחת חרובים, אבל אם מצא זיתים תחת חרובין וחרובין תחת זיתים - לא בדא". 188) כן הוא בבבא מציעא כא, ב: "שאני זית, הואיל וחזותו מוכיח עליו". וחייבים במעשר מוודאי, ראה להלן. 189) כלומר, חייב לעשר מספק. והנה במשנה שם: "תאנה שהיא נוטה על דרך ומצא תחתיה תאנים, מותרות משום גזל, ופטורות מן המעשרות". וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' גזילה ואבידה הט"ו. ומשמע שפטורות לגמרי אפילו מספק (וראה ב'פירוש המשניות' מעשרות, שם). אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "לא אמרו אלא [הנוטה] לדרך, הא בינו לבין חבירו לא", כלומר, אז אינו מתייאש. ודברי רבינו כאן הם דברי 'ירושלמי', שלא כתב אלא מצא תאנים תחת התאנה, ולא כתב "הנוטה לדרך" (כמו שכתב בהל' גזילה שם) ולכן כתב שהיא ספק. 190) כן אמרו שם: "תאינה עם נפילתה נמאסת", ואין חזותה מוכיחה עליה. ואף-על-פי שלא

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי ה' אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

רבי יוחנן, והוא עצמו אמר שם שחצר קובעת מן התורה].
(9) יש להעיר שבתחילת ההלכה לא הזכיר רבינו "תורמה".
(10) אבל מדבריהם אסור באכילת קבע.

ה. הַצְרִיפִין²² וְהַבְרִגְנִין - טוֹבְלִין לְבַעַלְיָהוּ, אַף עַל
פִּי שְׂאִינָן טוֹבְלִין לְכָל אָדָם²³. וְכֹן²⁴ בֵּית הַסֶּפֶר²⁵
וּבֵית הַמְדֻרָשׁ²⁶ - טוֹבְלִין לְזֶה שְׂיֹשֵׁב וּמְלַמֵּד, מִפְּנֵי
שְׂהֵם בְּבִיתוֹ²⁷, וְאֵין טוֹבְלִין לְאַחֵרִים.

(22) "שהן טובלין לבעל הבורגנין". וזוהו למד רבינו גם לצריפין, ולא פירש מה דינם של בתי הקיץ וסוכת היוצרים. (23) יש לעיין הרי גם בית, שהיא דירת קבע, אינו טובל למי שאינו שלו. ויש אומרים כי זה אינו אלא במכניס פירותיו לבית חבירו דרך העברה בעלמא (ומכאן שבביתו נקבע אפילו אם הכניס דרך העברה), אבל אם הכניס דרך קבע - קובע למעשר. ואילו צריפין ובורגנין, שאינן דירת קבע, אינן טובלים לכל אדם, אפילו אם הכניסו הפירות דרך קבע. (24) ירושלמי שם כגירסת כתב-יד רומי: "בית ספר ובית תלמוד טובלין לסופר למשנה". (25) שמלמדים בו מקרא. (26) שמלמדים בו משנה וגמרא. (27) ולא "ביתו" ממש, שהרי אינם דרים שם ולפיכך אינם קובעים לאחרים.

ו. בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמְדֻרָשׁ: אִם יֵשׁ בְּהֵן בֵּית
דִּירָה²⁸ - קוֹבְעִין²⁹, וְאִם לֹא - אֵין קוֹבְעִין.
הַאֲוִיָּארוֹחַ³⁰ וְהַאֲוִצְרוֹת שֶׁבְּשִׂדוֹת הַעֲשׂוּיֹת לְמַכְנָס³¹
- אֵינָן קוֹבְעִין³²; וְאִם הֵיוּ לְדִירָה³³ - קוֹבְעִין.

(28) לחזן או לשמש. (29) כאן לא חילק רבינו בין אותם הדרים שם לבין כל אדם, לפי שכאן ישנה דירת קבע לשמש בית הכנסת, והרי הוא כבית הקובע גם לאחרים, אם הכניסו בו פירות בקביעות, ואף על פי שהדירה אינה בתוך בית הכנסת גופו, אלא בחדר שעל ידו - קובע גם בית הכנסת, שהוא כבית שער ומרפסת לדירת הקבע. (30) מחסנים. (31) לכנס בהם התבואה לאחר גמר מלאכתה. (32) שאינן דירה. (33) כלומר, גם לדירה וגם למכונס, שאם לא כן פשוט הוא שקובעים.

ז. כֶּשֶׁם שֶׁהַבֵּית³⁴ קוֹבֵעַ לְמַעֲשֵׁר, כֵּן הַחֲצֵר קוֹבַעַת
לְמַעֲשֵׁר³⁵; וּמִשִּׁכְּנֶסוֹ³⁶ לְחֲצֵר דֶּרֶךְ הַשְּׂעָרָה³⁷ נִקְבְּעוּ,
אִם עַל פִּי שְׂלֵא הַכְּנֶסֶן לְתוֹךְ הַבֵּית.

(34) בירושלמי מעשרות פרק ג הלכה ג: "ר' שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן כולהון (כל דיני חצר הקובעת למעשר האמורים במשנה) מן הבית למדו". (35) מדבריהם. בתוס' דיבור המתחיל עד, שאף לר' ינאי הסובר שרק בית קובע מן התורה - קובעת חצר מדבריהם. (36) הפירות. (37) בבא מציעא שם לעניין בית, ומשם למד רבינו לעניין חצר.

ח. אֵי זֶה הֵיא חֲצֵר הַקּוֹבַעַת? כָּל שֶׁהַפְּלִים נִשְׁמְרִין
בְּתוֹכָהּ³⁸, או שְׂאִין אָדָם בּוֹשׁ מְלֶאכֶל בְּתוֹכָהּ³⁹. או
חֲצֵר, שְׂאִם יִכְנָס אָדָם לָהּ - אוֹמְרִין לוֹ: מָה אַתָּה
מְבַקֵּשׁ⁴⁰? וְכֵן חֲצֵר שְׂיֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי דִיּוּרִין⁴¹ או שְׂהֵיא
לְשֵׁנֵי שְׁתַּפִּין, שְׂאֶחָד פּוֹתְחָהּ וְנִכְנָס וְאֶחָד בָּא וְנִכְנָס

ב. יֵרָאֶה לִי, שְׂאִין לוקֵין מִן הַתּוֹרָה עַל אֲכִילַת
הַטְּבָל עַד שֶׁקָּבַע בְּכַנְסוֹתוֹ לְבֵיתוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ מִפִּי
הַשְּׂמוּעָה; אָבָל אִם נִקְבַע בְּשֵׂאֵר הַשְּׂשָׂה דְּבָרִים
שֶׁמְנַיְנִין¹¹ - אֵין לוקֵין עָלָיו אֲלָא מִפְּנֵי מְדוּרוֹת
מְדַבְּרֵיהֶן. וְכֵן הַאֲוִכַל מִפְּרוֹת שְׂדֵעָתוֹ לְהוֹלִיכֵן לְשׂוּק
אַחַר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֶאכְתָּן¹² - אֵינוֹ לוקֵה אֲלָא מִפְּנֵי
מְדוּרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ; שְׂאִין הַגּוֹמֵר לְמַכּוֹר חֵיב
בְּמַעֲשֵׂר אֲלָא מְדַבְּרֵיהֶם.

(11) שאין ששת הדברים קובעים למעשר אלא מדבריהם.
(12) שאסור לאכלם עראי כאילו נקבע באחד מששת הדברים הקובעים.

ג. בֵּית שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת - אֵינוֹ
קוֹבֵעַ¹³. וְכֵן הַגְּגִים אֵינָן קוֹבְעִין, אִם עַל פִּי שֶׁהַבֵּית
שֶׁלְּמִטָּה קוֹבֵעַ¹⁴. וְאִם לֹא הָיָה בְּגַג אַרְבַּע אַמּוֹת עַל
אַרְבַּע אַמּוֹת, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַבֵּית מְשֻׁפָּע וְעוֹלָה - אֵינוֹ
פוֹטֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר, אֲלָא הֵרִי גַג זֶה כְּמַקְצֵת אֲוִיר
הַבֵּית¹⁵.

(13) שאינו ראוי לדירה ואינו קרוי בית. (14) [במשנה שם: "הגגות פטורין אף על פי שהם של חצר החייבת". ורבינו שינה וכתב "אף על פי שהבית שלמטה קובע", והכוונה שאין מסביב חצר המחייבת, וכגון שאינה משתמרת - לפי שבירושלמי הקשו על המשנה שם, למה לא נטבלו בחצר? ותירצו: תפתר כר' יוסי בן רבי יהודא שאמר "הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו - פטור". אבל רבינו פסק כרבי שחייב]. (15) [צריך עיון: הרי סוף סוף לא נכנס לבית דרך השער, אלא דרך הגג].

ד. הַצְרִיפִין¹⁶ וְהַבְרִגְנִין¹⁷ וּבְתֵי הַקִּיץ, וְהוּא אַרְבָּעָה
עַמּוּדִים וְתַקְרָה עַל גְּבִיהֶן, שֶׁנִּמְצָא בְּלֹא פְתָלִים, וְכֵן
סְפוֹת שְׂעוֹשִׂין בְּנֵי הַכְּרָמִים וּבְנֵי הַגְּנוֹת בִּימֵי הַקִּיץ,
אִם עַל פִּי שְׂדֵרִין בְּהֵן כָּל יְמֵי הַקִּיץ וְיֵשׁ בָּהֶם רַחִים
וְתַרְנְגוּלִין - אֵינָן קוֹבְעִין לְמַעֲשֵׁר. וְכֵן סְפַת
הַיּוֹצְרִים¹⁸ הַחֲיִצוֹנָה¹⁹ וְסַפַּת הַחֹג בְּחֹג²⁰ - אֵינָן
קוֹבְעִין. שְׂפָל אֵלוֹ אֵין דִּירָתָן קֹבֵעַ²¹.

(16) וצריף הוא כמו אוהל, בלי גג, צר מלמעלה והולך ומרחיב למטה. (17) מגדלים העשויים לשמור בדרכים. (18) דרכם של יוצרי כלי חרס שעושים שתי סוכות זו לפנים מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור. (19) אבל הפנימית קובעת. (20) כלומר, בחג הסוכות, אבל אם המשיך לדור בסוכה לאחר החג - הרי היא דירת קבע, וקובעת למעשר. (21) שעל הדרים בצריפין, אמרו בערבובין נה: חייהן אינם חיים, ואף השאר אינן אלא להתקרר בקיץ, ולא לדור בהם בקביעות. ועל בורגנין, אמרו "בורגנין חזו למילתייהו

- 17 **או יוצא ונועל, הואיל והן פותחין ונועלין - הרי**
 2 **זו קובעת.**
- 38 והיינו שישינו שומר בצד הפתח, ואף על פי שאין בחצר
 זו יתר הדברים הנזכרים להלן, שהלכה כדברי כולן (כל
 התנאים במשנה שם) להחמיר. (39) ואף על פי שאין
 הכלים נשמרים בתוכה. (40) ואף על פי שאינה נשמרת
 ואדם בוש לאכול בתוכה. (41) שכנים.
- 3 **ט. בית שער⁴² של חצר והאכסדרה⁴³ והמזפסת -**
 4 **הרי הן פתוחות: אם היתה קובעת⁴⁴ - קובעין⁴⁵, ואם**
 5 **לאו - אינן קובעין⁴⁶.**
- 42 כי לחצירות גדולות שני שערים, ומה שבינתיים הוא
 בית שער. (43) מקום מקורה המוקף משלוש רוחותיו.
 (44) למעשר. (45) שהם טפלים לחצר. (46) שהם אינם
 דירה. ואף שבבית השער עומד שומר - אינו אלא כבורגנין.
- 6 **י. שתי חצרות זו לפנים מזו - שתייהן קובעות⁴⁷.**
 7 **ספת היוצרים זו לפנים מזו - הפנימית קובעת⁴⁸,**
 8 **והחיצונה אינה קובעת⁴⁹. והחנות - קובעת פבית⁵⁰.**
- 47 גם החיצונה, ואף על פי שיש לפנימית דריסת הרגל
 עליה - אינה כחצר שאינה משתמרת. (48) שדירת קבע
 היא, אף שאינה אלא לימות החמה. (49) שאינה דירת קבע
 כנ"ל. ואף שבית שער טפל לחצר - אין אומרים החיצונה
 טפלה לפנימית ותקבע למעשר, שאין הפנימית חשובה כל
 כך להיות לה החיצונה בית שער. (50) ואף שאינו דר
 בבית, כיוון שכל תשמישו בחנות, קובעת היא למעשר
 כחצר.
- 9 **יא. המולין פרותיו ממקום למקום⁵¹, אף על פי**
 10 **שהוא נקנס בהן⁵² לכתים ולחצרות בדרך - לא**
 11 **נקבעו⁵³, אלא אוכל עראי⁵⁴ עד שנגיע למקום שהוא**
 12 **סוף מגמתו. וכן בחצרה⁵⁵.**
- 51 יש אומרים כי המדובר כשמולכים למכרם, ואף על פי
 שהגומר פירותיו למכרם בשוק נקבעו מיד - כיוון שאינו
 רוצה למכרם אלא במקום מיוחד, לא נקבעו מיד.
 (52) עמם. (53) שאין בית חברו וחצרו קובעים אלא אם
 כן אין לו מגמה סופית לפירותיו. (54) אבל אכילת קבע
 אסורה. (55) היינו, שלפני שהגיע לסוף מגמתו חזר בו
 ונמלך והחזירם - אינם נקבעים עד שיחזירם למקום
 המיועד.
- 13 **יב. הרוכלין המחזירין בעירות⁵⁶, שהן נקנסין מחצר**
 14 **לחצר - אוכלין עראי⁵⁷ עד שפגיעין לבית שלגין**
 15 **בו⁵⁸.**
- 56 למכור בשמים לנשים. (57) מפירות שנטלום לאכלם
 בעצמם, שאם למכרן נטלום - נקבעו מיד למעשר.
 (58) שכיוון שאין לפירות מגמה אחרת - אף בית אחר קובע
 למעשר.
- 16 **יג. המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר הפטורה מן**

17 **המעשרות⁵⁹, שכח והכניס לתוך ביתו - הרי זה מתר**
 18 **להוציאן ולאכל מהן עראי⁶⁰. וכן⁶¹ אם שכח והעלין**
 19 **לגג - אוכל מהן בגג עראי. הביאן לאכלן בראש גגו,⁶²**
 20 **ושכח והכניס לתוך חצר חברו⁶² - נקבעו, ולא יאכל**
 21 **עד שיעשר.**

59 שאינה משתמרת. (60) שאין הבית קובע אלא אם
 הכניסו מדעת, אבל בתוך הבית אסור לאכול, אפילו עראי.
 (61) תוספתא שם. ושם נאמר: "שכח והעלין לראש הגג
 אפילו בתוך ביתו אוכל מהן עראי". ויתכן כי צריך להיות
 "מתוך ביתו", כלומר העביר לגג דרך ביתו ואף על פי
 שביתו קובע אפילו בדרך העברה - כיוון שלא היה בדעת,
 אלא בשכחה, אינו קובע. (62) צריך להיות: "הבית"
 (תוספתא כפשוטה), כלומר, העביר פירותיו דרך חצרו
 המשתמרת אף שהעלם לגג בהעברה בעלמא, נקבעו
 למעשר, שחצירו קובעת בהעברה אם הייתה בדעת. וכן הוא
 בירושלמי "הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו לאוכלן
 בראש גגו רבי מחייב.

22 **יד. חצר⁶³ שהיא נעדרת⁶⁴ - הרי היא פגנה, ואוכלין**
 23 **בתוכה עראי⁶⁵. והוא שיעדר רפה⁶⁶. ואם זרע רפה**
 24 **- אין אוכלין עראי. וכן אם נטע רפה⁶⁷. ואם נטע**
 25 **לנוי חצר⁶⁸, הואיל והיא נעדרת⁶⁹ - הרי זה אוכל**
 26 **עראי מאותן אילנות⁷⁰.**

63 "תני בשם ר' נחמיה חצר שהיא נעדרת, הרי היא כגינה
 אוכלין בתוכה עראי. (64) נחרשת. (65) שהחרישה
 שאינה תשמיש של חצר, מבטלת שם חצר ממנה.
 (66) [שכיוון שנעדרה רובה, בוודאי ימשיכו לעדור כולה,
 ולכן בטל דין חצר גם מן המיעוט שעדיין לא נעדר].
 (67) בירושלמי שם: "תני זרע רובה חייבת, נטע רובה
 פטורה, אמר רב חסדא והיא שנטעה לנוייה של חצר, הדא
 ילפא (= לומדת) מן ההיא (= מברייתא של רבי נחמיה)
 וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא (זרע רובה
 חייבת) [נטע רובה פטורה - כן צריך להיות, הרי" קורקוס]
 והוא שתהא נעדרת, וההיא ילפא מן הדא שאם הייתה
 נעדרת שהיא פטורה, והוא שעידר רובה" [נפירושם של
 דברים: אף על פי שאם נעדרה רובה, בטלה מתורת חצר,
 היינו מפני שנראים הדברים שבוודאי ימשיכו לעדור כולה,
 אבל לאחר שזרעה ונטעה, סימן הוא שהמיעוט שנשאר
 בלתי מעודר - יישאר כך. ומסתבר כי זריעה ונטיעה בחצר,
 אינן קבע, ובוודאי יעקרון בבוא המועד לכך, לפיכך אין
 בכוחו של הרוב, שנזרע או ניטע שלא בקביעות, לבטל אליו
 את המיעוט שלא נעדר כלל, והמיעוט נשאר בתורת חצר,
 ואם כן הרוב הרי הוא כבית שער לחצר, שגם הוא קובע
 למעשרות כמו החצר עצמו. (68) שנטיעה זו היא
 לקביעות, ולפיכך בטל המיעוט, שלא ניטע ולא נעדר, אל
 הרוב שניטע ונעדר. (69) ירושלמי שם, לפי מה שהגיה
 הרי" קורקוס: "נטע רובה פטורה (= בנטעה לנוי) והוא
 שתהא נעדרת". שאם לא נעדרה, אפשר להלך ולהשתמש
 בכל השטח שסביב האילנות. (70) הוא הדין אם הכניס
 לתוכה פירות מן החוץ.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ר' אליעזר לגמור. (97) שכיוון שתלש אשכול זה לאכול, נגמרה מלאכתו, וחצר קובעתו למעשר.
 יח. כִּסְפָר⁹⁸ הַזְרוּעָה בַּחֲצֵר⁹⁹ - מִקְרָסִם¹⁰⁰ עֲלֶה עֲלֶה¹⁸ וְאוֹכְלוּ¹⁰¹; וְאִם צִרְף¹⁰² - חֵיב לְעֵשׂוֹר¹⁰³. וְכֵן כָּל¹⁹ פְּיֻצָּא בְּזָה.²⁰

(98) והוא זרע גד האמור בתורה. (99) וזריעה אינה מבטלת שם החצר. (100) תולש. (101) כשהסכבר מחוברת לקרקע. (102) שניים. (103) שנגמרה מלאכתו, והחצר קובעתו.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר הלוקח פירות תלושין מאימתי נקבעו למעשר. המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול. אם המתנה קובעת למעשר. השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות. ודין המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה ואין להם עליו מזונות. המבשל או הטומן פירות באדמה או המווג יין במים אם קבע. התורם תרומה שצריך לתרום אחריה שנייה. ותאנה שהייתה מיוחדת לו לאכול.

א. הַלֹּקֵחַ פְּרֹת תְּלוּשִׁין² לְאֹכְלָן³ - נִקְבְּעוּ לְמַעְשָׂר²¹ מִדְּבַרְיָהֶם, כְּמֹ שֶׁבְּאֲרָנֵינוּ⁴. וְמֵאִמְתִּי יִקְבְּעוּ? מִשִּׁיתָן²² אֶת הַדְּמִים, אֶף עַל פִּי שְׂלֵא מִשְׁךָ⁵. הַרִי⁶ שְׂלֵא נִתֵּן²³ דְּמִים, וְהִיָּה בּוֹרֵר וּמְנִיחַ בּוֹרֵר וּמְנִיחַ, אֶפְלוּ כָּל²⁴ הַיּוֹם כָּלוּ, וְאֶף עַל פִּי שְׂגָמַר בְּלִבּוֹ לִקַּח - לֹא נִתְחַיֵּב²⁵ לְעֵשׂוֹר⁷. וְאִם⁸ הָיָה יָרָא שְׂמִים - מִשְׂגָּמַר בְּלִבּוֹ מַעְשָׂר⁹, וְאַחַר כֵּן יַחְזִיר לְמוֹכֵר, אִם רָצָה לְהַחְזִיר¹⁰.

(2) שנגמרה מלאכתם ביד מוכר, ראה למעלה פ"ב הלכה ב. (3) אבל אם לקחם למכרם - אינם נקבעים למעשר, כבהלכה הסמוכה. (4) למעלה פרק ג הלכה ג, ופ"ד הלכה ב. (5) ירושלמי מעשרות פרק ג הלכה א: "דמים מהו שיטבלו כמקח - הדא אמרה דמים כמקח הן". ואף-על-פי שחכמים הפקיעו קנין דמים, כדי שלא יאמר המוכר ללוקח נשרפו חטיף בעליה, ותקנו משיכה (פ"ג) מהלכות מכירה הלכות א"ה) - חיוב מעשר חל כיון שנעשתה פעולת קנין, אף שמדרבנן אין לה תוקף. (6) ברייתא בבבא בתרא פח. (7) שגמר בלב אינו פעולת קנין כלל (שם). (8) שם. (9) ויתן דמים תמורת המעשר שלקח ונתן ללוי, ראה להלן פ"א הלכה ח. (10) והוא שהמוכר מסכים, שאם לא כן, מה יראת שמים היא זו. ועיין בתוספות שם ד"ה בירא שמים. ולזה נתייבן הכסף-משנה, ועיין בהגהה בגליון.

ב. הַלֹּקֵחַ¹¹ בְּמַחְבֵּר לְקָרְקַע¹² או שְׂלֵקַח תְּלוּשִׁין¹³ לְשִׁלְחָ לְחִבְרוֹ - לֹא נִקְבְּעוּ¹⁴, וַיֵּשׁ לוֹ לְאֹכְלֵ מִהֵן עֲרֵא¹⁵.

(11) מעשרות פרק ה משנה ט: "לקח במחובר לקרקע פטור, לקט לשלוח לחבירו פטור". ורבינו גרס כנראה: "לקח לשלוח לחבירו פטור". וכן נראה בפירושו המשנה שם. (ובירושלמי שם: "לקח במחובר לקרקע פטור, הא בתלוש חייב - מאן אית ליה מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתו, לא רבי מאיר?" ולדעת רבינו, שאין המקח קובע

טו. תְּאֵנָה הַעֹמֶדֶת בַּחֲצֵר⁷¹ - אוֹכֵל מִמֶּנָּה אַחַת¹ אַחַת⁷² וּפְטוּר; וְאִם צִרְף⁷³ - חֵיב בְּמַעְשָׂר⁷⁴. בְּמָה דְּבָרִים אָמורים? בְּשִׁהָיָה עֹמֵד בְּקִרְקַע; אֲכָל אִם עֲלֶה לְרֹאשׁ הַתְּאֵנָה⁷⁵ - מִמֵּילָא חִיקוּ⁷⁶ וְאוֹכֵל⁷⁷ שָׁם⁷⁸; שְׂאִין אֲוִיר חֲצֵר קוֹבַע לְמַעְשָׂר⁷⁹.

(71) החייבת (הר"י קורקוס). וכגון שלא ניטע רובה, או שלא נעדרה. ועיין מה שכתב רבינו, שגם תאנה העומדת בבית, חייבת במעשר מדבריהם, ולמד דין זה מכאן. (72) כלומר, קוצץ אחת ואוכל, קוצץ אחת ואוכל וכן הלאה. שאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. (73) שקצץ שניים. (74) שהרי זה כנגמרה מלאכתו, שבידו עשאן כגורן. והסמיכו דבר זה על הפסוק "כי קבצם כעמיר גורנה", ואין קיבוץ פחות משתיים. (75) וראש התאנה לאו דווקא, אלא כיוון שאינו עומד על הקרקע, הרי הוא כאוויר החצר. (76) אף על פי שזהו גמר מלאכתו. (77) אכילת עראי. (78) "ובלבד שלא יוריד לחצר". (79) מכלל שאוויר הבית כן קובע.

טז. הֵיִתָּה⁸⁰ עֹמֶדֶת בַּחֲצֵר וְנוֹטָה לְגִנָּה⁸¹ - הַרִי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּה בְּגִנָּה פְּדִרְכוֹ⁸² כְּאִלוֹ הֵיִתָּה נְטוּעָה בְּגִנָּה⁸³. הֵיִתָּה נְטוּעָה בְּגִנָּה וְנוֹטָה לְחֲצֵר - הַרִי זֶה נְטוּעָה בַּחֲצֵר, שְׂאִינוֹ אוֹכֵל שָׁם אֲלֵא אַחַת [אַחַת]⁸⁴.

(80) שם משנה י: "תאנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה, אוכל כדרכו ופטור". (81) שענפיה ופירותיה נוטים לגינה. (82) ואף שצירף בידו, אינו חייב. ומותר באכילת עראי. (83) ואף על פי שאמרו "שדי נופו בתר עיקרו" (שהענף בטל לגבי העיקר) - כאן הדבר תלוי בראיית פני החצר וכשנוטה לגינה ואוכל בגינה, הרי אינה רואה פני החצר (ר"י קורקוס). (84) אבל אם צירף שניים, חייב. ואף כאן, אף על פי שהנוף בטל לעיקר, כיוון שראה פני הבית - חייב לעשר.

יז. גִּפֶן שְׁנֻטוּעָה בַּחֲצֵר⁸⁵ - לֹא יִטַל אֶת כָּל הָאֶשְׁכּוּל וְיֹאכַל, אֲלֵא מְגִרְגֵר אֶחָד אֶחָד⁸⁶. וְכֵן בְּרֵמוֹן - לֹא יִטַל אֶת כָּל הָרֵמוֹן, אֲלֵא פּוֹרֵט⁸⁷ אֶת הָרֵמוֹן בְּאֵילָן⁸⁸, וְאוֹכֵל הַפְּרֵד⁸⁹ מִשָּׁם. וְכֵן בְּבִטְיָח - פּוֹפְתוֹ⁹⁰ בְּקִרְקַע⁹¹ וְאוֹכְלוֹ שָׁם⁹². הָיָה אוֹכֵל בְּאֶשְׁכּוּל⁹³ בְּגִנָּה⁹⁴, וְנִכְנַס מִן הַגִּנָּה לְחֲצֵר⁹⁵, אֶף עַל פִּי שְׂיֻצָּא מִן הַחֲצֵר⁹⁶ - לֹא יִגְמַר עַד שְׂיֻעֵשׂוֹר⁹⁷.

(85) החייבת. (86) כלומר, מן האשכול בעודו מחובר לגפן, אבל שניים לא יאכל, שהוא גרנו, והרי זה כנגמר מלאכתו. (87) מלשון "ופרט כרמך". ויש מפרשים כמו "פורד". (88) בעודו מחובר. (89) גרגיר הרימון. (90) ובר"ש (פרק ב שם): "כופף ואוכל, עץ שהאבטיח מחובר כופף אותו שיגיע האבטיח לפיו ונושך ואוכל". אבל במשנה שם ושם: "וסופת באבטיח", "וסופת ואוכל". והוא מלשון חתיכה. (91) במחובר. (92) אכילת עראי. (93) כלומר, מאשכול. (94) שתלשו שם והתחיל לאכול בהיתר. (95) בכוונה. שאילו שכח ונכנס - אין החצר קובעת. (96) שרק אז מתיר

18 שְׂבָאֲרָנִי⁴¹. לָקַח הָאֶחָד פְּרוֹת שֶׁחֲלִיפֵי לְאֹכְלָהּ,
19 וְלָקַח הָאֶחָד חֲלִיפֵיהֶן לְהַקְצוֹתָן - זֶה שֶׁלָּקַח לְאֹכְלָהּ
20 חֵיב לְעֹשֶׂר, וְזֶה שֶׁלָּקַח לְהַקְצוֹתָן לֹא נִקְבַּע
21 לְמַעֲשֵׂר⁴².

36 שם משנה ה. ודין החליפין נתבאר בפ"ה מהלכות מכירה הלכה א, שאם משך האחד של חברו - קנה חברו שלו, ואף-על-פי שלא משך. (37) פירות שנגמרה מלאכתן תחת פירות חברו, שאף הם נגמרו מלאכתן. (38) ולא לקצות, ואם כן נגמרה מלאכתן. (39) שזהו מקח, והוא קובעם, ואפילו אחד אחד אסור. (40) לשטוח בשדה כדי שיתייבשו, שעדיין לא נגמרה מלאכתם. (41) למעלה הלכה ג פרק ג. (42) כר' יהודה שם, ועיין רש"י ביצה לה: ה. הָאוֹמֵר⁴³ לְחִבְרוֹ: צֵא וְלָקַט לְךָ עֲשָׂרִים תְּאֵנִים מִשְׁלִי⁴⁴, וְאֵנִי אֲמַלֵּא אֶת פְּרִסֵי מִשְׁלִי⁴⁵ - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים⁴⁶, שְׂאִין זֶה חֲלִיפִין⁴⁷ כְּדִי שִׁיְהִי מִכֹּר. וְאִם צִרְף וְאָכַל - חֵיב⁴⁸. וְהַמְתָּנָה אֵינָה קוֹבְעַת כְּמִכְרָא⁴⁹.

43 ירושלמי שם פ"ב הלכה א. (44) מאילני. אבל אינו קונה אותם אלא לכשילקטם. (45) התלושים, שאם הם מחוברים, אף אם היה חליפין, אינם נקבעים במחובר, כנ"ל בהלכה ב, שהרי הוא קונה אותם מיד לאחר שמשך הראשון את העשרים שלו. (46) בתוספתא פ"ב אמרו: "המלקט במניין חייב, הממלא כריסו פטור", וכן הובאה בירושלמי שם (ועיין ראב"ד). אבל לפי מסקנת הירושלמי שם, שניהם פטורים, שאין זה חליפין. וראה בר"י קורקוס. (47) ירושלמי שם: "אמר ר' שימי אין לו חליפין (כלומר, אין זה קנין חליפין כלל) שלא נתכוון האיש בזה (שהסכים ללקט עשרים תאנים) אלא להגיס את לבו שיאכל [לתת בלב חברו שימלא כרסו מפירותיו, אבל לא בתורת מכר אלא כמתנה, ואינה קובעת כדלהלן]". וסובר רבינו, שלפי זה, גם המלקט פטור - שאין זה חליפין אלא שניהם מתנה. (48) כלומר, אין זה כמכר, שבו אנו אומרים שאם צירף חייב (למעלה הלכה ג), אלא כמתנה שאף אם צירף - פטור (חזון-איש, ועיין כסף-משנה). וראה בלשון רבינו להלן הלכה יא. (49) בירושלמי שם אמרו, שאף למי שסובר "מתנה כמכר (ראה להלן פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז, ופ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יט) - במעשר שהוא מדבריהם, אפילו בימי עזרא (ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כו), הקלו במתנה. [ומכיוון שרבינו לא חילק בין מעשר בזמן הזה למעשר בזמן שכל ישראל בארץ ישראל, נראה שסובר שלדברי ר' יוחנן (שם הלכה ג) שמקח אינו קובע מן התורה, וכן פסק למעלה (פ"ב הלכה ב) - לעולם הקלו במתנה].

26 ו. עַם הָאֲרֶץ⁵⁰ שֶׁהִיא עוֹבֵר בְּשׂוֹק וְאָמַר: טָלוּ לָכֶם תְּאֵנִים⁵¹ - אוֹכְלִים⁵² וּפְטוּרִין⁵³, שְׂאִין הַמְתָּנָה קוֹבְעַת⁵⁴. וְאִם הִכְנִיסוּ⁵⁵ לְבִתְיָהֶן: אִם רֹב הָעָם מְכַנְסִים לְבִתְיָהֶם⁵⁷ - מַעֲשָׂרִים וְדֵאִי⁵⁸; וְאִם רֹב הָעָם מְכַנְסִים לְשׂוֹק⁵⁹ - אֵין מְתַקְנִים אֶלָּא דְמֵאֵי, שְׂמֵא עֹשֶׂר וְאַחַר כֶּף הַבֵּיא לְשׂוֹק. וְאִם⁶⁰ אָמַר: טָלוּ לָכֶם וְהִכְנִיסוּ לְבִתְיָהֶם - כְּשִׂמְכִנִּים לְבֵית מַעֲשֵׂר דְמֵאֵי⁶¹.

אלא לאחר שנגמרה מלאכתן (למעלה פ"ג הלכה ג), צריך לומר שכאן מדובר בזרע טבל שנגמרה מלאכתו למעשר, שעד כאן לא נסתפקו בשיבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם תרומה (מנחות ע). ולמעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כו), אלא אם פרח ממנו איסור הטבל לגמרי והרי היא כפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות (ראה שם בהערה). אבל חיוב תרומות ומעשרות, כלומר, גמר מלאכתם למעשר, בוודאי בטל בהם, והר"י קורקוס כתב שהחידוש הוא בזה, שאף לאחר שנתלשו ונגמרה מלאכתם, אוכל מהם עראי, כיון שפעולת המקח היתה במחובר, ועיין אור-שמח). (12) פירות המחוברים לקרקע. (13) שנגמרה מלאכתו. (14) שאין המקח קובע אלא-אם-כן לקחן לאכלן (פירוש המשניות שם), שתיקנו כעין דאורייתא, ומן התורה אינו חייב אלא כשגמר מלאכתם על דעת לאכלם לעצמו, ולא למכרם, ראה למעלה פרק ב הלכה א. (15) אבל לא קבע, כיון שהגיע לעונת מעשרות, ראה למעלה פרק ג הלכה א.

1 ג. הָאוֹמֵר¹⁶ לְחִבְרוֹ: הֵא לָךְ אֶסֶר זֶה וְתֵן לִי בּו חֲמֵשׁ תְּאֵנִים¹⁷ - הֲרִי זֶה אוֹכֵל אַחַת אַחַת וּפְטוּר¹⁸; וְאִם צִרְף - חֵיב לְעֹשֶׂר¹⁹. הֵא לָךְ²⁰ אֶסֶר זֶה בְּעֲשָׂרִים²¹ תְּאֵנִים שְׂאֵבֵר לִי²² - בּוֹרֵר אַחַת אַחַת וְאוֹכֵל²³. בְּאֶשְׁפּוֹל שְׂאֵבֵר לִי - מְגַרְגֵר מִמֶּנּוּ בְּאֵילָן וְאוֹכֵל²⁴. בְּרִמּוֹן שְׂאֵבֵר לִי - פּוֹרְטוֹ²⁵ בְּאֵילָן וְאוֹכֵל. בְּאֶבְטִיחַ שְׂאֵבֵר לִי - כּוֹפֵת בְּקַרְקָע²⁶ וְאוֹכֵל²⁷. וְאִם קָצַץ אֶת הַתְּאֵנִים וְצִרְפָם²⁸, או שְׂקָצַץ הָאֶשְׁפּוֹל או הָאֶבְטִיחַ - חֵיב לְעֹשֶׂר²⁹, שֶׁהֲרִי לֹא קָנָה אֶלָּא הַנְּחִלְשׁוֹ³⁰. אָכַל אִם אָמַר לוֹ: הֵא לָךְ אֶסֶר בְּשִׁתִּי³¹ תְּאֵנִים אֵלוּ, בְּשֵׁנִי אֶשְׁפּוֹלוֹת אֵלוּ, בְּשֵׁנִי רְמוֹנִים אֵלוּ, בְּשֵׁנִי אֶבְטִיחִים אֵלוּ³² - קוֹצֵץ בְּדִרְכּוֹ³³ וְאוֹכֵל עֲרֵאִי³⁴ וּפְטוּר; שְׂלֵא נִקְבְּעוּ בְּמִקְחַת, שֶׁהֲרִי לָקַח בְּמִחְבָּר³⁵.

16 שם פרק ב משנה ה, כר' יהודה ולא כר' מאיר. (17) שלא נגמרה מלאכתם למעשר. (18) כלומר, נוטל אחת מחבירו ואוכל, וכן הלאה. (19) שזהו גמר מלאכתו והמקח קובעו, וראה למעלה פ"ד הלכה טו לענין חצר. (20) שם משנה ו. (21) וכן הוא במשנה שביירושלמי שם. (22) כלומר, שיחול המקח כשיבור לו את התאנים, ולא עכשיו כשהם במחובר, וראה להלן. (23) כלומר, תולש מן המחובר וכו' ובמשנה שם: "בורר ואוכל". ובירושלמי שם: "ר' יוסי בשם ר' יוחנן מגרגר אחת אחת והולך ואוכל". (24) כלומר, אחת אחת, כנ"ל. (25) מבקעו, ראה למעלה שם הלכה יז. (26) ראה שם. (27) קמעא קמעא. (28) אפילו שתיים כאחת. (29) שזהו גמר מלאכתם. (30) כמבואר למעלה. (31) בדפוסים חדשים בטעות "בב". (32) המחוברים לקרקע ולאילן. (33) אפילו אחדים כאחת. (34) אבל לא קבע, מאחר שכבר הגיעו לעונת מעשרות. (35) ומקח לא קבע במחובר (בהלכה הקודמת).

14 ד. הַמְחֲלִיפֵי³⁶ עַם חִבְרוֹ³⁷: זֶה לְאָכַל וְזֶה לְאָכַל³⁸ - שְׁנֵיהֶן נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂרוֹת³⁹, שֶׁהֲרִי לָקַחוּ בְּתֵלוֹשׁ. זֶה לְקָצוֹת וְזֶה לְקָצוֹת⁴⁰ - שְׁנֵיהֶן לֹא נִקְבְּעוּ; שְׂאִין הַמִּכֹּר קוֹבְעַ דְבָר שְׂלֵא נִגְמְרָה מְלֹאכְתּוֹ, כְּמוֹ

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שישי ה' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 וְתִתֶּן לוֹ דָבָר מִרְפָּה⁶³, אֶפְלוּ אֲמַר לוֹ: טַל וְאָכַל -
 2 הָרִי זֶה פָּמִי שְׁאֲמַר לוֹ: טַל וְהִכְנִס⁶⁴, שְׁאִינוּ אוֹכַל
 3 עַד שְׂתִתֶּן דְּמַאי⁶⁵. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ דָבָר שְׁאִין דְּרַכּוּ
 4 לְהֶאֱכֹל חֵי⁶⁶, אוֹ שְׁהִיָּה אֲדָם גְּדוֹל שְׁאִין דְּרַכּוּ לְאָכַל
 5 בְּשׁוּק⁶⁷ - הָרִי זֶה מִתֵּן דְּמַאי⁶⁸.

10 וְאֲמַר לָהֶם⁸⁰: טַלוּ וְאָכְלוּ⁸¹ - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין⁸²
 11 וּפְטוּרִין⁸³, וּבַעַל הַשְּׂעָר אוֹ בַעַל הַחֲנוּת לֹא יֹאכְלוּ
 12 עַד שְׂיַעֲשׂוּ דְּמַאי. שְׁנַמְצָא כְּאֲמַר לְאֵלּוּ: טַלוּ
 13 וְהִכְנִסוּ לְבַתִּיכֶם⁸⁴, שְׁהִיָּה הֵם פְּבַתִּיהֶם⁸⁵. וּכְבָר
 14 בְּאַרְנוֹ⁸⁶, שְׁאִין הַבַּיִת שְׁאִינוּ שְׁלוּ קוֹבַעַ לוֹ כְּשִׂיעְבְּרוּ
 15 הַפְּרוֹת בְּתוֹכּוֹ⁸⁷.

(50) שם פרק ב משנה א. (51) במתנה. (52) עראי.
 (53) ממעשר. (54) כנ"ל. (55) אלו שקיבלו התאנים.
 (56) ירושלמי שם. (57) שמתר לאכול מהם עראי עד
 שיקבעו למעשר באחד מששת הדברים (למעלה פ"ג הלכות
 א ג). (58) שכיון שעם-הארץ היה עובר בשוק ולא עומד
 שם, ודאי הוא מן הרוב שמכניסים לבתיהם, ולא מן המיעוט
 שמכניסים לשוק, ובוודאי לא עישרם, ואף לא הפריש מהם
 תרומה גדולה, שהרי עוד לא ראו פני הבית, ולכן מתעשרים
 ודאי (תוס' אנשי שם). (59) שמשנגמרה מלאכתם, אסור
 לאכול מהן עראי (שם הלכה א). (60) משנה שם.
 (61) ולא ודאי, ואף-על-פי שהרוב מכניסים לבתים. שהרי
 הוא כאומר להם: הכניסו לבתיכם ואני אתקנם מיד, וראה
 בהלכה הסמוכה. ובמשנה שם אמרו: "לא יאכלו מהם
 עראי", היינו אף לפני שהכניסו לבתיהם, והיינו משום
 שלעניין תרומה גדולה עם-הארץ נאמן (להלן פ"ט הלכה
 א). ומכיון שאמר שיתקן מיד, בוודאי תרם תרומה גדולה
 והיא קובעת למעשר, כמפורש למעלה שם הלכה ג (תוספות
 אנשי שם). ורבינו השמיט בבא זו (ועיין כסף-משנה). [אבל
 רמזה בהלכה הסמוכה: "זה אוכל ופטור, וזה אוכל וחייב",
 כלומר: זה שאמר לו טול והכניס - אוכל בשוק וחייב,
 וכנ"ל]. (62) ירושלמי שם. (63) כמות גדולה של תאנים.
 (64) לבית, שאי-אפשר לאכלן בחוץ מחמת ריבויין.
 (65) כנ"ל. (66) הטעון בישול, וצריך להכניסו לבית לשם
 כך. (67) ירושלמי שם פ"ג סוף הלכה ב'. [והיינו שלא
 בפני העם, שאז אין זה אלא בתלמיד חכם בלבד (פ"ה
 מהלכות דעות הלכה ב, וראה שם הערה ו, והיא צריכה
 תיקון), אבל בפני העם הרי זה דין לכל אדם, והאוכל בשוק
 בפני העם הרי הוא בזוי ופסול לעדות, ראה בפ"א מהלכות
 עדות הלכה ה). (68) שהרי הוא כאומר טלו והכניסו לבית,
 וכנ"ל.

ט. הַשׁוֹכֵר⁸⁸ אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת עֲמּוֹ⁸⁹ בְּפָרוֹת, בֵּין
 17 בְּתוֹלְשִׁין⁹⁰ בֵּין בְּמַחְבְּרִין⁹¹, הוֹאִיל וַיֵּשׁ לָהֶם לְאָכַל
 18 מִן הַתּוֹרָה⁹² בְּמָה שֶׁהֵן עוֹשִׂין⁹³ - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין⁹⁴
 19 וּפְטוּרִים מִן הַמַּעֲשֵׂר⁹⁵. וְאִם⁹⁶ הִתְנָה עִמָּהֶן שְׂאִיכְלוּ
 20 מִה שֶׁלֹּא זָקְתָה לָּהֶן תּוֹרָה⁹⁷, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמָּהֶן
 21 הַפּוֹעֵל שְׂאִיכְלוּ בְּנֵיו עֲמּוֹ⁹⁸, אוֹ שְׂאִיכְל בְּנוֹ
 22 בְּשׁוֹכְרוֹ⁹⁹, אוֹ שְׂאִיכְל אַחֵר גֹּמֵר מְלֹאכְתּוֹ בְּתוֹלְשׁוֹ¹⁰⁰ -
 23 הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכַל¹⁰¹ עַד שְׂיַעֲשׂר; הוֹאִיל וְאוֹכַל
 24 מִפְּנֵי הַתְּנָאי, הָרִי זֶה פְּלוֹקֵת¹⁰².

(88) שם משנה ז. (89) מלאכה. (90) שלא נגמרה מלאכתן
 למעשר, אבל לאחר מיכן אסור לאכול (פ"ב מהלכות
 שכירות הלכה א). (91) כשמלאכתו היא תלישתן ממקום
 חיבורן (שם). (92) אכילה בתלוש, למדו בברייתא (בבא
 מציעא פט.) מ"דייש" [לא תחסום שור בדישן] - "מה דייש
 מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו,
 אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו".
 ואכילה במחובר, למדו (שם פז:): ממה שנאמר "ואל כליך
 לא תתן" - "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית
 (כלומר, בשעת תלישה) אתה אוכל, ובשעה שאי-אתה נותן
 לכליו של בעל הבית (כגון המנכש בצבליים, שם הלכה ד)
 אי אתה אוכל". (93) ראה שם הלכה י', ולהלן הלכה יב,
 שאינם אוכלים מדבר אחר, אלא ממה שהם עושים.
 (94) אכילת עראי. ולמדו זאת שם מן הפסוק "ואכלת
 כנפשך" - "מה נפשך (= בעל הבית) אוכל ופטור (מן
 המעשר), אף נפשו של פועל אוכל ופטור". (95) אף-על-
 פי שהוא מצרף שנים בידו, שבמקם זהו גמר מלאכה ונקבע
 למעשר (למעלה הלכה ג). וראה בתוספות שם פח. סד"ה
 בעל הבית, שלענין היתר אכילת פועל, אין זה נקרא נגמרה
 מלאכתו. (96) משנה שם. (97) אבל התנה שיאכל בדבר
 שהוא אוכל מן התורה - אוכל ופטור (מעשרות פ"ב משנה
 ז). וראה הלכה יא בדין קצץ. (98) ממה שנוטל לעצמו
 רוצה לתת להם חלק, אף-על-פי שלא נשכרו עמו.
 (99) תחתיו. (100) שאז אין הפועל אוכל מן התורה, ראה

6 ז. הַיּוֹשֵׁב⁶⁹ שְׁנַיִם, אֲמַר⁷⁰ לְאֶחָד: טַל וְאָכַל⁷¹, וְאֲמַר
 7 לְשֵׁנִי: טַל וְהִכְנִס⁷² - זֶה⁷³ אוֹכַל⁷⁴ וּפְטוּר⁷⁵, וְזֶה⁷⁶
 8 אוֹכַל וְחַיֵּב⁷⁷.

(69) ירושלמי שם. (70) עם הארץ. (71) בשוק.
 (72) לבית. (73) שאמרו לו: "טול ואכול". (74) עראי,
 מחוץ לבית. (75) ממעשר. (76) שאמרו לו: "טול
 והכניס". (77) כלומר, אוכל בשוק וחייב, כמו שאמרו
 במשנה שם: "טלו והכניסו לבתיכם, לא יאכלו מהם עראי",
 וראה בהלכה הקודמת. שכיון שאמר לו "טול והכניס", הרי
 הוא כאומר לו: אני אתקן מיד, ומכיון שעל תרומה גדולה
 נאמנים, הרי נקבעו הפירות על ידי הפרשת התרומה
 הגדולה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה ג (תוספות אנשי שם)
 וראה למעלה הלכה ו.

9 ח. וְכֵן⁷⁸ אֲנָשִׁים שֶׁהֵיוּ יוֹשְׁבִים בְּשַׂעַר אוֹ בְּחֲנוּת⁷⁹,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בנות השבע מעורבים בענפי הלבסין, שבאופן כזה במין אחד אוכל משני האילנות (בבא מציעא צ"א:), כאן נחשבים כשני מינים. ולכן נשנתה משנה זו, אף שדין זה מפורש בב"מ שם במשנה. (123) אם התנה עם בעל הבית שיאכל מהן. שכיון שמן התורה אינו אוכל אלא במה שהוא עושה (למעלה הלכה ט), הרי זה כמקח וקובע למעשרות (שם). (124) מלאכול כשעושה בלבסין הגרועות. (125) בנות שבע. כלומר, אוכל ופטור מן המעשרות, שהרי יש לו לפועל רשות לעשות כן מן התורה (בבא מציעא שם, ופי"ב מהלכות שכירות הלכה י"א), ואין זה מקח.

17 יג. המוציא¹²⁶ פועלים לעשות לו מלאכה
18 בפשה¹²⁷: בזמן שאין להן עליו מזונות¹²⁸ - אוכלין
19 מפרות שבפשה¹²⁹ ופטורין מן המעשר¹³⁰; והוא
20 שלא נגמרה מלאכתן¹³¹. אבל אם יש להן עליו
21 מזונות¹³² - לא יאכלו ואף על פי שלא נגמרה
22 מלאכתן; שאין פורעין חוב מן הטבל¹³³. אבל
23 אוכלין אחת אחת מן התאנה¹³⁴, אבל לא מן הסל
24 ולא מן הקפה ולא מן המקצה¹³⁵.

(126) שם פ"ג משנה ב. (127) [כלומר, כל מלאכה שבשדה, ואף כאלה שאין הפועל אוכל בהן מן התורה, ולפיכך היה מקום להתנות על מזונות, אלא שלא עשה כן]. (128) ובמקום שלא נהגו לזון (בבא מציעא פג. ושם פ"ט הלכה א). (129) כשבמשך היום נקלעה לו עבודה בפירות שאוכל מהם מן התורה, [ועיין רע"ב]. (130) כדין פועל (למעלה הלכה ט). (131) [שם נגמרה מלאכתם, אין לו לפועל לאכול (הלכות שכירות שם הלכה ב, ולמעלה שם), ואם התנה על כך זה כלוקח, ואסור לאכול עד שיעשר, כמבואר שם. וכן הוא במשנה א שם: "המעביר תאנים בחצרו לקצות (= לעשות קציעות, דהיינו לפני גמר מלאכה) - הפועלים שעמו בזמן שאין להם עליו מזונות, אוכלין ופטורין וכו'"]. (132) שהתנה על כך עם בעל השדה. (133) כן כתב בפירוש המשנה שם, ומקור הדברים להלן פ"ו הלכה ט. (שכיון שחייב לתת לו מזונות, ובמקום זה נותן לו פירות, הרי הוא כפורע חובו בטבל, והרי זה כמוכרו (שם), ומקח קובע למעשרות אם מצרף שנים (למעלה הלכה ג), וראה להלן בדברי הירושלמי. ועיין בתוספות אנשי שם. וכאן השמיענו רבינו, שמה שפועל אוכל ופטור מן המעשר, אין זה אלא בזמן שאין לו עליו מזונות. וכן צריך לפרש מה שאמרו במשנה שם: "המעביר תאנים בחצרו לקצות - הפועלים שעמו בזמן שאין להם עליו מזונות אוכלין ופטורין, אבל אם יש להם עליו מזונות - הרי אלו לא יאכלו"]. (134) משנה שם. (והוא כדין מקח שאוכל אחת ופטור, למעלה שם). (135) משנה שם. ואמרו בירושלמי שם: "לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה, כמה דתימר תמן מלקט אחת אחת ואוכל, ואם צירף חייב - מוקצה עשו אותה כמצרף". [ונראה שהכוונה לפרק ב דמעשרות משנה ה, לגבי מקח ש"אוכל אחת אחת ופטור, ואם צירף חייב". הרי שהכוונה לקביעות למעשר על ידי מקח, וכמבואר למעלה].

25 יד. אחד¹³⁶ המבשל¹³⁷ ואחד השולק¹³⁸ ואחד

למעלה. (101) אפילו עראי. (102) ומה שאמרו בבבא מציעא צ"ב: "דמיחזי (= שנראה) כמקח", ואין זה מקח ממש, אין זה אלא לפי הסברה שפועל אוכל משלו, אבל לפי מה שפסק רבינו (הלכות שכירות שם הלכות יג"ד) שפועל אוכל משל שמים, ורק לו זכתה התורה - הרי זה מקח ממש.

1 י. שְׁכָרוּ¹⁰³ לְנִפְשׁ עֲמוּ בְּיָתֵיהֶם¹⁰⁴, וְהִתְנֶה הַפּוֹעֵל
2 שְׂיֵאכַל בְּיָתֵיהֶם - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן הָאֵילָן אַחַת אַחַת
3 וּפְטוּר¹⁰⁵; וְאִם צִרְף - חַיִּב¹⁰⁶.

(103) שם פרק ג משנה ג. (104) כלומר, לתלוש הקטנים מבין הגדולים, שאינו אוכל מן התורה, מפני שאין זה גמר מלאכה (שם הלכה ד). וכן הוא בירושלמי על המשנה שם: "השוכר את הפועל לעשות בזיתים, אמר לו על מנת לאכול זיתים, אוכל אחד אחד ופטור, ואם צירף חייב" - "כי אגן קיימין בששכרו לנכש עמו בזיתים, מן דבתרה (= נלמד מהבבא השניה) לנכש עמו בבצלים". (105) ממעשר. (106) שהרי זה בגמר מלאכה, ומקח קובע למעשר לאחר גמר מלאכה.

4 יא. שְׁכָרוּ¹⁰⁷ לְנִפְשׁ¹⁰⁸ בְּבָצָלִים¹⁰⁹, וְהִתְנֶה לְאָכַל
5 יֶרֶק¹¹⁰ - מִקְרָסִים¹¹¹ עֲלֶה עֲלֶה וְאוֹכֵל; וְאִם צִרְף -
6 חַיִּב¹¹². קֶצֶץ¹¹³ הַפּוֹעֵל¹¹⁴ שְׂיֵאכַל לִיטְרָא שֶׁל
7 זֵיתִים¹¹⁵ - אוֹכֵל אַחַת אַחַת; וְאִם צִרְף - חַיִּב לְעֵשֶׂר.
8 הוֹאִיל וְהוּא אוֹכֵל דְּבַר קָצוּב - הָרִי זֶה בְּלוֹקָח, שְׂאֵם
9 צִרְף - נִקְבַע. לֹא קֶצֶץ, אֲלֵא הִיָּה אוֹכֵל בְּדִין תּוֹרָה¹¹⁶
10 - מִצִּרְף וְאוֹכֵל כֹּל מֵה שְׂיִרְצֶה. וְהוּא שְׂאֵל וּסְפַת¹¹⁷
11 בְּמִלַּח. אֲבָל אִם סְפַת בְּמִלַּח¹¹⁸: אַחַת אַחַת - מִתָּר;
12 שְׂתִים שְׂתִים - אֶסוּר, שְׂהָרִי נִקְבַעוּ [בְּמִלַּח]¹¹⁹.

(107) משנה שם. (108) לתלוש הקטנים מבין הגדולים שמונעין גידולן. (109) שאינו אוכל מן התורה, לפי שאין זה גמר מלאכה (הלכות שכירות שם). (110) עלי הבצלים. (111) חותך. (112) כנ"ל בהלכה הקודמת. (113) ברייתא בבבא מציעא פ"ט: (114) האוכל מן התורה, כגון ששכרו לבצור או למסוק. (115) כן פירש ר"ח, הובא בתוס' שם ד"ה קוצץ. אבל התנה בלי קציעה - כיון שאוכל גם בלי התנאי, אין זה כמקח (שם פ"ב משנה ז, וראה למעלה הלכה ט). (116) כלומר, כיון שלא קצץ בקיצוב, אינו כאוכל לפי תנאו אלא מן התורה. (117) יטבול. (118) כשנתן לו בעל הבית רשות לכך. שאם לא כן, אסור לו לספות במלח (בבא מציעא שם). (119) שהמלח קובע למעשר דבר שנגמרה מלאכתו (למעלה פ"ג הלכה ג).

13 יב. פּוֹעֵל¹²⁰ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בְּלִבְסִין¹²¹ - לֹא יֵאכַל
14 בְּבָנוֹת שְׁבַע¹²², בְּבָנוֹת שְׁבַע - לֹא יֵאכַל בְּלִבְסִין, עַד
15 שְׂיֵעֲשֶׂר¹²³. אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְמִנְעַ עֲצָמוֹ¹²⁴ עַד שְׂיִגְיַע
16 לְמִקּוֹם הַיְּפוֹת¹²⁵.

(120) מעשרות פרק כ משנה ח. (121) תאנים גרועות (פירוש המשנה שם). בשעת גמר מלאכתן, שאוכל מהן מן התורה. (122) תאנים לבנות טובות (שם), אף אם ענפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **הַפּוֹכֵשׁ** 139 - **קוֹבֵעַ לְמַעֲשָׂוֹ** 140. **אֶבֶל הַמַּעֲשִׂין אֶת**
 2 **הַפְּרוֹת עַד שֶׁהִכְשִׁירָן** 141 - **הָרִי זֶה סִפְקָא** 142.
- 136) שם פ"ד משנה א. (137 ירושלמי שם. (138) אם פירושו: בשיל ולא בשיל (ר"ן נדרים מט). סידרם רבינו בדרך "לא זו אף זו" - לא רק בישול קובע, אלא אפילו שילוק ואפילו כבוש. (139) נותן הפירות במי מלח (פירוש המשנה, וראה למעלה פ"ג הלכות ג"ד). (140) מדבריהם (למעלה פ"ד הלכה ב). (141) לאכילה. (142) בעיא היא בירושלמי נדרים פ"ו הלכה א, ולא נפשטה (חזון איש).
- 3 **טו. הַטּוֹמֵן** 143 **פְּרוֹת פְּאָדְמָה** 144 **אוּ בְּתֵן אוּ בּוֹבֵל** 145
 4 **עַד שֶׁהִכְשִׁירָן לְאֲכִילָה** - **לֹא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשָׂוֹ** 146.
- 143) משנה שם. (144) כן המנהג לעשות בפירות שאינם מבושלים, להטמין אותם בעפר, כדי שיתרטבו ויתבשלו (פירוש המשנה שם). (145) זה אינו במשנה. (146) שאין זה בישול.
- 5 **טז. הַנוֹתֵן יַיִן לְתַבְשִׁיל חֵם** 147, **אוּ** 148 **שָׁנֵתָן שְׂמֵן**
 6 **לְקַדְרָה בְּאַלְפֵס** 149 **בְּשִׁהֵן מְרִתְחִין** 150 - **נִקְבְּעוּ**
 7 **לְמַעֲשָׂוֹ. מְזַג יַיִן בְּמִים חֲמִים** - **נִקְבְּעוּ** 151. **וְאִין צָרִיף**
 8 **לוֹמַר, אִם בְּשֵׁל הַיַּיִן** 152 **וְאַפְלוּ בַּגַּת** 153 - **שְׂאֵסוֹר**
 9 **לְשָׂתוֹת מְמַנּוּ עַד שֶׁיַּעֲשָׂוֹ** 154.
- 147) אפילו לכלי שני, אם היה חם ביותר (למעלה פ"ג הלכה טו). (148) שם פ"א משנה ז, וראה למעלה שם. (149) צ"ל: ואלפס". וכעין זה במשנה שם: "לקדרה וללפס" (וראה בגליון הרמב"ם בשם ר"י אבוהב). והם כלי ראשון. (150) והעבירים מעל האש, וראה להלן. (151) שם פ"ד משנה ד, כחכמים. ועיין משנה ראשונה שם. (152) על האש. (153) שלא נגמרה עוד מלאכת היין (למעלה שם הלכה יד). (154) [שאף-על-פי שכתב רבינו (שם הלכה ג) שכל הששה דברים, וכולל בהם גם אש, אינם קובעים אלא בדבר שנגמרה מלאכתו - יין שמזגו בכלי, הרי הוא כצירוף שנים בידו במקח (שם הלכה יג) וכמוקצה שהיא כמצרף (שם). ועיין משנה ראשונה שם].
- 10 **יז. הַשּׁוֹם** 155 **וְהַשְּׁחֲלִים** 156 **וְהַחֲרָדֵל שֶׁשָּׁחֲקָן בְּשִׂדָה** 157
 11 **בְּשִׂמֵן** 158 - **נִטְבְּלוּ לְמַעֲשָׂוֹ** 159. **וְכֵן** 160 **הַסּוֹחֵט אֶשְׁכּוֹל**
 12 **לְתוֹף הַפּוֹס** 161 - **נִקְבְּעוּ** 162; **לְתוֹף הַתְּמַחוּי** 163 - **אִינוּ**
 13 **נִקְבְּעוּ** 164.
- 155) ירושלמי שם פ"ד הלכה א. (156) מין ירק חריף (מוסף הערוך, ערך שחלים א). וכן נראה ביומא יח: (157) שאם הכניסין לבית, נקבעו מדין בית. (158) מסתימת לשונו נראה, שהמדובר בין בשום של טבל בשמן מעושר, ובין בשמן של טבל בשום מעושר (רדב"ז). (159) [כיון שהם חריפים - שחיתתם היא בישולם, שאינה גרועה ממולח דלהלן]. (160) תוספתא סוף פרק א, וירושלמי שם. (161) [שעל-ידי סחיטה זו, הוא עושה יין שהוא משקה, מענבים שהם אוכל, ראה בשבת קמד: ובבבא בתרא צז:]. (162) [שיצירה חדשה של משקה מאוכל, אינה גרועה מבישול. וכיון שנתן לתוך הכוס, הרי זה כמצרף (ראה
- 165) מעשרות פ"ד משנה א. (166) כן הוא במשנה שבירושלמי שם. והיינו: אפילו בשדה (רדב"ז). (167) שמליחה קובעת למעשר, ראה למעלה פ"ג הלכה ג. (168) שם משנה ג. וראה למעלה הלכה יא. וצ"ע למה כפלו רבינו כאן. (169) שם משנה א. והיינו פותח, והוא מלשון "פצע". (170) הליחה הדומה לחלב (פירוש המשנה שם). (171) [שכיון ששורף זה אינו חשוב משקה (ראה בתוספות בבא בתרא יט: ד"ה מי פירות), ואין כאן יצירה של משקה מאוכל - אין זה חשוב כבישול. ובמשנה שם: "אם סחט ונתן לתוך ידו, חייב". כלומר, כיון שסחט שמן ויצר משקה מאוכל, הרי זה כבישול וקובע. ורבינו הביטא מפני התוספתא שם: "הסוחט ענבים בתוך ידו פטור" (וראה בתוספתא כפשוטה שם), שאף-על-פי שבישול יש כאן - גמר מלאכה אין כאן, שאין זה כצירוף. ולפיכך כתב בהלכה הקודמת "הסוחט אשכול לתוך הכוס" (עיין שם). ואם כן, המשנה שם, בוודאי היא למי שסובר של הקובעים למעשר, קובעים אפילו לפני גמר מלאכה, ואין הלכה כן, ראה למעלה פ"ג הלכה ג]. (172) שם משנה ג, כת"ק ולא כר' אליעזר. (173) מקום שמקבצין שם הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם (פירוש המשנה שם). (174) שאין המלח קובע אלא בשתים, כמבואר למעלה.
- 175) שנגמרה מלאכתן, שאם לא נגמרה מלאכתן, אין תרומה קובעת (למעלה שם הלכה ד). (176) כגון התורם מן המחוייב מדרבנן על המחוייב מן התורה (פ"ה מהלכות תרומות הלכה יד). [אבל זה שצריך לחזור ולתרום מחמת ספק (שם הלכה כב) - מסתבר שאינו בכלל זה, שהרי ממה-נפשך מותר לו לאכול אכילת עראי: אם תרם, הרי תרם. ואם לא תרם, הרי לא נקבע]. (177) כיון שהתרומה הראשונה תרומה מדבריהם. והאור-שמת מסמיך לזה מה שאמרו בתוספתא תרומות פ"ג "אין תורמין שמן על זיתים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לאכול האשכול מבעוד יום, ורצה לגמרו לפני בוא שבת, הרי יש כאן כוונה הפכית, שאינו רוצה להניחו לשבת (ראה בתלמידי רבינו יונה לברכות פרק א ל"ד יב, ד"ה ורבינו שמואל, ותוספות שם ד"ה לא, סברא כזו לענין מצוות צריכות כוונה), ובאופן זה אין השבת קובעת אלא לעצמה, ולא למוצאי שבת). ובמלאכת-שלמה הביא שבספר מדוייק הוגה בדברי רבינו כאן: "ואפילו הניחן לאחר שבת, הרי זה לא יגמור", וכן הביא הברכי-יוסף יו"ד סימן שלא, על סעיף קיד. וכנוסחת ספרים אחרים במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁעִי

1) יבאר שכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה אסור בטבל. ודין אם מותר ליהנות מהטבל. והמוכר פירות לחבירו וזכר שהם טבל. ודין הלוקח טבל בשני מקומות. והמקבל שדה מישראל או מן הגוי. ודין שנים שקבלו שדה באריות, או ירשו או נשתתפו. ודין כהן ולוי שלקחו או מכרו פירות תלושין, או אם קבלו שדה מישראל. ודין המקבל זיתים להוציא מהן שמן. או כהן שמכר שדה לישראל על מנת שהמעשר שלו. ישראל שירש טבל ממורח, והנותן שדה בקבלה לגוי.

- 13 א. מחליקין² בתאנים וענבים של טבל, ואין בזה
- 14 משום הפסד. וכל שאסור לזרים לאכלו בתרומה,
- 15 כגון הגרענין⁴ וכיצא בהן - כף אסור לאכלו מן
- 16 הטבל ומן המעשר שלא נטלה תרומתו⁵ וממעשר
- 17 שני והקדש שלא נפדו. וכל שמתר לזרים לאכלו
- 18 בתרומה מדברים אלו⁶ - כף מתר בטבל ובמעשר
- 19 שלא נטלה תרומתו ומעשר שני והקדש שלא נפדו.

2) מעשרות פ"א מ"ח. ופירוש מחליקין: לשפשף ולהחליק פניו (כסף-משנה). (3) אף-על-פי שעל-ידיה ימהר העיפוש שלהם (פירוש המשנה, שם). וכתנא-קמא שם, ולא כרבי יהודה האוסר. [שאף-על-פי שאסור להפסיד את הטבל, כדלהלן - כיון שהדרך לעשות כן, אין זה הפסד. ונראה שגם בתרומה מותר לעשות כן, וכמו שאמרו (תרומות פ"א מ"ה, ולמלעה פ"א מהל' תרומות ה"ה): "ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין"]. (4) בכת"י נוסף: "והקליפות והעלין והחרצנין" (מעשה ווקח). בדבר הגרענין, ראה למעלה שם הי"א, שיש גרענין שאסורים לזרים. ובדבר הקליפות, עיי"ש ה"י. עליו, היינו עלים של ירק, עיי"ש פ"ב ה"ה. והחרצנין הם בכלל שאר הגרענין בזמן שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותן, שאסורין לזר (שם פ"א הי"א). (5) תרומת מעשר. (6) שאינם חשובים אוכל.

- 20 ב. אין⁷ מדליקין⁸ בטבל טמא⁹ אפלו בהל¹⁰, ואין
- 21 צריך לומר בשבת¹¹. שנגמר: את משמרת
- 22 תרומתו¹²; מה תרומה טהורה - אין לה בה¹³ אלא
- 23 משעת הרמתה¹⁴, אף תרומה טמאה - אין לה להנות
- 24 בה¹⁵ אלא משעת הרמתה ואילף.

7) ברייתא, שבת כו, א. 8) אפילו כהנים, ראה להלן. 9) והוא-הדין לטבל טהור (עיי"ש ברש"י וב'תוספות' ד"ה

הנכתשים כו' אם תרם, תרומה ויחזור ויתרום וכו' וצריך להוציא עליהן תרומות ומעשרות", היינו שהתרומה הראשונה קבעה, עיין שם. וראה במראה-הפנים לירושלמי מעשרות פ"ב הלכה ג סוף ד"ה ראשון.

- 1 כ. פרות שנגמרה מלאכתן¹⁷⁸ וחשכה עליהן ליל¹⁷⁹
- 2 שבת¹⁸⁰ - נקבעו, ולא יאכל מהן אפלו לאחר השבת
- 3 עד שיעשר¹⁸¹.

178) שאם לא נגמרה מלאכתן, אין השבת קובעת (ביצה לה.). עיין 'תוספות יום-טוב' בתרומות פ"ח משנה ג. (180) כלומר: והוא לא ייחדן לשבת. וכו' יוחנן בירושלמי מעשרות פ"ב תחילת הלכה ב (כסף-משנה). וראה למעלה פ"ד הלכה יג, שחצר אינה קובעת אלא אם הכניסו לתוכה בכוונה. (181) שאכילת שבת היא קביעות, משום שנאמר (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד: [וראה בפ"ב מהלכות יום-טוב הלכה ט והערה נד, שגם יום-טוב קובע. וראה עוד להלן פ"ב הלכה א].

- 4 כא. תינוקות¹⁸² שטמנו תאנים¹⁸³ לשבת¹⁸⁴ ושקחו
- 5 לעשרן - לא יאכלו למוצאי שבת¹⁸⁵ עד שיעשרו¹⁸⁶.

182) מעשרות פ"ד משנה ב. (183) שנגמרה מלאכתם בשדה או בגינה, שלא נקבעו בבית או בחצר. (184) לאכילה. (185) שהרי אף אם לא ייחד קובעת, כמבואר בהלכה הקודמת. (186) אבל בערב שבת מותרים באכילה, ואילו גדול שייחד תאנה לשבת - אסורה גם בערב שבת, כדלהלן (ירושלמי).

- 6 כב. תאנה¹⁸⁷ שהיתה מיוחדת לז¹⁸⁸ לאכל פרותיה
- 7 בשבת¹⁸⁹, ורקט ממנה פלפלה¹⁹⁰ - לא יאכל¹⁹¹ עד
- 8 שיעשר; הואיל ופרות אלו מיוחדין לשבת, והשבת
- 9 קובעת¹⁹².

187) אילן תאנה (ירושלמי פ"ד הלכה ג). (188) שם משנה ב, כב"ה ולא כב"ש. (189) מחמת יופיין וטעמן הטוב. (190) סל. שכיון שליקט כל צרכו, הרי זה גמר מלאכה ונקבע למעשר, ראה למעלה פ"ג הלכה י. (191) אפילו קודם השבת, ואפילו אכילת עראי. (192) אבל באילן שאין פירותיו מיוחדין לשבת, אינם נקבעים אלא משחשך עליהן ליל שבת, כמבואר בהלכה הקודמת.

- 10 כג. היה¹⁹³ אוכל¹⁹⁴ באשכול¹⁹⁵ וחשכה עליו לילי
- 11 שבת¹⁹⁶ - לא יגמור אכילתו בשבת עד שיעשר¹⁹⁷.
- 12 ואם הניחו לאחר שבת - הרי זה גומר¹⁹⁸.

193) תרומות פ"ח משנה ג. (194) אכילת עראי. (195) ואשכול הרי הוא כנגמרה מלאכתו, ראה למעלה הלכה ג. (196) ראה למעלה הלכה כ. (197) כלומר, אם עישר קודם השבת, שהרי בשבת אסור לעשר (חזון איש). (198) כרבי יהושע, וכנוסחא שלפנינו. ולענין חצר, אמר ר' יהושע שם "לא יגמור" (וכן פסק רבינו למעלה פ"ד הלכה יז, שאפילו חוץ לחצר לא יגמור). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. [וצריך לומר, שאף-על-פי שהשבת קובעת אף אם לא כיוונו לייחד לה (למעלה הלכה כ) - כיון שהתחיל

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום – יום שישי ה' אדר – ספר זרעים – הלכות מעשר קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שהרי הוא כזורע (מועד קטן ב:). (18) מן התורה אינו חייב בתרומות ומעשרות אלא אם אוכלם, אבל אם מוכרם או זורעם פטור, שנאמר (דברים יד, כב"ג): "עשר תעשר את כל תבואת זרעך - ואלתל". ודרשו חכמים (בבא-מציעא פא:): "ואלתל ולא מוכר", כיון שאינו לאכילה (ר"ש פאה פ"א מ"ו), אבל חכמים חייבו לעשר גם את המוכר (בבא-מציעא שם) וגם את הזורע. (19) כלומר, לא נתמרחו (ראה למעלה פ"ג הלכות ח"ג). (20) ומה שאמרו (פאה, שם): "ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח, דברי רבי עקיבא" - אין זה אלא דברי רבי עקיבא, אבל חלוקים עליו חביריו, כמפורש ב"ירושלמי" מעשרות (פ"ה תחילת ה"א, ועי' בפירושו המשנה וב'תוספות יום טוב' שם), ואין הלכה כרבי עקיבא נגד רבים (רדב"ז). (21) "ירושלמי", שם. (22) שהרי זה כנגמרה מלאכתן (שם). [כלומר, כיון שצירפן בידו, ראה למעלה פ"ה הלכות ג"ג]. (23) מעשרות פ"ה מ"א. (24) כן הוא במשנה, שם. [ודוקא בתוך שדהו, אבל אם מכר השתילים לאחר, כשם שהחמירו לענין זורע, שאם צירפם הם כנגמרה מלאכתם (ראה למעלה), כן החמירו במקח לענין זה, שאם עקר השתילים עם הפירות, הרי הוא כמצרפם בידו, והמקח קובע למעשר. ולפיכך הסמיכו במשנה שם לדין הנ"ל: "לקח במחור לקרקע - פטור", שרק בתלוש הוא קובע כנ"ל, אבל לא במחור. וראה ברדב"ז ו'משנה ראשונה']. (25) [כלומר, לא אסף הפירות בידו ואין כאן צירוף, ורק במקח החמירו לחשבו כמצרף]. (26) שם, מ"ב. (27) בתוך שדהו (משנה, שם). (28) שלא נגמרה מלאכתן.

אין מדליקין], שגם הוא אסור בהנאה של כילוי. (10) [שבידו להרים ממנו תרומות ומעשרות, והיה מקום לומר שאף-על-פי שעוד לא הרים, יש לו בו זכות ש"מתנות שלא הורמו כמי שהורמו" (חולין קלא. ולהלן הכ"א), ואף-על-פי-כן אין מדליקין בטבל טמא, כיון שלא הרים בפועל ממש]. (11) הדלקת נר בערב שבת לצורך שבת [שאינן בידו להרים, שהרי "אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת" (פ"ג מהל' שבת ה"ט), ונמצא שנהנה ממנו בליל שבת הנאה של כילוי, בזמן שאינו עומד להרמה, שבוודאי אין לו זכות לכך. והרשב"א בחידושיו לשבת שם, רצה לומר, שהחומר בשבת יותר מבחול הוא משום שאין שורפין קדשים ביום-טוב ובשבת. אבל לבסוף דוחה סברא זו: "תינח למאן-דאמר חולין הטבולים לתרומה כתרומה, אלא למאן-דאמר לאו כתרומה - מאי איכא למימר". ועי' בפ"ז מהל' ביכורים הי"ב, שרבינו פסק ש"עיסה הטבולה לחלה אינה כחלה". אולם ה"ר קורקוס כתב בביאור דברי רבינו, ששבת חמורה, מהטעם הנ"ל (כן כתב הרדב"ז בהל' תרומות שם הי"ח, שאין מדליקין נר חנוכה בערב שבת בשמן של תרומה טמאה, לפי שאין שורפין קדשים בשבת). אבל חרץ ממה שדחה הרשב"א סברא זו, צריך-עיון עוד שזה אינו אלא לשיטת ה"ירושלמי" (שבת פ"ב ה"א) שאסור לשרוף קדשים אף מערב שבת וערב יום-טוב, וראה בגליון הש"ס שם, שלמדו כן ממה שנאמר "והנותר ממנו עד בוקר", ליתן בוקר שני לשריפתו. אבל לשיטת הבבלי (שם כג:): אין איסור לשרוף קדשים אלא ביום-טוב עצמו. וכן נראה מדברי רבינו, שלא הביא כלל הא דאין מדליקין בשמן שריפה ביום-טוב, לפי שאינו אלא ביום-טוב עצמו, ואם כן, הוא בכלל מה שכתב בפ"ג מהל' יום-טוב ה"ח, שאין שורפין קדשים ביום-טוב, ועוד ששם מפורש טעם הדבר, מפני שיום-טוב 'עשה' ולא תעשה', ואין 'עשה' של שריפת קדשים דוחה 'עשה' ולא תעשה', וזה לא שייך אלא ביום-טוב עצמו, ולא בערב יום-טוב וערב שבת]. (12) "בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת טמאה" (שבת, שם). (13) רשות לאכול. (14) שקודם לכן חייב האוכלה מיתה, ראה למעלה פ"א ה"ה. (15) הנאה של כילוי, דהיינו הדלקה שמכלה אותה בשעת הנאה, שהרי היא כאכילה, אבל הנאה אחרת מותרת, וראה ב'תוספות' שם ד"ה אין.

- ד. לִיטְרָא²⁹ מְעַשֵׂר טְבוּלוֹ³⁰ שְׁזָרְעָה וְהַשְׁבִּיחָה וְהָרִי¹¹
 הִיא עֶשֶׂר לִיטְרִין³¹ - חֵיבַת בְּמַעֲשָׂר³², וְאוֹתָהּ¹²
 לִיטְרָא³³ מְעַשֵׂר עָלֶיהָ³⁴ מִמְּקוֹם אַחֵר³⁵ לְפִי חֶשְׁבוֹן³⁶.¹³
 לִיטְרָא³⁷ בְּצִלִּים שֶׁתִּקְנָם³⁸ וְזָרְעָם - אֵינּוּ מְעַשֵׂר לְפִי¹⁴
 חֶשְׁבוֹן הַתּוֹסֵפֶת³⁹, אֶלָּא מְעַשֵׂר לְפִי כְּלוּן⁴⁰.¹⁵

(29) ברייתא, נדרים נח, ב. (30) מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר. (31) העיקר והגידולין ביחד. ולדעת הראב"ד מדובר כאן בדבר שאין זרעו כלה. (32) כלומר, כל התערובת, ואף הליטרא הראשונה. ואף-על-פי שהליטרא הראשונה אין עליה חיוב מעשר, שהרי היא עצמה מעשר - חייבוהו חכמים במעשר, לפי שבטלה בגידולין (רא"ש). (33) שזרעה כשהיא בטבלה. (34) כלומר, מפריש עליה מעשר מן המעשר היינו תרומת מעשר, שמן התורה אין הגידולין מבטלים את העיקר שלא נתקן, ואם כן לא נפקע החיוב שהיה עליה לפני שזרעה (שם). וראה להלן בבצלים שתוקנו. (35) מפירות שנה הקודמת, שאף הליטרא מפירות שנה הקודמת היא, ואין תורמין מפירות שנה זו על פירות שנה אחרת, ראה למעלה פ"ה מהל' תרומות הי"א (רש"י שם). (36) כלומר, מחשב שתרומת המעשר תהא עשירית מהליטרא. (37) שם נז, ב. מימרא בשם רבי יוחנן. (38) שהופרשו תרומות ומעשרות הימנה. (39) כלומר, והליטרא עצמה תהא פטורה. (40) למדו זאת (שם נט:): ממה שנאמר (דברים י, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", כלומר, אף זרעך שהוא מתוקן כבר, תחזור ותעשר,

- ג. אֵין מְחַפֵּין¹⁶ בְּטַבֵּל¹⁷, וְאֵין זוֹרְעִין אֶת הַטַּבֵּל¹⁸.¹
 וְאֶפְלוּ פְרוֹת שְׁלֵא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן¹⁹ - אֶסוּר לְזַרְע²
 מִהֵן עַד שִׁיעֶשְׂר²⁰. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים²¹? בְּתַבּוּאָה³
 וְקַטְנֵינֵי²² וְכִיּוּצָא בְהֵן; אֲבָל²³ הַעוֹקֵר שְׁתִּילִים שִׁישׁ⁴
 בְּהֵן פְרוֹת מִמְּקוֹם לְמִקוֹם בְּתוֹף שְׁדֵהוּ²⁴ - הָרִי זֶה⁵
 מִתֵּר, וְאֵינוּ כְּזוֹרְע טַבֵּל, שְׁהָרִי לֹא אֶסֶף הַפְרוֹת²⁵.⁶
 וְכֵן²⁶ הַעוֹקֵר לְפֶת וְצִנּוֹנוֹת וְשִׁתְלָם בְּמִקוֹם אַחֵר²⁷,⁷
 אִם נִתְפָּוּן לְהוֹסִיף בְּגוֹפֵן²⁸ - מִתֵּר. וְאִם שִׁתְלָן כְּדִי⁸
 שִׁיקְשׁוּ וְיִקַּח הַזֶּרַע שְׁלֵהֵן - אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא⁹
 כְּזוֹרְע חֲטִים אוֹ שְׁעוּרִים שֶׁל טַבֵּל.¹⁰

(16) תוספתא דמאי פ"א. וכן צריך להיות ב"ירושלמי" שם הי"ג (רדב"ז). (17) כלומר, אין מכסין את הזרעים בעפר,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה"ג. (56) בדבר זרעו כלה, כדלהלן (תרומות שם), כלומר מותרים באכילת עראי לפני גמר מלאכה. (57) היינו גידולי גידולי גידולי טבל. (58) שם, מ"ו. וראה למעלה פ"א מהל' תרומות הלכות כא"כ ב'חזון איש'. (59) כשאין זרעו כלה. (60) שגזרו איסור על גידוליה (למעלה שם), שלא ישנה אצלו כדי שיזרענה, ונמצא בא לידי תקלה (שם). (61) שהוא טבול לתרומת מעשר, שגידוליו אסורים אף לפני שנגמרה מלאכתם למעשר. ואם רבו גידולים על העיקר, ראה למעלה ה"ד. (62) דמאי פ"ה מ"ח. (63) כגון שנתערב טבל בחולין, וצריך להפריש ממקום אחר - קונה טבל ומעשרו ('ירושלמי' שם).

ז. המוכר⁶⁴ פרות לחבר⁶⁵ ונזפר שהם טבל, ורץ¹⁸ אחריו לתקנו ולא מצאו⁶⁶: אם ידוע שאין קניין וספק אבדו או נאכלו - אינו צריך לעשר עליהם; ואם ספק שהם קניין⁶⁷ או אין קניין - צריך להוציא⁶⁸ עליהן מעשרות מפורות אחרות⁶⁹.

(64) משנה 'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. (65) תוספתא מעשר שני פ"ג, ו'ירושלמי' דמאי פ"ז ה"א. (66) בחזקת שהם מתוקנים. (67) ב'ירושלמי' שם: "הרי זה רץ אחריו ומתקנו. לא מצאו וכו'". וראה בתוספתא שם. (68) כלומר, ספק אם הם קניין. (69) כלומר, מן הדין, ולא בתורת קנס, כדלהלן, שהרי מכר לו הפירות בחזקת מתוקנים, כנ"ל.

ח. המוכר⁷⁰ פרות לחבר⁷¹, מוכר אומר: על מנת שהן טבל מברתי, ולוקח אומר: לא לקחתי ממך אלא מעשריך⁷² - כופין את המוכר לתקן. קנס הוא⁷³ לפני שמכר טבל⁷⁴.

(70) כלומר, להפריש עליהם תרומות ומעשרות ולתקן. ומכיון שספק הוא ואפשר שאינם קיימים, ואם כן הפרשתו אינה הפרשה, והתרומות והמעשרות האלו בטבלם - צריך הוא לתקנם ממקום אחר (ראה למעלה פ"ה מהל' תרומות הט"ז). (71) תוספתא שם. (72) והודיעו לאחר מכן שטבל הן, ויש עדים על כך, שהרי בלא-הכי אינו נאמן לומר שמכר טבלים, או שהלוקח זריו ומחמיר על עצמו אף-על-פי שורת הדין שאין המוכר נאמן, ראה להלן פ"ב הי"ח, וב'תוספתא כפשוטה' שם. (73) כלומר, על-מנת שהן מעושין. (74) אבל מעיקר הדין פטור הוא, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (רדב"ז).

ט. אין⁷⁵ פורעין חוב מן הטבל, מפני שהוא כמוכר⁷⁶.

(75) ועבר על איסור, כנ"ל ה"ו. אבל אם הלוקח חבר, והמוכר טוען שמכר לו טבל לצורך, שלא עבר על איסור, כמבואר למעלה - אינו חייב לתקן (משנה-למלך). (76) נלמד מההלכה הבאה.

י. מי⁷⁷ שלקחו בית המלך את פרותיהם והם טבלים: אם מחמת שהוא חוב להן - צריך להוציא עליהן מעשרות⁷⁸; ואם לקחו באנס⁷⁹ - אינו צריך לעשר עליהם.

לפי שבטל לגידולים. במה דברים אמורים, בשזרע פירות מתקונים שהדרך לזרעם, אבל זרע פירות של טבל שאין הדרך לזרעם - אינו בכלל זה, ולפיכך אמרנו למעלה שליטרא מעשר טבול שזרעה - אינה בטלה מן התורה בגידולין.

ה. זרעונים⁴¹ שהביאו שלישי⁴² ומרתי⁴³ ועשרין⁴⁴ ואחר כך זרעין⁴⁵ והוסיפו⁴⁶, ואין זרעם פלה - הרי זה ספק אם חייבין⁴⁷ במעשר מדבריהם⁴⁸, הואיל והוסיפו, או אין חייבין, שהרי הירע שעדין הוא קנס ולא אבד מעשר הוא. ואין אלו דומים לבצלים⁴⁹, שהבצלים אין דרך להזרע⁴⁹.

(41) בעיא שלא נפשטה, במנחות ט, ב. והמדובר בזרעונים הנאכלים, שאם אינם נאכלים הם פטורים ממעשרות (למעלה שם פ"ב ה"ג). (42) אבל לפני שהביאו שלישי, אינם חייבים במעשר (למעלה פ"ב הלכות ג"ה). (43) רבינו גורס שם: "כגון דאמרחינהו ועשרינהו", ראה בכסף משנה' כאן, וברבינו גרשום' שם. (44) אבל זרען ואח"כ עישון, אינו מעשר, שאין מעשר במחובר לקרקע. (45) השביחו. (46) אבל זרעם כלה, חייב לעשר הכל מן התורה (מנחות, שם). (47) הזרעונים שזרע, אבל התוספת ודאי חייבת (שם). (48) ואף-על-פי שאין דרכם להזרע כדלהלן, ומן התורה אין העיקר מתבטל בתוספת, אפשר שחכמים גזרו משום זרע דבר שדרכו להזרע. (49) בסוף ההלכה הקודמת "ליטרא בצלים שתיקנס" שעיקר בטל לגבי התוספת, ומתחייב שוב במעשרות.

ו. הזרע⁵⁰ את הטבל, בין דבר שזרעו פלה⁵¹ בין דבר שאין זרעו פלה⁵²: אם אפשר ללקטו⁵³ - קונסין אותו⁵⁴ ומלקטו; ואם צמח - אין מחייבין אותו לעקר. והגדולין חלין⁵⁵. ואם היה דבר שאין זרעו פלה - אפלו גדולי גדולין אסורין, עד שלש גרנות⁵⁶; והרביעי - מתיר⁵⁷. ומפני מה הגדולין אסורין⁵⁸? מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה⁵⁹. וכן הדין בזרע מעשר שלא נטלה תרומתו⁶⁰. אין⁶¹ מוכרין את הטבל אלא לצורך ולחבר⁶². ואסור לשלח את הטבל ואפלו חבר לחבר, שמא יסמכו זה על זה ויאכל הטבל⁶³.

(50) שם אמרו: "תיפשוט ליה (= לבעיא הנ"ל) מהא כו' ליטרא בצל שתיקנו כו' התם היינו זריעתו, הכא לאו היינו זריעתו". וכן צריך להיות בדברי רבינו "שהבצלים דרכם להזרע" ('חזון איש'). היינו שזרעונים שלא הביאו אלא שלישי גידולם, אף-על-פי שאם זרעם הם מצמיחים (למעלה שם ה"ג) - בכל זאת אין דרכם להזרע, ואינם בכלל "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" (ראה נדרים, שם). [אבל צ"ע שהרי חיובם במעשרות נלמד מהפסוק הנ"ל "את כל תבואת זרעך" - "דבר שהוא נזרע ומצמיח", ראה למעלה שם]. (51) 'ירושלמי' דמאי פ"א ה"ג. (52) כגון חטים ושעורים. (53) כגון בצלים, וראה תרומות פ"ט מ"ו. (54) שעדיין לא נשרשו בקרקע. (55) שעבר על איסור זריעת טבל, כנ"ל

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום שישי ה' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדמת א"י בור או יזרענה בעצמו. ולא קנסו אלא בחוכר, שהמחכיר שדה אינו רוצה לזרעה בעצמו מחמת הספק שמה יפסיד שלא יעלה יבולו יפה, ולכן הוא מחכיר, שיהא בטוח בדבר הקצוב שקצץ עם החוכר, בין תעשה הקרקע הרבה בין מעט, ולכן קנסו את הישראל החוכר, כדי שתהא האדמה בורה בידי העכו"ם וימכרנה, שהרי לא יזרע בעצמו, כנ"ל, וכן קנסו במקבל שדה אבותיו, שבידוע שימנע מלקבלה אם יהא חייב לעשר, ויוסיף בדמיה מחמת שהיא חביבה עליו ויקנה (רדב"ז).

17 יג. אי זהו חוכר ואי זהו מקבל? חוכר - שחוכר
18 הקרקע בדבר קצוב מן הזרע, בכף וכף סאה, בין
19 עשטה הרבה בין עשטה מעט. מקבל - הוא שיקבל
20 אותה בחלק ממה שתעשה, חציו או שלישו או מה
21 שיתנו בניניהן. שוכר - הוא ששוכר הקרקע
22 במעות¹⁰².

102) ושוכר דאי הרי הוא פורע חובתו, ומעשר ונותן לו אפילו בשוכר מישראל, וראה בבבא-מציעא פ"ט מ"ו, וב'תוספתא כפשוטה' שם פ"ו.

23 יד. שנים¹⁰³ שקבלו שדה באריסות¹⁰⁴ או ירשו¹⁰⁵ או
24 נשתתפו - יכול האחד לומר לחברו: טל אתה חטים
25 שבמקום פלוני¹⁰⁶ ואני חטים שבמקום פלוני¹⁰⁷,
26 אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני¹⁰⁸;
27 אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני שעורים, אתה
28 יין ואני שמן, מפני שמוכרין את הטבל¹⁰⁹.

103) דמאי פ"ו מ"ח. (104) למחצה לשליש ולרביע, כפי התנאים שביניהם. (105) כלומר, שני אחים שירשו את אביהם. (106) הקרוב למקום שאתה דר בו. (107) הקרוב למקום שאני דר בו, ולא אצטרך לשאת פירות ממקום רחוק. (108) שאיסור מכירת טבל אינו אלא מדרבנן, ואין לו עיקר בתורה, ולכן אומרים בו "יש ברירה" ואינם כמוכרים זה לזה טבל, וראה בפ"א מהל' תרומות ה"כ, וברדב"ז שם. (109) שבשני מינין לא אמרו הוברר הדבר למפרע, שהרי לכל אחד חלק בכל מין ומין.

29 טו. כהן¹¹⁰ או לוי שלקחו פרות¹¹¹ מישראל אחר
30 שנגמרה מלאכתן - מוציאין¹¹² את התרומה
31 והמעשרות מידיהן¹¹³ ונותנין אותם לכהנים וללויים
32 אחרים¹¹⁴. קנס¹¹⁵ הוא להם, כדי שלא יקפצו
33 לגרנות ולגתות¹¹⁶ ויקנו טבלים, כדי להפקיע מתנות
34 אחיהם הפהנים¹¹⁷. ואם¹¹⁸ קנו קדם שתגמר
35 מלאכתן - אין מוציאם מידם¹¹⁹.

110) פאה פ"א מ"ו. (111) שאינם מעושרים. (112) בית-דין, אם אינם נותנים מרצונם. (113) שהרי גם הם חייבים להפריש תרומות ומעשרות (למעלה פ"א ה"א). (114) כלומר, נותנים אותם לישראל, והוא נותנם לכל מי שירצה, וכן מפורש בתוספתא שם. (115) מימרא של רבי יוחנן ב"ירושלמי' פאה שם ה"ה. (116) מקום שדורכים שם הענבים. (117) וכן הלויים. (118) שם. (119) וכאן

77) שתמורת מה שהלוה לו, הוא מחזיר הטבל, והרי זו כמכירה שהיא אסורה, כנ"ל. (78) תוספתא שם, ובמקבילות. (79) שהרי זה כפורע חוב בטבל.

1 יא. הלוקה⁸⁰ טבל⁸¹ משני מקומות - מעשר מזה על
2 זה⁸². המקבל⁸³ שדה מישראל או מן הנכרי⁸⁴ -
3 חולק ונותן לבעל השדה בפניו, כדי שידע שטבל
4 נטל⁸⁵. אבל החוכר⁸⁶ שדה מישראל: אם נתן לו⁸⁷
5 מזרע אותה שדה⁸⁸ - תורם⁸⁹ ואחר כך נותן לו מזו
6 שקצץ לתן⁹⁰, ובעל השדה מעשר לעצמו; ואם
7 נתן לו מזרע שדה אחרת או ממין אחר - מוציא
8 המעשר ואחר כך נותן לו⁹¹.

(80) ולא מחמת שהוא חייב להם. (81) דמאי פ"ה מ"ח. (82) שהודיעוהו שטבל הוא. (83) ואין חוששים שמה פירות אלו של שנה זו, ופירות אלו משנה אחרת, ואין מעשרים מאלו על אלו, כמפורש למעלה בפ"ה מהל' תרומות הי"א (רדב"ז). (84) שם פ"ו מ"א. והוא המקבל שדה באריסות על-מנת לקחת חלק מסוים מן הפירות, ראה להלן הי"ג. (85) ואינו צריך לעשר, שהרי חלקו של בעל השדה לא היה שלו, ואין זה כמוכר טבל. ויש אומרים שאינו פטור אלא ממעשרות, אבל תרומה גדולה חייב להפריש, כמו חוכר דלהלן (חדושי מהרי"ח במשנה, שם). (86) אם ישראל הוא - יעשר. ואם גוי הוא - כדי שידעו הקונים ממנו (רדב"ז). (87) מקבל השדה על-מנת לשלם לבעליה מדה ידועה של פירות (להלן הי"ג). (88) החוכר לבעל השדה. (89) ומאותו המין (משנה, שם). (90) שאי-אפשר לגורן שתיעקר בלי תרומה גדולה ('ירושלמי'). (91) ופטור ממעשר, שבחלקו של בעל השדה לא זכה, ושלו הוא נותן לו.

9 יב. החוכר⁹² שדה מן העובד פוכבים - מעשר ואחר
10 כך נותן לו. קנס⁹³ קנסוהו בזה, כדי שלא יחפר מן
11 העובד פוכבים⁹⁴, ונמצאת השדה בורה לפניו⁹⁵, עד
12 שישטורף וימכרנה לישראל. וכן⁹⁶ המקבל שדה
13 אבותיו⁹⁷ מן העובד פוכבים - קנסוהו שיעשר ואחר
14 כך יתן חלקו⁹⁸ לעובד פוכבים מעשר, כדי שלא
15 יקפץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו⁹⁹, עד
16 שתשאר לפניו בורה¹⁰⁰, כדי שימכרנה לישראל¹⁰¹.

(92) שכיון שקצץ מזרע אותה שדה ומאותו המין, אם נותן אחרים תחתיהם הרי הוא כמוכר טבל ('תוספות אנשי שם'). וזהו כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנא-קמא. (93) שם, מ"ב. (94) 'ירושלמי', שם. (95) ובמקבל באריסות מן הגוי לא קנסו, משום שהגוי רוצה יותר בחכירות מבאריסות. (96) לפני הגוי. (97) משנה שם, בשם רבי יהודה. ופסק כמותו שאין חולק עליו, ובגמרא שקלא-וטריא בדבריו בבבא-מציעא קא. (פירוש המשנה, שם). (98) של הגוי. (99) אם לא נזקיקו לעשר חלק הגוי. (100) כן גורס רבינו שם, וכן ב'תוספות' שם בשם ר"ח. (101) ובמקבל שדה שאינה שדה אבותיו, לא קנסו, שאם יקנסוהו ימנע מלקבל, ואף הגוי לא ימכרנה, אלא תהא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זיתים תלושים על-מנת לכתשן. אבל במחוברין לקרקע שקיבל עליו לגמור מלאכתן לאכילה ולא להוציא שמנם, הדין הוא כבהלכה הקודמת. 138) כן נראה במשנה שם, מדברי רבי יהודה, שאמר: "ישראל שקבל מכהן ומלוי וכו'", הרי שלתנא-קמא מדובר גם באופן זה, וראה שם בפירוש המשנה. 139) טעם זה כתב רבינו מדעתו. שכיון שחשוב הוא היה לכהן או ללוי להתנות במפורש, ואין אומרים כמי שהתנו דמי. ופשוט הוא כי הוא-הדין לענבים לעשות מהם יין, וכל דבר שהיוצא ממנו חשוב.

לא חששו שמא יקפצו לגרנות, כיון שטורח להם לגמור מלאכת הפירות.

1 טז. כהן¹²⁰ או לוי שמכרו פרות תלושין לישראל
2 קדם שתגמרו מלאכתן, ואין צריך לומר אם מכרו
3 במכהן - הרי התרומה¹²¹ או המעשר¹²² שלהם¹²³.
4 ואם מכרו אחר גמור מלאכה - הרי התרומה
5 והמעשר של לוקחה¹²⁴, ומפריש ונותן לכל כהן¹²⁵ או
6 לוי¹²⁶ שיפצה¹²⁷.

17 יט. כהן¹⁴⁰ שמכר שדה לישראל¹⁴¹ ואמר לו: על
18 מנת שהמעשר¹⁴² שלי לעולם¹⁴³ - הרי הן
19 שלי¹⁴⁴. כיון שאמר על מנת - נעשה כמי ששיר
20 מקום המעשר¹⁴⁵. ואם מת הכהן - הרי כנו בשאר
21 הפהנים. ואם אמר לו: על מנת שהמעשרות לי
22 ולבני, מת הוא - ישלם בנו¹⁴⁶. על מנת שהמעשרות
23 שלי כל זמן שהיא לפניך, מכרה לאחר, אף על פי
24 שחזר ולקחה - אין לכהן אותם המעשרות¹⁴⁷.

(120 תוספתא שם. 121) השייכת לכהן. (122) השייכת ללוי. (123) של הכהן או של הלוי. שכיון שגוף השדה שייך לכהן או ללוי, הרי הם משיירים לעצמם את התרומה והמעשרות, ואף-על-פי שלא התנו, כמו שהתנו דמי, וראה בדמאי פ"ו מ"ד, וב'משנה ראשונה' שם. ודוקא כשמכרו לישראל, אבל מכרו לכהן שמפריש ונוטל לעצמו, היה להם להתנות במפורש, ומשלא התנו - הרי הם שלו. ואף-על-פי שמכרו טבל, והיה לחכמים לקנסם, לא קנסום אלא כשלא ידע הלוקח שטבל הם, כמו למעלה ה"ח, אבל כשידע ולא נמנע מלקנות, לא קנסו המוכר. (124) שכיון שנגמרה מלאכתם היה להם למוכרים להתנות, ומכיון שלא התנו - אין המעשרות שלהם. (125) התרומה. (126) המעשר. (127) אף לכהן או ללוי שמכרו לו, שלא קנסו אותם על שעברו על איסור מכירת טבל, כנ"ל בהערה קכב.

7 יז. כהן¹²⁸ ולוי שקבלו שדה מישראל¹²⁹ - כשם
8 שחולקין בחליו, כף חולקין בתרומה ובמעשרות;
9 והישראל נוטל חלקו ונותן לכל כהן או לוי
10 שיפצה¹³⁰. אבל¹³¹ ישראל שקבל שדה מכהן או
11 מלוי - התרומה¹³² או המעשר¹³³ לבעל השדה¹³⁴,
12 ושאר המתנות - חולקין¹³⁵.

140) ברייתא בבא-בבא סג, א. וירושלמי דמאי פ"ו ה"ב. (141) הוא-הדין ישראל לישראל, אלא שמצוי הדבר בכהן, כיון שהמעשר שלו (רשב"ם שם). (142) ראה למעלה פ"א ה"ד וב'כסף משנה' שם, שמעשר בין לכהן בין ללוי. (143) בברייתא שם ליתא, רצ"ע למה הוסיף זאת רבינו, והרי צריך המוכר לפרש שאין הכוונה לעולם, כדלהלן, וא"כ מן הסתם הכוונה לעולם. (144) ואפילו אם מכר השדה לאחר - לא פקעה זכותו, אבל אם מת - אין בניו יורשים זכות זו, שאין לנו לחדש מדבריו אלא ההכרח בלבד, ודי אם נאמר שהתכוון לשמור לעצמו זכות זו, ותו לא. (145) כלומר, אף-על-פי שגוף השדה ללוקח - שייר המוכר לעצמו בשדה מקום המעשר. שאלמלא שייר בגוף השדה, הרי זה כמשייר דבר שלא בא לעולם (גמרא, שם). ואף-על-פי-כן יכול הלוקח לתקן פירותיו במעשר זה, שהרי הוא כמשאל לו פירותיו לתקן תבואותיו, על-מנת שיחזירם לו. (146) ואם מכר השדה - לא פקעה זכות הבן, כנ"ל. (147) שהרי כשהגיעה השדה ללוקח השני, פקעה זכותו של הכהן, וכשמכרה שוב למוכר, מכר לו כל זכות שבאה לידו.

(128) דמאי פ"ו מ"ג. (129) למחצה שליש ולרביע, כנ"ל הי"ג. (130) כלומר, נותנין לישראל את התרומה ומעשרות השייכים לחלקו, כחכמים ודלא כרבי אליעזר (שם) שאמר: "המעשרות שלהן" (= של הכהן ושל הלוי). (131) שם, מ"ד. (132) אם קיבל מכהן. (133) אם קיבל מלוי. (134) שכיון שהשדה שלו, הרי זה כאילו התנה שהתרומה או המעשר יהיו שלו (ירושלמי). (135) כלומר, מעשר שני או עני, וכן הוא בתוספתא שם פ"ז. ומפשוטת לשון משנתנו והירושלמי' במעשר שני פ"ה ה"ה, משמע שאף שאר המתנות לכהן, או ללוי, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. וכל זה אינו אלא כשקיבל השדה באריסות: למחצה ולשליש ולרביע, שחייב לתת לו מפרי השדה הזה, אבל אם קיבל בשכר או בחכירות, שיכול לתת לו מעות או פירות משדה אחר, אין אנו אומרים שהוא כאילו התנה שהתרומה והמעשרות יהיו שלו.

25 כ. ישראל¹⁴⁸ שקבל שדה מכהן ולוי¹⁴⁹ ואמר לו¹⁵⁰:
26 על מנת שהמעשרות¹⁵¹ שלי ארבע או חמש שנים -
27 מתור¹⁵²; על מנת שהן שלי לעולם - אסור, שאין
28 כהן¹⁵³ עושה כהן¹⁵⁴. וכך¹⁵⁵ בן לוי¹⁵⁶ שהיה עליו
29 חוב לישראל¹⁵⁷ - לא יהיה ישראל זה גובה
30 מאחרים¹⁵⁸ ומפריש¹⁵⁹ עד שיפריע כנגד חובו; שאין
31 לוי זה עושה בעל חוב שלו כלוי אחר שגיבה
32 מעשר מאחרים¹⁶⁰.

13 יח. המקבל¹³⁶ זיתים להוציא מהן שמן¹³⁷, בין
14 לישראל מכהן או לוי¹³⁸ בין כהן או לוי מישראל -
15 כשם שחולקין בחליו, כף חולקין בתרומה
16 ומעשרות, מפני שהשמן חשוב הוא¹³⁹.

(148) תוספתא שם, לפי נוסחא אחת. (149) כלומר, או מלוי, שעל-פי הדין התרומה או המעשר לבעל השדה, כנ"ל הי"ז. ובתוספתא שם לא כתוב "לוי", והוסיף רבינו, משום שלשון "מעשרות" לא שייך על כהן. (150) הישראל לכהן או ללוי. (151) וכן התרומה אם קיבל מכהן.

(136) שם מ"ה, כחכמים ודלא כרבי יהודה. (137) כלומר,

10; 178; 10
 11. ומשָׁבָאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשָׂוֹת - צָרִיף לְעֵשֶׂר עַל יָדָם¹⁷⁹.
 12 כִּי־עַד הוּא עוֹשֶׂה? עוֹמֵד עַל הַגֶּרְוֶן¹⁸⁰ וְנוֹטֵל¹⁸¹, וְאֵינוֹ
 13 חוֹשֵׁשׁ לְמָה שְׂאֵכְלוּ¹⁸², שְׂאִין אָנוּ אֶתְרֵאִין לְהֵן¹⁸³.

170) תוספתא דמאי פ"ז, וירושלמי' שם פ"ו ה"א, לפי גירסת הגר"א שם. (171) כשהיא זרועה. (172) כלומר, למחצה, לשליש ולרביעי. [וכגון שאמר לו: מחצה או שליש או רביע ממה שאתה קוצר יהא שלך, שבאופן זה אין לגוי קנין בפירות אלא לאחר קצירה, אבל אם אמר לו: מחצה או שליש או רביע שלך יהא, שיש לו מיד קנין בפירות - כיון שבאו לעונת המעשרות ביד הגוי, והוא מירחם אחר כך, פטורים הם מן המעשרות (למעלה פ"א מהל' תרומות הי"ג).] וראה בפ"ו מהל' מתנות עניים הט"ן]. (173) כלומר, לחשוד שלא לעשר תבואתו (ראב"ד). וראה במהרי"ק. ואינו בכלל עמי הארץ, שעליהם אמרו שרובם מעשרים הם. (174) ראה למעלה פ"ב ה"ה. (175) קנסוהו, כדי שיתן שדהו לישראל המתקן פירותיו כראוי, ולפי זה הוא-הדין במשכיר שדהו ובמחכירה, וכן אם נתן שדה שאינה זרועה כלל זרועה הגוי האריס ('חזון איש', נקט שדה זרועה משום ריבואת דסיפא. ומסתימת לשון רבינו נראה, שקנסוהו בין במקום שישראל מצויים ובין במקום שאין ישראל מצויין, כרבי יוחנן ולא כרבי יהושע בן לוי, ב'ירושלמי' שם. (176) שהוא בכלל רוב המעשרים. (177) כלומר, אם נתן לעם-הארץ עד שלא באו וכו'. וכל-שכן כשנתן לו שדה שאינה זרועה כלל, וראה למעלה. (178) כיון שרוב עמי הארץ מעשרין הם (שבת כג.), לא קנסוהו אלא אם מסר לו אחר שבאו לעונת המעשרות. (179) אף-על-פי שהפירות מחוברין לקרקע, כיון שאם יתלשו יתחייבו במעשר, ואפשר שעם-הארץ זה הוא מן המיעוט שאינן מעשרין, לא היה לו לתת לו שדהו. (180) לאחר גמר מלאכה, קודם שלקחו כל אחד חלקו. (181) מעשר, אבל תרומה גדולה אינו נוטל, שחזקה על עמי-הארצות שמפרישים תרומה גדולה (להלן פ"ט ה"א). (182) כלומר, אינו חושש לעשר קודם גמר מלאכה, שלא יאכלו אכילת קבע באיסור. (183) בתוספתא שם: "שאין אחריות לרמאין", כלומר, שהרי אסור להם לאכול לפני חלוקה מחמת איסור גזל ('תוספתא כפשוטה'). [וראה במס' מעשר שני פ"ה מ"א, ולהלן פ"ט מהל' מעשר שני ה"ז, ובדמאי פ"ג מ"ה].

יום ש"ק ו' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

1) יבאר אם אומרים בשל תורה הוברר הדבר למפרע. הקובע מעשרותיו בפי החבית או בשוליה. המניח פירות להיות מפריש עליהן מעשרות. המלוה מעות לכהן או ללוי להיות מפריש עליהם מחלקו. ישראל שאמר ללוי כור מעשר יש לך בידי אם קנה בלי משיכה. מי שהיו לפניו שתי כלכלות של טבל שנטל תרומתן.

14 א. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מֵאָה לֶגַּל שֶׁל נִיזָן טָבוּל מִן הַתּוֹרָה³,

(152) כלומר, מפריש ישראל תרומה ומעשר, ונותנן לכהן או ללוי שרצה. (153) וכן אין לוי עושה ישראל לוי. (154) בכת"י שלפני המהרי"ק, היה כתוב: "שאין כהן עושה ישראל כהן", וכן העתיק הראב"ד. והפירוש: שע"י שממנה אותו במקומו לקבל התרומה או המעשר, נדמה כאילו עשאו כהן או לוי. ודוקא בישראל שקיבל שדה מכהן ולוי, שכיון שהתרומה והמעשר לבעל השדה, ע"י תנאי זה שהתנה ישראל נראה כעושהו כהן, אבל בישראל שמכר שדה לכהן והתנה שיהיו המעשרות שלו לעולם, אין איסור בדבר, שהרי הוא כמו ששייר מקום המעשר, כבהלכה הקודמת, ואין נראה כאילו עשה הכהן את ישראל, כהן (כסף-משנה). והראב"ד חולק, וגורס בתוספתא: ישראל שמכר שדה לכהן, וכן הוא ב'ירושלמי', וראה ב'חזון איש' וב'תוספתא כפשוטה' שם. (155) תוספתא, שם. (156) אבל בכהן לא שייך דין זה, שתרומה אסורה באכילה לזרים. (157) כלומר, שהיה חייב מעות לישראל. (158) מעשר ראשון ברשות הלוי, על-ימנת לתתו לו. (159) את המעשר לעצמו, שמעשר ראשון חולין הוא, כנ"ל פ"א ה"ב. (160) והחידוש בהלכה זו, שאף-על-פי שבשעה שהישראל נוטל מעשרות מאחרים, על-ימנת לתתו ללוי זה הוא נוטל, נראה כעושה את ישראל לוי.

1 כ.א. יִשְׂרָאֵל¹⁶¹ שְׂפִירֵשׁ¹⁶² טָבַל מִמֶּרְחָ¹⁶³ מֵאֲבֵי אִמּוֹ
 2 כִּהְיָ¹⁶⁴, וְאוֹתוֹ אָבִי אִמּוֹ יִרְשׁוּ מֵאֲבֵי אִמּוֹ יִשְׂרָאֵל¹⁶⁵
 3 - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמְּנוֹ¹⁶⁶ מַעֲשָׂוֹתָיו¹⁶⁷ וְהֵן שְׁלֹ¹⁶⁸;
 4 שְׁהַמְתַּנּוֹת הָרְאוּיוֹת לְתָרֵם - כִּמּוֹ שְׁהוֹרְמוּ הֵן, אָף
 5 עַל פִּי שְׁלֹא הוֹרְמוּ¹⁶⁹.

161) מימרא של רבה בר אבוה, בבכורות יא, א. (162) הוא-הדין אם קיבל טבל במתנה, אלא כיון שאסור לשלוח טבל (למעלה ה"ו), נקט לשון "ירושה". (163) שנגמרה מלאכתו. בגמרא שם: "שהיו לו טבלים ממורחים בתוך ביתו". ומפשטות לשון רבינו נראה, שאף שמדובר גם כשעוד לא ראו פני הבית, בכל זאת אומרים "מתנות שלא הורמו, כמי שהורמו". (164) כלומר, שהיה אביו ישראל, ואמו בת כהן, ומתו אביו ואמו, שאם לא כן, הרי אביו יורש את אמו, ואחר-כך מת אבי אמו, ונמצא הוא יורשו. (165) כלומר, אפילו ירש הכהן הנ"ל מאבי אמו ישראל, שהיה חייב להפריש מעשר ולתת ללוי - אף-על-פי-כן אין הישראל הזה חייב לתת ללוי, כיון שירשו מאבי אמו כהן, וראה ברש"ש שם. (166) מן הטבל. (167) וכן תרומה גדולה. (168) כלומר, התרומה יכול למכור לכהנים - והדמים שלו, ומעשר ראשון יכול לאכול בעצמו. (169) וכיון שנפל הטבל לידי אבי אמו כהן, נעשה כאילו הפריש הכהן ממנו תרומה ומעשרות והרי הם שלו, שהרי כהן אינו חייב לתת ללוי כלום (למעלה פ"א ה"ג), וכיון שירשו ישראל זה, הרי הם שלו (רש"י שם). וראה בקידושין נה, ב. ובפ"ה מהל' אישות ה"ז.

6 כ.ב. הַנּוֹתֵן¹⁷⁰ שְׂדֵהוּ¹⁷¹ בְּקַבְלָהּ¹⁷² לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים או
 7 לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמַן עַל הַמַּעֲשָׂוֹת¹⁷³, אָף עַל פִּי שְׁלֹא
 8 בָּאוּ לְעֹנֵת מַעֲשָׂוֹת¹⁷⁴ - צָרִיף לְעֵשֶׂר עַל יָדָם¹⁷⁵.
 9 נִתְּנָה לְעַם הָאָרֶץ¹⁷⁶: עַד שְׁלֹא בָּאוּ לְעֹנֵת

22) במשנה שם: "תרומה ומעשרות", ורבינו השמיט כאן תרומה, לפי שכאן מדובר בהפרשה לכתחילה, ואילו תרומה אינה ניטלת לכתחילה אלא מן המוקף. אבל לעשר אפשר אף שלא מן המוקף. (23) כלומר, למפרע, מעת שהתחיל להפריש, ואף שבמשנה אמר ר' אלעזר: "הרי זה חושש מעת לעת", הרי אמרו בגמרא "חלוקין עליו חבריו על ר' אלעזר וכו'" ופסק רבינו כרבים. (24) כלומר, אינו חוזר ומעשר פעם שנייה אלא מספק, ולא מוודאי, שאפשר שהיו הפירות קיימים בשעה שהפריש עליהן.

20 ה. המלוחה מעות את הפהן ואת הלוי ואת העני להיות מפריש על אותן המעות²⁵ מחלקן²⁶ - מפריש עליהן פחזקת שהן קיימין, ואינו חושש²⁷ שמא מתו הפהן או הלוי²⁸ או העשיר העני²⁹.

25) כלומר, המלווה הזה כשיפריש תרומותיו ימכור התרומה ויעכב הדמים לעצמו בפירעון חוב זה שיש לו על הכהן, וכן יעכב לעצמו מעשר ראשון ומעשר עני בפירעון חוב שיש לו על הלוי והעני. (26) צריך להיות "מחלקן". (27) כלומר, שאם מתו אינו יכול להפריש עד שיטול רשות מן היורשין. (28) שם כח: "רבא אמר שמא מת לא חיישינן". (29) שם ל: "עשירות לא שכיחא".

24 ו. כיצד מפריש עליהן³⁰? מפריש תרומה או מעשר ראשון או מעשר שני³¹ מפרותיו, ומזכה בהן על ידי אחר לאותו כהן או הלוי או העני שהלום³². ואם היה רגילין לטל ממנו והוא רגיל שלא יתן אלא להן - אינו צריך לזכות על ידי אחר³³. ואחר שמפריש מחשב כמה שנה זה שהפריש ומזכה מן המלוחה³⁴, עד שיפירע כל חובו. ומוכר התרומה לכל כהן שיירצה³⁵, ואוכל המעשרות³⁶.

30) כלומר, איך יוצא ידי חובת נתינה? (31) בכתב-יד אברבנאל: "מעשר עני". (32) ואותו אחר מחזירם לו. (33) שכיוון שאינו נותן אלא להם, כבר הסיחו כל הכהנים דעתם מן המתנות הללו, וכאילו באו לידיהם. ומעשר שני הנוכר כאן, הוא מעשר עני המתחלק בבית, שיש בו טובת הנאה לבעלים. (34) שאם אינו מנכה מן המלוה הרי הוא גוזלם, וגם נוטל מהם ריבית. (35) שתרומה אסורה לזרים. (36) שמתרים לזרים.

2 ז. פשהוא מחשב כמה שנים הפרות שהפריש³⁷ - יש לו לחשב פשער הזול³⁸, ואינו חושש משום רבית. ואין השביעית משמטת חוב זה³⁹. ואם בא בעל הבית לחזור - אינו חוזר⁴⁰; אכל אם רצו אלו שלקחו המעות לחזור - חוזרין⁴¹. נתיאשו מהן הפעלים⁴² - אין מפרישין עליהן⁴³; שאין מפרישין על האבוד⁴⁴. מת הפהן או הלוי או העני שהלום - אינו יכול להפריש עליהן מחלקן פדרף הזו עד שיטול רשות מן היורשין⁴⁵. והוא שנינין להן קרקע אפלו מלא מחט⁴⁶; אכל אם הניח כספים - אין רשות היורש מועלת⁴⁷. ואם הלום בבית דין על מנת

1 ואמר: שני לגין שאני עתיד להפריש מהן הרי הן תרומה⁴, ועשרה מעשר ראשון, ותשעה מעשר שני⁵ - לא יתחיל וישתה עד שנינין פסוף שעור תרומה ומעשרות, אלא יפריש ואחר כך ישתה. ואין אומרים: זה שהניח פסוף פאלו נברר תחלה⁶, מפני שחייב תרומה ומעשרות מן התורה⁷, ואין אומרים בפל תורה: נחשב פאלו נברר⁸, עד שיברר⁹.

(2) ברייתא בגיטין כה. ושם: "הלוקח יין מבין הכותים וכו'", ולא כתב זאת רבינו, לפי שברייתא זו נשנתה לפני שגזרו חכמים על הכותים לעשותם כגויים, אבל לאחר שגזרו עליהם הרי יינם אסור. (3) כלומר, בזמן שהיו תרומות ומעשרות נוהגות מן התורה. (4) כלומר, אחד מחמישים, שהיא עין בינונית. (5) עשרה ותשעה לאו דווקא, שהרי לאחר שהופרשה התרומה, לא נשארו אלא תשעים ושמונה. (6) כלומר, ונאמר הוברר הדבר למפרע שמה שנשתייר בסוף, כאילו הופרש מתחילה. (7) מיתור לשון רבינו נראה, שכוונתו שאף על פי שאין תרומות ומעשרות נוהגות בזמן הזה אלא מדבריהם - כיוון שיש להם עיקר מן התורה, אין אומרים בהם ברירה. (8) כלומר, הוברר הדבר למפרע. (9) כלומר, משיברור חלה הפרשתו, אבל לא למפרע.

8 ב. הקובע מעשרותיו כפי החבית¹⁰ - לא ישתה משוליה¹¹, בשוליה - לא ישתה מפיה, מפני שהמשקין מערבין¹². אכל הקובע¹³ כפי המגורה¹⁴ - אוכל משוליה, קבע בשוליה - אוכל מפיה¹⁵.

10) של יין, שקבע שביין שלמעלה, יהיו התרומות והמעשרות. (11) כלומר, אפילו מתחתית החבית. (12) ונמצא שבכל טיפת יין מערבין תרומות ומעשרות. (13) תרומות ומעשרות. (14) אוצר של תבואה. (15) שהרי תבואה דבר יבש היא ואינה מתערבת.

12 ג. ויש לאדם לקבע¹⁶ מעשר שני ופודה¹⁷ ועושהו מעשר ראשון על אותן הפרות¹⁸ או תרומת מעשר¹⁹ למקום אחר²⁰.

16) להפריש. (17) מחללו על כסף. (18) המדובר כשהקדים מעשר שני למעשר ראשון. אבל תרומה גדולה כבר הופרשה ממנו. (19) הוא הדין שיכול לעשותו תרומה גדולה אם עוד לא הפרישה, שהרי כתב רבינו למעלה פרק מהלכות תרומות הלכה יג: "המפריש תרומה וכו' ממעשר שני וכו' שלא נפדו וכו' אין תרומתן תרומה", הרי שאם הפריש ממעשר שני שנפדה - תרומתו תרומה. (20) אבל על אותם הפירות, אינו יכול להפריש, "שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר קודם המעשר לכתחילה".

15 ד. המניח פרות להיות מפריש עליהן²¹ מעשרות²² - מפריש עליהן פחזקת שהן קיימין ואוכל ושותה, עד שיעשו כל אותן הפרות שהניח מעשר ונותן ללוי. מצאן שאבדו - הרי זה חושש לכל שהפריש²³, ואינו מעשר ודאי²⁴.

(21) כלומר, שאותן פירות יהיו מעשרות על פירות שלפניו.

שבידו, אבל אמר לו סתם "מעשר יש לך בידי", לא יוכל הלוי לעשותו מעשר מן המעשר, כי אינו יודע מה כמות המעשר. (53) עשירתי מפירותי ואתננו לך. (54) מן הדין. אבל תלמידי חכמים מחמירים על עצמם לתרום מן המוקף אפילו תרומת מעשר. (55) כי אינו גרוע מנותן רשות לחבירו שיתרום מכרי שלו על תבואתו (שיטה מקובצת שם בשם הרא"ש). ואין לחשוש שמא נתנו הישראל ללוי אחר, שהרי נאמר "שארית ישראל לא יעשו עוולה ולא ידברו כזב", ומכיוון שאין לישראל במעשר זה אלא טובת הנאה, שבידו לתיתו לכל לוי שרוצה, הרי הוא כנותן ללוי מתנה מועטת, שסמכה דעתו של המקבל כשהבטיחו, ולכן אם יחזור בו הרי הוא ממחוסרי אמנה, כלומר, מחוסרי אמון. (56) כך העמידו הברייתא בבבא מציעא שם, כי אם משך וחזר והפקיד אצלו, מדוע אמרו להלן: "אין לו עליו אלא תרעומת" - "כיוון דמשכיה ממונא אית ליה גביה". (57) שעבר על דברי חכמים הנ"ל. (58) ואף על פי שלא עשה בו שום קניין, יש לו עליו תרעומת כיוון "שהבטיחו בתוחלת נכזבה" ועוד, שכיוון שנתן המעשר לאחר, אין תרומת הלוי תרומה, ונמצא שהכשילו באכילת טבלים.

ט. מי שְהִיּוּ לוֹ פְרוֹת בְּמַגְנֵהָ⁵⁹, וְנָתַן סֵאָה לְלוֹי וְסֵאָה לְעֹנִי⁶⁰ - לא יִפְרִישׁ שְמוֹנֶה סֵאִין⁶¹ מִן הַמַּגְנֵהָ וְיֹאכְלֵם, אֲלֵא אִם בֶּן יוֹדֵעַ שְׁשִׁי סֵאִין שֶׁל מַעֲשְׂרוֹת קִיּוּמִין; אֲכָל אִם אֶכְלוּ מֵהֵן הַלּוֹי וְהָעֹנִי - אֵינּוּ מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן אֲלֵא לְפִי חֲשׁוֹבֵן הַנֶּשְׂאָר מִשְׁתֵּי הַסֵּאִין⁶².

(59) אוצר שמכניסים שם הפירות. (60) ואמר להם: לכשאפריש מן המגורה שמונה סאים לאכילה, יהיו אלה עליהם מעשר ראשון ומעשר עני. (61) אין זה בדיוק שהרי לאחר שנתן סאה ללוי אינו חייב להפריש אלא עשירית מן הנשאר, ואם כן נותרו שמונה סאין ועשירית הסאה. (62) ואין לפרש דבריו שיחולו המעשרות לכשיפריש ולמפרע מעכשיו, כי הלא דבר שהוא מן התורה אין אנו אומרים "ברירה".

י. עֲנִיִּים שֶׁחֲלִיפּוּ מִתְּנוּתֵיהֶן עִם בַּעַל הַבַּיִת, פְּגוֹן שְׁנֵתָנוּ לוֹ סֵאָה שֶׁל לֶקֶט אוֹ שִׁכְחָה וּפְאָה וּמַעֲשָׂר עֲנִי⁶³ וְנָטְלוּ סֵאָה מִן הַגֶּרֶן⁶⁴ - זֶה שֶׁנֶּטְלָה מֵהֶם⁶⁵ פְּטוּר מִן הַמַּעֲשָׂר, אִף עַל פִּי שְׁנַעֲשָׂה בְּרִשׁוֹת בַּעַל הַבַּיִת⁶⁶; וְזֶה שֶׁנֶּטְלוּ מִמֶּנּוּ⁶⁷ חֵיב⁶⁸, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא חֲלָף מִתְּנוּתֵיהֶן הַפְּטוּרִין⁶⁹.

(63) שהם פטורים ממעשרות. (64) שהוא חייב במעשרות. (65) בעל הבית מהעניים. (66) [כלומר: אם החליפין היו שלא מדעת בעל הבית, אלא שנתחלפו להם לעניים שלו בשלהם, וודאי שחלקם של העניים פטור מן המעשרות, אלא אפילו אם היו החליפין מדעתו של בעל הבית, שהרי זה כמקח, ומקום קובע למעשרות כשמצטרף שניים ואוכל - בכל זאת פטור מן המעשרות. ואף על פי שאם עשאוהו גורן בשדה, הוקבעו למעשרות, שאין הכל יודעים שהם של לקט שכחה ופאה - כאן בחליפין אין

1 שִׁיפְרִישׁ עַל מַעוֹת אֱלוֹ מִחֲלָקָם - אֵינּוּ צָרִיף לְטַל
2 רְשׁוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁸. הַעֲשִׂיר הָעֹנִי - אֵין מִפְּרִישִׁין
3 עֲלוֹי, אִף עַל פִּי שֶׁחֲלָהוּ בְּבֵית דִּין, וְזָכָה הֵלָּה בְּמָה
4 שֶׁפִּדְרָה⁴⁹.

(37) כדי לנכות מן המלווה. (38) אף על פי שבכל הלוואה פסק רבינו בפרק ט מהלכות מלוה ולוה הלכה א "אין פוסקין על הפירות (אין מלווים מעות כדי לקבל פירות תמורתם), עד שיצא השער (שיקבע מחיר קבוע בשוק) וכו'", הרי שצריכים שני תנאים: א) שיפסוק בפירוש עם הלווה על שער הזול. (וב) שייצא השער - בנידון שלנו כיוון שהלווה שלא על מנת להיפרע, הרי זה דומה למכר, ולכן התירו אף על פי שלא פסק בפירוש, ואף על פי שלא יצא השער. ואף על פי שבשעת ההלוואה היו ארבעה סאים בסלע ועתה בשעת ההפרשה נמכרים עשרה סאין בסלע, אינו חושש משום רבית. (39) שאין שביעית משמטת אלא חוב שיכול לתבעו, שאם יתבענו יעבור ב"לא יגוש", אבל כאן אינו יכול לתבעו, שהרי לא התנה איתו שיפרע חובו, אלא ינכה מתרומות או מעשרות, ואם נשתדפו שדותיו של מלווה ולא היו פירות לתרום ולעשר, אין לו עליו כלום.

ועוד שהחוב כבר נגוש ועומד, שהרי הפרעון ברשות המלווה. (40) תקנת חכמים היא כדי שיישאר המעות בידם. (41) שהרי שנינו "נתן לו מעות ולא משך הימנו פירות יכול לחזור בו". (42) כגון שנשתדפו שדותיו ושמעו שאמר "ווי ליה לחסרון כיס", והוא התנה עמהם שיפריש עליהם מתרומות ומעשרות של שנה זו, ומכיוון שתבואות שנה זו, נשתדפו, אין לו עליו כלום. (43) אם לאחר מיכן הצמיחה התבואה. (44) כלומר, על החוב שנתייאש ממנו. (45) ואף על פי שאביהם הסכים שייקח הלה תרומותיו במעות שהלווה לו, שמא הם [=היורשים] אינם מסכימים לכך. (46) כיוון שקרקעות היורשים משועבדים לבעל חוב, מועטה רשותם. (47) כי מטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב, והם אינם חייבים לפרוע חוב אביהם, הרי נפקע החוב. (48) ואפילו אין להם קרקע מפריש על מעות הלוואתו, שיש כוח ביד בית דין להטיל חוב זה על כל הכהנים הלויים והעניים ותקנת חכמים היא, כדי שימצאו מלווים כשיצטרכו להלוואה. (49) כלומר, הלווה הזה זכה במעות שבידו שהרי אין כאן הלוואה על מנת לשלם אלא על מנת לנכות ממעשר עני ומכיוון שהעשיר העני, אין לו עליו כלום. ואף על פי שבמיתה תקנו חכמים לטובת הכהן והלוי והעני - עשירות אינה שכיחה כלל ולא תקנו בזה.

5 ח. יִשְׂרָאֵל⁵⁰ שֶׁאָמַר לְבֵן לְוִי⁵¹: כֹּר מַעֲשָׂר⁵² יֵשׁ לְךָ
6 בְּיַדִּי⁵³ - רִשְׁאִי⁵⁴ בֶּן לְוִי לְעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמַת מַעֲשָׂר עַל
7 מְקוֹם אֲחֵר⁵⁵ אִף עַל פִּי שֶׁלֹּא מִשְׁפָּה⁵⁶. וְאִם נָתַנוּ
8 הַיִּשְׂרָאֵל לְלוֹי אֲחֵר⁵⁷ - אֵין לוֹ עֲלוֹי אֲלֵא תְּרַעַמְתָּ⁵⁸.

(50) ודווקא ישראל, אבל כהן או לוי אינם חייבים לתת מעשרותיהם. (51) כל לוי קרוי בן לוי. וייתכן שהכוונה לסתם לוי, שאינו תלמיד חכם, שאם לא כן הרי אינו תורם אלא מן המוקף. (52) דווקא כשאמר לו כמות המעשר

א. הפרות² שהורם מהן תרומה גדולה ותרומת¹⁷
מעשר³ - הן הנקראין חלין⁴. ואם הפריש מהן שאר¹⁸
מעשרותיהן - הן הנקראין חלין מתקנין בכל מקום.¹⁹
(2) כן כתב רבינו בפירושו המשנה בדמאי פ"ז משנה ז.
(3) ועדיין לא הפריש מעשרות. ואף-על-פי שלכתחילה אין
להפריש תרומת מעשר לפני מעשר ראשון - כדיעבד
תרומתו תרומה, ראה להלן פ"ט הלכה ה. (4) "מפני
שהקדושה (= התרומות המעורבות בהם) ניטלה מהם"
(פירוש המשנה שם).

ב. טבל⁵ שנתערב בחלין מתקנין מין במינו⁶, שאי²⁰
אפשר להלך אחר הטעם⁷: אם יש לו פרות אחרות²¹
- מוציא על אותו טבל תרומה⁸ ומעשרות לפי
חשבון⁹; ואם אין לו פרות אחרות להוציא על אותו
טבל - הרי הפל אסור¹⁰ עד שיפרישו¹¹. וכשהוא
מפריש, מפסיד מן החלין המתקנין כדי תרומת²⁵
מעשר שבטבל¹².

(5) כלומר, פירות שלא ניטלה מהם תרומת מעשר, אבל
ניטלה מהם תרומה גדולה. כן הוא בירושלמי שם, וכן
משמע להלן בדברי רבינו. (6) שהטבל אסור במשאו,
מפני שהוא דבר שיש לו מתירין, שהרי אפשר לתקנו (פט"ו)
מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו'. (7) ולפיכך אינו בטל.
אבל אם נתערב בשאינו מינו - הוא בטל בששים.
(8) כלומר, תרומת מעשר, כנ"ל. (שם). (9) כלומר, לפי
כמות הטבל שנתערב. ומקור הדברים בחלה פ"ג משנה ט
(כסף-משנה) ובתוספתא פ"ה (הוצאת ר"ש ליברמן עמ' 98
25). (10) שטבל שנתערב מין במינו - במשאו (הלכות
מאכלות אסורות שם). (11) כדרך שמבואר בהלכה
הסמוכה. (12) כלומר, אחד ממאה מן הטבל.

ג. פיצד? מאה¹³ סאה של טבל שנתערב במאה²⁷
סאה של חלין מתקנין¹⁴ - מפריש מן הכל אחד²⁸
ומאה, וכל שהפריש - טבל, וישאר תשעים ותשע
חלין מתקנין¹⁵, נמצא מפסיד סאה אחת¹⁶. וכן אם
היה אותו טבל טבול לתרומה - מפסיד מן החלין
המתקנין כדי תרומה ותרומת מעשר¹⁷. ולמה מפסיד
סאה זו¹⁸? פדי שלא יאמר: מאה שהפריש הן מאה
של חלין, והמאה שנספארו הוא הטבל¹⁹. וכן אם
היה הטבל פחות מן החלין או מרבה על החלין -
מגביה הטבל ויכדי תרומת מעשר שבטבל מן
החלין; או פדי תרומה ותרומת מעשר, אם היה
הטבל טבול לתרומה.

(13) משנה בדמאי שם, ותוספתא שם פ"ה. ונראה שדעת
רבינו שאיסור טבל אינו אלא מחמת תרומה המעורבת בו
(וכדעת רש"י ביבמות פו. ועיין שם בתוספות ד"ה מה
תרומה, וכדעת הר"ן נדרים פג.): וכשנתערב הטבל בחולין,
בטלה התרומה בחולין, ופקע הטבל. שכשם שתרומה לאחר
שהופרשה ונתערבה בחולין בטלה היא במאה ואחת, כן
הוא קודם שהופרשה. [ובתוך הטבל שלה אינה בטלה

לחשוש למראית העין, שמי ששמע מהחליפין ישמע גם
שהחליפין היו עם מתנות העניים הפטורות ממעשר. ויש
אומרים שבנידון זה אפילו אם עשאו גורן בשדה, לא
נתחייבו, כי קול יוצא לחליפין]. (67) העניים מבעל הבית.
(68) במעשר. ואם נגמרה מלאכתם ביד העניים, חייבים הם
במעשר מן התורה, כדין לוקח. (69) אם כוננת רבינו לומר,
שכיוון שהוא חלף מתנותיהם הפטורות היה מקום לפטרם
ממעשרות, דבריו צריכים עיון רב, כי איך אפשר לפטרם
מטעם זה.

יא. מי שהיו לפניו שתי פלגות של טבל שנטלה¹
תרומתן⁷⁰, ואמר: מעשרות זו⁷¹ בזו⁷² - הראשונה²
מעשרת⁷³. אמר: מעשרות זו בזו וזו בזו -
הראשונה מעשרת, שהרי קבע מעשרותיה בשניה;
ואין השניה מעשרת, שאין מפרישין מעשר מן
הראשונה שפכר נפטרה על השניה שעדין היא
חיקת במעשר⁷⁴ שתיהן.

(70) כן הוא בתוספתא שם. שאם לא ניטלה תרומתן, אינו
יכול לומר תרומת זו בזו, כי צריך לקבוע לה מקום בצפון
או בדרום, מה שאין כן במעשרות. [וצריך לומר, שגם
תרומת מעשר כבר ניטלה, שאם לא כן לא תוקנה הכלכלה,
שהרי אי אפשר להפריש ממנה תרומת מעשר].
(71) כלכלה אחת. (72) בכלכלה שנייה. (73) כי
מעשרותיה בכלכלה שנייה. (74) כי אין תורמין ומעשרין
מן הפטור על החיוב.

יב. אמר: מעשרות שתי פלגות אלו מעשר כל⁸
אחת מהן קבוע בחברתה - קרא שם⁷⁵, וכבר קבע
מעשרותיהן בהן, ומוציא המעשרות שלהן, ואינו
יכול להוציא עליהן מעשרות ממקום אחר.¹¹

(75) כלומר, חלה הפרשתו, לעניין זה שאינו יכול להוציא
עליהן מעשרות ממקום אחר.

יג. ופיצד מעשרין? מוציא מעשר שתיהן מאחת¹²
מהן⁷⁶ או מעשר כל אחת מהן ממנה, אם היו
שוות⁷⁷. ואם היתה אחת גדולה מחברתה - מפריש
מן הקטנה מעשר הגדולה⁷⁸, ומן הגדולה מעשר
הקטנה⁸⁰.

(76) אם היו שוות. (77) ומזו על זו ומזו על זו אינו יכול
להפריש, שאם הפריש מן הראשונה על השנייה, שוב אינו
יכול להפריש מן השנייה על הראשונה, מפני שהוא מן
הפטור על החיוב. (78) כלומר, מפריש מן הקטנה מעשר
על חלק מן הגדולה, השווה לגודל הקטנה, ומשאיר בגדולה
חלק טבל שממנו יפריש על הקטנה. (79) כלומר, מן היתר
שנשאר טבל. (80) ומעשר עצמו.

פרק שמיני

(1) יבאר הפירות שנקראו חולין מתוקנין אם נתערבו בטבל
מה דינם. מי שהיו לו עשר שורות של כדי יין וקבע כד
אחד משורה החיצונה למעשר ואינו יודע לאי זו שורה
חיצונה התכוון.

14 **בַּמַּעֲשָׂר**³⁰ - מִפְּסִיד מִן הַטֶּבֶל מִן הַתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר
 15 **שָׁבוּ**³¹. **כִּיצַד**³²? **מָאָה סָאָה טָבֵל שְׁנַתְּעָרֵב בְּמָאָה**
 16 **סָאָה מַעֲשָׂר**³³ - מִפְּרִישׁ אֶחָד וּמָאָה, וְזֶה שֶׁהַפְּרִישׁ -
 17 **מַעֲשָׂר**³⁴, וְהַתְּשָׁעִים וְהַשְּׁעָרֹת - **טָבֵל**. **הִיָּה**³⁵
 18 **הַטֶּבֶל מְרַבָּה עַל הַמַּעֲשָׂר**³⁶ - מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר בְּלִבְדוֹ,
 19 **וְלֹא יִפְסִיד מִן הַטֶּבֶל פְּלוּם**; **שָׂאֵם יִקְרָא שֵׁם לְתְרוּמַת**
 20 **מַעֲשֵׂר שְׁנֵטְבֵּל**³⁷, **נִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר מְדַמְעָה**³⁸ בְּתְרוּמַת
 21 **מַעֲשֵׂר שֶׁל טָבֵל שֶׁעָלְתָה עִמּוֹ**³⁹. **הִיָּה**⁴⁰ **הַמַּעֲשֵׂר**
 22 **מְרַבָּה עַל הַטֶּבֶל** - **קֹרָא שֵׁם לְתְרוּמַת מַעֲשֵׂר**
 23 **שְׁפֵטְבֵּל**⁴¹, **וּמִפְּרִישׁ הַטֶּבֶל וּכְדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל**
 24 **טָבֵל**⁴², **אֶחָד מִמָּאָה**, מִן **מְרַבָּה**⁴³ **הַמַּעֲשֵׂר**; **וְיִהְיֶה הַטֶּבֶל**
 25 **כְּלוֹ מְדַמְעָה**⁴⁴, **וְיִמְכְרֶנּוּ**⁴⁵ **לְכֹהֵן חוּץ מִדְּמֵי שְׁתֵּי**
 26 **תְּרוּמוֹת שָׁבוּ**⁴⁶. **וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִן הַמַּעֲשֵׂר אֶחָד**
 27 **מִמָּאָה שָׁבוּ**, **שֶׁהוּא כְּמוֹ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׁפֵטְבֵּל**⁴⁷.
 28 **כִּיצַד**? **מָאָה טָבֵל עִם מְאֵתִים מַעֲשֵׂר** - **מִפְּרִישׁ מָאָה**
 29 **וְשֵׁלֶשׁ, וְהַשְּׁלֹשׁ הֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל מָאָה טָבֵל**
 30 **וְשֶׁעוֹר תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִמְּאֵתִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבּוֹא**
 31 **לְטַעוֹת אִם נִתְעָרְבוּ בְּכַמוֹתֵיהֶן**⁴⁸, **וְיִשְׁאַר קֶצֶף, וְהֵם**
 32 **מַעֲשֵׂר כְּשִׁהְיֻוּ**⁴⁹.

(ואע"פ שאין שם אלא מאה בלבד, הרי מן התורה תרומה בטלה ברוב, ואין צורך במאה ואחד), לפי שאיסור המעורב מתחילתו אינו בטל, ראה מה שכתב הגר"מ חר"פ בקונטרס אחרון לציץ הקודש סימן כן. עיין 'תוספות יום טוב' וחוון-איש. 14) במשנה דמאי שם "חולין". ועיין 'תוספות יום טוב' שם. 15) לאחר שיפריש מהם מעשר ראשון ומעשר שני מספק (חוון-איש). 16) שמן הדין לא היה צריך להפריש אלא מאה ולתלות שבהם נמצאת הסאה של תרומת מעשר, כשם שבכל תערובת תרומה בחולין במאה, אין צריך להרים אלא כשיעור שנפל ולא יותר, וראה להלן. 17) כלומר, שלש סאים. שתיים לתרומה גדולה שהיא אחת מחמשים (כשיעור מדה בינונית - למעלה פ"ג מהלכות תרומות הלכה ב) ואחת לתרומת מעשר שהיא אחת ממאה. אבל יש להבין: הרי יש כאן שלש סאים של תרומה ותרומת מעשר, והיאך הן בטלות במאה של חולין? הרי לכל סאה צריך מאה, וא"כ צריך לכולן שלש מאות סאה! וראה להלן הלכה ה. 18) כלומר, הרי בכל תערובת תרומה במאה חולין, אין צריך להרים אלא כמות התרומה שנפלה. 19) כן כתב בפירושו המשנה שם, וזו לשונו: "כשאנו חוששים שמא יחשוב כשנטל המאה בלבד, שזה שנטלנו הם מאה של חולין והנשארים הם מאה של טבל, ואין הדין כן, לפי שהטבל הוא הניטל (כשם שבתרומה שנפלה שצריך להרים, אנו מחזיקים את המורם לתרומה, ועיין בפ"ג מהלכות תרומות הלכה ג) וזה ענין מה שנאמר בגמרא (ירושלמי בבא מציעא פרק י הלכה א), ונטל מאה ואחת, ואמר ר' יוסי אם אתה אומר אני נטל מאה, אני אומר כל החולין עלו בידו ונמצאו אלו (הנשארים) טבל".

1 **ד. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מַעֲשֵׂר טָבֵל**²⁰ **בְּחָלִין מְתַקְנִין**²¹ -
 2 **אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ מַעֲשֵׂר אֶחָד**²² - **מוֹצִיא**
 3 **אוֹתוֹ עַל מַעֲשֵׂר הַטָּבֵל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר**²³ **לְפִי**
 4 **חֲשִׁבוֹן**²⁴; **וְאִם אֵין לוֹ מַעֲשֵׂר - מְגַבִּיהַ הַמַּעֲשֵׂר**
 5 **שְׁנַתְּעָרֵב, וּמִפְּסִיד מִן הַחָלִין הַמְתַקְנִין כְּדֵי תְרוּמַת**
 6 **מַעֲשֵׂר שְׁפֵטְבֵּל**²⁵.

20) מעשר ראשון שלא ניטלה ממנו תרומת מעשר.
 21) שהוצאו מהם כל התרומות והמעשרות. 22) שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר. 23) שבתערובת. 24) כלומר, לפי כמות המעשר הטבול שבתערובת. 25) כדלהלן.

7 **ה. כִּיצַד**²⁶? **מָאָה מַעֲשֵׂר שְׁנַתְּעָרֵב בְּמָאָה חָלִין**²⁷
 8 **מְתַקְנִין** - **מִפְּרִישׁ מִן הַכֹּל מָאָה וְעֵשֶׂר, וְכָל שֶׁהַפְּרִישׁ**
 9 **- מַעֲשֵׂר, וְהַתְּשָׁעִים הַנִּשְׁאָרוֹת הֵן חָלִין כְּשִׁהְיֻוּ. וְכֵן**
 10 **אִם הָיוּ הַחָלִין מְרַבִּין עַל הַמַּעֲשֵׂר הַטָּבֵל אוֹ**
 11 **פְּחוֹתֵיהֶם מְכַנּוּ - מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר וּכְדֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר**
 12 **שְׁפֵטְבֵּל מִן הַחָלִין.**

26) משנה שם. 27) לא מובן היאך בטלות עשר סאין של תרומת מעשר במאה חולין, והלא צריך אלף כנגדם. וראה למעלה הלכה ב.

28) משנה שם. והיינו שניטלה ממנו תרומה גדולה, ועדיין לא ניטלה ממנו תרומת-מעשר. 29) שלא ניטלה ממנו תרומת-מעשר. 30) כלומר, מאה טבל ומאה מעשר. 31) כלומר, אחד ממאה. 32) משנה שם. 33) טבול לתרומת מעשר, כנ"ל. 34) והאחד היתר על המאה - תרומת מעשר של הטבל. 35) משנה שם. 36) כגון מאה טבל ותשעים מעשר. 37) צ"ל: "שבטבל", כלומר, יפסיד מן הטבל כשיעור תרומת מעשר, ויקרא לה שם. 38) מעורב. 39) ואף שדעת רבינו שהתרומות בטלות בתערובת, כנ"ל, מ"מ כיון שאמר חכמים שצריך להרימן, הרי הרמת המעשר, שישנה בה תרומת של הטבל מקדשתן, וחוזרות ומדמעות תערובותיהן. 40) ירושלמי שם: "מאה מעשר וצ" טבל, נוטל צ"ב פחות עשור אחד", ופירש רבינו, צ" של טבל, אחד, תרומת מעשר של ק' מעשר, ואחד פחות עשור, תרומת מעשר של הטבל, הרי תרומת מעשר של כל התערובת. 41) כלומר, לאחד שקבע מקום מעשר-ראשון בטבל המעורב. 42) שהיא אחד ממאה של הטבל. 43) כלומר, ואחד ממאה של המעשר הטבול. 44) שמעורבות בו שתי תרומות מעשר. 45) את הטבל הנ"ל. 46) שחייב לתת ואסור לו למכרו, שדמיהן יהיו גזל בידו. 47) אף שאינו תרומת מעשר ממש, שהרי מעשר מן המעשר לפי החשבון יהא עשרים סאין, גזרו חכמים, כדלהלן. 48) כלומר, ק' סאין טבל בק' סאין מעשר, שהדין הוא שמפריש מעשר ומשייר טבל לפניו, ואם נפריש טבל ממעשר כשמעשר רבה עליו, ולא נעשה היכר כלשהו, יבא להפריש טבל ממעשר אף כששניהם שוים, ואסור לנעושות כן, שגדולה מראית העין שהוא מפריש טבל ונותן לכהן, משמשייר טבל לפניו ונראה כאוכל, וראה למעלה הלכה ג. 49) והראב"ד חולק, וראה ביאורו וביאור דעת רבינו כנ"ל, ובאריכות בחוון-איש.

ז. מִי⁵⁰ שֶׁהָיוּ לוֹ עֵשֶׂר שְׁרוּתָת שֶׁל עֵשֶׂר עֵשֶׂר כְּדֵי

13 **טָבֵל**²⁸ **שְׁנַתְּעָרֵב בְּמַעֲשֵׂר טָבֵל**²⁹, **אִם הִיָּה הַטָּבֵל**

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

1 יבאר שפירות ע"ה הם ספק ואין לומר מעושרין הם. כמה
2 מעשרות מפרישין מן הדמאי, ואם מברכין עליו. וכיצד
3 מעשרין אותו. הלוקח ככר מן הנחתום. והמוזמין את חברו
4 שיאכל אצלו. אם אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו על
הודאי. הנחתומין אם חייבים להפריש מעשר שני משל
דמאי. שנים שבצרו כרמיהן בתוך גת אחת והאחד אינו
נאמן.

15 א. בימי² יוחנן כהן גדול³, שהיה אחר שמעון
16 הצדיק⁴, שלחו בית דין הגדול⁵ ובידקו בכל גבול
17 ישראל, ומצאו שהכל זהירים בתרומה גדולה
18 ומפרישין אותה⁶, אבל מעשר ראשון⁷ ומעשר שני
19 ומעשר עני⁸ היו עמי הארץ מישראל⁹ מקלין על
20 עצמן ולא היו מפרישין אותן. לפיכך גזרו, שלא
21 יהא נאמן על המעשרות אלא אנשים נאמנים; אבל
22 עמי הארץ - פרותיהן ספק¹⁰, ואין נאמנין לומר
23 מעשרין הן¹¹. וזהו הנקרא דמאי¹².

2 תוספתא סוטה סוף פ"ג לפי כת"י וויין ודפוס ראשון,
משנה מעשר שני סוף פ"ח, וגמרא ביומא ט, א. ובסוטה
מח, א. 3 זהו ששימש שמונים שנה בכהונה גדולה
ולבסוף נעשה צדוקי, ראה ברכות כט, א. ('מלאכת שלמה'
מעשר שני, שם). ועי' ב'כסף משנה' וב'תולדות תנאים
ואמוראים' ערך שמעון הצדיק, בסופו. 4 [בין אם הוא
בנו של מתתיהו כהן גדול, כמו שכתב רבינו בהקדמתו
לפירוש המשנה (פרק ששי) ובין אם הוא נכדו של מתתיהו
(בנו של שמעון החשמונאי) - לא היה אחר שמעון הצדיק.
ויתכן כי כוונתו כי כשם ששמעון הצדיק היה גם כהן גדול
וגם נשיא, כן היא גם יוחנן: כהן גדול ונשיא ('תולדות
תנאים ואמוראים' שם), ולפיכך עליו היה לדאוג לצרכי הדת
של העם ולתקן תקנות גם מחוץ לבית המקדש, וראה
להלן]. 5 בתוספתא ובגמרא שם: "לפי ששלח [יוחנן
כהן גדול] בכל גבול ישראל, וראה וכו'", וסובר רבינו
שבפקודתו שלחו בית דין הגדול. וראה בהלכה הסמוכה.
6 שהיא במיתה ואין לה שיעור, שחיטה אחת פוטרת כל
הכרי (רע"ב פ"א שם, ועי' 'פאת השולחן' סי' יד ס"ק ה).
7 שהם חושבים שטבל שלא הופרש ממנו מעשר ראשון,
אין חייבים עליו מיתה, אעפ"י שיש בו תרומת מעשר (רע"ב
שם פ"ד מ"א, וראה בפ"י מהל' מאלכות אסורות הי"ט,
וברדב"ז שם, ובהלכה הסמוכה). [וראה עוד להלן בפ"ב
ה"ח, והט"ו]. 8 כן הוא בדמאי פ"ד מ"ג, לדעת חכמים.
וראה בנדרים פד, ב ומכות יז, א. 9 כלומר, מקצת עמי
הארץ, אבל רובם - מעשרים (שבת יג). 10 כשלא אמר
לו שמעושרים הם. 11 כלומר, ואפילו אמר שמעושרים
הם, אינו נאמן. 12 ב'ערוך' ערך דמאי, פירש: דא מאי,
כלומר, זה הפרי מה טיבו, עישרוהו, או לא. וכן הוא
ב'ירושלמי' סוף מס' סוטה.

24 ב. והתקינו¹³, שלא יהא אדם מפריש¹⁴ מן הדמאי
25 אלא תרומת מעשר, מפני שהוא עון מיתה¹⁵,
26 ומעשר שני, שאין בזה הפסד¹⁶, שהרי בעליו

1 זיין⁵¹, וקבע פד אחת משורה החיצונה⁵² מעשר על
2 מקום אחר⁵³, ואין ידוע⁵⁴ אי זו שורה החיצונה היא
3 - נוטל שתי חביות⁵⁵ באלכסון⁵⁶ ומערב שתיהן⁵⁷
4 ומפריש מהן⁵⁸.

50 שם משנה ח. 51 כלומר, רובע של כדי יין שבכל
אחת מצלעותיו עשרה כדי, וסכומם - מאה, וכולן חייבות
במעשר. 52 כלומר, שכשיפריש כד אחד משורה חיצונה
שלא קבע אותה עתה, יחול המעשר, ואין זו קריאת שם
עכשיו, אלא קובע שיצטרך להפריש מכאן ולא יוכל
להפריש ממקום אחר, וכן משמע להלן בסוף הלכה ט. וראה
למעלה פ"ז הלכה יב. 53 על תשעה כדי יין.
54 כלומר, מעולם לא היה ידוע, שאף בעל היין לא נתכוון
לשורה מסוימת, וראה ביבמות כג: וברש"י שם.
55 פתח בכד וסיים בחבית, וכן הוא במשנה שם. ועיין בבא
קמא כז. ובשיטה מקובצת שם. 56 כלומר, אחת
שבמקצוע מזרחית-צפונית, ואחת באלכסון שכנגדה:
מערבית-דרומית, או אחת שבמקצוע צפונית-מערבית, ואחת
באלכסון שכנגדה: דרומית-מזרחית. 57 ונמצא שהמעשר
מעורב מיין כל ארבעת השורות החיצוניות. 58 כמות יין
השוה לעשירית היין שהוא רוצה לעשר. ואף שדעת רבינו
שבדבר שהוא מן התורה אין אומרים "ברירה" (ראה למעלה
פ"ז הלכה א) - כאן שלא הקפיד לקבוע בדיוק את מעשרו,
לא איכפת לו איזה יין יהא מעשר ובלבד שיהא משורה
חיצונה, באופן זה אנו אומרים "ברירה", וראה להלן בפ"ד
מהלכות מע"ש הלכה טו, ובכסף-משנה שם,
ובאנציקלופדיה תלמודית ערך ברירה, כרך ד עמוד רלא
ותוספתא כפשוטה מעשר שני פ"ד עמוד 77 3.

5 ח. קבעה⁵⁹ פחצי שורה החיצונה, ואין ידוע אי זו
6 חצי שורה היא⁶⁰ - נוטל ארבע חביות מארבע
7 וזיות⁶¹. קבעה בשורה אחת מהן⁶², ואין ידוע אי זו
8 שורה היא - נוטל שורה אחת באלכסון⁶³. קבעה
9 פחצי שורה⁶⁴, ואין ידוע אי זו חצי שורה היא -
10 נוטל שתי שורות באלכסון⁶⁵, שהרי נוטל חבית מפל
11 חצי שורה, ומערב ומפריש.

59 משנה שם. כלומר, קבע את החבית שתהא מעשר.
60 כלומר, לא קבע לכתחילה איזו חצי שורה משמונה
חצאי השורות החיצונות. 61 ומערבן, ונמצא שיין כל
שמונת חצאי השורות מעורב. 62 מעשר השורות.
63 כלומר, עשר חביות של אחד האלכסונים. ונמצא שיש
בידו מכל שורה חבית, ונתקימה קביעותו ממה-נפשו.
64 מעשרים חצאי השורות שברובע. 65 כלומר, עשר
חביות אלכסון ממזרחית-צפונית למערבית-דרומית, ועוד
עשר חביות אלכסון שמצפונית-מערבית לדרומית-מזרחית.

12 ט. קבע⁶⁶ המעשר בכד⁶⁷ אחת מהן⁶⁸, ואין ידוע אי
13 זו היא - נוטל מפל פד וכד מן המאה ומערב
14 ומפריש פדי פד אחת ומעשר.

66 משנה שם. 67 במשנה שם: "חבית". וראה למעלה
הלכה ז. 68 ממאה הכדים.

אמר, רוב עמי הארץ מעשרין הן". וסובר רבינו, שרוב אינו חולק על אביי, אלא הוסיף עוד טעם לזה שאין מברכין (כסף-משנה). ועי' בפ"ג מהל' תנוכה ה"ה [וראה להלן פ"ג ה"כ]. (32) דמאי פ"א מ"ד. (33) אבל במקום שצריך לברך, אסור לתרום כשהוא ערום, שנאמר: "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר", אפילו דיבור של קדושה - אסור במקום שיש ערוה (רש"י בשבת שם, וראה בפ"ד מהל' תרומות ה"ד).

ה. פיצוד³⁴ מעשרין את הדמאי? מפריש פדי תרומת מעשר, שהוא אחד ממאָה מן הכלל, ומניחה בצד הפרות³⁵, ואומר: זה מעשר, ושאר מעשר³⁷ סמוך לו³⁸. ואחר כך אומר: זה שאמרתי עליו שהוא מעשר הרי הוא תרומת מעשר על שאר המעשר הסמוך לו. ונוטל אותה ונותנה לפניה³⁹. שאינו רשאי⁴⁰ להפריש תרומת מעשר קדם המעשר לכתחילה⁴¹. ואחר כך מפריש מעשר שני.

(34) דמאי פ"ה מ"א. (35) בפירוש המשנה שם, כתב שאינו צריך להפריש, ודי לו בקביעת מקום בכרי (ועיי"ש בתוי"ט). ויתכן כי גם כאן אין כוונתו שצריך להפריש דוקא, אלא השמיענו שאפילו הפריש, אין זה כמפריש תרומת מעשר לפני מעשר ראשון, שהרי עדיין לא קרא שם ('תוספות אנשי שם'). ואף שהיה יכול לקבוע מעשר ולהפריש ממנו אחר-כך תרומת מעשר, וכל הטורח הזה למה? - כיון שתרומת מעשר נקראת "ראשית" (אף שאסור להפרישה קודם מעשר ראשון), צריך לייחד במעשר מה שעתידי לעשותו תרומת מעשר, קודם שייחד תשעת החלקים ('משנה ראשונה' שם. וראה למעלה פ"ג מהל' תרומות הכ"ג). (36) האחד ממאה, שהפריש. (37) תשעה חלקי מאה נוספים. (38) וזוהי קביעות מקום, ראה בהלכה הסמוכה. (39) ואף שיכול לומר לכהן: הבא ראה שעדיין לא תרמו וטול תרומת מעשר כניל, וא"כ יכול היה למכרה לכהן, החמירו חכמים שלא לעכבו אצלו ולא למכרו, גזירה שמה ישנה אצלו ויאכלנה ונמצא מתחייב מיתה (סוטה מח. ברש"י ד"ה מפריש. וראה ביזמא ט. בתוספות ד"ה מעשר. וה'טור' סי' שלא, חולק על זה, ראה משנה-למלך). (40) כלומר, לפיכך צריך לקרוא שם למעשר ראשון בתחילה, לפי שאינו רשאי להפריש תרומת מעשר לכתחילה לפני שהפריש מעשר ראשון. (41) למעלה שם הלכות כג"כד. אבל בדיעבד אם הפריש תרומת מעשר קודם - תרומתו תרומה. וכן נראה למעלה בפ"ח ה"א, ובפ"י מהל' מאכלות אסורות ה"כ. וראה בחזון איש' שם, ובכסף-משנה בהלכה הסמוכה [וראה עוד להלן פ"יב ה"ט"].

ו. ומתרה⁴² להפריש מעשר שני קדם הראשון⁴³ בדמאי⁴⁴. ואם רצה, אומר: מעשר שני של פרות אלו בצפונם או בדרומם⁴⁵, והרי הוא מחלל על המעות. וכן⁴⁶ הלוֹקֵחַ כפר מן הנחתום⁴⁷ - מפריש ממנה⁴⁸ פדי תרומת מעשר וחלה, ואומר: אחד ממאָה ממה שיש פֶּאֶן הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת

1 אוכלין אותה¹⁷; אָבֵל מעשר ראשון ומעשר עני¹⁸ -
2 אין מפריש¹⁹ מן הדמאי, מפני שהוא ספק²⁰,
3 והמוציא מחברו עליו הראיה. לפיכך אומר ללוי או
4 לעני: הבא ראיה שאינו מעשר²¹ וטל מעשרות²².

(13) בסוטה שם: "עמד [יוחנן כ"ג] והתקין להם וכו'", וראה למעלה הערה ד. (14) ונותן לכהן, כדלהלן ה"ה. (15) למעלה פ"א ה"ה, ולכן החמירו בה לתתה לכהן, אף שמעיקר הדין אפשר היה למכרה, כדלהלן. (16) בהפרשתו. (17) בירושלים (פ"ב מהל' מעשר שני ה"א). (18) שחייבין להפרישו בשנה השלישית ובשנה השישית לשמיטה, כדלהלן, ושניהם אין בטבלם מיתה (ראה בפ"י מהל' מאכלות אסורות הלכות י"ט, וביבמות פו, א - בתוספות ד"ה אי, ובהגהות מהר"י לנדא שם) ויש בהם הפסד, אם נתחייב להפרישם, שהרי יהא צריך לתתם ללוי ולעני. (19) כלומר, אינו מפריש ונותן. (20) כלומר, ספק ממון לוי ועני, ספק ממון ישראל. (21) כלומר, שעם-הארץ זה, שלקחתי הימנו, לא עישר הפירות. (22) כלומר, הלוי מעשר ראשון, והעני מעשר עני.

5 ג. אף על פי שאין מפרישין²³ מעשר עני מן הדמאי
6 - צריך²⁴ לקרות לו שם, ואינו מפריש²⁵. ואומר²⁶:
7 עשור מה שיש פֶּאֶן מעשר עני²⁷. פדי לקבוע מעשר
8 שני²⁸; שִׁמְעֵשֶׁר עני בשלישית וששית - במקום
9 מעשר שני של שאר שני השבוע.

(23) כלומר, אין מפרישין ונותנים, ראה בהלכה הקודמת. (24) דמאי פ"ד מ"ג, כחכמים ולא כרבי אליעזר. (25) אינו צריך להפריש, וכן הוא במשנה, שם. (26) לאחר שהפריש תרומת מעשר (פירוש המשנה שם, ולהלן ה"ה). (27) ראה להלן פ"א מהל' מעשר שני סוף ה"ד. (28) כלומר, כדי שלא יזלזלו בהפרשת מעשר שני מדמאי לאחר הפרשת תרומת מעשר (פירוש המשנה, שם). ואף-על-פי שלמעלה (ה"א) כתב שנחשדו עמי הארץ על מעשר עני, אילולא טעם זה שכתב רבינו, לא היו מחייבים לקרוא שם למעשר עני, מפני שאין בטבלו אלא מלקות בלבד (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"כ) והיו סומכים על רוב עמי הארץ שמעשרים הם (ר"י קורקוס).

10 ד. כִּשְׁמִפְרִישֵׁן מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר
11 שני²⁹ - אין מברכין עליהן³⁰, לפי שהוא ספק³¹.
12 לפיכך מתרה³² להפריש פֶּשֶׁהוּא עֵרֶם³³.

(29) [הזכיר רק תרומת מעשר ומעשר שני, שאותם הוא מפריש במעשה, אבל מעשר ראשון ומעשר עני, שאינו מפרישם במעשה, אלא קורא להם שם בלבד (למעלה ה"ב) - אין עליהם חיוב ברכה כלל, אפילו בטבל ודאי (אם אינו מפרישם), שכיון שאפשר לקרוא שם במחשבה בלבד (חולין ז. ובכורות נט. אלא שרבינו לא הזכיר זאת, וראה להלן ה"ט, וצ"ע), אין מברכים אפילו אם קרא שם באמירה, כמו שאין מברכין על ביטול חמץ, כמפורש בשו"ע או"ח סי' תלב ס"ב]. (30) שבת כג, א. (31) שם: "אמר אביי, ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם לא בעי ברכה. רבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מסתפק הוא אם מעשר פירותיו, ואם כן פירותיו דמאי, אבל אם יודע בו שאינו מעשר - אינו יכול להתנות, כדלהלן. (56) ודוקא לצורך השבת התירו, כיון שאינו יכול לילך לבית המזמין ולעשר שם. (57) כנ"ל ה"ה. (58) 'ירושלמי' שם בשם רבי יוחנן. (59) שאינו אלא מדבריהם. (60) שאינו מעושר.

ח. פיצד? ⁶¹ היו לו מאה תאנים של טבל בביתו ¹⁴ והוא בבית המדרש או בשדה, ומתירא שקמא תחשף ¹⁵ ואינו יכול לעשר בשבת ⁶² - אומר: שני תאנים שאני עתיד להפריש ⁶³ הרי הן תרומה; ועשר שאני מפריש אחריהן - מעשר ראשון; ותשע שאני מפריש אחריהן - מעשר שני. ולמחר מפריש ¹⁷ ואוכל ⁶⁴.

(61) שם פ"ז מ"ה. כלומר, כיצד מפריש בוודאי, על דבר שברשותו. (62) שאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת (פכ"ג מהל' שבת הי"ד). ואפילו קריאת שם בלבד אסורה, כיון שהוא מתקן על-ידי-זה. וכן נראה ממה שאמרו (בשבת מג.) "טבל מוכן הוא אצל שבת, שאם עבר ותקנו מתוקן", הרי שאין שום היתר להפריש בשבת אלא ש"אם עבר ותקנו מתוקן" (רדב"ז). (63) [נ"למחר] ליתא (ראה בהלכה הקודמת). וכן הוא במשנה שם לפי רוב הנוסחאות (ראה במשנה, הוצאת מכון הערי פישל) שרק בהלכה הקודמת, כשהזמינו אצלו לשבת, אומר: "שאני עתיד להפריש למחר", - למחר, ולא לזמן אחר, שהרי רק למחר הזמינו. אבל כאן, שהטבל שלו, בידו להפריש בכל זמן שירצה. (64) אבל לאכול ולהפריש אחר-כך - אסור, לפי שבדבר שהוא מן התורה אנו פוסקין "אין בריה", ולדעת רבינו (למעלה פ"א ה"ט), מעשר אילנות הוא מן התורה. וראה בפירוש המשנה.

ט. וצריך ⁶⁵ לרחש בשפתיו בשעה שמפריש זו אחר זו; ואינו פמתקן בשבת, שהרי הקדים תנאו. וטבל ⁶⁶ שיש עליו תנאי זה - מתר לטלטלו בשבת ⁶⁷ קדם שפריש ⁶⁸. ונותן עיניו בצד זה ואוכל את השאר ⁶⁹.

(65) 'ירושלמי' שם ה"א (בדין דמאי שבהלכה ז) בשם רבי יוחנן. [ורחישת שפתיים, היינו שאומר בלחש על כל הפרשה והפרשה: כפי התנאי שהתנית אתמול ('פני משה'), שאם לא כן, ייראה כאילו מפריש עכשיו בשבת]. (66) 'ירושלמי' שם ה"ה, בשם רבי זעירא. (67) אף-על-פי שטבל שאין עליו תנאי, אסור לטלטלו בשבת, כיון שאסור באכילה (פכ"ה מהל' שבת הי"ט). (68) כיון שבידו לתקנו, כנ"ל. (69) 'ירושלמי' שם. [ואינו כמתקן בשבת, מאחר שהקדים תנאו מאתמול, כנ"ל (ובהפרשה שאין בה שום תנאי, לא הזכיר רבינו אם מועיל בה מחשבה, וראה למעלה ה"ד). וכאן לא הצריכוהו לרחוש בשפתיו, כבהפרשה הנ"ל, שכיון שאינו אלא נותן עיניו, אינו נראה כמפריש בשבת. וכן מפורש להלן פ"ה ה"ו: "על התנאים שבלבו הוא סומק", ועי' ב'תוספתא כפשוטה' עמוד 225 לשורה 25].

1 מעשר על השאר הסמוך לו; והיתר על אחד ממאה ¹
2 שיש בזה שהפרישתי הרי הוא חלה ⁴⁹; ומעשר שני ²
3 בצפונה או בדרומה, והרי הוא מחלל על המעות. ³
4 ואוכל.

(42) בדמאי פ"א מ"ד: "אם הקדים מעשר שני לראשון, אין בכך כלום". ולדעת רבי יוחנן ב'ירושלמי' שם, מותר לעשות כן אף לכתחילה. וראה להלן. (43) כגון אם היו מאה סאין חיטין, יוציא עשר סאין למעשר שני ואח"כ יוציא עשר סאין למעשר ראשון (פירוש המשנה, שם). וכן נראה ממה שאמרו במשנה: "אם הקדים מעשר שני לראשון - אין בכך כלום". שמשמע שרק בדיעבד, ואילו לרבי יוחנן מותר לעשות כן גם לכתחילה (ראה למעלה), אלא שאם היתה המשנה אומרת לשון של לכתחילה היה מקום לטעות שאחר שהפריש עשרה סאין למעשר שני, לא יפריש אלא תשעה סאין למעשר ראשון, כסדר המעשרות (למעלה פ"ז ה"א), ושינוי לשון המשנה בא ללמדנו, שחובת מעשר ראשון, להפריש עשרה - נשאר בעינו, אף אם הקדים לו מעשר שני (ראה ב'תוספות אנשי שם'). (44) אבל בטבל ודאי, אם הקדים מעשר שני לראשון, אינו יכול להתוודות (להלן פ"א מהל' מעשר שני הי"ג). (45) ב'ירושלמי' שם: "מהו ליקבע שני (= בצפונה או בדרומו של הכרי) במקום ראשון (= קודם מעשר ראשון, שאפשר לומר שלא התירו להקדים מעשר שני לראשון אלא אם הפריש במעשר, כתקנת חכמים, אבל בקביעות בלבד לא התירו), רבי יוסי בר שאול אייתי ליה אריסיה פירי. אמר ליה, צא וקבע שני וכו' הדא אמרה שמותר לקבוע שני במקום ראשון" ('פאת השולחן', וראה בביאור הגר"א שם שפירש אחרת). (46) שם פ"ה מ"א. (47) עם-הארץ (פירוש המשניות, שם). ולהלן הי"ב בנחתום חבר, עיי"ש. (48) הקדימו תרומת מעשר שחובתה בגורן, לחלה שחובתה אחר-כך בעיסה. (49) הקדימו חלה שנקראת "ראשית" למעשר שני שלא נאמר בו "ראשית", אף-על-פי שחובתו באה קודם לחובתה של חלה ('ירושלמי' שם, וביאור הגר"א).

5 ז. וכן ⁵⁰ המזמין ⁵¹ את חברו ⁵² שיאכל אצלו ⁵³, ⁵
6 והוא ⁵⁴ אינו מאמינו על המעשרות ⁵⁵ - אומר מערב ⁶
7 שבת ⁵⁶: מה שאני עתיד להפריש למחר הרי הוא ⁷
8 מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר ⁸
9 עשוי תרומת מעשר על שאר הסמוך לו; ומעשר ⁹
10 שני בצפונה או בדרומו, והרי הוא מחלל על ¹⁰
11 המעות ⁵⁷. מפני ⁵⁸ שמתר לאדם להתנות תנאים אלו ¹¹
12 על הדמאי ⁵⁹ אף על פי שאינו ברשותו. אכל בנדאי ⁶⁰ ¹²
13 - אינו מתנה אלא על דבר שברשותו.

(50) שם פ"ז מ"א. (51) כלומר, עם-הארץ שהזמין. (52) חבר, המקפיד על המעשרות. (53) בשבת, ראה להלן. ואף-על-פי שאסור להתארח אצל עם-הארץ (להלן פ"י הלכות א"ה) - כיון שכבר הזמינו, הקילו בו (משנה ראשונה' שם פ"ב מ"ב). (54) החבר. (55) כלומר,

שיעורי רמב"ם שלושה פרקים ליום - יום ש"ק ו' אדר - ספר זרעים - הלכות מעשר קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

18 יוסי. ולפי דעת רבינו בפרוש המשנה שם, בא רבי יוסי לפרש דברי תנא-קמא. (82) לשון התוספתא שם (פ"ח הוצאת ליברמן עמ' 14 102).

19 יב. הנחתומים⁸³ - לא חיבום חכמים להפריש מעשר שני מן הדמאי⁸⁴, אלא תרומת מעשר בלבד, כדברי שפירא⁸⁵. והלוקח מפריש מעשר שני במה דברים אמורים?⁸⁶ במוכר בחנותו או על פתח חנותו⁸⁷; אבל המוכר לפלטור⁸⁸ או בחנות הסמוכה לפלטור⁸⁹ - חיב להפריש אף מעשר שני.

83 האופים הנאמנים על המעשרות. שם פ"ב מ"ד. 84 מפני שהשוטרים הממונים עליהם נוגשים אותם תמיד למכור בזול, הקלו עליהם חכמים (פירוש המשנה שם, ע"פ הגמרא ביומא ט.). (85) אם נעשתה בטומאה, הנחתום פטור מן הכל, מפני שהשוטרים מכריחים אותם להויל (ראה למעלה), אבל אם נעשתה בטהרה, חיבו חכמים לנחתום, שחששו שמא תיטמא בינתיים ('ירושלמי' שם, לדעת רבי יוחנן). וראה להלן פ"ו מהל' ביכורים ה"א. 86 תוספתא שם פ"ג, 'ירושלמי' שם. (87) שאז נוגשים בהם השוטרים שימכור בזול, כנ"ל. (88) שאז אין נוגשים בהם ('פאת השולחן'). (89) שנמצאת בסמוך לה.

25 יג. שנים⁹⁰ שפצרו פרמיהן⁹¹ בתוך גת אחת⁹², והאחד מהם אינו נאמן על המעשרות, אף על פי שעשר זה הנאמן על חלקו⁹³ - פשהו נוטל חלקו מן היין חיב להפריש ממנו מעשר דמאי על חלק עם הארץ⁹⁴. כיצד? היו מחצה למחצה⁹⁵, ונוטל בחציו מאתים לג יין - הרי זה מפריש⁹⁶ ממנו לג אחד תרומת מעשר, ועשר⁹⁷ מעשר שני, כנגד המאה לג⁹⁸; שהרי הפריש המעשר של ודאי תחלה על חצי כל שדרכו בגת. וכן אם היה שלישי⁹⁹ או רביעי - מפריש לפי חשבון¹⁰⁰.

90 שם פ"ו מ"ז. (91) איש איש את כרמו. (92) כלומר, דרכו ענביהם בתוך גת אחת. (93) כלומר, על ענביו בטרם עירבם עם ענבי חברו. (94) כלומר, על חצי חלקו שנטל, אם חלקיהם היו שוים, כדלהלן, שהרי כיון שנתערבו ינות שני החלקים, נמצא שכל טיפת יין מעורבת בוודאי מעושר ובספק מעושר, ולכן אין חשש שמא נפלה בחלקו יותר, מיין חברו ('משנה ראשונה'). (95) זה נתן ענבים שהיין היוצא מהן מאתים לוג, וכן חברו. (96) הנאמן על המעשרות. (97) "עשר" לאו דוקא אלא "תשע", וראה למעלה ה"א. (98) שהרי כל טיפת יין, חציה מעושרת ודאי וחציה דמאי, כנ"ל. וביין - "יש בילה" (ראש השנה יג.). (99) שחלקו שלישי וחלק חברו שני שלישי, או להיפך. (100) כלומר, לפי חשבון כמות חברו בתערובת. ואף שדעת רבינו שתרומות ומעשרות בזמן הזה מדבריהם (למעלה פ"א מהל' תרומות הכ"ו), ובדרבנן אמרו: "יש בריה", ואם כן היה לנו לומר, שהוברר הדבר למפרע שקיבל את חלקו שיעשור

1 י. נתן⁷⁰ לו עם הארץ פוס לשתותו⁷¹ - אומר⁷²: מה שאני עתיד לשיר בשולי הפוס הרי הוא מעשר, ושאר מעשר סמוך לו; וזה שעשיתי מעשר עשוי תרומת מעשר על השאר הסמוך לו; ומעשר שני בפ"י הפוס, והרי הוא מחלל על המעות. ושותה ומניח כדי תרומת מעשר בשולי הפוס⁷³.

70 שם, מ"ב. וזהו המשך לה"ז, שהזמינו לאכול אצלו בשבת והתנה מערב שבת, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. (71) [שאף-על-פי שהזמינו לאכול, ולא הזכיר לו שתייה - הקלו גם בשתייה, אף-על-פי שהיה אפשר לומר שלא התירו להתנות בדמאי בדבר שאינו שלו (למעלה ה"ז), אלא בדבר שהזמינו, שהרי הוא כאילו הקנהו לו מערב שבת, וראה בהלכה הסמוכה]. (72) בשבת, חוץ ממה שאמר בערב שבת (פירוש המשנה, שם). [ולא אמרו כן אלא בדמאי, שאינו מפריש במעשה אלא משיר, כדלהלן, אבל בטבל ודאי שמפריש במעשה (ראה למעלה ה"ח), לא התירו לומר בשבת, שנראה כמתקן]. (73) שבדמאי שאינו אלא מדרבנן, אמרו "יש בריה", כלומר: הוברר הדבר למפרע, ומותר לאכול על סמך זה אף לפני ההפרשה. אבל בטבל ודאי, אינו יכול לעשות כן, מפני שבדבר שהוא מן התורה אמרו "אין בריה", ראה למעלה שם, ופ"ז ה"ב.

7 יא. וכן אם זמנו חברו לשתות בשבת - מתנה כתנאי זה מערב שבת על כל מה שירצה שיעשר אצלו⁷⁴. וכן⁷⁵ פועל⁷⁶ שאינו מאמין לבעל הבית - נוטל גרוגרת אחת⁷⁷ ואומר: זו ותשע הפאות אחריה עשויות מעשר על המאה⁷⁸ שאני עתיד לאכל; וזו האחת - תרומת מעשר על העשר הפאות אחריה; ומעשר שני הוא העשר⁷⁹ האחרונות, והרי הוא מחלל על המעות. ונותן הגרוגרת שהפריש לכהן, והפועל מפריש לעצמו דמי מעשר שני⁸⁰; שתנאי בית דין הוא, שתהיה תרומת מעשר משל בעל הבית⁸¹, ומעשר שני משל פועל⁸².

74 [לאכול. כלומר: כשם שהקלו במזגו לו את הכוס, כשהזמינו לאכול (למעלה הלכות ז"י), כן הקלו בנתנו לו לסעוד, כשהזמינו לשתות, אף-על-פי שתייה עם אכילתו שכחה יותר מאכילה עם שתייתו, ראה שבת יד, א]. 75 שם, מ"ג. (76) שאוכל בתנאו (ולא מדין תורה), שחייב במעשרות, כמבואר למעלה פ"ה ה"ט, וראה ב'תפארת ישראל' ו'תוספות אנשי שם', שם. (77) כלומר, מפריש עכשיו, כי כאן מדובר בחול ולא בשבת. (78) כלומר, עם המעשר הם מאה. ואף על פי שאחת מהם היא תרומת מעשר ונותנה לכהן - הרי הוא אוכל תמורתה משל בעל הבית, כדלהלן, הרי בסך-הכל מאה. (79) "העשר" לאו דוקא, אלא "התשע". ראה למעלה פ"ז ה"א: "ותשעה מעשר שני". (80) לחלל עליהם הפירות. (81) שהרי הוא אוכל גרוגרת אחת משל בעל הבית, תמורת גרוגרת זו שנתן לכהן, ראה למעלה. משנה שם, כדעת רבי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ודאי, קודם שעירבו עם ענבי חבירו - אין אומרים "ברירה" אלא כשלכתחילה היתה התבואה של שניהם, שאומרים שהובר למפרע שחלק זה עמד כל אחד מהשותפים לקבל,

אבל אם היו מחולקים ונתערבו - אין לומר "ברירה" ('תוספות יום טוב' שם). וראה למעלה פ"ו הי"ד, ובהל' תרומות שם ה"כ, רצ"ע.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ל' שבטו' אדר תשע"ז

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ז

הלכות מכירה

פרק תשעה עשר

1 נתבאר בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיארע בו דבר אונס או שהוציא או מיד הלוקח וחזור על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות.

1 א. אסור למוכר למכור לחבירו קרקע או מטלטלין
2 שיש בה עוררין ויש בה דין², עד שיודיעו³. שאף
3 על פי שהאחריות עליו⁴, אין אדם רוצה שיתן
4 מעותיו ויורד לדין ויהיה נתבע מאחרים.

2 שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. (3 מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו וכו' ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" [=כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקו עימו" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליו. - "כיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה כיוון שללוקח יש עוון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק ביחזקאל שהוא מת בעוון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד. שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו "שאין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות אותו. (4 שאם יוצאו מהלוקח יכול זה האחרון לתבוע את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום, וכנ"ל.

5 ב. המוכר⁵ קרקע לחבירו, ואחר שקנה הלוקח
6 באחד מן הדיקנים⁶ שקונין בהן⁷, קדם שישתמש
7 בה, יצא עליו מערערין⁸ - הרי זה יכול לחזור בו;
8 שאין לך מום גדול מזה, שעדין לא נהנה בו וקאו
9 התובעין. לפיכך יבטל המקח, ויחזיר המוכר את
10 הדימים, ויעשה דין עם המערערין. ואם נשתמש
11 בה הלוקח קל שהוא, ואפלו דש המצר שלה
12 וערבו עם הארזין¹⁰ - אינו יכול לחזור בו, אלא
13 עושה דין עם המערערין¹¹. ואם הוציאו מידו
14 בדין¹² - יחזר על המוכר, פדין כל הנטרפין¹³.

5 כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של אביי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות - וללשון השנייה: אף באחריות - עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו". (6 כסף, שטר וחזקה (למעלה פרק א הלכה ג). (7 אף על פי שבגמרא שם מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו" - סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל (לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו המערערים לפני שהספיק להשתמש בה - אין לך מום גדול מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה ממנה, אמרו חז"ל את דעתו כי מותר הוא על ביטול המקח מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם המערערים. (8 טוענים שהקרקע שלהם. (9 שימוש של הנאה. (10 המצר הוא גדר של עפר שעושין סביב השדה, והמדובר כשלקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא הנאתו שצרף את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. (11 אף שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע המעות מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה - החובה להתדיין עם המערערים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא הוציאו מידו יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך ואשלם לך" כלומר: הראה לי כתב-אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. (12 אבל אם תפסו שלא כדין, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. (13 וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המערערים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבינתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה).

15 ג. כל המוכר¹⁴ קרקע או עבד או שאר מטלטלין -
16 הרי זה חייב באחריותו¹⁵. פיצד? אם הוציא¹⁶ המקח
17 מיד הלוקח מחמת המוכר¹⁷ - חוזר הלוקח ונוטל
18 כל הדימים שנתן מן המוכר; שהרי נלקח המקח
19 מחמתו. כך הדין בכל מקרה, אף על פי שלא פרש
20 הלוקח דבר זה, אלא קנה סתם. אפלו מכר הקרקע
21 בשטר¹⁸, ולא הזכיר בו האחריות - הרי זה חייב
22 באחריותו; שאחריות¹⁹ שלא נזכר טעות סופר
23 הוא²⁰.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון ל' שבט - ספר קנין - הלכות מכירה קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בידי ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדין, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

12 ה. המוכר קרקע לַחֲבֵרוֹ²⁶, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁכָּל אֲנִס
13 שְׂוִילָד בְּקִרְקַע זֶה יִהְיֶה חַיֵּב לְשֵׁלֵם, אֲפִלוּ בֶּא
14 עֲפוּ"ם וְגִזְלָה²⁷ מִחֲמַת הַמוֹכֵר²⁸ - חַיֵּב לְשֵׁלֵם. אֲבָל
15 אִם²⁹ נִפְסַק הַנְּהַר³⁰ שֶׁהָיָה מְשַׁקָּה אוֹתָהּ, או שְׁחִזֹּר
16 הַנְּהַר³¹ לְעֵבֶר בְּתוֹכָהּ וְנַעֲשִׂית בְּרִכָּהּ, או שֶׁבָּאָה
17 זְוֵעָה³² וְהִשְׁחִיתָהּ אוֹתָהּ - הָרִי זֶה פְטוּר. שְׂאֵלוֹ
18 וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן אֲנִס שְׂאֵינוֹ מְצוּי הוּא, וְלֹא עֲלָה עַל לֵב
19 הַמוֹכֵר דְּבַר זֶה הַפְּלֵא בַּעַת שֶׁהִתְנָה³³, וְכָל אֲנִס
20 שְׂאֵינוֹ מְצוּי אֵינוֹ בְּכָלֵל הַתְּנָאֵי הַזֶּה.

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו - כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה ז. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר - אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

21 ו. והוא הדין לְכָל תְּנָאֵי מְמוֹן: שְׂאוּמְדִין דַּעַת
22 הַמְתְּנָה, וְאֵין פּוֹלְלִין בְּאוֹתוֹ הַתְּנָאֵי אֲלֵא דְבָרִים
23 הַיְדוּעִין, שֶׁבְּכָלֵל הָיָה הַתְּנָאֵי, וְהֵם שֶׁהָיוּ בְּדַעַת
24 הַמְתְּנָה בְּשַׁעַה שֶׁהִתְנָה.

25 ז. מַעֲשֵׂה³⁴ בְּאֶחָד שֶׁשָּׁכַר מְלָחִים³⁵ לְהִבְיֵא שְׂמִשְׁמִין
26 לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְהִתְנָה עִמָּהֶם שֶׁהֵן חֲבִיבִין בְּכָל אֲנִס
27 שְׂיֵאָרַע לָהֶם עַד שְׂיִגְיַעוּ הַשְּׂמִשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוֹנִי,
28 וְנִפְסַק³⁶ הַנְּהַר שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין בוֹ; וְאִמְרוּ חֲכָמִים: זֶה

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בבעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזולן הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן - זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

1 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהוֹצִיא הַמָּקַח מִיַּד
2 הַלּוֹקַח בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַמָּקַח
3 מְטַלְטֵלִין, וְהָיוּ גְנוּבִין או גְזוּלִין²¹, או שֶׁהָיָה
4 הַקְּרָע גְזוּלָה, או שֶׁבָּא בְּעַל חוֹב שֶׁל מוֹכֵר וְטָרְפָה
5 מִיַּד הַלּוֹקַח, וְהַכֵּל בְּבֵית דִּין שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם
6 הַעוֹבֵד פּוֹכְבִים²² הוּא שֶׁהוֹצִיא הַמָּקַח מִן הַלּוֹקַח,
7 בֵּין בְּדִין הַמְּלֵךְ בֵּין בְּעֵרְפָאוֹת שֶׁלֵּהֵן²³ - אֵין הַמוֹכֵר
8 חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹתוֹ. וְאִף עַל פִּי שֶׁהַעוֹבֵד פּוֹכְבִים טוֹעֵן
9 שֶׁהַמוֹכֵר גְּנָב²⁴ חֲפִץ זֶה או גְזָלָה מִמֶּנּוּ, וְהִבְיֵא עֲדֵי
10 עֲפוּ"ם²⁵ עַל פֶּךָ - אֵין הַמוֹכֵר חַיֵּב כְּלוֹם; שֶׁזֶה אֲנִס
11 הוּא, וְאֵין הַמוֹכֵר חַיֵּב בְּאַחֲרִיּוֹת אֲנִס.

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה לאלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בדיניו הלכה ככתראי (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדין, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך - דין הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) - אין זה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

1 בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות,
2 ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, - אין הוא
נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון
כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).
3 י. ראובן שִׁמְכַר⁵¹ שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֶחָרִיּוֹת,¹⁴
4 וְחֹזֵר וְלִקְחָהּ מִשִּׁמְעוֹן בְּאֶחָרִיּוֹת, וְבֵא בְעַל חוֹב שֶׁל
5 רְאוּבֵן לְטָרֵף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁵² - אֵינּוּ יִכּוֹל לְחֹזֵר עַל
6 שִׁמְעוֹן⁵³; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֵא קָבַל עָלָיו אֶחָרִיּוֹת
7 לְשִׁמְעוֹן, אֶחָרִיּוֹת עֲצָמוֹ קָבַל⁵⁴, שְׁלֵא יִהְיֶה הוּא
8 הַמוֹכֵר וְהוּא הַמוֹצִיא⁵⁵ לְעֲצָמוֹ. אָבַל אִם בָּא⁵⁶ בְעַל
9 חוֹב שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם⁵⁷ וְטָרֵפָה מִיַּד רְאוּבֵן - חֹזֵר
10 בְּכָל הַדְּמִים עַל שִׁמְעוֹן⁵⁸; מִפְּנֵי שִׁמְעוֹן קָבַל לוֹ
11 הָאֶחָרִיּוֹת⁵⁹, וְרְאוּבֵן לֹא קָבַל לְשִׁמְעוֹן אֶחָרִיּוֹת שֶׁל
12 אֲחֵרִים כָּלֵל.
13

(51) כתובות צא-צב. (52) מראובן. (53) כרכא, ולא כרמי
בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות
דעלמא לא קיבל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קיבל
עלוייה". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קיבל
עליו ראובן כלפי שמעון - אחריות של עצמו האם לא קיבל
עליו? - וודאי שכן קיבל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר
לשמעון ועתה כשטרופה בעל חובו יוציא המעות משמעון
ונמצא שמעון מפסיד - וודאי שאחריות כזו קיבל ראובן
ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא
שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרתא למה
לי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו
מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'".
(57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו
אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן
עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה
לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

יום שני א' אדר ה'תשע"ז

פְּרָק עֶשְׂרִים

1) נתבאר בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח
בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן
כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן
אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות
לוקח.

24 א. הַמְּבַקֵּשׁ² לִקְנוֹת מִחִבְרוֹ מְקַח, מוֹכֵר אוֹמֵר:
25 בְּמֵאֲתִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: אֲנִי קוֹנֶה
26 אֶלָּא בְּמֵנָה, וְהֵלֵךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזֶה לְבֵיתוֹ, וְאַחַר כֵּן
27 נִתְקַבְּצוּ וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתֵם: אִם הַמוֹכֵר הוּא
28 שֹׁמֵעַ הַלּוֹקֵחַ וְנִתְּן לוֹ הַחֲפֵץ - אֵינּוּ נוֹתֵן אֶלָּא מְנָה;
29 וְאִם הַלּוֹקֵחַ³ הוּא שֹׁבֵא וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתֵם - חֵיב
30 לְתַן מֵאֲתִים.

(2) תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה
(שם פרק ראשון). (3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם

1 אִנֹּס שְׂאִינוּ מְצוּי, וְאֵין חֵיבִין לְהוֹלִיף שִׁמְשָׁמִין אֵלּוֹ
2 עַל גְּבִי בְּהֵמָה עַד אוֹתוֹ מְקוֹם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(34) גיטין שם. (35) כנגראה שתפקידם היה לא רק ההולכה
בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את
השומשמיין למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות
וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו
על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים
ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר
בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר
מלכא.

3 ח. הַמוֹכֵר קָרְקַע³⁷ לְחִבְרוֹ, וְהַתְּנָה הַמוֹכֵר³⁸ שְׁלֵא
4 יִהְיֶה עָלָיו אֶחָרִיּוֹת, אֶפְלוּ נוֹדַע³⁹ בְּוֹדַי שְׁזוֹ הָאֲרֵץ
5 גְּזוּלָה וְיִצְאָת מִיַּד הַלּוֹקֵחַ - אֵין הַמוֹכֵר חֵיב כְּלוֹם.
6 וְאֵין צָרִיף לומֵר⁴⁰ אִם בָּא בְעַל חוֹב וְטָרֵפָה, שְׂאִינוּ
7 מְחִזֵּר לוֹ כְּלוֹם. שְׁפַל תְּנָאֵי שְׁבַמְמוֹן קָיִם⁴¹.

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר
באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג).
(39) כרב זביד ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכרע
הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי
רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה
חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש
בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש
בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו
אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ
גזולה" - ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי
זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן -
כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי
כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושמכר לו דבר
שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו
(גמרא שם).

8 ט. רְאוּבֵן שִׁמְכַר⁴² שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֶחָרִיּוֹת,⁴³
9 וְבֵא לְוִי וְהוֹצִיאָהּ⁴⁴ מִיַּד שִׁמְעוֹן, אִם רָצָה⁴⁵ רְאוּבֵן
10 לְעֲשׂוֹת דִּין⁴⁶ עִם לְוִי - עוֹשֶׂה⁴⁷, וְאֵין יִכּוֹל לְוִי לֹאמֵר
11 לוֹ: מַה לִּי וְלָךְ? וְהָרִי אֵין עָלֶיךָ אֶחָרִיּוֹת! שְׂהָרִי
12 רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שְׂיִהְיֶה לְשִׁמְעוֹן תְּרַעַמַת
13 עָלָי⁴⁹, שְׂהָרִי הַפְּסִיד בְּגִלְלִי⁵⁰.

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד). וכתובות (צב-צג).
(43) כ"איכא דאמרי" שם. וכל שכן אם מכר באחריות.
(44) [בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף
באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח.
ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזול].
(45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם
המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר
(ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זר, כידוע אין
רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי
יותר בעניין ויודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד
משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה עניינך, הרי אינך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני א' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר לו: לך עשה קנין.

ב. הלוקח מאֲחַד⁴ מִחֻמְשָׁה בְּנֵי אָדָם, וְכָל אֶחָד מֵהֶן תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאוֹמֵר: אֲנִי הוּא בְּעַל הַמְּקָח, וְהוּא אֵינּוּ יוֹדֵעַ מִמֵּי מַהֵם לָקַח - מִגִּיט דְּמֵי הַמְּקָח בֵּינֵיהֶם⁵ וּמִסְתַּלֵּק⁶, וְיִהְיֶה הַדָּמִים מִנְחִין עַד שְׂיֻדּוֹ אוֹ עַד שְׂיֻבּוֹ אֵלָיָהוּ⁷. וְאִם הוּא חָסִיד⁸ - נּוֹתֵן דָּמִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, פְּדֵי לְצֵאת יְדֵי שְׂמִים⁹.

(4) ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותי גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט. והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד (יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. (5) כלומר: מניחם בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבבא-מצייעא לו:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים שהפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל הנפקד עד שיודו. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא-מצייעא שם שמניחו בידו. (6) כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין (כנ"ל. (7) כי הוא יהיה מברשו של משיח, והוא גם יברר את כל הספקות. (8) העושה לפנים משורת הדין (פ"א מהלכות דעות הלכה ה). (9) היינו מבחינה מוסרית בלבד ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבבא-מצייעא (לו:): "אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבא לצאת ידי שמים - היא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים (ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון, צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-משנה). ובבבא-קמא קנ: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו שפלוגתא זו ב"לצאת ידי שמים" (שהרי לפי הדין הכל מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון פוטרו אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ק ג).

ג. לָקַח מִקָּח מֵאֶחָד מִחֻמְשָׁה¹⁰ בְּנֵי אָדָם, וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה¹¹ וְהָרִי הוּא רוֹצֵה לְשִׁלּוֹם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאוֹמֵר: אֲנִי הוּא שְׂפָפַרְתָּ בִּי וְנִשְׁבַּעְתָּ לִּי, וְהוּא אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ - חַיֵּב לְשִׁלּוֹם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שְׁעָבַר עֲבָרָה¹².

(10) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא קמא קג:). (11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לבי"ד על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). (12) כן אמרו בבבא-קמא שם: "... דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל", כלומר אם נשבע לשקר - אין הבדל בין לקח לגזל, שכשם שבגזל קנסוהו חכמים וחייבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו חכמים, מפני שעבר עבירה.

ד. נֶאֱמַן¹³ בְּעַל הַמְּקָח לֹאמַר: לָזָה מִכְרָתִי¹⁴ וְלָזָה לֹא מִכְרָתִי. אֵימַתִּי? בְּזִמְן שֶׁהִמְקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ¹⁵; אֲבָל אִם אֵין הַמְּקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - הָרִי הוּא עַד אֶחָד בְּלִבָּד. וְדִינוֹ בְּעֵדוֹת זֹו פְּדִין פֶּל אָדָם¹⁶, שֶׁהָרִי אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּעֵדוֹתָו. לְפִיכָף¹⁷, אִם נָטַל הַדָּמִים מִשְׁנֵים, וְנָטַל מֵאֶחָד מִדְּעֵתוֹ וּמֵאֶחָד בְּעַל פְּרָחוֹ, וְלֹא יָדַע¹⁸ מִמֵּי נָטַל מִדְּעֵתוֹ וּמִמֵּי נָטַל בְּעַל פְּרָחוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה הַמְּקָח בְּיָדוֹ בֵּין שֶׁהָיָה שְׁנִיָּהֶן תּוֹפְסִין בּוֹ¹⁹ - אֵין פָּאן עֵדוֹת פְּלִל, וְכָל אֶחָד מֵהֶן²⁰ נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים²¹ בְּנִקְיַט חֲפִיץ²², וְנוֹטַל חֲצֵי הַמְּקָח וְחֲצֵי דָּמִים.

(13) קידושין עג-עד מתוספתא בבא-מצייעא פרק א. (14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף, אלא שאחד נתן מדעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן. (15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות' שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי (= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. (16) כן הוא בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן פירשו ה'תוספות' בבבא-מצייעא ב: מה שהקשו שם בדין שנים אוחזים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר - "וליחזי זוזי ממאן נקט" (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף) ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את האחד שבועה מן התורה, כדין עד אחד, והשני יפטר משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. (17) (כלומר, מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן זה שהמוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה, והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן עדות של המוכר, כגון שאינו יודע - נשבעים שניהם שבועת המשנה בתקנת חכמים]. (18) כגירסת רבינו חננאל בבבא-מצייעא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. (19) (הרי"ף בבבא-מצייעא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

16 וְהִשְׁלַכְתָּ אוֹתָם לְתוֹף פִּיֶּסֶף - הֲרֵי הַלּוֹקָח נִשְׁפָּע
17 בְּתַקְנַת חַכְמִים³³ בְּקִיטַת חֶפְצָךָ³⁴ וְנוֹטַל הַפְּרוֹת³⁵,
18 הַזְּאִיל וְכִבְר וְצֵאוּ מְרֻשּׁוֹת הַמוֹכֵר וְהֲרֵי הֵן בְּרֻשׁוֹת
19 הָרְבִיבִים. וְאֵלוּ הֵיוּ בְּרֻשׁוֹת הַלּוֹקָח, הִיָּה נִשְׁפָּע שְׂבוּעַת
20 הַסֵּת³⁶ וְנִפְטָר³⁷; וְאֵלוּ הִיָּה³⁸ עֲדִין בְּרֻשׁוֹת הַחֲנוּנִי³⁹,
21 הִיָּה נִשְׁפָּע הַסֵּת וְיִשְׁאָרוּ פְרוֹתָיו אֲצֵלוֹ.

29 משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בבביתא (מזח.), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירושו, וראה להלן את הפרטים. (30 המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31 במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובבביתא לפי גירסתנו - מביא דברי רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32 אבל מודה שמכר הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33 במשנה שם: "נשבע בעל הבית", ואין לפרשה בשבועת היסת (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיין 'תוספות' שם מח. ד"ה נשבע - אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחנוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החנוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיין רש"י שם. (34 כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועת מן התורה, לבין שבועת היסת שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב.). (35 הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החנוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך הרז"ה מסיק מאי-שלוה הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36 היינו, רק שבועת היסת, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסת בלבד כדין כל כופר-הכל. (37 ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. בביתא בשבועות מה. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק 1): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן - המוציא מחבירו עליו הראיה". (38 בדפוס רומי: היו. (39 תוספתא (שם).

22 ח. נָתַן הַלּוֹקָח⁴⁰ דִּינָר לְחֲנוּנִי, וּבֵא לְטַל פְּרוֹת
23 הַמִּנְחִין בְּרֻשׁוֹת הָרְבִיבִים, וְאָמַר הַחֲנוּנִי: דִּינָר זֶה
24 שְׁנַתָּ לִי עֲכָשׁוּ הוּא דְמֵי פְרוֹת שְׁפָכְרָ נְתַתִּים לָךְ
25 וְהוֹלַכְתֶּם לְתוֹף בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת אֵלוּ הַמִּנְחִין
26 בְּרֻשׁוֹת הָרְבִיבִים לֹא מְכַרְתִּים לָךְ - הֲרֵי הַחֲנוּנִי נִשְׁפָּע
27 בְּקִיטַת חֶפְצְךָ⁴¹ שְׁפָךְ הִיָּה הַדְּבָר, וּמִחֲזִיר פְרוֹתָיו
28 לְחֲנוּנִי⁴²; שְׁהֲרִי לֹא הוֹדָה⁴³ לוֹ שְׁמַכְרָן לוֹ מְעוֹלָם.

וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי השיטות. (20) אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי וגם בכ"ז תימן, וכן הועתק בשו"ע חו"מ (סימן רכב ס"א) - נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהן תופסין בו [ו]אין כאן עדות כלל - (ו) כל אחד מהן נשבע וכו'". שלפ"ז אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל, שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע - אינו עד, אלא עיקר החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו. (21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים ונחזים בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כל אחד משניהם נשבע בקניטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה". (22) שאוחז בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה לענין 'נקיטת חפץ' כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

1 ה. הֲרֵי שְׁטַעֲנָן²³ עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'מְכַרְתָּ לִי, וְזֶה
2 אוֹמַר 'לֹא מְכַרְתִּי, או 'מְכַרְתִּי וְלֹא נָתַתָּ לִי דָמִים;
3 או שְׁטַעֲנָן הַלּוֹקָח וְאָמַר שְׁנַתָּן הַדָּמִים וְעֲדִין לֹא
4 מְשַׁף, או 'מְשַׁכְתִּי וְלֹא רָאִיתִי מוֹם זֶה, וְהַמוֹכֵר
5 אוֹמַר לוֹ 'הוֹדַעְתִּי לָךְ; או שְׁאָמַר אֶחָד מֵהֶם 'כֶּף
6 וְכֶף תִּנְאִי הִיָּה בִּינֵינוּ, וְהָאֶחָד אוֹמַר 'לֹא הִיָּה שָׁם
7 תִּנְאִי פְלָל - בְּכָל אֵלוּ הַטְּעָנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הַמוֹצִיא
8 מִחֲבֵרוֹ²⁴ עָלָיו הַרְאָיָה.

23 מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדיינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

9 ו. לֹא הִיָּתָה שָׁם רָאָה - נִשְׁפָּע הַכּוֹפֵר²⁵ שְׁמַכְרְשִׁין
10 לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, שְׂבוּעַת הַסֵּת²⁶. וְאִם הוֹדָה בְּמַקְצָת
11 הַטְּעָנָה²⁷, או שִׁישׁ עָלָיו עַד אֶחָד²⁸ - נִשְׁפָּע שְׂבוּעַת
12 הַתּוֹרָה, כְּשִׁאָר הַטְּעָנוֹת פְּלִין.

25 בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" - עיין בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ:): מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסת", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מציעא ג. (28) שבועות מ:

13 ז. אָמַר לְחֲנוּנִי²⁹: תָּן לִי דִּינָר פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ³⁰,
14 וְהֲרֵי הַפְּרוֹת מְנַחֵין בְּרֻשׁוֹת הָרְבִיבִים³¹, וְהַחֲנוּנִי תוֹבֵעַ
15 אֶת הַדִּינָר³², וּבְעַל הַבֵּית אוֹמַר לוֹ: נְתַתִּי לָךְ הַדָּמִים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

50 משנה בבא-מציעא ק. (51 בשו"ע (חו"מ רכג ס"א): "המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה פ"ה ה"א)). ולפיכך יתכן שזה אומר אינו יודע וזה אומר אינו יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבר כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף, ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור. ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל המעות". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל.

55 כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה, כרבנן דסומכוס (בבא-מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר והלוקח, טוענים שמא, דנים דין חלוקה, זהו רק כשאינו ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר, שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם וכו'" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר (סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען "ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא. (57) מקום מרעה, והכוונה: רשות נייטרלית. (58) קרן זוית ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא שהנהוג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות (תוספות) שם ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדין - אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדין. (60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" - יחלוק, כדלהלן הלכה יא. (61) ברייתא בבבא-קמא צו: ולדעת רש"י שם (ד"ה ישבע המוכר), שבועה זו היא שבועת "מודה במקצת", שהרי המוכר מודה בפרה ללוקח וכופר בוולד. ומכיון שהפרה עומדת באגם, אין זה "הילך" שהוא ככופר הכל (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג) - כמו שאמרו בבבא-קמא קה: שאין זה "הילך" (ט"ז סימן רכג סעיף א). (62) שהיא מטלטלין. (63) ברייתא (שם) כחכמים, ולא כר"מ. (64) פ"ה הלכה א. ושם מבואר ששבועת היסת נשבעים עליהם.

23 יא. זה אומר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע',
24 ואינם ברשות אחד מהן⁶⁵ - יחלקו. זה אומר⁶⁶
25 'ברשותי ילדה', והאחר שותק⁶⁷ - זכה הטוען פולד.

65 בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדין, ושני הצדדים טוענים "שמא". ומה שאמרו בבבא-מציעא שם לדעת

1 ואלו היו בחנותו, הִיָּה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת, כְּמוֹ
2 שְׂבָאֲרָנִי.

40 המשך המשנה שם, וכרבי יהודה בברייתא, וכפירוש הרי"ף, ועיין פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי צריך להיות: "לחנותו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר, החנווני מחזיר לעצמו - לחנותו, את הפירות הנמצאים ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם, והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם עדיין ברשות החנווני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנווני, ואם כן טענתו של החנווני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונטל הפירות מרשות הרבים.

3 ט. וכן הדין⁴⁴ בנותן דינר לשלחני לטל מעות⁴⁵,
4 דמן שהמעות צבורין⁴⁶ ברשות הרבים: אם
5 השלחני הודה שמכרן ועדין⁴⁷ לא נטל הדינר -
6 נשבע הלוקח⁴⁸ בנקיטת חפץ שנתן ונטל המעות;
7 ואם לא הודה⁴⁹ שמכרן לו, אף על פי שמודה
8 שלקח ממנו דינר עתה, וטוען שדינר זה דמי
9 המעות שפבר הוליקן הלוקח לתוך ביתו - הרי
10 השלחני נשבע בנקיטת חפץ, ויחזיר מעותיו
11 לתנתו.

44 המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן שש בדינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות ללוקח, וזה הגביהם ושמם ברשות הרבים (מגיד-משנה), ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר. (48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם? ובגמרא הסבירו כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו הפירות, אם ישעה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה. (49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או את המעות, המונחים ברשות הרבים.

12 י. המחליף⁵⁰ פרה בחמור וילדה⁵¹, וכן המוכר
13 שפחתו⁵² וילדה, זה אומר 'עד שלא מכרתי
14 ילדה⁵³, וזה אומר 'משלחקתי ילדה⁵⁴, אפלו אמר
15 המוכר 'איני יודע' - על הלוקח⁵⁵ להביא ראיה. אף
16 על פלי⁵⁶ שהפרה עומדת באגם⁵⁷ והשפחה עומדת
17 בסמטא⁵⁸, הרי הן בחזקת המוכר⁵⁹ עד שיביא
18 הלוקח ראיה⁶⁰. לא הביא ראיה - ישבע המוכר⁶¹
19 בנקיטת חפץ על ולד הפרה⁶², אבל על ולד השפחה
20 אינו נשבע אלא הסת; שאין נשבעין⁶³ בנקיטת חפץ
21 על העבדים ולא על הקרקעות, כמו שיתבאר
22 בהלכות טוען ונטען⁶⁴.

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטריא הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו, שהחפץ שעליו נתעורר הספק - נמצא בביתו, וראה להלן. (78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין "חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור. (80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה ראה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו - עליו להביא ראה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראה", ואומר שעל בעל הפרה להביא ראה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל הפרה - אלא כפירוש הר"ה, שמה שאמר רמי בר יחזקאל: "שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא ראה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת הרי"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-משנה).

טו. מחט⁸¹ שְׁנִמְצְאָת בְּעֵבֶי בֵּית הַפּוֹסוֹת⁸² וְנִקְבָּה 16
אוֹתוֹ נִקְבַּ מִפְּלֶשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם⁸⁴ - 17
בְּיֹדָע שָׁזוּ נְטֵרְפָה⁸⁵ קָדָם שְׁחִיטָה. לְפִיכֵן, אִם 18
הִגְלִיד⁸⁶ פִּי הַמֶּכָּה - בְּיֹדָע שָׁזוּ נְטֵרְפָה שְׁלֹשָׁה יָמִים 19
קָדָם שְׁחִיטָה⁸⁷. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה - הָרִי הַדָּבָר 20
סֶפֶק, וְעַל הַטֶּבַח לְהֵבִיא רְאִיָּה שְׁקָדָם לְקִיחָתוֹ 21
נְטֵרְפָה, שְׁהָרִי בְּרִשּׁוֹתוֹ⁸⁸ נוֹלֵד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא 22
הֵבִיא⁸⁹ רְאִיָּה - יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכְרָ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ. 23

(81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסביב לשפתו, שני כפלים דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית הכסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין הנקב מפולש - כשרה (חולין ג.). (84) טיפת דם. (85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה, והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות. (88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם).

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ז

פָּרֶק אֶחָד וְעֵשְׂרִים

(1) המוכר דבר ולא ביאר שיעורו [ו] וכן אם [לא] ביאר מהותו או שלא ביאר ערכו והדומה לזה כמי (שלא מכר) [שמכר] מקום לעשות בו אי זה דבר, או שמכר דבר ולא השלים את (מכריו) [מצריו] וכל הנמשך בזה.

חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי וברי", אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכו סק"ז, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י. (66) ברייתא בכבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהודאה (תוספות ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

1 יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁶⁸, קָטַן וְגָדוֹל, או שְׁתֵּי 2
שְׂדוֹת, אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר 3
'גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי, וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטָנָה הִיא שְׁלִקְחָתִי' 4
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאִיָּה, או 'שִׁבְעַת הַמוֹכֵר הֵסֵת' 5
שְׁלֹא מְכָר אֶלָּא קָטָן.

(68) משנה, בכבא-מציא ק.

(69) ולא שבעת "מודה במקצת" שהיא מן התורה, מפני שאין נשבעים לא על הקרקעות ולא על העבדים, ומפני שזה "הילך", שהרי את הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח, ומפני שאינו מודה בזה שתובעו הלוקח והוא בבחינת: "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (גמרא בכבא-מציא שם). ומה שאמרו במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבעת המשנה אינה יכולה להיות שבעת היסט - פירשו בגמרא שם בכמה אופנים.

6 יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ⁷⁰ 'גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמוֹכֵר שׁוֹתֵק - 7
זָכָה הַלּוֹקֵחַ בְּגָדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר⁷¹ 'אֵינִי יוֹדֵעַ'⁷² 8
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רְאִיָּה⁷³, או נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת 9
שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ, וְאִין לְזָה אֶלָּא קָטָן⁷⁴.

(70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם) כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "ברי", וכל-שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה). (73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה למעלה), וכלל הוא בידו שכל החייב שבועה דאורייתא ואינו יודע, שאינו יכול להשבע - משלם. אבל רבינו מדבר באופן שאינו חייב אלא שבעת היסט בלבד, ובשבעת היסט לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט). (74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע - יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם, אבל לדעת חכמים - על הלוקח להביא ראה, שהרי המוכר מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י. ועיין מגיד-משנה.

10 יד. כָּל מִי⁷⁵ שֶׁנּוֹלֵד הַסֶּפֶק⁷⁶ בְּרִשּׁוֹתוֹ⁷⁷ - עָלָיו לְהֵבִיא 11
רְאִיָּה. בְּיֹצֵד? הַמַּחְלִיף פָּרָה בְּחִמּוֹר⁷⁸, וּמִשֶּׁךְ בְּעַל 12
הַחֲמוֹר אֶת הַפָּרָה, וְלֹא הִסְפִּיק בְּעַל הַפָּרָה לְמִשֶּׁךְ 13
זֶה הַחֲמוֹר⁷⁹ עַד שֶׁמָּת הַחֲמוֹר - עַל בְּעַל הַחֲמוֹר 14
לְהֵבִיא רְאִיָּה⁸⁰ שֶׁהָיָה חֲמוֹרוֹ קָנִים בְּשִׁעַת מְשִׁיכָת 15
הַפָּרָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והרי"ף שם הביא יש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 א. המִקְנָה לְחִבְרוּ דְבָר שְׂאִינוּ מְסִיִּים²: אִם הָיָה מִינוּ
- 2 יְדוּעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִין מְדַתּוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וּמִנְיָנוּ יְדוּעַ
- 3 - הָרִי זֶה קְנָה³; וְאִם אִין מִינוּ יְדוּעַ - לֹא קְנָה⁴.

(2) שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע, כדלהלן. (3) כן כתב רבינו למעלה פי"ג הלכה ב שלוקח פירות אכסרה (=בלי מידה) קנה. וכמה מקורות לכך: א. בבבא-בבא-בבא. במוכר לחבירו מרתף של יין, ודנו בפרטיו: מרתף זה ומרתף סתם, ונראין הדברים, שלא הוגדר מנין הקנקנים במרתף (מגיד-משנה). ב. בבבא-מציעא סד. אמרו: "ההולך לחלוב עזיו, ואמר לחבירו: מה שעזי חולבות מכור לך, מותר", כלומר שאין בו חשש ריבית, ודרך אגב מתברר שמקח כזה קיים, למרות שלא ידועה מראש מידת החלב שיתנו העוזים (כסף-משנה). ג. במסכת דמאי (פ"ב מ"ה): "רבי יוסי אומר, סלי תאנים וכו', כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור" (מלעשר דמאי), ודרך אגב אנו רואים שיש קיום לקנין של אכסרה (ועיין מגדול-עוז). (4) "כן כתב רבינו האי ז"ל בספר "מקח וממכר" שלו, ודברי טעם הן, אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן" (מגיד-משנה).

14) כלומר, כשם שבקניית ערימה של חטים, שאין מידתה ידועה - נקבעה האונאה לפי שער השוק (למעלה הלכה ב), כמו כן במקרה דלהלן שלא קבע לו כלל - נקבע המחיר לפי השער שבשוק. והשו"ע (סימן רט סעיף ג) מביא הלכה זו בלי מילת-החיבור "וכן". (15) בבא-מציעא עב: במשנה "יצא השער פוסקין". ואף-על-פי שהוא לא פסק עמו, הולכין אחר השער שבשוק (הגר"א שם ס"ק ה). (16) למעלה פי"ו הלכה א.

- 23 ה. המוכר¹⁷ מקום לחברו¹⁸ לעשות בית או רפת
- 24 בקר¹⁹, וכן המקבל מתברו²⁰ לעשות לו בית חתנות
- 25 לבנו או בית אלמנות לבתו²¹ - עושה לו²² ארבע
- 26 אמות על שש²³. מכר לו מקום בית גדול²⁴ - עושה
- 27 שמונה על עשר. מכר לו מקום טרקלין²⁵ - עושה
- 28 עשר על עשר. תרביץ²⁶ של חצר - שתים עשרה על
- 29 שתים עשרה. ורום²⁷ כל בית ובית - פחצי ארפו
- 30 ופחצי רחבו²⁸.

- 4 ב. פיצד? ערמה⁵ זו של חטים אני מוכר לך בכך
- 5 וכה, מרתף⁶ זה של יין אני מוכר לך בכך וכה, שק
- 6 של תאנים אני מוכר לך בכך וכה, אף על פי שאין
- 7 מדת הערמה ידועה, ולא משקל התאנים ולא מנין
- 8 הקנקנים ידוע - הרי זה ממפרז קיים. אף על פי
- 9 שנמצא חסר או יתר על האמד שהיה בדתם. ויש
- 10 להם הוניה⁸ לפי השער שבשוק⁹, כמו שבארנו¹⁰.

(5) צבור של חפצים מסויימים (ועיין 'ערוך'). (6) מקום שבו מסודרים חביות של יין. (7) כדים או חביות. (8) כלומר, שיש כאן דין אונאה לשניהם, ללוקח ולמוכר, כמו בכל משא ומתן. ומקור דבר זה בבבא-מציעא מו: מז. כרבה בשם רב הונא, שאם אמר לו מכור לי באלו - קנה ויש לו עליו אונאה. וסובר רבינו, שאין הבדל בין אם הדמים אינם ידועים לבין אם מידת הפירות אינה ידועה, וכן כתב למעלה פי"ג הלכה ב. (9) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים. (10) בפרק יג הלכה ב.

- 11 ג. אכל האומר לחברו: כל מה שיש בבית זה אני
- 12 מוכר לך בכך וכה, וכל מה שיש בתבה זו אני מוכר
- 13 לך בכך וכה, או פשק הזה אני מוכר לך בכך וכה,
- 14 ורצה הלוקח¹¹ ומשך - אין פאן קנן; שלא סמכה¹²
- 15 דעתו של לוקח, שהרי אינו יודע מה שיש בו, אם
- 16 תבן או זהב, ואין זה אלא פמשחק בקביא¹³. וכן
- 17 כל פיוצא בזה.

(11) הסכים לקנייה בצורה סתמית זו. (12) בטחה דעתו. וסמיכות דעת היא היסוד ההכרחי בכל הקנינים. (13) שהוא כאסמכתא שאינה קונה (סנהדרין כד:), והעושה כן עם ישראל הרי הוא כגולן (פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז, ועיין בכסף-משנה פ"י מהלכות עדות הלכה ד, לענין משחק בקוביא עם הגוי).

(17) משנה בבא-בבא צח: וכגירסת הרי"ף שם: "המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות וכו'". וכן הוא במשנה כתביד מינכן, שם. (18) ללא הגדרת מידת המקום. (19) משנה, שם: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש", וראה להלן הערה כב. (20) קבלן, שמקבל עליו לבנות על המגרש של חבירו "בית חתנות", ולא הוגדרה מידת הבית. (21) בבן, כתב "בית חתנות", ובבת - "בית אלמנות", לפי שאין הבת הנשואה גרה בבית אביה, מפני שאסרו חכמים על האישי שידור בבית חמוי (גמרא שם, ועיין רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הט"ו). (22) המקבל צריך לעשות את הבית לפי מידה זו, וכן המוכר מקום צריך לתת לו קרקע במידה זו. (23) כרבי עקיבא (במשנה שם), ולא כרבי ישמעאל שם שהצריך שיעור יתר גדול, ואילו שיעור זה של ארבע אמות על שש, אינו מתאים אלא לרפת בקר בלבד. ולדעת רבי עקיבא "פעמים אדם עושה דירתו כרפת בקר". ומה שאמרו שם במשנה: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש" - רבי עקיבא היא (גמרא שם לפי לשון א'). ואף לפי לשון ב' שם שדברי רבי ישמעאל הם - לא מצאנו שר"ע חולק על זה (מגיד-משנה ודלא כרשב"א). (24) שהזכיר לו מפורש "גדול", משנה שם. ובזה אפילו ר"ע מודה. אבל אם אומר לו "בית קטן" שהוא כאומר לו "בית סתם", כבר כתב רבינו למעלה שעושה ארבע אמות על שש. ומה שאמרו במשנה שם "בית קטן - שש על ח" - רבי ישמעאל היא (מגיד-משנה על-פי הרי"ף מיגש). (25) בית עשוי למושב שרים ולא לתשיש, הלכך צריך להיות מרובע: עשר על עשר (רשב"ם ד"ה טרקלין). (26) ברייתא וגמרא שם: "תרביץ אפדני". והיינו גינה שלידי החצר. וראה רשב"ם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריז, אות א). 46) תעלה שחופרים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה (תוספות) שם ד"ה נותן לו). 47) "שדה שעומדת בהר וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידיים. 48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. 49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. 50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסידו הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח). 51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.

16 ח. אלו האגפיין בעל השדה נוטעין⁵², אכל אינו¹⁶ זורעין⁵³; ושהזרעים מחלחלין⁵⁴ את הקרקע ומקלקלין את אמת המים. ואמת המים זאת שבלו¹⁸ אגפייה⁵⁵ - בעל האמה מתקנן בעפר אותה שדה⁵⁶; שבעל מנת פן קבל עליו המוכר להיות אמת המים בתוך שדהו.²¹

52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. 53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא-בתרא שם), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן ביני ממונות (הגהות מיימוניות). 54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריז סעיף ב) העתיק: "מלחחין". כלומר, מכניסים רטיבות. 55) שהעפר על גדות האמה נתפזר וכלה. 56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).

22 ט. המוכר⁵⁷ לתברו⁵⁸ דרך בתוך שדהו: אם דרך יחיד מכר לו - נותן לו שתי⁵⁹ אמות ומחצה רחב, כדי שיעמד חמורו⁶⁰ במשאו על ארך הדרך⁶¹. מכר לו דרך בין עיר לעיר⁶² - נותן לו רחב שמונה אמות⁶³ בארך הדרך. מכר לו דרך הרבים⁶⁴ - נותן לו רחב שש עשרה אמה⁶⁵.

57) משנה (בבא-בתרא צט:) וברייא (שם ק.) ומימרת אמוראים. 58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריז אות ד). 59) כ"אחרים" ודייני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק.), ולא ככתוב במשנה (שם צט:): ששיעורו ארבע אמות. [ובפ"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן

שם, וברש"י שם ז. ד"ה תרביצא. 27) משנה, שם. 28) כלומר, ביחד. ולפי"ז רפת או בית סתם, ששיעורם ארבע על שש - הרום הוא חמש. שחצי הרוחב הוא שתיים, וחצי האורך - שלש. וב"בית גדול", שמידתו שמונה על עשר, השיעור של הרום הוא - תשע: ארבע - חצי הרוחב, וחמש - חצי האורך.

1 ו. המוכר²⁹ מקום לחברו לעשות לו³⁰ קבורה³¹, או
2 המקבל מחברו³² לעשות לו קבורה - עושה
3 מערה³³, ופותח לתוכה שמונה קברים³⁴: שלשה
4 מקאן³⁵ ושלשה מקאן³⁶ ושנים מפנגד³⁷ הנכנס
5 למערה. מדת המערה³⁸ - ארבע אמות על שש; וכל
6 קבר וקבר - ארבע אמות ארך³⁹, ורחב ששה
7 טפחים⁴⁰, ורום שבעה⁴¹. נמצא בין כל קבר וקבר
8 שמן הצדיין אמה ומחצה⁴², ובין השנים
9 האמצעיים שתי אמות⁴³.

29) משנה, שם ק: 30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. 31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת, כל אחד בכוח בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות לו קבר). 32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. 33) חפירה מתחת לקרקע. 34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא.). 35) בכותל האורך בצד אחד. 36) בכותל האורך בצד שכנגד. 37) כותל הרוחב היה מכון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. 38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). 39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. 40) הן: אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון (תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). 41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. 42) סידור הקברות היה: קבר אמה ורחב, אחריו רווח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריו רווח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. 43) והיה הסדר: קבר אמה, רווח שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד היה הסידור כדלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה רווח, ואחריו זה קבר אמה. ושוב רווח אמה, קבר אמה, רווח אמה, קבר אמה וחצי אמה רווח בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רווח, קבר אמה רוחב, רווח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רווח בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.

10 ז. המוכר⁴⁴ לחברו בתוך שדהו מקום⁴⁵ אמת מים⁴⁶
11 להשקות בה בית השלחין⁴⁷ - נותן לו בתוך שדהו
12 אמה שרחבה שתי אמות⁴⁸, ואמה מקאן ואמה
13 מקאן⁴⁹ לאגפייה⁵⁰. ואם מכר לו אמת המים להשקות
14 בה בסילון⁵¹ - נותן לו אמה שרחבה אמה, וחצי
15 אמה מקאן וחצי אמה מקאן לאגפייה.

44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בתרא צט:).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הערה ס]. 60 מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריו ס"ק ז). 61 וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד-משנה) שכל המדובר דוקא כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצר לו הדרך, שהמשא יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח]. 62 ברייתא (שם ק). והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). 63 שיעורו שתי עגלות ברוחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). 64 משנה (שם צט): והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. 65 השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א).

1 י. דִּרְךָ הַמְּלֵךְ⁶⁶ וְדִרְךָ הַקָּבֵר⁶⁷ - אֵינן לָהּ שְׁעוּרֵי⁶⁸.
2 וְנִרְאָה לִי, שְׁזָה כְּמוֹכֵר דָּבָר שְׂאִין מֵינּוּ דְיוֹעֵצ⁶⁹.

11 יד. הִיָּה⁸² מְצָר רְאוּבֵן מְזֻרָה וּמְעַרְב⁸³, וּמְצָר⁸⁴ שְׂמֻעוֹן⁸⁴ צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שְׂיִתְכַתֵּב⁸⁵ לוֹ: מְצָר⁸⁶ רְאוּבֵן מְשֻׁתֵי רִוְחוֹת, וּמְצָר שְׂמֻעוֹן מְשֻׁתֵי רִוְחוֹת⁸⁶.

82 באלכסון, ובוזא אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. 83 מימרא סתמית (שם). 84 שדה זה העומד למכירה גובל משני צדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. 85 שאם יכתוב סתם בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור 86 שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

66 שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. 67 שם, והיא הדרך בה נושאים את המת לקברו. 68 שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם צט: ד"ה אין לו שיעור). 69 אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א.ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סה) שהמדובר באחד שקנה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

14 טו. מְצָר⁸⁷ לוֹ מְצָר רְאוּבֵן וּמְצָר שְׁנֵי וּמְצָר שְׁלִישִׁי, 15 וְלֹא מְצָר מְצָר רְבִיעִי - קִנְיָה הַשְּׂדֵה כְּלָה⁸⁸, אֲבָל מְצָר 16 הָרְבִיעִי⁸⁹ לֹא קִנְיָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הִיָּה⁹² מְבֻלְע⁹³ בֵּין 17 הַמְּצָרִים, וְאִין⁹⁴ עָלָיו רִכָּב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאִין בּוֹ 18 תְּשֻׁעָה קִבְיִין⁹⁶ - קִנְיָה אִף הַמְּצָר הָרְבִיעִי⁹⁷. וְאִם לֹא 19 הִיָּה⁹⁸ מְבֻלְע⁹⁹, וְיֵשׁ עָלָיו רִכָּב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שֵׁשׁ 20 בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰¹ - לֹא קִנְיָה¹⁰². הִיָּה מְבֻלְע, וְיֵשׁ 21 עָלָיו רִכָּב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שֵׁשׁ בּוֹ תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰⁴; אוֹ 22 שְׁלֹא הִיָּה מְבֻלְע, וְאִין עָלָיו רִכָּב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ 23 תְּשֻׁעָה קִבְיִין¹⁰⁵ - הִרְיִי¹⁰⁶ הַדָּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷, 24 כְּפִי מַה שְׂיִרְאוּ לְאִיזוֹ דִּרְךָ שְׂדֵעְתָן נֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֶׂה.

3 יא. מְכָר לוֹ⁷⁰ מְקוֹם לְמַעְמַד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אֲרֻבְעָה 4 קִבְיִים⁷².

70 משנה (שם צט): 71 מקום סמוך לקבר, שהיו עומדים שם לנחם את האבלים. 72 הם: ארבעים אמה ריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

5 יב. הָאוֹמְרָ⁷³ לְחַבְרוֹ: בּוֹר וּכְתֻלְיָהּ אֵינִי מוֹכֵר לָךְ - 6 נוֹתֵן לוֹ רֹחַב הַפֶּתַל שְׁלֹשָׁה טַפְחִים.

73 ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.

7 יג. הַמוֹכֵר⁷⁴ שְׂדֵה לְחַבְרוֹ, וּמְצָר לוֹ⁷⁵ מְצָר אֶחָד אֲרוֹךְ 8 וּמְצָר אֶחָד קָצֵר⁷⁶: אִם הִיָּה הָאֲרוֹךְ שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷ 9 - לֹא קִנְיָה מִן הָאֲרוֹךְ⁷⁸ אֶלָּא כִּנְגַד קָצֵר⁷⁹; וְאִם הִיָּה 10 שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה כִּנְגַד רֹאשׁ תוֹרֵי⁸¹.

87 שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם סב: 88 כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו. 89 היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ ממצר ד), ור"י מיגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע אחד של השדה. 90 מכיון שלא סימן את המצר הרביעי, ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. 91 סיכום בגמרא (שם) על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. 92 הכלל הוא, שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר

74 מימרא של רב, שם סב. 75 כאן יש ציורים - אבל לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן ריט סעיף ד.) (115) לכאורה הכוונה ל"שוא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקו", ובכל ספק בדיני ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שוא דדייני" במקום "תיקו" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שוא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-ברורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

יז. המוכר¹¹⁶ בית לחברו בבירה גדולה¹¹⁷, אף על
 פי שמצר לו מצרים החיצונים¹¹⁸, ואף על פי שיש
 שם¹¹⁹ מעט¹²⁰ שקוראין לבירה בית - לא קנה אלא
 הבית בלבד; שהמצרים הוא שהרחיב לו¹²¹, ואלו
 מוכר לו¹²² כל הבירה - הנה פותב לו: ולא הנחתי
 לפני במקר זה פלום¹²³. וכן המוכר שדה בבקעה
 גדולה¹²⁴, ומצר לו מצרי הבקעה¹²⁵ - מצרים הם
 שהרחיב לו¹²⁶.

116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוא (בבא-בבא סא:). (117) בית גדול, ארמון, ואליו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמדו בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים. ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" - אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר, שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כתב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאין לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר

הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו - הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון שאין עליו וכו'. (95) פירוש: "שורה של דקלים" (רבינו גרשום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג) והוא-הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד-משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם בטלים כלפי השדה. (97) ויש כאן שלשה גורמים לטובת הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) ויש שני גורמים לרעת הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים. (100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לציינו. (103) ואין בו תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים. (105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא-בבא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בדיני ממונות, כלל בדינינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות שנראה לחכמינו ז"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם, ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את המונח התלמודי: "שוא דדייני", וכן הוא פירושו של רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שוא) מפרשים: לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן בעיניהם.

1 טז. סיים¹⁰⁹ לו את הויות¹¹⁰ בלבד, ולא סיים לו את
 2 המצר שלכל רוח, או שסיים לו שני מצרים קמין
 3 גא"ם¹¹¹, או שסיים לו חלק¹¹² מפל רוח ורוח - הרי
 4 זה לא קנה את פלום¹¹³; אלא יקנה ממנה כפי מה
 5 שמשר¹¹⁴ לו, וכמה שיראו הדיינין¹¹⁵.

109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות בארבע זויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור (111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירוש הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סיים לו את הזויות". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסירוגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ב' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לרבנן שעלייה בכלל בית - הפירוש פשוט "מן העליה" מן העליה ממש, לפי שהיא גרושה. כן הוא לפי גירסת קצת ספרים בתוספות רי"ד ובישיבה מקובצת בנדריים שם. ולפי זה, אין שום סתירה בין הסוגיות, שגם הסוגיא בנדריים סוברת יד בעל השטר על התחונה, אליבא דרבנן, וגם סוברת ש"בית מבתי" משמע יותר חשיבות מ"בית סתם". (142) ברייתא, במנחות קח: (143) שהמוכר, שהוא המחזיק, ידו על העליונה, והוא יכול לומר שהתכוון לפחות בבתיים, וכן הוא יכול לטעון, שהתכוון לזה שמת. (144) כלל ידוע הוא, שהמחזיק - ידו על העליונה. והמוציא - ידו על התחונה. ובעל השטר היינו הלוקח, הוא המוציא.

סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

1 יח. האומר לחברו¹²⁷ שדות¹²⁸ אני מוכר לך -
2 מעוט שדות שתיים¹²⁹. אומר לו כל שדות¹³⁰ - אפלו
3 שלש וארבע¹³¹, חוץ¹³² מגנות¹³³ ופרדסים¹³⁴. אומר
4 לו נכסים¹³⁵ - אפלו גנות ופרדסים, חוץ מבתים
5 ועבדים¹³⁶. ואם אומר לו כל נכסי¹³⁷ - אפלו עבדים
6 ובתים וכל המשלטיין¹³⁸ הידועים לו, ואפלו תפלין
7 שפראשו¹³⁹ בכלל המכר.

12 כ. האומר¹⁴⁵ לחברו: שדה¹⁴⁶ דבי תיא¹⁴⁷ אני מוכר
13 לך, והיו שתי שדות הנקראים בשם זה - אינו קונה
14 אלא הפחות שבהן¹⁴⁸. וכן פל פיוצא בהן¹⁴⁹.

(127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות.

(129) שיד בעל השטר - הלוקח - על התחונה, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משנים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן שם: "אמר ליה נכסי, אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי" (מגיד-משנה והגהות ה"ח ברי"ף שם). ואע"פ שלהלן (פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו) כתב רבינו שכל המשלטיין והקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה וכו' בכלל "נכסי" - שם מדובר במתנה שהנותן נותן בעין ופה (תוספות ב"ב שם ד"ה ואי, ונמוקי-יוסף שם). (136) שדינים כקרקע, אבל אינם כלולים בביטוי "שדות", או נכסים - לדעת רבינו. (137) כן ברי"ף ישן (מגיד-משנה והגהות ה"ח שם). (138) בגמרא שם לפי גירסת הרי"ף "כל נכסי, אפילו בתי ועבדי" (ב"ח שם). ולא נזכר שם שגם מטלטלין וכו' בכלל זה. אבל כן כתב רב האי גאון בספר "המקח והממכר" שער כד. וזה נלמד מדין האומר "נכסי" במתנה (להלן בהלכות זכיה ומתנה שם). (139) שם קנא (לענין מתנה). וספר-תורה ודאי אינו בכלל, שהרי אסור למכרו (פ"י מהלכות ספר-תורה הלכה ב - אור-שמח).

15 כא. האומר¹⁵⁰ לחברו: שדה ראובן¹⁵¹ אני מוכר לך,
16 ובינן שבא הלוקח להשפמש בה אומר לו המוכר:
17 אינה זו השדה שהיתה של ראובן, אלא כף היא
18 קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו¹⁵² היא שהיתה
19 של ראובן, ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתיה לך -
20 על המוכר להביא ראיה¹⁵³; ואם לא הביא - זוכה
21 הלוקח בזה שפך העם¹⁵⁴ קוראים של ראובן. וכן פל
22 פיוצא בזה הלף אחר השם שהוא פשוט בפי הפל.

8 יט. האומר לחברו¹⁴⁰: בית מבתי ושור משורי אני
9 מוכר לך - נותן לו הקטן שבהן¹⁴¹. מת¹⁴² אחד מן
10 השורים או שגפול אחד מן הבתים - מראה לו זה
11 שמת¹⁴³ או שגפול; שיד פעל השטר על התחונה¹⁴⁴.

(145) הוראה של רב נחמן, בבבא-בבא ל. (151) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר. (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן, ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת: שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח ס"ק טו, ובאר הגולה שם אות ז). (154) כן בגמרא (שם).

(140) ואין כן בהקדש (מנחות שם, ורמב"ם פט"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח). (141) אם אמר לו בית סתם, ודאי נותן לו את הקטן שבהם, אלא אפילו אמר "בית מבתי" או "שור משורי", שיש במשמעות הלשון: הבית החשוב מבתי, והשור החשוב בשורי (ראה בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ומנחות קח:). - נותן לו הקטן שבהם, מפני שיד בעל השטר על התחונה. כמסקנת הסוגיא במנחות קט. [ומה שאמרו בנדריים נו. בסוף הסוגיא, שנותן לו המעולה שבבתים (ועי"ש ר"ן שהעיר על הסתירה, וכתב שהלכה כסוגיית הגמרא במנחות שם) - אין זה אלא אליבא דרבי מאיר, שסובר שעלייה אינה בכלל בית, ולפיכך הוכרחו לפרש "מן העלייה" - "מן המעולה שבנכסיו". אבל

(150) הוראה של רב נחמן, בבבא-בבא ל. (151) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר. (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן, ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת: שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח ס"ק טו, ובאר הגולה שם אות ז). (154) כן בגמרא (שם).

23 כב. האומר¹⁵⁵ לחברו: חצי שדה אני מוכר לך -
24 שמין¹⁵⁶ כמה שנה פל השדה, ונותן לו מן הפחוש
25 שבה מה ששונה חצי הדמים של פל השדה. וכן אם
26 אומר לו: חצייה פדיום אני מוכר לך - שמין דמי
27 פלה¹⁵⁷, ונותן לו פדיומה פחצי פל הדמים. ומקבל
28 עליו הלוקח¹⁵⁸ לעשות פחלקו מקום הגדר¹⁵⁹,
29 ומאחורי הגדר¹⁶⁰ סמוך לגדר חריץ קטן¹⁶¹ רחב
30 שלשה טפחים¹⁶², וחוצה לו¹⁶³ חריץ אחד גדול
31 רחב שלשה טפחים, וביין שני החריצין רחב טפח.
32 פל זה¹⁶⁴ פדי שלא תקפיץ הנמיה¹⁶⁵ בה וכיוצא בה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק עֲשָׂרִים וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

- א. אֵין² אָדָם מְקַנֶּה דָּבָר שֶׁלֹּא בָּא לְעוֹלָם. בֵּין⁸
בְּמִכְרָו, בֵּין בְּמִתְנָהוּ, בֵּין בְּמִתְנַת שְׂכִיב מְרַע³. בְּיַצֵּד?⁹
מָה שֶׁתּוֹצִיא שְׂדֵה זֶה מְכוּר לָךְ, מָה שֶׁיּוֹצִיא אֵילָן¹⁰
זֶה נִתּוֹן לָךְ, תִּנּוּ מָה שֶׁתִּלְד בְּהֵמָה זֶה לְפִלּוֹנִי⁵ - לֹא¹¹
קָנָה פְּלוֹם⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.¹²

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו, ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו.

ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גבול לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פכ"ג ה"א) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.

ובפנימיות העניינים התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל ענייניו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכושו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידיו בעולם.

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה', על שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו - המחשבה דיבור ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגת להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו - פירותיו - יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיה

155) משנה בבא-בבא קז: ולפי פירושו של רבי יוחנן (בגמרא שם) ובמסקנה הסופית. 156) המוכר נותן ללוקח בחלק הכחוש של השדה, שטח ששוויו כחצי השדה כולה, על השמן ועל הכחוש שבה, וזהו לטובתו של המוכר, שידו על העליונה תמיד, ואדם מעדיף שטח קטן של עידית, על שטח גדול של זיבורית. לפי שאנו אומרים שבביטוי "חצי שדה" לא כיוון לחצי השדה בשטח, שאם כן היה לו ליתן ללוקח חצי השדה מן הכחוש וחצי מן השמן, אלא לחצי השדה בשוויה (ועיין רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש). 157) אבל לדעת רבינו חננאל והרשב"ם (שם ד"ה אמאי משמנין ביניהן), שמין רק את החצי בדרום כמה הוא שוה, ונותן לו כנגד זה שטח כחוש בכל צד שהוא. 158) [במשנה (שם): "ונוטל חצי שדהו וכו", ונוטל חציה בדרום, והוא מקבל עליו מקום הגדר וכו'". ומכיון שכל המשנה עוסקת בלוקח, ודאי ש"הוא מקבל" גם כן בלוקח. אבל לפי נוסחת כתב-יד מינכן "ומקבל עליו" (וכן הוא ברשב"ם), אין הכרח שהמדובר בלוקח. ואמנם הרשב"ם פירשה המוכר]. 159) כלומר, חייב להקים את הגדר, וגם לתת את מקומו, היינו להקימו בשטח-הוא. 160) משנה (שם) ופרטיה בברייתא (שם). 161) חפירה קטנה. 162) על פני אורך כל השדה. 163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר, והחריץ הגדול מחוצה לו. 164) כלומר, צורך זה בחריץ כפול. 165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

- 1 כג. הִיתָה¹⁶⁶ לוֹ חֲצֵי שְׂדֵה¹⁶⁷, וְאָמַר לְחִבְרוֹ: חֲצֵי
2 שֵׁישׁ לִי בְשֵׂדֵה מְכַרְתִּי לָךְ - קָנָה הַחֲצֵי כָּל¹⁶⁸. אָמַר
3 לוֹ: חֲצֵי הַשְּׂדֵה שֵׁישׁ לִי - לֹא קָנָה אֶלָּא רְבִיעֵ¹⁶⁹.
4 אָמַר לוֹ¹⁷⁰: מְצַר¹⁷¹ שְׂדֵה שְׁמִמְנָה [נִחְלָקָת¹⁷², או
5 שְׁמִמְנָה נִפְסָקָת, או שְׁמִמְנָה] נִחְצִית¹⁷³: אִם אָמַר לוֹ
6 'וְאִלּוּ מְצַרְיָה'¹⁷⁴ - קָנָה חֲצִיָּה¹⁷⁵; וְאִם לֹא מְצַר לוֹ
7 מְצַרְיָה¹⁷⁶ - לֹא קָנָה אֶלָּא בֵּית תְּשַׁעָה קַבִּין¹⁷⁷.

166) מימרא של רבה, בבבא-בבא סב: 167) שהיה המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו. 168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי שיש לי בשדה". 169) היינו, החצי מן החלק שיש לו בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי השדה שיש לי". 170) מסקנת הגמרא, שם סג. 171) מכר לו חלק משדה, בלי לפרש את כמותו, וסימן לו גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). 172) מלשון חלק. 173) לשון חצי. 174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). 175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. 176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. 177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ג' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

סעיף קטן יג). (14) כן כתב הרי"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (ס:): "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נותן לו שני דקלים. ואם לאו - קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הרי"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבן ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן נמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב): ותניא נמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן]. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) - אין זה אלא ב"שדה זו לשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לשאקחנה קנוייה לך" - הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בד"ן "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הרי"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ד. מי שפסק על שער שבשוק שיתן ארבע סאין בפסלע, אם היו שבליים¹⁶ - הרי זה קנה לקבל מי שפרע. והוא שיראה¹⁷ לו בגרן, או שיאמר לו בשוק 'הריני סומך עליך'. אכל אם לא נראה בגרן ולא אמר לו 'הריני סומך עליך' - לא סמכה דעתו¹⁸ של מוכר, ואינו מקבל מי שפרע; שהרי הוא אומר¹⁹: 'שפא פסק עם אחר²⁰, ואין צריך לחטים אלו'.

(16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. (17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. (18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. (19) המוכר אומר בלבו. (20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זוזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ה. דבר שאין ברשותו של מקנה - אינו נקנה, והרי הוא פדבר שלא בא לעולם²¹. כיצד? מה שאירש²²

קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפיה על מדותיו ואז גם פירותיו - מחשבה דיבור ומעשה שלו - קנויים לה'.

(לקו"ש בהר תשמ"ו)

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב): מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בדינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה - בשדה, ואת זו של מתנה - באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

ב. המוכר פרות דקל לחברו - יכול לחזור בו⁸ אף לאחר שבאו הפרות לעולם. ואם שפוט⁹ הלוקח ואכל - אין מוציאין מידו¹⁰. וכל החזור בו משניהם - אין חייב לקבל מי שפרע¹¹.

(7) לפני שבאו לעולם. וכרב נחמן (בבא מציעא ס:): שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא ס: דיבור המתחיל התם) [וקל וחומר הוא: אם הנושא נותן בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) - כל שכן למכירה שלפניו]. (9) הוריד. גמרא שם. (10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקח, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקח. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקניינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

ג. אכל הפוסק¹² על שער שבשוק¹³, ולא היה אותו המין שפסק עליו ברשות מוכר - חייב לקנות¹⁴ וליתן ללוקח מה שפסק. ואם חזר - מקבל מי שפרע¹⁵.

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נותן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 **מֵאַבָּא מְכוּר לָךְ, מַה שְׁתַּעֲלֶה מְצוּדְתִי מִן הַיּוֹם נִתְּנָן**
 2 **לָךְ, שְׂדֵה זוֹ לְכַשְׂאִקְחָנָה²³ קְנִינָה לָךְ - לֹא קָנָה**
 3 **כְּלוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**
- 21) בבא מציעא טז: (22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. (23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקחנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמר רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הג"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז:): "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבא" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפנים" הנוסחא בכתב יד "אמר אביי".]
- 4 **ו. מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁוֹ²⁴ גּוֹסֵס²⁵ וְנָטוּי לְמוֹת, וְרָצָה**
 5 **לְמַכֵּר מִנְכָסָיו²⁶ מְעֻט²⁷ כְּדִי לְהוּצִיא הַדְּמִים בְּצָרְכִי**
 6 **קְבוּרָה²⁸, הוֹאִיל וְהָבֵן עֲנִי²⁹, וְאִם נִמְתֵּן עַד שְׂמֹת**
 7 **וְיִמְכֹר - יִשְׁתַּחֲא הַמֵּת וְיִתְבַּזֶּה, תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שְׂאֵם**
 8 **מְכָר וְאָמַר: מַה שְּׂאִירֵשׁ מֵאַבִּי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ -**
 9 **מִמְכָּרוֹ קָיָם. וְכֵן צִיד עֲנִי שְׂאִין לוֹ מַה שְּׂאִיכָל,**
 10 **שְׂאָמַר: מַה שְׁתַּעֲלֶה מִן הַיּוֹם מְצוּדְתִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ**
 11 **- מִמְכָּרוֹ קָיָם, מְשׁוּם כְּדִי חֲתִי³⁰.**
- 24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לא דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. (25) ר"ף שם בשם ירושלמי. (26) של מוריש. (27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). (28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. (29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. (30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדייק הסמ"ע (שם סעיף
- קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן היום ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.
- ז. הַבֵּין³¹ שְׂמֵכֵר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו, וְיָמַת הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב וְאַחַר כֵּן מַת הָאָב - בֵּן הַבֵּן מוֹצִיא³² מִיַּד הַלְקוּחָת; שְׂהַרִי אָבִיו מְכָר דְּבָר שְׂלֹא בָּא עֲדֵינָן לְרִשׁוֹתוֹ, וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים בְּרִשׁוֹת הָאָב, וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.
- 31) בבא בתרא קנט. (32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אביו-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשלחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף למאן דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). (33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אביו אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אביו אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).
- ח. מִי שֶׁנָּתַן קְרָקָע³⁴ מִתְּנָה לְחֵבְרוֹ, וְנָתַן לוֹ עַל גְּבִיחָה³⁵ מֵאָה דִּינָרִין: אִם הָיָה דִּינָרִין מְצוּיִן בְּרִשׁוֹתוֹ - פִּינֵן שְׂזָכָה בְּשְׂדֵה זָכָה בְּדִינָרִין³⁶; וְאִם אֵין לוֹ דִּינָר - אֵין מְחִיבִין אֶת הַנּוֹתֵן לְתֵן לוֹ מֵאָה דִּינָרִין, עַד שְׂפִיבִיא הַזּוֹכָה³⁷ רְאִיָּה שְׂהָיָה לְזָה דִּינָרִין בְּעַת הַמְתָּנָה. וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר מְטַלְטְלִין שְׂמִקְנָה אֲדָם אוֹתָם עַל קְרָקָע: אִם אֵינָם בְּרִשׁוֹת הַמוֹכֵר אוֹ הַנּוֹתֵן - לֹא קָנָה; שְׂאִין אֲדָם מִקְנָה דְּבָר שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ³⁸.
- 34) שלא שאלו בקידושין (כר-כז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחברו עליו הראייה" (מגיד משנה). (38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.
- ט. מִי שֶׁהָיָה לוֹ פְּקָדוֹן³⁹ בְּיַד אַחֵר - הָרִי זֶה מִקְנָהוּ⁴⁰ בֵּין בְּמִכְרֵי בֵּין בְּמִתְּנָה; לְפִי שְׂהַפְקָדוֹן בְּרִשׁוֹת בְּעֵלָיו הוּא⁴¹, וְהָרִי הוּא בְּחֻזְקָת שְׂהוּא קָיָם. וְאִם כִּפְר בְּזֵד זֶה שְׂהַפְקָד אֶצְלוֹ - אֵינוֹ יוֹכֵל לְהַקְנוֹתוֹ; שְׂזָה כְּמִי שְׂאָבָד, שְׂאִינוֹ בְּרִשׁוֹתוֹ⁴³. אָבָל הַמְלִיָּה, הוֹאִיל וְלְהוּצְאָה נִתְּנָה, אֵינָה בְּעוֹלָם, וְאֵין אֲדָם יוֹכֵל

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ג' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 לְהִקְנוֹתָהּ אֶלָּא בְּמַעֲמַד שְׁלֹשְׁתָּן. וְהוּא דָּבָר שְׁאִין לוֹ
2 טַעַם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם הִיתָה מְלוּה בְּשֹׁטֶר - מִקְנָה
3 אֶת הַשֹּׁטֶר בְּכַתְּבָהּ וּמְסִירָה; שֶׁהָרִי לֹשׁ כֵּן אֶת דָּבָר
4 הַנִּמְכָּר לְקִנּוּת שְׁעֵבוֹד שָׂבוּ.

(47) גוף, עצם.

21 יד. פִּיצַד? אִין אָדָם מִקְנָה רִית הַתְּפוּחַ הִזָּה, או
22 טַעַם הַדְּבִשׁ הִזָּה, או עֵין⁴⁸ הַבְּדֵלָח⁴⁹ הִזָּה. וְכֵן פֶּל
23 פִּיוֹצָא בְּזָה. לְפִיכָּה⁵⁰, הַמִּקְנָה לְחִבְרוֹ אֶכִּילַת פְּרוֹת
24 דָּקֵל זֶה⁵¹, או דִּירַת בֵּית זֶה⁵² - לֹא קָנָה; עַד שִׁיקְנָה
25 לוֹ גּוֹף הַבֵּית לְדוֹר בּוֹ, וְגוֹף הָאֵילָן לְאֹכֵל פְּרוֹתָיו⁵³,
26 כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר.

(48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז:
ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה
שאינן בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע
אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא
מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה
עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין
בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי
שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם
שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו
שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיור בבית
זה. שהדיור אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות
עצמם - כיוון שהם בעולם.

27 טו. דִּין הַהִקְדָּשׁ⁵⁴ וְדִין הָעֲנָיִים וְדִין הַנְּדָרִים אֵינּוּ
28 קְדִין הַהִדְיוּט בְּקִנְיָתוֹ. שְׂאֵלוֹ אָמַר אָדָם: פֶּל מָה
29 שְׂתַלְד בְּהִמְתִּי הִיָּה הַקְּדָשׁ⁵⁵ לְבִדָּק הַבֵּית⁵⁶, או יְהִיָּה
30 אָסוּר עָלַי, או אֶתְנַנּוּ לְצַדָּקָה - אֵף עַל פִּי שְׂאֵינּוּ
31 מִתְקַדָּשׁ לְפִי שְׂאֵינּוּ בְּעוֹלָם, הָרִי זֶה חַיִּב לְקַנְיָם
32 דְּבָרוֹ⁵⁷; שֶׁנֶּאֱמַר: כָּכֵל הִיִּצָּא מִפִּי יַעֲשֶׂהָ⁵⁸.

(54) כל הלכה זו הביא רבינו גם בפרק ו מהלכות ערכין
הלכה לא. מסברת עצמו והקדים לה: "ויוראה לי".
(55) בהלכות ערכין שם כתב: "הרי עלי להקדישו".
(56) [צריך עיון, הרי המקדיש בהמה טהורה תמימה לברק
הבית עובר בעשה (פרק ה מהלכות ערכין הלכה ה) והיאך
יכול לקבל על עצמו נדר שיקדישנו - הרי הוא מושבע
ועומד מהר סיני שלא יקדישנה לברק הבית (ראה פרק ג
מהלכות נדרים הלכה ז) ובפרק ו מהלכות ערכין שם לא
כתב "לברק הבית"]. (57) הראב"ד חולק על דברי רבינו
וכתב: "שאם חייב עצמו בכך שאמר אתן לעניים כך וכך -
כלומר מן הפירות שיצאו בכרם שלי - הרי זה חייב עצמו
וייתן. אבל אם אמר ייתן לעניים כך וכך מפירות שלא באו
לעולם לא קנו עניים" וכן דעת הגאונים להלן הלכה יז
והובאו דבריהם בטור שם. (58) בהלכות ערכין שם מביא
רבינו שהוא עובר "משום בל תאחר ולא יחל דברו ומשום
ככל היוצא מפיו יעשה". והעיר על זה הלחם משנה שם.

(39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל
בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הווי
ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא
קד: "הווי מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר
בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה
למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש.
(42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. (43) כן אמרו
בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גזל ולא נתיאשו הבעלים
שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו,
וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול
להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

5 י. פֶּשֶׁם שְׁאִין אָדָם מִקְנָה דָּבָר שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, כֵּן
6 אִין אָדָם מִקְנָה לְמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם. וְאֶפְלוּ עֶבֶר
7 הָרִי הוּא כְּמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם, וְהַמְזַנֶּה לְעֶבֶר - לֹא
8 קָנָה. וְאִם הָיָה בְּנוֹ, הוֹאִיל וְדַעְתּוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּבָה
9 אֶצֶל בְּנוֹ - קָנָה⁴⁴.

(44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה
בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלקים
בזה. [נדווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה.
ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו",
מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה
י"ג-יד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו
מהלכות זכייה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה
אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם,
או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא
לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה
ומתנה שם].

10 יא. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: נְכַסִּי לְבָנִים שְׁתִּלְדִי מִמֶּנִּי - הָרִי
11 אֵלוֹ לֹא יִקְנֶנּוּ כְּלוּם; שְׁפִינֵן שְׁלֹא נִתְעַבְּרָה בְּהֵן בְּשַׁעַת
12 הַמִּתְנָה, עֲדִין לֹא בָּאוּ כְּדִי לְהִיּוֹת דַּעְתּוֹ קְרוּבָה לְהֵם.

13 יב. הַמִּקְנָה לְמִין מִמִּינֵי חַיָּה - לֹא הִקְנָה כְּלוּם.
14 הִקְנָה קֶצֶת נְכַסְיוֹ לְבַהֲמָה או לְמִי שְׁלֹא בָּא לְעוֹלָם,
15 וְחֹזֵר וְאָמַר לְחִבְרוֹ: קָנָה בְּבַהֲמָה זֶה, או כְּעֶבֶר זֶה -
16 לֹא קָנָה כְּלוּם⁴⁵. אָמַר לוֹ: קָנָה אֶת וּבַהֲמָה זֶה, או
17 אֶת וְעֶבֶר זֶה - קָנָה מְחֻצָּה⁴⁶.

(45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן.
שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה
חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם
בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הפרש בענין זה בין מכר לתמנה. (5) הנושא במימרא הנזכרת הוא שכיב מרע, אך הגמרא מסכמת סמוך למימרא זו את העיקרון: "דבר שאינו בבריא, אינו בשכיב מרע", המשוה לענין זה, שכיב מרע ובריא כאחד. (6) כמו מקנה פירות של הרקל (ולא דקל לפירותיו). ועיין לעיל פכ"ב, הל' ב. (7) הגוף הוא דבר מצוי ובא לעולם. (8) והוא לא מקנה את הפירות, שהם דבר שלא בא לעולם, אלא את הגוף המצוי בעולם, אם כי בצורה מוגבלת - לפירותיו. (9) רבינו רוצה בהשוואה זו להדגיש את המושג של הקניית גוף להנאות ותשמישים מוגבלים על-ידי מושג דומה, אך שכיח יותר, והוא: השכירות, אם כי יש הפרש להלכה בין "גוף לפירות" לבין "שכירות" (להלן הלכה ח) [וראה להלן הלכה ט והערה נה]. (10) שהרי את הבית או את השדה הוא חייב להחזיר, כעבור זמן-מה. (11) את זכות הדירה, והיינו שהקנה לו את הגוף להנאה זו של הדירה, אבל לא שהקנה לו את הדירה או את הנאת הגוף, כי זהו דבר שאין בו ממש וגם דבר שלא בא לעולם, ולא קנה, כמבואר בגמרא בבא-בתרא שם. ורבינו לא נכנס עכשיו לנושא זה, וסמך על בירוורו להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו.

ב. ביצד? כגון שִׁמְכַר או שִׁנְתָּן שְׂדֵה לְפָרוֹתֶיךָ¹²,¹⁵
בין לזמן קצוב, בין כל ימי חייו של מוכר או של לוקח, והוא הדין למוכר ולנותן אילן לפירותיו¹³, או רחל לגזתה¹⁴, או בהמה ושפחה לולדותיהם¹⁵, או עבד למעשה ידיו¹⁶ - בכל מקברו או מתנותיו¹⁷.²⁰

(12) גיטין מז: "המוכר שדהו לפירות". (13) בבא-בתרא שם. (14) לא ירוע לי המקור המדוייק לדוגמא זו. (15) שבת קלה: "בלוקח שפחה לעוברת". (16) בכתובות נח. אמרו: "יקרשו ידיך לעושיהם", והוא-הדין למוכר עבד למעשה ידיו. (17) והוא קונה מיד, אפילו טרם באו הפירות לעולם (סמ"ע רט, ס"ק טו), וכך לשון השו"ע: "ואם מכר אילן לפירותיו וכו', קנה מיד, ואין אחד מהן יכול לחזור בו" (שם, סעיף ד).

ג. מכרה¹⁸ עבדו לקנס¹⁹, שאם יגח²⁰ וימנות²¹ יהיה קנס של לוקח - הרי זה ספק²². לפיכך²³ לא קנה; ואם תפש²⁴ הקנס - אין מוציאין מידו.²³

(18) בגיטין (מב-מג), היא בעיא שלא נפתרה. (19) רק לענין קנס, אבל לא לענינים אחרים. (20) שאם שור של אדם שלישי יגח את העבד. (21) העבד ימות מן הנגיחה, שאז משלם בעל השור קנס לבעל העבד: שלשים שקלים, כמפורש בפסוק (שמות כא, לב). (22) אחרי שהבעיא נשארה תלויה ללא פתרון, וצדדי הספק הם: שמא זה דומה ל"אילן לפירותיו" (למעלה הלכה א-ב), או שמא אינו דומה לשם, שהרי הפירות רגילים לכוף, והם יוצאים מגוף האילן, ואילו הקנס אינו יוצא מגוף העבד. וגם אין זה ברור שיבוא, כי שמא בכלל לא יקרה מקרה הנגיחה, ואף אם יקרה, שמא יודה בעל השור ויפטור מקנס כדין "מודה בקנס" (גמרא גיטין שם, ו'תוספות' שם מה: ד"ה עבד). (23) כדן כל ספק משפטי, שאנו דנים בו: "המוציא מחבירו עליו

טז. והואיל והדבר פין⁵⁹, אם צוה אדם פשהוא שכיב מרע ואמר: כל מה שיוציא אילן זה לעניים, או כל שבר בית זה לעניים - זכו בהן העניים⁶⁰.

(59) שיש חיוב לקיים נדר אפילו בדבר שלא בא לעולם. (60) מכיוון שבמתנת בריא חייב הנותן לקיים דברו מטעם נדר, כמו שכתב למעלה, תיקנו חכמים כן גם בשכיב מרע, כדי שלא תיטרף דעתו עליו, אף על פי שהנותן שהתחייב מתורת נדר, מת ואינו, ויורשיו לא התחייבו (אכן האזל, ועיין כסף משנה).

יז. יש גאונים⁶¹ שחולקין על דבר זה ואומרים, שאין העניים זוכין אלא בדברים שהדיוט קונה בהן, ולפיכך לא יזכו בדבר שלא בא לעולם⁶². ואין דעתנו נוטה לדברים אלו; שאין אדם מצוה להקנות, והוא מצוה לקיים דבריו בצדקה או בהקדש, כמו שהוא מצוה לקיים הדר, כמו שבארנו בערכין⁶³.

(61) שיטתם כדעת הראב"ד, למעלה הלכה טו, והבואו דבריהם בטור שם. (62) ראייה לדבריהם מדברי הגמרא בבבא קמא לו: שאדם אחד אמר שכסף שביד אחרים יתנוהו לעניים, ונראה שם שלא קנו אותו העניים, וזהו מטעם שאינו ברשותו כמו שכתב הר"ף שם. הרי שגם מטעם נדר אין כאן שום חיוב כיוון שלא אמר "אתנהו לעניים". ולדעת רבינו יש לפרש שם כפירוש רבינו חננאל (בתוספות דיבור המתחיל יד) שזכו בו עניים עיין שם. (63) פרק ו הלכה לא-לג. אבל שם מפורש: "הרי עלי להקדישו". וצריך עיון.

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ז

פרק שלשה ועשרים

(1) נתבאר בו דיני המקנה גוף הדבר לפירותיו, והמוכר גוף דבר לזמן, והקונה פירות שובך או פירות כוורת דבורים (ומה דין מוכר עם הלוקח) [ומה בין שוכר ולוקח] והדומה לזה.

א. מקנה² אדם הגוף לפירותיו³. בין במכר⁴, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע⁵. ואין זה מקנה דבר שלא בא לעולם⁶, שהרי הגוף מצוי⁷ ומקנה לפירות⁸. הא למה זה דומה?⁹ לשוכר בית או שדה לחברו, שלא הקנה לו הגוף¹⁰, אלא הנאת הגוף¹¹.

(2) כלומר, יכול להקנות, ויש תוקף לקנינו. (3) מקור דברי רבינו בבבא-בתרא קמו: "אמר רב נחמן, שכיב מרע וכו' עד שיאמר תנו בית זה לפלוני וידור בו, תנו דקל זה לפלוני ויאכל פירותיו", וראה להלן פ"י מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו. וכן הוא בגיטין מג. "עד כאן לא קאמרי רבנן אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, אלא כגון פירות דקל, ההשתא מיהא ליתנהו (= שעכשיו עדיין אינם בעולם), אבל הכא (= במוכר עבד לקנס, שאם יגחנו שור יהא קנסו של הלוקח) הא קאי שור והא קאי עבד (הנה השור והנה העבד)". ועיין שם ב'תוספות' מב: ד"ה עבד. (4) בגמרא שם הובאה הלכה זו במתנה, אך הוא-הדין במכר, כי אין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי ד' אדר - ספר קנין - הלכות מכירה קצט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגוף לזמן קצוב, ומהו ההפרש? (ביאור הגר"א שם ס"ק יא). (38) שהרי אין לו זכות בגוף עצמו, אלא לפירות היוצאים ממנו ולא יותר. וכן מפורש בבבא בתרא נ: שאין לבעל רשות לחפור בורות שיחין ומערות בנכסי מלוג של אשתו, אע"פ שקנויים לו לפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (39) שכאן יש לו זכות בגוף עצמו, אם כי לזמן מוגבל בלבד. (40) מקור דבריו ממה שאמרו בירושלמי סוף פ"ד דגיטין: "קנה שדה ביובל (פירוש: בזמן שהיובל נוהג - כן נראה ברשב"א לגיטין מז). רבי אילא אמר, קנה קרקע (פירוש: קנונה קרקע לזמן קצוב), אבא בר ממל אמר, לא קנה קרקע (פירוש: לא קנה גוף הקרקע, כנ"ל, אלא יש לו בה קנין פירות בלבד). מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא, על דעתך דאת אמר קנה קרקע, יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר לו: התורה אמרה ושב לאחוזתו - בעיינו". הרי שלולא הפסוק הזה, רשאי הקונה קרקע לזמן קצוב שיש לו בה קנין הגוף - לחפור בה בורות שיחין ומערות (וראה בראב"ד ומגיד-משנה כאן, ובמשנה-למלך פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א ובאבן-האזל כאן). וראה ברש"י ערכין כט: ד"ה וחדא (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ריב ס"ק יג).

- 15 ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפירותיה ובין
16 המוכר פירות שדה זו לחברו? 41 ש'המוכר פירות
17 השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל, אפילו
18 להכנס, אלא בשעת הוצאת הפירות, 42 ויש לבעל
19 השדה להשתמש בה כחפצו; אכל המוכר שדה
20 לפירותיה - אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא
21 מדעת הלוקח, 43 ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו. 44

(41) הכסף-משנה תמה על זה: הרי הפרש גדול יש ביניהם, שמוכר שדה לפירות קנה, ומוכר פירות שדה לא קנה. וה'טור' שם כתב: "פירוש: אחר שבאו (הפירות) לעולם" (ועיין משנה-למלך). [אבל בדפוס רומי כתוב: "ומה הפרש יש בין המוכר שדה לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחברו שלא קנה כמו שביארנו" וכן הוא בכ"י תימן. ולפי"ז מתפרשים דברי רבינו בפשטות, שזה עצמו הוא שואל: מה הפרש בין זה לזה, שבזה קנה ובה לא קנה. והוא מסביר כי במוכר שדה לפירות יש לו ללוקח להשתמש בשדה כחפצו, ובעל השדה אינו יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ואם-כן זהו קנין הגוף. ואילו המוכר פירות השדה, אף-על-פי שעדיין לא חזר בו המוכר, והלוקח אוכל פירותיה (ראה למעלה פכ"ב הלכה ב) - אין ללוקח להשתמש בשדה כלל, אפילו להכנס, לא בשעת הוצאת הפירות, ובעל השדה משתמש בה כחפצו, ואם-כן אין זה קנין הגוף, אלא קנין פירות בלבד, ולפיכך אינו קונה הפירות שאינם בעולם]. (42) [כל זמן שלא חזר בו המוכר, כנ"ל]. (43) שהרי יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה (להלן הלכה ח). וב'תוספות' בבא-בתרא כז. ד"ה לא, כתבו שיכול לנטעה בקרקע זו פירות ליישב, עיי"ש. וכן נראה מדברי רבינו להלן. ולכן אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח. (44) וכנראה שיכול להפיק ממנה כל ההנאות, כמו שכתבו 'תוספות' בבבא-

הראיה". (24) רבינו לשיטתו, שבכל ספק משפטי יש תוקף לתפיסה.

- 1 ד. מוכר אילן לזה ופירותיו לאחר 26 - לא שיר
2 מקום הפירות, 27 ואין לאחר פלוס. 28 אבל 29 אם מוכר
3 אילן ושיר פירותיו לעצמו - הרי שיר מקום
4 הפירות. 30 אף על פי שלא פרש, 31 לגבי עצמו בעין
5 יפה משייר. 32

(25) בעיא בבבא-בתרא קמח. (כפירוש 'תוספות' שם ד"ה איבעיא להו) ונפתרה שם בצורת "אם תמצי לומר". (26) פירותיו של האילן - ולא גוף האילן לפירותיו, וזהו דבר שלא בא לעולם. (27) כלומר, אין אנו אומרים שהמוכר התכוון להשאיר לשני מקום באילן לפירות, כמו "דקל לפירותיו", כיון שלא הביע זאת במפורש. (28) ולא בירר רבינו, למי שייכים הפירות? הרשב"א כתב מפורש שהם ללוקח ראשון (מגיד-משנה). וכן פסק בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט סעיף ט) "וראשון קנה דקל ופירותיו". (29) שם, בעיא שנפתרה. (30) היינו, הענפים, מקום שבו גדלים הפירות (רשב"ם, ו'תוספות' שם) ושוב אינם נחשבים כדבר שלא בא לעולם. (31) שלא אמר מפורש שהוא משאיר לעצמו גם את מקום הפירות. (32) ולכן, אף שלא הזכיר את השיר בגוף האילן, אנו אומדים את דעתו, שבוודאי השאיר.

- 6 ה. המוכר גוף הקרקע 33 לזמן קצוב 34 - הרי זה
7 מכירה 35; ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו 36 ואוכל
8 הפירות כל זמן המכירה, ובסוף תחזור לבעליה.

(33) כלומר, לא רק לפירותיו, אלא את גוף הקרקע עצמו מכר לכל תשמישו, ברם לא לצמיתות. (34) לתאריך מוגבל. (35) יש תוקף משפטי למכירה זו, והלוקח קונה את הגוף כמו שהוא, אף שאינו אלא לזמן מוגבל. ומקור הדבר בבבא-קמא סח. שנתמעטה מכירה לשלשים יום מתשלומי ארבעה וחמשה בענין גנב משום שנאמר "וטבחו או מכרו", הוקשה מכירה לטביחה: "מה טביחה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת" - הרי שלולא זה הרי היא מכירה גמורה (ביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב ס"ק ט). (36) כלומר, חוץ ממה שאוכל הפירות, זוכה הוא גם בגוף עצמו לכל תשמישו, וראה להלן הלכה ו.

- 9 ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין
10 המקנה אותה לפירותיה? 37 שהקונה לפירות - אינו
11 יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס; 38
12 אבל הקונה לזמן קצוב 39 - הוא בונה והורס, 40
13 ונושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין
14 עולם לעולם.

(37) כלומר, אף-על-פי שלכאורה אין הפרש ביניהם, וגם בגמרא (גיטין מח). השוו מכירה לזמן קצוב - דהיינו, מכירת קרקע בזמן שהיובל נוהג שאינה אלא עד היובל - להמוכר שדה לפירות, שבשניהם אין ללוקח אלא קנין פירות בלבד, ועם כל זה יש הפרש בין קנין פירות למוכר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" וכוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות וכוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א בשם 'בית יוסף'). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השובך", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א). (56) אף-על-פי שלמעלה הלכה ה, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בענינו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

- 16 י. הביצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא
- 17 קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר
- 18 זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על
- 19 הבנים' נגענו בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים
- 20 וביצים אלו לחברו - מטפח⁶² על השובך שיפרחו
- 21 האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך יקנה אותן
- 22 לחברו⁶³ בקנין⁶⁴, או על גבי קרקע⁶⁵, או בשאר
- 23 דברים שהמטלטלין נקנין בהן⁶⁶.

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שאם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהאם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חוזרת האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב.). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד).

בתרא שם, ובלבד שלא ישנה צורת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס, כמו שכתב למעלה הלכה ו.

- 1 ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין
- 2 השוכר שדה מחברו? שהקונה שדה לפירותיה - יש
- 3 לו לנטעה או לזרעה⁴⁵ כל זמן שיזרעה⁴⁶ או
- 4 להובירה⁴⁷; והשוכר אינו כן⁴⁸, כמו שיתבאר בענין
- 5 שפירות⁴⁹. ואין השוכר רשאי להשכירו⁵⁰; אבל
- 6 הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.

(45) למרות שהבעלים שזרעה בשנה שעברה, היו מעוניינים אולי להובירה השנה. (46) שהלוקח נעשה בעל הבית לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון מה שיהיה אחריו. (47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי - ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמד שממה יותר מדי. ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום - שמא תכסיף", ופירש"י שם: "שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=אחרשה) וכו'". הרי שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח). (48) שאם נוהגים הבעלים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו אלא זכות הנאה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. (49) פ"ח הלכות ג, ו, ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו. (50) (גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד.) לפי שאין לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). [ואפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר)", אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

- 7 ט. המוכר פרות שובך⁵¹ ופרות פורת לחברו - קנה.
- 8 ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו
- 9 מוכר יונים שיגלדו או דבש שיבוא לפורת, אלא
- 10 הוא מוכר שובך לפירותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי
- 11 הוא פשוט⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל
- 12 מה שיצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שובך זה לפירותיו,
- 13 כמו שמוכר אילן לפירותיו. ודין גלם פדין השוכר
- 14 בית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרנו⁵⁷, שהוא נהנה בכל
- 15 הגיות שיש בו. וכן כל פיוצא בזה.

(51) משנה בבא-בתרא פ. ושם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות וכוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש"

לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם הרי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה עשרה ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשובחים, ומכאן ואילך רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תברחנה.

יד. הלוקח⁸⁸ חלות דבש מחברו - מניח בפירות שתי¹⁶ חלות⁸⁹, כדי שלא יפרחו⁹⁰ הדבורים וילכו להן⁹¹.

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

טו. הלוקח⁹² זיתים מחברו לקץ⁹³ - מניח האילן⁹⁴ סמוך לארץ שתי גרופיות⁹⁵ וקוצץ. לקח בתולת שקמה⁹⁶ - מגביה שלשה טפחים וקוצץ. סדן של שקמה⁹⁷ - שני טפחים⁹⁸. ובשאר אילנות - טפח וקוצץ. בקנים ובגפנים - מן הפקק⁹⁹ ולמעלה. בדקלים וארזים - חופר ומשרש¹⁰⁰, לפי שאין גזעו מחליף¹⁰¹.

(92) משנה, שם. (93) כלומר, לא מכרו אלא לקוץ אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו בכדי שיוכל לצמוח שוב אחרי שיקוץ אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. (94) בדפוס רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). (95) כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ושתי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). (96) גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשזור גדול, בכדי שתוכל לצמוח מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. (97) שקמה שכבר קצצה פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". (98) כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשזור שני טפחים. (99) הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). (100) קוצץ אותו עם השרשים. (101) אחרי שקצצו אותו מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה

(64) חליפין. (65) בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשובך אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמח].

1 יא. הלוקח⁶⁷ פירות שובך מחברו - אינו יכול לטל
2 פל הגוזלות שילדו בו מעתה⁶⁸, מפני שהאמהות⁶⁹
3 בורחות⁷⁰, נמצא שהחריב פל השובך; אלא מניח
4 מהן⁷¹ כדי לישב השובך.

(67) משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שובך ולא את השובך. והאמהות הם יסוד השובך. (70) מתוך בדידות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

5 יב. וכמה מניח? אם היו ב⁷² אמהות⁷³ ובנות⁷⁴ בעת
6 מכירת הפירות - מניח בריכה⁷⁵ ראשונה שילדו
7 האמהות, כדי שייצטוו האמהות עם הבריכה
8 הראשונה⁷⁶ ועם הבנות שעמהם⁷⁷; ומניח כמה
9 שילדו הבנות שתי בריכות⁷⁸, כדי שייצטוו
10 הבנות⁷⁹ עם שתי הבריכות שילדו⁸⁰; וכל הנולד
11 מאחר שתי בריכות של בנות והבריכה הראשונה
12 של אמהות⁸¹ - הרי אלו שלו.

(72) לפי גירסת הרי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדין בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כו). (74) אף הן זוג, - זכר ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא מכר, כי הן הן השובך, והרי מכר רק פירות השובך ולא השובך עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה. (76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רשב"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד.ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לבריכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

13 יג. הלוקח⁸² פירות⁸³ פירות מחברו - נוטל שלשה
14 נחילים⁸⁴ זה אחר זה⁸⁵; מפאן ואילף⁸⁶ - נוטל נחיל
15 ומניח נחיל, כדי לישב⁸⁷ את הפירות.

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שגזעם מחליף, ומוכן מאליו שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

1 נתבארו משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחוזר המוכר מפני פגם משפחה.

- 1 א. המוכר² שלשה³ אילנות בתוך שדה⁴, ואפלו היו
- 2 שלש נטיעות⁵ קטנות⁶ או שלשה בדי אילן⁷ - הרי
- 3 יש⁸ ללוקח קרקע הראוי להם⁹. ואפלו¹⁰ יבשו¹¹
- 4 האילנות או נקצצו¹² - יש לו¹³ קרקע הראוי להם,
- 5 וקנה¹⁴ כל האילנות¹⁵ שביניהם¹⁶.

2 משנה בבא-בתרא פא. 3 כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. 4 בתוך שדה שיש למוכר. 5 [לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה"]. 6 שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג.) "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ועל כרחנו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב.) "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבא-בתרא (פ"ד, הוצאת צוקמ. עמ' 403): "קנה שלשה, קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממטע עשרה לבית סאה". ובבא-בתרא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממטע עשר לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממטע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם." הרי שדין נטיעות כדין אילנות לענין הקדש ולענין מכירה. ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין וחרמין הלכה יז, לפי נוסחת המגיה שם בלחם-משנה]. 7 בגמרא (שם פג.) "בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ופירש רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים. וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן - הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע - הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת רשב"ם. [ולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י

תומן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שע"פ הנוסחא הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה להלן הלכה ו והערה עו]. 8 שגוש של שלשה אילנות נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם, נחשב לשטח המחיה שלהם. 9 כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב. 10 כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. 11 משנה (שם פא.). 12 ברייתא (שם פג.). 13 ויכול לטעת אחרים במקומם. 14 ברייתא (שם פג.). 15 הרשב"ם (שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור' (סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה הגיוני שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות שקנה. 16 נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב. ד"ה ואת האילנות].

- 6 ב. וכמה¹⁷ היא הקרקע הראוי להם? תחתיהם¹⁸
- 7 וביניהם¹⁹ וחוצה להם²⁰ פמלא האורה וסלו²¹. וזה²²
- 8 המקום שהוא מלא האורה וסלו²³ אין אחד²⁴
- 9 משניהם יכול לזרעו אלא מדעת חברו²⁵.

17 בעיא בגמרא (פב.) בלשון זה. 18 תחת האילנות וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, ושלא כהתקפת רבי אלעזר. 19 השטח המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם). 20 סביב האילנות, ממקום שכלים נופותיהן ולחוץ (רשב"ם). 21 שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל (רשב"ם). 22 שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל בידו. [ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאו בשביעית פ"א מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" - בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו). 22 ברייתא שם, וכמסקנת אביי והנמקתו, ולא כרב יוסף. 23 אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). 24 בעל השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות האילנות - יטפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות. 25 בהסכמתו ורשותו.

- 10 ג. במה דברים אמורים? פשהיה²⁷ שלשה האילנות
- 11 עומדין²⁸ כמו שלשה פטפוטי²⁹ פירה³⁰ ששופתי³¹

עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחידי? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיות בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקון"), וכתב הר"ף: "וקיימא-לן דכל תיקו דממונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומנוע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דדיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטה רבינו והר"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבבא-בתרא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, דנים בו שודא דדיינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה, וראה שם (פג). בכרייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחוזר וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה'טור'). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

ה. פל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹,
 אם⁶⁰ הגדילו⁶¹ והוציאו הטרט⁶² - יקין, פדי שלא
 ימצט הדך על בעל השדה⁶³. וכל השריגיני⁶⁴
 והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ -
 הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷.

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפטשו. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "ויצא חטר מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) - סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל

1 עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדֵרָה, שְׁהָרִי 32 שְׁנִים זֶה פִּנְגָד זֶה 33
 2 וְהַשְּׁלִישִׁי מִכֵּן בִּינֵיהֶן וּמִרְחֵק מֵהֶן 34. וְהוּא 35 שְׁהָרִי
 3 בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת 36 וְעַד שֵׁשׁ
 4 עֶשְׂרֵה 37.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הר"ף כרבי יוחנן - ולא כרב (בבא-בתרא פג:), וכן הכריע הר"ף. (28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות, ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד המקום הפנוי שביניהן, וזהו הציור: (35) ברייתא והכרעת הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדת-השטח הדרושה להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה מארבע אמות), או שזהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע, סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות' (שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז, ופג. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

ד. ומהיכן³⁸ הוא מודד? מן העקר³⁹ הרחב⁴⁰ של
 5 אילנות. אבל אם לא היו⁴¹ עומדין בצורה הזאת⁴²,
 6 או שהיו מקרבים פחות⁴³ מארבע אמות או מרחקין
 7 יותר⁴⁴ ממש עשרה⁴⁵ אמה, או שלקחן זה אחר
 8 זה⁴⁶, או⁴⁷ שמכר לו שנים בתוך שדהו ואחד על
 9 המצר⁴⁸, או שנים בתוך שלו ואחד בתוך של
 10 חברו⁴⁹, או שהפסיק בוד⁵⁰ או אמת המים⁵¹ או
 11 רשות הרבים⁵² ביניהם - הרי זה⁵³ אין לו קרקע⁵⁴.
 12 לפיכך לא קנה⁵⁵ האילנות שביניהם; ואם⁵⁶ יבש
 13 האילן או נקצץ⁵⁷ - ילף לו⁵⁸.

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג.). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמוודים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמוודים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיוק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של הלוקח, - מכיון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לו). (83 עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84 מימרת רב נחמן (שם פב). וכפי פירושו של רב פפא. (85 מן הענפים העולים מן הדקל. (86 היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

ח. המוכר⁸⁷ קרקע וְשִׁיר⁸⁸ אֵילָנוֹת⁸⁹ - הָרִי יֵשׁ לוֹ
 חֲצִי הַקְּרָקַע⁹⁰ כְּלֵה⁹¹; וְשָׂאֵלוֹ⁹² לֹא שִׁיר בְּקָרְקַע, הָרִי
 אוֹמֵר⁹³ לוֹ הַלּוֹקֵחַ יַעֲקֹר אֵילָנָהּ⁹⁴. וְכֵן אִם שִׁיר שְׁנֵי
 הָאֵילָנוֹת בְּלִבָּר - יֵשׁ לוֹ⁹⁵ קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם⁹⁶; וְ
 שָׂאֵלוֹ⁹⁷ לֹא שִׁיר הַקְּרָקַע, הִזָּה הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ יַעֲקֹר
 אֵילָנָהּ וְלֶהָ⁹⁸.

(87 בבא בתרא לו. (88 לעצמו. (89 שלשה אילנות, לכל הפחות. (90 בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזל). (91 היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92 והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93 ויש להניח שיאמר לו כן, מכיון שהאילנות מקלקלים את האדמה (גמרא שם), על-ידי השרשים, או שהם מעכבים את המחרישה (רשב"ם שם ד"ה דקא מכחשי). (94 אפילו כשהאילן עודנו טוען פירות. שרק המוכר שני אילנות אינו יכול לומר לו כן כל זמן שהאילן חי (ראה למעלה הלכה ו), לפי שהזכיר לו במכירתו "אילנות" ולא "עצים", אבל כאן לא הזכיר בשיורו "אילנות" (רמב"ן). ואם כן כששייר, כוונתו לכל הקרקע השייך לאילנות, וזה אי-אפשר שהרי מכר הקרקע ללוקח. ולפיכך חולקים בקרקע: זה נוטל חצי וזה נוטל חצי (אבן-האזל). (95 בבא-בתרא עא. מימרא של רב הונא. (96 [כלומר, לא רק בשייר לו שלשה אילנות יש לו הקרקע הראוי להם (אלא שכיון שמכר ללוקח את הקרקע, יש גם ללוקח - ויחלוקו, כנ"ל), אלא גם בשני אילנות, שאע"פ שאם מכר אין ללוקח קרקע, אם מתו האילנות (למעלה הלכה ו) - בשייר, יש לו קרקע הראוי להם, אבל מאחר שגם ללוקח יש קרקע, שהרי מכר לו הקרקע, - הם חולקים גם כאן כמו למעלה: זה נוטל חצי, וזה נוטל חצי]. (97 גמרא שם. (98 אפילו כשהאילנות עודם נושאים פירות, כנ"ל הערה צג.

ט. המוכר⁹⁹ אֵת הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ וְשִׁיר אֵת הַקְּרָקַע - יֵשׁ
 לְבַעַל הָאֵילָנוֹת קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ¹⁰¹.
 מְכַר¹⁰² אֵת הַקְּרָקַע לְאֶחָד וְאֵת הָאֵילָנוֹת לְאַחֵר,
 וְהִחְזִיק זֶה בְּאֵילָנוֹת וְהִחְזִיק זֶה בְּקָרְקַע - זֶה קָנָה

השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חוטר מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחומר שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה וזוהו ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר - למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו]. (64 ענפים של עצי גפן. (65 ענפים שבראש האילנות. (66 שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ו. (67 ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

1 ו. הַקּוֹנֵה⁶⁸ שְׁנֵי אֵילָנוֹת בְּתוֹף שְׂדֵה חֲבֵרוֹ - אֵין לוֹ
 2 קְרָקַע⁶⁹. לְפִיכָף⁷⁰, אִם מֵת⁷¹ הָאֵילָן אוֹ נִקְצָץ⁷² - אֵין
 3 לוֹ כְּלוֹם⁷³. הַגְּדִילוֹ שְׁנֵי אֵילָנוֹת וְהוֹצִיאוּ שְׂרִיגִים
 4 וְאֶמְרִים⁷⁴ - יִקְיָץ⁷⁵; שְׂמָא יַצְמָחוּ בְּאַרְצָהּ⁷⁶, וְיֹאמְרוּ
 5 לְמוֹכְרֵי: שְׁלֹשָׁה אֵילָנוֹת⁷⁷ מְכַרְתָּ לִּי וְיֵשׁ לִי קְרָקַע.

(68 משנה בבא-בתרא פא. (69 קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70 כלשון הברייתא (שם פג). (71 לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72 ברייתא שם. (73 לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74 העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדלהלן הלכה ו. (75 מסקנת רב נחמן (שם פב.), ומה שאמרו במשנה (שם פא.) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקרץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76 כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77 ואף-על-פי שאפשר להסיר את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן - אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

6 ז. כָּל הַעֲצִים⁷⁸ שְׂקוּצִץ בְּעַל שְׁנֵי הָאֵילָנוֹת מֵהֶן:
 7 הָעוֹלָה מִן הַגְּזָעִים, וְהוּא הַרוֹאֶה פְּנֵי הַחֲמָה⁷⁹ - הָרִי
 8 הוּא שֶׁל בְּעַל הָאֵילָנוֹת⁸⁰; וְהָעוֹלָה מִן הַשְּׂרָשִׁים,
 9 וְהוּא שְׂאִינוֹ רוֹאֶה פְּנֵי הַחֲמָה⁸¹ - הָרִי הוּא שֶׁל בְּעַל
 10 הַשְּׂדֵה⁸². וּבְדָקָלִים⁸³ - אֵין לְבַעַל הַדְּקָל⁸⁴ מִן
 11 הָעוֹלָה⁸⁵ כְּלוֹם, לְפִי שְׂאִין לוֹ גְזַע⁸⁶.

(78 משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79 והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80 שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81 והיינו, כל מה שגדל מתחת לקרקע. (82 שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן

1 הַאֵילָנוֹת עִם חֲצֵי הַקֶּרֶקַע¹⁰³, וְזֶה שֶׁהַחֲזִיק בְּקֶרֶקַע
2 קָנָה חֲצֵי הַקֶּרֶקַע בְּלִבָּד.

99) בבא-בתרא לו': מחלוקת רבי עקיבא ורבנן, והלכה כרבי עקיבא. 100) שלשה אילנות. 101) למעלה הלכה ב. והשמיענו בזה, שלא רק המוכר שלשה אילנות מתוך שדה אילנות, שכיון שהשאיר גם לו אילנות, ודאי מכר לו גם קרקע, שכשם שדאג לעצמו כן דאג ללוקח (ובזה לא נחלקו ר"ע וחכמים), אלא אפילו אם לא היו לו אלא שלשה אילנות, ומכרם ללוקח והשאיר לעצמו רק את הקרקע, באופן שלעצמו אין כאן שיוור עבור אילנות (ובזה נחלקו ר"ע וחכמים) - יש לו ללוקח קרקע הראוי לאילנות לפי שהלכה כרבי עקיבא (אור-שמה, ועיין 'תוספות' ב"ב שם ד"ה מכר). 102) שם לו'. כרב פפא. 103) אף כאן מדובר כשכל הקרקע צריך לאילנות כנ"ל בהערה פט. [ומה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה זו, שאם 'החזיק אחד באילנות, ואחד החזיק בקרקע, זה שהחזיק באילנות - יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע' - שם מדובר כשאין כל הקרקע צריך לאילנות, ולפיכך אין לבעל האילנות בשאר הקרקע כלום. ולפי שיש שם קרקע חוץ מזה שלצורך האילנות, לא קנה המחזיק בקרקע בשטח שצריך לאילנות, אלא במה שחוץ מזה. ועיין במגיד-משנה כאן, ובלחם-משנה שם].

3 י. הָאֲחִיזִין¹⁰⁴ שֶׁחֲלָקוּ, אֶחָד נָטַל פְּרִדָּס¹⁰⁵ וְאֶחָד נָטַל
4 שְׂדֵה לֶבֶן¹⁰⁶ - יֵשׁ לְבַעַל הַפְּרִדָּס אַרְבַּע אַמּוֹת¹⁰⁷ בְּתוֹךְ
5 שְׂדֵה לֶבֶן סְמוּכּוֹת לְסוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁל פְּרִדָּס; שְׂעַל
6 מְנַת פֶּן תִּלְקַח¹⁰⁸. וְאֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דָּבָר זֶה, מִפְּנֵי
7 שֶׁהוּא דָּבָר יָדוּעַ.

104) ברייתא בבא-בתרא ז'. 105) סתם פרדס הוא של רימונים (ראה להלן הלכה יד והערה קנה). ובברייתא שם הנוסחא "שדה כרם". וברי"ף: "שדה פרדס". 106) שדה תבואה. 107) שטח הדרוש לעבודת הכרם (רש"י שם ד"ה ארבע אמות). 108) ולפיכך, אף שלא הותנה על זה מראש - כאילו הותנה.

8 יא. הַמוֹכֵר¹⁰⁹ שְׂדֵה לַחֲבֵרוֹ, וְהָיָה בָּהּ דְקָלִים¹¹⁰,
9 וְאָמַר לוֹ 'חוּץ¹¹¹ מִדְּקָל פְּלוֹנִי': אִם דְּקָל טוֹב¹¹²
10 וּמִשְׁבָּח¹¹³ הוּא - אוֹתוֹ הַדְּקָל לְבָדוֹ הוּא שְׁשִׁיר¹¹⁴,
11 וְהִשְׁאָר לְלוֹקַח¹¹⁵; וְאִם דְּקָל רַע¹¹⁶ הוּא שְׁשִׁיר - לֹא
12 קָנָה¹¹⁷ מִן הַדְּקָלִים¹¹⁸ כְּלוּם¹¹⁹.

109) בבא-בתרא סט: 110) טובים ורעים. 111) שאם לא אמר לו "חוץ", היה הלוקח קונה השדה על כל הדקלים שבה, אף שלא הוזכרו במפורש (להלן פרק כו הלכה ב. וראה להלן בפרק זה הלכה יד). 112) "לא הטוב שבכולן אלא מן הטובים" (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). 113) ולא בינוני (ודלא כהרשב"ם שם), אלא מן המשובחים. 114) שכיון שהוא טוב ומשובח, מסתבר שלא נתכוין לשייר אלא אותו בלבד. 115) כנראה שאף הטובים ממנו בכלל, שלא הוציא אלא דקל זה בלבד. וכן נראה מדברי הרשב"ם

שם. 116) היינו, שאינו טוען קב תמרים, רשב"ם שם. ואינו רע שבכולן אלא מן הרעים (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). 117) שאנו אומרים שכוונתו היתה לא להוציא רק דקל זה אלא כל האילנות, וכאילו אמר: "אפילו זה הרע אני משאיר לי", שאחרת למה באמת השאיר לו לעצמו את הרע דוקא (רשב"ם שם). 118) כנראה שבא לציין שרק הדקלים לא קנה, אבל שאר האילנות שלא שייר - קנה. וכדעת הי"א שמביא הרמ"א (רטז סעיף ג). 119) לדעת הרשב"ם (שם ד"ה כ"ש) לא קנה את הטובים ממנו, אבל קנה את הרעים ממנו, אם ישנם כאלו, שהרי אז אין ה"כל-שכן" הזה. אך ממילת "כלום" שהדגיש רבינו, נראה שלא קנה אף את הגרועים ממנו (מגיד-משנה וכסף-משנה). שכיון שאינו יכול ליהנות מדקל זה - ודאי כוונתו היתה להשאיר אף את הגרועים ביותר, אלא שלא שם לב לציין במפורש את הרעים שברעים (סמ"ע שם ס"ק ד).

13 יב. מְכַר¹²⁰ לוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר לוֹ 'חוּץ מִן הָאֵילָנוֹת'¹²¹:
14 אִם יֵשׁ בוֹ דְקָלִים בְּלִבָּד¹²² - שִׁיר הַדְּקָלִים; וְאִם יֵשׁ בוֹ
15 גִּפְנִים בְּלִבָּד - שִׁיר הַגִּפְנִים. וְכֵן שְׂאָר הָאֵילָנוֹת¹²³. הָיָה
16 בָּהּ גִּפְנִים וְדְקָלִים - לֹא שִׁיר אֲלָא הַגִּפְנִים¹²⁴; אֵילָנוֹת
17 וְגִפְנִים - לֹא שִׁיר אֲלָא אֵילָנוֹת; וְכֵן אֵילָנוֹת וְדְקָלִים -
18 שִׁיר אֵילָנוֹת¹²⁵; שֶׁהַמוֹכֵר - בְּעֵינֵי יָפָה הוּא מוֹכֵר¹²⁶.
19 וְאִם¹²⁷ הַדְּקָלִים שְׁשִׁיר¹²⁸ - לֹא שְׁשִׁיר¹²⁹ אֲלָא כֹּל דְּקָל
20 גְּבוּהָ שְׁעוּלִים¹³⁰ לוֹ בְּחֻבְלֵי¹³¹, וְהִשְׁאָר¹³² הָרִי הוּא שֶׁל
21 לוֹקַח¹³³. וְאִם¹³⁴ שְׂאָר הָאֵילָנוֹת¹³⁵ הוּא שְׁשִׁיר¹³⁶ - לֹא
22 שִׁיר בָּהֶם אֲלָא כֹּל שְׂאִין הַעֵל¹³⁷ כּוּבְשִׁיר¹³⁸; וְכֹל שֶׁהָעֵל
23 כּוּבְשִׁיר¹³⁹ - הָרִי הוּא שֶׁל לוֹקַח¹⁴⁰, וּבְכֻלָּל הַשְּׂדֵה¹⁴¹
24 נִחְשָׁב.

120) שם סט"ע. 121) ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. 122) "אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשמם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשמם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות]. 123) [כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח]. 124) טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. 125) [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. 126) [ושיר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. 127) מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם סט"ע). 128) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". 129) לעצמו. 130) שזה הוא קנה-המידה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר והלוקח, יכולים לחזור בהם. ואע"פ שאין דין אונאה בקרקע (למעלה פ"ג הלכה ח) - יש בו דין של מקח טעות (למעלה פרק טו הלכה ג). (151) גם זה שם. (152) "קרקע של דקלים". (153) ואפילו אם יש בו דקלים, אין הלוקח מקבלם. ואין כן דעת הרשב"ם (שם ד"ה ארעא ביה דיקלי), ועיין מגיד-משנה.

10 יד. המוכר¹⁵⁴ פּרָדָס¹⁵⁵ לְחִבְרוֹ, צָרִיף¹⁵⁶ שֵׁיכְתָב לוֹ: 11 קָנָה לָּהּ דְּקָלִים וְתַמְרִים¹⁵⁷ וְהוֹצִיָּן¹⁵⁸. וְאָף עַל פִּי 12 שֶׁקָּנָה כָּל אֵלוֹ אָף עַל פִּי שְׁלֹא פָּרַשׁ אוֹתָם¹⁵⁹, נוֹיִי 13 הַשֹּׁטֵר הֵם¹⁶⁰. וְכֵן¹⁶¹ הַמוֹכֵר¹⁶² קָרְקַע¹⁶³ לְחִבְרוֹ, 14 צָרִיף¹⁶⁴ לְכַתֵּב לוֹ: וְלֹא הִנְחִיתִי¹⁶⁵ לְפָנַי בְּמִכְרִי זֶה 15 כְּלוּם¹⁶⁶; פְּדִי לְהַסְתַּלַּק מִן הַדִּינִין וְהַטְעָנוֹת¹⁶⁷.

(154) שם סט: (155) בגמרא ובריי"ף שם: "קרקע", ולא פרדס. ואולי הביא רבינו "פרדס" להשמיענו, שאף שפרדס כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז, ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרדס הוא מרימונים, וכן נראה מן הפסוק בשיר השירים (ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא-מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו שהביא פרדס מתמרים, צריכים עיון]. (156) כן בגמרא שם. ופירושו "רצוי", וב'טור' הביא: "טוב לו". (157) הם הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א). (158) הם הלולבים (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערוך' ערך הין). ובגמרא יש עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף. (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח:): שלא מיעטו מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה הערה קכא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב"מו שם. (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא הדין. (162) מימרא של אביי (שם סא:). (163) בגמרא שם: "מידי" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע, שהרי מטלטלין לאו בני שטרא נינהו (בבא-קמא עט:). (164) רצוי. (165) = ולא השארתי. (166) כדי שלא תתעורר שאלת הגבולות והמצרים, ושלא יטעון המוכר, שמצרים הרחיב לו ללוקח, כלומר, שרשם מצרים רחבים, ובאמת מכר לו פחות מתחום זה (ראה למעלה פכ"א הי"ז), ואף שמן הדין, אין מקום לטענה זו, שהרי המוכר לחבירו שדה, קנה אותה כולה אפילו היא גדולה הרבה (ח"מ סימן ריט, סעיף א), אלא-אם-כן היא חלוקה באמצע וגדורה לכמה שדות (ראה למעלה פכ"א הלכה יז, והערה קכג). (167) ושמה יבוא לפני בית-דין טועים, ויפסקו לו שדה בת תשעה קבין בלבד (כמינימום של שדה) - סמ"ע סימן רטז ס"ק ג.

16 טו. המוכר¹⁶⁸ בֵּית לְחִבְרוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁכָּתַב לוֹ 17 וְהִקְנִיתִי לָּהּ עֲמָקוֹ וְרוּמוֹ¹⁶⁹, צָרִיף לְכַתֵּב לוֹ¹⁷⁰ קָנָה 18 לָּהּ מְקָרְקַע¹⁷¹ הַתְּהוּם¹⁷² עַד רוּם רְקִיעַ¹⁷³. שֶׁהָעֲמָק 19 וְהָרוּם אֵינּוּ נִקְנָה בְּסִתָּם¹⁷⁴; וְכֵינֵן שֶׁקָּנָה¹⁷⁵ הָעֲמָק

לגובהו של הדקל. (131) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (132) היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". (133) ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טור'), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). (134) מימרא של רייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע.). (135) ובהם לא שייך השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. (136) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". (137) עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשוך בהם את הבהמה. (138) כופפו. כלומר, אין השור והמחרישה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". (139) שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. (140) אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טור', שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). (141) ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שהיה בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

1 יג. האומר¹⁴² לְחִבְרוֹ: קָרְקַע וְדְקָלִים אָנִי מוֹכֵר לָּךְ, 2 אֶפְלוֹ לֹא הָיוּ לוֹ¹⁴³ דְּקָלִים, אִם רִצָּה¹⁴⁴ לְקַנּוֹת לוֹ 3 שְׁנַיִם¹⁴⁵ דְּקָלִים - הָרִי זֶה נִקְנָה מִמֶּנּוּ¹⁴⁶, וְאִין הַלּוֹקֵחַ 4 יָכוֹל לֹדְמַר לוֹ: אֵינִי לּוֹקֵחַ אֶלָּא קָרְקַע שְׁיֵשׁ בּוֹ 5 דְּקָלִים. וְאִם אָמַר¹⁴⁷: קָרְקַע בְּדְקָלִים¹⁴⁸ אָנִי מוֹכֵר 6 לָּךְ, אִם הָיוּ בּוֹ¹⁴⁹ שְׁנֵי דְקָלִים - קָנָה; וְאִם לֹא - 7 מְקַח טְעוֹת הוּא, וְחִזְזוֹר¹⁵⁰. וְאִם¹⁵¹ אָמַר לוֹ: קָרְקַע 8 שֶׁל דְּקָלִים אָנִי מוֹכֵר לָּךְ - אִין לוֹ דְּקָלִים; שְׁאִין 9 בְּלִשׁוֹן הַזֶּה¹⁵² אֶלָּא קָרְקַע הָרְאוּי לְדְקָלִים¹⁵³.

(142) בבא-בתרא סט: (143) לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. (144) ראה להלן בהערה קמו. (145) שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. (146) כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בתרא). אבל בנוסחא רי"ף ישן, כתוב שחייב לקנות לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב חייב לקנות שני דקלים". [וברור הדבר שאין כוונת רבינו כאן לומר שאין המוכר חייב לקנות לו ממקום אחר, אלא שכאן מדובר באופן שהלוקח מביע התנגדות למוכר, ואינו רוצה שיקנו לו ממקום אחר, בטענה כי לא התכוון אלא לקרקע שיש דקלים בתוכו, ובזה השמיע לנו רבינו שאין שומעים לו, אלא אם רצה המוכר לדחותו יכול לדחותו ולקנות לו שני דקלים ממקום אחר. אבל אם לא התנגד הלוקח, ומסכים שיקנה לו ממקום אחר - בוודאי חייב המוכר לקנות לו ממקום אחר, וכמו שכתב למעלה שם. וכדעת הרי"ף בנוסחא ישנה, וכמו שכתב רבינו עצמו למעלה פרק כב הלכה ב. ועיין שם בהערה יד]. (147) שם. (148) וביטוי זה, בניגוד לביטוי הקודם: "קרקע ודקלים", משמעו, שהדקלים נמצאים בקרקע עצמה. (149) בקרקע עצמו, ולא מחוצה לו. (150) המקח מתבטל, ושניהם -

1 וְהָרוּם - קָנָה הָרוּם שֶׁהוּא הָאוּרִי בְּלִבְדִּי¹⁷⁶, וְהַעֲמֵק
2 שֶׁהוּא עֲבִי הָאֲרִיץ¹⁷⁷, אֲבָל לֹא קָנָה¹⁷⁸ הַבְּנִינֹת¹⁷⁹
3 שְׁבַמְעַמְקִים¹⁸⁰ וְשְׁבַאוּרִי¹⁸¹; וְכִינּוֹן שֶׁכָּתַב לוֹ 'מִקְרָקַע
4 הַתְּהוֹם עַד רוּם הָרְקִיעַ'¹⁸² - קָנָה הַבּוֹרֵר¹⁸³ וְהַדּוֹת¹⁸⁴
5 שְׁבַעֲבֵי הַקְּרָקַע¹⁸⁵, וְהַמְעִיזוֹת¹⁸⁶ וְהַמְחִילוֹת¹⁸⁷ שְׁבִין
6 הַמְעִיזוֹת לְמַעְלָה¹⁸⁸.

189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא-הדין אם אמר "חוי", וגמרא ערוכה היא בבבא-בבא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג: ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בכך לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ"ו מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדיוטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך: להוציא זיוזים מהחצר של המוכר, אל הדיוטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זביד שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד.). (198) הדיוטא הזאת. (199) את הדיוטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדיוטא. (201) כלומר, באותה מדת-בנין שהיתה על גבי הדיוטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד.) שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדיוטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדיוטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורח פשוט לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדיוטא, והיינו כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

12 יז. הַמוֹכֵר²⁰² קָבְרָה²⁰³, או דֶּרֶךְ קָבְרָה²⁰⁴, או מְקוֹם
13 מַעְמָדוֹ²⁰⁵, או בֵּית הַסִּפְדוֹ²⁰⁶ - בְּאֵין בְּנֵי מִשְׁפָּחָה²⁰⁷
14 וְקוֹבְרִים שָׁם²⁰⁸ בְּעַל בְּרַחוֹ²⁰⁹, מִשׁוּם פְּגָם
15 מִשְׁפָּחָה²¹⁰, וְנוֹתְנֵין דְּמֵי הַקָּבֵר שֶׁקָּבְרוּ בוֹ לְלוֹקַח²¹¹,
16 אִף עַל פֵּי שְׂלֵא פְּרָשׁ²¹².

202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פ"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר.

168) מימרא של רב דימי, בבבא-בבא סג: (169) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (170) בשטר המכירה. אם מתכוון להקנות לו גם בנינים יתרים, שמתחת לבית ושעל גבו, כמבואר להלן. (171) צ"ל: "מקרקע", וכן הוא בכ"י תימן ובשו"ע (סי' ריד, סעיף ג). (172) שכבת הקרקע האחרונה שבמעמקי האדמה. כלומר, עד הסוף, והיינו: כל העומק. (173) שהוא, סוף הרום, והיינו, כל הרום. (174) כלומר, אם לא כתב מפורש עומק ורום (גמרא שם). (175) אחרי שכתב לו מפורש "עומק ורום". (176) שתהא רשות ללוקח להגביה ולבנות באויר שעל הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר, ואם לא כתב לו יכול המוכר לבנות למעלה מהבית על גבי עמודים (כי הרי על כתלי הבית ממש אסור לו לבנות שאותם מכר ויצאו מרשותו), ואילו ללוקח אין רשות זו (מגיד-משנה). (177) לענין זה שיכול הלוקח לחפור בורות תחת קרקע הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר. ואם לא כתב לו, יכול המוכר לחפור מחוץ לבית ולהמשיך בחפירה מתחת לאדמה עד שיגיע למטה מן הבית, בתנאי שלא יגרום נזק לבית עצמו על-ידי ערעור אשיותיו (רשב"ם שם, ולדעת ר"י בן מיגאש אינו יכול לחפור בקרקע מחשש שמא יזיק). ואילו הלוקח אינו רשאי לעשות כן, ואם חפר בורות, הם של מוכר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (178) אף שכתב עומק ורום, כל זמן שלא כתב "מקרקע התהום וכו'" עד רום רקיע". (179) בדפוס רומי: "הבמות". וצריך להיות: "הבניות" או "הבנינות". ובשו"ע (ח"מ סימן ריד, סעיף ג): "הבנינים". (180) בעומק האדמה, היינו בור ודות, דלהלן. (181) היינו המחילות שלמעלה, דלהלן. (182) אף שלא כתב לו "עומק ורום" - שמשפט זה עצמו משמעותו גם עומק ורום, וגם הבנינים שלמטה ושלמעלה (מגיד-משנה). (183) "חפירה בקרקע" (פירוש המשניות), ומים מכונסים בו (רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסה זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורום" בלבד. (186) התקררות בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפנים הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום רקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

7 טז. הַמוֹכֵר¹⁸⁹ בֵּית לַחֲבָרוֹ עַל מְנַת¹⁹⁰ שְׂדֵיטָא¹⁹¹

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

- 9 **ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר** 14ר' **שְׁלֹפְנִים**
 10 **מִמְנו** 15, **אף על פי שִׁמְצָר** 16ו' **מְצָרִים החיצונים** 17;
 11 **ולא את הגג** 18, **בְּזִמְן שֵׁישׁ לוֹ מְעַקָּה עֲשָׂרָה** 19 **טְפָחִים**
 12 **וְיֵשׁ בוֹ רֹחַב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלֹא** 20 **את הבור** 21 **הַחֲפוּר**
 13 **בְּקִרְקַע** 22, **ולא את הדות הפנוי בבור** 23, **אף על פי**
 14 **שִׁמְכָר** 24 **הַעֲמֵק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.**

(14) "רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישן לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחבי לו", כלומר, הרחבי אותם למעלה מהמידה (וראה למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

- 15 **ג. וְצָרִיף** 25 **המוכר לקנות לו דָּרְךָ מִן הַלּוֹקָה,**
 16 **כְּדִי לְהַכְנִס בְּבוֹר זֶה אוֹ לְדוֹת שְׁשִׁיר** 26; **שֶׁכֶּל**
 17 **המוכר - בעין יפה** 27 **מוכר. ואם אמר** 28 **לו:**
 18 **מְכַרְתִּי לְךָ הַבַּיִת חוּץ מִן הַבוֹר אוֹ הַדוֹת - אֵין**
 19 **צָרִיף** 29 **לקנות לו דָּרְךָ. וְכֵן המוכר בור או דות**
 20 **בְּלִבָּד** 30 **- אֵין הַלּוֹקָה צָרִיף לְקָנוֹת לוֹ דָּרְךָ** 31,
 21 **אֶלָּא נִכְנָס לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל מוֹכֵר עַד הַדוֹת** 32
 22 **וּמְמַלֵּא** 33.

(25) גם זה במשנה שם ורכיבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא ב"בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה:): בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבזה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם

(208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריז ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקברוהו בקבר משפחתו.

יום שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ז

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן [ושאינן]) נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבד והמרחץ.

- 1 **א. המוכר דָּבָר שֵׁישׁ לוֹ תְּשַׁמִּישֵׁינוּ** 2 **- לא מכר את**
 2 **התשמישין, אֶלָּא אִם כֵּן פִּרְשׁ** 3. **כִּיצַד? מְכַרְךָ אֵת**
 3 **הַבַּיִת** 4 **- לא מכר את היציע שְׁסָבִיבוֹת הַבַּיִת** 6, **אף**
 4 **על פי שהוא פתוח** 7 **לתוכו** 8. **בְּמָה** 8 **דְּבָרִים אֲמֹרִים?**
 5 **כְּשֶׁהָיָה רֹחַב הַיִּצִיעַ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יִתְרִי**; **אֶבֶל**
 6 **פְּחוֹת מְזֵה** 10 - **הָרִי הוּא בְּכֻלּוֹ הַבַּיִת. וְכֵן** 11 **הַעֲלִיָּה**
 7 **שְׁעַל גְּבִי הַבַּיִת הַפְּתוּחָה לְתוֹכוֹ בְּאַרְבַּע בְּמַעֲזִיבַת**
 8 **הַבַּיִת** 12 - **הָרִי הוּא בְּכֻלּוֹ הַבַּיִת** 13.

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושין סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שיציע הוא "אפתא" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין הלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירושו האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתה של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא.

לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאיר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרבי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב־יד תימן: "הבורר". (33) מים מן הבור או הדות.

ד. שְׁנֵי בָּתִּים זֶה לְפָנִים³⁵ מִזֶּה, מְכַר שְׁנֵיהֶם לְשָׁנִים או נָתַן שְׁנֵיהֶם לְשָׁנִים - אֵין לָהֶם דְּרָךְ זֶה עַל זֶה³⁶; וְאֵין צָרִיף לִזְמַר אִם נָתַן הַחֲצִיזוֹן³⁷ וּמְכַר הַפְּנִימִי. אֲבָל³⁸ אִם מְכַר הַחֲצִיזוֹן וְנָתַן הַפְּנִימִי - יֵשׁ לוֹ³⁹ דְּרָךְ⁴⁰; שֶׁכֵּל הַנוֹתֵן - בְּעֵין זְפָה נוֹתֵן יוֹתֵר⁴¹ מִן הַמּוֹכֵר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לז). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שייתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. (38) מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. הַמּוֹכֵר⁴³ אֶת הַבַּיִת - מְכַר⁴⁴ אֶת הַתְּנוּרָה⁴⁵ וְאֶת הַפְּיָרִים⁴⁶, וְאֶת מְלַבְנוֹת⁴⁷ הַפְּתָחִים הַמְּחַבְרִין⁴⁸ בְּטִיט⁴⁹, וְאֶת הַדְּלָת⁵⁰ וְאֶת הַנְּגָרָה⁵¹, אֲבָל לֹא הַמְּפִתֵחַ⁵². וּמְכַר⁵³ אֶת הַמְּכַתֶּשֶׁת⁵⁴ הַקְּבוּעָה⁵⁵, אֲבָל לֹא אֶת הַמְּטַלְטֵלֵת⁵⁶. וּמְכַר אֶת הָאֲצִטְרִיל⁵⁷, אֲבָל לֹא אֶת הַפְּלִי שֶׁהֶקְמַח יוֹרֵד לְתוֹכוֹ, שֶׁהוּא כְּמוֹ כְּפִיפָה⁵⁸ שֶׁל עֵץ⁵⁹. וְלֹא מְכַר⁶⁰ אֶת מְלַבְנוֹת⁶¹ פְּרַעֲצֵי⁶² הַמָּטָה, וְלֹא⁶³ אֶת מְלַבְנוֹת הַחֲלוֹנוֹת⁶⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחַבְרִין בְּטִיט⁶⁵, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לְנוֹי⁶⁶. וּבְזִמְן⁶⁷ שֶׁאָמַר 'הוּא וְכָל מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ' - הֲרִי כְּלָן⁶⁸ מְכַרְיָן.

43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין להלן. (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למזוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתירות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתירות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:) והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רשב"ם שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רשב"ם שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייתא (שם סה.). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רשב"ם שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחיים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחיים, כדי שלא יתפור כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רשב"ם ראה להלן). (61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאירו זאת בתיקו, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרשב"ם שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלבנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מכורים איתה. (62) רגלי. (63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. (64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. (65) כך נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחוברין בטיט. ומאחר שלא נפתרה, דן בה רבינו ככלל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורשב"ם שם, פירש שהבעייה היא במחוברין ביתירות, אבל המחוברות בטיט - בוודאי קנה. ודעתו שגם הבעייה (במחוברות ביתירות) - נפתרה בדרך "אם תמצי לומר" - שקנה. (66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). (67) משנה וברייתא (שם). (68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה ובברייתא הנ"ל

1 ד. שְׁנֵי בָּתִּים זֶה לְפָנִים³⁵ מִזֶּה, מְכַר שְׁנֵיהֶם לְשָׁנִים
2 או נָתַן שְׁנֵיהֶם לְשָׁנִים - אֵין לָהֶם דְּרָךְ זֶה עַל זֶה³⁶;
3 וְאֵין צָרִיף לִזְמַר אִם נָתַן הַחֲצִיזוֹן³⁷ וּמְכַר הַפְּנִימִי.
4 אֲבָל³⁸ אִם מְכַר הַחֲצִיזוֹן וְנָתַן הַפְּנִימִי - יֵשׁ לוֹ³⁹
5 דְּרָךְ⁴⁰; שֶׁכֵּל הַנוֹתֵן - בְּעֵין זְפָה נוֹתֵן יוֹתֵר⁴¹ מִן
6 הַמּוֹכֵר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לז). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני וחייב הוא לפייס את החיצון, שייתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאיר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו, מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאיר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (37) שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה. (38) מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסוברים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאיר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

7 ה. הַמּוֹכֵר⁴³ אֶת הַבַּיִת - מְכַר⁴⁴ אֶת הַתְּנוּרָה⁴⁵ וְאֶת
8 הַפְּיָרִים⁴⁶, וְאֶת מְלַבְנוֹת⁴⁷ הַפְּתָחִים הַמְּחַבְרִין
9 בְּטִיט⁴⁸, וְאֶת הַדְּלָת⁴⁹ וְאֶת הַנְּגָרָה⁵⁰ וְאֶת הַמְּנַעֲוֵל⁵¹,
10 אֲבָל לֹא הַמְּפִתֵחַ⁵². וּמְכַר⁵³ אֶת הַמְּכַתֶּשֶׁת⁵⁴
11 הַקְּבוּעָה⁵⁵, אֲבָל לֹא אֶת הַמְּטַלְטֵלֵת⁵⁶. וּמְכַר אֶת
12 הָאֲצִטְרִיל⁵⁷, אֲבָל לֹא אֶת הַפְּלִי שֶׁהֶקְמַח יוֹרֵד
13 לְתוֹכוֹ, שֶׁהוּא כְּמוֹ כְּפִיפָה⁵⁸ שֶׁל עֵץ⁵⁹. וְלֹא מְכַר⁶⁰
14 אֶת מְלַבְנוֹת⁶¹ פְּרַעֲצֵי⁶² הַמָּטָה, וְלֹא⁶³ אֶת מְלַבְנוֹת
15 הַחֲלוֹנוֹת⁶⁴, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְחַבְרִין בְּטִיט⁶⁵, מִפְּנֵי
16 שֶׁהֵן לְנוֹי⁶⁶. וּבְזִמְן⁶⁷ שֶׁאָמַר 'הוּא וְכָל מַה שֶׁבְּתוֹכוֹ'
17 - הֲרִי כְּלָן⁶⁸ מְכַרְיָן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו). כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. 87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבר, ושאינם קבועים אינם בכלל. 88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים." 89) כן כתב גם ר"י מיגאש. 90) כך פירשו בגמרא את המלה "בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. 91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחא) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוברים הם בכלל הבר. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבר, ופשוט הוא שנמכר עימו. 92) המחברים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבר, וראה למעלה. 93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. 94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וכסף משנה). 95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. 96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבדים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכובשין." 97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכבד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). 98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. 99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

- ח. אָמַר לוֹ¹⁰⁰: בֵּית הַבַּד וְכָל תְּשֻׁמֵי שִׁיּוֹ¹⁰¹ אֲנִי מוֹכֵר²¹
 לָךְ - פְּלִין¹⁰² מְכוּרִין. הֵיךְ¹⁰³ חוֹצֵה לָהּ¹⁰⁴ תְּנִינֹת¹⁰⁵
 שְׁשׁוּטָחִים¹⁰⁶ בְּהֵן הַזֵּיתִים אוֹ הַשְּׂמֻשְׁמִין¹⁰⁷: אִם¹⁰⁸
 מְצַר לוֹ¹⁰⁹ מְצָרִים¹¹⁰ הַחֵיצוֹנִים¹¹¹ שְׁלָהֶן - קָנָה הַכֹּל;²⁴
 וְאִם לֹא¹¹² - לֹא קָנָה אֲלָא מַה שְּׁבִתוּכָה¹¹³.²⁵

100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבר למרחץ בעניין זה. 101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. 102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). 103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. 104) מחוץ לבית הבר. 105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכך נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). 106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבר.

ואף המלכנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה). ודעת רשב"ם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה.

- ו. הַמוֹכֵר⁶⁹ אֶת הַחֶצֶר - מְכַר בּוֹרוֹת שִׁיחֵין⁷⁰
 וּמְעֻרוֹת⁷¹ שְׁבִתוּכָה⁷², וְכָל הַבְּתִים⁷³ הַחֵיצוֹנִים⁷⁴
 וְהַפְּנִימִים⁷⁵, וּבְתִים שֵׁישׁ בְּהֵן הַחוֹל⁷⁶, וְהַתְּנִינֹת⁷⁷
 הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁸; אֲבָל שְׂאִינָן פְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁸
 - אֵינָן נְמַכְרוֹת עִמָּה. הֵיוּ פְּתוּחוֹת לְכָאן וּלְכָאן⁷⁹:
 אִם רַב תְּשֻׁמֵי שִׁין לְתוֹכָהּ - נְמַכְרוֹת עִמָּה; וְאִם לָאוּ
 - אֵינָן נְמַכְרוֹת עִמָּה. וְלֹא מְכַר אֶת הַמַּטְלָטְלִין⁸⁰
 שְׁבִתוּכָה. וּבְזִמְן שְׂאֵמַר 'הִיא וְכָל מַה שְּׁבִתוּכָה' -
 הָרִי פְּלִין⁸¹ מְכוּרִין. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא מְכַר אֶת
 הַמְּרַחֵץ⁸² וְלֹא בֵּית הַבַּד⁸³ שְׁבִתוּכָה⁸⁴.

69) משנה וברייתא שם סז. 70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). 71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). 72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). 73) ברייתא שם. 74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רשב"ם שם דיבור המתחיל החיצונים). 75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). 76) לתעשיית הזכוכית (רשב"ם שם בשם ר"ח). 77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רשב"ם שם). 78) אלא לרשות הרבים. 79) לתוכה ולרשות הרבים. 80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רשב"ם שם). 81) כל התשמישים המטלטלים. 82) שאינו בכלל חצר (רשב"ם שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). 83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. 84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

- ז. הַמוֹכֵר⁸⁵ אֶת בֵּית הַבַּד⁸⁶ - מְכַר⁸⁷ אֶת הָאֲבָן⁸⁸
 הַגְּדוֹלָה הַבְּנוּיָה בְּאֶרֶץ⁸⁹ שְׁשׁוּחֲנִים עֲלֶיהָ זֵיתִים, וְאֶת
 הַכְּלוֹנְסוֹת⁹⁰ שֶׁל אֶרֶז שְׁשׁוּמְכִין בְּהֵן בַּעַת טְחִינַת
 הַזֵּיתִים, וְאֶת הַיָּקָבִים⁹¹, וְאֶת הַכְּלִים⁹² שְׁנוֹתְנִין בְּהֵן
 אֶת הַזֵּיתִים הַכְּתוּשִׁין, וְהֵם הַמְּפַרְכוֹת; אֲבָל לֹא מְכַר
 אֶת הַרְחִים הַעֲלִיוֹנָה⁹³. וּבְזִמְן שְׂאֵמַר 'הוּא וְכָל מַה
 שְּׁבִתוּכוֹ' - הָרִי פְּלִין מְכוּרִין. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא
 מְכַר⁹⁴ אֶת הַפּוֹכְשִׁין⁹⁵ שְׂמַכְבְּשִׁין בְּהֵן הַזֵּיתִים⁹⁶, וְלֹא
 אֶת הַגְּלִגְלוֹי⁹⁷, וְלֹא אֶת הַקּוּרָה, וְלֹא אֶת הַשְּׂקִין⁹⁸, וְלֹא
 אֶת הַמְּרַצְפוֹין⁹⁹.

85) משנה וברייתא שם סז: 86) תהליך עצירת השמן היה

מתוך מהדורת חזק

בו את היקמים, הם ספסלאות של עץ שמשתמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. ובר"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סיגרים לכסות את הערוה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוברים הם בכלל הנכסים דלא נייד, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים החיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבד, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבד" וכן הוא בכי"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבד לבית המרחץ (הגהות מיימוני).

(107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

1 ט. המוכר¹¹⁴ את המרחץ¹¹⁵ - מכר את בית הנסרים¹¹⁶ שיושבין עליהן¹¹⁷ כשהן ערמים, ואת בית היקמים¹¹⁸ שנוטלין בהן המים, ואת בית הספסלין¹¹⁹ שיושבין עליהן בחצר המרחץ כשהן לבושים, ואת בית הוילאות¹²⁰ שמתפגין¹²¹ בהן; אבל¹²² לא מכר את הנסרים עצמן, ואת היקמים עצמן, ולא את הספסלין עצמן, ולא את הוילאות עצמן. ובזמן שאמר לו 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי פלן מכורין. בין כך ובין כך¹²³ - לא מכר הנרכות המספקות לו מים בין בימות החמה¹²⁴ בין בימות הגשמים, ולא בית כנוס העצים¹²⁵. ואם אמר¹²⁶ לו: מרחץ וכל תשמישיו אני מוכר לך - הרי הן פלן מכורין, אף על פי שהן חוצה לו¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג: "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' שבטו' אדר תשע"ז

25 לא תאחר" (שמות כב, כח). כאלו יאמר: לא תאחר
26 ממלאכתך ודמעתך מה שראוי להקדימו. ובמשנת תרומות
27 (פרק ג משנה ו): המקדים תרומה לבכורים ומעשר ראשון
28 לתרומה ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר
29 בלא-תעשה, שנאמר: "מלאכתך ודמעתך לא תאחר" —
30 מה-שעשה עשוי. ובמכלתא (פרשת משפטים): "מלאכתך"
31 — אלו הבכורים הנטלין מן-המלאי: "ודמעתך" — זו
32 תרומה; "לא תאחר" — שלא תקדים שני לראשון,
33 (ושלא יקדים מעשר) ראשון לתרומה, תרומה לבכורים.
34 ושם נאמר: מכאן אמרו: כל-המקדים תרומה לבכורים
35 ומעשר שני לראשון, אף-על-פי שהוא עובר בלא-תעשה
36 — מה-שעשה עשוי. וכבר נתבאר בריש תמונה (ד.)
37 שהמקדים אינו לוקה.

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קנד.

14 המצוה הקנד — האזהרה שהזהרנו מלהקדים
15 מתנות הנזעים. זו על זו, אלא נפרישן לפי סדרן. ובאור
16 דבר זה: שהחטים, למשל, אם דשן ומרחן — הרי הן
17 טבל; מפריש מהן תחלה תרומה גדולה והוא אֶחָד
18 מתמשים (מדה בינונית) ואחר-כך מפריש עשירית
19 מהנשאָר עשירית הנשאָר — וזהו מעשר ראשון;
20 ואחר-כך מפריש עשירית ממה שנשאָר — והוא מעשר
21 שני. נותן תרומה גדולה לפהן, ומעשר ללוי, ומעשר שני
22 ואכל לבעליו בירושלים. על הסדר הזה צריך להפריש.
23 וכאָה האזהרה מלהקדים מה-שראוי לאַחַר ומלאַחַר מה
24 שראוי להקדימו, והוא אמרו: תעלה: "מלאכתך ודמעתך"

בו'; והוא הדין לשאר קדשים. וכך הוא גם לשון ספרא
 (פרשת אמור שם), ושם אמרו: "רבי עקיבא אומר, איש
 איש (שם, ד) — לרבות את הערל". ושם נתבאר גם כן,
 כלומר: בגמרא יבמות (עב.), שדבר תורה: משוף
 עורו ונראה כערל) אוכל בתרומה, ומדבריהם גזרו עליו
 מפני שנראה כערל הנה נתבאר שהערל אסור בתרומה
 מן התורה, ומשוף הוא שאסור מדרבנן. והבן זה. ושם
 אמרו: משוף צריך שימול מדרבנן.

המצוה הקל"ו — האזהרה שהזהר כהן טמא
 מלאכול תרומה, והוא אמרו: "איש איש מנרע אהרן
 והוא צרוע או זב בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר"
 (שם). ובגמרא מכות (יד): אמרו: "אזהרה לתרומה מנין?
 מאיש איש וגו'. איהו דבר שהיה שוה בנרעו של
 אהרן? הוי אומר — זו תרומה". הפנה באמרם "שה
 בנרעו של אהרן" — שיאכלנו הנרע פלו, זכרים ונקבות
 (ואין הדבר נוהג אלא בתרומה). וכבר נכפל עוד הלואו
 בענין זה באמרו: "ושמרו את-משמרת" (שם, ט).
 והעובר על לאו זה — חייב מיתה בידי שמים ובפסק
 מסנהדרין (פג). מנו מחייבי מיתה בידי שמים ובכללם
 כהן טמא שאכל תרומה טהורה והביאו ראיתם ממה
 שנאמר: "ושמרו את-משמרת ולא-ישאו עליו חטא"
 (שם).

יום רביעי א'ג' אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קלז.

המצוה הקל"ז — האזהרה שהזהרה החללה (אשה
 שנישאת לכהן בנישואין האסורים) מלאכול קדש שהיתה
 רשאית לאכלו, כלומר: התרומה וקנה ושוק (חלקי קרבן
 השלמים, ששייכים לכהן), והוא אמרו: "ובת-כהן כי תהיה
 לאיש זר הוא בתרומת הקדשים לא תאכל" (ויקרא כב, יב),
 ובגמרא יבמות (סח). אמרו: "כי תהיה לאיש זר, פיון
 שנבעלה לפסול לה — פסלה". וממה שאמר: "בתרומת
 הקדשים" אמרו (שם סח): "במורם מן-הקדשים לא
 תאכל", כלומר: קנה ושוק ושם אמרו לכתוב קרא: היא
 בקדשים לא תאכל, מאי בתרומת הקדשים? שמעת מנה
 תרתי (יש ללמוד מכאן שני דינים), כלומר שאם נבעלה
 לפסול לה — נפסלה לתרומה; ושם היתה נשואה לזר
 ומת — חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לקנה ושוק ונמצא
 לאו זה, שהיא "הוא בתרומת הקדשים לא תאכל", כולל
 שני ענינים: האחד אזהרה לחללה מלאכול קדש, והשני
 אזהרה לכהנת שנשאת לזר מלאכול קנה ושוק אף-על-פי
 שמת בעלה או גרשה. אבל אסור אכילתה בתרומה
 בעודה תחת בעלה הזר אינו מפסוק זה אלא למדוהו:
 מקבלי הפרוש ממה שנאמר: "וכל-זר לא-יאכל קדש"

יום שני א' אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קלג. קלד.

המצוה הקל"ג — האזהרה שהזהר כל-זר מלאכול
 שום תרומה, והוא אמרו: "וכל-זר לא-יאכל קדש"
 (ויקרא כב, י), וכונתו ב"קדש" זה — התרומה. וכן
 הבכורים, לפי שגם הם נקראו: תרומה, כמו שאבאר (לא
 תעשה קמח), ולזאת כונתי באמרי שום תרומה והוא הדין
 לכל-מועל (נהנה בשוה פרוטה) בקדשים בידון. ואם אכל
 תרומה בידון — חייב מיתה בידי שמים, ואינו חייב
 תוספת חמש, כמו שנתבאר בפסק ו' ופסק ז' מפסקת
 תרומה. ובפסק ט' מסנהדרין (פג). מנו מחייבי מיתה בידי
 שמים ובכללם: זר שאכל תרומה, והביאו ראיה לך
 מאמרו: "וימתו בו כי יחללה" (שם, ט) ואחריו "וכל-זר
 לא-יאכל קדש". ובפסק ב' מבכורים אמרו: "התרומה
 והבכורים חייבים עליהם מיתה וחמש ואסורים לזרים;
 ורב חולק על כל-המשניות האלה ואומר: זר שאכל
 תרומה — לוקה, וידוע שרב (כחוה) בתנא הוא ופליג
 (חולק גם על תנאים) וכבר בארנו בחבורנו בפרוש המשנה
 (סוטה פרק ג משנה ג, ועוד), שכל-מחלקת שאינה מחייבת
 מחלקת למעשה אלא בספרא בלבד, לא אפסוק בה
 הלכה, ולא אמר: הלכה כפלוני; ולפיכך לא אמר כאן
 הלכה כרב או כסתם משנה, פיון שלדברי הכל לוקה,
 לפי שכל-מחייבי מיתה בידי שמים על אחד הלאוין —
 לוקה גם-כן, כמו שבארנו בהקדמות מאמר זה. וכן
 כל-מועל בקדשים במזיד — לוקה בלי ספק, והוא
 אמרם במפלא סמוך לאיש (קטן בשנתו הסמוכה לגיל
 הבר-מצוה) אם הקדיש, אמרו (נדה מו): "הקדיש הוא
 ואכלו אחרים רבי יוחנן ורבי שמעון בן-לקיש דאמרי
 תרניהו: לוקין".

המצוה הקל"ד — האזהרה שהזהר אפלו תושב
 (ישראל, שנשכר לעולם) לכהן ושכירו (לתקופה) מלאכול
 תרומה, אמר: "תושב כהן ושכיר לא-יאכל קדש" (שם,
 י), ואם אכל, דינו כדין שאר זרים.

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ז

מצות לא תעשה קלה. קלו.

המצוה הקל"ה — האזהרה שהזהר הערל מלאכול
 תרומה. והוא הדין לשאר קדשים שהערל מזהר
 מלאכלם. ולאו זה לא נתפרש בכתוב אלא נלמד בגזרה
 שוה, ועם זה בארו מעתיקי השמועה, שאסור זה
 מדאורייתא לא מדרבנן. ולשון יבמות (ע). "מנין לערל
 שאינו אוכל בתרומה? נאמר: "תושב ושכיר" בתרומה
 (ויקרא כב). — מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל
 אסור בו, אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור

- 1 (שם, י), וְכָל-זְמַן שֶׁהִיא תַּחַת הַזֶּר — הָרִי הִיא פְּזֵר וְזָרָה
 2 קְרִינָא בֵּהּ. וְדַע זֶה, וְגַם הִיא אִם עֲבָרָה עַל לְאוּ זֶה — הָרִי
 3 הִיא לֹקָה.
- 9 זו בְּמִסְכַּת מַעֲשְׂרוֹת; וְזֶה הַנִּקְרָא: מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן, וְאֵינוֹ
 10 חוֹבָה מִן-הַתּוֹרָה אֲלָא בְּאֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל.

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ז

מצות עשה קכז.

הַמְצִוָּה הַקַּכ"ז נדפסה ביום הקודם.

יום שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ז

מצות עשה קכז.

הַמְצִוָּה הַקַּכ"ז נדפסה ביום חמישי.

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ז

מצות עשה קכז.

- 4 הַמְצִוָּה הַקַּכ"ז — הַצִּוּוֵי שְׁנֻצְטוּיֵינוּ לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר
 5 מִצֵּמַח הָאֶרֶץ, וְהוּא אָמְרוּ יְתַעֲלֶה: "וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאֶרֶץ וְגו'
 6 לְה'" (ויקרא כז, ל) [כִּי אֶת-מַעֲשֵׂר בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יְרִימוּ
 7 לְה' תְּרוּמָה" (במדבר יג, כד)]. וְכַבֵּר בְּאֵר הַכְּתוּב (במדבר
 8 יח, כא), שֶׁהַמַּעֲשֵׂר הַזֶּה לְלוּוִים. וְכַבֵּר נִתְבְּאָרוּ דִּינֵי מְצֻנָּה

אגרות קודש

ב"ה, מוצאי שבת קדש פרשת ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ה'תשכ"ב
 ברוקלין, נ. י.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ

מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה הלל שי,

שלום וברכה!

נעם לי לקבל מכתבו הודעה אשר נתקבל לכהן בקדש, רבנות על טהרת הקדש בבית הכנסת,
 מקדש מעט, טו"ב רחוב ראדזיע במחנם הט' פאריז.

ויהי רצון אשר תהי' ההתמנות בשעה טובה ומוצלחת,

וכידוע בדיוק לשון הצלחה שהוא עוד למעלה מהמשוער,

היינו שיתרבה בכל עניני בית הכנסת, הן עניני תפלה הן בשיעורי תורה הנלמדים ברבים,
 וביחיד, וכידוע דרשת רז"ל על הכתוב, אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות יעקב, שערים המצוינים
 בהלכה (ברכות ח, א).

ובפרט ע"פ הזכור לי משנים אשר הייתי דר בפאריז ומתפלל לעתים קבועים בביהכ"נ האמור,
 אשר מסוגל מקדש מעט זה לגדל בו גם תפלה וגם תורה, להיות מתאים לשמו, מקדש מעט, בית המלך
 מלכו של עולם (מגילה כז, א. עיי"ש).

ויהי רצון שיהי' כל האמור מיוסד וחדור אהבת ה' ויראת ה' שהן שרש וקיום כל הנ"ל כמרומו
 ברמב"ם הלכות יסודי התורה ריש פרק [ב] ומבואר יותר בספר תניא קדישא ריש פרק ד'.

והרי נמצאים אנו בשבועות, בהם קורין בתורה, אופן קיום הציווי, ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם, בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כאו"א מישראל (יעוין בזה ד"ה היושבת בגנים ה'תש"ח).

בברכת הצלחה בכל האמור ובפ"ש המתפללים החברים והגבאים בראשם של בית הכנסת
 וסביבותי' - שליט"א.

ישעיה פרק לח היג

ח הנני משיב את־צל המעלות אשר ירדה במעלות אחז בשמש אחרנית עשר מעלות ותשב השמש עשר מעלות במעלות אשר ירדה: (ס) ט מכתב לחזקיהו מלך־יהודה בחלתו ויחי מחליו: י אני אמרתי בדמי ימי אלכה בשערי שאול פקדתי יתר שנותי: יא אמרתי לא־אראה יה בארץ החיים לא־אביט אדם עוד עם־יושבי חֶדֶל: יב דורי נסע ונגלה מני פֶּאֱהֵל רְעִי קִפְדֹּתַי כְּאֲרָג חַיִּי מִדְּלָה יִבְצְעֵנִי מִיּוֹם עַד־לִילָה תִשְׁלִימֵנִי: יג שְׁוִיתִי עַד־בֶּקֶר פְּאָרִי כֵּן יִשְׁבֵּר כָּל־עֲצָמוֹתַי מִיּוֹם עַד־לִילָה תִשְׁלִימֵנִי:

רש"י

אדם. חי עוד: עם יושבי חֶדֶל. שאהיה עם המתים היושבים בארץ חֶדֶל ומנועה מן החיים: (יב) דורי נסע ונגלה מני. בני דורי נסעו ממנו, נסעו כמו נסחו כמו כל יסע יתדותיו (לעיל לג): כאוהל רעי. כאהל רועי בהמה שמסיעו מכאן ותקעו במקום אחר כשכלה מרעה זה: קפדתי. הכרתי מהר חיי כאורג הממהר לאורג כל זה הייתי סבור, וי"ת כנחל גדודין כנחל המושך בין גדות גבוהין שאינו מתפשט ומתוך כך מימיו קלים לרוץ, ואומר אני שהוא נחל חריף ששמו אורג והוא שאמר (איוב ז) ימי קלו מני אורג חלפו עם אניות אבה (שם ט): מדלה יבצעני. ת"י מיקר מלכותי אנה גלי סבור הייתי שעתה יבצעני מכל כבודי דלה ל' גוה וכן ודלת ראשך (שיר ז): מיום ועד לילה תשלימני. כמו מזכר ועד נקבה כלומר מימים ומלילות תכלני וכן תירגם יונתן יממי ולילותי שלימו: (יג) שויתי. עצמי כל הלילה לסבול יסורי חולי ונתגברתי כארי לסבול: כן ישבר כל עצמותי. כמו (שמות א) כן ירבה וכן יפרוץ כל מה שאני מתגבר כן יגבר החולי עלי לשבור כל עצמותי:

(ח) הנני משיב. אחורנית עשר מעלות את הצל אשר ירדה: צל המעלות. כמין מדרגות עשויות כנגד החמה לבחון בהם שעות היום כעין אורלוגין שעושין האומנין: אשר ירדה. מיהרה לירד ונתקצר היום " שעות ביום שמת אחז כדי שלא יהו מספידין אותו ועלו עכשיו לאחוריהם ביום שנתרפא חזקיהו וניתוספו על היום " שעות: (ט) מכתב. ת"י כתב אודאה על ניסא דאיתעבד לחזקיה: (י) אני אמרתי בדמי ימי. כשראיתי ימי בדמי, בשמון וחרישה כמו נדמה כל עם כנען (צפני"א) כלומר כשחליתי אמרתי אלכה בשערי שאול עתה אמות, לפי שעד אותו היום לא נתרפא חולה: פקדתי יתר שנותי. כמו (במדבר לא) לא נפקד ממנו איש נחסרתי שאר שנותי ויונתן תירגם על דוכרני לטב איתוספו על שני נפקדתי לטובה ונתייתרו שנותי: (יא) (תוספות. אמרתי לא אראה יה. לא אשתמש עוד בשם של יה: בארץ החיים. חיים משתמשין בו אבל המתים אינם רשאין שנאמר לא המתים יהללויה חק למתים שאין מזכירין שם בן שתי אותיות לעולם ע"כ): בארץ החיים. בב"ה: לא אביט

מצודת ציון

(ט) ויחי. ענין רפואה כמו עד היותם (יהושע ה'): (י) בדמי. ענין כריתה וכן ער מואב נדמה (לעיל ט"ו'): פקדתי. ענין חסרון כמו יפקד מושבך (ש"א ט): (יא) חֶדֶל. כן נקרא העולם וכן כל יושבי חֶדֶל (תהלים מט) כי הוא מתהפך כמו כבש כשב והדומים: (יב) דורי. מל' מדורה: נסע. מל' הסעה ועקירה: ונגלה. מל' גלות: מני. ממני: רועי. כמו רועה בה"א: קפדתי. ענין כריתה כמו קפדה בא (יחזקאל ז'): מדלה. ענין חולי וכתישות כמו מדוע אתה ככה דל (ש"ב יג'): יבצעני. ענין השלמה כמו כי יבצע ה' (לעיל ט'): (יג) שויתי. שמת:

מצודת דוד

(ח) הנני משיב. מעלות היו עשויות מול החמה לבחון בהם שעות היום כי כל שעה ירד הצל מעלה אחת ואמר הנני משיב את הצל עשר מעלות לאחוריו להאריך היום עשר שעות: אשר ירדה. ר"ל את הצל אשר כבר ירדה: במעלות אחז. כי אחז בנה המעלות האלה: בשמש אחורנית. מוסב למעלה לומר בנטיית ניצוץ השמש אשיב הצל אחורנית עשר מעלות: ותשב השמש. ר"ל שכן היה כי שבה ניצוץ השמש עשר מעלות אשר ירדה וא"כ שב גם הצל: (ט) מכתב לחזקיהו. מכתב זה היה לחזקיהו ר"ל הוא כתב הודאה זו: בחלותו. בעבור שהיה חולה ונתרפא מחליו: (י) בדמי ימי. בכריתת

ימי אלך אל הקבר: פקדתי. חסרתי שנותי הנשארים עד מלאת השנים הקצובים לרוב בני אדם: (יא) לא אראה יה. עוד לא אסתכל להתבונן במעשה יה ויפרש אמרו לומר לא אסתכל מעשה יה: בארץ החיים. ר"ל בזה העולם כי אמות ואלך ממנו: לא אביט אדם. מעתה לא אביט אותן בני אדם אשר הם עם יושבי חֶדֶל ר"ל המתהלכים עם הבריות היושבים בזה העולם: (יב) דורי נסע. מגורי בעוה"ז נסע ונגלה ממני כמו הרועה המסיע אהלו ממקום למקום: קפדתי. בעבור העון כאילו בעצמי כרתי חיי חיש מהר כמו האורג הממהר לכרות היריעה אחר שנשלמה: מדלה יבצעני. מהחולי הזה ישלים ימי חיי: מיום עד לילה תשלימני. חשבתי אשר מהתחלת היום עד הלילה תשלים ימי חיי כי בוודאי אמות במשך זמן היום: (יג) שויתי עד בוקר. ר"ל כשבא הלילה שמת ימי עד בוקר: כארי. ר"ל נתחזק חללי עד ששבר החולי את כל עצמותי כמו הארי המשבר עצמות החיה הנטרפת בפיו: מיום וכו'. ר"ל חשבתי שוב אשר מהתחלת היום עד הלילה תשלים ימי חיי כי אמות במשך זמן היום:

איוב פרק יט א-ב

א וַיַּעַן אִיּוֹב וַיֹּאמֶר: ב עֲדָאֲנָה תוֹגִיוֹן נַפְשִׁי וַתִּדְפְּאוּנֵי בְמַלְיָם: ג זֶה עֲשָׂר פְּעָמִים תִּכְלִימוּנִי לֹא־תִבְשׂוּ תִהְפְּרוּ־לִי: ד וְאַף־אֲמַנֶּם שְׁגִיתִי אֹתִי תִלְיִן מְשׁוֹנְתִי: ה אִם־אֲמַנֶּם עָלַי תִּגְדְּלוּ וְתוֹכִיחוּ עָלַי חֲרַפְתִּי: ו דַּעֲוֹאֲפוּ כִּי־אֵלֹהִים עֹתֵנִי וּמְצוּדוֹ עָלַי הַקִּיף: ז הֵן אֲצַעֵק חָמָס וְלֹא אֶעֱנֶה אֲשׁוּעַ וְאִין מִשְׁפָּט: ח אֲרַחֵי גֵדֵר וְלֹא אֶעֱבֹר וְעַל נְתִיבוֹתַי חֲשֵׁד יִשִּׁים: ט כַּבּוּדִי מֵעַלִי הִפְשִׁיט וַיִּסֶר עֲמֶרֶת רֹאשִׁי: י יִתְצַנֵּי סָבִיב וְאַלְךָ וַיִּסַּע פֶּלַעַץ תִּקּוֹתִי: יא וַיַּחַר עָלַי אַפּוֹ וַיַּחֲשִׁבֵנִי לוֹ כַּצְּרִיּוֹ: יב יַחַד | יָבֹאוּ גְדוּדָיו וַיִּסְלְפוּ עָלַי דְרָכָם וַיַּחֲנוּ סָבִיב לְאַהֲלִי: יג אַחִי מֵעַלִי הֲרַחִיק וַיִּדְעֵי אֲדֹרּוֹ מִמֶּנִּי: יד חִדְלוּ קְרוֹבִי וּמִיַּדְעֵי שְׂכַחֲוֹנִי: טו גָּרִי בֵיתִי וְאִמְהַתִּי לְזֶרַח תַּחֲשִׁבֵנִי נָכְרִי הֵייתִי בְעֵינֵיהֶם: טז לְעַבְדֵי קָרְאתִי וְלֹא יַעֲנֶנּוּ בְמוֹפֵי אֲתַחַנְנוּ־לֹ: יז רַחֲמֵי זֶרַח לְאִשְׁתִּי וְחַנְתִּי לִבְנֵי כַמְנִי: יח גַּם־עוֹיְלִים מָאֲסוּ כִּי אֶקְוֶמָה וַיִּדְבְּרוּ־כִּי: יט תַּעֲבֹבֵנִי פְלִמְתִּי סוּרִי וְזַח־אֲהַכְתִּי נֶהְפְּכוּ־כִּי: כ פְּעוּרִי וּבִבְשָׁרִי דָבַקָה עֲצָמִי וְאֲתַמְלֹטָהּ בְּעוֹר שִׁנִּי:

רש"י

(א) (מענה איוב): (ב) תוגיון. ל' תוגה: (ג) עשר פעמים. עשר פרשיות יש עד כאן: תהכרו ל'. תתנכרו ל': (ד) אתי תלין. אני הוא הלוקח מכות על משוגתי: (ה) אם אמנם. אתם נוספים עלי לצרתי ותוכיחו עלי חרפתי מראים ומוכיחים חרפתי על פני: (ז) אצעק. על חמס. ולא אענה: (י) ויסע. לשון עקירה:

(א) (מענה איוב): (ב) תוגיון. ל' תוגה: (ג) עשר פעמים. עשר פרשיות יש עד כאן: תהכרו ל'. תתנכרו ל': (ד) אתי תלין. אני הוא הלוקח מכות על משוגתי: (ה) אם אמנם. אתם נוספים עלי לצרתי ותוכיחו עלי חרפתי מראים ומוכיחים חרפתי על פני: (ז) אצעק. על חמס. ולא אענה: (י) ויסע. לשון עקירה:

מצודת ציון

(ב) תוגיון. מל' יגון: (ג) תהכרו. מל' נכרי זור: (ד) שגיתי. מל' משגה ושגגה: תלין. מל' לינת לילה ור"ל בהסתר: (ה) אם אמנם. אשר אמנם: ותוכיחו. מל' הוכחה ובירור: (ו) ומצודו. כעין רשת וכן ונתפש במצודתי (יחזקאל יב): הקיף. מל' הקפה וסבוב: (ז) אשוע. אצעק: (יב) גדודיו. מתנות: ויסלו. מל' מסילה ודרך כבושה: (יג) זרו. מל' זר ונכרי: (יד) ומיודעי. אוהבי ומכירי עמו ומודע לבינה תקרא (משלי ז): (יז) רוחי. רצוני כמו הנני נותן בו רוח (ישעיה לו): וחננתי. מל' תחנה: (יח) עוילים. נערים וכן ישלחו כצאן עויליהם (לקמן כא) והוא מלשון עול ימים (ישעיה סה): (יט) נהפכו כ'. נהפכו עלי וכן הבהמה אשר אני רוכב בה (נחמיה ב) ומשפטו עליה:

מצודת דוד

(ב) עד אנה. עד מתי תצערו את נפשי ותדכאו אותי באמרי קנתור: (ג) זה עשר פעמים. כי עד הנה ענה איוב חמשה מענות ורעיו השיבו למולם חמשה מענות בדברי קנתור ולזה אמר הלא הכלמתם אותי זה עשר פעמים כי גם שלא קבלו מאמריו לכלימה תחשב לו: לא תבושו. איך לא תבושו להעזי פנים למולי ותעשו את עצמיכם כאילו אתם נכרים זורים ממני ולא ידעתם אותי: (ד) ואף אמנם וגו'. אף אם אפשר שגיתי לעשות הרע הלא אתי לבד תלין משוגתי ר"ל הלא לא ראייתם ממני מאומה רע, אולם יוכל להיות שעשיתי הרע ביני לבין עצמי בהצנע ומה לכם עלי כי איך תוכלו לדעת מסתרי: (ה) אם אמנם. אשר האמת מה שאתם מגדילים עלי עון כי תוכיחו לברר עלי חרפת עוני מרוב המכאוב הבאה ומוזה

תשפטו שיש בי עון רב: (ו) דעו. הנה לא כן הוא אך דעו איה פה המתוכחים עמדי כי אלוה מעוות משפטי אף רשתו אשר סיכב עלי ללכדני היא בעיות לא בעבור עון מה: (ז) הן אצעק. הנה אני צועק על החמס הנעשה לי ואין לי מענה: ואין משפט. אין לי משפט הגמול הראוי: (ח) ארחי גדר. עשה גדר בדרך מהלכי ולא אוכל לעבור אף שם את החושך במקום נתיבתו ר"ל לא אוכל להשלים חפצי בדבר מן הדברים: (ט) הפשיט. הסיר כבודי מעלי ואני לבוץ בעיני הכל: עטרת ראשי. ר"ל ממשלתי: (י) יתצני. נתן אותי מסביב ואני הולך נתון ולא אוכל להרפא: ויסע. עקב ממני תקותי כמו המסיע לעקור עץ אילן ממקומו אשר לא ישוב עוד למקומו לתקעו שוב כשהיה כן לא אקוה עוד לחזור לקדמותי: (יא) ויחשבני. יחשב אותי כאילו הייתי מי מצריו ויעיז ירבה להכות בי: (יב) יחד. כל גדודי המכאובות באו כאחת והלכו בדרך סלולה וכבושה ולא תעה מי מהם בדרך מהלכו והמה חונים סביב לאהלי ולא הלכו להם מיד: (יג) אחי. גדודי המכאוב הרחיקו מעלי את קרובי כי בעבורם יחשבוני לרב פשע: ויודעי. אשר היו יודעי לפנים הנה עתה לא ידעוני והמה אך זרו ונתנכרו ממני: (יד) חדלו קרובי. לבוא אלי לבקרני: (טו) גרי. הדרים בביתי ושפחותי: לזר תחשבונני. יחשבו אותי לאיש זר והייתי בעיניהם כאיש נכרי אשר לא ידעוהו מעולם: (טז) כמו פי. אף כי אתחנן לו כפי ואדבר אליו רכות עכ"ז לא ישיב לי: (יז) רוחי. רצוני בדברי התשמיש זרה לאשתי ולא תאבה לעשותה ואף כי אתחנן לה להעמיד פרי בטן מ"מ אינה נשמעת לי: (יח) גם עוילים. אף הנערים מאסו כי וכאשר אקומה לפניהם לכבדם והמה ידברו בי דברי בוז ולא יחשבו כבודי למאומה: (יט) תעבונני. כל אנשי עצתי תעבו אותי: וזכ. כל אחד מהעומדים פה לפני אשר אהבתי מעולם הנה נהפכו עלי לאויבים ויחרפו אותי: (כ) בעורי. לגודל הרזות דבקה עצמי בעורי ובבשרי ועל כי נשאר מעט מן הבשר נדבק העצם גם בהעור: ואתמלטה. אין מתום בבשרי וכולו מוכה ונגוע ורק נמלטתי מן הלקוי בבשר הדבוק בשורש השיניים הדומה לעור:

פ ר ק ש נ י

א בְּמָה מְדַלְּקִין וּבְמָה אֵין מְדַלְּקִין? אֵין מְדַלְּקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ, וְלֹא בְּחֶסֶן, וְלֹא בְּכֶלֶךְ, וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידִן, וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמְדָּבָר, וְלֹא בִירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם; וְלֹא בִזֹּפֶת, וְלֹא בִשְׁעוּדָה, וְלֹא בִשְׁמֵן קִיק, וְלֹא בִשְׁמֵן שְׂרָפָה, וְלֹא בְּאֵלִיָּה, וְלֹא בְּחֶלֶב. נְחוּם הַמְּדִי אֹמֵר: מְדַלְּקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָּׁל; וְחַכְמַיִם אֹמְרִים: אֶחָד מְבֻשָּׁל אֶחָד שְׂאִינוּ מְבֻשָּׁל – אֵין מְדַלְּקִין בוּ.

ב אֵין מְדַלְּקִין בִּשְׁמֵן שְׂרָפָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל אֹמֵר: אֵין מְדַלְּקִין בְּעֶמְרָן, מִפְּנֵי כְבוֹד הַשֶּׁבֶת;

פירוש ברטנורה

א כמה מדליקין. נר של שבת, כמה עושין פתילות ושמינים להדליק: לא בלכש. כמין צמר יש בארז בין הקליפה לעץ וקריו לכש: בחופ. פשתן שאינו מנופץ: בכלך. פסולת של משי: בפתילת האידן. כמין צמר יש [בערב] בין הקליפה לעץ: בפתילת המדבר. עלי עשב ארוך שגודלן אותם ומדליקן בהן: בירוקה שעל פני המים. כמין צמר שגדל בדופני הספינה ששהתה זמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות מכאן ואילך פסול שמינים: לא כזפת ולא בשעודה. שלא יתן זפת נגמם ושעודה נכתב בנר במקום שמן וירליק, אבל לעשות כמין פתילה ארוכה שרגילין לעשות משעודה שרי: ולא בשמן קיק. שמן היוצא מגרעינים שבתוך הצמר גפן שקרוין קוטוף. יש מפרשים קיקון דיונה והוא עשב שעליו גדולים ונקרא בערבי כר'ע, והשמן היוצא ממנו עב ביותר. ופתילות שאמרו חכמים אין מדליקן בהם, מה טעם, מפני שהאור מסכסכת בהם, כלומר שאין האור נכנסת תוך הפתילה [אלא] סביב מבחוץ. ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקן בהם, לפי שאין נמשכים אחר הפתילה, ומתוך שאין הנר דולקת יפה חישיגין שמא ימה השמן על פי הנר ונמצא מבעור. א"נ שמא ימה הנר יוצא, ואנן קיימא לן דנר של שבת חובה: ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנמטא. ואמאי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה עומד שהרי אמור באכילה. וביום טוב שחל להיות בע"ש עסקינו, שכשמדליק הנר מבעוד יום נמצא שורף שמן של תרומה ב"מ, ואנן קי"ל אין שורפין קדשים ב"מ דרביב (שמות י"ב) והנותר ממנו עד בקר באש תשרופו, ודרשינן קרא הכי, והנותר ממנו עד בקר ראשון, עד בקר שני עמוד ותשרפנו, שאין שורפים הנותר ב"מ. והוא הדין לכל שאר קדשים המעונים שריפה: והחכמים אומרים אחד מבושל ואחד שאינו מבושל אין מדליקין בו. והנא קמא נמי אמר ולא בחלב כל חלב במשמע. אלא איכא בין חכמים לתנא קמא דחד מינייהו סבר דשרי להדליק בחלב מבושל כשמעורב בו שמן כל שהוא, וחד אוסר אפילו ע"י תערובת שמן. ולא נתברר לחכמי התלמוד מי משניהם האוסר ומי המתיר. והלכה כחכמים:

ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום ט. טעמא דמתניתין דלעיל קאמר, מה טעם תנן ולא בשמן שריפה, לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביום ט, שאין שורפין

משניות מבוארות – קהתי

י ו ס ר א ו ן

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בהדלקת נר שבת. ואמרו בגמרא: "הדלקת נר שבת חובה" ומפרש רש"י: כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יום (יומא עה, כ); וכן מבואר בתוספות, שחובה היא שיעמוד במקום הנר משום עונג שבת. עוד מובא בגמרא (שבת כה, ב): "והנזח משלום נפשי" (איכה ג, יז) – זו הדלקת נר שבת (שלא ויהי לו ממה להדליק, ובמקום שאין נר אין שלום – רש"י). משנתנו באה ללמד, אילו שמינים ואילו פתילות אינם כשרים לנר שבת.

בְּמָה מְדַלְּקִין – באילו פתילות ושמינים מדליקים את הנר של שבת, **וּבְמָה אֵין מְדַלְּקִין** – ובאילו פתילות ושמינים אסור להדליק? **אֵין מְדַלְּקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ** – פתילה העשויה מהסיב הגדל בין קליפת הארז לעצו, **וְלֹא בְּחֶסֶן** – פשתן שאינו מנופץ, היינו שלא ננער משברי הגבעולים, **וְלֹא בְּכֶלֶךְ** – פסולת של משי, **וְלֹא בְּפִתִּילַת הָאֵידִן** – מין צמר שבערבה, סיב הגדול בין קליפתה לעצה, **וְלֹא בְּפִתִּילַת הַמְדָּבָר** – עלי עשב שעושים מהם פתילות (רמב"ם). ויש מפרשים: זרע כמין צמר והוא של נטע הנקרא "תפוח סדום" (ריח אלבק), **וְלֹא בִירוּקָה שְׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם** – צמח ירוק הגדל בשולי האניה סביב, כשהיא שוהה במים זמן מרובה במקום אחד – מכל אלו הדברים שנימנו עד כאן אסור לעשות פתילות לנר שבת, ומבואר הטעם בגמרא, מפני שהאור מסכסכת בהן, כלומר שאין האש נכנסת בתוך הפתילות הללו אלא מסכסכת אותן מבחוץ, ואין השלהבת עולה יפה, ויש לחשוש שמא יטה את הנר ונמצא מבעיר בשבת. מטעם זה אסור גם להדליק בשמינים המנויים הלן במשנתנו, לפי שאינם נמשכים אחר הפתילה, ומתוך שאין הנר דולק יפה שי לחשוש שמא יזא, להטות את השמן אל פי הנר (רש"י **שבת כא, א**; **רמב"ם הל' שבת ה, ח**). ויש מבארים הטעם, שמא יכבה הנר ולא יהיה שלום בית (**תוספות ישנים בשם ריב"ן**). והרמב"ם בפירוש המשניות כותב: "שמא יהיה אור הנר חלוש וחשוך ויניחנו יוצא, וזה אסור לפי שהדלקת נר שבת חובה" (כלומר שחובה על אדם לישיב בשבת לאור הנר). **וְלֹא בִזֹּפֶת** – נוסח אחר: לא בזפת, וזו הגירסה הנכונה, כמו שאמרו בגמרא: "עד כאן פסול פתילות, מכאן ואילך פסול שמינים"; אין מדליקים בזפת נמסה, **וְלֹא בִשְׁעוּדָה** – ניתכת, כלומר שאסור ליתן זפת או

שעוה בנר במקום שמן; אבל מה שאנחנו רגילים לעשות נר משעוה, שנותנים את הפתילה בתוכה, מותר (גמרא). **וְלֹא בִשְׁמֵן קִיק** – שמן הנעשה מגרעיני עץ הקיקיון, **וְלֹא בִשְׁמֵן שְׂרָפָה** – שמן תרומה שנטמא, ונקרא "שמן שריפה", לפי שהוא עומד לשרף; ואף על פי שמתיר ליהנות בשעת שריפתו (עיין תרומות יא, ט). מבואר בגמרא, שמדובר כאן ביום טוב שחל להיות בערב שבת, שכשמדליק הנר מבעוד יום נמצא שורף שמן טמא של תרומה ביום טוב, והלכה היא שאין שורפים קדשים פסולים ביום טוב, כמבואר במשנה הבאה. ויש מפרשים (על פי הירושלמי), שגורו חכמים שלא להדליק בשמן שריפה בכל ערב שבת משום יום טוב שחל להיות בערב שבת (עיין **רש"י**; "יפה עינים"). ועוד טעם אחר מובא בגמרא, שחוששים שמא יטה את הנר כדי שיישרף השמן מהר, הואיל ומצווה עליו לבעור (עיין "שנות אליהו"). **וְלֹא בְּאֵלִיָּה** – ואין מדליקין בשומן האליה, הכשר לאכילה, **וְלֹא בְּחֶלֶב** – האסור באכילה. **נְחוּם הַמְּדִי אֹמֵר: מְדַלְּקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָּׁל** – היינו מהותך (רש"י), שנמשך הוא אחר הפתילה ("תפארת ישראל"). **וְחַכְמַיִם אֹמְרִים: אֶחָד מְבֻשָּׁל אֶחָד שְׂאִינוּ מְבֻשָּׁל** – בין חלב מבושל בין שאינו מבושל, **אֵין מְדַלְּקִין בו** – נר שבת. בגמרא שואלים: חכמים היינו תנא קמא, שהרי גם תנא קמא אומר: "ולא בחלב", ומשמע כל חלב שהוא אין מדליקים בו? ומתריצים: שיש הבדל ביניהם כשמעורב קצת שמן בחלב, שאחד מהם סובר שבכגון זה מותר להדליק, ואחד סובר שאפילו על ידי תערובת שמן אסור להדליק; ברם, לא נתברר מי האוסר ומי המתיר. מכל מקום ההלכה היא שנותן אדם שמן כל שהוא לתוך חלב מהותך ומדליק בו נר שבת (**רמב"ם הל' שבת ה, ט**).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת והיא מוסיפה ללמד כמה מדליקין וכמה אין מדליקין. **אֵין מְדַלְּקִין בִּשְׁמֵן שְׂרָפָה בְּיוֹם טוֹב** – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה לפרש, שמה ששינונו במשנה הקודמת: "ולא בשמן שריפה" היינו ביום טוב שחל להיות בערב שבת, כמו שבארנו שם, ואין מדליקים בשמן שריפה ביום טוב, לפי שאין שורפים קדשים ביום טוב, שנאמר

והכמים מתירין בכל השמנים: בשמן שמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות, בשמן דגים, בשמן פקועות, בעטרן ובגפנט. רבי טרפון אומר: אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד. ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו, אלא פשתן. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים, אלא פשתן. פתילת הבגד, שקפלה ולא הבהבה – רבי אליעזר אומר: טמאה, ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר: טהורה, ומדליקין בה.

פירוש ברטנורה

קדשים ב"י"ט: אין מדליקין בעטרן. פסולת של זפת וריחו רע ביותר, ומיהו נמשך אחר הפתילה יותר מן הופת מפני שהוא רך, הילכך אלמלא מפני כבוד שבת היו מדליקין בו: שומשמיין. כך שמו בערבי והוא זרע דק מתוק, וכאשר ישראל ממנו הרבה: שמן צנונות. שמן היוצא מורע צנון: פקועות. דלעת מברית: גפנט. מין זפת הוא, ולכן וריחו רע. והלכה כחכמים שמדליקין בכל השמנים, חוץ מאותן הפסולות שנמנו לעיל במתניתין, והוץ משמן אפרסמון וגפנט לבן, שכל אחד משני אלו השמנים הוא עף ושורף, וחישישן שמא יניחנו ויצא. ועוד יש טעם אחר לאסור בשמן אפרסמון גזירה שמא יסתפק ממנו מפני חשיבותו, וקיימא לן הנותן שמן בנר חייב משום מכעיר, והמסתפק ממנו חייב משום מכבה:

ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו. לעשות ממנו פתילה: אלא פשתן. דאקרי עץ כדכתיב (יהושע ב) ותמנמם בפשתו העץ, ואפ"ה מדליקין בפתילה שעושין ממנו. וקבוס וצמר גפן לאו יוצאין מן העץ ניהו, אלא מיני זרע הן הילכך מדליקין בהן. ופשתן נמי מין זרע הוא ולא איצטרך לרבויה אלא משום דאקרי עץ דכתיב ותמנמם בפשתו העץ: אינו מטמא טמאת אהלים. אם עשה מהן אהל והמת תחריו, הוי כשאר בית ואינו מעון הואה ומבילה, דאהל עצמו אינו מקבל טמאה אלא כלים שתחתיו: אלא פשתן. שהאהל עצמו טמא, כדכתיב (במדבר יט) והוה על האהל, וילפינן אהל אהל ממשכן, דכתיב ביה (שמות ט) ויפרוש את האהל על המשכן, ולא היה באהל משכן דבר יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב (שם טו) עשר יריעות שש משור: שקפלה. כדרך שגודלין הפתילות: הבהבה. על השלהבת כדי שתהיה מחורכת ותדליק יפה. ובבגד שיש בו שלש אצבעות על שלש אצבעות מצומצמות עסקין: טמאה היא. דקפולה אינו מבטלה מתורת בגד, הואיל ולא הבהבה: טהורה היא. דקפולה בטלה מתורת בגד והיא כאילו אין בה ג' על ג', וכל פחות מג' על ג' טהור מלמא לא בנגעים ולא בטמאת מת: ואין מדליקין בה. ביום טוב שחל להיות בע"ש עסקין, דשיך ביה איסור מוקצה ואין מסיקין בשברי כלים שנשברו בו ביום דהוה להו נולד, אבל בכלים מסיקין דהא חוו למטמא, ודכתיב (ויקרא) וכלי ערמא אית להו צורך המדליק להדליק רוב היוצא מן הפתילה חוץ לגר קודם שישלך דיו, הילכך טעמא דר"א דאמר אין מדליקין בה קסבר קפולה לא בטלה מתורת כלי, וכי אדליק בה פורתא כיון דג' על ג' מצומצמות הוה הוה ליה שבר כלי, דפחות מג' על ג' לאו כלי הוא, וכי מדליק בדים להשלים רוב היוצא נמצא שמדליק בשבר כלי שנשבר ב"י"ט, דכי אמרין מסיקין בכלים דוקא

משניות מבוורות – קהתי

י ם ש נ י

ב א ו ר מ ש נ ה ג

כל היוצא מן העץ – ועשה ממנו פתילה, אין מדליקין בו – נר שבת, אלא פשתן – שאף על פי שנקרא עץ, כמו שכתוב (יהושע ב, ו) "ותמנמם בפשתו העץ", מדליקים בפתילה שעושים ממנו לאחר ניפוצו. ברם, קבוס וצמר גפן אינם יוצאים מן העץ אלא מיני זרע הם, הלכך מדליקים בהם. ואמנם אף פשתן מין זרע הוא, אלא הואיל והוא נקרא עץ לפיכך צריכה המשנה להשמיענו שאף על פי כן מדליקין בו. וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טמאת אהלים – אם עשה ממנו אוהל והיה מת בתוכו, אמנם כל מה שבתוך האהל – טמא, אבל האהל עצמו אינו טמא ואינו טעון לא הזאה, ולא טבילה, אלא פשתן – שאם עשה אהל מפשתן והאחיל על המת, אף האהל עצמו טמא, שכתוב (במדבר יט, יח): "והוה על האהל", ולמדים בגזירה שווה "אהל, אהל" מן המשכן, שכתוב בו (שמות מ, ט): "ויפרוש את האהל על המשכן", מה אהל האמור במשכן לא היה בו דבר היוצא מן העץ אלא פשתן, כמו שכתוב (שם כו, א); "עשר יריעות שש משור", ו"שש" היינו פשתן, אף אהל האמור בטמאה היינו של פשתן. **פתילת הבגד, שקפלה** – שקיפל חתיכת בגד וגדל ממנה פתילה, ולא הבהבה – לא חורכה על האש, שפתילה חדשה חורכים על האש כדי שתדליק יפה, **רבי אליעזר אומר: טמאה** – הואיל ולא הבהבה, לא יצאה עדיין מתורת בגד על ידי הקיפול, ולכן היא מקבלת טמאה כדין בגד, **ואין מדליקין בה** – נר שבת, שכיין שאינה מחורכת אינה דולקת יפה וחוששים שמא יטה. **רבי עקיבא אומר: טהורה** – אינה מקבלת טמאה, מפני שהקיפול לבדו מבטל אותה מתורת בגד, **ומדליקין בה** – אף על פי שאינה מחורכת מותר להדליק בה נר שבת, שאין הבהוב אלא תוספת אורה בלבד (המאירי). בגמרא מבואר, שמדובר כאן בחתיכת בגד שיש בה שלש אצבעות על שלש אצבעות מצומצמות, וכיום טוב שחל להיות ערב שבת, שהכל סוברים כרבי יהודה שמסיקים ביום טוב בכלים שלמים אבל לא בשברי כלים שנשברו באותו יום, לפי שיש בזה איסור מוקצה משום נולד, וכן

(שמות יב, י): "ולא תותירו ממנו עד בקר והנותר ממנו עד בוקר באש תשרפו", שלא היה הכתוב צריך לומר פעם שנייה "עד בוקר" ("והנותר ממנו עד בוקר"), אלא שבא הכתוב ליתן לו בוקר שני לשריפתו, והיינו שלא ישרוף את הנותר אלא בחול המועד; מכאן שאין שורפים קדשים ביום טוב. **רבי ישמעאל אומר: אין מדליקין בעטרן** – פסולת הזפת (לאחר שיוצאת הזפת מן העץ נוזלת ממנה על ידי האש פסולת צלולה כשמן והוא "עטרן" – רש"י); ואף על פי שהוא נמשך אחר הפתילה אין מדליקין בו נר שבת, **מפני כבוד השבת** – שריה העטרן רע הוא, וחוששים שמא יניח את הנר ויצא, והרי חובה עליו לישב ולסעוד לאור הנר משום כבוד השבת. **והקמים מתירין** – להדליק נר שבת, **בכל השמנים** – והיינו: בשמן שמן, בשמן אגוזים, בשמן צנונות – שמן שעוצרים מזרע צנון, בשמן דגים, בשמן פקועות – פירותיה של "גפן שדה" (מלכים ב, ז, לו), והם דומים לאבטיחים קטנים, ומזרעיהם עושים שמן. ויש מפרשים: דלעת מדברית (ברטנורה), **בעטרן ובגפנט** – שכל אלו נמשכים אחר הפתילה, והנר דולק יפה. ואין חכמים חוששים לריח רע של עטרן שמא יניחנו ויצא. **רבי טרפון אומר: אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד** – במדרש תנחומא (פ' בהעלותך) מובא: "עמד רבי יהודה על רגליו ואמר לו לרבי טרפון: מה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזים? מה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות? ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא זה ולא זה? אמר לו רבי טרפון: הרי מצינו, שחיבב הקב"ה שמן זית יותר מכל השמנים בנר ובהדלקה..." ובתוספתא הגירסה היא: "עמד רבי יוחנן בן נורי על רגליו..." והוא מסיים: "אין לך אלא מה שאמרו", כלומר שאין אסורים בהדלקת נר שבת אלא אותם הדברים שמנו חכמים בפירוש שאין מדליקים בהם. ואמנם הלכה כחכמים שמדליקים בכל השמנים חוץ מאלו שנימנו במשנה הקודמת, והוץ מעטרן ומגפנט לבן ומשמן אפרסמון: עטרן – מפני שריחו רע, ונפט לבן – מפני ששלהבתו קופצת ומתיהו ניצוצות ויש בזה משום סכנת דליקה, ושמן אפרסמון – מפני שחוששים שמא מתוך שריחו נודף יטול ממנו ויתחייב משום מכבה.

ד לא יקב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן, ויתננה על פי הגר, בשביל שתהא מנומפת, אפילו היא של חרס; ורבי יהודה מתיר. אבל אם חברה היוצר מתחלה – מתר, מפני שהוא כלי אחד. לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הגר, ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת; ורבי יהודה מתיר.

ה המכבה את הגר מפני שהוא מתירא מפני גזים, מפני לסמים, מפני רוח רעה, ואם בשביל החולה שישן – פטור; כהם על הגר, כהם על השמן, כהם על הפתילה – חיב. ורבי יוסי פוטר בכלן, חוץ מן הפתילה,

פירוש ברטנורא

שלא יגע בו אחר שנפחת. ורבי עקיבא אומר מדליקין בה, קסבר קפולה בטלה מתורת כלי, מבי קפלה מעי"מ, דאין גודלין פתילה ב"מ, ונמצא שאין כאן שבר כלי שנשבר ב"מ, הילכך מדליקין בה. והלכה כר' עקיבא:

ד שפופרת של ביצה. הקליפה הקשה העליונה שהביצה מונחת בתוכה: **בשביל שתהא מנומפת.** טפה טפה לתוך הגר, ומעמא גזירה שמא יסתפק ממנו, וכיון שהקצה לנר חייב משום מכבה: **ואפילו היא של חרס.** דמאוס, אפילו הכי גורין, שכיון שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן, אתי לאסתפוקי מיניה, סבר אין כאן משום מכבה: **ורבי יהודה מתיר.** ולא גזר דילמא אתי לאסתפוקי מיניה, שהרי הוא רואה השמן נומף על הפתילה שתחתיו: **אם חברה היוצר מתחלה כו'. והוא הדין אם חברה בעל הבית בסיד או בחרסית מערב שבת ליכא למיחש,** דמשום איסורא דשבת בדיל מיניה: **ויתן ראש הפתילה.** שהוא יוצא מן הצד לשאוב השמן ונמשך דרך הפתילה לראש הדולק. ואשמעינן מתניתין פלוגתא דר"י ורבנן בשפופרת של ביצה, ובחרס, ובקערה. דאי אשמעינן שפופרת של ביצה בהא קאמרי רבנן, דכיון דלא מאיסא אתי לאסתפוקי מיניה, אבל של חרס דמאוס אימא מודו ליה לרבי יהודה. ואי אשמעינן של חרס, בהא קאמר ר"י, אבל בההיא אימא מודה להו לרבנן. ואי אשמעינן הני תרותי, בהא קאמר ר"י מפני שהשפופרת של ביצה והחרס מונחים בתוך חלל הגר למעלה, ולא מפסיק מדיין בין הגר ובינם, וליכא למגור שמא יסתפק בדבריל מיניה, אבל בקערה דמפסקא, שהרי אצל הגר מונחת ויש כאן הפסק וליכא למימר נופיה הוא אימא מודה דנגזור. ואי אשמעינן בההיא, בההיא קאמרי רבנן, אבל בתוך תרתי מודו לר"י, צריכא. והלכה כחכמים: **ה מפני עובדי כוכבים.** כגון פרסיים שאין מניחין להדליק אור ביום אדם אלא בבית עבודת כוכבים שלהם: **מפני לסמים.** שלא יראו שיש שם אדם ויבואו עליו: **מפני רוח רעה.** השורה עליו, וכשאינו רואה נוח לו. ורמב"ם פירש רוח רעה, מין ממיני החולי הבא לבעלי המרה השחורה, שלא ינחו אלא כשישבו בחשך ובסתרה מבני אדם: **ואם בשביל החולה שישן פטור.** האי חולה חולה שיש בו סכנה הוא, דאילו מכבה בשביל חולה שאין בו סכנה חייב למאי דסבר האי תנא דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה. וכן מפני עובדי כוכבים, מפני לסמים, מפני רוח רעה, כולוהו אית בהו סכנה. ובדין

משניות מבוארות – קהתי

פתוכה – היינו ראשה השני שאינו דולק, **בשביל שתהא שואבת** – שתהא הפתילה שואבת את השמן שבקערה, והשמן נמשך דרך הפתילה לראשה הדולק; ואסרו חכמים דבר זה מאותו הטעם שבארנו בירשא, גזירה שמא יטול בשבת מהשמן שבקערה. **ורבי יהודה** **מתיר** – גם בזה, שאינו חושש שמא ישתמש בו בשבת. והלכה כחכמים.

בגמרא מבואר, שמשנתנו נוקטת "אפילו היא של חרס" להשמיע רבותא לדעת חכמים, שאף בשפופרת של חרס גוזרים הם שמא יקח מהשמן שבה. וי"א יולא אדם את הקערה שמו" – להשמיענו רבותא לדעת רבי יהודה, שאף על פי שיש הפסק בין הקערה לנר, אינו חושש שמא יסתפק בשבת משמנה (עיין בפירוש המשניות להרמב"ם שם בדרך אחרת, שאף על פי שיש בין הקערה ובין הגר חיבור פתילה, מכל מקום רבי יהודה מתיר).

יום שלישי

באור משנה ה

העושה מלאכה בשבת ואינו צריך לגופה של המלאכה, כפי שיבואר במשנתנו, נחלקו בזה רבי יהודה ורבי שמעון, שלדעת רבי יהודה חייב עליה, ולדעת רבי שמעון פטור. באותה מחלוקת נחלקו גמאיים גם במשנתנו לענין כיבוי הגר בשבת.

המכבה את הגר – בשבת, **מפני שהוא מתירא מפני גזים** – כגון פרסיים שהיה להם יום חג, שלא הניחו להדליק בו אור אלא בבית עבודה זרה שלהם (רש"י). **מפני לסמים** – שודדים, שלא יראוהו, **מפני רוח רעה**; ובכל אלא בחושך; ובכל אלא כיהה של בעלי מרה שחורה, שלא תנוח דעתם אלא בחושך; ובכל אלא כיהה של בעלי מרה שחורה, שלא **ואם בשביל החולה** – וכן אם כיבה את הגר בשביל החולה, **שיישן** – ומדובר כאן בחולה שיש בו סכנה (גמרא), **פטור** – ואף מותר לכתחילה לכבות את הגר במקרים אלה הואיל ויש בהם סכנה, אלא מתוך שנישנה להלן "חייב", נקט כאן התנא "פטור". **כהם על הגר** – כשהוא חס על הגר, כלומר אם כיבה מפני שהוא חס על הגר (על המנורה), לפי שכלה השמן והוא מתיירא שמא ייפקע הגר, **כהם על השמן** – או מפני שהוא חס על השמן, שרוצה לחסכו לשעה אחרת, **כהם על הפתילה** – או מפני שהוא חס על הפתילה, **חיב** – ואף על פי שזו מלאכה שאינו צריך לגופה, שהרי אינו צריך לגוף

סבורים הכל שהמדליק נר שבת צריך להדליק רוב היוצא מן הפתילה חוץ לנר, הלכך דעת רבי אליעזר היא, שאין מדליקים בה, לפי שקיפולה אינו מבטלה מתורת כלי, וכשהדליק בה קצת, הואיל ויש בה שלש על שלש אצבעות מצומצמות, היה זה נעשה שבר כלי, שפחות משלש על שלש אינו נחשב כלי, וכשמסיף להדליק כדי להשלים רוב היוצא מן הפתילה נמצא מדליק בשבר כלי שנשבר ביום טוב. ורבי עקיבא אומר: מדליקין בה, שהואיל וקיפלה מערב יום טוב, שהרי אין גודלים (קולעים) פתילה ביום טוב, לפיכך בטלה כבר מתורת כלי, וכשמדליק בה ביום טוב אין כאן שבר כלי שנשבר ביום טוב.

באור משנה ד

משנה זו מוסיפה לדון בנר שבת, והיא באה ללמד, שאסור לסדר את הגר באופן שיהא מקום לחושש, שמא יטול מן השמן בשבת ונמצא גורם להחשת כיבוי הגר, שדיו כמכבה (עיין שבת מז, ב).

לא יקב אדם – לא יקב, **שפופרת של ביצה** – הקליפה הקשה העליונה, **וימלאנה שמן, ויתננה על פי הגר** – בערב שבת, **בשביל שתהא מנומפת** – טיפה טיפה מן השמן לתוך הגר, שהואיל והשפופרת היא כלי בפני עצמו, ואינה מחוברת לנר, חוששים שמא יטול בשבת מן השמן שבשפופרת, שהוא מוקצה לנר, ויתחייב משום מכבה בשבת (רש"י; ברטנורא), **אפילו היא של חרס** – ואפילו השפופרת עשויה מחרס, שהיא מאוסה, ואין רגילים להשתמש בה, מכל מקום גזרו חכמים שמא יקח בשבת מהשמן שבתוכה. **ורבי יהודה מתיר** – לתת שפופרת נקובה על פי הגר ולמלאה שמן בערב שבת כדי שתהא מנומפת, שאינו חושש שמא יטול ממנה שמן בשבת, מאחר שהוא רואה את השמן מטפסף על הגר שתחתיו. **אבל אם חברה היוצר מתחלה** – שחייב האומן את השפופרת המטפסת עם הגר שתחתיה, **מתר** – אף לדעת תנא קמא למלא את השפופרת שמן בערב שבת בשביל שתהא מנומפת, **מפני שהוא כלי אחד** – שהכל נחשב כנר שבת, ואין חשש שמא ישתמש בשמן שבשפופרת. בגמרא אמרו, שהוא הדין אם חיברה בעל הבית עצמו בסיד או בחרסית בערב שבת, שזה מותר. **לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הגר** – בערב שבת, **ויתן ראש הפתילה**

מפני שהוא עושה פחם.

ו על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן: על שאינן זהירות בנדה ובחלה ובהדלקת הנר. ז שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו, ערב שבת עם השכה: עשרתם? ערבבתם? הדליקו את הנר! ספק חשכה, ספק אינה חשכה – אין מעשרין את הנדאי, ואין מטבילין את הכלים, ואין מדליקין את הנרות; אבל מעשרין את הדמאי, ומעריבין ומזמנין את החמין.

פירוש ברטנורא

הוא דלתני מותר, אלא משום דבעי למתני סיפא חיוב, תנא רישא פטור: כחם על הפתילה חיוב. ואע"ג דאינו צריך לגוף הכבוי אלא לצורך דבר אחר, שלא תדלק הפתילה או שלא יפקע הנר חיוב, דמלאכה שאינה צריכה לגופה חיוב עליה: פטור בכבולין חוץ מן הפתילה. שאין לך כבוי הצריך לגופו, אלא כבוי של פחמים, וכבוי של הכרוב פתילה, שעושה הכבוי להאחוז האור מהר כשרצה להדליקו. ואין הלכה כר"י: שהוא עושה פחם. שהוא מתכוין לעשותה עכשיו בכבוי זה פחם, שתהא מהובהבת להאיר יפה:

בשעת לידתן. בשעת סכנה מוזמן פורענותא: ובחלה ובהדלקת הנר. לפי שצרכי הבית הן והיא מצויה בבית, תלוין בה:

ז צריך אדם לומר בתוך ביתו. וצריך לממריגו בניחותא כי היכי דלקבלו מיניה: עפ השיכה. כשהוא סמוך לחשיכה ויש עדיין שהות ביום לעשר ולערב, אבל קודם לחשיכה הרבה לא, דלאמא פשעי ואמרי עדיין יש שהות ביום: עשרתם. לסעודת שבת, שאף אכילת עראי של שבת קובעת למעשר: ערבבתם. עירובי תחומין וחצרות. והני תרתי שייך לממריגו בלשון שאלה דשמא כבר עשו, אבל בנר לא שייך למימר הדלקתם את הנר, דדבר הנראה לעין הוא אי אדילק אי לא אדילק: ספק חשיכה. מתחלת שקיעת החמה כל זמן שנראה כוכב אחד בלבד ודאי יום, וכל זמן שנראים שני כוכבים בינונים הוא ספק חשיכה, וקריו בין השמשות, ונותנים עליו חומרי יום וחומרי לילה, ומשיראו ג' כוכבים בינונים הוא ודאי לילה לכל דבר: אין מעשרין את הנדאי. דתקון מעליא הוא. ואע"ג דאינו אסור אלא משום שבות, קסבר האי תנא הגורו על השבות אף בין השמשות: ואין מטבילין את הכלים. להעלותן מידי טומאתן, דהוי כמתקן כלי, ואית ביה נמי שבות: ואין מדליקין את הנרות. כל שכן, דספיא דאורייתא הוא, וזו ואצ"ל זו קתני. ורבותי פירשו ואין מדליקין את הנרות אין אומרים לנכרי להדליק: אבל מעשרים את הדמאי. ולא דמי למתקן דרוב עמי הארץ מעשרין הן: ומעריבין. עירובי חצרות, דחומרא בעלמא היא, אבל לא עירובי תחומין דיש להם סמך מקראי: וזמנין את החמין. דברר שאינו מוסיף הכל, דאילו דברר המוסיף הכל אפילו מבעוד יום אסור.

משניות מבוארות – קהתי

הפרשתם את המעשר מכל הדברים המוכנים לסעודת שבת? שכן השבת קובעת למעשר אף לגבי אכילת עראי; **עַרְבַּתְּם** – עירובי תחומין ועירובי חצרות? וכבר בארנו במקומות אחדים, שעירוב תחומין היינו שמניחים בערב שבת מזון שתי סעודות בסוף "תחום שבת" שהוא אלפיים אמה ממקום מושבו, כדי שיהא מותר לו ללכת משם בשבת עוד אלפיים אמה; ועירובי חצרות היינו שכל הדיירים של חצר אחת נותנים בערב שבת מזון בביתו של אחד מהם, ומעריבים על ידי כך את כל הרשות שלהם לרשות אחת, כדי שיהא מותר לכל אחד להוציא מביתו לחצר או להכניס מהחצר לבית. **הַדְּלִיקוּ אֶת הַנֵּר!** – שני הדברים הראשונים אומר האדם בלשון שאלה, שמא כבר עשו אותם, אבל בענין הדלקת הנר לא שייך לשאול, שהרי הוא רואה אם הודלקו נרות שבת אם לא. הלכך בבוא זמן הדלקת הנרות מזרו האדם את אשתו שתדליק את הנרות. בגמרא למדים שלשת הדברים הללו מן הכתוב (איוב ה, כד): "וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא", ומפרש הרי"ף: "וידעת כי שלום אהלך" זה נר של שבת (שמביא לידי שלום בית), "ופקדת נוך" זה עירוב, שהוא דבר הצריך לנווה לטלטל מבית לבית, "ולא תחטא" זה מעשר, כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר, כמו שכתוב (במדבר יח, לב): "ולא תשא עליו חטא". **סֶפֶק חֲשֵׁכָה, סֶפֶק אֵינָהּ חֲשֵׁכָה** – כלומר בין השמשות, **אֵין מְעַשְׂרִין אֶת הַנְּדָאִי** – את הפירות שבוודאי לא הופרש מהם המעשר, שכשם שגזרו חכמים שלא לעשר בשבת, לפי שזה כמתקן דבר שלא היה מתוקן, כך גזרו שלא לעשר אף בין השמשות, **וְאֵין מְטַבְּלִין אֶת הַכֵּלִים** – להעלותן מידי טומאתן, שזה כמתקן כלי, וחכמים גזרו על כך אף בין השמשות, **וְאֵין מְדַלְּקִין אֶת הַנְּרוֹת** – כלומר, ואין צריך לומר שאסור להדליק אז את הנרות, שהרי זה ספק באיסור של תורה. ויש מפרשים שכוונת המשנה היא, שאין אומרים לנכרי להדליק, שאף זה משום שבות הוא, כשני הדברים הראשונים. **אָבֵל מְעַשְׂרִין אֶת הַדְּמָאִי** – תבואה שנלקחה מעם הארץ, שהואיל ורוב עמי הארץ מעשרים הם, הקילו חכמים בדמאי לעשרה אפילו בין השמשות, **וּמְעַרְבִין** – דווקא עירובי חצרות, שכל ענין עירובי חצרות אינו אלא חומרא בלבד; אבל עירובי תחומין אסור לערב בשעת בין השמשות, לפי שהם תיקון גמור, והסמיכום חכמים על מקראות, הלכך החמירו בהם (גמרא ורש"י שבת לד, א). **וְזִמְנִין**

הכיבוי, ולא כיבה אלא מפני שהוא צריך לנר או לשמן או לפתילה, מכל מקום חיוב, כדעת רבי יהודה הסובר, שמלאכה שאינה צריכה לגופה חיוב עליה. **וְרַבִּי יוֹסֵי פוֹטֵר פְּכָלָן** – רבי יוסי סובר כרבי שמעון, שהעושה מלאכה שאינו צריך לגופה, פטור עליה, **חוֹץ מִן הַפְּתִילָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פָּחֶם** – כלומר שאם כיבה את הנר כדי לחרוך את הפתילה, שתהא נוחה להדלקה אחר כך, הואיל והוא מתכוון בכבוי זה לעשותה פחם, שתהא מהובהבת להאיר יפה, הרי זו מלאכה שצריכה לגופה, הלכך חיוב עליה.

ב א ו ר מ ש נ ה ו

על שלש עברות נשים מתות בשעת לדתן – ששעת לידתן שעת סכנה היא, וזקוקות הן לנסים, הלכך מזכירים אז את מעשיהן וזכויותיהן אם ראיות הן לכך, ועל שלש עבירות דלהלן נענשות הן באותה שעה: **על שאינן זהירות בנדה** – בהלכות נידה (ויקרא טו, ט), **ובחלה** – ובהפרשת חלה מן העיסה (עיי' פתיחה למסכת חלה), **ובהדלקת הנר** – של שבת, ששלש מצוות אלו מסורות לנשים. בגמרא מובא (שבת לא, ב): אמר הקב"ה: רביעית דם נתתי בכס, על עסקי דם הזהרת אתכם; ראשית קראתי אתכם, על עסקי ראשית הזהרת אתכם; נשמה שנתתי בכס קרויה נר, על עסקי נר הזהרת אתכם; אם אתם מקיימים אותם, מוטט; ואם לאו, הריני נוטל שמתתכם (ותאבד רביעית דמנס ויכבה נרנס וייבטל שם ראשיתכם; ונשים נצטוו על כך, כמו שאמרו בבראשית רבה: היא איבדה חלתו של עולם, שעל ידה נטרד אדם הראשון שנתרם כחלה, וכיבתה נרו של עולם ושפכה את דמו, כלומר שגרמה לו מיתה, לפיכך נמסרו לה מצוות אלו. ועוד, שצרכי הבית תלויים בה – רש"י).

מה שלא נישנה בקיצור "ובנר" כמו שנישנה "ובחלה", כי התנא רצה לרמוז למה שמובא בתיקוני זוהר, שבעל הבית יתקן את הנרות, ואשתו תדליק, הלכך נישנה "ובהדלקת הנר" לומר שתיקון הנר אינו מוטל עליה (תוספות רבי עקיבא אגרו' בשם ש"י).

י ו ס ר ב י ע י

ב א ו ר מ ש נ ה ז

שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו – בנחת, כדי שישמעו לו, **ערב שבת עם חשכה** – סמוך לחשכה: **עשרתם** –

פ ר ק ש ל י ש י

א פירה שהסקוה פקש ובגבבא – נותנין עליה תבשיל. בגפת ובעצים – לא יתן עד שיגרוף, או עד שיתן את האפר. בית שמאי אומרים: חמין אכל לא תבשיל. ובית הלל אומרים: חמין ותבשיל. בית שמאי אומרים: נוטלין אכל לא מחזירין; ובית הלל אומרים: אף מחזירין.

פירוש ברטנורה

ומעמא דטומנין את החמין בין השמשות בדבר שאינו מוסיף הבל, שלא אסרו להטמין את החמין בשבת עצמו בדבר שאינו מוסיף הבל אלא גזירה שמה ימצא קדרתו שנצטננה וירתיחנה באור ונמצא מבשל בשבת, ובין השמשות ליכא למגור בהכי, דסתם קדרות בין השמשות רוחות הן וליכא למחש שמה נצטננה וירתיחנה, הילכך טומנין את החמין בין השמשות אע"פ שאין טומנין בשבת:

ג א כירה. מקום עשוי בארץ כדי שפיתת שתי קדרות והאש עוברת תחת שתי הקדרות: **בגבבא.** עצים דקים קפש שנוכבין מן השרה: **נותנים עליה תבשיל.** מערב שבת להשהותו שם בשבת: **בגפת.** פסולת של זיתים ושומשומין לאחר שהוציאו שמנין: **לא יתן.** מערב שבת כדי להשהותה שם בשבת: **עד שיגרוף.** הגחלים ויציאים מן הכירה: **או שיתן האפר.** על גבי גחלים לכסותם ולצננם, ומעמא גזירה שמה יתה גחלים בשבת כדי למהר בשולו. ודוקא בתבשיל שלא בשל כל צרכו, או אפילו בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו, הוא דגורנין שמה יתה, אבל תבשיל שלא בשל כלל או בשל כל צרכו ומצטמק רע לו מותר להשהותו על גבי כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה ולא חיישנין שמה יתה, הואיל והסיה דעתו ממנו. וכן תבשיל שבשל כל צרכו והשליך בתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל שלא בשל כלל שהרי הסיה דעתו ממנו: **בש"א.** מים חמין נותנין על גבי כירה לאחר שגרוף, דלא צריכי לבשולי וליכא למגור שמה יתה: **אבל לא תבשיל.** אע"פ שגרוף, ש"א לגרף כל הגחלים עד שלא ישאר שם ניצוץ אחר, ואתי לחתויי מאחר דנחא ליה בבשוליה: **בש"א נוטלים וכו'.** אפילו חמין דשריני להשהות על גבי כירה גרופה ושנתן את האפר, לאחר שנטמן אין מחזירין דמחוי כמבשל בשבת: **וב"ה אומרים.** בין חמין בין תבשיל יכולין להחזיר לאחר שנטמן, ולא שרו ב"ה להחזיר אלא בעודן בידו שלא הניחו ע"ג דבר אחר, אבל לאחר שהניחו בקרקע או על גבי דבר אחר אסור להחזיר אפילו לבית הלל, דהוי כמטמין לכתחלה בשבת:

משניות מבוארות – קהתי

יחתה בגחלים, לפי שהסיה דעתו מן התבשיל. וכן תבשיל שבשל כל צרכו והכניס בתוכו אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל שלא בשל כלל, מפני שהסיה דעתו ממנו (ברטנורה ענפי הנמדא). **בית שמאי אומרים:** חמין – מים חמים דווקא מותר ליתן על גבי הכירה לאחר שיגרוף או יתן אפר על הגחלים, כדי להשהותם עליה בשבת, לפי שאינם צריכים עוד בישול, ואין לחשוש שמה יתה, **אבל לא תבשיל** – שאף על פי שגרוף או נתן את האפר מחזירים בית שמאי בתבשיל שאסור להשהותו על הכירה בשבת, לפי שאי אפשר לגרוף הכל עד שלא ישאר שם כל ניצוץ, ולכן עדיין חוששים שמה יבוא לחתות, מאחר שניחא לאדם בבישול התבשיל. **ובית הלל אומרים:** חמין ותבשיל – בין מים חמים בין תבשיל מותר ליתן על הכירה כדי להשהותם עליה בשבת שמאחר שגרוף את הגחלים או נתן את האפר, שוב אין חוששים שמה יתה בגחלים בשבת. **בית שמאי אומרים:** נוטלין – בשבת מעל הכירה, כלומר שאפילו מים חמים שהתירו להשהותם על גבי כירה גרופה או קטומה (שנתן עליהם את האפר), ומותר אמנם ליטול אותם בשבת מעל גבי הכירה, **אבל לא מחזירין** – לאחר שנטלם אסור להחזירם על הכירה, שנראה כמבשל בשבת. **ובית הלל אומרים:** אף מחזירין – בין מים חמים בין תבשיל מותר להחזירם על הכירה לאחר שנטלם. ברם, לא התירו בית הלל להחזירם אלא כל זמן שהם בידו, שלא הניחם על גבי דבר אחר, אבל אם הניחם על הקרקע או על גבי דבר אחר, אף לדעת בית הלל אסור להחזירם על הכירה, שהרי זה כמשהה לכתחילה בשבת.

בארנו משנתנו על פי הברטנורה, שכן פירושה רוב מפרשי המשנה (על פי הר"ף והרמב"ם). אבל רש"י ותוספות מפרשים משנתנו בדרך אחרת על פי הגמרא, שכן לדעתם הלכה היא כחנניא האומר (בברייתא המובאת בגמרא): כל שהוא כמאכל בן דרוסאי (מבושל שליש בישולו, או חציו לפי הרמב"ם) ומותר להשהותו על גבי כירה אף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה. ולפי זה מפרשים הם את הרישא של משנתנו שמדובר בה בענין החזרה בשבת, וכך הוא לדעתם פירוש המשנה: כירה שהסיקה בקש ובגבבא מחזירין עליה תבשיל בשבת, בגפת ובעצים לא יחזיר עד שיגרוף או עד שיתן את האפר. וכאן יש להוסיף במשנה: אבל לשחות משהו. אף על פי שאינה גרופה ואינה קטומה, ומה משהו? בית שמאי אומרים חמין אבל לא תבשיל; ובית הלל אומרים: חמין ותבשיל. ודין חזרה ששנינו ברישא אינו דברי הכל אלא מחלוקת בית שמאי ובית הלל, שבית שמאי אומרים: נוטלים אבל לא מחזירים, ובית הלל אומרים: אף מחזירים.

את החמין – בדבר שאינו מוסיף הבל, שכן בשבת אסרו חכמים לטמון את החמין, גזירה שמה ימצא אדם קדרתו שנצטננה וירתיחנה ונמצא מבשל בשבת, אבל בין השמשות אין לחשוש לכך, שסתם קדירות בין השמשות רוחות הן, הילכך טומנים את החמין בין השמשות אף על פי שאין טומנים בשבת. ברם, בדבר המוסיף הבל אסור להטמין אפילו בערב שבת מבעוד יום, גזירה שמה יתה בגחלים משתחשך, כפי שיבואר בפרק הבא.

ב א ו ר מ ש נ ה א

כיון שסיים הפרק הקודם בענין חמין – "וטומנים את החמין", ממשך גם פרקנו בהלכות חמין. ולהבנת משנתנו והמשניות הבאות יש להקדים, שהמאכלים שמכניסם בערב שבת לשבת, נוהגים בהם בשני אופנים: א. שמשאירים את הקדרה עם התבשיל על הכיורים, כדי שהתבשיל יהיה חם, וזה נקרא "שחיה". ב. שמורידים אותם מהכיורים בערב שבת וטומנים אותם בדבר המשמר את חומם, וזה נקרא "הטמנה"; וכבר הזכרנו שאפילו מבעוד יום אסור לטמון בדבר המוסיף הבל, כי אם בדבר המשמר את החום בלבד. דיני "הטמנה" יבוארו בפרק הבא, ואילו משנתנו דנה בענין "שחיה".

פירה – מין תנור לבישול; ומסיקים אותה בפנים, ועליה מקום לשפיתת שתי קדרות, **שהסקוה פקש ובגבבא** – קש היינו קני השבליים שהופרדו מהם הגרגורים, גבבא היינו שארית הקש ובעצים דקים שגובבים (מלקטים) מן השרות, **נותנין עליה** – על הכירה, **תבשיל** – מערב שבת, כדי להשהותו עליה בשבת, לפי שהקש והגבבא אינם נעשים גחלים, ואין חשש שמה יתה בגחלים בשבת. אבל אם הסיקה בגפת – והיא פסולת של זיתים או שומשומין המשתירית לאחר הוצאת שמנם, **ובעצים** – או שהסיקה בעצים, **לא יתן** – עליה תבשיל מערב שבת כדי להשהותו שם בשבת, **עד שיגרוף** – את הגחלים ויסקלן מן הכירה; ויש מפרשים, עד שיגרוף את הגחלים מתחת הקדירה לצד אחר (הורין), **או עד שיתן את האפר** – על גבי הגחלים, כדי לצננם, מפני שחוששים שמה יתה בגחלים בשבת כדי להחיש את הבישול. במה דברים אמורים שגזרו חכמים שמה יתה? כתבשיל שלא בשל קודם השבת כל צרכו, או אפילו בשל כל צרכו אלא שבישול נוסף משה טעמו ("מצטמק ויפה לו"), אבל תבשיל שלא בשל כלל, או בשל כל צרכו ובישול נוסף פוגם טעמו ("מצטמק ורע לו"). מותר להשהותו על גבי הכירה אף על פי שאינה גרופה ולא ניתן אפר על גבי הגחלים, ואין חוששים שמה

מסכת שבת פרק שלישי משנה ד

רכא

ב תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא – לא יתן בין מתוכו בין מעל גביו. כפח שהסיקוהו בקש ובגבבא – הרי זה כפירי; בגפת ובעצים – הרי הוא פתנור.

ג אין נותנין ביצה בצד המחס בשביל שתתגלגל, ולא יפקיענה בסודרין; ורבי יוסי מתיר. ולא יטמיננה בחול ובאבק דרכים בשביל שתצלה.

ד מעשה שעשו אנשי טבריא, והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין. אמרו להן חכמים: אם בשבת, פחמין שהוחמו בשבת – אסורין ברחיצה ובשתיה; ביום טוב, פחמין שהוחמו ביום טוב – אסורים ברחיצה

פירוש ברטנורא

ב תנור. מתוך שצר למעלה ורחב למטה נקלט חומו לתוכו מפי מכירה, ואפילו הסיקוהו בקש ובגבבא חיישין שמא יחתה דלעולם אינו מסיח דעתו ממנו: בין מגביו. לסמוך אצל דופנו: כופה. עשוי ככירה, אלא שארכו כרחבו ואין בו אלא מקום שפיתת קדרה אחת, והאש עוברת תחתיה והבלו רב מהבל הכירה, שהכירה פתוחה מלמעלה שיעור שתי קדרות והכופה אין פתוח אלא שיעור קדרה אחת, ופחות מהבל התנור:

ג אין נותנין. בשבת: ביצה בצד המיחם. קומקום של נחושת שמחממים בו המים ע"ג האש: שתתגלגל. שתצלה קצת עד שתהא מגולגלת כלומר מעורבת: ולא יפקיענה בסודרין. לא ישברנה על סודר שהוחם בחמה כדי שתצלה בו, דגורנין תולדות חמה אמו תולדות האור: ורבי יוסי מתיר. דסבר לא גורנין תולדות חמה אמו תולדות האור. ואין הלכה כרבי יוסי: לא יטמיננה בחול ובאבק דרכים. שהוחמו מכת החמה, ובהא לא שרי רבי יוסי דגור חול אמו רמין, הואיל ותרוייהו דרך הממנה אתי למימר מה לי רמין מה לי חול. אי נמי גור ר' יוסי שמא יזוז עפר ממקומו, שמא לא יהא שם חול עקור ככל הצורך ואתי לאווי עפר הדבוק, והוי תולדה דחרוץ:

ד סילון. צינור שממשיכין המים לתוכו, והיה אותו צינור משוקע בחמי טבריא ומתחמם מכת אותם המים החמים, וכשהוי המים צוננין נמשכין בתוכו מתחממין באותו סילון שנתחמם בתוך חמי טבריא. ואמרו חכמים שהמים שנמשכו באותו צינור בשבת דינם כדון חמין שהוחמו בשבת שאסורים לרחוץ בהן אפילו אבר קטן, ואסורים אף בשתיה. והמים שעוברים בו ביום טוב דינם כדון חמין שהוחמו ביום טוב שאסורים לרחוץ בהם כל הגוף, אבל מותר לרחוץ

משניות מבוארות – קהתי

בדיעבד פטור. ורבי יוסי מתיר – להפקיע ביצה בסודרין, שאינו גוזר בתולדת השמש משום תולדת האש. ואין הלכה כרבי יוסי. וְלֹא יִטְמִינֶנָּה – את הביצה, בחול ובאבק דרכים – שנתחממו מפני השמש, בשביל שתתגלגל, – הביצה בחומו של החול או האבק, והוא שכן דרכו של דבר, שבחול הביצה נצלית, ואילו בצד המיחם ובסודר אין צלייה מצוייה בהם אלא גלגול (המאיר). ואף רבי יוסי מודה בזה, ושני טעמים מובאים בגמרא: יש אומרים הטעם, לפי שהחול דומה לרמין (אפר חם), וגוזרים שמא יבוא להטמין הביצה כרמין (כי יאמר: מה לי רמין מה לי חול – רש"י). ויש אומרים, שמא לא יהיה שם חול עקור כדי צרכו ויבוא להזיז עפר ממקומו כדי לחפור גומא ול הטמין הביצה בתוכה. ואף בזה ההלכה היא שבדיעבד פטור.

בענין ששינוי "ולא יפקיענה בסודרין" בארנו הטעם (על פי הגמרא), מפני שגזרו חכמים בתולדת השמש משום תולדת האש. אמנם במשם עצמו הכל סוברים שומתו לחמם בשבת, לפי שאין דרך בישול בכך, ואין גוזרים שמש משום אש (גמרא). זהו ששינוי (להלן כב, ד): "נותנין את הצונן בחמה בשביל שיתחמו", אבל בתולדת השמש חוששים שמא הואה יחטבו תולדות אש היא, ולכן גזרו תולדת השמש משום תולדת האש, ונמצאת למד: יפה נוח הבן מנחו האב (המאיר).

י ו ם ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

מַעֲשֵׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טַבְרַיָא, וְהֵבִיאוּ סִילוֹן שֶׁל צוֹנָן – צינור של מים צוננים, לתוך אמה של חמין – לתוך תעלת המים החמים כדי שהמים הצוננים העוברים בצינור יתחממו מחמת המים החמים שבתעלה. אָמְרוּ לָהֶן חֲכָמִים – לאנשי טבריה: אִם בִּשְׁבֶּת – כלומר המים הצוננים העוברים בצינור ומתחממים בתעלה בשבת, אף על פי שנכנסו לצינור מערב שבת, פְּחָמִין שֶׁהוּחְמוּ בִּשְׁבֶּת – דינם כדון מים שהוחמו בשבת, ולכן אָסוּרִין בְּרַחֲצָה – אפילו פניו ידיו ורגליו, מה שאין כן במים שהוחמו מערב שבת שמתו לרחוץ בהם בשבת פניו ידיו ורגליו, וּבִשְׁתִּיהָ – וכן אסורים בשתיה; בְּיוֹם טוֹב – המים העוברים בצינור ביום טוב, פְּחָמִין שֶׁהוּחְמוּ בְּיוֹם טוֹב – דינם כמים שהוחמו ביום טוב ולכן אָסוּרִים בְּרַחֲצָה – היינו ברחיצת כל הגוף, וּמְתַרִין בִּשְׁתִּיהָ – שהרי כל צורך אוכל נפש מותר ביום טוב; וכן מותר לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו. בגמרא מבואר, שלפי הטעם שאמרו בסיפא של המשנה הקודמת, במה ששינוי "ולא

י ו ם ח מ י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

לאחר ששינוי במשנה הקודמת דין שהייה בשבת על גבי כירה מוסיפה משנתנו ללמד בענין תנור וכופה. ושונים שני אלה מן הכירה, שהכירה רחבה למעלה כלמטה ואין החום נשמר כל כך בתוכה, אבל התנור צר למעלה ורחב למטה ומתוך כך חומו נשמר בתוכו יותר מאשר בכירה. אמנם הכופה הוא כירה קטנה שארכה כרחבה, ואין בה מקום אלא לשפיתת קדרה אחת, וחומה מרובה משל הכירה ומועט משל התנור. מכאן באה משנתנו ללמד שדיני התנור והכופה לענין שהייה בשבת שונים משל הכירה.

תנור שהסיקוהו בקש ובגבבא – כלומר אפילו בקש ובגבבא, לא יתן – התבשיל מערב שבת להשהותו בשבת, בין מתוכו בין מעל גביו – מבחוץ, שהואיל והחום נשמר בתוכו הרבה, חוששים שמא יחתה אפילו כשהסיקוהו בקש ובגבבא; וכל שכן כשהסיקוהו בגפת ובעצים, אף על פי שגרף את הגחלים ממנו או נתן עליהם את האפר. ואפילו לסמוך לו תבשיל מבחוץ אסור מאותו הטעם (גמרא). כפח – כמבואר לעיל, שהסיקוהו בקש ובגבבא – הואיל ואינו נעשים גחלים, הרי זה כפירי – ונותנים עליו תבשיל מערב שבת להשהותו בשבת, שאין חוששים בו שמא יחתה בגחלים. בגפת ובעצים – ואם הסיקוהו בגפת ובעצים, הרי הוא פתנור – שאפילו גרף את הגחלים או נתן עליהם את האפר, אסור ליתן עליו את התבשיל מערב שבת להשהותו בשבת. כן אמרו בגמרא, שכופה שהסיקוהו בגפת ובעצים דינו כתנור שאפילו לסמוך לו תבשיל מבחוץ אסור.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

דבר שנתחמם על ידי אש, החום שלו נקרא "תולדת אש", ודבר שנתחמם על ידי השמש, החום שלו נקרא "תולדת שמש". משנתנו דנה בענין חימום בשבת בתולדת אש או בתולדת שמש.

אין נותנין ביצה בצד המיחם – בשבת; מיחם היינו כלי עשוי נחושת, שמחממים בו מים על גבי האש, ואף לאחר שמורידים אותו מהאש חומו נשמר בו הרבה זמן. משנתנו באה ללמד, שאסור ליתן ביצה בצד המיחם, בשביל שתתגלגל – שתתבשל קצת, שהמבשל בשבת בתולדת האש דינו כמבשל באש עצמה. ולא יפקיענה בסודרין – לא ישברנה (הביצה) בתוך סודר שהוחם במשם ("יפקיענה" כמו יבקיענה), כדי שתיצלה קצת בחומו; ויש מפרשים: ולא יפקיענה בסודרין – לא יכרנה בסודר שהוחם במשם בשביל שתתגלגל, שגזרו חכמים על תולדת השמש משום תולדת האש. ברם,

ומתירין בשבתיה. מליאר הגרופה שותין הימנו בשבת. אנטכי, אף על פי שגרופה – אין שותין ממנה. ה המחם שפנהו – לא יתן לתוכו צוגן בשביל שיחמו; אבל גותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן. האלפס והקדרה שהעבירן מרתחין – לא יתן לתוך תבלין; אבל גותן הוא לתוך הקערה או לתוך התמחוי. רבי יהודה אומר: לכל הוא גותן, חוץ מדבר שיש בו חמין וציר. ו אין גותנין פלי תחת הגר לקבל בו את השמן, ואם גותנו מבעוד יום – מתר. ואין גאותין ממנו, לפי שאינו מן המוכן. מטלטלין גר חדש, אבל לא ישן. רבי שמעון אומר: כל הגרות מטלטלין, חוץ מן הגר הדולק בשבת.

פירוש ברטנורא

בהן דיו ורגליו, ומותרין בשתיה והלכה כחכמים. וחורו בהם אנשי טבריא ושכרו את הסלון: מוליארא. פירוש בגמרא מים מבפנים וגחלים מבחוץ, והוא כלי שיש לו בית קיבול קטן אצל דופן מבחוץ מחובר לו וגותנים שם גחלים, והמים בקבולו הגדול, ואם גרפוהו מן הגחלים מבעוד יום שותין מן המים שבקבולו הגדול בשבת, ואע"פ שהוחמו קצת מחמת כלי, לפי שאינו מוסף הבל אלא משמר ומקיים חום שלהם שלא יצטננו: אנטכי. הוא כלי נחושת שיש לו שתי שוליים ומשמין המים למעלה והאש למטה בין שתי השוליים, ומתוך שהאש למטה בין שתי השוליים חומו נשאר הרבה, ואע"פ שגוף הגחלים מע"ש המים מתחממים בו בשבת, לפיכך אין שותים מהם בשבת:

ה המיחם. קומקום של נחושת שמשמין אותו על גב האש לחמם המים שבתוכו: שפינהו. מעל הכירה ויש בתוכו מים חמין: לא יתן לתוכו. מים מועטים כדי שיתחממו מן המים החמין שנשארו בתוך המיחם, הדהו ליה כמבשל בשבת: אבל גותן לתוכו. מים מרובים עד שישובו הכל פושרין: או לתוך הכוס. ואע"פ שהוא כלי שני דוקא להפשירן מותר, אבל מועטים כדי שיוחמו לא, דסבירא ליה להאי תנא דכלי שני מבשל. ולקמן תנינן אבל גותן הוא לתוך הקערה דמשמע דכלי שני אינו מבשל. והלכה דכלי שני אינו מבשל: שהעבירן. מן האור: מרותחין. בין השמשות: לא יתן לתוך תבלין. משתחשך, דכלי ראשון כל זמן שרוחם מבשל: אבל גותן הוא לתוך הקערה. דכלי שני אינו מבשל: תמחוי. כמין קערה גדולה שמערה כל האילפס לתוכו ומשם מערה לקערות: לכל הוא גותן. אפילו לכלי ראשון: חוץ מדבר שיש בו חמין או ציר. הנוטף ממליחת דגים שהם מבשלין התבלין, ואין הלכה כר"י. ודוקא תבלין הוא דאסור ליתן בכלי ראשון אפילו שהעבירו מן האור, אבל מלח אפילו בכלי ראשון לא בשלה, אלא ע"ג האור בלבד, לפיכך מותר לתת מלח אפילו בכ"ד לאחר שהעבירו מן האור:

ו אין גותנין. בשבת: כלי תחת הגר לקבל בו את השמן. המטממף, משום דשמן מוקצה הוא ואסור לבטל כלי מהוכונו, כלומר להושיב כלי במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם, הדהו ליה כקובע לו מקום ומחברו בטיט ודמו למלאכה, וכלי זה משיפול בו השמן מוקצה הוא ואסור לטלטלו: אין גאותין. אין גותנין מן השמן המטממף מן הגר בשבת, לפי שאינו מן המוכן שכבר הוקצה להדלקת: מטלטלין גר חדש. שאינו מאוס והוי לאשתמושי בית: אבל לא ישן. דמוקצה מחמת מיאוס הוא: חוץ מן הגר הדולק, בעוד שהוא דולק אסור, גידה שמא יכבה ולית ליה לר"ש מוקצה מחמת מיאוס, ולא מוקצה מחמת

משניות מבוררות – קהתי

– שהורידם סמוך לחשיכה מעל האש כשהם רותחין, לא יתן לתוך תבלין – משתחשך, שכל זמן שהם רותחים עד שהיד סולדת בהם הרי הם מבשלין את התבלין הניתנים לתוכם; אבל גותן הוא – תבלין, לתוך הקערה – שעירה לתוכה את התבשיל מתוך הקדירה או האילפס, או לתוך התמחוי – מין קערה גדולה, שמערים לתוכה כל האילפס וממנה גותנים לקערות, שהואיל והקערה והתמחוי הם כלי שני, אין התבלין מתבשלים בהם. רבי יהודה אומר: לכל הוא גותן – מותר לתת תבלין אפילו לאילפס ולקדרה כשהם רותחים, חוץ מדבר שיש בו חמין וציר – שמחמת חריפותם מסייעים הם לבשל. "ציר" היינו רוטב היוצא מדגים הנמלחים.

בארנו את הרישא, כרוב המפרשים, לפי דעה אחת שבגמרא. אבל יש גם פירוש אחר בגמרא: "המיחם שפינהו" – שפינה ממנו מים חמים (עיין שם).

שבת קודש

באור משנה ו

כבר הזכרנו (בפתיחה למסכתנו), שחכמים אסרו לטלטל בשבת דברים שהוצאו מכלל שימוש בשבת מסיבות שונות. איסור זה נקרא "מוקצה", כלומר דבר המופרש והמוכר, שלא היה מוכן מערב שבת להשתמש בו בשבת. וכבר מנינו שם סוגי "מוקצה" שונים. – משננונו עוסקת באיסורי "מוקצה".

אין גותנין פלי תחת הגר – כבר בארנו ש"גר" היינו כלי שנותנים לתוכו שמן ופתילה, ובאה המשנה ללמד, שאסור ליתן בשבת כלי תחת הגר, לקבל בו את השמן – הנוטף מן הגר, משום שהשמן "מוקצה" הוא, שהרי הוקצה לנו, ואסור לטלטל, וכשהוא נוטף לתוך הכלי, אף הכלי נאסר לטלטל, ואסור לבטל בשבת כלי מהיננו. כלומר מהיתר לטלטלו, וליתנו במקום שלא יוכל עוד ליטלו משם, שזה קבוע לו מקום וכאילו מחברו בטיט, ודומה ל"בונה". טעם אחר, שזה כ"סותר" את בניין הכלי, שמוציאו בשבת מכלל שימוש (רש"י; עיין תוספות מג, א). ואם גותנו מבעוד יום – אם הוא גותן את הכלי תחת הגר בערב שבת מבעוד יום, מתר – ואין חוששים שמא לאחר שיפול שמן לתוכו יבוא לטלטלו בשבת. ואין גאותין ממנו – אסור ליהנות בשבת מן השמן שנטף מן הגר, לפי שאינו מן המוכן –

יטמינה בחול" וכי, גידה שמא יטמין ברמץ, בא המעשה הזה של אנשי טבריא להוכיח, שבדרך הטמנה אסור; אבל לפי הטעם השני, שרבי יוסי מודה שלא יטמינה בחול שמא יזיז עפר, מוסב מעשה זה על הרישא, שחכמים באים להוכיח מכאן לרבי יוסי שתולדת השמש אסורה. ברם, רבי יוסי טוב, שחמי טבריה אינם תולדת שמש אלא תולדת אש, שעוברים הם על פתחו של גיהנום (שבת לט, א). מליאר הגרופה – מוליארא הוא כלי של חרס או של נחושת לחימום מים, ומכואר בגמרא: מים מבפנים וגחלים מבחוץ, כלומר שיש לו בית קיבול גדול למים ובעידו בית קיבול קטן לגחלים; ויש גורסים להיפך: "מים מבחוץ וגחלים מבפנים" (רבנו חננאל), כלומר שבאמצעו יש בית קיבול לגחלים ומסביבו בית קיבול למים (כעין הסמוכר הרוסי), ובאה המשנה ללמד, שאם הוא גרופה מבעוד יום, שותין הימנו בשבת – מותר לשתות בשבת מן המים שחיימו בו בערב שבת, לפי שאינו אלא משמר את החום של המים שלא יצטננו. אבל אנטכי – כלי של נחושת, שבקרקעיתו (בשוליים) בית קיבול לגחלים, ועל גביו בית קיבול למים, אף על פי שגרופה – שגרופה ממנה את הגחלים לפני השבת, אין שותין ממנה – בשבת, לפי שהיא מחממת אף לאחר שנגרפה, ונמצא שהמים מתחממים בה בשבת.

באור משנה ה

המחם – כלי שמחממים בו מים, שפנהו – שהעבירו מעל האש, לא יתן לתוכו צוגן – מים צוננים מועטים, בשביל שיחמו – שיתחממו מן המים החמים שבתוך המיחם, שיש בזה משום כישול בשבת. אבל גותן הוא לתוכו או לתוך הכוס כדי להפשירן – כלומר שמתוך לתת לתוך המיחם מים צוננים מרובים, כדי שכל המים יהיו פושרים, או אם עירה מן המיחם מים רותחים לתוך הכוס, מותר לתת לתוכה מים צוננים, אפילו מועטים, שלעולם אין מים צוננים ניתנים לתוך הכוס אלא כדי להפשיר את החמים, שהרי הכוס הוא כלי שני, וכלי שני אינו מבשל (תוספות; הר"ן; הרשב"א; ברם הרב מברטנורא אינו מפרש כן). האלפס והקדרה שהעבירן מרתחין

נותנין פלי תחת הגר לקבל ניצוצות; ולא יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה.

פ ר ק ר ב י ע י

א בְּמָה טוֹמְנִין, וּבְמָה אֵין טוֹמְנִין? אֵין טוֹמְנִין לֹא בַּגֶּפֶת וְלֹא בַּזָּבֵל, לֹא בַּמְלַח וְלֹא בַּסִּיד וְלֹא בַּחֹל, בֵּין לַחִים בֵּין יְבֻשִׁים; לֹא בַּתֵּבֶן וְלֹא בַּזָּגִים וְלֹא בַּמּוֹכִים וְלֹא בַּעֲשָׂבִים, בְּזֶמֶן שֶׁהֵן לַחִים, אֲבָל טוֹמְנִין בְּהֵן פְּשֵׁהוּ יְבֻשִׁים. טוֹמְנִין בַּכֶּסֶת וּבַפְּרוֹת, בַּכִּנִּיף יוֹנָה וּבַנְסֵרֶת שֶׁל חֲרָשִׁים, וּבַנְעֵרֶת שֶׁל פֶּשֶׁתָן דְּקָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּדְּקָה וּמְתִיר בַּגֶּסֶה.

פירוש ברטנורה

איסור. ואין הלכה כ"ש שמתיר לטלטל כל הנרות חוץ מן הגר הדולק, שגר שהדליקוהו ללילי שבת אע"פ שכבה אסור לטלטלו כל אותו שבת, דמנו דאיתקצאי לבין השמשות אתקצאי לבולי יומא, אבל בשאר נרות הלכה כמותו שאין מוקצה לשבת אלא מוקצה מחמת חסרון כים דמודה ביה ר"ש: **נותנים כלי תחת הגר.** בשבת לקבל ניצוצות של שלהבת הנוטפת מן הגר כדי שלא ידלק מה שתחתיו הניצוצות אין בהם ממש ואין הכלי מבוטל מהיכנו בהכי: **ולא יתן לתוכו מים.** ואפילו מערב שבת, דגורין ערב שבת אטו שבת, ובשבת אי הוה עביד כי האי גוונא הוי מכבה וחיוב, הילכך כערב שבת אסור: **ד א כמה טומנין.** הבא לסלק קדרה מעל גבי כירה בע"ש ולטמנה בדבר אחר, ואמרו חכמים אין טומנין בדבר המוסיף הכל אלא בדבר המעמיד הכל, איהו דבר המוסיף ואסור: **לא בגפת.** פסולת של זיתים ושומשמן, כשהוא כנוס יחד הם מאד: **לחים.** יש בהן הכל הרבה יותר מבישין; זגין. קליפי הענבים. חרצנים, גרעיני הענבים; **מוכין.** כל דבר רך קרוי מוכין, כגון צמר גפן ותלישי צמר רך של בהמה וגרירת בגדים כלויים: **בזמן שהן לחין.** אכולה קאי אהבן וזגין ומוכין ועשבים. ולחין שאמרו לחין מחמת עצמן לא לחין מחמת משקן שנפלו עליהן לאחר שיבשו, ומוכין לחין מחמת עצמן משכחת לה, כגון בצמר הסמוך לאליה או בצמר שבין ירכות הבהמה: **נפורת.** פסולת שמנסרין הנגרים מן העץ כשמנדרים אותו כמגירה: **נעורת.** דק דק שמנערין מן הפשתן כשמנפצין אותו: **ר"י אוסר דקה.** בנעורת של פשתן דקה, אבל בנסורת מודה דשרי בין דקה בין גסה. ואין הלכה כרבי יהודה. ומה שאסרו להטמין מבעוד יום בדבר המוסיף הכל, גזירה שמא יטמין ברמין ויבא לחתות בגחלים משתחשך. ואסרו להטמין בשבת בדבר שאינו מוסיף הכל ואע"פ שאינו מבטל, גזירה שמא ימצא קדרתו שנצטננה וירתיחנה באור בשבת. ובין השמשות מותר להטמין בדבר שאינו מוסיף הכל כדאמרין בס"פ כמה מדליקין. דליכא למגור שמא ימצא קדרתו שנצטננה וירתיחנה, דסתם קדרות בין השמשות ורתחות הן. ורמב"ם פירש בסתם קדרות בין השמשות ורתחות הן, פירוש שאין הרעת סובלתו, מפני שבוש הנוסחאות וגרסאות מהופכות שמצא כנגמרא שלפניו כפרך כמה מדליקין, שהוא היה גורם מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא יטמין ברמין, ומפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הכל מבע"כ. גזירה שמא ירתה, ואין הגרסות כן, אלא מפני מה אמרו אין טומנין בדבר שאינו מוסיף הכל משחשיכה גזירה שמא ירתה, ואין טומנין בדבר המוסיף הכל מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמין:

משניות מבוארות – קהתי

את החום בלבד, אבל בדברים המוסיפים חום אסור לטמון אפילו מבעוד יום, שגורו חכמים שמא יטמון החבישיל ברמין (אפר חם) ויבוא לחתות בגחלים משתחשך כדי להחיש בישולו. – משנתנו באה לפרט דברים המוסיפים חום ודברים שאינם אלא משמרים את החום.

במה טומנין, ובמה אין טומנין – קדירה שמורידים אותה מעל האש בערב שבת ורוצים לטמנה כדי לקיים את חומה בשבת, במה מותר לטמנה ובמה אסור? **אין טומנין לא בגפת** – בפסולת של זיתים או של שומשמן הנשאת לאחר סחיטת שמנם, **ולא בזבל** – של בהמות, **לא במלח ולא בסיד ולא בחול** – שכל הדברים האלו מוסיפים הכל, ואסור לטמון בדבר המוסיף הכל, כמו שבארנו לעיל, **בין לחים בין יבשים** – בין כשהדברים הללו הם לחים בין כשהם יבשים. **לא בתבן** – בקני השבלים, **ולא בזגים** – בפסולת הענבים שנורכו בגת, **ולא במוכים** – כל דבר רך, כגון צמר גפן, חוטים הנסרוקים מן הצמר, כלויי בגדים וניצוא בהם, נקרא "מוכים", **ולא בעשבים** – בכל אלו הארבעה (כתבן, בוגים, מכווכין, בעשבים) אין טומנים, **בזמן שהן לחים** – יש מפרשים (על פי הגמרא שבת ט"ז, א), שדווקא כשהם לחים מחמת עצמם אין טומנים בהם, כגון בצמר מבין ירכות הצאן או מן הסמוך לאליה, שיש בו לחלוחית טבעית, אבל אם הם לחים מחמת מים שנפלו עליהם לאחר שיבשו, מותר לטמון בהם (ברטנורה; **פירוש המשניות להרמב"ם**); אבל ב"משנה תורה" (הל' שבת ד, א) כותב הרמב"ם: "לחים ואפילו מחמת עצמן", ומשמע שלדעתו אם הם לחים מחמת דבר אחר הרי הם מחמת עצמם יותר, וכל שכן שאין טומנים בהם. **אבל טומנין בהן פשהו יבשים** – שבזמן שהם יבשים אינם מוסיפים הכל. **טומנין בכסות ובפרות, בכנפי יונה** – והוא הדין בשאר נוצות ("תפארת ישוראי"), **ובנסרת של חרשים** – השבכים ואבק העצים הנושרים מתחת למסור כשמנסרים את העץ, **ובנערת של פשתן** – הקסמין הנושרים מן הפשתן כשמנפצים אותו, **דקה** – רוב המפרשים אינם גורסים תיבה זו. **רבי יהודה אוסר בדקה** – בנעורת דקה, לטמון בה בערב שבת, שהיא מוסיפה הכל, **ומתיר בגסה** – אבל בנעורת גסה הוא מתיר לטמון. ברם, בנסורת מודה רבי יהודה לתנא קמא שמותר לטמון בין בדקה בין בגסה (גמרא).

שהוקצה להדלקת נר שבת. **מטלטלין גר חדש** – כלי העשוי לנו, כל זמן שהוא חדש, כלומר שמעדיין לא השתמשו בו להדלקה, הואיל והוא ראוי לשימוש של היתר, מותר לטלטלו בשבת, **אבל לא יטון** – נר יטון, אף על פי שלא הדליקו בו בשבת זו, אסור לטלטלו, שהואיל והשתמשו בו כבר להדלקה, שוב אינו ראוי לשימוש אחר, והיה הוא מוקצה מחמת מיאוס. **רבי שמעון אומר: כל הנרות מטלטלין** – בשבת, **חוץ מן הגר הדולק בשבת** – בשעה שהוא דולק, שאסור לטלטלו, שמא יכבנו, או מפני שהגר הוא בסיס לדבר האסור, היינו לשלהבת. אבל בענין "מוקצה" חולק רבי שמעון על חכמים ואינו אוסרו בטלטול, לא מוקצה מחמת מיאוס ולא מוקצה מחמת איסור. ההלכה היא. שגר שהדליקוהו לשבת, אף לאחר שכבה, אסור לטלטלו כל אותה שבת, שהואיל ונעשה מוקצה לשעת בין השמשות נעשה מוקצה לכל יום השבת. ברם, בשאר נרות הלכה כרבי שמעון (ברטנורה). **נותנין פלי תחת הגר** – אפילו בשבת, **לקבל ניצוצות** – של השלהבת, כדי למנוע דליקה, לפי שהניצוצות אין בהם ממש, ומותר לטלטל את הכלי שנפלו לתוכו, הלכך אין זה מבטל את הכלי מהיכנו; **ולא יתן לתוכו** – לתוך אותו כלי, **מים** – אפילו בערב שבת, **מפני שהוא מכבה** – שמקרב את כיבוי הניצוצות בשבת (גמרא). ויש מבארים הטעם, שגוזרים ערב שבת משום שבת, שכן בשבת אסור לעשות כן, שמא יגביה הכלי בשעת נפילת הניצוצות ונמצא מכבה בשבת, ולכן גזרו שאסור ליתן מים בכלי אף בערב שבת. ואף על פי שבמלאכות אחרות שנינו שמותר להתחיל בהן בערב שבת שתיגמרנה בשבת, כגון שריית דיו וסממנים ופריסת מצודה (א, ה'1), כאן החמירו, לפי שלא נראה לאנשים כאיסור כל כך במה שמניח כלי תחת הניצוצות, ויש לחשוש שמא יבוא לידי כיבוי, שיתחיל ליתן המים בשבת קודם נפילת הניצוצות וקודם גמר הניתנה יפלו, ונמצא מכבה בידים, או שמא יגביה הכלי כמו שבארנו לעיל (תוספות שבת ט"ז, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה א

פרק זה עוסק בדיני הטמנת חמין בערב שבת. וענין ה"הטמנה" היינו שמורידים את הקדירה הרתחת מעל האש וטומנים אותה בתוך דברים השומרים על חומה. וכבר הזכרנו (בסוף פרק ב), שלא התירו חכמים לטמון אלא בדברים המשמרים

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

ארבעה דברים הללו בו' – וזו אחת מהן. והשלשה שנויין בתוספתא דסוטה, ובסיפרי "בן אדם יושבי החרבות" וגו' "הצאן והבקר ישחט" וגו' "ותרא שרה את בן הגר המצרית" וגו'. **סמך מלך ככל –** התחיל לצור עליה. **שמועה לגולה –** לגלות יכניה. **גללו לבבל אחת עשרה שנה לפני החורבן. שאני אומר על ראשון –** שבסדר מקרא. **ראשון –** לפורענות. בתחלה הובקעה העיר, ואחר כך נשרף הבית בתשעה באב, ובתשרי שלאחריו נהרג גדליה, ובטבת שלאחריו באתה השמועה. **והוא אומר על ראשון –** שבפסוק, אחרון – לפורענות. **ועל אחרון –** שבמקרא – ראשון לפורענות, שהרי תחילה סמך, ואחר כך הובקעה, נמצא: **שבעה עשר בתמוז שהוא ראשון במקרא –** אחרון לסמיכת בבל, שהוא מאוחר במקרא. **אלא שהוא מונה לסדר חדשים –** ואמר שלא הקפיד המקרא אלא על סדר החדשים, לכך מנה תמוז קודם לטבת. ואני מונה אף לסדר פורענות.

דף יח ע"ב: הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הצומות שהוזכרו בפסוק האמור: **תניא, אמר רבי שמעון, ארבעה דברים היה רבי עקיבא דורש, ואני אין דורש כמותו,** ואחד מהם הוא הדרשה על הפסוק שהובא לעיל, וכך דרשו רבי עקיבא **'צום הרביעי' זה תשעה בתמוז שבו הובקעה העיר בימי בית ראשון, שנאמר (ירמיה נב 11) ' (ברביעי) [בחדש הרביעי] בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ, ותבקע העיר' וגו'. ואמאי קרי ליה הכתוב 'רביעי', מפני שתמוז הוא רביעי לחדשים [הנמנים מניסן]. 'צום תמישי' זה תשעה באב שבו נשרף בית אלהינו, ואמאי קרי ליה 'תמישי', מפני שאב הוא תמישי לחדשים. 'צום השביעי' זה שלשה בתשרי שבו נהרג גדליה בן אחיקם, ומי הרגו, ושמעאל בן נתניה הרגו. ללמדך – מכך שצום זה נכתב יחד עם הצומות על חורבן הבית יש לך ללמוד ששקולה מיתתן של צדיקים בשריפת בית אלהינו. ואמאי קרי ליה 'שביעי', מפני שתשרי הוא שביעי לחדשים. 'צום העשירי' זה עשרה בטבת שבו סמך מלך ככל על ירושלים והתחיל לצור עליה, שנאמר (יחזקאל כד א-ב) 'ויהי דבר ה' אלי בשנה התשיעית בחדש העשירי בעשור לחדש לאמר, בן אדם כתב לך את שם היום את עצם היום היה סמך מלך ככל בבל אל ירושלים בעצם היום הזה'. ואמאי קרי ליה 'עשירי', מפני שטבת הוא עשירי לחדשים. והלא היה ראוי צום זה של עשרה בטבת לכתוב ראשון לפי סדר מאורעות החורבן. ולמה נכתב כאן באחרונה, אלא כדי להסדיר חדשים בתיקון – כדי למנות את הצומות לפי סדר החדשים.**

ממשיך רבי שמעון ואומר, **ואני איני אומר בן, אלא אני מפרש ש'צום העשירי' זה תשעה בטבת, שבו באת שמועה לגולה שהובקעה העיר ירושלים, וכפי שנאמר (יחזקאל לג כא) 'ויהי בשתי עשרה שנת, בעשירי [שהוא חודש טבת] בתשעה לחדש לגלותנו, בא אלי הפליט מירושלים לאמר היתה העיר. ועשו את היום שבו באה השמועה לגולה ביום השריפה להתענות בו. וממשיך רבי שמעון ואומר, ונראין דברי מדבריו של רבי עקיבא, שאני אומר, על ראשון ראשון – שהצום המוזכר ראשון בפסוק, היינו 'צום הרביעי', הוא על הפורענות הראשונה, שנבקעה החומה, ועל אחרון אחרון – והצום העשירי המוזכר אחרון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, דהיינו כשבאה שמועה לגולה. והוא אומר, על ראשון אחרון – שהצום המוזכר ראשון בפסוק, הוא על הפורענות האחרונה, שנבקעה החומה, ועל אחרון ראשון – והצום שהוזכר אחרון בפסוק הוא על הפורענות הראשונה, שהתחיל המצור, אלא שהוא מונה לסדר חדשים – שרבי עקיבא סובר שלא הקפיד לכתוב לפי סדר הפורעניות כפי שכתב אלא על סדר החדשים, ואני מונה לסדר פורעניות – ואני סובר שהפסוק הקפיד לכתוב גם לפי סדר הפורעניות.**

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה אדר"ר, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'

מו"ה מנחם זאב שי' הלוי

... בצער קראתי כתבו ע"ד פ' שהפסיק הנחת תפילין דר"ת. וחלק הצער – מהקור רוח בו כותב ע"ד? אף שבדאי יודע שלכמה וכמה דיעות אי"ז כלל ענין של הידור.

ובנדו"ד הרי עאכו"כ – כיון שכמה שנים הניחם. [כתבו בא לידי – לאחר ראותי את פ].

בטח יודיע מהשינויים לטוב – לאחר כניסת אלה שכתב אודותם.

ב"ה, ג' שבט, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

תזכיר

הנני לוקח רשות לעצמי לעורר דעת כ' לאיזו נקודות העומדות על הפרק, שאף על פי שבודאי לא נעלמו מכו', אבל כיון שלא שמעתי שנעשה דבר מה בנקודות אלו, הרי מחובתי להביאן לתשומת לב כ' לגודל חשיבותן:

(א) בחדשים האחרונים [...] כידוע, הגיעו לארצנו הקדושה, תבנה ותכונן על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו, אלפי משפחות עולים חדשים. ואף על פי שאפשר שיש ביניהם כאלו שעלו מארצות אשר שם לא כל היהודים, בלי יוצא מן הכלל, היו שומרי תורה ומצוות, אבל בודאי שבין העולים החדשים יש מספר חשוב של שומרי תורה ומצוה.

- ועוד ועיקר, שמהשקפת תורתנו תורת חיים, הרי איך שלא יתנהג יהודי בעבר, בכל יום ויום ניתנת לו התורה ומצוותי' מחדש, ומחוייב לקבלה (אלא שאם קודם לכן לא היתה הנהגתו כדבעי, עליו עוד מצוה מיוחדת, מצות התשובה בפועל) -

והנה כשבאים עולים חדשים מסוג זה, הרי ברוב הפעמים מיישבים אותם במושבים חדשים שמייסדים בשבילם, מה שמביא אותם משך זמן מסויים במגע ומשא עם באי כוח המשרדים השייכים להתיישבות וקליטה וכו'. וכטבע בני אדם, רושם ראשון הוא החזק ביותר, בפרט כשקשור עם סיוע בהתיישבות ובהדרכה במקצעי חקלאות או תעשי' וכדומה.

על פי הידיעות שקבלתי עד עתה, הנה לצערי הרב ברוב הפעמים ככולם אלו שמקבלים פני העולים בנמל או בשדה התעופה, והמדריכים והמפקחים וכו' רובם ככולם עדין אינם שומרי תורה ומצוות, שזה נראה בעליל מיד בפגישה ראשונה בהנהגתם, אפילו אם אין בדעתם להדגיש אי-דתיותם, ובפרט שיש ביניהם גם כאלו שרוצים להדגיש זה, ועל אחת כמה וכמה כשיש ביניהם כאלו שרוצים לנצל את המצב לרחק העולים מהתורה ומצוות. וכמוכן, אחרי שהעולים נופלים תחת השפעה זו, הרי קשה אחר כך למצוא דרכים להחזירם למוטב ולקרבת לה' ולתורתו, כיון שידוע הכלל, עבר ושנה כחיתר נעשה לו, וזהו אפילו אם רק עבר ושנה פעם אחת, ק"ו אם עבר ושנה כמה פעמים.

כל האמור בתקפו אם אפילו לא הי' המדובר אלא על דבר נפש אחת בישראל; על אחת כמה וכמה כשהמדובר הוא על דבר אלפי משפחות, וכנראה עומדים לבוא בעתיד הקרוב עוד אלפי משפחות עולים חדשים.

אי לזאת, עת לעשות היא לנקוט באמצעים דחופים והכרחיים לתקן המצב במדה הכי אפשרית וגדולה.

באמת הי' צריך שיהיו באי כוח דתיים במקומות הריכוז בחו"ל ועל האניות, אבל אם אפילו אין אפשריות לזה, הכרח גמור הוא, לדעתי, שיהיו באי כוח דתיים - על כל פנים לפגוש העולים בשדה התעופה או בנמל, וכן שיהיו משך זמן אתם במקום התיישבותם. וגם בנוגע לעולים שהגיעו בחדשים האחרונים וכבר נפלו במצב האמור, בודאי יש אפשריות לתקן המצב במדה חשובה עכ"פ אם אי אפשר לתקן לגמרי.

כמוכן שלא נעלם ממני, שהשאלה העקרית תהי' בנוגע לכוח אדם, למצוא אנשים מתאימים לפגוש העולים ולעמוד לימינם וכו'. ואפשר שתעלה גם שאלת מימון. אבל יש תקוה שאם יתחילו לעשות בזה בפועל, יימצאו שני הדברים במדה גדולה יותר מששערו מראש. והרי אפילו על הספק צריך לעשות, ועל אחת כמה וכמה כשאין ספק שאפשר לפעול הרבה.

16 כרצונם, וכל דאלים גבר'.
 17 הגמרא מקשה על רב נחמן ממשנה: ומאי שנא האופן שאמר בו רב
 18 נחמן 'כל דאלים גבר' מהא דתנן (ב"מ ק), תמחליף פרה מעוברת
 19 ופריה, ועשה מעשה קנין בחמור, ומכאן ואילך החמור שייך לו
 20 והפרה לחבירו, ובינתיים ילדה הפרה, וכן המוכר שפחתו ונמצא
 21 שילדה, ואין ידוע אם הלידה קדמה למעשה הקנין או להיפך, וה
 22 אומר – המוכר את הפרה טוען, עד שלא מכרתי ילדה – קודם
 23 מעשה הקנין בחמור ילדה הפרה, ונמצא שבזמן הלידה היתה
 24 הפרה שלי, והולד שלי, וזה אומר – והלוקח טוען, משלקחתי –
 25 אחרי שקניתי ילדה, וכיון שילדה ברשותי הולד שייך לי, הדין
 26 הוא שחלוקו. וקשה, שהרי במקרים אלו יתכן שיתברר לאחר זמן
 27 מתי היתה הלידה, כי אפשר שיש עדים על כך, ובכל זאת אמרה
 28 המשנה 'חלוקו', ולא 'כל דאלים גבר' כפי שפסק רב נחמן.
 29 מתרצת הגמרא: הָתָם – בחליפין, יש לפסוק יחלוקו, כי לְהַאי

1 דָּבָר אָמַר יְחַלְקוּ, כיון שיש ספק בדבר, ואין זה מוחזק בשדה יותר
 2 מזה, ושמאל אָמַר 'שְׂתָא דְדִינִי', כלומר, הדיינים יפסקו למי לתת
 3 את השדה לפי ראות עיניהם, על ידי שיאמדו בדעתם מי
 4 מהמקבלים היה אהוב יותר על הנותן, ומסתבר שנתן לו את
 5 המתנה, ובכך, יתכן שיכוונו לאמת. ומקשה הגמרא מדוע פסק רב
 6 נחמן בענינו, שגם הוא נידון של ספק, לא כדברי רב ולא כדברי
 7 שמואל, אלא 'כל דאלים גבר'.
 8 מתרצת הגמרא: הָתָם – בשני שטרות, לְיָאָא לְמִיָּקָם עָלָה דְמִיָּלְתָּא
 9 – לא ניתן כלל לברר את הדבר, וכיון שלא נוכל לעולם לדעת עם
 10 מי הדין, דנים בית דין ופוסקים כפי מה שאפשר, יחלוקו או שודא
 11 דדייני, אך הָתָם – בנידון של רב נחמן, שאין עדיין שטר או עדי
 12 חזקה לפנינו, לְיָאָא לְמִיָּקָם עָלָה דְמִיָּלְתָּא – אפשר יהיה לברר את
 13 הדבר, אם יבואו עדים ויעידו מי הוא הבעלים האמיתי, ולכן אין
 14 בית דין נוקקים לדון דין אשר עלול להתברר כמעוות, אם יעידו
 15 עדים שלא כפי שפסקו בית דין, אלא מניחים לבעלי הדין לעשות

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אדר א', תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלו!

במענה למכתבה בו כותבת על שהשתדכה עם מר... שי שומר מצוות, בעל מידות טובות, וקבעו זמן החתונה בעוד איזה שבועות, אבל מצטערת שאינו נוהג בכיסוי הראש, ואינו רוצה לעשות זה גם עתה, אף שמבטיח שיתנהג כן כשיצא ממרוקו באמצע הקיץ, באמרו אשר זהו, כיסוי הראש, רק חסידות.

כיון שככתבה בעל מידות ושומר מצוות הוא, הרי בוודאי יקבל ההסברה, אשר אפילו את"ל שהאין בהאמור אלא עניין של חסידות, הנה כשמתכוונים להתחתן, ז. א. לבנות בניין עדי-עד, כנוסח ברכת נישואין, שלזה צריכים ברכה מיוחדת מנותן התורה ומצוה המצוה, אשר כאמרנו בכמה תפילות, לך ה' הצדקה ולנו בושת הפנים, ובכל זה הרי מבקשים מהקב"ה שיברך הזוג בכל הפרטים, אף שכני"ל לנו בושת הפנים.

וכיוון שמידתו של הקב"ה היא מידה כנגד מידה כדברי חכמינו ז"ל, בוודאי שעל האדם הזקוק לברכה האמורה, להתנהג לא רק מה שנדרש ממנו בתוקף חומר הדין, אלא לעשות אף זה שאין בזה אלא חסידות, ובפרט שאומר שלאחרי משך זמן יכסה ראשו, הרי אין בכל העניין אלא הקדמת הנהגה האמורה לאיזה חודשים, ובחילוף זה - הרי יקבלו הוספה בברכת השם.

בגוף העניין, שאומר אשר כיסוי הראש הוא רק מידת חסידות, הנה כבר נפסק הדין, אשר העניין דכיסוי הראש מחוייב בזה כאו"א משומרי תורה ומצווה, לא רק לדעת אלה הפוסקים אשר כן הוא עפ"י דין הגמרא והראשונים, אלא אפילו אלו שחולקים עליהם ואומרים אחרת, גם הם מודים אשר בדורותינו אלה, עניין גילוי הראש, זהו הוראה על פריקות עול [ואשר עי"ז משתדל שלא יכירו בו שהוא בן אברהם יצחק ויעקב, לומד תורה ומקיים מצוות, ושיאמרו עליו אשר ח"ו לא מבני ישראל הוא, שהרי הילוכו ולבושו דומה לאינו יהודי], אשר מזה מובן, שלא רק אשר ע"פ דין מחוייב לכסות הראש, אלא שבין הדינים עצמן - זהו דין מיוחד ונוגע בהאמור דואתה בחרתנו מכל העמים, ופשוט שאין מקום להתדמות אליהם (להעמים) ולהתנהג שיטעו שאין הוא ח"ו מבני-ישראל.

מוסג"פ חוברת המדברת בעניין כיסוי הראש, ובוודאי ימצאו בהסביבה המבינים אנגלית להסבירם תוכן החוברת.

ויהי רצון שתבשר טוב בכל האמור.

ברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

1 הקדמה בשעת אלא בירושלים, כדאמרין בכתובות גבי ההוא עובדא דאימיה דרמי בר
2 חמא, בצפרא כתבתיהו לנכסי לרמי בר חמא, וברמשא כתבתיהו למר עוקבא בר חמא,
3 ואוקמיה ביד רב עוקבא אף על פי שהוא אחרון, ומשום האי טעמא: אטו בירושלים יתבי
4 דכותבין שעות? וכיון שלא פירש לו ראובן לשמעון השעה — נמצא שלא זכרו בכתב
5 זה עד הרב, הואיל ולא נתפרש בו שעת
6 שחרית, ונמצאו שניהם שוין, יחלוקו — דספיקא
7 הוא, וליכא למימר הכא המוציא מחבירו —
8 דאין אחד מוחזק מחבירו, שווא דדייני —
9 לאותו שיהא נוטה לב הדיינים, שהיה הנותן
10 אוהבו או קרובו יותר, דודאי להווא גמר ואנקי
11 — לו יתנו את הקרקע, ושמא זכה בעל הקרקע
12 בשלו, אבל כשאתה אומר יחלוקו — בודאי
13 אחד נטל החצי שלא כדין, שווא — לשון
14 השלכה, "ירה בים" (שמות טו) [מתרגמנין]: שדי

15 בימא, ולעיל נמי גמאר רב נתמן חלוקה או שודא, ואמאי אמר כל דאלים גבר? התם —
16 בשני טטרות ליכא למיקם עלה דמילתא היום או למחר, שיביא האחד עדים ויטול —
17 שהרי השטרות שוין בזמן, ואפילו אם יבאו עדים, ועידה: זה נכתב ונמסר בבקר, וזה
18 בערב — הלא אין הקדמה בשעות, כמו שפירשו למעלה, וליכא למימר שמא זה נמסר
19 תחלה יום או יומים או חרש, ואחר כך נמסר השני לשני, דמאחר שנכתבו ביום אחד —
20 מסתמא גם ביום אחד נמסרו, כמו שמוכיח לשון הכתוב בשטר, הלכך, רב אמר: חולקין,
21 ושמואל אמר: שווא דדייני, והואיל ואין לברר לעולם אין עם מי — משתולין בית דין
22 בדין ודין אתו, אבל הכא, בהאי קרקע, דליכא לא שטר ולא עדים, ואיכא למיקם עלה
23 דמילתא אם יבאו ועידו של מי הוא — הלכך אין באן לומר חלוקה ושודא, דשמא יבאו
24 עדים ויסתרו את הדין שדנו בית דין, הלכך אין בית דין נזקק להם לדון דין שסופו לכא
25 ליה עיוות, אלא מניחים אותו, וכל דאלים גבר, עד שיבאו עדים ויבררו הדבר, ומאי
26 שוא — הא דרב נתמן, ממוחליף פרה בחמור, וכיון שמשך בעל הפרה את החמור
27 — נקנית הפרה לבעל החמור בכל מקום שהיא, דמסתולין נקנין בחליפין, כדנתן
28 בקדושין (כת, א): כל הבעשה דמים באחר, כיון שזכה זה — נתחייב זה בחליפין,
29 ולכך אין הדבר ידוע הולד של מי הוא, שהרי לא ראה עדיין את פרתו, אבל
30 במכירה בדמים — לא מצי למנקט, דאין מעות קונות, ויחורו בהן, ואילו משכח
31 לביהו אחד מתן מעות — תו לא מצי מוכר למימר "ברשותי ילדה", דהא כביחא
32 דלוקח קיימא, הלכך נטק חליפין בחמור ופרה, ולא דמים, ובפרק "השואל" פריך:
33 נחיו ברשות דמאן קיימא, וליהי אידך המוציא מחבירו עליו הראיה ומשני: מעות
34 באגם ומכירה נקט גבי שפחה, דעבד נקטא בכסף בלא משיבה, ומשנתן קיימא
35 נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא, הלכך אין ידוע ברשות מי ילדה, שהרי לא
36 ראה אותה הלוקח בשעת מתן מעות, יחלוקו — והא הכא דאיכא למיקם עלה
37 דמלתא, אם יבאו עדים ועידו ברשות מי ילדה — ואפילו הכי לא אמרינן כל
38 דאלים גבר, וקשיא לרב נתמן, התם — גבי המחליף פרה בחמור — להריותיהו
39 אית להו דררא דממונא, שהפרה והשפחה של שניהם היתה בזה אחר זה, וכל
40 אחד ואחד טוען: פרתו ושפחתי ילדה בהיותה ברשותי, אי נמי: בשעת חליפין
41 ילדה, והא לברר של מי היו הולד, הלכך יחלוקו, ונתנה דדייני ליכא למימר
42 הכא אפילו לשמואל, דלא שייך למימר אלא גבי מתנה לשנים, שירא בית דין
43 למי אוהב יותר לדלידיה גמר ומקני, אבל הכא בדרב נתמן, שזה אומר של אבותי
44 כר, ומכאן שייך לעמוד ב'א דגבר לא דגבר' — לא היתה הקרקע של אידך
45 מעולם, ויש מפרשים: האי ומאי שנא ממחליף כר — דאדשומואל פריך, דקאמר:
46 שודא, איכא חזינן יחלוקו, ואינה שיטת הגמרא, דהא בכתובות בפרק "מי שהיה
47 נשוי" איתא עיקר מילתייהו דרב ושמואל, ופריך דהם פריכי אחרוני, ומהבא לא
48 פריך — כל שכן הכא, דלמרמי אדרב נתמן נקט לה הכא למילתייהו

אם

1 רב אמר יחלוקו — להווא לישאנא דמפרש בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צד, א) דטעמא
2 דרב משום דסבר כרבי מאיר דאמר עדי חתימה ברתה, ולכך יחלוקו אפילו איכא עדי
3 מסירה, שנסמר לאחד קודם — כיון דמתוך החתימה אין ניכר מי קודם, כדמוכח בריש "כל
4 הגט" (גיטין כד, ב) דתנן: כתב לגרש בו את הגדולה — לא יגרש בו את הקטנה, ודייק, הא
5 גדולה מצי מגרש ביה, ומוקי לה בעדי מסירה ורבי
6 אלעזר, אבל לרבי מאיר אפילו גדולה לא מצי
7 מגרש, אף על גב דאיכא עדי מסירה, כיון דאין
8 ניכר מתוך עדי החתימה, ומיירי במונה או במכר
9 שקונה בשטר, אבל אם קונה בכסף או בחוקה או
10 בחליפין, דאין השטר עומד אלא לראיה — מודה
11 רב דאמרין שודא, דאין צריך שיהא ניכר מתוך
12 עדי החתימה, כיון דאין אלא לראיה, לאותו לשון
13 לאן פריך מרב הכא, דהתם בדין הוא של שניהם,
14 כיון דביום אחד נחתמו, אלא משמואל פריך,

15 ולפירוש רבינו תם, דפירש "שודא דדייני" — מה שירצה הדיין יעשה, אתי שפיר, דהבא נמי
16 ב"זה אומר של אבותי" שייך שודא דדייני, אבל לפירוש הקונטרס, שמפרש "שודא" — למי
17 שנראה לדיין שהיה אוהבו יותר — קשה, דב"זה אומר של אבותי" לא שייך שודא ויש לדחוק
18 ולפרש שיתנו הדיינים למי שנראה אמיתו בדברים יותר, ועוד, דלהווא לישאנא ד"מי שהיה
19 נשוי" (כתובות צד, ב) דמוקי פלוגתא דרב ושמואל אליבא דרבי אלעזר, וסבירא ליה לרב
20 חלוקה עדיפא — אתי שפיר דפריך מרב, ואתו לשון הוא עיקר, כדמוכח התם ממרייתא,
21 ושמואל אמר שודא דדייני — היינו כרבי אלעזר, ובפרק קמא דבבא מציעא דדיק מביא לאוקומי שמואל
22 לא זה הוא אמר שודא, ונראה, דהא דאמר בפרק "מי שהיה נשוי" (שם): כתב
23 לאחד ומסר לאחר, לזה שמסר לו — קנה, אף על פי ששטר האחד נכתב קודם, ונראה דדייני
24 דוקא שנכתבו ביום אחד, הלכך הקודם במסירה וכה, הואיל ואין ניכר מתוך השטר האחד
25 שקדם, אבל נכתב בשני ימים — לזה שנכתב תחלה קנה, שניכר מתוך החתימה שזה נכתב
26 קודם, אף על פי שמסר לזה מתחלה — קנה, דאחר כך כשנסר גם לזה זכה משעת חתימה,
27 דהכי קאמר אביי בפרק קמא דבבא מציעא (ג, א): עדי בחתומי רבינו לן, והשתא אתי שפיר,
28 דהא שמואל סבר הכא כרבי אלעזר, ובפרק קמא דבבא מציעא דדיק מביא לאוקומי שמואל
29 כבאיי, ועוד דבפרק "זה בורר" (סנהדרין כה, ב) גבי ההוא מתנתא דהוה חתימי עלה תרי גיסי
30 משמע דסבר אביי כרבי אלעזר, דפריך ארבי יוסף דקאמר: זיל אקניה בעדי מסירה כרבי
31 אלעזר, ופריך אביי: והא מודה רבי אלעזר במומין מתוכו שזווא פסול, והוה דחיק דאליבא
32 דרב יוסף קאמר, וליה לא סבירא ליה, שודא דדייני — נראה לרבינו תם: למי שירצה הדיין
33 ליתן, ולא בפירוש הקונטרס, שיאמר דעתו של נותן, דהא בסוף פרק קמא דגיטין (יד, ב) גבי
34 "חולך מנה לפלוני", קאמר: מה שירצה שליח יעשה, וקאי ליה התם "שודא", ובפרק
35 "עשרה יוחסין" (קדושין עד, א) נמי אמר: נאמן הדיין לומר לזה זכיתי וזה חייבתי,
36 במה דברים אמורים — כשבעלי דינין עומדים לפניו, אבל אין בעלי דינין עומדים לפניו
37 — אינו נאמן, ופריך: וניהדר וינדייניה: ומשני: בשודא דדייני, ואי בפירוש הקונטרס —
38 אבתי ניהדר לאמר דעתו של נותן, ובהדיא בירושלמי אמר: לאיזה מתן שירצו בית
39 דין להחליט — מחליטים, ואם תאמר: אם כן יתן למי שיתן לו שר ויש לומר: דכל
40 דיינא דמקבל אגרא — לאו דיינא הוא, ומה שפירש רבינו נתנאל, דהכלה ביינו דכל
41 אגרי שודא אלא במקרי, לאו אלא ברבינו יצחק, דהא גבי "חולך מנה לפלוני"
42 אגרי שליח מיייתי לה בסוף פרק קמא דגיטין (ד, ב), עוד פירש: דדוקא דין ממוחה
43 עושה שודא, דהא רב ששת גברא רבה הוה, ואמר ליה רב נתמן: מר לאו דינא הוא,
44 גביה אימיה דרמי בר חמא ורב עוקבא בר חמא, בפרק "מי שהיה נשוי" (כתובות צד,

45 א)
46 **ומאי** שנא מהא דנתן המחליף פרה בחמור כו' — אין להוכיח פרה הדלכה כסומכוס
47 מדפריך מיניה, דעד כאן לא פליגי עליה התם ב"השוואל" (בבא מציעא ק, א) אלא
48 משום דאוליין בחר חזקה דממונא, ומוקמינן בזה חזקה מרה קמא, הא לאו הכי — מורו
49 דיהלוקו, ובה"מכור את הבית" (בבא בתרא סג, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו',
50 דמייתי מסומכוס, ופירש הקונטרס: דטעמא משום דחלק מספקא ליה אי הוי משוה או פלגא,
51 וממון המוטל בספק חולקין — אם כן משמע הדלכה כסומכוס, ויש לדחות: דטעמא לאו משום ספיקא
52 דכרמייהו דהלכה כסומכוס, אלא משום דהלכה כסומכוס, אלא משום דהלכה כסומכוס, אף על גב
53 זו — ולא סבירא ליה, אף על גב דמוכח בפרק "בית בור" (בבא בתרא קה, א) דאיכא קה, (בבא בתרא
54 קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
55 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
56 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
57 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
58 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
59 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם
60 (בבא בתרא קה, א) גבי האומר: "תנו חלק לפלוני מנכסי וכו', ומיהו תסם "זו" לא סבירא ליה, ועוד דקאמרין התם

1 **דררא** דממונא - פירושו: דל טעניתיהו מהכא - יש ספק לבית דין דדי מינייהו הוה
2 הולד, אם גולד קודם שמכר או אחר שמכר. וכן בשור שנגח את הפרה ונמצא
3 עברה בצידה (בבא קמא מו, א) - בלא טענתם מסופקים בית דין איך היה מעשה, אם קודם
4 שנגחה לידה או לאחר שנגחה. וכן בשור רודף אחר שור אחר הוהק (שם לה, א) - יש
5 להסתפק אם בשורו חזק או אי בסלע לקה. וכן

6 בכל מקום דפליגי רבנן וסומכוס. אבל הכא, ביה"ב
7 אומר של אבותי, ששל פי טענותיהו בלא הספק -
8 אמרינן: כל דאלימ גבר.
9 **אין** מוציאין אותה מידו - ואפילו כתבו
10 הרשאה זה לזה, הואיל ורשעים הם -
11 אין נוקקים להם.
12 **דתני** רבי חיאי גולן של רביס לא שמייה גולן -
13 שאין מוציאין מידו. ומיירי ביה"ב אומר
14 של אבותי, ולא בגול מחשבה בני אדם, ודהתם
15 אנמי אין מוציאין? ורב אשי פליגי אנהרדעי, וסבר
16 דרבי חיאי לא להקל בא אלא להחמיר, דלא סגי
17 בהשבה אחת כמו לשאר גולן, עד שישלם גולה
18 לכל אחד ואחד, רבי עקיבא ביהגול עציס'
19 (בבא קמא קג, ב), ומיירי בגול מחשבה. ובקונטרס
20 פירש דמיירי בחתוני שמכר במדה שאינה ישרה,
21 דאינו יודע למי גול - ולכן לא ניתן להשבור אתה, ויהא
22 על פי שיכול לעשות בו צרכי צבור, כדאמרין
23 בפרק "אין צדין" (ביצה כט, א) - האי לאו השבה
24 מעלייתא היא. **ואי** דלי לה צנא דפרי לאלטר
25 היא חזקה - ואם תאמר: ולהמינה בנימי, דאי
26 בעי אמר "לפירות הורדתי" ויש לומר: דהוי מיגו
27 שמיס עדים, דאנן סהדי כיון דדלי ליה צנא
28 דפרי - מדה שדחי הפירות שלו. ועוד, דאינו
29 רוצה לטעון "לפירות הורדתי", אלא תובע
30 הקרקע והפירות.

31 **ואי** לפירא אחתי מי היה ליה למעבד - אין
32 לפרש דרב אשי סבר לדעולם נאמן לומר
33 "לפירות הורדתי", דאם כן קשה לרב אשי: מאי
34 טעמא דרבנן דבעו שלש שנים מיום ליום? דהא
35 לדידיה ליכא למימר, כדמפרש רבא בריש פירקין, דעד שלש שנים מיוחדר איניש בשטריה,
36 טפי לא מוזהר - דהא לעולם צריך לשמרו, פן יאמר "לפירות הורדתי". ועוד: דאם כן דיכי
37 קאמר: דאי לא תימא הכי דאיבעי ליה למחוי, אלא לא בעי למחוי, דחוקתו אינה חזקה,
38 שיכול לומר "לפירות הורדתי", ומייתי משכנתא דסורא. ומאי מייתי? אדרבה, אם כדברי
39 רב אשי - תו ליכא פסידא, שיכול לומר "לפירות הורדתי". ונראה לרבינו שמשון בן
40 אברהם: דרב אשי לא בא לראמינו אחר שלש אם אומר "לפירות הורדתי", אלא שואל איזו
41 תקנה יש לעשות מתחלה שלא יוכל לומר לאחר שלש "שלי היא" כשהורידו לפירות. דסבר:
42 לא מהני מחאה אלא כשאמר "פלניא גלונא הוא דקא אכיל לארעאי בגולנותא", והיכא
43 דאחתי לפירות לא מני למחוי הכי. וכן פירש הקונטרס. והשתא מייתי שפיר ממשכנתא
44 דסורא, דמהניא מחאה כי האי גונא.

הכי
שאם אין לו שטר מכירה לזה המחזיק - לא יוכל לטעון: שטר היה לי ואבד כי לא נוהרתי בו אחר שלש. דכיון דמיחה בו בעל השדה - היה לו להוזהר בשטרו. **דאי לא תימא הכי** - דמחאה לחציאין, שמוחה על הקרקע ומודי בפירות, לאו מחאה היא, אלא כדאמרין לקמן: "פלניא גלונא הוא דקאכיל ארעא דידי בגולנותא, למחר תבענא ליה בדינא." **אם כן האי משכנתא דסורא כו'** - ותקנתא דרבנן היא דק משכנתא. משום דהמלוה לחבירו על שדהו אסור לאכול הפירות משום רבייה, אבל בבכיתא מותר, כעין משכנתא דסורא - שגולה עשרה מנה על שדהו, ולסוף עשר שנים חזר הקרקע לבעלים בחנם, ונמצא קונה פירות של כל שנה במנה. ואין כאן צד רבייה, ואף על פי ששוק הפירות כפלים, שהיה קרוב לשכר וקרוב להפסד, שמקבל פירות של כל שנה במנה. ואפילו בשנת שדפון שלא יהו שוק פירות השנה דינר. **אי בכיש** - טומן המלוה, ואמר לאחר שלש "לקוחה היא בידי" הכי נמי דמהימין, ולא יוכל זה לטעון לפירות הורדתי, ומחאה נמי לא תועיל לו? **דאית ביה** - לזה לדיד הפסד בתמיה. **אלא איבעי ליה למחוי** - בתוך כל שלש, ומחאה ליה מחאה. ומדלני מחאה - הפסיד. **הבא נמי** - אם איתא דלפירא אחתה - איבעי ליה למחוי בתוך שלש. קודם שיחזק. **ישראל הבא מחמתו** גוי הוי הוא כוני - שדה שהכל יודעין שהיתה של ישראל, ואכלה גוי שלש שנים או יותר, וטוען שלקחה מישראל, ואויל ישראל וקנה מהגוי הוא ואכלה גם הוא אחר הגוי שני חזקה או יותר - לא הוי חזקה. אלא אתי מריה דארעא ומפיק ליה מידיה דישראל, וישראל לדיד וליתבע לגוי דזבן מיניה, דאיזוהו הוא דאפסיד אנפשיה, דלא הוה ליה למזבן ארעא דישראל מגוי עד דלימא ליה "הב לי שטר דזבני דובנת לה מישראל". דין חזקה לית ליה לגוי, ולא כל מאן דאתי מחמתיה. דסתם גויים גולנים הם, וישראל ירא למחות, והלכך לא תקנו בהם חזקה. כדאמרין לקמן בשמעתין: הני דבי ריש גלותא לא מחזקי, משום האי טעמא גופיה, שריאים אנו למחות. וישראל זה הבא מחמת גוי, אף על פי שהחזיק - אין חזקתו כלום, וחזקה שאין עמה טענה היא, שהרי הוא טוען. הגוי מכרה לי, אבל איני יודע היאך באה לידי הגוי שיכול למכרה. אבל אי טען ישראל ואמר: יהב לי ההוא גוי שטר זבני דובנה מינך, ורואתי בו שלקחה ממך - מהדימן. דדמי למאן דאמר ליה: "קמי דידי זבנה ההוא גוי מינך" דמסקין לקמן דמהימן, מיגו דאי בעי אמר יבד "מינך זבנתה ואכלתה שני חזקה". ודוקא בא מחמת גוי, דאילו בא מחמת ישראל, אף על פי שלא דר בה אלא יום אחד אותו שמכרה לזה, וזה החזיק שלש שנים - חזקתו חזקה, כדאמרין לקמן (מא. ב) גבי ההוא דרר בקשתא בעלייתא ארבע שנין.

1 **אם בא אחר** מן השוק ותחזיק בה - בהך קרקע דאמר רב נחמן כל דאלימ גבר, ובא זה
2 השלישי והטפה מהשנים אלו הטוענין "של אבותי". **אין מוציאין אותה** - בבית דין מידו
3 של זה השלישי, ואף על גב דלא טעין מידי - דשמא גם לשני הראשונים אין להם חלק
4 בה. דהני רבי חיאי גולן של רביס כו' - וסברי נהרדעי דבגולן כי האי מיירי, שגול משנים
5 החלוקים בדבר, זה אומר "שלי הוא" וזה אומר

6 "שלי". **לאו שמייה גולן** - לכופו בדיניס,
7 להוציא מידו מה שגול. **רב אשי אמר לעולם**
8 **גולן של רביס שמייה גולן** - הואיל ולא טען
9 מידי. ומוציאין מידו, ומעמידין אותה בפני
10 שנים הראשונים שיש להם טענת אבות. **ומאי**
11 **לא שמייה גולן** - דקאמר רבי חיאי - לא להקל
12 עליו בא לפטרו מלשלם, אלא להחמיר עליו,
13 ולומר דלא ניתן להשכן - לא מכיפר בהשבה,
14 דאינו יודע למי שבי. דמאחר שבא לידו צריך
15 להשיב לבעלים, ולא להוציא מתחת ידו
16 ולהפקידה לשנים הראשונים וכל מאן דאלימ
17 גבר, כדפסקין לעיל: ואי חפסין לא מפקסין -
18 כל שכן זה, שבתורת גול בא לידו, והוא צריך
19 להוציא מתחת ידו, ואינו יודע למי ישיב. והכי
20 נמי אמרין ביהמכור את הספניה" (בבא בתרא
21 פח. ב), אמר רבי לוי: קשה עונשן של מרות
22 מעונשן של עריות, ומפרש: התם אפשר
23 בתשובה, והכא לא אפשר בתשובה, דהמוכר
24 במדה וגול לרביס שאינו יודע למי ישיב.
25 ואליבא דרב אשי איירי נמי רבי חיאי במוכר
26 במדה שאינה ישרה לרביס. כן נראה בעיני
27 שיש. זו, אי דלי ליה צנא דפרי לאלטר הוי
28 חזקה - אם יש עדים שהגביה המעטר צנא
29 דפרי מקרקע זו על כתפיו של זה המחזיק
30 שטען "לקוחה היא בידי", מאחר שסייע לו
31 להוליך הפירות לביתו - שוב אין יכול לטעון
32 ולומר "לא מכרתה לך". שלא היה לו לסייע
33 בלקיטת הפירות, אלא היה לו למחות, ומדיסיע
34 בל - הפסיד, ובמדה שמכר לו דמי. ורבינו

35 חננאל פירש: אי איכא סהדי דיהב ליה לוקח למריה ארעא צנא דפרי - דהוקן להוליכה
36 לביתו, נתברר שאכילת הפירות של לוקח, ומדידה יחב ליה למכור. ואין נראה בעיני.
37 **אמר רב זביד אי טעין** - המעטר, בטר דדלי ליה ללוקח צנא דפרי: לפירות הורדתי,
38 כדון אריס למחצה ושליש ולרביע, וחלקו הוא דדלי ליה - נאמן. כלומר, לא הפסיד
39 במאי דדלי ליה. והני מילי - דנאמן - בתוך שלש - דאית איתא דובנה מיניה - אמאי
40 אף מיוחדר בשטריה. **אבל לאחר שלש** - אי טען "לפירות הורדתי" - אינו נאמן, ואף
41 על גב דלא דלי ליה צנא דפרי. דעד תלת שנין - מיוחדר איניש בשטריה, טפי - לא
42 מיוחדר, והוה ליה לזה למחות בתוך שלש, כדמפרש ואויל. **אי לפירא אחתה** - כי
43 משכנתא דסורא, לעשר שנים או לעשרים. **נאי הוה ליה** - לבעל השדה למעבד; נמצא
44 שכל המוריד את תבירו לפירות של שלש שנים או יותר - יפסיד קרקע שלו, הואיל ולא
45 יחא נאמן לאחר שלש לטעון "לפירות הורדתי". **אמר ליה איבעי** [ליה] למחוי - בתוך
46 שלש, ולומר לעדים: דעו לכם שלפירות הורדתי לכך וכן שנים, וגוף הקרקע קניו לי.

בבא בתרא דף לה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עון והדר" (ליום ראשון) רכט

43 לְאַחַר שְׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁהַחֹזֵק חִבְּרוּ בַשְּׁדָה בֵּא הַמַּעֲרֵעַר וְטַעַן שָׂאֵין
44 הוּא אִלָּא אַרִיס, לֹא יִהְיֶה נֶאֱמָן.
45 שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב בְּהֵנָּה, מִכֵּיּוֹן שְׂאֵחַר שֶׁלֶשׁ
46 שָׁנִים אֵינוֹ נֶאֱמָן לִוּמֵר שֶׁהַחֹזֵק הוּא אַרִיס, אֵי לְפִידָא אֲחֵיתִיה – אַם
47 בֵּאמֶת הוֹרִיד אָדָם אֶת חִבְּרוֹ לַשְּׁדָה לְאַכִּילַת פִּירוֹת שֶׁל שָׁנִים
48 אַחֲדוֹת, מָאֵי הָיָה לִיה לְמַעְבָּד – מַה הִיָּה עֲלָיו לַעֲשׂוֹת, וְכִי כֹל
49 הַמּוֹרִיד אַרִיס לַשְּׁדָה לְשֹׁלֵשׁ שָׁנִים יַפְסִיד אוֹתָהּ.
50 רַב כְּהַנָּה מְשִׁיב עַל שְׂאֵלֶת רַב אֲשֵׁי: אֲמַר לִיה, אֵיבָעֵי לִיה לְמַחֲוֵי –
51 הִיָּה עֲלָיו לְמַחֲוֵת בְּתוֹךְ שֶׁלֶשׁ הַשָּׁנִים, כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְחִבְּרוֹ
52 חֻזְקָה.
53 רַב כְּהַנָּה מוֹכִיחַ אֶת דַּבְּרֵיו: דָּאֵי לֹא תִימָא הָבִי – שֶׁאִם לֹא תֵּאמֹר
54 כֶּךָ, שֶׁמַּחֲאָה כּוֹז מוֹעִילָה, הָנִי – שְׁטֵרוֹת אֵלֶּה הַנִּקְרָאִים 'מְשִׁבְּנָהּ
55 דְּסוּרָא', שְׁטֵרֵי הַלוֹוָּאָה שֶׁתִּקְנוּ חֲכָמִים לַלוּהַּ הַמִּמְשָׁכִין אֶת שְׁדָהּ,
56 דְּכַתֵּב בָּהוּ – שְׁכַתּוּב בְּהֵם, 'בְּמַשְׁלֵם שְׂנָיָא אֵלָיו תִּיפּוּק אַרְעָא דָּא
57 בְּלֹא כְּסָף' – בְּתוּם הַשָּׁנִים הַנּוֹכְרוֹת בְּשֵׁטֶר, אֲשֶׁר בָּהוֹן תִּהְיֶה הַקְּרַקַּע
58 בְּרִשׁוֹת הַמְּלוּהַּ הוּוּא יֹאכַל אֶת פִּירוֹתֶיהָ, תִּצָּא קְרַקַּע זֶה מִרְשׁוֹתָיו
59 וְתַחֲזוֹר לַלוּהַּ בְּלֹא שִׁיצְטֵרֵךְ לְשִׁלֵּם עוֹד כֶּסֶף, אֵי בְּבִישׁ לִיה לְשֵׁטֶר
60 מְשִׁבְּנָהּ נִבְּיָה וְאֲמַר לְקוּחָה הִיא כְּפִידֵי – וְכִי אַם אַחֲרֵי שֶׁלֶשׁ שָׁנִים
61 יִסְתַּיֵּר הַמְּלוּהַּ אֶת שְׁטֵר הַמְּשִׁכְנָתָא שְׂאֵצְלוּ, וְיַטְעֵן שֶׁהִשְׁדָּה
62 נִמְכַרָה לוֹ, הָבִי נְפִי דְּמַחֲוֵיָן – הָאִם יִהְיֶה נֶאֱמָן וְיִזְכַּר בְּהַּ מַכַּח חֻזְקָתָא
63 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים, מְתַקְנֵי רְבֵּנָן מִיַּד דְּאֵתִי בִּיה לִיְדֵי פְּסִידָא – וְכִי חֲכָמִים
64 מִתַּקְּנִים דְּבַר שֶׁעַל יָדוֹ עֲלוּלִים לְבּוֹא לִיְדֵי רִמְאוֹת וְהַפְסֵד, אֲלֵא
65 וְדָאֵי אֵיבָעֵי לִיה לְמַחֲוֵי – מוֹטַל עַל הַלוּהַּ בְּעַל הַקְּרַקַּע לְמַחֲוֵת כֹּל
66 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְמַלוּהַּ חֻזְקָה, וּמַחֲאָה כּוֹז מוֹעִילָה,
67 וְאִם לֹא מַחֲאָה הוּא הַפְּסִיד לַעֲצֻמּוֹ, הֵבָא נְפִי – גַּם כֹּל הַמּוֹרִיד אֶת
68 חִבְּרוֹ לַשְּׁדָה לְפִירוֹת, אֵיבָעֵי לִיה לְמַחֲוֵי – עֲלָיו לְמַחֲוֵת בְּתוֹךְ
69 שֶׁלֶשׁ שָׁנִים.
70 הַגְּמָרָא דְנָה בַּאֲדָם הַחֹזֵק בַּשְּׁדָה שְׁקָנָה מִנְכַרִי, אֶךְ קוֹדֵם לַכֵּן
71 הִיתָה שְׁיִכַת לִישְׂרָאֵל אַחֲרַי, הַמַּעֲרֵעַר עֵתָה וְתוֹבַעָה: אֲמַר רַב
72 יְהוּדָה אֲמַר רַב, וְיִשְׂרָאֵל הֵבָא מְחַמַּת עוֹבָד פּוּבְּבִים – יִשְׂרָאֵל הַחֹזֵק
73 בַּשְּׁדָה שֶׁהִיתָה שְׁיִכַת בְּעֵבֶר לִישְׂרָאֵל אַחֲרַי, וְטַעַנְתָּ בְּעַלּוֹתוֹ עֲלֶיהָ
74 עֵתָה הִיא שְׂאוֹמֵר שְׁקָנָהּ מִהִנְכַרִי שֶׁהַחֹזֵק בָּהּ, הָרִי הוּא כְּעוֹבָד
75 פּוּבְּבִים – דֵּינוּ כְּנַכְרֵי עֲצֻמּוֹ, מַה עוֹבָד פּוּבְּבִים – כִּשְׁם שְׁנַכְרֵי אֵין לוֹ
76 דִּין חֻזְקָה וְאֵינוֹ נֶאֱמָן לְהַחֲזִיק בְּקַרְקַעוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּשֵׁטֶר, אֵי
77 וְיִשְׂרָאֵל הֵבָא מְחַמַּת עוֹבָד פּוּבְּבִים – כֶּךָ גַּם יִשְׂרָאֵל שֶׁכֹּל טַעַנְתּוֹ עַל
78 הַקְּרַקַּע הִיא מַחֲמַת שְׁקָנָהּ מִן הַנְּכַרִי, אֵין לוֹ חֻזְקָה אֲלֵא בְּשֵׁטֶר,
79 דְּהֵינּוּ שֵׁישׁ בִּידוֹ אֶת הַשְּׁטֵר שֶׁבּוֹ מִכֵּר הַבְּעֵלִים הַרְּאִשׁוֹנִים אֶת
80 הַשְּׁדָה לְנַכְרֵי. וְאִם אֵין לוֹ שְׁטֵר, מוֹצִיאִים אֶת הַשְּׁדָה מִיָּד
81 וּמוֹחֲזִירִים אוֹתָהּ לְבְּעֵלֶיהָ הַרְּאִשׁוֹנִים.
82 הַגְּמָרָא מִבֵּאֵרֶת מִקְרָה שֶׁבּוֹ תִהְיֶה חֻזְקָה אֶף לְבֵא מַכַּח נַכְרֵי: אֲמַר
83 רַבָּא, וְאֵי אֲמַר וְיִשְׂרָאֵל – וְאוּלַם אִם טַעַן הַחֹזֵק,

1 אֵית לִיה דְּרָבָא דְּמָמוֹנָא, וְלִהוּוּא אֵית לִיה דְּרָבָא דְּמָמוֹנָא – לְכֹל
2 אַחַד מִבְּעֵלֵי הַדִּין יֵשׁ שְׁיִכּוֹת וְזִיקָה וְדָאִית לְדַבְּרַי, שְׁשִׁנִּיהֶם הִיוּ
3 בְּעַלֵי הַפְּרָה בּוּזָה אַחֲרָה זֶה, וְכֹל אַחַד טוֹעֵן שִׁילְדָה בְּרִשׁוֹתוֹ, וְלַכֵּן אֵף
4 שִׁיתְכוּן שֶׁהַדָּבָר יִתְבַּרֵר, פּוֹסְקִים יַחְלוּקוּ, אֶךְ הָבָא – בְּמִקְרָה שֶׁל רַב
5 נַחְמוֹן, שֶׁכֹּל אַחַד טוֹעֵן 'שֶׁל אַבּוֹתִי, אֵי דְּמֵר לֹא דְּמֵר, וְאֵי דְּמֵר לֹא
6 דְּמֵר – אַם הַשְּׁדָה שֶׁל הַאֲחֵר הִרִי שְׁמַעוּלָם לֹא הִיתָה שֶׁל הַשְּׁנֵי,
7 וְאֵין לוֹ כֹּל שְׁיִכּוֹת אִלִּיָּהּ, וְכֵן אִם הִיא שֶׁל הַשְּׁנֵי הִרִי שְׁמַעוּלָם לֹא
8 הִיתָה שְׁיִכּוֹת לְרֵאשׁוֹן, לְפִיכֵךְ אֵין לוֹמֵר שִׁיחְלוּקוּ.
9 הַגְּמָרָא דְנָה בְּמָמוֹן שְׁדִינוּ 'כֹּל דֹּאִלִּים גַּבְר', הָאִם יֵשׁ לוֹ שְׁיִכּוֹת
10 לְשָׁנִים שְׁטוֹעֵנִים שֶׁהוּא שְׁלָהֶם יוֹתֵר מִלְּבַנֵי אָדָם אַחֲרִים: אֲמַרִי
11 גְּהָרְדַעֵי – אַמְרוּ בְּנֵי הַיְשִׁיבָה בְּנֵהֲרִדְעָא, לְגַבִּי דְּבַר שְׁשָׁנִים חְלוּקִים
12 עֲלָיו, וְהַדִּין הוּא 'כֹּל דֹּאִלִּים גַּבְר', אִם קוֹדֵם שֶׁתַּפְסָה אַחַד מֵהֶם כָּא
13 אֲחָד מִן הַשּׁוֹק וְהַחֹזֵק בָּהּ לֹא שׁוּם טַעְנָה, אֵין בֵּית דִּין מוֹצִיאֵין
14 אוֹתָהּ מִיָּדוֹ, מְשׁוּם שֶׁתִּכְתֵּן שְׂאֵינָה שְׁיִכַת אֶף לְשֵׁנֵי הַרְּאִשׁוֹנִים
15 הַטוֹעֵנִים שֶׁהִיא שְׁלָהֶם.
16 וְהוֹכִיחוּ זֵאת, מִדְּהֵנֵי רַבֵּי הַיָּיָא, גְּזֵלוֹן שָׁל רַבֵּים – הַגּוֹזֵל מִמּוֹן הַשִּׁיִּיךְ
17 לְאַחַד מִכְּמַה בְּנֵי אָדָם, וְלֹא יוֹדַע שֶׁל מִי מֵהֶם, לֹא שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן –
18 אֵינוֹ נַחֲשָׁב גְּזֵלוֹן, וְאֵין בֵּית דִּין מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ אֶת הַגּוֹזֵלָהּ.
19 רַב אֲשֵׁי חוֹלֵק עַל נִרְדַּעֵי בְּדִין זֶה, וּמַפְרֵשׁ אֶת דַּבְּרֵי רַבֵּי חֵיִיא
20 בְּדִרְךָ אַחֲרָת: רַב אֲשֵׁי אֲמַר, לְעוּלָם הַגּוֹזֵל מִמּוֹן שְׁשָׁנִים חְלוּקִים
21 עֲלָיו, שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן לַעֲנִין זֶה שְׂמוֹצִיאִים מִיָּדוֹ אֶת הַגּוֹזֵלָהּ, כִּיּוֹן שֶׁהוּא
22 מוֹדָה שְׂאֵינָה שְׁלוֹ, וְיִנְיָחָה לְפָנָי אוֹתָם שָׁנִים, וּמִבֵּין שְׁנֵיהֶם 'כֹּל
23 דֹּאִלִּים גַּבְר' כִּי מִן הַסֵּתֵם שֶׁל אַחַד מֵהֶם הִיא, וּמָאֵי 'לֹא שְׂמִיָּה גְּזֵלוֹן'
24 שְׂאֵמֵר רַבֵּי חֵיִיא, שְׁגוּל כּוּזָה לֹא נִיתָן לְהַשְׁבִּיזוֹן, כִּיּוֹן שֶׁעֲלָיו לְהַשְׁבִּי
25 אֶת הַגּוֹזֵלָהּ לְבְּעֵלִים הָאִמְתִּיָּה, וְאֵינוֹ יוֹדַע מִי מִבֵּין הַשָּׁנִים הוּא
26 הַבְּעֵלִים הָאִמְתִּיָּה.
27 הַגְּמָרָא חוֹזֵרֶת לְדוֹן בְּדִין חֻזְקָת הַקְּרַקַּעוֹת שְׁנֵאֵמֵר בְּמִשְׁנָה: תְּוַקְּתָן
28 שְׁלֹשׁ שָׁנִים מֵיוֹם לְיוֹם וְכוּ'.
29 הַגְּמָרָא מַחֲדַשֶׁת שֵׁישׁ מִקְרָה שֶׁבּוֹ חֻזְקָה מוֹעִילָה מִיָּד: אֲמַר רַבֵּי
30 אַבָּא, אֵי דָּלִי לִיה אִיהוּ נְפִיָּה צִנָּא דְּפִירוֹ – אִם הָעִידוּ עֲדִים,
31 שֶׁהַמַּעֲרֵעַר עֲצֻמוֹ הַגּוֹבִיָּה סָל שֶׁל פִּירוֹת מִן הַשְּׁדָה וְהַעֲמִיסוֹ עַל
32 כַּתִּיפּוֹ שֶׁל הַחֹזֵק בָּהּ, אֵף עַל פִּי שְׁעֵדִין לֹא חֻזְקָה בְּהַּ שֶׁלֶשׁ
33 שָׁנִים, לְאַחֲרַי הָיוּ חֻזְקָה – הָרִי הִיא בַּחֻזְקָתוֹ מִיָּד, וְאֵין הַמַּעֲרֵעַר
34 יָכוֹל לַטְעוֹן שֶׁלֹּא מַכְרָה, מְשׁוּם שֶׁסִּיעוּ עַל מַחֲזִיק בְּהוֹלַכַת הַפִּירוֹת
35 הַבֵּיתָה הָרִי הוּא כְּהוֹדָאָה שֶׁמְכַרָה לוֹ.
36 מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבֵּי גְּבִיד, וְאִם בְּמִקְרָה זֶה טַעַן הַמַּעֲרֵעַר וְאֲמַר,
37 הַשְּׁדָה שְׁלִי הִיא, וְהִסִּיבָה שֶׁהִנְחַתִּי לְחִבְרֵי לַעֲבָדָה וְלֹאכּוּל
38 מִפִּירוֹתֶיהָ הִיא מְשׁוּם שֶׁאֵנִי עֲצֻמִי לְפִירוֹת הוּרְדַתִּיו, כְּלוּמֵר, הוּא
39 עוֹבֵד בְּהַּ כְּאַרִיס, הַנוֹטֵל חֶלֶק בְּפִירוֹת, וְאֶת חֶלְקוֹ עוֹזֵרֵת לוֹ
40 לְהַגְבִּיָּה, נְאֻמִין, וְלֹא הַפְּסִיד בְּכֶךָ שְׁשִׁיעַ לוֹ.
41 מַפְרָשֶׁת הַגְּמָרָא: וְהָנִי מִלֵּי – וְדִין זֶה שְׁנֵאֵמֵן בְּטַעַנְתָּ לְפִירוֹת
42 הוֹרְדַתִּיו, אֵינוֹ אִלָּא אִם טַעַן כֶּךָ בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אֲכַל אִם רַק

אגרות קודש

ב"ה, שושן פורים קטן, תשכ"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביו

ובעת רצון יזכירוהו וכל שכותב אודותם - על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה

נבגי"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שיבשר טוב בכל הנ"ל.

והרי נמצאים אנו בחדשי אדר, ונקודתם ימי הפורים, חדש הצלחה ליהודים בכל עניניהם.

המשך בעמוד רלג

56 הגמרא: והאמר ריש לקיש, הגדורות – בעלי חיים המהלכים מעצמם אין להן חזקה, ואין המחזיק נאמן לטעון שקנה אותן, משום שיכול המערער לטעון לו, לא מכרתי לך את הבהמה אלא מעצמה נכנסה לביתך או מצאת אותה בחוץ ותפסת והחזקת בה. וכיון שעבדים דרכם להלך בכל מקום, מדוע יש בהם חזקה. מתרצת הגמרא: אומר רבא, מה שהגדרות אין להן חזקה, היינו רק לאלתר – מיד, כדן שאר מטלטלים, אבל יש להן חזקה לאחר שלש שנים כדן קרקעות, כאמור במשנה לגבי עבדים. מוסיפה הגמרא: אומר רבא, אם היה זה עבד קמן המושל בעריסה, יש לו חזקה לאלתר – מיד, והמחזיק בו נאמן בטענה שקנה אותה, כיון שאינו דומה לגדרות, אלא לשאר מטלטלים. מקשה הגמרא: פשיטא, ולא הוצרך רבא להשמיענו דבר זה. מתרצת הגמרא: לא צריכא דאית ליה אימא – באופן שיש אם לעבד הקטן, והיא הביאתו לבית המחזיק כמה פעמים, מהו דתימא, ניהוש דלמא אימיה עיילתיה לתתם – נחשוש שמא אמו היא שהכניסה ושחנתו שם, ויש לדנון כיגדרות שאין בהן חזקה מיד, קא משמע לן רבא שאין הדבר כן, כי אימא לא מנשיא ברא – אם אינה שוכחת את בנה, וכיון שנמצא בבית המחזיק ודאי קנה אותו.

57 הגמרא מביאה מעשה אשר מתוכו מתחדשים פרטים בדיני גדרות: הנהו עירי דאכלו חושלא בגנהרדעא – אירע מעשה בנהרדעא, בעיזים שנכנסו לשדה ואלכו שעורים קלופות שטח בעל השדה בשמש, ולא היו עדים על כמות השעורים. אטא מרי חושלא – בא בעל השעורים, ותפסניהו – תפס את העיזים והחזיק בהן בשביל דמי הנוק, והנה קא מעין מוצא – והיה תובע דמים מרובים, כי טען שאכלו יותר מערך העיזים עצמן. אומר אבונה דשמואל – אביו של שמואל, יכול למעון עד כדי דמיהן – יש לו נאמנות בטענתו כמה אכלו, עד סכום שוין של העיזים, משום שעל סכום זה יש לו מיגו, דאי פני אומר לקוחות הן כדרי – מתוך שיכול הוא לטעון שקנה אותן מבעליהן, והיה נאמן כיון שתפוסות הן בידו, נאמן הוא גם לומר כמה אכלו. אולם על יותר מכדי דמיהן אינו נאמן. כי בזה אין לו מיגו.

58 מקשה הגמרא: והאמר ריש לקיש, הגדורות אין להן חזקה, והחזקתו של בעל השדה בעיזים אינה ראייה שקנאן, ומדוע נאמן לטעון עד כדי דמיהן, הרי אין לו מיגו. מתרצת הגמרא: שאני עירי, דמיהן לרועה – שנמסרות לרועה ואינן משוטטות לבדן כשאר בהמות, ודינן כמטלטלים.

59 מקשה הגמרא: והא איפא צפרא ופניא – והרי בבוקר כל עז הולכת לבדה בבית בעליה עד בית הרועה, ובערב היא חוזרת מעצמה לבית הבעלים. מתרצת הגמרא: בגנהרדעא, מיניי שביחי – ישמעאלים גנבים מצויים, ולכן מירא לירא משלמי – מוסרים את העיזים מיד ליד, הבעלים לרועה והרועה לבעלים, ואין מניחים לוקן ללכת בלא השגחה.

60 שנינו במשנה: רבי ישמעאל אומר שלשה חדשים וכו' בראשונה, שלשה באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע, וכו'. רבי עקיבא אומר, חדש בראשונה, וחדש באחרונה, ושנים עשר חדש באמצע, וכו'. הגמרא מבררת מהו יסוד מחלוקתם. שואלת הגמרא: לימא – האם נאמר שניר – חרישת השדה על ידי המחזיק, איפא בינייהו, דרבי ישמעאל סבר, ניר – מה שהמחזיק חורש את השדה, לא הוי חזקה – אינו נחשב בחזקת שלש שנים, ולכן צריך שיחזיק שלשה חדשים בתחילה ושלשה חדשים בסוף, שזה הזמן הנצרך לזריעה וגדילת הפרי כל צרכו, ורבי עקיבא סבר, ניר הוי חזקה – נחשב בחזקת שלש שנים, ולכן די בחודש אחד בתחילה ואחד בסוף, שיכול לחרוש בו את השדה, ונחשב לשנת חזקה.

61 מקשה הגמרא: ותקברא, לרבי עקיבא, מאי איריא – מדוע נקט שיחזיק בה חודש בתחילה או בסוף.

1 לדידי אמר לי עובד פוכבים דמינך ויבנה – הנכרי אמר לי שהוא קנה את השדה ממך, מהימן, ומאחר שישב בה שלש שנים יש לו חזקה. מקשה הגמרא: מי איפא מידי דאילו עובד פוכבים אומר לא מהימן, ואילו אומר וישאל משפיה דעובד פוכבים מהימן – וכי יש טענה שאם נכרי היה טוען אותה לא היה נאמן, ואילו אם ישראל טוען אותה בשם הנכרי הוא נאמן. ואם הנכרי עצמו אינו נאמן שקנה הקרקע מהבעלים הראשונים מדוע יהיה הישראל נאמן כשכל טענתו היא שכך אמר לו הנכרי. מתרצת הגמרא: אלא כך אומר רבא, אי אומר ישראל – אם המחזיק טוען, קמי דידי ויבנה עובד פוכבים מינה – בפני קנה הנכרי את השדה ממך, ויבנה ניהלי – והוא מכרה לי, מהימן. והטעם שנאמן, מינו דאי פני אומר ליה – מתוך שאם היה רוצה היה יכול לטעון למערער, אלא ויבניה מינה – אני קניתי ממך, והיה נאמן מאחר והחזיק שלש שנים, לפיכך נאמן הוא גם בטענתו שראה אין שהבעלים הראשונים מכרה לכבירי כההיך לו.

2 הגמרא דנה באדם שבא להחזיק בפירות בטענת בעלות עליהם אך לא על הקרקע: ואמר רב יהודה, האי מאן דנקיש מגלא ותובלא – אדם שמחזיק מגל וחבלים ואמר – והוא אומר, איזיל איגורה לרקלא דפלגיא דבבתי מיניה – הריני הולך לגדר את דקלו של פלוני, שקניתי ממנו את פירותיו, מהימן, ואין למנוע מכך, כל שאין ידוע שהבעלים מוחים, ואף שאין לו ראייה על זכותו זו בפירות. והטעם, משום שלא חציה איש למינה דרקלא דלאו דיליה – אין אדם מחזיק פניו לגדר דקל שאינו שלו.

3 ואמר רב יהודה, האי מאן דאחזיק – מי שהחזיק בשטח שנמצא מנודא דערורי ויברך – מקיר הערודים חוצה, לא הוי חזקה. מאי מעמא, מימר אומר – משום שבעל השדה אומר לעצמו, כל דרע נפי ערורי אבל ליה – ממילא את כל מה שירע המחזיק הזה, תאכלנה חיות השדה.

4 דיני אכילות שאינן נחשבות חזקה: ואמר רב יהודה, אכלה המחזיק לשדה אילו בשנת ערלה, אינה חזקה, משום שלא איכפת לבעלים מפירות ערלה האסורים בהנאה ולכן לא מחה. תניא נמי הכי כרב יהודה, אכלה בשנת ערלה או בשנה שביעית, וכן אם החזיק בכלאים, אינה חזקה.

5 אומר רב יוסף, אם חזקתו בשדה היתה על ידי שאכלה שחת, שבמשך שלש שנים קצר המחזיק את התבואה בעודה ירק, קודם שצמחו הגרגירים, והשתמש בה למאכל בהמתו, לא הוי חזקה, כיון שלא החזיק כדרך בני אדם. אומר רבא, ואי צפרא מחזיא קיימא – ואם השדה נמצאת בבקעת מחזוא, הוי חזקה אף אם אכלה שחת, לפי שאנשי מחזוא עשירים, ובעלי בהמות רבות, ודרכם להאכיל את התבואה לבהמותיהם בעודה שחת.

6 אומר רב נחמן, תפתיחא – קרקע פתוחה, מלאה בקעים, ואינה טובה לזריעה, אם ישב בה שלש שנים, לא הוי חזקה, שמפני גריעותה לא הקפיד בעליה למחות. עוד אמר רב נחמן: אפיק בורא ועייל בורא – אם המחזיק הוציא לזריעה בשדה כור תבואה, והצמיחה לו רק כור להכניס לביתו, לא הוי חזקה, שכיון שלא הרויח כלום, אין הבעלים חושש למחות. עוד אמר רב נחמן: והני דבי ריש גלותא – אנשי בית ראש הגולה, לא מחזקי בן – אין להם דין חזקה בשלנו, שאם החזיק אחר מהם שלש שנים בשדה אחר אין לו חזקה, ומוטל עליו לשמור את שטרו, מפני שתקפים הם ויתכן שמחמת אימתם לא מחה בעל הקרקע. ולא מחזקינן בהו – ואין לנו דין חזקה בשלהם. שמתוך שעשירים הם ויש להם נכסים רבים, אינם מונעים אנשים מלדור בבתיהם ולאכול את שדותיהם, ואינם חוששים שאם לא ימחו יפסידו, לפי שידים לסלק את המחזיק בכח כשירצו.

7 שנינו במשנה: והעבדים וכו' חזקתן שלש שנים מיום ליום. מקשה

עלידי כללות מעשינו ועבודתנו בעניין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" בביתו הפרטי של כל אחד ואחת מישראל – זוכים בקרוב ממש לבניין ביתהמקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

בבא בתרא. חזקת בתים - פרק שלישי דף לו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלא רש"י תוספות

1 לדידי אמר לי גוי דמינך זבנה מהימן - דמדאסיק אדעתיה למיעטן הכי, הכי נמי הוה
2 מצוי למיעטן "אנא זבניתה מינך ואבלתיה שני חזקה" דמהימן. הלכך, מה לו לשקר,
3 וקושטא קאמר. מי איכא מידי דאילו אמר גוי לא מהימן בו' - השתא נמי חזקה שאין
4 עמה טענה היא, דאפילו אם טענתו אמת היא, דאמר ליה גוי דמישראל זבנה - הלא
5 אין דבריו של גוי כלום בלא שטר. קמאי דידי

6 - כלומר, שאני יודע בבירור, היינו חזקה שיש
7 עמה טענה. האי מאן נזקין בו' - כבר פרישית
8 לה לעיל. האי מאן דאחויק מגודא דערוהי ולבר
9 לא הוי חזקה - חיות השדה שבאות ואובלות
10 הורעים שבקצות השדה. ויש שעושין קירות
11 וגודרין השדה ומניחין קרקע חוץ לקיר מעט
12 בשדות המוכות ליער, ומשליכים שם זרע,
13 ומה שצומח - באות החיות ואובלות אותו
14 ואינן נכנסות בשדה עכשיו, ואם בא אדם
15 והחזיק באותו הקרקע חוץ לגדר - אינה חזקה,
16 דיכול לומר: דכיון דכל מה דזרע בההוא קרקע
17 ערודי אבלי ליה - לא איכפת ליה למחות,
18 דלא אחויק בדמוזקי איניש, לפיכך לא הויא
19 חזקה. אכלה ערלה - אחת מן השלש שנים
20 הויא שנת ערלה - אינה חזקה, דלא איכפת
21 ליה לבעל השדה בשנת ערלה, ולכך לא מיחה.
22 וכל שכן אם שלשתי שני ערלה. ערלה וכלאים
23 אבילתן באיסור, שביעית - הפקר לכל, לכך
24 לא מיחה, ולא הויא חזקה. ובפירוש רבינו
25 הנגאל גרסין הכי: אכלה ערלה ושביעית
26 וכלאים - הרי זו חזקה. ולא נהירא. אכלה
27 שחת - שלא המתין עד שתגדל התבואה, אלא
28 שלש שנים שקרה כשהיא שחת ומאביל
29 לכתמותו - אינה חזקה. דשמטי ואביל, ולא
30 היה אוכל כשאר בני אדם, ולפיכך לא חשש זה
31 למחות בו, שיש רגלים לדבר שירא הוא
32 להחזיק כשאר בני אדם. לפי שבגול ירד בה.
33 ואמר רבא ואי - קאי האי שחת. בצואר מחווא
34 - בבקעת מחווא - הוי חזקה, לפי שעשירים
35 הם ובתמות להם הרבה, ודרכם להאביל
36 השדות לבהמות כשון שחת. תפתיחא -
37 קרקע פתוחה ומלאה בקעים, ואינה מוציאה
38 פירותיה - לא הויא חזקה, דמפני רעתה לא
39 הקפיד למחות. ורבינו הנגאל פירש: תפתיחא -
40 שדה שלא חרש אותה, אלא הוגשמה, ופתיח
41 הרוח הורחא השמש ותבקעה כגון שנת
42 חרישה, וזרע בה - כגון זה אינה חזקה. אפי' כורא
43 - זרע כור. ועייל כורא - וליקט בו כור

1 **הכי** גריס רבינו חננאל: אכלה ערלה שביעית וכלאים הויא חזקה - וכן נראה לרבינו יצחק
2 עיקר, ואיירי כשאכלה זמורות. וכן מוכח ב"האשה שנפלו" (כתובות פ, א), דהנך:
3 המוציא הוצאת על נבסי אשתו, הוציא הרבה ואכל קימעה, קימעה ואכל הרבה - מה
4 שהוציא הוציא, ומה שאכל אכל. ואמר בגמרא: עבד רב יהודה עובדא בחבלי זמורות. ורב
5 יהודה לטעמיה, דאמר רב יהודה: אכלה ערלה
6 שביעית וכלאים - הויא חזקה. ואין לומר
7 דלעולם גרס הכא "אינה חזקה", דהתם -
8 כשאכלה זמורות, והכא - כשאכלה פירות שחן
9 אסורים, ולכך לא הויא חזקה, שלא אכל כדרך
10 האוכלים. דאם כן הוה ליה לאיתייבי הדיא דהתם
11 נמי הכא, דאיירי בדיני חזקה. ואם תאמר: דהכא
12 משמע דזמורות ועצי כלאים שרו, ומאי שנא מהא
13 דאמרין בפרק "כל שעה" (פסחים כו, ב). תנור
14 שהסיקהו בלפפי ערלה או בקשין של כלאי
15 הברם - חדש יותין, מכלל דאסירי, ואמרין נמי
16 התם (כה, א): כלאי הברם עיקרן נאסר ומיהו, הא
17 לא קשה, דאיכא למימר דעיקרן נאסר משום
18 דכתיב (דברים כב) "חורע", ויש לומר דהתם איירי
19 בזרע מעיקרן, שזרעו הורעים עם טעיות הברם,
20 שגדלו זמורות באיסור. אבל הכא איירי בזמורות
21 שהיו כבר גדולים קודם שזרעו כלאים, שאותן
22 אינן נאסרים אלא כשהוסיפו מאתם, כדאמר
23 בפרק "כל שעה" (שם, כה, א) ובפרק "כל הבשר"
24 (חולין קטו, א): זרעו ובא, הוסיפו מאתם - אין,
25 לא הוסיפו מאתם - לא. ומיירי הכא שזמורות
26 לא הוסיפו מאתם דהפירות הוסיפו, ולכך לא
27 הויא חזקה אלא בזמורות. ואן זה דוחק, דהכי
28 הוי אחרא מבלתא. שקודם מוסיפין הפירות
29 מאתם מן הזמורות, לפי שהזמורות כבר היו
30 גדולות קודם ורעית כלאים.
נדה

שנים. אמר רבא: אם היה קטן מופל בעריסה - יש לו חזקה לאלתר. פשיטא - לא צריכא
דאית ליה אימא, מהו דתימא: ניהוש דלמא אימיה עיילתיה להתם, קמשימע לן: אימא
לא מנשיא ברא. הנהו עיזי דאכלו הוישלא בנהרדעא, אתא מרי הוישלא תפסיניהו והוה
קא מעין טובא; אמר אבוה דשמואל: יכול לטעון עד פדי דמיהן, דאי פגע אמר: לקוחות
הן בידי. - והאמר ריש לקיש: הגדרות אין להן חזקה - שאני עיזי, דמסירה לרועה. -
והא איכא צפרא ופניא - בנהרדעא טייעו שכיחי, ומירא לירא משלמי. רבי ישמעאל
אומר: שלשה חדשים" וכו'. לימא, ניר איכא בניייהו, דרבי ישמעאל סבר: ניר לא הוי
חזקה, ורבי עקיבא סבר: ניר הוי חזקה - ותסברא? לרבי עקיבא מאי איריא חודש?
אפילו

והכניס לבית. דכיון דליכא הירווח - לא הוי חזקה, דלא חשש זה למחות. לא מחזין בן - אם החזיק אחד מהן בשדותינו - אינה חזקה, וצריך להחזר בשטר, דמתמת יראתן לא
מיוז בהן, ולא מחזיקין בהו - שמתרן שהם עשירים, ויש להם בתים ושדות הרבה - מניחין בני אדם לדור בבתיהם ושותקים ושמיחים, כדי להשיב חזקה קרקע שלהם וימצאום מתוקנים.
וגם למחות אינן חוששים, לפי שבורעו יטלו את שלהם כל זמן שירצו. ויש מפרשים: לפי שעוסקין בצרכי צבור אין יודעין מי מחזיק בשלהן, ולא נהירא. הגדרות אין להן חזקה -
גדרות - צאן, וכל דבר המהלך בדרכים בשווקים, שיכול לומר: מעצמו נכנס, או אתה הכנסתו לביתר החזקת בו - אינה חזקה, ואין יכול לומר "לקוח הוא בידי", והעבדים מהלכים
הם בכל מקום, ותנן דיש להם חזקה. ומשני: והא דאמר ריש לקיש אין להן חזקה הני מילי לאלתר - שהמחזיק בהן בביתו אין יכול לטעון "לקוח הוא בידי" בלא עדים ובלא ראיה,
כשאר מטלטלין שאין יכולין להלך ואין עושין להשאיל ולהשכיר, דנאמן בהן לומר "לקוח הוא [בידי]" הואיל וישו בבייתו. דבשאר מטלטלין הוי חזקה לאלתר, דהמחזיק בהן יכול
לטעון "שלי הוא שלקחתיו". אבל יש להן לעבדים ולגדרות חזקה לאחר שלש שנים, שהיה לו לזוז המערער למחות ולא מיחה. אמר רבא - עבד כנעני קטן המוטל בעריסה. יש לו
חזקה לאלתר - אם החזיק בו אחר, ואמר "לקוח הוא בידי" - נאמן. הואיל ואין יכול להלך, ולא דמי לגדרות, וגם אין עושה להשאיל ולהשכיר. פשיטא - דהוא מעצמו לא הלך.
דעיילא אימיה - דעבד, בבית אותו המחזיק תייר. אימיה עיילתיה - ושכחתיה שם, דהשתא היינו גדרות. הני עיזי דאכלו חושלא - שעורים קלופים, שנכנסו בשדה [וראו] אותה
שדה השטוחה שיש לשמש, וקיימא לן שן מועדת היא לעולם, וכי הויא ברשות הניזק - נזק שלם משלמת. ואין עדים מעידין מה אכלו, מעט או הרבה, ותוען בעל השדה
כי הוה אכלו, יותר מכדי דמיון של עזים הללו. יכול לטעון עד כרי דמיהן - של עזים, מאי טעמא? מיגו דיכול למימר בעל השדה "לקוחהן הן בידי", דהא תפיס בה.
ומחזקן - כי קאמר נמי "כך וכך אכלו" מהימן. וקיימא לן: האי מהימן - בשבועה. אבל טפי מכדי דמיהן, דליכא מיגו - לא מהימן אלא בעדים. והאמר ריש לקיש בה -
ואמאי יכול לטעון עד כדי דמיהן? הא ליבא מינו, הלא מצי למימר "לקוחין הן בידי" שאני עיזי - דאף עב גב הגדרות ניהו, כיון דמסירי לרועה, מתוך שמשנות הן יותר
מאילים וכבשים, ואין אדם יכול להחזיק בהן כדרך - לפיכך יש להן חזקה. והאיכא צפרא - שהולכים יחידות מבית הבעלים עד בית הרועה. ופניא - שהרועה מביא מן
השדה עד תוך העיר, וכל אחת הולכת מעצמה לבית הבעלים. טייעו = ישמעאלים, גנבים. מירא לירא משלמי - מיד הבעלים ליד הרועה שחיתו, ומיד הרועה ליד הבעלים
עריבה, ואין הולכות יחידות כלל. ניר - חרישה, כדכתיב "נירו לכם ניר" (הושע י). רבי ישמעאל סבר ניר לא הוי חזקה - אלא גמר פיירי. הלכך צריך שלשה חדשים
בראשונה ושלשה אחרונה, דבהכי גדל פרי כל צרכו, ושנים עשר חדשים באמצע - דבעתן רצופין. ורבי עקיבא סבר ניר הוי חזקה - הלכך בחדש אחד סגי כדי לעשות
ניר.

1 **נרה** שנה חרע שתיים ב' - נרה שתיים חרע שנה אחת לא נקט אלא משום רבואת
2 דרבי אחא. דאפילו הכי היא חזקה. ואומר רבינו יצחק: דנראה דוקא כגון שנה
3 חרע ונרה, אבל נרה בזה אחר זה - אפילו רבי אחא מודה דאינה חזקה, דמה זמועיל
4 חרישה כל כך שחורשה שתי שנים בלא זריעה: **למעוטי** מאי - תימה לרבינו
5 שמשוך בן אברהם: דהדיכ מוכח מהבא דלמעוטי

6 נירא קאמ' דלמא קסברי רבנן נירא היו חזקה,
7 היא דצריך שלש שנים מיום ליום - משום דעד
8 תלת שנין מיוחד איניש בשטרא. כדמפרש בריש
9 פירקין. ואפילו לא עשה באתון שלש אלא ניר
10 - היו חזקה, ולא עביד איניש דכרבי לארעיה
11 ושתיק **מאי** - ביניהו - ואם תאמר: טובא איבא
12 בנייהו, דשלש בצירות יכולין להיות בשתי שנים.
13 בשטקא שנה בער, ושתי בצירות אחרי כן בשתי שנים
14 ואומר רבי יצחק: שמשמע ליה דשלש בצירות
15 שלמות, כל שנת הבעירות. אבל תימה לרבינו
16 יצחק: אמאי לא משגי דאיבא בנייהו חרפי ואפלי,
17 כדאמרין בפרק בתרא דענדבא ורה (ע"ה, ב): כמה
18 מיישקן - שנים עשר חדש, רבן שמעון בן גמליאל
19 אומר: מנת לגת, מנר לבר. היינו תנא קמא איבא
20 בנייהו חרפי ואפלי. **לדלו** לו שלשים אילנות -
21 ונראה דהיינו אפליים, אבל ששיעתא אילנות גדולים
22 ממוטע שלשה לבית סאה, ואכל אחת בשנה זו
23 ואחת בשנה זו - לא היא חזקה, מידי דהוה
24 אשילשים היבא דלא באזי בווי. והני אילנות לא
25 בגדולים איירי, דגדולים לא הוה אלא שלשה לבית
26 סאה, כדאמרין בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא
27 כ"ב).

ממוטע

28 עשרה לבית סאה - פירש הקונטרס:
29 דפחות מבית סאה לעשרה אילנות הוה
30 סמוכי ביותר והוה כיער, ולא היו חזקה. ואין נראה,
31 דהא מוכח בשמעתין דאכלן רצופין היא חזקה,
32 דפריך באה אנדרעי: אלא מעתה האי אספסתא
33 במאי קני ליה? וזריבניו שמשוך בן אברהם נראה
34 ליישב פירושו הקונטרס: לדקמן איירי שאוכל כל
35 האילנות, אף על פי שהן רצופין - היא חזקה, שהרי
36 אבל העומדים ליעקר אותן העומדים להתקיים. אבל
37 הכא, שאינו אוכל כל אילנות, אלא שלשה בכל
38 שנה, אם היו שלשים ושלשה אילנות בשלש סאין -
39 היה ריש בהן שלשה אילנות העומדין ליעקר, וכשהוא
40 אוכל אחד עשר אילנות בכל שנה - שמוא באותן
41 אחד עשר שאוכל אותן בשנה זו ביש שנים או
42 שלשה שעומדין ליעקר, ובעינן בכל שנה שיאכל
43 שלשה מאותן העומדין להתקיים. וביותר מבית סאה
44 לעשרה נראה דלא קנה קרקע כל יעקר. ולא כפירוש
45 הקונטרס, דפירש דדוקא בכל הקרקע הוא דלא היו חזקה, אבל במה שצריך לאילנות - היו חזקה.

ממוטע

46 עשרה לבית סאה - קשה לרבינו יצחק: דמאי שנה חזקה ממכר, דגבי קנה שלשה קנה
47 קרקע, ועשרה לבית סאה הוה מפורשים ולא קנה קרקע: ודבש לבית סאה יש מאתן חמשותף לכל
48 אילן, וב"המוכר את הספינה" (שם פ"ב, ב) גבי קנה שלשה ב' אמר: כמה יתא בניינון - משמנה
49 ועד שש עשרה, אבל יותר משש עשרה - היו מפורזין, וכשיש ביניהן שש עשרה - היו לכל
50 אילן שמנה מכל צד סביבותיו, דהיינו טבלא של שש עשרה על שש עשרה. עגולה, שהאילן יונק
51 סביבותיו בשנה, ושש עשרה על שש עשרה מרובעים הוה מאתן וחמשין ושית, ול' רביע מינייהו,
52 מרובע יתר על העיגול רביעי - לא ישאר אפילו מאתיים, אלמא לא היו כשיעור עשרה לבית סאה
53 ושנה כי לחלק בין מוכר לחזקה. דגבי מכר - דהוא לא אמר דקנה קרקע אם אינו רצופין כדרך
54 שבני אדם יגדילן לטיע, ודרך בני אדם אילן ממוטע יתיר משערה אמר אילן מאלן, אף על
55 פי שבנסת יניקה של זה בתוך יניקה של זה, שאילנות גדולים יונקין שש עשרה אמה מכל צד,
56 ולכן אין דרך להרחיק אילן מאלן כל שיעור יניקתם דהיינו שלשים ושתיים, דאם כן לא יטע איש
57 בשדה גדולה אלא שני אילנות או שלשה. אבל גבי חזקה - היא חזקה כשיעור יניקה, אף על פי
58 שלח מרוחקין כשיעור יניקה. אבל קשה לרבינו יצחק: דקשה כח הדיוט מוכח הקדש, דגבי הדיוט קנה
59 חזקה - קנה קרקע משמנה ועד שש עשרה. וגבי קדש תניא אביי: "המוכר את הבית" (שם ע"ב,
60 א): הקדש שלשה אילנות ממוטע עשרה לבית סאה - הרי זה חזקה את הקרקע, אבל חזקה את
61 יתיר על כן - לא הקדש את הקרקע. מאי שנה הקדש ממכר? ופירש הקונטרס סוף "המוכר את
62 הבית": הדתם בדעת מוכר תליא מילתא, אבל גבי הקדש - ביניקה תליא מילתא. וב"המוכר את
63 הספינה" (שם פ"א, א) פירש גבי מוכר: והוא היין למקדיש אילנות. דהיינו נמי היא שיעורא. וברייתא
64 ד"המוכר את הבית" (שם ע"ב, א) דקתני בהקדיש עשרה לבית סאה - פליגא. והיא מהוספתא דמכילתין, ובהיא

1 **אפילו יום אחד נמי** - יכול לעשות בו ניר. **פירא רבא ופירא זוטא איבא בנייהו** - רבי
2 ישמעאל סבירא ליה דלא היו חזקה עד שילקט פירא רבא, דהיינו כשנגמרה כל התבואה -
3 לפיכך צריך שלשה חדשים, כגון שעורים ושכולת שועל וערשים שגדלים בשלשה חדשים.
4 ורבי עקיבא סבר: פירא זוטא, דהיינו כגון שחת שגדל בשלשים יום - היא חזקה, אף על פי
5 שלא נגמרה התבואה. אי נמי - כגון ריק, דגדולין
6 הירקות בחדש אחד. נרה שנה - בלא זריעה.
7 ושתיק - ולא מיחה, ומדלא מיחה הפסדי. כל
8 **שיבא ושיבא** דרכו ליעול בה - כל קיסמים
9 שבמחרשה יכניס בה. כלומר, הלואי ויחרש
10 הרבה עד שתכלה מחרשתו ויתרפה הקרקע,
11 ואחר כך אטלנה ואזרעה אני. ילמדנו רבינו ניר
12 היו חזקה - בשדה הבעל, ודי בחזקת שנים עשר
13 חדש ושני ימים. **רבי ישמעאל ורבי עקיבא**
14 **דמתניתין** - כדאמרין, דכולי עלמא ניר לא היה
15 חזקה. כלומר, יום אחד בשנה שנו בו שדהו היה
16 חזקה לחשבב כשנה שלמה לחשבון שלש שנים.
17 זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא - דאמר
18 במתניתין: שדה הבעל חזקהו שלש שנים, ואינה
19 מיום ליום, אלא שמה עשר חדשים לרבי
20 ישמעאל, וארבעה עשר לרבי עקיבא. אבל חכמים
21 אמרו: חזקתן שלש שנים בכל דבר מיום ליום,
22 ואלבייהו דהיינו רבנן פרישנן בריש פירקין טעמא
23 דחזקת שלש שנים, דעד שלש שנים מיוחדר
24 איניש בשטריה, ספי לא מיוחדר. וכוותיהו דהיינו
25 רבנן אליבא דרב קימי, כדמוכח סוגיא דמכילתין,
26 דלא אויל בתר לקיט שלשה פירות של שלש
27 שנים, אלא שלש שנים שלמות בעינן בכל דבר,
28 ומשום דאין אדם נהירי בשטר יותר משלש שנים.
29 **לאו למעוטי ניר** - דהא אפילו פירא רבא ופירא
30 זוטא קא ממוטע, וכל שכן ניר. דהא "מיום ליום"
31 קתני, למעוטי אפילו שנים מקוטעות - אלמא ניר
32 לא חשבב חזקת יום אחד זרידה כשנה שלמה,
33 דאם כן די בשנים עשר חדש ושני ימים, ואנן של
34 שנים מיום ליום בעינן. **דאמר רב יהודה אמר**
35 **שמואל** זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא -
36 דאמרי במתניתין: אבל בשדה אילן כנס את
37 תבואתו ומסק את זיתו וכנס את קייצו - הרי אלו
38 שלש שנים. אלמא, משליקט שלשה פירות בשדה
39 אחת בשנה הבעל בשלשה זמנים וה אחר זה -
40 חשיב ליה חזקה. אבל חכמים אומרים - שולש
41 שלש שנים צריך, עד שיגורו במתרים של
42 גדידות כו'. מסיקות - ביותים. **מאי בנייהו** - בין
43 רב ושמואל? בין למר ובין למר שלש שנים בעינן
44 דקל נערה **איבא בנייהו** - דקל לידה ובחורה,
45 לאו

1 **אפילו יום אחד נמי אלא, דכולי עלמא - ניר לא היו**
2 **חזקה, והכא פירא רבא ופירא זוטא איבא בנייהו. תנו**
3 **רבנן: ניר אינו חזקה, ויש אומרים: הרי זה חזקה. מאן**
4 **יש אומרים? אמר רב חסדא: רבי אחא היא, דתניא:**
5 **נרה שנה וזרעה שתיים, נרה שתיים וזרעה שנה - אינה**
6 **חזקה; רבי אחא אומר: הרי זו חזקה. אמר רב אשי:**
7 **שאילית כל גדולי הדור, ואמרו לי: ניר הרי זה חזקה.**
8 **אמר ליה רב ביבי לרב נחמן: מאי מעמא דמאן דאמר**
9 **ניר הוי חזקה? לא עביד איניש דכריבו ליה לארעיה**
10 **ושתיק; ומאי מעמא דמאן דאמר ניר לא הוי חזקה?**
11 **מימר אמר: כל שיבא ושיבא דכרכו לעיל בה. שלחו**
12 **ליה בני פום נהרא לרב נחמן בר רב חסדא: ילמדנו**
13 **רבינו, נירא הוי חזקה, או לא הוי חזקה? אמר להו,**
14 **רבי אחא וכל גדולי הדור אמרו: ניר הרי זה חזקה.**
15 **אמר רב נחמן פר יצחק: רבותא למיחשב נהרי? הא**
16 **רב ושמואל כבבלי, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא פארין**
17 **ישראל אמרי: ניר לא הוי חזקה רבי ישמעאל ורבי**
18 **עקיבא - מתניתין היא. רב - מאי היא? דאמר רב**
19 **יהודה אמר רב: זו דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא,**
20 **אבל חכמים אומרים: חזקתה שלש שנים מיום ליום;**
21 **"מיום ליום" למעוטי מאי? לאו למעוטי ניר, דלא?**
22 **שמואל - מאי היא? דאמר רב יהודה אמר שמואל: זו**
23 **דברי רבי ישמעאל ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים:**
24 **עד שיגדור שלש גדידות ויבצור שלש בצירות וימוסק**
25 **שלש מסיקות. מאי בנייהו? אמר אביי: דקל נערה**
26 **איבא בנייהו, שעושה שלש פעמים בשנה. "אמר רבי**
27 **ישמעאל: כמה דברים אומרים - בשדה הלגן." אמר**
28 **אביי, מדברי ישמעאל נשמע לרבנן: היו לו שלשים**
29 **אילנות ממוטע עשרה לבית סאה, אבל עשרה בשנה**
30 **זו ועשרה בשנה זו ועשרה בשנה זו - הרי זו חזקה**
31 **לאו**

1 דפחות משלש שנים שלמות טוענת שלש פעמים. דלשמואל היא חזקה בשלש גדידות, אף
2 על גב דליבא שלש שנים שלמות. ולרב בעינן שלש שנים מיום ליום. ורבינו חננאל פירש:
3 דקל נערה - דקל המשייר פירותיו קודם גמורו, מלשוך "גם חצני נערת" (נחמיה ה'). לרבי
4 שמואל דאמר בעינן שלש גדידות - לא היו חזקה, דהא לא גרר. לרבי רב דאמר בעינן
5 שלש שנים - והרי הוא מחזיק בו שלש שנים, והיא חזקה. ולפי הלשון הוה אפילו שמואל
6 לא בא לגרוע משלש שנים. והבי קימא לן. לישנא אחרינא פירש עוה: דקל נערה - דקל
7 דיפרין, שעושה פעמיים בשנה. לשמואל בשנה ומחצה היא חזקה, דהא איבא שלש גדידות.
8 ולרב לא היא חזקה, דליבא שלש שנים. **אמר אביי מדברי רבי ישמעאל נשמע להו לחבנן**
9 **היו לו שלשים כו' - הכי רסנין לה. והכי פירושו:** רבי ישמעאל חזקה אחת היו חזקה
10 בשדה אחת בשלש לקטות, בשלשה מקומות בשדה. דכרתי: כנס את תבואתו ומסק את
11 זיתו כו' - מדבריו נשמע להו לרבנן דפלגי עליה, כדאמר רב יהודה אמר שמואל לעיל,
12 ובעו שלש שנים. דליבא פלוגתא בין רבי ישמעאל ובין רבנן אלא בשנה אחת ושלש שנים,
13 אבל כל מאי דאמר רבי ישמעאל בשנה אחת - אמרו רבנן בשלש שנים. **ממוטע עשרה לבית**
14 **סאה** - דבית סאה צריך לעשר נטיעות, כדאמר ב"לא יחפור" (בבא בתרא כ"ב, א) אבל אם
15 פחות מבית סאה לא עשרה אילנות - הרי סמוכין ביותר, והוי כיער, ולא היו חזקה, דלא אית
16 בחזקתן איניש. וביותר מבית סאה לעשרה - נמי לא היא חזקה בכלל הקרקע, אלא חכנן
17 מה שצריך לאילנות. **אבל עשרה בשנה זו ב' הרי זו חזקה** - דכמי שהחזיק שלש שנים בכל
18 השדה דמי, שהיה אוכל בכל השנה מזה שגדל בו.

46 סוברים שניר נחשב חזקה, היה די בשנים עשר חודש ושני ימים.
 47 ומה שאמרנו שרבי סובר שניר אינו חזקה, מאי היא – מהיכן
 48 לומדים זאת. מבארת הגמרא: דאמר רב יהודה אמר רב, זו –
 49 משנתינו שבשדה הבעל אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום,
 50 אלא שמונה עשר או ארבעה עשר חודש, היא דברי רבי ישמעאל
 51 ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, שהחזקה שלש שנים מיום ליום,
 52 כלומר, שנים שלימות.
 53 מבררת הגמרא: מה שאחר שאמר 'חזקתה שלש שנים' הוסיף
 54 'מיום ליום' למעוטי מאי – מה ממעט בזה, לאו למעוטי ניר דלא –
 55 האם לא למעט שניר אינו חזקה, שאם ניר זה חזקה, אין צריך מיום
 56 ליום, אלא די שיחזיק שנים עשר חודש ושני ימים.
 57 ומה שאמרנו ששמואל סובר שניר אינו חזקה, מאי היא – מהיכן
 58 לומדים זאת. מבארת הגמרא: דאמר רב יהודה אמר שמואל, זו –
 59 משנתינו שבשדה הבעל אין צריך להחזיק שלש שנים מיום ליום,
 60 אלא שמונה עשר חודשים או ארבעה עשר, היא דברי רבי ישמעאל
 61 ורבי עקיבא, אבל חכמים אומרים, עד שיגידו – שיקטוף תמרים
 62 שלש גידרות של שלש שנים, ויבצור ענבים שלש בצידות של שלש
 63 שנים, ויפסקו זיתים שלש מסיקות של שלש שנים. הרי שניר אינו
 64 חזקה, שאם כן היה די באחת מהן, ועוד שני ימים חרישה, אחד
 65 בשנה לפני הגדירה ואחד בשנה אחריה.
 66 שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מהו ההבדל בין רב לשמואל בדעת
 67 חכמים, הרי לשניהם צריך שיאכל פירות של שלש שנים שלימות.
 68 מבארת הגמרא: אמר אביי, דקל נערה – דקל צעירה שממחרת
 69 להוציא פירות, ומוציאה שלש פעמים בפחות משלוש שנים
 70 שלימות, איכא בינייהו – יש הבדל ביניהם, שרבי צריך להחזיק
 71 שלש שנים מיום ליום, ולשמואל כיון שגדר שלוש גידרות, אף
 72 שזה בפחות משלוש שנים, הרי זו חזקה (שעושה שלש פעמים
 73 בשנה).
 74 שנינו במשנתינו: אמר רבי ישמעאל, במה דברים אמורים בשדה
 75 הלבו, אבל בשדה אילן, כנס את תבואתו, ומסק את זיתו, כנס את
 76 קניצו, הרי אלו שלש שנים.
 77 אביי לומד מדברי רבי ישמעאל לחכמים, שאפשר להחזיק
 78 באכילת פירות אפילו אם אכל כל שנה רק חלק מהאילנות
 79 הנטועים בשדה. אמר אביי, מרבי ישמעאל שאמר שאם היו
 80 בשדה שלש מיני אילנות, וליקט את פירותיהם בשלושה זמנים
 81 שונים, עולות לו האכילות לשלש שני חזקה בכל השדה, אף על
 82 פי שכל אכילה אינה אלא בחלק מהשדה, נשמע [נלמד] לדעת
 83 רבנן, שאם היו לו שלשים אילנות בשדה שהחזיק בה, הנטועים
 84 ממשע עשרה אילנות לבית סאה, שהוא חמשים אמה על חמשים
 85 אמה, נמצא שהשדה שהחזיק בה היתה בית שלש סאין, ואכל
 86 פירות של עשרה אילנות בשנה זו, ועשרה אילנות אחרות בשנה זו,
 87 ועשרה אילנות אחרות בשנה זו, הרי זו חזקה, אף שלא אכל בשנה
 88 אחת מכל האילנות הנטועים בשדה, כיון שאכילת אילנות
 89 במקצת השדה מועיל לחזקה גם עבור חלק השדה הנטועים בו
 90 אילנות שלא אכל מהם.

1 אפילו אם יחזיק רק יום אחד, נמי – גם כן יחשב כשנת חזקה,
 2 שאפשר לחרוש ביום אחד.
 3 ולכן הגמרא דוחה פירוש זה, ומבארת באופן אחר: אלא, לא
 4 נחלקו אם ניר נחשב חזקה, דכולי עלמא – בין רבי ישמעאל ובין
 5 רבי עקיבא סוברים שניר לא הוי – אינו נחשב חזקה, והאם פירא
 6 פירא ופירא וזמא איכא בינייהו – וכאן נחלקו אם צריך אכילת פרי
 7 גדול או שדי בפרי קטן, רבי ישמעאל סובר, שאינו נחשב חזקה
 8 אלא אם אכל פרי שגדל שלשה חודשים. שזה גמר הפרי, ורבי
 9 עקיבא סובר, שאפילו אם אכל כשזה רק שחת ועוד לא נגמר
 10 הפרי, נחשב לשנת חזקה.
 11 הגמרא מביאה ברייתא שנחלקו אם ניר נחשב לחזקה: הנו רבנן,
 12 ניר – חריש, אינו נחשב חזקה, ויש אומרים שניר הרי זה חזקה.
 13 מבררת הגמרא: מאן יש אומרים – מיהו התנא שהובא בשם יש
 14 אומרים. משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, שיטת רבי אהא היא.
 15 ומביא ברייתא להוכיח דבריו: דתניא, נרה – אם חרש המחזיק את
 16 השדה במשך שנה וזרעה שתיים – שתי שנים, או נרה שתיים וזרעה
 17 שנה, אינה חזקה, רבי אחא אומר, הרי זו חזקה, אמר רבי (אשי)
 18 [אהא], שאליה – שאלתי את כל גדולי הדור האם ניר נחשב חזקה,
 19 ואמרו לי, ניר הרי זה חזקה. הרי שרבי אחא סובר שחרישה נחשבת
 20 חזקה.
 21 הגמרא מבארת טעמי השיטות אם ניר נחשב חזקה: אמר ליה רב
 22 ביבי לרב נחמן, מאי טעמא דמאן דאמר – מדוי סברת רבי אחא דניר
 23 הוי חזקה. השיב לו רב נחמן: משום דלא עביר איניש דכריבו ליה
 24 לארעיה ושתיק – אדם אינו רגיל לשתוק כשחורשים את שדהו,
 25 ומכך ששתק ראיא שמכרה. שאלו רב ביבי שוב: ומאי טעמא דמאן
 26 דאמר – ומדוי סברת תנא קמא דניר לא הוי חזקה.
 27 השיב לו רב נחמן: משום דמימר אמר – שאומר בעל השדה, כל
 28 שיבא וישבא דכריבו לעייל ביה – כל קיסם וקיסם של המחרישה
 29 יכניס בתוך שדי, ואחר שירפה את הקרקע אטלנה מידו ואזרענה,
 30 ולכן אינו מוחה בו.
 31 הגמרא מבררת איך ההלכה בזה: שלחו ליה בני פום נהרא לרב
 32 נחמן בר רב חסדא – בני המקום שנקרא פום נהרא שלחו לשאול
 33 את רב נחמן בר רב חסדא, ולמדנו רבינו, נירא – חרישה בשדה, הוי
 34 – האם נחשב חזקה, ודי להחזיק בקרקע שנים עשר חודש ושני
 35 ימים, או לא הוי חזקה. אמר להו רב נחמן בר רב חסדא, שרבי אהא
 36 וכל גדולי הדור אמרי ברייתא, שניר הרי זה חזקה, וכך ההלכה.
 37 אמר רב נחמן בר יצחק, רבותא – וכי גדולה היא למיחשב גברי –
 38 למנות דעות הסוברים שניר נחשב לחזקה, הא – והרי לפנינו רב
 39 ושמואל הדרים כבבב, ורבי ישמעאל ורבי עקיבא הדרים בארין
 40 ישראל, אמרי – אומרים, שניר לא הוי חזקה, וכך ההלכה.
 41 הגמרא מבארת מנין שאלו שהזכרו סוברים שניר אינו חזקה: מה
 42 שאמרנו שרבי ישמעאל ורבי עקיבא סוברים שניר אינו חזקה,
 43 מתניתין היא, ממשנתינו אנו לומדים כן, שנחלקו רבי ישמעאל
 44 ורבי עקיבא בשיעור זמן החזקה בשדה הבעל, שרבי ישמעאל
 45 הוא שמונה עשר חודש ולרבי עקיבא ארבעה עשר, ואם היו

המשך מעמוד רט

ולחער אשר כמובן מחז"ל (מגילה יג, ב. ועוד) נס פורים תלוי הי' בזה, שבאדר נולד משה רבנו,
 והוסיפו רז"ל ביאור, שהיתה אז השנה מעוברת, והי' זה באדר ראשון (סוטה יב, ב).

- ובפרט דהשי"ס דילן פליג על הירושלמי (מגילה פ"א ה"ה) ולא הביא (מגילה ו, ב) את המ"ד
 דאותה השנה (דהפיל פור) הייתה מעוברת.

ידוע פירוש הארז"ל על הכתוב, והימים האלה (כשהם) נזכרים (הרי הם גם) ונעשים.

ברכה לבשו"ט בעניי הכלל והפרט

29 שנטל מענפיהם, וְזֶה הַחֲזִיק בְּקַרְקַע – ואחד קנה רק את הקרקע על
 30 ידי שעשה בה קנין חזקה, וכגון שערך בה מעט. אָמַר רַב זְבִיד, זֶה
 31 שהחזיק באילנות קָנָה רק את האילנות לפירותיהם, ואין לו חלק
 32 בקרקע לענין זה שאם יבשו האילנות אינו יכול ליטע אחרים
 33 במקומם, וְזֶה ההחזיק בקרקע קָנָה רק את הקרקע, ואין לו חלק
 34 באילנות ובפירותיהם. מִתְקִיף לָהּ רַב פֶּפְאָה – מקשה רב פפא על
 35 דברי רב זביד, אִם בֵּן – אם כדבריך שאין לו לְבַעַל אֵילָנוֹת פְּקָרְקַע
 36 כְּלוּם, לִימָא לִיהּ בַּעַל קָרְקַע לְבַעַל אֵילָנוֹת כְּשִׁיבוֹ הָאֵילָנוֹת, הרי
 37 אין לך חלק בקרקע מלבד מה שנצרך ליניקת האילנות, וכעת
 38 שיבשו האילנות ואינם צריכים עוד ליניקת הקרקע, עָקוּר אֵילָנָךְ
 39 שְׁקוּל וְיִיל – תעקור את האילנות וקח אותם מהקרקע שלי ולך,
 40 ולא תיטע אילן אחר במקומו. אָלָא אָמַר רַב פֶּפְאָה, זֶה שהחזיק
 41 באילנות קָנָה אֵילָנוֹת וְחֲצִי קָרְקַע, כלומר, קנה את האילנות ואת
 42 חלק מהקרקע מה שנצרך לטיפול באילנות, וְזֶה שהחזיק בקרקע
 43 קָנָה חֲצִי קָרְקַע, כלומר, יש לו את שאר הקרקע.
 44 ממשיכה הגמרא לדון בדיון שדה אילן החלוק בבעלות הקרקע
 45 והאילנות. אומרת הגמרא: פְּשִׁיטָא – דין זה פשוט, שאם קָבַר קָרְקַע
 46 וְשִׂיר אֵילָנוֹת לְפָנָיו –לעצמו, יֵשׁ לוֹ קָרְקַע – ודאי השאיר המוכר
 47 לעצמו חלק בקרקע כדי צורך האילנות ומחיתם. וְאִפְּלוּ לְרַבִּי
 48 עֲקִיבָא, דְּאָמַר, מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר – אדם המוכר לחבירו בית או
 49 קרקע, מוכר ברווח ואינו משייר לעצמו חלק בקרקע לתשמישו,
 50 הֵינִי מִיָּלִי – דין זה שאדם מוכר בעין יפה ולא משייר לעצמו, לא
 51 נאמר אלא לַגָּבִי מוֹכֵר בֵּית שְׂשִׁיר לְעַצְמוֹ בּוֹר וְדוֹת, משום דְּלֵא
 52 מְבַחְשׁוּ בְּאֶרְעָא – הבור והדות אינם מזיקים את הקרקע וממילא
 53 אין הלוקח נמנע מלזרוע על שפתם, ולכן אין המוכר חושש
 54 שהלוקח יתבענו לסותרם או להוציאם ממקומם, ואינו מעלה
 55 בדעתו להשאיר לעצמו סביבם דרך ללכת אליהם, אָבָל המוכר
 56 קרקע ומשייר לעצמו את האילנות

1 ומפרש כיצד לומדים זאת: לֹא מִי – וכי לא אָמַר רַבִּי יִשְׁמַעְיָאֵל,
 2 שאכילת חֵר פִּירָא – מין אחד מהפירות הנטועים בשדה, הֵינִי חֲזָקָה
 3 לְבִלְהוּ פִּירֵי – הרי זה חזקה לכל הפירות שבשדה, אף שלא אבל
 4 מהם, ולכן כשאבל שלשה מינים בשלשה זמנים נחשבים אכילת
 5 אלו לשלש שני חזקה, כיון שאכילת כל מין נחשבת לשנת חזקה,
 6 הֶקְאָ נָמִי – כך גם לרבנן, אכילת עשר אילנות מתוך השלושים
 7 נחשבת חזקה אף לעשרים האחרים, משום דִּהְיִי – אלו שאכל
 8 בשנה אחת, הוּוּ חֲזָקָה לְהֵינִי – נחשבים לחזקה גם לאותם שלא
 9 אבל בשנה זו, וְהֵינִי – וכן אלו שאכל בשנה האחרת, הוּוּ חֲזָקָה לְהֵינִי
 10 – נחשבים לחזקה גם לאותם שלא אבל בשנה זו.
 11 הגמרא מגבילה דין זה: וְהֵינִי מִיָּלִי – ומה שאמרנו שמועיל אכילת
 12 אילנות כחזקה לאילנות שלא אבל מהם, זה רק הֵיכָא וְ– באופן
 13 דְּלֵא אִפְּקִי – שהאילנות שלא אבל מהם לא הוציאו פירות באותה
 14 שנה, אָבָל אם אִפְּקִי – הוציאו גם שאר האילנות פירות וְלֵא אָבָל
 15 מהם, לֹא הוּוּ – אינו נחשב חֲזָקָה, שבזה שלא אבל את הפירות
 16 של שאר האילנות גילה שאין השדה שלו, ולכן פחד להחזיק חזקה
 17 גמורה, ולכן לא חשש המערער למחות בו.
 18 הגמרא מוסיפה הגבלה לדין זה: וְהוּא – מה שאמרנו שמועיל
 19 אכילת אילנות אלו כחזקה לאילנות אחרים, זה רק באופן דְּבִאָוִי
 20 בְּאִוּוּי – שהאילנות שאכל בכל שנה מפוזרים בכל השדה, ומכל
 21 בית סאה אבל שלושה אחרים, ובוזה נחשב שהחזיק בכל השדה
 22 בכל שנה, אבל אם אבל בכל שנה עשרה אילנות אחרים בבית
 23 סאה אחר, לא עלתה לו חזקה כלל, מפני שכל בית סאה נחשב
 24 כשדה בפני עצמו, ואין אכילת בית סאה זו עולה לו לחזקה לבית
 25 סאה אחר.
 26 ממשיכה הגמרא לדון בדיני מטע, אלא שדנה בשנים שלקחו
 27 נטיעות וקרקע. אומרת הגמרא: שנים שקנו ביחד שדה אילן, אלא
 28 שוֹה הַחֲזִיק בְּאֵילָנוֹת – אחד קנה רק את האילנות בקנין חזקה, וכגון

אגרות קודש

ב"ה, עשירי באדר ראשון, תשכ"ב
 ברוקלין.

הרה"ח אי"א נוי"נ מלאכתו מלאכת שמים

מו"ה יהודא ליב שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו.

ובעמדנו בפרשת השבועיות בהם מסופר ע"ד הציווי על בנין המקדש (המשכן), ולאחרי זה ע"ד הקמתו בפועל.

והתחלת הציווי בזה, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שבזה גם מבוארת התכלית, ושכנתי בתוכם, וכביאור חכמנו ז"ל, ושכנתי בתוכו לא נאמר, אלא ושכנתי בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל.

ואופן וקיום הציווי הוא דוקא ע"י לקיחת דברים גשמים זהב וכסף וגוי' הי"ג או ט"ו דברים האמורים בפרשה, אלא שצריך להרימם ויקחו לי תרומה, והתרמה זו באופן, אשר ידבנו לבו, ולי - לשמי.

ועוד ענין המודגש תיכף בתחלה, שהתחלה היא בציווי עשיית הארון, בו מונחים הלוחות וכמאמר רז"ל גם ספר תורה,

המשך בעמוד רמו

בבא בתרא. חזקת הבתים – פרק שלישי דף לז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רל"ה רש"י תוספות

לאו מי אמר רבי ישמעאל הוא פירא היו חזקה לבלולו פירי — דבמקום הוותים מהני למקום התבואה החזקה, ובאילו החזקה בשלשתן דמי. וכן כשכנס את תבואתו — כמי שהחזקה בשלשתן דמי, שמן הטעם הוה היה חזקת שלש שנים בכל השדה אף על פי שלא החזיק בו כבוללו פעם אחת. הני נמי חזקת מקום עשרה אילנות של שנה ראשונה זו —

חשובין באילו החזיק נמי במקום העשרים. וכן בשניה, וכן בשלישית, כאילו החזיק בכל שנה בשלשה אילנות. והני מילי — דהוי חזקה באבילות שלשים אילנות בשלש שנים כהאי גזוה — היכא דלא אפיק אחרני, כי העשרים לא עשו פירות כי אם עשרה לבד בכל שנה. דומיא דרבי ישמעאל שמלקט כל מה שגדל בשדה. ופירש רבינו חננאל: כגון בנות שדה שאין פירותיהם נגמרים עד שלש שנים. אבל א"ל אפי' — הני אילנות כוללו פירות בכל שנה, ולא אבל אלא עשרה מנייהו — לא הוי הני עשרה חזקה לעשרים. דכיון דלא אבל כל הפירות — גילה על עצמו שהשדה אינה שלו, וירא להחזיק חזקה גמורה, ולפיכך לא חשש זה המעטר למחות. ולא היא חזקה. והוא דבאי בוו"י — לישן בלומר, והני מילי דהוי חזקה כשאכל עשרה בכל שנה — היינו על דהי פיזור, שאכל שלשה בכל בית סאה, דנמצא מחזיק כל השדה. אבל אבל עשרה אילנות ביחד בבית סאה הוה. ובשנה שניה כמו כן בבית

סאה שני, וכן בשלישית — אינה חזקה, דכל בית סאה חשוב שדה האילן בפני עצמו, ושדה שלם לא הוי חזקה לשדה אחר. והיינו נמי דומיא דרבי ישמעאל דכנס את תבואתו ומסך את ויתו בו, שבכל השדה הוא אוכל, ודסם שדה האילן על פני כולו מפורזין הוותים והדקלים. זה החזיק באילנות וזה החזיק בקרקע — שני לקוחות שלקחו שדה האילן מאדם אחד ביחד, וכל הקרקע היה צריך לאילנות, שהיו נטועים כדן שדה אילן. והכי מתוקמא טוגיא דשמעתן. לאחר מכן הקרקע ולאחר מכן האילנות, והחזיק כל אחד בשלו, כגון דרפק בה פורתא או עשה שום עבודת קרקע כל אחד בשלו, דקרקע נקבה בכסף בשטר ובחוקה. ולא בחזקת שלש שנים מיירי, ובהדיא מפרש לקמיה דבשני לקוחות מיירי. אמר רב זבד זה כגון אילנות — לפירותיהן, בלא קרקע. שאם יבשו האילנות — לא יטע אחרים במקומן, וזה קנה כל הקרקע, אפילו אם יש שם שלשה אילנות, דתנן ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא פא, א) דקנה קרקע תחתיהם וביניהן והוציאה להן כמלא אורה וסלו — הני מילי בלוקח אחד הקונה אילנות בתוך של תבירו, דקנה קרקע. אבל הכא בשני לקוחות שלקוחין ביחד, זה אילנות וזה קרקע — מצי אמר ליה בעל הקרקע לבעל האילנות: כי היכי דלדידי לית לי באילנות — לדידך נמי לית לך בקרקע, והכי מפרש לקמיה. לימא ליה — עקור אילנך שקול וזיל, ולא תטע אחר במקומן. אבל כל שום שהוא שותף פירות — אינו יכול לומר כן. ואף על גב דקרקע אין לו — האילן כמות שהוא יונק מן הקרקע קנאו לפירותיו. והכי נמי מוכח לקמן בשמעתא, מדאמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי: אי כורכמא ירשקא ובין ליה בו, ובי"המוכר את הספינה" (שם) נמי תנן: הקונה שני אילנות בתוך שדה תבירו — הרי זה לא קנה קרקע בו, ואם תמו — אין לו קרקע. אלמא, אף על גב דאין לו קרקע רתנו, ולא יעקרו עד שימות, הוא הדין להא דרב זבד. זה קנה אילנות והצי קרקע — לא דוקא חצי קרקע, אלא הצריך לאילנות, תחתיהן, והוציאה להן, כמלא אורה וסלו. אי נמי קאמר חצי, וכגון שכל הקרקע צריך לאילנות, אם לא מפני שמכר הקרקע לחבירו. ואפילו לא הוה אלא שני אילנות, דקיימא לן ב"המוכר את הספינה" דאין להן קרקע — הכא יש להן. דכיון דשני לקוחות הן שותפין ביחד — מצי אמר ליה בעל האילנות לבעל הקרקע: כי היכי דלדידך בעין יפה ובין — לדידי נמי בו, והכי מפרש לקמיה. מבר קרקע ושירי אילנות לפניו — אפילו אינן אלא שנים, יש לו קרקע בדי מחיית האילנות וצורכין. וגם אם יבשו — יטע אחרים במקומן, ודאי מוכר לעצמו שירי קרקע. והכי אמרינן בהדיא ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא עא, א) אמר רב הונא: אף על גב דאמור רבנן הקונה שני אילנות בתוך של תבירו הרי זה לא קנה קרקע, מבר קרקע ושירי שני אילנות לפניו — יש לו קרקע. ואפילו לרבי עקיבא דאמר בו' — פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן לקמן ב"המוכר את הבית" (סו, א) בשני מקומות. גבי מוכר את הבית תנן: לא מבר את היציע בו' ולא את הבור ולא את הדות, אף על גב דכתב לו עומקא ורומא, וצריך ליקח לו דרך, דברי רבי עקיבא. דמוכר בעין יפה מוכר, ולא שירי במכירתו כלום. והוכמים אומרים: אינו צריך ליקח לו דרך, דמוכר בעין רעה מוכר. וגבי מוכר את השדה תנן נמי הכי, דאמרינן מוכר בעין יפה מוכר, ולא שירי אל עצמו דרך לבלול אל בורו. הני

וכמה יהו רחוקים ממטע עשרה לבית סאה, פחות מכאן או יותר על כן, או שקנה בזה אחר זה — לא קנה את הקרקע ולא את האילן שביניהם. ובתר הכי קתני במקדש הדיא דמייתי ב"המוכר את הבית" (בבא בתרא עב, א). ונראה ד"פחות מכאן" קתני גבי הקדש קאי נמי א"כדי שיעבור בקר וכליו, ו"יותר מכאן" קאי א"לבית סאה", כמו גבי מבר. ולפי זה נמי ליכא למימר דאין חילוק

בין חזקה למכר. וסבר אבי כהניא ברייתא דתוספסא, הוא אפי' גופיה סבר כר נחמן, דאמר: משמונה ועד ששים עשר — דאמר ליה אבי לרב יוסף: לא תפלוז עליה דרב נחמן. ואם תאמר: ואי נדמינן מבר להקדש, אם כן קשיא דרבי שמעון ארדיבי שמעון, דהדיא ד"המוכר את הבית" מוקמינן לה כרבי שמעון, וב"המוכר את הספינה" (שם פג, א) אמר, רבי מאיר דרבי שמעון אומרים: הנוטע את כרמו שמונה על שמונה — מותר להביא זרע לשם. אלמא חשיב רבי שמעון בשמונה אמות מפורשים. ומייתי ההם רביה מיהא למכר אילנות ונראה לרבינו שמשון בן אברהם: דלא מוקי לה ב"המוכר את הבית" (שם עב, א). ורבי שמעון אלא במאי דקא סבר מקדש בעין רבוי הוא מקדש, אבל במאי דחשיב בשמונה אמות מפורשים — לא קיימא כוותיה. ה"כא דלא אפי' — פירש רבינו חננאל: כגון בנות שדה, שמשעה שנחטפו עד לקיטתן שלש שנים, כדתנן

(שבועות פרק חמישי משנה א): בנות שדה שבועית שלחן שנה שניה. פירושו: בשנה שניה של שמיטה, לפי שאותן פירות שלקטנים בשנה שניה של שמיטה נתנו בשביעית, ואסורין כדן שביעית. ולכך אוקמה רבינו חננאל בבנות שדה, דבשאר אילנות באילן שנים לא יארוע זה בדשלים אילנות ילקו בשדפון שלש שנים, ואותן שילקו בשנה זו לא ילקו בשנה זו, ובזו בווי. ואם תאמר: והכי מצי מיירי בבנות שדה? והא בריש פירקין אמרינן גבי חזקה בעינן דבעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא. והכא כשאכל פירות שנה ראשונה ושנה כבר נחטפו פירות שנת שלש ויש לומר: כיון שעדיין יש שנה עד גמר שלחן — הוי שפיר בעידנא דאיתיה להאי פירא ליתא להאי פירא. וז"ל החזיק באילנות בו' — פירש הקונטרס: דלאו בחזקת שלש שנים איירי, אלא שמכר לוח קרקע ולוח אילנות, והחזיק כל אחד בשנה כגון דרפק בה פורתא, ובעל אילנות פחשינתו. דכאמר לקמן: האי מאן דפשח דיקלא אדעתא דדיקלא — קני. וקשה לרבינו יצחק: דלא הוה ליה למקבעיה אמתניתין דהכא, דאיירי בחזקת שלש שנים, אלא לקמן גבי חזקות של קנין. ועוד: דאמאי נקט חזקה טפי משטר וכסף וחליפין? הוה ליה למינקט מבר סתם, כדנטק מבר כבולה טוגיא דבסמוך ונראה לרבינו יצחק: דאיירי בחזקת שלש שנים, דלרב זבד זה קנה אילנות וזה קנה קרקע, ואין לבעל אילנות בקרקע חזקה, ולכך, כי יבשו — לא יטע אחרים במקומן. ורב פפא סבר דלוח קנה אילנות וחצי קרקע, פירושו: שיהיו בגוף הקרקע כלום, שהרי זה החזיק קנה הקרקע. אלא לענין שאם יתייבשו — יטע אחרים במקומן. ומינה שמיטין בסמוך דמוכר לוח אילנות ולוח קרקע, דלרב זבד אין לבעל אילנות בקרקע כלום שיתע שמיטין. והכא גרע עבד, כסתם קנה בעל אילנות הקרקע לטעם אחרים במקומן לכשיתייבשו — גם חזקתו יש לו להועיל לענין זה.

ל'ימא ליה בעל קרקע לבעל אילנות עקור אילנך שקול וזיל — פירושו: לכשיתייבשו. ואף על פי שכן הוא אמת לרב זבד, מכל מקום פריך ליה רב פפא, דאין סברא שידחוק אותו מיד לעקור כשיבשו, כיון דשלשה אילנות מבר לו. ועוד: מצינו למימר "עקור אילנך" — לאלתר קאמר. והכי קשיא לרב פפא: כיון דאפילו בשלשה אילנות אמרת דאין לו בקרקע כלום, אף על גב דבעלמא בשלשה אילנות אית ליה קרקע, משום דבשני לקוחות שאני, וקאמר ליה: כי היכי דלדידי לית לי באילנות הני נמי לדידך לית לך בקרקע, אי חשיב האי טעמא — אם כן לאלתר נמי, קודם שיבש לימא ליה "עקור אילנך" ואף על גב דבעלמא בחד לוחק בקנה שנים דלא קנה קרקע מכל מקום יעמוד שם האילן עד שימות — הכא גרע עבד, מהאי טעמא דאית לך "כי היכי דלדידי" בו'. אלא ודאי לית לן ללימור האי טעמא. הלכך, כשמכר לוח קרקע ולוח אילנות — בעל אילנות קנה מקום הגוע לטעם אחרים במקומן כשייבשו. ומיירי בין בשלשה אילנות בין בשנים, דפירש הקונטרס. ואפילו בשלשה אין לו קרקע הצריך לאילנות, וכיון שפירש בהדיא לוח קרקע. ואפילו בשני אילנות כשיבשו — יטע אחרים במקומן, משום "כי היכי דלדידך בעין יפה ובין" בו'.

דאי

בבא בתרא. חזקת הבתים - פרק שלישי דף לו עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ) רש"י

תוספות

1 דאי' לא מצו למימר ליה עקר אילנך שקול חיל - פירוש: לכשייבש. ובלאו טעמא
2 דמכחשי ארעא. אי לא משירי - מצי אמר ליה עקר אילנא. דעל כרחו לא יעבב
3 האילן בשדהו. ועוד, שרועה לזרוע מקום האילן. **מכר** אילנות ושירי קרקע - פירש
4 הקונטרס דבשני אילנות איירי, דבשלשה הכל מרודן דקנה קרקע, כדנתן ב"המוכר את
5 הספינה" (בבא בתרא פא, א) ומוקי לה בגמרא

6 כרבנן, ודחי, ומוקי לה אפילו כרבי עקיבא. ולפי
7 זה, רישא דקתני: שנים אין לו קרקע - לא אתי
8 כרבי עקיבא. וכן מוכח בסוף "המוכר את הבית"
9 (שם עב, א) דקתני: הקדיש שלשה אילנות ממטע
10 עשרה לבית סאה כו' בזה אחר זה - לא הקדיש
11 את הקרקע. ופריך: ומיניה? ומניו? אילמא רבי
12 עקיבא - האמר מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן
13 מקדיש פירוש: ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את
14 הקרקע? אלמא שלשה אילנות אילן אחד - גמי
15 קנה קרקע. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא כיון
16 דהא נתן ב"המוכר את הספינה" (שם פא, א);
17 קנה שלשה קנה קרקע - מוקי נמי כרבי עקיבא.
18 אם כן על כרחך לרבי עקיבא בשנים לא קנה
19 קרקע. דהכי משמע: דוקא שלשה קנה קרקע,
20 אבל שנים - לא קנה קרקע. לכך יש לפרש להא
21 דשמעתין בשלשה אילנות. אף על גב דבעלמא
22 בשלשה קנה קרקע - שאני הכא, דמיירי בכו
23 שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות, ופירש
24 בהדיא שמשירי הקרקע לעצמו. או בשדה גדולה
25 ואומר בפירוש שכל הקרקע משירי. ולכולי עלמא
26 לא קנה בגוף הקרקע כלום, אלא למאן דאמר
27 מוכר בעין יפה מוכר - יכול לטע אחר במקומו
28 כשייבש. והדיא ד"המוכר את הבית" הכי פירושו:
29 מניו? אילמא רבי עקיבא. ואליבא דרבנן דרבי
30 שמעון דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש
31 - הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר, וכל שכן
32 מקדיש. ואלא רבנן, ואליבא דרבנן דרבי שמעון
33 דאמר מביקדיש הקדיש את כולו - הרי אמר

34 מוכר בעין יפה מוכר, אבל מקדיש בעין יפה מקדיש. וכיון דסבירא להו דכולי האי מקדיש
35 בעין יפה ממכר, דאפילו בור דות שאין הקרקע צריך להם הקדיש, כל שכן מביקדיש את
36 האילן שהקדיש את הקרקע הצריכה לאילן, ואף על גב דבמכר לא מכר את הקרקע ומיהו,
37 אהדיא דבתי הכי אי אפשר לפרש כן, ודקאמרו: אלא פשיטא רבי שמעון, ואליבא דמאן?
38 אילמא ארבעה דרבי עקיבא - הא אמר מוכר בעין יפה מוכר, כל שכן מקדיש. ומכל מקום
39 יש לפרש בדוחק, ופריך מסברא: כיון דמוכר בעין יפה מוכר - אית לן למימר מקדיש
40 כל שכן דיותר מנע בעין יפה מקדיש, ובלאו אחר נמי הקדיש מקדיש את הקרקע, אף
41 על גב דבמכר לא קנה. ועוד יש לפרש: דלא מוכר הקדש זה אחר זה דייק והם דבעין
42 רעה מקדיש, אלא דייק מדקתני: הקדיש שלשה אילנות ממטע עשרה לבית סאה - הרי
43 זה הקדיש את הקרקע כולה, לפיכך כשהוא פודה - פודה לפי בית זרע חומר שעורים
44 כו', ואי סבירא ליה דבעין יפה מקדיש, אף על פי שהקדיש את הקרקע ואת האילנות
45 בבת אחת - הוה ליה למימר דפודה חזור ופודה, ופודה תחלה את האילנות בשוין,
46 חזור ופודה את הקרקע לפי בית זרע חומר שעורים. כדאמר רב הונא בפרק "ש בערבך"
47 (ערכי ד, א): הקדיש שדה מלאה אילנות, כשהוא פודה - פודה את האילן בשווייה,
48 חזור ופודה קרקע לפי בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף. אלמא סבר רב הונא
49 מקדיש כו'. איתנייה רב תנמן לרב הונא ופריך ליה מברייתא ד"המוכר את הבית", ומשני:
50 הא מני - רבי שמעון היא, דאמרו: בעין רעה הוא מקדיש. והשתא מוקדק לקמן בפשיטות
51 דכולה סוגיא דלקמן אליבא דרב הונא קיימא טעמיה, דאמרני' במסכת ערכין (שם):
52 בעין יפה הוא מקדיש. **אינו** כרם - ואין צריך להרדיק זרע ארבע אמות, אלא שלשה
53 טפחים בעין כרם יחיד. ולענין מי שנטע כרם ולא חיללה, דאינו חוזר מן המלחמה.

1 **דאי'** לא מצו למימר ליה עקר אילנך שקול חיל - פירוש: לכשייבש. ובלאו טעמא
2 דמכחשי ארעא. אי לא משירי - מצי אמר ליה עקר אילנא. דעל כרחו לא יעבב
3 האילן בשדהו. ועוד, שרועה לזרוע מקום האילן. **מכר** אילנות ושירי קרקע - פירש
4 הקונטרס דבשני אילנות איירי, דבשלשה הכל מרודן דקנה קרקע, כדנתן ב"המוכר את
5 הספינה" (בבא בתרא פא, א) ומוקי לה בגמרא
6 כרבנן, ודחי, ומוקי לה אפילו כרבי עקיבא. ולפי
7 זה, רישא דקתני: שנים אין לו קרקע - לא אתי
8 כרבי עקיבא. וכן מוכח בסוף "המוכר את הבית"
9 (שם עב, א) דקתני: הקדיש שלשה אילנות ממטע
10 עשרה לבית סאה כו' בזה אחר זה - לא הקדיש
11 את הקרקע. ופריך: ומיניה? ומניו? אילמא רבי
12 עקיבא - האמר מוכר בעין יפה מוכר, וכל שכן
13 מקדיש פירוש: ואמאי בזה אחר זה לא הקדיש את
14 הקרקע? אלמא שלשה אילנות אילן אחד - גמי
15 קנה קרקע. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא כיון
16 דהא נתן ב"המוכר את הספינה" (שם פא, א);
17 קנה שלשה קנה קרקע - מוקי נמי כרבי עקיבא.
18 אם כן על כרחך לרבי עקיבא בשנים לא קנה
19 קרקע. דהכי משמע: דוקא שלשה קנה קרקע,
20 אבל שנים - לא קנה קרקע. לכך יש לפרש להא
21 דשמעתין בשלשה אילנות. אף על גב דבעלמא
22 בשלשה קנה קרקע - שאני הכא, דמיירי בכו
23 שאין שם קרקע אלא לצורך האילנות, ופירש
24 בהדיא שמשירי הקרקע לעצמו. או בשדה גדולה
25 ואומר בפירוש שכל הקרקע משירי. ולכולי עלמא
26 לא קנה בגוף הקרקע כלום, אלא למאן דאמר
27 מוכר בעין יפה מוכר - יכול לטע אחר במקומו
28 כשייבש. והדיא ד"המוכר את הבית" הכי פירושו:
29 מניו? אילמא רבי עקיבא. ואליבא דרבנן דרבי
30 שמעון דסבירא להו מקדיש בעין יפה הוא מקדיש
31 - הא אמר מוכר בעין יפה הוא מוכר, וכל שכן
32 מקדיש. ואלא רבנן, ואליבא דרבנן דרבי שמעון
33 דאמר מביקדיש הקדיש את כולו - הרי אמר

1 **דְקַמְכַחְשִׁי בְּאַרְעָא - שִׁירֵי שְׂרִיר, דְּאִי לֹא שְׂרִיר,**
2 **לִימָא לִיה: עָקוֹר אֵילָנָא וְחִיל. מִכַּר אֵילָנוֹת וְשְׂרִיר**
3 **קָרְקַע לְפָנָיו - פְּלוּגְתָּא דְרַבִּי עַקְבָּא וְרַבְנָן, לְרַבִּי**
4 **עַקְבָּא דְאָמְרִי: מוֹכֵר בְּעֵינֵי יָפָה מוֹכֵר - אֵית לִיה, לְרַבְּנָן - לִית לִיה. לְרַבִּי עַקְבָּא אֵית לִיה; וְאֶפִּילוּ**
5 **לְרַב זְבִיד דְאָמַר אֵין לוֹ - הֵנִי מִיָּלֵי גַבִּי שְׁנֵי**
6 **לְקוֹחוֹת, דְאָמַר לִיה: פִּי הֵיכִי דְלִדְרִידִי לִית לִי**
7 **פְּאֵילָנוֹת, לְדִרְדָּךְ נְמִי לִית לָךְ פְּקָרְקַע, אַבְל הֵכָא**
8 **- מוֹכֵר בְּעֵינֵי יָפָה מוֹכֵר. לְרַבְּנָן לִית לִיה; וְאֶפִּילוּ**
9 **לְרַב פְּפָא דְאָמַר יֵשׁ לוֹ - הֵנִי מִיָּלֵי גַבִּי שְׁנֵי**
10 **לְקוֹחוֹת, דְאָמַר לִיה: פִּי הֵיכִי דְלִדְרִידָךְ וְזִבְנֵי בְּעֵינֵי**
11 **יָפָה, לְרִידֵי נְמִי וְזִבְנֵי בְּעֵינֵי יָפָה, אַבְל הֵכָא - מוֹכֵר**
12 **בְּעֵינֵי יָפָה מוֹכֵר. אֶמְרֵי נַהְרֵדְעִי: אַכְלָן רְצוּפִין -**
13 **אֵין לוֹ חוֹקָה. מִתְקַף לָהּ רַבָּא: אֶלָּא מַעֲתָה,**
14 **הֵאִי מִשְׂרָא דְאֶסְפַּסְתָּא בְּמָאֵי קֵנִי לָהּ? אֶלָּא אָמַר**
15 **רַבָּא: מִכְרָן רְצוּפִין - אֵין לוֹ קָרְקַע. אָמַר רַבִּי**
16 **זְרָא, כְּתָנָאִי: פְּרַם שְׁהוּא נְטוּעַ עַל פְּחוֹת מְאָרְבַּע**
17 **אֲמוֹת - רַבִּי שְׁמַעוֹן אָוִמֵר: אֵינוֹ פְּרַם, וְחֻכְמִים**
18 **אוֹמְרִים: הֲרִי זוּ פְּרַם, וְרַוְאִין אֶת הָאֲמַעְעִיִּים פְּאֵילוּ**
19 **אֵינָן. אֶמְרֵי נַהְרֵדְעִי: הֵאִי מָאֵן דְזִבְנֵין דְקָלָא**
20 **לְחֻבְרִיה - קֵנִי לִיה מְשֻׁפְלוּיָה עַד תְּרוּמָא.**
21 **מִתְקַף**

1 **הבא** - שעייב לעצמו - כל לגבי עצמו בעין יפה מוכר, כדי לשיר לעצמו. **אבכל**
2 **רצופין** - להני שלשים אילנות, כגון שנטועין חמשה עשר בבית סאה - אינה חוקה.
3 ואפילו אבכל כולן כל שלש שנים. דלא אחזיק כדמחזיק אינשי, דאין ראויין לקיים, אלא
4 לעקור ולשרש. **מתקף לה רבא** אלא מעתה - כיון דמשום דנטועין מחוברין לא היא
5 חוקה. **האי מישרא** - ערוגה דאספסתא, במאי קני לה? הרי זרועה רצופה, ואפילו הכי
6 אמרינן בריש פירקין דחזיק ומיהו, לאו אתקפתא ממעלתא היא, דהאי אורזיה היא
7 לא אורזיה, האי נמוכה בארעא טפי והאי לא ממוכה טפי. אלא רבא ודלית לה
8 האי סברא, ובמילתא בעלמא הוא דמוקי להו לנהרדעי. ויש לפרש: אבכל רצופין אינה
9 חוקה - שסופן לשרש אותו ולפור נטיעתן, שכן דרך אילנות לנטוע הרבה תחלה ביהד,
10 ואחר שגדלו מפוזרים אותן. הלכך לא הי חוקה, הואיל ולשרש קיימי, ואין זו עיקר גידולן.
11 וראיה לדבר, דגבי נטיעות אשכנז עשר לבית סאה, ובאילנות אמרו שלשה לבית סאה
12 - ועל כרחך נטיעות היו מתחלה, והיו עשר לבית סאה, ואחר כך מיעוטם לשלש בבית
13 סאה. וכן דרך אספסתא כמו כן לזרעה הרבה ביהד רצופין, כמו שנטועין לכרשינן וכו',
14 ואחר כך עוקרין אותן וממלא מנה ערוגה גדולה. והיינו דפריך רבא: אלא מעתה היא
15 מישרא דאספסתא כו'. כן נראה בעיני. **אלא אמר רבא** - אי אית לן למימר מידי ברצופין
16 - הכי אמרינן. **טברין רצופין אין לו קרקע** - כגון שנטועין יותר מעשרה בבית סאה,
17 הדבא לא אמרינן הקונה שלשה אילנות קנה קרקע - דאין זה שדה האילן, ולעקור
18 ולשרש קיימא. **על פחות מארבע אמות** - שאין בין שורה לשורה אלא שלש אמות -
19 אינו כרם, והמביא זרע לשם - אינו לוקה משום "לא תזרע כרמך כלאים" (דברים כב),
20 ומותרין באבילה. **האמצעיים** - שורה בין שתי שורות רואין כאילו אינה, והוו להו שש
21 אמות בין שורה לשורה. ולעיל נמי, גבי מכרן רצופין, לרבנן רואין את האמצעיים כאילו
22 אינן, והינן במפוזרין, וגבי מכרן רצופין - יש לו קרקע, ולרבי שמעון אין לו קרקע. והיינו
23 כתנאי, דמילתא דרבא תנאי היא, כרבי שמעון ודלא כרבנן, ובה"מוכר את הספינה" (בבא בתרא פב, ב) מפרש כמה ידו מרוחקין יותר מארבע אמות ואכתיו הוי כרם. קני ליה - הלווק
24 לקרקע. **משיפולא עד תרומא** - "שוליו" (שמות כח) מתרגמינן "שיפולוח", כל הקרקע בשולי האילן, דהיינו שפת הקרקע עד תהום של קרקע. שאף על פי שדקל יחידי הוא,
25 ותנן דאפילו שנים אין לו קרקע - הני מילי טביבות האילן הוא דאין לו כלום, כמו שיש שלשה בניינן וחוצה לן כמלא אורה וסלו. אבל תחתיו דאילן מיהא אית ליה. דכיון דאילן
26 לפירותיו קונה להתקיים מקרקעו, גם אם ימות האילן יטע אחר במקומו. ואשמעינן נמי דאין בעל השדה יכול לחפור תחת האילן, אפילו למטה מאלף אמה.

47 גם לקיחתי היתה בעין יפה שיהיה לי האילן ופירותיו לצמיתות,
 48 ומשום כך נקנה לי גם חלק בקרקע שאם ימותו אוכל לטעת
 49 אחרים תחתיהם. אָבֵל הָבֵא שבעל הקרקע והאילנות מכר לאחר
 50 רק את האילנות ועיכב לעצמו את הקרקע, אפשר לומר שמוכר
 51 בְּעֵין דָּעָה מוֹכֵר ומשייר לעצמו, ומכר רק את האילנות ולא את
 52 הקרקע שסביב האילנות.
 53 חוזרת הגמרא לדון בענין חוקה בשדה אילן, וכגון שיש בה יותר
 54 מעשרה נטיעות בבית סאה. אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי, אָבֵלָן רְצוּפִין – מי
 55 שהחזיק ואכל פירות שלש שנים בשדה שאילנותיו רצופים,
 56 כלומר, שהם קרובים זה לזה ויש יותר מעשרה אילנות בבית סאה,
 57 אֵין לוֹ חֻקָּה – אין אכילה זו מועילה לחוקה, כיון שלא החזיק
 58 בקרקע כדרך שבני אדם מחזיקים, שהרי אין העצים עומדים
 59 לקיום ולצמיחה אלא לעקירה. מְתַקְנֵה לָהּ רַבָּא, אֵלֶּא מְעַתָּה – לפי
 60 דברי נהרדעי שלא שייך חוקה באילנות רצופים כיון שעומדים
 61 לעקירה, אם כן הֵאֵי מִישְׁרָא דְאַסְפְּסָתָא – ערוגה הזרועה בורע
 62 המשמש כמאכל בהמה, וכל שלשים יום נגמר גידולו ועוקרים
 63 אותו וזורעים אחר במקומו, בְּמֵאָז קִנְיָ לָהּ – איך שייך בו חוקת
 64 שלש שנים, הרי היא זרועה רצופה, ולעיל (כה) מבואר ששייך בו
 65 חוקת שלש שנים. אֵלֶּא אָמְרֵי רַבָּא, אֵין לומר שאם החזיק ואכל
 66 באילנות רצופים אין זה חוקה, אלא הלכה זו שנאמרה ברצופים
 67 יש לאמרה לגבי מכירה, שאם מְכַרְן רְצוּפִין – אדם שמכר אילנות
 68 רצופים, כגון נטועים יותר מעשרה בבית סאה, אֵין לוֹ קְרָקַע –
 69 לא קנה הלוקח חלק בקרקע, משום שהם עומדים להיעקר, ולכך
 70 אין לזה דין של שדה אילן שבקניית שלשה אילנות קנה את
 71 הקרקע שסביבותיהם אלא יש להם דין של עצים סתם.
 72 אָמְרֵי רַב זְוֵרָא, דברי רבא שבמכירת אילנות רצופים לא קנה
 73 הלוקח חלק בקרקע משום שהאילנות עומדים להיעקר, בְּתַנְיָא –
 74 תלויים במחלוקת תנאים. ששנינו (כלאים פ"ה מ"ג) בְּרַם שְׁהוּא נְמוּעַ
 75 עַל פְּחוֹת מְאֻרְבַּע אַמוֹת – כרם שאין מרחק ארבע אמות בין שורות
 76 האילנות, נחלקו התנאים בדין כרם זה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמְרֵי אֵינוּ בְּרַם
 77 – אין למטע זה דין כרם משום שעומדים האילנות להיעקר, ואם
 78 זרע ירק במרחק של יותר משלשה טפחים אין זה כלאים. וְהַכְּמִים
 79 אָמְרִים הֲרִי זוּ בְּרַם – יש למטע זה דין כרם, וְרוֹאֵין אֵת האילנות
 80 הָאֻמְצָעִים – הנמצאים בין כל שתי שורות של אילנות פְּאִילוּ אֵינָן
 81 משום שעומדים להיעקר, והרי יש רווח של ארבע אמות בין
 82 העצים. ואם כן, דברי רבא שלוקח כרם של רצופים לא קנה
 83 קרקע, הם כשיטת רבי שמעון ולא כשיטת החכמים.
 84 דנה הגמרא בדין נוסף של מכירת אילנות וקרקע: אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי,
 85 הֵאֵי מֵאֵן זְוֵיבִין דְּלְחַבְרִיָּה – מי שמוכר דקל לחבירו, קִנְיָ לָיָה
 86 הלוקח מְשֻׁפְּלִיָּה עַד תְּהוּמָא – משולי האילן ועד התהום, כלומר
 87 את כל הקרקע שתחת האילן. והיינו משום שקנה את הדקל
 88 לצורך אכילת פירותיו, וכיון שאכילה זו מצריכה את היניקה
 89 מהקרקע, ודאי היתה המכירה גם על הקרקע שתחת הדקל,
 90 ואפילו אם יבש ועקר, מקום הדקל שייך ללוקח ליטע שם אילן
 91 אחר, ואין המוכר יכול לחפור מתחת לדקל ואפילו בעומק אלף
 92 אמה.

1 דְּמִמְכַרְשֵׁי פְּאֻרְעָא – שהאילנות גורמים הפסד לקרקע שסביבם,
 2 על ידי השורשים שמתפשטים ויונקים מכח הקרקע ומכחישים
 3 אותה, וכן מעכבים את המחרישה, שְׂוִירֵי שְׂוִירֵי – המוכר משייר
 4 לעצמו את חלק הקרקע שנצרך לאילנות ואינו מוכרו ללוקח.
 5 משום דְּאֵי לֹא שְׂוִירֵי – אם לא ישייר לעצמו חלק בקרקע, יש לו
 6 לחשוש שלאחר שיבשו האילנות, לְיִמָּא לָיָה – יאמר לו הלוקח,
 7 עָקוּר אֵילָנָא זְוִיל – תעוקר את אילנותיך מרשותי מחמת שהם
 8 מייקות אותי, ולך. ומחמת חשש זה מודה רבי עקיבא שדין זה
 9 שונה מכל מוכר, וכאן היתה דעתו של המוכר שלא למכור את
 10 הקרקע הנצרכת לאילנות.
 11 אבל אדם שִׁמְכַר שְׁנֵי אֵילָנוֹת וְשִׁירֵי אֵת הַקְּרָקַע לְפָנָיו, במקרה זה
 12 יש לְפֻלְחָתָא –[מחלוקת] דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְדְרַבְּנֵי. לְרַבִּי עֲקִיבָא דְאָמַר
 13 מוֹכֵר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר ולא משייר לעצמו, אֵית לָיָה – יש לו ללוקח
 14 את מקום האילנות בקרקע ליטע אחרים במקומם כשימותו, אבל
 15 לְרַבְּנָן שֹׁטְבֵי שְׂאֵדָם מוֹכֵר בְּעֵין רַעָה וְאֵינוֹ נוֹתֵן אֵלֶּא אֵת מַה
 16 שֶׁהִתְחַיֵּב בְּמַכְר, לֵית לָיָה – אין ללוקח חלק בקרקע, ואם יבשו
 17 האילנות אינו יכול ליטע אחרים במקומם.
 18 ומבארת הגמרא: מה ששנינו דְּרַבִּי עֲקִיבָא אֵית לָיָה ללוקח אילנות
 19 גם חלק בקרקע, אין זה רק לשיטת רב פפא לעיל (ע"א) ששנים
 20 שלקחו קרקע ביחד והחזיק אחד בקרקע ואחד באילנות, יש לבעל
 21 האילנות חלק בקרקע, אלא וְאֵפִילוּ לְרַב זְוֵיבִי, דְאָמַר ששנים
 22 שלקחו קרקע, אֵין לוֹ לבעל האילנות חלק בקרקע, ולבאורה גם
 23 במוכר זה ששייר לעצמו קרקע, סובר רב זביד שאין ללוקח חלק
 24 בקרקע ושלא כדברי רבי עקיבא, בכל זאת יש לחלק בין המקרים
 25 ולהעמיד את דברי רב זביד אף לשיטת רבי עקיבא, משום דְּהֵינּוּ
 26 מִיָּלִי – דין זה של רב זביד, נאמר רק לְגַבִּי שְׁנֵי לְקוֹחוֹת, דְּבִאֻפֹּן זֶה
 27 אָמַר לָיָה בעל הקרקע לבעל האילנות, הרי שנינו קנינו יחד, וְכִי
 28 הִיבֵי הַלְדִּידֵי לֵית לֵי פְּאִילָנוֹת – כמו שלי אין חלק באילנות שלך
 29 כלל משום שהחזקתי רק בקרקע, לְדִידֵךְ נְמִי לֵית לָךְ בְּקְרָקַע – כך
 30 לך אין חלק בקרקע שלי כלל ואפילו את מקום האילנות, משום
 31 שהחזקת רק באילנות. אָבֵל הָבֵא שבעל הקרקע והאילנות מכר
 32 לאדם אחר רק את האילנות, אפשר לומר שמוכר בְּעֵין יָפָה מוֹכֵר,
 33 ומכר לו גם את הקרקע שסביב האילנות.
 34 ומוסיפה הגמרא לבאר: ומה ששנינו דְּרַבְּנָן לֵית לָיָה ללוקח חלק
 35 בקרקע, אין זה רק לשיטת רב זביד לעיל (ע"א) ששנים שלקחו
 36 קרקע ביחד והחזיק אחד בקרקע ואחד באילנות, אין לבעל
 37 האילנות חלק בקרקע, אלא וְאֵפִילוּ לְרַב פַּפָּא, דְאָמַר ששנים
 38 שלקחו קרקע, יש לו לבעל האילנות חלק בקרקע, ולבאורה גם
 39 באופן זה סובר רב פפא שאף על פי שהמוכר שייר לעצמו את
 40 הקרקע, מכל מקום יש ללוקח חלק בקרקע ושלא כדברי רבנן,
 41 בכל זאת יש לחלק בין המקרים ולהעמיד את דברי רב פפא אף
 42 לשיטת רבנן, משום דְּהֵינּוּ מִיָּלִי – דין זה של רב פפא, נאמר רק לְגַבִּי
 43 שְׁנֵי לְקוֹחוֹת, דְּבִאֻפֹּן זֶה אָמַר לָיָה בעל האילנות לבעל הקרקע,
 44 הרי שנינו קנינו יחד, וְכִי הִיבֵי הַלְדִּידֵךְ זְוֵיבִין בְּעֵין יָפָה – כמו
 45 שהמכירה שמכרו לך מן הקרקע היתה בעין יפה, דהיינו על מנת
 46 שתהיה לך לצמיתות היא ופירותיה, לְדִידֵי נְמִי זְוֵיבִין בְּעֵין יָפָה – כך

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו אדר"ר, תשכ"ב

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ג אדר"ר, בו כותבת מצבה בנוגע לדבור וכ"ו.

ולפעמים הכי קרובות קורה זה מפני מאורע שה"י קשור בעצבים ומכירת אילנות, שלכן נוסף על מילוי הוראת הרופאים שתשאל בעצתם, תתחזק בבטחונה בהש"ת המשגיח על כל אחד ואחת בהשגחה פרטית, ואז הרי נאמר, ה' לי לא אירא, וכשתמעט מדת היראה, בדרך ממילא יתמעט גם הנגוסם וכ"ו.

המשך בעמוד רמא

משום שזהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את שטר המכירה, אלא
 כפי שאף אם יהא הבעלים באספמיה – בספרד, הרחוקה מארץ
 ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם ירד אדם לנסיו ויהויק
 שנה ויצא קול על החזקה, וילכו ויודיעוהו במשך שנה שניה
 שהחזיק בנסיו, ויבא המערער לשנה אחרת – במשך השנה
 השלישית ומחה. אבל אם היתה החזקה באותה העיר של
 הבעלים ולא מחה, מועילה החזקה מיד משום שאין אדם שותק
 כשרואה שמוחזקים בממונו, ואם שתק הרי זה כהודאה שמכר את
 הקרקע.
 נמצא שתנא קמא ורבי יהודה נחלקו בשני דברים: א. תנא קמא
 סובר ששיעור חזקה הוא שלש שנים משום שהרגילות היא
 לשמור את השטר שלש שנים, ולכך אף חזקה בפני הבעלים, אינה
 חזקה עד שלש שנים. ורבי יהודה סובר שחזקה היא שלש שנים
 בכדי שודאי יוכל המחזיק לשמוע את המחאה ולמחות, ולכן אם
 החזיק בפני המערער ולא מחה, מועילה החזקה מיד. ב. תנא קמא
 סובר שהמחאה נשמעת רק בזמן שיירות מצויות, אבל בזמן
 שאין שיירות מצויות המחאה אינה נשמעת ולא תועיל חזקה
 אפילו יותר משלש שנים. ורבי יהודה סובר ששלש שנים הוא זמן
 בו המערער יכול להגיע מכל מקום שהוא למקום הקרקע ואפילו
 אם אין שיירות מצויות, ומשום כך לעולם זמן החזקה הוא שלש
 שנים.

גמרא

הגמרא דנה בשיטת תנא קמא שאין המחאה נשמעת מארץ
 לארץ. שואלת הגמרא: מאי קסבר תנא קמא שחילק בין
 כשהמחזיק והמערער באותה המדינה או במדינות שונות, אי
 קסבר, שמחאה שלא בפניו של המחזיק הויא מחאה, משום
 'שחברך חברה אית ליה' ודרך בני אדם להעביר את המחאה
 מאיש לרעהו עד שהמחזיק שומע על כך ויודע שעליו לשמור את
 שטר המכר, אם כן אפילו יהודה וגליל נמי – גם אם המערער
 ביהודה והמחזיק בגליל תועיל המחאה, ומדוע סובר תנא קמא
 שבאופן זה אין המחאה נשמעת. ואי קסבר, שמחאה שלא בפניו
 לא הויא מחאה, משום שאין דרך בני אדם להעביר את דבר
 המחאה ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר, אם כן,
 אפילו יהודה ויהודה נמי לא – גם אם המחזיק והמערער הם בנתי
 ערים ביהודה, לא תועיל המחאה שהרי לא נעשתה בפני המחזיק,
 ומדוע סובר תנא קמא שבאופן זה מועילה החזקה.
 משיבה הגמרא: אמר רבי אבא בר ממל אמר רב, לעולם קסבר תנא
 קמא מחאה שלא בפניו הויא מחאה, ומשום כך מועילה חזקה
 שלא בפני הבעלים אם הוא באותה המדינה עם המחזיק, ומשנתנו
 שמבואר בה שמחאה אינה נשמעת מיהודה לגליל, בפשעת חירום
 שנו – נאמרה בזמן שיש תיגרה בין יהודה וגליל, ובאופן זה אין
 שיירות מצויות ואין המחאה נשמעת למחזיק ואינו יודע שעליו
 לשמור את השטר, ולכך אין החזקה מועילה כיון שאין ראייה מזה
 שהבעלים לא מחה. אמנם בזמן שאין שעת חירום בין הארצות,
 מועילה החזקה אפילו היה המחזיק בירושלים והבעלים
 באספמיה.
 שואלת הגמרא: ומאי שנו יהודה וגליל דנקיט – מדוע תלה התנא
 את דבריו ביהודה וגליל, הרי הדיבר אינו תלוי בארצות אלו אלא
 במצב חירום שבין הארצות, והיה לו לתנא לכתוב 'כל הארצות
 חלוקות לחזקה בשעת חירום'. משיבה הגמרא: הא קא משמע לן
 – רבי אבא בר ממל בא להשמיענו,

מתקף לה רבא על דברי נהרדעי, ולימא ליה המוכר ללוקח,
 בורבמא דרישקא וביני לה – מכירת האילן היא רק לצורך אכילתו
 ובכלל זה גם השימוש בקרקע לצורך כך, וכמכירת כרכום הגן
 שהדרך היא להניחו עד סוף גידולו ולעקרו ולא לזרוע אחר
 תחתיו, ואם כן, לאחר שיישב האילן, עקרו בורבמא דרישקא וזיל
 – תעקר אותו ולא תיטע אילן אחר, וכמו במכירת כרכום שבסוף
 גידולו נעקר ואין הלוקח זורע שוב. אלא אמר רבא, דברי נהרדעי
 נאמרו בקרא מהמת טענה – באופן שהלוקח טוען, שקנה בשטר את
 הדקל והקרקע שתחתיו בכדי שיוכל לטיטע שם אילן אחר במקומו,
 וכבר אכלה שלש שנים ולא נזהר בשמירת השטר. ובטענה זו
 נאמן ואין זה ככל מכירת כרכום שאין מוכרים את הקרקע.
 אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי, ואי בורבמא
 דרישקא וביני ליה – אם באמת נעשתה מכירת דקל רק לאכילת
 פירות, שבאופן זה לא נמכר הקרקע שתחתיו, מאי הוה ליה למעבד
 – מה יכל המוכר לעשות בכדי למנוע מהלוקח לטעון לאחר שלש
 שנים שקנה גם את הקרקע. תירץ רב אשי: איבעי ליה למחוי –
 המוכר היה צריך למחות כל פחות משלש שנים ולומר שלא מכר
 אלא אילן לפירותיו, ולאחר מחאה זו אין הלוקח נאמן לטעון
 שקנה את הקרקע, שהיה לו להזהר בשטרו.
 ומוכיח רב אשי כדבריו: דאי לא תימא הכי – אם לא נאמר
 שמחאה זו מועילה למנוע את טענת הלוקח, ורק טענת גול
 מועילה כמחאה, אם כן, הני משפנתא דסורא – כל שטר משכנתא
 דסורא, שהוא שטר הנעשה על אכילת המלוח פירות קרקע לזמן
 קצוב לצורך ניכוי החוב, דכתב בה הכי – שכתוב בשטר, במישלם
 שניא אלן תיפוק ארעא דא בלא כסף – כשיושלמו מנין שנים אלו
 שהוקצבו לאכילת פירות על ידי המלוח, תחזור הקרקע לרשות
 הלוח ללא תשלום נוסף, אי קביש ליה לשטר משפנתא ואמר
 לקוחה היא כפדי – אם לאחר שלש שנות אכילה יטמין המלוח את
 השטר ויאמר שאכילתו היתה מחמת שלקחה, ואין לו שטר מחמת
 שכבר עברו שלש שנים מומן המחמת, הכי נמי דמתימן – וכי גם
 באופן זה יהיה המלוח נאמן, אם כן נמצינו דמיתקני רבנן מילתא
 דאתי בה לירי פסידא – תקנת חכמים לכתוב שטר משכנתא דסורא
 מביאה את הלוח לידי הפסד שלא כדון. אלא על כרחך, איבעי ליה
 למחוי – היה על הלוח למחות בתוך שנות האכילה ולומר
 שהקרקע היא שלו והמלוח אוכל פירות בתורת פירעון, ותועיל
 המחאה למרות שלא טען שהאכילה היא בגזל, הקא נמי במכירת
 דקל, איבעי ליה למחוי – על המוכר למחות כל פחות משלש שנים
 בתוך שנות אכילת פירות הדקל ולומר שהקרקע היא שלו ואכילת
 הלוקח היא משום שקנה דקל לפירותיו.

משנה

משנתנו עוסקת בביאור האופנים בהם לא מועילה החזקה, מחמת
 המקום בו נמצאים המערער והמחזיק. שלש ארצות – מלכויות
 ישנם בארץ ישראל, החלוקות ביניהם לענין חזקה, יהודה ועבר
 הירדן והגליל. ומבאר המשנה: הנה המערער ביהודה והמחזיק
 החזיק בגליל, או שהיה המערער בגליל והמחזיק החזיק ביהודה,
 אינה חזקה, ואפילו החזיק שלש שנים, משום שאין המחאה
 נשמעת מארץ לארץ מחמת שאין שיירות מצויות, ומשום כך אין
 המערער מחויב במחאה, אלא על המחזיק לשמור את שטר המכר
 לזמן מרובה, עד שיהא עמו בעל הקרקע במודינה אחרת, ואפילו
 שלא באותה העיר, שהרי שיירות מצויות בתוך המדינה והיה על
 בעל הקרקע למחות.
 אמר רבי יהודה, לא אמרו חכמים ששיעור חזקה הוא שלש שנים

בבא בתרא. חזקת הבתים – פרק שלישי דף לח עמוד א – מותר מהדרות "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלט תוספות

1 מתקיף לה רבא – אמאי קנה קרקע בדכנגד האילן? מאחר דתנן לא קנה קרקע – כלל
2 לא קנה. ודקשיא לכו, דכיון דלחתקיים ברקעקע זז קנאו, נמצא שקנה יניקת הקרקע גם
3 ליטע אחר במקומו של זה אחר שיישב או יקצץ. ליבא ליה – מוכר. כורכמא דרישקא
4 וזבני לך = קרוג ארויטיטיל. ורגילים למכור ברקעקע, ומניחו עד שיגמור פרוי ועוקר. אף
5 האילן שמכרתי לך לפירותיו – הקרקע לא

מכרתי לך, אלא להניח אילנך ברקעקע שלי כל
7 ימי שצריך ברקעקע, עד שייבש. היינו דומיא
8 דכרכום. ומאחר שישב – לא תהני לו הקרקע
9 עוד. עקור כורכמא דרישקא וזיל – כמו
10 שעוקרים את הכרכום אחר שנתבשל, ואינו
11 יכול ליטע כרכום אחר במקומו – גם אתה לא
12 תטע אילן אחר במקומו. אלא אמר רבא – הכא
13 דא דקני לקרקע שתחת האילן – בבא מחמת
14 הוה, ופירוש למוכר: בפירוש מכרת לו האילן
15 והקרקע שתחתיו ליטע אחר במקומו, ובשטר.
16 ואכלתיה שני חוקה, ולא נהדרתי בשטרי יותר
17 משלש שנים. דהשתא לא דמי לכורכמא
18 דרישקא. אמר ליה מר קשישא בריה דרב הסמי
19 לרב אשי – מאחר שהקונה דקל יחיד נאמן
20 בטענה זו, ויטע אחר במקומו, אי כורכמא
21 דרישקא זבין ליה – אם מכר לו סתם דקל
22 לפירותיו, ולא פירש לו קרקע, דקיימא לן אין לו
23 קרקע, דאם יבש או נעקר – לא יטע אחר
24 במקומו. מאי הוה ליה – לנוכר למעבד, שלא
25 יחא זה בא מחמת טענה ויטע אחר במקומו?
26 דכל אדם יענון אחר שלש שנים שפירש לו
27 קרקע, ומאחר שהוא נאמן בטענתו איבעי ליה
28 למחויי – בתוך כל שלש, להודיע שלא מכר לו
29 קרקע אלא כי כורכמא דרישקא, ושוב לא יכול
30 לטעון אחר שלש "שטר היה לי ואבד", דכיון
31 דמיתה בו זה – היה לו להודיע בשטרו. רמי לא
32 תיבא הכי – דמחאה כי האי גונא לא היא
33 מחאה, מאחר שמודה בו שאוכל עכשיו של
34 הקרקע מן הדין, ולא היא מחאה אלא בטען
35 "פלגיא גולגא הוא" כדלקמן. **משנה** אמרין

1 ושייך לעמוד הקודם] **קני** ליה משיפוליה ועד תהומא – פירש הקונטרס: שאם מת –
2 יטע אחר במקומו. וקשיא לרבינו יצחק: דבדיחא קתני
3 ב"המוכר את הספינה" (בבא בתרא א, א) גבי קנה שני אילנות, דאם מתו – אין לו קרקע.
4 ונראה לרבינו יצחק: דלא קני מקום האילן אלא לענון שלא יוכל לחפור זה חלל תחתיו, דקני
5 ליה עד תהומא. ואבתי קשיא לרבינו שמשון בן
6 אברהם מהא דתניא ב"המוכר את הבית" (שם עב,
7 א) כשהקדיש שלשה אילנות בזה אחר זה – פודה
8 את האילנות בשווייהן, ואם היה מקום האילן
9 קדוש כלל – היה לו לפדות לפי חשבון בית ודע
10 חומר שעורים בחמישים שקלים כסף, דכן הוא
11 הדין כשמקדיש אפילו משנה קרקע עם האילן
12 ואומר רבינו יצחק: דבלאו הכי דחי רבא מליתיהו
13 דנהרדעי שפיר. ולרבינו שמשון בן אברהם נראה
14 דהתם כמאן בעין רעה מבאן אין דרך לפיכך אין
15 קדוש אפילו מקום האילן. אבל נהרדעי סביר
16 מוכר בעין יפה הוא מוכר.
17 **ואי** כורכמא דרישקא – לכך נקט כורכמא
18 דרישקא – שנתקיים ברקעקע שלש שנים,
19 דהיינו שני חוקה, ודרך להשתוות ברקעקע כמו
20 שיכול לחתקים. **אלא** כדי שיהא באספמאי –
21 דעו שם יש מרחק שנה, ויותר מבאן אין דרך
22 להרחיק יותר מקרקעו, ואם הרחיק יותר – לא
23 פלוג.
24 **מחאה** שלא בפניו בו – תימה: דבכל דוכתי
25 נקט מחאה, ואמאי לא נקט "חוקה
26 שלא בפניו היא חוקה? ויש לומר: לפי שהטעם
27 תלוי במחאה ולא בחוקה, שאדם המחזיק
28 בקרקעותיו של חברו אית ליה קלא, שהוא חוקר
29 ושואל על נכסיו. אבל המחאה אין לה קול כל כך,
30 שאין המחזיק מחזר אם מוחה לו בעל קרקע
31 לפיכך אין חוקתו חוקה בטאין יכול לשמוע
32 מחאתו, דמה יועיל שמחיה?
דסתם

בגמרת ארץ ישראל; אמר רבי אלעזר: אפילו שתי אכסניות, כגון שלומי וגבורי, והירדן מפסיק ביניהם, ועומד ורואה אחד מחזיק בשדה שלו – אינה חוקה, עד שיהא עמו באותה
העיר ובאותה מדינה. רב אמר: עיקר חוקה נכבסת פירות. ואפילו ראוה חורש וקוצר ומעמר ורש וזורה ובורר, ולא ראוה מנכיס פירות – אינה חוקה עד שיראוה מנכיס פירות. **משנה**
שלש ארצות – בארץ ישראל. לחוקה – חלוקות זו מזו לענון חזקת שלש שנים, כדמפרש ואזיל. היה – בעל הקרקע ביהודה, והחזיק בגליל, והחזיק בה אדם
שלש שנים בלא מחאה – אינה חוקה. כדמפרש טעמא בגמרא, דסתם יהודה וגליל בשעת הירום דמי, שאין שירות מצויות מזו לזו ולא היא מחאת בעל הקרקע מחאה, שהרי אין
מי שיעיד לו למחזיק שמחיה זה ויהוד בשטרו, דהא אין שירות מצויות. הלכך, כיון דאינו יכול למחות, אף על גב דלא מיחה – לא הפסיד בשתיקתו, והיה לו להמחיק ליהוד
בשטרו, שהרי יודע שאין בעל הקרקע יכול למחות. עד שיהא עמו במדינה – כגון שהיה ביהודה בעיר אחת, והחזיק ביהודה בעיר אחרת. דכיון דשירות מצויות – היה ליה
למחויי, ומדלא מיחה – הפסיד. אמר רבי יהודה לא אמרו שלש שנים בו' – לחלוק בא, ולומר דאין חלוקות לחוקה, דהיה בגליל החזיק ביהודה – הוא חוקה. ואפילו היה
באספמאי, שהוא רחוק ממלך שנה מארץ ישראל, והחזיק בארץ ישראל – הוא חוקה, שהרי לכך האריכו שני חוקה זמן מרובה של שלש שנים, כדי שיעור שאם היה באספמאי
ואם תיחוי זה בקרקע שלו שנה, ובתוך שנה ראשונה יצא הקול – ילכו בשנה שניה ויודיעוהו לבעל הקרקע, ולשנה שלישית יבא וימחה, ובגמרא מפרש אי בעי רבי יהודה
מחאה בפניו או לא. ויותר ממהלך שנה אין דרך אדם להרחיק מביתו, ולפי ההוה תקנו. וטעמא דרבי יהודה לא משום דתלת שנין מיהודא איניש בשטריה, אלא כדמפרש: כדי
שיהא בו', וטעמא דחוקה לדידיה – דלא שביק איניש דאכלה לארעיה בלא רשותיה ואפילו עשה אחת ושתיק, אלא לכך האריכו שלש שנים – שפעמים היה המערער רחוק.
אבל אי הוי המערער בעיר – הוי חוקה מיד, כדאמרין לקמן בפירקין. **גמרא** מאי קסבר תנא קמא – דרבי יהודה. אי קסבר מחאה – שמוחה בעל הקרקע בחזקתו אפילו שלא
בפניו, כגון ששנייה דרין בעיר אחת, ומיחה בפני שנים מן השוק שלא בפניו של מחזיק – אפילו הכי היא מחאה. דחברך חברא אית ליה, ושמע המחזיק בדבר זה והיה לו להודיע
בשטרו, ומדלא נזהר – הפסיד. והלכך קתני: עד שיהא עמו במדינה אחת, דכיון ששניהם במדינה אחת – הוא מחאה, אף על פי שאינם בעיר אחת. אפילו יהודה וגליל נמי – היה
ביהודה והחזיק בגליל תיחוי מחאה. ואי קסבר לא הויא מחאה – כדקתני דהיה ביהודה החזיק בגליל אינה חוקה. אפילו היה ביהודה ותחזיק ביהודה – בעיר אחרת נמי לא תיחוי
מחאה, ואמאי קתני: עד שיהא עמו במדינה? לעולם קסבר מחאה שלא בפניו הויא מחאה – ומשום הכי קתני: עד שיהא עמו במדינה. ודקשיא לך: אפילו יהודה וגליל נמי תיחוי
מחאה: מתניתין בשעת הירום; תיגרות יש בין יהודה וגליל ואין שירות מצויות מזו לזו, ואם ימחה – לא יבא הדבר לאוניו של מחזיק שיהוד בשטרו, והלכך לא הויא מחאה. וכיון
דלא הויא מחאתו של מערער מחאה – ואי קסבר לא הויא מחאה – חוקתו של זה נמי לא הוי חוקה. דטעמא דחוקה שלש שנים קונה – משום דרמי טעין ליה מחזיק "אמאי לא משלש? ואילו הכא
לא מצי למטען הכי, דהא לא יכול למחות. דהא אינה מחאה. ומאי שנא יהודה וגליל דנקט – דכיון דבשעת הירום מיירי – הוא הדין לכל המלכותיש של חירום בין זו לזו, והכי היה
ליה למיחתי: כל הארצות חלוקות לחוקה בשעת חירום. ואית דמפרשי: מאי שנא יהודה וגליל דנקט, כיון דבשעת חירום מוקמת לה, מאי שנא יהודה וגליל דלא הויא חוקה? אפילו
יהודה ויהודה לא תיחוי חוקה ואין נראה בעיני, דאם כן הוה ליה למימר כדלעיל: אי הכי אפילו יהודה ויהודה נמי לא. ועוד, דהכי מותרך רבי אבא: בשעת חירום שנו, שיש תגרה בין
המלכותיש, אבל עירות של מדינה ומדינה – אין בינותם תגרה.

בעבודת האדם – ב' אופני עבודה: (א) עבודה תמידית שאין בה שינויים – בדוגמת אור השמש. (ב) עבודה שכל עניינה שינוי וחידוש – בדוגמת אור הלבנה.

משיחת שבת פירות תרומה ה'תשד"מ

1 **דסתם** יהודה וגליל כשעת חירום דמי - ואם תאמר: ומאי שנא דגבי גט
2 אמר בריש גיטין (ה, ב): המביא גט ממדינה למדינה בארץ ישראל
3 - אין צריך לומר "בפני נכתב ובפני נחתם" משום כיון דאיכא עולי רגלים -
4 משכח שכידו לקיימו, ואפילו בומן שאין בית המקדש כיון דאיכא בתי דינים
5 דקביעי - משכח שכידו ויש לומר: דודאי
6 גבי גט מצויין לקיימו אפילו מיהודה לגליל,
7 לפי שהאשה רגילה לחור אחר עדי קיום.
8 אבל הבא, אי לאו דשכידו טובא - לעולם
9 לא ישמע בנכתוב, שאין המחוקק רגיל לחור
10 אם מוחה לו ואם לאו, הלכך בשירות דעולי
11 רגלים ובתי דינן - לא סגי. ואם תאמר: והא
12 דאמרין התם (ו, א): רב ששת מצריך (מערסא
13 לערסא) וצריך להיות: משכונה לשכונה ורבא
14 מצריך אפילו באותה שכונה, ופרקי: והא רבא
15 הוא דאמר לפי שאין עדים מצויין לקיימו
16 ומשני: שאני בני מחוזא דנידיר. אטו מי ניגמו
17 דבמחוזא מחאה שלא בפניו לא הוי מחאה,
18 ויצטרך לבא לפניו למחות: ויש לומר: דלא
19 דמי, בדשחותמים על הגט במחוזא והולכין
20 עלו - אין דרך שיעקפו בעירי "אנחנו חתמנו
21 לך גט פלוני", אבל במחאה - דרך הליכתם
22 רגילות לומר "פלוגי מחאה", ושומעין אתריס.
23 עד שנשמע בבית המחוקק. **אין** מחזיקין בנכסי
24 בורח - בבורח מחמת ממון איירי. דאי מחמת
25 מרדין - בהא לא פליגי שמואל, כדמוכח בסמוך.
26 ודוקא בבורח, אבל באיניש דעלמא - הויא
27 חזקה, שיכול לבא למקום שמחזיק שם למחות.
28 אבל בורח - אינו רשאי לבא במקום שעומד, לא
29 הויא מחאה שלא בפניו. וסבר לה רבי יהודה,
30 דקתי: ויבא לשנה אחרת וימחה, משמע שצריך
31 למחות בפניו. ואם תאמר: ודלמא רבי יהודה נמי
32 לא בעי מחאה בפניו, והכי קאמר: ויבא ממדינה
33 שהמחזיק בה וימחה, כגון אם הוא ביהודה יבא
34 ביהודה וימחה, שאו תשמע מחאתו. וכי תימא:
35 וכיון שחזקה נשמעת עד אספמריא - גם המחאה
36 תשמע עד אספמריא, ואי מחאה שלא בפניו הוי

37 מחאה - ליתובי אדוכתייה ולימניה הא ליתא, דאי כל מקום שחזקה נשמעת גם המחאה
38 נשמעת - אם כן היכי מוכח לעיל דלרבנן מחאה שלא בפניו הויא מחאה: אימא דלעולם
39 דלא הוי מחאה, והיה ביהודה החזיק ביהודה הוי חזקה - לפי שהיא נשמעת, ויבא וימחה
40 לפני המחזיק, אבל מיהודה לגליל - אין החזקה נשמעת, ומשום הכי לא הויא אלא
41 מחאה פשיטא ליה לגמרא דחזקה נשמעת מרודקא, אבל מחאה לא. ולהכי מוכח לעיל שפיר
42 דסביר רבנן דהויא מחאה שלא בפניו, דאי לא הויא מחאה, אלא צריך לבא לפני המחזיק -
43 אם כן מיהודה לגליל תהא חזקה, כמו שביהודה יש לו לילך ולמחות - מיהודה לגליל נמי
44 ילך לפניו וימחה ויש לומר: מדלא תני רבי יהודה אומר רבא לשנה אחרת וימחה ויודיעוהו
45 - שמע מינה שצריך למחות לפניו. רבינו יצחק.

ולמחר

46 נקטנא ליה - נראה לרבינו יצחק דלא צריך למימר "נקטנא
47 ליה", אלא אורחא דמילתא נקט. מדלא קאמר רב זבדי: "פלוגי
48 גולגנא הוא דאביל לארעאי בגולנותא" - לא הויא מחאה, "פלוגי גולגנא
49 הוא דאביל לארעאי בגולנותא, ולמחר נקטנא ליה ברינא" - הויא מחאה.

רב

**דסתם יהודה וגליל כשעת חירום דמו. אומר רב
יהודה אומר רב: אין מחזיקין בנכסי בורח. פי
אמריתה קמיה דשמואל, אומר לי: וכי למחות בפניו
הוא צריך? ורב, מאי קא משמע לן - מחאה שלא
בפניו לא הויא מחאה? והאמר רב: מחאה שלא
וליה לא סבירא ליה. ואיפא דאמר, אומר רב יהודה
אמר רב: מחזיקים בנכסי בורח. פי אמריתה קמיה
דשמואל, אומר לי: פשיטא, וכי למחות בפניו הוא
צריך? ורב, מאי קא משמע לן - מחאה שלא בפניו
הויא מחאה? והא אמרה רב דהא זימנא אלא הא
קא משמע לן, דאפילו מוחה בפני שנים שאין יכולין
לומר לו - הויא מחאה; דאמר רב ענן, לדידי
מפרשא לי מנייה דקור שמואל: מוחה בפני שני בני
אדם שיכולים לומר לו - הויא מחאה, מוחה בפני
שני בני אדם שאין יכולין לומר לו - לא הויא
מחאה. ורב? חבדך חבדך אית ליה, וחבדך חבדך
חבדך אית ליה. אומר רבא, הלכתא: אין מחזיקין
בנכסי בורח, ומחאה שלא בפניו הויא מחאה. -
תרתיה? - לא קשיא: כאן בורח מחמת ממון, כאן
בורח מחמת מרדין. תיכי דמי מחאה? אומר רב
זבדי: "פלגיא גולגנא הוא" - לא הויא מחאה, "פלגיא
גולגנא הוא, דנקיט לה לארעאי בגולנותא,
ולמחר**

1 **הא קא משמע לן** - רבי אבא. דסתם יהודה וגליל - אפילו בשעת שלום. כשעת חירום
2 דמי - שאין שירות מצויות מוז לזו. אבל בשאר מלכויות, אי איכא חירום - לא הויא
3 חזקה, אבל בשעת שלום - הויא חזקה, דהא שירות מצויות. והאי דקאמר רבי אבא
4 בשעת חירום שנו - הכי קאמר: יהודה וגליל הרי הן כשעת חירום של שאר מלכויות.
5 **אין מחזיקין בנכסי בורח** - כלומר, אם החזיק
6 - אינה חזקה, כדמפרש ואיל. דקסבר: מחאה
7 שלא בפניו לא הויא מחאה, וכיון דלא יכול
8 למחות - גם זה לא יכול להחזיק. וכרבי יהודה
9 סבירא ליה, דאמר במבנותיו: ילכו ויודיעוהו
10 שנה ויבא לשנה אחרת. דמשמע דצריך למחות
11 בפניו. כי אמרית - להא דרב קמיה דשמואל,
12 אחר פטירתו של רב, שבא ללמוד לפני שמואל.
13 רב מת מקמי שמואל, כדאייתא בשחיטת חולין
14 (צה, ב) דכל זמן שהיה רב קיים הוא שלח
15 ליה רבי יוחנן "לקדם רבינו שבבבל", כי נח
16 נפשיה דרב שלח ליה לשמואל "לקדם חביריך"
17 בו. אמר לי - שמואל. וכי למחות בפניו
18 הויא צריך - בתמיה. אלא לא צריך למחות
19 בפניו, דמחאה שלא בפניו הויא מחאה. והלכך
20 מחזיקים נמי שלא בפניו, דאיבעי ליה למחוי.
21 ומשה גמרא: והאמר רב מחאה שלא בפניו
22 הויא מחאה. כדאמר רבי אבא אומר רב לעיל:
23 לעולם קסבר מחאה שלא בפניו בו, (ומדפריך)
24 וצריך להיות: ומדמפרש) למילתיה דתנא קמא
25 - איכא למימר דסבירא ליה הכי. **לפניא**
26 - דתנא קמא פירש רב, משום דקשיא רישא
27 לסיפא, וליכא לתרצה אלא בכי האי גונא. וליה
28 לא כפייתא ליה - אלא כרבי יהודה סבירא ליה.
29 מחזיקין בנכסי בורח - דמחאה שלא בפניו
30 הויא מחאה, ואיבעי ליה למחוי, ומדלא מיהא
31 - הפסיד. דכיון דשירות מצויות - אגן סהוי
32 שנועד לו שאחרים החזיקו בקרקע שלו, ולא
33 מצי טעיף: לא ידעתי, ולפיכך לא מוחיתי. דבי
34 היכי דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, משום
35 דחבדך חבדך אית ליה, ושמע המחזיק מחאתו
36 של זה המערער - הכי נמי נודע לו שהחזיק זה

37 בקרקע שלו והוא לא מיהא, ולפיכך הפסיד. והאי דנקט בורח - לאו דוקא, דהוא הדין
38 לכל מרדיק ארעם. אלא אורחא דמילתא נקט, שאין דרך בני אדם להחזיק בקרקע של
39 אחרים בגול, אלא בקרקע בורח. **אמר לי פשיטא** - דמחזיקין. דהא ממנותיך דרתי
40 שלש ארצות לחזקה. משמעין דמחאה שלא בפניו הויא מחאה, ואיבעי ליה למחוי.
41 ומדלא מיהא - הפסיד. בגמרת ירושלמי, רב אמר: אין חזקה לבורח, ובלא מארך לארץ.
42 ושמואל אמר: יש לתן חזקה. אמר רב נחמן: קרא סמיעי ליה למר: "זיתן לה מארך סירס
43 אחד לאמר השב את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה מיום עובדה את הארץ ועד
44 עתה" (מלכים ב ח). ורב מאי קא משמע לן - דקאמר: מחזיקים בנכסי בורח: הא ודאי
45 קא משמע לן מחאה שלא בפניו הויא מחאה והיה לו למחות, הלכך חזקה נמי שלא
46 בפניו בלא מחאה הויא מחאה. והא אמרה רב דהא זימנא - דאמר רבי אבא בר ממל
47 אמר רב לעיל: לעולם מחזיקים שלא בפניו הויא מחאה בו, ומסתמא הוה שמענך דכסתם
48 מנותיך סבירא ליה, מדמפרש לה הכי. **אפילו מוחה בפני שנים שאין יכולין לומר לו**
49 - כגון וחיגין, או שחולכין למדינת הים ומרדיקין מאותו המלכות שדר בה המחזיק -
50 אפילו הכי מחזיקין בנכסי בורח, דתייהב ליה מחאה כי הך, ואף על גב דהנך לא אימרו
51 לו למחזיק, דחבדך חבדך אית ליה. והלכך, כיון דהויא מחאה - חזקה נמי הויא חזקה.

52 ושמאול שהיה מקשה על דברי רב, ואומר: פשיטא, וכי למחות לפניו הוא צריך - להך רבואת דקאמר רב לא אסיק אדעתיה. והלכך פריך שפיר: מאי אתא רב לאשמעינן. **אמר
רב ענן לדידי מיפרשא לי בו** - אשנייא דשנינן אליבא דרב אתא לאשמעינן ולמימר דהך רבואת לא סבירא ליה לשמואל, כדמפרש ואיל, והוה מתמה: פשיטא. הלכתא
53 **אין מחזיקין בנכסי בורח** - דמחאה שלא בפניו לא הויא מחאה. וכיון דלא מצי מערער למחוי - מחזיק נמי לא מצי אחוקי. ומחאה שלא בפניו הויא מחאה - והלכך חזקה
54 שלא בפניו הויא חזקה. ומשום הכי מחזיקין בנכסי בורח, דהא מצי למחוי, ומדלא מחיה - הפסיד. ודיינו דקפריך גמרא: תרתוי: בתמיה. משום דקשיא רישא לסיפא. ומשני: לא
55 קשיא, כאן - בבורח מחמת ממון, פסיק רבא הלכתא שלא בפניו הויא מחאה, משום דמצי למחוי, וכל מקום שזה יכול למחות - חזקתו של חבירו בנכסיו הויא חזקה, הואיל
56 ולא מיהא. דכיון דמחמת חוב ממון הוא בורח - אין זה בורח אלא לאישתמוטי בעלמא עד דהוה ליה, ופרע, ואינו ירא למחות. דכיון דאנוס הוא ואין לו מה לפרוע - אין רודפין
57 אתרי, ואם נודע מקומו שברח שם - אינו חושש. כאן בבורח מחמת מרדין = מחמת רציחת נפשות - ירא למחות, פן יודע מקום תגורו וירדוף גולא הדים אתרי כי יחם לבבו
58 והשיגו והרגו. ובדידיה קפסיק רבא דאין מחזיקין בנכסי בורח, והכי הלכתא. מרדין - לשון רציחה בלשון פרס, כדאמרין ב"הגול ומאביל" (בבא קמא קז, א): השתא פרסאי
59 דקפדי אשפיכות דמים ואמרי "מרדין מרדין". היכי דמי מחאה - אמחאה שלא בפניו קא, דאמחאה לעיל דהויא מחאה. **אמר רב זבדי** - אמר לסהדי "פלגיא גולגנא הוא" - לא
60 הויא מחאה. שאפילו אם יאמרו עדי מרדין - לא אתי לאודוהי בשטריה, דהא לא ידעו גולגנא קרי ליה גולגנא בשטריה. **אבל אמר לו פלגיא גולגנא הוא דאביל**
61 **לארעאי בגולנותא** - שדרי לא מכותיה לו. והשתא הוי ליה לאיודוהי בשטר מכיית שדה זה, מאחר שערער עליו זה, והלכך הויא מחאה. ולמחר תבענא ליה ברינא הרי זה מחאה
62 ואי

49 שלא הבין בדברי רב שכונתו לחידוש זה ולכך הקשה שדברי רב
50 פשוטים.
51 הגמרא מבארת במה נחלקו רב ושמואל. מבארת הגמרא: סברת
52 שמואל היא כדאמר רב ענן, לדריי מפרשא לי מיניה דמר שמואל –
53 לי התפרשו הדברים מפי שמואל, מדוע לשיטתו דברי רב הם
54 דברים פשוטים, משום שאם מיהה הבעלים בפני שני בני אדם
55 שייכולים לומר לו למחזיק שהיתה מחאה נגד חזקתו, הוויא מיהה,
56 כיון שעל ידם ידע המחזיק לשמור על השטר. אבל אם מיהה בפני
57 שני בני אדם שאין יכולין לומר לו למחזיק שהיתה מחאה נגד
58 חזקתו, לא הוויא מיהה, משום שלא ידע שעליו לשמור את השטר,
59 ומשום כך היה פשוט לו שרב לא בא לחדש דין זה. ומבארת
60 הגמרא: ורב שחור שוב על דין זה, משום שבא ללמדינו שמועילה
61 מחאה אף כשהשומעים אינם יכולים לבוא ולמסור את דבר
62 המחאה למחזיק, סבר דחברך חברא אית ליה – לחברך יש חבר
63 נוסף, וחברך דחברך חברא אית ליה – ולחבר זה גם יש חבר. והיינו,
64 דרך בני אדם שמספרים דבר זה לחבריהם, ומתוך שיספרו איש
65 לרעהו שהיתה מחאה נגד החזקה בקרקע זו יגיע קול המחאה לידי
66 המחזיק וימשיך לשמור את שטר המכר.
67 הגמרא מביאה שיטה נוספת בדין מחאה שלא בפני המחזיק: אמר
68 רבא, הלכתא אין מחזיקין בנכסי בורח, משום שאין מחאה נשמעת
69 למחזיק אם לא נעשית לפניו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות לא
70 מועילה החזקה, ומחאה שלא בפניו הוויא מחאה ומועילה למנוע
71 את החזקה משום שהיא נשמעת רחוק. מקשה הגמרא, תרתי –
72 שני חלקי הפסק של רבא סותרים זה את זה, שהרי בתחילה פסק
73 שמחאה אינה מועילה שלא בפני המחזיק, ושוב פסק שמחאה
74 מועילה אף שלא בפני המחזיק. מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין
75 קושיא בדברי רבא, משום שקאן – הדין השני של רבא שמחאה
76 מועילה שלא בפני המחזיק, נאמר במקרה שהמערער בורח מהחמת
77 חוב קמון, ובאופן זה אמנם אין הבעלים צריך לבוא למחות בפני
78 המחזיק, אבל צריך למחות במקומו כיון שסיבת בריחתו היא
79 שמשתמט מחוב ממון ולא איכפת לו שידעו היכן הוא שהרי לא
80 ירדפו אחריו לשם מאחר ואין בידו ממון, ואם לא מחה מועילה
81 החזקה. וקאן – הדין הראשון של רבא שאין מחזיקים בנכסי בורח
82 משום שאין המחאה נשמעת למחזיק, נאמר כשהמערער בורח
83 מהחמת חוב – שרצח ורוצים להורגו, ובאופן זה אין על הבעלים
84 חיוב למחות במקומו, כיון שהוא ירא שאם ימחה במקומו יגלוהו
85 ויבוא גואל הדם אחריו להורגו, וכיון שאין הבעלים יכול למחות,
86 אין החזקה מועילה.
87 הגמרא מבררת מהי צורת מחאה שלא בפני המחזיק. שואלת
88 הגמרא: תיבי דמי מחאה – מהי לשון המחאה כשנעשית שלא בפני
89 המחזיק. משיבה הגמרא: אמר רב יבדי, אם אמר פלגיא וזלגא הוא
90 – פלוגי שמחזיק בנכסי הוא גולן, לא הוויא מחאה – אין לשון זו
91 מועילה כמחאה כיון שאף אם ישמע המחזיק את המחאה לא
92 יקפיד על שמירת השטר, כיון שלטענתו היתה מכירה, ואינו
93 חושש לשמור את השטר מחמת המחאה, מאחר ואינו יודע מדוע
94 מכנהו גולן. אבל אם אמר פלגיא וזלגא הוא, הדיקיש לה לארעאי
95 בגולגותא – שהחזקה בנכסי ואכילתם היא בגול שהרי לא
96 מכרתים לו,

1 דפתם יהודה וגליל בשעת חירום – שאף בזמן שאינו שעת חירום
2 בין יהודה וגליל, הרי דינם כשעת חירום משום שאין שיירות
3 מצויות ביניהם, ואף אם הבעלים מוחה, המחאה אינה נשמעת
4 במקום בו נמצא המחזיק, ומשום כך אין מועילה החזקה, שהרי אין
5 בה הוכחה שהבעלים יותר על זכותו.
6 הגמרא דנה בדין חזקה בנכסי בורח: אמר רב יהודה אמר רב, אין
7 מחזיקין בנכסי בורח – אין חזקת שלש שנים מועילה בנכסי אדם
8 שבורח ממקומו מחמת חוב ממון שיש לו, שהרי אין הבעלים יכול
9 למחות בפני המחזיק, ולא ידע המחזיק שעליו לשמור את שטר
10 המכר. ומוסיף רב יהודה, פי אמריתיה לדברי רב קמייה דשמואל,
11 אמר לי – הקשה שמואל על דבריו, ובי למחות בפניו של המחזיק
12 הוא צריך בכדי שתועיל המחאה, הרי אפשר למחות אף שלא
13 בפניו, ולכן אף הבורח יכול למחות בכל מקום שהוא, ואם לא
14 מחה תועיל החזקה.
15 שואלת הגמרא: ורב שהשמיע לנו שלא מועילה חזקה בנכסי
16 בורח, מאי קא משמע לן – מה בא ללמדנו. עונה הגמרא: רב רצה
17 ללמדנו שמחאה שלא בפניו של המחזיק לא הוויא מחאה, משום
18 שאין קול המחאה מגיע למקום בו נמצא המחזיק. מקשה הגמרא:
19 והאמר רב – והרי רבי אבא בר ממל ביאר בשם רב (לעיל ע"א),
20 ששיטת תנא קמא היא שמחאה שלא בפניו הוויא מחאה, ואיך פסק
21 שאין מחזיקים בנכסי בורח כיון שאינו יכול למחות. מתרצת
22 הגמרא: רב טעמא דתנא דידן קפיד – רב ביאר את שיטת תנא
23 קמא, וליה לא קפידא ליה – אבל הוא אינו סובר כך אלא סובר
24 כרבי יהודה שעל הבעלים למחות בפני המחזיק, וכיון שהבורח
25 אינו יכול למחות בדין, אין חזקה מועילה בנכסיו.
26 הגמרא מביאה לשון אחרת בדברי רב: ויאכא דאמר, אמר רב
27 יהודה אמר רב, מחזיקים בנכסי בורח – חזקת שלש שנים מועילה
28 בנכסי אדם שנאלץ לברוח ממקומו, משום שמחאה מועילה אף
29 שלא בפני המחזיק והיה המערער צריך למחות במקומו. ומוסיף
30 רב יהודה, פי אמריתיה קמייה דשמואל, אמר לי – הקשה לי שמואל
31 מה החידוש בדבריו, הרי זה פשיטא שתועיל החזקה, ובי למחול
32 בפניו הוא צריך, הרי המערער יכול למחות במקומו. שואלת
33 הגמרא: ורב שראה צורך לומר דין זה, מאי קא משמע לן – מה
34 רצה להשמיענו. משיבה הגמרא: רב רצה להשמיענו שמחאה שלא
35 בפניו הוויא מחאה.
36 מקשה הגמרא: והא אמרה רב תדא וימנא – הרי רב כבר השמיע
37 לנו דין זה כשפירש את שיטת תנא קמא שאין צריך לערער בפני
38 המחזיק אלא יכול למחות במקומו אם אין שעת חירום בין
39 המקומות. מתרצת הגמרא: רב לא אמר את דין בורח בכדי
40 ללמדנו שמחאה מועילה אף שלא בפני המחזיק, אלא קא
41 משמע לן, דאפילו מיהה בפני שנים שאין יכולין בכוחות עצמם
42 לומר לו למחזיק שהיתה מחאה ועליו לשמור את שטר המכר,
43 הוויא מחאה, כיון שנעשתה בפני שנים, והם ימסרו את הדבר
44 לחבריהם וחבריהם לחבריהם נוספים וכך יגיע הדבר לידי המחזיק
45 שישמע שהיתה מחאה וימשיך לשמור את שטר המכר. ומשום כך
46 סבר רב שמועילה חזקה בנכסי בורח, כיון שיכול למחות, ואם לא
47 מחה הפסיד לעצמו. אמנם שמואל שהקשה על דברי רב שהם
48 פשיטא מחמת שכבר נאמר שמחזיקים בנכסי בורח, זהו משום

המשך מעמוד רלז

ועוד מהעצות בזה, שכשנתקלת במלה שמגמגמה, לא תתעקש לבטא דוקא מלה זו, אלא תשתדל להחליפה במלה אחרת ומה טוב לאחר איזה שניות שתעבור המתיחות. והעיקר בכל האמור והרי כל דבר תלוי בברכת השי"ת יוצר האדם ומנהיגו, לכן הרי הנחה בחיי היום יומים מתאימה להוראת תורתנו תורת חיים ובקיום מצותי הרי זה גם צנור וכלי לקבלת ברכת השי"ת בהמצטרך, ובפרט שכל אחת מנבות ישראל נקראת בת שרה רבקה רחל ולאח. בברכה לבשו"ט בכל האמור.

58 שקיבל על עצמו שלא לספר לאחרים, ומגלה את הדבר. ולכך
 59 המחאה מועילה, שהרי העדים לא נצטוו שלא לספר, ומסתבר
 60 שבלא שיכוונו לכך יספרו לאחרים שדיתה מחאה, ויכולים
 61 הדברים להגיע לידעית המחזיק וידע לשמור על השטר.
 62 הגמרא חוזרת לדון בשיטות נוספות בענין מחאה שלא בפני
 63 המחזיק: **אמר רבא אמר רב נחמן, מְחָאָה שְׁלֵא בְּפָנֵי שֶׁל מְחֹזֵק.**
 64 **הוּא** [ו-הרי היא] **מְחָאָה,** כיון שהמחאה יכולה לבא אל המחזיק.
 65 **אֵיתִיבִיה** – הקשה **רבא לרב** בהקשר, **לֵאמֹר רַבִּי יוֹהָנָן, לֵאמֹר** חכמים ששיעור
 66 חזקה הוא **שִׁלְשׁ שָׁנִים** משום שזוהו שיעור הזמן שהלוקח שומר את
 67 שטר המכירה, **אֵלָּא פְּרִי שְׂאָף אִם יֵהָא** הבעלים **בְּפָסְפִימָא** –
 68 בספרד, הרחוקה מארץ ישראל שנת הליכה יוכל למחות, שאם
 69 ירד אדם לנכסיו **וְיִזְקִין שְׁנָה** ויצא קול על החזקה, **וְיִלְכוּ וְיִזְדַּעְזְעוּ**
 70 **בְּמִשְׁךְ שְׁנָה** שניה שהחזיקו בנכסיו, **וְיָבֵא** המערער **לְשְׁנָה אַחֲרָת** –
 71 במשך השנה השלישית וימחה. וכיון שיתכן שהיה צורך בשלש
 72 שנים, לא חילקו חכמים בתקנתם, ובכל פעם שהמערער והמחזיק
 73 אינם באותה העיר צריך להחזיק שלש שנים. אבל כשהם באותה
 74 העיר, והיתה החזקה בפני המערער ולא מחה, מועילה החזקה מיד
 75 משום שאין אדם שותק כלל אם רואה אחרים שמחזיקים בממונו.
 76 ומקשה רבא, **וְאֵי סָלְקָא דְעָתִידָא** – ואם עלתה בדעתך, **שֶׁמְחָאָה שְׁלֵא**
 77 **בְּפָנֵי הוּא מְחָאָה,** למה לי למייתי – מדוע אמר רבי יהודה שעל
 78 הבעלים לבוא ולמחות בפני המחזיק, **וְיִתְּבִיב הֵתָם אֵיזִיכְתִּיה וְלִמְחִי**
 79 – הרי הבעלים יכול להשיגו באספמאי ולמחות שם, והמחאה
 80 תישמע למחזיק במשך השנה השלישית.
 81 תירץ רב נחמן לרבא: לעולם רבי יהודה סובר שמחאה מועילה אף
 82 שלא בפני המחזיק, ואילו הֵתָם – שם במשנה, שאמר שעל
 83 הבעלים לבוא ולמחות, אין זה חיוב אלא **עֲצָה טוֹבָה קַא מְשִׁמְעָ לָן**
 84 – רבי יהודה משימענו עצה טובה, שיעדיף לבעלים דְּנִיתִי – לבוא
 85 ולמחות בפני המחזיק. **וְנִשְׁקֹל אַרְעָא וְפְרִי** – וליטול את הקרקע
 86 והפירות שמומן המחאה. ואמנם אם ימחה ומקומו ויסמוך על כך
 87 שהמחזיק ישמע שהיתה מחאה, תועיל מחאתו, **אִם שִׁבְאִישׁ**
 88 יבוא לגבות את הפירות, יתקשה להוציא את דמי הפירות שנאכלו
 89 כבר.
 90 הגמרא דנה בדעתו של רבא בדין מחאה שלא בפניו. מקשה
 91 הגמרא: והרי **מְדָאָה מוֹתִיב לֵיה רַבָּא לְרַב נַחְמָן** – מזה שרבא ביאר
 92 במשנה שמחאה שלא בפני המחזיק אינה מועילה, ומחמת כן
 93 הקשה על דברי רב נחמן שסבר שמחאה מועילה ולא בפני
 94 המחזיק, **מְכָלְל** – משמע מזה, **וְלֵאמֹר סְבִירָא לֵיה** – שלא סבר כדברי
 95 רב נחמן **דְּמְחָאָה שְׁלֵא בְּפָנֵי הוּא מְחָאָה,** והאמר רבא – והרי רבא
 96 פסק לעיל (א) **מְחָאָה שְׁלֵא בְּפָנֵי הוּא מְחָאָה,** ומדוע הקשה על
 97 רב נחמן משיטה שהוא עצמו לא סבר כמותה. מתרצת הגמרא:
 98 אמנם מתחילה רבא היה סבור שמחאה אינה מועילה שלא בפני
 99 המחזיק ולכך הקשה על רב נחמן, אבל בתר **דְּשִׁמְעָה מֵרַב נַחְמָן** –
 100 לאחר ששמע מרב נחמן שמחאה שלא בפניו הרי היא מחאה, ורב
 101 נחמן אף תירץ לו את הקושיא ממשנתונו, **סְבִירָא** – קיבל ממנו רבא
 102 את סברתו, וכן פסק להלכה.
 103 דנה הגמרא בפני כמה צריך למחות: **אֲשְׁכַּחְתִּיהוּ [מ-צא] רַבִּי יוֹסִי**
 104 **בְּרַבִּי הַנִּינְא לְתַלְמוּדֵיהוּ דְרַבִּי יוֹהָנָן** – את תלמידי רבי יוחנן. **אָמַר לְהוּ**
 105 **רַבִּי יוֹסִי בְרַבִּי הַנִּינְא, מִי אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן מְחָאָה כְּכַמְהָ** – האם רבי
 106 יוחנן פירש בפני כמה בני אדם צריכה להיעשות המחאה.
 107 השיבו שנים מתלמידי רבי יוחנן תשובות שונות: **רַבִּי תַּיְיא בְּרַ אָבָא**
 108 **אָמַר** בשם רבי יוחנן, **דִּין מְחָאָה הוּא,** שימחה **בְּפָנֵי שְׁנַיִם,** ורבי אבהו
 109 **אָמַר** בשם רבי יוחנן, **דִּין מְחָאָה הוּא** שימחה **בְּפָנֵי שְׁלִישָׁה.**
 110 מסתפקת הגמרא: **לִימָא כְּדִרְבָּה בְּרַב הוּנָא קַא מִיְפְלְגִי** – האם
 111 נאמר שמחלוקת האמוראים בדברי רבי יוחנן תלויה בדברי רבא
 112 בר רב הונא, **דְּאָמַר רַבָּה בְּרַב הוּנָא, כָּל מִלְתָּא** – כל דבר גנאי,
 113 **דְּמִתְאַמְרָא בְּאַפִּי תַלְתָּא** – שנאמר בפני שלשה אנשים,
 114

1 **וְלְמַחְרָה, תִּבְעֵנָא לֵיה גְּדִינָא** – אתבע את הגזלן לדין על חזקתו
 2 בקרקע שלא ברשותי, מחאה בלשון זו **הוּא מְחָאָה** ומועילה
 3 למנוע את החזקה.
 4 הגמרא דנה בכמה אופנים בהם מחה הבעלים שלא בפני המחזיק
 5 ויתכן שלא תועיל המחאה מחמת שלא תגיע לידי המחזיק.
 6 מסתפקת הגמרא: **אָמַר** הבעלים לעדים שמחה בפניהם, **לֵא תִיְמְרוּ**
 7 **לֵיה** – אל תאמרו למחזיק שמחיתו, **פְּאִי** – מה דין המחאה באופן
 8 זה, האם מחמת דבריו אין המחאה מועילה, שהרי לא ישמע
 9 המחזיק שהיתה מחאה, או שהמחאה מועילה למרות הוראתו של
 10 הבעלים שלא למסור למחזיק את דבר המחאה. **אָמַר רַב יְבִיד, הָא**
 11 **קְאָמְרוּ** – הרי הבעלים הורה לעדים שמחה בפניהם **לֵא תִיְמְרוּ לֵיה**
 12 – שלא יאמרו למחזיק שמחה. ומשום כך לא תועיל המחאה,
 13 שהרי הם לא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה ולא ידע שעליו
 14 לשמור את השטר. **וְרַב פְּפָא אָמַר,** כוונת הבעלים היתה, **לְדִירְדִיה** –
 15 למחזיק עצמו **לֵא תִיְמְרוּ לֵיה** – אל תאמרו לו שמחיתו, אבל
 16 **לְאַחֲרֵינִי** – לאחרים, **אִיְמְרוּ לְהוּ** שמחיתו, ויוכל המחזיק לשמוע
 17 שנעשתה מחאה, כיון **דְּתִכְרְדַּת תְּבָרָא אֵית לֵיה,** ותכרדה תְּבָרָא
 18 **אֵית לֵיה** – לחברך יש חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה
 19 לזה את המחאה, עד שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו
 20 להמשיך לשמור את שטר המכר.
 21 הגמרא דנה באופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
 22 הגמרא: מה הדין כשמחה בפני עדים, וענו מעצמם **וְאָמְרוּ לֵיה, לֵא**
 23 **אָמְרִינִי לֵיה** – אין אנו מודיעים את דבר המחאה למחזיק, האם
 24 הועילה המחאה או לא. **אָמַר רַב יְבִיד,** המחאה לא מועילה, **הָא**
 25 **קַא אָמְרוּ לֵיה** – שהרי אמרו העדים לבעלים, **לֵא אָמְרִינִי לֵיה** – אין
 26 אנו מודיעים למחזיק שנעשתה מחאה, ומשום כך אין תועלת
 27 במחאה שהרי לא ידע המחזיק שעליו להמשיך ולשמור את שטר
 28 המכירה. **וְרַב פְּפָא אָמַר,** המחאה מועילה על אף אמירתם, משום
 29 שכוונת העדים היא, **לְדִירְדִיה** [למחזיק] **לֵיה** – אין אנו
 30 מודיעים שהיתה מחאה, אבל **לְאַחֲרֵינִי לֵיה** – לאחרים אנו
 31 אומרים, וכיון שיאמרו לאחרים שהיתה מחאה אין המערער צריך
 32 למחות שוב, משום שהמחזיק יכול לדעת שהיתה מחאה, שהרי
 33 **תִּכְרְדַּת תְּבָרָא אֵית לֵיה,** ותכרדה תְּבָרָא **אֵית לֵיה** – לחברך יש
 34 חבר נוסף ולחבר זה יש עוד חבר, ויאמרו זה לזה את המחאה, עד
 35 שהיא תגיע לידי המחזיק וידע שעליו להמשיך לשמור את שטר
 36 המכר.
 37 מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
 38 הגמרא: מה הדין כשאמר ליה הבעלים לעדים שמחה בפניהם, **לֵא**
 39 **תִּיְפֹק לְכוּ שוּתָא** – אל יצא מפיכם כלל שום דיבור בענין המחאה,
 40 האם מחאה זו מועילה או לא. **אָמַר רַב יְבִיד,** באופן זה ודאי אין
 41 המחאה מועילה, **דְּהָא קְאָמְרוּ** לעדים **לֵא תִיְפֹק לְכוּ שוּתָא,** וכיון
 42 שהזהירים באופן ברור על כך, ודאי לא יצא מפייהם שום דיבור על
 43 המחאה, וממילא לא ידע המחזיק שהיתה מחאה ולא ידע לשמור
 44 את שטר המכר לאחר שלש שנים.
 45 מביאה הגמרא אופן נוסף של מחאה שלא בפני המחזיק. מבררת
 46 הגמרא: מה הדין כשמחה בפני עדים, וענו העדים מעצמם **וְאָמְרוּ**
 47 **לֵיה לבעלים, לֵא מְפָקִינִי שוּתָא** – איננו מוציאים מפיו שום דיבור
 48 בענין המחאה, האם הועילה המחאה או לא. **אָמַר רַב פְּפָא,** אף
 49 שבכל פעם שאמרו העדים שלא יאמרו למחזיק שהיתה מחאה
 50 מועילה המחאה, באופן זה אין המחאה מועילה, **הָא קְאָמְרוּ לֵיה**
 51 **לֵא מְפָקִינִי שוּתָא** – שהרי העדים אמרו לבעלים שלא יוציאו
 52 מפייהם דבר ולא יאמרו לאף אדם שהיתה מחאה, וממילא לא ידע
 53 המחזיק שעליו לשמור את שטר המכר יותר משלש שנים. **וְרַב**
 54 **הוּנָא בְּרִיה דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר,** גם באופן זה מועילה המחאה, שהרי
 55 **כָּל מִלְתָּא דְלֵא רַבִּינָא עֲלִיהָ דְאִינִישׁ** – כל דבר שאינו מוטל על
 56 האדם שלא לגלותו, אלא הוא נמנע מלספרו מרצונו ואין לו
 57 הפסד אם יספר, **אָמַר לְהוּ וְלֵא וְלֵא אֲדַרְעִיתִיה** – אין הדבר נמצא בדעתו

הכוונה ד"שבת וינפש" אינה להעדר החידוש והיצירה שבעבודת האדם, היינו, שבמשך ששת ימי המעשה פועל האדם ומחדש כמה
 עניינים, ואילו ביום השבת אינו עושה מאומה – שכן, עניין זה הוא חיסרון ולא מעלה!
 משיחת שבת פרשת תרומה ה'תשד"מ

בבא בתרא. חזקת בתים – פרק שלישי דף לט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמג רש"י

ואי לא אמר למחר "תבענא ליה בדינא ומפיקנא מיניה", אלא: "פלוגי גולן דקאביל לארעאי בגולנותא" בלבד – הרי הוא כנותן פגם בחבירו, ולא כמבטח עדות, ואינה מחאה. כן פירש רבינו חננאל. לישנא אחרתא שמעתי משמועת רבי יעקב בר יקר, ועיקר: פלוגי גולנא הוא, ואפילו חזיר על קרקע זה שמחזיק

— לאו מחאה היא, שהרי לא מידח מחמת עצמו, והרי הוא כמי שאמר: פלוגי מחזיק בקרקעות של אחרים. ולפגמו מתכוין ולא לערעה, שהרי אינו מזכיר שהוא של אבא אמ פירש "דקאביל לארעאי בגולנותא" — הרי מידח מחמת עצמו, והודיע שהקרקע שלו מחזיק בעלה, והוא מחאה, ואף על גב דלא סיים "למחר תבענא ליה בדינא". ופירוש הוא למאי דקאמר "דקאביל לארעאי בגולנותא". אמר — לעדים: לא תימרו ליה מחאה זו. אמר רב זביד הא קאמר בו' — ולא הויה מחאה, דהא לא אמרו ליה עדים. תו רב פפא אמר — לעולם מחאה הויה, דהכי קאמר להו לעדים: לדידיה לא תימרו, אבל לאחרים תימרו. וכיון שיאמרו לאחרים — יחזרו אותן אחרים ואמרו לו דחברך חבירא אית ליה בו' אמרו ליה לא אמרינן ליה — לא קא אחיבא דאמר להו "לא תימרו ליה", דהא לרב זביד אפילו שתקו לא הויה מחאה, וכל שכן הכא היבא שהשיבו כדבריו. אלא מילתא באפי נפשיה הויה, וקאי אחיבא דאמר להו מחאה גמורה, וצוים לומר לו והם ענוהו "לא אמרינן ליה", ולא חזר ומידח אדריז כן בפני עדים אחרים. אמר רב זביד הא קאמר ליה לא אמרינן ליה — וכיון שלא יאמרו לו — הויה לו לזה למחות עוד בפני אחרים שיאמרו לו, ואם לא מידח אדריז — הפסיד. רב פפא אמר — אין צריך למחות עוד בפני אחרים, דמחאה מעלייתא היא. דהכי קאמר להו: לדידיה לא אמרינן, שלא נלך עד מקומה. לאחרתי אמרינן בו' — רב פפא קא דייק "לא תימרו ליה" — לא אמרינן ליה, דמשמע: לא אמרינן ליה אבל

רב פפא אמר לדידיה לא תימרו לא אחריני תימרו — נראה לרבינו יצחק: דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל, דאמר לעיל: מידח בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו — לא הויה מחאה. דהתם מיירי בחולה חוק, שעלום אל ילך למקום שמחזיק שם. אבל הכא — ולכו למקום המחזיק, ויגידו לבני העיר, ויאמרו לו, והויה מחאה. ליתבי אדוכתייה ולימיה — תימה: אדפריך מרבי יהודה — לסייעיה מרבנן, דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויה מחאה ואומר רבינו יצחק: דרבא היה טועה, וסלקא דעתיה דבבל מקום שהחזיק בשמעת — גם המחאה דבבל מקום שהחזיק מיהודה לאספמיא — הכי נמי מחאה, ואפילו הכי אמר רבי יהודה שיבא בפניו וימחה. ורבנן סברי: אפילו מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת, לכך לא הו חזקה. אבל מיהודה ליהודה — נשמעת, והו חזקה עד שיבא בפניו וימחה. ולכולי עלמא שלא בפניו לא הו מחאה, ורב נחמן דאיצטרך לשנויי עצה טובה קא משמע לן, ולא שני ליה דלא מצי למייבב אדוכתייה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא באותה מדינה, משום דאבתי תקשי ליה: אמאי מצריך רבי יהודה לבא לפניו ילך עד המדינה שהמחזיק שם, וימחה. דמדלא קתני "ויבא לשנה אחרת וימחה, ויודיעהו" — משמע שצריך לבא לפניו כדפרשית.

וְלִמְחַר תְּבַעֲנָא לִיהַ בְּדִינָא - הוּיָא מְחָאָה. אָמַר "לֵא תִימְרוּ לִיהַ", מֵאִי? אָמַר רַב זְבִיד: הָא קָאֵמַר "לֵא תִימְרוּ לִיהַ" רַב פְּפָא אָמַר: לְדִידִיהַ לֵא תִימְרוּ לִיהַ, לְאַחֲרֵינִי אִימְרוּ לְהוּ; חֲבֵרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיהַ, חֲבֵרָא דְחֲבֵרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיהַ. אָמְרוּ לִיהַ "לֵא אִמְרִינֵן לִיהַ" - אָמַר רַב זְבִיד: הָא קָא אָמְרוּ לִיהַ "לֵא אִמְרִינֵן לִיהַ" - רַב פְּפָא אָמַר: לְדִידִיהַ לֵא אִמְרִינֵן לִיהַ, לְאַחֲרֵינִי אָמְרוּ לְהוּ; חֲבֵרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיהַ, וְחֲבֵרָא דְחֲבֵרְךָ חֲבֵרָא אִית לִיהַ. אָמַר לְהוּ "לֵא תִיפּוֹק לְכוּ שׁוּתָא" - אָמַר רַב זְבִיד: הָא קָאֵמַר "לֵא תִיפּוֹק לְכוּ שׁוּתָא" אָמְרוּ לִיהַ "לֵא מְפָקִינֵן שׁוּתָא" - אָמַר רַב פְּפָא: הָא קָאֵמְרוּ לִיהַ "לֵא מְפָקִינֵן שׁוּתָא". רַב הוּנָא בְרִיהַ דְרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: כֹּל מִיִּלְתָּא דִּלָּא רְמָא עֲלֵיהַ דְּאִינִישׁ, אָמַר לֵה וְלֹאן אֲדַעֲתִיהַ. אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נַחֲמָן: מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה. אִיתִיבִיהַ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה: לֹא אָמְרוּ שְׁלֵשׁ שָׁנִים, אֶלָּא כְּרִי שֵׁיחָא בְּאַסְפְּמִיָא וַיְחֻזַּק שָׁנָה, וַיְלָכוּ וַיְוִדְעוּהוּ שָׁנָה, וַיְבֵא לְשָׁנָה אַחֲרַת; וְאִי סִלְקָא דַּעֲתָךְ מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה, לָמָּה לִי לְמִיתִי? לִיתִיב הֵתָם אֲדוֹכְתִיָּה וְלִימְחִי - הֵתָם עֵצָה מוֹכֵחַ קָא מְשַׁמְעוּ לָךְ, דִּינִיָּה וְנִשְׁקוֹל אַרְעָא וּפְרִי. מְדַקָּא מוֹתִיב לִיהַ רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, מְפָלֵל דִּלָּא סְבִירָא לִיהַ דְּמְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה, וְהָאֵמַר רַבָּא: מְחָאָה שְׁלֵא בְּפִינוּ הוּיָא מְחָאָה - בְּתַר דְּשַׁמְעִיהַ מֵרַב נַחֲמָן סְבִירָה. אֲשַׁפְּחִינְהוּ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא לְתַלְמִידֵי דְרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לְהוּ: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְחָאָה בְּכִמְתָּ? רַבִּי חֵיטֵי בַר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחָאָה בְּפִנֵּי שָׁנִים, רַבִּי אֶבְהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחָאָה בְּפִנֵּי שְׁלֹשָׁה. לִימָא, בְּדַרְבָּה בַר רַב הוּנָא קָא מִפְּלַגֵּי, דְּאָמַר רַבָּה בַר רַב הוּנָא: כֹּל מִיִּלְתָּא דְּמִתְאַמְרָא בְּאִפִּי תַלְתָּא לִית

1 רב פפא אמר לדידיה לא תימרו לא אחריני תימרו — נראה לרבינו יצחק: דרב פפא אית ליה שפיר דשמואל, דאמר לעיל: מידח בפני בני אדם שאין יכולין לומר לו — לא הויה מחאה. דהתם מיירי בחולה חוק, שעלום אל ילך למקום שמחזיק שם. אבל הכא — ולכו למקום המחזיק, ויגידו לבני העיר, ויאמרו לו, והויה מחאה. ליתבי אדוכתייה ולימיה — תימה: אדפריך מרבי יהודה — לסייעיה מרבנן, דמוכח לעיל דסברי מחאה שלא בפניו הויה מחאה ואומר רבינו יצחק: דרבא היה טועה, וסלקא דעתיה דבבל מקום שהחזיק בשמעת — גם המחאה דבבל מקום שהחזיק מיהודה לאספמיא — הכי נמי מחאה, ואפילו הכי אמר רבי יהודה שיבא בפניו וימחה. ורבנן סברי: אפילו מיהודה לגליל אין החזקה נשמעת, לכך לא הו חזקה. אבל מיהודה ליהודה — נשמעת, והו חזקה עד שיבא בפניו וימחה. ולכולי עלמא שלא בפניו לא הו מחאה, ורב נחמן דאיצטרך לשנויי עצה טובה קא משמע לן, ולא שני ליה דלא מצי למייבב אדוכתייה לפי שהמחאה אינה נשמעת אלא באותה מדינה, משום דאבתי תקשי ליה: אמאי מצריך רבי יהודה לבא לפניו ילך עד המדינה שהמחזיק שם, וימחה. דמדלא קתני "ויבא לשנה אחרת וימחה, ויודיעהו" — משמע שצריך לבא לפניו כדפרשית.

חבי גרסינן: מכלל דלא סבירא ליה הא אמר רבא מחאה שלא בפניו — ולא גרסינן 'הוא אמר רבא אמר רב נחמן', לית

ובא אמר רבא אמר רב נחמן, לית

ל' אחרתי אמרי, מדלא אמר "לא תימרו". לא תיפוק לבו שותא — לא יצא דבר מפיהם, דמשמע: לא לו ולא לאחרים. שותא = דיבור. כמו: שותא דינוקא בשוקא או דאבבה או דאמא (סוכה נו, ב). אמר רב זביד הא קאמר בו' — ואינה מחאה. אמרו ליה לא מפקינן שותא — לא קאן אחיבא דאמר להו "לא תפיק לבו שותא" — דהתם כולי עלמא לא פליגי דלא הויה מחאה, הויה אחרו ליה בין לא אחרו ליה שום דיבור, ומילתא באפי נפשיה הויה, וכגון שזוח אותם לאמר, והם אמרו "לא מפקינן שותא". אמר רב פפא: עבא דלא מויתנא לא הויה מחאה, דהא קאמר בו' דמשמע: לא לו ולא לאחרים. אמר רב הונא כירה דרב יוסה: האי נמי מחאה הויה. אלא מילתא דלא רמיא עבא דאיניש — שיאנה מוטלת עליו לברר וגם אינו מפסיד אם אמר אם לא אמרה — אמר לה לבני אדם ולאו אדעתיה. כלומר, אינו נתן אל לבו שקיבל הדבר עליו לכסותו. והלכך אינו צריך למחות בפני אחרים, שהרי מידח בפני בני אדם שיכולין לומר לו, והלכתא: בין אמר הממחה "לא תימרו ליה מידי מהני מילי למחזיק", ובין אמרו "לא מפקינן שותא" — כבולוה הויה מחאה, בר מאמר להו הממחה ד"לא תיפוק לבו שותא" דלא הויה מחאה, וכן פסק רבינו חננאל. הכי גרסינן: אמר רב נחמן מחאה בו' — ואף על גב דאדוכתייה רבא לרב נחמן — שיטת גמרא היא בהרבה מקומות כן, והכי פירוש: כי שמעה רבא מרב נחמן לוך מילתא דאמרין בה "אמר רבא אמר רב נחמן" — ורבי אישי סטידר גמרא הוא דקאמר אמר רבא אמר רב נחמן, וגם מפרש הקושיא אחרי כן שהקשהו. מחאה שלא בפניו הויה מחאה ולא בפניו ששילח שלוחו למחות בפניו, אלא מכיון שמידח בפניו. הויה מחאה, שהרי יכול הדבר לבא לאונו. ואפילו לא ידע המחזיק מחאה של מערער — לא חיישינן, מאחר שמידח לו בחונן, אייתיביה רבא לרב נחמן אמר רבי יהודה בו' — ואי קשיא: אדפריך מספא, לסייע מרישא, דהא אוקימנא מחאה שלא בפניו הויה מחאה איכא למימר: דרבא מוקי לה לרישא במילי אחרי, אלא כרי שיחא בו' — טעמא דרבי יהודה לאו משום דתלת שנין מיוחדר איניש בשטריה, אלא כדפרשית: כרי שיחא בו', וטעמא דחזקה לדידיה — משום דלא שביק איניש דאבלי ארעיה בלא רשותו אפילו שעה אחת ושתיק, אלא לכך האריכו שלש שנים — שפעמים שהמערער רחוק מהלך שנה, ולא יבא ערעור שלו לאונו עד שלש שנים. ולאפלוגי אתנא קמא אתא, דלא חיישינן לשעת חירום, וחזקה בפניו מיד הויה חזקה, והאי לא הויה מיד. מדתילי טעמא באספמיא לקמן בפרקין, ויבא לשנה אחרת — קא סלקא דעתך דרבא דוקא קאמר, שיבא המערער עצמו וימחה בסוף שלש בפניו של מחזיק, אלמא מחאה שלא בפניו לא הויה מחאה, והלכך חזקה שלא בפניו לא תיחזיק חזקה, ואף על גב דלרבי יהודה הויה חזקה — בחבי לא סבירא ליה כרבי יהודה, דרבי יהודה מצריכו לילך ולערעה, ולרבא לא נצרכי, אלא מחזק שיאנו יכול למחות באספמיא — גם המחזיק לא יכול להתחזק. וי' סלקא דעתך — דאין צריך לשלוח שלוחו למחות בפניו בערים, אלא מחאה במקום שהוא שם, ואם יבא הדבר לאונו — יבא, למח ליה למית עד מקום המחזיק, או לשלח שלוחו למחות בפניו? ליתבי אדוכתייה — באספמיא, ולמידי בפני עדים, שהרי יכולין לבא ולומר לו בסוף שלש, אם ירצו ומשני: עצה טובה קא משמע לן — דיניתיה הוא עצמו, ותשקול קרקע ופירותיו מיד המחזיק, שאם ימחה במקומו ולא ילך, וירצא נכשיו מידי הפירות שאכל המחזיק — וירצא ממנו בטורה, דקשה גול האכל, ומיהו לאו דוקא מצריך ליה רבי יהודה לבא, אלא הכי קאמר: לא אמרו דצריך שלש שנים אלא כרי שאם יהיה המערער באספמיא, ומשהחזיק זה יצא הקול ויודיעוהו בשנה שניה, וימחה בתחלת שלש, ויכול הדבר לבא לאונו של מחזיק בסוף שנה שלשית — ואז יש הנאה למערער, שאם ירצה הוא עצמו לבא בסוף שלש ויקח קרקע ופירות ומכשיו, בלא דין ודברים. והא אמר רבא מחאה שלא בפניו הויה מחאה — לעיל פסק רבא דמילתא הכי. ומשני בתר דשמעייה מרב נחמן — ותיריך לו תשובה שהשיבהה, עסק רבא הכי. הכי גרסינן: מי שמוע לבו מרבי יוחנן מחאה בכמה — בפני כמה בני אדם. כל מילתא — של גמא, ודמאמריה מרב תלתא לית בה משום לישנא בישא — אם יחזרו ויאמרו לזה: כך אמר פלוני עליך. וטעמא כדפרשית בערבין: בפני בערבין: מואי טעמא: חברך חבירא אית ליה. ואמר אביי התם: דכל מילתא דעבידא לאיגלווי — לית בה משום לישנא בישא. והלכך, גבי מחאה נמי מילתא דעבידא לאיגלווי, והויה מחאה בפני שנים, כדי שיוחר המחזיק בשטרו. ולהכי פליגי: מאן דאמר בפני שנים — לית ליה דרבה בר רב הונא דבעי תלתא, דהא אפילו בתרי עבידא לאיגלווי, והויה מחאה בפני שנים, ולענין

1 לית בה משום לישנא בישא – דקלא אית לה, וסופו שידע. אף על גב דמלחה על
2 פה אפילו בכמה עדים אינו גובה מן הלקוחות, ועממא משום דלית ליה קלא,
3 כדאמר לקמן (מב, א). רדתם היו טעמא משום דמאן דריף – בצינעא זיף. ועוד, רדתם
4 אין יודעין מי יקח, שיגידו לו “פלוגי חיב”. אבל מאן דידע מחאה – יאמר למחזיק.
5 לית בה משום לישנא בישא – פירושו:
6 לאתו שאומרו לפני שלשה. בדפרכי
7 “יש בערכי” (ערכין טו, ב) מייתי עלה הא
8 דאמר רבי יוסי: מעולם לא אמרתי דבר חזרתי
9 לאחורי. פירושו: שלא היה חושש אם ישמעו
10 בעלים. מאן דאמר בפני שנים קסבר מחאה
11 שלא בפניו לא הוי מחאה – תימה להאי
12 לישנא: דרבא קאמר לקמן מחאה בפני שנים,
13 ולעיל פסק רבא במחאה שלא בפניו הוי מחאה
14 סהודתא – ואי לאו משום סהודות
15 היה סגי בחד, דלמחר תבא אית
16 ליה. ואף על פי שלשון הרע אין שנמע –
17 היינו לפי שמעלמין אותו מבני אדם. ומאן
18 דאמר בפני שלשה – בעי גלויי מילתא כמו
19 בלשון הרע.

1 ולענין לשון הרע לית בה משום לישנא בישא היכא דמתאמרא קמי תרי. ומאן דאמר
2 בפני שלשה אית ליה דרבה בר רב הונא – בדשלשה הוי גלויי מילתא ולא בתרי, הלכך
3 בפני שנים לא הויא מחאה, דלא עבידא לאיגלווי. כן נראה שיטה זו בעיני ועיקר. (הגה”ה)
4 תמיה לי, אמאי לא אמר נמי: לימא דרבאי קמיפלגי? ושמו משום דלא מצי גמרא
5 לאוקמי בדברי הכל כדמוקי דרבה בר רב הונא,
6 כדמסיק למילתיה: לא דכולי עלמא אית ליה
7 דרבה בר רב הונא כו’ – עד כאן) ולקמן נמי
8 מוכח דמאן דרבי גלויי מילתא במחאה – בעי
9 שלשה. והכי הויא מסקנא דשמיטתא. וכל
10 רבותינו מפרשים דגבי מחאה נמי לשון הרע
11 איכא, דקאמר: פלניא גולנא הוא, והלכך, לרבה
12 בר רב הונא אי מתאמרא קמי תרי – לא הוי
13 מחאה, משום דאית בה משום לישנא בישא,
14 ולא יאמרו לו למחזיק, ולא מילתא היא, דלא
15 דמי ללשון הרע כלל, דעיקר מחאה היינו משום
16 דבעינן שיבא הדבר לאוננו של מחזיק, ומצוה
17 היא לומר לו כדי שיהדר בשטרו, ולכך תקנו
18 למערער שימחה בפני עדים כדי שיוציאו את
19 הקול. תדע, דהיכא דאמר ליה “לא תפיק לבו
20 שותא” – לא הויא מחאה. דלא דכולי עלמא אית
21 ליה דרבה בר רב הונא – דכל גלויי מילתא לא
22 הוי בפחות משלשה, ואי היה בעינא גלויי
23 מילתא במחאה – היה צריך למחות בפני
24 שלשה. אבל בהכי פליגי, דמאן דאמר בפני
25 שנים – קסבר: שלא בפניו לא הויא מחאה,
26 דכיון דאין מחאה אלא בפניו – די לו בשני
27 עדים שיעידו שמחה בו, וכיון דמיחה בפניו –
28 אין לך גלויי מילתא גדול מזה, שדרי ודאי ידע
29 המחזיק שמחה בו זה, ויהו בשטרו. ומאן
30 דאמר בפני שלשה – קסבר: מחאה שלא בפניו
31 הויא מחאה, והלכך היכא דמיחה שלא בפניו
32 צריך שלשה. משום גלויי מילתא, דכיון דידעי
33 שלשה – כאילו כל העולם יודעין. איבעית
34 אימיה דכולי עלמא מחאה שלא בפניו הויא
35 מחאה – כדאוקמי מנתיב, ובדפוס הלכתא,
36 וכולי עלמא כרבה בר רב הונא סבירא להו,
37 דאין גלויי מילתא במחאה שלא בפניו אלא
38 בשלשה. והכא תאם קמיפלגי מאן דאמר בפני
39 שנים קסבר סהודתא בעינן – ודי לנו בשני

לית בה משום לישנא בישא; מאן דאמר בפני
שנים – לית ליה דרבה בר רב הונא, ומאן דאמר
בפני שלשה – אית ליה דרבה בר רב הונא?
לא, דכולי עלמא אית ליה דרבה בר רב
הונא, והכא בהא קא מיפלגי: מאן דאמר בפני
שנים, קסבר: מחאה שלא בפניו לא הויא מחאה,
ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: מחאה שלא
בפניו הויא מחאה. אי בעית אימא: דכולי עלמא
– מחאה שלא בפניו הויא מחאה, והכא בהא
קמיפלגי: מאן דאמר בפני שנים, קסבר: סהודתא
בעינן; ומאן דאמר בפני שלשה, קסבר: גלויי
מילתא בעינן. גידל בר מניומי הוה ליה מחואתא
למחויי, אשפחניהו לרב הונא ולחייא בר רב הלר
חלקיה בר טובי דהווי תבוי, ומחה קמייהו. לשנה
הדר אתא למחויי, אמרו ליה: לא צריכת, הכי
אמר רב: פיון שפיתיה שנה ראשונה, שוב אינו
צריך למחות. ואיכא דאמרי, אמר ליה חייא בר
רב: פיון שפיתיה שנה ראשונה, שוב אין צריך
למחות. אמר ריש לקיש משום בר קפרא: וצריך
למחות בסוף כל שלש ושלש תהי בה רבי יוחנן:
וכי גזלן יש לו חזקה? – גזלן סלקא דעתך? אלא:
גזלן יש לו חזקה? אמר רבא, הלכתא: צריך
למחות בסוף כל שלש ושלש. הני בר קפרא:
ערער, חור וערער, חור וערער; אם מחמת מענה
ראשונה ערער – אין לו חזקה, ואם לאו – יש לו
חזקה. אמר רבא אמר רב נתנמן: מחאה בפני שנים,
ואין

17 ביון שמחה שנה ראשונה שוב אין צריך
21 למחות – פירש הקונטרס: עד סוף
22 שלש שנים. ואם תאמר: מנתיבת היא, דתקנו
23 עד כדי שיחזיק שנה ויודיעוהו שנה ויבא
24 לשנה אחרת וימחה. אלמא דאין צריך למחות
25 רק פעם אחת תוך שלש שנים ויש לומר:
26 דאי מנתיבתן – היה אמינא דאין צריך כי
27 מחאה אתא חוב בסוף שלש, אבל אם מיחה
28 בתחלת שנה ושוב לא מיחה בכל אותן שלש
29 – סלקא דעתך דמורה שהיא שלו, ואין לפרש
30 דאין צריך למחות עד עולם – דאם כן פליגי
31 אדריש לקיש, והוה ליה למימר: ריש לקיש
32 אמר. וצריך למחות בסוף כל שלש –
33 אין לפרש דטעמא שלא יאמר “לקחתי אחר
34 המחאה”. כדפירש הקונטרס, כיון דעל כרחו
35 מורה דמעיקרא קודם מחאה כל בתרות מביה
36 נחת בה – אין נאמן לומר אחרי כן “קניתי”.
37 ועוד, דאם כן שפיר קרי ליה גזלן אלא טעמא
38 כדפירש הקונטרס, משום דתלת שנין מחדר
39 אינש בטריה אחר המחאה, ותו לא.
40 ולהאי טעמא דאמר לעיל (לא, א): אבל אכלה שית שנין – אין לך מחאה
41 גדולה מזו. פליגא אחר דכאב, דקאמר דצריך למחות כל שלש, ונראה דכהויא
42 הלכתא, דסתמא דגמרא אחר. ולא כמאן דאמר רבנו תנאל דהלכה כבר
43 קפרא. מחאה בפני שנים והיא צריך לומר כתובו – ואם תאמר: ומה מועיל
44 הכתיבה? והיא לא חשיב שטר אם לא נעשה מדעת מי שהיא חובתו, כגון שטר מכת
קמיהו בפני שלשתן. והוא הדין לפני שנים, כדאמר רבא לקמן: מחאה בפני שנים, ואין צריך לומר “כתבור”. אלא הכי הוה עובדא, וכן פסק רבנו חננאל דמחאה בפני שנים. לשנה
אחרת אתא – פעם שניה ומיחה קמיהו. סבירא ליה דכל שנה ושנה צריך למחות, ואם מיחה פעם ראשונה ושניה ולא מיחה בשנה שלישית – איגלאי מילתא דלא כדון מיחה
ראשונה ושניה, ולסוף שנה שלישית זו הויא חזקה, ולא צריך להוחר בשטרו. לא צריכת – ללמחות כל שנה ושנה. אבל פתח אתה מיחא צריך למחות בכל שלש ושלש, בדלקשן,
שלא יהו שלש שנים רופצים בלא מחאה. ומיחו, אינוו לא איירי בהכי מידי, אלא למעוטי שלש מחאות בתוך שלש שנים באו, דדי בשנה ראשונה ושוב אין צריך למחות בכל השלש
שנים. הכי נרסין: אמר ריש לקיש משום בר קפרא וצריך למחות בסוף כל שלש ושלש – דאף על גב דמשמיה שנה ראשונה שוב אין צריך למחות – הני מילי בהנהו שלש, אבל
בסוף שלש – צריך למחות עריין, דלא הוי תלת שנין בלא מחאה. דתלת שנין מחדר אינש בשטריה אחר המחאה, טפי לא מחדר. והכי הלכתא. ואף על גב דתיהי בה רבי יוחנן
– תמיה היה, אבל ירא היה לחלוק על בר קפרא. וגם רבינו תנאל פסק כן. ויש מפרשים טעמא דצריך למחות בסוף שלש – כדי שלא ישעין “לאחר המחאה מכת ליה”. ולא נהירא,
דכיון דעל כרחו מודי דמעיקרא לאו תורת מכירה נחת בה – אינו נאמן לומר אחרי כן “החזקתי בה בתורת מכירה”. תרי – מחשב ומקשה בה, וכי גזלן יש לו חזקה – כלומר,
אמאי צריך למחות בסוף כל שלש? והוא דמיהחא שנה ראשונה. והוציא קול על זה שהווי גזלן – היה לו להוחר בשטרו כל השנים, עד שירע זה לדין או עד שיומא,
את שטרו אחר המחאה לבית דין. ומלא נהר בשטרו – יפסד, דאיכא למימר גזלן הוא. והיינו דמיהחא גזלן סלקא דעתך? הא קטעין “שמע יהי לי קודם המחאה ואבד”, ומספיקא
הוא דאנן מפסידין אותו את הקרקע, לפי שלא נהר בשטרו אלא אימא בגזלן, וכדפירשית. ערער חור וערער – בסוף כל שלש ושלש. בר קפרא לטעמיה דאמר צריך למחות בסוף
כל שלש ושלש, הלכך מנהג הוא לערער הרבה פעמים. ערער – מחאה בפני עדים. אם מחמת מענה ראשונה ערער – דככולהו מחאות טעין “קאכיל לארעאי בגולותא” – הרי זו
מחאה, והלכך אין לו חזקה למחזיק. אבל אם במחאה ראשונה חזכי שבגולות ירד אל שדה זו, ובמחאה שניה חזכי כי משכנתא בידו, ואני מוסר לכם עדות זו כדי שלא יחזיק בה
ויאמר מכורה היא בידי. כיון ששינה בטענתו – אינה מחאה, ונתקיימה החזקה ביד המחזיק. והוא הדין למוחה של מחאות בתוך שלש שנים משני טענות המכחישות זו את זו –
דלא כן מחאה כלל, לא ראשונה ולא אחרונה, והייתה חזקה לסוף שלש. דכיון דמיחה מחאה אחרת בשנה שניה שמכשת מחאה של שנה ראשונה – מודה הוא דהויא מחאה
שלא כיון הדין, והודאת בעל דין באמה עדים דמי, והודאת אלא להויא מחאה מחמת פירוש, וכל שכן זו שניה, דהחזק פכרן, ובמי שלא מיחה בתוך שלש כלל דמי. והכי שריב בפירושו
רבינו חננאל: מחאה בפני שנים ואין צריך לומר כתובו – אלא כותבים לו העדים שטר מחאה למערער, להיות בידו לעדות שמחה בתוך שלש, ואף על פי שלא צוה אותם. דכיון לו
לאדם שלא בפניו ושלא ברשותו, דמסתמא נידא ליה.

עדים שיעידו שמחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאוננו – יבא. דמאמר שיובל לבם
לאוננו של מחזיק בפני ענין בעלים – הויא מחאה, ולאו דאורייתא שיהיה שטר
לכסות הדבר, דכיון דלשנא בישא ליכא במחאה – שנאמ אלו עצמן ולכו ויגידו למחזיק,
או יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן – שידע כל העולם, וכיון דנודע
לשלשה – כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
לא ידע. מחויאתא למחויי – שהיה אחד מחזיקי בבכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה
עדים שיעידו שמחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאוננו – יבא. דמאמר שיובל לבם
לאוננו של מחזיק בפני ענין בעלים – הויא מחאה, ולאו דאורייתא שיהיה שטר
לכסות הדבר, דכיון דלשנא בישא ליכא במחאה – שנאמ אלו עצמן ולכו ויגידו למחזיק,
או יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן – שידע כל העולם, וכיון דנודע
לשלשה – כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
לא ידע. מחויאתא למחויי – שהיה אחד מחזיקי בבכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה
עדים שיעידו שמחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאוננו – יבא. דמאמר שיובל לבם
לאוננו של מחזיק בפני ענין בעלים – הויא מחאה, ולאו דאורייתא שיהיה שטר
לכסות הדבר, דכיון דלשנא בישא ליכא במחאה – שנאמ אלו עצמן ולכו ויגידו למחזיק,
או יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן – שידע כל העולם, וכיון דנודע
לשלשה – כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
לא ידע. מחויאתא למחויי – שהיה אחד מחזיקי בבכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה

עדים שיעידו שמחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאוננו – יבא. דמאמר שיובל לבם
לאוננו של מחזיק בפני ענין בעלים – הויא מחאה, ולאו דאורייתא שיהיה שטר
לכסות הדבר, דכיון דלשנא בישא ליכא במחאה – שנאמ אלו עצמן ולכו ויגידו למחזיק,
או יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן – שידע כל העולם, וכיון דנודע
לשלשה – כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
לא ידע. מחויאתא למחויי – שהיה אחד מחזיקי בבכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה
עדים שיעידו שמחה זה בתוך שלשה, ואם יבא הדבר לאוננו – יבא. דמאמר שיובל לבם
לאוננו של מחזיק בפני ענין בעלים – הויא מחאה, ולאו דאורייתא שיהיה שטר
לכסות הדבר, דכיון דלשנא בישא ליכא במחאה – שנאמ אלו עצמן ולכו ויגידו למחזיק,
או יאמרו לאחרים שיאמרו לו. גלויי מילתא בעינן – שידע כל העולם, וכיון דנודע
לשלשה – כאילו נודע כבר למחזיק דמי, דמסתמא ידע במחאה זו. אבל בשנים מסתמא
לא ידע. מחויאתא למחויי – שהיה אחד מחזיקי בבכסיו, והיה רוצה למחות, ומיחה

44 רב, כִּינן שְׁמִימָה בְּשֵׁנָה רֵאשׁוּנָה, שׁוּב אִינוּ צָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּכֹל שָׁנָה.
 45 וְאִיכָא דְאָמְרֵי – יֵשׁ שְׁאֵמְרוּ שְׁמוּעָה זֹו בְּלִשׁוֹן אַחֲרֵת, שְׁלֹא כֹל
 46 הָאִמּוּרָאִים הִשְׁיבּוּ לְגִידֵל בַּר מְנִימִי, אֲלֵא אָמַר לִיהּ חֵייל בַּר רַב –
 47 חֵייל בַּר רַב לְבַדּוּ הוּא שְׁהַשִּׁיב, דְּכִינן שְׁמִימָה שְׁנָה רֵאשׁוּנָה, שׁוּב
 48 אִין צָרִיךְ לְחוּרֹר וּלְמַחֲוֹת בְּכֹל שָׁנָה.
 49 הַגְּמָרָא מְבַרְרָת עַד מַתִּי צָרִיךְ לְחוּרֹר וּלְמַחֲוֹת: אָמַר רִישׁ לְקִישׁ
 50 מִשּׁוּם בַּר קְפָרָא, אַמְנָם הַבְּעֵלִים אִינוּ צָרִיךְ לְחוּרֹר וּלְמַחֲוֹת שׁוּב
 51 בְּכֹל שָׁנָה, אֲבָל מַחֲוָה אַחַת אִינְה מוֹעִילָה לְעוֹלָם, וְצָרִיךְ הַבְּעֵלִים
 52 לְמַחֲוֹת בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ וְשָׁלֹשׁ – בְּסוּף כֹּל שְׁלֹשׁ שָׁנִים, בְּכַדִּי שְׁלֹא
 53 יַעֲבְרוּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים שֶׁל חֻזָּקָה לְלֵא מַחֲוָה, שְׁלֹאֲחֵרִים יִהְיֶה
 54 הַמַּחֲוִיק נֶאֱמַן כְּטַעְנָתוֹ שְׁהִיה לֹו שְׁטַר שְׁאֲבֵד כִּינן שְׁעֲבְרוּ שְׁלֹשׁ
 55 שָׁנִים לְלֵא מַחֲוָה.
 56 תְּהֵי בָּהּ – הַתְּקֵשָׁה רַבִּי יוֹחֲנָן בְּדַבְּרֵי בַר קְפָרָא, וְכִי נִזְלָן יֵשׁ לֹו תְּקֵה
 57 – הִרִי לְאַחַר מַחֲוָתוֹ הָרֵאשׁוּנָה שְׁהַמַּחֲוִיק גּוֹלָן, יִהְיֶה עַל הַמַּחֲוִיק
 58 לְשִׁמּוֹר אַת הַשְּׁטַר לְעוֹלָם עַד שִׁירֵד עַמּוֹ לְדִין, או שִׁירָאָה אַת
 59 הַשְּׁטַר לְבֵית דִּין לְאַחַר הַמַּחֲוָה, וְאִם לֹא נֹוהַר בְּשִׁמִּירַת הַשְּׁטַר
 60 הַפְּסִיד לְעַצְמוֹ כִּינן שְׁאֲפִשֵׁר לֹוֹמַר שְׁאֲבִילָתוֹ הִיא בְּגוֹל.
 61 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: נִזְלָן סְלֵקָא דְעֵתֵךְ – וְכִי נִיתֵן לֹוֹמַר שְׁהַמַּחֲוִיק הוּא
 62 וְדַאי גּוֹלָן שְׁמַחֲמַת כֵּן מוֹצִיאִים אַת הַקְּרַסְקַע מִיָּדוֹ, הִרִי הוּא טוֹעֵן
 63 שְׁהִיה לֹו שְׁטַר שְׁאֲבֵד, וְאִם כֵּן הַדְּבַר סְפָק וְלֹא וְדַאי. מִתְּרַצַּת
 64 הַגְּמָרָא: אַמְנָם אִין הַמַּחֲוִיק כְּגוֹלָן וְדַאי, אֲלֵא כּוֹנֵת רַבִּי יוֹחֲנָן הִיתָה
 65 לְהַקְּשׁוֹת, וְכִי מַחֲוִיק הוּא שְׁהוּא כְּגוֹלָן, שְׁהִרִי מַחֲמַת מַחֲוָת הַמַּעֲרֵעַר
 66 אֲנוּ מְסַתְּפִים עַל בְּעוֹלָתוֹ, יֵשׁ לֹו תְּקֵהָ – תּוֹעִיל לֹו חֻזָּקָה בְּלִי שְׁטַר,
 67 וְכַמּוֹ שְׁנַתְּבָאֵר.
 68 הַגְּמָרָא מְבִיאָה פֶּסֶק הַלְכָה בְּעֵינֵן זֹה: אָמַר רַבָּא, הַלְכָתָּא – הַהֲלָכָה
 69 בְּדִין זֹה הִיא, שְׁצָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּסוּף כָּל שְׁלֹשׁ וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּמַהֲטַעַם
 70 שְׁנַתְּבָאֵר לְעִיל.
 71 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְדוֹן בְּדִינֵי מַחֲוָה, וּמְבַרְרָת אַת דִּין הַמוּחָה
 72 מְכַמָּה טַעְנוּת: תְּנִי בַר קְפָרָא, עֲרֵעַר הַבְּעֵלִים בְּתוֹךְ שְׁלֹשַׁת הַשָּׁנִים
 73 הָרֵאשׁוֹנוֹת שֶׁל הַחֻזְקָה, וְחוֹרֵר עֲרֵעַר בְּסוּף שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִזְּמַן הַמַּחֲוָה
 74 הָרֵאשׁוֹנָה, וְחוֹרֵר וְעֲרֵעַר שׁוּב בְּסוּף שְׁלֹשׁ שָׁנִים מִזְּמַן הַמַּחֲוָה הַשֵּׁנִי,
 75 אִם מְחַמַּת מְעַנְיָה רֵאשׁוּנָה עֲרֵעַר – אִם כֹּל מַחֲוָתוֹ הִיוּ מַחֲמַת אוֹתָהּ
 76 הַטַּעְנָה, אִין לֹו תְּקֵהָ – אִין הַחֻזְקָה מוֹעִילָה, כִּינן שְׁלֹא שִׁינָה
 77 הַמַּעֲרֵעַר אַת טַעְנוּתוֹ, וּמוֹכַח מִזֶּה שְׁטַעְנָתוֹ אֱמַת, וּמַה שְׁחוֹר וּמַחָה
 78 הוּא מַחֲמַת חֵיּוּב מַחֲוָה בְּסוּף כֹּל שְׁלֹשׁ. וְאִם לֹא – אִם בְּאַחַת
 79 מִהַמַּחֲוָת שִׁינָה בְּדַבְּרֵיּוֹ וְטַעֵן טַעְנָה אַחֲרָת, כְּגוֹן שְׁתַּחֲוִילָה טַעֵן
 80 גּוֹזְלָה הִיא בִּידוֹ שֶׁל הַמַּחֲוִיק, וּבְמַחֲוָה שְׁאֲחָרִיה טַעֵן שְׁהִיא
 81 מְמוּשְׁכְּנַת בִּידוֹ, יֵשׁ לֹו תְּקֵהָ – מוֹעִילָה הַחֻזְקָה, מִשּׁוּם שְׁהַמַּעֲרֵעַר
 82 שִׁינָה אַת טַעְנוּתוֹ וּמוֹכַח מִכָּךְ שְׁאִין טַעְנוּתוֹ אֱמַת וְהִרִי זֹה כְּמִי
 83 שְׁלֹא מַחָה כֹּלְל.
 84 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִיכּוּם שֶׁל דֵּינִים הַנְּעִשִׂים בְּפְנֵי אַחֲרִים וְנִכְתָּבִים
 85 בְּשִׁטְר: אָמַר רַבָּא אָמַר רַב נָחֻמָּה, מְחָאָה שֶׁל בְּעֵלִים כְּנֵגַד חֻזְקָה
 86 בְּשַׁדְּדוֹ, מוֹעִילָה אִם נַעֲשִׂית בְּפְנֵי שָׁנִים מִשּׁוּם עַדוּת,

1 לִית בָּהּ מִשּׁוּם לִישְׁנָא בִישָׂא – אִין בּוּזָה אִיסוּר לְשׁוֹן הָרַע כְּשַׁחֲזוּרִים
 2 וּמִסְפָּרִים לְמִי שְׁדִיבְרוּ עֲלֵיו שְׁפְלוּנִי אֲמַר עֲלֵיו דְּבַר גְּנָאִי זֹה, כִּינן
 3 שְׁדַבְּרַ שְׁנֵאֲמַר בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה עֲשׂוֹי לְהִתְפָּרַסְתּוּ וְהִיהָ שׁוֹמַע עַל כֵּךְ גַּם
 4 לְלֵא שִׁיאֲמָרוּ לוֹ הַשְׁוֹמְעִים, וּבְדִין זֹה חֵלְקוֹ הָאִמּוּרָאִים, מֵאֵן דְּאָמַר
 5 – רַבִּי חֵייל בַּר אַבָּא שְׁחוּבַר שְׁמַחֲוָה מוֹעִילָה אִם נַעֲשִׂית בְּפְנֵי
 6 שְׁנֵי, לִית לִיהּ דְּרָבָה בַּר רַב הוּנָא – אִינוּ סוּבַר כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא,
 7 אֲלֵא סוּבַר שְׁגַם אֲמִירָה בְּפְנֵי שָׁנִים מִתְּפָרַסְמַת וְאִין אִיסוּר לְשׁוֹן
 8 הָרַע אִם יִסְפַּר הַדְּבַר לְמִי שְׁחוּבַר עֲלֵיו, וּמַחֲמַת כֵּן מוֹעִילָה מַחֲוָה
 9 בְּפְנֵי שָׁנִים כִּינן שְׁהַמַּחֲוָה תִּתְפָּרַסְתּוּ וַיְדַע הַמַּחֲוִיק שְׁעֲלֵיו לְשִׁמּוֹר
 10 אַת שְׁטַר הַמַּכִּירָה. וּמֵאֵן דְּאָמַר – וְרַבִּי אַבְהוֹ שְׁחוּבַר שְׁמַחֲוָה
 11 צָרִיכָה הִלְיוּת בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, אִית לִיהּ דְּרָבָה בַּר רַב הוּנָא – סוּבַר
 12 כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא. וְלַכָּךְ סוּבַר שְׁמַחֲוָה אִינְה מוֹעִילָה אֲלֵא בְּפְנֵי
 13 שְׁלֹשָׁה כִּינן שְׁרַק כֵּךְ הִיא תִּתְפָּרַסְתּוּ.
 14 דוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – מַחֲלוּקַת הָאִמּוּרָאִים אִינְה בְּדַבְּרֵי רַבָּה בַּר רַב
 15 הוּנָא, אֲלֵא דְכוּלִּי עֲלֵמָא – בִּין רַבִּי חֵייל וּבִין רַבִּי אַבְהוֹ, אִית לְהוֹ
 16 דְּרָבָה בַּר רַב הוּנָא – סוּבַרִים כְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, שְׁדַבְּרַ מִתְּפָרַסְתּוּ
 17 רַק אִם נֶאֱמַר בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה, וְהָאֵא בָּהּ אָמַר מִפְּלִגִּי – וּמַחֲלוּקַתָּם כֵּאֵן
 18 הִיא בְּדַבְּרֵי זֹה, מֵאֵן דְּאָמַר בְּפְנֵי שָׁנִים קְסַבֵּר, מְחָאָה שְׁלֵא בְּפְנֵי לֹא
 19 הוּיָא מְחָאָה, אֲלֵא חֵייל לְמַחֲוֹת בְּפְנֵי הַמַּחֲוִיק, וְלַכָּךְ אִינוּ צָרִיךְ יוֹתַר
 20 מִשְׁנֵי עֲדִים שִׁיעִידוּ שְׁמַחֲוָה, וּמֵאֵן דְּאָמַר בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה קְסַבֵּר, מְחָאָה
 21 שְׁלֵא בְּפְנֵי הוּיָא מְחָאָה, וּבֵאִוּפֹן שְׁמַחֲוָה שְׁלֵא בְּפְנֵי הַמַּחֲוִיק, צָרִיךְ
 22 שְׁלֹשָׁה בְּכַדִּי שִׁיאַת קוֹל נַעֲשַׁתָּהּ מַחֲוָה, וַיּוֹכֵל לְהַגִּיעַ לְאוּנּוֹ
 23 הַמַּחֲוִיק.
 24 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֲפְשְׁרוֹת נּוֹסֶפֶת בְּבִיאוּר מַחֲלוּקַתָּם: וְאִי בְּעֵית
 25 אָמַרָא, דְּכוּלִּי עֲלֵמָא – שְׁכוֹלָם סוּבַרִים שְׁמָחָה שְׁלֵא בְּפְנֵי הוּיָא
 26 מְחָאָה, וְאִין צָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּפְנֵי הַמַּחֲוִיק, וְגַם מוֹדִים הֵם שְׁרַק בְּפְנֵי
 27 שְׁלֹשָׁה יֵשׁ פְּרַסוּם. וְהָאֵא בָּהּ אָמַר מִפְּלִגִּי, מֵאֵן דְּאָמַר בְּפְנֵי שָׁנִים קְסַבֵּר,
 28 סְהֵדוּתָא בְּעֵינֵן – מַה שְׁצָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּפְנֵי אַחֲרִים הוּא רַק מוֹדִין
 29 עַדוּת, כִּינן שְׁאִין צָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּאוּפֹן שְׁוּדַאי יִשְׁמַע הַמַּחֲוִיק, אֲלֵא
 30 דִּי בְּכַךְ שְׁמוּחָה בְּאוּפֹן שִׁיתָבֵן וַיִּשְׁמַע הַמַּחֲוִיק, וְגַם אִינוּ מִתְּרַה
 31 בְּעֵדִים שְׁלֵא לְפָרַסְתּוּ אַת הַמַּחֲוָה, וּמֵאֵן דְּאָמַר בְּפְנֵי שְׁלֹשָׁה קְסַבֵּר,
 32 גְּלוּנִי מִלְּתָא בְּעֵינֵן – צָרִיךְ לְמַחֲוֹת בְּאוּפֹן שְׁתִּתְפָּרַסְתּוּ הַמַּחֲוָה וּוְדַאי
 33 יִשְׁמַעְנָה הַמַּחֲוִיק, וּמִשּׁוּם כֵּךְ אִינְה מוֹעִילָה אִם לֹא נַעֲשִׂית בְּפְנֵי
 34 שְׁלֹשָׁה, כִּינן שְׁבֵאִוּפֹן זֹה בְּדֶרֶךְ כֹּלֵל לֹא יִשְׁמַע הַמַּחֲוִיק עַל כֵּךְ.
 35 הַגְּמָרָא דִּנְה, כְּמָה פַּעְמִים וּבֵאלוֹ זְמַנִּים צָרִיךְ לְמַחֲוֹת: נִיזְלָן בַּר
 36 מְנִימִי –שֶׁם חֶסֶם, הוּוֹת לִיהּ מְחָוִיאָתָה לְמַחֲוִי – הִיהָ צָרִיךְ לְמַחֲוֹת
 37 כְּנֵגַד אֲדַם שְׁהַחֲוִיק בְּשַׁדְּדוֹ. אֲשָׁבְרִיהוּ –מִצַּע גִּידֵל בַּר מְנִימִי
 38 לְרַב הוּנָא וְלְחֵייל בַּר רַב וְלְרַב חֶלְקִיָּה בַּר טוּבִי, דְּהוּוֹ יָתְבִי – שְׁהִיו
 39 יוֹשְׁבִים, וּמְחָה קְמִיָּהוּ –בְּפִנְיָהוּ. לְאַחַר שְׁנָה, תְּנִד – חוֹר גִּידֵל בַּר
 40 מְנִימִי, אָתָּא לְמַחֲוִי – וּבֵאֵ שׁוּב לְמַחֲוֹת בְּפִנְיָהוּ, כִּינן שְׁהִיה סוּבַר
 41 שִׁישׁ חֵיּוּב מַחֲוָה בְּכֹל שָׁנָה מִשְׁלֹשׁ שָׁנוֹת הַחֻזְקָה, וְאִם לֹא מַחָה
 42 בְּשְׁלֹשַׁתָּם כְּטוֹל מַחֲוָתוֹ. אָמְרוּ לִיהּ, הָאִמּוּרָאִים שְׁבֵא לְמַחֲוֹת
 43 בְּפִנְיָהוּ, לֹא צָרִיכָתָּ – אִין אַתָּה צָרִיךְ לְמַחֲוֹת שׁוּב, מִשּׁוּם דְּהָכִי אָמַר

אגרות קודש

[י"א אדר"ר, תשכ"ב]

במענה למכתבו מכ"ז טבת - שנתקבל באיחור זמן רב -

בעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו.

לכתבו אודות מחשבות זרות בשעת הלימוד ותפלה, ידועה העצה לזה, אשר יהי הספר או הסיפור פתוח לפני בעת הלימוד ותפלה, והאותיות אחוזות את המחשבה ותופסות אותה.

ומאחר שהובטחנו יגעת ומצאת, וזכה ללמוד בישיבה הקי' תומכי תמימים, מיסודם ובהנהלתם של רבותינו נשיאנו, בודאי כשילמוד בהתמדה ושקידה ימשיך זה ברכת השי"ת בכל המצטרך לו.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

37 דומה למעשה בית דין משום שדומה הדבר לדין של דיינים,
 38 שמחמת עדותם בקנין יוצא ממון מיד הקונה ליד המקנה, ומשום
 39 כן העדים כותבים שטר על הקנין אף על פי שלא הורה להם
 40 המקנה לכתוב וכתבת השטר היא חוב למקנה, אם כן, לִיבְעֵי
 41 תְּלִיָּתָא – היה לרב נחמן להצריך שהקנין יהיה בפני שלשה שהם
 42 בבית דין, ומדוע למעשה מועיל אם נעשה בפני שנים. וְאִי לֹא
 43 כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין דְּמִי – ואם כתיבת שטר על עשיית קנין אינה דומה
 44 למעשה בית דין, ומחמת כן מועיל לעשותו בפני שנים, אִמְרֵי אִינוּ
 45 צְרִיךְ לִזְמַר כְּתוּבוֹ – מדוע העדים כותבים שטר על הקנין אפילו
 46 שלא הורה להם המקנה לכתוב, הרי כתיבת השטר היא חוב
 47 למקנה ואין חבין לאדם שלא מדעתו.
 48 כְּתִירָא דְּבִעֵי הָדֵר כְּשִׁמְסָא – לאחר שהסתפק רבא חזר ופשט את
 49 ספיקו. לְעוּלָם – באמת כתיבת שטר לעדות על עשיית קנין לֹא
 50 כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין דְּמִי – אינה דומה למעשה בית דין, ולכך די בשני
 51 עדים, וְהָכֵּא – וכאן בדברי רב נחמן, כְּעֵמָא מֵאֵי – מהו הטעם דְּמֵאֵינוּ
 52 צְרִיךְ לִזְמַר לעדים כְּתוּבוֹ שטר על הקנין, אלא הם כותבים
 53 מעצמם, מְשׁוּם דְּסָתָם קִנְיָן לְכַתְּיבָה עֲזוּמָד – משום שכל דבר
 54 שנעשה בו קנין עומד להיכתב. וטעם הדבר, משום שהמתחייב
 55 ממחר לקיים את המקח בקנין סודר המצוי לפניו, ואינו דוחה את
 56 הקונה שילך וימשוך את המטלטלין או שיחזיק בקרקע, ומוכח
 57 מזה שרוצה להקנות בעין יפה, ומסתמא רוצה שיכתבו לקונה
 58 שטר.
 59 הגמרא דנה במסירת מודעא שהזכירה לעיל, ומבארת באלו
 60 אופנים כותבים שטר. אומרת הגמרא: רָבָה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי
 61 תְּרִוּיָהוּ – אמרו שניהם, לֹא כְּתִיבִין מוֹדְעָא – אין כותבים שטר
 62 מודעא. אֶלָּא אִמְרֵי דְּלֵא דִּינָא – אלא על אנס שאינו מציינת
 63 לפסקי בית דין, כיון שבאופן זה אנו מאמינים לבעל הקרקע שאכן
 64 אנוס הוא במכירת הקרקע. אבל אם האנס מציינת לבית דין אין
 65 כותבים שטר מודעא, כיון שאם כדברי בעל הקרקע שהיה אנוס
 66 במכירה, היה עליו לתבוע את האנס בבית דין, ומכך שאינו תובעו
 67 נראה שדעתו להקנות למרות האנוס. ואילו אִבְיִ וְרָבָא דְּאָמְרִי
 68 תְּרִוּיָהוּ, אִפְּלוּ עָלֵי וְעָלִיךְ – אף אם האנס הוא כמונו שאנו
 69 מציינים לפסקי בית דין, כותבים שטר על מסירת מודעא נגדו,
 70 כיון שלא תמיד מצוי בית דין לתבוע בו את האנס.
 71 הגמרא ממשיכה בבירור הלכות מסירת מודעא: אִמְרֵי נְהַרְדְּעֵי –
 72 אמרו בני ישיבת נהרדעא, כָּל שֵׁטֶר מוֹדְעָא

1 וְאִין צְרִיךְ המוחה לזמר לעדים כְּתוּבוֹ שטר שראיתם שמחתי,
 2 אלא הם כותבים אף ללא ציווי המערער, כיון שכתבת השטר
 3 היא לטובת המערער.
 4 וכן מוֹדְעָא – שמודיע אדם בפני עדים, דעו שאני עומד לתת את
 5 שדי במתנה או למוכרה בעל כרחי, מפני שלפניו אנוס אותי לכך,
 6 ובכוונתי לפסול את השטר ולהוציא ממנו את השדה, ומסירת
 7 המודעא מועילה לבטל את הקנין שעתיד לעשות על אף שיכתוב
 8 על כך שטר. אמירה זו מועילה אם נעשית בְּפָנֵי שְׁנַיִם, וְאִין צְרִיךְ
 9 בעל הקרקע לזמר לעדים כְּתוּבוֹ, אלא הם כותבים מעצמם שטר
 10 לעדות על מסירת המודעא, כיון שהשטר הוא לטובת המוכר.
 11 וכן הוֹדְעָא – שמודה אדם לחבירו על חוב שיש לו כלפיו, מועילה
 12 ההודאה לחייב את המודה אם נעשית בְּפָנֵי שְׁנַיִם, וְבוּה צְרִיךְ
 13 המודה לזמר לעדים כְּתוּבוֹ שטר על הודאתו ותנו אותו למלוה,
 14 ואם לא צויה אותם המודה לכתוב, אינם כותבים, כיון שכתבת
 15 השטר היא חוב למודה שהרי על ידי הכתיבה נעשה החוב כמלוה
 16 בשטר ואינו נאמן לומר פרעתי ללא עדים, ואין לחייבו בכך אם
 17 לא הסכים לזה במפורש.
 18 וכן קִנְיָן סודר שנעשה כדי לקנות חפץ אחר, מועיל אם נעשה בְּפָנֵי
 19 שְׁנַיִם, וְאִינוּ צְרִיךְ המקנה לזמר לעדים כְּתוּבוֹ לקונה שטר עדות
 20 שראיתם את הקנין, אלא הם כותבים שטר אף ללא הוראתו של
 21 המקנה, ומטעם שיתבאר בהמשך דברי הגמרא.
 22 וְאִילוּ קִיּוּם שְׁמָרוֹת – מי שיש לו שטר על חבירו, וחושש שימותו
 23 העדים החתומים בשטר או ילכו למדינת הים ולא יוכל לקיים את
 24 חתימותיהם, מביא את השטר ואת העדים לבית דין, ומעידים
 25 העדים שזוהי חתימת ידם, והדיינים כותבים בסוף השטר שהם
 26 מקיימים ונותנים תוקף לשטר וחתימים, ומכאן ואילך אין בעל
 27 השטר צריך לקיים את שטרו. וקיום שטרות זה אינו נעשה אלא
 28 בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, משום שקיום הוא דבר הצריך ב"ד.
 29 (סִימָן מִמָּה"ק) – זהו הסימן לסיכום ההלכות שהביא רבא בשם רב
 30 נחמן, מ'חאה בפני שנים, מ'ודעא בפני שנים, ה'ודאה בפני שנים,
 31 ק'נין בפני שנים.
 32 הגמרא דנה מדוע כותבים שטר קנין בלי ציווי המקנה: אִמְרֵי רָבָא,
 33 אִי קְשִׁיָּא לִי – אם הוקשה לי בדברי רב נחמן בהלכות כתיבת
 34 שטרות על ידי עדים, הָא קְשִׁיָּא לִי – זהו מה שהוקשה לי. הָא קִנְיָן
 35 הִיבֵי דְּמִי – קנין זה, שאמר רב נחמן שנעשה על ידי שנים, לְמַה יֵשׁ
 36 לדמותו, אִי כְּמַעֲשֵׂה בֵּית דִּין דְּמִי – אם כתיבת שטר על עשיית קנין

המשך מעמוד רנד

וגם במשכן עצמו ועד"ז? במקדש נמצא הארון לפני ולפנים ומגיעים אליו רק לאחר שעברו
 החצר (עזרות ואולם) והיכל.

שהביאור ע"ז הוא ההדגשה, שהתורה היא העיקר בעולם, עולם כפשוטו, ועולם קטן זה אדם
 ועניינו.

ובודאי לדכוותי' למותר להאריך לימוד מכל העניינים ומפריטיהם בנוגע לפעולות כאו"א מאתנו
 בתכ"י במקומו ובזמנו, שהרי התורה והוראותי' הם נצחיים. וק"ל.

ויהי רצון אשר כמו במעשה המשכן אז, עשה כאו"א העניינים בוריוזות נפלאה המראה על
 השמחה והחפץ למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו, ועשו זה בטוהרה וקדושה, שהרי הי' זה
 למחרת יום הכפורים שאמר הקב"ה, סלחתי כדברך.

עד"ז יהי' גם עתה בהנוגע לכל אחד ואחת בכל הפרטים האמורים,

ומתוך אור וחיות והתלהבות מתאימים לפתגם הוראת כ"ק אדמו"ר הזקן, מ'דארף לעבען
 מיט דער צייט, הם הוראת פרשת השבוע.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

בבא בתרא. חזקת הבתים - פרק שלישי דף מ עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמז תוספות

וכן מודעא בפני שנים - מי שאנסודו למכור וליתן את שלו בעל כרחו, ולכתוב שטר מכירה או מתנה בפני עדים - צריך להודיע קודם לכן לשני עדים, ולומר: דעו לכם שמכירה זו או מתנה של שדה זו שאני רוצה לעשות לפלוגי - שלא ברצון נפשי אעשה, כי אונסי ומכרתינו בעל כרחו, ולא יהיה ממש באותו שטר שאעשה, והיום או לאחר תבענו ליה בדינא מורענא לשתרא אפומייבו,

שמסרתי מודעא לפניכם קודם שנעשה השטר. והוא קודם כתיבת השטר, אבל אחרי כן - אין המודעא שזה כלום. אם כן - כל השטרות שבעולם כשיתחרא אחר שנעשו ומסרו בכשרות - יבא לפוסלן. ואין צריך לומר כתובו - שטר מודעא. כלל דמילתא: כל מידי דכותב הוא לו - אין העדים צריכין ליטול הימנו רשות. והא דלא כילי ותני להו, ולימא: מחאה ומודעא וקנן בפני שנים, ואין צריך לומר "כתובו" - היינו נשמו דרבא קאמר להו משמיה דרב נחמן, ולא בחד יומא שמעיניהו, אלא כל מילתא שמעה באפי נפשיה הודר חבריהו רבא כחרא כסדר כמו שמענו. היינו דכתבין ביטול מודעי בשטרי מכירה ומתנה, דמעטה לא תועיל המודעא, כדמוכח בערכין בפרק "האומר" בסוף (בא, ג) גבי נט. דמהני ביטול המודעות. והוא הדין לכל השטרות. הודאה בפני שנים - אדם

שמודה לחבירו בפני שנים שחייב לו מנה - צריך לומר "כתובו", שיצונו הלוה לכתוב לו שטר למלוה לעדות. וכל שעה שירצה לגבות חובו - יוציא שטרו על הלוה. אבל שלא ברשות לוח - אין כותבין, דחוב הוא לו. וכיון דעל הלוה לכתוב הוא לא צוה - איכא למימר דלא ינאה ליה לעשות חוב שחייב מלוה בשטר. דעד השתא הוה מלוה על פה, ואף על גב דהודה בפני עדים - נאמן הוא לומר כל שעה שירצה "פרעתי" דקיימא אן (בבא בתרא, א); אלא המלוה לחבירו בעדים - אין צריך לפרעו בעדים. ועכשיו כביש בידו שטר - אין הלוה נאמן לומר "פרעתי" אלא אם כן יביא עדים שפרע בפניהם. אפילו הוציא המלוה על הלוה כתב ידו של לוח שהוא חייב לו - גובה מנכסין בני חורין, ואינו נאמן לומר "פרעתי", כל שכן בשטר שיש בו עדים. קנן - סודר, על כל דבר - בפני שנים, ולא בעי תלתא. ומשום דגבי קיום שטרות אמר שלשה - הוצרך לפרש בכל הני דדי בשנים. ואין צריך לומר כתובו - כדמפרש טעמא לקמן. קיום שטרות בשלשה - מי שיש לו שטר ועל תבירו, וחושש שמא ילכו העדים למינתה הים או ימותו, וכשראב לגבות חוב הלוה בשטר יטעון הלוה כי פרע הוא או מזויף הוא, ויצטרך לקיים שטרו בעדים המכירים חתימת ידי עדים שבשטר, ולא ימצא, כיצד יעשה? הולך לבית דין ומביא העדים עצמן, ומעידין על חתימת ידיהו בפני בית דין, והם כותבים בסוף השטר למטה מחתימת העדים: "במותב תלתא כחרא הויא, ונפק שטרא דא קדמנא, ואתו פלוני ופלוני ואסהידו אחתימת ידיהו, ואישנהו וקיימניהו כדחוה", ודיניהו בין שלשה הדיינים. והוא הנפק, וגם אשרתא דדייני. והכא צריך שלשה, דשנים שדני דין אלא שנקראו בית דין חצוף, כסנהדרין (ג, א). ולבא אפילו מדי נמי לא, דאם כן מה יבן הנפק ולשלו שלמעלה חומת המנה הכא תרי חתימי והכא תרי חתימי, ודומה לשני עדים שמעידים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר, ועד מפי עד פסול. אבל כשהו שלשה, וכן בית דין - זו עדות גמורה שהעידו על חתימת דין לפני בית דין, והכשרו בית דין את השטר, ועכשיו חותמין בית דין ששטר זה כשר הוא. ודומה לפסק דין, אמר רבא אי קשיא לי - בכל הך דינים דאמר לי רב נחמן - גבי קנן לחוד הוה דא קשיא לי. האי קנן למאי מרמי ליה רב נחמן? אי במעשה בית דין קמי, ומשום דדומה לדין של דיין שמצויאם מזה ונותנין לזה, ואף עדי קנן, על ידי עדותן שרואין בקנן יוצא ממון זה בשעת הקנן מיד המקנה ליד הקונה, ומשום דדמי למעשה בית דין קאמר רב נחמן אין צריך לומר "כתובו". אלמא, אף על גב דחוב הוא למקנה לכתוב שטר וליפות וכותו של קונה - אפילו הכי כותבים העדים בלא רשותו, כדין כל מעשה בית דין, שכן בית דין יפה. והפקידן הנפק לכתוב כל הנעשה בפניהן, ואם כן - ליבעי שלשה כקיום שטרות. ואי לאו במקעשה בית דין דמי - ומשום הכי קאמר רסגי בשנים, במאי אינו צריך לומר "כתובו"? והלא חוב לו לכתוב בלא רשותו יעולם לאו במקעשה בית דין - היא דאי סהדותא בעלמא הוא, ומשום הכי סגי בשנים. רסתם קנן לכתביה עומד - משום דאין לאור קנן כלום. דכיון דמקנה ליה כסודר בפני עדים, וממדר להקנותו מיד, ואינו מדהחו עד שילך וישמך במטלטלין או ילך ויחזיק בקרקעות - מתוכן הוא להקנותו בעין יפה. ומסתמא רוצה שיכתבו לו, כדאמר בכתובות בפרק "אף על פי" (נה, א); אמר לעדים "כתבו וחתמוהו הבו ליה", קנו מיניה - לא צריך לאימלוכי ביה כשירצו לכתוב השטר שחובו חזר, דסתם קנן לכתביה בעלמא. אבל לא קנו מיניה - איכא למנא דאמר היתם קנן לאימלוכי ביה, ואף על גב דעדים בתרתי לכתוב לו. אמאן קנן צייית דינא - סרבן בדין. דאי צייית דינא - לימא ליה: לא אניסת, דאי קאניס לך - אמאי לא תבעת ליה בדינא? אפילו עלי ועליך - דצייתתן דינא - ראו לכתוב עלינו מודעא, דזימנן דאין ביד דין מזומנ מיד.

מדעת מוכר, ושטר מתנה מדעת נותן, ושטר מלוה מדעת לוח ועדות נמי לא חשיב, דמפיהם ולא מפי כתבם. ופירש רש"י בפירוש הומוש: שלא יכתבו עדותן באגרת וישלחו לבית דין ויש לומר: דתקנת חכמים היא שיהא חשוב עדות, כדי לבטל החוקה בעדות כל דהו. שברב מועט מבטלים החוקה, דהא אפילו יתברר לנו שלא שמע המחזיק מחאה - מהני לבטל החוקה. וגם במודעא - תקנת חכמים היא להציל הנאנס.

וקיום שטרות נמי, משום דמעשה בית דין הוא, וכל מעשה בית דין נכתב שלא מוצרך החייב. ועוד אומר רבינו יצחק ששמע מן רבינו תם: שנהגים לשלח העדים עדותם באגרת לבית דין וחשיב עדות. והא דרדשוין בספרי: מפיהם ולא מפי כתבם - לא אתא אלא למעוטי דוקא אלם שאינו בר הגדה, אבל ראוי להגדה - דאין הגדה מעבט בו, וכן דאמרין בפרק שני דכתובות (כ, א). ובהו. וכן אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אחר כמה שנים, והוא שזוכר מעצמו, אבל אין זוכר מעצמו לא - היינו כשאנו מוציא כתב ידו בבית דין, ועוד, שמא עד אחד בכתב אין חשוב עדות, שאין שטר אלא בשנים, להכי לא מהני בהדיא דכתובות אפילו יוצא כתב ידו אלא אם כן זוכר בראיית עדות. וצריך עיון בהדיא דעד אחד בכתב ביגט פשוט" (בבא בתרא קסד, א). ואם תאמר: מאי קא משמע לן דאין צריך לומר "כתובו"? פשיטא, כיון דכותבו הוא ובמחאה איכא למימר נזקיש ביה "ואין צריך לומר כתובו" אגב אחריו, ולא אתא לאשמועינן ממחאה אלא שהיא בפני שנים. אבל במודעא קשה: למאי איצטריך? ויש לומר: דאתא לאשמועינן דאף על פי שלא צוה להם לכתוב והם כתבו שוזה - כשרה, ולא מחזיו כששרא. אסתמא לפי שכל מחא או מסר מודעא בפניהם, כדי שיכתבו. קנן בפני שנים ואין צריך בו - אומר רבינו תם: דלא אתא למעוטי שלא יאזכר קנן כשנעשה שלא בפני שנים, דהא אמרין בקדושין (סח, ב) דלא איברו סהדי אלא לשקרי. ואמרין בפרק "דוחב" (בבא מציעא נו, א) גבי היה עומד בגורן בו: ואי אמרין מטבע נקבה בחליפין - נקיניהו נחליה אגב סודר. ומפרק: דלית ליה סודר. ולקניניהו אגב קרקע דלית ליה. והא "עומד בגורן" קתני כשאנו שלו. איכפל תנא לאשמועינן בגבאר ערטיילא דלית ליה כלום? אלא שמע מינה דאין מטבע קונה בחליפין. ואי לא חשיב קנן בלא עדים - לישינון דליכא עדים. ועוד, דברקא קמא דסנהדרין (ו, א) אמרו רבנן פשרה ביהדי, אף על גב דפשרה ביעא קנן, כדמסיק התם. ואין צריך לומר כתובו - וכותבין בלא רשותו כל זמן שלא חזר בו. ומיהו, יכול לחזור בו, כדאמרין לקמן בפרק "המזכיר את הספיקה" (עו, א). וכו' כשהו זו לפלוני וכתבו לו את השטר - חזר בשטר ואינו חזר בשדה. והא דאמרין בריש "אף על פי" (כתובות נה, א); "כתובו וחתמו הבו ליה", קנו מיניה לא צריך לאימלוכי ביה - לאו דוקא משום דאמר לוח "כתובו", דאפילו לא אמר לוח נמי, כדאמרין הכא. אלא משום דבעי למימר: לא קנו מיניה צריך לאימלוכי ביה, אף על גב דאמר לוח "כתובו".

קיום שטרות בשלשה - אף על גב דרב נחמן גופיה סבירא ליה בסנהדרין (יה, ב); שנים שדני דיניהו דין - קיום שטרות שאני, כדפרש הקונטרס, דאי ליכא אלא שנים - מה יש בין קיום שטר לשטר שלמעלה הימנו הכא תרי חתימי, והכא תרי חתימי, ודומה לשני עדים ששמעו מפי עדים שלמעלה שהשטר כשר, ועד מפי עד פסול. אבל כשהו שלשה - ניכר שהם בית דין, שהעידו עדים לפניהם על כתב ידם והכשרו השטר, ודומה לפסק דין. והא דאמרין בפרק שני דכתובות (בב, א); שלשה שישבו לקיים את השטר ובת אחד מן - צריכי למיכתב "במותב תלתא הוינא חזר ליתוה", ואמר רב נחמן: ואי כתב ביה "בי דינא" - תו לא צריך. ודלמא בית דין חצוף הוא? דאמר שמואל: שנים שדני - דיניהו דין דכתב ביה "בי דינא דרבנן דבי רב אשי". ודלמא רבנן דבי רב אשי כשמואל סבירא להו לא שמואל סובר דקיום שטרות בשנים, אלא זכר פירוש: ודלמא רבנן דבי רב אשי סבירא להו בקיום שטרות כדשמואל בעלמא. אבל שמואל מצו סבר שפיר דקיום שטרות בשלשה, אף על גב דבעלמא שנים שדני - דיניהו דין, כמו רב נחמן, אלא תאמר: דרב נחמן גופיה קאמר בבבא מציעא (לא, א) גבי עובדא דאיסור גיורא רב ספרא ובת עסקא וכו' - משמע דהתם דתרי לאו בית דין, מדקאמר ליה: זיל אית ליה תלתא דפלטג קמיהו, אי נמי תרי מגו תלתא ויש לומר: דהתם מיירי דלא עשאן בית דין בפירוש, אלא פלג קמיהו בסתם. הלכך, אי קמי תרי פלג - נראה דלעשותן עדים נחובין, ואי קמי תלת פלג - נראה דלעשותן בית דין נחובין. אבל במקום ששמעו בית דין בפירוש - בשנים סגי.

אמאן דלא צייית דינא? תימה: מודעא דמאי? אי דרשינן דרמתנה - גלי מילתא הוא, דהיא הוא אנוס בשום ענין שאין יכול לכתוב בית דין. ואי דובני - היא אמר רבא לא כתבין מודעה אובניו וכי תניא: ובהו רב ויסק לית ליה דרבא - מכל מקום הוה ליה למיפרך ולשנויי, כדפרך בסמוך אנהרדעי ועוד: והא אביי ורבא גופיהו דאמרי תרוייהו "אפילו עלי ועליך" - אם כן לא איירי במודעה דובני. וכי הווא מעשה דפרדיסא לא שייך דכא, דאפילו צייית דינא פשיטא דכתבין.

איכא דאמר רב ארר ב יוסף דלא אמר להו תיתבו כו' - אך גירסא קשה לרבינו יצחק: מאי קבעי מאי בנייהו? הא בהדיא חולקין בסתמא ועוד, דפסקין לקמן הלכתא דחיישין בסתמא, ואם כן היכי מגבינן כולוהו מתנתא, כיון דאינו אמור לשהי "כתבו בשוק ברייתא" מיהו, לפי שנהגים עתה לכתוב בשטרי מתנה; ואמר לנו "מתנה זו כתובה בשוק וחתמה בברא". הלכך, כי אמר להו נמי סתמא - דעתו לומר כמו שכותבים בשטרות, ובימי האמוראים לא היו נוהגים לכתוב כך, לכך היה צריך לומר להם בפירוש "כתבו בשוק" כו', ורבינו חננאל גירס: דאמר להו "לא תיתבו בשוק ברא", וקיי ליה סתמא - שאינו אמור להם להטמין עצמו, ואומר שלא לפרסם. והיינו סתמא, כלומר: לא פרסם ולא הטמינם. אבל "כתוב" - לא חשיב סתמא, וכשר בפרוש רבינו חננאל. ולפיכך מה שנהגו לכתוב בשטרות "מתנה זו כתובה בשוק וחתמה בברא" - אינו אלא לשווא דשטרא, ומיהו, לישנא דסתמא לא משמע הכי.

שלא

דלא כתיב בה אנן ערים ידעינן באונסא דפלגיא - שאונס גמור יש לו, ומכירין אנו איזה אונס. אי לא כתב בה הכי, אלא סתמא כתבו; פלוגי אמר לנו שזאנס. מודעא דמאי אי - במודעא דמסר אגיטא ואמתנה - לא צריך כולי האי, אלא כיון דמודע לשהי דהאי גיטא שאני נותן לאשתי אנוס אני בו, ולא ברעון נפשי עשיתי, לפיכך דעו שאני מבטלו בפניכם. וכן המתנה שאני מקנה לפלוגי אנוס, אני ואיני מקנה אותה ברעוני תהא מבטלת - אף על גב דלא ידיעי סהדי אונסא ידיה, הרי גט והמתנה בטלין. גלוי מילתא בעלמא היא - כלומר, הרבה בני אדם יוכלו לידע אונס. דכיון דאינו מקבל ממון במתנה ובגט זה שנותן, אם איתא דניחא ליה ליתנה מדעתו - למה לו למסור מודעא? ואי לא ניחא לו ליתן - למה לו ליתן? וזאת המתנה אלא ודאי נאנס בה המתנה זו, הלכך אין צריך לפרש אונס. דלא דמי לוביני, דהתם צריך לפרש, דאיכא למימר סתם מוכר - לא ברעונו מוכר אלא משום סרוך מעות, והלכך איכא למימר דמסר מודעא, דקסבר: הוה ולמחר כשיהוי לי מעות, מפיקנא מודעא ותבענא ליה לדינא, ויחזור קרקע שלי ואני אשלם מעותי. אבל הכא, אם ברעון נפשו נותן גט ומתנה בלא אונס - למה כותב מודעא בחנם? לא יתן גט ולא איצטרך לכתוב מודעא. אלא ודאי אנוס הוא. ומשום הכי תקינו בגיטין דלא ליתכתב גיטא עד שיבטל הבעל כל מודעות שמסר. וכך הוא מפורש בעריבין, בפרק "דאגור משקלי עלי" (בא, ב), אמר רב ששת: האי מאן דמסר מודעא אגיטא - מודעיה מודעא. פשיטא לא צריכא דעשייה וארציה; מזה הדימא: כיון דארציה - בטליה בלתיא. למודעיה, קא משמע לן: עד דאמר "בטליה". ואימא: כיון דארצי בטליה, ולא צריך לפרושי דבטליה ואמרינן: אם כן נתני; וכן אתה אומר בגיטין נשים כופין אותו עד שיתן, אמאי קתני עד

מגבינן גיה. היכי דמי מתנתא ממיורתא? אמר רב יוסף: דאמר להו לשהי "וילו אטמורו וכתבו ליה". ואיכא דאמרי, אמר רב יוסף: דלא אמר להו "יתכתבו בשוק וכתביתא ותכתבו ליה". מאי בנייהו? איכא בנייהו סתמא. אמר רבא: והווי מודעא לחברתה. אמר רב פפא: הא דרבא, לאו בפירוש איתמר אלא מפלגא איתמר; דההוא גברא דאול לקדושי איתתא, אמרה ליה: אי פתבת לי פוליהו נכסין - הווינא לך, ואי לא - לא הווינא לך. אול פתביה לה לכולהו נכסי. אתא גריה קשישא, אמר ליה: וההוא גברא מה תהוי עליה? אמר להו לשהי: וילו אטמורו בעבר ימינא וכתבו ליה. אתו לקמייהו דרבא, אמר להו: לא מר קנה ולא מר קנת. מאן דהוא סבר: משום דהווי מודעא לחברתה, ולא היא, התם מוכחא מילתא דמחמת אונסא הוא דכתב לה, אכל הכא - מר ניחא ליה דליקני, ומר לא ניחא ליה דליקני. איבעיא להו: סתמא

שיאמר "רצח אני"? אלא קא משמע לן: עד דמרש דבטליה. ורוקא מודעא שיש בה אונס. אבל בלא אונס, אי טעין ואמר "גט שאעשה לא יתא גט" - אין זה ביטול, דכיון דלא נאנס כלל - אנן סהדי דגמר בלבו בשעת מעשה לעשותו גט גמור, ולא מחזי ביה ביטול דקודם כתיבה, אלא אם כן ביטלו אחר כתיבה. וגלוי מילתא בעלמא היא - כלומר, די לנו בגלוי מילתא בעלמא. דלא חיישין אם תתלה מילתא או לא. דסברא היא דאניס, כדפרישית. ואי דובני - שמוסר מודעא שזאנס, ולפיכך לא הווי מודעא עד שיעידו העדים שמכירין באונס - משום דאיכא למימר דלא אניס, אלא השתא למעת צורך, והווס ולמחר ליבעי למיחרט בהדיא מכירה כשידעמו לו מעות, ולפיכך מסר השתא מודעא לבטל מכירתו. לא כתבינן מודעא איובני - נראה לי טעמא דרבא, משום דאמרינן לקמן בפרקי (מה, א): הלכתא, תליה חובין - זביניה זביני. ולא אמרן אלא בשדה סתם, כשכאדו למכור אתה שמותינו, והוא בירר מעצמו אתה מוזן ומכרה, דלא הוי אונס. אבל "בשדה זו" לא כו'. והלכך לא כתבינן מודעא, דאי "בשדה זו" לא הוי זביניה זביני, ולא צריך מודעא, אלא יביא עדים שאנסוהו, ויתבטל מטר מכירה בלא שום מודעא. ואי בשדה סתם - הא הוי זביניה זביני, ואין אונס בהוה השרה. שחרי מדעתיה בירר ומכר את זה השרה. ומודעא זו שיכתוב - פסולה היא, דמודעא בלא אונס לאו כלום היא. ומיהו, רב הונא דאמר לקמן: תליה חובין - זביניה זביני, חוינן דאכשר מודעא אוביני, דלית ליה דך סברא דרבא. ומשני: מורי רבא דכתבינן מודעא היכא דאניס - כתיבא גוונא נמיעשה דפרס דלקמן, דמתוך פחד שנופחין אותו להפסיד הפרס לגמרי בלא זמנים קמובין ליה - אין בלבו למכור לגמרי אלא עד שינצל מן הפחד - הכא ודאי כתבינן מודעא, דהא אונס גמור הוא. דאי לא מובין ליה מערער למחויק יפסיד אותו המחויק למערער בטענותיו. דהבא הוא דאמר נהרדיעי דצריך למיכתב "אנו יודעים ביה" כו'. האי עובדא דפרסא - פירש רבינו חננאל: היאך ידעו העדים באונס של בעל הפרס? דאם בפני עדים אמר לו המחויק טענות דלקמן - אין צריך מודעא, אלא יעידו שמתנה לזה המחויק שבא בעקפיך על בעל הפרס, ויטול בעל הפרס את שלו. וכך פירש: אתא מריה דפרדיסי גלי בשחדי, ואודעינהו הני מילי שרועה זו לגוהו פרס בטענותיו, ואמר להו: אנא תבענא ליה קמייהו, ושמעו מנייה דטעין "זבינתא ניחא לית לך עילי ולא מיד", וברח הכי אמר לי בחשאי: אנא מביננא לך. ואמר ליה: כתוב לי שטר מכירה שלא בפני, כדתנן: כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו, והביאהו לי, ואתן לך הדמים. והלך זה וספיר לעדים מה שאמר לו זה לכתוב לו שטר מכירה, וכן עשה. וקודם שכתב ומסר השטר מכירה אמר לעדים: אתם שמעתם שטעין "לקוחה היא בידי זה שלש שנים", ואנא כתבנא ליה שטר מכירה כמו שאמר שלא בפני, ואקבל הדמים. השתא מסר אנא מודעא קמייהו בלא ברעות נפשי מביננא להאי פרדיסא, אלא משום דכפר במשכנתא, וברח הכי תבענא ליה לדינא ומפיקנא לה מנייה. על ידי שיקרא שטר מכירה זה שמחויק, ואני ארציא המודעא לפני המבטלתו, והוא לא יתן לבו לטעון ולומר ששלש שנים היתה לקוחה לו, הקודמין לשטר זה. כתיבא גוונא - שמפסיד הכל אם לא ימכור - מורי רבא דכתבי מודעא. מתנתא שמייתא = מתנה טמונה. לקמייהו מפרש. לא מנבינן בה - דשמא נתנה לאחר ככר, או לעשותה מודעא לחברתה נתכין, כדלקמן. אישמויי - חשיתו עצמכם. הכי נריסין: ואיכא דאמרי אמר רב יוסף דלא אמר להו תיתבו בשוקי ובברייתא - לא ציום לכתוב בשוקים וברדובות, אלא סתם אמר להו "כתבו". איכא בנייהו סתמא - שאמר להו "כתבו" וסתם. ולא אמר להם "איטמורו", וגם לא ציום לכתוב בשוקי ובברייתא. לישנא קמא דרב יוסף - כשרה, ולישנא בתרא - פסולה, דצריך לומר להם: כתובו בשוקא וחתמה בברא. ובפירוש רבינו חננאל גרסין: דאמר להו לא תיתבו בשוקא ובברייתא. ואי אפשר לומר כן, דלשני לשונות דרב יוסף משמע סתמא כשרה. בשוקא ובברייתא - לעין כל כתוב לו. אמר רבא והווי - דך מתנתא שמייתא מודעא לבטל חברתה - שטר מתנה או מכירה גלויה וכשרה שנכתבה אחריו כן על שדה זו לאדם אחר. דלכך כתבה לךך שמייתא, דלא לחויק בהאי שדה היאך בתרא. אלא מפלגא איתמר - וטעות הוא. אתא בריה קשישא - קודם כתיבה השטר לאשה. אמר להו לפהי - קודם שנכתב שטר האשה. וילו אישמויי בעבר ימינא - באותו מקום. וכתבו ליה - לבני, ויקדם שטרו ויגבה הכל. לא מר קנה - הבן, משום דהווי שמייתא. ולא מר קנה - האשה, משום דשמייתא היא לא מודעא בטליה. לא היא - דמתנה שמייתא כמאן דליתיה היא, ולא הווי מודעא. דפתיחא אונסא - שאינה חפיצה בו אלא אם כן יתנו לה, הלכך לא גמר בלבו להקנות לה אלא עד שישאלה, ויחזור בו. והלכך הנה הוא דהווי כמיהו מודעא. אבל הכא - דליכא טענת אונס בבתייתא - לא הווי מתנה שמייתא מודעא לחברתה. שהיא עשויה בתקנה, לבטלה. דבקמייתא לא ניחא ליה דליקני והוילי ועבדה שמייתא, אבל אחרון שנעשה לו שטר ראוי - ניחא ליה דליקני. שמעינן מהכא דמתנתא שמייתא לא הווי מודעא לחברתה אלא היכא דאיכא אונס בבתייתא אונס דמוכר, אבל בלא אונס - ניחא ליה דליקני.

58 שואלת הגמרא: מאי בינייהו – מה ההבדל בין שתי הלשונות
59 בדברי רב יוסף. משיבה הגמרא: איכא בינייהו, סתמא – באופן
60 שאמר לעדים בסתם לכתוב שטר ולא הורה להם להצניע עצמם
61 וגם לא הורה להם לפרסם את הכתיבה. ללשון הראשון, השטר
62 כשר, שהרי לא הורה להצניע את כתיבת השטר. ואילו ללשון
63 השני, השטר פסול, כיון שלא הורה לפרסם את כתיבת השטר.
64 הגמרא דנה האם שטר מתנה טמונה יכול לשמש כמודעה: אמר
65 רבא, אמנם שטר מתנה שכתב בסתר אינו מועיל למתנה, אבל
66 מכל מקום לא בטל לגמרי, והויא מודעה למכתבה – והרי הוא
67 כמודעה על שטר מכר או מתנה שעומד לכתוב בעל כורחו בגלוי,
68 וכך יוציא את המתנה מהמקבל שאנסו לתת לו.
69 אמר רב פפא, הא דרבא – דין זה שנאמר בשם רבא, לאו כפירוש
70 איתמר – רבא לא אמרו במפורש, אלא מיללא – מכלל דבריו
71 בענין אחר איתמר – למדו זאת, וטעות היא ללמוד כן מדבריו,
72 משום שבאמת לא היתה כוונתו לומר שכל מתנה טמונה מועילה
73 כמודעה, אלא רק באופן שמוכח שהמתנה השניה היתה באונס.
74 שהרי דבריו של רבא נאמרו לגבי המעשה דההוא נכרא דאול
75 לקדושי ארתא – שאדם אחד הלך לקדש אשה, אמרה ליה האשה,
76 אי תכתב לי בולחא נכסף – אם תכתוב עבורי שטר הקנאה על כל
77 נכסיך, הוינא לך – אהיה לך לאשה, ואי לא תקנה לי את נכסיך,
78 לא הוינא לך לאשה. ומחמת תנאי זה אול פתביה לה לבולחא נכסי
79 – הלך אדם זה וכתב לאשה שטר על כל נכסיו. אך קודם כתיבת
80 השטר ארתא בריה קשישא – את בנו הגדול של אדם זה ואמר ליה
81 לאביו, וההוא נכרא – ואותו אדם, מה תהוי עליה – מה היא עלי,ו
82 ועל עצמו התכוין, כלומר, אם תקנה לאשה זו את כל נכסיך, לא
83 ישארו לך נכסים להנחיל לי. אמר להו האב לשהדי – לעדים, וזלו
84 אפמורו בעבר ימינא – לכו הטמינו את עצמכם במקום הנקרא
85 'עבר ימינא' וכתבו לבני שטר הקנאה על כל נכסי.
86 וכוונתו היתה שכאשר תבוא האשה לביתך על עם השטר שיכתוב
87 לה את נכסיו, יוציא הבן את שטרו שקבלו קודם שהיא קבלה
88 את השטר, ויזכה בנכסים. לאחר שנשאה, אתו – באו האשה והבן
89 לקמיה דרבא – לפני רבא לרדן על השטרות הסותרים, אמר להו,
90 לא מר קנה, ולא מר קנה – לא הבן קנה ולא האשה קנתה, הבן
91 לא קנה, משום ששטר מתנה שנכתב בסתר אינו מועיל, והאשה
92 לא קנתה, משום שהשטר של הבן קדם לשטרה. ולמרות שלא
93 הועיל לבן לקנות את נכסי אביו, הועיל בתורת מודעה על השטר
94 שנכתב לאשה.
95 ובה טעו אלו שדייקו ממעשה זה את שיטת רבא, משום דמאן
96 דהוא – מי שראה את פסקו של רבא, קבר שפסק שהאשה לא
97 זכתה בנכסים, משום דהויא השטר שנכתב בסתר, כשטר מודעה
98 לחכתבה – לשטר שנעשה אחריו כדיו. ולא היא – אלא שבאמת
99 לא זהו טעמו של רבא, אלא סבר ששטר שנכתב בסתר הרי הוא
100 כמי שאינו, ויש לחלק בין מעשה זה, לכל מתנה טמונה. משום
101 שדווקא התי – שם, במעשה שכתב את נכסיו לבנו, מוכחא מילתא
102 דמתמיה אוינסא הוא דכתב לה – מוכח מצורת המעשה שמחמת
103 האונס שלא רצתה להינשא לו אם לא יקנה לה את נכסיו, הקנה
104 לה את נכסיו, ובודאי לא היתה דעתו להקנות אלא עד לאחר
105 הנישואים ואז יחזור בו, וכתביבת השטר לבן היא גילוי דעת שאכן
106 התנינה לאשה היא באונס, ולכן השטר מועיל בתורת מודעה.
107 אכל קבא – אבל כאן, בכל שטר שנכתב בהטמנה, השטר הראשון
108 אינו שטר מודעה, כיון שאפשר שלמר – למקבל שבשטר השני,
109 ניחא ליה לנותן דליקני – שיקנה המקבל את נכסיו, כיון שנעשה לו
110 שטר ראוי, ופר – ולמקבל שבשטר שנכתב בהטמנה לא ניחא ליה
111 לנותן, דליקני – שיקנה המקבל את נכסיו כיון שנעשה השטר
112 בהטמנה.
113 הגמרא חוזרת לברר מדי הכרעה בשתי הלשונות בדברי רב יוסף:
114 איבעיא להו – נסתפקו בני הישיבה,

1 דלא פתיב קה – שלא כתוב בו, אמן ודעין ביה פאינסא דפלגיא –
2 אנו יודעים מהו האונס הגמור שמחמתו פלוני מסר מודעה בפנינו,
3 אלא כתבו בסתם, פלוני אמר לנו שנאנס, לאו מודעה היא – אין
4 לשטר זה דין שטר מודעה. כיון שיש לחשוש שמא אינו אנוס.
5 שואלת הגמרא: מודעה דמאי – באיזו מודעה דברו נהרדעי. אי
6 דנימא דמתנתא – אם כמודעה לביטול נתינת גט או מתנה, גלוי
7 מילתא בעלמא היא – הרי מודעה זו אינה אלא כדי לגלות את
8 דעת הנותן שאינו רוצה בנתינתה, ואף שאין העדים יודעים בפירוט
9 מהו האונס, נתינת הגט והמתנה בטלים. משום שדווקא במסירת
10 מודעה על מכירה, יש לחשוש שבאמת אינו אנוס, אלא שמוסר
11 מודעה כיון שמוכר מחמת שדחוק בממון, ורוצה להחזיר את
12 המכר לאחר שזיזו לו מעות. אבל מגרש או נותן מתנה שאינם
13 מקבלים ממון בתמורה לנתינתם, אינם נותנים אלא בלב שלם,
14 ובודאי אינם מוסרים מודעה אלא אם הם אנוסים, שהרי אם אינם
15 רוצים לתת אינם נותנים כלל, ולכן אין העדים צריכים לדעת את
16 סיבת האונס. ואי דוקני – ואם נהרדעי דברו כמודעה על מכירה,
17 שהעדים צריכים לדעת את סיבת האונס קודם כתיבת השטר,
18 והאמר רבא, לא פתיבין מודעה אויבני – אין כותבים שטר על
19 מודעה לבטל מכירה, ואם כן לא שייך הדין של נהרדעי, שצריכים
20 העדים לכתוב שהם יודעים מהו האונס שמחמתו נמסרה
21 המודעה.
22 משיבה הגמרא: לעולם דוקני – המודעה שדברו בה נהרדעי היא
23 מודעה שנועדה לבטל מכירה, ואין להקשות מדברי רבא שאין
24 כותבים שטר מודעה על מכירה, משום דמודי רבא – רבא מודה
25 שכותבים שטר מודעה על מכר, הויא דאניס – באופן שבו המוכר
26 אנוס בדבר שאם לא ימסור מודעה לא ידעו העדים שהוא אנוס,
27 וכמעשה דפרדיסא – וכמו המעשה בכרם שיובא בהמשך. ובאונס
28 כעין זה, אמרו נהרדעי שצריכים העדים לכתוב בשטר שהם
29 יודעים מהו האונס שמחמתו המוכר מסר מודעה.
30 ומביאה הגמרא את המעשה: דההוא נכרא דמשפין פרידסא
31 לחכריה לתלת שני – שאדם אחד לוה מעות מחבירו ומשכן לו
32 כרם לאוכלה שלש שנים בפירעון חובו, בתר דאכלה לתלת שני
33 חוקה – לאחר שאכלה המלוה שלש שנים שהם שיעור אכילה
34 לחוקה כראיה לבעלות, בא הלוה לגבות חורה את הכרם. אמר
35 [ליה] המלוה, אי מונבת לי – אם תמכור לי את הכרם, מוכב, ואי
36 לא – אם לא תמכור לי, כבישנא לשטר משכנתא – אטמין את
37 השטר שבכתבו על המשכון ולא תהיה לך ראייה שהכרם היה
38 שלך, ואימתי – ואומר שלקוחה היא וזהו [הכרם] קדי כבר שלש
39 שנים, ואזיח נאמן שהרי אין חיוב לשמור שטר מכר יותר משלש
40 שנים. מסיימת הגמרא: כהאי גוונא – באופן כעין מעשה זה,
41 שהלוה אנוס למכור, ובלא מסירת מודעה העדים אינם יודעים
42 שהוא אנוס, מודה רבא דפתיבין מודעה.
43 הגמרא דנה בדיון שטר מתנה שנכתב בסתר: אמר רב יהודה, האי
44 מתנתא ממידתא – שטר מתנה זה שנכתב בסתר, לא מנבין קה –
45 אין גובים בו, כיון שיש לחשוש שנכתב בסתר מפני שנתנה כבר
46 לאחר, או מפני שנכתב כמודעה לבטל שטר מכירה שעומד
47 לכתוב, שלאחר שימכור יוציא את שטר המתנה שקדם למכירה,
48 ויוציא את הקרקע מהלוקח.
49 שואלת הגמרא: היכי דמי מתנתא ממידתא – באיזה אופן נאמר
50 שלא גובים מתנה טמונה. משיבה הגמרא: אמר רב יוסף, דאמר להו
51 לשהדי – לעדים, וזלו אפמורו וכתבו ליה – לכו הטמינו עצמכם
52 וכתבו שטר מתנה לפלוני, ומחמת הוראה זו יש לחשוש שאין זו
53 מתנה אמיתית. ואיכא דאמרי, אמר רב יוסף, דין זה של רב יהודה
54 נאמר באופן דלא אמר להו הנותן לעדים תיבתו בשוקא וכדבריה
55 ותכתבו ליה – תשבו בשוק ובחוצות העיר, כלומר, בפרהסיא,
56 ותכתבו את השטר, וכיון שלא הורה להם לפרסם את השטר יש
57 לחשוש שאין זו מתנה אמיתית.

50 זה נאמר 'פתח פיך לאילם', כלומר הבא לדין והוא כאילם שאינו
 51 יודע לסדר טענותיו אתה פתח פיך בעבורו להסדיר טענותיו. **קָא**
 52 **מְשַׁמְעֵ לָן** שרק אם הוא טוען הרי הוא נאמן בטענה זו, אך אנו לא
 53 נלמד אותו לטעון כן כל זמן שלא טוען זאת מעצמו.
 54 (עני' ב' סוף) – ראשי תיבות: רב 'ענין', רב 'צ'חמן', 'בידקא', שבהם
 55 עוסקת הגמרא שלפנינו.
 56 הגמרא מביאה מעשה באחד שהחזיק בטעות בשדה שכנו וטען
 57 שיש לו חזקה. מספרה הגמרא: **רַב עֲנִין שֶׁקָל בִּידְקָא בְּאַרְעֵיהּ** –
 58 בשדה של רב ענין נכנס שטף מים ונטל את המחיצות שבין שדהו
 59 לשדה חבירו, ולא נודע היכן הוא הגבול שבין שני השדות ששם
 60 היו המחיצות בתחילה. **אָזל (הדר) [אַהֲרָר] נָוִדָא (בארעיה) בְּאַרְעָא**
 61 **הַחֲבֵירֵיהּ** – הלך רב ענין ובנה כותל חדש בין שדהו לשדה חבירו,
 62 ובנה את הכותל בלא שימת לב בתוך שדה חבירו, ועל ידי זה
 63 הרחיב את השדה שלו.
 64 לאחר מכן הכיר בעל השדה שרב ענין בנה את הגדר בתוך שדהו,
 65 אמנם רב ענין שוב לא רצה להרוס את הכותל מפני שחשב שזכה
 66 במה שהחזיק בשדה חבירו, ולכן **אַתָּא לְקַמְיָה דְּרַב נַחֲמָן, אָמַר לֵיהּ**
 67 **רב נחמן לרב ענין, זיל (הדר) [אַהֲרָר]** – לך והחזר את המחיצות
 68 למקומם הראשון.
 69 רב ענין טוען שחבירו מחל לו והקנה לו את הקרקע ויש לו גם חזקה
 70 בה: אמר לו רב ענין, **וְהָא אֲחֻזְיָא לִי** – והרי בניתי כותל זה על פי
 71 ציווי ואף סייע לי בבניית הכותל, והרי זה כאילו אמר לי 'לך חזק
 72 וקני' ועל ידי שבניתי את הכותל קניתי זאת בחזקה של 'צעל גדר
 73 ופרץ'. ומכיון שמחל והקנה לי קרקע זו וגם יש לי חזקה שהיה
 74 בידי יום אחד ושחק ולא מיחה, הרי זו חזקה שיש עמה טענה,
 75 ומדוע שאחזיר את הכותל למקומו הראשון.
 76 רב נחמן דוחה את דבריו שלא מועילה חזקתו בשדה: **אָמַר לֵיהּ רב**
 77 **נחמן לרב ענין, בְּמָאן** – כשיטת מי כוונתך שמועיל החזקה שהחזקת
 78 בשדה יום אחד ולא מיחה המערער, כשיטת רבי יהודה ורבי
 79 **ישמעאל דְּאָמְרֵי כָּל בְּפִינֵי אֶלְתֵּר תּוֹ חֻזְקָה** – שכל שמחזיק בשדה
 80 בפני הבעלים ולא מיהו בו, מיד נחשב לחזקה, **לִית הֶלְבְּתָא**
 81 **בְּוִתְיָהּ, אלא כרבנן שאין חזקה אלא כשמחזיק בקרקע שלוש**
 82 **שנים מיום ליום, ולכן מכיון שלא החזקת בשדה שלוש שנים,**
 83 **והמערער טוען שלא נתן לך חלק שדה זו, החזר את הכותל**
 84 **למקומו הראשון.**
 85 רב ענין משיב שאף שאין לו חזקה בקרקע, אך יש לו עדים על כך
 86 שחבירו מחל לו והקנה לו את הקרקע: **אָמַר לֵיהּ רב ענין לרב נחמן,**
 87 **וְהָא אָחִיל, דְּאָתָא וְסִייע בְּנֻדָא בְּהֲרָא** – אמנם אין לי חזקה בקרקע
 88 זו אך יש לי עדים על כך שראו שסייע לי לבנות את הכותל, והרי
 89 זה כאילו אמר לי 'לך חזק וקני', ואם כן הרי מחל לי על חלק שדה
 90 זו.
 91 רב נחמן דוחה את דבריו שלא היה כאן כלל מחילה: **אָמַר לֵיהּ רב**
 92 **נחמן, מְחִילָה בְּקַעֲוֵת הָיָא כִּיּוֹן שְׁהוּא לא היה יודע שאתה בונה את**
 93 **הכותל בתוך שטח השדה שלו. והרי אָתְּ נִפְסָד** – אתה עצמך אי
 94 הָוָה יָדַעְתָּ שאתה בונה בתוך שלו, **לא עֲבָדְתָּ** – לא היית עושה כן,
 95 ואם כן פִּי הֵיבֵי דְּאָתְּ לֹא הָוָה יָדַעְתָּ, הוא נמני לא הָוָה יָדַע – כמו
 96 שאתה לא ידעת, הוא גם לא שם לב לכך שאתה בונה את הכותל
 97 בתוך שדהו, ולכך שתיקו וסיועו בבניית הכותל אינה נחשבת
 98 למחילה.
 99 מספרת הגמרא מעשה נוסף: **רַב כְּהֵנָּא שֶׁקָל בִּידְקָא בְּאַרְעֵיהּ** –
 100 בשדה של רב כהנא נכנס שטף מים ונטל את המחיצות שבין שדהו
 101 לשדה חבירו, ולא נודע היכן הוא הגבול שבין שני השדות ששם
 102 היו המחיצות בתחילה. **אָזל הדר נָוִדָא בְּאַרְעָא דְּלֹא דִּירֵיהּ** – הלך
 103 רב כהנא ובנה כותל חדש בין שדהו לשדה חבירו ובנה את הכותל
 104 בלא שימת לב בתוך שדה חבירו, ועל ידי זה הורחב השדה שלו.

1 **קְתָמָא מֵאֵי** – מה הדין באומר לעדים סתם כתבו שאני נותן מתנה
 2 לפלוני, ולא אמר להם לכתוב בסתר, וגם לא אמר להם לכתוב
 3 בפרסום, האם המתנה קיימת כלשון הראשון, או שאינה קיימת
 4 כלשון השני. פושטת הגמרא: **רְבִינָא אָמַר, לא תִּישְׁבֵּן** – אין
 5 חוששים בזה למתנה טמונה, **רַב אִשִּׁי אָמַר, תִּישְׁבֵּן** בזה למתנה
 6 טמונה ואין הנותן גובה את המתנה.
 7 ומכריעה הגמרא: **וְהֶלְבְּתָא, תִּישְׁבֵּן** שמה המתנה ניתנה כמתנה
 8 טמונה ומעמידים את הקרקע בחזקה.

משנה

9 כפי שנתבאר במשניות הקודמות, המחזיק בקרקע שלוש שנים
 10 שוב אין יכול בעל הקרקע לבוא ולערער שהקרקע שלו היא, אלא
 11 נאמן המחזיק לומר שקנה אותה מבעליו. משנתינו מבארת שאין
 12 חזקה זו מועילה אלא אם כן המחזיק מבאר מנח מה החזיק
 13 בקרקע זו, אם משום שקנה אותה או קבלה במתנה, או שירשה
 14 מאביו.

15 **כָּל חֻזְקָה, בין 'חזקת קרקעות' כגון המחזיק בקרקע או בבית שלוש**
 16 **שנים, ובין 'חזקת תשמישים' כגון המחזיק להשתמש בכותל חבירו**
 17 **לתשמישים שונים ואפילו יום אחד, שְׁאִין עֲמָה מְעַנְהּ** – שהמחזיק
 18 אינו טוען מאיזה כח החזיק בה, **אֵינָה חֻזְקָה.** ורק בחזקה שיש עמה
 19 טענה כגון שטוען שקנה אותה מפלוני המערער החזיק בה שלוש
 20 שנים, הרי הוא נאמן ומעמידים את הקרקע בחזקתו. ומבארת
 21 המשנה: **כִּיצַד, אָמַר לו' בעל הקרקע למחזיק מה אָתָּה עוֹשֶׂה בְּתוֹךְ**
 22 **הקרקע שְׁלִי, והוא אָמַר לו' אני מחזיק בקרקע משום שְׁלֹא אָמַר לי**
 23 **אָדָם דְּבַר מְעוּלָם,** כלומר, איני יודע של מי היא, וכיון שלא אמר
 24 לי אדם דבר, ירדתי לתוכה והחזקתי בה, **אֵינָה חֻזְקָה.** אך אם אמר
 25 לו אני יושב בקרקע משום שֶׁמְכַרְתָּ לִי, או שְׁנָתַתָּ לִי בְּמַתְנָה, או
 26 שאמר לו **אֶבְיָד מְכַרְתָּ לִי, או אֶבְיָד נָתַתָּ לִי בְּמַתְנָה, הרי זו חֻזְקָה.**
 27 דין חזקה בקרקע שירש מאביו: **וְהֵבֵא מְשוּם 'ירשתי' – המחזיק**
 28 **בשדה שלוש שנים וטוען שהיה אביו מוחזק בקרקע זו ביום מותו**
 29 **וירשה ממנו, אֵינָה צִרְיָה מְעַנְהּ** – אף שאינו טוען שאביו לקחה מאת
 30 הבעלים, מעמידים את הקרקע בחזקתו, שאנו טוענים כן בשבילו,
 31 ואין מצריכים אותו להביא ראיה כיצד הגיע קרקע זו לידי אביו,
 32 שאין אדם בקי בקרקעות של אביו כיצד באו לידו.

גמרא

33 שנינו במשנתנו שהמחזיק בקרקע ואינו טוען מאיזה כח החזיק
 34 בה, אינה חזקה. שואלת הגמרא: **שְׁפִיטָא.** מתרצת הגמרא: **מְהו**
 35 **דְּתִימָא הָיָא נְבָרָא מִזְּבִין וְנָתַה לֵיהּ הָאֵי אַרְעָא** – שמא תאמר שאדם
 36 זה המחזיק בקרקע קנה מאת המערער את הקרקע הוּוּ, וּשְׁפִטָרָא
 37 הָוָה לֵיהּ וְאִירְפֵּם – והיה לו שטר על מכירה זו, ונאבד לו, והָאֵי
 38 דְּקָאֲמַר הֵכִי – והטעם שלא טען שקנה את הקרקע מהבעלים
 39 והחזיק בה ונאבד לו השטר, אלא אמר שהחזיק בה כי לא אמר לו
 40 אדם דבר מעולם, הוא משום שֶׁכָּרַב בלבו **אֵי אֲמִינָא מִזְּבִין וְנָתַה לִי**
 41 **הָאֵי אַרְעָא** – אם אומר שהמערער מכר לי קרקע זו, **אָמְרֵי לִי אֲחֻזְיָ**
 42 **שְׁמִירָה** – הראה שטר מכירה שקניתי ממנו קרקע זו ותהיה נאמן
 43 בדברייך, וכשלא אוכל להראות את השטר, שהרי נאבד, יאמרו לי
 44 שגולתיה ממנו. ולכן העדיף לומר שהחזיק בה ולא אמר לו אדם
 45 דבר מעולם, וחשב שבטענה זו ישאירו את הקרקע בידו משום
 46 שבוז שלא מיחה בו הבעלים עד כה נמצא שמחל לו על זה. הֶלְבְּתָא
 47 – כיון שיכול להיות שהאמת היא שקנה את הקרקע מהבעלים,
 48 אם כן לִימָא לֵיהּ אֲנִי דְּלִמָּא שְׁמִירָא הָוָה לָךְ וְאִירְפֵּם – שמא היה לך
 49 שטר ונאבד, וּבְגוֹזֵן זֶה 'פְּתַח פִּיךָ לְאֵלִים' (משלי לא ה) הוא – ועל כגון

גם כאשר אדם בלתי טהור (חסיושלום) לומד את התורה אין זה נוגע להתורה, ואין דברי תורה מקבלין טומאה כו'.

בבא בתרא. חזקת הבתים – פרק שלישי דף מא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רנא רש"י תוספות

תמא מאי – משום דתרי לשיני אמר רב יוסף לעיל, ואיכא בנייהו תמא, חד פסל וחד מכשר. הלכך קבעי הבא: אמאי תמא לון אמר לון תמא "כתובר", ולא אמר להו "תיבתו בשוקא ובברייתא" ולא אמר להו נמי "איטמרי"? מי הוי מתנתא טמירתא או לא? וש מפרשין דאמודעא קאי, דאוקמנא דלא הויא מתנתא טמירתא מודעא לחביריה. אבל תמא מי הויא מודעא? ולא נהירא ככל,

סתמא מאי? רכינא אמר: לא חיישינן, רב אשי אמר: חיישינן. והלכתא: חיישינן. משנה כל חוקה שאין עמה מענה - אינה חוקה. פי' צד? אמר לו: מה אתה עושה בתוך שלי? והוא אמר לו: שלא אמר לי אדם דכבר מעולם - אינה חוקה; "שמכרת לי", "שנתת לי במתנה", "אביך מכרה לי", "אביך נתנה לי במתנה" - הרי זו חוקה. והבא משום וישיה - אינו צריך מענה. גמרא פשיטא מהו דתימא: האי גברא מיזבן וזבנה ליה האי ארעא, ולשמרא הוה ליה ואירפס, והאי דקאמר הכי, סבר: אי אמניא מיזבן וזבנה לי האי ארעא, אמרי לי: אחוי שמרך. הלכך לימא ליה אגן: דלמא שמררא הוה לך ואירפס, כגון זה "פתח פרך לאלם" הוה, קא משמע לן. (ענ"ב סימן).

רב ענן שקל בידקא בארעיה, אול הדר גודא בארעיה דחביריה; אהא לקמיה דרב נחמן, אמר ליה: ויל הדר. והא אחויקי לי - אמר ליה: כמאן? פרבי יהודה ורבי ישמעאל דאמרי: כל כפניו לאלתר הוי חוקה? לית הלכתא פוותיהו. - אמר ליה: והא אחיל, דאתא ופייע בגודא בהראי - אמר ליה: מחילה בטעות היא; את גופך אי הוה ידעת לא עברת. כי היכי דאת לא הוה ידעת, הוא נמי לא הוה ידע. רב פהנא שקל בידקא בארעיה, אול הדר גודא בארעא דלא דידיה.

אתא

דאין לו טענה — אינה חוקה. מיזבן וזבנה ליה — האי ארעא מזה המעורר לקחה, ואבד שטרו. אמרי לי אחוי שמרך — שאינו בקי בדנין, לידע שחוקה במקום שטר עומדת. קא משמע לן — דאי טען — טענינן ליה, ואי לא טען — אנו לא ילפינן ליה למיטען. שמועין מהבא דאי הוה טען הכי — מהמנינן ליה, דכהאי גוונא אינו קרוי חזר וטוען, דאין זה מחויב טענת ראשונה. שקל בידקא בארעיה — שטף מים נכנס בשדהו, ונטל את המחוקק, ולא נרע מקומן. הדר גודא כו' — עשה כותל חדש בניו לבני שבכו, והרחיב קרקע שלו, ועשה הכותל בשדה חבירו. והא אחויקי — שבנתיב כותל על פני ובצואתו, כדאמר לקמיה: דאתא וסייע גודא בהדאי, וכמאן דאמר לי "חזוק וקני" דמי. וכיון שעל פיו עשיתי, וגם החוקתי יום או יומים, שהיה כותל שלי בקרקע שלו והוא ידע ולא מיחה אלא שתק — הרי חוקתי חוקה שיש עמה טענה. ואידך הוה טעין: לא נתייהו, ושני חוקה לא החזיק. אמר ליה כמאן — טענת "הוא אחויקי" — דסבירא לך חוקת יום אחד היא חוקה, היכא יודע מעורר ולא מיחה. כרבי יהודה — דמתניתין, דתלי טעם דשיל שנים כדי שיהא באספמיתא שנה כו, ואי קרוב בתוך מחלך יום, שיוכל לידע מיד כשידע, ולא ימחה — תהיה חוקה. וכרבי ישמעאל כרבי יוסי נמי, בשלחי פרקין (נט, ב), תנו רבנן: מעשה באדם אחד שפתח הלכותיו לחצר השותפין, בא לפני רבי ישמעאל, אמר לו: החוקת משום דסבירא ליה: בפניו — לאלתר היא חוקה. אין תלבה כו' — אלא כרבנן, דאמרי: דכל דבר חוקה שלש שנים מיום ליום בעינן. והא אחיל כו' — והא יש לי טענה ודאית שהקנה לי קרקע, דיש לי עדים שהיה מסייע לי לבנות הכותל, וכמאן דאמר "לך חזק וקני" דמי. מחילה בטעות היא — שלא היה יודע שאתה בונה בתוך שלו. מי הוה עברת — בתמיה. אלא גם אחי — וכסבור היית שאתה בונה בתוך שלך.

חד

שלא אמר לי אדם דבר מעולם — הוא דין דאפילו אם אמר "ובניתיה מפלוני דבנה מינך" דלא הויא חוקה עד שיאמר "אתה מכרת לי", כדקתני סיפא. אלא הא עדיפא ליה למינקט "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" — לא שמועין דלא הוי "פתח פרך לאלם", כדאמר בגמרא. אמרי לי אחוי שטרך — וכשלא אוכל להראות שטרי שהפסדתיו, יאמרו שגולתיה. אבל כשאומר "לא אמר לי אדם ודבר" מעולם" — לא יאמרו שגולתיה, ויבטא ראייתו שלא

מיהו בידי החוקקת בה. ונוצצא שמואל לא והא אחויקי לי — פירש הקונטרס: בניתי כותל על פניו, והוא סייע לי. וכיון שבמזעוה עשה — הוי חוקה שיש עמה טענה. וקשה: דמדקאמר בתר הכי "הוא אחיל", משמע דעד השתא לא היה מחויב בה מטעם מחילה. ועוד: דלאלתר הוה ליה לרב נחמן למימר מחילה בטעות הוה ונראה לפרש: דרב ענן הוה טעין שלקח ממנו, ולא היו לו עדים שלקחה. והיה רוצה להיות נאמן מתורת חוקה. וכי אמר ליה רב נחמן דלאו חוקה היא — השיב לו רב ענן, והא אחיל, דאף על פי שאינו נאמן לומר "לקחתיה" — תהא שלי מטעם מחילה, דסייע בגודא בהדאי. והיה לו עדים, ואו היה מודה בסויעו. ואין הסוגיא זוכרת כן.

שלא אמר לי אדם דבר מעולם שטרא — קשה למורינו הרב רבי מאיר: דמאי פריך "פשיטא"? הא לעיל (כה, ב) פריך גמרא: אלא מתנת חוקה שאין עמה טענה כו, ופירש שם בתוספות פירוש ראשון, דאפילו אמר "שלא אמר לי אדם דבר מעולם" פריך ונראה לומר: דמכ ספא, דמשמע דאפילו "מפלוני דבנה מינך וביתך" לא הויא חוקה, פריך "פשיטא", ונראה כי זה דוחק, דנאם ליה למספרך ארישא טפי מאסיפא: דהא מרישא איכא למדיק איפאב, וליפריך טפי מסיפא לרישא ונראה לי: דמקשה לא מסיק ארעתיה דנטען ליה אגן, ולהכי פריך: פשיטא דטענה גרידא אינה מועלת, דאנה טענה ומשני: דסלקא דעתך דנטען ליה אגן, דכיון דלא מיחה שלש שנים — ודאי מכר לו או מחל. ועוד יש לומר: דלרבנן דרבי ישמעאל דלא ילפי משור פריך "פשיטא". אבל קשה: דבמתניתין לא הוזכרו רבנן, ומתניתין כרבי ישמעאל ונראה דפריך אחוקה דיום אחד, דמתניתין נמי איירי בה, מדקתני "כל חוקה", כדפירש הקונטרס.

כמאן כרבי יהודה — קשה לרבנו שמואל כי אברהם: הדימר רב ענן לעיל (זח, ב): לדידי מפרשא לי מניה דמר שמואל חזקה בפני עדים שאין ילפינן לומר לו כו. משמע דלא בעי בפניו מחאה, והיינו דלא כרבי יהודה ושמו סבר כותליה בחדא. ופליגי עליה בחדא.

אמר ליה מחילה בטעות הואי — וקשה: דברפך "איחוד נשך" (בבא מציעא סו, ב) אמר רב נחמן: השתא דאמור רבנן אסמכתא לא קני — הדרא ארעא חזרי פירי. למימרא דסבר רב נחמן מחילה בטעות לא הויא מחילה: והא אימור: המוכר פירות דקל לחבירו כו, ואמר רב נחמן: ומוריאן דאי שמיט ואביל — לא מפקינן מניה ומשני: התם זבניו והבא קלוצאה, ופירש הקונטרס: הבא הלואה — ומיחוי כרביה, שמתחלה בהלואה באו לידו, וכרביה קיצצה דמיט ואין אבק רבית אלא במכר, כגון לקח ממנו פירות עשירי מתניתין. דהתם משמע דבכל מקום לרב נחמן מחילה בטעות הויא מחילה, בר מחתם בהלואה, דמיחוי כרביה, והבא סבר רב נחמן דלא הויא מחילה ומיחה, בלא הכי קשה על פירושו, דהא אמר רבינא התם בריש פירקא (סב, א), דמשכנתא בלא כבייתא ברינא אין מחזיקין ממלוה ללהו, דלא חשיב רבית קצוצה, ומסתמא דלא פליגי עליה רב נחמן ונראה לרבינו תם, דהכי פירשו: דבכל מקום סבר רב נחמן דלא הויא מחילה, כדאמר הבא. וברי"ש "המפקדי" (בבא מציעא לה, א) קאמר נמי רב נחמן: דהם שומא בטעות הוא. ובסוף פרק קמא דגיטין (יד, א) נמי אמר דקנין בטעות חזרו. אלא היינו טעמא דרב נחמן, דהתם זבניו ולא הויא מחילה בטעות, שאפילו היה המוכר יודע שיוכל לחזור — לא היה חזר, דניחא ליה דליקו בהימנותיהו, וגמר ומקני. אבל הבא הויא הלואה, והלוה אינו מקני ליה אלא בתורת מכר, והמכר אינו כלום, דאסמכתא היא ולא נאמר

ומקני, וכיון דהדרא ארעא — דהרי נמי פירי. אבל אם היה נתן בתורת רבית היה קונה, דאבק רבית אין יוצא בדיינים. ורבא דהוה בעי לאתוויי אונאה לא היה יודע זה הפירוש, שאם היה יודע — לא היה מקשה כלום מאונאה, דהבא לא הויא מחילה בטעות, כדפריך גמר ומקני. ורב נחמן היה משיב מאילונית לפי סברת רבא, כלומר: אלתומת לי מאונאה — תסייען מאילונית, אלא על כרחך צריך אתה לחלק, כדפרישית.

60 רב הקשה לרבי חייה על שהצריך לפלוני להביא עדים שדר בה
 61 המוכר יום אחד: **אמר רב, הוה יתיבנא קמיה דרבמיני – ישבתי לפני**
 62 **דודי רבי חייה כשאמר דין זה, ואמר לי מידוע אתה מצריך אותו**
 63 **להביא עדים שראו את פלוני שמכר לו את הבית גר בבית יום**
 64 **אחד, וכי אין אדם עשוי לקנות ולמכור בלילה – וכי לא מצוי אדם**
 65 **קונה בית בלילה ומיד לאחר מכן באותו הלילה הוא מוכר את**
 66 **הבית לאחר ולא גר שם כלל אפילו יום אחד, ואם כן אולי גם כן**
 67 **פלוני קנה את הבית מהבעלים ומיד מכרה לזה שמחזיק בה**
 68 **עכשיו, ולא גר שם אפילו יום אחד.**
 69 **וממשיך רב ואומר, ויהויה לך עמיה – והתבוננתי בדעתו של דודי**
 70 **רבי חייה, שאכן סבר שאין אמר לי המחזיק למערער קפאי דידי**
 71 **וכנה מינה – בפני קנה אותו פלוני את הבית הזה ממך, מהימן –**
 72 **נאמן במינו דאי בעי אמר לי אנה ונתתה מינה – מתוך שהיה יכול**
 73 **לשקר ולומר שהוא עצמו קנה את הבית מאת המערער והיה נאמן**
 74 **בטענה זו שהרי החזיק בו שלש שנים, לכך נאמן בטענתו שאותו**
 75 **פלוני שמכר לו את הבית, קנה אותו בפניו מהמערער.**
 76 **הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו כדברי רבי חייה: אמר רבא,**
 77 **בנותיה דרבי חייה מסתברא שצריך להביא עדים שפלוני גר שם**
 78 **יום אחד, דקתני – ששינו במשנתנו 'הבא משום ירושה אינו צריך**
 79 **מענה' – אינו צריך לטעון שאביו קנה את הקרקע מאת הבעלים,**
 80 **מדייקת הגמרא: מענה הוא דלא בעי, הא ראה בעי – מכך**
 81 **שהמשנה כתבה 'אינו צריך טענה' ולא 'אינו צריך כלום' משמע**
 82 **שאמנם אינו צריך לטעון שצריך קנה אותה מאת הבעלים, אך**
 83 **צריך להביא ראייה בעדים שאביו גר שם יום אחד. והוא הדין**
 84 **בלוקח שקנה בית מפלוני שאמנם אינו צריך לטעון שפלוני קנה**
 85 **את הבית מהבעלים, אך צריך על כל פנים להביא ראייה שגר בה**
 86 **פלוני יום אחד.**
 87 **דוחה הגמרא: ודלמא לא ראה בעי ולא מענה בעי – אולי היורש**
 88 **קרקע אין צריך להביא לא ראייה שאביו גר שם ולא לטעון שאביו**
 89 **קנה אותה מאת הבעלים, והלשון 'אינו צריך טענה' הכוונה שהבא**
 90 **משום ירושה חוץ מטענה זו 'מאבי אני יורשה' אינו צריך להוסיף**
 91 **שום טענה אחרת, לא שאביו גר בה ולא שקנה אותה.**
 92 **עוד דוחה הגמרא: ואייעית אימא, אפילו אם תאמר שהבא משום**
 93 **ירושה צריך להביא ראייה שאביו גר בה יום אחד, מכל מקום אין**
 94 **להשוות לוקח לירוש, ולעולם שייך לומר שלוקח עדיף ואינו צריך**
 95 **להביא ראייה, משום שאינו לוקח דלא שדי וזו בקדי – שאינו זורק**
 96 **את מעותיו לחנם, כלומר, כיון שמשלם על המקח שקונה, הרי**
 97 **שבשעת הלקחה הוא מודקדק לברר שהמובחר קנה את הקרקע**
 98 **מהמערער, ולכך אינו צריך אחר כך לא טענה ולא ראייה.**
 99 **הגמרא מסתפקת בדיון של רבי חייה: איבעיא להו בדין שאמר רבי**
 100 **חייה שהלוקח קרקע מפלוני שקנה אותה מבעל הקרקע צריך**
 101 **להביא ראייה שגר בה המוכר לו יום אחד, נראה בו מאי – אם**
 102 **עדים ראו את המוכר נמצא בקרקע כדי למדוד ארכה ורחבה,**
 103 **מהו, האם כיון שראו אותו מודד את הקרקע כדי לקנותה מסתבר**
 104 **שלבסוף קנה אותה, והרי זה נחשב כעדות שגר בה, או שצריך**
 105 **להביא עדים שראו שגר בה ממש.**
 106 **אמר אביי, היא היא – נראה בה למדוד אותה הרי הוא כגר בה.**
 107 **רבא אמר, נראה בקרקע למודדה אינו נחשב כגר בה, מפני שצריך**
 108 **איניש (דסויאר איעיה) (דספיר ארעא) ולא זבין – אדם עשוי למדוד**
 109 **קרקע כדי לקנותה ולבסוף אינו קונה אותה, לכך אין נחשב לעדות**
 110 **שגר בה עד שראוהו שגר בה ממש.**
 111 **הגמרא מבארת דין חזקת שלש שנים שנעשתה על ידי שלשה**
 112 **אנשים יחד, שכל אחד גר במקום שנה אחת: שלשה לקוחות –**
 113 **שדה שיש עדים שהיתה של ראובן, ושמעון החזיק בה שנה אחת**
 114 **וטוען שקנאה מראובן, לאחר מכן מכרה שמעון ללוי בשטר**
 115 **והחזיק בה לוי שנה אחת, ומכרה לוי ליהודה בשטר והחזיק בה**
 116 **שנה אחת, נמצא שבצירוף דיויר שלשתם החזיקו בשדה שלש**
 117 **שנים. ובא ראובן ליהודה ומערער ואומר לו שהשדה היא שלו**
 118 **ולא מכרה כלל לשמעון, וטוען לו יהודה שכיון שהחזיקו**

1 **אתא שכנו בעל השדה לקמיה דרב יהודה לטעון שגדר בתוך**
 2 **שדהו, וכפר רב כהנא בדבר שסבר שגדר בתוך שדהו, אולי בעל**
 3 **השדה אייתי תרי פתחי שרב כהנא בנה את הכותל בתוך שדהו,**
 4 **אלא שהעדים נחלקו ביניהם בשיעור הכניסה שרב כהנא הכניס**
 5 **את הכותל בשדה חבירו, חד אמר תרתי אוצייתא עאל – שתי**
 6 **שורות קרקע נכנסו, וחד אמר תלת אוצייתא עאל – שלש שורות**
 7 **נכנסו. אמר לייה רב יהודה לרב כהנא, ויל שלים תרתי מגו תלת –**
 8 **על שתי שורות מתוך השלש שהעיד האחד, שהרי על שתי שורות**
 9 **שני העדים מודים שנכנס בשדה חבירו, שבדברי העד שהעיד על**
 10 **שלש שורות נכלל גם השתי שורות, שבכלל שלש שנים.**
 11 **רב כהנא שואל את רב יהודה קבלתי את רב יהודה כשיטת מי קיבל את עדותם: אמר**
 12 **ליה רב כהנא לרב יהודה, קמאן – כשיטת מי קבלת את עדותם**
 13 **לגבי השתי שורות וחייבת אותי לשלם על זה, והרי אחד מכחיש**
 14 **את השני, ותחבטל עדותם.**
 15 **אמר לו רב יהודה קבלתי את עדותם כשיטת רבי שמעון בן אלעזר**
 16 **שנפסקה הלכה כמותו, וכפי שביאר בדברי בית הלל. דתניא, גבי**
 17 **מחלוקת שנחלקו בית שמאי ובית הלל בעדות הסותרת זו את זו**
 18 **אם מקבלים עדותם או לא, אמר רבי שמעון בן אלעזר, לא נחלקו**
 19 **בית שמאי ובית הלל על שתי בתי עדים שאחת אומרת פלוני לזה**
 20 **מנה – ושהוא מאה זוזו מפלוני, ואחת אומרת שמאתים זוז לזה,**
 21 **(באותו היום באותו זמן ובאותו מקום), שיש בכלל מאתים מנה –**
 22 **שבדברי רבית השניה שמעידה שלוח מאתים זוז נכלל גם שלוח**
 23 **מאה זוז ואינו מכחיש את הכת הראשונה על דבר זה, אלא**
 24 **שמוסיפים שלוח עוד מאה זוז, אך על המאה זוז הנוספים הכת**
 25 **הראשונה מכחישה אותם, ולכך מקבלים עדותם רק לגבי המאה**
 26 **זוז הראשונים. על מה נחלקו, על פת אחת שעד אחד אמר פלוני**
 27 **לזה מנה, ואחד אמר מאתים זוז, שבית שמאי אומרים, נחלקו**
 28 **עדותן, כיון שאינם מעידים שניהם בשוה, זה אומר כה וזה אומר**
 29 **כה ואין כאן עדות. וביה הלל אומרים, יש בכלל מאתים מנה –**
 30 **בדברי האחד שמעיד שלוח מאתים זוז נכלל גם שלוח מאה זוז,**
 31 **נמצא שיש כאן שני עדים שמעידים שחייב מאה זוז, ומקבלים**
 32 **עדותם. וכמו כן כאן בדברי האחד שהעיד שנכנס רב כהנא שלש**
 33 **שורות נכלל גם שנכנס על כל פנים שתי שורות, נמצא ששנים**
 34 **מעידים שנכנס שתי שורות בשדה חבירו, ומקבלים עדותם, ולכן**
 35 **פסק לו רב יהודה לשלם לו על כך.**
 36 **אמר ליה רב כהנא לרב יהודה, איך פסקת לי כרבי שמעון בן**
 37 **אלעזר, והא מיתיבנא לך אינרתא מפערבא – והרי אני יביא לך**
 38 **איגרת ומאן יתיבנא לך דאין תלכה כרבי שמעון בן אלעזר במה**
 39 **שביאר את מחלוקת בית שמאי ובית הלל, אלא נוקטים שבאופן**
 40 **שבאותו כת אין שני העדים מעידים בשוה גם בית הלל מודים**
 41 **שאין מצטרפת עדותם. אמר ליה רב יהודה לרב כהנא, החזר מיד**
 42 **את הכותל למקומו הראשון, ולכי ייתי – ובשתביא איגרת שאין**
 43 **הלכה כרבי שמעון בן אלעזר, אפסוק ההלכה כפי שיבואר שם.**
 44 **מביאה הגמרא מעשה נוסף בענין חזקה שיש עמה טענה: ההוא**
 45 **נברא דרר בקשתא בעליתא ארבע שני – מעשה באדם שגר במקום**
 46 **הנרא 'קשתא' בעלייה שעל גבי הבית ארבע שנים, אתא מארי**
 47 **דביתא – הגיע בעל הבית, אשכחיה – ומצא את פלוני גר בבית,**
 48 **אמר ליה הבעל הבית מאי בעית פהאי ביתא – מה מעשיך בבית זה**
 49 **שהוא שלי, אמר ליה לבעל הבית, מפלניא ובניתה דוכנה מינה –**
 50 **קניתי את הבית מאדם פלוני והייתי סבור שהוא קנה בית זה ממך.**
 51 **אתא פלוני לקמיה דרבי תייא, אמר ליה רבי חייה, אי אית לך פתחי**
 52 **דרך פה איהו דוכנת מיניה ואפילו חד ויפא – אם יש לך עדים**
 53 **שפלוני שממנו קנית את הקרקע גר בבית הזה לפני שמכרה לך**
 54 **ואפילו רק יום אחד, אוקימנא לה כןך – אעמיד את הבית**
 55 **בחזקתך, כיון שיש לך חזקה שלש שנים שגרת בבית, והיא חזקה**
 56 **שיש עמה טענה שקנית את הקרקע מפלוני שידוע שהיה מוחזק**
 57 **בה יום אחד. ואי לא – ואם אין לך עדים שיעירו על כך, לא תוכל**
 58 **לזכות בבית זה על אף שהחזקת בו שלש שנים, משום שהיא חזקה**
 59 **בלא טענה.**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1 יד אור שְׁהוֹצִיאָוּהוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מְעֻצִים וְאַבְנִים ^[מ] אֶף-עַל-פִּי שְׁלֹא שָׁבַת בְּשַׁבַּת שְׁנִבְרָא עֵתָה מִחֻדָּשׁ
2 מְבָרְכִים עָלָיו שְׁהָרִי אֵין מְבָרְכִים עַל הָאוֹר אֲלֵא לְזַכֵּר שְׁנִבְרָא הָאוֹר בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מְאַבְנִים שְׁתִּקְיָשׁן
3 אָדָם הָרֵאשׁוֹן זו בְּזוֹ ⁶⁹ אֲבָל בְּמוֹצָאֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים אֵין מְבָרְכִין אֲלֵא עַל הָאוֹר שְׁשַׁבַּת מְמַשׁ וְלֹא אִפְלוּ עַל
4 גַּר שְׁהַדְלִיק יִשְׂרָאֵל מִנְּבָרֵי כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר בְּסִימָן תִּרְכ"ד ⁷⁰:

חלק ב סימן רחצ דין נר הבדלה טע"ף יד

ביאורי הלכה

[מד] מעצים ואבנים - וכן גפרורים, מצית, וכיוצא-בזה.

ציונים והוספות

69 כדלעיל ס"א. כיפור... אבל במוצאי יום הכיפורים שטעם ברכתו הוא לפי שפסקה הנאתו בו כיום ועכשיו הותר לו אין לברך אלא על אור ששבת ממש, דהיינו שהודלק מערב יום כיפור ושבת כל יום הכיפורים. וראה שם לענין שבת שחל בו יום הכיפורים.

70 סעיף ה: ואין מברכין במוצאי יום הכיפורים על האור שהוציאוהו עתה במוצאי יום הכיפורים מן האבנים או מן העצים, ולא על האור שהודלק מאור זה אלא על אור ששבת ממלאכה כגון עששית שהיתה דולקת והולכת מערב יום

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות פסח - לפי לוח "רב יומי"

- 1 **יב** וכן אם היורה אינה בת יומה אין צריך להגעילה קודם
2 הגעלת הכלים בתוכה לפי שיש כאן ג' נותני טעם של
3 היתר מן החמץ ליורה ומן היורה למים שבתוכה ומן המים
4 לכלים הנגעלים והכל של היתר כיון שהגיעול הוא פגום:
- 5 **יג** וכל זה כשמגעיל בערב פסח משעה ה' ואילך וכן
6 אפילו בכל ימות השנה אם מגעיל כלי הבלוע משאר
7 איסורי תורה או איסורי דברי סופרים צריך ליהרהר שלא יהיה
8 בן יומו או שיהא במים ס' כנגדו ואז מותר להגעיל אפילו
9 אם מגעיל כלים הבלועים מאיסור עם כלים כשרים
10 הבלועים מחמץ ואפילו אם מכניס ליורה כלי הבלוע
11 מאיסור קודם שמכניס כלים הכשרים או שמכניסן ביחד
12 בבת אחת.
- 13 אבל אם מגעיל כלי החמץ קודם שעה ה' אף אם היורה הוא
14 בן יומו אין צריך להגעילו תחלה וכן אין צריך שיהיה במים
15 ס' כנגד הכלים אף אם הם בני יומן דכיון שהחמץ הוא
16 מותר עדיין באכילה הרי יש כאן ג' נותני טעם של היתר
17 קודם שיבא לכלל איסור דהיינו קודם שיגיע זמן איסורו
18 ולפיכך אינו חוזר ונאסר אף כשיגיע זמן איסורו כמו
19 שנתבאר בסימן תמ"ז*:
- 20 *] ועיין שם שאף האוסרים בב' נותני טעם מודים בג' נותני
21 טעם מטעם המבואר שם ואין הדבר דומה לדגים שנתבשרו
22 בקדירה של בשר שיש אוסרים לאכלם בחלב אף על פי
23 שיש ג' נותני טעם מן הבשר לקדרה ומהקדירה להרוטב של
24 דגים שבתוכה ומהרוטב לדגים לפי שטעם קלוש של בשר
25 המובלע בדגים יש בו חשיבות טעם קצת כי נבלע אוכל
26 באוכל שהדגים ראויין לאכילה והבשר נתן בהם טעם לשבח
- 27 לכך אסור לאכלו בחלב אם נתבשרו בקדירה של בשר אבל
28 טעם קלוש של חמץ שנפלט מן הכלים או מן היורה וחוזר
29 ונבלע בכלים אינו חשוב טעם כלל כשיחזור ויפלוט בפסח
30 לתוך התבשיל.]
- 31 **יד** במה דברים אמורים כשמגעיל כלי חלב לבדם או כלי
32 בשר לבדם אבל אם מגעילם ביחד דהיינו שתוחב
33 אותם ביורה בבת אחת ממש צריך ליהרהר שיהיה במים
34 ששים כנגד אחד מהם או שיהיה אחד מהם אינו בן יומו
35 שאם שניהן הן בני יומן ואין במים ששים כנגד אחד מהם
36 הרי נאסרו המים מחמת פליטת הבשר ופליטת החלב
37 המעורבת בהם וחוזרין ואוסרין את הכלים ואת היורה אבל
38 כשאינו מגעילן ביחד אף על פי שמגעילן ביורה אחת אלא
39 שמכניסן זה אחר זה לא נאסרו המים כלל לפי שיש כאן
40 נותן טעם בן נותן טעם של היתר קודם שיבוא לכלל איסור
41 דהיינו מן הבשר או החלב לכלי ומן הכלי להמים שביורה
42 ועדיין הכל היתר כיון שעדיין לא נפלט לתוך המים אלא
43 טעם חלב לבדו או טעם בשר לבדו:
- 44 **טו** וכל זה מעיקר הדין אבל כבר נהגו במדינות אלו
45 להחמיר להגעיל היורה תחלה אף אם אינה בת יומה
46 ומגעיל בתוכה קודם שעה ה'.
- 47 וכן נהגו שלא להגעיל שום כלי כשהוא בן יומו אף שהוא
48 יחידי ויש במים יותר מס' כנגדו ואפילו רוצה להגעילו
49 קודם שעה ה' לא יגעילנו כשהוא בן יומו גזירה שמא יטעו
50 להגעיל כלי הבלוע משאר איסורי תורה כשהוא בן יומו ולא
51 ידקדקו אם יש במים ס' כנגדו ויחזרו המים ויבלעו בכלי

היורה בעוד שהרותחין מעלין רתיחה הרי לא נבלע בהכלים
 שום גיעול אבל אם הוציא לאחר שנחו מרתיחתן אף על פי
 שהיד סולדת בו הרי חזרו הכלים ובלעו גיעול שנפלט מהם
 או מהיורה לכך צריך לחזור ולהרתיח המים ויגעיל הכלים
 פעם שנית ויוציאם טרם שינחו המים מרתיחתן:

יט ולפי ב' סברות אלו האחרונות מותר להגעיל כלים אף
 בתוך הפסח (פירוש בחולו של מועד אבל ביו"ט אין
 להכשיר כלים אלא על דרך שיתבאר בסימן תק"ט ע"ש)
 אבל לפי סברא הראשונה כיון שאין תקנה להגעלה אלא על
 ידי ביטול בס' או על ידי היתר נותן טעם לפגם, אם כן
 מליל ט"ו שהחמץ אסור במשהו וגם נותן טעם לפגם אסור
 לפי מנהגנו, אין להכשיר שום כלי אלא ע"י ליבון באור
 שאז האיסור נשרף ונכלה לגמרי ואין לחוש בו שמא יחזור
 ויבלע בכלי:

כ ולענין פסק הלכה העיקר כסברא הראשונה שרתיחת
 המים אינה מעכבת את הכלים מבלבוע וגם טרדת
 פליטת הכלים אינה מעכבת מבלבוע (את הגיעול שהוא רך
 ונסרך ונדבק ונבלע בכלי שהרי הוא דומה לציר שהוא נבלע
 בבשר אף כשהבשר טרוד לפלוט את דמו כמ"ש ביורה דעה
 ס"י ע') ועוד שפליטת הכלים נגמרת במהרה מיד שמכניסין
 למים כמו שנתבאר ואם משהה אותם במים מעט יותר יש
 לחוש שמא חזרו ובלעו מה שפלטו או מה שפלטתה היורה
 ועוד שכשמוציא הכלים מהיורה והן מלוכלכין במים חמין
 יש לחוש שמא ברגע זו בלעו ממים הללו שעל גביהן
 (שברגע זו אינן טרודין לפלוט) לפיכך אין הגעלה מועלת
 משעה ה' ואילך אלא אי"כ יש במים ס' כנגד הכלים אם הם
 בני יומן ואם היורה היא בת יומה צריך להגעילה תחלה
 כמו שנתבאר לפי סברא הראשונה:

כא ומכל-מקום יש להחמיר ולחוש גם לסברות האחרונות
 ולפיכך אף אם היורה והכלים אינן בני יומן וגם יש
 במים ס' כנגד הכלים יזהר בכל מה שצריך לזהר לפי סברא
 השניה ובמה שצריך לזהר לפי סברא שלישית.

דהיינו שיהיה שלא להגעיל כלים שבליעתם מועטת עם
 כלים שבליעתם מרובה ושלא להגעיל מקצת כלי שתי
 פעמים ושלא להשהות הכלים יותר מדאי שלא יחזור
 ויבלעו הגיעול שפלטו ואף על פי שזה הגיעול הוא נותן
 טעם לפגם וגם יש במים ס' כנגדו, מכל-מקום אם לא יזהר
 בדברים הללו הרי זה כמבליע הגיעול בידים בתוך הכלים
 לפי סברא השניה (שכל זמן שהכלים טרודים לפלוט אינן
 בולעים כלום ומחמת שאינו נזהר יבלעו) ולכתחלה בודאי
 אין להבליעו בתוך הכלים שהרי המים שביורה אסורין
 להנות מהם לכתחלה מחמת שהגיעול בלוע בהם כמו
 שנתבאר וכלים הללו שהוא רוצה להנות מהם ולהשתמש
 בהם איך יבליע בהם את הגיעול.

וכן יזהר שלא להשהות הכלים עד שינחו המים מרתיחתם
 שכשמשהה אותן במים חמים שאינן רותחין הרי זה כמבליע
 בהם הגיעול בידים לפי סברא השלישית ומטעם זה צריך
 לזהר לכתחלה שלא להכניס הכלים עד שהמים יעלו

1 ויאסרו אותם אם אין בהם ס' כנגדו שהרי אין כאן נותן
 2 טעם בן נותן טעם של היתר אלא של איסור הבלוע בכלי:

טז ויש חולקין על כל זה ואומרים אף כשמגעיל משעה
 3 ה' ואילך אין צריך להגעיל היורה תחילה אף שהיא
 4 בת יומה וכן אין צריך שיהא במים ס' כנגד הכלים אף אם
 5 הם בני יומן לפי שכל זמן שהכלים טרודים לפלוט הגיעול
 6 הבלוע בהם אינן בולעים כלום מהגיעול הנפלט מהם ולא
 7 הן מהגיעול הנפלט מן היורה שמחמת טרדתם לפלוט אין
 8 בהם כח לבלוע רק שצריך הוא להזהר שלא ישהה הכלים
 9 בתוך היורה יותר מדאי אלא ישהה אותם שם באומד הדעת
 10 בכדי שיפליטו כל גיעולם ויוציאם מיד שאם ישהה אותם
 11 שם לאחר שהפליטו כל גיעולם הרי הם חוזרין ובלועין
 12 מגיעול הנפלט מהם כבר או מן גיעול הנפלט מן היורה
 13 דכיון שאינם טרודין עוד לפלוט הרי הם חוזרין ובלועין
 14 ונאסרין אם הם בני יומן ואין במים ס' כנגדן או אם היורה
 15 היא בת יומה אף על פי שיש במים ס' כנגדן:

יז וכן צריך לזהר שלא להגעיל ביחד כלים שנבלע בהם
 17 איסור מרובה עם כלים שנבלע בהם איסור מועט כגון
 18 כפות שרוב תשמישן בכלי שני ואין צריך לומר כוסות שרוב
 19 תשמישן בצונן לא יגעילנו בבת אחת עם קערות שרוב
 20 תשמישן על ידי עירווי מכלי ראשון ואין צריך לומר עם
 21 קדירות של מתכות או עם כפות שמגיסין בהם הקדירה
 22 (אלא מתחלה יכניס ליורה הכלים שבליעתן מועטת ואח"כ
 23 יכניס הכלים שבליעתן מרובה) שממהרין לפלוט גיעול
 24 הבלוע מהם ולאחר שפלטו כל גיעולם שאינם טרודין עוד
 25 לפלוט הרי הם חוזרין ובלועין גיעול הנפלט מכלי שבליעתן
 26 מרובה.

וכן צריך לזהר שלא להגעיל מקצת כלי אחד ב' פעמים
 28 כגון כשמגעיל כלים גדולים שאי אפשר להכניס כל הכלי
 29 בתוך היורה בבת אחת לא יגלגלו ביד סביב במים שלא
 30 יחזור ויכניס במים ממקצת שכבר הוגעל פעם אחת ופלט
 31 כבר כל גיעולו ועכשיו כשחוזר ומכניסו במים הוא חוזר
 32 ובלוע גיעול שפלט כבר או גיעול שנפלט משאר כלים
 33 שהוגעלו כבר או גיעול שנפלט מהיורה כיון שעכשיו אינו
 34 טרוד עוד לפלוט אלא כיצד יעשה יכניס במים חצי הכלי
 35 או שלישיתו ויוציאו לאחר שפלט גיעולו ויחזור ויכניס צד
 36 השני ויצמצם כפי יכולתו שלא יכניס מקצת אחד פעמיים:

יח ויש אומרים שאין צריך לזהר בכל זה אף על פי
 38 שמגעיל משעה ה' ואילך והכלים הם בני יומן ואין
 39 במים ס' כנגדן והיורה היא גם כן בת יומה ואין חוששין
 40 שמא יחזרו ויבלעו מהגיעול שפלטו או מהגיעול שנפלט
 41 מהיורה לפי שאמרו חז"ל שטבע הרותחין לבלוע ולא
 42 לפלוט מה שבלעו כמו שנתבאר ביו"ד ס"י צ"ב וכן אלו
 43 הרותחין שביורה בולעין הגיעול הנפלט מהכלים ומן היורה
 44 ואינן פולטין את הגיעול שבלעו דהיינו שאינן מבלעין
 45 אותו בתוך הכלים כל זמן שהן רותחין דהיינו שמעלין
 46 רתיחה ואבעבוטת ולפיכך אם קדם והוציא את הכלים מן

בתוכה די בכך אבל נהגו להחמיר ולחזור ולהגעיל היורה
אחר הגעלת הכלים בתוכה כדי להשתמש בה בפסח אף אם
לא היו הכלים בני יומן והגעילים בתוכה קודם שעה ה' וגם
היורה לא היתה בת יומה בשעת הגעלתה:

כג ומכל-מקום אם היו במים ס' כנגד הכלים אין מחמירין
לחזור ולהגעיל היורה לפיכך מותר להגעיל כלי הבלוע
מאיסור בתוך קדירה כשרה מלאה רותחין אם יש בהם ס'
כנגד הכלי שמגעיל (רק שיזרה לשפוך הרותחין שבקדירה
שאסור ליהנות מהם כמו שנתבאר):

כד ואף אם לא היו במים שביורה ס' כנגד הכלים אין
צריך לשפוך המים החוצה ולחזור ולמלאותה מים
אחרים להגעילה אלא בעוד מים ורותחין הללו בתוכה לאחר
גמר הגעלת הכלים מכניס לתוך המים אבן מלוכנ או לפיד
בוער ומתוך כך ירתיחו המים ביותר ויגברו ויעלו על שפת
היורה וזו היא הגעלתה כמו שנתבאר למעלה:

כה לא יניח כלים הרבה לתוך סל אחד מנוקב או לתוך
שבכה אחת ויגעילים יחד אלא אם כן הם מונחים שם
בריוח שאינם נוגעין זה בזה לפי שבמקום נגיעתם אין
הגעלה עולה שם ואף על פי שהמים מגיעים שם שהרי
לענין טבילה אין נגיעה זו חשובה חציצה, מכל-מקום לענין
הגעלה צריך שרתיחת המים יגיעו בכל שטח הכלי ובמקום
נגיעתם אין הרתיחה עולה יפה.

(אבל בתוך כלי שאינו מנוקב לא יגעיל אפילו כלי אחד אף
על פי שהוא צף בתוכו ואין נוגעין זה בזה אלא אם כן
משהה אותם בתוך היורה כשיעור שנתבאר בסימן תנ"א
ע"ש):

כו אם אוחד את הכלי בתוך הרותחין על ידי צבת צריך
לגלגל מעט את הכלי דהיינו שיפתח את הצבת בתוך
הרותחין ויאחזו הכלי במקום אחר כדי שיעלו הרותחין על
מקום אחיזת הצבת ולפיכך יותר טוב להגעיל בשבכה או
בסל מנוקב:

כז חמי טבריא דינם כחמי האור להחמיר כגון לענין
בליעה שאם נשתמש איסור בכלי ע"י חמי טבריא נאסר
הכלי אבל אין מגעילין בתוכם כלים שנאסרו על ידי חמי
האור אפילו לא נאסרו אלא ע"י חום כלי שני לפי שחמי
טבריא אינן תולדות האור וכבר אמרו כבולעו כן פולטו מה
בולעו ע"י תולדות האור אף פולטו ע"י תולדות האור אבל
אם לא נאסרו רק ע"י חמי טבריא יכול להגעילם על ידם
וכל-שכן על ידי חמי האור:

כח אין מגעילין בשום משקה רק במים לפי שיש אומרים
ששאר משקים אין בהם כח להפליט כל הגיעול כמו
המים ומים המעורבים עם אפר (שקורין לו"ג) דינם כשאר
משקים שהאפר מבטל כח המים ובדיעבד שעבר והגעיל
בהם או בשאר משקין עלתה להם הגעלה:

כט אם הגעיל הרבה כלים ביורה עד שמרוב פליטת
הכלים נעשו המים כציר אין להגעיל עוד באותן

המים:

רתיחה שכשמכניסם קודם לכן יש לחוש שיפליטו ויחזרו
ויבליעו ואף שאין הדבר ברור שיבליעו מה שיפליטו ואפשר
שלא יספיקו לפלוט ולבלוע קודם שירתיחו המים, מכל-
מקום כיון שלכתחלה אין להבליע בהם הגיעול אף שהוא
נותן טעם לפגם ויש במים ס' כנגדו א"כ כל מה שאפשר
לו לתקן שלא יבליע כלום צריך הוא לתקן וכיון שלפי
סברא השלישית אם יזהר להכניס הכלים ליורה כשהמים
רותחין כבר ולהוציאם מהיורה בעוד שהמים הם ורותחין
בודאי לא יבליעו כלום ואם לא יזהר בכך אפשר שיבלעו
צריך הוא ליהזר לכתחלה ולהגעיל בענין שבודאי לא יבלעו
כלום ואף על פי שאף אם יבלעו קודם רתיחת המים יפליטו
אחר כך כשירתיחו המים ושוב לא יבלעו כשיזרה להוציאם
מהיורה טרם שינוחו המים מרתיחתם, מכל-מקום לכתחלה
צריך לתקן בענין שלא יבליעו כלל שאין להבליע איסור
לכתחלה על דעת שיגעילו ויפליטו אחר כך.

וכיון שצריך להזהר בכל דברים הללו כשמגעיל משעה ה'
ואילך לפיכך טוב לו לאדם שיזרה להגעיל קודם שעה ה'
כדי שלא יצטרך ליהזר ולדקדק בכל דברים הללו ויש
(מהמדקדקים) שנוהגין להגעיל ג' ימים קודם הפסח:

כב ואם רוצה להשתמש בפסח ביורה זו שהגעיל בה
הכלים קודם שעה ה' או אפילו אחר שעה ה' אלא
שלא היו הכלים בני יומן או אפילו היו בני יומן אלא שהיה
במים ס' כנגדן אינו צריך לחזור ולהגעיל את היורה אחר
הגעלת הכלים בתוכה אם הגעילה כבר קודם הגעלת הכלים
שהרי הגיעול שנבלע בה מפליטת הכלים כבר נתבטל במים
בס' או שהוא נותן טעם בן נותן טעם של היתר כמו
שנתבאר.

ומכל-מקום אם בשעה שהגעיל את היורה בתחלה היתה בת
יומה והגעילה משעה ה' ואילך צריך לחזור ולהגעילה פעם
שנית אף אם לא היו הכלים בני יומן והיה במים ס' כנגדן
(ואף אם אינו רוצה כלל להגעיל בתוכה כלים צריך
להגעילה ב' פעמים) להכשירה להשתמש בה בפסח לפי
שכשהגעילה בתחלה חזרו המים ונבלעו בה ואסורה שהרי
הגיעול שנפלט מן היורה לא נתבטל במים בס' כמו שנתבאר
למעלה וגם אינו נותן טעם בן נותן טעם של היתר כיון
שהוא בן יומו וכבר הגיע זמן איסור החמץ בשעת הגעלה
אלא לפי שהמים הללו שחזרו ונבלעו ביורה אין כל גופן
ממשות איסור ואין בהם איסור אלא לפי חשבון דהיינו לפי
ערך גיעול פליטת כל גוף היורה נגד כל המים שביורה כגון
אם יש בכל המים שביורה עשר פעמים כמו כל גוף היורה
יש גם כן במים הללו שחזרו ונבלעו ביורה עשר חלקים של
מים המותרים שהיו ביורה וחלק אחד עשר הוא הגיעול
שנפלט מהיורה למים לפיכך כשחזרו ומגעיל היורה פעם ב'
הרי חזרו ונפלט ממנה הגיעול שחזרו ונבלע בתוכה בהגעלה
ראשונה ועכשיו הוא מתבטל במים שביורה ביותר מס' ואף
שחזרו ונבלע ביורה גם בהגעלה זו, מכל-מקום אינו אוסר
את היורה כיון שכבר נתבטל בס'.

ולפי טעם זה כשמגעילה ב' פעמים קודם הגעלת הכלים

3 בהלכות הגעלה הוא יגעיל את הכלים ולא כמו שנוהגין
4 עכשיו:

1 ולפי שרבו מאד הדקדוקים בהלכות הגעלה ואין הכל
2 בקיאין בהם לפיכך ראוי ונכון שבעל תורה הבקי

חלק ג סימן תנב סדר זמון הגעלת כלים:

'תורה אור' פרשת תרומה – הפרשה החסידית

מי יתנף באח לי

28 ואין צריך לומר המדות עליונות אינן ערך כלל למהותו
29 ועצמותו יתברך. שמהותו ועצמותו יתברך מרום
30 ומתנשא מגדר בחינת חכמה והתהוות עשר ספירות
31 נקרא "רזא דשמיא קדישא", שהוא רק בחינת הארה
32 בעלמא שאינו נוגע להעצמות.

33 והנה כתיב (משלי ג, ט): "הוי"ה בחכמה, היינו שגילוי
34 הארה זו שהוא בחינת שם הוי"ה, כמו שכתוב (ישעיהו מב,
35 ח): "אני הוי"ה הוא שמי", הוא בבחינת חכמה, ועל ידי
36 החכמה נמשך אור אין-סוף ברוך-הוא בכל הט' ספירות.
37 וכמו שנתבאר הטעם בתניא (פרק ל"ה בהגהה).
38 ולכן נקרא החכמה "אדם", ונקרא "אדם הראשון",
39 ובזהר נקרא "אדם קדמאה", כי "ראשית חכמה" (תהלים
40 קיא, ט) כתיב¹.

41 כי הוא כמו על-דרך-משל בהתפשטות והמשכת אור
42 וחיית מהנשמה בגוף, שגילוי כללות החיות הנמשך
43 מהנשמה מאיר ומתלבש במוחין שבראש, ועל ידי
44 המוחין נמשך אחר-כך הארה לכל אבר כפי מזגו
45 ותכונתו השייך לו. וכמבואר בתניא (פרק נ"א). נמצא,
46 המוחין הם כללות החיות של האדם.

47 כן הוא על-דרך-משל למעלה, שגילוי כללות האור
48 מאין-סוף ברוך-הוא נמשך ומתלבש בחכמה, ועל ידי
49 החכמה נמשך ומתלבש האור בכל הט' ספירות. ועל כן
50 אורייתא דמחכמה נפקת נקראת אדם². וזהו "אורייתא
51 מתקשראה בקודשא-ברוך-הוא".

52 והנה בחינת אדם זה נקרא "אדם הגדול" ו"אפי
53 רברבי", כי חכמה-עלאה הוא בחינת אין-סוף, וכמו
54 שכתוב: ולתבוננתו אין חקר³, ש"הוא היודע והוא הדעה
55 כו"⁴:

1 "מי יתנף באח לי וגו'" (שיר השירים ח, א).
2 זהו בקשת בנסת-ישראל להקדוש ברוך-הוא על זמן
3 הגלות. שבזמן שבית-המקדש היה קיים נקראו ישראל
4 'אחים למקום' כמו שכתוב (תהלים קכב, ח): "למען אחי
5 ורעי כו", וכתוב אחר כך (שם, ט): "למען בית ה' אלקינו".
6 בלומר, אימתי נקראו אחים בזמן שבית-המקדש קיים.
7 ולפיכך מבקשת עכשיו: "מי יתנף באח לי כו".

8 והענין: דהנה בכרובים שהיו בבית-המקדש כתיב
9 (שמות כה, כ): "ופניהם איש אל אחיו". והנה כתיב (שם,
10 יח"ט): "ועשית שנים כרובים כו, כרוב אחד מקצה מזוה
11 כו". וענין הכרובים יובן על פי מה שאמרו רז"ל (חגיגה
12 י"ג, ב): "היינו פני כרוב, היינו פני אדם – אפי רברבי,
13 ואפי זוטרי".

14 דהנה כתיב (יחזקאל א, כו): "ועל דמות הפסא דמות
15 כמראה אדם", וצריך להבין, שהרי אין לו דמות הגוף?
16 אף הענין שהתורה נקראת "אדם", כמו שכתוב
17 (במדבר יט, יד): "זאת התורה אדם", וכתוב (שמואל ב' ה, ט):
18 "וזאת תורת האדם". והפירוש הוא: כי הנה אמרו רז"ל:
19 "כל התורה כולה שמותיו של הקדוש-ברוך-הוא",
20 ובזהר נקראו העשר ספירות "רזא דשמיא קדישא".

21 והענין, שהוא על דרך משל: כמו שם האדם שנקרא
22 אברהם או יעקב על דרך משל, הרי אין זה נוגע למהותו
23 ועצמותו, שעצמותו ומהותו של האדם הוא השכל
24 ומדות שלו, שהן שייכים בו גם כשהוא בפני עצמו. מה
25 שאין בן "שמו", אינו צריך לו כשהוא לעצמו, ואינו אלא
26 בחינת חיצוניות שלו שעל ידי זה פונה לקוראו בשמו.
27 כן לגבי אין-סוף ברוך-הוא, אפילו החכמה-עילאה,

1. ובספר "הדרת מלך" (דף ע"ט, ב): ורמ"ח מצות-עשה הם רמ"ח האברים, ושס"ה לא-תעשה – שס"ה גידים. ו"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה" – כי מהמוחין נמשך האור לכל אבר כפי⁵.

2. "אין חקר לתבונתו" (ישעיהו מ, כח).
3. (וענין ב"ר"ח פרק א' משער היראה, ד"גדול מורה על גדלות התפשטות האור בבחינת אין-סוף כו).
4. (וכמו שנתבאר לעיל פרשת יתרו, בדבור-המתחיל "להבין ענין האבות").
5. (ומזה יובן מה שנתבאר לעיל פרשת יתרו בדבור-המתחיל "זכור", ד"איהו וחייהו חד" קאי על התלבשות אור אין-סוף בבחינת חכמה. מה שאין בן התלבשותו במדות נקרא "איהו וגרמיהו חד").

1. (וענין מה שנתבאר על הזהר ריש פרשת תולדות (קל"ד, ב)).

26 – נמשך מלמעלה גם כן "עיני ה' אלקיך בה כו" (דברים
27 יא, יב).

28 וזהו "ועשית שנים כרבים" כו¹⁰, מן הכפרת תעשו את
29 הכרבים" (שמות כה, יח-ט), הוא בחינת "סובב כל עלמין"
30 – שמקיף לשניהם בשנה.

31 (וכמו שנתבאר לעיל, שאור איך סוף ברוך הוא למעלה
32 מעלה אפילו מבחינת חכמה-עילאה, וכל-שכן מבחינת כרובים
33 ו"אפי זוטרי").

34 ועין מה שנתבאר על פסוק (ישעיהו ד, ה) "פי על ופל כבוד
35 חופה", ענין ב' בחינות – כבוד, והחופה ומקיף שעליהם. וזהו
36 ענין ב' הכרובים, והכפרת):

37 והנה פתיב (שמות כה, כ): "והיו הכרבים פרשי כנפים
38 למעלה כו". ואיתא בזוהר פרשת אחרי (דף נ"ט, עמוד
39 א'¹¹), וביוחי (דף רכ"ח, סוף עמוד ב')¹²: תלת זימנין
40 ביומא כו אינון מגרמייהו סלקין גרפייהו כו. ופירש
41 הרמ"ז שם, דהיינו בשעת ג' תפלות שבכל יום. דהיינו
42 שבכל עת התפלה מג' תפלות הנ"ל הם עולים מב"ע
43 למעלה באצילות. וזהו "סלקין גרפייהו", שהוא על ידי
44 התעוררות האהבה-ויראה שבישראל. שאהבה-ויראה
45 נקרא גרפיין ופרחא לעילא¹³.

46 ואן נקראים "אדם הגדול" ו"אפי רבבי", בין
47 שעולים לאצילות אשר "איהו וחייהו וגרמוהי חד בהון".
48 ולכן תפלה הוא לשון חבור, כמו (בראשית ל, ח): "נפתולי
49 [..] נפתלתי". ובג' לשון המשנה: "התופל כלי חרס" –

1 אף זהו התורה כמו שהיא למעלה. וכדי להיות המשכה
2 מבחינת חכמה-עילאה להתלבש בתורה-דבריאה,
3 (שהיא התורה שלפנינו, כי "תלמוד בבליאה כו"), צריך
4 להיות על ידי צמצום.

5 וזהו שאמרו ר"ל: "צמצם שכינתו בין בדי ארון", כי
6 מפני ש"משם הקול מדבר למשה" – הוא על ידי
7 שצמצם כו. ובחינה זו נקראת "כרוב", "אפי זוטרי",
8 בחינת אדם הקטן, כמשל הקטן שהגילוי במוחין שלו
9 מצומצם יותר מבאדם הגדול.

10 וזהו "כרוב אחר מקצה מזה" – שהוא המשכה
11 מלמעלה-למטה⁶ להיות מקור ושרש להמשכת האור
12 בכ"ע.

13 וכרוב אחר מקצה מזה" הוא, כדי להיות ירידה זו,
14 הוא על ידי אתערותא-דלתתא בקריאת-שמע, למסור
15 נפשו ב"אחד – ואהבת".

16 והיינו על ידי "שמע ישראל" (דברים ו, ד), להתבונן אף
17 "הויה אחד" (שם) – "אני הויה לא שנית" (מלאכי ג, ו). רק
18 "שאמר הויה העולם", "כי הוא צוה ונבראו כו" (תהלים
19 קמ"ח, ה), וכולא קמיה בלא חשיב. ולכן על ידי התבוננות
20 זו יבא למסור נפשו להיות "ועמך לא חפצתי" (תהלים עג,
21 כה). ולכן נקראת נסתת-ישראל "פלה" – לשון כלות
22 הנפש ממטה למעלה.

23 וזהו בחינת ה"כרוב מקצה מזה" – לעלות מב"ע
24 ליכלל באור איך-סוף, "לאסתכלא ביקרא דמלכא". וזהו
25 "עינינו נשואות אל ה'⁷". ועל ידי זה – "במים הפנים"

6. (וכמו שכתוב (תהלים יט, ו): "מקצה השמים מוצאו כו",
ושמש היינו בחינת תורה. עין בזוהר תרומה) (קל"ז).

7. ו"עינינו אל ה'" (תהלים קכג, ב). ובפיוט בסליחות: "אליך נשואות
עינינו"¹.

8. (ונקרא "שמור" – לנוקבא. עין מה שנתבאר לעיל בדבור-
המתחיל "זכור את יום כו").

9. [כרבים – בהגהות הרב חסיד ר' אשר: כרובים]

10. (ועין מה שנתבאר על פסוק "שיר השירים", מענין פירוש תמן
וכלה. ועל פסוק "לבבתני". ועין בזוהר פרשת בלק, דף קפ"ד, ענין
"דאזעירת גרמה כו").

11. וג' זימנין ביומא אתר חיש ניסא. בגרפייהו. בשעתא דאתגלי עליוהו
קדושה דמלכא. אינון מגרמייהו סלקין גרפייהו, ופרסין לון. וזימנין על
בפורתא. לבתר קמיטין גרפייהו. ונאזיזין בגרפייהו (ספרים אחרים:
ונאזיזין בגופייהו) כמה דאת אמר (שמות כה, כ): "והיו הכרובים פורשי
כנפים למעלה", "פורשי" ולא פורשי. "סוככים" ולא סוככים. דא באת
(ספרים אחרים: בואת) הו' קיימי וסדאן בשכינתא.

תרגום: שלש פעמים ביום התרחש נס בכנפיהם. בשעה שהתגלתה
עליהם קדשת המלך. הם מעצמם היו מעלים כנפיהם ופורשים אותם
ומכסים על הכפרת. אחר כך סוגרים כנפיהם ונאזיזים בכנפיהם

1. (ונאזיזים בגופם). כמו שנאמר: "והיו הכרבים פרשי כנפים למעלה".
"פורשי" ולא פורשי. "סוככים" ולא סוככים. זה בואת (בואת) היו
עומדים ושמוזים עם השכינה.

12. [כי הכרובים פורשיזוס] כנפים אל מקום הארון וגו' (מלכים א' ח,
ו. תא זיזי. כרובים באת ובניסא הו' קיימי. תלת זימנין ביומא הו' פורשי'
גרפייהו. וסוככי על ארזא לתתא. דכתיב: "פורשי כנפים". פורשי לא
כתיב. אלא "פורשי").

תרגום: כי הכרובים פורשיים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה,
הכרובים באת ובנס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים
כנפיהם וסוככים על הארון למטה. שכתוב: "פורשי כנפים". פורשי כנפים
לא כתוב. אלא "פורשי"¹.

13. (ועין מה שכתב הרמ"ז פרשת אחרי' שם, מענין "בכנפיהם".
ועיין בזוהר פרשת בלק (דף ר"ד, עמוד ב'): "נהורא קדמא כו"
כנפים עלאין". ונהורא קדמא הוא "רב חסד". ובעבודת ה'
היא האהבה-רבה שלמעלה מהשכל.

ועין מה שנתבאר לעיל פרשת יתרו בענין "האבות הן הן
המורכב", וזהו ענין שהכרובים "סוככים בכנפיהם על
הכפרת" (שמות כה, כ) שבו הלוחות והתורה.

מבחינת חכמה ובינה עלאין. דכמו שז"א מקבל מוחין מאבא" 31
 ואימא. כף העוסק בתורה משיג בחינת חכמתו ובינתו יתברך. 32
 וזהו שנקראת התורה "חלב", כמו שכתוב (ישעיהו נה, 33
 א) "לכו שברו כו' זין וחלב": 34
 כמנו²¹ שעל-דרך-משל הנלד בלידתו הוא בתכלית 35
 הקטנות, ועל ידי יניקתו חלב האם מתגדלים אבריו, וגם 36
 נשלמו בו מוחין דיניקה. שלכן מתחיל לדבר ולילך כו'. 37
 וכך הנשמות קודם בואן לעולם-הזה היו תחלה 38
 בבחינת עבור בבחינת מלכות אימא-תתאה. וזהו "חי ה' 39
 אשר עמדתי לפניו" (מלכים ב' ה, טז). וירידת הנשמה משם 40
 בבי"ע להתלבש בגוף נקרא בשם לידה. וזהו "אני היום 41
 ילדתיך" (תהלים ב, ז). והתורה שלומד בעולם-הזה נקראת 42
 חלב – שמגדיל בחינת רמ"ח אברי הנשמה, שהם ט' 43
 ספירות – ט' פעמים ט' כו' 22 23.²³ 44
 ולכן אמרו רז"ל: "אשרי מי שבא לכאן ותלמודו 45
 בידו", שעל ידי זה נעשית הנשמה בבחינת גידול יותר 46
 במעלה – הרבה מכמו שהיתה תחלה בירידתה 47
 שנקראת בשם "לידה" – שעל ידי שינק מ"שדי אמו" 48
 הוא בחינת "ותלמודו בידו" – נעשה בה הגדלה הרבה 49
 כו' 24.²⁴ 50
 אף להבין איך שייך למעלה בהקדוש-ברוך-הוא להיות 51
 "באח" – "יונק" בבכיל מבחינת עסק התורה של האדם 52
 למטה? 53
 אף הענין, כמו שכתוב (תהלים פ, ב): "רועה ישראל". 54
 וכתוב (שיר השירים ה, ב): "אחותי רעיתי". פירוש "פרנסתי" 55
 – "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים". דכמו שהלחם 56
 פעולתו לחבר הנשמה עם הגוף, כך ענין פרנסה למעלה 57
 להמשיך גלוי אור אין-סוף ברוך-הוא בתוך עשר ספירות 58
 דאצילות, שנקראים בשם "גופין". שאפילו חכמה" 59
 עילאה אין ערוך כלל לאין-סוף ברוך-הוא, ושיהיה 60
 נמשך ומתלבש בהם, הוא על ידי עסק התורה למטה. 61

שמות-חברים במקורם שבעולם האצילות. וכן בעבודת 1
 ה', היא התקשרות ודבקות הנפש בשרשה¹⁴. ולכן יש 2
 להכרוכים כנפים לעופף למעלה לאצילות כו'. 3
 ועל ידי זה "פניהם איש אל אחיו" – ששם הם 4
 מיוחדים פנים-בפנים, וכמו במתן-תורה דכתיב (דברים ה, 5
 ד): "פנים בפנים דבר ה'",¹⁵ ולכן נקראים "אחים". וזהו 6
 "למען אחי ורעי אדברה נא שלום" – "שלום" היינו 7
 חבור והתקשרות ב' הכרובים כו'. 8
 (ועין מה שכתב הרמ"ז פרשת אחרי על הזהר (דף נ"ט, 9
 עמוד ב'): והנה נקראים אחים כו', דהיינו שבנסת-ישראל 10
 מקבלת מוחין מחכמה ובינה עלאין, שהם בחינת "אדם הגדול" 11
 כנ"ל, שלא על ידי התלבשות בבחינת כרוב וועיר-אנפין כו'. 12
 ועיין ב"עץ חיים" שער ל"ה, פרק ב': המדרגה הששית כו', 13
 ולכן היו אז חכמים גדולים, ונבואה, ורוח הקדש 14
 בישראל¹⁶: 15
אבל משחרב בית-המקדש ונגנזו הכרובים, (שנסתלקה 16
 בחינת ההארה מאצילות הנקראת "אפי זוטרי", שהיה מאיר 17
 למטה ממש בעשיה, לשרשו ומקורו אצילות¹⁷. וזהו שכתוב 18
 בגמרא (ראש השנה דף ל"א): "ומכרוב לכרוב כו'¹⁸)", 19
 ולכן זאת היא בקשת כנסת-ישראל: "מי יתנך באח 20
 לי", כמו שהיה בזמן בית-המקדש שהיו בבחינת אחים, 21
 וגם "פניהם איש אל אחיו". והיינו על ידי עסק התורה. 22
 וכמאמר¹⁹ רז"ל: "משחרב בית-המקדש אין לו להקדוש- 23
 ברוך-הוא אלא ד' אמות של הלכה²⁰". 24
 וזהו "יונק שדי אמו" (שיר השירים ח, א), שהוא בחינת 25
 תורה שבעל-פה, שהוא בחינת גילוי חכמתו ורצונו 26
 יתברך ממש. 27
 (והרי אם כן, האדם המשיג ההלכה תופס ומשיג חכמתו 28
 יתברך ממש, אשר "הוא היודע והוא הדעה כו'". לכן נקראים 29
 על ידי זה בחינת 'אחים', שמקבלים שניהם ממקור אחד שהוא 30

14. (וכמו שנתבאר בדבור-המתחיל "יונת").
 15. (עין ענין זה בדבור-המתחיל "ואהיה אצלו אמו").
 16. והחצי עיגול לכאורה שלא במקומו – הערת כבוד קדושת אדמו"ר.
 17. [צריך להיות: באצילות]. ובמקום קהלן לאחד תיבת כו' – הגהת אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו-עין.
 18. ועשר משעות נסעה שכיניו . . ומכרוב לכרוב.
 19. וכמאמר – צריך להיות: (וכמאמר – הגהת אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו-עין. וסיים הסוגרים בסוף הערה 20).
 20. (עין תנאי פרק נ"ג. ועין מה שנתבאר לעיל בדבור המתחיל "דני

ושמחי". מענין פירוש "לא יז מחבבה עד שנקראה אחות").

21. (כמו – צריך להיות: (כמו – הגהת אדמו"ר מוהרש"ב נשמתו-עין.)

22. וכי ט' פעמים ט' הם פ"א. וג' פעמים פ"א – שכלל ספירה יש ג' כלים: פימי, חיזון, תיכון – הם רמ"ג. וה' חסדים (דאימא) המגדילים – הם רמ"ח (יעץ חיים). הובא ב"תורה אור" מקץ, סוף עמוד ד, ג. (ועוד).

23. (כמו שנתבאר על פסוק "חלקילי כו').

24. (ועין מה שנתבאר על פסוק "בהר סיני", מענין פירוש "ותלמודו בידו").

37 השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת. וכל שבת
38 נקרא (שמות כ, ט): "יום השביעי שבת להויה". ולכאורה
39 איך שייר לקרות שבתות דעכשיו 'יום השביעי' – שהרי
40 כבר עברו רבבות ימים מיום בריאת העולם עד שבתות
41 אלו, ואיך יקרא השבת 'יום השביעי'?

42 אף "כי ששת ימים" (שמות כ, י) הם ששה מדות
43 עליונות שבהם ועל ידן היו התהוות העולמות: יום
44 ראשון – "יהי אור" (בראשית א, א) – בחינת החסד כו'. ואחר
45 כך ביום השבת הוא עליותם לשרשם ומקורם למעלה
46 מעלה. וכך הוא גם כן בכל שבת ושבת – שבששת ימי
47 המעשה הוא ירדת המדות בבי"ע לברר כו'. ואחר כך
48 ביום השבת הוא עליותם ועליות העולמות, שהעלייה
49 דוקא ביום ומדה השביעית שהיא בחינת המלכות²⁸.

50 וזהו "ויכלו השמים כו'" (בראשית ב, א), לשון **בְּלִתָּה**
51 **נַפְשִׁי** (תהלים פד, א), "לכה דודי לקראת כלה כו', בואי
52 כלה כו'".

53 ולכן אומרים בברכה ד'מעין שבע' דמעליי שבתא
54 "קונה שמים וארץ":

55 כי הנה עליות העולמות בשבת, וכל מה שנתברר
56 בששת ימי המעשה עולה ליכלל למעלה בשבת, זהו
57 במשל הקנן – שהלוקח נותן תחלה כסף להמוכר, ועל
58 ידי זה מקבל אחר כך החפץ שקונה לרשותו. כך על ידי
59 ירדת המדות עליונות בששת ימי המעשה לברר
60 ניצוצים, על-ידיה נעשה המשכת והעליה בשבת
61 מ'טורי דפרודא' לרשות-היחיד – 'יחידו של עולם'. וזהו
62 ענין הקנן של הקדוש-ברוך-הוא.

63 ועל-דרך-זה גם כן ענין גלות ישראל במצרים ובבל,
64 הוא גם כן שעל ידי זה מתעלים הניצוצות שגפלו שמה.
65 והן הן נשמות רבי עקיבא; רבי מאיר; עובדיה²⁹.

66 ועל-דרך-זה נאמר בקריאת-שמע (דברים יא, יד):
67 "ואספת דגנך כו'" – לאספם לבחינת "אחד – ואהבת".
68 דהיינו שעוסק במשא ומתן לפרנס את עצמו וביתו שזהו
69 ירידה, אף על ידי זה נעשה אחר-כך עלייה בשמתפלל
70 בכח האכילה ואומר "אחד – ואהבת", ולמסור נפשו
71 ב"אחד". ולכן נקרא התפלה "עולת תמיד" – עליית
72 הניצוצות למעלה כו'. וכל תפלות החול מתעלים בתפלת
73 השבת:

1 וזהו שכתוב (ישעיהו כה, ט): "הנה אלקינו זה, קיינו לו",
2 פירושו: שאנו המשכנו אותו בבחינת קניין. דהיינו
3 התלבשות האור בעשר ספירות הנחלקים לג' קוין: –
4 "חסד – דרועא ימינא כו'", ובנגד ג' בחינות: תורה,
5 ועבודה, וגמילות-חסדים. ולעיתיד יתגלו כל ההמשכות
6 לכן "ואמר ביום ההוא הנה כו'" (ישעיהו כה, ט).

7 אף מה שנאמר (שיר השירים ח, א) "יונק שדי אמי"
8 דוקא, שהוא בחינת תורה **שבעל-פה** – כי הנה תורה
9 שבכתב נקראת (משלי א, ח) "מוסר אביך", ותורה שבעל-
10 פה נקראת (שם) "תורת אמוך"²⁵ – כי בתורה שבכתב
11 הכל ברזו בעלמא. וכמו שהאב מזרע טפה כו', ועיקר
12 גידול הוולד הוא בבטן האם, כך גילוי פְּרִטֵי הַהִלְכוֹת על
13 בורין הוא בתורה שבעל-פה.

14 והיינו ד'אורייתא – תורה שבכתב – מחכמה נפקת"
15 הנקרא **אבא**. ותורה שבעל-פה הוא בחינת **בינה** הנקרא
16 **אמא**.

17 והנה, עיקר התגלות התענוג מהשכל הוא בבניה,
18 בשמבין הדבר על בוריו. וכמו שכתוב בזהר על פסוק
19 (במדבר יח, כג) "ועבד הלוי הוא"²⁶ – "דא עתיקא כו'". וזהו
20 שנאמר "יונק שדי אמי" דוקא (שהחלב הוא משעשע
21 הוולד ומענגו).

22 ועל ידי זה נמשך ממנו יתברך גילוי התענוג בגן-עדן
23 להיות "נהנים מזיו כו'", ו"קודשא-ברוך-הוא אתא
24 לאשתעשע עם צדיקייא בגן-עדן". והכל על ידי עסק
25 התורה, וכמאמר רז"ל: "כל השונה הלכות בכל יום
26 מובטח לו שהוא בן עולם-הבא"²⁷.

27 "**אמצאך** בחוץ" (שיר השירים ח, א): קאי על בעלי עסקים.
28 אף על פי שאי אפשר להם לעסוק בתורה תמיד – שיהיו
29 בבחינת "יונק שדי אמי" על ידי 'ד' אמות של הלכה",
30 מפלי-מקום עליהם נאמר דמפלי-מקום "אמצאך בחוץ"
31 גם כן. (להיות גם כן בבחינת "באח לי" כו', פדלקמן).
32 והענין: דהנה מצינו בהקדוש-ברוך-הוא נאמר גם כן
33 לשון "קונה", כמו שכתוב (בראשית יד, ט): "קונה שמים
34 וארץ", ואמרו רז"ל: "חמשה קננים קנה הקדוש-ברוך-
35 הוא".

36 דהנה כתיב (שמות לא, יז): "ששת ימים עשה ה' את

25. (כמבואר בדבור-המתחיל 'ביום השמיני עצרת').

26. (וב' עץ חיים': שהתגלות עתיק הוא בבניה.

וען מה שנתבאר פרשת 'לך לך', גבי ה' דאברהם. ובפרשת וארא על פסוק "לכן אמר").

27. וכמבואר באריכות ב'אגרת הקדוש' בדבור-המתחיל "אשת חיל עטרת בעלה".

28. (עין 'פרי עץ חיים' שער א' פרק ז': כי העלייה צריך להיות התחלה מלמטה, כמו שמגביהים הבנין שמגביהים מלמטה, ועל ידי זה מפילא מתעלה כולו כו'. ועוד כי 'נעוץ סופן בתחלתן' – 'אני ראשון ואני אחרון כו'" (ישעיהו מד, ו).

29. (ועין מה שנתבאר לעיל בפרשת 'בשלח פרעה').

36 בחינת תורה. כי גם הבעל־עסק צריך לקבוע עתים
37 לתורה. כי הגם שעיקר עבודתם הוא על ידי מעשה
38 בבחינת אתכפייא, ובמעשה הצדקה, מכל־מקום
39 ההמשכה צריך להיות בסדר – שמתלבשת תחלה
40 במחשבה ודבור, ואחר־כך במעשה. ומחשבה ודבור זהו
41 בחינת קביעת עתים לתורה של הבעלי עסק. (ועיקר
42 גלוי נשיקין הוא על ידי קביעת עתים לתורה³⁶).

43 ולכן בבעלי תורה נאמר "יונק שדי אמי" שהוא לשון
44 תמיד, כי "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א, ח) כתיב.
45 ובבעלי עסקים שהוא רק קביעות עתים, נאמר "אנהגך
46 אביאך אל בית אמי".

47 (ועוד יש לומר פירוש "אנהגך" בענין אחר: דלפי ששרש
48 המשכתם מבחינה שלמעלה מחכמה ובינה כנ"ל, על כן אומר
49 "אנהגך כו' אל כו'" שממשיך מבחינה עליונה לבחינת "אמי" כו'.
50 וזהו "תלמדני" (שיר השירים שם), שמבחינת מקום גבוה כזה
51 אי אפשר להיות רק בחינת מקבל. וכענין "ודברי אשר שמתי
52 בפיר כו'" (ישעיהו נט, כא).

53 "אשקף מיני הרקח" (שיר השירים ח, ב): הנה היין
54 "משמח אלקים" (שופטים ט, יג). היין הוא בחינת "יניה של
55 תורה", והוא בחינת בינה, בחינת תורה־שבעל־פה.
56 והיותו "משמח אלקים", היינו כי אלקים הוא מדת
57 הצמצום להיות העלם והסתרה, ועל ידי שממשיך
58 מבחינת בינה שהוא בחינת שמחה, גורם גילוי ההעלם
59 כו' שלא יסתיר ויעלים. וזהו "אשקף מיין".

60 אך "יין הרקח" היינו שיש בו ריח הטוב. כי הריח
61 שרשו ממקום גבוה שהוא בחינת מקיף, והוא למעלה
62 מבחינת מזון. שהמזון הוא לגוף אבל הריח אמרו רז"ל
63 ש"הנשמה נהנית ממנו ולא הגוף", והיינו לפי שהוא
64 בחינת תענוג העליון שאינו נתפס ומתלבש בכלים.

65 והנה זהו יתרון מעלת קביעות עתים לתורה של
66 הבעל־עסק, שהוא בחינת אתכפייא יותר מביושבי
67 אוהלים, על כן נקרא עסק תורתם "יין הרקח", שהריח
68 הוא דוקא מדבר חריף וקיוהא כו'³⁷. שייך זה עם היותו
69 משקה, שהוא בחינה פנימית, יש בו גם כן ריח ובחינת
70 מקיף כו'.

1 וזהו שנאמר "אמצאך בחוץ", שגם הבעלי עסקים
2 ימצאוהו בחוץ, כיון שעל ידי עסקיהם מתעלים
3 הנצוצות ב"אחד". וכל ישראל מקיימים זה שהרי דינא
4 דגמרא הוא, שפרשה ראשונה דקריאת־שמע צריכה
5 כוונה, ולדברי הכל פסוק ראשון צריך כוונה, והוא ענין
6 למסור נפשו ב"אחד".

7 ובכל ישראל יש בחינה זו, שאף שאין לו מסירת־נפש
8 בפועל, יש בו מסירת־נפש בכח. שאפילו קל שבקלים
9 יכול למסור נפשו כו'. ועל ידי זה מתעלים כל עסקי לה'
10 אחד. אם כן הרי משא־ומתן ועסק זה הוא מעין ועל־
11 דרך שהוא יתברך נקרא "קונה שמים וארץ".

12 (ולכן הוא בבחינת "כאח לי"³⁰).

13 והנה אדרבה בהם נאמר (שיר השירים ח, א) "אשקף –
14 בחינת נשיקין, הוא "אתדבקו רוחא ברוחא" על ידי
15 תפלות הבעל־עסק, שהוא בחינת אתכפייא, ויתרון
16 האור מהחושק³¹, הוא מעורר וממשיך ממקום גבוה
17 מאד³². אשר גילוי בחינה זו אינו אלא בבחינת נשיקין.
18 כמשל הנשיקין שהוא מחמת עוצם האהבה, שלא יוכל
19 לפרש בדבור היא מתלבשת בהכל הנשיקין כו'.

20 (33) והענין:

21 כי בחינת "כאח לי" שעל ידי יונק "שדי אמי", היינו
22 שניקותם משרש אחד, היינו מהתורה שהיא בחינת חכמה
23 ובינה כו', שנקראים אבא־ואימא.

24 אמנם על ידי אתכפייא ובטול־היש לאין דבעלי עסקים,
25 אסתלק יקרא דקודשא־ברין־הוא לעילא", שנמשך האור
26 מבחינת אין שהוא מקור התורה, כמו שכתוב (איוב כח, יב):
27 "והחכמה מאין תמצא" כו', ונמשך התגלות זו בן־א כו'. ואם כן
28 הם בבחינת "כאח לי" שמקבלים שניהם משרש אחד. אשר
29 השרש הוא גבוה מבחינת "שדי אמו" כו', הוא בחינת כתר
30 שלמעלה מהחכמה ובינה. וזהו ענין שזבולון קודם לישישכר.

31 והנה כתיב: וינשק לכן לבניו³⁴ – שהם השבטים שנקראים
32 גם כן בנים – ללובן העליון, כי "בני בנים הרי הם כבנים כו'",
33 כך יתכן בחינת "כאח לי" בקבלתם מבחינת אין – מקור
34 דחכמה ובינה הנקראים אבא־ואימא כו'³⁵).

35 "אנהגך אביאך אל בית אמי" (שיר השירים ח, ב) הוא

34. וינשקם לכן בבקר וינשק לבניו ולבנותיו" (בראשית לב, א).

35. ועיין כהאי גוונא ב"פרדס" שער החמישי, פרק ג' בשם ה"בית
יוסף": ומלכות נפיק כו', ומשום הכי קאמר אברהם כו'. וענין מה
שנתבאר לעיל בבאיור ענין "יודוך אחיק כו'". וענין "בני אביך כו'".

36. עין בתניא פרק מ"ה.

37. (ועיין מענין ריח, על פסוק "ראה ריח בני").

30. וענין מה שכתוב על פסוק "וישב יעקב", בפירוש "ובקשתם מושם
כו' ומצאת כו'" (דברים ד, טו).

31. [ניתרון] "האור" מן החושק (קהלת ב, יא).

32. (עין מה שנתבאר בפרשת נח, בדבור־המתחיל "מים רבים כו').

33. עין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שיר השירים" פירוש "ישקני
כו'".

1 ומי שאינו יכול ללמוד כלל ולקבוע עתים לתורה,
 2 עליו נאמר גם בן (שיר השירים ח, ב): "מעסיס רמוני". על
 3 דרך מאמר רז"ל על פסוק (שיר השירים ד, א) "כפלח הרמוני
 4 רקתך", ש"אפילו ריקנין שפך מלאים מצות פרמון". כי
 5 "ריקנים" אין פירושו פושעים ומורדים חסוֹשֶׁלום, רק
 6 שאין בהם תורה אבל מלאים מצות ודרך ארץ. והרי
 7 המצות מעוררים גם בן גילוי תענוג העליון. וכבודע
 8 מענין "ריחא דלבושייכו כו", כי "נעוץ תחלתן בסופן".
 9 ולכן נקרא "עסיס רמוני" שהוא גם בן משיב את
 10 הנפש³⁸:

נתן להוריד את כל הדרושים בתורה אור לפרשת השבוע תהסידית
 מנאקדים, מפסקים ועם פתיחת ראשי התיבות בכתובת: docs.com/LikuteyTorah

אחר, על פסוק "שוש אשיש" כו "מעיל צדקה ועטני". ועין שם.

38. (ולכן במעיל היו תלויים רמונים, כי המעיל הוא
 בחינת "מעיל צדקה כו" (שעיהו סא, י). וכמו שנתבאר במקום

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

1 (לב) ואותו תעבודו הנה קודם ובקולו תשמעו הזכיר
 2 ואת מצותיו תשמרו שהוא בחי' המשכות
 3 אלקות מלמעלה למטה כמו במצות צדקה וגמ"ח
 4 שכולל לכל המצות כי על ג' דברים העולם עומד על
 5 התורה ועבודה וגמ"ח שהן ג' קווין כידוע ואחרי ה'
 6 תלכו ואותו תיראו בבחי' ר"ש בבחי' העלאה ואת
 7 מצותיו תשמרו בבחי' המשכה ובקולו תשמעו בקול
 8 תורה ממוצע מהעלאה והמשכה וא"כ מ"ש ואותו
 9 תעבודו א"א לומר כמו עבודה דקרבות שהן בחי'
 10 העלאה ממש שכבר אמר תלכו ותיראו אלא צריך לומר
 11 דקאי על בחי' עבודה שבלב זו תפלה בחי' ברכאן כו'
 12 אך לכאורה הנה גם התפלה בבחי' העלאה שהרי
 13 התפלה במקום קרבן ממש תיקנו תפלה של שחר
 14 במקום תמיד של שחר כידוע א"כ היינו הך ולכאורה
 15 מהו ההפרש בין העלאת קרבן בהמה על גבי המזבח
 16 ליכלל באש של מעלה להעלאת נפש הבהמית דנוג"ה
 17 בשעת התפלה בעבודה שבלב בהתלהבות אש ה' כו'
 18 (ע"י אדם בחי' מ"ה דמברר לב"ן כידוע בפ"י אדם כי
 19 יקריב מן הבהמה וכמ"כ אדם ובהמה תושיע כו' אדם
 20 גי' מ"ה ובהמה גי' ב"ן וכתוב וזרעתי את ב"י זרע אדם
 21 שזרוע לצדיק עליון כמ"ש אור זרוע לצדיק כו' שהוא
 22 נה"א זרוע בהמה נפש דנוגה נה"ב וכמ"ש רוח האדם
 23 העולה כו' ורוח הבהמה היורדת למטה כו') והנה
 24 באמת יש להבין עוד מה שהתפלה מדרבנן ולא נמנה
 25 בכלל רמ"ח מ"ע דלכאורה היא העולה על כולנה
 26 מאחר שהתפלה היא עיקר דביקות הנפש באלקות כו'
 27 וגם יש להבין למה תקנו אנשי כנה"ג לק"ש וברכותיה
 28 בין פסד"ז לתפלה ומה שייכות לתפלה עם ק"ש

שקדמה לה (כידוע בענין סמיכת גאולה לתפלה שהוא
 בבחי' היכל ק"ק היכל הז' ובאמת ויציב בחי' היכל
 הרצון ובק"ש בואהבת הוא היכל האהבה וסדר
 המדרגות תחלה בהיכל אהבה דק"ש ואח"כ בהיכל
 הרצון ואח"כ בהיכל ק"ק היכל הז' כו') אך הנה שרש
 הענין הוא להיות שמבואר למעלה בבחי' מדרגות
 חלוקות תורה ומצות שהתורה בבחי' מוחין ואברי'
 הפנימי' שבאדם והמצות בבחי' רמ"ח איברים
 החיצוניים והן רמ"ח תיבין שבק"ש כו' כמ"ש שם
 באריכות והנה שרש התפלה הוא בבחי' ח"י חוליות
 שבשדרה והן בחי' ח"י ברכאן דשמו"ע שהן בחי' ח"י
 חוליות דאדם העליון דאצי' וז"ש ח"י ח"י הוא יודוך
 כו' ונק' צדיק ח"י עלמין (ובל' הגמרא אמרו בליליא
 מה עביד קוב"ה רוכב על כרוב קל שלו ושט בח"י
 אלף עולמות שנא' רכב אלקי' רבותים כו') ולזה הטעם
 לא נמנה התפלה במנין רמ"ח מ"ע כי המצות הן בבחי'
 איברי' דמלכא אבל התפלה בחי' חוליות הוא בחוט
 שבחי' חוליות שבו ועל ידו עובר ההמשכה וחיבור
 אור וחיות מן המוחין שבראש בשביל קיום כללות כל
 הגוף לאיברים פנימי' וחיצוני' כי ע"י החוט שמתחבר
 ע"י ח"י חוליות יש בחי' קיום והעמדה לכל הגוף
 מראש לרגל כאחד כו' וד"ל.
 (וכמו שכל המצות הן למעלה בבחי' אדם העליון
 דאצי' כמו שאמרו הקב"ה מניח תפילין
 ומתעטף בציצית כו' כך גם בחי' התפלה הקב"ה
 מתפלל וכורע בכרוך בחי' חוליות כו' ועד"ז הוסדו
 ח"י ברכאן דצלותא באדם התחתון לכרוע בכרוך כו'
 בחי' חוליות שזהו שרש התפלה כדי להמשיך מבחי'

11 חוליות כו' (ואע"פ שאין לו גוף ולא דמות הגוף, דברה
12 תורה כלשון בני אדם שבאמת נאמר כי לא אדם הוא
13 כמ"ש ולא מכל אינון מדות כלל כו'). וזהו ואותו
14 תעבודו להמשיך בחי' פנימי' ועצמות אא"ס בחי' י
15 ברכאן דצלותא כדוגמת ח"י ברכאן דלעילא בתפלה
16 שהקב"ה מתפלל בבחי' האצי' כו' ולזה סמכו קודם
17 לתפלה מצות ק"ש וברכותיה שהן רמ"ח תיבין דק"ש
18 בקבלת עומ"ש להיות שרש לרמ"ח פיקודין רמ"ח
19 איברים דמלכא ואח"כ להמשיך פנימי' ועצמות המוחי'
20 ע"י ח"י חוליות כו' בתפלה בחי' ברכאן כו' :

שער התפילה. אחזרי ה"א תלכו. מג"פ

קונטרס קטן בענין בחירה

1 עצמות מוחין דגלגלתא כו' עד רום המעלות מעצמות
2 אא"ס ממש וד"ל). ולזה הטעם יש יתרון מעלה בשרש
3 התפלה מכל המצות שנקראים רמ"ח איברים דמלכא
4 וגם למעלה משרש התורה שהיא רק במוחין, והתפלה
5 מאחר שמחבר המוחין עם כללות הגוף ביחד מראש
6 לרגל בהכרח ששרשה בבחי' מקיף שמקיף ראש ורגל
7 כאחד והיינו שאמרו חז"ל מניין שהקדוש ברוך הוא
8 מתפלל שנאמר והביאותים כו'. וכתוב תפלה לאל חיי.
9 פי' הקב"ה הוא בחי' ז"א ואל חיי הוא עצמות המאציל
10 כו' ומשם נמשך לו בחי' מקיף מראש לרגל ע"י ח"י

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

27 ראשונה ואפשר לעשות לה עוד מצוה גדולה הימנ[ה]
28 ומשפיעי' לו זאת מהיכלות הקדושה כי ע"י המצוה הוא
29 עולה ומתקשר בקשר אמיץ וחזק בהיכלות הקדושה
30 ומשפיעי' לו משם קדושה, וזהו הפי' מצוה גוררת מצוה
31 גדולה הימנ[ה] מחמת שמסייעי' לו מלמעלה, וזהו הבא
32 לטהר מסייעין לו מהיכלות הקדושה, ולהיפוך עבירה
33 גוררת עבירה כי ע"י העבירה שהוא עושה הוא מקושר
34 בהיכלות הטומאה ומשפיעים לו טומאה ואפשר לו
35 לעשות עבירה גדולה היינו שלא לפי ערך הרע שלו רק
36 משפיעי' לו מלמעלה וכמ"ש הבא לטמא פותחין לו
37 מלמעלה, וזהו הפי' צרורה בצרור החיים לשון קשר
38 שמתקשר למעלה בצרור החיים שהוא היכלות דקדושה,
39 וגם הפי' צרורה כצורר אבן במרגמה שע"י המצות שהם
40 לבושי' ומקיפי' מגביהים הנשמה מלמטה למעלה בחי'
41 החיים שהוא עצמו אא"ס, וזהו כל הקורא ק"ש בלא
42 תפילין כאילו מעיד עדות שקר כי הגם שבתפילין נכתב
43 ג"כ הפרשיות של ק"ש מה אכפת לי אם יקרא ק"ש בלא
44 תפילין, כי הגם שק"ש הוא בחי' גבוה מאוד כידוע,
45 אעפ"כ צריך לקרוא אותה בתפילין כי התפילין הם
46 מקיפי' ובק"ש הוא ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
47 מאורך וגם למסור נפשו באחד וצ"ל זה ע"י מצות
48 התפילין שהם לבושי' ומקיפי' ומסייעי' ומעלי' לנשמה
49 שיהי' ביכולתו לאהוב בכל לבבך בשני יצריך ולהפוך
50 היצה"ר לטוב ובכל נפשך ובכל מאורך, וזהו שהמצות
51 הם מעלים הנשמה ומקיפי' אותה ונעשה לה לבושי'
52 ומעלי' אותה מלמטה למעלה.

1 וזהו ענין שהנשמה נקר' נר וכמ"ש נר הוי' נשמת
2 אדם כי בנר יש ג' דברי' אור ושמן ופתילה, שמן
3 הוא היצה"ר והוא הנה"ט וכמו עיקר השריפה הוא
4 בשמן כי השמן נבלע בפתילה ונשרף וע"י מעט פתילה
5 נשרף הרבה שמן כך הנה"ט הוא היצה"ר הוא השמן,
6 והפתילה הוא הנה"א שהוא המחבר אור האלקי'
7 בנה"ט ושורף אותו עד שנהפך לטוב, וזהו ע"י
8 התבוננו', וזהו נר הוי' נשמת אדם.
9 וצ"ל מהו נר מצוה ותורה אור כי המצוה נק' ג"כ בשם
10 נר, והענין הוא כי המצות נק' בשם לבושין
11 ומקיפי' וכמ"ש בזהר ע"פ ואברהם זקן בא בימים
12 באינון יומין עילאין באינון לבושין אי חסר יומא חד
13 חסר לבושא חד. והנה כתי' והיתה נפש אדוני צרורה
14 בצרור החיים, והנה פי' הפשוט צרור הוא לשון קשר,
15 ויש עוד פי' צרור הוא כמ"ש צרור אבן במרגמה כי ע"י
16 המרגמה נופל האבן למרחוק למעלה כך ע"י המצות
17 נזרק הנשמה למעלה מעלה משרשה הראשון, כי המצות
18 הם לבושין וכמו כשהאדם מלובש בלבוש אזי אפשר
19 להחזיק אותו בלבוש ולהוליך אותו או לעלות אותו
20 למקום שבעצמו לא הי' יכול לעלות וע"י שאוחזין אותו
21 בלבוש מוליכין אותו ומעלין אותו, וזהו ע"י המצות
22 שאדם עושה שהם לבושי' ומקיפי' עליונים [וכשמקיים
23 אותם] אזי מעלין הנשמה למעלה, וזהו מצוה גוררת
24 מצוה כי כשעושין המצוה אזי ע"י המצוה יש עלי'
25 לנשמה שלו ואפשר לעשות לה עוד מצוה שלא לפי ערך
26 כח ושרש נשמתו מחמת שהנשמה נתעלה ע"י מצוה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 והנה בחכמי המחקר יש מחלוקת מהו ההכרח יותר
 2 אם לבושים או מזון, והרמב"ם הכריע שמזון
 3 הוא יותר מוכרח והרא"י שמה שיותר מוכרח הוא מצוי
 4 יותר ובזול. ובאמת אפ"ל ששניהם אמת שלבושי יקר
 5 הם מלבושי כבוד ה"ה מותרות ואינו מוכרח לכן הוא
 6 ביוקר, אבל לבושים המגינים בקיץ מן החום ובחורף
 7 מן הקור הם יותר מוכרחים ובזול יותר שהרי אם
 8 יחשוב אדם כמה יעלה לו מזונות במשך הזמן שלובש
 9 אלו הלבושים, יעלה המזון ביוקר מן אלו הלבושים,
 10 ובדוגמא למעלה כי התורה נק' לחם ואינו מוכרח כ"כ
 11 דהיינו שאינו שוה לכל אדם כי אדם הפנוי מהעסק
 12 ואינו טרוד כ"כ עליו מוטל החוב להגות בו יומם

ולילה ומי שהוא בעל עסק די לו בפרק א' שחרית ופרק
 א' ערבית, ואין הפי' ששום המה בהמשכה שנמשך
 ע"י התורה שזהו דבר שא"א לומר, אלא בהמשכה
 יש חילוקים ע"ד ההפרש בין או"א במזלאת אתכלילן
 שהוא רק כמו יניקות השערות ובין או"א שהלבישו
 לזרועות דא"א שהוא הלבשה ממש, כן עד"ז ההפרש
 בין יושבי אוהלים ובין בעלי עסק, אך זהו דוקא
 בהמשכה, אבל לענין חיוב אין חוב על בעל עסק
 לעסוק יומם ולילה, ומפני כך נק' אינו מוכרח כ"כ
 שאינו שוה כ"כ, אבל במעשה המצות החיוב שוה לכל
 כי זהו לבושים המוכרחים אשר בלעדם א"א להנשמה
 לקבל כלל איזה גילוי.

מהרה ישמע

בס"ד, על החתונה פ' בא, תרל"ב

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

ומבחינת ההסכם דמחשבה הקדומה ד'אדם קדמון' נמשך
 הרצון ממש שהוא בחינת בשר דאצילות, השלב
 השלישי, הוא הרצון בפועל לדבר, שזה כבר המשכה
 החוצה לעולמות והוא ברצון לעולם האצילות.
 וכידוע⁸⁴ שממלכות ד'אדם קדמון' נעשה כתר לאצילות
 כו', - מהדרגה התחתונה שבעולם 'אדם קדמון'
 ("מלכות ד'אדם קדמון") נעשה הרצון לעולם האצילות
 ("כתר דאצילות"), כפי שהרצון הגלוי נמשך מהרצון
 הנעלם וההסכמה בנפש.
 והכתר דאצילות - הרצון הגלוי הנזכר לעיל, הוא בחינת
 המשכה וההפיה להיות התהוות העשר ספירות
 דאצילות שהם הגילוי האלקי שבאצילות ובללות העולם
 דאצילות,
 שהתהוותם של עשר הספירות דאצילות הוא על-ידי
 הרצון - הכתר דאצילות, כפי שבנפש האדם הכוחות
 הפנימיים מתגלים על-ידי כח הרצון.
 וכמו שנתבאר לעיל פרק נ"ח שהרצון גורם פתיחת
 המקור להיות התגלות האורות, - הרצון, עם היותו
 מובדל לאין-ערוך מכל הכוחות שהרי הוא כוח מקיף

שאינו מוגבל והכוחות הפנימיים הם מוגבלים בעצם
 מהותם, מכל-מקום התגלות הכוחות היא על-ידי הרצון
 דוקא. ודוקא בגלל שהרצון מובדל לאין-ערוך משאר
 הכוחות, יש ביכולתו לפעול את התגלות הכוחות כאשר
 מסיבה כל שהיא אינם מתגלים מעצמם.
 וכמו הלומד במקום שלכו חפץ בו', שאמרו חכמים⁸⁵
 ש"אין אדם לומד אלא במקום שליכו חפץ", וההסברה
 בזה היא, שכיון שחפץ ורוצה בלימוד, נפתחים המוחין
 שלו ביתר שאת, שעל-ידי הרצון שהוא המיית והמשכת
 הנפש נמשך הגילוי בו' בכוחות הפנימיים.
 במאמר המוסגר דן הרבי נ"ע, מה מתרחש כאשר
 מההסכם במחשבה נמשך ישירות למעשה בפועל ואין
 התגלות הרצון.

1 (והנה כאשר עושה איזה דבר על-ידי ההסכם בלבד ללא
 2 רצון ממש וכמו כאשר הוסכם והוחלף אצלו ללמוד
 3 תורה, שיודע את חשיבות לימוד התורה ולכן הסכים
 4 והחליט בליבו ללמוד והוא לומד בכח ההסכם הזה
 5 שלא בא לכלל רצון עדיין הרי זה בדרך קבלת עול,
 6 כלומר, כיון שהסכים במחשבתו שכך ראוי לפעול הוא

85. עבודה זרה יט, א.

84. ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות) פרק ב.

10 ההסכם הוא בתוקף כדבעי הרי הוא מקשר עצמו אל
 11 הענין ביתר שאת - כדי לעבור משלב ההסכם לרצון
 12 הגלוי, צריך האדם לחזק את תוקף ההסכם שהוא
 13 ההחלטה הפנימית, ולקשר את עצמו לענין על-ידי
 14 שחושב ומעמיק דעתו בזה. ועל-ידיזה בא התגלות
 15 הרצון וגם ההשכלה להשכיל ולהתחכם בו. - אז
 16 יתעורר גם הרצון הגלוי לענין, וממילא הוא יגלה ויפתח
 17 גם את הכוחות הפנימיים, ללמוד ולהשכיל.

1 פועל על פי הסכם זה, אבל כיון שאין לו רצון - היינו,
 2 המשכת הנפש לדבר - זה נעשה בדרך קבלת עול ללא
 3 חיות פנימית, כיון שדוקא הרצון פותח את הכוחות
 4 הפנימיים ויכול להיות שבוה - בלימוד - לא יהיה עדיין
 5 גילוי האור להשכיל ולהתחכם בו, כלומר, כאן לא יהיה
 6 תקף הכלל שבמקום שאדם רוצה יהיה הלימוד שלו
 7 באופן נעלה יותר, כיון שהרצון הוא במחשבה והסכם
 8 בלבד ולא בא לידי גילוי.
 9 רק התהליך המביא להתגלות הרצון ממש הוא, כאשר

שבת פרשת נצבים

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים חלק א

1 עין ה' אל יריאו - מפתחות החיצוניים, ועדיין אין עושין רצונו של מקום, ולכן רק בעין
 2 אחת. אבל ע"י תורה שהיא מפתחות הפנימיים, באה המשכת המוחין, חכמה ובינה
 3 בגילוי, ונקרא עושין רצונו של מקום, ו"עיני" ה' אל צדיקים.

22 "אלפים שנה קדמה תורה לעולם", ואור זה הוא
 23 שמאיר בגלוי בלי הסתר, והינו שנמשך מלמעלה
 24 מדרך הטבע בלבושי הטבע, ולכן הנה על ידי קביעת
 25 עתים לתורה נמשך שפע ברכה העליונה. וזהו "עיני
 26 הנו" אל צדיקים", שמביט עליהם בשתי עיניו, וידוע
 27 דשם צדיק הוא לשון זכאי, דעקר ענין התורה הוא
 28 קיום המצות בהדור כמו שהן על פי תורה, ואז הוא
 29 "עושים רצונו של מקום" ברוף-הוא. נמצא דהבטה
 30 בשתי עיניו הוא יתרון לגבי ההבטה בעין אחת,
 31 דהבטה בעין אחת הנה פללות האור הוא הארה בלבד
 32 שבא על ידי הצמצום, והוא אור השניף אל העולמות,
 33 ובעבודה הוא עדין "אין עושים רצונו של מקום", לפי
 34 שהיא רק המבוא והכניסה להיות חרד לשמר ולעשות,
 35 אבל ההבטה בשתי עיניו, הנה פללות האור הוא אור
 36 המחין, דמחין לגבי מדות הוא עצמות, ולכן נקרא
 37 "מפתחות הפנימיים", וההבטה בשתי עיניו שמאיר
 38 בגלוי, וכן בעבודה הוא ענין "עושין רצונו של מקום"
 39 ברוף-הוא.

4 וזהו "עין ה' אל יראיו", בחינת עין אחת, ונתבאר
 5 לעיל דכשם שהתהוות היא בדרך אין-ערוף,
 6 הנה כמו כן ההשגחה היא בדרך אין-ערוף, והינו דכשם
 7 שהתהוות היא מאין לי"ש, הנה כמו כן ההשגחה היא
 8 מאין לי"ש, ונתבאר דההשגחה עצמה הוא ענין השפעה,
 9 והראיה בעין אחת הפונה שההשפעה באה בחינת
 10 הסתר והעלם, וזהו "עין ה' אל יראיו", שמביט עליהם
 11 בעינו אחת, ונקרא "מפתחות החיצוניים", והוא עדין
 12 "אין עושים רצונו של מקום", לפי שזהו עדין רק
 13 כניסה ומבוא להיות חרד לשמר ולעשות, וההמשכה
 14 פללית מלמעלה היא רק ההארה אלקית השכיכה אל
 15 העולמות. אבל תורה היא מפתחות הפנימיים, הינו
 16 המשכת בחינת עצמות שלמעלה מבחינת מקור
 17 העולמות, דהמקור לעולמות הוא מהמדות, כמו שכתוב
 18 "כי ששת ימים עשה הו"י", שהן ששה מדות עליונות,
 19 וכתיב "זכור רחמיך וחסדיך כי מעולם המה", ובדרך
 20 פרט היא הארה חיצונית מבחינת מלכות, אבל על ידי
 21 התורה היא המשכת המחין חכמה ובינה, ויבאמר

שבתיקודש פרשת משפטים. פרשת שקלים (ת"רצ"ד

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

הבדל עשיר או עני, הן בגשמיות והן בידיעה, ידע
שמנהגי ישראל לא זו בלבד שיסודם בהררי קודש
ולא זו בלבד שמנהגי ישראל תורה הם, ידע כלל
ישראל שמנהגים הם הזדרת ישראל. כלל ישראל, בלי
הבדל אנשים ונשים, בני תורה או יהודים פשוטים,
זקן וצעיר, כולל ילדים, ידעו שהם העם הנבחר וכל
אחד התגאה בפנימיות בכך, ועשו כל אשר ביכלתם
להיות הבן או הבת הנכון של העם הנבחר.

ה. הוד כ"ק אאמו"ר מוהר"ש היה עורך באחד
מלילות חול המועד סוכות התועודות של שמחת בית
השואבה.

הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר: אצל אבי היו כל
הענינים, הן בדיבור והן בכתב, בצורה של מועט
המחזיק את המרובה. שכך הוא הסדר של "פנימי"
ובפרט של "עצמי". "פנימי" אינו זקוק להקדמות
ולהצעות, "פנימי" ניגש ישר לעיקר בלי הקדמות,
ובפרט "עצמי". יתרון המעלה של "פנימי" על "עצמי"
הוא בכך, ש"פנימי" מסביר בטעמי השכלה, ו"עצמי"
מאיר.

הענינים אצל אבי - המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק
- היו בדרגא של מועט המחזיק את המרובה. מועט
בזמן ובמלים ומרובה באור, והמועט בזמן החזיק את
המרובה באור.

מהאור של אבי, נעשה אצל המקבל השומע -
מאור, אימרה של אבי האירה וגילתה אצל החסיד
המקבל את אור הנשמה.
אבי - המשיך כ"ק אאמו"ר הרה"ק - מדבר
פיסקא פיסקא. כל פיסקא היא אור פנימי ואור עצמי
ממאמר ארוך ומסודר בהשכלה, הסברה ועבודה.
בכל פיסקא היה משום סדר לשומע, המקבל
בפנימיות בדרך החיים של עבודת החסידים, למשך
שנים.

ו. אחד מפתגמי הקודש שאמר אבי - המשיך כ"ק
אאמו"ר הרה"ק - בהתועודות שמחת בית השואבה,
חול המועד סוכות תרל"ח, הוא המאמר הבא:
האדם באשר הוא אדם, צריך להתחשב בכל
עניניו וסדר הנהגתו, אם הדבר מתאים או לא
מתאים, וה'מתאים ולא מתאים' של רוחניות צריך
להיות על-כל-פנים כמו ה'מתאים ולא מתאים' של
גשמיות.

לא מתאים שבעל-הבית לא ילמד כל יום גמרא,
כמו שלא מתאים להיות לבוש במלבושים לא יפים.

ב. רבנו הזקן עורר הרבה על ענין הצדקה. הרבי
עורר וגילה בחסידים את כוח ההשפעה בטוב עין.

אצל רבנו הזקן היה חסיד בשם ר' צדוק. ר' צדוק
היה חוזר משניות בעל-פה. כשהיה נודד רגלי
בכפרים גם כן היה חוזר משניות. הוא היה נודד
בחצרות הפריצים לקנות ולמכור חפצי כסף וזהב
שונים, וכשהיה מרוויח קצת יותר מאשר מכדי
חיותו, היה אומר, מן הסתם צריך להגיע שליח או
מכתב מהרבי שזקוקים לכסף עבור עניני צדקה
שונים, ולכן זיכו אותי מן השמים בפרנסה יתירה.

ג. כ"ק אדמו"ר הזקן הודריך חסידים לא רק
בעניני עבודה בתורה ותפלה ותיקון המדות, אלא גם
בהנהגת הבית. הנהגת רבנו הזקן עם חסידים היתה
בכל פרטי הענינים, איך צריכים לכבד את האשה
ולהודריך בהנהגת הבית ואיך צריכים להודריך את
הילדים בהשגחה גדולה.

רבנו הזקן אמר לחסידים לנהוג בהוצאות הבית,
במאכל ובהלבשה, בדרך המיצוע, והזהיר חסידים
להישמר מקמצנות ומפזרנות. כך גם בעניני צדקה
וגמילות חסידים, שהיו לו רבי הצטרפויות גדולות
להחזקת הכולל שיסד באה"ק ת"ו גם לצרכי
הסתדרות בני הישוב מחסידי חב"ד, הודריך הרבי את
החסידים שכל אחד יתן לפי פרנסתו ולא להכביד על
עצמו.

הרבי הודריך חסידים בכל הענינים.
החסיד ר' רימיה מפלעשצניץ, חנווני עשיר, מפונק
במאכל ובלבושים, היה "עובד" סוחר, למד הרבה,
התפלל בעונג ונתן נדבות גדולות על הצדקות של
הרבי. פעם אחת בהיותו אצל הרבי ב"יחידות"
התאונן שלמרות שהוא לומד ומתפלל כראוי, חסרה
לו החיות בהשגה ובהתפעלות.

אמר לו כ"ק רבנו הזקן: מהיכן שתהיה לך חיות
בהשגה והתפעלות הלב בעבודה, מהלחם הלבן
שאתה אוכל בימי החול, או מהמלבושים הטובים
שאתה לובש בימי החול. כל ענין החסידות הוא
להגביר הצורה על החומר.

ד. יהודים מהדור הקודם ידעו את הפירוש הנכון
של המאמר² מנהג ישראל תורה הוא. מנהגי ישראל
היו שמורים מאד אצל בני ישראל, בלי הבדל בני
תורה או יהודים פשוטים, אנשים, נשים וילדים עוד
משנות ילדותם הצעירות ידעו מנהגי ישראל ושמרו
עליהם בהדרת הקודש הגדולה ביותר. כל אחד, בלי

26 שמההתועדות הקצרה של שמחת בית השואבה יצאו
 27 בהחלטה של תשובה ועבודה, כל אחד לפי ערכו.
 28 אחד מהאורחים אז היה חנווני עשיר מפולוצק,
 29 קראו לו חיים נעמעסאוו, בעל הבית מבוסס, שבע
 30 בבני חיי ומזוני, ומהדיבורים האמורים בהתועדות
 31 שמחת בית השואבה, יצא שבור.
 32 ח. אל הסבא מוהר"ש היה בא יהודי בשם ר'
 33 משה דוד מוליער. הוא היה בעל מלאכה, ידע ללמוד
 34 נגלה וחסידות, ואפילו בשעת עבודתו לא פסיק פומי'
 35 מגירסא, הוא היה אומר אז תהלים בעל-פה. והסבא
 36 מוהר"ש אמר עליו שהוא בדרגא גבוהה יותר מאשר
 37 ר' שמואל בער מבוריסוב. כשר' משה דוד אוכל
 38 חתיכת לחם קשה במלח ביום רביעי אחרי התפילה
 39 ולאחר מכן עושה את מלאכתו באמרו תהלים - הוא
 40 אז בדרגא של תשובה אמיתית.
 41 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק סיפר לי שלחג
 42 השבועות תר"מ באו לליובאוויטש ר' שמואל בער
 43 מבוריסוב ור' משה דוד מוליער, הם שהו אז
 44 בליובאוויטש כמה שבועות והתבוננתי היטב
 45 לתפלתם. קנאתי יותר בר' משה דוד מאשר בר'
 46 שמואל בער. והוסיף: יכולים להגיע לכך רק על ידי
 47 ההנחה בפשיטות ההשכלה בחסידות. לא הכל
 48 צריכים לרצות להבין בדרך הלבשה, בהסברים של
 49 שכל. האמת היא שלהלבשה יכולים להגיע רק על ידי
 50 אמונה פשוטה בתורת החסידות, לא לרצות להלביש
 51 הכל בלבושי השגה.

ש"פ 9 שלח. בסעודה

1 לא מתאים לחסיד שלא ילמד כל יום פרק תניא.
 2 לא מתאים לחסיד שלא להיות שקוע בתיקון
 3 המדות, לא מיבעי שלא עושים בתוקף בהעברת
 4 המדות הרעות, אלא גם לא מתאים לחסיד שלא
 5 לפעול בעילוי המדות.
 6 לא מתאים לחסיד שלא להיות עוסק בעבודת
 7 התפלה. ואין המכוון למחוא כפיים ולדפוק באצבע
 8 צרידה, אלא לתפלה בהתקשרות, שאז משתקפים
 9 בניגון החב"די הגעגועים הנכונים להרגש אלקי.
 10 לא מתאים לחסיד שלא להיות עוסק בעבודה של
 11 קריאת שמע שעל המטה ולהירדם עם כל האבק או
 12 בכל הבוץ של עבודת היום, ולחלום על מילי דכדיבין,
 13 שהממונה על החלומות מכבדו בהם.
 14 אחד מסדרי ההנהגה של רבנו הזקן לחסידים
 15 הוא, שחסידים יערכו התועדויות חסידיות.
 16 ובהתועדויות אלו צריכים להשתתף כל החסידים
 17 כעשיר וכעני, הן בגשמיות והן ברוחניות, וכוח
 18 הרבים כמו גם זכות והבטחת ברכת רבנו הזקן הם
 19 בעזרת החסידים.
 20 ז. התועדות של אבי - המשיך כ"ק אאמו"ר
 21 הרה"ק - היתה מעוררת בשומע את כוח הנשמה,
 22 שכל אחד לפי מהותו הסיק והחליט בתיקון העבר
 23 ובסדר הנהגה על להבא.
 24 רוצה אני - אמר לי הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק -
 25 שיהיה לך מושג באופן הפעולה כפי ש"עצמי" פועל,

אגרות קודש

ב"ה. יו"ד אייר תשי"ח.

ברוקלין.

ידידי הרב וו"ח אי"א מוה"ר בן ציון

שי

1 שלום וברכה!

2 במענה על מכתבו מכ"ח ניסן העבר. מכתבו של הדי"ר
 3 מר גרונפלד טרם התקבל ואם באפשרו נכון לכתוב אליו
 4 ולבקשו כי יואיל למהר לשלוח. כי בדברים כאלו הנה גם
 5 שעה אחת קודם יקרה היא וצריכים התחזקות גדולה
 6 לסדר בעזרת השי"ת הצלה וחינוך מסודר ממלמדים
 7 מורים ומורות מביני מדע ויודעים להכיר האחריות
 8 הנפשית של הילדים והילדות לדורותיהם התלוי בעיקרה
 9 בטיב חינוכם.

10 הרב אבראמסאן שי' בא צלחה ונסע בשליחות ישיבת

11 תומכי תמימים ליובאוויטש על איזה זמן ובחזירתו יסדר
 12 אי"ה את מסעו לאוסטרליא יצליחו השי"ת בגו"ר.

13 בענג מיוחד קראתי מה שכותב ידידי אודות התועדות
 14 עם התלמידים היקרים יחיו בליל שביעי של פסח שלמדו
 15 דא"ח בחבורה והתועדו בשיחת רעים והחליטו לחזק
 16 התועדותם מזמן לזמן, ואשר כל אחד מהם ילמוד עם
 17 צעיר אחד בכל יום ולפעול שיכנוס להתי"ת, ולסדר מסיבת
 18 שבת. הנני ממלא ידי ידידי להגיד להם ברכתי כי יצליחם
 19 השי"ת בעבודתם וישתדלו להוסיף חברים טובים. ובגלל
 20 זאת יברכם השי"ת בעניניהם הפרטים בבריאות ובפרנסה
 21 טובה בהרחבה.

ידידו הדו"ש ומברכו בגו"ר

22 יוסף יצחק

23 אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

המשך מעמוד רכה

מובן גם כן שלא באתי להציע הצעות איך לתקן המצב, אם על ידי שאלתא בכנסת או באופן רשמי אחר, שמצד אחד יש לחשוש שבאופן זה ילהיבו הרוחות, אבל לאיך גיסא באופן זה גם כן נקל יותר לגייס דעת הציבור ומתנדבים וכו'. ועוד, אם אפילו לא יעשו באופן רשמי, לא יישאר הדבר בסוד, כי אלו שרוצים להסעיר הרוחות יקפצו ויעשו כן, שאז תהי' יד החרדים על התחתונה. ובכגון דא, כסגנון חכמינו ז"ל, אין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות, במקומו ובזמנו.

ולהעיר, כיון שבכל ענין יש מעלה וחסרון, הנה ביחס להעלי' הנוכחית, דוקא משום שלא כל העולים הם, כפי השמועה, שומרי תורה ומצוה, הרי ההכרח בפגישתם כני"ל עוד יותר גדול יותר, שאם העולים היו כולם שומרי תורה ומצוה אפשר לצפות שתבוא דרישה מצדם לצרכיהם הדתיים, משא"כ אם העולים כני"ל, שאם לא יתחילו [...] מרגע הראשון בבואם לא תבוא ההתעוררות מצדם.

(ב) חריפות מיוחדת לשאלה האמורה כיון שחלק העולים מתיישב באיזורים חדשים. כי אף כשהמושב נמצא בסמיכות לקיבוץ דתי או לעיר גדולה, גם אז מוכרח לעמוד בקשר הדוק עם המושב החדש, על כל פנים בתחילת תקופת התיישבותם. וכש"כ כאשר העולים מתיישבים בחבל חדש, וכל ענין החבלים החדשים הוא שכל נקודה תהי' עצמאית בלי זיקה לקיבוצים והערים, כי אם שהכל בה, והעומדים בראש פיתוח החבל הם, מטעמים מובנים, מהמפלגה השלטת, הרי בתנאים אלו העולים החדשים מנותקים לגמרי וכל מגעם ומשאם הוא עם באי כוח ונציגים ומדריכים וכו' שאינם שומרי תורה ומצוה, והתוצאות מובנות, והאריכות למותר.

אמרו חכמינו ז"ל הכל תלוי במזל. בנוגע מאות הילדים הראשונים יצאו במחאה וסער, ובמדה מסויימת - בלי ספק שהיו לזה תוצאות ממשיות. ועתה בנוגע אלפי משפחות לא נשמע אפילו הד, וכנראה חסר גם בפעולה.

(ג) בהמשך לסיום סעיף הקודם, בהנוגע לשאלת קליטת הנוער במסגרת עלית הנוער, ואפילו ילדים בגיל שלפני זה, הרי הבעי' היא לא רק לפעול שימסרו הילדים לחינוך דתי, אלא שיהיו ג"כ מקומות קליטה מספיקים. ושאלת מקומות קליטה היא לא כ"כ שאלת הוצאות באכילה ושתי' ולינה והוצאות שוטפות של חינוך, כי בין כך ובין כך מקומות קליטה הקיימים מתקרבים לשיא קליטתם ואפיסת מקום; זאת אומרת, שעיקר הבעי' היא בנינים חדשים, פנימיות ומקומות קליטה חדשים. וזה קשור בסכומים גדולים הרבה יותר לפי ערך מאשר לצרכי אספקה.

לאיך גיסא, בתקציב הממשלה ובתקציבי המשרדים השונים, וגם לסוכנות, יש סכומים חשובים שנקצבו לדיור וקליטה, שההכרח לדייר את העולים הוא בכל אופן. מכאן, שעכשו שעת הכושר לפעול בנקודה שיטתית ויסודית שמתקציבי הדיור ינתנו סכומים מסויימים בשביל פנימיות נוער בגיל עלית הנוער, וגם בשביל פנימיות לילדים בגיל פחות מזה, ילדים שמצד סיבות לא יכולים לדור עם הוריהם, אם מצד תנאי משפחה, או מצד זה שההורים עדין לא הגיעו לארץ, או מצד גודל המשפחות וכו'.

והרי הטענה שפנימי' נכנסת בסוג דיור צודקת בלאו הכי, כי מה לי דיור בעד משפחה שלמה ומה לי דיור בעד חלק מבני המשפחה, ואדרבה.

ולדעתי מוכרח להעמיד שאלה ודרישה זו בהקדם, כי לאחרי שתקציב הדיור יתחלק בין המשרדים השונים וכו', הרי אז יהי' צורך לבוא במשא ומתן עם מנהלי המשרדים אלה. משא"כ קודם ההקצבה, שאז תהי' רק התנגדות כללית. וקרוב לומר שתהי' התנגדות, כי הצד שני בודאי נחש ינחש הכוונה שבדרישה זו.

פרשת תרומה

כה * וידבר יהוה אל-משה לאמר: * דבר אל-בני ישראל ויקחו-לי תרומה מאת כל-איש אשר ידבנו לבו תקחו את-תרומתי: * וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: * ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: * וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: * (לוי) * שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקמרת הסמים: * ואבני-שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן: * ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: * ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשפן ואת תבנית כל-פלו וכן תעשו: * (ישדאל) * ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: * וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: * ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמותיו ושתי טבעת על-צלעו האחת ושתי טבעת על-צלעו השנית: * ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: * והבאת את-הבדים בטבעת על צלעת הארון לשאת את-הארון בהם: * בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו: * ונתת אל-הארון את העדת אשר אתך אליך:

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות ג עמ' 909)

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

יש לשאל, למה נאמר "ויקחו לי", שהלקיחה תהיה "לשמי", ולא "ויקחו לי", שהנתינה תהיה "לשמי". אלא רמז יש כאן, שעני צריך לקבל צדקה "לשמי", לשם מלוי הפונה העליונה, שרצה הקב"ה שיהיו בעולם צעירים ועניים כדי שתהיה בו השפעת צדקה וחסד. שכן, כל דבר שיהודי עושה, בלי שום הבדל, צריך להיות חדור בקדושה, לשם ה'. ככתוב: "בכל דרכיך - דעהו".

שני * ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי

ארפה ואמה וחצי רחבה: * ועשית שנים כרכים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: * ועשה כרוב אחד מקצה מזה וכרוב-אחד מקצה מזה מן-הכפרת תעשו את-הכרכים על-שני קצותיו: * והיו הכרכים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על-הכפרת ופניהם איש אל-אחיו אל-הכפרת יהיו פני הכרכים: * ונתת את-הכפרת על-הארון למעלה ואל-הארון תתן את-העדת אשר אתך אליך: * ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרכים אשר על-ארון העדת את כל-אשר אצוה אותך אל-בני ישראל: * ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארפו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: * וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: * ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר-זהב למסגרתו סביב: * ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את-הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: * לעמת המסגרת תהיון הטבעת לבתים לבדים לשאת את-השלחן: * ועשית את-הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשאתם את-השלחן: * ועשית קערתיו וכפתיו וקשותיו ומנקיתיו אשר יסוד בהן זהב טהור תעשה אתם: * ונתת על-השלחן לחם פנים לפני תמיד: * פ

פנים לפני תמיד: פ

- נקודות משיחות קודש - (לקוטי שיחות ד עמ' 1346)

ועשו ארון (כה, ז)

הארון הוא סימן לתורה, ככתוב (מ"א, ח, ט) "אין בארון רק שני לוחות האבנים". והנה, בארון אין שום עבודה, כמו בשאר כלי המשפן, והוא רק כלי לגלוי מלמעלה - "ונועדתי לך שם" (פסוק כב). הרי לנו רמז, אפוא, ללמוד התורה בתכלית הבטול, "שאין הדבור בא מצד עצמו כלל, אלא נדבר בו דבר ה' . . ממילא ומאליו", בבחינת "פעל לשוני אמרתי", כעונה אחר הקורא.

שלישי לא ועשית מנרת זהב טהור מקשה תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעה כפתריה ופרחיה ממנה יהיו: ^א ושלשה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מנרה מצדה האחד ושלשה קני מנרה מצדה השני: ^ב שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח פן לששת הקנים היצאים מן המנרה: ^ג ובמנרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה ופרחיה: ^ד וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים לששת הקנים היצאים מן המנרה: ^ה כפתריהם וקנתם ממנה יהיו פלה מקשה אחת זהב טהור: ^ו ועשית את גרתיה שבעה והעלה את גרתיה והאיר על עבר פניה: ^ז ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: ^ח כפר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: ^ט וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: **ס**

כו « ואת המשכן תעשה עשר יריעת שש משזר ותכלת וארגמן ותלעת שני פרבים מעשה חשב תעשה אתם: ^א ארד | היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה לכל היריעת: ^ב חמש היריעת תהיין חברת אשה אל אחתה וחמש יריעת חברת אשה אל אחתה: ^ג ועשית ללאות תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית: ^ד חמשים ללאות תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאות תעשה אשר במחברת השנית מקבילת הללאות אשה אל אחתה: ^ה ועשית חמשים קרסי זהב וחברת

את היריעת אשה אל אחתה בקרסים והיה המשכן אחד: ^ו ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן עשתי עשרה יריעת תעשה אתם: ^ז ארד | היריעה האחת שלשים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי עשרה יריעת: ^ח וחברת את חמש היריעת לכד ואת שש היריעת לכד וכפלת את היריעה הששית אל מול פני האהל: ^ט ועשית חמשים ללאות על שפת היריעה האחת הקיצונה בחברת וחמשים ללאות על שפת היריעה החברת השנית: ^י ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את הקרסים בללאות וחברת את האהל והיה אחד: ^{יא} וסרח העדר ביריעת האהל חצי היריעה העדפת תסרח על אחרי המשכן: ^{יב} והאמה מזה והאמה מזה בעדר בארד יריעת האהל יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכפתו: ^{יג} ועשית מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה ערת תחשים מלמעלה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 172)

תעשה המנורה (כה, לא)

שהיה משה מתקשה בה (רש"י)

למשה היה קשה: איך אפשר לעשות מדברים צממים משכן ומקדש להקב"ה? והשאלה נשאלת במיוחד לגבי המנורה, שהיתה "עדות לבאי עולם שהשכינה שורה בישאל" (שבת כב, ב). אמר לו הקב"ה: דבר זה, אכן, אינו בכחו של אדם, אלא בכחו של הבורא; השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה.

רביעי ^א ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים: ^ב עשר אמות ארד הקרש ואמה וחצי האמה רחב הקרש האחד: ^ג שתי ידות לקרש האחד משלבת אשה אל אחתה פן תעשה לכל קרשי המשכן: ^ד ועשית את הקרשים למשכן עשרים קרש לפאת נגבה תימנה:

שָׁמַיִם מִצָּפִים זֶהָב וְוִיהֶם זֶהָב עַל־אַרְבַּעַה אַדְנֵי־כֶסֶף: ֶ וְנָתַתָּה אֶת־הַפְּרֹכֶת תַּחַת הַקְּרָסִים וְהַבֵּאתָ שְׁמָהּ מִבַּיִת לַפְּרֹכֶת אֶת אַרְזֵן הָעֵדוּת וְהַבְדִּילָה הַפְּרֹכֶת לָכֶם בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים: ֶ וְנָתַתָּ אֶת־הַכֹּפֶרֶת עַל אַרְזֵן הָעֵדוּת בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים: ֶ וְשַׁמְתָּ אֶת־הַשְּׁלֶחָן מִחוּץ לַפְּרֹכֶת וְאֶת־הַמְּנֹרָה נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל צִלְע הַמִּזְבֵּחַ וְהַשְּׁלֶחָן תִּתֵּן עַל־צִלְע צָפוֹן: ֶ וְעָשִׂיתָ מִסְדָּה לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשוּרָר מַעֲשֵׂה רֶקֶם: ֶ וְעָשִׂיתָ לַמִּסְדָּה חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שְׁטִיִּים וְצַפִּית אֹתָם זָהָב וְוִיהֶם זֶהָב וְיִצְקַתָּ לָהֶם חֲמִשָּׁה אַדְנֵי נְחֹשֶׁת: ֶ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלז)

ושמתי את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן (כו, לה)

ומזבח הזהב . . משורר קמץא כלפי המזרח (רש"י)

והינו, שמי שנקנס להיכל נתקל במזבח תחלה, לפני השלחן והמנורה. ויש לבאר, דהנה מזבח רומז לתפלה, כפירוש "תכון תפילתי קטרך לפניך", שהיא התחלת עבודת היום. ורק לאחר התפלה נתן לעסק במנורה - עבודה רוחנית, למוד התורה וכדומה, או בשלחן - עבודה גשמית, כגון אכילה לשם שמנים.

ששי כז א וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שְׁטִיִּים חֲמִשָּׁה אַמּוֹת אַרְדָּ וְחֲמִשׁ אַמּוֹת רָחֵב רְבֹועַ יְהִיָה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קָמְתוֹ: ֶ וְעָשִׂיתָ קִרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמַּנּוֹ תַּהַיִּין קִרְנֹתָיו וְצַפִּית אֹתוֹ נְחֹשֶׁת: ֶ וְעָשִׂיתָ סִירְתּוֹ לְדָשָׁנוֹ וַיַּעֲוֶה וּמִזְרְקָתּוֹ וּמִזְלָגָתּוֹ וּמַחְתָּתּוֹ לְכָל־כְּלָיו תַּעֲשֶׂה נְחֹשֶׁת: ֶ וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכָּפָר מַעֲשֵׂה רִשֵׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עַל־הָרִשֵׁת אַרְבַּע טַבַּעֹת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: ֶ וְנָתַתָּה אֹתָהּ תַּחַת בְּרֹכַב הַמִּזְבֵּחַ מִלְּמַטָּה וְהִיָּתָה הָרִשֵׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ: ֶ וְעָשִׂיתָ בָדִים לַמִּזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שְׁטִיִּים

וְאַרְבַּעִים אַדְנֵי־כֶסֶף תַּעֲשֶׂה תַּחַת עֲשָׂרִים הַקְּרָשׁ שְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשִׁתִּי וְיִדְתּוּ וּשְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת־הַקְּרָשׁ הָאֶחָד לְשִׁתִּי וְיִתּוּ: ֶ וְלַצִּלְע הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁנִית לַפֶּתַח צָפוֹן עֲשָׂרִים קְרָשׁ: ֶ וְאַרְבַּעִים אַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: ֶ וְלִירְכָתִי הַמִּזְבֵּחַ יָמָה תַּעֲשֶׂה שֵׁשֶׁה קְרָשִׁים: ֶ וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לַמְּקַצֶּת הַמִּזְבֵּחַ בִּירְכָתוֹם: ֶ וְהָיוּ תְּאֵמָם מִלְּמַטָּה וַיַּחֲדוּ יְהִיו תְּמִיִם עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעֹת הָאֶחָת בֵּין יְהִיָה לְשְׁנֵיהֶם לְשְׁנֵי הַמְּקַצֶּת יְהִיו: ֶ וְהָיוּ שְׁמֹנֶה קְרָשִׁים וְאַדְנֵיהֶם כֶּסֶף שֵׁשֶׁה עֲשָׂר אַדְנֵים שְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד וּשְׁנֵי אַדְנֵים תַּחַת הַקְּרָשׁ הָאֶחָד: ֶ וְעָשִׂיתָ בְּרִיחַם עֲצֵי שְׁטִיִּים חֲמִשָּׁה לְקַרְשֵׁי צִלְע־הַמִּזְבֵּחַ הָאֶחָד: ֶ וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחַם לְקַרְשֵׁי צִלְע־הַמִּזְבֵּחַ הַשְּׁנִית וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחַם תִּתִּיבֵן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרַח מִן־הַקָּצֵה אֶל־הַקָּצֵה: ֶ וְאֶת־הַקְּרָשִׁים תִּצְפֶּה זָהָב וְאֶת־טַבַּעְתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זָהָב בְּתֵים לְבְרִיחַם וְצַפִּית אֶת־הַבְּרִיחַם זָהָב: ֶ וְהַקָּמֹת אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּמְשָׁפְטוֹ אֲשֶׁר הָרִיתָ בְּהַר: ֶ

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלז)

אדני כסף (כו, ט)

כל כלי המשכן היו מצפים זהב או עשויים מזהב (מלכוד הכיור ומזבח הנחשת, שהיו בחדר), ורק האדנים היו מכסף. ויש לבאר על-פי מה שאמרנו ב"ל "לא הנה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נבאר, בשביל בית המקדש", ואלו על כסף לא נאמר כן, כי הוא שרף לעולם. מוכן, אפוא, שהאדנים, שעמדו על הקרקע וחרבו את קדשת המשכן לעולם, נעשו מכסף דוקא, לא מזהב.

חמישי לא וְעָשִׂיתָ פְּרֹכֶת תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מְשוּרָר מַעֲשֵׂה חֲשֵׁב יַעֲשֶׂה אֹתָהּ בְּרִבּוּם: ֶ וְנָתַתָּה אֹתָהּ עַל־אַרְבַּעַה עֲמוּדֵי

חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ
מִשּׁוֹר וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת: י לְכֹל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן
בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדָתָיו וְכָל־יִתְדֵת הַחֹצֵר

נְחֹשֶׁת: סס

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.

חצי קדיש

וְתַגְדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי כְּרָא
כְּרַעוּתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ
וְיִקְרַב מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן כְּתוּבָא בְּרִיבְרָא וְכַוְנָא בְּרִיבְרָא
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזָמֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהִי שְׁמֵהּ
רַבּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ: יְהִי שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר,
וְיִתְרוֹמַם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה
דְּקִדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אִמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא
וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחְמְתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ

אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (השימות חוברת קז)

שש משור (כו, יח)

פִּשְׁתָּן נִקְרָא 'בַד' מִשּׁוּם ש"צוּמַח בַד בְּכַד" - קְנָה יְחִידִי
מִכָּל גְּרַעֲיִן (ובחים יח, ב). לְכֹן נַעֲשׂוּ הַקְּלָעִים מִפִּשְׁתָּן, שֶׁכֵּן הֵם
הַבְּדִילֵי בֵּין הַמִּשְׁכָּן לְעוֹלָם, וְהִגְנוּ עַל הַנְּמֻצָא בּוּ מִפְּנֵי
הַשְּׁפָעַת הָעוֹלָם; וְהָאִמּוֹנָה בְּאֶהְרֹת הַבּוֹרָא, "ה' אֶחָד" -
הִיא הַמְּבַדִּילָה בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְהִיא הַמְּגַנָּה עֲלֵיהֶם
מִפְּנֵי הַשְּׁפָעַתוֹ הַשְּׁלִילִית.

מִפְּטִיר י כָּל־עֲמוּדֵי הַחֹצֵר סָבִיב מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף
וְוִיהֶם כֶּסֶף וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת: י אַרְךְ הַחֹצֵר
מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֵב א חֲמִשִּׁים בַּחֲמִשִּׁים וְקָמָה
חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשּׁוֹר וְאֲדָנִיהֶם נְחֹשֶׁת: י לְכֹל
כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן בְּכֹל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדָתָיו וְכָל־
יִתְדֵת הַחֹצֵר נְחֹשֶׁת: י אַרְךְ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֵב א

וְצִפִּית אֹתָם נְחֹשֶׁת: ז וְהוּבֵא אֶת־בְּדָיו בַּטְּבַעֲת
וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּשֵׂאת
אֹתוֹ: ח נְכוּב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ כַּאֲשֶׁר הָרָאָה

אַתָּה בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: ט

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 39)

וְעֲשִׂית אֶת הַמִּזְבֵּחַ (כו, א)

מִזְבֵּחַ - מְזִיחַ וּמְזִין מְחַבֵּב וּמְכַפֵּר (כתובות י, ב)

לְפָנֵינוּ שֶׁלֶשׁ פְּעֻלוֹת. א. הַמִּזְבֵּחַ מְשַׁפֵּיעַ מְזִין (מְזִין). ב.
הוּא מְכַטֵּל דְּבָרִים שְׁלִילִיִם (מְזִיחַ גְּזֵרוֹת רַעוֹת וּמְכַפֵּר
עוֹנוֹת). ג. הוּא מְחַבֵּב אֶת יִשְׂרָאֵל עַל אֲבֵיהֶם שְׁבַשְׂמִים. וְיֵשׁ
לֹאמֵר: מְזִין - שְׁלָמִים. כֶּשֶׁם שֶׁהַבְּעָלִים זֹכִים בְּאֲכִילָתוֹ, כֵּן
בְּזָכוֹת הַקְּרִבְנוֹת הָעוֹלָם מְזִין. מְזִיחַ, מְכַפֵּר - חֲטָאת וְאֶשֶׁם,
שְׂבָאִים לְכַפְּרָה. מְחַבֵּב - עוֹלָה, שֶׁהִיא כְּלִיל לַה' וְלְכַבוֹד
הַקְּב"ה בַּלְבָּד" (מדרש תדשא).

שְׁבִיעִי ט וְעֲשִׂית אֶת חֹצֵר הַמִּשְׁכָּן לְפָאֵת נֹגֵב־
תִּימָנָה קְלָעִים לְחֹצֵר שֵׁשׁ מִשּׁוֹר מֵאָה בָּאֵמָה
אַרְךְ לְפָאֵת הָאֶחָת: וְעֲמוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנִיהֶם
עֲשָׂרִים נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף:
י וְכֹן לְפָאֵת צִפּוֹן בְּאַרְךְ קְלָעִים מֵאָה אַרְךְ
כְּתִיב וְעֲמוּדוֹ קָרִי וְעֲמוּדָיו עֲשָׂרִים וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרִים
נְחֹשֶׁת וְוִי הָעֲמוּדִים וְחֲשָׁקִיהֶם כֶּסֶף: י וְרַחֵב
הַחֹצֵר לְפָאֵתֵי קְלָעִים חֲמִשִּׁים אַמָּה עֲמוּדֵיהֶם
עֲשָׂרָה וְאֲדָנִיהֶם עֲשָׂרָה: י וְרַחֵב הַחֹצֵר לְפָאֵת
קִדְמָה מְזֻרְחָה חֲמִשִּׁים אַמָּה: י וְחֲמִשׁ עֲשָׂרָה
אַמָּה קְלָעִים לְכַתֵּף עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם
שְׁלֹשָׁה: י וְלַכַּתֵּף הַשְּׂנִית חֲמִשׁ עֲשָׂרָה קְלָעִים
עֲמוּדֵיהֶם שְׁלֹשָׁה וְאֲדָנִיהֶם שְׁלֹשָׁה: י וְלַשְּׂעֵר
הַחֹצֵר מִסָּדָךְ א עֲשָׂרִים אַמָּה תִּכְלֹת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשּׁוֹר מַעֲשֶׂה רֶקֶם עֲמוּדֵיהֶם
אַרְבָּעָה וְאֲדָנִיהֶם אַרְבָּעָה: י כָּל־עֲמוּדֵי הַחֹצֵר
סָבִיב מִחֲשָׁקִים כֶּסֶף וְוִיהֶם כֶּסֶף וְאֲדָנִיהֶם
נְחֹשֶׁת: י אַרְךְ הַחֹצֵר מֵאָה בָּאֵמָה וְרַחֵב א

רעג בעת הגבחה הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבחה הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינַיִים הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיךָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיךָ שְׁלוֹם. אַרְבָּה יָמִים בַּיּוֹמֵהָ, בְּשִׂמְאֹלָה עֵשֶׂר וּכְבוֹד. וַיִּחַץ חֲפָץ לְמַעַן צַדִּיק, וַיַּדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מְזֻכָּיִם וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצַדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

כּוֹנֵהוּזָה נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלוּ וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמָה כִּי מִפְּנֵי חֲכָמֹתָי אָהַב אוֹתוֹ חִירָם וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: כּוֹ וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה מִסֵּם מִכְּלֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמֶּם שָׁנְתָנוּ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ לְלֵבָת הַלְּבָנוֹן לְכָרוֹת הָעֵצִים עִם עֲבָדֵי חִירָם: כח וַיִּשְׁלַחֶם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרֹת אֶלְפִים בְּחֹדֶשׁ בְּכָל חֹדֶשׁ לֹא עָבְדוּ כִּי־אֵם עֲשָׂרֹת אֶלְפִים חֲלִיפוֹת הָיוּ מִתְחַלְפִים חֹדֶשׁ יָהֲיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֹדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדָנִיָּם עַל־הַמֶּם לְהַכְרִיחַ לְכָל אֲחֵר לְלֵבָת בְּחֹדֶשׁ: כט וַיְהִי לְשִׁלְמָה שִׁבְעִים אֶלֶף נִשְׂא סִבְלָה לְהִבְאִי הָאֲבָנִים מִן הַהַר לְעִיר וַיִּשְׁמְנִים אֶלֶף חֲצִב בְּהַר הַחֲצִבִּים אוֹתָם בְּהַר (ע)

שי למורא

כו) שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ, וְהֵם הָיוּ כַּעֲלֵי אֲמֹנֹת לְכָרִיתַת עֵצִים וְשִׁלְחָם לְלִבְנוֹן. כח) עֲשָׂרֹת אֶלְפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת, מִתּוֹךְ שְׁלֹשִׁים אֶלֶף הָיוּ עוֹבְדִים בְּכָל חֹדֶשׁ רַק עֲשָׂרֹת אֶלְפִים, וְהָיוּ מִתְחַלְפִים בְּיָמֵם. עַל הַמֶּם, לְהַכְרִיחַ כָּל אֲחֵר שֶׁיִּלְךְ בְּחֹדֶשׁ שֶׁנִּקְבַּע לוֹ. כט) נִשְׂא סִבְלָה לְשִׂמְנֵי אֵת הָאֲבָנִים מִן הַהַר לְעִיר. וְהַסִּבְלָהִים וְהַחֲצִבִּים הָיוּ גְרָמִים, וַיִּתְּכֵן שְׁהָיוּ מִתְּהַבְעוֹנִים.

הפטרה לפרשת תרומה לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ה

ה כּוֹנֵהוּזָה נָתַן חֲכָמָה לְשִׁלְמָה כַּאֲשֶׁר דִּבְרָלוּ וַיְהִי שְׁלֹם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֹמָה וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנֵיהֶם: כו וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמָה מִסֵּם מִכְּלֵי־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הַמֶּם שְׁלֹשִׁים אֶלֶף אִישׁ:

כח וַיִּשְׁלַחֶם לְבָנוֹנָה עֲשָׂרֹת אֶלְפִים בְּחֹדֶשׁ חֲלִיפוֹת חֹדֶשׁ יְהִיוּ בְּלִבְנוֹן שְׁנַיִם חֹדָשִׁים בְּבֵיתוֹ וְאֲדָנִיָּם עַל־הַמֶּם: כט וַיְהִי לְשִׁלְמָה שִׁבְעִים אֶלֶף נִשְׂא סִבְלָה לְהִבְאִי בְּהַר:

עטרת מרים

ד"ה ב (ב טו): ל המספר הזה היה לְבָד מְשָׁרֵי הַנֶּצְצִים לְשִׁלְמָה אֲשֶׁר הָיוּ מְמוּנִים עַל־הַמְּלֹאכָה שְׁהָיוּ שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים הַמוֹשְׁלִים וְנוֹשִׁים בָּעַם הָעוֹשִׂים בְּמִלְאכָה: לֹא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ צִוְּה לְחַפְסֵי אַבְנִים גְּדֹלוֹת בְּכַמּוֹת וּבְכַדּוֹת אַבְנִים יְקָרוֹת בְּאִיכוֹת

שי למורא

ל) מְשָׁרֵי הַנֶּצְצִים, הַמְמוּנִים וְעוֹמְדִים אֶצֶל עוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה. הָרָדִים בָּעַם, הַנוֹשִׁים אֶת הָעַם עוֹשֵׂי הַמְּלֹאכָה. (לא) וַיִּסְעוּ, עָקְרוּ אוֹתָן מִן הָהָר. אַבְנִים יְקָרוֹת, אַבְנִים כְּבֹדוֹת (בְּמִשְׁקֵלָם הַסֵּגוּל) וְקִשּׁוֹת. וְהַנֶּבֱלִים, אֲנָשֵׁי גָבֹל, שְׁהָיוּ בְּקִיָּאִים לְסַתֵּם אַבְנִים וּלְכַנּוֹת. א) בְּחֹדֶשׁ זֵיו, בְּחֹדֶשׁ אֵיז, שֵׁשׁ בּו זָיו

לְיִסְדַּת הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית מִסְתַּחֲתוֹת בְּיוֹשֶׁר: לֹב וַיִּפְסְלוּ בְּהַרִים בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי וְאוֹפְנֵי כְּנָן שֶׁל חִירוֹם וְהַנֶּבֱלִים אֲנָשֵׁי גָבֹל, וּבְקִיָּאִים לְסַתֵּם אַבְנִים וּלְכַנּוֹת (יחזקאל כו ט) וַיִּכְנִינוּ הָעַצְמִים וְהָאֲבָנִים לְכַנּוֹת הַבַּיִת שְׁלֹא הָיָה צָרִיד לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דְּבַר, רַק לְהַנִּיחַם בְּמַקְוָמָם: א וַיְהִי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרִבִּיעִית בְּחֹדֶשׁ זָו אֵיז, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמִנּוּן הַתְּקֻדָּה, שָׁנָה הָרִבִּיעִית לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל (ד"ה ב ג ט) וַיִּכְנֹן הַתְּחִיל לְכַנּוֹת הַבַּיִת לַיהוָה: ב והַבַּיִת הַהֵיכָל עִם בֵּית קֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אַרְבֹּו מִפְּנֵי הַמְּעַרְב וְעֶשְׂרִים רְחָב וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: מְקוֹם קֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה הָיָה לְפָנִים לַפֶּתַח מְעַרְב אוֹכֵל מִזֵּה הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה, וְשֵׁם הָיָה אֵרוֹן בְּרִית ה', וְהָאֲרָבָעִים אַמָּה הַנִּשְׁאָרוֹת הֵם מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ, וְשֵׁם הָיָה הַשּׁוֹלְחַן וְהַמִּנְחָה וּמִזְבֵּחַ הַזָּהָב. וְכֹהֵה תַחֲסֵם גַּם כֹּן הָיָה דְבַר הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה: ג וְהָאוֹלָם כְּמוֹ בֵּית שַׁעַר עַל־פְּנֵי הַיְכָל הַבַּיִת לְפָנֵי הַיְכָל כְּנִיסָתוֹ עֶשְׂרִים אַמָּה אַרְבֹּו שֶׁל הָאוֹלָם עַל־פְּנֵי רְחָב הַבַּיִת לְרֹחַב הַיְכָל, הָאוֹלָם עֶשְׂרִים אַמָּה רְחָב עַל־פְּנֵי הַבַּיִת נִמְשָׁד כְּלָפֵי הַמּוֹרָח לְצַד חוּץ: ד וַיַּעַשׂ לַבַּיִת חֲלוּנֵי חֲלוּנוֹת שְׁקָפִים רְחִבִים מִפְּחוּץ, אֲטָמִים וְצָרִים מִבַּפְּנִים, לְיִמֵּר שֶׁהַמֶּלֶךְ אֵינוֹ צָרִיד לְאוֹר הָעוֹלָם: ה וַיִּכְנֹן נִשְׁעוֹ עַל־קִיר הַבַּיִת סָבִיב מִפְּחוּץ וַיַּעַשׂ חֲדָר צָנּוּעַ - וַיִּקְרָא גַם תָּא וְצֹלַע - בַּעַל שְׁלֹשׁ קִירוֹת וְהַקִּיר

לְבָד מְשָׁרֵי הַנֶּצְצִים לְשִׁלְמָה אֲשֶׁר עַל־הַמְּלֹאכָה שְׁלֹשַׁת אֲלָפִים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָרָדִים בָּעַם הָעוֹשִׂים בְּמִלְאכָה: לֹא וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וַיִּסְעוּ צִוְּה אַבְנִים גְּדֹלוֹת אַבְנִים יְקָרוֹת לְיִסְדַּת הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית: לֹב וַיִּפְסְלוּ בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי חִירוֹם וְהַנֶּבֱלִים וַיִּכְנִינוּ הָעַצְמִים וְהָאֲבָנִים לְכַנּוֹת הַבַּיִת: ו א וַיְהִי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרִבִּיעִית בְּחֹדֶשׁ זָו הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל וַיִּכְנֹן הַבַּיִת לַיהוָה: ב והַבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לַיהוָה שְׁשִׁים־אַמָּה אַרְבֹּו וְעֶשְׂרִים רְחָב וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ: ג וְהָאוֹלָם עַל־פְּנֵי הַיְכָל הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה אַרְבֹּו עַל־פְּנֵי רְחָב הַבַּיִת עֶשְׂרִים אַמָּה רְחָב עַל־פְּנֵי חֲלוּנֵי שְׁקָפִים אֲטָמִים: ה וַיִּכְנֹן עַל־קִיר הַבַּיִת וַיַּעַשׂ סָבִיב לְהַיְכָל וּלְדַבָּר וַיַּעַשׂ צֹלַעוֹת סָבִיב: ו הַיַּצִּיעַ הַתְּחִתָּה חֲמֵשׁ בְּאַמָּה רְחָבָה

לְיִסְדַּת הַבַּיִת אַבְנֵי גִזִּית מִסְתַּחֲתוֹת בְּיוֹשֶׁר: לֹב וַיִּפְסְלוּ בְּהַרִים בְּנֵי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי וְאוֹפְנֵי כְּנָן שֶׁל חִירוֹם וְהַנֶּבֱלִים אֲנָשֵׁי גָבֹל, וּבְקִיָּאִים לְסַתֵּם אַבְנִים וּלְכַנּוֹת הַבַּיִת שְׁלֹא הָיָה צָרִיד לַעֲשׂוֹת בָּהֶם דְּבַר, רַק לְהַנִּיחַם בְּמַקְוָמָם: א וַיְהִי בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ־מִצְרַיִם בְּשָׁנָה הָרִבִּיעִית בְּחֹדֶשׁ זָו אֵיז, הוּא הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי לְמִנּוּן הַתְּקֻדָּה, שָׁנָה הָרִבִּיעִית לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה עַל־יִשְׂרָאֵל (ד"ה ב ג ט) וַיִּכְנֹן הַתְּחִיל לְכַנּוֹת הַבַּיִת לַיהוָה: ב והַבַּיִת הַהֵיכָל עִם בְּיֵת קֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה, מִפְּנֵי הַמְּעַרְב לְמַעְרָב. ג) עַל פְּנֵי הַיְכָל הַבַּיִת, לְמִוּרָחוֹ שֶׁל הַיְכָל. עַל פְּנֵי רְחָב הַבַּיִת, מִצְּפוֹן לְדָרוֹם. עַל פְּנֵי הַבַּיִת, לְצַד מוֹרָח לְצַד חוּץ. ד) שְׁקָפִים אֲטָמִים, שְׁקוֹפִים מִפְּחוּץ וְאֲטוּמִים מִבַּפְּנִים, כְּלֹמֶר, שְׁבָצָד הַפְּנִימִי שֶׁל עֶבֶי תְּקוּרָה הָיָה כֹּל חֲלוֹן קָצֵר, וּמִפְּחוּץ הָיָה הוֹלָךְ וּמִתְרַחֵב. שְׁלֹא כְּדֶרֶךְ שְׁאָר חֲלוּנוֹת הָעוֹשׂוֹת לְמֵאוֹר. לְתַרְאוֹת שְׁאֵינוֹ צָרִיד לְאוֹרָה. פְּרוֹשׁ אַחַר, אֲטוּמִים בְּמַחְצָה שְׁקוֹפָה וּבְהִרְדָּה, כְּמוֹ זְכוּכִית וְכִיּוֹצָא בְּוָה. ה) וַיַּצִּיעַ סָבִיב, מִקִּירוֹת הַבַּיִת כְּלָטוּ וַיַּצִּיעוּם כְּעִין גִּזְיוֹנְטְרָאוֹת, מְסָבִיב לְהַיְכָל וּלְדַבָּר שֶׁהוּא קֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה. (לפי פִּירוּשׁ הַרִמְבַּ"ם בְּמִשְׁנֵיּוֹת וּב"מִשְׁנֵה תוֹרָה). וַיַּעַשׂ צֹלַעוֹת סָבִיב, אוֹתָם וַיַּצִּיעוּם שְׁבָלְטוֹ מִתְּקִירוֹת הָיוּ כְּעִין צֹלַעוֹת סָבִיב לְכַנּוֹן. ו) חֲמֵשׁ בְּאַמָּה רְחָבָה, לְאֹרֶךְ תְּקוּרָה הָיָה תְּקִיעַ פּוֹלֵט חֲמֵשׁ אַמּוֹת רְחָב. וְהַתְּיַכְנָה, תְּקִיעַ הַאֲמִצְעִי. שֵׁשׁ בְּאַמָּה רְחָבָה, הִתְיַסְתָּה מִן תְּקוּרָה שֵׁשׁ אַמּוֹת רְחָב עַל פְּנֵי אֹרֶךְ תְּקוּרָה. וְהַשְּׁלִישִׁית, תְּקִיעַ הָעֲלִיוֹנָה. שְׁבַע בְּאַמָּה רְחָבָה, הִתְיַסְתָּה מִן תְּקוּרָה שְׁבַע אַמּוֹת רְחָב עַל פְּנֵי אֹרֶךְ תְּקוּרָה. כִּי

הָרִבִּיעִי הָיָה קוֹר הַבַּיִת סָבִיב אֶת־קִירוֹת הַבַּיִת שֶׁכָּנָד הַיְכָל וְקֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה מִצְּפוֹן וּמִדָּרוֹם וּלְמַעְרָב וּלְדַבָּר הַמַּחְצָה הַמִּפְּסָקָת בֵּין הַיְכָל וְקֹדֶשׁ הַתְּקֻדָּה וַיַּעַשׂ סָבִיב אֵלֵיהֶם סָבִיב מִפְּחוּץ וְהַקִּיר מִפְּחוּץ וּמִדָּרוֹם וּלְמַעְרָב כְּפֶדֶךְ הַכֹּל הָיוּ ל"ח תָּמִים (מֵרוֹת ג ד טו) בְּדָרוֹם וְט"ו

בצפון (ג) קומות וה' לכל קומה, כי היו משולשים, תחתים ושנים ושלישים) התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה האמצעית שש באמה רחבה והשלישית העליונה שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית כביב חוצה היה מגרע מעבי הפותל מול פלות גבהי כל שורה

משורות תציעים אמה לכלתי אהו בקירות הבית לכל עשות חורים ונקבים בבנין, להכניס בו קורות תקרת התאים, ועל גביסת האמה הריא, הניחו קורות תקרת התחתים, שהם רצפת השנים: והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה כמו שהסיעם והביאם מהרר בשלמותה ובמדה הנרצית, לכן ומקבות והגרזן כל-פלי ברזל לא-נשמע בבית בהבנתו כי לא נעשה שם דבר, כי אם הנהה לבדה: חפתח הצלע התיכנה התחתונה (רש"י) אל-פתח הבית הימנית ושם נכנסו מחוץ לפנים ובלולים עמודים הלולים, ובחלל מעלות כביב כביב, והעולה בו מקיפו כביב יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלישים: ויבן את-הבית החיצוני שהוא הבנין של האבנים ויכלהו ויספן את-הבית גבים כפה את הבית בתקרה חקוקה ומצירת וקרים ארוגים נאים כמין צורה, ומפעל לה עשה עוד ושדרת בארזים תקרה מארזים סרורות: ויבן את-הציעל התאים על-כל אורך הבית נשען אליה בכל שלש הרוחות חמש אמות קומתו של כל אחד ואחד ויאחז את-הבית תציעים ההם אהו עם הבית בעצי ארזים הם קורות התקרות אשר הניחו על המגרעות: יא בעת שגמר תקרת הציעו ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר כי או בצד אחד נגמר בנין

מגרעות נתן לבית, כי הצלעות היו מגרעות מלמעלה למטה, שהציע העיכונה היתה מגרעת מן העליונה אמה אחת, וכן התחתונה היתה מגרעת אמה מן התיכונה. כביב חוצה, כביב לקירות מבחוץ. לבלתי אהו בקירות הבית, כדי שלא יטפסו ולא ישענו אנשים בקירות הבית

ויהיו מועלים בהשתמשם בהקדש של המקדש, שהציעים העשויים באפן זה לא נתנו לאנשים להתקרב לקירות הבית. (ז) אכן שלמה מסע, כמו שהסיעו את האבנים מן ההר על ידי השמיר, ככה שמו אותן בחומת הבנין, ולא סתרו בכלי ברזל בהר הבית. ומקבות, מיני פטישים לסתות. ח) פתח הצלע התיכנה, פתח היה בצד הבית, לכניסה אל התאים שהיו בין הקירות. אל בתי הבית הימנית, בצד הדרומי של הבית. ובלולים, במדרגות לולניות, והוא בנין עמוד אבנים עשוי מעלות מעלות. אל השלישים, שהתאים שהיו בין הקירות היו שלש קומות. ויכלהו, השלים אותו. ט) ויספן את הבית גבים, כפה את הבית בתקרה חקוקה ומצירת "גבים" (פעון גמות ובורות), לגוי ופאר. ושדרת בארזים, ממעל לתקרה המצירת עשה תקרה מלוחות עצי ארזים סרורים. י) ויבן את הציעו על כל הבית חמש אמות קומתו, תציעים שהם הצלעות שעשה מסביב לבית, היה גבה כל יציע חמש אמות למעלה משלפניו. ויאחז את הבית בעצי ארזים, לכסוי הגג העליון.

והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה כי מגרעות נתן לבית כביב חוצה לבלתי אהו בקירות הבית: והבית בהבנתו אכן שלמה מסע נבנה ומקבות והגרזן כל-פלי ברזל לא-נשמע בבית בהבנתו: חפתח הצלע התיכנה אל-פתח הבית הימנית ובלולים יעלו על-התיכנה ומן-התיכנה אל-השלישים: ט ויבן את-הבית ויכלהו ויספן את-הבית גבים ושדרת בארזים: ויבן את-הציעו על-כל-הבית חמש אמות קומתו ויאחז את-הבית בעצי ארזים: יא ויהי דבר-יהוה אל-שלמה לאמר: יב הבית הזה אשר-אתה בנה אם-תלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם ותקמתי את-דברי אתך אשר דברתי אל-דוד אביך: יג ושכנתי

בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

הבית שהוא הבנין החיצוני שנבנה מאבנים וקורות, ובצד אחד היה צריך להתחיל הבנין השני שנבנה בפינים מעצים: יב הבית הזה אשר-אתה בנה אינו העיקר, הוא רק החיצו אל שיתאחדו שם ישראל שכם אחד לעבוד את ה' מכל-מקום לא אשרה בו שכנתו, רק אם-תלך בחקתי ואת-משפטי תעשה ושמרת את-כל-מצותי ללכת בהם ויהי חלית הבית ותקמתי את-דברי אתך אשר דברתי שהתבטחתי אל-דוד אביך להשורות בה השכנתו: יג ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את-עמי ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי. משמח ציון בכניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

את בני אהרן לקדשו לכהנולי: ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנולי: והם יקחו את זהב ואת התכלת ואת הארנמן ואת תולעת השני ואת השש: (ל) פ ועשו את האפוד זהב תכלת וארנמן תולעת שני ושש משור מעשה חשב: ושתי כתפת הכרת יהיה לו אל שני קצותיו וחבר: והחשב אפדתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארנמן ותולעת שני ושש משור: ולקחת את שתי אבנייהם ופתחת עליהם שמות בני ישראל:

קריאת התורה למנחת שבת קודש כז ואתה תצוה | את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך פתית למאור להעלת נר תמיד: באהל מועד מחוץ לפרכת אשר על העדת יערך אתו אהרן ובניו מערב עד בקר לפני יהוה חקת עולם לדורתם מאת בני ישראל: ס כח ואתה תקרב אליך את אהרן אחיך ואת בניו אתו מתוך בני ישראל לכהנולי אהרן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר בני אהרן: ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו

(ישראל) וְשָׂה מְשֻׁמְתָם עַל הָאֵבֶן הָאֶחָת וְאֶת־
שְׁמוֹת הַשְּׂשֵׁה הַנּוֹתְרִים עַל־הָאֵבֶן הַשְּׁנִית
כְּתוּבָתָם: ¹⁰ מַעֲשֵׂה חֲרָשׁ אֵבֶן פְּתוּחֵי הַתֶּם
תִּפְתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֵבֶנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִסֵּבַת מְשֻׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם: ¹¹ וְשְׁמֹת־
אֶת־שְׁתֵּי הָאֵבֶנִים עַל כְּתֹבַת הָאֵפֶד אֵבֶן זָכָרָן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִשְׂאָ אֶהְרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי
יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְּתָפָיו לְזָכָרָן: ¹² ׀

זמן תחילת קידוש לבנה: יום ראשון בערב, ז' אדר

המשך מעמוד ג

מזה שטענתם מובאת בתורה, מובן, שאין זו טענה בעלמא, אלא יש לה מקום עפ"י תורה, שהרי לאו "בשופטני עסקינן"¹, והתורה לא היתה נותנת להם מקום, ומדברת אודותם. בפרט עפ"י פנימיות הענינים² שהפירוש "גויים" אינו רק לכללות אומות העולם, אלא "לגוי אשר בקרבך", "אל זר"³ – אשר בקרבך"⁴, מובן, שיש מקום לטענה זו בפנימיות הענינים. ב. והענין בזה, "כ"ק מו"ח אדמו"ר"⁵ מבאר שתוכן טענתם היא שמכיון ו"רם על כל גויים הוי" – שהוא מרומם ומתנשא ממציאות גשמית, לכן "על השמים כבודו" – הוא נמשך רק במקום רוחני – "שמים", וע"י עבודה רוחנית, שהם כלים אליו ית', משא"כ במקום גשמי – "ארץ", ועבודה גשמית, לא שייך שיהי' בזה המשכתו ית', כי זוהי השפלה עבורו ית', ולכן אומרים "עזב הוי" את הארץ"⁷, ובלשון הפסוק כאן "אי' נא אלקיהם".
וישראל משיבים להם אכן מצד "ואלקינו" – מלשון כוחנו וחיותינו"⁸, שמורה על הנהגה שעפ"י טבע (שם אלקים בגימטריא הטבע)⁹, המשכתו ית' ניכרת יותר בענינים רוחניים – "בשמים".

אבל מאחר ו"כל אשר חפץ עשה" – בחי' "חפץ" מורה על רצונו ית', ויתירה מזו, על פנימיות רצונו ית'¹⁰, שעל"י כתיב"¹¹ "כל אשר חפץ הוי' עשה בשמים ובארץ", שבחי' "חפץ" נמשכת משם "הוי" (שלמעלה משם "אלקים"), שלגביו הכל שווים, גשמיות ורוחניות, "שמים וארץ", לכן, המשכתו ית' יכולה להיות במקום גשמי ובעבודה גשמית"¹².
עפ"ז מובן גודל המעלה בהתעסקות בבירור עניני עוה"ז הגשמים, שכן על ידם מתגלה בחי' "חפץ" שלמעלה מ"רצון", שם "הוי" שלמעלה משם "אלקים", וכמ"ש אדמו"ר הזקן"¹³ "תכלית השלימות הזוה של ימות המשיח ותחיית המתים, שהוא גילוי אור א"ס ב"ה בעוה"ז הגשמי, תלוי במעשינו ועבודתנו כל זמן משך הגלות", ועי"ז פועלים "להיות לו ית' דירה בתחתונים"¹⁴, ותיכף ומיד זוכים לגאולה אמיתית ושלמה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש"¹⁵.

(1) ראה ב"ק פה, א. ראה לעיל קיג, ד-ה.

(2) ראה סה"מ תרפ"ה ס"ע שח ואילך.

(3) לעיל פא, י.

(4) ראה שבת קה, סע"ב.

(5) סה"מ תרפ"ה שם. וראה גם מאמרי אדה"ז הקצרים ע' קלב ואילך. סה"מ תרנ"ח בתחילתו.

(6) לעיל קיג, ד.

(7) יחזקאל ח, יב.

(8) ראה לקו"ת שלח מ, ג. ר"פ ראה. אוה"ת יתרו ע' גח. ובכ"מ.

(9) פרדס שער יב (שער הנתיבות פ"ב). ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). שעהיה"א רפ"ו.

(10) ראה לקו"ת שם. ובכ"מ.

(11) לקמן קלה, ו.

(12) במאמר זה נתבאר מעלת עבודת של ישראל לאחר מ"ת על מעלת עבודת האבות. עיי"ש.

(13) תניא רפל"ז.

(14) שם רפל"ו.

(15) מד"ה יהי' הוי' אלקינו עמנו ה'תשמ"ו.

לוח זמנים לשבת פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

יציאת שבת	כניסת שבת	צאת הכוכבים		שקיעה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
								מג"א		אדמו"ר				
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	
18:17	17:21	18:07	18:03	17:41	17:37	09:57	10:00	08:56	09:00	08:23	08:27	06:04	06:11	באר שבע (ח)
18:16	17:12	18:06	18:01	17:43	17:38	09:56	09:59	08:56	09:00	08:22	08:26	06:04	06:11	חיפה (ח)
18:15	17:03	18:05	18:01	17:44	17:39	09:55	09:58	08:55	08:59	08:21	08:25	06:03	06:10	ירושלים (ח)
18:17	17:20	18:07	18:03	17:41	17:36	09:57	10:00	08:57	09:01	08:23	08:27	06:05	06:12	תל אביב (ח)
18:30	17:24	18:17	18:08	17:43	17:34	10:14	10:19	09:16	09:23	08:32	08:39	06:30	06:41	אוסטריה, וינה (ח)
20:35	19:40	20:24	20:33	19:57	20:05	11:23	11:22	10:17	10:15	09:40	09:37	07:07	07:01	אוסטרליה, מלבורן (ק)
18:32	17:28	18:20	18:11	17:47	17:39	10:16	10:21	09:18	09:24	08:36	08:42	06:31	06:42	אוקראינה, אודסה (ח)
18:04	16:58	17:51	17:42	17:18	17:09	09:49	09:53	08:50	08:57	08:07	08:13	06:04	06:16	אוקראינה, דונייצק (ח)
18:15	17:09	18:02	17:53	17:28	17:19	10:00	10:04	09:02	09:08	08:18	08:24	06:15	06:27	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
18:40	17:33	18:27	18:17	17:52	17:42	10:26	10:31	09:28	09:35	08:42	08:49	06:43	06:55	אוקראינה, זיטומיר (ח)
18:33	17:25	18:19	18:10	17:45	17:34	10:18	10:23	09:21	09:28	08:35	08:41	06:35	06:48	אוקראינה, קייב (ח)
18:58	17:57	18:46	18:38	18:17	18:08	10:42	10:47	09:44	09:50	09:02	09:08	06:56	07:07	איטליה, מילאנו (ח)
19:00	18:11	18:51	18:53	18:29	18:30	10:25	10:26	09:22	09:23	08:53	08:54	06:22	06:23	אקוודור, קיטו (ח)
20:04	19:10	19:53	20:01	19:27	19:35	10:58	10:57	09:52	09:50	09:17	09:14	06:44	06:39	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
21:04	20:06	20:52	21:02	20:23	20:32	11:48	11:46	10:41	10:38	10:01	09:58	07:30	07:23	ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)
18:42	17:43	18:31	18:25	18:02	17:56	10:24	10:27	09:24	09:29	08:47	08:52	06:34	06:43	ארה"ב, בולטימור (ח)
18:31	17:32	18:20	18:13	17:51	17:44	10:13	10:17	09:14	09:19	08:36	08:41	06:25	06:34	ארה"ב, ברוקלין (ח)
18:32	17:32	18:20	18:14	17:51	17:44	10:14	10:18	09:15	09:20	08:36	08:42	06:25	06:34	ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)
19:08	18:07	18:56	18:49	18:26	18:19	10:50	10:54	09:51	09:57	09:12	09:17	07:02	07:12	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:58	18:05	18:48	18:44	18:24	18:20	10:37	10:40	09:36	09:40	09:03	09:07	06:44	06:50	ארה"ב, האוסטון (ח)
18:28	17:32	18:18	18:13	17:51	17:46	10:08	10:11	09:08	09:12	08:33	08:38	06:16	06:24	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:59	18:06	18:49	18:46	18:25	18:21	10:35	10:38	09:35	09:38	09:03	09:06	06:41	06:47	ארה"ב, מיאמי (ח)
18:27	17:27	18:16	18:09	17:46	17:39	10:09	10:13	09:10	09:16	08:32	08:37	06:21	06:30	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:56	17:56	18:44	18:38	18:15	18:08	10:37	10:41	09:38	09:43	09:00	09:05	06:49	06:58	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
18:26	17:26	18:14	18:07	17:45	17:38	10:08	10:12	09:09	09:15	08:30	08:36	06:20	06:30	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:27	18:38	19:18	19:22	18:55	18:59	10:40	10:41	09:37	09:36	09:07	09:06	06:33	06:32	בוליביה, לה-פס (ח)
19:18	18:09	19:04	18:54	18:28	18:18	11:03	11:08	10:05	10:12	09:19	09:26	07:20	07:33	בלגיה, אנטוורפן (ח)
19:18	18:09	19:04	18:54	18:29	18:19	11:03	11:08	10:05	10:12	09:19	09:26	07:20	07:33	בלגיה, בריסל (ח)
19:06	18:20	18:57	19:02	18:37	18:42	10:13	10:13	09:09	09:08	08:37	08:36	06:04	06:01	ברזיל, סאן פאולו (ח)
18:54	18:03	18:44	18:50	18:20	18:25	10:01	10:01	08:57	08:56	08:26	08:25	05:52	05:49	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
18:36	17:31	18:22	18:12	17:48	17:37	10:21	10:26	09:24	09:31	08:36	08:43	06:39	06:52	בריטניה, לונדון (ח)
18:44	17:36	18:30	18:19	17:53	17:41	10:31	10:36	09:33	09:41	08:44	08:51	06:49	07:03	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
18:42	17:33	18:28	18:17	17:53	17:42	10:28	10:33	09:30	09:38	08:42	08:49	06:46	06:59	גרמניה, ברלין (ח)
19:01	17:53	18:47	18:37	18:13	18:03	10:46	10:51	09:48	09:55	09:02	09:09	07:02	07:15	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:10	18:24	19:00	19:06	18:41	18:47	10:13	10:13	09:09	09:08	08:36	08:35	06:03	05:59	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
19:18	18:27	19:08	19:07	18:45	18:43	10:52	10:54	09:51	09:54	09:21	09:23	06:56	07:00	הודו, מומבאי (ח)
19:14	18:23	19:05	19:03	18:41	18:39	10:48	10:50	09:47	09:50	09:17	09:19	06:51	06:56	הודו, פונה (ח)
18:19	17:14	18:06	17:57	17:33	17:24	10:03	10:08	09:05	09:11	08:22	08:28	06:18	06:30	הונגריה, בודפשט (ח)
18:36	17:36	18:24	18:17	17:55	17:48	10:18	10:22	09:19	09:24	08:41	08:46	06:30	06:39	טורקיה, איסטנבול (ח)
19:01	18:03	18:50	18:44	18:22	18:16	10:42	10:46	09:43	09:48	09:06	09:11	06:53	07:01	יוון, אתונה (ח)
18:40	17:35	18:27	18:18	17:54	17:46	10:24	10:29	09:26	09:32	08:43	08:49	06:39	06:50	מולדובה, קישינב (ח)

לוח זמנים לשבת פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:57	06:53	09:18	09:20	09:48	09:51	10:52	10:49	18:40	18:42	19:04	19:06	18:24	19:15
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	06:01	06:10	08:39	08:35	09:23	09:20	10:28	10:30	19:23	19:12	19:55	19:44	18:56	19:57
נפאל, קטמנדו (ח)	06:31	06:25	08:46	08:49	09:18	09:22	10:22	10:19	18:02	18:06	18:27	18:31	17:47	18:41
סינגפור, סינגפור (ח)	07:15	07:14	09:44	09:45	10:13	10:14	11:17	11:15	19:20	19:19	19:42	19:41	19:01	19:50
פולין, ורשא (ח)	06:29	06:15	08:12	08:19	09:00	09:07	10:02	09:57	17:10	17:21	17:47	17:57	17:01	18:11
פרו, לימה (ח)	06:10	06:11	08:44	08:44	09:13	09:14	10:17	10:17	18:32	18:28	18:54	18:51	18:11	19:00
צרפת, ליאון (ח)	07:25	07:14	09:19	09:25	10:01	10:07	11:04	11:00	18:23	18:32	18:55	19:03	18:12	19:16
צרפת, פריז (ח)	07:38	07:26	09:28	09:35	10:13	10:19	11:15	11:11	18:31	18:41	19:03	19:13	18:21	19:26
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:09	06:07	08:37	08:38	09:05	09:07	10:09	10:08	18:10	18:09	18:32	18:31	17:51	18:40
קנדה, טורונטו (ח)	06:59	06:49	08:57	09:02	09:37	09:43	10:40	10:36	18:05	18:13	18:33	18:41	17:54	18:53
קנדה, מונטריאל (ח)	06:37	06:27	08:33	08:39	09:14	09:20	10:17	10:13	17:38	17:47	18:09	18:17	17:27	18:30
קפריסין, לרנקה (ח)	06:19	06:11	08:27	08:31	09:02	09:07	10:05	10:02	17:39	17:44	18:06	18:11	17:25	18:21
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:53	07:39	09:30	09:38	10:21	10:29	11:24	11:18	18:26	18:38	19:05	19:17	18:18	19:32
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:28	07:13	09:03	09:11	10:03	09:55	10:58	10:52	18:01	18:14	18:38	18:50	17:54	19:05
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	07:07	06:56	08:59	09:06	09:42	09:49	10:45	10:41	18:02	18:11	18:35	18:43	17:51	18:56
שווייץ, ציריך (ח)	07:12	07:00	09:04	09:10	09:53	09:53	10:50	10:45	18:11	18:20	18:39	18:48	18:00	19:01
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:36	06:33	09:00	09:02	09:32	09:29	10:33	10:31	18:26	18:27	18:49	18:50	18:09	18:59

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחות י"ג תשרי תשמ"ז ס"ח - התוועדות תשמ"ז ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותציענו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף פלאיב ואורב ולסמים וחיזת רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחי

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00567
26/02/2017

P.P.

שולם

1949

תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

